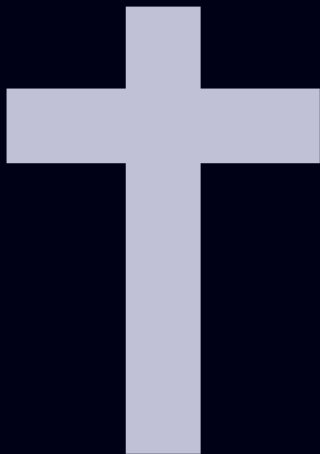

Nəkwəkwə imərhakə
kape kughen:
nirpenien vi

The New Testament in the Southwest Tanna Language of Vanuatu

Nəkwəkwə imərhakə kape kughen: nīrpenien vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna de
Vanuatu

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b

Contents

Nəgkiarien kupan	1
MATIU	3
MAK	57
LUK	90
JON	148
WOK MİNE	190
ROM	239
1 KORIN	265
2 KORIN	289
GALESIA	304
EFESAS	314
FILIPAE	322
KOLOSİ	328
1 TESALONAEKA	334
2 TESALONAEKA	339
1 TIMOTİ	342
2 TIMOTİ	349
TAETAS	354
FILIMON	357
HIBRUS	359
JEMES	379
1 PITA	386
2 PITA	393
1 JON	397
2 JON	404
3 JON	406
JUD	407
REVELESEN	409
DIKSONARI	433

Nəkwəkwə Imərhakə kape Kughen Nirpenien Vi

Niuteseman long Nivhaar,
lanwis blong Saotwes Tanna, Vanuatu
The New Testament in Nivhaar,
the language of Southwest Tanna, Vanuatu
Le Nouveau Testament en Nivhaar,
langue du sud-ouest de l'île de Tanna au Vanuatu
First edition
© 2011
Wycliffe Bible Translators 2011

Nəgiarien kupan

Fastok

God hemi lavem ol man mo woman long wol, mo i wantem soemaot fasin blong hem long olgeta man, blong oli save gud hem, mo oli kam blong lavem hem. Ale, long taem bifo, God i bin jusumaot sam man mo i givim sam tabu toktok we oli mas raetemdaon long buk ya Ol Testamen. Sam toktok ya i talemaot paoa blong God. Sam i talemaot histri blong kantri ya Isrel mo olsem wanem God i bin givhan long olgeta. Sam i talemaot promes we God i mekem long ol man se bae i givhan long olgeta. Sam toktok i talemaot ol loa blong hem, mo sam i talemaot samting we bae i jas kamtru bihaen (olsem ol profesia).

Bihaen, God i kam wan man ya Jisas Kraes. Hemi tijim yumi long plante samting, mo hemi mekem plante merekel, gogo i ded blong pemeaot panis blong yumi, mo hemi laef bakgen. Be taem Jisas Kraes i stap lon wol ya hem i no raetem eni samting long Baebol. God i yusum ol narafala man blong raetm Toktok blong hem.

Ale, sam man we oli bin lukum ol samting we Jisas i bin mekem oli raetem ol buk long Niutesteman. Speret blong God i givim toktok ya long olgeta. Stamba tingting blong Niutesteman hemi se ol man we oli bilif long Jisas Kraes, bae God i tekemaot panis blong sin blong olgeta, bae oli go stap wetem hem long heaven oltaem.

Histri blong Baebol Translesen Projek

Ol man we oli raetem Niutesteman, oli bin raetem long lanwis blong olgeta ya Gris. Afta, jos hemi kam bigwan, i goraon long wol. Gogo, oli jas transletem Baebol i kam long ol defdefren lanwis olsem Franis mo Inglis. Be i no kam long plante lanwis long Vanuatu. Sipos wan kristen man i wantem ridim tok blong God, hemi mas ridim long wan lanwis blong defren kantri, olsem Inglis.

Ale, taem jos i stanap long Yanemilen Vilej, kompani blong Baebol Translesen ya SIL i askem olgeta long Yanemilen se bae oli mekem rod blong wan famle blong USA bae i kam givhan blong yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong yumi. Ale, komuniti long Yanemilen i agri, mo oli stanemap wan komiti blong ol man mo woman we oli prea long ol defdefren jos long eria blong yumi. Translesen i no blong Presbyterian nomo, no i no blong Aposotolik nomo, be hemi blong evri man long Saotwest Tanna eria.

?Mifala i bin folem wanem rod blong transletem ol toktok long Niutesteman i kam long lanwis?

Lanwis ya Gris, we oli raetem Niutesteman fastaem long hem, i defren we i defren long lanwis blong yumi long Saotwes Tanna. Sipos yumi bin transletem nomo wan wan wod i kam long lanwis, bae i no stret nating- bae ol man oli no save kasem mining. Ale, Baebol translesen komiti i gat tingting se bae yumi no transletem wan wan wod nomo, be bae yumi faenemaot ful mining blong toktok long Gris; afta, bae yumi jas transletem mining blong toktok ya, blong man i save kasem mining. Be i minim se samtaem mifala i mas ademap sam smol toktok i go long samfala ves blong mekem hemi klia. Mifala i no wantem joenem toktok blong man i go long toktok blong God blong jenesim mining blong ol tok long Niutestman. !Nogat! Mifala i joenem sam smol toktok nomo blong traem mekem se mining blong Niutesteman i klia nomo long lanwis blong Saotwes Tanna.

Lanwis blong Gris i gat ol samting we yumi nogat long Vanuatu olsem “hae pris” mo “grip” mo “olta” mo “temple.” Ale, Baebol translesen komiti i sidaon mo traem faenemaot rod blong talem ol niu toktok ya. Sam toktok ya, mifala i yusum Bislama nomo, mo yu save faenem mining blong ol toktok ya long diksoneri long en blong Niutesteman ya. Sam, mifala i faenem rod blong talem long lanwis nomo.

Lanwis blong Gris i talem sam tok piksa we i no klia tumas long lanwis blong yumi. Ale, sam taem komiti i bin lego tok piksa, i talem i klia nomo, be oli bin putum wan futnot we i talem toktok blong Gris we i bin stap fastaem.

Fasin blong joenem ol ves

Long sam buk long Niutesteman, oli bin raetemdaon samting we i kam bihaen, afta, oli raetem samting we i kam fastaem. Mifala i faenem se i isi moa blong raetem fastem samting we i kamaot fastaem, bihaen, jas raetem samting we i kam bihaen. Ale, samtaem mifala i mas joenem tu o tri ves olsem Rom 1:3-4, blong mekem storian i klia long lanwis blong Saotwest Tanna.

Ol futnot mo ol refrens

Samtaem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Leta ya i soemaot se i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan toktok long saed blong wod ya o ves ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan “futnot”. Wan wan taem bae i talemaot mining blong wan toktok, mo narafala taem bae i talemaot stret lanwis Gris blong wod ya o ves. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya blong kasem gud mining blong ves ya.

Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o toktok olsem ves we refrens i stap tokbaot.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen

Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem refrens blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

*Jon rimnor baptaes ye Yesu
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

Ale, sapoting teks ya i soemaot se stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9 hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol kopi blong ol buk blong Baebol we oli raetemdaon fastaem

Ol man we oli raetem Niutesteman, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu taosan ya i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naoia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hem nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan nao i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, “Long sam olfala kopi blong Niutesteman we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, ves ya i talem olsem se, ...”

Diksoneri

Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long diksoneri bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol map

Bae yumi faenem sam defren map blong ol defdefren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok

Saotwes Tanna Baebol Translesen Projek hemi mekem ol wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Saotwes Tanna. Projek ya i stap aninit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu. I gat plante man mo woman we oli bin givhan long wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Saotwes Tanna. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

* :: Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 blong wan buk.

Matiu

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Matiu rimirai Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Matiu

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e - nəmehua kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Aposol Matiu rimirai. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu. Nhagin min kirik e Livae. Matiu in yamə Isrel yame ramərer tuk mane kape takis kape gavman kape Rom. Mərig Yesu rimnokran kin in mə in tukruə kafan kirik yermamə.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel, mərig rimirai ye nəgkiarien kape nəmə Gris, meinai narmamə m-fam aikin a kharkun.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Nəkwəkwə e ramripin Oltestamen mine Niutesteman, meinai in raməgkiar pik ye nəgkiarien kape profet minə kupan kape Kughen yamə mine kimnəvsao kin ye Oltestamen. Ye nipig kape Yesu, gavman kape Rom rimnamarmar ye nəmə Isrel. Kimnamhawhin yermamə kirik mə tukruə mivəhsi-ta əriə ye kwerni Rom. Tukmə kwən a riterhav-pə, tukamokrən kin in kimə Kristo, uə Mesaea. Nipran ramni yermamə yame Kughen rimini ta mə tukrher-pə kin mə tukruə mivəh miragh narmamə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-ərhav huvə mə Yesu in Kristo (uə Mesaea). Matiu rimini nəgkiarien ripsaah ye Oltestamen yame profet minə kimnhani ye Yesu, kini mhajoun mə nəgkiarien minə a kimisor nəfrakisien kin ye nimraghien kape Yesu. Kini Matiu rorkeikei mə narmamə tukharkun mə Yesu in King yame In yerpirig rapita king minə fam.

*Rip Yesu Kristo minə
(Luk 3:23-38)*

- ¹ In e nhag rip Yesu Kristo* minə, kirik e King Deved, kini kirik min e Ebrahim.
- ² Mərig rip Yesu yame rəkupən, Ebrahim. Kini Ebrahim in rim Aesak, kini Aesak in rim Jakob, kini Jakob in rim Juda mine naorahini minə,†
- ³ kini Juda in rim Peres mine Zera, nisinriu e Tamara, kini Peres in rim Hesron, kini Hesron in rim Ram,
- ⁴ kini Ram in rim Aminadab, kini Aminadab in rim Nason, kini Nason in rim Salmon,
- ⁵ kini Salmon in rim Boas, e nisini e Rehab, kini Boas in rim Obed e, nisini e Rut, kini Obed in rim Jese,
- ⁶ kini Jese in rim King Deved. Kini King Deved in rim Solomon e nisini e piraovin kape Uria kupan,‡
- ⁷ kini Solomon in rim Rehoboam, kini Rehoboam in rim Abia, kini Abia in rim Asa,
- ⁸ kini Asa in rim Jehosafat, kini Jehosafat in rim Jehoram, kini Jehoram in rip Usia,
- ⁹ kini Usia in rim Jotam, kini Jotam in rim Ahas, kini Ahas in rim Heseikia,
- ¹⁰ kini Heseikia in rim Manase, kini Manase in rim Amon, kini Amon in rim Josaea,
- ¹¹ kini Josaea in rim Jehoeakin mine piauni minə, kini kwasig ikin, nəmə Babilonia kimnhavən apa Isrel, mhavəh-si ta nəmə Isrel tuk tanə atuatak kapəriə, mhapiik əriə mhavən apa Babilonia.
- ¹² Kini in e nhag rip Yesu minə, ririkakun ye nipig yame kwənərəus minə kape Isrel kimnisarə Babilonia.
- Jehoeakin in rim Sealtiel, kini Sealtiel in rip Serubabel,
- ¹³ kini Serubabel in rim Abiud, kini Abiud in rim Eliakim, kini Eliakim in rim Asor,
- ¹⁴ kini Asor in rim Jadok, kini Jadok in rim Aki, kini Aki in rim Eliud,
- ¹⁵ kini Eliud in rim Eleasara, kini Eleasara in rim Matan, kini Matan in rim Jakob,
- ¹⁶ kini Jakob in rim Josef e yerman kape Meri. Kini Meri in rimirəh Yesu, kini kamokrən kin in kimə Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.
- ¹⁷ Ror məkneikin mə ririkakun ye Ebrahim mamua meriaji-pə King Deved, kaha hah minə kape Yesu, kimirai nhagriə, iriə fotin. Kini ririkakun ye King Deved, muə meriaji-pə kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, nhagriə e, iriə m-fam fotin. Kini ririkakun

* **1:1:** Nəgkiarien Gris ramni mə "Mesaea." Nipran ramni mə "Yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin." **1:1:** Jen 22:18; 1 Kron 17:11 † **1:2:** Juda mine naorahini minə iriə m-fam twelef, kamni kimia kwənərəus twelef kape Isrel. **1:3:** Jen 38:1-30; 1 Kron 2:4, Rut 4:18-22 **1:5:** Rut 1:4-5; 4:13-17 **1:6:** 2 Saml 12:24 ‡ **1:6:** Uria rimamhə, ai, King Deved rikir: əmrə stori ye 2 Saml 11. **1:11:** 2 King 22-24; 2 Kron 36:10; Jer 27:20 **1:12:** Esra 3:2

min ye kwənərəus kape Isrel kimmisarə Babilonia, meriaji-pə Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, nhagriə e, iriə m-fam fotin.

*Yesu Kristo rimnarha-pə
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ In e nəvsaoyen kin narhayen kape Yesu Kristo. Nisin Yesu, nhagin e Meri. Kimirpen-ta mə tukrəri-pən kwən kirik, nhagin e Josef. Mərig kiripəh hanə niwarə-kwisien, kini Josef ripəh napir-pənien tukun, mərig Nanmin kape Kughen rimnor Meri ror tipin. Kini narmamə kwəsəm mə Meri rinor tipin.

¹⁹ Kini kafan yerman Josef rimə tukrəpəh in, mərig in yemə atuutuk, [mipəh norkeikeiyen mə tukror Meri rauris ye nimri narmamə], rikin raməsik mə tukrəpəh apis-apis əmə Meri.

²⁰ Mərig nipig rikin rimoh mə tukror məknakin, kini rəmrərhav, məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rimauə tukun mimə, “Josef, mikip Deved. Takpəh niginien tuk nikirien Meri, meinai kwajikovə yame ramarə iran, in rimasi-pən əmə tuk Nanmin kape Kughen.

²¹ Kini Meri tukrirəh tini kirik yerman, kini takhen-pən nhagin mə Yesu[§], meinai In tukririsin kafan narmamə minə ye norien has kapəriə.”

²² Narimnar minə fam a kimmhatərhav-pə, kasor Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə,

²³ “Piakəskəh kirik yame yerman ripəh hanə nivəniyen tukun, tukror tipin.

Kini mirəh tini kirik yerman,

Kini tukhen-pən nhagin kimə Emanuel.”

(Aes 7:14)

(Nipran e ramni mimə, “Kughen ramarə kitawə min.”)

²⁴ Josef rimnəm-ta nəmrərhavyen a, kini məri-pən nəgkiarien yame agelo kape Kughen Yermaru rimini, kini mivən, mikir Meri rəmhen kin kafan piraovin, miravən iman yerkwanu.

²⁵ Mərig in ripəh nivəniyen tukun meriaji Meri rimneiməkin tini yerman. Kini Josef rhen-pən nhagin mimə Yesu.

2

Nəmasur minə kimmhasi-pən isok, masarha kin Kristo

¹ Yesu rimnarha-pə apa Betlehem, ye tanə Judia. Ye nipig a, King Herod rimnamarmaru iran. Kini ai nəmehua minə tiksın khasi-fiak isok mhauə Jerusalem, kharkun huvə nar tuk nəmien nımtətien ye kəmhau minə. Kini mhauə misaiyoh mhamə,

² “? Kwajikovə a In hiə, yame rimnarha-pə? In king kape nəmə Isrel. Kafan kəmhau rimnhaktə, yaksəm apa fiak; kini yakamhauə mə jakhavəh-si haktə In.”

³ Mərig King Herod rimnərig nəgkiarien a, iriə nəmə Jerusalem, kımisərig raha.

⁴ Kini rimnofugin hae pris minə mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, maiyoh əriə mə, “?Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, In tukraməkeikei marha-pə apa hiə?”

⁵ Kini khani-pən tukun mhamə, “In tukrarha-pə apa Betlehem, ye tanə e Judia. Meinai profet kupan kirik kape Kughen rimirai məknakin mimə,

⁶ “ ‘Eh. Betlehem, ye tanə Judia.

Tukhapəh nisəm-əhuyen əmiə mə nəmehua minə ye taon minə tiksın apa Judia kisapita əmiə,

meinai yemehua kirik tukrisi-pre irəmiə.

Kini In tukrəm huvə kafak narmamə minə e nəmə Isrel, rəmhen kin yame yermamə ramarha huvə tuk sipsip minə.”

(Maeka 5:2)

⁷ Məkneikin King Herod rokrən kin narmamə yamə mine kharkun huvə nar khaue, rofugin apis-apis əriə. Maiyoh əriə mə kəmhau a rimnhaktə atuutuk ye naha nipig. Kini kimmhəni-əsah-pən tukun.

⁸ Kini in rimini-pən tuk əriə mimə, “Havən Betlehem, misarha-kin huvə kwajikovə a. Kini tukmə naksəm, nakhani-əsah-pə iran, pəh yo min yakvən mivəh-si haktə In.”

⁹⁻¹⁰ Mərig nipig kımisərig nəgkiarien a, khatərhav, mhavən, misəm min kəmhau kupan yame kımisəm apa fiak, rikiriə ragien pik. Kini kəmhau a rikir əriə mivən mimhen atuutuk a kwajikovə raməmır ikin.

¹¹ Kini khavən a imə, masəm kwajikovə a iriə nisini Meri. Kini misənımkur ye nimri Yesu mhavəh-si haktə In. Mhavəh-si-ərhav narimnar kapəriə yame nimrin rhaktə pik, mhavəh-si pən gol kimin, mine nımar nar kirik min yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə frangkınsens, mine pomad yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə mir.

1:18: Luk 1:27,35 **§** **1:21:** Nhag e Yesu, nipran ramni mə “Kughen ririsin narmamə ye norien has kapəriə.” **1:21:** Luk 1:31; 2:21 **1:25:** Luk 2:21 **2:2:** Nam 24:17 **2:11:** Ol Sam 72:10-15; Aes 60:6

¹² Kini kwasig ikin, kimisəmrərhav misəm Kughen ramor kwirig kimi əriə mīmə, “Takhapəh nharerig-pənien tuk King Herod, mhakurao-pən ye swatuk pisin, mharerig-pən iməniə ikin.”

Josef mine Meri kīrərah Yesu māwap mīrhuvən apa Ijip

¹³ Kini kwənhətərhav-ta, məkneikin Josef rīmnəmərərhav məm agelo kīrik kape Kughen Yermaru rīmatərhav-pə tukun mīmə, “!Ərər aihuaa! Mīrəh kwajikovə e iriū nisini mīrhap mīrhuvən apa Ijip. Kini mīrhərə aīkin mīrheriaji Yo əmə jakni-pre tuk ik mə takrherig-pə mīn. Meinai pəh nien mə tuk tu, King Herod tukruə marha kin kwajikovə e mə tukrhopni.”

¹⁴ Ror pən, yenpig, Josef rarar, mīrəh kwajikovə irisir nisini mīrhap mīrhuvən Ijip.

¹⁵ Kini kimīrhərə ye tanə a mīrheriaji-pən King Herod rīmamhə. Kimīrhərə Ijip rəri-pən əmə Nəgkiarien kape Kughen Yermaru yame rīmini-ərhav tuk profet kupan kīrik mīmə, “Yimnokrən kin narik yerman mə tukritərhav Ijip.” (Hos 11:1)

Mobaël minə kape King Herod kwəshopni-hopni kwajikovə narman apa Betlehem

¹⁶ Kini ye nipig King Herod ruirkun mə narmamə yamə mine kamhəvəh nīrkunien huvə tuk nəmīen nīmətətiən ye kəmhau minə kwənhakurao ye nərigien kafan, məkneikin niemha rhai pik. Kini mher-pən kin kafan mobaël minə mə tukhavən Betlehem mine ikin minə fam ipakə tukun masarha kin kwajikovə narman yamə mine kapəriə newk rīpəh napitayen kīraru, mə tukshopni-hopni fam əriə. In rīmīrpen newk kīraru meinai rīkin raməsik mə ye nipig atuətuk a in a nəmə minə a kimisəm kəmhau iran.

¹⁷ Nar a rīmītərhav-pə ror Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rīmini-ərhav tuk profet Jeremaea kupan mīmə,

¹⁸ “Narmamə ipakə tuk Betlehem* kimisərig piraovīn kīrik ramasək pik, meinai ramərig raha pik.

Piraovīn a in Rejel†. In ramasək tuk kafan kwajikovə minə.

Rīpəh nīpəhyen mə narmamə tūksəgkiar huvə kīmin, meinai kafan kwajikovə narman minə kwənhamhə fam.” (Jer 31:15)

Josef mine Meri mine kwajikovə kīrītərhav Ijip mīrherig-pən Nasaret

¹⁹ Mərig nipig Josef mine Meri mine kwajikovə kīrhərə apa Ijip, King Herod rīmhə. Kini Josef rīmnəmərərhav məm agelo kīrik kape Kughen Yermaru rīni-pən tukun

²⁰ mīmə, “Josef. Hekimter. Mīrəh kwajikovə e mine nisini, mīrherig-pən ye tanə Isrel, meinai narmamə yamə minə khamə tukshopni kwajikovə a, iriə kwənhamhə ta.”

²¹ Ror pən, Josef rarar, mīrəh kwajikovə a mine nisini, mīrherig-pən mīn ye tanə a Isrel.

²² Mərig nipig Josef rīmnərig mə kwən a Akeleas rīmivəh tamhek rīmni King Herod, mamarmaru ye Judia, kīni in rīgin mīn kin nīrerig-pənien tanə a Judia. Kini maməmrərhav məm Kughen rīmnor kwirig kīmin mīmə tukrīpəh nīvənien Judia. Kini rīmatərhav mīvən iki pisin ye provins a Galili,

²³ kīni kīrhuvīn mīrhərə ye taon kīrik, nhagin e Nasaret. Nar a rītərhav-pə ror nəgkiarien kape profet minə kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə kīmnhani mhama, “Tukamni kīmə in yemə Nasaret.” (Aes 11:1; 53:2)

3

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9, 15-17; Jon 1:19-28)

¹ Newk minə tīksin ruauə muavən ta, kīni Jon Baptaes rītərhav-pə, maməvsao-ərhav kin Nəgkiarien kape Kughen apa ye tipəvsik apa Judia,

² mamni mīmə, “Sara ye nərigien kapəmīə tuk təvhagə has kapəmīə meinai nipig yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mīfam ruauə ipakə.”

³ Jon Baptaes e, in yermamə yame Aesea, profet kupan kape Kughen, rīmini-ta mīmə, “Kwən kīrik ramokrapomh ye tipəvsik mamni mīmə,

‘Kīmīə, taksor əpnəpeinə tuk Yermaru, kīni misor kafan swatuk ratuatuk.’” (Aes 40:3)

⁴ Jon rapəh nīvəhsi-pənien neipən huvə kīrik. Kafan kot kīmnor kin tiki narmīrag kīrik, kamni kīmə kamel. Kini kafan kətəut kīmnor kin tiki kau.* Kīni nan nəvīginien kəvraiyyuk əmə mine sukapak.

⁵ Kīni narmamə khapsaah kīmnhasi-pən Jerusalem mine iku pisin ye tanə Judia mine ikin minə ipakə tuk nu e Jodan. Kīmnhauə mə tūksəm-ru Jon.

* **2:18:** Gris ramni “Nəmə Rama.” Rama in taon kīrik ipakə tuk Betlehem. † **2:18:** Rejel e nisin kwən a Isrel kupan; kamni kīmə Rejel in mama kape nəmə Isrel. Nīpig ramni “Piraovīn a in Rejel tukrasək” nīpran ramni mə nīpian Isrel minə fam tūksasək. **2:23:** Luk 2:39; Jon 1:45 * **3:4:** Neipən a rəmhen kin kape profet kupan kīrik, nhagin e Elaeja.

⁶ Kini mamhani-ərhav-pən norien has minə kapəria. Kini in rimnor baptaes irəria ye nu a Jodan.

⁷ Mərig nipig Jon rimnəm mə narmamə ye khwen mir e Farisi mine Sadusi khapasaah kimmhau mə in tukror baptaes irəria, kini rini-pən tuk əria mima, “!Ah! !Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhkwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. ?Mərig, pa ramni mə to kimiə nakharkun nisaptayen kin?

⁸ Sor narimnar tiksın yamə rhuvə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əfrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen.

⁹ Nəfrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim, mərig rikimiə tukripəh nəsikien mə Kughen tukraməkeiki mivəh miragh əmia mhawor kimiə kwənərəus kape Ebrahim. ! Nikam, in nar apnapig əmə! Yakamni-pre tuk əmia mə Kughen rirkun nor-min-ien kapier apnapig ruə rəmhen kin kwənərəus kape Ebrahim.

¹⁰ Kini taktəkun ai, Kughen rinərer matuk ta mə tukrərəru nuknei nai. Kini tukmə nai kirik ripəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə, In tukrərəru marakikin-pən ye nap.[†]

¹¹ “Yo yakamor baptaes irəmia kin nu yame ramhajoun mə nakwəsəsar ye nərigien kapəmia tuk təvhagə has. Mərig yermamə kirik tukruə kwasig irak, yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakrap kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmia ye Nanmin kape Kughen mine nap.

¹² In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əria, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yeməsım kirik ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukripik nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit yame ripik əria mamvən yerkwanu; mərig narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, yame ramarakikin-pən əria ye nap ehua yame ramuək rerin.”

Jon rimnor baptaes ye Yesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kini Yesu rimitərhav Galili muə ye nu e Jodan, mə Jon tukror baptaes iran.

¹⁴ Mərig Jon rimini-əhu skai In mini-pən tukun mima, “Ratuatuk mə Ik takor baptaes irak. ?Rhawor nakamuə mə jakor baptaes iram?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tukun mima, “Nikam. Takpəh nəpəhyen. Kughen rimini mə ratuatuk mə takor baptaes irak.” Kini Jon rimneighan kin.

¹⁶ Kini mor baptaes ye Yesu. Kini nipig Yesu rimneiwaiyu mhekimter min ye tame nu, məkneikin napuə rəkwaag, kini rəm Nanmin kape Kughen reiwaiyu-pə rəmhen kin mak ye tanə, maməkwtə-pən iran.

¹⁷ Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye neai mamni mima, “In e narik, yame yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

4

Setan ramarkut tuk nukuraoyen ye nərigien kape Yesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kini Nanmin kape Kughen rimikir Yesu mivən ye tipəvsik, mə Setan* tukrivəhsi-pən vəhsi-pən kimin.

² Kini Yesu rimnəpəh nəviginien kape nipig foti, yeraan mine yenpig, kini məmkərəv pik.

³ Kini Setan[†] ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi Yesu mini-pən tukun mima, “Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier minə e pəh khaukrekin mhauə misor bred kin.”

⁴ Mərig Yesu rhorpin nəgkiarien mima, “Nikam. Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Narmamə to khapəh nhamragh-əmə-yen ye nəviginien. Mərig kamhamragh min ye nəgkiarien minə fam yame ramsi-pən tuk Kughen.’” *(Dut 8:3)*

⁵ Kini Setan rimikir Yesu mivən apa Jerusalem, mərip In ye Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpirig əgkəp.

⁶ Kini mini-pən tukun mima, “Tukmə Ik ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, “ ‘In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə

3:7: Mat 12:34; 23:33 **3:9:** Jon 8:33,39; Rom 4:12 [†] **3:10:** Jon Baptaes raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khama ta mə Kughen tukraməkeiki mivəh miragh əria meinai irəia ji Ebrahim minə. Nuhpikiniyen ye nai yame Kughen tukrərəru ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini yamə mine khapəh nisorien norien huva, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əria. **3:10:** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11:** Jon 1:26-27,33; Wok 1:5,1:3:25

3:16: Jon 1:32 **3:17:** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 *

4:1: Hib 2:18; 4:15 **4:2:** Eks 34:28 [†] **4:3:** Gris ramni, “Kini yermamə kape nivəhsi-pən vəh-si-pənien ruə.” **4:4:** Kol 1:16-17

masarha huvə tuk Ik. Tukharaptəṛəkin Ik kin kwermiriə mə takpəh nowhan-pənien nihum ye kapier kirik.' ”

(Sam 91:11, 12)

⁷ Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarien mīmə, “Nikam. Nəkwəkwə kape Kughen ramni min mīmə, “Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nikam.” ”

(Dut 6:16)

⁸ Məkneikin Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini mhajoun In kin kantri minə fam ye tokrei tanə, mine nehuəyen kapəriə,

⁹ kini mini-pən tukun mīmə, “Tukmə nakəhuak kimi yo, yakvəhsi-pre narimnar m-fam e kimik.”

¹⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “!Setan, əta irak! Meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mīmə, “Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’ ”

(Dut 6:13)

¹¹ Kini ai Setan rəta iran, kini agelo minə kimnhauə misasitu iran.

Yesu rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye provins e nhagin e Galili

¹²⁻¹³ Kini ye nīpig a, kimnharaptəṛəkin Jon Baptaes, kirəhsi-pən ye kalabus. Kini nīpig Yesu rimnərig nəvsaoyen kin, kini mivən apa yerkwənu kirik ye provins Galili, nhagin e Nasaret. Mamarə apaikin, mitərhav, mivən apa taon kirik e Kapaneam, ipakə tuk lugun e Galili, mamarə apaikin. Kwənmhaan a in kwənmhaan kape kwənərus mir kape Isrel e Sebulun mine Naftali.

¹⁴ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə mor nəfrakisien kin, yame rimini mīmə,

¹⁵ “Kwənmhaan kape nəmə Sebulun mine Naftali, kawərer ye swatuk ramvən apa ye lugun ehuə e Galili, ye nikar tanə pən ye nu e Jodan.

In e provins e Galili - ime narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərus kape nəmə Isrel.

¹⁶ Nəmə aikin a kimisarə ye nəpignəpien, kini misəm nikhakien kirik. Kini rinamraan.

Nikhakien ehuə rimnəsia-pən əriə yamə mine kimnisarə ye nəpignəpien kape nimhəyen e yame ramhotəṛəkin əriə ye nīpig mifam.”

(Aes 9:1-2)

¹⁷ Kini ririkakun ye nīpig a, Yesu rinamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen mamni mīmə, “Sara ye nərigien kapəmiə tuk norien has minə, meinai nīpig yame Kughen tukramarmaru ye narmamə ruauə pakə.”

Yesu rimnokrən kin narmamə kuas mə tukhauə kafan narmamə minə

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu raməriwək ye nikar lugun ehuə e Galili kini məm kwərə mir kiraru. Iriu piauni. Andru mine Saemon (yame nhagin min kirik e Pita). Iriu kwarukin net apa ye lugun, meinai iriu yermamə mir kape niviyen kəmam.

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mīmə, “Rauə mirakwasig kin Yo, mirauə kafak yermamə mir. Yo jakor əmiru nakrauə yermamə mir kape niviyen narmamə.”

²⁰ Məkneikin, iriu kimiwəpəh kapəriu net mirakwasig kin in.

²¹ Kini Yesu rəriwək kəskəh min, məm kwərə mir kiraru min, iriu piauni. Nhagriu e Jemes mine Jon, ji Sebedi mir. Kawkwəta ye nəkwai bot irisir rimriu, marhajir əsigin kapərisir net. Kini Yesu rimnokrən kin əriu mə tukrauə,

²² məkneikin kwərə, mwəpəh bot, mine rimriu, kini mirakwasig kin.

Yesu ramhajoun narmamə kini mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə

(Luk 6:17-19)

²³ Kini Yesu raməriwək ikin minə ye provins e Galili, mamhajoun narmamə ye nəkwai nimə kape nufuginien kape nəmə Isrel, māməvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə ye nəmhəyen pisin pisin.

²⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu rarkurao fam ye provins e Siria. Kini narmamə kimnhapik narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mhauə tuk Yesu. Kapəriə nəmhəyen ror məkneikin: Tiksin kamhamhə; tiksin, nīprairiə rimamhə; tiksin, nanmin has raməṛəpən irəriə; tiksin, nikəvaan ramor əriə; kini tiksin, nīprairiə fam rimhə. Mərig Yesu rimnor huvə fam əriə.

²⁵ Kini nəmə Galili khapsaah, mine nəmə Dikapolis, mine nəmə Jerusalem, mine nəmə Judia, mine nəmə ikin minə apa nikarən pən apa ye nu e Jodan khapsaah kimnhakwasig kin In.

5

Yesu ripik kafan narmamə minə mishaktə mhavən ye tukwas, raməvhag kimi əriə
(Luk 6:20-23)

¹ Nipig Yesu rimnəm nukwhao ehuə yame ramkwasiq kin, kini In rhaktə fiak ye tukwas kirik, kini məkwətə. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin.

² Kini In rimirikakun mhajoun əriə mīmə,

³ “Narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə masətigətə əmə ye Kughen, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai iriə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəriə.

⁴ Narmamə yamə mine kisasək, kini rikiriə raməmhə, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai Kughen tukrəgkiar vi vi kimi əriə.

⁵ Narmamə yamə mine khapəh nhavəh-si-haktə-atukien əriə, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai Kughen tukrivəhsi-pən tokrei tanə e kimi əriə.

⁶ Narmamə yamə mine kisorkeikei pik yerkiəri m-fam mə nimraghien kapəriə tukratu-atuk ye nimri Kughen, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai Kughen tukror nimraghien kapəriə in ratuatuk.

⁷ Narmamə yamə mine rikiriə rehuə tuk narmamə, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis, meinai Kughen rikin rehuə tuk əriə.

⁸ Narmamə yamə mine rikiriə ratuatuk, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai tuksəm Kughen.

⁹ Narmamə yamə mine kasərəhu nəmərinuyen, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai tukokrən kin əriə kimə ji Kughen minə.

¹⁰ Narmamə yamə mine kamuh əriə tuk norien atuaturuk, iriə e kisarə ye niहुवəyən əfrakis meinai Kughen ramarmaru irəriə.

¹¹ “Nakasarə ye niहुवəyən əfrakis nipig narmamə kasor nahasien kimi əmiə meinai kimia narmamə kafak minə. In e tukhani hah əmiə, misoriah əmiə, miseikuə irəmiə mamhani nəgkiarien hah misoriah əmiə kin.

¹² Nəfrakisien, narmamə kimisor min məknakin ye profet minə kupan rəmhen kin yame kasor irəmiə ai taktakun. Ror pən, sagien pik, meinai nərokien ehuə kapəmiə ramarə apa ye rao ye neai.”

Nigər mine nikakien
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Kini Yesu ramni min mīmə, “Kimiə naksəmhen kin nigər kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Kini mərig tukmə nigər rəhiu pik, ?tukhawor kor rhəkin min? Ripəh nəmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin əmə.

¹⁴ “Kimiə naksəmhen kin laet kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Keinein nerkwagien kin taon yame kimivhirəkin yerpərig ye tukwas.

¹⁵ Kini yermamə kirik rikək yame to rəsia-pən ye laet kini mivai-pən ye nitip. Nikam. Nipig tukmə rəsia-pən ye laet tukraməkeikei mukrai-haktə pən ikin kamukrai-pən laet ikin, mə laet tukrisia-pən fam narmamə apa imə.

¹⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, sor laet rəsia ye nimraghien kapəmiə pəh narmamə tuksəm wok huvə yamə mine nakasor, kini mhavəhsi-haktə nhag Rimimie Kughen yame ramarə ye rao ye neai.”

Nimraghien kape Yesu rimnor Loa kape Moses ruauə minor nəfrakisien kin

¹⁷ Kini Yesu ramni min mīmə, “Rikimiə tukripəh nuhyen mə yimauə mə jakarakikin Loa kape Kughen uə nəgkiarien kape profet kupan minə. Nikam. Pəh nien mə yimauə mə jakarakikin əriə, mərig yimauə mə jakor nəgkiarien minə a khaue misor nəfrakisien kin.

¹⁸ !Nəfrah! Yakamni-pre tuk əmiə mīmə nipig tokrei tanə mine neiai kwarə, kini Loa, in min tukramarə. To nar kirik ripəh nirkəkien iran. Nar apnapig in leta kwakwə əmə, kini Loa tukrərer mor wok meriaji-pən nəgkiarien minə fam kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin.

¹⁹ Ror pən, narmamə yamə mine kisəpəh loa, mishajoun narmamə mə iriə min tuksəpəh, nar apnapig mə nəgkiarien kəskəh əmə kirik ye loa kape Moses, tukokrən kin əriə kimə iriə yetanə əgkəp ye rao ye neai. Mərig narmamə yame mine kasor loa minə a, mishajoun narmamə kin, tukokrən kin əriə kimə iriə yerpərig əgkəp ye rao ye neai.

²⁰ Yakamni məknakin tuk əmiə meinai kapəmiə norien tukraməkeikei matuatuk huvə əgkəp ye nimri Kughen rapita norien kape Farisi minə mine nəmhajoun minə kape Loa,

yame khamə ta mə iriə kisatuatuk huvə. Mərig tukmə kapəmiə norien ripəh natuatuatuk-huvə-yen ye nimri Kughen, to nakhapəh nhavəniən misarə apa ye rao ye neai."

Niemha in rahas rəmhen kin nhopniyen yermamə

²¹ Kini Yesu ramni min mima, "Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien yame nəmhağoun kimnhani-pən tuk ripmiə minə, mhamə, 'Takhapəh nishopniyen yermamə' (Eks 20:13) kini, 'yermamə yame ramhopni yermamə, in tukraməkeikei mərəer ye nimri mirh mivəh narpiniən.' (Dut 5:17)

²² Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə, tukmə yermamə kirik, niemha rhai in tuk nar kirik yame piauni rimmor, ratuatuatuk mə kwən a yame niemha ramhai in tukrərəer ye nimri mirh mivəh narpiniən. Kini tukmə yermamə kirik rimmhek piauni*, ratuatuatuk mə in tukrərəer ye nimri kaonsel. Kini tukmə yermamə kirik raməko-pən yarmhə kimi in kirik, ratuatuatuk mə yermamə yame rimini nəgkiarien a tukrivən ye nap ehuə.

²³ "Kini tuk norien a, tukmə nakamvən ye tebol ye Nimə Ehuə Kape Kughen mə takvəhsi-pən nar kirik kimi Kughen, mərig aikin a, tukmə rikim raməsik piam yame rimmor niemha kimik, uə ik nimnor nar kirik kimin yame ripəh nəmheniən,

²⁴ pəh pi pom kafam nivəhsi-pəniən, kini mivən məm piam mwərəhu huvə nətarigien kapəmiru, mirəpəh niworien tikmir, miwor kirikiana, kini ai, mipivən mipivəhsi-pən nar kirik kimi Kughen ye tebol.

²⁵ "Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwak kwis miravən ye nimri mirh, rhuvə mə takaməkeikei məkupən mərəhu nəməriniyen tuk əmiru minə, tamə rəukəkin ik mivən ye nimri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus.

²⁶ Kini yakamni-pre nəfrakisien tuk ik, mə tukmə ror məknakin, to nakpəh nap-tayen ye kalabus meriaji mor infamien ye narpiniən kafam."

Rikim tukripəh nakrəhyen kin piraovin

²⁷ Kini Yesu ramni min mima, "Kimiə nakwəsərig nəgkiarien e mə, 'Kimiə yamə mine nakwəsərkurək ta, takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin. (Eks 20:14; Dut 5:18)

²⁸ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yerman rəm piraovin pisin kini rikin raməkrəh kin, in rinor ta təvhagə has yerkin, rəmhen kin yame rimməkrəh əfrakis kin.

²⁹ Kini tukmə nimrim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikiana, rapita yame takvən ye nap ehuə kin nıpram piəpiə.

³⁰ Kini tukmə kwermim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikiana, rapita yame takvən ye nap ehuə kin nıpram piəpiə."

Takpəh nəpəhyen kafam piraovin

³¹ Kini Yesu ramni min mima, "Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien e yame ramni mima, 'Yermamə yame raməpəh kafan piraovin, in tukraməkeikei mivəhsi-pən nəkwəkwə kirik kimin yame ramhağoun mə rimməpəh.' (Dut 24:1-4)

³² Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik raməpəh kafan piraovin yame ripəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini pian a rarar məkwəsik kin yerman pisin, rəmhen kin mə piraovin a rimmor təvhagə hah, mərig təvhagə has a rimirikakun ye yerman hanə kafan. Kini tukmə kwən kirik rikir piraovin a, in rəmhen kin yame rimməkrəh kin piraovin a."

Takpəh nivəhyen kwəsə ye nhag yermamə kirik, mərig takəfrakis əmə

³³ Kini Yesu ramni min mima, "Nakwəsərig ta nəgkiarien kirik min yame nəmhağoun minə kimnhani-pən tuk riptawə minə mhamə, "Tukmə nimnhani nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin, takhapəh nisakapirien nəgkiarien kapəmiə. Kini tukmə nimnhani-pən nəgkiarien kirik kimi Kughen Yermaru, sor' (Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21)

³⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mima, takhapəh nhaniyen nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin. Takhapəh nhaniyen nhag rao ye neai, meinai Kughen ramkwətsə ikin mamarmaru.

³⁵ Mhapəh nhaniyen nhag tokrei tana, meinai Kughen ramarmaru ikin. Mhapəh nhaniyen nhag Jerusalem, meinai in taon kape King Ehuə.

* 5:22: Nəgkiarien Gris ramni mə, "Tukmə ramni-pən tuk piauni mə 'Rakah!' Nəgkiarien e in narpakwaiyen. 5:22: 1 Jon 3:15 5:23: Mak 11:25 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43 5:34: Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 5:35: Sam 48:2; Aes 66:1

³⁶ Mhapəh nishajounien kapəmiə kapə mə kafam nəgkiarinen tukror nəfrakisien kin, meinai kapəmiə nəsaninien rikək tuk nukreikinien nikwənemə mə tukrhawən uə tukrapig.

³⁷ Mərig taksəfrakis nipig m-fam. Tukmə nakseighan kin nar kirik, sor. Kini tukmə naksəpəh, hapəh. Mərig Setan in ramherer narmamə mə tukhani nhag nar kirik mə tukror nəgkiarinen kapəriə ror nəfrakisien kin.”

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has

(Luk 6:29-30)

³⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarinen kirik ramni mimə, ‘Tukmə yermamə kirik rhaps nimri yermamə kirik, tukaməkeikei khopis min nimrin. Kini tukmə yermamə kirik rhopir kweru yermamə kirik, tukaməkeikei khopir min kwerun.’” *(Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21)*

³⁹ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə, takhapəh nisarpinien tai təvhagə has yame kamor-pre kimi əmiə. Kini tukmə yermamə kirik rərip nikapim matuk, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip.

⁴⁰ Kini tukmə yermamə kirik rīvəh-si-pən ik ye kot maməkeikei kimik mə takvəhsi-pən kafam sot kimin mə tukrərəhu huvə nətərigien kapəmiru, vəhsi-ta min kafam kot mivəhsi-pən kimin.

⁴¹ Kini tukmə mobael kirik raməkeikei kimik mə takrur kafan nitip məriwək rəmhen kin kilomita kirikiana, takripin məriwək meriaji kilometa kiraru.

⁴² Vəhsi-pən naha nhagin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini takpəh nini-əhuyen yermamə kirik yame rimə tukrīvəh kafam kirik nar kirik mivən, kini mīrerig-pə min mīrəhsi-pre min.”

Sorkeikei tikmir kapəmiə minə

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta mə, ‘Takasəkeikei misorkeikei kimiə minə tiksın, kini masəməkin kapəmiə tikmir minə.’” *(Lev 19:18)*

⁴⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə taksorkeikei kapəmiə tikmir minə, kini masəhuak tuk narmamə yamə mine kasor ahas pre kimi əmiə,

⁴⁵ kini norien a ramhajoun mə kimiə ji Kughen Rimimiə, yame ramarə apa ye rao ye neai. Kini sor məknakin meinai Kughen ramor mirh raməsia-pen nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Kini In mamor nəhig rip mamuh nəmə atuatur mine narmamə yamə mine khapəh nisatuaturkien.

⁴⁶ Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə mine kasorkeikei əmiə, Kughen to ripəh nərokien əmiə iran, meinai nar apnapig mə nəmə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərər tuk mane kape takis, mərig iriə min kasorkeikei narmamə yamə mine kasorkeikei əriə.

⁴⁷ Kini tukmə nakhavəh əmə kimiə minə tiksın misəgkiar kimi əmiə minə, pa rimə nakasor nar kirik rhuvə rapita narmamə minə tiksın. Nakharkun mə nar apnapig narmamə yamə mine khapəh nharkunien Kughen, mərig iriə min kasəgkiar kimi əriə minə tiksın.”

⁴⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Rimimiə Kughen In ratuatur, ror pən, norien kapəmiə tukraməkeikei matuatur min.”

6

Takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiə tuk norien huvə yame nakasor

¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə naksor nar atuatur, takhapəh nisorien mə tukəm kəgnəgin əmiə tukun, tamə Rimimiə ye rao ye neai ripəh nərokien əmiə iran.

² Ror məkneikin, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəia, hapəh nisorien ye norien kape narmamə yame norien kapəriə rhuvə mərig rikiriə rahas. In e, nipig kisasitu ye yavən has minə, masher naiyuk, mhani-ərhav ye nimə kape nufuginien mine ye nəkwai swatur, mə narmamə tuksəm khasiai əriə tukun. Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mimə iriə kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəpiə kapəriə [in e nisaiyen kape narmamə].

³ Mərig kimiə, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəia, takhapəh nisəpəhyen mə narmamə tuksəm. Nar apnapig mə kwermim matuk, mərig takpəh nəpəhyen mə tukrəm.

⁴ Sor məkneikin mə narmamə tukseinein norien huvə minə kapəmiə, kini Rimimiə yame raməm norien apisapis kapəmiə minə, In tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Norien kape nəhuakien

(Luk 11:1-4)

⁵ Kini Yesu ramni min mimə, “Nipig naksəhuak, hapəh nisəri-pənién norien kape narmamə yame kapəriə norien rhuəvə mərig rikiriə rəmkimik. In e, kisorkeikei mə taksərer ye nimə kape nufuginien, mine ye swatuk pisiək, masəhuak mə narmamə taksərig əriə. Yakamni əfrakis tuk əmiə mimə iriə kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə].

⁶ Mərig tukmə nakhmə taksəhuak, havən apa ye nəkwai nimə kapəmiə, misətapig, masəhuak kimi Rimimiə yame kipəh nəmien In. Kini Rimimiə, yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.

⁷ “Kini tukmə naksəhuak, takhapəh nisəwhai-kəjiyen nəgkiarién ripsaah yame nipran rikək, rəmhen kin yame narmamə yamə mine kaseinein Kughen kasor. Iriə khamə ta mə kapəriə kughen minə taksərig əriə tuk nəgkiarién minə khapsaah yamə mine kasəhuak mamhani.

⁸ Hapəh nisorien rəmhen kin əriə, meinai, kwasig ikin naksaiyoh kin nar kirik, Rimimiə In ruirkun ta naha nhagin yame naksəkwakwə kin.

⁹ Kini ror məkneikin, tukmə nakhmə taksəhuak, səhuak məkneikin:

“Rimtawə ye neai, nhagin rəmrhakə, pəh narmamə tukhasiai Ik.

¹⁰ Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə,

Kini pəh nar yame Ik nakorkeikei in tukruə mor nəfrakisien kin ikin e tokrei tanə rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai.

¹¹ Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towai.

¹²⁻¹³ Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.

Kini vəhsi-ta əmawə tuk kwermi Setan.

Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə minə meinai kimawə yakhapəh nharaptərəkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.*

¹⁴ Səhuak məknakin meinai tukmə nakhapəh nisarpinien tai norien has yamə mine narmamə kasor irəmiə, Rimimiə ye rao ye neai tukripəh narpinien kapəmiə norien has minə.

¹⁵ Mərig tukmə naksarpin norien has yame narmamə kasor irəmiə, Rimimiə min tukrəkeikei marpin norien has yame nakasor.”

Nəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien

¹⁶ Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə nakhmə taksəpəh nəviginien tuk nəhuakien, hapəh nisorien nimirimə rəpou rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kapəriə norien rhuəvə mərig yerkirə rəmkimik. Iriə kasor nimirirə ror pisin, mə narmamə taksəm əriə mə nikumhə raməs əriə, khasiai əriə tukun. Yakamni əfrah mə iriə kwənhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə].

¹⁷ Mərig nipig naksəpəh nəviginien, misəhuak kimi Kughen, saikwas ye nimirimə, misətei huvə ye nikwənemiə,

¹⁸ mə narmamə taksəm əmiə khapəh nharkunien mə naksəpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini Rimimiə, yame kipəh nəmien In, In pisin əmə tukrəm mirkun. Kini Rimimiə yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Kini Yesu ramni min mimə, “Takhapəh nisəwhai-kəjiyen kapəmiə nautə ye tokrei tanə e mə tukripsaah. Ye tokrei tanə e, ivn minə mine nəmtəyen raməs narimnar ikin, kini yəkrəh minə kisat-pən imə, misəkrəh kin narimnar.

²⁰ Mərig taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai. Kini ikin aikin a, to ivn minə mine nəmtəyen ripəh nəsien narimnar aikin, kini to yəkrəh minə khapəh nisat-pənién aikin.

²¹ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimie tukrivən min aikin.”

Nikhakien kape laet

(Luk 11:34-36)

²² Kini Yesu ramni min mimə, “Nəkwai nimirim in rəmhen kin laet yame ravəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nəkwai nimirim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien.

²³ Mərig tukmə nikwai nimirim mir kwahas, rəmhen mə nipram rukwar kin nəpignapien. ! Kini tukmə nikhakien ye nipram rəmhen əmə kin nəpignapien, in rəmhen kin yame nakamarə əfrakis aikin rəpignəp ikin!

6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14

6:7: 1 King 18:26-29

6:8: Mat 6:32

6:10: Luk 22:42

* 6:12-13: Kopi akwas

tiksin kape Niutesteman kamharpin nəgkiarién e mhamə, “Meinai Ik pisin əmə Yermaru, Ik pisin əmə nakavəh nəsaninien, mine nar huvə minə, kafam pisin əmə, ripəh norien infamien. Amen.”

6:16: Aes 58:5-9

6:19: Jem 5:1-3

6:20:

Mat 19:21; Luk 18:22

*To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane
(Luk 16:13)*

²⁴ “Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeiki morkeiki kirik, mamaməkin kirik; uə tukraməkeiki mor nəkwai kirik, məpəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane.”

*Tukhapəh nisərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeiki ətawə,
mivəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə
(Luk 12:22-31)*

²⁵ Kini Yesu ramni min mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisərig-pikien tuk nimraghien kapəmiə mə taksən naha, mhanim naha, uə mə takvəhsi-pən naha neipən. ? Nakharkun mə nimraghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nīpraimiə rapita neipən?

²⁶ Səm-ru man minə ye nimago-ago. Khapəh nisəsimien, mhapəh nisarha-kinien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Rimimiə ye rao ye neai raməvigin əriə. !Mərig nakharkun mə In rorkeiki pik əmiə rapita man minə!

²⁷ ? Tukmə nakərig pik tuk nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to ripəh nəsik-əpnis-pən-ien aə kirikianə ye nimraghien kapəmiə.

²⁸ “?Kini rhawor e naksərig pik tuk neipən? Səm-ru jihi nai yamə mine kamhavus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən.

²⁹ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupan, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuə pawk, mərig ripəh nihuvə-pikien mapita jihi nai minə a.

³⁰ Jihi nai minə kishaktə tuk nīpig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhavəh-si-pən neipən huə. ? Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatəyən in rəkəskəh əmə.

³¹ Ror pən, takhapəh nisərig-pikien mhani mhamə, “?Jaksən naha?” uə “?Jakhanim naha?” uə “?Jakhavəhsi-pən naha neipən?”

³² Meinai narmamə yamə mine khapəh nishatəyən ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine naksəkwakwə kin ye nimraghien kapəmiə.

³³ Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen mine nimraghien atuutuk, pəh iriu tukwərer əkupən ye nimraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə.

³⁴ Ror məkneikin, takhapəh nisərig-pikien tuk narimnar yamə mine tukianəkwamer nakhavəh, meinai narimnar kape tikianəkwamer, iriə kape tuknəkwamir. Nimraghien kape towei in rəutən pik, takpəh norien narkutien kimik mamərig tuk narimnar kape tikianəkwamer.”

7

*Takhapəh nhaniyen nikar narmamə
(Luk 6:37-38, 41-42)*

¹ Kini Yesu rimini min mə, “Takpəh nəm-pənien nar has ye narmamə, tamə Kughen min ram-pre nar has irəmiə.

² Meinai nəgkiarieren skai yame nakamhani hah yermamə kirik, Kughen tukrini əmə min iram rəmhen kin yame nimini. Tukmə nakəkir narmamə ye norien yame ratuutuk, Kughen tukrəkir ik ye norien yame ratuutuk. Mərig tukmə nakəkir oror narmamə ye norien yame riskai, Kughen tukror əmə min iram rəmhen kin yame ik nimnor.

³ “? Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehua yame ramhai nimrimia?

⁴ Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehua yame ramhai nimrimia, ?takshawor pən iran mine mhasur ta nimoptanə ye nimri piaumiə?

⁵ Kimiə naksəmhen kin narmamə yamə mine kamhani nar mhapəh nisorien. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehua ye nimrimia, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvayen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə mipihasur-ta.”

Nivəhsi-pənien nəgkiarieren kimi narmamə yame khapəh nisəhuakien

⁶ Kini Yesu rimini min mə, “Hapəh nhavəhsi-pənien narimnar kape Kughen kimi narmamə yamə mine kisahas rəmhen kin kuri minə, tamə kisasar misəs əmiə. Kini mhapəh

nisarakikin-pənien nar huvə minə kapəmiə* kimi [narmamə yamə mine kisəmkimik rəmhen kin] pukəh minə, tamə kasəriwək əsuun.”

*Saiyoh kin, misarha kin, misəsik-əsik tapig
(Luk 11:9-13; 6:31)*

⁷ Kini Yesu rimini min mə, “Saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik tapig, kini tapig tukrəhita tuk əmiə.

⁸ Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tüksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik tapig, tapig tukrəhita tuk əriə.

⁹ “Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin bred, mərig in tukrivəhsi-pən kapier uə, nikam? !Nikam!

¹⁰ ?Uə tukmə nipiğ raiyoh kin kəmam, mərig in tukrivəhsi-pən snek uə? !Nikam!

¹¹ Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəhsi-pənien narimnar huvə minə kimi jimiə minə. Mərig Rimimiə ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə. Kini nəfrakisien mə In tukrivəhsi-pən nar huvə minə kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.

¹² “Kini sor huvə pən kimi narmamə m-fam ye norien minə fam yame naksorkeikei mə narmamə tüksor min kimi əmiə, meinai norkeikeiye raməpkəfugin nəgkiarien fam ye loa kape Moses mine profet kupan minə.”

*Swatuk kiraru
(Luk 13:24)*

¹³ Kini Yesu rimini min mə, “Kimiə takasəkeikei mhakuraə ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai kwəruə yame rehua, mine swatuk yame rimar, ramkir-pən narmamə ye nap ehua. Kini narmamə khapsaah tukhakuraə-pən ye kwəruə a.

¹⁴ Mərig kwəruə yame rəkəskəh, mine swatuk yame rəutən, ramkir-pən narmamə ye nimraghien rerin. Kini narmamə kwatiksın əmə tüksəm.”

*Yesu tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kaseinein In
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Kini Yesu ramni min mə, “Takasərig əmiə tuk profet eikuə minə. Iriə tukhauə tuk əmiə misəpou rəmhen kin sipsip; mərig rikiriə rəmhen kin kuri aparu yamə mine kasəkwəpəh.

¹⁶ Narmamə kasəm kwənkwan ye nimraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisasahas. Kwənurkasik to ripəh nikuəyen kin kwənkwai grep; kini kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwai fig.

¹⁷ Ye norien kirikiana min, nai huvə tukramkuə kin kwənkwai nai huvə; kini nai hah tukramkuə kin kwənkwai nai hah.

¹⁸ Nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənkwan yame kipəh nənien. Kini to nai has ripəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə.

¹⁹ Nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen kin kwənkwaيريا yame rhuvə, tukəpəpir-pir, karakə-pən kin ye nap.

²⁰ Ror məkneikin mə narmamə kasəm kwənkwan ye nimraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisasahas.

²¹ “Nar apnapig mə narmamə kasokrən kin Yo mə Yermaru, mərig pəh nien mə iriə m-fam tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. Mərig yamə mine kasor nəkwai Rimik yame ramarə ye rao ye neai, iriə en tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen.

²² Ye nipiğ yame Kughen tukrəkir narmamə mifam iran, narmamə khapsaah tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru! !Yermaru! ?Rhawor? ?Nakirkun əmawə uə nikam? Kimawə yimnhani-ərhav nəgkiarien kafam yame nimivəhsi-pə kimi əmawə. Kini misəko-ta nanmin has ye nhagim. Kini masor nimtətien minə.’

²³ Mərig Yo jakni-pən atuətuk tuk əriə minə, ‘!Ah! !Yakpəh hanə nirkunien əmiə! !Havən isok tuk Yo! Kimiə yor təvhagə has minə.’ ”

*Nəgkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tüksərer tim tim
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)*

²⁴ Kini mini min mimə, “Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine khauə tuk Yo, kini misətərig kin nəgkiarien kafak, masarar, misor narimnar yame yəkməni, narmamə en kisəmhen əmə kin yermamə yame kafan nirkunien rehua, tukmə rimə tukror kafan nimə, tukrəkupən mikir nimoptanə, meiwaiyu məspir kapier apig, mor pən nimə iran.

* 7:6: Gris ramni mə “Takpəh narakikin-pən-ien ‘perel’ kapəmiə kimi pukəh minə.” Perel in rəmhen kin kapier kirik yame nimrin rhaktə. 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 7:8: Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22 7:11: Jem 1:17 7:12: Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10; Gal 5:14 7:15: Mat 24:24; Wok 20:29; 2 Pita 2:1 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 7:19: Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 7:20: Mat 12:33 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25 7:23: Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2 Tim 2:19

²⁵ Kini nipig tukmā nāhig rip kini yapiwān raiyu, kini nīmātag ramuh nīmā, to rapəh nīmīrien, meinai nīhun ramərer tim tim ye kapiēr.

²⁶ Mərig narmamə yamə mine kasərig nəgkiārien kafak, mhapəh nisorien, iriə kisəmhen kin yermamə yamə kafan nirkunien rikək. Tukmā rimā tukror kafan nīmā, ravhirəkin haktə əmə ye nipakir.

²⁷ Kini nipig tukmā nāhig rip, kini yapiwān raiyu, kini nīmātag ramuh nīmā, rəusərku, mowhan əpir-pir."

²⁸ Kini Yesu rimnor infamien ye kafan nəvhagien, nukwhao ehua a kisərig kafan nhajounien, kisakur

²⁹ meinai rimnhajoun əriə, kisəm mə ripəh nəmhenien kin nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, meinai nəgkiārien kafan, nanmin aikin.

8

*Yesu rimnor huvə yermamə kirik yamə ravəh nəmhayen e leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

¹ Kini Yesu rimasi-pən ye tukwas meiwaiyu-pə, kini narmamə khapsaah khakwasig kin.

² Kini kwən kirik yamə ravəh nəmhayen əutən kirik e leprosi raməmīr ye tikiin ruə meiwaiyu, mənimkur-pən tukun, mīni-pən tukun mīmā, "Yermaru, tukmā nakirkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkimik irak."

³ Kini Yesu rərao-pən mirap kwən a, mīmā, "Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !İsanin!" Kini taktəkun əmə nəmhayen e leprosi rikək iran.

⁴ Kini Yesu rimini-əhu in mīmā, "Takpəh nīni-ərhavyen narimnar minə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kirik pəh in rəm mə nīpram rinor məknən. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən Loa kape Moses, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək."

*Nhatəyən kape yemehua kape mobael
(Luk 7:1-10)*

⁵ Kini Yesu rimavən mīterhav-pən taon Kapaneam, kini yamehua kirik kape Mobael kape Rom rimauə məm Yesu, maiyoh kin nasituyen, mīmā,

⁶ "Yermaru. Kafak yorwok ramhə, kini mamapir apa ye nīmā kafak, nīpran fam rimhə. Kini ramərig pik nəmhayen."

⁷ Kini Yesu rimini-pən tukun mīmā, "Əwəh. Jakurə mor huvə in."

⁸ Mərig yamehua kape mobael rimini-pən tukun mīmā, "Yermaru, yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin. Ik yerpig mərig yo ye tanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrasanin min.

⁹ Yakirkun mə nīmhayen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehua minə aikin yamə kasehua irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael minə tiksın aikin yamə yo yakamehua irəriə. Tukmā yakni-pən tuk kirik mīmā, 'Yuvən,' kini tukraməkeikei mivən. Kini tukmā yakni-pən tuk kirik mīmā, 'Yua,' tukraməkeikei muə. Kini tukmā yakni-pən tuk kafak slef mīmā, 'Or nar e,' tukraməkeikei mor."

¹⁰ Yesu rimnərig nəgkiārien e, rakur pik kin. Kini marar mīni-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin in mīmā, "Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, nar apnapig kwən e pəh nien mə yemə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyən yemə Isrel kirik yamə kafan nhataəyən rehua rəmhen kin in.

¹¹ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə khapsaah tukhasi-pən ye kantri pisin pisin minə, mħau misəvigin kwis ye tebol iriə Ebrahim mine Aesak mine Jakob apa ye rao ye neai.

¹² Mərig kimiə kwənərəus kape Isrel yamə Kughen rimnəkupan mīrpen əmiə mə in tukrarmaru irəmīə, in tukrarak-ərhav kin əmiə iruə ye nəpignəpien. Kini aikin a narmamə tuksasək, misəkwaruə meinai kisərig nəmhayen ehua."

¹³ Kini Yesu rarar mīni-pən tuk yemehua kape mobael mə, "Yuvən. Kafam yorwok tukrihuvə rəmhen kin yamə nakwəni nəfrakisien mə Kughen tukror." Kini ye nipig atuatak a, yorwok kafan rimnəsanin min.

*Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Aikin, Yesu rarar, mivən apa nīmā kape Saemon Pita *. Ye nipig a, kuhu Saemon ramhə maməpan-əpan pik, kini Yesu rimavən məm,

¹⁵ mæker-pæn ye kwermîn, mækneikin năpan-ăpanien rəta. Kini piawaru a rərer, mivən mîruk ta nəriă năviginien.

¹⁶ Kini nîpig mîrh natukrivă, narmamă khapîk narmamă khapsaah yamă mine nanmîn has ramərer-pən irəriă, kini Yesu rimnăgkiar əmə maməko ta nanmîn has mină, mor huvə narmamă yamă mine kamhamhă.

¹⁷ Nar a rimîtarhav-pə ror Năgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauă minor năfrakisien kin, yame rimini mîmă,

“In rimivăh-si ta nămhăyen mină kapətawă,

kini mor nîpraitawă yamă mine kamhamhă, kwənhahuvă min.”

(Aes 53:4)

Nîkwasigien kin Yesu in rəutən

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Kini nîpig Yesu rəm nukwhao kisərer ərkurao kin, kini rimini-pən tuk kafan narmamă mă, “Takhavən ye nîkar lugun pən.”

¹⁹ Aîkin yemhajoun kirik kape loa ruă mini-pən tukun mîmă, “Yhajoun. Yo jakikwasig kin Ik ikin hiă takvən ikin.”

²⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mîmă, “Kuri aparu mină, kapəriă năpəeg rarə yame kasapîr ikin. Kini man mină, nîmairiă rarə yame kasapîr ikin. Mərig Yo, Ji Yermamă, kafak nîmă rîrkak tuk napirien.”

²¹ Kini yermamă kirik kafan rini-pən tukun mîmă, “Yermaru. Pəh pi pom. Eighaan kin yo pəh yakvən minîm rimîk.”

²² Mərig Yesu rini-pən tukun mîmă, “Nîkam. Apəh-pən, mîkwasig kin Yo. Narmamă yamă mină khapəh nhavăhyen nîmraghien pəh khavən mhanîm nămə mhă mină.”

Yesu ramni-əhu nîmətag ehua ye lugun

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Kini ai, Yesu rat-pən ye bot, kini kafan narmamă mină khakwasig kin.

²⁴ Mækneikin, nîmətag ehua kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətənîm kin bot. Mərig Yesu ramapîr.

²⁵ Kini narmamă kafan kîmnhavən mhasig In, mhamă, “!Yemehua! !Yemehua! !Vəh mîragh ətawə! !Kinasəmnîm!”

²⁶ Kini Yesu raiyoh-pən əriă mîmă, “?Nakashawor mamhagin mækneikin? ?Nhatətəyen hiă kapəmiă?” Kini rarar, mini-əhu nîmətag mine peao-peao ehua. Nîmətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu mîn.

²⁷ Mərig nămə mină a kisakur, misaiyoh əriă mină mhamă, “!Eh! ?Naha e yermamă? !Nar apnapig mă nîmətag mine nu, mərig tukmă ramăgkiar kawor nəkwan!”

Yesu rimnəko ta nanmîn has ye yermamă kîraru

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Kîmnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak apa kwənmhaan a kamni kîmă Gedara†. Mækneikin, yermamă kîraru yamă mîr nanmîn has ramərer-pən irəriu kîrasi-pən ye năpəeg kapîer yame kamnîm narmamă ikin. Iriu karoh narmamă, narmamă kamhagin-pən aikin.

²⁹ Kîrauă mîwəm Yesu kîrəmə, “!Eh! !Ji Kughen! ?Nakmă takhawor əmrū? ?Nakwauă mă takor narpinien kîmî əmrū yame rîpəh hană norien nîpig tukun, uə?”

³⁰ Ikin aikin a, pukəh mină khapsaah kasəruk ikin, mərig isok kəskəh tuk əriă.

³¹ Kini nanmîn has mină kîmisaiyoh-pən skai kîmî Yesu mhamă, “!Awəh! Tukmă nakmă takəko ta əmawă, əta-pən irəməwă yerki pukəh mină a.”

³² Kini Yesu rini-pən tuk əriă mîmă, “! Havən!” Mækneikin, nanmîn has mină a kîmnhatərhav ye kwərə mîr a mhavən yerki pukəh mină. Kini pukəh mină a, iriă fam kîmisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnîm ye tahik.

³³ Kini ai, narmamă yamă mină kasəvigin pukəh mină a kîmisaiyu, mhavən apa ye taon misəvsao-pən kin narîmnar fam, mine narîmnar yame Yesu rimnor kîmî kwərə mîr yamă mîr a nanmîn has rîmamərer-pən irəriu.

³⁴ Kini narmamă mî-fam yamă mină kasarə apa taon khatərhav, mhaui tuk Yesu masəkeikei kîmin mă tukritərhav aikin.

9

Yesu rimnor huvə yermamă kirik yame nîpran rîmamhă

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kini Yesu rat-pən ye bot mukurao-pən ye nîkar nu, mîtarhav-pən iman ikin.

² Kini narmamə tiksın kharəh yermamə kirik mhavən kimin. Nipran rimamhə. Ramapir ye kafan nikaokao. Kini Yesu rimnəm kapəriə nhatəyənen, kini mini-pən tuk yemə ramhə mīmə, “Narik, pəh niginien. Yakwərəh-si ta fam ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

³ Kini nəmħajoun minə tiksın kape Loa kape Moses kimisərig nəgkiarien a, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Ah! !Nəgkiarien a rahas! Kwən a raməgkiar məknakin mamni mə in Kughen.”

⁴ Mərig Yesu In ruirkun ta kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor e nətərigien kapəmīə ramahas məkneikin?”

⁵ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimīə nakasəm mə nəgkiarien kafak rəfrakis? ? Mə jakni-pən tukun mə yakwərisin ta narpinien kape kafan təvhagə hah? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter məriwək mamvən?

⁶ Mərig yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mīmə, “Yakamni-pre tuk ik mə, “Takhekimter, mirəh kafam nikaokao məriwək mamvən imam yerkwanu.”

⁷ Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, məriwək mamvən iman ikin.

⁸ Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen yame ravəhsi-pən nehuəyen kimi yermamə mə tukror məknakin.

*Yesu rimnokrən kin Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Matiu*. Ramkwəta ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mīmə, “Yuə, mikwasig kin Yo.” Məkneikin Matiu rərer, mikwasig kin Yesu.

¹⁰ Kini Yesu rimavən məvigin ye nimə kape Matiu, kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has pisin pisin minə kimnhauə misəkwəta misəvigin iriə Yesu mine kafan narmamə minə.

¹¹ Mərig nipig Farisi minə kimisəm nar a, khani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “!Ah! ?Rhawor e yħajoun kapəmīə raməvigin iriə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”

¹² Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khamhəvən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta.

¹³ Mərig havən misarha-kin niprai nəgkiarien e ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimīə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik ripəh nagienien tuk kapəmīə sakrefaes minə.” (Hos 6:6)

Kini Yesu rirpən nəgkiarien mīmə, “Yakamni məkneikin meinai pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine [khamə ta mə] kwəsatuatuk ta. Nikam. Yimauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə.”

*Nħajounien kape Yesu in rivi, nħajounien kape loa kape Moses in nəkwəs
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Kini narmamə kape Jon Baptaes kimnhauə misəm Yesu mhani-pən tukun mhamə, “Em-ru. Farisi minə mine kimawə yaksəpəh nəviginien tuk nəhuakien kimi Kughen. ?Mərig rhawor kafam narmamə minə khapəh nisəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Nipig kimīə nimisor nəviginien kape yerman yame rimnarkurək pə pə, ?mərig nakhamə ta mə in minə tiksın tuksasək ye nipig a uə? !Nikam! Mərig tukripor nipig yame narmamə tukhavəhsi-ta Yerman e yame rimnarkurək pə pə tuk In minə tiksın. Kini ye nipig a in a, In minə tiksın tuksəpəh nisəviginien iran.”

¹⁶ “To yermamə kirik ripəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan [yame rimneikus]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətit, kini reikus ehua.

¹⁷ Kini to yermamə kirik ripəh nivəhyen waen wi kini mivi-pən ye tiki waen mətit. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit tukrəməteih, kini waen tukraiye. Nikam, kipəh norien məknakin. Tukaməkeikei kivi-pən waen wi ye tiki waen wi. Kini waen mine tiki waen tukawəmir huva.”

9:4: Luk 9:47; Jon 2:25 9:6: Jon 17:2 * 9:9: Matiu, nhag pisin kirik e Livae. 9:11: Luk 15:2 9:13: Hib 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1 Saml 15:22 9:14: Luk 18:12 † 9:15: “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksın” nipran e Kristen minə. Nipig Yesu rimnapəh əriə mīmə ye nai kamarkwao kin, kimisasək.

Piraovin kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame ruamhə
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi əriə, yemehuə kirik ruə mənəmkur-pən tuk Yesu mīmə, “Eh. Kafak piakəskəh ripimhə ai taktakun əmə. Mərig yuə, mərəhu-pən kwermim iran, pəh ramragh min.”

¹⁹ Kini Yesu rimnərer iriə kafan narmamə minə, mhakwasig kin kwən a mamhavən.

²⁰ Məkneikin pian kirik aikin yame ravəh nəmhəyen kape nīpiraovin, mivəh newk twelef. Kini rukurao-pən ye nimetəi Yesu ikin, mərəo-pən mirap nəpəæg nimri kot kafan.

²¹ Ye nərigien kafan rimə, “Tukmə yakrap əmə kafan kot, kini jakəsanin.”

²² Kini Yesu rukreik marha-pən məm pian a mini-pən tukun mīmə, “Piakəskəh kafak. Pəh niginien. Kafam nhatətəyen rimnor ik nakwahuvə min.” Kini ye nipig a, pian a rimnəsanin.

²³ Kini nipig Yesu rimauə miterhav-pə ye nimə kape yemehuə a, kini mivən imə, məm narmamə kisher tərhenao masəni nipei kape nimhəyen. Kini narmamə kimnhauvrig-uvrig pik.

²⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Sap mhatərhav. Piakəskəh e rapəh nimhəyen; ramapir əmə.” Mərig narmamə kisarh iakei iran.

²⁵ Mərig narmamə kimnhatərhav mhavən iruə, kini Yesu rivən imə, mirao-pən mivəh kwermi piakəskəh a, kini rhekimter.

²⁶ Kini nəvsaoyen kin rimnaiyu markurao fam ye tanə a.

Yesu rimnor huvə nimrin pis mir

²⁷ Yesu rimatərhav aikin a, kini lnimrin pis mir kīraru karakwasig kin, mwokrən apomh mirəmə, “Mikip King Deved. Rikim tukrehuə tuk əmrul!”

²⁸ Kini Yesu rimavən apa imə, kini nimrin pis mir a kīrauə tukun. Kini Yesu rini-pən tuk əriu mīmə, “?Kimiru nakwhatətə irak mə to yakor huvə nimrimiru uə nikam?”

Kini iriū kīrəni-pən tukun mirəmə, “İwəh, Yermaru.”

²⁹ Kini Yesu rimirap nimririu mini-pən tuk əriu mə, “Kughen tukror huvə nimrimiru meinai nakwhatətə irak.”

³⁰ Kini nimririu rhuva, kinəwəm nar. Kini Yesu rini-pən skai tuk əriu mīmə, “Takrapəh nəvsaoyen kin narimnar minə e kimi narmamə.”

³¹ Mərig iriū kimiratərhav miravən mwəvsao-ərhav kin Yesu, miravən ikin minə fam ye tanə a.

Yesu rimnəko ta nanmin has ye yermamə yame reinein nəgkiarien

(Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15)

³² Nipig kwəə mir a kwəratərhav, narmamə kharəh yermamə kirik yame reinein nəgkiarien, mhaūə tuk Yesu. Kwən a in reinein nəgkiarien meinai nanmin has ramərer-pən iran.

³³ Kini Yesu rimnəko ta nanmin hah ye kwən a, kini rimnəgkiar.

Kini nukwhao ehuə kisəm, kisakur pik tukun, mhani mhamə, “Kipəh nəm-hanəyen nar kirik ror məkneikin ikin e Isrel.”

³⁴ Mərig Farisi minə khani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”

Yesu rikin raməmhə pik tuk narmamə

³⁵ Kini Yesu rimnəriwək mamvən ye taon mine yerkwənu minə fam, maməwhag ye nəkwai nimə kape nofuginien, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen. Mamor huvə narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mine narmamə m-fam yamə mine nipirairiə raha, kamhahuvə.

³⁶ Nipig rimnəm narmamə kwənhapsaah, kini rikin raməmhə pik tuk əriə meinai kimisarə ye nipig əutən minə, [miseinein nisasitu-atukien irəriə ye kapəriə nimraghien] rəmhen kin sipisip yamə mine yermamə rikək tuk narha-huvəyen tuk əriə.

³⁷ Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “!Səm-ru! Nəviginien rinehuə apa ye nəsimien yamə kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksən əmə yame kamhavəh.

³⁸ Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pən kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.”

10

Yesu rimirpen kafan narmamə twelef
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kini Yesu rimnokræn kin narmamæ twelef kafan khauæ kirikianæ, kini rivæh-si-pæn nasaninien kimi æriæ tuk nækotayen nanmin has ye narmamæ, mine tuk nor-huvæyen næmhæyen minæ fam.

² Nhag aposol* twelef kape Yesu minæ, iriæ e: yame ramækupan, Saemon, nhagin kirik e Pita; mine naorahini Andru; mine Jemes mine Jon, ji Sebedi mir;

³ mine Filip; mine Batalomiu; mine Tomas; mine Matiu, yermamæ kape nivæhyen mane kape takis; mine Jemes ji Alfeas; mine Tadeas;

⁴ mine Saemon Selot†; mine Judas Iskariot, yame rimneighan-pæn kin Yesu ramvæn ye kwermi tikmir minæ kafan.

*Yesu rher-pæn kin kafan narmamæ twelef mæ tuksasitu ye narmamæ
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ Kwasig ikin Yesu rher-pæn kin kafan narmamæ twelef mæ tukhavæn misor wok, mini-pæn tuk æriæ minæ, “Takhapæh nhavænien misaræ kimiæ narmamæ yamæ mine pæh nien mæ kwænæræus kape Isrel; kini mhapæh nhavænien ye taon kirik kape nāmæ Sameria,

⁶ mærig takhavæn misaræ kimiæ nāmæ Isrel yamæ mine kisæmhen kin sipsip yamæ mine kaserwei.

⁷ Kini nipig takamhavæn, takasækeikei mamhani-ærhav mhamæ, ‘Nipig yame Kughen tukrarmaru ye narmamæ mifam ruauæ ipakæ.’

⁸ Kini kimiæ takasækeikei misor huvæ narmamæ yamæ mine kamhamhæ. Kini takasækeikei misor huvæ narmamæ yamæ mine kwænhamhæ ta mæ tukhamragh min. Kini narmamæ yamæ mine leprosi ramor tikiria, takasækeikei misor niprairia ruæ mihuvæ min. Kini narmamæ yamæ mine nanmin has ramærer-pæn iræria, takasækeikei misæko ta æriæ. Kini tukmæ naksasitu ye yermamæ kirik, tukripæh nærokien æmiæ iran, meinai nimnhapæh nhavæhyen nimri nirkunien tuk nor huvæyen narmamæ.

⁹ Tukmæ nakamhavæn, takhapæh nhavæhyen mane,

¹⁰ mhapæh nharurien nitip minæ. Mhapæh nhavæhyen neipæn kiraru kiraru. Mhapæh nhavæhsi-pænien sandel, mhapæh nhavæhyen kaskin. Yakamni mækeikin meinai ratuatuk æmæ mæ narmamæ yamæ mine kimiæ taksasitu iræria tuksasitu min iræmiæ ye napirien mine næviginien.

¹¹ “Nipig takhavæn ye taon kirik uæ yerkwænu kirik, taksækeikei misarha-kin yermamæ kirik yame rikin ragien mæ takhavæn misaræ kimiæ min, kini misaræ aikin miseriaji nipig yame takhatærhav yerkwænu a.

¹² Tukmæ nipig takamhavæn misaræ ye nimæ kirik, takasækeikei misægkiar huvæ kimi æriæ mhamæ, ‘Pæh næmærinuyen tukramæmir tuk æmiæ.’

¹³ Kini tukmæ narmamæ kisæhita ye nimæ kapæria tuk æmiæ, kini pæh kapæmiæ nægkiarien kape næmærinuyen tukramæmir tuk æriæ. Mærig tukmæ kisæpæh, næhuakien kapæmiæ ye nikarin kape næmærinuyen tukruræ æmæ ye nimraghien kapæmiæ.

¹⁴ Mærig tukmæ narmamæ tiksins khapæh nisæhitæyen ye nimæ kapæria tuk æmiæ, uæ khapæh nisæterigien kin nægkiarien kapæmiæ, takhatærhav ye nimæ kapæria, uæ yerkwænu kapæria, misarpita-arpita nimokkrur ye sandel kapæmiæ.‡

¹⁵ Yakamni æfrakis tuk æmiæ mæ ye nipig yame Kughen tukrækir narmamæ iran, narpinien kape nāmæ aikin a tukriskai pik rapita narpinien yame nāmæ Sodom mine Gomora kimisaræ iran kupan.§”

*Yesu ramni-pæn tuk kafan narmamæ minæ mæ “Tukor ahas-pre kimi æmiæ”
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Kini Yesu ramni minæ, “Takasækeikei mharkun mæ Yo yakamher-pæn kin æmiæ mæ takhavæn misaræ mar yerki nāmæ has minæ ræmhen kin sipsip yamæ mine kasæriwæk yerki kuri aparu* yamæ mine kasækwæpæh. Takasækeikei mhavæh nirkunien tuk niko-ikoyen ræmhen æmæ kin snæk; misaræ mar ræmhen æmæ kin mak ye tanæ.

¹⁷ Takasærig æmiæ tuk narmamæ; meinai iriæ tuksærip-ærhav æmiæ ye nimri mirh, misærkis-ærkis æmiæ ye nækwai nimæ kape nofuginien kapæria.

* **10:2:** Aposol, nipran ramni mæ “yermamæ kher-pæn kin.” Yesu rimirpen narmamæ twelef kafan mæ tukrher-pæn kin æriæ kamhavæn masor wok kape Kughen. † **10:4:** “Selot” ræmhen kin yermamæ kirik rikwasig kin nukwao kape nāmæ Isrel tuk nherye-rhavæn kin nāmæ Rom yame kasarmaru ye nāmæ Isrel. **10:6:** Jer 50:6 **10:7:** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9:** Luk 10:4 **10:10:** Luk 10:7; 1 Kor 9:14 **10:12:** Luk 10:5-6 ‡ **10:14:** Norien e tukror nimtæien mæ narmamæ yerkwænu a kimisor nar kirik ripæh næmhenien. **10:14:** Luk 10:10-12; Wok 13:51 § **10:15:** Stori kape narpinien yame Kughen rimnor kimi nāmæ Sodom mine Gomora ramæmir ye Jen 19:24-28. **10:15:** Mat 11:24; Jaj 7 * **10:16:** Nægkiarien kape nāmæ Gris ramni nar miragh aparu kirik ye English kamni kima “wolf.” **10:16:** Luk 10:3; Rom 16:19

¹⁸ Meinai kimia kafak narmamə minə, taksəkeikei misərer ye nimir namasur kape gavman mine ye nimir namasur kapəmiə tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen kimi əria mine narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərus kape Isrel.

¹⁹ Mərig nipig tukharaptəəkini əmia, takhapəh nisəterig-pikiən mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarien kapəria, meinai ye nipig atuətuk a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmia kin naha nəgkiarien yame takasəkeikei mhani-ərhav.

²⁰ Takhapəh nhaginien meinai pəh nien mə kimia atuk naksəgkiar, mərig Nanmin kape Rimimə Kughen tukrivəhsi-pre nəgkiarien kimi əmia, takhani-ərhav.

²¹ “Ye nipig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriə minə mine nisiriə minə, miseighan kin əria khopni əria.

²² Narmamə tuksaməkin əmia, misor ahas pre kimi əmia meinai kimia nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer timtim miseriaji nipig kwasig, Kughen tukrivəh miragh əria.

²³ Tukmə kisor ahas pre kimi əmia ye taon kirik, sap, mhavən ye taon pisin kirik. Yakamni əfrah tuk əmia mə to nakhapəh nhavən-fam-ien ye taon minə kape Isrel, yo Ji Yermamə jakrerig-pə min.

²⁴ “Studen minə to khapəh nisehuəyen ye yhajoun kapəria. Kini slef minə to khapəh nisehuəyen ye yemehua kapəria.

²⁵ “Narmamə tukasəkeikei misəm-pən studen minə mə kisəmhen əmə kin yhajoun kapəria. Kini tukasəkeikei misəm-pən slef minə mə kasəmhen əmə kin yamehua kapəria. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yemehua kape nima. Kini narmamə tiksini khani hah yo mə yo Bielsebul, yamehua kape yarmhə minə. Ror məkneikin mə tukasəkeikei misor min ye kafak yor wok yamə mine kasor wok ye nəkwai nimə kafak.”

*Pəh narmamə kape Yesu minə tukhapəh nhaginien kin narmamə
(Luk 12:2-9)*

²⁶ Kini Yesu ramni mima, “Ror məkneikin, takhapəh nhaginien kin narmamə. Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

²⁷ Narimnar yame yakamni-pre tuk əmia ye nəpignapien, takasəkeikei mhani-ərhav yeraan; kini narimnar yame yakamsiwən kin, takasəkeikei mhani-ərhav ye nimir narmamə khapsaah.

²⁸ Takhapəh nhaginien kin narmamə, meinai kharkun əmə nisoriahyen nipraimə, mərig kaseinein nishopniyen nanmimə. Mərig hagin kin Kughen meinai In rirkun narakikin-pən-ien niprai jir mine nanmin apa ye nap ehua.

²⁹ “Nar apnapig keihap[†] in rikəskəh pik, kavəh nimirin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əria.

³⁰⁻³¹ Kini nimirghien kapəmiə rapita nimirghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə tuk əmia rapita. Nəfrakisien, nar apnapig mə nimar nikwənemə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvhuekin fam muirkun ta mə kuvhuun. Ror pən, takhapəh nhaginien tuk nimirghien kapəmiə.

³² “Tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimir narmamə, Yo min jakni-ərhav nhagin ye nimir Rimik Kughen ye neai mə in kafak yermamə.

³³ Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimir narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimir Rimik Kughen ye neai mə yakeinein min in.

³⁴ “Pəh rikimə tukriph nəsikien mə ta mə yimauə mə jakəruhu nəmərinuyen ye tokrei tanə. Pa rimə yimauə mə jakəruhu nəmərinuyen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasarowagkəp.

³⁵ Yakamni məkneikin meinai yimauə mə jakor

“ ‘Yerman tukror timəht iriū rimni,
mine piakəskəh tukror timəht iriū nisini,
mine yasuni tukror timəht iriū kuhuni.

³⁶ Kini narmamə tuksor tikmir kimi iriə atuk minə tiksini.’

(Maeka 7:6)

³⁷ “Kini yermamə yame rorkeikei pik rimni mine nisini [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə. Kini yermamə yame rorkeikei pik kafan pikwarien uə piakəskəh [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə.

10:20: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26 **10:21:** Jon 14:26 **10:24:** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25:** Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28:** Rom 8:31; Jem 4:12 [†] **10:29:** Nəgkiarien kape Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “sparo.” **10:30-31:** Luk 12:24; Wok 27:34 **10:33:** Luk 12:8-9
10:37: Luk 14:26-27

³⁸ Tukmā yermamā rimā tukrikwasig kin Yo, tukramākeikei māta ye nārigien kafan, kini tukmā ramārig pawk nāmhayen rāmhen kin nāmhayen ye nīmhayen ye nai kamarkwao kin, mārig tukrikwasig kin Yo.

³⁹ Yermamā yame ramgin tuk kafan nīmraghien, tukramākeikei mīmha. Mārig yermamā yame tukuh tuk nikwasigien kin Yo, tukrarā ye nīmraghien rerin.

⁴⁰ “Kini yermamā yame ravāh amā yerkin agien, in rāmhen amā kin yame ravāh Yo yerkin agien. Kini yermamā yame ravāh Yo yerkin agien, in rāmhen amā kin yame ravāh mīn yermamā yame rīmnhēr-pā kin Yo.

⁴¹ Kini yermamā yame ravāh profet kape Kughen yerkin agien, meinai in rirkun mā in profet kape Kughen, in tukrivāh nārokien iran, rāmhen kin yame nām atuaturuk tukhāvāh. Kini yermamā yame ravāh yemā atuaturuk yerkin agien meinai in rirkun mā in yemā atuaturuk, in tukrivāh nārokien iran rāmhen kin yame nām atuaturuk tukhāvāh.

⁴² Nāfrakis, yermamā yame ravāh nu okiei ye pānkin, mīvāhsi-pān kimi yermamā kirik kafak e, meinai in rirkun mā in kafak yermamā, nar apnapig mā kafak yermamā in ye tanā, kini kwān en, tukramākeikei mīvāh āfrakis nārokien iran.”

11

*Jon Baptaes rimā tukrirkun-ru mā Yesu in Kristo, uā pāh nien mā in Kristo
(Luk 7:18-23)*

¹ Kini Yesu rīmnhāvha ta kimi kafan narmamā twelef, marar, mītārha aikin, mīvān apa ye taon mīnā apa Galili, māmhāvha mamni-ārha nāgkiarīen kape Kughen aikin.

² Ye nipig a, Jon Baptaes rīmnamarā ye kalabus, kini māmhārig nāvsāoyen kin wok yame Yesu rīmnor. Kini mher-pān kin narmamā tīksin kafan khavān mīsām In mhamā,

³ “? Rhawor? ? Ik e Kristo kimini ta mā takua, uā kimawā jakamhawhin yarmā kirik tukripiuā?”

⁴ Mākneikin, Yesu rini-pān tuk ārīā mā, “Harerig, mhavān mhani-pān narīmna mīnā fam yamā mine nīmīsārig mīsām tuk Jon.

⁵ Nīmrin pis mīnā khapsaah kimīsām nar. Kini narmamā yamā mine nihuriā rahas kimiseriwāk. Kini narmamā yamā mine kamhāvāh nāmhayen ye tīkiriā*, tīkiriā ruahuvā. Kini narmamā yamā mine nīmātīrgiriā raru, kini taktākun ai, kimīsārig nar. Kini narmamā yamā mīnā kīmnhāmha, kwānhāmragh mīn. Kini yavān hah mīnā, taktākun ai kwān kirik rināmni-ārha-pān nāvsāoyen huvā tuk ārīā.†

⁶ Kini hani-pān tuk Jon mā narmamā yamā mine kapārīā nhatātāyēn irak rīpāh nīmriēn, irīā tuksarā ye nihuvāyēn āfrakis.”

*Yesu rimini mā Jon Baptaes in profet ehuā kirik
(Luk 7:24-35)*

⁷ Nipig narmamā a yame Jon rīmnhēr pān kin ārīā kratārha, kini Yesu rīmīrikakun māmhāgiar kin Jon kimi nukwhāo ehua. Mīmā, “?In apa kupān kimīā nīmnhavān apa ye tīpāvsik mā taksām naha nhagin? ?Nīmnhavān mā taksām amā yermamā apnapig kirik yame in rāmhen kin nuwig yame ramārer ye nīmri nūmātāg? !Nikam!

⁸ ?Tukmā nikam, kini nīmnamhāvān mā taksām pā? ?Yermamā kirik yame ramvān ye neipān huvā yame nīmrin rautēn uā? !Nikam! Narmamā yamā mine kamhāvān ye neipān huvā kisarā ye nīmā huvā mīnā rāmhen kin kape king.

⁹ ?Kini naha nhagin a nīmnhavān mā taksām? ?Profet kirik uā? ?Wāh, nāfrakisien. Mārig yakamni-pre tuk amīā mā Jon in yerpīrig rapita profet.

¹⁰ Meinai kwān e in e Nākwākwā kape Kughen rimini-ta mīmā,

“?Sām-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamā yame tukrivāh kafak nāgkiarīen.

In tukrākupān kin ik mor apnāpeinā ye kafam swatuk.”‡ (Mal 3:1)

¹¹ “Yakamni-pre tuk amīā mā narmamā yamā mine kimisarha-pā ye tokrei tanā, kirik rapāh nūyēn yame rapita kwān e Jon. Mārig yermamā yame in ye tanā amā ye narmaruyēn kape Kughen, in yerpīrig mīn rapita Jon.§

¹² Ye nipig Jon Baptaes rīmīrikakun māmhāgiar nāgkiarīen kape Kughen meriāji-pā taktākun, narmaruyēn kape Kughen ramskai mā tukritārha-pā. Kini narmamā yamā mine khaskai misarkut pik mā tukhauā pāh Kughen rarmaru irārīā.

10:39: Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 *** 11:5:** Nāgkiarīen kape Gris ramni “leprosi.” † **11:5:** Profet Aesā rimini mā Kristo tukruā mor wok mīnā e, māmor huvā narmamā yamā mine kamhāmha. am-ru Aes 35:5-6; 61:1. ‡ **11:10:** Ye v. 10 Kughen ramāgiar kimi Yesu Kristo.

§ **11:11:** Tukmā ror Yesu ramāgiar atuk iran, māmhā mīnā in rehūā rapita Jon. Uā, tukmā ror in ramni narmamā kafan mīnā, mā irīā kamhāvāh nihuvāyēn rapita Jon, meinai khakwasig kin Yesu.

¹³ Yakamni məknakin meinai apa kupan əgkap muə meriaji-pə nıpiğ kape Jon, nəgkiarien kape Loa yame Kughen rımivəhsi-pən kimi Moses mine nəgkiarien kape profet kape Kughen minə kimnhani-ərhav narmaruyen kape Kughen.

¹⁴ Kini tukmə rikimیا ragien mə takhavəh nətərigien e, jakni mə Jon in Elaeja yame profet kupan minə kimnhani mə tukruə.

¹⁵ Tukmə kimیا narmamə yame nımətirgimیا rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.

¹⁶ “Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisərə ai taktəkun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə [yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien.] Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə,

¹⁷ ‘Ah! Kimawə yimnhauh gita, mərig kimیا nakhapəh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nımhəyen, mərig kimیا nımnhapəh nisasəkien kitawə-m kimیا.’

¹⁸ Yakamni məknei meinai ye nıpiğ Jon Baptaes rımauə, məpəh nəviginien mə tukrəhuak nıpiğ ripsaah, nıpiğ nınimien waen. Mərig narmamə kamhəni mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmir iran.’

¹⁹ Kini Yo, Ji Yermamə, yımauə maməvigin, mamnim waen, mərig narmamə kamhəni min mhamə, ‘Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikien, mine napsien kin waen. Kini mamor norkeikeien kimi yor təvhagə has minə mine narmamə yame kasərer tuk mane kape takis.’ Mərig narmamə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeiki mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

Yesu ramni narpinien ye narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran (Luk 10:13-15)

²⁰ Kini Yesu rımnəgkiar skai kimi narmamə ye taon yame mine In rımnor nımtətien ripsaah aikin ye nımririə. Raməgkiar skai məknakin meinai iriə khapəh nisarien ye nərigien kapəriə tuk kapəriə norien has minə.

²¹ Kini In mima, “Ah! Kimiə yamə mine nakisərə apa Korasin! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə. Ah! Kimiə nəmə Betsaəda! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə, meinai yımnor pawk nımtətien ripsaah ye taon mir kapəmiə. Kini tokmə yakpior nımtətien minə apa Taea mine Saədon kupən, narmamə a to kipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has mıpihavən ye neipən has, misəsoək-əsok ye nımrəwk [ror nımtətien mə kisərig rahas pik tuk kapəriə norien has minə.]

²² Mərig ye nıpiğ a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisərə apa Taea mine Saədon kupən.*

²³ Kini kimia nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nısiayien ye rao ye neai uə? !Nikam! Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə naksweiwaiyu pik əgkap, ye kwənmhaan kape narpinien†. Kini tokmə yakpior nımtətien minə a apa Sodom kupən, to taon a rıpiyəh nirkəkien.‡

²⁴ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə nıpiğ a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisərə apa Sodom kupən.”

Yesu ravəhsi-pən napsien kimi narmamə yamə mine kasəpəu (Luk 10:21-22)

²⁵ Kini ye nıpiğ a Yesu rımə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar fam- yerpırig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nımrerkwaig kin nıprai narimnar minə e ye nımrı narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhen əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar.

²⁶ Tatə, in a norien yame Ik nakorkeikei.”

²⁷ Kini Yesu rırpın mamni-ərhav mima, “Rimik rimneighan-pə ta kin narimnar fam ye kwermik. Kini Rimik pisin əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Tatə Kughen. Iriə e narmamə yamə mine Tini rımrıpen ta əriə mə In tukror əpu Tatə Kughen kimi əriə.

²⁸ “Hauə tuk Yo, kimia yamə mine nakasor pik wok kini misəpəu kin najipəyen kin nar pam minə, pəh yakvəhsi-pre napsien.§

²⁹⁻³⁰ Yakamni məkneikin meinai Yo yemə mar, kini kafak nətərigien in ye tanə. Kini hauə tuk Yo mhavəh napsien ye kapəmiə nımrəghien. Taksajipə kin kafak nıtip meinai in rəruvəruvə, kini kafak wok yame jakvəhsi-pre kimi əmiə in rımar.”

11:13: Luk 16:16 **11:14:** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 **11:19:** Mat 9:14 * **11:22:** Kughen rımnorıah əgkap Taea mine Saədon. əm-ru stori ye Aes 23:1-8. **11:22:** Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 † **11:23:** Yesu ramni narpinien yame Aesə rımini ta tu ye Aes 14:12-15. ‡ **11:23:** Kughen rımnorıah taon a Sodom ye Jen 19:24-28.

11:24: Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25:** 1 Kor 1:26-29 **11:27:** Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 § **11:28:** Loa kupan kape Moses in rəmhen kin kajipə pam. əm-ru Jer 31:25. **11:29-30:** 1 Jon 5:3

12

Yesu ramhajoun narmamə kin norien kape Sabat
(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə minə kimisəriwək mhavən yerki wit* tiksın, kini kafan narmamə minə kisəmkərəv. Khavən misətim wit tiksın, masən kwənkwan.

² Mərig Farisi minə tiksın kimisəm mhani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towel, mərig kafan narmamə kəsor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor e kəsor məknakin?”

³ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsaoyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kün norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə kimisəmkərəv.

⁴ Mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisənien. Mərig pris minə əmə kharkun nisənien.[†]

⁵ Uə tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien ye loa mə nipig minə fam ye Sabat, pris minə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen kəsor wok kapəriə masakapir loa kape Sabat, mərig Kughen raməm mə nar a in ratuatuk əmə.

⁶ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə kwən kirik eikin e In yerpig rapita Nimə Ehuə kape Kughen.

⁷ Ye Nəkwəkwə kape Kughen In ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik ripəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’ ” (Hos 6:6)

Kini Yesu rirpin nəgkiarien mamni-pən tuk Farisi minə mimə, “To nakpiharkun niprai nəgkiarien e, mipiharkun narmamə yamə mine kisatuatuk[‡], to nakpihapəh nisəm-pənien nar has kirik ye narmamə kafak minə.

⁸ Yakamni məkneikin meinai Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

⁹ Kini Yesu ritarhav aikin a məriwək mamvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə.

¹⁰ Kini ikin a, kwən kirik aikin, kwermim rimhə, ripəh nihuatukien kin. Kini kisaiaiyoh-pən Yesu mə, “?Rhawor? ?Ratuatuk ye loa mə to nakor huvə yermamə yame ramhə ye Sabat, uə nikam?” Iriə kimsaiaiyoh-pən məknakin Yesu meinai kisarkut mə tuksəm-pən nar has kirik iran.

¹¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan sipsip rivə-ərhav pikin ye nəkwai nimir ehuə ye Sabat, kini in tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-si haktə aihuə əmə. ?Pa e irəmiə in to ripəh norien məkneikin? Rirkək.

¹² Mərig nimiraghien kape yermamə rapita sipsip. Kini in ratuatuk əmə ye loa mə tukamor nar huvə ye Sabat.”

¹³ Kini rini-pən tuk kwən a mimə, “Huətuk kin kwermim.” Kini rihuətuk kin kwermim, rhuvə əgkəp rəmhen kin kwermim nikarin.

¹⁴ Mərig Farisi minə a kimnhavən, mamharai mhun mə tukshopni Yesu.

Yorwok yame Kughen rimirpen

¹⁵ Kini Yesu rimirkun mə Farisi minə kisarkut mə tukshopni In, mitərhav aikin a. Kini narmamə khapsaah khakwasig kin In. Kini In rimnor huvə nāməhəyen fam kapəriə,

¹⁶ mini-əhu əriə mə tukhapəh nhani-ərhavyen In tuk narmamə.

¹⁷ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruəuə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mimə,

¹⁸ “In e yorwok kafak yame yimirpen ta yakorkeikei pik In, kini rikik ragien pik tukun.

Kini Yo jakor mə Nanmin kafak tukrurə mukwar iran.

Kini In tukrini-ərhav norien atuətuk kafak mine nivəh-miraghien kafak ye nimri narmamə tanə pisin pisin minə.

¹⁹ To In ripəh nuhyen əjir, mipəh nokrən-apomhien;

Mipəh nəgkiar-pikien ikin narmamə kasofugin əriə minə ikin.

²⁰ In yemə mar, kini In tukror huvə-pən kimi narmamə yamə mine kasəpəu kini kapəriə nəsaninien rikək.[§]

Tukror məkna meriaji-pən In tukror norien yame ratuatuk tukror win ye norien yame rahas.

* 12:1: Wit in kwənkwai nai kirik kamor flaoa kin. 12:1: Dut 23:25 12:2: Eks 20:10 12:4: Lev 24:5-9 † 12:4: Takəm stori e ye 1 Saml 21:1-6. 12:5: Nam 28:9-10 12:6: Mat 12:41-42 ‡ 12:7: Yesu ramni mə kafan narmamə kisatuatuk. 12:10: Luk 14:3 12:12: Luk 14:5 12:14: Jon 5:16 12:16: Mat 8:4; Mak 3:12 12:18: Mat 3:17 § 12:20: Gris ramni mə, “Tukriph nakapirien nuwig kirik yame ramiko, kini tukriph nher-əpisien kandel yame ramuək.”

²¹ Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərus kape Isrel, iriə taksərhə-pən tim tim kapəriə nərigien iran, mə In tukrivəh miragh əriə.” (Aes 42:1-4)

Narmamə tiksin kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye nəsaninien kape Setan (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kini narmamə kimnharəh kwən kirik mhavən kimi Yesu. Kwən a, nimrin ripis, ripəh nəgkiarien, meinai nanmin has ramərer-pən iran. Kini Yesu rimnor huvə min, kini kwən a rimnəm nar, mægkiar.

²³ Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin mhamə, “Tukmə ror Kwən e in e Mikip King Deved yame Kughen rimə tukrher-pə kin.”

²⁴ Mərig Farisi minə kimisərig, kamhani mhamə, “Nikam. Tukmə ror In raməko-ta nanmin has ye nəsaninien kape yarmhə e Bielsebul yame in yamehua kape yarmhə minə.”

²⁵ Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəriə kini mimə, “Nikam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini taksorihə kapəriə narəyen, kantri tukrimir. Kini rəmhen min kin yerkwənu kirik. Tukmə narmamə kwəsəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh nara-huvəyen.

²⁶ Kini rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, tukseikus-eikus min nimə kape Setan. Norien kape Setan tukripəh niskaiyen. Tukrəsaaah-əsaaah mirkək.

²⁷ Kini kimia minə min tiksin kasəko-ta nanmin has minə rəmhen kin yame yakamor. Mərig pa rimə kisəko ta nanmin has minə e ye nəsaninien kape Bielsebul. Rhuva mə iriə tukhani neikuəyen ye nəgkiarien yame nakamhani mhamə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul.

²⁸ Mərig tukmə Yo yakaməko-ta nanmin has minə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, ramhajoun mə narmaruyen kape Kughen ruauə ta tuk əmiə.

²⁹ Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehua rivan, mətə kafan narimnar, maməmir, yermamə pisin kirik to ripəh nivəniən məkrah kin. Tukmə yermamə rimə tukrivən məkrah kin kafan narimnar; kini tukrikwəji yermamə ai nagheen rehua. Kini ai mirkun nivəniən məkrah kin kafan narimnar.*

³⁰ “Yermamə yame ripəh nikwasigien kin Yo, in kafak tikmir. Kini yermamə yame ripəh nofuginien narmamə minə kafak, in raməko-ta əriə kisaiyu rik rik.

³¹ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen narpinien ye nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. Mərig tukmə nakhani has Nanmin kape Kughen, to Kughen ripəh nivəhsi-tayen narpinien iran tuk nipig kirik.

³² Tukmə yermamə ramni hah Yo, Ji Yermamə, kini Kughen tukrəru-kin mipəh narpinien. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to ripəh nəru-kinien tuk nipig kirik, ye nipig e uə ye nipig yame tukripiuə.

³³ “Tukmə nai huvə, kwənkwan tukrhuvə; tukmə nai has, kwənkwan tukrahas. Ror məkneikin meinai kimia takasəm əmə kwənkwaī nai mə nai a in rhuvə uə rahas.

³⁴ !Ah! Kimia naksəmhen kin snek yame ramor norien iko iko. Kimia nəmə has minə. To nakhapəh nhaniyen nar huvə kirik, meinai narmamə kamhani əmə naha nhagin yame raməmir yerkiria.

³⁵ Yermamə yame nərigien rhuvə rukwar yerkin, nipig m-fam in ramni nar yame huvə. Kini yermamə yame nərigien has rukwar yerkin, nipig m-fam in ramni nar has.

³⁶ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, narmamə tukasəkeikei mhani-ərhav-pən tukun mə rhawor iriə kimnhani nəgkiarien has apnapig minə fam kapəriə.

³⁷ Ror məkneikin In tukrəkir fam nəgkiarien pisin minə kapəmiə, mə kimia nəmə atuatur minə uə nəmə has minə.”

Nimtətien yame Kughen rimnor ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu (Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kini nəmhajoun minə tiksin kape Loa kape Moses mine Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. ?To nakor nimtətien əpsipis kirik yaksəm?”

³⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Kimia narmamə e towel mine, kimia naksor pik təvhagə has mhaulkreikin-pən nimeitaimia kimi Kughen, masorkeikei mə taksəm nimtətien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukripəh norien nimtətien kirik ye nimrimia. Mərig tukrur əmə nimtətien kirikiana əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona.

12:24: Mat 9:34; 10:25 **12:28:** Wok 10:38; 1 Jn 3:8 * **12:29:** Niprai nuhpikiniən ramni məkneikin mə yermamə nagheen rehua in e Setan. Yesu ruə mirkwaji in, məkrah kin kafan narimnar. In e, Yesu raməko ta nanmin has ye kwən a yame reinein nəgkiarien. **12:30:** Mak 9:40; Luk 9:50 **12:31:** Hib 6:4-6 **12:33:** Mat 7:16-20 **12:34:** Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 **12:38:** Mat 16:1; Luk 11:16; Jn 6:30 **12:39:** Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12

⁴⁰ Jona rimnaməmir ye tip kəməəm ehua kape nīpig kisīsə, yenpig mine yeraan. Kini ye norien kirikiana əmə min, Yo, Ji Yermamə, jakaməmir ye nəkwai nimir kape nīpig kisīsə, yenpig mine yeraan.

⁴¹ Kini ye nīpig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisərə e towēi mine. Meinai nəmə Nineve a kupan kimisərig nəgkiarīen kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhəgə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisəterigien kin Yo.

⁴² Kini in apa kupən, kwin kape kantri e Shipa[†], rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig Yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisəterigien kin Yo. Mə tukmə nīpig Kughen tukrəkir narmamə iran, kwin a kape Shipa tukrərer mini-hah yamə mine kisərə e towēi mine.

⁴³ “Nīpig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha-kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien.

⁴⁴ Kini in mamni mīmə, ‘Pəh yakrərig-pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin.’ Nīpig in rirərig-pə məm kafan nimə, yermamə rikək iran, kimnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə.

⁴⁵ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas; mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən. Kini kisəmhen əmə kin əmiə, nəmə has yamə mine nakasərə e taktəkun.”

*Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarīen kafan
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Nīpig Yesu raməgkiar hanə kimi narmamə, kini nisini mine piauni minə kasərer apa iruə mhamə tuksəgkiar kimin.

⁴⁷ Kini yermamə kirik rini-pən tuk Yesu mīmə, “Yemasur, nisinim, mine naorahim minə khamə tuksəm-ru Ik apa iruə.”

⁴⁸ Mərig Yesu rimə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?”

⁴⁹ Kini In mamhajoun-pən kafan narmamə minə mīmə, “Kimiə e nisinik minə mine naorahik minə.

⁵⁰ Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Rimik Kughen rorkeikei, in ai naorahik, in ai nisinik, mine in ai nowinik.”

13

*Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)*

¹ Ye nīpig atuətuk a, Yesu ritərhav mivən məkwətə apa ye nīkar-kar nu apa Galili.

² Meinai narmamə khapsaah kimnhauə misərer rarkuraə kin Yesu, In rimavən ye bot kirik mamkwətə. Kini narmamə kisərer fiak.

³ Kini In rini-ərhav-pən narimnar ripsaah kimi əriə ye nuhpikinien minə. Mamni mīmə, “Yəsim kirik rimavan mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien.

⁴ Mipik mivitəg-ətəg fam. Kini tiksīn rəsaaah-əsaaah-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.*

⁵ Kini kweru nai tiksīn rəsaaah-pən ye tokrei kapier, nimoptanə rikəskəh ikin. Kini ruraə aihuaə əmə meinai nimoptanə rikəskəh.

⁶ Mərig nīpig mirh rhaktə, kini mhen, kisauei fam meinai nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien.

⁷ Kini kweru nai tiksīn rəsaaah-əsaaah-pən yerki kwənurkəsik.[†] Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun.

⁸ Kini tiksīn rəsaaah-əsaaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihua, kini tiksīn khakuə kin kwənkwaيريا wan hundred, tiksīn sikisti, kini tiksīn toti.”

⁹ Kini Yesu rimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarīen e.”

¹⁰ Kini narmamə kape Yesu khauə misaiyoh In mhamə, “?Rhawor nakaməgkiar kimi narmamə ye nuhpikinien?”

¹¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Yakamni məkna meinai Kughen rimnəhitə ye swatuk tuk əmiə mə takharkun nəgkiarīen maniwan kape narmaruyen kape Kughen. Mərig narmamə apnapig minə, Kughen ripəh nəhitəyen ye swatuk məknakin tuk əriə.

12:40: Jona 1:17 12:41: Jona 3:5 † 12:42: Nakəm kwin kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. 12:45: Luk 11:24-26; 2 Pita 2:20 12:50: Rom 8:29 13:2: Luk 5:1-3 * 13:4: Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kima “wit” rari-pən norien kape nisuvyen wit. † 13:7: Yesu to ripəh niniyen mə kwənurkəsik, mərig nəraus kirik ror nhirin.

¹² Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarinen, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarinen kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh kapəriə.

¹³ Yakaməgkiar kimi əriə ye nuhpikinien meinai kisərig pawk, mhapəh nharkunien; kini iriə kisarhakin pawk, mhapəh nisəmien nıpran.

¹⁴ Nımraghien kapəriə ror nəgkiarinen kape Profet Aesea ruauə minor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“İriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nıpran.

İriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

¹⁵ Ror məkneikin meinai kapəriə kapə ruauə muiskai,

kini kwəsəpou kin nətərigien kin nar,

kini misətapig kin nımririə.

To kipihipəh nisorien məknakin, kipsisəm nar kin nımririə,

mıpisərig nar kin nımətirgiriə,

mıpiharkun nar yerkiəriə,

mıpisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini to Yo yakpivəh miragh əriə.’ (Aes 6:9-10)

¹⁶ “Mərig kimiə e, Kughen rımnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə, kini tukmə naksarha-kin, taksəm; kini tukmə naksərig, takharkun nıpran.

¹⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə profet minə khapsaah mine nəmə atuətuk minə khapsaah kimisorkeikei mə taksəm naha nhagin yame nakwəsəm ai taktakun, mərig kimnhapəh nisəmien. Kini misorkeikei pik mə taksərig naha nhagin yame nakwəsərig ai taktakun, mərig kimnhapəh nisərigien.

¹⁸ “Kimiə sətərig huvə kin nıprai nuhpikinien kape yəsım.

¹⁹ Kweru nai yame rımnəsaah-pən ye swatuk, in rəmhen kin yermamə yame rımnərig nəgkiarinen kape narmaruyen kape Kughen, mərig rıpəh nirkunien. Kini Setan ravəhsi-ta aihuəə əmə nərigien yame rıməvən yerkin.

²⁰ Kini kweru nai yame raməsaah-pən ye nımoptanə yame kapier ipakə ikin, in rəmhen kin yermamə yame rımnərig nəgkiarinen kape Kughen, məkneikin ravəh yerkin agien,

²¹ mərig nuan rıpəh neiwaiyu-pikien. Kini ramərer əmə tuk nıpig kwakwə əmə. Tukmə nıpig əutən uə nahasien kirik ruə ye nımraghien kafan tuk nəgkiarinen a, taktakun əmə rimir ye kafan nhatətəyen.

²² Kini kweru nai yame rımnəsaah-pən yerki kwənurkəsik, in rəmhen kin yermamə yame rımnərig nəgkiarinen kape Kughen, mərig kafan nətərigien ramvən pik tuk narımnar kape tokrei tanə, kini in rorkeikei mə kafan nautə tukripsaah, kini nətərigien minə a kaserko əsuən nəgkiarinen kape Kughen. Kini nəgkiarinen a rıpəh nıkuəyen kin kwənkwan.

²³ Mərig kweru nai yame rəsaah-pən ye nımoptanə huvə, in rəmhen kin yermamə yame rərig nəgkiarinen kape Kughen, kini mırkun nıpran. Kini ye nımraghien kafan, rıkuə kin kwənkwan. Tiksin khakuə kin kwənkwaieriə wan handred, tiksın sikisti, tiksın toti.”

Nuhpikinien ye mənvhirik yame rahəs

²⁴ Kini Yesu rımini-ərhav-pən min nuhpikinien kirik kimi əriə mımə, “Narmaruyen kape Kughen, in rəmhen kin yermamə kirik yame rıməvitəg-ətəg kweru nai ye kafan nəsimien.

²⁵ Yenpig, kisapir iriə kafan narmamə minə, məkneikin kafan kirik tikmir ruə mıvitəg-ətəg mənvhirik has ye kafan nəsimien, map.

²⁶ Kini kweru nai huvə minə kishaktə, misəhuə, misor kwənkwaieriə. Mərig ye nıpig a, mənvhirik has rhaktə min, mehuə.

²⁷ “Kini slef minə kape kwən a khauə misəm, mhani-pən tukun mhamə, ‘Yeməhuə. ? Nımisuv kweru nai huvə in əmə in əmə, uə nikam? ?Mənvhirik has risi-pkaa?”

²⁸ “Kini yamehuə a rini-pən tuk əriə mımə, “Tikmir kirik kafak rımnor nar en.”

“Kini kafan slef minə khani-pən tukun mhamə, ‘?Mərig nakmə jakhavən misəkwai ta mənvhirik has a uə?”

²⁹ “Rini-pən tuk əriə mımə, ‘Nikam. Hapəh. To nakasəkwai ta mənvhirik has minə a, masor misəkwai ta pikin kwənkwai nai huvə.

³⁰ Pəh iriü kwəhaktə kwis əmə miravən mwəriaji kwənkwai nai huvə rımrüə. Ye nıpig a in a, jakni-pən tuk kafak narmamə yamə mine tukharhi kwənkwai nai mə tukhavən misəkupan misəkwai ta mənvhirik has, mhapik, misarakikin-pən ye nap. Kwasig ikin, khapik kwənkwai nai huvə minə mhaüə ye nəkwai nımə kafak yame kamətu-pən nəviginien ikin.”

*Narmaruyen kape Kughen ramehua atuk ye nasaninien kafan
(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)*

³¹ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əria mīmə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin kwənkwaɪ mastad, yame yermamə rimivəh mivən misuv ye kafan nasimien.

³² Kwənkwaɪ mastad a in rarkəskəh pik, mərig nipig in tukrurə mehua rəmhen kin nai ehua kirik. Kini man minə yamə mine kamhaivə yerpirig tukhauə misor nimairiə ye kwerəgrəgin.”

³³ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əria mīmə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin yis yame piraovin kirik ramarap ye flaoa ripsaah yame ramor-pən ye besin ehua, kini rher-əpu flaoa rəsiis, mehua.”

³⁴ Narimnar minə fam, Yesu ramni əmə nuhpikinien iran kimi narmamə, to ripəh nini-atuatuk-əməyen.

³⁵ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini mīmə,

“Nipig tukmə yakaməgkiar, jakni əmə nuhpikinien.

Jakamni-ərhav narimnar yame yimnerkwaig kin ririkakun ye nipig yimnor tokrei tanə meriaji-pə e taktəkun.”

(Sam 78:2)

Yesu ramhoprai nuhpikinien ye mənvhirik has

³⁶ Kini Yesu rata ye narmamə, mivən ye nəkwai nimə kirik. Kini kafan narmamə minə khavən misəm, misaiyoh-pən mhamə, “Hoprai-pə ru nuhpikinien ye mənvhirik has yame raurə ye nasimien.”

³⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əria mīmə, “Yo e, Ji Yermamə, Yo e yermamə yame yimnəvi-ətag-ətag kwənkwaɪ nai ye nasimien.

³⁸ Kini nasimien in tokrei tana. Kini kwənkwaɪ nai huvə, iriə e ji Kughen yamə mine In ramarmaru irəriə. Kini mənvhirik has minə, iriə e ji Setan.

³⁹ Kini tikmir yame rimavən mivətag-ətag mənvhirik has a in Setan. Kini nipig yame tukrhi kwənkwaɪ nai, in e Nipig Kwasig. Kini narmamə yamə mine kamharhi kwənkwan, iriə e agelo minə.

⁴⁰ Tukhapik mənvhirik has misəhi-pən ye nap. Norien a rəmhen kin Nipig Kwasig.

⁴¹ Yo, Ji Yermamə, jakher-pre kin agelo minə kafak tukhavən ikin yakamarmaru ikin, misəkwai ta yor təvhagə has minə fam, mine narimnar minə fam mine yame kamhavi-pən narmamə tuk norien təvhagə has minə.

⁴² Iriə tuksarakikin-pən əria ye nap ehua. Kini aikin a, narmamə tuksasək misəkwəruə.

⁴³ Kini narmamə yamə mine kisatuatuk tuksəsiə ye rao ye neai, rəmhen kin mirh. Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

Nuhpikinien ye bokis mane yame ramerkwaig

⁴⁴ Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mīmə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin bokis mane kirik yame ramerkwaig ye nimoptanə. Kini yermamə kirik rimavən, məm, kini rarə minim min ye nimoptanə. Rikin rimnagian pik, kini rivən mor salem kin narimnar fam kafan, mivəh mane iran, mivən mivəh nimri nimoptanə a kimnerkwaig kin bokis mane ikin.”

Nuhpikinien ye kapier e kamni kimə perel

⁴⁵ Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mīmə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin sto kipa yame ramarhakın kapier huvə minə e nimrin rhaktə, kamni kimə perel, mə tukripik mivən mor salem kin.

⁴⁶ Tukmə rəm perel kirik yame rhuvə pik, kini marar mivən mor salem fam kin kafan narimnar, kini mivəh mane iran, mivən mivəh perel a kin.”

Nuhpikinien ye net kape niviyen kəmam

⁴⁷ Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mīmə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin nipig narmamə kisarko-pən kin net apa ye lugun mamhavi kəmam pisin pisin iran.

⁴⁸ Nipig net rukwar kin kəmam, kini khavi-haktə net, kini masəwhai kəmam minə mhavai-pən kəmam huvə minə ye nitip ehua minə kapəriə, misarakikin kəmam yamə mine kisahas.

⁴⁹ Kini ye norien kirikianə əmə min, tuk Nipig Kwasig, agelo minə tukhauə mhavəhsi-ta narmamə yamə mine kisahas tuk narmamə yamə mine kisatuatuk,

⁵⁰ misarakikin-pən əria ye nap ehua- ikin narmamə kisasək misəkwəruə ikin.”

⁵¹ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mə, “?Kimiə nakharkun narimnar minə a uə nikam?”

Kini iriä khamä, “Ewäh.”

⁵² Kini rini-pän tuk äriä mima, “Ror makneikin, nambahoun minä fam kape loa yamä mine kwänhauä ye narmaruyen kape Kughen, kimisofugin-pän nægkiarien wi kafak mine nægkiarien akwas kape Moses ramhen kin yame yemehua kape nimä kirik ramofugin-pän narimnar huvä yamä mine khawi mine narimnar huvä yamä mine ramswin hanä ye nimä kafan.”

Nämä imei Yesu kimisəpəh In
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Kini Yesu rimini ta nuhpikinien minä a, marar, mitərhav.

⁵⁴ Muä iman ikin, mirikakun maməvhag kimi narmamə ye nəkwai nimä kape nofuginien. Kisərig nægkiarien kafan, kisakur, misaiyoh əriä minä mhamä, “! Man! ? In ravəh hiä nirkunien e? ?Rhawor mor nimtətien minä e?”

⁵⁵ Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkən nai. Nisini e Meri; kini naorahini minä e Jemes, mine Josef, mine Judas, mine Saemon.

⁵⁶ Kini nowini minä kasarə min e kitawə miriä. ?Ravəh hiä nirkunien e?”

⁵⁷ Kini iriä kinasəməkin In.

Mərig Yesu rini-pän tuk əriä mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai In. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərus kafan minä, iriä pisin əmə ta khapəh nhasiaiyen In.”

⁵⁸ In a ye kwənmaan a, ripəh nor-pikien nimtətien, meinai kapəriä nhatətəyen rikək iran.

14

Nimhəyen kape Jon Baptaes
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ye nipig a, King Herod Antipas yame rimnamarmaru ye tanə Galili rimnərig nəvsaoyen kin Yesu.

² Kini mini-pän tuk kafan yorwok minä mə, “!Eh! !Kwən e in Jon Baptaes, ruimragh min ye nimhəyen! Ror pän ravəh nəsaninien tuk norien nimtətien minä.”

³⁻⁴ Herod rikin raməsik məknakin meinai nipig kirik, in rimikir ta piraovin kape Filip e piauni. Pian a, nhagin e Herodias. Kini Jon rimini-əhu mima, “Kimini-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin e.”* Jon ramni-əhu Herodias, Herodias raməməkin in tukun. Kini Herod rimivəhsi-pän Jon ye kalabus.

⁵ Kini Herod rimə tukrhopni Jon tukun, mərig ruagin kin narmamə, meinai rikiriə rimnəsik mə Jon in profet kirik.

⁶ Mərig nipig kirik, Herod rimnor nəviginien ehua kirik mamor nipig kafan yame rimnarha iran. Kini piakəskəh e ji Herodias rimnor danis ye nimri narmamə. Rimnor danis, Herod rəm rorkeikei,

⁷ mini-pän tuk piakəskəh a mə, “Yakamni kwəsü əgkəp mə nar yame ik nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen.”

⁸ Mərig Herodias rimnaməkeikei kimi piakəskəh ai mə tukrini-pän tuk Herod mima, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pän ye tikiplet, mirəh muä kimi yo pəh yakəm.”

⁹ Nægkiarien ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rimnor nægkiarien əutən ye nimri in minä tiksın. To ripəh nəpəhyen. Kini rimə tuksor nəkwai piakəskəh ai.

¹⁰ Mher-pän kin narmamə tiksın khavən ye kalabus misəru-ta kapən kapə Jon,

¹¹ mhaukrai-pän ye tikiplet, mhavəh mhavən mhavəhsi-pän kimi ji Herodias. Kini in rivəh-si-pän kimi nisini.

¹² Kini narmamə kape Jon kimnhavən mharəh nipran, mhavən mhanim. Misarar mhavən misəvsao kin kimi Yesu.

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faeftaosən kin
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nipig Yesu rimnərig nəvsaoyen a, kini rat-pän ye bot kirik mivən apa ikin ruhiko ikin. Mərig nukwhao kimnharkun aikin ramvən ikin, mhatərhav ye kapəriə rukwanu minə misəriwək mhakurao mamhavən misəm.

¹⁴ Kini Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin reiwaiyu tuk əriä. Kini rimavən mor huvə narmamə yamə minə kamhamhə.

13:54: Jon 7:15 13:55: Jon 6:42 * 14:3-4: Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine 20:21. Kini mərig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rirkək, takaməkeikei mikir kafan piraovin (Dut 25:5-6).

14:3-4: Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 14:5: Mat 21:26

¹⁵ Rınamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In, mhamə, “Kwənmhan əkwak ikin e, kini rınamenaiyu. Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh kamhavən apa yerkwanu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

¹⁶ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Rhuvə mə tukhapəh nisaiyu-rik-rik-ien. Kimiə taksəvigin əriə.”

¹⁷ Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? Nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.”

¹⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh mhaue.”

¹⁹ Kini mini-pən tuk narmamə mə tuksəkwətə huvə yerki mənvhirik. Kini mivəh bred ai kirkirip mine kəmam kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu bred, mipik-pən kimi kafan narmamə mīmə, “Takhapik misəvigin narmamə minə a kin.”

²⁰ Kini iriə kimisəvigin tupriə rəsiis misəpəh nipərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakuar min.

²¹ Narmamə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin faef taosen. Mərig kipah nəvhuekinien nipiraovin mine kwajikovə minə.

Yesu rameriwək ye nımar mar nu

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Məkneikin, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavən ye bot misəkupan mhavən ye nikar nu, mərig In raməmır əmə mə tukrher-pən kin narmamə kamhavən iməriə ikin.

²³ Rher-pən ta kin narmamə ai, kini marar mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik In pisin əmə, mə tukrəhuak. Rınamenaiyu, Yesu pisin əmə aikin.

²⁴ Mərig bot ravirə ta ye nu, mirəhpikin nimətag. Peao-peao ramuh bot.

²⁵ Kini ye kwəsum-niraanien, Yesu rarar məriwək ye nımar-mar nu mamuə tuk əriə.

²⁶ Kini narmamə kafan minə kimisəm rəriwək mamuə ye nımar-mar nu, kamhagin pik. Misokrapomh mhamə, “!Eh! !Yarhmə kirik apa!”

²⁷ Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

²⁸ Kini Pita rimə, “Yermaru. Tukmə Ik əfrəh, okrən min kin yo pəh yakəriwək min ye nımar-mar nu murə.”

²⁹ Kini Yesu rimini-pən tukun mīmə, “Yuə.”

Kini Pita rəvi-ərhav ye nəkwai bot, məriwək ye nımar-mar nu mivən tuk Yesu.

³⁰ Məm peao-peao, kini rigin pik, kini minamənmim. Masək-pən tuk Yesu mīmə, “!Yermaru, vəh miragh yol!”

³¹ Məkneikin, Yesu rərao-pən mirəh, mini-pən tukun mīmə, “Kafam nhatətəyen rəkəskəh pik. ?Rhawor e nakpəh niniyen nəfraksien irak?”

³² Kini kwat-pən min ye bot, məknekin nimətag reiwaiyu.

³³ Kini narmamə minə a ye nəkwai bot kasəgnəgin In mhamə, “!Nəfrəh! Ik Ji Kughen.”

³⁴ Kini kimnhavən ye nikar lugun pən, mhavhiak ye tanə Genesaret.

³⁵ Kini narmamə aikin khauə misəm Yesu, minharkun In, misher-pən nəgkiarinen kimi narmamə rarukrao ye rukwanu minə fam aikin a. Kini khapik min kapəriə narmamə yamə mine kamhamhə mhavən tuk Yesu,

³⁶ misəkeikei kimin mhamə iriə yamə minə kamhamhə, tukharap əmə nəpag nimri neipən kafan, kini iriə fam yamə mine kimnharap In misəsanin.

15

Nəmhajoun kape loa kape Moses kasotgoh iriə Yesu ye nikarin kape loa

(Mak 7:1-23)

¹ Nəmhajoun tiksin kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən apa Jerusalem mhaue misəm Yesu misaiyoh In mhamə,

² “?Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnasəvhag kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisəravyen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

³ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “! Mərig kimiə nakwasəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə!

⁴ Əmru, Kughen rimini kupən mīmə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rimimiə.’ (Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mīmə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ (Eks 21:17; Lev 20:9)

⁵ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye nisinriə mine rimriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini yo to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsi-pre kimik.’

⁶ Nakasəvhag kimi narmamə məknekin mamhani əswasig kin nasituyen yame narmamə taksor kimi nisinriə minə mine rimriə minə. Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen.

⁷ Niniyen kapəmiə rhuvə mərig norien kapəmiə rahas. In apa kupən, profet e Aesea, rimnəfrakis ye nıkarin kapəmiə mırar mamni mə,

⁸ “Nəmə minə, kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmır isok pik tuk Yo.

⁹ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini ye kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarien e kape Kughen, mərig rəmhen əmə kin nərigien kape yermamə.”

(Aes 29:13)

¹⁰ Kini Yesu rimnokrən kin narmamə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Sətərig-ru, mharkun nar e.

¹¹ Nar raməmır iruə, tukmə rīvən yerki yermamə, to rıpəh norien rəmkimik ye nımri Kughen. Nar ramtərhav ye nəkwai yermamə ramor nəmkimik ye nımri Kughen.”

¹² Kini kafan narmamə minə khauə misəm misaiyoh-pən mhamə, “?Mərig nakirkun mə Farisi minə kimisərig nəgkiarien e kafam, rikiriə raha?”

¹³ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Nai minə fam yame Rimik apa ye neai rimipəh nihuyen, In tukrivi-haktə piəpiə iriə nuan minə.

¹⁴ Səpəh əriə. Iriə kamhakır narmamə, mərig nımriə rıpis. Tukmə nımrin pis rikir nımrin pis, kini iriə tukawəkeiki mırəivə ye nəkwai nımır.”

¹⁵ Kini Pita rini-pən tukun mımə, “?Hoprai-pə ru nıprai nuhpikinien en kimi əməwə?”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein?

¹⁷ ?Nakharkun mə narimnar yame kamən ramvən ye tip jir mamtərhav min?

¹⁸ Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə kini mamtərhav ye tikiherin, ramor yermamə raməmkimik ye nımri Kughen.

¹⁹ Meinai in ai yerki yermamə, nərigien hah ripsaah, rəmhen kin nhopniyen yermamə, nəkrəhyen kin piraovin, nor-apnapigien nar, nəkrəhyen, neikuəyen, mine niniyen nıkar jir.

²⁰ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə masor in raməmkimik ye nımri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik rıpəh nəravyen, pa rimə rəmkimik ye nımri Kughen.”

Piraovin yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu

(Mak 7:24-30)

²¹ Kini Yesu ritərhav aikin a mivən ye taon kiraru e Taea mine Saedon.

²² Kini pian kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramara ye kwənəmhan a rimaue məm, mamasək apomh mımə, “Yermaru. Mikip King Daved. !Rikim tukreihuə tuk yo! Nanmin has kirik ramərər-pən ye piakəskəh kafak, mamoriah pik in.”

²³ Mərig Yesu rıpəh niniyen nar kirik tukun. Kini kafan narmamə khauə masəkeiki kimin mhamə, “Her-pən kin pəh ramvən, meinai in ramasək apomh mamkwəsik kin ətawə.”

²⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “Kughen rimnher-pə kin Yo mə jakvən əmə tuk sipsip minə kape kwənərəus kape Isrel yamə mine kaserwei.”

²⁵ Mərig pian a ruə mənımkur ye nımri Yesu mamni mımə, “Yermaru, asitu irak.”

²⁶ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Rapəh natuatukien mə tikvəh nəviginien ne kwajikovə minə karakikin-pən kimi kuri minə kapəriə.”*

²⁷ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisənien nımsımsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaa-pən ye nəpəəg tebol kape yamehuə kapəriə.”†

²⁸ Kini Yesu rhorpin nəgkiarien kafan mımə, “Piraovin. Kafam nhatətəyen rehuə. Naha nhagin yame nakorkeiki, tukruə mor nəfrakisien kin.” Kini taktakun əmə, piakəskəh kafan rimnənin min.

Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamə

²⁹ Kini Yesu ritərhav aikin a maməriwək ye nıkar-kar lugun Galili. Mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik mamkwəta.

³⁰ Kini nukwhao ehue khauə misəm. Mhapik narmamə yamə mine nihuriə rarpəvin mine nımrin pis minə, mine yamə mine nıprairiə rimhə, mine yamə mine kaseinein nəgkiarien, mine yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. Misətu-pən əriə ipakə tuk Yesu, kini In ror huvə əriə.

15:11: Mat 12:34 15:14: Luk 6:39; Rom 2:19 15:24: Mat 10:6 * 15:26: Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə pəh nien mə kwənərəus kape Isrel kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mıpəh nasituyen ye kwajikovə minə kape nəmə tanə pisin. † 15:27: Pian a rimnəgkiar kin nımsımsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nıpar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

³¹ Kini narmamə minə a kimisəm mə narmamə yame kaseinein nəgkiarien kimisəgkiar, mine yamə mine nīprairiə rīmha kimisəsanin, mine yamə mine nihuriə rahas kimisəriwək, mine nīmrin pis minə kimisəm nar, kini kisakur pik kin, mhani vi vi Kughen kape Isrel.

*Yesu rimnor nīmtətien kirik, maməvigin narman fo taosen
(Mak 8:1-10)*

³² Ye nīpig a, Yesu rimnokrən kin kafan narmamə minə mīmə, “Rikik reiwiayu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kimisəmīr nīpig kisisər, kini nəriə nəviginiēn rirkək. To yakher-pən kin əriə yerkwānu, kamhavən kirik rəmkərəv ye swatuk, nīmrin rapig, kini rimir.”

³³ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəviginiēn rəmhen tuk nukwhao ehuə e? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

³⁴ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven. Mine kwaji kamam tiksīn.”

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.”

³⁶ Kini mivəh nīpar bred ai mine kəmam, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə minə mə taksəvigin narmamə ai kin.

³⁷ Kini kisəvigin, tupriə rəsīis fam. Kini narmamə kafan minə khavən mhapi k nīpərpər nəviginiēn, mhavai-pən ye kəmeiru ehuə seven.

³⁸ Narmamə minə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin fo taosen. Mərig kīpəh nisəvhuekinien nīpiraovin mine kwajikovə minə.

³⁹ Kini Yesu rher rik rik kin əriə. Mat-pən ye bot, mivən apa kwənmhan ehuə kirik, nhagin e Magadan.

16

*Farisi minə mine Sadusi minə kisaiyoh Yesu mə tukror nīmtətien kirik
(Mat 12:38-45; Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)*

¹ Kini ai, Farisi tiksīn mine Sadusi tiksīn khauə masəni-əhu Yesu mə to rīpəh norien nīmtətien kirik ye nīmriə yame ramhajoun mə nəsaniniēn kafan ramsi-pən ye neai.

² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nīpig mīrh natukrivə, nakhamə, ‘Tikianakwamer rukweiha tukravan meinai napuə rəwəhəo.’

³ Kini yenpigyenpig iran, nakhamə, ‘Nəhig tukrip, meinai napuə rəwəhəo markurao.’ Nakharkun nīniyen nīprai nīmtətien ye nimar napuə, mərig nakseinein nīniyen nīprai nīmtətien yame yakamor ai taktakun.

⁴ Kimiə e taktakun mine, naksahas. Kimiə nəmə Isrel nīmīsəpəh kapəmiə nhatəyēn ye Kughen rəmhen kin piraovin kirik yame rapəh kafan yerman məri-pən kwən pīsīn. Kini taktakun naksorkeikei mə jakor nīmtətien kirik yame tukrhajoun mə yimasi-pən ye Kughen. Mərig Kughen tukror nīmtətien kirikianə əmə, in e nīmtətien kape Jona kupan.” Yesu rimnəgkiar fam ai məpəh əriə.

Yesu rimnor kwirig kimi kafan narmamə minə meinai kasəvit-ərhav ye nīmtətien yame rimnor

(Mak 8:14-21)

⁵ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəviəfugin ye nu apa Galili. Misəru-kin nīpər bred nəriə.

⁶ Kini Yesu rimnor kwirig kimi əriə mīmə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə, mine Sadusi minə.”

⁷ Kini kīnəsaiyoh əriə minə kin nīpran, mhamə, “? Tukmə ror kwən e rimə kitawə kīnmhapəh nhavəhyen bred uə?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “Kapəmiə nhatəyēn rikaskəh. ?Nakshawor e masəm əmiə minə mə bred rikək?”

⁹ ?Rhawor e rikimiə rīpəh nəsikien kini nakhapəh nharkun-huvəyēn mə nīpig yimivəh nīpar bred kirkirip, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, kini kimisəpəh nīpərpər nəviginiēn, ?nakhavai-pən ye nītip kuvhuun?

¹⁰ Kini nīpig yimivəh nīpər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen, kini mhapəh nīpərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun?

¹¹ ?Rhawor kimiə nakhapəh nharkunien mə yakpəh nəgkiarien kin bred? Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə mine Sadusi minə.”

¹² Kini ye nîpîg a, iriä kimnharkun mä päh nien mä ramagkiar kin yis yame kamor bred kin, mä tukasërig äriä tukun. Mërig tukasërig äriä tuk nhajounien kape Farisi minä mine Sadusi minä.

Pita ramni mä Yesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Kini ai Yesu mine kafan narmamä khavhiak mhatërhav-pän ye kwënmhan e kamni kimä Sisaria Filipae. Kini Yesu raiyoh äriä mä, “? Mërig narmamä kamhani mä Yo, Ji Yermamä, Yo e pa?”

¹⁴ Kini khani-pän tukun mhamä, “Tiksin khamä Ik e Jon Baptaes; tiksin khamä Ik e Elaeja tu; kini tiksin khamä Ik e Jeremaea uä profet kupän pisin kirik kape Kughen.”

¹⁵ Mërig In raiyoh äriä mä, “?Mërig rhawor irämia? ?Nakhamä Yo e pa?”

¹⁶ Mërig ämä Saemon Pita rimä, “Ik e Kristo, * ji Kughen yame Ramragh.”

¹⁷ Kini Yesu rimini-pän tukun mä, “Saemon Jona”, Kughen rimnautä-pre kin niuhvëyen kafan kimik, meinai päh nien mä yermamä kirik rimnor äpu nar e kimik; mërig Rimik apa ye rao ye neai, In rimnor äpu nar e kimik.

¹⁸ Kini yakamni-pre tuk ik mä ik Pita†, nîpran ramni mä kapier yame jakvhiräkin-pän nimshuak kafak iran. Kini to nësaninien kape nimhëyen ripäh napitayen kafak narmamä minä.

¹⁹ Jakvähsi-pre ki kimik kape narmaruyen kape Kughen. Tukmä nakähitë ye naha tapig ye tokrei tanä, tukrähitë ye rao ye neai. Tukmä nakëtapig ye naha tapig ye tokrei tanä, tukrëtapig ye rao ye neai.”

²⁰ Kini mini-ëutän-pän tuk kafan narmamä minä mä tukhapäh nhani-pänien tuk yermamä kirik mä In Kristo yame Kughen rimini mä tukrher-pä kin.

Yesu rimnakupän mirkun, mini-ërhav mä tukrimhä, kini mimragh min
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ririkakun ye nîpîg a, Yesu rimini-pän tuk kafan narmamä minä mä tukramäkeikei mivän Jerusalem, kini nëwharu minä Isrel, mine jif pris minä, mine namhajoun kape loa kape Moses, tuksor nëmhëyen kimin, mhani mä tukramäkeikei mimhä. Mërig ye nîpîg yame ror kisisë kin, tukramragh min ye nimhëyen kafan.

²² Mäknëkin Pita rikir In, mwapta iräriä, kini mamni-ähu In mimä, “!Nikam, Yermaru! Tukripäh norien rëmhen kin yame nakamni.”

²³ Mërig Yesu rarar, mini-pän skai tuk Pita mimä, “!Setan! !Ap ikin e! Ik nakamärer äswasig kin Yo. Nërigien kafam ripäh nëmhenien kin nërigien kape Kughen. Nërigien ämä kape yermamä.”

²⁴ Kini Yesu rimini-pän tuk kafan narmamä minä mä, “Tukmä yermamä rimä tukrikwasig kin Yo, tukramäkeikei mëta ye nërigien kafan, kini tukmä rërig pawk nëmhëyen rëmhen kin nëmhëyen ye nimhëyen ye nai kamarkwao kin, mërig tukrikwasig kin Yo.

²⁵ Meinai yermamä yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukramäkeikei mimhä. Mërig yermamä yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarä ye nimraghien rerin.

²⁶ Tukmä yermamä kirik kafan nautä rehuä pik ye tokrei tanä e, mamarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei. Mërig nar kirik rirkäk min tuk nivähyen nimri nimraghien kafan.

²⁷ Ror mäknakin meinai Yo Ji Yermamä jakpiuä kimawä agelo minä ye nësaninien ehua mine nikhakien kape Rimik, kini jakpivähsi-pän nërokien kimi narmamä mfam tuk wok yame kimisor.

²⁸ Yakamni äfrakis tuk ämiä mä narmamä tiksin kasarä ikin e to khapääh namhëyen miseriaji nîpîg narmamä tuksäm Yo Ji Yermamä yakaväh nehuëyen tuk narmaruyen ye narmamä.”

17

Kughen ramhajoun mä Yesu in Tini, nîmrin rukreikin muä mor pisin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nîpîg sikis ruauä muavin, Yesu rikir Pita, Jemes mine piauni Jon mishaktä fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin ämä kimirhkwasig kin.

^{16:14:} Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * ^{16:16:} “Kristo” mine “Mesaea” kwäm nëmhen. Nîpran rimä, “Yermamä yame Kughen rimini kupän mä tukrher-pä kin tuk niwäh-miraghien ätawä.” † ^{16:17:} Nægkiarlen kape Gris ramni mä “Saemon Bar Jona.” Nîpran ramni mä in ji kwän kirik, nhagin e Jona. ^{16:17:} Gal 1:15-16 ‡ ^{16:18:} Ye nægkiarlen Gris, “Pita” nîpran ramni “kapier.” ^{16:18:} Jon 1:42; Efes 2:20 ^{16:24:} Mat 10:38; Luk 14:27 ^{16:26:} Mat 4:8-9 ^{16:27:} Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Rev 22:12

² Aikin, niprai Yesu rukrekin muə mor pisin. Nimirin rakhak rəmhen kin nikhakien kape mirh. Kini neipən kafan rhawən pik.

³ Kini yemasur kupən mir kīraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, marhəgkiar irisir Yesu.

⁴ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru, rhuvə mə kimasir jakəhrarə əmə eikin e. Pəh yakrharkwopak nimə kisisər. Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁵ Pita raməgkiar hanə, məknekin napuə hawən kirik reiwayu, muvrig əpis əriə. Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

⁶ Kimirhərig nəgkiarien a, kīrhigin pik, mirhənim-pən nimirisir ye nimoptanə.

⁷ Mərig Yesu ruə mirap ərisir mimə, “Rhekimter. Mirhipəh nīrhiginien.”

⁸ Məknekin, krharharha, mrhipəh min nīrhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərər.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimini-əhu ətən pən tuk ərisir mimə, “Takrhəpəh nīrhəvsaoyen kin mirheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh min ye nimhəyen kafak.”

¹⁰ Kini krhaiyoh mirhima, “?Mərig rhawor e nəmhaoun kape loa minə kamhani mhamə Elaeja tukraməkeikei makupan ye Kristo muə?”

¹¹ Kini Yesu rimə, “Nəfrakisien mə Elaeja tukraməkeikei makupan muə mə tukrətu huvə narimnar fam.

¹² Mərig yakamni-pre tuk əmisir mə Elaeja ruərərīg ta, mərig narmamə khapəh nharkunien in; misor ahas pən kimin. Ye norien kīrikianə min, tuksor Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhayen.”

¹³ Ramni məknakin, kafan narmamə minə kharkun mə In raməgkiar ye Jon Baptaes.

Yesu rimnəko ta nanmin has ye pikwarien kirik

(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Kini khatərhav-pə tuk nukwhao ehua. Kini yermamə kirik ruə mənimkur-pən tuk Yesu mimə,

¹⁵ “Yermaru. Pəh rikim tukrehua tuk pikwarien kafak. Nikəvaan ramor pik in. Ramarə ye nipig ətən. Nipig ripsaah ramimir-pən ye nap mine ye nu.

¹⁶ Kini yo yimirəh mivən kimi kafam narmamə minə, mərig kiseinein nor-huvəyen.”

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə e taktakun mine, nhatətəyen kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə natərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nipig takpishatəta irak?” Kini mamni min mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

¹⁸ Kini Yesu rimnəgkiar skai kimi nanmin has maməko-ta. Məkneikin mor huvə pikwarien a.

¹⁹ Kini ai kafan narmamə khauə iriə pisin əmə misəm Yesu misaiyoh-pən mhamə, “? Rhawor e kimawə yakwəseinein nəkotayen nanmin has a?”

²⁰⁻²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Meinai nhatətəyen kapəmiə rirkəskəh əmə. Kini nanmin has yamə mine kisor məknekin, to nakpəh nəviginien məhuak mirkun nəkotayen əriə. * Mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə to nhatətəyen kapəmiə rirkəskəh pawk rəmhen kin kwənkwa mastad, mərig takharkun nhani-pənien tuk tukwas e mhamə, “?ta ikin e mivən aikin a,” kini tukror nəkwaimiə. Kini takharkun nisorien narimnar fam.”

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

²² Kini kimnhauə kīrikianə apa Galili, kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kwən kirik tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə.

²³ Narmamə tukshopni Yo, kini ye nipig yame ror kisisər kin, Kughen tukrivəh miragh Yo ye nimhəyen.” Kini kafan narmamə minə rikiriə rapou pik tuk nəgkiarien a.

Yesu rameighan kin mə tukvəhsi-pən mane kape takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen

²⁴ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə kimnhatərhav apa Kapaneam. Kini narmamə yame kasərər tuk mane kape takis kape Nimə Ehuə kape Kughen khauə tuk Pita mhamə, “? Rhawor? ?Yhajoun kafam ramərək-pən takis kin mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, uə nikam?”

²⁵ Kini Pita rimə, “?wəh. Ramərək.”

Kini Pita rīvən ye nəkwai nima, Yesu rəkupən maməgkiar mamni nuhpikinien kirik mimə, “Saemon. ?Nakmə rhawor? ?King minə kape tokrei tanə kamhavəh takis tuk nipa? ?

Kamhavəh tuk kapəriə narmamə minə, uə tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien?"

²⁶ Mərig Pita rimə, "Kamhavəh tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien."

Kini Yesu rimə, "Nəfrah. Narmamə kape king khapəh nisərokien takis."[†]

²⁷ Kini Yesu rirpin mimə, "Mərig kitawə khapəh nisərokeiyein mə taksor niemha rhai əriə tuk ətawə. Kini ror məknei, rhuvə mə ik takvən apa ye lugun, maruk kin string, mivi kəmam. Kəmam yame takvi məkupan, meikus nəkwan, məm mane[‡] kirik rəmhen tuk nərokien takis. Vəh mane en, mivən, mivəhsi-pən kimi əriə tuk nərokien takis kapərao."

18

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ye nīpig a, narmamə kape Yesu kimnhauə misaiyoh-pən mhamə, "?Pa in yerpirig ye narmaruyen kape Kughen?"

² Kini Yesu rokrən kin kwajikovə kirik, ruə mərer ye kwerkwən irəriə.

³ Kini mimə, "Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisararien irəmiə mhaue rəmhen kin kwajikovə, to nakhapəh nhavənien misarə ye narmaruyen kape Kughen.

⁴ Ror məkneikin, tukmə yermamə ravəhsi-əhu atuk in rəmhen kin kwajikovə e, in yerpirig ye narmaruyen kape Kughen.

⁵ "Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo.

⁶ Mərig Kughen tukror narpinien ehuə kimi narmamə yamə mine kamhavi-pən kwajikovə yamə mine kishatətə irak, mə taksor təvhagə has. Kini narpinien a tukriskai rapita yame tukruk-pən kapier kirik ye nīpətək nuan, karkw-ərhav-pən kin apa ye tame tahik mə tukrəmmim.

⁷ "İ Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk narmamə kape tokrei tanə e yame kamhavəh-si-pən vəhsi-pən kimi narmamə mə taksor təvhagə hah. Nivəhsi-pən vəhsi-pənien minə a tukraməkeikei muə. İ Mərig, kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk yermamə yame in ramor swatuk tuk nahsien a.

⁸ Kini tukmə kwermim uə nihum ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəruə ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim uə nihum nikarin mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehuə kin kwermim kwis mir uə nihum kwis mir.

⁹ Kini tukmə nimrim ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikianə mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nimrim kwis mir."

Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei

(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kini Yesu rimə, "Takasəkeikei mharkun huvə mə takhapəh nisəm-əhuyen narmamə minə kafak yamə kisəmhen kin kwajikovə, meinai yakamni-pre tuk əmiə mə agelo yamə mine kasəm əriə, nīpig mifam iriə kasərer ye nimri Rimik apa ye rao ye neai, mamhani-ərhav pən nhagriə tukun.

¹¹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimaue mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəsərwei, mivəh miragh əriə.*

¹² "Tukmə yermamə kirik, kafan sipsip wan handred, kini kirikianə ramerwei. ?Mərig nakirkun mə tukrhawor? In tukraməkeikei mīpəh kafan naenti naen sipsip kasərer ye tukwas, kini in mivən marhakin yame rimnerwei.

¹³ Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nīpig tukrəm, rikin tukragien tuk sipsip kirikianə əmə rapita nagienien tuk naenti naen e khapəh niserweiyen.

¹⁴ "Ye norien kirikianə əmə min, Rimimiə apa ye rao ye neai, In rīpəh norkeikeyen mə kafan kirik kwajikovə tukrerwei."

[†] 17:26: Ye nuhpikinien e, Yesu ramni mə in yermamə kape Kughen, to rīpəh nərok-pən-ien takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen, rəmhen kin yame yermamə kape king to rīpəh nərok-pən-ien takis kimi king, nəmə iruə əmə kasərok-pən takis kimin. [‡] 17:27: Gris ramni "drakma kuas." "Drakma" kirikianə in nərok kape wok ye nīpig kirikianə. 18:1: Luk 22:24 18:3: Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 18:5: Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 18:6: Mak 9:42; Luk 17:1-2

18:8: Mat 5:29-30 18:9: Mak 9:43-48 * 18:11: v. 11 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini nagkarien ikin e uə nikam. 18:12: Esik 34:11,16; Luk 19:10

*Piam yame ramor nahasien kimik
(Luk 17:3)*

¹⁵ Kini Yesu rimə, “Tukmə piam kirik ror nahasien kimik, yuvən kimiru pisin əmə, mhajoun-pən naha nhagin yame rimnor ripəh nəmhenien. Tukmə rərig ik, kafam nəgkiarien tukror rikin rirerig-pə min, nakawor huvə əmiru minə.

¹⁶ Mərig tukmə ripəh nərigien ik, takvəh min yermamə kirikianə uə kiraru, mə tukirkun mə nəgkiarien fam yame takhani in nəfrakisien.[†]

¹⁷ Kini tukmə ripəh nərigien əmiə, hani-ərhav kimi niməhuak. Kini tukmə ripəh nərigien niməhuak, səm in rəmhen kin yemə iruə, uə [yemə has rəmhen kin] yermamə yame ramərer tuk mane kape takis.

¹⁸ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksəhita ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhita ye rao ye neai. Tukmə nakasətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.

¹⁹ “Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, tukmə kimiru kiraru nakrani kwis mə takwaiyoh kin nar kirik, kini Rimik apa ye rao ye neai tukror naha nhagin yame nakawaiyoh kin.

²⁰ Ror məkneikin meinai ikin hiə yermamə kiraru uə kisisə kirhuə kirikianə ye nhagik, kimawə miriə.”

Nuhpikinien ye yermamə yame narmamə kasor kaon kimin, kini in raməkeikei kimi əriə mə tuksarpin

²¹ Kini Pita rimauə tuk Yesu maiyoh-pən In mima, “Yermaru. ?Tukmə piak ramor ahas pə kimi yo mamripin, nakmə jakaməkeikei mor fogivim iran m-kivhuun? ?Mi-seven rəmhen uə nikam?”

²² Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, pəh nien mə takor fogivim iran m-seven əmə, mərig takor m-seventi seven.[‡]

²³ “Takaməkeikei mor məknai meinai narmaruyen kape Kughen rəmhen əmə kin yame king kirik rorkeikei mə tukrəm-ru kaon yamə mine kafan narmamə kasor kimin, mə iriə tukasəkeikei misarpin.

²⁴ Nipig rimirikakun mə tukrivəh tai mane, kharəh kafan kirik yorwok yame ramor kaon rəmhen kin milian watu khapsaah[§], mhavən kimin.

²⁵ Kwən a reinein narpinien; king rimə tukor salem kin yor wok a mine kafan piraovin mine kafan kwajikovə minə mine kafan narimnar minə fam pəh rarpin kafan kaon.

²⁶ “Məkneikin kafan yorwok rənimkur-pən tukun, maməkeikei mamni-pən tukun mə, ‘!Awəh! ?Nakirkun nivəhsi-pə-minien nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?”

²⁷ Kini kafan yeməhuə rikin rehuə tukun, kini məpəh fam kafan kaon mə tukripəh min narpinien, meighaan kin mə tukramvən.

²⁸ “Mərig nipig yorwok a rimavən, məm yermamə kirik yame rimnor kaon kimin rəmhen kin wan handred taosen watu əmə.* Iriu kwis yorwok mir kape king. Kini yorwok yame king rimnəru-kin kafan kaon, rarar mirəptəkin yermamə yame ramor kaon kimin, mirəh nipətak nuan, məvit, mamni mima, ‘!Arpin kafam kaon yame nimnor kimi yo!’

²⁹ “Kini yorwok a yame rimnor kaon kimin reiwaiyu mənimkur maməkeikei kimin mima, ‘!Awəh! ?Nakirkun nivəhsi-pəyen nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?”

³⁰ “Mərig in rimə, ‘Nikam.’ Kini mivən mə tukrivəh kwən a kavən kivəhsi-pən ye kalabus meriaji rarpin fam mane yame rimnor kaon kin.

³¹ “Nipig yorwok minə tiksın kimisəm nar a, rikiriə rəmhə pik tukun. Kisarar mhavən mhani-əshə-pən fam narimnar yamə mine kimisəm tuk king.

³² “Kini king rimnokrən kin yorwok a ruə rini-pən tukun mə, ‘!k yorwok has kirik. Yimnapəh fam kafam kaon, meinai ik nimnəkeikei kimi yo tukun.

³³ ?Mərig rhawor e rikim ripəh nehuəyen tuk yermamə yame nakawor wok kimiru min, rəmhen kin yame rikik rehuə tuk ik?”

³⁴ Kini niemha rhai king a, kini rimə tukrəh kavən kirəhsi-pən ye kalabus mə yemə ramarha tuk kalabus tukror nəmhəyen kimin meriaji rarpin fam mane yame ramor kaon kin.”

18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 [†] **18:16:** Nəgkiarien kirik ye Dut 18:15 ramni mə tukmə narmamə kiraru uə kisisə kirhəni nəgkiarien kirikianə, tukni nəfrakisien ye nəgkiarien kapərisir. **18:18:** Mat 16:19; Jon 20:23 **18:19:** Mak 11:24; Jon 15:7 [‡] **18:22:** Niprai namba seventi seven ramni mə tukraməkeikei məru kin fam norien has yame kamor iran nipig mifam. [§] **18:24:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “ten taosen talen” in mane rehuə pik. * **18:28:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “wan handred denari.” **18:34:** Mat 5:25-26

³⁵ Yesu rimini-ta nuhpikinien a, mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimia nakhapəh nisəru-kinién norien has yame piaumia minə kasor irəmia, Rimik apa ye rao ye neai tukrivəhsi-pre minə narpinien rəmhen kin yame king a rimnor kimi kafan yorwok.”

19

?Rhuva mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Kini Yesu rəgkiar ta, mitərhav Galili mivən ye provins e Judia, mivən maməmir apa nıkar nu Jodan pən.

² Kini narmamə khapsaah khakwasig kin. Kini In rimnor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə, kasəsanin.

³ Kini Farisi tiksin khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tukmə-ru mə tukrini nəgkiarién kirik yame rıpəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Loa rameighan kin mə yerman rirkun nəpəhyen kafan piraovin tuk nərigien apnapig əmə kirik kafan uə nıkam?”

⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə ror kimia nakhapəh nisəvheikinien ye Nəkwəkwə kape Kughen mə nıpig Kughen rımnəəhu nimoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’” (Jen 1:27)

⁵ Kini mimə yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriü piraovin mwarə kirikiana. ‘Triü tukrauə nıprairiü kirikiana.’ (Jen 2:24)

⁶ Kini iriü kwis tukwarə kirikiana. Meinai Kughen rımvəıfugin məknakin əriu, yermamə to rıpəh nakapirien narəyen kapəriü.”

⁷ Kini iriə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Tukmə ror məknakin, rhawor e Moses rımnəighan kin mə yerman rirkun nıraiyeñ nəkwəkwə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in?”

⁸ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Moses rımnəighan kin əmia mə taksəpəh kapəmia nıpiraovin minə meinai kapəmia kapə riskai pik. Mərig in apa kupan rıpəh norien məknakin.

⁹ Mərig yakamni-pre tuk əmia mə tukmə yerman kirik, kafan piraovin rıpəh nıvən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini tukmə yerman a rarar mivən tuk yarmə, rəmhen kin mə in rımnəkrəh kin piraovin a.”

¹⁰ Kafan narmamə kisərig, kisakur, mhani-pən tukun mhamə, “Tukmə narəyen kape yerman mine piraovin riskai pik məkneikin, rhuva mə tukpəh əmə norien kape mared.”

¹¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə m-fam kharkun nısorien nəgkiarién e; mərig əmə yamə mine Kughen rımvəhsi-pən nırkunien kimi əriə, kapəriə pisin əmə.

¹² Ror məknakin meinai narmamə tiksin to khapəh nısorien mared tuk nərigien pisin pisin minə. Tiksin tukhapəh nısorien mared meinai nıprairiə rahas ror hanə. Kini tiksin tukhapəh nısorien mared meinai kərai rəmhen kin kao karman. Kini tiksin kamhani atuk əmə mə tukhapəh nısorien mared mə tuksor wok kape narmaruyen kape Kughen. Yermamə yame rirkun nıvəhyen nəgkiarién e, tukraməkeikei mivəh.”

Yesu ravəhsi-pən nıhuvəyen kimi kwajikovə minə
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kini narmamə tiksin khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm min Yesu, mə In tukrəəhu-pən kwermir irəriə, maməhuak tuk əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

¹⁴ Kini Yesu rımə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en.”

¹⁵ Kini In nıpik kwajikovə minə a mərəhu-pən kwermir irəriə, mivəhsi-pən nıhuvəyen kimi əriə, mitərhav aikin a.

Tamaruə yame kafan nautə rehuə, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nımraghien rerin
(Mak 10:17-31; Luk 18:28-30)

¹⁶ Kini tamaruə kirik ruə məm Yesu, maiyoh In mimə, “Yhajoun. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha nhagin yame rhuva, mə jakamarə rerin?”

¹⁷ Kini Yesu rımə, “?Nakhawor mamaıyoh Yo kin nar yame rhuva? Yermamə kirik rapəh nıhuvəyen. Kughen əmə In rhuva. Tukmə nakmə takarə ye nımraghien rerin, əri-pən loa.”

¹⁸ Mərig kwən a rımə, “?Naha loa yame nakamni?”

Kini Yesu rimā, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mīpəh napir-pəniēn tuk piraovin pisin. Kini mīpəh nəkrəhyen. Kini mīpəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik.

¹⁹ Tuk nīpig minə fam takamsiai rimim mine nisinim. Kini morkeikei min ik minə tiksın rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”*

²⁰ Kini tamaruə ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam. ? Mərig naha nhagin raməmir yame yakpəh hanə norien?”

²¹ Kini Yesu rimā, “Tukmə nakmə kafam nimraghien tukratuatuk, yuvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi narmamə yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²² Nīpig tamaruə ai rimnərig nəgkiarēn yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah.

²³ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “!Nəfrakis! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivəniēn ye narmaruyen kape Kughen.

²⁴ Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, ?Nakasərig mə nar miragh ehua kirik rəmhen kin kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

²⁵ Kini narmamə kafan minə kisərig, kisakur, minəsaiyoh mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

²⁶ Mərig Yesu ram tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə rīpəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁷ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Mərig kimawə jakhavəh naha nhagin? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhaue, mhakwasig kin Ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yakamni əfrah tuk əmiə mə, ye nīpig yame narimnar fam tukhaukreikin mhaue mhawi, kini Yo, Ji Yermamə, jakəkwəte ye kafak jea kape king yame rhakak pik, kini kimie e yame nimnhakwasig kin Yo, taksəkwəte-pən min ye jea kape king iriə m-fam twelef, kini masarmaru ye kwənərəus twelef kape Isrel.

²⁹ Kini narmamə m-fam yamə mine kimisəpəh kapəriə nima minə, uə piauriə minə, uə nowinriə minə, uə rimriə minə, uə nisinriə minə, uə jiriə minə, uə kapəriə nīpiraovin†, uə nimoptanə kapəriə tuk nhagik, Kughen tukrivəh-sipən narimnar minə a rehuə pik kimi əriə, mivəhsi-pən nimraghien rerin kimi əriə.

³⁰ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mīpisəkupən.”

20

Nuhpikinien ye yorwok minə apa plantesen kape grep

¹ Kini Yesu rimā, “Ror məkneikin mə narmaruyen kape Kughen rəmhen kin yemehuə kirik kape nəsimien. Rimatərhav yenpig-enpig əgkap marha-kin narmamə mə tukhauə misor wok ye plantesen kape grep.

² Kini mini mə tukrərok əriə kirikianə kirikianə wan taosen watu.* Marar mher-pən kin əriə khavən misəsim.

³ “Ipaka tuk naen klok yenpig-enpig, ritərhav, mamvən ye maket, məm narmamə tiksın kasərer apnapig.

⁴ Rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsim apa plantesen kape grep kafak. Kini jakərok əmiə kin mane yame ratuatuk.’

⁵ Kini kimnhavən.

“Kini yerkwēiha, rimatərhav mor nar kirikianə min, kini mor min ye tri klok yenaiyu.

⁶ Kini ipakə tuk faef klok yenaiyu, ritərhav mivən məm narmamə tiksın kasərer apnapig əmə. Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘?Rhawor nakasərer ikin e kape nīpig piəpiə kirik mhapəh nisorien nar kirik?’

⁷ “Mərig khani-pən tukun mhamə, ‘Meinai yermamə kirik rīpəh nivəhsi-pəyēn wok kirik kimi əməwə.’

“Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsim apa plantesen kape grep kafak.’

⁸ “Kini yenaiyu, yemehuə kape plantesen kape grep rini-pən tuk manaja mə, ‘Okran kin yorwok minə khauə, nakvəhsi-pən nərok kapəriə. Takrikakun mamərok narmamə

* **19:19:** Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20. **19:26:** Job 42:2 **19:28:** Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21 † **19:29:** Nəgkiarēn e “Nīpiraovin” rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis uə nikam. **19:30:** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2:** Nəgkiarēn kae Gris ramni mə “wan denari.” In nərok atuatak kape wok kape nīpig kirikianə.

yamə mine kimnhauə mhakwasig, mamvən meriaji-pən narmamə yamə mine kimnhauə misəkupan.’

⁹ “Kini yorwok yamə mine kimnhauə misor wok ye faef klok, manaja rimnərok əriə wan taosen watu.

¹⁰ Ror pən, narmamə yamə mine kimisəkupən misor wok, khamə ta mə tukhavəh rapita yamə mine kimsor wok mhakwasig. Mərig iriə kirikianə kirikianə kimnhavəh əmə wan taosen watu.

¹¹ Nipig kimnhavəh mane, misat-munmun mhani hah yemehuə kape plantesen.

¹² Mhani-pən tukun mhamə, ‘Nəmə yamə mine kimsor wok mhakwasig, kimsor əmə wok ye aoa kirikianə əmə, mərig ik nimnərok əməwə miriə rəm nəmhen əmə. Mərig kimawə yimisor wok ehua yerkwēiə ehua, nipig piəpiə.’

¹³ “Mərig yemehuə rini-pən tuk əriə mə, ‘Yo kirik. Pa rimə yimnoriah ik. Nakneighaan ta kin mə jakvəhsi-pre wan taosen watu.

¹⁴ Vəh kafam mane mamvən. Yakorkeikei mə jakərok yermamə yame rimikwasig rəmhen əmə kin ik.

¹⁵ Kafak e mane. Yakirkun norien naha nhagin kin mane kafak. ?Nakamor jalus meinai yakamor huvə pən kimi əriə uə?”

¹⁶ Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien mini-pən tuk əriə mə, “Narmamə minə e kamhakwasig tukpisəkupan, kini yamə mine kasəkupən tukpihakwasig.”

Yesu rimini ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Kini Yesu rokrən min kin kafan narmamə twelef mə tukhauə ye tamhekin kirikianə. Kini mini-pən mimə,

¹⁸ “Taktəkun ai tukshaktə mhavən Jerusalem. Kini ye kwənmhaan aikin a, narmamə tiksın tuksarəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi jif pris mine nəmhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə Yo jakaməkeikei mimhə.

¹⁹ Kini tukseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, mə tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, kini misəsik-pən yo ye nai kamarkwao kin. Kini mərig jakamragh min ye nipig yame ror kisəsə kin.”

Mama kape Jemes mine Jon raiyoh-pən nar kirik kimi Yesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kini piraovin kape Sebedi rikir tini mir muə mənimkur-pən tuk Yesu maiyoh In kin nar kirik.

²¹ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “?Nakorkeikei naha?”

Kini pian a rimə, “Pəh kafak kwajikova mir kirik tukrəkwətə ye nikarim matuk, kini kirik tukrəkwətə ye nikarim mawor, nipig lk takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

²² Mərig Yesu rini-pən tuk kwərə mir a mə, “Nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhən mə takwərig min nəmhəyen ye nipraimiru rəmhen kin yame Yo jakərig uə?”†

Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhən.”

²³ Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru takwərig nəmhəyen rəmhen kin yame Yo jakərig. Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwətə ye nikarik matuk, kirik ye nikarik maor, yo yakeinein nivəhsi-preyen. Mərig Rimik Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimirpen ta mimə iriə tuksəkwətə ikin.”

²⁴ Nipig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin, niemha rhai əriə tuk Jemes mine Jon.

²⁵ Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Kini mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehuə minə kasəviəterəkin-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə.

²⁶ Mərig ripəh natuatukien mə kimia taksor məknakin. Tukmə kimia kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmia, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə.

²⁷ Kini tukmə kimia kirik rorkeikei mə tukrəkupən mamkir əmia, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmiə fam

20:8: Lev 19:13; Dut 24:15 **20:16:** Mat 19:30; Mak 10:31 **20:18:** Mat 16:21; 17:22-23 **20:21:** Mat 19:28; Luk 22:30 † **20:22:** Ye v. 22, Yesu rimnəgkiar kin nuhpikinien məkneikin, “?Nakrarkun niranim-pən-ien ye pankin yame jaknim-pən ikin uə?” Mərig Translesen Komiti rimnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprai nuhpikinien mirai əmə nipran. **20:25:** Luk 22:25-26 **20:26:** Mat 23:11; Mak 9:35

²⁸ rəmhen kin yame Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə Yo yimauə mə narmamə tukсор atua kin kafak. Yimauə mə jakor atua kin kapəria, kini moriah kafak nimirghien marpin nimirghien kin kape narmamə khapsaah.”

Yesu rimnor huvə nimrin pis mir
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwənu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mhatərhav min, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əria.

³⁰ Kini nimrin pis mir kwəkwəta ye nikar swatuk. Kini nipig kwərig mə Yesu e ramua, kwokrən kin In mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukrehua tuk əmru.”

³¹ Kini narmamə khapsaah kisəgkiar-pən skai kimi əriu, mhamə, “!Ah! Rapim.” Mərig iriu karəpin əmə ye nokrənien. Mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukreihua tuk əmru.”

³² Kini Yesu rarar, mokrən kin əriu mima, “?Nakramə jakor naha nhagin kimi əmiru?”

³³ Kini krəni-pən tukun mirəmə, “Yermaru. Yakworkeikei mə nimirru tukrarha, pəh yakwəm nar.”

³⁴ Kini Yesu rikin rehua tuk əriu, mərəo-pən mirap nimirriu. Məknəkin nimirriu rarha. Kini kwəm nar. Kini ai iriu mirakwasig kin Yesu.

21

Yesu ramvən Jerusalem mamor əpu mə In king
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwənu e Betfas, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kirarə kafan,

² mima “Takravan yerkwənu a nakaravaag-pən ikin. Kini mwəm dongki kirik, mine tini, kimirkwəji əriu. Nakararisin əriu, mwəsəg mirauə.

³ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre tuk əmiru mə takweihe kin, takrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki mir e.’ Kini taktakun əmə tukreighaan kin dongki mir a kimi əmiru.”

⁴ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarən kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mima,

⁵ “Hani-pən tuk nipian Saeon* mhamə,
‘Səm-ru kapəmia king ruauə tuk əmia,
maməsua ye dongki.

Maməsua ye ji dongki.

Kini king a In yemə mar.” (Sek 9:9)

⁶ Kini kafan yermamə mir kwor naha nhagin yame Yesu rimini.

⁷ Kiravən mirarəh dongki mine tini mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeina-pən kin ye nimetai dongki. Kini Yesu rəsua iran.

⁸ Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mīmhahevə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk.

⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən apomh mamhani mhamə,

“!Səgnəgin Mikip King Deved!†
Pəh kivəh-si haktə Kwən e ramua ye nhag Yermaru. (Sam 118:26)

!Səgnəgin Kughen yerpərig!”‡

¹⁰ Yesu rimatərhav-pə Jerusalem, narmamə m-fam aikin, rikiriə rimnakur mamhani nəgkiarən ripsaah misaiyoh-pən əria minə mhamə, “?Pa e?”

¹¹ Kini narmamə khamə, “Yesu e. In profet kirik rimasi-pən apa Nasaret ye provins a Galili.”

Yesu rimnəko ta narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye Nimə Ehuə kape Kughen
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kini Yesu rīvən ye nimə ehua kape Kughen. Kini maməko yerhav narmamə yamə mine kasəvrai narimnar mamhavəh mane iran, mine yamə mine kasəvra. Kini mərakita kin narimnar yame ramswin ye tebol kape narmamə yamə mine kasərai mane ikin; kini məsua kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.§

20:28: Luk 22:27; Fil 2:7 * **21:5:** Jerusalem, nhag pisin kirik e Saeon. † **21:9:** Kimnhani mhamə, “Hosana.” Kini nipran rima, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ **21:9:** Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova. § **21:12:** Yesu rimnor məknəkin, mamor fulfilen profesi kirik ye Sek 14:21.

¹³ Kini mor kwirig kimi ariə mīmə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kīmā, “‘Nimə kafak, in nimə kape nəhuakien.’ (Aes 56:11)

Mərig kimiə nakasor rəmhen kin

‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ ” (Jer 7:11)

¹⁴ Kini nimrin pis minə mine yamə mine nihuriə rarpəvin kimnhavən tuk Yesu apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini ror huvə ariə.

¹⁵ Kini kwajikovə minə kasokran apomh ipakə tuk Nimə Ehuə kape Kughen mamhani mhamə, “! Səgnəgin Mikip King Deved!” Mərig jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kimisəm Yesu ramor narimnar huvə minə, misərig mə kwajikovə minə a kasəgnəgin In, niemhaa rhai ariə.

¹⁶ Khani-pən tuk Yesu mhamə, “? Nakərig nəgkiarien yame kwajikovə minə e kamhani iram uə?”

Kini Yesu rimə, “Əhə. Mərig tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“‘Ik nimnor mə kwajikovə minə, mine kwajikovə əmtəmtə minə tuksəgnəgin Ik ye tikinheriə.’ ” (Sam 8:2)

¹⁷ Kini rəgkiar ta, məpəh ariə miterhav Jerusalem mamvən Betani, mapir ikin.

Yesu rimini hah nai kirik kīmā figtri, kini ror siə kin

(Mak 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig əgkap, iriə khatərhav min Betani, mharerig-pən Jerusalem, kini Yesu rinəmkərav.

¹⁹ Kini məm nai kirik, kīmā figtri, ramərer ye nikar swatuk. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nımarin in əmə e in əmə. Kini Yesu rəgkiar-pən kimi figtri ai mīmə, “Yermamə tukripəh min nənien kwənkəwam tuk nipig kirik.”* Məkneikin nai a rimnaukei.

²⁰ Kini narmamə kafan minə kimisəm, kisakur. Mhamə, “!E-he-o! !Nai e raukei ahuaa əmə!”

²¹ Kini Yesu rini-pən tuk ariə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakshatə ye Kughen, kini kapəmiə nəhatəyən ripəh norien kiraru, nakharkun nisorien nar yame yimnor ye figtri. Mərig pəh nien mə in əmə a, mərig nakharkun nhani-pənen tuk tukwas a mhamə, ‘Əta eikin e mivən məmmim apa ye tahik’ kini tukror nəkwaimiə.

²² Tukmə nakshatə, nakharkun nhavəhyen naha nhagin yame naksəhuak tukun.”

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rimasip-kaa

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Kini Yesu rivan ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmehua kape kwənərus kape Isrel minə, khauə misəm In. Masaiyoh In mhamə, “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁴ Kini Yesu rini-pən tuk ariə mə, “Rhuəv. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuutuk, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar.

²⁵ Hanipə-ru tuk Yo mə ? Pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

Kini kinasəsivən-əsivən kimi ariə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə, ‘Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon,’ mərig Yesu tukrimə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’

²⁶ Mərig to khapəh min nhaniyen mhamə, ‘Yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai kitawə khagin kin narmamə minə e meinai iriə kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

²⁷ Ror pən iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk ariə mīmə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh nini-pre-yen mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar.”

Nuhpikinien ye pikwarien kiraru

²⁸ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien tuk ariə mīmə, “Kwən kirik, tini yerman kiraru. Kini rivan mini-pən tuk irehua mīmə, ‘Narik, yuvən məsim ye plantesen kape grep.’

²⁹ Mərig rimə, ‘Ah. Yakapəh.’ Kini marə, marar min ye nərigien kafan mivən məsim.

³⁰ Kini tatə kapəriu rimavən məm yame rəkəskəh, mini-pən min əmə nar kirikianə. Kini rimə, ‘Rhuəv, pəh yəkvən.’ Meikuə, məpəh.”

* **21:19:** Yesu rəgkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, mini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. **21:21:** Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1 Kor 13:2 **21:22:** Mat 7:7-11; 18:19 **21:26:** Mat 14:5

³¹ Kini Yesu raiyoh əriə mimə, “?Kwərə mir a, pa nhagin rimnor nəkwai rimni?”
Kini khamə, “Irehua.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Ratuatuk. Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nəmə has rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nipiraovin kape swatuk kimnhauə ye narmaruyen kape Kughen kwasig ikin kimia.

³² Meinai Jon Baptaes rimauə tuk əmiə mə tukrhajoun swatuk kape norien atuatuk, kini mərig kimia nimnhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Mərig yor təvhagə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nipiraovin kape swatuk, iriə kimnhani nəfrakisien iran. Mərig kimia naksəm pawk nar a, mhapəh nisararien ye nərgien kapəmiə mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.”

Yesu ramni mə nəmə Isrel kimishopni profet kape Kughen rəmhen kin yame yorwok minə kimishopni narmamə kape yemehua kape plantesen

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kini Yesu rimə, “Kini sərig min ru nuhpikinien kirik. Yermamə kirik rimnəsım kin kafan plantesen kin grep, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviasis-pənien kwənkwaı grep iran. Mə nehen tukraiıy, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer ikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksin, tukhapik nəriə tiksin, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aıkn mivən ye tanə pisin.

³⁴ Kini kwənkwaı grep rimhiak, kini yemehua kape plantesen rher-pən kin kafan tiksin manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsım aıkn mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərok kafan.

³⁵ Mərig iriə kisarar, mhaıh kirik, mishopni kirik, misarkwhopni kirik.

³⁶ Kini yamehua ai rarə mher-pən min kin kafan tiksin narmamə kisapita yamə minə apa kupan. Khavən, kini narmamə yame kasəsım kimisor rahas pən min kimi əriə rəmhen kin yame kimisor kupan.

³⁷ Kisor məknaiın mamhavən, yamehua kape plantesen rher-pən kin tıni rivən tuk əriə. Ye nərgien kafan rimə, “Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, kini tukhasiai.”

³⁸ Mərig iriə kisəm khamə, “Kwajikovə atuatuk e kape yamehua kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.”

³⁹ Məknekin khərtərkən, misarkwərhav kin ye plantesen mishopni.”†

⁴⁰ Kini Yesu raiyoh narmamə yame kasətərig kin, mimə, “?Rikimie raməsik mə nipig yemehua kape plantesen tukruə, kini tukrhawor-pən iran mine narmamə yamə mine kimisəsım ye plantesen kafan?”

⁴¹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tukroriah-oriah nəmə has minə a, mhopni əriə. Kwasig ikin, tukreighaan pən kin kafan plantesen kimi narmamə pisin minə. Kini ye nipig atuatuk yame grep tukrimhiak, iriə tukhavəhsi-pən kwənkwan kimin.”

⁴² Kini Yesu rimə, “Tukmə ror kimie nakhapəh nisəvhekin-hanə-yen nəgkarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,
“Nai yame narmamə kape nivhirəkinien nimə kimnhavəh kini minəsarakikin.

Mərig nai ai rehua, taktəkun ai Kughen rimnherig min, mor səpag apomh kin.

Nar e Kughen Yermaru rimnor.

Rikitawə ragien pik tukun.”

(Sam 118:22,23)

⁴³ “Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukvəh-si ta narmaruyen kape Kughen tuk əmiə, kivəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kasor narmaruyen kape Kughen ramkuə kin kwənkwan.

⁴⁴ Tukmə yermamə kirik rirəh-pikin səpaag e, tukrowhan əgkap. Kini tukmə səpaag a ruh yermamə kirik, tukrhosis-hosis in.”‡

⁴⁵ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisərig nuhpikinien yamə mine Yesu rimini, kharkun mə In raməgkiar irəriə.

⁴⁶ Kini misarha kin swatuk mə tukhavəhsi-pən Yesu ye kalabus. Mərig kimnhagin kin narmamə, meinai narmamə kamhani mhamə In profet kirik.

22

Yesu rimini nuhpikinien kape nəviginien ehua

(Luk 14:15-24)

¹ Kini Yesu rimini min nuhpikinien tiksin tuk əriə mimə,

21:32: Luk 3:12; 7:29-30 **21:33:** Aes 5:1-2 **21:38:** Mat 27:18 † **21:39:** Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. **21:39:** Hib 13:12 ‡ **21:44:** Ves 44 rikak ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Matiu rimirai əfrakis nəgkarien ikin e uə nikam.

² “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin king kirik yame ramor apnəpeinə ye nəviginien ehua tuk narkurəkien kape tini.

³ Kini mher-pən kin kafan yorwok minə mə tukhavən mhavi-pə narmamə yame rimmokrən-ta kin əriə mə tukhauə tuk nəviginien. Mərig iriə m-fam kimisəpəh-pən, mhamə to iriə khapəh nhavənen.

⁴ “Kini rher-pən kin kafan yorwok tiksin min, mini-pən tuk əriə mə, ‘Havən mhani-pən tuk narmamə yamə mine yimmokrən ta kin əriə mə tukhauə mhamə yaknor apnəpeinə ye nəviginien. Yimoh kafak kau yamə mine kisəsis-əsis huvə. Narimnar fam rinəmhen. Hauə ye nəviginien kape narkurəkien.’

⁵ “Mərig khapəh nisərigien yor wok minə a. Kirik ramvən ye kafan nəsimien; kirik ramvən ye kafan stoa.

⁶ Kini tiksin kharaptərekin yorwok minə a misor ahas-pən irəriə, mishopni əriə.

⁷ Kini king, niemha rhai pik. Kini rher-pən kin mobael kafan minə khavən mishopni narmamə yamə mine kimishopni kafan yorwok minə. Kini mhasiai-pən nap ye taon kapəriə.

⁸ “Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, ‘Kinor apnəpeinə ta ye nəviginien kape narkurəkien. Mərig narmamə yame yimmokrən kin əriə, norien kapəriə ripəh nəmhenien mə tukhauə.

⁹ Havən apa ye swatuk minə mhani-pən tuk narmamə apnapig minə fam yamə mine nakasəm, mə tukhauə ye nəviginien.’

¹⁰ “Kini yorwok minə kimmhavən apa ye swatuk minə, misofugin narmamə mi-fam yamə mine kimisəm əriə, yamə mine khahuvə mine yamə mine kisahə, kini narmamə kimmhakuar aikin kaməvigin ikin.

¹¹ “Mərig nipig king rimauə məm narmamə, məm yermamə kirik aikin ripəh nivənen ye neipən kape lafet kape narkurəkien.

¹² Kini king rini-pən tukun mə, ‘Yo kirik, nimipəh nivəhsi-pənen neipən kape lafet kape narkurəkien. ?Rhawor e nakuə imə?’ Mərig kwən a reinein nhorpinien nəgkiarien kafan.

¹³ “Kini king rini-pən tuk kafan narmamə minə mə tuksərkis-ətərekin kwermīn mir mine nihun mir, kini misarakikin-pən ye nəpignəpien, ikin kamasək ikin, kaməkwaruə ikin.”

¹⁴ Kini Yesu rirpin nəgkiarien mīmə, “Ror məkneikin, narmamə khapsaah yame kimmokrən kin əriə, mərig kwatiksīn əmə yamə mine kimirpen əriə mə tukhauə imə.”

*Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarin kape takis
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Kini Farisi minə kimmhatərhav mamharai mhun mə tuksor Yesu rini nəgkiarien kirik yame ripəh nəmhenien.

¹⁶ Misher-pən kin narmamə tiksin kapəriə, mine nukwao kape King Herod, khauə misəm Yesu. Mhani-pən tukun mhamə, ‘Yhajoun. Yakharkun mə lk yermamə atuutuk. Nakpəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam nərigien, meinai rikim rapəh nəsikien mə yermamə kirik rehua uə yermamə kirik reiwayiuy; mərig nakaməfrakis əmə. Kini nəwhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei.

¹⁷ Kini yaksorkeikei mə jakharkun nərigien kafam mə, ?Ratuatuk ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehua kape Rom, uə nikam?”

¹⁸ Mərig Yesu rirkun mə kamhāni nəgkiarien e, mhamə tuksor nar has kirik. Kini mini-pən tuk əriə mə, “!Ah! Kapəmiə niniyen in rhuvə mərig rikimiə rəmkimik. ?Nakshawor e misarkut mə taksapita Yo?

¹⁹ Havən-ru mharəh mane yame rəmhen tuk nərokien takis.”

Kini khavən, mhavəh siren*, mhaue.

²⁰ Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

²¹ Khamə, “Nanmi Sisa. Kini mine nhagin min.”

Məkneikin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəmhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.”

²² Yesu rhorpin məkneikin nəgkiarien kapəriə, kisərig, kisakur pik kin. Məkneikin kisəta ye Yesu mamhavən.

*Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarin kape nimraghien rerin
(Mak 12:18-27; Luk 20:40)*

²³ Ye nipig a, Sadusi minə tiksin khauə misəm Yesu. Sadusi minə ai khamə ta mə tukmə yermamə rimhə to ripəh nimragh-minien ye rao ye neai.

22:6: Mat 21:35 **22:13:** Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:16:** Luk 11:53-54 * **22:19:** Nəgkiarien kape Gris ripəh niniyen “siren,” mərig ramni mə “denari.” **22:21:** Rom 13:7 **22:23:** Wok 23:8

²⁴ Kini kisaiyoh pən Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai ye Loa mīmə, ‘Tukmə yerman rīmḥə-tan kin piraovin kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, naoraih yerman ai tukraməkeikei mikir piraovin ai tukreimək.’ (Dut 25:5-6) Ye nərigien a, iriu kirkunk nırəptərəkini nḥag piauni yame rīmḥə.

²⁵ Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nımrin nupan ror mared, kini mīpəh nırəhyen kafan kirk kwajikovə, mīmḥə. Kini yame rikwasig kin rikir pian a.

²⁶ Kini mīmḥə, mīpəh nıvəhyen tini. Kini naorahini yame ror kisısə kin ror əmə min nar kirkianə kin, meriaji iriə fam a seven kimnhakir piraovin a, kini mhamḥə fam, mhapəh niseiməkien.

²⁷ Kini en piraovin ai rīmḥə min.

²⁸ Kini ye nıpig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ? piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nḥagin?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmə ror nakseinein nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein min nirkunien kape Kughen.

³⁰ Tukmə narmamə yamə mine khamḥə mamragh min to khapəh nisorien mared. Norien kape mared rimnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə apa rao ye neai.

³¹ Kini ye nikarin kape nımragh-minien, tukmə ror nakhapəh nisəvheikini nəgkiarien yame Kughen rimini mīmə,

³² “Yo Yo Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Yo.” (Eks 3:2,6) !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimḥə ta tu mırhəkupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rīmə narmamə mḥə minə kasəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh!”†

³³ Nıpig narmamə minə a kimisərig nəgkiarien kafan, kisakur pik kin nhajounien kafan.

Naha loa in rehuə pik

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Farisi minə kimisəm mə Yesu rımivəhsi-əhu Sadusi minə ye kafan nəgkiarien, khaue kirkianə mharai mḥun mə taksaiyoh-pən Yesu kin naiyohyen əutan kirk.

³⁵ Kini iriə kirkik, yame in yhajoun kape loa rini-pən nəgkiarien kirkik kimi Yesu mə tukram-ru mə Yesu tukror nar kirkik yame rıpəh nəmhenien. Kini mīmə,

³⁶ “Yhajoun. ?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəri-pənien?”

³⁷ Kini Yesu rımə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni məknekin, ‘Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen fam kapəmiə, mine ye nərigien fam kapəmiə.’ (Dut 6:4-5)

³⁸ In e loa yame rəkupən kini in yerpırig.

³⁹ Loa yame ror kıraru kin, ipakə əmə kwəm nəmhen. In e ramni mə ‘Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimie naksorkeikei atuk əmiə.’ (Lev 19:18)

⁴⁰ Loa mir e kawəpkəfugin nəgkiarien fam yame loa mine profet kamhani.”

Yesu rımivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen əutan kafan

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kini nıpig Farisi minə kimisofugin əriə minə, Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə,

⁴² “?Rhawor ye nərigien kapəmiə ye Kristo? ?Nakhamə In mikip pa?”

Kini khamə, “In mikip King Deved.”

⁴³ Kini rini-pən tuk əriə mīmə, “? Tukmə ror məkneikin, rhawor e Nanmin Imərhakə rımivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə tukrokrən kin Kristo mə ‘Yermaru’? Yakamaiyoh məkneikin meinai Deved rımə,

⁴⁴ “Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mīmə,

“Əkwəta ye kwermik matuk

Meriaji nıpig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.” (Sam 110:1)

⁴⁵ ?Tukmə Deved rimnokrən kin Kristo mə ‘Yermaru,’ rhawor e kamni kimə Kristo in mikip King Deved?”

⁴⁶ Kini yermamə kirk rirkək yame to rhorpin nəgkiarien kape Yesu. Kini ririkakun ye nıpig a mamvən, kimnhagin kin naiyoh-min-ien kin nəgkiarien skai kirkik kimin.

† **22:32:** Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamḥə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamḥə tukhamragh min. **22:40:** Rom 13:10; Gal 5:14 **22:42:** Jon 7:42

23

Yesu ramni mā narpinien tukrivān tuk Farisi minā
(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kini Yesu rimini-pān tuk nukwhao ehuā mine kafan narmamā minā mā,

² “Nāmhajoun kape loa minā mine Farisi minā kamhavāh nehuāyen mā tukhani-ārhav
Loa kape Moses kimi āmia.

³ Ror pān, takasākeikei misāri-pān, misor narimnar fam yame kamhani-pre tuk āmia.
Mārig norien kapāmiā tukripāh nāmhenien kin norien kapāriā. Meinai iriā khapāh nisorien
naha nhagin yame iriā kamhani.

⁴ Iriā kasākeikei kimi narmamā mhamā tuksāri-pān loa yame in rāmhen kin kajipā pam,
mārig to khapāh nhavāhsi-pānien kwermiriā mā tuksasitu irāriā.

⁵ “Narimnar fam yame kasor, iriā kasor āmā mā narmamā tuksām. Neipān yame
narmamā kamhavān iran yame ramhajoun-pān mā kamhasiai Kughen, rāmhen kin kwaji
bokis yame kivai-pān nākwākwā iran, mine nāraus yame ramāker-pān ye neipān, Farisi
minā mine nāmhajoun kape loa minā kamhavāh narimnar minā e yame rehuā mapomh.

⁶ Kini tukmā khavān ye nimā kape nofuginien, misorkeikei mā tuksākwātā ākupān. Kini
tukmā khavān ye lafet, misorkeikei mā tuksākwātā ye kwānmhaan kape nisaiyen.

⁷ Kini tukmā khavān apa ye maket, misorkeikei pik mā narmamā minā fam tukhani vi vi
āriā misokrān kin āriā mā, ‘Yemehua.’

⁸ “Mārig kimiā takhapāh nisorien mā narmamā tuksokrān kin āmia mā ‘Yemehua.’ Meinai
kapāmiā yermaru kirikianā āmā. Kimiā m-fam piaumiā minā mine kaka minā.

⁹ Kini hapāh nisokrānien kin yermamā kirik ye tokrei tanā e mā ‘Tatā.’ Meinai kapāmiā
tatā kirikianā āmā. In apa ye rao ye neai.

¹⁰ Kini hapāh niseighanien kin narmamā mā tuksokrān kin āmia mā ‘Yhajoun.’ Meinai
kapāmiā yhajoun kirikianā āmā. In e Kristo.

¹¹ Yermamā irāmiā yame in yerpīrig, in yorwok kapāmiā.

¹² Meinai yermamā yame ravāh-si haktā atuk in, Kughen tukrivāh-si āhu in; kini yermamā
yame ravāhsi-āhu atuk in, Kughen tukrivāh-si haktā.

¹³ “Man, nāmhajoun minā kape loa, mine Farisi minā. Nāmhāyen ehuā tukruā tuk āmia.
Kapāmiā niniyen in rhuva, mārig rikimiā rāmkimik. Nakasātapig kin swatuk tuk narmamā
tuk nhavānien ye narmaruyen kape Kughen. Mine kimiā min to nakhapāh nhavānien.
Mhapāh niseighanien kin narmamā mā tukhavān aikin, nar apnapig mā kisorkeikei mā
tukhavān.

¹⁴ “Man, nāmhajoun minā kape loa, mine Farisi minā. Nāmhāyen ehuā tukruā tuk āmia.
Kapāmiā niniyen in rhuva, mārig rikimiā rāmkimik. Tukmā piahwaru yame kimnamhā-tan
kin, kini naksākrāh kin kafan nautā. Kini masāhuak apomh min mā narmamā tukhasiai
āmia. Nāmhāyen kapāmiā tukriskai rapita.*

¹⁵ “Man, nāmhajoun minā kape loa, mine Farisi minā. Nāmhāyen ehuā tukruā tuk āmia.
Kapāmiā niniyen in rhuva, mārig rikimiā rāmkimik. Rikimiā ramagien āmā mā takhavirā
ye rao mhavān isok, uā mā taksarivākwā āmā mhavān ye tanā pisin pisin minā mā takhavi-pā
yermamā kirikianā āmā ye nāhuakien kapāmiā. Mārig nipig yermamā kirik rivāh norien
minā a kapāmiā, in tukruā yemā has rapita āmia. Kini nimisor mā in tukramākeikei mivāh
narpinien kape nap ehuā rapita āmia.

¹⁶ “! Man! Nāmhāyen ehuā tukruā tuk āmia yamā mine nakamhakir narmamā mārig
nimrimia ripis. Kimiā nakamhani mhamā, ‘Tukmā yermamā kirik rivāh kwāsu ye nhag
Nimā Ehuā kape Kughen mā tukror kafan nāgkiariēn ripam, kini marar mipāh norien
nāgkiariēn yame ruini ta, in nar apnapig āmā.’ Mārig nakhamā, ‘Tukmā yermamā kirik rivāh
kwāsu ye mane† yame kīvāhsi-pān ye Nimā Ehuā kape Kughen, kini in tukramākeikei mor
naha nhagin yame rimini.’

¹⁷ ! Kimiā naksātwāo, nimrimia ripis! Takasākeikei mharkun mā Nimā Ehuā kape
Kughen§ in yerpīrig rapita mane yame kīvāhsi-pān ikin, meinai Nimā e in ramor mane
ramārhakā.

¹⁸ Nakamhani min mhamā ‘Tukmā yermamā kirik rivāh kwāsu ye nhag tebol ye Nimā
Ehuā kape Kughen, in nar apnapig āmā. Mārig tukmā ravāh kwāsu ye sakrefaes yame
ramswin-pān iran, kini in tukramākeikei mor naha nhagin yame rimini.’

23:3: Mal 2:7-8 * **23:7:** Nāgkiariēn kape Gris ramni mā ‘Rabi.’ Nipran ramni yhajoun uā yemehua. **23:11:** Mat
20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12:** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 † **23:14:** ves 14 rikāk ye kopi akwas
tiksin kape Niutesteman. Keinein mā Yesu rimini āfrakis nāgkiariēn ikin e uā nikam. ‡ **23:16:** Nāgkiariēn kape Gris
ramni mā ‘gol,’ in rāmhen kin mane yame kavāhsi-pān kimi nimāhuak tuk nini-vi-vi-yen Kughen. **23:16:** Mat 15:14
§ **23:17:** Gris ramni olta, uā tebol.

¹⁹ !Kimiä nimirin pis minä! Takasakeikei mharkun mä tebol in yerpirig rapita sakrefaes, meinai tebol ramor sakrefaes ramərħakə.

²⁰ Ror məkneikin, yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag tebol kape Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye tebol mine narimnar fam yame ramswiin aikin.

²¹ Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye Nimə kape Kughen mine Yermamə yame ramarə aikin.

²² Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag rao ye neai, ravəh kwəsu əfrakis ye nhag jea kape king, kini mivəh kwəsu ye nhag Yermamə yame ramkwəta aikin mamarmaru.

²³ “!Man! Kimiä Farisi minə mine nəmħajoun minə kape loa. !Nəmħayen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiä niniyen in rhuvə, mərig rikimiä rəmkimik. Kimiä nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pəniən, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion* ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig nakwəsəpəh Loa yamə mine kasəkupən. Iriə e: nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk kimi narmamə, rikimiä ripəh nehuəyen tuk narmamə. Kini keinein niniyen nəfrakisien irəmiä. Rhuvə mə to nakpisəri-pən loa yamə mine kasəkupən, mipisəri-pən min Loa minə tiksın.

²⁴ Kimiä nakamħakir narmamə, mərig nimirimə ripis. Kimiä nakhavəh-si ta man-man ye nəmiə nəvinien, tamə naksəmkimik ye nimir Kughen; mərig naksətigai piəpiə nar yame rəmkimik, misəmkimik ye nimir Kughen.†

²⁵ “!Man! Kimiä Farisi minə mine nəmħajoun minə kape loa. !Nəmħayen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiä niniyen in rhuvə, mərig rikimiä rəmkimik. Kimiä naksəmhən kin besin mine kap yame kamrai-ta nəmkəmkien e iruə mərig apa ye nəkwairiə kisəmkimik. Nəmkimikien rukwar kin nikəri narmamə yamə mine kwənhamħə, mine narimnar fam yame rəmkimik.

²⁶ Farisi minə, kimiä imrin pis minə. Takasəkeikei misaikwas yerkimiä, kini narimnar fam apa iruə tukshawən min.

²⁷ “!Man! Kimiä Farisi minə mine nəmħajoun kape loa. !Nəmħayen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiä niniyen in rhuvə, mərig rikimiä rəmkimik. Naksəmhən kin suranə ye yermamə yame kimoh kin pen hawən apa iruə, narmamə kisəm, khamə rhuvə. Mərig in apa imə, rukwar kin nikəri narmamə yamə mine kwənhamħə, mine narimnar fam yame rəmkimik.

²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, apa iruə, narmamə kasəm norien kapəmiä, khamə rhuvə. Mərig yerkimiä, rukwar kin nahasien, meinai nakhapəh nisorien naha nhagin yame nakamhani, masor pik təvhagə has.

²⁹ “!Man! Kimiä Farisi minə mine nəmħajoun minə kape loa. !Nəmħayen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiä niniyen in rhuvə, mərig rikimiä rəmkimik. Kimiä nakhavhirəkin suranə kape profet kape Kughen minə masor huvə pən marə marə ye təwk ye nəmə atuatuk minə.

³⁰ Kini mhani mhama, “Tukmə yimnisarə ye nipig kape kaha minə kapəməwə, to yakpi-hapəh nisasituyen ye kaha yamə mine kimishopni profet minə.”

³¹ Naksəgkier məknakin, mamhani hah atuk əmə əmiə, mhani-ərħav mə kimiə kwənərəus atuatuk minə kape ripmiə kupan yamə mine kimishopni profet minə.

³² Kini rhuvə əmə- kimiä takasəkeikei misərkin təvhagə has yame ripimiə minə kimnħarikakun.

³³ “!Kimiä snek minə, mine nipnət snek minə! ?Rikimiä ramuh mə ta mə to naksap ta kin narpinien ye nap ehuə uə? Nikam.

³⁴ Ror pən, yakamher-pre kin profet minə, mine narmamə yamə mine kharkun nar, mine nəmħajoun minə. Kini nakharuk haktə tiksın ye nai kamarkwao kin mishopni əriə; naksarkis-arkis tiksın mħauh əriə apa ye nima kape nofuginien kapəmiä; kini masəko ta tiksın mamħarpəhu əriə mhavən apa ye taon minə.

³⁵ Ror pən, kimiä takhavəh narpinien kape narmamə yame kashopni narmamə m-fam yamə mine kisatuatuk; ririkakun ye Ebel yame in yemə atuatuk muə meriaji-pə Sekaraea‡ ji Berekia, yame kaha kapəmiä minə kimishopni in ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmħaan rhakə.

23:22: Aes 66:1; Mat 5:34 * **23:23:** Yesu ripəh niniyen kwesris mine onion, mərig rimini nəvinien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiovriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəvinien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nipar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnħapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə taksorkəikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16. † **23:24:** Ye nəgkiarinen Gris Yesu ramni nuhpikiniən kirik mima, “Nakhavəh-si ta man-man, misətigai kamel papia.” Kamel in nar miragh ehuə kirik yame rəmkimik ye loa kape nəmə Isrel. Nipran ramni mə Farisi minə kasəri-pən loa tiksın yame rimar, mərig khapəh nisəri-pəniən loa ehuə minə. **23:25:** Mak 7:4 **23:27:** Wok 23:3 **23:28:** Luk 16:15 ‡ **23:35:** Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakom stori kape Sekaraea kupan ye 2 Kron 24:20-22.

³⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narpinien minə fam e tukruə tuk nəmə Isrel yame kisarə ai taktakun mine.

³⁷ “! Aweh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakasarkwhopni əriə kin kapier apig. Nipig ripsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm əmiə rəmhen kin yame man ramauu tini minə, mərig kimiə nakasəpəh.

³⁸ Səm-ru. Kughen rimnəpəh əmiə; nahasien tukriəh-pikin nimə kapəmiə; nar kirik rikək iran,

³⁹ meinai, yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’ ”

24

Nimtətien minə kape Nipig Kwasig

(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

¹ Kini ai, Yesu rimitərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen, mameriwək mamvən, kini narmamə kafan kisəgkiar kin Nimə Ehuə kape Kughen.

² Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Əmru. Nimə ehuə minə e, tukohtəg-ətəg ta kapier iran, kipəh nipəhyen kirik.”

³ Kini kwasig ikin, Yesu rimnəriwək iriə kafan narmamə minə mhavən apa ye tukwas e Olif, misəkwətə. Kini kafan narmamə pisin minə əmə kimnhavən misəm, mhani-pən tukun mhamə, “Takni-ru mə ?narimnar minə e tukhauə ye naha nipig? ?Kini naha nimtətien yame tukror əpu mə Nipig Kwasig rinamuə ipakə?”

⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə kirik reikuə irəmiə.

⁵ Meinai narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərgien kapəriə.

⁶ Kini nipig naksərig mə narmamə kamhauh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar mine tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a.

⁷ Kwənərəus kirik tukruh kwənərəus kirik. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən tanə pisin mhauh narmamə ikin. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə.

⁸ Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nipig əutən, rəmhen kin piraovin yame rinamərig nəmhəyen tuk neiməkien.

⁹ “Ye nipig a, tukseighan-pən kin əmiə kimi tikmir minə, tuksor ahas-pre kimi əmiə. Mishopni əmiə. Kini nəmə kantri pisin pisin minə tuksəməkin əmiə meinai nakamhavəh nhagik.

¹⁰ Ye nipig minə a, narmamə khapsaah tuksəpəh kapəriə nhatətəyen, miseighan-pən kin əriə minə ye kwermi tikmir minə kapəriə, kini masəməkin əriə minə.

¹¹ Kini profet eikuə minə tukhauə miseikuə ye narmamə khapsaah.

¹² Meinai nahasien tukrehuə, ipakə narmamə mifam, norkeikeiyen kapəriə tukrirkək.

¹³ Mərig yermamə yame ramərəer timentə meriaji Nipig Kwasig, Kughen tukrivəh miragh in.

¹⁴ Kini Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, tukni-ərhav ikin minə fam ye tokrei tanə, mə kwənərəus minə fam tukharkun nisərgien, kini ai, Nipig Kwasig ruə.”

¹⁵ (Kini pəh narmamə tuksəvhuekin nəkwəkwə e mharkun). Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə takhavən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen masəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame roriah pik nar,’ yame profet Daniel rimini-ərhav,*

¹⁶ kimiə e Judia taksap miserkwaig ye tukwas.

¹⁷ Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivənien imə tuk nipikien narimnar kafan, mərig pəh rap.

¹⁸ Tukmə yermamə raməmür yerki nəsimien kafan, to ripəh nivənien yerkwanu tuk nivəhyen kafan neipən, mərig pəh rap.

¹⁹ !Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine khasiai nar, kini mine yamə mine jiriə minə kasəmaah hana, meinai tuksərig rahas pik.

²⁰ Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmiə ye Sabat,[†] uə ye nipig kape nokieiyen,

* 24:15: Əm-ru nar e Daniel rimini ye Dan 9:27; 11:31; 12:11.

24:17: Luk 17:31

24:19: Luk 23:29

† 24:20:

Meinai loa ramni-əhu narmamə mə tukhapəh niseriwəkien mhavən isok tuk yerkwanu ye Sabat.

²¹ meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnərahū nimoptanə meriaji-pə taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a.

²² Mərig Kughen tukrərai ta nipig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə m-fam khamhə tukun. Mərig In rimnərai nipig a mə tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimirpen əriə mə kafan narmamə minə.

²³ “Nipig a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimia to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

²⁴ Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nīmətətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen rimirpen əriə.

²⁵ Rikimia tukraməkeikei maməsik huvə nəgkiarien yame yimini-ta tuk əmia, kwasig ikin narimnar minə e khauə misor nəfrakisien kin.

²⁶ “Ror pən, tukmə yermamə kirik rini-pre tuk əmia mə, ‘Kristo apa ye tipəvsik,’ takhapəh nhavəniən mə taksəm. Uə tukmə yermamə kirik rimə, ‘In apa ye nəkwai nimə,’ takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran,

²⁷ meinai nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min, jakuə aihuaə əmə, kini narmamə m-fam tuksəm Yo, rəmhen kin yame karuəruə ramaroapig pirə, narmamə fiak kisəm.

²⁸ Rəmhen əmə min kin nipig ligkai[‡] minə kamhaivə yerpigirig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməm minə apaikin.

²⁹ “Kini nipig kape nahasien ruə mor infamien,

‘Mirh tukripis,

kini makuə to rapəh min nəsiayen;

kini kəmhaū minə tuksəsaah,

kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-kiu.’

(Aes 13:10, 34:4)

³⁰ Kwasig ikin, Yo, Ji Yermamə, jaktərhav-pə ye napuə. Kini kwənərus minə fam ye tanimtanə tuksəm tuksasək. Kini narmamə tuksəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikhakien.

³¹ Kini ai, tukher naiyuk, kher-pən kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.

³² “Sərig min nuhpikiniən kin nai e kamni kimə figtri. Nakharkun mə nipig kape figtri rimnəpir-pir, mine nipig kape nəsimien kirauə kwis.

³³ Rəmhen əmə kin yame tukmə nahasien ramuə, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yak-namuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmia.

³⁴ “Yakamni əfrakis tuk əmia mə narmamə yamə mine kamhamragh ai taktakun, to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine e tukpihatərhav-pə.

³⁵ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək; mərig nəgkiarien kafak to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.”

Yermamə rikək yame rirkun nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran

³⁶ Kini Yesu rimə, “Yermamə kirik ripəh nirkunien nipig uə aoa atuutuk kape narimnar minə a. Agelo minə apa ye neai kaseinein, kini Yo min, Ji yermamə, yakeinein. Mərig Tata Kughen əmə In rirkun nipig atuutuk a.

³⁷ Ye nipig yo Ji Yermamə jakuə iran, tukrəmhen kin nipig kape Noa kupan, yame narmamə khapəh nisor-apnəpənəyen iran.

³⁸ Ye nipig a, yapiwən ripəh hanə naiyuyen, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar fam yame kimisor ye nīmraghien kapəria, miseriaji-pə Noa rimavən ye nəkwai rao kafan,

³⁹ kini iria kimiseinein naha nhagin yame tukruə miseriaji-pən yapiwən rimnaiyu mipik əriə fam. In e tukror rəmhen əmə kin nipig yame Yo Ji Yermamə jakurə iran.

⁴⁰ Yermamə kiraru ye nəsimien, kini jakvəh kirik, məpəh kirik.

⁴¹ Piraovin kiraru kaokwatə kwis mawor nəviginien, kini jakvəh kirik məpəh kirik.

⁴² “Ror pən, takasəkeikei misarha, meinai nakseinein naha nipig yame kapəmia Yermaru tukruə iran.

⁴³ Mərig takasəkeikei mharkun nar e. Tukmə yemehuə kape nimə rirkun nipig atuutuk yenpig yame yəkrəh tukruə iran, kini tukraməkeikei mamarha huvə mə yəkrəh tukripəh neikusien nimə mivən imə.

‡ 24:28: Nəgkiarien Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “vulture.” 24:29: Joel 2:10 24:30: Dan 7:13; Sek 12:10; Rev 1:7 24:31: 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16 24:35: Mat 5:18 24:36: Wok 1:7; 1 Tes 5:1-2 24:37: Jen 6:5-8 24:39: Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 24:42: Mat 25:13 24:43: Luk 12:39-40; Rev 16:15

⁴⁴ Kini kimiä min takasäkeikei masärer matuk meinai Yo, Ji Yermamä, jakuä ye nipig yame rikimiä tukripäh nuhyen.

⁴⁵ “Rikimiä tukramäkeikei mamäsik huvä norien kape manaja yame rirkun nar, yame ramraptäräkin wok kafan mīpäh nāpəhyen. Yermaru kafan rimmārəhu mā tukror wok a mamehuä ye kafan yorwok minä fam mivəhsi-pən nəriä nāviginien ye nipig atuaturuk.

⁴⁶ Kini tukmā yermaru ruä mām manaja kafan, māmām mā ramor huvä wok kafan, kini manaja a tukrarä ye nihuvəyen.

⁴⁷ Yakamni əfrakis mā yermaru a tukrərəhu in ramehuä ye narimnar fam kafan.

⁴⁸ Mərig tukmā manaja a in yemä has, kini rikin raməsik mā, ‘To kafak yermaru ripäh nurə-aihuua-yen,’

⁴⁹ kini marar mamvən, mamuh yorwok minä tiksın, kini mivən maməvigin, mamnim iriä nāmə kisapis.

⁵⁰ Kini yermaru kape manaja a tukruä ye nipig mine aoa yame manaja rikin ripäh nasikien mā kafan yermaru tukruä iran.

⁵¹ Yermaru a tukror narpinien ehua kimi manaja a, marakikin-pən ikin kwənmhaan kape narmamä yamä mine kapəriä niniyen rhuvä mərig rikiriä rāmkimik. Ikin a, narmamä kisasək pik misəkwəruä ikin.”

25

Nuhpikinien ye nipiraovin iriä m-fam ten

¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriä mā, “Ye Nipig Kwasig, narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Nipiraovin, iriä ten. Kamhatərəhav yenpig, mhamä tukhavən ye narkurəkien kirik. Kini maseito kin kwən a yame rimmarkurək pə pə əmə tukruä mikir kafan piraovin mhavən ye nimə kamor lafet ikin.

² Nipiraovin minä a, kirkirip irəriä kisarmar, kini kirkirip irəriä kharkun nar.

³ Iriä kirkirip yamä mine kisarmar, kimnhavəh kapəriä laet minä, mərig khapəh nhavəhyen kerosin* rəmhen tuk nivi-pənien ye laet.

⁴ Mərig nipiraovin kirkirip yamä mine kharkun nar, kamhavəh kapəriä laet kini mhavəh min kerosin rəmhen tuk nivi-pənien ye laet.

⁵ Kini kwən a yame tukror mared ripäh nuä-aihuuaayen. Kini napirien ravəh nipiraovin minä a, kamhavi kəviəm, misapir.

⁶ “Kini yenpig-əru, kwən kirik rokrən apomh mīmā, ‘Kwən yame tukror mared rinamua. !Hauä misəm!’

⁷ “Kini nipiraovin iriä ten kimisarha, mhaokrakin laet kapəriä minä.

⁸ Mərig nipiraovin yamä mine kisarmar khani-pən tuk nipiraovin yamä mine kharkun nar mhamä, ‘!Awī! Havəhsi-pə kerosin rəmhen meinai kapəməwə kerosin ruirkək, kini laet minä natukhapis.’

⁹ “Mərig nipiraovin yamä mine kharkun nar khani-pən tuk əriä mā, ‘Nikam. Kerosin e ripäh namhenien tuk ətawə m-fam. Mərig harerig mhavən mhavəh nimri kapəmiä kerosin rəmhen apa ye stoa.’

¹⁰ “Mərig nipig nipiraovin yamä mine kisarmar kasəriwək, mhavən mā tukhavəh kerosin, kini kwən a yame tukror mared ruauä. Kini nipiraovin yamä mine kasärer matuk kimnhavən iriä min ye nāviginien kape mared. Mhavən imä, kini kətapig.

¹¹ “Kwasig ikin, nipiraovin yamä mine kisarmar kimnharerig-pə, mhamä, ‘!Yemehua! ! Yemehua! Əhitə, pəh yakhaurə imä.’

¹² “Mərig kwən a yame tukror mared rini-pən tuk əriä mā, ‘Yakamni əfrakis mā yo yakeinein əmiä.’”

¹³ Kini Yesu rini ta nuhpikinien, mini-pən tuk əriä mā, “Ror məkneikin, kimiä takasäkeikei misärer matuk, meinai nakseinein nipig mine aoa yame kapəmiä Yermaru tukruä iran.”

Nuhpikinien ye yermamä kisisar yame kimirhor wok kin mane (Luk 19:11-27)

¹⁴ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik min mīmā, “Yakamni min mā narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Yemehua kirik rimmor apnəpeina mā tukrivən ye tanə pisin kirik isok. Kini mokrən kin kafan yorwok misir kirhua. Kini rərəhu-pən mane ye kwermirisir mā tukrhor wok kin.

24:47: Mat 25:21,23 **24:51:** Luk 12:42-46 **25:1:** Luk 12:35; Rev 19:7 * **25:3:** Nəgkiarinen kape Gris ripəh niniyen “kerosin,” ramni mā “oel.” **25:11:** Luk 13:25-27 **25:12:** Mat 7:23 **25:13:** Mat 24:42

¹⁵ Mivəhsi-pən mane[†] kimi ərisir rəmhen tuk nirkunien kapərisir. Mivəhsi-pən nitip kirkirip kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kiraru kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kirikianə kimi kirik. Kini marar mitərhav mamvən ye kafan nəriwəkien.

¹⁶ Kini yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mor aihuua əmə bisnes kin, kini mor win ye kirkirip min.

¹⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, yorwok yame rimivəh nitip kiraru rimavən mor bisnes kin mor win ye kiraru min.

¹⁸ Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə in rimavən mikir nimoptanə minim nitip kape yemehuə kafan.

¹⁹ “Kini newk ripsaah ruə mivən. Yemehuə a kape yorwok minə a rirerig-pə kini mokrən kin ərisir əmə tukrəm-ru mə kimirhawor-pən ye kafan mane.

²⁰ Yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mivəh nitip kirkirip min yame rimnor win iran mima, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kirkirip, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kirkirip min.’

²¹ “Kini yemehuə rini-pən tukun mə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakam-raptəkin huvə wok kafam kini mipəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksın, kini jakəruhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²² “Yorwok yame rimivəh nitip kiraru ruə məm yemehuə kafan mini-pən tukun mima, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kiraru, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kiraru min.’

²³ “Kini yemehuə rini-pən tukun mima, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakam-raptəkin huvə wok kafam kini mipəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksın, kini jakəruhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²⁴ “Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Yakirkun mə kafam norien rəutən. Ik nakampik nəviginien yame ik nimipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame ik nimipəh nəməneyen ikin. Ror pən, yimigin kin ik,

²⁵ mamvən, mikir nimir merkwaig kin mane. Ɛm-ru, mane en kafam.’

²⁶ “Kini yemehuə a rini-pən tukun mima, ‘! Ik yorwok has kirik! Nakamarpah pik. Nakwirkun ta mə yakampik nəviginien yame yimipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame yimipəh nəməneyen ikin.

²⁷ Rhuvə mə to nakpivəh kafak mane mivən məruhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iri yame rəkwakw.’

²⁸ “Kini yemehuə rini-pən tuk kafan yorwok minə tiksın mima, ‘Havəh-si ta mane tukun mivəhsi-pən kimi yorwok e yame rimivəh nitip ten,

²⁹ meinai yermamə yame ravəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpivəh-si ta fam kafan narimnar minə.

³⁰ Kini arakikin-pən yorwok e yame ramarpah, meinein norien nar huvə kirik ye nəpignəpien- ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.’ ”

Nuhpikinien ye sipsip minə mine nəni minə

³¹ Kini Yesu rimini mima, “Nipig Yo Ji Yermamə jakuə ye nikhakien mine nəsaninien kafak, kimawə agelo minə fam, Yo King, jakwəkwəta ye kafak jea mamarmaru ye nəsaninien mine nikakien kafak.

³² Narmamə m-fam ye kantri minə fam tuksofugin əriə minə ye nimrik, kini jakor narimnar rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip minə, maməwhai sipsip minə mine nəni minə.

³³ Jakəwhai sipsip minə tukhavən ye kwermik matuk; kini nəni minə tukhavən ye kwermik mawor.

³⁴ “Kini Yo, King, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik matuk mə, ‘Hauə. Kimiə e yamə mine Rimik Kughen rimnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə. Hauə mhavəh naha nhagin yame Kughen rimnəruhu karin mə kapəmiə. Hauə misarə əfrakis ye narmaruyen kafan yame rimnor əpnəpeinə iran mə kapəmiə kwasig ikin ror tokrei tanə.

³⁵ Hauə mhavəh, meinai nipig yimnəmkərv, nimnhavəhsi-pə nəviginien; kini nipig yimnəkwakwə, nimnhavəhsi-pə nu; kini nipig yimaure rəmhen kin yepsipis, nimnhakir Yo mhavən ye kapəmiə rukwanu;

³⁶ kini nipig kafak neipən rimikək, nimnhavəhsi-pə neipən kimi yo; kini nipig yimnamhə, nimisəruə huvə Yo; kini nipig yimnamarə ye kalabus, nimnhauə mhavaag-pə kin Yo.’

[†] 25:15: Nəgkiarinen kape nəmə Gris ramni mə mane e “talen.” Talen kirikianə in nərok wok kape newk 15. 25:15: Rom 12:6 25:21: Mat 24:45-47; Luk 16:10 25:29: Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 25:30: Mat 8:12; Luk 13:28 25:31: Mat 16:27; 19:28 25:32: Esik 34:17; Rev 20:11-13 25:35: Aes 58:7

³⁷ “Kini nāmә atuaturuk minә tukhani-pә tuk Yo mhamә, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimisәm Ik nimnәmkәrәv, kini yaksәvigin Ik? ?Uә naha nipig nimnәkwakwә, yakhavәhsi-pre nu kimik?”

³⁸ ?Kini naha nipig yimisәm Ik yepsipis kini yakhakir ik mhamәn yerkwәnu? ?Uә naha nipig kafam neipәn rimirkәk kini yakhavәhsi-pre neipәn kimik?”

³⁹ ?Kini naha nipig yimisәm nakamhә uә nimnamarә ye kalabus, kini yimnhaurә mhavaag-pre kin Ik?”

⁴⁰ “Kini Yo, King, jakni-pәn tuk әriә mә, ‘Yakamni әfrakis mә naha nhagin yame nimisor kimi piak kirik, nar apnapig mә in yermamә apnapig әmә, mәrig nimisor kimi Yo.’

⁴¹ “Kini ai, jakni-pәn tuk yamә mine kasәrer ye kwermik mawor mә, ‘Havәn isok tuk Yo. Kughen rinәrәhu ta kapәmiә narpinien. Havәn ye nap ehua yame ramuәk rerin, yame kimmor kape Setan mine yarmhә minә kafen.

⁴² Havәn isok meinai nipig yimnәmkәrәv, nimnhapәh nhavәhsi-pәyen nәviginien kimi Yo. Kini nipig yimnәkwakwә, nimnhapәh nhavәhsi-pәyen nu kimi Yo.

⁴³ Kini nipig yimaurә rәmhen kin yepsipis, nimnhapәh nhakirien Yo mhamәn yerkwәnu. Kini nipig kafak neipәn rikәk, nimnhapәh nhavәhsi-pәyen neipәn kimi Yo. Kini nipig yimnamhә, mine nipig yimnamarә ye kalabus, nimnhapәh nhaurәyen mhavaag-pә kin Yo.’

⁴⁴ “Kini iriә min tukhani-pә tuk Yo mhamә, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimisәm Ik nimnәmkәrәv iran, uә nimnәkwakwә iran, uә Ik nimauә yepsipis, uә kafam neipәn rikәk, uә nimnamhә, uә nimnamarә ye kalabus, kini yakhapәh nhaurәyen mhavaag-pre kin Ik?”

⁴⁵ “Kini jakni-pәn tuk әriә mә, ‘Yakamni әfrakis tuk әmiә mә tukmә nakhapәh nisasituyen ye piak kirik, nar apnapig mә in yermamә apnapig әmә, mәrig nakhapәh nisasituyen irak.’

⁴⁶ “Kini iriә tukhavәn mhamәh narpinien yame infamien rikәk. Mәrig nāmә atuaturuk tukhavәh nimraghien rerin.”

26

*Nәmehua kape nāmә Isrel kasarhakin swaturuk tuk nhopniyen Yesu
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Kini Yesu rәgkiar ta, mini-pәn tuk kafan narmamә minә mә,

² “Nakharkun mә tuknahu ror nipig kape lafet kape Pasova. Kini tukeighan-pәn kin Yo, Ji Yermamә, kәsik haktә Yo ye nai kamarkwao kin.”

³ Kini jif pris minә mine nәmehua kape nāmә Isrel kimisofugin әriә minә ye nimә kape hae pris, nhagin e Kaeafas.

⁴ Mamharai mhun mә tukharaptәrәkin apis-apis Yesu mishopni.

⁵ Mamhani mhamә, “Mәrig to khapәh nisorien ye nipig kape nәviginien ehua, tama narmamә khauh apnapig әmә әriә minә.”

*Piraovin kirik ramәtag-pәn senta ye kapan kapә Yesu
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶ Kini Yesu ramarә apa Betani, imei kwәn kirik nhagin e Saemon, yame apa kupәn rimivәh nimhәyen әutәn ye tikin.

⁷ Kini Yesu ramәvigin, mәkneikin piraovin kirik ruә mivәh botel senta kirik kimmor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Senta a, nimrin rhaktә pik. Kini in ruә mәtag-pәn senta ye kapan kapә Yesu.

⁸ Mәrig narmamә kafan minә niemha rhai әriә khamә, “?Rhawor pian e ramoriah senta e?”

⁹ Rhuvә pik mә to in ror salem kin; mirkun nivәhyen mane ehua kin tuk nivәhsi-pәnien kimi yavәn has minә.”

¹⁰ Mәrig Yesu ruirkun nәrgien kapәriә, mima, “!Ei! Hapәh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvә kirik kimi Yo.

¹¹ Yavәn has minә tukasәmir kimiә miriә nipig fam. Mәrig Yo jakpәh nәmirien kitawә-m kimiә nipig fam.

¹² Piraovin e ravi-tәgpәn senta ye niprak mapnәpenә ye niprak mә tuknim Yo.

¹³ Yakamni әfrakis tuk әmiә mә ikin pukaa ye tokrei tanә yame kamni-әrhav Nәgkiarien Huvә ikin, tukamәvsao min kin norien kape pian e, pәh narmamә rikiriә tukramәsik in.”

*Judas rimneighan-pәn kin Yesu kimi tikmir minә kafan
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Kini Judas Iskariot, in yermamә kirik ye narmamә twelef kape Yesu, rivәn mәm jif pris minә

¹⁵ maiyoh əriə mīmə, “?Takhavəhsi-pə naha nhagin kimi yo tukmə yakeighan-pre kin Yesu kimi əmiə?” Kini kishen-pən fiftin taosen watu kimin.*

¹⁶ Kini ririkakun ye nīpig a, Judas rimnamərig nīpig yame tukreighaan-pən kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

¹⁷ Kini ye nīrikakunien kape nīpig kape lafet e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran, kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən In mhamə, “?Nakmə jakhaukaa misor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”

¹⁸ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Havən apa ye taon, kini masəm yermamə kirik mhani-pən tukun mhamə, ‘Yhajoun ramni mə nīpig yame Kughen rimirpen ta mə kafan, ruauə ipakə. Kini tukror nəviginien kape Pasova iriə kafan narmamə minə ye kafam nimə.’”

¹⁹ Kini narmamə kape Yesu minə khatarhav, misor naha nhagin yame Yesu rimini mə tuktors tuk nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova.

²⁰ Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan misofugin misəvigin ye tebol.

²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighaan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak.”

²² Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu, kini iriə kirikianə kirikianə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Yermaru, pa? Pəh nien mə yo.”

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə kirik yame yakaweires kwis bred ye supsup ye bol tukreighaan-pən kin Yo kimi kafak tikmir minə.

²⁴ Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mīmə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən.† !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermiriə! ! Kwən a tukrivəh narpinien ehua!”‡

²⁵ Kini Judas e yame natukreighan-pən kin Yesu ye kwermi kafan tikmir minə rimnaiyoh mīmə, “?Pa ai? ?Yo?”

Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “?wəh. Ik atuk nimini.”

²⁶ Kini kasəvigin hanə, Yesu rīvəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun, makapir mivəhsi-pən kimi kafan narmamə minə mīmə, “Sən. In e nīprak.”

²⁷ Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini mīmə, “Kimiə m-fam hanim.

²⁸ Nitawik e. Ramor nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiyyu mirisin ta təvhagə has kape narmamə khapsaah.

²⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mīmə to yakpəh ninim-minien waen meriaji minim min waen ye narmaruyen kape Rimik.”

³⁰ Kini kimisəni nipei əhuak kirik, mhatərhav mhavən ye tukwas Olif.

Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Tuk yenpig əmə e, taksəm naha nhagin yame tukor irak tukritərhav-pə, nhatəyəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“ ‘Jakuh yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə,

kini sipsip kafan minə tuktaiyu rik rik.’ ” (Sek 13:7)

³² Kini Yesu rirpin nəgkiarien mīmə, “Mərig nīpig jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”

³³ Mərig Pita rimini-pən tukun mīmə, “Tukmə ror nhatəyəyen kapəriə tiksini tukrimir; mərig nhatəyəyen kafak to rapəh nimirien.”

³⁴ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakəhanəyen, ik takni m-kisisəy mə nakeinein Yo.”

³⁵ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mīmə, “!Nar apnapig tukmə khamə tukshopni ərau mik, to yakpəh niniyen mə yakeinein Ik!” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien ai.

Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

* **26:15:** Nəgkiarien kape nāmə Gris ramni mə “kishen-pən silva toti.” **26:15:** Sek 11:12; Jon 11:57 **26:17:** Eks 12:14-20 **26:23:** Sam 41:9 † **26:24:** Sam 22 mine Aes 53 kirani miramə mə Mesiah tukraməkeikei mīmə mivəh narpinien kape təvhagə has kape narmamə. ‡ **26:24:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tanə, ripihuva!” Mərig nīprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehua.” **26:28:** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16 **26:30:** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:32:** Mat 28:7,16 **26:34:** Mat 26:69-75

³⁶ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən yerkwān kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə taksəkwətə eikin e. Pəh yakvən aikin a maməhuak.”

³⁷ Kini In mikir Pita mine ji Sebedi mir, irisir min. Rikin rərhakis pik.

³⁸ Kini mini-pən tuk ərisir mīmə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə. Takarhəmir eikin e, marharha-huvə kitawə-m kimiə.”

³⁹ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur mənim-pən nimrin ye nimoptanə maməhuak. Maiyoh Kughen mīmə, “!Aweh! Rimik, tukmə rikim ragien, vəhsi-ta nəmhəyən yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

⁴⁰ Kini ai, In rirerig-pən min tuk ərisir, məm kwərhəpir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “! Eh! ?Rhawor nakrhəpir? ?To naksarha huvə kitawə-m kimiə kape nipig kwəkwə uə?

⁴¹ Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeiki masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nipraimiə rəpou.”

⁴² Kini ai In mirerig min maməhuak yame ror kiraru kin. Mīmə, “Rimik, tukmə jakaməkeiki mivəh nəmhəyən yame tukruə, kini pəh ror nəkwam.”

⁴³ Kini ai mirerig-pən min, məm irisir kwərhəpir yeru min, meinai naprien rimivəh nimririsir.

⁴⁴ Kini ai In rimnəpəh min ərisir mivən maməhuak yame ror kisiser kin mamni nəgkiarien yame rimini ta.

⁴⁵ Mara muə min tuk kafan narmamə minə mīmə, “? Rhawor? ?Nakarhəpir hanə? ! Nəmhen! Nipig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi narmamə hah minə.

⁴⁶ Rhekimter, pəh kamhəvən. !Yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ta ipakə!”

*Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptəəkin In
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nipig Yesu raməgkiar hanə, məknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu ritirhav-pə. Nukwhao ehua kamhakwasig kin. Mamhəpik nau nisə mine kwətavhə kapəria. Jif pris minə mine nəmehua minə kape nāmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a.

⁴⁸ Judas ruini-pən ta tuk əriə mīmə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en takharaptəəkin.”

⁴⁹ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mīmə, “!Rhuva, Yhajoun!” Məturəm-pən kimin.

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo kirik, or nar yame nimauə mə takor.”

Kini narmamə minə a khauə mharaptəəkin Yesu.

⁵¹ Kini yermamə kirik kape Yesu rivən mirəh nau nisə kafan, mowhan mərəru ta nimətərgi slef kirik kape hae pris.

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “! Ah! Vai-pən kafam nau ye tamhekin, meinai narmamə yamə mine kasərai əjir kin nao, tukpiərpni min əriə kin nao.

⁵³ Rikimiə raməsik mə yakirkun nokrənien kin Rimik, taktakun əmə tukrher-pə kin agelo minə taosen taosen tukhauə misasitu irak.

⁵⁴ Mərig to yapior məknakin, to nəgkiarien kape Kughen ripipəh nuəyən mor nəfrakisien kin.”

⁵⁵ Ye nipig a, Yesu rimini-pən tuk nukwhao mīmə, “? Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta Yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə, nakamhəpik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptəəkin Yo? Nipig fam kitawə-m kimiə kasəmir ye Nimə Ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhəpəh hanə nharaptəəkinien Yo.

⁵⁶ Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeiki muə mor nəfrakisien kin.”^S Kini kafan narmamə minə kimisəpəh In misap.

*Yesu ramərer ye nimri kaonsel
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:12-14, 19-24)*

⁵⁷ Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris, nhagin e Kaeafas. Nəmhajoun kape loa kape Moses, mine nəmehua minə kape nāmə Isrel kwəsəfugin ta əriə minə aikin.

⁵⁸ Kini Pita rikwasig kin əriə, mipəh nivən-pakəyən tuk Yesu. Nipig ruauə pakə tuk nimə kape hae pris, kini mivən mamkwətə iriə mobael minə kape hae pris, mə tukrəm-ru mə tukhawor Yesu.

⁵⁹ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kasarha-kin narmamə tiksin yame tukhauə miseikua mamhani hah Yesu, ai khauh mishopni Yesu tukun.

⁶⁰ Nar apnapig narmamə khapsaah khauə miseikuə iran mamhani hah In, narmamə kape kaonsel khaphə nisəm-pəniən nar has kirik iran.

Kasəgkiar mamhavən yermamə kiraru kwhekinter,

⁶¹ mirəni mirəmə, “Kwən e rimini mīmə, ‘Yo jakəvitəg-ətəg Nimə ehua kape Kughen; mərig kwasig ikin ye nipig kisiser, jakərip yame rivi.’ ”

⁶² Kini ai, hae pris rərer mini-pən tuk Yesu mīmə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ?Rhawor ye nəgkiarien mine kamhani-pre iram?”

⁶³ Mərig Yesu rərer əmə mapnapig.

Kini hae pris rarar maiyoh min mīmə, “?Rhawor? Ik takaməkeikei mivəh kwəsə ye nhag Kughen yame ramragh, mini-pə tuk əmawə mə ?Ik e Kristo, ji Kughen uə nikam?”

⁶⁴ Kini Yesu rīmə, “Rəmhən əmə kin yame nakamni. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, tuk nipig kirik, takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehua. Kini takpisəm min Yo jaksī faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶⁵ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemhaa rimnhai pik]. Mīmə, “!Raməgkiar məkneikin mamni hah Kughen! ?Rhawor e kitawə kasarha-kin hanə yermamə yame tukrini hah in? Nakwəsərig ta mə rimini hah Kughen.

⁶⁶ ?Rikimiə ramhaw əsik? ?Tukshawor In?”

Kini khamə, “In rimnor nar has kirik yame tukraməkeikei mīmə tukun.”

⁶⁷ Kini kisərig-əvhin nimri Yesu, misəsik In kin kwermiriə, kini tiksīn kimisərip In.

⁶⁸ Kini [tiksin kisərkis nimrin*] misərip In mhamə, “!Eh! Kristo. Tukmə ik profet, ni-ru mə pa e ramuh Ik.”

Pita ramni mə in reinein Yesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kini Pita raməmir ipakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini piraovin kirik, yor wok kape hae pris, ruə mini-pən tukun mīmə, “Eh, kimiru Yesu yemə Galili nimnawəriwək.”

⁷⁰ Mərig Pita rini-əhu ye nimririə, mīmə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.”

⁷¹ Miterhav meiwaiyu min maməmir ye kwəruə kape rukwanu ai.

Kini piakəskəh pisin kirik ruə məm in. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mīmə, “Kwən e, iriū Yesu yemə Nasaret kimnawəriək.”

⁷² Mərig Pita rivəh kwəsə mə pian a rameikuə; kini mīmə, “Yakeinein kwən a.”

⁷³ Kasəkwətə mamhavən, narmamə yamə mine kasəmir aikin khani-pən min tuk Pita mhamə, “Nəfrakis, ik əfrakis kirik min a. Nakəgkiar, yaksərig mə kimiru Yesu nimirasi-pən ye tamhekin kirikiana.”

⁷⁴ Kini Pita rīmə “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. To yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.” Məknekin, man rəkakə.

⁷⁵ Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarien yame Yesu rimini mīmə, “Man tukripəh hanə nikakəyen, kini takni m-kisiser mə ik nakeinein Yo.” Kini ritərhav; rikin rərhakis mamasək.

27

Judas rimnhopni atuk in

(Wok 1:17-19)

¹ Yenpig-enpig əgkap, jif pris minə fam mine nəmehua kape nəmə Isrel kimnhauə kirikiana mhani kirikiana mə tukhopni Yesu.

² Kini mharkwəji In, mhakir mhavən kimi Paelat e, gavman kape Rom.

³ Nipig Judas e yame rimneighan-pən kin Yesu kimi kafan tikmir minə, rimnam mə kimnhavi-ərhav Yesu mhamə tukrimhə, rikin rimhə pik tuk naha nhagin yame in atuk rimnor, kini mivəhsi-pən piftin taosen vatu a rirerig-pən min tuk jif pris minə mine nəmehua kape nəmə Isrel.

⁴ Kini mīmə, “Yimnor təvhagə has, meighan-pən kin kwən kirik yame ripəh norien nar has kirik kimi kafan tikmir minə, mə tukshopni in.”

Kini khamə, “Kafam atuk. Kapəməwə kirik nar kirik rikək.”

⁵ Məkneikin Judas raraka-pən kin mane ye Nimə Ehua kape Kughen miterhav. Mamvən, mijir-əpni atuk in.

⁶ Kini jif pris minə khapik mane mhamə, “Rapəh natuatukien ye loa kapəwə mə tukserəhu-pən mane e iriə mane kape Nimə Ehua kape Kughen, meinai kimivəh nimri yermamə kin.”

⁷ Kini kimnhani mhamə tukhavəh mane a mhavəh nimri nimoptanə kirik apa “Kamor sospen ikin.” Nimoptanə a, kiminim yepsipis minə aikin.

⁸ Tuk nar e, ruə meriaji-pə ai taktakun, kamni kimə nimoptanə a, “Nitə rimnaiyu ikin.”

⁹ Nar a ritərhav mor nəgkiarien kape Jeremaea ruauə minor nafxakisien kin yame rimini mə, “Nəmə Isrel khamə mane ye kwən a fiftin taosen vatu. Kini kimnhavəh mane a,

¹⁰ mhavən, mhavəh nimri nimoptanə e ‘Kamor sospen ikin.’ Kisor rəmhen kin yame Kughen rimini-pə tuk yo mə tuksor.” (Jer 19:1-13; Sek 11:12-13)

Yesu rinmərər ye nimri Paelat

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kini Yesu rinamərər ye nimri gavman kape Rom e Paelat. Kini Paelat raiyoh-pən In mimə, “?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Rəmhen əmə kin yame ik nakamni.”

¹² Kini jif pris minə mine nəmehuə minə kape Isrel kimnhani hah In, mərig In ripəh nəgkiarien.

¹³ Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor? ?Nakpəh nərigien əriə kamhani nəgkiarien rehuə iram uə?”

¹⁴ Mərig Yesu rapnapig əmə, mipəh nhorpinien nəgkiarien yame kamhani. Kini Paelat rinməm rakur.

¹⁵ Ye newk minə fam, nipig kape nəviginien kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kīvəhsi-pən ta in ye kalabus, kini gavman tukraməkeikei mirisin in ramvən.

¹⁶ Kini ye nipig a yemə has kirik ye kalabus, narmamə m-fam kharkun. Nhagin e Barabas.

¹⁷ Kini kuwhen ai rofugin, kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Nakhamə jakrisin pa nhagin rirerig-pre tuk əmiə? ?Barabas, uə Yesu yame kamni kimə Kristo?”

¹⁸ Ramaiyoh məknaikin meinai in rinməm ta mə jif pris minə kimisəruhu-pən Yesu ye kwermn meinai kasəmakin Yesu tuk yamai mə narmamə m-fam kimisorkelkei In.

¹⁹ Kini Paelat rəkwətpən ye jea kape nəkiriən nəgkiarien, məkneikin kafan piahuaru rher-pən kin nəgkiarien kimin, mimə, “Kafam kirik nar kirik rikək takor ye kwən en. In yemə atuaturuk. Yimnəm nəmrərhavyen kirik iran e taktakun, yakərig rahas pik tukun.”

²⁰ Mərig jif pris minə mine nəmehuə kape Isrel kimnhani mhani-pən tuk kuwhen ai mhamə, “Taksaiyoh gavman mə tukririsin Barabas, mhopni Yesu.”

²¹ Kini Paelat raiyoh-pən əriə mə, “?Iriu pa nhagin jakrisin rirerig-pre tuk əmiə?”

Khamə, “!Barabas!”

²² Mərig Paelat rimə, “?Mərig jakhawor ye Yesu e kamni kimə Kristo?”

Khamə, “!Esik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²³ Mərig Paelat raiyoh əriə mimə, “?Tuk naha? ?Rimnakapir naha loa?”

Mərig kisokrən apomh pik min mhamə, “!Esik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²⁴ Kini Paelat rəm mə to ripəh nini-əhuyen nəgkiarien kapəriə, kini iriə kinasərər matuk tuk nhauhyen əriə minə. Məkneikin rīvən mərəv ye nimri narmamə [ror nimtətien mə kafan kirik nar kirik rikək]. Kini mimə, “Tukmə nitawin raiyu, pəh nien mə yo yimnor. Raməmir irəmia.”

²⁵ Kini narmamə mi-fam kimnhani mhamə, “Pəh nitawin tukraməmir irəmawə mine kapəmawə kwajikovə minə.”

²⁶ Kini Paelat ririsin Barabas rirerig-pən tuk əriə. Kini mimə tukuh Yesu, kikir kavən, kəsik haktə ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimisarh iakei ye Yesu

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ Kini mobael tiksin kape gavman khakir Yesu mhavən ye nimə ehuə kape Paelat kini misokrən kin nukwəhao kape mobael minə mə tukhauə.

²⁸ Kini khavəhsi-ta kafan neipən, mharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin.

²⁹ Kini mharəh nərəus kirik ror nirhin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. Mhavəhsi-pən kaskin kirik ye kwermn matuk, misənimkur ye nimrin mhamə kamhasiai In. Kini misarh iakei iran mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai Ik!”

³⁰ Kini masərig-əvhin, mharəh kaskin a mhaui kapən kapə kin mi-khapsaah.

³¹ Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə ye nai kamarkwao kin.

*Mobael minä kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

³² Nipig kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. Kini khani-əhu masəkeikei kimin mə tukrərəh nai kamarkwao kin kape Yesu.

³³ Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nipran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).*

³⁴ Ikin aikin a, kimivəhsi-pən waen kimi Yesu ikin yame kimnəvit-pən nar əukəh kirik iran tuk nini-əhuyen nəməmhəyen. Mərig Yesu rinim əsigəvin əmə, mipəh ninimien.

³⁵ Kini kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masəukir tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. Nar e ritərhav-pə mor nəgkiarien kupan kape profet ruauə minor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“Kimisəwhai neipən kafak misarukin daes tukun.”† (Sam 22:18)

³⁶ Kini misəkwətə aikin masarha tukun.

³⁷ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mimə, “In e Yesu, King kape nəmə Isrel.” Kini kisarkwətəəkən-pən a kapən kapə ikin yerpigir.

³⁸ Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor.

³⁹ Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kisarha-pən misəm, kisarh iakei iran. Kasəwhan-əwhan kapəriə kapə,

⁴⁰ mhamə, “IEH! Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien Nimə Ehuə kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisisər əmə! Intah. Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, eiwaiyu-ru ye nai kamarkwao kin mivəh miragh atuk Ik.”

⁴¹ Kini ye norien kirikianə əmə min, jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kasarh iakei min iran.

⁴² Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rīvəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miragh-atuk-ien In. Rhuvə mə king kape nəmə Isrel tukrei-waiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.

⁴³ In rhatətə ye Kughen. Tukmə Kughen rorkeikei, pəh rīvəh-si ta In. Meinai In ramni mə In Ji Kughen.”

⁴⁴ Kini ye norien kirikianə əmə min, yeməkrəh mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kawarpakwə kimin.

Yesu rimamhə

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Yerkwelha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok.

⁴⁶ Kini ye tri klok, Yesu rokrən apomh mimə, “Elae, Elae. ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”‡

⁴⁷ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarien ai mhamə, “Sərigru. In ramokrən kin Elaeja.”

⁴⁸ Məkneikin, kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nipar-par neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim.

⁴⁹ Kini narmamə minə tiksın khamə, “Apəh. Pəh kisəm ru mə to Elaeja ruə mivəh miragh in, uə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rarar mokrən ehua min. Kini ai kafan neihagien ritərhav.

⁵¹ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kiruk neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmrhakə Məmrhakə pik. Neipən a rəhipu nipərən kiraru. Rəhipu apa yerpigirəgkəp meiwaiyu. Nimnimien ramavən, kini kapier minə kisakapir-pir.

⁵² Kini suranə yamə mine kimnor ye nipəg kapier kimisakapir-pir misəkwag; kini niprai namə atuatur yamə mine kwənmhamə, khamragh min.

⁵³ Kishaktə ye nəkwai nimir, kini kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan, iriə kimnhavən Jerusalem mhatərhav-pən tuk narmamə khapsaah.

⁵⁴ Kini yamehuə kape mobael iriə narmamə yamə mine kasərer masarha tuk Yesu, kimisəm nimnimien a ramavən, mine narimnar minə a, kimnhagin pik, masokrən pik mhamə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

* **27:33:** Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nipran rimə “kerhə irə jir.” **27:34:** Sam 69:21 † **27:35:** Nəgkiarien e rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu atuk rimirai, uə yermamə kirik rimnasək-əpnis ye nəgkiarien kape Matiu. **27:38:** Aes 53:12 **27:39:** Sam 22:7; 109:25 **27:40:** Mat 26:61; Jon 2:19 ‡ **27:46:** Yesu ramni Sam kirik ikin e, ye Sam 22:1. Nimhəyen kape Yesu rimnor fulfilem ye profesii ye Sam 22. **27:48:** Sam 69:21 **27:51:** Eks 26:31-33; Hib 10:19-20

⁵⁵ Kini nípíraovín khapsaah kasärer isok masəm. Apa kupan kimnhatərhav Galili mhakwasig kin Yesu misasitu iran ye nar pisin pisin minə.

⁵⁶ Iriə tiksin, kirik e Meri pian Magdala, minə Meri mamə kape kwərə mir e Jemes mine Joses, mine mamə kape ji Sebedi mir.

Kiminim Yesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ Ipakə mirh riva, yemə Aramatia kirik ritərhav-pə. Nhagin e Josef. Kafan nautə rehua. In yermamə kirik kape Yesu.

⁵⁸ Rivən məm Paelat, kini maiyoh-pən mə tukreighaan kin nípírai Yesu. Kini Paelat rimə tukríəhsi-pən nípírai Yesu kimin.

⁵⁹ Kini Josef rivən mirəh nípírai Yesu, muvrig kin neipən hawən kirik nhagin e linen.

⁶⁰ Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpag kapier kirik yame kimikir wi əmə kimə kafan. Kini məpər-pər pən kin kapier ehua kirik mətapig kin nəpag kapier. Kini in mamvən.

⁶¹ Ye nípig a, Meri, pian Magdala, minə nifnagni, iriú kaokwəta ipakə tuk nəpag kapier.

Mobaél yamə mine kimnisarha tuk nəpag kapier

⁶² Kəni rikwamer kin, ye Sabat, jif pris minə mine Farisi minə kimnhavən misəm Paelat.

⁶³ Mhamə, “Yemehua. Rikimawə raməsik mə nípig kwən a, yermamə kape neikuəyen rimnamragh hanə, mimə, ‘Nípig kisisər tukruə mivən, jakimragh min ye nimhəyen kafak.’

⁶⁴ Ror pən, yaksaiyoh ik mə takher-pən kin kafam tiksin mobael tukhavən masarha tuk nəpag kapier miseriaji-pən nípig kisisər ruauə mivən ta. Tamə, kafan narmamə minə khauə misəkrəh kin nípíran, mhani-ərhav mhamə ruimragh min ye nimhəyen kafan. Neikuəyen a tukrahas pik rapita fam nhajounien eikuə yame Yesu rinamor.”

⁶⁵ Kini Paelat rimə, “Hakir mobael minə, mhavən misor naha nhagin yame nakharkun mə taksor misarha huvə tuk nəpag kapier.”

⁶⁶ Kini khavən misor, masarha huvə tuk nəpag kapier. Misor mak kin nehe kandel ye kapier mə tukmə kəsua ta kin kapier, nehe kandel tukrakapir, kini misətu mobael minə tukun.

28

Yesu rimamragh min ye nimhəyen kafan

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Kini Sabat rinamor infamien. Kini Sande, yenpig-yenpig əgkap, Meri, pian Magdala, minə Meri, mama kape Jemes mine Joses, kravən apa ye nəpag kapier.

² Məkneikin, nimnimien ehua kirik ravən, meinai agelo kirik kape Kughen Yermaru rimasi faktə ye neiai mivən ye nəpag kapier, məsua ta kin kapier mamkwəta aikin.

³ Kafan neipən rhawən, nípíran raməsia rəmhen kin naroapigien.

⁴ Mobaél minə kimisəm, khagin kin, misətəmnimin. Mhamir masəmir rəmhen kin yermamə yame ruamha.

⁵ Kini agelo a rini-pən tuk nípíraovín minə a mimə, “Takrapəh nirağinien. Yakirkun mə nakawarhakin Yesu e, yame kimiruk haktə In ye nai kamarkwao kin.

⁶ Mərig In rirkək ikin e. Ruəmragh ta, rəmhen kin yame rimini. Rauə miwəm tamhekin e kimnərəhu ikin.

⁷ Takwhai miren əmə miravən mirani-ərhav-pən tuk narmamə kafan minə mirəmə, ‘In ruimragh min ye nimhəyen kafan, minəkupən ta kin əmia muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikin.’ İnta, nəgkiarieren en yakwəni-pre ta tuk əmiru.”

⁸ Kini pia mir a kwaiyu pik miratərhav. Mragin pik, mərig rikiriú ragien. Miravən mə tukrəni-ərhav pən tuk narmamə kape Yesu minə.

⁹ Kimiravən hanə, məkneikin Yesu ruə məm əriu, mimə, “Rhuvə.” Kini kirauə tuk Yesu, mawəker-pən ye nihun, mawəgnəgin In.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rapəh nirağinien. Ravən, mirəni-pən tuk piak minə mə tukhavən apa Galili misəm Yo apaikin.”

Mobaél minə kaseikuə

¹¹ Nípig pia mir a kimirarerig miravən, mobael minə a tiksin khavən ye taon mhani-ərhav fam tuk jif pris minə kin naha nhagin yame rimatərhav-pə.

¹² Kini jif pris kimnhauə misəm nəmehua minə kape nəmə Isrel, mharai mhun mə tukshawor. Kini mhavəhsi-pən mane ehua kimi mobael minə

¹³ mhani-pən tuk əria mhamə, “Takhani-pən tuk narmamə mə, ‘Kafan narmamə minə kimnhauə yenpig, nípig kimawə yimisapir, misəkrəh kin nípíran, mharəh misap.’

¹⁴ Tukmə gavman rərig nəvsaoyen kin, kimawə jakhavən misərəhu huvə kimawə min. Kimiə takhapəh nhavəhyen narpinien iran.”

¹⁵ Ror pən, mobael minə a kimnhavəh mane a, masor naha nhagin yame kimnhani. Kini nəmə Isrel kasərig nəvsaoyen eikuə a miseriaji-pə ai taktakun.

Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kini narmamə leven kape Yesu kimnhavən Galili, mhavən ye tukwas kirik yame Yesu rimini ta tuk əriə mə tukhavən ikin.

¹⁷ Nipig kisəm In, kini kisəgnəgin In. Mərig tiksın, kapəriə nərigien ror kiraru.

¹⁸ Kini Yesu ruə tuk əriə, mini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimivəhsi-pə nehuəyen minə fam kape narmaruyen ye rao ye neai mine ye tokrei tanə.

¹⁹ Ror pən, yakamher-pre kin əmiə mə takhavən mhavi narmamə ye kantri minə fam ye tokrei tanə mə tukhauə kafak narmamə, kini misor baptaes irəriə ye nhag Tatə Kughen minə Tini, mine Nanmin Imərhakə.

²⁰ Kini mishajoun əriə mə tuksəri-pən fam nəgkiarien yame yimini-pre tuk əmiə. Kini nəfrakisien mə jakamarə kitawə-m kimiə ye nipig m-fam meriaji Nipig Kwasig.”

Mak Nægkiarien Huvə yame Mak rimirai Nægkiarien kwakwə ye nəkwəkwə e Mak

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e- nāmehua kupan kape niməhuak kimnhani mə Jon Mak rimirai nəkwəkwə e. In, pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu Kristo. Mərig kamni kimə in fren huvə kirik kape Pita yame iriū kiravən ikin minə fam. Ol Wok ramni mə in apa kupən, Mak rimnor wok iriū Pol, kini ai, mivən mor wok iriū Banabas.

?Rimirai ramvən kimi pa? Kamni kimə Mak rimnamarə apa Rom ye nipig rimirai nəkwəkwə e. Kini tukmə ror in rimnamarə iriū Pita, kwasig ikin kishopni Pita. Mak rimirai nəkwəkwə e rīvən kimi nāməhuak minə apa Rom mine yamə mine pəh nien mə kwənərus kapə nāmə Isrel. Kitawə kharkun mə ramvən kimi nāmə pəh nien mə nāmə Isrel meinai Mak ramhoprai niprai norien minə kape nāmə Isrel, kini mirai nəgkiarien tiksin ye nəgkiarien e kamni kimə Arameak, yame nāmə Isrel kwənharkun ta. Mərig Mak rukreikin nəgkiarien minə a rīvən ye nəgkiarien kape nāmə Gris, yame nāmə Rom kimnhani.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig Mak rimirai nəkwəkwə e, nāmə Rom kimisarmaru ye tanə ehua yame rarkuraə ye tahik e kamni kimə Mediteranian. Kapəriə nəgkiarien kirikiana əmə, kini kasarə ye nāmərinuyen. Ror pən, rimar əmə tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kirik ritərhav mivən ikin minə fam. Ye nipig a, Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo rimnaiyu aihuaə əmə ye tanə pisin pisin minə ye swatuk minə apa Rom.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Mak rorkeikei mə tukrini-ərhav atuutuk nəvsaoyen fam kape Yesu, mə in pa, kini rimnor naha, kini mamhajoun naha. Tukmə ror in rorkeikei mə tukrivəhsi-haktə nərigien kape nāməhuak minə apa Rom, meinai narmamə khapsaah kimisor ahas pən kimi əria. Mak rimnəvsao pik kin nipig əutən yamə mine tukripiuə tuk narmamə kape Yesu. Kini mini-ərhav norien kape Yesu mə In min rimnamarə ye nipig əutən minə.

*Jon Baptaes raməmür ye tipəvsik mamniərhav nəgkiarien
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ In e Nægkiarien Huvə kape Yesu Kristo, Ji Kughen.

² Profet kupən kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəvsao kin mini-ərhav mə, “Kughen rimə,

“Yakamher-pre kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien.

In tukror apnəpenə ye swatuk kafam.”*

(Mal 3:1)

³ Yermamə kirik ramok-rapomh ye tipəvsik, mamni mə,

“Taksor apnəpenə ye swatuk kape Kughen, yame in Yermaru kapətawa.” ’ ’ (Aes 40:3)

⁴ Kini ai kwan kirik, nhagin e Jon, rimaua ye tipəvsik, kini mor baptaes ye narmamə mə tukror nimtətien mə kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mīmə, “Taksarar ye nərigien kapəriə, misarakikin təvhagə hah, kini misor baptaes.”

⁵ Kini ai narmamə fam ye yerkwanu a Judia mine Jerusalem khavən misəm in. Mamhani-ərhav-pən təvhagə has kapəriə. Kini Jon ror baptaes irəriə ye nu apa Jodan.

⁶ Jon ripəh nivəhsi-pənien neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətəut kimnor kin tiki kau.[†] Kini nan nəviginien kəvraiyyuk əmə mine sukapak.

⁷ Kini in ramni-ərhav pən tuk narmamə mə, “Kwasig irak, yermamə kirik e tukrua In yerpirig rapita yo. Yo yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur kini mīrisin-ta nərus ye kafan sandel.

⁸ Mərig yo yimnor əmə baptaes irəriə kin nu; kini mərig In tukror baptaes irəriə kin Nanmin Rhaka.”

*Jon rimnor baptaes ye Yesu
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ Ye nipig a, Yesu rimasi-pən Nasaret, yerkwanu kirik ye Galili. Muə e Jon raməmür ikin. Kini ai Jon rimnor baptaes iran ye nu apa Jodan. ¹⁰ Nipig Yesu rimneiwaiyu mhəkimter min ye tame nu. In məm məknekin mə napuə rimnəkwag. In rəm Nanmin kape Kughen risi-pən aikin meiwaiyu-pə tukun rəmhen kin mak ye tanə.

* 1:2: Kughen raməgkiar kimi Yesu ye ves e. 1:4: Wok 13:24; 19:4 † 1:6: Neipən a rəmhen kin kape profet kupən kirik, nhagin e Elaeja. 1:6: 2 King 1:8; Mat 11:8 1:7: Wok 13:25

¹¹ Kini ai, nəgkiarien kirik rımasi-pən ye rao ye neai mamni mımə, “Ik Narik yame yakorkeikei. Rikik ragien pik tuk Ik.”

Setan rımnarkut tuk Yesu

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Məknekin, Nanmin kape Kughen rımnəkeikei kimi Yesu kini mikir mivən apa ye tipəvsik.

¹³ Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərgien kafan kape nipig foti. Yesu ramarə iriə nar miragh aparı minə. Kini mərig agelo minə kimisarha huvə tukun.

Yesu rımrıkakun kafan wok apa Galili

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Kini kirəhsi-pən Jon ye kalabus. Kwasig ikin, Yesu ripivən Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen.

¹⁵ Mımə, “Taktəkun ai, rınor atuatak nipig. Narmaruyen kape Kughen ruauə-ta. Taksarar ye nərgien kapəmıə tuk təvhagə hah kapəmıə, mhani nəfrakisien ye Nəgkiarien Huvə kape Kughen.”

Yesu rımnokrən kin narmamə kuas- narmamə kape niviyen kəmam

(Mat 4:18-22 Luk 5:1-11)

¹⁶ Kini ai, Yesu rımnəriwək ye nıkar lugun Galili, kini məm kwərə mir kıraru, nhagrii e Saemon mine naorahini Andru. Iriu kwarukin net, meinai iriu yermamə kape niviyen kəmam.

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mımə, “Rauə mirakwasig kin Yo. Pəh yakor əmiru yermamə mir kape niviyen narmamə.”

¹⁸ Məknekin krəpəh kapəriu net, mwarar, mirakwasig kin.

¹⁹ Kini Yesu rəriwək mivən kəskəh əmə min, kini məm kwərə mir kıraru. Kwajikovə mir kape Sebedi. Nhagrii e Jemes mine Jon. Kaokwətə ye nəkwai bot kapəriu, kini marajir əsigin net kapəriu.

²⁰ Məknekin Yesu rokrən kin əriu. Kini ai iriu kwərə mwapəh rımrıu Sebedi raməmır ye nəkwai bot iriə kafan narmamə minə. Kini iriu mirakwasig kin Yesu.

Yesu rımnəko ta yarmhə ye yermamə kirik

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu mine narmamə kafan kimnhavən apa yerkwanu kirik, nhagin e Kapaneam. Kini ye Sabat min kirik, Yesu rıvən apa niməhuak kape nəmə Isrel, kini mamhajoun narmamə.

²² Narmamə kimisərig kafan nəgkiarien, kisakur, meinai kafan nəgkiarien nanmin aikin, rıpəh nəmhenien kin nəgkiarien kape nəmhajoun kape Loa kape Moses.

²³ Ye nipig a, yermamə kirik, nanmin has ramərə-pən iran. Kini in ruə min ye nofuginien kapəriə. Kini mok-rapomh kin Yesu mımə,

²⁴ “!Eh! !Yesu, yemə Nasaret! ?Nakamuə ikin e mə takhawor əmawə? Tukmə ror Ik nimauə mə takorıah əmawə.” Kini mamni min mımə, “Yo yakwırkun-ta mə Ik e Ik Yemə Imərhakə kape Kughen.”

²⁵ Mərig Yesu rımnəgkiar skai pən kimi nanmin has ai, mımə, “!Eh! Pim. Əta ye yermamə e.”

²⁶ Məknekin, nanmin has ai ror nıprai yermamə rətəmnimin pik kini mokrən ehua, məta iran, mivən isok.

²⁷ Kini narmamə minə aikin kisəm kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Rhawor e? Nəgkiarien vi kirik e. Kwən e kafan nəgkiarien, nanmin aikin. Tukmə In rəgkiar kimi nanmin has minə kasor nəkwan.”

²⁸ Məknekin, nəvsaoyen kape Yesu ritərhav markurao ye Galili.

Yesu rımnor huvə narmamə khapsaah

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Məknekin Yesu mine Jemes, Saemon mine Andru kimnhatərhav ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel mhavən atuatak ye nəkwai nimə kape Saemon mine Andru,

³⁰ misəm kuhu Saemon ramokie-okie mamapir. Kini kirhəvsao-pən kin kimi Yesu.

³¹ Yesu rıvən, mivəh kwermın, mivi haktə, kini rhekimter. Kini ai nokie-okieyen a ror infamien. Kini piəhwaru ai rıvən, mivəhsi-pən nəviginien kimi əriə.

³² Kini rınamenaiyu, narmamə yamə mine kimnhamhə, mine narmamə yamə mine nanmin has raməmır irəriə, iriə minə tiksın kimnhakir-pə əriə tuk Yesu.

³³ Narmamə minə fam a yerkwanu aikin, kasofugin əriə minə ye kwəruə ye nimə Yesu ramarə ikin.

³⁴ Kini Yesu ror huvə narmamə khapsaah yamə mine kimnhavəh nəmhayen pisin pisin. In maməko ta min nanmin hah minə ye narmamə, mamni-əhu nanmin has minə mə tukhapəh nisəgkiarien, meinai iriə kwənharkun-ta In.

Yesu ramniərhav kafan nəgkiarien apa Galili

(Luk 4:42-44)

³⁵ Kəni rikwamer kin, yenpig-enpig əgkəp, Yesu rarer mivən apa ikin narmamə kharkək ikin maməhuak.

³⁶ Kini ai, Saemon mine in minə tiksın khavən masarha-kin In.

³⁷ Kisəm In, khani-pən tukun mhamə, “Narmamə fam kasarha-kin Ik.”

³⁸ Mərig Yesu rimə, “Nikam. Pəh khavən apa yerkwanu pisin pisin, ipakə tuk ətawə. Pəh yakni-ərhav nəgkiarien aikin, meinai Yo yimauə tukun.”

³⁹ Kini ai In rəriwək markurao ye Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ye nimə kape norefuginien kape nəmə Isrel. Maməkota nanmin hah minə ye narmamə.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik rimivəh nimhəyen əutən kirik ye tikin

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Kini yermamə kirik yame rimivəh nimhəyen əutən ye tikin, in rimauə məm Yesu, kini məninkur ye nimrin mamasək. Mamaiyoh kin nasituyen, mīmə, “Tukmə nakorkeikei, nakirkun nor-huvəyen yo.”

⁴¹ Kini Yesu, rikin rewaiyu tukun. Mərəhu-pən kwermın iran, kini mīmə, “Yakorkeikei mə takhuvə min. !Əsanin!”

⁴² Məknəkin niprai yermamə ai rhuvə min, nəmhayen ai rirkək min iran.

⁴³⁻⁴⁴ Kini Yesu rəgkiar skai pən kimin, mīmə, “Takpəh nəvsaoyen kin kimi narmamə. Mərig takvən mərəy ye nimri pris, pəh in rəm min ik. Kini ik mivən, məhuak mivəhsi-pən narimnar kimi Kughen rəmhen kin yame Moses rimini mə takor, pəh narmamə kisəm mə naknəsanin.”

⁴⁵ Mərig yermamə ai rimiterhav məvsao kin kimi narmamə. Ror pən, Yesu rimə to ripəh min nivənien yerkwanu minə məriwək ye nimri narmamə, meinai iriə kamhaku-pən pik In. Kini mərig In raməmır əmə apa ikin ruhiko ikin. Narmamə fam khavən masəm In aikin.

2

Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame nipran rimamhə

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nipig tiksın ruə mivən, Yesu rirerig-pən min yerkwanu e Kapaneam. Kini narmamə kwəsərig mə In aikin.

² Kini ai, narmamə khapsaah khavən aikin, mhavən imə, kwənmhaan rimərkəskəh. Nimə rukwar meriaji kwəruə risisəg. Kini ai Yesu ramni-əhrav-pən Nəgkiarien kape Kughen tuk əriə.

³ Mərig nipig raməgkiar hanə, narmamə kuas kharəh yermamə kirik. Nipran rimamhə.

⁴ Nimə rukwar kin narmamə, ror pən, iriə to khapəh nharəhyen yermamə ai mhavən ipakə tuk Yesu. Mərig khavən mishaktə apa tokrei nimə, misəhipu ta nikar nimə kirik, kini mharəh nikaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən.

⁵ Yesu rəm nhatətəyen kapəriə, mini-pən tuk yermamə ai nipran rimamhə, mīmə, “Kafak kwajikovə. Yo yakwərhəsi-ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁶ Mərig namhəjoun tiksın kape Loa kape Moses kasəkwətə, misəm norien a, minəsaiyoh əriə minə tukun,

⁷ mhamə, “!Ah. !Kwən e ramni hah Kughen! Nəgkiarien e rahas. Kughen pisin əmə In rirkun nirəhsitayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə. ?Pa min to rirkun nivəhsi-tayen?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun-ta nərigien kapəriə. Kini mini-pən tuk əriə, mīmə, “? Rhawor e nakasərig məknəkin?”

⁹ ? Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ? Mə jakni-pən tuk yermamə a mə kafan təvhagə hah yakwərisin ta? ?Uə mə jakni mə in tukrhekimter mirəh kafan nikaokao məriwək mamvən?

¹⁰ Səm-ru, Yo yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakavəh nehuəyen ye tokrei tanə e tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə.” Məknəkin marar mini-pən tuk yermamə nipran rimamhə mīmə,

¹¹ “Yakamni-pre tuk ik mə takhekimter, mirəh kafam nikaokao, meriwək, mamvən apa imam yerkwanu.”

¹² Yesu ramægkiar haná, kini yermamá ai rhekimter, miráh kafen níkaokao ye nimiria, mariwák mamvén.

Máknékin narmamá kímisám kisakur. Misəgnəgin Kughen, mhamá, “!Eh! Kitawá khapəh nisəm-hanə-yen nar kirik ror máknékin.”

Yesu rimnokran kin Livae má tukruá mikwasig kin
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Mərig Yesu rarə meiwaiyu-pən min ye níkar lugun, narmamá khapsaah khauá masəm In. Kini In rimnəvhag kimi əria.

¹⁴ Kini ai, in rimnəriwək mivən kəskəh əmə, məm Livae, kwajikovə kape Alfeas. Kwən ai rimnamərer tuk mane kape takis. Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo, muə ik kafak yermamá.” Máknékin, yermamá ai rhekimter kini mikwasig kin.

¹⁵ Kini ai, Yesu ruvən apa imei Livae, masəvin kwis iriə narmamá minə kape nivəhyen mane kape takis, mine narmamá tiksin min kamni kimə “yor təvhagə has minə,” mine kafan narmamá minə- meinai narmamá khapsaah kimnhakwasig kin.

¹⁶ Ye nípig a, namhajoun minə tiksin kape Loa kape Moses kímisám Yesu. Iriə tiksin a Farisi minə, kasəm Yesu raməvin iriə yor təvhagə has minə, kini kinisaiyoh-pən narmamá kape Yesu mhamə, “?Rhawor e kwən e raməvin iriə yor təvhagə has minə e?”

¹⁷ Mərig Yesu rimnərig nəgkiarien kapəria, mini-pən tuk əria mimə, “Pəh nien mə narmamá yamə mine kasəsanin khamhavən misəm dokta. Mərig narmamá yamə mine kamhamhə tukasəkeikei mhavən misəm dokta. Pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamá yamə mine kwəsatuatuk ta. Níkam. Yimauə mə jakokrən kin narmamá yamə mine kisaha.”

Nhajounien kape Yesu in nar vi; nhajounien kape loa in nar əkwas
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kini, ye nípig a, narmamá minə kape Jon Baptaes, mine Farisi minə kwəsəpəh nəvinien misatuakəm tuk nəhuakien, raməri-pən loa kape Moses. Kini narmamá minə tiksin khauə misaiyoh Yesu, mhamə, “Əm-ru. Narmamá minə kape Jon, mine Farisi minə min, kharkun nisəpəhyen nəvinien. ?Mərig rhawor e kafam narmamá minə khapəh nisorien máknakin?”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əria, mimə, “Tukmə yermamá yame kimnərkurək kafan, kini nagienien iran ramvən hanə, in minə tiksin to khapəh nisəpəhyen nəvinien.

²⁰ Mərig tukripior nípig kape narmamá tukhauə mharəh Yermamá yame kimnərkurək kafan, mhavən isok tuk In minə tiksin. Ye nípig a in a, In minə tiksin kharkun nisəpəhyen nəvinien iran.”*

²¹ Kini mimə, “To yermamá kirik ripəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan [yame rineikus ta]. To ror máknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətit, kini reikus ehua.

²² Kini to yermamá kirik ripəh nivəhyen waen vi kini mivi-pən ye tiki waen mətit. To ramor máknakin, kini waen a ye tiki waen mətit reikus, kini waen raiyu fam. Mərig yermamá a tukrivi-pən waen vi ye tiki waen vi.”

Yesu raməvhag ye níkarin kape Sabat
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Nípig kirik ye Sabat, Yesu mine kafan narmamá minə kasəriwək mamhavən mhatərhav-pən yerki wit tiksin.† Kini narmamá kafan minə kharhi kwənkwaí wit nəria.

²⁴ Kini Farisi minə khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towel, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamá kasor máknakin?”‡

²⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əria mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəhvekinien ye Nəkwəkwə kape Kughen norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamá minə, nəria nəvinien ramrirkək, kisəmkərav.

²⁶ Nípig e in a, Abiata in hae pris kape Kughen. Kini mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rimivəhsi-pən min kimi kafan narmamá, kini kisən. Kini mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamá apnapig tukhapəh nisənien. Mərig pris minə əmə kharkun nisənien.”§

2:16: Mat 11:19 * 2:20: “Yermamá yame rimnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksin” nipran e Kristen minə. Nípig Yesu rimnəpəh əria mimə ye nai kamarkwao kin, kímisasək. † 2:23: Wit in kwənkwaí nai kirik kamor flaoa kin. ‡ 2:24: Loa e kape Moses yame ramni-ahu mə takpəh nasimien ye Sabat. Eks 20:8-11. § 2:26: Kwanage e kape Deved raməmir ye 1 Saml 21:1-6

²⁷ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Səmru, Sabat rīpəh nīkīrien narmamə. Mərig narmamə kamhākīr Sabat.

²⁸ Ror pən Yo Ji Yermamə Yo yakamarmaru ye narimnar fam mine Sabat.”

3

*Yesu rimnor huvə kwermi yermamə kirik yame rimnahas
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Yesu rimavən min ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Nipig ai, yermamə kirik, kwermīn rimnarpəvin. ² Mərig narmamə tiksīn kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha-əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nikam.

³ Kini Yesu rini-pən tuk yermamə a yame kwermīn rimnarpəvin mimə, “Yuə marer ye nīmri narmamə.”

⁴ Kini mīni-pən tuk əriə mə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh mīragh yermamə?” Kini kisəkwətə misapnapig əmə.

⁵ Kini Yesu rarha mārarao irəriə. Niehmaa rhai in. Kini mərig rīkin rarə meiwaiyu min tuk əriə, meinai kapəriə kapə riskai pik. Kini mīni-pən tuk kwən a mimə, “Huətuk kin kwermīn.” Kini ai, kwən ai rhuatuk kin kwermīn, ruahuvə əgkəp.

⁶ Mərig Farisi mīnə kimisəm norien a, kisap, mhavən misəm nukwhao kape King Herod, mharai mhun nəgkiarien tukun mə tukshopni.

Narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Yesu

⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə mīnə khatərhav min aikin, miseiwaiyu-ərhav ye nīkar lugun. Kini narmamə mīnə Galili khapsaah kimnhakwasig kin əriə.

⁸ Narmamə min aikin kimisərig nəvsaoyen kin Yesu, kini mamhauə mə tuksəm. Khatərhav iku pisin pisin mīnə. Tiksīn kimnhasi-pən apa Judia. Tiksīn khasi-pən apa Jerusalem. Kini tiksīn khasi-pən apa Idumia, tiksīn khasi-pən ye nīkar nu Jodan, mine ye kwənmmaan mīnə yame ipakə tuk Taea mine Saedon.

⁹ Narmamə khapsaah pik. Yesu rimnamni-pən tuk kafan narmamə, mimə, “Taksor apnəpənə ye bot kirik, pəh yakat-pən aikin, meinai narmamə kamhaku-pə Yo.”

¹⁰ In ramni məknakin meinai In rimnor huvə ta narmamə khapsaah yamə mine kimnhamhə. Kini narmamə yamə mine kimnhamhə aikin kisarkut mə tukhavən pakə tukun mharap misəsanin.

¹¹ Kini narmamə yamə mine nanmin hah ramərəp-pən irəriə, tukmə kisəm əmə Yesu, khamir ye nīmri. Kini masokrən ehua kin, mhamə, “!Ik Ji Kughen!”

¹² Mərig Yesu rəgkiar skai pən kimi nanmin hah mīnə, mətapig kin əriə mə tukhapəh nhani-əpuyen In.

*Yesu rimirpen aposol mīnə kafan twelef
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə fiak ye tukwas kirik. Kini rokrən min kin kafan tiksīn narmamə yame In rimnorkeikei, mə tukhauə pakə. Kini iriə khauə pakə.

¹⁴ Kini ai In rirpen kafan narmamə twelef. Mifəhsi-pən nehuəyen kimi əriə, kimə, Aposol* mīnə, mə iriə tukasəmīr ipakə tukun tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen

¹⁵ kini mhavəh nirkunien tuk nəkotayen nanmin hah ye narmamə.

¹⁶ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rhen-pən nhagin vi mə Pita);

¹⁷ mīnə Jemes; mine piauni Jon (yame kwajikovə mir kape Sebedi. Yesu rhen-pən min nhagrii mə, Boanejes. Kini nīpran rīmə, Pīkwarien mir kape Karuəruə);

¹⁸ mīnə Andru; mine Filip; mine Batalomiu; mine Matiu; mine Tomas; mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas; mine Tadeas; mine Saemon Selot†

¹⁹ mīnə Judas Iskariot, yame kwasig ikin reighan-pən kin Yesu kimi nəmə hah mīnə.

*Narmamə tiksīn kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye nəsaninien kape Setan
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Yesu rirerig-pə yerkwānu. Kini ai narmamə khapsaah khauə masəm min In. Mamhauə, mhaue, kini kwənmmaan kape napisien ramrirkək tuk əriə. Nipig kape nəviginien ramrirkək min.

2:27: Dut 5:14

3:4: Luk 14:3

3:6: Mat 22:15-16

3:10: Mat 14:36

3:11: Luk 4:41

3:12: Mak

1:34 * 3:14: “Aposol” nīpran ramni yermamə kirik yame kamher-pən kin.

3:16: Jon 1:42

3:17: Luk 9:54

† 3:18: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik yame rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin gavman kape nəmə Rom.

²¹ Nipig famle kafen minə kimisərig, məknakin khauə mə tukhani-əhu, mhakir, misap, meinai namə aikin kimnhani mhamə kapən kapə rameno-eno.

²² Mərig namhajoun tiksin kape Loa kape Moses kimnhatarhav Jerusalem, mhauə, mamhani mhamə, “! Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai Bielsebul, yemehua kape nanmin has minə, ramərer-pən iran.”

²³ Kini Yesu rokran kin narmamə minə ai khauə ipakə tukun. Kini rini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, “Nikam. ?Nakharkun mə Setan rirkun nəkotayen Setan uə? Nikam.

²⁴ Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksohia kapəriə narəyen, kantri tukrimir.

²⁵ Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen.

²⁶ Rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai narəyen kapəriə ror kiraru, kwəseikus-eikus nimə en kape Setan. Kini norien kape Setan to ripəh nərə-rə-timtimien. Tukrasaah-əsaah mirkək.

²⁷ “Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehua rivən matu kafen narimnar, kini in maməmir, yermamə pisin kirik to ripəh nivənen məkrəh kin. Tukmə yermamə kirik rimə tukrəkrəh kin, tukrəkupən mirkwəji yermamə ai nagheen rehua. Kini ai mirkun nivənen məkrəh kin kafen narimnar.

²⁸ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran.

²⁹ Mərig tukmə nakhani has Nanmin kape Kughen, to Kughen ripəh nivəhsi-tayen nipig kirik. Təvhagə hah a tukraməmir kape rerin.”

³⁰ Yesu raməgkiar məknakin meinai in apa kupən kimnhani mhamə nanmin hah kirik raməmir iran.

*Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafen
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Kini ai, piau Yesu minə, mine nisini khatərhav-pən min. Kini masəmir iruə. Kini misher-pən kin kirik mə tukrivən mokrən-pən kin.

³² Narmamə khapsaah kasəkwətə imə misarkurao ye Yesu. Kini mamhani-pən tukun, mhamə, “Yemasur, nisinim, mine piam minə mine kafam kakə minə kisorkeikei mə tuksəmiru Ik apa iruə.”

³³ Mərig Yesu rini-pən mə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?”

³⁴ Kini In marha mərarao ye narmamə yamə mine kisəkwətə misarkurao kin, mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e nisinik minə mine piak minə.

³⁵ Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Kughen rorkeikei, in e piak, in e nisinik, mine in e kafak kakə.”

4

*Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Ye nipig a, Yesu rarə meiwaiyu-pə min ye nikar nu. Narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini Yesu ruvən ye bot mamkwətə aikin maməvhag kimi narmamə. Kini narmamə kasəkwətə i-fiak masəterig kin.

² In rimnəvhag kimi əriə kin narimnar khapsaah ye nuhpikinien minə. Kini mimə,

³ “!Sərig-ru! Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien.

⁴ Kini mərig in rimavən mə tikrisuv kweru nai, mipik mivitəg-ətag fam, kini tiksin rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.*

⁵ Kini kweru nai tiksin rəsaah-pən ye tokrei kapier yame nimoptanə rikəskah ikin, mura aihuaa əmə.

⁶ Kini mərig mirh rhaktə mhen əpni fam. Kisauei fam meinai nuairiə ripəh neiwaiyupikien.

⁷ Kini kweru nai tiksin rəsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehua. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen.

⁸ Kini tiksin rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihua, mhakuə kin kwənkwaia khapsaah. Tiksin kimnhakuə kin kwənkwaia toti, kini tiksin kimnhakuə kin sikisti, kini tiksin kimnhakuə kin wan handred.”

3:22: Mat 9:34; 10:25

3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Wok 1:14

4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

4:2: Mat 13:34; Mak

4:33-34 * 4:4: Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuvyen wit. † 4:7: Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mərig rimini narəus kirik yame ror nihin.

⁹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə, mīmə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sərig huvə nəgkiarien e.”

Narmamə tiksin kisaiyoh Yesu kin niprai nuhpikinien
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Kini Yesu rivən In pisin, kini kafan narmamə twelef, iriə narmamə tiksin min khavən minisaiyoh-pən kin niprai nuhpikinien minə.

¹¹ Kini In rimni-pən tuk əriə mīmə, “Narmaruyen kape Kughen, in nar erkwaig; mərig yakwəni-ərhav-pre ta tuk əmiə. Kini mərig Yo yakamni-ərhav-pən əmə nuhpikinien tuk narmamə yamə mine kasəmīr iruə,

¹² rəmhen kin yame Profet Aesea rimini mə,
“Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.
Tamə iriə kisərig mharkun, kini misarar ye nərigien kapəriə, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhagə hah kapəriə.” (Aes 6:9-10)

Yesu ramni-ərhav niprai nuhpikinien kape yermamə yame rimisuv kweru nai
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə, mīmə, “?Rhawor e? ?Nakaseinein hanə niprai nuhpikinien e? Tukmə ror məkne, ?takshawor pən iran mine mharkun min niprai nuhpikinien minə min tiksin?

¹⁴ Nuhpikinien e, nipran ramni məknekin: Yermamə yame rimisuv kweru nai, in rəmhen kin yermamə yame ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen.

¹⁵ Narmamə tiksin yame kisərig nəgkiarien a, kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk. Rəmhen kin yame kimisərig nəgkiarien kape Kughen, taktəkun əmə Setan rivəhsi-ta min.

¹⁶ Kini narmamə tiksin kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kapier kini murə aihuua əmə. Rəmhen kin yame kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun,

¹⁷ mərig khapəh nhavəhs-huvayen nəgkiarien yerkiəriə, masərer kape nipig kwəkwə əmə. Kini tukmə kharəhpikin nipig əutən, uə narmamə kisor ahas pən kimi əriə tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen, məknekin kamhamir.

¹⁸ Kini narmamə tiksin yame kisərig nəgkiarien kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kwənurkəsik. Kisərig nəgkiarien e,

¹⁹ mərig kasətərig pik tuk narimnar kape nimraghien kapəriə. Kini nautə reikuə irəriə, mivi əriə, ror rikiriə ramvən əmə tuk mane. Norien a rorihə nəgkiarien kape Kughen, ripəh norien kwənkwan.

²⁰ Kini narmamə tiksin kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən ye nimoptanə huvə. Kisərig nəgkiarien a, mharkun. Kini mhavəh kwənkwa nəgkiarien a ye narəyen kapəriə. Iriə tiksin kamhavəh kwənkwan rəmhen kin toti; tiksin kamhavəh sikisti; kini tiksin kamhavəh kwənkwan wan handred ye narəyen kapəriə.”

Nhatətəyen kapətawə rəmhen kin laet yame raməsia
(Luk 8:16-18)

²¹ Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “To kipəh nivəhyen laet kirik kukrai-pən ye nəkwai baket, uə ye nəpag bed. Nikam. Tukaməkeikei kiruk haktə.

²² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

²³ Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

²⁴ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, “Nəgkiarien e nakasərig, takasəkeikei misərig huvə. Narmamə yame mine kisərig kafak nəgkiarien kini mhapəh nisəripən-huvəyen, to khapəh nharkun-huvəyen. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarien kini misəri-pən huvə, tukhavəh nirkunien min rhaktə haktə.

²⁵ Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien e kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kharkun.”

Narmaruyen kape Kughen ramhaktə atuk

²⁶ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, “Narmaruyen kape Kughen rəmhen kin kweru nai yame yermamə ramsuv yerki nəsimien.

²⁷ Tukmə yenpig, ramapir. Mə yeraan, in raməriwək mamavən. Mərig kweru nai in ramhaktə atuk əmə mamehua. Mərig kwən a reinein mə rhawor e mamor məknekin.

²⁸ Nimoptanə əmə ror kweru nai ramhaktə, mamor nīmarin, kini mavus jihin, kini mamkuə kin kwənkwan.

²⁹ Kini nīpig tukmə kwənkwan rimruə, kini yermamə ai rīvən mamrhi meinai neriaji nīpig kafan.”

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kini Yesu rimə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ?Jakni naha nhagin rimhen?

³¹ In rəmhen kin kwənkwai nai kīrik kamni kimə mastad. Kwənkwai mastad rarkwəskwə rapita kwənkwai nai minə fam.

³² Mərig tukmə rəsaa, in murə mamehuə pik, mapita nai minə tiksin. Mamtikimkimin man yerpirig minə khauə masor-pən nīmairia ye rəgrəgin.”

³³ Nīpig fam, Yesu raməvhag kimi narmamə khapsaah kin nəgkiarinen ye nuhpikinién, reriaji atuatur nīrkunien kapəria.

³⁴ In raməgkiar kimi narmamə apnapig ye nuhpikinién əmə. Mərig tukmə In mine kafan narmamə minə, ramhoprai-pən nīprai nəgkiarinen kafan kimi əria.

Yesu rimini-əhu nīmətag ehuə ye tame tahik

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Kini ye nīpig a, mīr rinameiwayi, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Pəh khavən apa nīkar lugun pən.”

³⁶ Kini kisapta ye narmamə, misat-pən ye bot yame Yesu ramkwəə iran, mhavirə. Kini bot minə tiksin kimnhakwasig min kin əria.

³⁷ Mhavirə, mhavirə, nīmətag ehuə kīrik ravən kini tahik rehuə pik, ipakə rakəənīm kin bot.

³⁸ Mərig Yesu ramapir māməsawə huvə ye nəkwai bot. Mərig narmamə kafan minə kimnhasig In, mhamə, “Yhajoun, !Əmrū !Natuksəmnīm, mərig Ik nakpəh nərigien!”

³⁹ Məknēkin Yesu rēkimter məgkiar kimi nīmətag mine tahik mīmə, “Rapəhrə.” Kini ai nīmətag rewaiyu, tahik reiwayi; māmərinu min.

⁴⁰ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “?Nakshawor mamhagin məknēkin? ?Nhatəyən kapəmia rīrkək hanə uə?”

⁴¹ Mərig iriə kwənhagin pik. Mamhani-pən tuk əria minə mhamə, “?Naha e yermamə? ! Nar apnapig mə nīmətag mine tahik, mərig kawor nəkwai!”

5

Yesu rimnəkota nanmin has ye yermamə kīrik

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Kini ai, iriə khatərhav-pən min ye nīkar lugun a, kini mhavhiak mhavən ye kwənmhaan kīrik kape nāmə Gerasa.

²⁻³ Kimnhatərhav ye nəkwai bot, kini yermamə kīrik rarə misi-pən min ikin kamnīm narmamə ikin, mamuə mīrəhpikin Yesu. Kwən a ramarə ikin kamnīm narmamə ikin. Nanmin has raməmīr iran, keinein narkis-ətərkīn-ien kin nərəus uə jen.

⁴ Nīpig ripsaah kisarkis ətərkīn nihun mine kwərmin kin jen, mərig in ramakapir-pir. Nagheen rehuə, narmamə kaseinein nharaptərkinién.

⁵ Tukmə yenpig uə yeraan, raməmīr apa ikin kamnīm narmamə ikin uə apa ye tukwas kini mamətapar apomh, kini maməətēih-əətēih nīpran kin kapier.

⁶ Nīpig Yesu raməmīr hanə isok, yermamə ai rəm, kini raiyu ətkin muə mənīmkur ye nīmīn.

⁷⁻⁸ Yesu rini-pən tukun mīmə, “!Nanmin has, əta!”

Kini nanmin has ai rok-rapomh mīmə, “!Eh! Yesu, Ji Kughen yame In yerpirig pik. ? Nakmə takhawor yo e? Yakamaiyoh ik ye nhag Kughen mə takpəh norien nəmhəyən kimi yo.”

⁹ Kini Yesu raiyoh-pən kin nhagin. Mərig rimə, “Nhagik e, Nukwao Ehuə, meinai kimawə e khapsaah.”

¹⁰ Məknēkin ramasək ətgin Yesu m-ripsaah mə tukripəh nəkota-pənien əria apa isok.

¹¹ Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk ye nihu tukwas a.

¹² Kini nanmin has minə ai kisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Takəta-pən irəmwə yerki pukəh minə e.”

¹³ Kini Yesu reighan kin əriə kamhəvən. Kisəta ye yermamə ai, kini mhəvən yerki pukəh minə. Pukəh minə ai khapsaah ipakə tuk tu taosen. Kisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhəvə-ərhəv misəmnim ye tahik.

¹⁴ Narmamə kape nəviginien pukəh minə kasərer aikin masəm pukəh minə kasəmnim, kini kisaiyu mhəvən apa iməriə ikin minə, kini misəvsao kin. Kini misəvsao apnapig kin yerkwənu minə ipakə tuk əriə. Kini narmamə ai khəvən tukun misəm.

¹⁵ Khauə misəm Yesu, misəm yermamə ai, nukwəo ehuə kape nanmin has rimnaməmīr iran kupan. Misəm ramkwəta mivəhsi-pən neipən. Kini nirkunien kafan ruahuvə. Narmamə minə ai kisəm khagin.

¹⁶ Kini nāmə ai ritarhəv mivən kwənmhan kirik nhagin e Dikapolis, kini maməvsao kin yermamə yame nanmin has rimnaməmīr iran kupan, mine pukəh.

¹⁷ Kini nāmə aikin kisaiyoh-pən skai Yesu mə tukritərhəv a iməriə ikin.

¹⁸ Kini ai Yesu ratpən ye bot. Yermamə yame nanmin has rimnaməmīr iran ramaiyoh-pən In mə iriū min.

¹⁹ Mərig Yesu riməni-əhu, mīmə, “Nikam. Takvən apa imam yerkwənu kimiə kafam narmamə minə, kini məvsao kin narimnar yame Kughen rimnor kimik, meinai rikin rimneiwaiyu pik tuk ik.”

²⁰ Kini kwən ai ritarhəv mivən kwənmhan kirik nhagin e Dikapolis, kini maməvsao kin norien yame Yesu rimnor iran. Kini narmamə fam kisərig, kisakur kin.

Yesu rimnor huvə piraovin kirik yame rimivəh nəmhəyen, mor huvə min piakəskəh kirik yame rimamhə ramragh min

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kini Yesu rivəh bot məviəfugin ye nikar lugun mivhiak. Mivhiak hanə, narmamə khapsaah khauə misərer kurao kin.

²² Yamehuə kirik kape niməhuak kape nāmə Isrel, nhagin e Jaeras, ruə məm Yesu, mənimkur ye nimrin

²³ kini masək ətgin, mīmə, “Yhajoun, piakəskəh kafak nimhəyen rineriaji. Yuə-ru mərəhu-pən kwermim iran, pəh in rəsanin.”

²⁴ Kini Yesu rivən iriū min.

Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əriū. Mamhasig-sig əriə minə, misarkurao ye Yesu.

²⁵ Piraovin kirik aikin rimivəh nəmhəyen kape piraovin. Rimivəh nimhəyen ai meriaji newk twelef, nəmhəyen rapəh nirkəkien.

²⁶ Nipig minə fam, ramərig nəmhəyen. Kini rivən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyen kafan. Mərig nəmhəyen ripəh neiwaiyuyen; ramor pik.

²⁷⁻²⁸ Nipig rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini rikin rəsik mə, “To yakpirap neipən kafan, mīpiəsanin.” Kini mivən mikwasig kin narmamə yamə mine kimnhakwasig kin Yesu, kini mərəo-pən mirap neipən kape Yesu.

²⁹ Nipig rimirap əmə neipən kafan, məsanin. In mīrkun mə to ripəh min nərigien nəmhəyen.

³⁰ Məknekin, Yesu rərig yerkin, mīrkun mə nanmin kafan ror huvə yermamə kirik. Kini rarharha maiyoh əriə mə, “?Pa e rimirap Yo?”

³¹ Narmamə kafan khani-pən tukun mhamə, “! Əmru! Kitawə khahum. ? Rhawor e nakamaiyoh mə pa e rimirap Ik?”

³² Mərig Yesu rarharha mamarhakīn yermamə yame rimirap In.

³³ Məknekin, piraovin ai rərig mīrkun naha nhagin yame rimnor in, kini muə məm Yesu, mənimkur ye nimrin. Migin pawk, mini fam ye nəfrakisien kafan.

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piakəskəh, nhatəyən kafam rimnor ik naknəsanin. Takamvən ye nəmərīnuyen. Kafam nəmhəyen ruirkək.”

³⁵ Yesu raməgkiar hanə, narmamə tiksīn khasi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kirik kape niməhuak kape nāmə Isrel, mhatərhəv-pə. Mhani-pən tuk Jaeras mhamə, “Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun mikir mivən. Kafam piakəskəh ruamhə ta.”

³⁶ Kini Yesu rimnərig nəgkiarīen a, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh nigīnien. Hatəta əmə irak.”

³⁷ Kini Yesu rini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jemes, mine Jon, piau Jemes irisīr min.

³⁸ Khatərhəv-pə imei yemehua a. Yesu rəm mə narmamə khapsaah aikin. Kisasək mamhauvrīg-uvrīg pik.

³⁹ Rauru-pən imə mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor nakamhauvrīg-uvrīg pik a? Piakəskəh ripəh nimhəyen, mərig ramapir əmə.”

⁴⁰ Kisarig, kisarh iakei iran.

Mæknekin Yesu rher-yerhav kin æriæ apa iruæ, mipæh æmæ rim piakæskæh a, mine nisini mine kwæræ misir ai yame karhikwasig kin In. Khavæn misæm piakæskæh a.

⁴¹ Kini Yesu rivæh kwermîn mini-pæn tukun mæ, "Talita kum." (Ye nægkiarien kapæriæ, nipran rimæ, "Piakæskæh, yakamni-pre tuk ik mæ, 'Hekimter'.")

⁴² Mæknekin, piakæskæh a rhekimter mæriwæk. (Kafan newk twelef æmæ.) Kimisæm norien ai Yesu rimnor, kisakur pik kin.

⁴³ Kini Yesu rini-pæn tuk æriæ mæ, "Takhapæh nisævsaoyen kin norien e kimi narmamæ. Kini havæhsi-pæn nævigien kirik kimin pæh ræn."

6

Næmæ ime Yesu kimisæpæh In
(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)

¹ Kini Yesu ritærhav min aikin, mivæn apa iman ikin. Narmamæ kafan minæ kimnhakwasig kin.

² Sabat yame ramuæ, In rimnævhag kimi narmamæ apa nimæhuak kape næmæ Isrel. Narmamæ khapsaah aikin. Kini kisærig kafan nægkiarien, kisakur pik kin. Mamhani mhamæ, "Man, ?In ravæh hiæ nirkunien e? ?Ramhawor mivæh nirkunien? ?Rhawor mor nîmtætien minæ e?"

³ Kitawæ kwænharkun ta kwæn e. In kwajikovæ æmæ kape yermamæ yame ravhirækin narimnar kin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minæ e Jemes, mine Josef, mine Judas mine Saemon. Kini kafan kakæ minæ kasaræ min e kitawæ miriæ." Kini narmamæ minæ a kasæmækin In.

⁴ Mærig Yesu rini-pæn tuk æriæ mæ, "Tukmæ profet kirik kape Kughen, narmamæ tukhasiai in. Kini mærig, narmamæ iman ikin, mine kwænæræus kafan minæ, iriæ pisin æmæ khapæh nhasiaiye in."

⁵ In a kwænmmaan a, ripæh nor-pikien nîmtætien. Mærig In ræræhu-pæn kwermîn ye narmamæ kwatiksîn yamæ mine kamhamhæ, kini mor huvæ æriæ.

⁶ Mærig Yesu rimnæm mæ narminæ iman ikin kapæriæ nhatætæyen rirkæk, rakur.

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamæ twelef mæ tukhatærhav misævsao kin narmaruyen kape Kughen
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kini ai, Yesu ræriwæk mamarkurao yerkwænu minæ aikin mamævhag kimi narmamæ.

⁷ Kini mokræn kin narmamæ twelef kafan mæ tukhauæ, kini mivæhsi-pæn nehuæyen kimi æriæ tuk nakotayen nanmin has ye narmamæ.

⁸ Kini mîmæ, "Tukmæ nakamhavæn ye swatuk, mhapæh nhavæhyen nar kirik. Takhapæh nhavæhyen bred, uæ nîtip uæ mane. Takhavæh æmæ kaskin.

⁹ Kini mhavæhsi-pæn sandel, mærig takhapæh nhavæhyen neipæn kiraru kiraru."

¹⁰ Mini-pæn min tuk æriæ mîmæ, "Nîpîg tukmæ nakhavæn yerkwænu kirik, misaræ ye mîmæ kirik, mîmæ a in a taksaræ æmæ ikin miseriæji mhatærhav ikin mamhavæn.

¹¹ Mærig tukmæ yerkwænu kirik ripæh norkeikeiye æmiæ mæ takhavæn imæriæ ikin, mhapæh nisætærigien kin æmiæ, takhatærhav imæriæ ikin, misarpita-arpita nimokruur ye sandel kapæmiæ. Norien e tukror nîmtætien mæ narmamæ yerkwænu a kimisor nar kirik rapæh næmhenien."

¹² Kini ai iriæ khatærhav, mhavæn, mhani-pæn tuk narmamæ mæ tuksarar ye nærigien kapæriæ tuk tævhagæ hah.

¹³ Kini masækota nanmin hah minæ ye narmamæ khapsaah. Kini masætæg-pæn nehe kwænkwaï olif* ye kapæn kapæ narmamæ khapsaah yamæ mine kamhamhæ, kini khahuæ.

Herod rimæ ta mæ Jon Baptaes ruæmrægh min
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)

¹⁴ Kini nævsaoyen kin Yesu ritærhav, kini king kape nar aikin, nhagin e Herod, rærig. Narmamæ tiksîn khamæ, "Mæ Jon Baptaes a. Mæ rimæmrægh min kini mamor pik nîmtætien."

¹⁵ Mærig narmamæ tiksîn khamæ, "Nikam. Mæ Elæja."

Kini mærig tiksîn khamæ, "Mæ profet pisin kirik. Ræmhen kin profet kupæn kape Kughen."

¹⁶ Mærig Herod rimnærig, mîmæ, "Nikam. Mæ Jon Baptaes e, yame yimnæræru ta nîpætæk nuan. Yækmæ rimimrægh min."

¹⁷ Herod rikin rimnāsik məknekin meinai in apa kupən, rimirəhsi-pən Jon Baptaes ye kalabus meinai piauni Filip rinamkir piraovin kirik, nhagin en Herodias; kini en, Herod rikir-ta min.

¹⁸ Mərig Jon rimini-pən tuk Herod mə, “Kamni-əhu mə takpəh nikir-tayen piraovin kape piam.”[†]

¹⁹ Kini niemha rhai Herodias tukun, mə tukrhopni Jon, mərig rineinein

²⁰ meinai Herod rimisiai Jon, mirkun mə in yermamə atuutuk kape Kughen, kini maməm vi vi in. Nipig Jon raməgkiar mukrekin kapan kapə Herod, kini Herod rorkeikei mə tukrərig min.

²¹ Mərig nipig kirik, Herodias rimivəh kwənmhaan tuk nhopniyen Jon. Herod rimnor nəviginien ehuə kirik mamor nipig kafan yame rimnarha iran. Kini mokrən kin gavman kafan, mine namehuə minə kape mobael, mine namehuə minə tiksin apa Galili; khaue ye nəviginien kafan.

²² Kini piakəskəh kape Herodias rivən min aikin, mamor danis ye nimririə. Nipig Herod mine in minə tiksin kimisəm, rikiriə ragien tukun.

Kini Herod rini-pən tuk piakəskəh ai mə, “Tukmə nakorkeikei naha nhagin, yakirkun nivəhsi-preyen kimik.

²³ Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen. Nar apnapig tukmə rehuae pawk, yakirkun nivəhsi-preyen kim ik.”

²⁴ Kini ai piakəskəh ai ritərhav maiyoh nisini mimə, “? Nisinik, jakaiyoh-pən kin naha nhagin tuk rimik?”

Kini ai rini-pən tukun mə, “Takvən maiyoh kin kapən kapə Jon Baptaes.”

²⁵ Məknekin, piakəskəh ai raiyu, mivən məm yermaru, kini mimə, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mirəh muə kimi yo pəh yakəm.”

²⁶ Nəgkiarien ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rimnor nəgkiarien əutən ye nimri in minə tiksin. To ripəh nəpəhyen.

²⁷ Ror pən, rher-pən kin mobael kirik mə tukrivən mikisəru nipətak nuai Jon, mirəh kapan kapa muə. Kini mobael ai rivən apa kalabus, mikisəru ta nipətak nuai Jon,

²⁸ mərəhu-pən kapan kapa ye tikiplet. Mivəhsi-pən kimi piakəskəh ai, mə tukrivəh mivən kimi nisini.

²⁹ Mərig narmamə kape Jon Baptaes kimisərig nəvsaoyen kin, khavən mharəh nipran, mhavən misərhəhu-pən ye nəpəəg kapier.

Yesu rimivəh nəviginien rikaskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faeftaosen kin (Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³⁰ Kini aposol minə kape Yesu khasi-pən min yerkwənu yamə mine Yesu rimnher-pən kin əriə ikin, mamhauə misəvsao-pən kin norien kapəriə mine nəvhagien kapəriə kimin.

³¹ Mərig narmamə khapsaah kimnhauə masəm In, kini iriə kafan narmamə minə kapəriə nipig rirkək tuk nəviginien. Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Hauə, pəh khavən apa ikin narmamə kharkək ikin kini misapis.”

³² Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot mhatarhav mhavən ikin narmamə kharkək ikin.

³³ Mərig narmamə khapsaah kisəm Yesu mine kafan narmamə minə kinamhavən, kini kharkun əriə. Kini khatərhav iməriə yerkwənu minə, misaiyu əkupən kin əriə.

³⁴ Mərig Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin rewaiyu tuk əriə meinai iriə kisəmhen kin sipsip minə tiksin yame yermamə rikək yame ramarha huvə tuk əriə. Kini In raməvhag kimi əriə mamni narimnar ripsaah.

³⁵ Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khaue misəm In. Mhani-pən tukun mhamə, “Kwənmhan əkwak eikin e, kini rinamenaiyu.

³⁶ Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh khavən apa yerkwənu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

³⁷ Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə kimiə əmə taksəvigin əriə.”

Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “? Jakshawor? ? Nakmə jaksoriah apnapig əmə tu hundred taosen vatu[‡] ye bred, mhawəhsi-pən kimi əriə?”

³⁸ Mərig raiyoh əriə mimə, “? Nakhavəh bred kuvhuun? Havən-ru misəm.”

Khavən misəm nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.

[†] **6:18:** Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine ye 20:21. Kini mərig tukmə piam rimha, kafan kwajikova rirkək, takamakeikei mikir kafan piraovin. (Dut 25:5-6). **6:19:** Lev 18:16 **6:30:** Luk 10:17

6:34: Nam 27:17; Mat 9:36 [‡] **6:37:** Nakirkun min niniyen məknekin, “?Nakorkeikei mə jaksoriah mane yame yermamə kirik tukror wok tukun makua seven ua?”

³⁹ Kini Yesu ruh rikiriä mimä, “Takhani-pən tuk narmamä minä en khavən yerki manvhirik yame rhuva, misäkwäta ye nimirin nimrin.”

⁴⁰ Nimrin tiksın wan handred. Kini nimirin tiksın fifti.

⁴¹ Kini ai Yesu rivah bred a kirkirip mine kəmam a kiraru, mivaag haktä mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəmam, mipik-pən kini kafan narmamä mä tukhapik misəvigin narmamä minä a kin.

⁴² Kini iriä kisəvigin tupriä rəsiis

⁴³ misəpəh nipəpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamä minä kimnhavai-pən ye nitip twelef khakwar min.

⁴⁴ Narmamä ai kimisəvigin, narman əmə, kisəmhen kin faef taosen.

Yesu raməriwək haktä ye nimar mar tahik

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Mənekin Yesu rini-pən tuk kafan narmamä mä tukhavəh bot kapəriä, misəviəfugin misəkupən mamhavən apa ye nıkar lugun, mhavən yerkwānu kirik, nhagin e Betsaeda. Pəh In raməmir, mher rik rik kin narmamä pəh kamhavən iməriä minä.

⁴⁶ Yesu raowia kin əriä, mapitan kin əriä, mhaktä mivən ye takwar kirik maməhuak.

⁴⁷ Rinəpignəp, bot ai raməmir hanə apa ye tame lugun. Mərig Yesu In raməmir pisin apa fiak.

⁴⁸ In maməm əriä kasəsua ye bot, misəm rəutən meinai nimətag ramuh əriä. Kisərig rahah misəsua ye bot ipakə reraan, kini Yesu rəriwək ye nimar mar tahik mivən pakə tuk əriä. Natukrapita əriä,

⁴⁹⁻⁵⁰ mərig iriä kimisəm raməriwək ye nimar mar tahik, khamə ta yarmhə. Kisətapar mhagin pik.

Mərig Yesu rini-pən tuk əriä mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

⁵¹ Kini ratpən ye bot, nimətag ror infamien. Kisəm kisakur rikiriä ragien.

⁵² Mərig kapəriä kapə riskai hanə. Kimisəm pawk Yesu rimnəvigin narmamä khapsaah kin bred, məpəh irəkwak ramswin, mərig kimnhapəh nharkunien mə In pa.

Yesu rimnor huvə narmamə kimnhamhə apa Genesaret

(Mat 14:34-36)

⁵³ Kini iriä kisəviəfugin ye lugun ai mhavhiak ye kwənmhaan kirik nhagin e Genesaret. Mhavi-təəkın kapəriä bot aikin.

⁵⁴ Kini mhavhiak, narmamä min aikin kimisəm Yesu kini kharkun In.

⁵⁵ Kini kisaiyu mhavən apa iməriä minä mhapiک narmamä yamə mine kimnhamhə ye nikaokao mhavən ikin pukaa Yesu ramvən ikin.

⁵⁶ Ikin minä fam Yesu ramvən ikin, yerkwānu ehua, mine yerkwānu kwəskwəh, narmamä minə khapiک narmamä minə kamhamhə, masərer əswasig kin ye swatuk pisiak. Kini misasək ətgin mə tukreighaan kin narmamä kamhamhə pəh kharap əmə nipeihage neipən kafan. Kini narmamä mi-fam yamə mine kimnharap, kimisəsanin.

7

Nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani hah Yesu

(Mat 15:1-20)

¹ Nəmhajoun tiksın kape loa kape Moses iriä Farisi minə khasi-pən Jerusalem mhaue misofugin-pən tuk Yesu

² kini misəm mə narmamä tiksın kape Yesu kasəvigin mamhavəh nəmkimik kirik meinai khapəh nisəravyn rəri-pən natuakəmien kape nəmə Isrel.

³ (Farisi minə, mine nəmə Isrel minə fam kamhakwasig kin narəyen kupən kapəriä. Tukmə khapəh nisəravyn rəri-pən norien kapəriä, to khapəh nisəvinien.

⁴ Kini, tukmə khasi-pən apa maket, mhaue yerkwānu, kini mhapəh nisəravyn, to khapəh min nisəvinien. Kapəriä natuakəmien ripsaah ye nıkarin kape nəspir-tayen nəmkimik ye pənkin, mine sospen mine besin kapəriä).*

⁵ Kini Farisi minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses kinəsaiyoh Yesu mhamə, “? Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnəsəvhag-pə kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisəravyn rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriä mimä, “Eh. Kapəmiä niniyen rhuva, mərig kapəmiä norien in rahas. In apa kupən, profet kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəfrakis ye nıkarin kapəmiä mirai mamni mə,

6:44: Mak 8:1-9 6:46: Luk 5:16 6:49-50: Luk 24:37 6:51: Mak 4:39 * 7:4: Nəmə Isrel kisəuji-pən min loa tiksın tuk loa kape Moses. Kini ai mharai-pən ye nəkwəkwə kirik kima, Mishnah.

“Nəmə minə a kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheria, mərig rikiria raməmir isək pik tuk Yo.

⁷ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini kapəria nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarien e kape Kughen, mərig ror əmə nərgien kin kape yermamə.’”

(Aes 29:13)

⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əria mə, “Kimiə nakwəsəpəh loa yame Kughen rimi vəhsi-pre, kini minamhakwasig əmə kin nərgien kape yermamə.”

⁹ Kini mini-pən min tuk əria mə, “?Kimiə nakhamə nakharkun pik nar? !Mərig nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə!

¹⁰ Səm-ru, Moses rimini kupən mima, ‘Takhasiai nisinmimə mine rimimimə.’ (Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mima, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ (Eks 21:17; Lev 20:9)

¹¹ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye mamə mine tatə kapəria, mhamə tukhani-pən tuk əria mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsi-pre kimik.’

¹² Nakasəvhag kimi narmamə məknəkin misətapig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinria mine rimria.

¹³ Ror pən narəyen kapəmia yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen. Kini masor narimnar khapsaah ror məknəkin.”

¹⁴ Kini Yesu rokrən kin narmamə mə tukhauə min. Mini-pən tuk əria mə, “Taksəterig huvə, misərig mharkun.

¹⁵ Nar raməmir irua, tukmə rivan yerki yermamə, to ripəh norien rəmkimik ye nimri Kughen. Nar ramtərhav yerki yermamə ramor rəmkimik ye nimri Kughen.

¹⁶ Yermamə yame nimətergin rarə, tukrərig huvə nəgkiarien e.”†

¹⁷ Kini Yesu rəta min ye narmamə ai, mivən imə. Kini narmamə kafan kisaiyoh kin niprai nuhpikien yame in rimini.

¹⁸ Kini rini-pən tuk əria mima, “?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein? Takharkun mə narimnar yame kamən to rapəh norien yermamə rəmkimik ye nimri Kughen.

¹⁹ Narimnar yame ror məknəkin to ripəh nivənien yerkin. Mivən ye tipeuə en mipitərhav hana min.” (Nəgkiarien a kape Yesu rini huvə fam nəviginien minə ye nimri Kughen).

²⁰ Kini In mima, “Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə in en ramor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen.

²¹ Meinai yerki yermamə, nərgien hah ripsaah, rəmhen kin nəkrəhyen kin piraovin, nhopniyen yermamə, napir-pəniyen tuk piakwənahin, nəkrəhyen,

²² nəptigien kin nautə, norien has, nor-apnapigien nar, neikuəyen, niniyen nıkar jir, nanipinien, nəgkiar-ausitien, mine nətəwaoyen.

²³ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə mor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen.”

Piraovin kirik yame pəh nien mə kwənərus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu (Mat 15:21-28)

²⁴ Kini Yesu ritərhav min aikin meiwaiyu ərhav kwənmhaan ehua kirik, nhagin e Taea. Maiyu apis-apis pawk, mivən imə, mərig narmamə a kharkun mə In eikin e.

²⁵⁻²⁶ Kini piraovin kirik, nanmin has rimnəmir ye kafan piakəskəh. Pian ai pəh nien mə kwənərus kape Isrel. In rimnarha apa Fonisia, ye provins a Siria. Kini rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini rua, mənimkur ye nimrin masək ətgin mə tukrəko ta nanmin has ye kafan piakəskəh.

²⁷ Mərig Yesu rini-pən nuhpikien kirik tukun mima, “Pəh kwajikovə minə əmə tuksəvigin tupria rəsiis. Ripəh natuatukien mə tukvəh nəviginien ne kwajikovə karakikin-pən kimi kuri minə.”‡

²⁸ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisənien nimsimsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol.”§

²⁹ Kini Yesu rini-pən min mə, “Nimnhorpin məknə nəgkiarien, rhuvə. Nanmin has ruatərhav ta ye kafam piakəskəh. Rerig-pən imam yerkwənu.”

³⁰ Piraovin ai rirerig-pən iman yerkwənu məm kafan piakəskəh ramapir huvə ye nikaokao. Nanmin has ruatərhav iran.

† 7:16: Nəgkiarien ye v. 16 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

‡ 7:27: Yesu raməgkiar kin kuri meinai namə Isrel iria khamə namə Fonisia mine namə Siria kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mipəh nasituyen ye kwajikovə minə kape tanə pisin. § 7:28: Pian a rimnəgkiar kin nimsimsi nəviginien ror nuhpikien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nipar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

Yesu rimnor huvə kəru kirik, mor huvə min rəgkiar

³¹ Kini ai, Yesu ritərhav min provins a Taea, kini meiwaiyu-pə mapita provins a Saedon, muə e Galili, mivən kwənmhan ehua kirik nhagin e Dikapolis. ³² Kini kharəh kəru kirik yame ripəh nəgkiarien, mhauə kimin. Misaiyoh-pən Yesu mə tukrəəhu-pən kwermīn ye yermamə ai, pəh rhuva.

³³ Kini Yesu rivəh yermamə ai, miravən isok tuk narmamə, mivəhsi-pən kwənkwa kwermīn ye nimətərgi yermamə ai, məjai kwənkwa kwermīn, kini mirap neramī yermamə ai.

³⁴ Kini marha faktə ye neai, mərig kafan nərigien ripam, kini meihagh əpir. Kini mini-pən tuk yermamə ai mə, “!Efata!” (Nipran rimə, “!Əkwag!”).

³⁵ Məknəkin, nimətərgi yermamə ai rəkwag, kini neramīn rihuatuk, məgkiar huvə.

³⁶ Kini Yesu rini-əhu əutən tuk narmamə mə tukhapəh nisəvsaoyen kin norien a. Mini-əhu əutən pawk, mərig iriə kisəvsao kin mamharpin.

³⁷ Kini iriə kisakur pik kin nimtətien a, mamhani mhamə, “Man. Kwən a rapita. Rirkun nar əfrakis. Ramor huvə kəru minə mine narmamə khapəh nisəgkiarien.”

8

Yesu rimnor nimtətien kirik, maməvigən narman fo taosen

(Mat 15:32-39)

¹ Ye nīpig a, narmamə khapsaah khauə min misəm Yesu. Iriə, nəriə nəviginiyen rirkək. Ror pən Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mə,

² “Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kasəmīr nīpig kisīsə, kini nəriə nəviginiyen rirkək.

³ To yakher-pən kin əriə yerkwānu kamhavən, kirik rəmkərav ye swatuk, nīmīn rapig, kini rimi, meinai tiksīn kimnhasi-pən isok.”

⁴ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəriə nəviginiyen? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

⁵ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven.”

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” Kini mivəh nīpar bred ai, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə mə tuksəvigīn narmamə kin aikin. Kini ai iriə kisor.

⁷ Kwaji kəmam tiksīn min aikin. Yesu rini vi vi Kughen tukun, mini mə tukhavəhsi-pən min kimi narmamə ai.

⁸ Kini kisəvigən, tupriə rəsiis fam. Misəpəh nīpərpərin mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven.

⁹ Iriə kiməsəvigən, narman əmə, rəmhen kin fo taosen. Kini Yesu rher rik rik kin əriə.

¹⁰ Kini ai iriə kafan narmamə minə, mhavən ye bot, mhavən apa kwənmhan ehua kirik, nhagin e Dalmanuta.

Nəmhajoun minə kape loa kape Moses khamə tuksəm nimtətien kirik

(Mat 16:1-4)

¹¹ Kini ai, Farisi tiksīn khauə masəni-əhu Yesu mə to rapəh norien nimtətien kirik ye nīmīriə ye nəsaniniyen kape Nanmin kape Kughen.

¹² Kini Yesu rikin rəpou, meihagh əpir, mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e kimiə narmamə nakəsarə ye rao e, nakhamə taksəm nimtətien kirik? Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə taktəkun ai, to nakhapəh nisəmīen nimtətien kirik ror məknənkin.”

¹³ Kini Yesu rəpəh nəmhajoun minə a, matpən min ye bot, məviəfugin-pən ye nikar lugun.

Yesu rimnor kwirig kimi kafan narmamə minə meinai kapərhiə kapə riskai pik

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəru kin bred mhavəh əmə nīpəh bred kirikianə əmə.

¹⁵ Kini Yesu rimnor kwirig kimi əriə ye nuhpikiniyen mīmə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə, mine Herod.”*

¹⁶ Kini kinəsaiyoh əriə minə kin nīprai nuhpikiniyen a, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rimə kimnhapəh nhavəhyen bred uə?”

¹⁷ Mərig Yesu rirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e nakasəm əmiə minə mə bred rikək? ?Nakshawor mhapəh nisəm-huvəyen? ?Mishawor mhapəh nisərig-huvəyen? Kapəmiə kapə riskai pik.

8:9: Mak 6:35-44 8:12: Mat 12:39; Luk 11:29 * 8:15: “Yis” in nar kirik ror bred ramasiis. Yesu ramni yis meinai nəvhagien kape nəmhajoun kape loa kape Moses mine Herod rivan yerki narmamə, ror nərigien kapəriə ramasiis kin nahasien. 8:15: Luk 12:1 8:17: Mak 6:52

¹⁸ Nimmrimia pawk ama eikin, marig nakhapah nisamien. Nimatargimia pawk ama eikin, marig nakhapah nisargien. Tukma ror nakwasarukin fam narimnar yame kitawa kimisor.

¹⁹ Nipig yimivah nipar bred kirkirip, makapir-pir, mahi-pen kimi narman faef taosen kisan, marig kimsapah niparpap navinginien, ?nakhavai-pen ye nitip kuvhuun?"

Khamā, "Twelef."

²⁰ Kini rara maiyoh min aria ma, "Nipig yimivah nipar bred seven, mahi-pen kimi narman fo taosen kisan, kini mhapah niparpapin, ?nakhavai-pen ye kameiru kuvhuun?"

Khamā, "Seven."

²¹ Marig ama rini-pen tuk aria ma, "?Marig rhawor? ?Nakaseinein hanā Yo?"

Yesu rimnor huvā nimrin pis kirik rhuvā min

²² Kini ai khaue mahaviak min yerkwanu kirik nhagin e Betsaeda. Kini narmama tiksins kharah nimrin pis kirik mhaue kimi Yesu ma tukrarahu-pen kwermin iran.

²³ Kini Yesu riwāh kwermin yermama ai mikir miravan isok tuk yerkwanu. Kini ai, rajai nimrin, kini marahu-pen kwermin iran, mimā, "?Nakarha mamam nar uā nikam?"

²⁴ Mānekin, yermama ai ram nar. Kini mimā, "Nāfrah, yakamam narmama kaseriwāk. Marig kisam namhen ama iria nai minā."

²⁵ Kini Yesu rara marahu-pen kwermin ye nimrin, kini ai yermama ai rarha huvā. Kini nimrin ramtir, mam huvā nar.

²⁶ Kini Yesu rher-pen kin mamni mimā, "Takvan apa imam ikin, marig takpah nivānien yerkwanu e nimasi-pen ikin."

Pita in ramniarhav mā Yesu In Kristo

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Kini ai Yesu mine kafan narmama khatarhav min mhavan yerkwanu minā ipakā tuk kwamman ehuā kirik nhagin e Sisaria Filipae. Kisariwāk mamhavan ye swatuk, Yesu ramaiyoh aria ma, "?Marig narmama kamhani mā Yo e pa?"

²⁸ Kini khani-pen tukun mhamā, "Tiksins khamā Ik e Jon Baptaes; tiksins khamā Ik e Elaeja tu; kini tiksins khamā Ik e profet kupan kirik kape Kughen."

²⁹ Kini In raiyoh aria ma, "?Marig kimaia nakamhani mā Yo e pa?"

Marig ama Pita rima, "Ik e Kristo."*†

³⁰ Kini ai Yesu rini-ahu autan pen tuk aria ma tukhapah nhani-pānien tuk narmama.

Yesu rimnakupān mīrkun, mīni-ārhav mā tukrimhā, kini mīmragh min

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kini Yesu ririkakun mamavhag kimi kafan narmama minā mimā, "Yo, Ji Yermama, jakarig namhāyen ye narimnar khapsaah. Nāmehua kape nāmā minā Isrel, mine jif pris minā, mine namhajoun kape loa kape Moses, tuksamākin Yo mhani mā Yo jakmhā. Marig nipig kisiasar tukruā mivān, kini Yo jakimragh min."

³² Rini-ārhav-pen huvā tuk aria, mānekin Pita rikir In, mwapta iraria, kini mamniāhu-pen nāgiarīen yame Yesu rimini.

³³ Marig Yesu rarar, mam kafan narmama minā, mīni-pān skai tuk Pita mimā, "¡Setan ! Ap ikin e! Nārigien kafam ripah namhenien kin nārigien kape Kughen. Nārigien ama kape yermama."

Yermama kape Yesu tukrāta ye narimnar yame in atuk rorkeikei

(Mat 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴ Yesu rokrān kin narmama mifam aikin a, mine narmama kafan, khaue kini rini-pen tuk aria mimā, "Tukma yermama rima tukrikwasig kin Yo, tukramakeikei mēta ye nārigien kafan, kini tukma rārig pawk nāmāhāyen rāmhen kin nāmāhāyen ye nāmāhāyen ye nai kamarkwao kin, marig tukrikwasig kin Yo."

³⁵ Yermama yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukramakeikei mimhā. Marig yermama yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarā ye nimraghien rerin.

³⁶ Tukma yermama kirik kafan nautā rehua pik ye tokrei tanā e, marig in ramarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei.

³⁷ Marig nar kirik rirkak min tuk nivāhāyen nimri nimraghien kafan.

³⁸ Narmama yame kasarā ye rao e kwāsapah Kughen masor pik tāvhagā has. Tukma nakauris kin nini-ārhavāyen nhagik mine nāgiarīen kafak ye nimri mirh, Yo min jakauris kin nini-ārhavāyen nhagin nipig Yo, Ji Yermama, jakrerig-pā min kimawā agelo rhakā minā ye neiuhāyen kape Rimik."

8:19: Mak 6:41-44 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69 † 8:29: "Kristo" mine "Mesaea" kwam namhen. Nipran rima, "Yermama yame Kughen rimini kupan mā tukrher-pā kin tuk niwāh-miraghien atawā." 8:30: Mak 9:9 8:34: Mat 10:38-39; Luk 14:27 8:38: Mat 10:33

9

¹ Kini Yesu rini-pən min, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə tıksin kasarə ikin e to khapəh nhaməyən miseriaji nıpiğ narmamə tuksəm Kughen ravəh nehuəyən tuk narmaruyen ye narmamə.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nımrin rukreikin muə mor pisin
(Mat 17:1-9; Luk 9:28-36)

² Nıpiğ sikis ruə mivən, Yesu rikir Pita, Jemes mine Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimirhkwasig kin. Kharərer mhrəm mə nıprai Yesu rukreikin muə mor pisin.

³ Neipən kafan rhawən pik. Kini to yermamə kirik ye tokrei tanə e rıpəh norien neipən kirik rhawən məslə məknakin.

⁴ Kini yermamə misir ai kafan kirkəm yemasur kupən mir kape Kughen kiraru, Elaeja mine Moses, kratarhav-pə min, mawəgkiar irisir Yesu.

⁵ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun, rhuvə mə kimasir jakrharə əmə ikin e. Pəh yakrharkwopək nımə kisısər: Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁶ (Khrigin, kini Pita rımnəgkiar apnapig əmə).

⁷ Məknəkin napuə kirik reiwayıy, muvrig əpis əriə. Kisərig nəgkiarın kirik risi-pən ye napuə mımə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. !Taksətərig kin In!”

⁸ Məknəkin, krharhaha, mrhipəh min nirkəmien əriü. Yesu pisin əmə ramərer.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rımini-əhu ətən pən tuk ərisir mımə, “Takrhıpəh nirkəsaoyen kin mırheriaji Yo, Ji Yermamə, jakımrəgh min ye nımhəyən kafak.”

¹⁰ Kini irisir kimirkhıvəh tım tım nəgkiarın kape Yesu, mərig irisir atuk əmə kirkhaiyoh ərisir minə mırhımə, “?Nəgkiarın e ramni, tukrımhə mıməgh min, nıpran ramni naha?”

¹¹ Kini kınirkhaiyoh Yesu mırhımə, “?Rhawor nəmhajoun kape loa kape Moses khamə Elaeja tukraməkeikei muə məkupən kin Kristo?” (Mal 3:1)*

¹² Kini Yesu rımə, “Nəfrakis. Elaeja rımnəkupən muə tuk nətu-huvəyən narımnar fam. ? Mərig rhawor Nəkwəkwə kape Kughen rımə ‘Narmamə tuksəməkin Ji Yermamə kini tukrərig nəmhəyən ye narımnar ripsaah?’ †

¹³ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Elaeja ruauə ta. Kini narmamə kasəri-pən nərigien kapəriə misor ahas pən tukun, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rımini.”

Yesu rımnəkota nanmin has ye pikwarien kirik
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Irisir krhuə iriə narmamə minə kape Yesu, misəm min narmamə khapsaah. Namhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə kape Yesu kasotgoh kimi əriə minə.

¹⁵ Məknəkin misəm Yesu, kisakur, kini misaiyü mhavən tukun misətarım-pən iran.

¹⁶ Kini Yesu raiyoh kafan narmamə mımə, “?Nakasotgoh kimi nəmə minə e tuk naha?”

¹⁷ Kini mərig yermamə kirik ruə mını-pən tukun mə, “Yhajoun, yo yımirkəh kafak pikwarien muə mə jakəm Ik, meinai nanmin has raməmır iran, mamor in reinein nəgkiarın.

¹⁸ Tukmə nanmin has rərər-pən pik iran, kini məməsuə kin, ramımır-pən ye nımoptanə. Nehe nəkwən ramtərhav, məmoh kwəruə, kini nıpran rıkimkim pik. Kini yakaiyoh-pən kafam narmamə mə tuksəko-ta nanmin has, mərig kaseinein.”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towel, nhatəyəyən kapəmıə rirkək. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nıpiğ nakpishatətə irak? Harəh pikwarien en mhaue.”

²⁰ Kini kharəh mhaue kimin. Nıpiğ nanmin has rımnəm Yesu, məknəkin ror pikwarien a rətəmnimin, məməsok-əsok ye nımoptanə. Kini nehe nəkwən ramtərhav rhawən.

²¹ Kini Yesu raiyoh-pən rım pikwarien mə, “?Rımnor məknəkin m-kivhuun ai taktəkun?”

Kini rini-pən tukun mə, “Rımnamarkəskəh mırıkakun.

²² Nıpiğ ripsaah nanmin has raməsua-pən kin ye nap uə ye nu, mamarkut mə tukrımhə. Tukmə nakirkun nasıtuyen, rıkim reiwayıy tuk əmawə, kini masıtu.”

²³ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakhawor məmıyoh mə yakirkun nasıtuyen uə? Yakirkun norien narımnar fam kimi narmamə yamə mine kashatətə irak.”

²⁴ Məknəkin, rım pikwarien ai rok-rapomh mını mə, “Yakamhatətə, mərig kafak nhatəyəyən rarkəskəh. !Takor yo mə jakhatətə pik min iram!”

9:1: Mak 13:30 9:7: Wok 3:22; 2 Pita 1:17-18 * 9:11: Əmru Mat 11:14, 17:12, mine Luk 1:17. 9:12: Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 † 9:12: Aes 53:3 ramni mə Mesaea tukrərig nəmhəyən tuk narımnar ripsaah. 9:13: Mat 11:14 9:23: Mat 21:21; Mak 11:23

²⁵ Kini Yesu rəm mə narmamə kamhauə ipakə tukun, kini rəgkiar pən skai kimi nanmin has mima, “Ik nanmin hah. Nimətgərim rəru. Nakeinein nəgkiarien. Yakamni-pre tuk ik mə takəta ye pikwarien e, mipəh min nuəyen tukun.”

²⁶ Məknəkin nanmin ai rok-rapomh mor nıprai pikwarien ai rətmnimin kini mətə iran. Kini iriə kisəm nıprai pikwarien ai mamhani mhamə, “Ruamhə əgkəp.”

²⁷ Mərig Yesu rıvəh kwermın, mivi haktə, kini rhekimter.

²⁸ Kini Yesu rauru-pən min imə, iriə pisin əmə kafan narmamə minə kınh kisaiyoh In mhamə, “?Kimawə yakshawor miseinein nəkotayen nanmin has a?”

²⁹ Kini Yesu rımə, “Nanmin has yamə mine kisor məknəkin, nəhuakien pisin əmə rirkun nəkotayen əriə.”[‡]

Yesu rımini-ərhav min mə tukrimhə

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Kini khatərhav-pən min aikin mamhavən misapita yerkwau minə e Galili. Mərig Yesu rıpəh norkeikeiyen mə narmamə tukharkun kwənmhaan yame In ramarə ikin,

³¹ meinai In raməwhag kimi kafan narmamə minə mamni mə, “Yermamə kirik tikreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak. Mərig tukshopni pawk Yo, tukreriaji nipig kisısə, Kughen tukror min Yo yakımragh.”

³² Mərig narmamə minə kafan khapəh nharkunien nıprai nəgkiarien a. Mhagin min kin naiyohyen kin nıpran.

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kini khatərhav-pə min ye yerkwau kirik, nhagin a Kapaneam, mhavən ye nəkwai nima. Kini Yesu rımnaiyoh kafan narmamə mima, “?Naksəriwək ye swatuk, masotgoh kimi əmiə minə tuk naha?”

³⁴ Kini iriə khapəh nhaniyen nar kirik tukun meinai kımnamhauə ye swatuk masotgoh mə iriə pa nhagin in rehuə rapita əriə minə tiksın.

³⁵ Kini Yesu ritei-əhu məkwətə mokrən kin kafan narmamə twelef khauə, kini mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimia kirik rımə tukreihuə mapita narmamə, kafan nərigien tukraməkeikei meiwaiyu əgkəp. Kini mamor atuə kin əmə kape narmamə.”

³⁶ Kini rırəh kwajikovə kirik mərip in ye kwerkwau irəriə. Mirəh-si haktə, mini-pən tuk əriə mima,

³⁷ “Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. Kini pəh nien mə ramasitu əmə irak, mərig ramor min kimi Yermamə yame rımnher-pə kin Yo.”

Yermamə yame rıpəh nini-hahyen ətawə, kitawə kirik en

(Mat 19:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2)

³⁸ Kini Jon rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun. Yermamə kirik e yakasəm rawəh nhagin maməkota nanmin has kin ye narmamə. Kini yakhani-əhu meinai rıpəh nien mə kitawə kirik.”

³⁹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Takhapəh nhani-əhuyen. Yermamə yame rawəh nhagik mamor nımtətien kin, to rıpəh narar-minien mini has nhagik.

⁴⁰ Yermamə yame rıpəh nini-hasien ətawə, in kitawə kirik.

⁴¹ Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu ye pənkin, mivəhsi-pre kimi əmiə meinai kafak e kimia, kini Yo e Kristo, kini kwən en, tukrıvəh əfrakis nərokien iran.”

⁴² Kini Yesu rini min mə, “ Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpınien ehua kimin. Kini narpınien a tukrıkai rapita yame kiruk-pən kapiyer kirik ye nipətək nuan, karkwərhao kin apa ye tame tahik mə tukrəmmın.

⁴³ Kini tukmə kwermim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəraru ta. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehua kin kwermim kwis mir, yame nap to rapəh nıpisien.

⁴⁴ In aikin, sırat minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nıpisien. §

⁴⁵ Kini tukmə nihum ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəraru ta. Rhuvə pik mə takpəh nihum kirikianə, mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nihum kwis mir.

9:26: Mak 1:26 ‡ 9:29: Swatuk pisin kirik tuk niniyen v. 29: “Nanmin has yamə mine kisor məknəkin, nəhuakien əmə mine nəpəhyen nəviginien, rirkun nəkotayen əriə.” 9:30: Jon 7:1 9:31: Mak 8:31; 10:32-34 9:32: Luk 9:45

9:35: Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 9:37: Mat 10:40 9:40: Mat 12:30; Luk 11:23 9:41: Mat 10:42 9:43: Mat 5:30 § 9:44: v. 44 rıkək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

⁴⁶ In aikin, sirat minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipsisien.*

⁴⁷ Kini tukmə nimrim ramor nakamər təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikianə mivən kin apa ye rao ye neai. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nimrim kwis mir.

⁴⁸ In aikin

“ ‘Sirat minə to khapəh nhamhəyen,

Kini nap min to rapəh nipsisien.’

(Aes 66:24)

⁴⁹ “Nap tukrəsaah-əsaah pən ye narmamə fam rəmhen kin yame kaməviətəg-pən nigar ye nəviginién.

⁵⁰ Nigar in nar huvə kirik. Kini mərig tukmə nigar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Pəh narəyen kapəmiə tukrheikən, kini takasarə ye nəmərinyuén.”

10

?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kini Yesu rarə mitərhav min aikin mivən provins e Judia, mivən maməmir apa nikar nu kirik nhagin e Jodan. Kini narmamə khapsaah kimnhauə min masəm In. Kini In raməvhag kimi əriə, rəmhen kin yame In ramor rerin.

² Kini Farisi tiksin khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tukmə-ru mə tukrini nagkarién kirik rapəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Rhawor tukmə yerman rəpəh kafan piraovin? ?Ramakapir loa uə nikam?”

³ Kini Yesu raiyoh-pən əriə mīmə, “?Naha e loa Moses rimivəhsi-pre kimi əmiə məkupən?”

⁴ Kini iriə khamə, “Moses rimneighan kin mə yerman rirkun niraiven nəkwəkwə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in.”*

⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Moses rimirai loa en meinai kapəmiə kapə riskai pik.

⁶ Mərig kupən, nipig Kughen rimnərhə nimoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’ (Jen 1:27)

⁷ Ror məknakin mə yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriu piraovin mwarə kirikianə.

⁸ ‘Tukwarə mə nīprairiu kirikianə.’ (Jen 2:24) Kini iriu kwis tukwarə kirikianə.

⁹ Meinai Kughen riməviəfugin məknakin əriu, yermamə to rīpəh nakapirien narəyen kapəriu.”

¹⁰ Kini ai, Yesu mine kafan narmamə kharerig-pə yerkwanu, kini iriə kisaiyoh-pən min kin.

¹¹ Kini In rini-pən min tuk əriə mīmə, “Yerman yame rapəh kafan piraovin mamvən mamarkurək-pən min ye piraovin pisin, ramor təvhagə hah ye kafan hanə piraovin.

¹² Kini piraovin yame rapəh kafan yerman, kini mivən mamarkurək-pən min ye yerman pisin, in min ramor təvhagə has ye kafan hanə yerman.”

Yesu rīvəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə minə

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Kini narmamə tiksin khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm Yesu, mə In tukrərhə-pən kwərmin irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

¹⁴ Kini Yesu rəm, niemhəa rhai In, kini məkkiar skai pən kimi əriə mīmə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en.

¹⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin rīpəh nagienien tuk nivəhyen kafan narigien rewaiyu rəmhen kin kwajikovə, to rapəh nivənien ye Rao ye Neai.”

¹⁶ Kini In mipik kwajikovə minə kini mərəhu-pən kwərmin irəriə, kini mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

Yermamə kirik kafan nautə rehuə, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nimraghien rerin

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷ Kini Yesu rarə, mapitan kin əriə, kini yermamə kirik raiyu muə məm. Kini mənəmkur ye nimrin. Mini-pən tukun mīmə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mine yakamarə rerin?”

¹⁸ Kini Yesu rīmə, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə.

* **9:46:** v. 46 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. **9:47:** Mat 5:29

* **10:4:** Nagkarién e raməmir ye Dut 24:1-4. **10:8:** Efes 5:31-33 **10:11:** Mat 5:32 **10:15:** Mat 18:3

¹⁹ Ik nakwirkun ta loa yame Moses rimini mā, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napir-pənien tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Kini mipəh neikuəyen kin nəkrəhyen. Tuk nipig minə fam takamsiai rimim mine nisimim.”[†]

²⁰ Kini kwən ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

²¹ Kini Yesu rəm tim tim kwən ai, kini morkeikei pik. Mini-pən tukun mimə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye rao ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²² Nipig kwən ai rimnərig nəgkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah. Rarar map ta ye Yesu.

²³ Kini Yesu rarəhə-pən məm kafan narmamə kini mini-pən tuk əriə mimə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehua tuk nivənien pəh Kughen rarmaru irəriə.”

²⁴ Kini kafan narmamə kisakur kin nəgkiarien ai. Kini in rarə mini-pən min tuk əriə mimə, “Kwajikovə kafak minə, rautən pik tuk yermamə tuk nivənien pəh Kughen rarmaru iran.”[‡]

²⁵ ?Nakasərig mə narmiragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehua, rəutən pik tukun tuk nətəyen aikin a pəh Kughen ramarmaru iran.”

²⁶ Kini narmamə kafan minə kisakur, minəsaiyoh əriə minə, mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

²⁷ Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mā, “Nar e, to yermamə ripəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁸ Kini Pita rəhkimter maiyoh min mimə, “?Mərig rhawor irəmawə? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhauiə, mħakwasig kin Ik.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mā, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə, uə nəsimien kafan tuk nini-ərhavien Nəgkiarien Huvə kape Kughen,

³⁰ narimnar a to khapəh nharkək-min-ien tukun. Yermamə ai, tukrivəh tain ye tokrei tanə e rəmhen kin wan handred, rəmhen kin nimə, mine piauni, mine nisini, mine kafan kakə, mine kafan kwajikovə, mine nəsimien kafan (mərig tukhauh min in). Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin.

³¹ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

*Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Yesu rikir əriə mhavən. Kini kafan narmamə kisakur pik. Kini narmamə apnapig tiksın yamə mine kimnhakwasig kin əriə, kimnhagin min. Kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef mə tukhauə kirikianə. Kini mini-ərhav narimnar yame tukritərhav-pən tukun.

³³ Kini mini-pən mimə, “Taksərig-ru. Taktəkun ai kamhavən Jerusalem. Kini ikin aikin a, narmamə tiksın tukəsəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi Jif Pris mine namhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə tukshopni Yo. Miseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel,

³⁴ pəh tuksarh iakei irak, kini misərig-əvhin əpəs Yo, misərkis-ərkis Yo, kini mishopni Yo. Kini mərig jakamragh min ye nipig yame ror kisəsər kin.”

*Jemes mine Jon kwaiyoh kin nar kirik tuk Yesu
(Mat 20:20-23)*

³⁵ Kini ai, Jemes mine Jon, kwajikovə mir kape Sebedi, kirauə mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Yhajoun, yakworkeikei nar kirik mə takor kimi əmru.”

³⁶ Kini Yesu raiyoh mā, “?Nakworkeikei naha?”

³⁷ Kini krəmə, “Yakworkeikei mə kimru kirik tukrəkwətə ye nikarim matuk, kini kirik tukrəkwətə ye mawor, nipig Ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

³⁸ Mərig Yesu rini-pən tuk əriu mā, “Kimiru nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhen mə takwərig min nəmhayen ye nipraimiru

[†] **10:19:** Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20. [‡] **10:24:** Nakirkun niniyen min məknekin, “Riskai pik tuk yermamə yame ramətigə pik ye kafan nautə, tuk nivənien ye Rao ye Neai.” **10:31:** Mat 20:16; Luk 13:30 **10:34:** Mak 8:31; 9:31

rəmhen kin yame Yo jakərig uə? ?Uə nakramə kimiru nakwəmhen mə takwarə ye nīpig əutən rəmhen kin yame Yo jakarə iran?”*§

³⁹ Kini iriū kramə, “Ehə. Kimru yakwəmhen.”

Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru nakrarkun niwərigien nəmħayen rəmhen kin yame Yo jakərig. Kini kimiru nakrarkun min narəyen ye nīpig əutən rəmhen kin yame Yo jakarə iran.

⁴⁰ Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwətə ye nikarik matuk, kini kirik ye mawor, Yo yakeinein niwəhsi-preyen. Mərig Kughen rimivəhsi-pən kwənħan mir e kimi narmamə yamə mine In rimini-ta mīmə iriə tuksəkwətə ikin.”

⁴¹ Nīpig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin nar yame Jemes mine Jon kwaiyoh kin, niemħaa rhai əriə tukun.

⁴² Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehua yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehua minə kasəviətərəkın-əhu pik əriə mħamə tukamħakwasig əmə kin əriə.

⁴³ Mərig rīpəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə minə tiksın, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmīə.

⁴⁴ Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukramkir əmiə maməkupən, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmīə fam

⁴⁵ meinai Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə yimauə mə narmamə tuksor atuə kin kafak. Mərig yimauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nīmragħien marpin nīmragħien kin kape narmamə fam.”*

Yesu rimnor huvə nīmri Batimeas

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwānu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mħatərħav min, narmamə khapsaah kimnħakwasig kin. Kini nīmrin pis kirik ramkwətə ye nikar swatuk. Nhagin e Batimeas. (In kwajikovə kape Timeas). Nīpig fam in ramawə-pən kin mane tuk narmamə.

⁴⁷ Kini nīpig in rīmnərig mə Yesu, yemə Nasaret, ramuə, ramokrən kin mamni mə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rikim tukreihua tuk yo.”

⁴⁸ Kini narmamə khapsaah kisəgkiar-pən skai kimin, mħamə, “!Ah! Pim.”

Mərig in ramrīpin əmə ye nokrənien. Mamni mə, “! Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rikim tukreihua tuk yo.”

⁴⁹ Kini Yesu rarar, mini-pən tuk əriə mīmə, “Hani-pən tukun mə rua.”

Kini iriə khavən misokrən kin nīmrin pis ai, mħamə, “Eh. Agien. Yuvən. Ramokrən kin ik.”

⁵⁰ Kini nīmrin pis a rarar məknekin məpəkiək-ta kin kafan kot, kini mivən məm Yesu.

⁵¹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini rini-pən tukun mə, “Yħajoun. Yakorkeikei mə nīmrik tukrarħa, pəh yakəm nar.”

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Rħuvə əmə. Takamvən. Nħatətəyen kafam rimnor ik nakwahuvə min.”

Məknekin nīmrin rarħa. Kini rəm nar. Kini ai in mikwasig kin Yesu.

11

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mħatərħav-pən yerkwānu mir kīraru, nhagriū e Betfas mine Betani, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kīraru kafan, mīmə

² “Takravən yerkwānu a nakaravaag-pən ikin. Mwəm kwaji dongki kirik kipəh nəsuə-hanəyen iran, kimirkwəji. Nakrarsin, mwəsīg mirauə. ³ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre əmiru mīmə, “?Nakwhawor mawor məknekin?” Nakrani-pən tukun mīrəmə, ‘Yermaru rīmə tukrəsua ye dongki e. Pəh nien mə tuk tu, rarpin-pre min.’ ”

* **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50 § **10:38:** Ye v. 38, Yesu rīmngkiar kin nuhpikiniēn məkneikin, “?Nakrarkun nīranim-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə? ?Uə nakrarkun nīrawəhyen baptaes yame Yo jakpiwəh uə?” Mərig Translesien Komiti rīmnrī-pən yame Bislama Baebol ramni mħoprai nuhpikiniēn mīrai əmə nīpran. **10:39:** Wok 12:2;

Rev 1:9 **10:42:** Luk 22:25-26 **10:43:** Mat 23:11; Mak 9:35 * **10:45:** Mak 10:45 in rəmhen kin nuknei nərigien kape nakwakwə e yame Mak rīmīrai. **10:52:** Mak 5:34

⁴ Kini ai, kiravən mwəm kwaji dongki ai ramərer ye nikar swatuk. Kimirkwəji ipakə tuk kwəruə ye nimə kirik. Kini kirarsin,

⁵ narmamə tıksin kasərer aikin minəsaiyoh əriu mhamə, “Eh. Kwəə mir. ?Nakwhawor marirsin dongki e?”

⁶ Kini iriu krəni-pən nəgkiarien yame Yesu ruini-pən ta tuk əriu. Kini nəmə minə ai kseighan kin.

⁷ Kirarəh dongki ai mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeinə-pən ye nimetai dongki. Kini Yesu rəsua iran.*

⁸ Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mimhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk.

⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən ehua mamhani,

“!Səgnəgin Kughen!”†

Pəh khawəhsi-haktə Kwən e ramua ye nhag Yermaru.

¹⁰ Narmaruyen kupən kape kapətawə kaha Deved ruauə min.

!Səgnəgin Kughen yerpigir!”‡ (Sam 118:25, 26)

¹¹ Kini Yesu ritarhav-pən Jerusalem mivən ye nimə ehua kape Kughen, kini mamətamə. Rinenaiyu ta, iriə kafan narmamə twelef, kharerig-pən min yerkwənu kirik, nhagin e Betani.

Yesu rimini hah nai e figtri, ror siə kin

(Mat 21:18-19)

¹² Kəni rikwamer kin, iriə khatərhav min Betani, kini Yesu rimnəmkərav.

¹³ Kini məm nai e figtri, ramərer, nimarın ripsaah. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nimarın in əmə e in əmə. Rima-ta tukrəm kwənkwan kirik, məriɡ kwənkwan rirkək, meinai riphə neriaji-hanəyen nipig tukrikua iran.

¹⁴ Kini Yesu rəgkiar-pən kimi figtri a mimə, “Yermamə tukripəh min nənien kwənkwan tuk nipig kirik.”§ Narmamə kafan minə kisərig nəgkiarien ai.

Yesu rimnakota narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye nimə ehua kape Kughen

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Nipig khatərhav-pən Jerusalem, Yesu rīvən ye nimə ehua kape Kughen. Kini minaməko yerhav narmamə yamə mine kasor salem kin narimnar, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərəkita kin narimnar yame ramswin haktə ye tebol kape narmamə yamə mine kasor jenis ye mane; kini məsua kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.*

¹⁶ Kini mini-əhu mə narmamə tukhapəh nhapikien narimnar mhavən ye Nimə Ehua kape Kughen.

¹⁷ Kini mor kwirig kimi əriə mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Nimə Ehua kape Kughen, nimə kape nahuakien kape narmamə minə fam rarkurao ye tanimtanə.’ (Aes 56:11) Məriɡ kimia naksor ruə rəmhen kin ‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ ” (Jer 7:11)

¹⁸ Yesu rinaməgkiar, kini narmamə kisakur kin, misagien tukun. Ror pən, jif pris minə, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kimnhagin kin, masarhakin swatuk tuk nhopniyen.

¹⁹ Məriɡ rinamenaiyu, Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin.

Yesu rimnəvhag kin nuhpikinien kape nai a figtri

(Mat 21:20-22)

²⁰ Kini rikwamer kin, yenpig-enpig, kisəri-pən min swatuk ai, mhaue misəm nai ai figtri. Rinaukei minəriaji nuan minə.

²¹ Kini Pita, rikin raiyu masik nəgkiarien kape Yesu. Mini-pən tukun mə, “!Yhajoun, əmru! Nai e nimini has, rinaukei.”†

²² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takshatətə ye Kughen.

²³ Yakamni-pre əfrakis tuk əmia, mə tukmə kimia kirik rhatətə huvə ye Kughen, mini-pən tuk tukwas e mə tukraiye məsok pirə ye tahik məmnim, mipəh niniyen ye rikin kiraru, mhatətə əmə ye Kughen, kini nar en tukror əfrakis.

* **11:7:** Yesu ramkwotə-pən ye dongki, profesie ye Sek 9:9 ruauə minor nafrakisien kin. † **11:9:** Kimnhani mə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ **11:10:** Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova. § **11:13:** Luk 13:6

§ **11:14:** Yesu rəgkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, mini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. * **11:15:** Yesu rimnor məknekin, mamor fulfilem profesie kirik ye Sek 14:21. **11:18:** Mak 14:1

† **11:21:** Yesu ramni hah figtri ye Mak 11:14. Əmru futnot kafan. **11:23:** Mat 17:20

²⁴ Ror pæn, yakamni-pre tuk æmia mə tukmə naksəhuak, narimnar nakasaiyoh kin kimi Kughen, takhani nəfrakisien iran mə takhavəh, kini en mhavəh.

²⁵ Tukmə naksəhuak, mærig tukmə yermamə kirik rimnor nar kirik ripəh nəmhenien kimi æmia, takhapəh nisarpinien tai kafan təvhagə. Kini Kughen, Rimimīə ye Neai, In tukripəh min narpinien tai təvhagə hah kapəmia.

²⁶ Kini mærig tukmə kimīə nakasor tai təvhagə hah, Kughen min tukrarpin min tai təvhagə hah kapəmia.”[‡]

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rimasip-kaa (Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav-pə min Jerusalem. Kini Yesu rəriwək mivən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif Pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses mine nəmehuə kape kwənərus kape Isrel, khauə misəm In. Masaiyoh In mhamə,

²⁸ “? Nakamhawor narimnar minə e? ? Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁹ Kini Yesu rini-pæn tuk əria mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi æmia. Tukmə nakhani atuutuk, jakni-pre tuk æmia mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar minə e.

³⁰ ? Hani-pə ru tuk Yo mə pa rimivəhsi-pæn nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

³¹ Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əria minə mhamə, “? Tukshaw-ni e? Tukmə kitawə khani mə, Kughen rimivəhsi-pæn nehuəyen kimi Jon, mærig Yesu tukrimə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pæn nehuəyen kimin, rhawor e kimīə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’

³² Mærig to khapəh min nhaniyen mə, yermamə əmə rimivəhsi-pæn nehuəyen kimin, meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

³³ Ror pæn khani-pæn tuk Yesu mhamə, “?Hei? Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pæn tuk əria mīmə, “Əhə. Mærig Yo min to yakpəh nīnpre-min-ien mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

12

Yesu rimini nuhpikiniyen kirik kin plantesen kape grep (Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yermamə kirik rimnəsim kin grep ye kafan plantesen, markoparin-pæn. Kini mikir kwətagtap kirik kape nəviəsis-pānien kwənkwaī grep ikin. Mə nehen tukraiyyu, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer aikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksin, tukhapik nəria tiksin, mhavəh-si-pæn nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, miterhav min aikin mivən ye tanə pisin.

² Kini kwənkwaī grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pæn kin kafan manaja mə tukrivən məm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pæn grep ne yamehuə kape plantesen, rəmhen kin nərok kafan.

³ Mærig iriə kisara, mharaptəəkīn manaja ai, misərkis-ərkis, misher-pæn kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pānien nar kirik kimin.

⁴ Kini yamehuə ai rarə mher-pæn min kin kafan kirik yermamə. Rivən, kini khauh kapən kapə, misor ahas pæn tukun.

⁵ Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pæn min kin yermamə kirik min. Mærig khauh min mishopni. Kini mærig yemehuə ai kape plantesen rher-pæn min kin kafan tiksin narmamə khavən; narmamə minə ai kisor ahas pæn min tuk əria. Tiksin kasərkis-ərkis əria; kini tiksin kimuh əria, khopni əria.

⁶ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen, kafan narmamə kwənharkək. Kafan yermamə kirikianə əmə: Tini keikei. Rher-pæn min kin mə tukrivən. Ye nərigien kafan rima, ‘Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, khasiai.’

⁷ Mærig iriə kimisəm khamə, ‘Kwajikovə atuutuk e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’

⁸ Məknekin kharaptəəkīn, mishopni, mharəh nīpran misarkwərhav kin ye nəkwai plantesen.”*

11:24: Mat 7:7 **11:25:** Mat 6:14-15 [‡] **11:26:** Nəgkariyen ye v. 26 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. **12:1:** Aes 5:1-2 * **12:8:** Yesu ramni nuhpikiniyen kape plantesen mə namə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mærig ruirkun ta mə tukshopni min In. **12:8:** Hib 13:12

⁹ Yesu rini-pən tuk nāmehuə minə ai mā, “?Yamehuə kape plantesen ehuə tukrhawor min? Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə a, mərəhu-pən plantesen ye kwermi narmamə pisin.

¹⁰ Tukmā ror kimiā nakhapəh nisəvhekin-hanə-yen nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mīmə,

“ ‘Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin, mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.

¹¹ Nar e Kughen Yermaru rimnor:

Rikitawə ragien pik tukun.’ ”

(Sam 118:22,23)

¹² Kini nəmasur minə ai kimisorkeikei mā tukharaptərakin Yesu, meinai kharkun mā kafan nuhpikinien ramni hah əriə. Mərig iriə kimnhagin kin narmamə, misap.

Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarin kape takis

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Kini nāmehuə minə tiksin kisher-pən kin Farisi minə, mine nukwhao kape King Herod, khauə misaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mā tukšəm-ru mā tukrini nəgkiarien kirik ripəh nəmhenien.

¹⁴ Kini ai iriə khauə misəm In, mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mā Ik yermamə atuutuk. Nakpəh niginien kin yermamə mā to rivi kafam nərigien, meinai rikim ripəh nəsikien mā yermamə kirik rhaktə uə yermamə kirik reiwaiyu, mərig nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. Kini yaksorkeikei mā jakharkun mā, ?Ratuatuk ye loa kapətawə mā tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam?

¹⁵ ?Tukasəkeikei misərok takis uə nikam?”

Mərig Yesu ruirkun mā iriə narmamə kape neikuəyen minə tiksin. Kini mini-pən tuk əriə mā, “?Nakshawor misarkut mā taksapita Yo? Havən-ru mharəh siren kirik mhauə pəh yakəm.”

¹⁶ Kini khavən, mhavəh siren, mhauə. Kini raiyoh-pən əriə mā, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

Khamə, “Nanmi Sisa. Mine nhagin.”

¹⁷ Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mā, “Namhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.” Kisərig nəgkiarien kape Yesu, kisakur pik kin.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarin kape nimraghien rerin
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kini Sadusi minə tiksin khauə misəm Yesu. Sadusi minə a khamə ta mā tukmā yermamə rimhə to ripəh nimragh-minien ye rao ye neai.

¹⁹ Kini kisaiyoh kin nərigien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai ye Loa mīmə, ‘Tukmā yerman rimhə-tan kin piraovin kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, piau yerman ai tukraməkeikei mikir piraovin ai tukreimək.’ Ye nərigien a, iriu kirirkun niraptərakinien nhag piauni yame rimamhə.†

²⁰ Tukmā narmamə seven, iriə piauriə minə. Nimrin nupan rarkurək kini mipəh nirəhyen kafan kirik kwajikovə, mīmhə.

²¹ Kini tukmā yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhə, kini mipəh neiməkien, kini mīmhə min. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikiana kin

²² meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. Kini en piraovin a rimhə min.

²³ Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə a seven iriə piauriə minə, ? piraovin a tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

²⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmā ror nakseinein nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein min nirkunien kape Kughen.

²⁵ Tukmā narmamə yamə mine khamhə mamragh min to khapəh nisarkurəkien. Norien kape narkurəkien rimnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə ye rao ye neai.

²⁶ Kini ye nikarin kape nimragh-minien, tukmā ror nakhapəh nisəhuekinien nəkwəkwə yame Moses rimirai tu, mā Moses rimnam nai kirik ramuək. Aikin, Kughen rimnamni-pən tukun mīmə, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.’ (Eks 3:2,6)

²⁷ !Kitawə kharkun mā irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhəkupən Moses, mərig Kughen ramni mā karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə

narmamə mħə minə kasəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə minə kamhamragh! !Kimiə naksətwəwə əfrakis!†

*Naha loa in rehuə pik
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Kini yhajoun kirik kape loa kape Moses rimnərig nəgkiarien minə ai, mə Yesu ramhəprai huvə, kini ruə minaməiyoh pən In mima, “?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəripənien?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mima, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni mima, “!Kimiə nəmə Isrel! !Taksərig huvə! Kughen in Yermaru kapətwəwə. Kini In pisin əmə In Kughen.

³⁰ Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen kapəmiə, mine ye nərigien kapəmiə, mine ye nəsaninien kapəmiə.’ (Dut 6:4-5)

³¹ Loa yame rikwasig kin ramni mima,

“Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk əmiə.’ (Lev 19:18)

Loa kirik min rirkək yame in rapita yamə mir e.”

³² Kini yhajoun kape loa kape Moses a rini-pən tukun mima, “Yhajoun. Nakaməfrakis mə Kughen pisin əmə In Yermaru.

³³ Kini tukasəkeikei misorkeikei In ye rikitawə fam, mine ye nərigien kapətwəwə, mine ye nəsaninien kapətwəwə. Kini misorkeikei min narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk ətwəwə minə rəmhen kin yame kasorkeikei atuk ətwəwə minə. Nəri-pənien loa mir e rapita nuhyen narmiragh mivaan tuk nivəhsi-pənien kimi Kughen.”

³⁴ Kini Yesu ram mə nəgkiarien kape kwən a rhuvə pik, kini mini-pən tukun mima, “Ik nakauəwə pakə ta tuk narmaruyen kape Kughen.”

Əmə aikin, narmamə kinisauris kin naiyohyen Yesu kin nəgkiarien skai kirik.

*Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen əutən kafan
(Mat 22:41-23:3; Luk 20:41-47)*

³⁵ Kini Yesu rīvən apa ye nimə ehua kape Kughen, maməvhag kimi narmamə, mamaiyoh əriə mima, “?Rhawor e nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani mə Kristo In kwənərəus əmə kape Deved?

³⁶ Mərig, səmru, Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə tukriini mə,

“Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mima,

“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriəji nipig jakor Ik takehua ye tikmir minə kafam.” * †\$ (Sam 110:1)

³⁷ Kini Yesu rirpin mima, “Ye nəgkiarien e, Deved rimnokran kin Kristo mə ‘Yermaru.’ ? Mərig nakshawor mamhani mə Kristo in kwənərəus əmə kape Deved?”

Yesu nəgkiar aikin, narmamə khapsaah kisərig kisagien.

³⁸ Kini Yesu rimnor kwirig kimi əriə, mima, “Kimiə takasərig əmiə tuk nəmhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk nivəhsi-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tuksəwəwə kin əriə mhasiai əriə.

³⁹ Kini tukmə khavən ye nimə kape nufuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tukasəkwətə ye kwənmmaan kape nisaiyen.

⁴⁰ Kini tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan narimnar. Kini masshuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. !Ah! Narpinien kapəriə tukriskai rapita.”

*Piahwaru yame kimnamhə-tan kin rimivəhsi-pən mane kimi Kughen
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Kini Yesu ramkwətə ye nəkwai nimə ehua kape Kughen, ipakə tuk kwənmmaan yame kivəhsi-pən mane kape Kughen ikin. Kini maməm narmamə kamhavəhsi-pən mane kapəriə. Narmamə khapsaah, kapəriə mane rehuə, kamhavəh-si-pən mane ehua.

⁴² Kini piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə, kafan mane rirkək. Kini in rīvəhsi-pən əmə siren* kiraru.

† 12:27: Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwanhamhə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwanhamhə tukhamragh min. 12:28: Luk

10:25-28 12:33: 1 Saml 15:22; Hos 6:6 \$ 12:36: Kughen rimini-pən nəgkiarien e tuk King Deved. * 12:42: Yesu to rapəh niniyen “siren” mərig rimə mane kape nəmə Isrel e “lepta.”

⁴³ Kini Yesu rokræn kin narmamæ kafen minæ khauæ. Kini rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Yakamni-pre æfrakis tuk æmiæ mæ piahwaru e kimhæ tan kin, kafen mane rirkæk, mærig in rimivæhsi-pæn mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamæ minæ tiksîn kimnhavæhsi-pæn.

⁴⁴ Narmamæ ai kimnhavæhsi-pæn æmæ nipar mane, mamhapæh nipærin. Mærig piahwaru e kafen mane rirkæk pawk, mærig rimivæhsi-pæn fam mane yame tukrivæh nimri næviginien kin nan.”

13

*Yesu rimini mæ nimæ ehua kape Kughen tukrimir
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Kini ai, Yesu rimitærhav ye nimæ ehua kape Kughen, yermamæ kirik kafen rini-pæn tukun mimæ, “Yhajoun, æmru. Nimæ ehua kape Kughen kimnor kin kapier ehua, kini nimæ minæ e khahuvæ pik.”

² Mærig Yesu rini-pæn tukun mimæ, “Æmru. Nimæ ehua minæ e, tukoh-ætæg-ætæg kapier iran, kipæh nipæhyen kirik.”

*Nahasien yame tukruæ ye Nipig Kwasig
(Mat 2:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Kini Yesu rimnækwætæ ye nihu takwar kirik, nhagin e Olif, mivag-æhu kin nimæ ehua kape Kughen. Kini Pita mine Jemes mine Jon mine Andru khauæ misæm In.

⁴ Misaiyoh-pæn In mhamæ, “Yaksorkeikei mæ takni-pæ tuk æmawæ mimæ ?narimnar minæ e tukruæ ye naha nipig?”

⁵ Kini rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Takasærig huvæ, tamæ yermamæ reikuæ iræmiæ.

⁶ Narmamæ khapsaah tukhavæh nhagik, kini mhaue mhani mæ iriæ e, Kristo. Tukseikuæ ye narmamæ khapsaah mhavi nærigien kapæriæ.

⁷ Kini nipig naksærig mæ narmamæ kamhauh æriæ minæ, uæ naksærig nævsaoyen kin nuhyen æjir minæ, takhapæh nisakur-akurien, mhapæh nhaginien. Narimnar minæ e tukruæ mækupæn, mærig pæh nien mæ Nipig Kwasig a.

⁸ Narmamæ tukhauh æriæ minæ. Kini narmamæ ye tanæ kirik tukhavæn apa tanæ pisin mhaue æriæ minæ. Kini nimnimien tukravæn ye tanimtanæ. Kini sweiwei tukruh narmamæ. Mærig narimnar minæ e in nirikakunien æmæ kape nahasien, ræmhen kin piraovin yame ramærig næmhøyen ye nipig kape neimækien.

⁹ “Mærig takasærig æmiæ. Tukeighan kin æmiæ naksærer ye nimri mirh. Kini tukærkis-ærkis æmiæ ye nækwai nimæhuak kapæriæ. Meinai kimia kafak narmamæ minæ, takasækeikei misærer ye nimri næmasur kape gavman mine ye nimri næmasur kapæmiæ tuk nini-ærhavyen Nægkiarien Huvæ kape Kughen kimi æriæ.

¹⁰ Tikni-ærhav Nægkiarien Huvæ kape Kughen ikin minæ fam rarkurao ye tokrei tanæ, kwasig ikin Nipig Kwasig tukripirua.

¹¹ Mærig tukmæ kivæh æmiæ mæ taksærer ye nimri mirh, rikimia tukripæh næpouyen. Mhapæh nisærigien mæ, “?Jakhawni-pæn tuk æriæ?” Takhani-ærhav nægkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivæhsi-pre kimi æmiæ meinai pæh nien mæ kimia nakasægkiar, mærig Nanmin Imærhakæ tukrægkiar ye tikinhermiæ.

¹² “Ye nipig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafen kwajikovæ kamhopni. Kini kwajikovæ minæ tukhani hah rimriæ minæ mine nisinriæ minæ, miseighan kin æriæ kamhopni æriæ.

¹³ Narmamæ tuksemækin æmiæ, misor ahas pæn kimi æmiæ meinai kimia nakamhavæh nhagik. Mærig narmamæ yamæ mine kasærer tintim miseriaji nipig kwasig, Kughen tukrivæh miragh æriæ.”

*Nahasien ehua apa Jerusalem
(Mat 24:15-28, 42-44; Luk 21:20-24)*

¹⁴ Kini pæh yermamæ yame ramævhuekin nækwækwæ e tukrirkun. Yesu rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Kini nipig kimia naksæm nar a kamni kimæ ‘Nar has yame rorihæ pik nar,’ ramærer ye kwænmhan yame ripæh nien mæ tukramærer ikin, kimia e Judia taksap miserkwaig ye takwar.

¹⁵ Tukmæ yermamæ ramapis iruæ ye nimæ kafen to ripæh nivænien imæ tuk nipikien narimnar kafen.

¹⁶ Tukmæ yermamæ ramæmir yerki næsimien kafen, to ripæh nivænien yerkwanu tuk niwæhyen kafen neipæn.

¹⁷ !Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine kisor tipria, kini mine yamə mine jiriə minə kasomaah hana, meinai tukserig rahas pik.

¹⁸ Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmia ye nipig kape nəhig

¹⁹ meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnərahu nimoptanə meriaji-pə ai taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a.

²⁰ Mərig Kughen rimnəraitə nipig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə to khapəh nhamraghien tukun. Mərig In rimnərai nipig a mə tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimripən əria mə kafan narmamə minə.

²¹ “Nipig a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimiə takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

²² Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nimtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen riripən əria.

²³ Mərig kwasig ikin narimnar a ruə, yakamni-pre ta tuk əmia mə takasərig əmia. ”

²⁴ Kini Yesu riripin mamni-pən tuk əria mimə, “Kini nipig kape nahasien tukruə mor infamien,

“ ‘Mirh tukripis,

Kini makuə to ripəh min nəsiəyen;

²⁵ Kini kəmhau minə tuksəsaah,

Kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-kiu.” (Aes 13:10, 34:4)

²⁶ Kini Yesu riripin mimə, “Kini en, kwasig ikin, narmamə tukpisəm Yo, Ji Yermamə, jaksipən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikakien.

²⁷ Kini ai, jakher-ərhav kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əria.

²⁸ Səterig min kin nuhpikinien kin nai a figtri. Tukmə nipig yame kwermın rinaurə kini nımarin rinəmhaier, kimiə nakharkun mə kwənhauə ipakə tuk nəsimien en.

²⁹ Rəmhen əmə kin yame tukmə naksəm narimnar məknekin, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə.

³⁰ Yakamni-pre əfrakis tuk əmia mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine ritərhav-pə.

³¹ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək, mərig nəgkiarien kafak to ripəh nirkakien tuk nipig kirik.

³² Mərig narmamə fam kiseinein nipig kape narimnar minə e tukruə iran. Agelo minə ye neai, mine Yo Ji Kughen, kimawə yakseinein min. Mərig Rimik pisin əmə In rirkun.

³³ “!Takasərig əmia! !Mhapəh nisapirien! Meinai kimiə nakseinein nipig yame narimnar minə e tukruə iran.

³⁴ Tukrəmhen kin yermamə kirik yame ritərhav iman yerkwənu mamvən yerkwənu pisin. Kwasig ikin ritərhav, rəhi-pən kafan narimnar kimi narmamə pisin minə mə tukasəm vi vi, kini mərəhu wok pisin pusun kimi əria. Kini mini-pən tuk yermamə yame ramərer tuk kwəruə mimə, ‘Takamarha.’

³⁵ Rəmhen əmə min kin kimiə takasərig əmia meinai nakseinein nipig yame Yamehuə kape nimə tukruə iran. Tukmə ror tukruə yənaiyu. Uə tukruə yenpig əru, uə tukruə yenpig-yenpig, uə tukruə yerkwəiha.

³⁶ Tukmə In ramuə ye naha nipig, pəh In tukripəh nəmien mə kimiə nakasapir.

³⁷ Yakamni-pre tuk əmia, mamniərhav-pən min tuk narmamə mə takasərig əmia nipig fam.”

14

Namehuə kape nəmə Isrel kasarhakın swatuk tuk nhopniyen Yesu

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Kini nipig a, tukharaptərakın nəviginien ehuə kin bred yame yis rirkək iran tukhani nahu kin. Jif pris minə mine nəmhaoun kape loa kape Moses kınasarhakın swatuk mə tukharaptərakın apis-apis Yesu mishopni.

² Iria kimnhani mhamə, “Pəh khapəh nharaptərakınien In ye nipig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə [niemhaa rhai əria kini] khaui apnapig əmə əria minə.”

Piraovin kirik ramətag-pən senta ye kapan kapə Yesu

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Kini Yesu rivən Betani mivən ye nəkwai nimə kape Saemon. Kwən ai kupən rimivəh nimhəyən əutən ye tiki. Kini Yesu raməvigin hanə, piraovin kirik ruə mivəh botel kirik kimmor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Botel ai, senta aikin kamni kimə nad: nimrin rhakta pik. Kini piraovin a rəsikta botel, mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.

⁴ Mərig narmamə tiksin niemhaa rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e roriah senta e?

⁵ Rhuvə pik mə to in rəvrai əmə; mirkun nivəhyen mane rəmhen kin tri handred taosen vatu* kin tuk nivəhsi-pənien kimi yavən has minə.” Kini kishek pian a.

⁶ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo.

⁷ Yavən has minə tukasəmīr kimiə miriə nipig fam. Kini tukmə nakhamə taksasitu irəriə nakharkun nisasituyen irəriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh narəyən kitawə-m kimiə nipig fam.

⁸ Piraovin e rimmor huvə-pə kimi Yo ye nirkunien kafan. Mavi-təg-pə senta ye niprak mapnəpənə ye niprak mə tuknim Yo.

⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivən məm jif pris minə tuk norien swatuk tuk neighan-pənien kin Yesu ye kwermiriə.

¹¹ Rivən məm əriə, rikiriə ragien, kini kimmhəni mə tukhavəhsi-pən mane kimin. Kini Judas rivən, mamarə, mawhin nipig tuk neighan-pənien kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹² Kini nipig kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipig kape nəviginien e kamni kimə Pasova. Kini narmamə tukasəkeiki mhaui kwaji sipsip kirik misor nəviginien ai kin. Kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən mhamə, “?Ik nakmə jakhavən hiə misor apnəpənə ye nəviginien kape Pasova?”

¹³ Kini Yesu rher-pən kin kafan yermamə kiraru mimə, “Tukmə nakratərhav-pən Jerusalem, mwəm kwən kirik ramrəh jag ehua kirik kimiruk-pən nu iran. Kini takrakwasig kin in

¹⁴ mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. Kini mirəni-pən tuk yemehua kape nimə mirəmə, ?Yhajoun rimher-pə kin əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame in mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginien kape Pasova?”

¹⁵ Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən ye kwənmhaan ehua apa yerpig ye nimə yame kimmətu huvə ta narimnar m-fam kape nəviginien aikin. Kini takwor apnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹⁶ Kini kratarhav miravən Jerusalem mwəm narimnar rəmhen kin yame Yesu ruini ta. Kini iriu kwor apnəpənə fam ye nəviginien kape Pasova.

Yesu rimini-ərhav mə Judas tukreighan-pən kin In kimi tikmir minə

(Mat 26:20-30; Luk 22:14-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)

¹⁷ Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan

¹⁸ misofugin ye tebol misəvigin. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak. Kimiə kirik e kitawə kasəkwəta.”

¹⁹ Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu minəsaiyoh əriə minə mhamə, “?Pa? ?Yo?”

²⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə kirik ye narmamə twelef kafak yame yakaweires kwis bred ye supsup ye pənkin.

²¹ Yo Ji Yermamə jakaməkeiki mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən. !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighan-pən kin Yo ye kwermiriə! ! Kwən a tukrivəh narpinien ehua!”†

²² Kini kiməsəvigin ta, Yesu rivəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun. Kini ai mhəpu-hapu mivəhsi-pən kimi əriə. Mini-pən tuk əriə mimə, “Sən. In e niprak.”

²³ Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini kimmhanim.

14:3: Luk 7:37-38 * **14:5:** Klapəh nhaniyen tri handred taosen vatu, mərig kimmhəni mə, “Tri handred denarii.” Tri handred denarii in rəmhen kin mane yame yermamə kirik rawəh kape newk kirikiana. **14:7:** Dut 15:11 **14:8:** Jon 19:40 **14:12:** Eks 12:6 **14:18:** Sam 41:9 † **14:21:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tana, ripihuvə!” Mərig niprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehua.”

²⁴ Kini rini-pən tuk əriə mīmə, “Nīṭawik e. Ramor əpu nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiṭu mivəh miragh narmamə rehua.

²⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mīmə to yakpəh niniṃ-minien waen meriaji minim min ye rao ye neai.”

²⁶ Kini iriə kimisəni nipe kirik,[‡] kwasig ikin khatərhav mhavən ye takwar kirik nhagin e Olif.

Yesu rimiṇi-ərhav mīmə Pita tukrini-ərhav mə in reinein In
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nhatəṭəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“ ‘Jakuh yermamə yame raməm huvə sipsip minə,

kini sipsip kafan minə tuksaiṭu rik rik.” (Sek 13:7)

²⁸ Kini Yesu rirpin mīmə, “Mərig nīpig jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”

²⁹ Mərig Pita rini-pən tukun mīmə, “Tukmə ror nhatəṭəyen kapəriə tiksin tukrimir; mərig nhatəṭəyen kafak to rīpəh nimirien.”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakə-hanəyen mikiraru, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

³¹ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mīmə, “Tukmə khamə tukshopni ərau, to yakpəh niniṭen mə yakeinein Ik.” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien kirikianə.

Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kini ai iriə khavən min apa yerkwanu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mīmə, “Kimia takskəwəṭə ikin e. Pəh yakvən maməhuak.”

³³ Kini In mikir Pita mine Jemes mine Jon, irisir min. Rikin rərhakis pik.

³⁴ Kini rini-pən tuk ərisir mīmə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə tukun. Takarhamir eikin e, marharha-huva.”

³⁵ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur maməhuak. Mamaiyoh Kughen mīmə, “Rimik, tukmə nakeighan kin, nəmhəyen en tukirkək tuk Yo.”

³⁶ Kini mīmə, “Tatə, tukmə rikim ragien, aweh, vəhsi-ta nəmhəyen[§] yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mör əmə ye kafam nərigien.”

³⁷ Kini ai In rirerig-pə min tuk ərisir. Məm irisir krhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “Eh, Saemon, ?Rhawor nakamapir? ?To nakpəh narhayen kape nīpig kwəkwə uə?

³⁸ Kimia takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimə rəsanin mərig nīpraimiə rapou.”

³⁹ Kini ai In mirerig min maməhuak. Mini-pən əmə min nəgkiarien a.

⁴⁰ Kini ai mirerig-pə min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimirisir. Mərig irisir kwərhauris mırheinein nar yame tikrhini-pən tukun.

⁴¹ Kini ai In rīvən min. Marə muə min yame ror kisīsər kin. Rini-pən tuk ərisir mə, “?Rhawor? ?Nakarhapis hanə? !Infamien! Nīpig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi nəmə has minə.

⁴² Rhekimter, pəh kamhavən. !Rhəmru! Yermamə yame rikin rimnagian tuk neighan-pənien kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ipakə ta.”

Tikmir minə kape Yesu khauə mharaptəəkən In

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Yesu raməgkiar hanə, maknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, ritirhav-pə. Nukwhao ehua kamhakwasig kin, mamhapik nau nisə mine kwəṭavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kape Moses, mine nəmehua kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a.

⁴⁴ Judas ruini-pən ta tuk əriə mīmə, “Yermamə yame jakəṭurəm-pən iran, yermamə e in en. Takharaptəəkən, mhakir mhavən, mhapəh nisorien rap.”

⁴⁵ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mīmə, “Yhajoun,” məturəm-pən kimin.

⁴⁶ Kini ai iriə khauə mharaptəəkən Yesu.

⁴⁷ Mərig yermamə kirik ramərər ipakə tukun, rəvi kafan nau nisə mərəru ta nīmətərgi yor atuə kin kape hae pris.*

14:24: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16; Hib 9:20 [‡] **14:26:** Ye Nəviginiən kape Pasova, kwasig ikin kasavigin, nəmə Isrel kimisəni nipe tiksin ye Ol Sam 113-114. Misəvin ta, ai, misəni nipe tiksin ye Ol Sam 115-118.

14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31:** Jon 11:16 **14:32:** Jon 18:1 **14:34:** Jon 12:27 **§ 14:36:** Nəgkiariən kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikiniən ye nəmhəyen.” **14:36:** Mak 10:38; Jon 6:38 * **14:47:** Jon 18:10 rimə Pita e rimnəru nīmətərgi kwən a.

⁴⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmā, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə? ?Rhawor nakamhapik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkini Yo?

⁴⁹ Nipig fam kitawə-m kimiə kasəmir ye nimə ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkini Ye. Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimiini tukraməkeikei mor nəfrakisien kin.”

⁵⁰ Kini mərig narmamə kafan kisap ta iran.

⁵¹ Mərig yermamə kirik yame rimikwasig kin Yesu rətəut əmə. Kini nipig kharaptərəkini kwən a,

⁵² rəta ye neipən kafan maiyu kopiə kopiə əmə map.†

Yesu rimnərer ye nimri kaonsel

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵³ Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris. Jif pris minə mine nəmehua kape nəmə Isrel minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kwəsofugin ta əriə minə aikin.

⁵⁴ Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nipig ruə pakə tuk nimə ehuə kape hae pris, kini mivən makwətə iriə narmamə kape hae pris minə masərkəp.

⁵⁵ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kimisarha kin narmamə tiksini yame tukhauə miseikuə ye Yesu, ai khauh mishopni. Mərig khapəh nisəmien yermamə kiraru yamə mir tikrani nəgkiarien kirikiana.‡

⁵⁶ Narmamə khapsaah kishekimter maseikuə ye Yesu, mərig nəgkiarien kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁵⁷ Kini narmamə tiksini kishekimter mhani nəgkiarien eikuə ramvən tukun mhamə,

⁵⁸ “Yakasərig ramni mə, ‘Yo jakatmətəgətəg Nimə ehuə kape Kughen yame narmamə kimisor; mərig kwasig ikin ye nipig yame ror kisəsər kin, jakərip yame rivi yame to yermamə ripəh nivhirəkinien.’”

⁵⁹ Iriə kamhani mhani mərig nəgkiarien kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁶⁰ Kini ai, hae pris rərər ye nimriə mini-pən tuk Yesu mīmā, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ?Rhawor e kamhani məkneikin nəgkiarien iram?”

⁶¹ Mərig Yesu rərər əmə mamapnapig. Kini hae pris rarər maiyoh min mīmā, “?Rhawor? ?Ik e Kristo? ?Kughen yame kamni vi vi In, Ik kafan e kwajikovə uə?”

⁶² Kini Yesu rimə, “Yo en. Takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuə. Kini takpisəm min Yo jaksi-faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶³ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemha rimnhai ni]. Mini mə, “?Rhawor kitawə kasarha kin hanə narmamə yame tukhani hah In?

⁶⁴ Nakwəsərig ta mə rimiini hah Kughen. ?Rikimiə ramhaw-əsik? ?Tukshawor In e?”

Kini khamə tukraməkeikei mīmā.§

⁶⁵ Kini tiksini kishekimter masərig-əwhin. Tiksini kisarkis-ətərəkini nimrin mir, mhauh mhani-pən tukun mhamə, “!Eh, profet! !Ni-ru mə pa e rimuh Ik!”* Kini narmamə minə kape hae pris kisəsik In mhakir.

Pita rimini mə in reinein Yesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18; 25-27)

⁶⁶ Kini Pita raməmir ipakə tuk nimə ehuə kape hae pris, kini piraovin kirik, yasitu kape hae pris, ruə.

⁶⁷ Məm Pita ramərkəp. Rəm tim tim kini mīmā, “Eh, ik min kirik. Nakamkwasig kin yemə Nasaret e Yesu.”

⁶⁸ Mərig Pita rimə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” Mitərhav meiwaiyu min maməmir ye kwəruə kape rukwanu a. Kini man kirikiana rəkakə.†

⁶⁹ Kini yasitu a kape hae pris rarə muə min. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mə, “Kwən e, in kirik min a.”

⁷⁰ Mərig Pita rimiini neikuəyen iran.

Rapəh norien tu, narmamə yamə mine kasəmir aikin khani-pən tuk Pita mhamə, “Nəfrakisien, ik əfrakis kirik min a. Meinai ik min yemə Galili.”

14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 **14:50:** Sam 31:11 † **14:52:** Narmamə tiksini kamhani mə kwən a raiyu kopiə kopiə mamap, Mak en, yame rimirai nakwəkwə e Mak. ‡ **14:55:** Nam 35:30 mine Dut 17:6; 19:15 khamə tukmə

tukhopni yermamə hah kirik, yermamə kiraru tikrani nəgkiarien kirikiana, ai khopni. **14:58:** Jon 2:19-21 § **14:64:**

Loa kape nəmə Isrel, ye Levitikas 24:16, rimə tukmə yermamə kirik ramni hah Kughen, tukhopni. * **14:65:** Aesəa

11:3 rimə Mesaəa, uə Kristo, nar apnapig mə ramapir, mərig tukrirkun naha nhagin yame narmamə kasor. Narmamə e

kasarkis nimri Yesu kini mhamə tukşam-ru mə to Yesu rirkun əfrakis min əriə uə nikam. † **14:68:** Kōpi akwas tiksini

kape Niutesteman khapəh nhaniyen mə man kirik rəkakə aikin. Kamhani əmə mə Pita raməmir ye kwəruə kape rukwanu

a.

⁷¹ Mərig Pita rini-pən skai tuk əriə mīmə, “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. Tukmə yakameikua, Kughen tukror narpinien kimi yo.”

⁷² Məknəkin, man rəkəkə mikiraru. Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarlen yame Yesu rimini mīmə, “Man tukripəh hanə nakakayen mikiraru, takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini rərig rahas pik; rikin rərhakis masək.

15

Yesu ramərer ye nimri Paelat

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Yenpig-enpig əgkəp, jif pris, mine nəmehua kape nəmə Isrel, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə tiksin min kape kaonsel kape nəmə Isrel kaharaih mħun nəgkiarlen kirik. Mħani-pən tuk narmamə tiksin mə tukserkis-ərkis Yesu. Kini mħakir In mħauə mħakir-pən kimi Paelat, yamehua kirik kape Rom.

² Kini ai Paelat raiyoh In mīmə, “?Ik e Ik Yermaru kape yemə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Nəfrakisien e nakamni.”

³ Kini jif pris minə khani-ərhav neikuəyen rehua yame kimisəm-pən ye Yesu.

⁴ Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor napəh nəgkiarlen? Əmru. Kamhani nəgkiarlen rehua iram.”

⁵ Kini Paelat rimnəm mə Yesu ripəh niniyen nar kirik, rakur.

Paelat rimə Yesu tukraməkeikei mīmħə

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kwəvəhsi-pən ta ye kalabus, kini yamehua ririsin kirik ramvən.

⁷ Kini narmamə tiksin kasəmīr ye kalabus meinai khamə tukhauh gavman, kini mīshopni narmamə tiksin. Iriə kirik, nhagin e Barabas.

⁸ Kini nəmə Isrel kimnhauə misəm Paelat mamaiyoh-pən in mə tukror norien yame ramor rerin mirisin yermamə kirik ye kalabus.

⁹ Kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Naksorkeikei mə jakrisin Yermaru kape nəmə Isrel uə?”

¹⁰ In ramaiyoh məknaikin meinai in rimnəm ta mə jif pris minə kimisərəhu-pən Yesu ye kwermīn meinai kasəmākin Yesu tuk yamai mə narmamə fam kisorkeikei In.

¹¹ Kini jif pris minə kimnhani mħani-pən tuk kuwhen a mħamə tukhapəh niseighanien kin Yesu mə tukritərhav, mərig mə tukseighaan kin Barabas.

¹² Kini Paelat raiyoh-pən min əriə mīmə, “?Mərig jakhawor kwən yame kimia nakamhani mə In Yermaru kape nəmə Isrel?”

¹³ Kini iriə kisokrən ehua mħamə, “!İsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

¹⁴ Mərig Paelat raiyoh-pən min əriə mə, “?Tuk naha? ?Naha norien yame rimnor rahas?”

Mərig iriə kisokrən ehua pik min mħamə, “!İsik-haktə In ye nai kamarkwao kin!”

¹⁵ Kini Paelat rimnorkeikei mə tukror rikiriə, meighaan kin Barabas ritərhav ye kalabus. Kini rimə tukərkis-ərkis Yesu, kikir In kavən kiruk haktə In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kasarh iakei ye Yesu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Kini mobael tiksin khakir Yesu mħavən ye nimə ehua kape Paelat kini misokrən kin nukwao kape mobael minə mə tukhauh.

¹⁷ Kini kharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin. Kini mħarəh nəəus kirik ror nħirin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mħaukrai-pən ye kapən kapə.

¹⁸ Kini masokrən kin mamhani mħamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai Ik!”

¹⁹ Kini mamhauh kapən kapə kin nai, masərig-əwhin, kini misənimkur ye nimrin mħamə kamhasiai In.

²⁰ Kini misarh iakei fam iran, mħarəhsi-ta min kot əwhao mħavəhsi-pən kafan neipən. Mħakir mħatərhav, mħavən mə tukharuk haktə In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rim Aleksanda mine Rufas. In ramvən apa Jerusalem, kini khani-əhu misarkut kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kin kape Yesu.

²² Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nipran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).*

²³ Kini ye kwənmhaan a khavəhsi-pən waen kimi Yesu yame kəvit-pən nimar nai kirik kamni kimə “mir”.† Mərig Yesu ripəh niniimien.

²⁴⁻²⁵ Rampigpig hanə, kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masarukin daes tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan.

²⁶ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mima, “In e Yermaru kape nəmə Isrel.” Kini misarkwəterəkin-pən ye nai kamarkwao kin.

²⁷ Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor.

²⁸ Məknəkin, nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə, yame rimə, “Kiməsəvheikin In iriə nəmə has minə.”‡

²⁹ Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kasarh iakei pən iran. Masəwhan-əwhan kapəria kapə. Kini mamhani mhamə, “!In en! !Ik yermamə kape natmətəg-ətgien nimə ehua kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisəsər əmə!

³⁰ Intah. 3ta-ru ye nai kamarkwao kin meiwaiyu, mivəh miragh atuk ik.”

³¹ Kini jif pris minə mine nəmhajoun minə kasarh min iran. Mamhani-pən tuk əria minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miraghien In.

³² Rhuvə mə Kristo e, In yermaru kape nəmə Isrel, tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.” Kini kwərə mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kwarpəkwə kimi Yesu.

Yesu rimamhə

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Yerkweiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok.

³⁴ Kini ye tri klok, Yesu rokrən ehua mima, “!Elae! !Elae! ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”§

³⁵ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarien ai mhamə, “Sərig-ru. In ramokrən kin Elaeja.”

³⁶ Kini kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nipərpər neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim. Kini mima, “?Pəh kisəm-ru mə to Elaeja ruə masitu iran uə?”

³⁷ Mərig Yesu rarə mokrən ehua min kini ai kafan neihagien ritərhav.

³⁸ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai nimə ehua kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Ramərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. Rəhipu apa yerpig əgkəp meiwaiyu.

³⁹ Kini yamehua kape mobael yame ramərer ipakə tuk Yesu məm nimhəyen kape Yesu kini mima, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁴⁰ Kini Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri nisin kwajikovə mir nhagrii Jemes mine Joses, karharer isok, iriə nipiraovin tiksın masəm In.

⁴¹ Nipig Yesu rimavən Galili, irisir ai karhikwasig kin In, mirhasitu iran. Kini nipiraovin apnapig minə khapsaah apaikin, kimnhatərhav-pən Jerusalem iriə min mhaue.

Josefyemə Aramatia riminim Yesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Nipig a, kamni kimə napnəpənəyen meinai tikəni rikwamer kin nipig kape Sabat. Ipakə mirh rivə,

⁴³ Josef, yemə Aramatia kirik, ritərhav-pə. In yermamə kirik kape kaonsel kapəria, yame yermamə kamhasiai in. Kini in min rawhin narmaruyen kape Kughen mə tukruə. Ramgin pawk, mərig rimnərar mivən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin niprai Yesu.

⁴⁴ Paelat rimnərig mə Yesu rimamhə aihuua əmə, rakur pik kin. Kini mokrən kin yamehua kape mobael maiyoh in mima, “?Yesu ruamhə əfrakis uə?”

⁴⁵ Kini yamehua ai reighan kin. Kini Paelat reighan kin Josef mə tukrivən mirəh niprai Yesu.

* **15:22:** Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nipran rimə “kerhə irə jir.” † **15:23:** Tukmə ror kaməvit-pən mir ye waen tuk nini-əhuyen naməmhəyen. **15:24-25:** Sam 22:18 ‡ **15:28:** Nəgkiarien ye v. 28 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Mak mirirai əfrakis uə nikam. **15:29:** Sam 22:7; 109:25;

Mak 14:58 § **15:34:** Yesu raməni Ol Sam 22:1 ikin e. Nimhəyen kape Yesu rimnərar fulfilem ye profes ye Ol Sam 22.

15:36: Sam 69:21 **15:40:** Luk 8:2-3

⁴⁶ Kini Josef rivən mirəhşi-əhu nıpran ye nai kamarkwao kin, mivən mivəh nımri neipən huvə kirik mu muvrig nıpran kin neipən a. Kini mirəh mivən mərəhu ye nəpag kapier kirik yame kinor huvə ta. Kini mətapig əswasig kin kapier ehuə kirik.

⁴⁷ Ye nıpig a, Meri, pian Magdala, mine Meri nisin Joses, iriu kimawəm kwənmmaan yame rımnərəhu-pən Yesu ikin.

16

Yesu rimamragh min ye nımhəyen

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Rinamenaiyu, nıpig kape Sabat rinamor infamien, Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri, nisin Jemes, krhivən mirhivəh nımri nımar nai tiksin yame nəmiovın rapien huvə. Mirhivən mə tukrhor-pən ye nıprai Yesu.

² Kəni rikwamer kin, ye Sande, yenpig-enpig əgkəp, krhivən ikin nıprai Yesu raməmır ikin. Mırh ririkakun mamhaktə,

³ karhivən hana ye swatuk, marhini-pən tuk ərisir mirhimə, “?Pa tukrasitu irətasir tuk nəsoktayen kin kapier yame kimnhaukrai əswasig pən tuk Yesu?”

⁴ Irisir kirkhıni məknai kin meinai kapier a in rehuə pik, mərig karhıni hanə marharha-pən, mırhəm mə kınəsok ta kin kapier a.

⁵ Karhivən imə ye nəpag kapier ai, mırhəm pikwarien kirik, kafan kot rəpomh mhawən. Ramkwətə ye kwermirisir matuk. Kırhəm, kırhakur.

⁶ Mərig rini-pən tuk ərisir mımə, “Takrhipəh nırhiginien. Yakirkun mə nakarharhakın Yesu yemə Nasaret, yame kimırık haktə ye nai kamarkwao kin. Mərig In rırkək eikin e. Ruimragh ta. Rhuəru mırhəm. Tamhekın e kımnrəhu ikin.

⁷ Takrhivən mırhini-ərhav-pən tuk narmamə mine Pita mırhimə, ‘In rınəkupən ta kin əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikin, rəmhen kin yame In ruini-pre ta tuk əmiə.’”

⁸ Kini pia misir a krhitərhav, meinai kimırhigin pik, kini marhətəmnimin. Ror pən krhipəh nırhini-əsah-pənien tuk narmamə.*

Yesu rimamragh min, narmamə khapsaah kasəm In†

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Yesu rarə mımragh min ye Sande yenpig-enpig əgkəp. Aikin mıtərhav-pə tuk Meri, pian Magdala yame Yesu rımnəkota nanmin has seven iran kupən.

¹⁰ Kini pian ai rivən məm narmamə yamə mine kımnrəhakwasig kin Yesu, yame kasərig rahas pik tukun, misasək. Məvsao-pən kin kimi əriə.

¹¹ Mərig nıpig kımisərig mə Yesu rimımragh min kini Meri min rımnəm, iriə khapəh nhaniən nəfrakisien iran.

¹² Kini ai, yermamə mir kırıru kape Yesu kaweriwək ye swatuk, Yesu rıtərhav-pən tuk əriu. Nıpran rukrekin pisin.

¹³ Kini kırırerig miravən mwəvsao kin kimi narmamə minə kafan; mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

Yesu rımatərhav-pə tuk kafan narmamə minə

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wok 1:6-8)

¹⁴ Kasarə mamhavən, narmamə leven kape Yesu kasəvigin, Yesu rıtərhav-pən min tuk əriə; kini məgkiar-pən skai kimi əriə meinai iriə khapəh nıshatətəyen iran. Kini kaparhia kapə riskai pik. In rımnəgkiar skai pən tuk əriə meinai khapəh min nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kape narmamə minə tiksin yame kımisəm In, mamhani-ərhav mə rimımragh min.

¹⁵ Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mımə, “Taksəkeikei mhavən misarkurao ye tanımtanə mhani-ərhav nəgkiarien huvə kape Kughen.

¹⁶ Yermamə yame rhatətə irak, kini mor baptaes, Kughen tukrivəhşi-pən nımraghien rerin kımın. Mərig yermamə yame rıpəh nıniyen nəfrakisien irak, Kughen tukrini mə tukrivəhşi-pən narpiniyen kımın mə tukrivən apa ye nap ehuə.

16:7: Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8:** Kōpi akwas tiksin kape Niutesteman ye nəgkiarien kape namə Gris kharpin nəgkiarien ye ves 8 mhamə, “Mərig nıpiraovin minə ai kımnhau misəvsao-pən kin kimi Pita mine narmamə yamə mine kasamir aikin. Misəvsao kin narımnar yame kwən ai rımini-pən tuk əriə. Kwasig ikin ye narımnar minə a Yesu atuk rıtaərhav-pən tuk əriə mivəhşi-pən nəgkiarien kimi əriə mə tukhatərhav misarkurao ye tanımtanə misəvsao kin Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Nəgkiarien ai ramni mə Kughen rırkun niwəh-miraghien narmamə mırkun nəmviviyen narmamə kape rerin.” † **16:8:** Nəgkiarien ye v. 9 meriaji 20, rırkək ye kōpi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə pa nhagin rımirai. **16:14:** 1 Kor 15:5 **16:15:** Wok 1:8 **16:16:** Wok 2:38

¹⁷ Kini narmamə yamə mine kishatətə irak, Kughen tukror nımtətien tıksin ye nımraghien kapəriə. Tukharkun nisəkotayen nanmin has ye narmamə ye nhagik; mharkun min niniyen nəgkiarien pisin pisin;

¹⁸ mharkun nırəhyen snek, mərıg snek to rıpəh nəsien əriə; mharkun nınımien kakonə, mərıg to khapəh nhamhəyen kin; mharkun nərəhu-pənien kwermirıə ye narmamə yamə mine kamamhə, kini tuksəsanin.”

¹⁹ Yesu Yermaru raməgkiar infamien, Kughen rıvəh In mhaktə mivən ye rao ye neai. Taktəkun ai, In ramkwətə ye kwermi Kughen matuk.

²⁰ Kini narmamə kafan kımnhatərhav misəvsao kin Nəgkiarien Huvə ikin minə fam. Kini In ramasitu irəriə. Kini mamor nımtətien rıpsaah ye nımraghien kapəriə mə narmamə tukhani nəfrakisien iran.

Luk Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Luk rimirai Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Luk

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e- nāmehua kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Luk rimirai nəkwəkwə e. In pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu, mərig in rirkun huvə aposol Pol, kini maməriwək-pən rehua tuk Pol. Pəh nien mə Luk yemə Isrel, mərig in yemə Gris; mərig in yeməhuak kirik. In dokta kape nor-huvəyen narmamə, kini mor huvə skul. Miwəs huvə nəvsaoyen kape narimnar yame rimatərhav ye narəyen kape Yesu. In rimirai nəkwəkwə e, mine Wok yame Aposol minə Kimisor.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas. Niprai nhag e ramni mə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi kwən a, mərig rirkun mə nāməhuak minə khapsaah tüksəvhəkin.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig yame rimirai? Ye nipig a, nəvsaoyen kape Yesu rehua mərərao. Kasərig, tiksın kimnhani nəfrakisien iran, tiksın kimnhaukreikin nəvsaoyen kape Yesu mhani atuk ye nərigien kapəria.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Luk rorkeikei mə tukrini atuutuk nəgkiarien ye narəyen kape Yesu. Rimə tukrirkun huvə nəfrakisien ye narəyen kape Yesu, maməgkiar kimi narmamə yamə mine kimnasəriwək iriə Yesu masəm naha nhagin yame In rimnamor. Kini Luk rimiwəs huvə nəgkiarien kapəria, kwasig ikin rirai nəkwəkwə e. In rorkeikei mə tukrhajoun mə Yesu In yermamə əfrakis kirik mine Kughen, rimipəh norien nar has kirik. In Kughen, kini In ravəh miragh narmamə.

Luk rimirikakun nəgkiarien kafan

¹⁻³ Teofilas, ik yamehua kirik, kamsiai ik. Narmamə khapsaah kimisəm narimnar kin nimririə yame Yesu rimnor ye nipig rimnamarə ye tokrei tanə. Iriə kimnisarə ye nipig kape nirikakunien kape narimnar minə a, kini misarkut pik mə tüksəruəhə atuutuk nəvsaoyen kape narimnar minə a. Kimnharai ta narimnar yamə mine narmamə tiksın kimnhani, kini mhani-ərhav. Kini yo yimiwəs huvə nəgkiarien iran minə mə jakirkun huvə narimnar minə a ye nirikakunien kafan. Kini taktəkun ai, kafak nərigien rimə jakrai atuutuk narimnar m-fam mher-pre kin. Jakrai atuutuk yamə minə kimisəkupən, mine yamə mine kimnhakwasig. ⁴ Yimnorkeikei mə jakni narimnar minə e tuk ik mə takirkun atuutuk nəfrakisien kape nəvsaoyen yame kinhajoun ta ik kin.

Agelo kirik rimini-ərhav narhayen kape Jon Baptaes

⁵ Ye nipig king kape provins e Judia, nhagin e Herod Ehua, pris kirik aikin, nhagin e Sekaraea. In kirik ye pris minə kamokrən kin əria kimə, “Pris minə kape kwənərus kape Apia,” [yame rimasi-pən ye kwənərus kape Eron kupən]. Kafan piahwaru, nhagin e Elisabet, rimasi-pən min ye kwənərus kape pris e Eron.

⁶ Kini iriu kwətuatuk ye nimri Kughen, mawəri-pən huvə norien kape Loa kape Moses, mine nəgkiarien minə iran; mirapəh niwəsikien kirik.

⁷ Mərig jiri rirkək meinai Elisabet ror siə kin ror hanə, minəpiahuaru, kini Sekaraea min rinəhuaru.

⁸ Kini ruauə atuutuk ye nipig yame Sekaraea mine kwhen kafan kasor wok kapəria ye Nimə Ehua kape Kughen.

⁹ Khamə tüksəm-ru mə pa nhagin tukrauru-pən ye Nimə Kape Kughen mivaan insens nāmiovin rapien yamə mamvən tuk Kughen. Kini ye norien kape pris minə kape nirpenien yermamə yame tukrivən imə, kimnharai-pən nhagriə ye kwaji kapier kirik mhawhan. Kimnhawhan, kapier yame kimnharai-pən nhag Sekaraea iran rukreikin haktə.

¹⁰ Məkneikin riməpəh narmamə khapsaah iruə kasofugin masəhuak, kini rimauru-pən imə mivaan insens.

¹¹ Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritərhav-pə marer ye nıkar tebol matuk ye kwənəmhaan yame rivaan insens ikin.

¹² Kini Sekaraea rəm rakur, migin pik.

¹³ Mərig agelo a rini-pən tukun mima, “Sekaraea, pəh niginien, meinai Kughen rimnərig kafam nəhuakien. Kafam piahwaru Elisabet tukrırəh tini kirik yerman. Kini takaməkeikei mhen-pən nhagin mə Jon.

¹⁴ Kini takərig rhuvə, magien tukun, kini narmamə khapsaah tuksagien tuk nımraghien kafan,

¹⁵ meinai in tukruə yamehuə kirik ye nımri Kughen Yermaru. Kini to in rıpəh nınimien waen, mine nınimien skai minə.* Kini Nanmin kape Kughen tukrikwar ye nımraghien kafan, ririkakun ye nıpig raməmir apa ye tip nisini, mamvən, infamien rirkək.

¹⁶ Kini in tukrivi-pə nəmə Isrel khapsaah kharerig-pə tuk Yermaru kapəriə e Kughen.

¹⁷ Kini in tukruə məkupən kin Yermaru ye nanmin mine nəsaninien kape Elaeja kupən, mə in tukrukreikin riki tatə minə khrerig-pən min tuk kapəriə kwajikovə minə; kini in tukrukreikin min narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen khauə min ye nırkunien kape nəmə atuətuk minə. Ye norien a, in tukror apnəpeinə ye nımraghien kape narmamə tuk nuəyen kape Yermaru."

¹⁸ Məkneikin, Sekaraea rini-pən tuk agelo mımə, "Jakhawor pən iran mine mırkun mə nar e tukruə mor nəfrakisien kin? Meinai yo yaknəhuarə ta; kini kafak piraovin rınəpiəhuarə min."

¹⁹ Mərig agelo a rini-pən tukun mımə, "Yo, nhagik e Gabriel, kini yo yakamərer ye nımri Kughen ye nıpig m-fam. Kini In rımnher-pə kin yo mə jakuə məgkiar kimik, mini-pre nəvsaoyen huvə e.

²⁰ !Etərig-ru! Neramim tukrəpəvin kini takeinein nəgkiarien meriaji nıpig takəm nıprai nəgkiarien e, meinai nımipəh nıniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. In tukruə mor nəfrakisien kin ye nıpig atuətuk kafan."

²¹ Kini ye nıpig a, narmamə kimiseito kin Sekaraea, misərig mə rhawor ramor məkna tan pən ye nəkwai Nımə kape Kughen.

²² Kini rimatərhav-pə, meinein nəgkiarien. Ror məkneikin iriə kimnharkun mə in rımnəm nəmrəhavyen kirik imə. Raməgkiar əmə kin kwərmin mamvən, neramən rımnarpəvin.

²³ Kini nıpig rımnor infamien ye wok kape pris ye nəkwai Nımə kape Kughen, in rırerig-pən yerkwənu.

²⁴ Kini rıpəh norien tu, kafan piəhwaru ror tipin, mamerkwaig əmə yerkwənu meriaji makuə kirkirip,

²⁵ mamni mımə, "Nar e Kughen Yermaru rımnor ruə irak. Apa kupən, narik rirkək, yakauris. Mərig taktəkun ai, Kughen rımnor rhuvə-pə kimi yo, kini rikik ragien mə jakrəh kwajikovə kirik, mıpəh min naurisien kin nımri jir."

Agelo kirik rımini-ərhav mə Yesu tukrarha-pə ye tokrei tanə

²⁶ Kini nıpig Elisabet ror tipin mivəh makuə sikis, Kughen rımnher-pə kin agelo kirik kafan, nhagin e Gabriel, rıvən apa yerkwənu kirik nhagin e Nasaret, ye provins e Galili.

²⁷ In mivəh nəgkiarien kirik mamvən kimi piraovin kirik nhagin e Meri. Yerman rıpəh hanə nıvənien tukun, mərig kimırpen ta kimə tukikir pən kimi kwən kirik, nhagin e Josef, yame in kwənərəus kirik kape King Deved.

²⁸ Kini agelo a raji-ərhav pən tukun, mini-pən tukun mımə, "Rhuvə, Meri. Kughen rımnərəhu kafan nihuvəyen kimik, kini mamarə kimiru min."

²⁹ Mərig tipir ramuh Meri tuk nıprai nəgkiarien a, mımə, "Rhawor e mamni vi vi məkneikin yō?"

³⁰ Mərig agelo a rini-pən tukun mımə, "Takpəh niginien, Meri, meinai Kughen rımırpen mə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimik.

³¹ Ror məkneikin, takaməkeikei mor tipim. Takaməkeikei mırəh kwaji kirik yerman, mhen-pən nhagin mə Yesu†.

³² In tukruə mamor yemə huvə pik kin. Tukaməkeikei kokrən kin In kimə In Ji Kughen Yerpırig. Kini Kughen Yermaru tukror In ruə king rəmhen əmə kin rıpnı kupən e Deved.

³³ Kini In tukramarmaru ye kwənərəus yamə mine khasi-pən ye Jakob, kini kafan narmaruyen tukramarə kape rerin."

³⁴ Kini Meri rini-pən tuk agelo mımə, "Jakhawor-pən iran mine mırəh kwajikovə kirik tukmə yakpəh nəri-pən-hanəyen yerman?"

³⁵ Mərig agelo rini-pən tukun mımə, "Nanmin kape Kughen tukrurə marə iram, kini nəsaninien kape Kughen Yerpırig tukrhen ik. Kini in e kwajikovə yame takrəh, in ratuətuk pik, tukamokrən kin In kimə Ji Kughen.

* 1:15: Nam 6:1-4 ramni mə profet minə khapəh nhanimien waen, tamə kisapis kin. 1:15: Nam 6:2-3 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 1:19: Dan 8:16; 9:21 1:27: Mat 1:16,18 † 1:31: Nhag e Yesu, nıpran ramni mımə Kughen tukrivəh mırəh narmamə mifam. 1:31: Aes 7:14; Mat 1:21-23 1:33: 2 Saml 7:12,13,16; Aes 9:7

³⁶ Kini, əmru, kuhum e Elisabet rinəpiəhuarə pawk, mərig rinor ta tipin kin kwaji yerman kirik. Kimini in kimə piahwaru yame ror siə kin, mərig taktəkun ai rinor tipin mivəh makuə sikis.

³⁷ Narimnar minə e kashajoun-pən mə nar kirik ripəh norien neineinien tuk Kughen.”

³⁸ Məkneikin Meri rini-pən tukun mimə, “Əwəh. Yo yorwok əmə kape Kughen Yermaru. Pəh In tukror naha nhagin kimi yo yame ik nakamni.” Kini agelo rəta iran, mamvən.

Meri rimavən məm Elisabet

³⁹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, ripəh norien tu, Meri rimnarar iman ikin, mhai miren nar mivən apa yerkwanu kirik ye nikar tukwas minə ye provins e Judia,

⁴⁰ mauru-pən imei Sekaraea mine Elisabet. Magien tuk Elisabet,

⁴¹ kini nipig Elisabet rərig Meri raməgkiar, məknakin kwajikovə a ye tipin rakur mikiu; kini Nanmin kape Kughen rimnor Elisabet

⁴² rok-rapomh mimə, “!Kughen ramor rhuvə-pre kimik rapita nipiraovin minə fam, kini In tukror huvə-pən kimi kwaji yerman yame takrəh!

⁴³ Mərig yakpəh nirkunien mə rhawor e Kughen ramor huvə pə məkneikin kimi yo mə nisin Yermaru kafak tukruə məm yo.

⁴⁴ Yakamni məkneikin meinai nipig yimnərig kafam nəgkiarien, kwajikovə e yame ramamir e ye tipik ramagien mamkiu.

⁴⁵ Kini Kughen tukror rhuvə pre kimik meinai nimini nəfrakisien ye nəgkiarien yame Kughen Yermaru rimini-pre tuk ik.”

Meri raməni nipei maməgnəgin Kughen

⁴⁶ Məkneikin Meri rimə,

“Ye nimraghien minə fam kafak, yakaməgnəgin Kughen Yermaru,

⁴⁷ kini rikik ramagien pik tuk Kughen kafak yame ravəh miragh yo,

⁴⁸ meinai yo yorwok əmə kafan yame yo yermamə apnapig əmə, mərig rikin raməsik yo.

Kini taktəkun ai mamvən, narmamə m-fam tukhani mə Kughen rimnor huvə pə kimi yo.

⁴⁹ Meinai Kughen e nəsaninien kafan in rehuə,

In rimnor narimnar rehuə kimi yo.

Kini nhagin ramərhakə.

⁵⁰ Kini rikin rehuə tuk narmamə yamə mine kamhasiai In, iriə e narmamə yamə mine kimisəkupən misarə mine yamə mine tukpihauə kwasig ikin.

⁵¹ In rimnor nar apsisip minə ye nəsaninien ye kwermən.

Mher yerhav kin narmamə yamə mine kisausit ye nətərigien kapəriə.

⁵² Mivəh-si-əhu namehuə minə ye kapəriə neihuəyen,

kini mivəhsi-haktə narmamə yamə mine kapəriə nətərigien reiwaiyu.

⁵³ Narmamə yamə mine nikumhə raməs əriə, In raməvigin əriə kin nəviginien yame rhuvə, kini narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə, In rimnher yerhav kin əriə, nar rimirkək tuk əriə.

⁵⁴ In rimnasitu ye kwənərəus kape Isrel, iriə e yorwok minə kafan. Rikin raməsik mə rikin tukraməkeikei mamehuə tuk əriə,

⁵⁵ ririkakun ye Ebrahim kupən mine kwənərəus kafan, mamvən kape rerin, rəri-pən nəgkiarien yame rimini-pən ta tuk kaha minə kapətawə.”

⁵⁶ Kini Meri ramarə iriu Elisabet mivəh makuə kisisə, kini ai, mipirerig-pən iman ikin.

Jon Baptaes rimnarha-pə

⁵⁷ Kini nipig atuatur kape Elisabet rimauə mə tukreimək iran, kini rimirəh tini yerman.

⁵⁸ Kini narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun mine kafan kwənərəus minə kimisərig nəvsaoyen a mə Kughen Yermaru rikin rehuə tukun mor rhuvə pən məknakin kimin, kini iriə kimnhauə misor kirikianə iriə min mə taksagien kwis.

⁵⁹ Kini nipig pikwarien a rimivəh nipig eit, kini iriə khaue məhavəh nao kim in. Kini ipakə əmə kishen-pən nhagin mə nifrhag rimni e Sekaraea,

⁶⁰ mərig nisini rimini-pən mimə, “Nikam. Pəh kishen-pən nhagin mə Jon.”

⁶¹ Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Rhawor? Ye kwənərəus kapəmiru, nhag e Jon rirkək iran.”

⁶² Kini masəgkiar kin kwermirə misaiyoh-pən Sekaraea mhamə in rorkeikei mə tukshen-pən nhagin mə pa.

⁶³ Kini in raiyoh-pən əriə mə tukharəh-sipən nar kirik pəh tukrirai-pən nəgkiarien kirik aikin, mirai-pən mimə, “Nhagin e Jon.” Kisəm kisakur pik kin.

⁶⁴ Məkneikin, neramin rihuatuk, mægkiar mamni vi vi Kughen.

⁶⁵ Kini narmamə m-fam yamə mine kisarə ipakə tukun kisakur kin. Kini narmamə kimnhani narimnar minə a rarkurao ikin minə fam ye nikar tukwas minə ye provins e Judia.

⁶⁶ Kini narmamə mifam yamə mine kimnhavəh nəvsaoyen a, misətarig kin, misaiyoh əriə minə mhamə, “Man. ?Keinein mə kwajikovə e tukreihua mor naha?” Kimnhani məknaikin meinai kimisəm mə nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə iran.

Sekaraea rimini-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin

⁶⁷ Məkneikin Nanmin kape Kughen rimnor riki Sekaraea, ramni-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin mimə,

⁶⁸ “Pəh khani vi vi Yermaru, In Kughen kape nāmə Isrel, meinai In rimauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə, kini mipik ta əriə ye kwermi tikmir minə kapəria.

⁶⁹ In rimivəh-si haktə yemə əsanin yame ravəh miragh ətawə, yame ramsi-pən ye kwənərəus kape yorwok kafan e Deved kupən

⁷⁰ raməri-pən əmə nəgkiarien yame rimivəhsi-pən kimi kafan profet kupən minə mimə

⁷¹ tukrivəhsita ətawə tuk tikmir minə kapətawə mine tuk kwermi narmamə mifam yamə mine kasəmakin ətawə.

⁷² Kini mimə rikin tukreihua tuk riptawə minə,

kini rikin tukraməsik promes atuatur

⁷³ yame In rimini-pən ta tuk riptawə e Ebrahim mimə

⁷⁴ tukrirəh-si ta ətawə ye kwermi tikmir minə kapətawə,

mə nipig mifam ye nimraghien kapətawə, kitawə tukharkun nisorien wok kafan ye nimri Kughen, mhapəh nhaginien,

⁷⁵ kitawə kisəmərhakə misatuatur ye nipig mifam.”

⁷⁶ Kini Sekaraea rarar mini-pən tuk tini mimə,

“Kini ik, narik, tukokrən kin ik kimə ik pris kape Kughen Yerpigir;

meinai Ik takəkupən kin Yermaru mor apnəpeinə ye swatuk kafan,

⁷⁷ mamni-ərhav tuk kafan narmamə minə mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has kapəria, mivəh miragh əriə.

⁷⁸ In tukraməkeiki mor məknaikin meinai rikin rehua tuk ətawə, mamor huvə pə kimi ətawə.

Rikin rehua tuk ətawə, Kristo tukruə tuk ətawə rəmhen əmə kin yame mirh ramhaktə mamvən ye neai

⁷⁹ misia-pen ətawə yamə mine kasarə ye nəpignapien mine apa ikin nəsaninien kape nimhəyen ramhen narmamə ikin,

kini mamkir-pən nihutawə ye swatuk kape nəmərinuyen.”

⁸⁰ Kini pikwarien a nipran ramehua, kini mamehua min ye nanmin kape Kughen. Kini nipig mifam in ramarə apa ye tipəvsik mameito kin nipig atuatur yame tukririkakun wok iran ye nimri nāmə Isrel.

2

Yesu rimnarha-pə

(Mat 1:18-25)

¹ Ye nipig a, yemə Rom kirik, nhagin e Sisa Ogastas, in ramarmaru ye tanə minə fam kape Rom. In mamarəhu loa kirik mimə tukəvheikin fam narmamə yamə mine kisarə aikin a.

² (In e nəvheikinien narmamə yame kimnəkupən kor. Ye nipig a, kwən e Kwaerinas in gavman kirik kape provins e Siria).

³ Kaməvheikin narmamə, narmamə tukasəkeiki mharerig-pən mhavən hanə iməria minə ikin mə tukəvheikin əria.

⁴ Ror pən kwən a Josef min ritərhav yerkwanu e Nasaret ye provins e Galili, mivən apa provins a Judia, yerkwanu kirik kamni kimə Betlehem, imei King Deved kupən. Rimavən aikin a meinai in kwənərəus kirik kape King Deved.

⁵ Kwerpen ta Josef mine pian e Meri mə tukwarkurək; kini Meri natukreimək kin kwajikovə. Kini iri kimiravən apa Betlehem mə tukəvheikin min əriu.

⁶⁻⁷ Kini kratərhav Betlehem, mirapəh niwəmien kwənmhan tukwapir ikin, mwarə ye nimə kape nar miragh. Mwarə hanə apaikin, kini rinor nipig kape kwajikovə tukrarha, kini

reimək kin nimirin nupan kafan, yerman. Muvrig kin neipən, məəhu-pən əmə in ye tikirao yame nar miragh minə kasəvigin-pən iran.

Agelo minə khatərhav-pə tuk yorwok ye sipsip minə

⁸ Kini ipakə əmə tuk yerkwau e Betlehem, narmamə yamə mine kasəvigin sipsip minə kasarə yerki mənvhirik masarha tuk sipsip minə yenpig.

⁹ Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritarhav-pə tuk əria, nikhakien kape Kughen Yermaru risia-pən əria, khagin pik.

¹⁰ Mərig agelo a rimini-pən tuk əria mima, “Hapəh nhaginien. Meinai yo yakwauə mə jakni-pre nəvsaoyen huvə tuk əmia, yame tukror riki narmamə ragien pik. Kini Nəvsaoyen a ramvən tuk narmamə mifam.

¹¹ Taktakun əmə, yermamə kirik rimnarha-pə ye taon kape King Deved. In ravəh miragh narmamə, kini In Kristo yame Kughen rimini-ta kupən mə tukrher-pə kin tuk əmia. Kini In Yermaru.

¹² Kini taksəm kwajikovə en kimuvrig kin neipən, kərəhu-pən ye tikirao, ror nimtətien kimi əmia mə kwajikovə a in a yakməni.”

¹³ Məkneikin, agelo minə khapsaah khatərhav-pə masərer iria min, masəgnəgin Kughen, mhani mhamə,

¹⁴ “Pəh khani vi vi Kughen apa yerpirig ye neai.

Kini narmamə ye tokrei tanə yamə mine riki Kughen ramagien tuk əria, pəh kisarə ye nəmərinuyen.”

Yorwok ye sipsip minə kimnhavən masəm Yesu

¹⁵ Məkneikin agelo minə kimisəta ye yorwok ye sipsip minə, mharerig-pən apa ye rao ye neai, kini yorwok ye sipsip minə kimnhani tuk əria minə mhamə, “Pəh khavən apa Betlehem, misəm-ru nar e Kughen Yermaru rimini-pə tuk ətaua.”

¹⁶ Kishai miren mhavən misəm Meri mine Josef mine kwajikovə yame ramapir-pən ye tikirao.

¹⁷ Nipig kimisəm, kimnhani ərhav nəgkiarien yame agelo rimini ye kwajikovə,

¹⁸ kini narmamə mifam yamə mine kimisərig nəgkiarien yame yorwok ye sipsip minə kimnhani-pən tuk əria, kisakur pik kin.

¹⁹ Mərig Meri rimnatərig əmə kin narimnar minə e, markut tuk nərigien nipran.

²⁰ Mərig yorwok ye sipsip minə kimnharerig, mhavəhsi-haktə nhag Kughen, mhani vi vi In tuk narimnar m-fam yamə mine kimisəm misərig; rəmhen əmə kin yame agelo rimini-ta tuk əria.

Kamhen-pən nhag Yesu

²¹ Kwajikovə a rimnarha, mivəh nipig eit, kini kimivəh nao kimin rəri-pən əmə loa kapəria, kini khen-pən nhagin kimə Yesu, nhag yame agelo rimini-pən ta tuk Meri nipig in rimnor tipin.

Josef mine Meri kimirəh Yesu miravən apa ye Nimə kape Kughen

²²⁻²⁴ Ye nipig a, tukmə kwajikovə kirik rarha, rimni mine nisini tukawəkeikei mwor sakrefaes kape nəspirien mamə, rəri-pən Loa kape Moses,* kini ruauə atuaturuk ye nipig kape Josef mine Meri mə tukwor məkna. Ror pən kirəh Yesu mirhuvən Jerusalem, miravəh mak ye tanə kiraru uə yəkwī-nətuən kiraru kini mwshopni, rəri-pən əmə loa yame Kughen Yermaru rimini.†

Kini kimiravəhsi-pən kwajikovə a kimi Kughen Yermaru. Nar a raməri-pən Nəgkiarien kape Kughen yame ramni mima,

“Nimirin nupan minə yerman, tukaməkeikei kivəhsi-pən əria kimi Kughen Yermaru mə kafan minə.”

(Eks 13:2, 12)

Simeon mine Ana kimawəm Yesu, kawəgnəgin Kughen

²⁵ Kini huaru kirik ramarə apa Jerusalem, nhagin e Simeon. Kafan nimraghien in ratuatuk huvə, kini nipig mifam in raməri-pən nəgkiarien kape Kughen. Kini in rameito kin nuəyen kape Kristo yame In tukruə mivəh miragh nəmə Isrel. Kini Nanmin kape Kughen ruə mikuar yerkin.

²⁶ Nanmin kape Kughen ruini-pən ta tukun mima tukripəh nimhəyen meriaji tukrəm Kristo yame Kughen Yermaru rimini mə tukrher-pə kin.

²⁷ Kini Nanmin kape Kughen rimnor rikin mə tukrauru-pən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini Josef mine Meri kimirəh Yesu mwaru-pən ye Nimə kape Kughen mə iriu tukwor narimnar fam yame Loa kape Moses ramni.

2:14: Luk 19:38 2:19: Luk 2:51 2:21: Luk 1:31 * 2:22-24: Nakəm loa e ye Eks 13:2 mine 1 Saml 1:22-28.

† 2:22-24: Loa e raməmir ye Lev 12:8.

²⁸ Mækneikin Simeon rimnəm Yesu, kini mirəh kin kwermīn, kini mamni vi vi Kughen mamni-pən tukun mīmā,

²⁹ “Kughen Yermaru, promes yame Ik nimini tuk yo, naknor əfrakis.

Kini taktəkun ai, eighaan kin yo, yorwok e kafam, pəh yakmhə ye nəmərinuyen,

³⁰ meinai yaknəm kwajikovə e kin nimirik yame tukriwəh miragh narmamə.

³¹ Ik nimnor apnəpeinə mə In tukriwəh miragh narmamə,

kini narmamə m-fam tukharkun nar a.

³² In tukruə rəmhen kin laet, mhajoun swatuk kin nəmə ye kantri pisin pisin minə,

Kini narmamə tukhavəhsi-haktə nəmə Isrel tukun.”

³³ Kini rim kwajikovə a mine nisini kwakur pik kin nəgkiarien yame Simeon rimini iran.

³⁴ Kini Simeon rəhuak mīmā, “Pəh nihuvəyen kape Kughen tukrurə tuk əmiru.” Kini minipən tuk Meri, nisin kwajikovə a, mīmā,

“!Ərig-ru! Kughen miripen ta kwajikovə e mə tukror nəmə Isrel khapsaah tukhamir,

kini mə tukror min əriə khapsaah khavəh nimraghien.

Kughen rimirpen pawk In mə In ror nimtətien kirik, mərig narmamə tukhani hah In.

³⁵ Ror pən tukəm əpu nərigien has kape narmamə khapsaah.

Kini, Meri, rikim tukrəmhə tukun rəmhen kin yame yermamə kirik ramhai rikim kin nau nisa.”

³⁶ Kini piahwaru kirik ramarə aikin, nhagin e Ana. In profet kirik. In ji Fanuel, kwənərəus kape Aser kupən. Rinəpiahuaru əgkəp. Nipig rimnamətamaruə əmə, məri-pən kafan yerman. Mwarə kwis kape newk seven əmə, kwən a rimhə.

³⁷ Rimnarə pisin əmə məkna kin meriaji mipiəhuaru. Kini taktəkun ai kafan newk eiti fo. Nipig mifam in raməmir ye Nimə kape Ehuə Kughen maməhuak, yenpig mine yeraan. Matuakəm mipəh nəviginien mə tukrəhuak kimi Kughen.

³⁸ Kini in rimauə atuətuk ye nipig yame Simeon raməgkiar kin kwajikovə a. Kini piahwaru ai rimini vi vi Kughen tukun, kini maməgkiar ye kwajikovə e kimi narmamə mifam yamə mine kamhawhin mə Kristo tukririsin nəmə Jerusalem.

Josef mine Meri kimiravən apa Nasaret

³⁹ Kini Josef mine Meri kimiwor narimnar fam yame Loa kape Kughen Yermaru ramni, kini mərhirerig-pən imərisir ikin Nasaret ye provins e Galili.

⁴⁰ Kwajikovə a rinehuə muiskai, muirkun huvə nar, kini nipig m-fam nihuvəyen kape Kughen rukwar ye kafan nimraghien.

Tamaruə e Yesu ramvən apa Nimə Ehuə kape Kughen

⁴¹ Ye newk minə fam, rim Yesu mine nisini kimiravən apa Jerusalem mə tukwor lafet kape Pasova.‡

⁴² Kini nipig Yesu rimivəh newk twelef, kimiwor norien yame kawor hanə, kini Yesu rikwasig kin əriu mirhivən apa faktə ye lafet a.

⁴³ Kini lafet rinor infamien, kini kafan minə kimnharerig mhavən iməriə ikin; mərig tamaruə Yesu In ripəh nikwasigien kin rimni mine nisini, maməmir əmə apa Jerusalem. Kini iriu kweinein.

⁴⁴ Krəmə-ta mə ramkwasig kin əriə. Kini kimisəriwək mamhavən tuk nipig piəpiə kirik. Mipirərikakun mwarha-kin yerki kwənərəus kapəriu mine iriu minə tiksın.

⁴⁵ Mərig kirapəh niwəmien In, mwarha-kin, mirarerig miravən Jerusalem.

⁴⁶ Kwarha-kin In nipig kisısər, kini mipiwəm apa ye Nimə Ehuə kape Kughen. Ramkwətə iriə nəmhajoun minə, mamətərig kin əriə. Kini mamaiyoh əriə kin narimnar tiksın.

⁴⁷ Kini narmamə mifam kimisərig In, kisakur tuk kafan nirkunien mine nhorpinien nəgkiarien minə kafan.

⁴⁸ Kini rimni mine nisini kimiwəm In, kwakur pik kin. Kini nisini rimini-pən tukun mīmā, “Narik. ?Nimnhawor mor məkneikin irəmru? !Ərig-ru! !Kimru rimim, rikimru rəmhə pik tuk ik, kini yakwarha-kin pik ik!”

⁴⁹ Mərig In rini-pən tuk əriu mīmā, “?Nakawarha-kin Yo tuk naha? Tukmə ror nakrapəh nirkunien mə Yo jakaməkeikei maməmir ye Nimə kape Rimik.”

⁵⁰ Mərig iriu kirəpəh nirkunien niprai nəgkiarien yame rimini-pən tuk əriu.

⁵¹ Kini In rikwasig kin əriu, mirheiwaiyu mirhivən apa Nasaret. Kini In rimisiai əriu mamor nəkwairiu. Mərig nipig mifam nisini ramətərig kin narimnar minə fam a.

2:30: Aes 52:10; Luk 3:6; Taet 2:11

2:32: Aes 42:6; 49:6; 52:10

2:34: Aes 8:14; Mat 21:42; 1 Pita 2:8

2:39: Mat

2:23 ‡ **2:41:** Ye nipig kape lafet kape Naviarokini, uə Pasova, nəmə Isrel rikiriə raməsik Kughen rimivəh miragh kwənərəus kupən kapəriə mirəh-si ta əriə ye kwermi yamehuə kape Ilij. 3m-ru stori kape Pasova ye Eksodas 12:21-27.

2:51: Luk 2:19

⁵² Kini Yesu nipran ramehua, kini kafan nirkunien ramhaktə pik. Kini ye nipig mifam, Kughen mine narmama, rikiriə ragien əmə tukun.

3

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, yemə Rom kirik, nhagin e Taebirias Sisa, in ramehua ye provins minə fam kape Rom. Kini ye nipig in rinamarmaru meriaji newk fiftin, kini kwermın minə tiksin e: Herod Antipas ramehua ye provins e Galili; mine piauni Filip in ramehua ye provins mir e Ituria mine Trakonaetas, mine Lisantias ramehua ye provins e Abilin, mine Ponjes Paelat in gavman kape provins e Judia.

² In e ye nipig atuutuk kape Anas mine Kaefas yame iriu jif pris mir.

Ye nipig a, Jon, ji Sekaraea, yame rinehua ta ai, mamarə apa ikin ruhiko ikin, kini Kughen rimivəh-sipən nəgkiarien kirik kimin.

³ Kini in rimnokrən apomh pən ikin minə ipakə tuk nu apa Jodan maməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen. In mamni-pən mimə narmamə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mhavən tuk Kughen mə In tukrəspir norien has minə kapəriə. Kini mə nimtətien kirik e, tukor baptaes irəriə.

⁴ In rəri-pən əmə nəgkiarien yame Aesea rimirai kupən ye nəkwəkwə kafan mimə,

“Kwən kirik ramokrən ehuə apa ikin ruhiko ikin mamni mimə,

Kimia taksor apnəpeinə ye swatuk kape Yermaru,

kini misor kafan swatuk ratuutuk.

⁵ Nikwətanə minə fam tuksuun huvə,

kini tukwas minə mine nahawk minə fam tuksətən-ətən,

kini swatuk iko iko minə tukərəhu atuutuk,

kini swatuk yame rapəjiapət tukəkeikei kor ripiə.

⁶ Kini narmamə mifam tuksəm swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə.” (Aes 40:3-5)

⁷ Kini ye nipig a, narmamə khapsaah kimnhavən tuk Jon mə in tukror baptaes irəriə; mərig rini-pən tuk əriə mimə, “! Kimia naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhkwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. ?Mərig, pa ramni mə to kimia nakharkun nisaptayen kin?

⁸ Sor narimnar tiksin yamə rhuvə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əfrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen. Nəfrakisien mə kimia kwənərəus kape Ebrahim, mərig rikimia tukripəh nəsikien mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əmiə mhawor kimia kwənərəus kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnapig əmə! Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen rirkun normin-ien kapier apnapig ruə rəmhen kin kwənərəus kape Ebrahim.

⁹ Kini taktəkun ai, Kughen rinərən matuk ta mə tukrərəru nuknei nai. Kini tukmə nai kirik ripəh nikuəyen kin kwənkwən yame rhuvə, kini tukrərəru marakikin-pən ye nap.”*

¹⁰ Kini kwhen ehuə a kimisaioyoh Jon mhamə, “?Mərig, naha nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

¹¹ Kini Jon rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə kafam neipən kiraru, vəhsi-pən kirik kimi yermamə yame kafan rirkək. Kini tukmə nam nəviginien rərə, əhi-pən tiksin kimi narmamə yamə mine nəriə rirkək.”

¹² Kini narmamə tiksin yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimnhauə mə Jon tukor baptaes irəriə, kin misaioyoh in mhamə, “?Naha e nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

¹³ Kini Jon rini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhavəh-sitayen mane tuk narmamə rapita yame rəmhen mə takhavəh.”

¹⁴ Kini mobael minə tiksin kimisaioyoh min mhamə, “?Mərig rhawor irəmawə? ?Naha e nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

Kini in rini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhaviyen niginien kimi narmamə mhamə, “Tukmə nakhapəh nhavəh-si-pəyen mane, kini jaksor nəmhəyen kimi əmiə, uə jaksor əmiə naksarər ye nimri mirh kini yakhani hah əmiə.” Mərig rikimia tukraməkeikei mamagien əmə tuk nərok atuutuk kapəmiə.”

¹⁵ Kini narmamə minə a kasəm misəm, rikiriə ruh mə tukmə ror Jon in Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.

2:52: 1 Saml 2:26; Prov 3:4

3:3: Wok 13:24

3:7: Mat 12:34; 23:33

3:8: Jon 8:33,39

* **3:9:** Jon Baptaes

raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əriə meinai iriə ji Ebrahim minə. Nuhpikinien ye nai yame Kughen tukrərəru ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini yamə mine khapəh nisorien norien huvə, Kughen tukrivəh-si-pən narpinien kimi əriə.

3:9: Mat 7:19

3:12: Luk

7:29

¹⁶ Mərig Jon rhorpin nətərigien kapəriə mīmə, “Yo yakamor baptaes irəmiə kin nu, mərig yermamə kirik tukripiuə yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakənımkur mırısın ta nərəus ye kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmin kape Kughen mine nap.

¹⁷ In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yemasim ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukripik nimitin yame rhuva. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit, ripik əriə mamvən yerkwanu. Mərig narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, ramarakikin-pən əriə ye nap ehua yame ramuək rerin.”

¹⁸ Kini Jon ramni-ərhav nəgkiarien ripsaah mamor kwirig kin kimi narmamə mə tukrivi-pə nətərigien kape narmamə khauə tuk Kughen.

Herod rimivəh-sipən Jon Baptaes ye kalabus

(Mak 6:14-29)

¹⁹ Ye nıpig a, Herod Antipas rimikir ta Herodias in e piahwaru kape piauni, kini mamor narımnar ripsaah yame rahas. Mərig Jon rokrən skai kimin tukun.

²⁰ Ror pən Herod rimnəsik əpnis pən min ye norien has kafan mivəhsi-pən Jon ye kalabus.

Jon rimnor baptaes ye Yesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Mərig kwasig ikin Jon rivən ye kalabus, kini in rinamor baptaes ye narmamə, kini Yesu min rimavən, Jon ror baptaes iran. Kini nıpig Yesu rimnaməhuak, Kughen rimnəhitə ye neai,

²² kini Nanmin kape Kughen risi-faktə meiwaiyu iran, nıpran rəmhen kin mak ye tanə, kini nəgkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mīmə, “Ik narik keikei; rikik ragien pik tuk ik.”

Rip Yesu minə

²³ Nıpig Yesu rimirikakun kafan wok, kafan newk rəmhen kin toti. Narmamə khamə ta mə in ji Josef.

Kini Josef in ji Heli,

²⁴ Heli in ji Matat,

Matat in ji Livae,

Livae in ji Melki,

Melki in ji Janae,

Janae in ji Josef

²⁵ Josef in ji Matatias,

Matatias in ji Amos,

Amos in ji Neham,

Neham in ji Esli,

Esli in ji Nangae,

²⁶ Nangae in ji Mahat,

Mahat in ji Matatias,

Matatias in ji Semein,

Semein in ji Josek,

Josek in ji Joda,

²⁷ Joda in ji Joanan,

Joanan in ji Resa,

Resa in ji Serubabel,

Serubabel in ji Sealtiel,

Sealtiel in ji Neri,

²⁸ Neri in ji Melki,

Melki in ji Adi,

Adi in ji Kosam,

Kosam in ji Elmadam,

Elmadam in ji Ere,

²⁹ Ere in ji Josua,

Josua in ji Eliesa,

Eliesa in ji Jorim,

Jorim in ji Matat,

Matat in ji Livae,

³⁰ Livae in ji Simeon,

Simeon in ji Juda,
 Juda in ji Josef,
 Josef in ji Jonam,
 Jonam in ji Eliakim,
³¹ Eliakim in ji Melea,
 Melea in ji Mena,
 Mena in ji Matataha,
 Matataha in ji Natan,
 Natan in ji Deved,
³² Deved in ji Jese,
 Jese in ji Obed,
 Obed in ji Boas,
 Boas in ji Salmon,
 Salmon in ji Nason,
³³ Nason in ji Aminadab,
 Aminadab in ji Admin,
 Admin in ji Ani,
 Ani in ji Hesron,
 Hesron in ji Peres,
 Peres in ji Juda,
³⁴ Juda in ji Jakob,
 Jakob in ji Aesak,
 Aesak in ji Ebrahim
 Ebrahim in ji Teraha,
 Teraha in ji Neho
³⁵ Neho in ji Serug,
 Serug in ji Rehu,
 Rehu in ji Peleg,
 Peleg in ji Eba,
 Eba in ji Sela,
³⁶ Sela in ji Kenan,
 Kenan in ji Apaksad,
 Apaksad in ji Sem,
 Sem in ji Noa,
 Noa in ji Lamek,
³⁷ Lamek in ji Metusela,
 Metusela in ji Inok,
 Inok in ji Jared,
 Jared in ji Mahalalel,
 Mahalalel in ji Kenan,
³⁸ Kenan in ji Enos,
 Enos in ji Set,
 Set in ji Adam,
 kini Adam in ramsi-pən tuk Kughen.

4

*Setan rimivəhsi-pən wəhsi-pən kimi Yesu
 (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹ Nanmin kape Kughen rimikuar ye nimraghien kape Yesu, kini ye nipig ruasi-pən ye nu apa Jodan, Nanmin kape Kughen rikir In mivən apa ikin ruhiko ikin.

² Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien kafan kape nipig foti. Ye nipig minə fam a, In rapəh nəviginien, kini ye nipig infamien, nikumhə rəs pik.

³ Kini Setan rini-pən tukun mīmə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier e mə rukreikin muə mor bred kin.”

⁴ Mərig Yesu rhorpin mīmə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Yermamə ripəh nimraghien əmə ye nəviginien.’”

⁵ Məkneikin Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini taktəkun əmə, rhajoun In kin kantri minə fam ye tokrei tanə,

⁶ kini mini-pən tukun mīmə, “Yo jakərəhu-pre narmaruyen ye tanimtanə ye kwermim, mine nautə kapəriə minə fam, meinai narimnar mifam a raməmir ye kwermik, kini

yakirkun neighan-pənien kin kimi naha yermamə yame yakorkeikei mə jakvəhsi-pən kimin.

⁷ Kini tukmə nakəhuak kimi yo, narimnar m-fam ai ik takor kafam kin."

⁸ Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarien mīmə, "Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, 'Taksəhuak əmə kimi kapəmīə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.' (Dut 6:13)"

⁹ Məkneikin Setan rikir In mərip In apa Jerusalem mhaktə ye tokrei Nīmə Ehuə kape Kughen apa yerpig əgkəp. Kini mini-pən tukun mīmə, "Tukmə ik ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e,

¹⁰ meinai kimirai kimə,

"In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə masarha huvə tuk ik.

¹¹ Tukharaptəəkīn ik kin kwermirə mə takpəh nowhan-pənien nihum ye kapier kirik.'" (Sam 91:11, 12)

¹² Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarien mīmə, "Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, "Takhapəh nisəm-əsahyen kapəmīə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmīə uə nikam.'" (Dut 6:16)"

¹³ Kini Setan ror infamien ye nivəhsi-pən vəhsi-pənien kimi Yesu; məkneikin, mapitan kin Yesu mawhin nipig huvə yame tukruə min tukun.

Yesu rimirikakun kafan wok

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kini ai, Yesu rimirerig-pən Galili, kini nəsaninien kape Nanmin kape Kughen rimikuar ye nimraghien kafan. Kini kimnəvsao kin In rarkurao ye tanə a.

¹⁵ Kini Yesu rimnhajoun ye nimə kape nofuginien minə, kini narmamə m-fam khani vi vi In.

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In

¹⁶ Kini Yesu rimauə Nasaret, aikin rimnehuə ikin kupən. Kini ye Sabat kirik, In rimavən ye nimə kape nofuginien rəmhen əmə kin yame ramor hanə. Kini mərer mə tukrəvheikin Nəkwəkwə kape Kughen,

¹⁷ kini kivəhsi-pən nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin yame profet Aesaea rimirai kupən. Kini ruhatukin nəkwəkwə məm nəgkiarien yame Aesaea rimirai yame ramni mīmə,

¹⁸ "Nanmin kape Kughen ramarə irak

meinai In rimirpen yo,

jakəvsao-ərhav kin nəgkiarien huvə kimi yavən hah minə.

Kini In rher-pə kin yo mə jakvən mamni-pən tuk narmamə yamə mine kivəhsi-pən əriə ye kalabus mə tukirisin əriə,

kini mini-pən tuk nimrin pis minə mə tuksəm min nar.

Kini rher-pə kin yo mə jakrisin narmamə yamə mine kasəmir ye kwermi narmamə pisin masərig rahah,

¹⁹ mamni-ərhav mə nipig ruauə ta yame Kughen Yermaru tukrhajoun kafan niहुवयन mivəh miragh narmamə." (Aes 61:1, 2)

²⁰ Yesu rimnəhueikin ta nəkwəkwə a, kini meiwaiyu mivəhsi-pən min kimi yermamə yame ramarha huvə tuk nəkwəkwə minə, kini mamkwəta mə tukrəvhag kimi narmamə. Kini narmamə m-fam ye nimə kape nofuginien kasarha tim tim iran.

²¹ Kini In raməgkiar kimi əriə mamni min mīmə, "Taktəkun ai, ye nipig yame nimisərig Nəkwəkwə e Kape Kughen, niniyen a ruauə minor nəfrakisien kin."

²² Kini narmamə mifam kasəgnəgin In, kini kisakur pik tuk nəgkiarien huvə yamə mine ramni, kini misaiyoh əriə minə mhamə, "?Mərig kwən e In ji Josef əmə uə?"

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, "Yakirkun mə takpihani nəgkiarien akwas e tuk yo yame ramni mīmə, 'Dokta, or huvə atuk-ru nipram,' mhani min mhamə, 'Narimnar yamə mine yimisərig mə nimnor ta apa Kapaneam, rhuvə mə takuə mor min e, imam ikin.'"

²⁴ Nəfrakisien, yakamni tuk əmīə mə narmamə to khapəh nhasiaiyen profet kirik yame ramsi-pən irəriə.

²⁵ Ye nipig kape Elaeja, nəhig ripəh nipien newk kisəsər mine makuə sikis, kini nikumhə ravən ikin minə fam, nəviginien rirkək. Kini yakni nəfrakisien tuk əmīə mīmə, ye nipig a nipiahuaru kimhə tan kin əriə khapsaah e Isrel,

²⁶ mərig pəh nien mə Kughen rher-pə kin Elaeja mə tukrivən masitu irəriə. Nikam. In rher-pə kin mə tukrasitu əmə ye piahwaru kirik yerkwənu Jarefat apa ye provins e Saedon. Mərig piahwaru a pəh nien mə pian Isrel.

²⁷ Kini ye nîpig kape profet e Elisa, narmamə khapsaah kîmnisarə Isrel yamə mine kamhawəh nəmhayen e 'leprosi'* mərig Elisa rîpəh nor-huvəyen kirik. Mərig in rimnor huvə əmə kwən Siria e Neman, yame pəh nien mə yemə Isrel."

²⁸ Narmamə ye nîmə kape nufuginien kîmisərig nəgkiarîen a, niemhaa rhai pîk əriə m-fam.

²⁹ Kini kîsarar mharəh In, misəukəkin mhatərhav yerkwanu, mhavən misokrig ye tukwas yame kîmnor taon ikin, mə taksarkwərhav kin apa ikəutən.

³⁰ Mərig Yesu rîvən-pən ta ye kwənimrheriə, map.

*Yesu rimnəko ta yarmhə ye yermamə kirik
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kini Yesu rimneiwaiyu apa Kapaneam, taon kirik ye provins e Galili. Kini ye Sabat kirik, In raməvhag kîmi narmamə.

³² Kini narmamə kîmisərig nəgkiarîen kafan, kîmisakur kin, meinai nəgkiarîen kafan, nanmin aikin.

³³ Kini ye nəkwai nîmə kape nufuginien, kwən kirik aikin yame nanmin has ramərer-pən iran. Kini in rok-rapomh mîmə,

³⁴ "‘Eh, Yesu, yemə Nasaret! ?Rhawor? ?Nîmauə mə takoriah əmawə uə? Yakwîrkun ta ik. !Ik yemə rhakə kape Kughen!"

³⁵ Mərig Yesu rimnəgkiar skai kîmin mîmə, "‘Ah, pîm! !Ēta ye kwən e!" Kwən a ramərer ye yerkwən irəriə, məkneikin nanmin hah a rəsua kin reiwaiyu mowhan ye nimoptanə, map ta iran, kini mîpəh noriahayen in.

³⁶ Kini narmamə m-fam aikin a kîsakur kin, mhani-pən tuk əriə mînə mhamə, "‘Eh! Nəgkiarîen pîsin kirik e. Kwən a kafan nəgkiarîen nanmin aikin. Tukmə In rəgkiar kîmi nanmin has mînə, kasəta ye narmamə."

³⁷ Kini nəvsaoyen kape Yesu rîtərhav markurao ye tanə a.

*Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Aikin, Yesu rarər, mîtərhav ye nîmə kape nufuginien mîvən apa nîmə kape Saemon Pita†. Ye nîpig a, kuhu Saemon ramhə maməpan pîk, kîni iriə kisaiyoh-pən Yesu mə tukror huvə.

³⁹ Kini Yesu rərər ipakə tukun, məgkiar skai kîmi nəpanien, nəpanien rəta. Taktəkun əmə piahwaru a rərər, mîvən mîruk ta nəriə nəviginien.

⁴⁰ Kini nîpig mîrh natukrivə‡, narmamə kîmnhapîk narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mhavən tuk Yesu. Kini In rərəhu-pən kwermîn irəriə kirikianə kirikianə, kîni iriə m-fam kîsasanin.

⁴¹ Kini yarmhə mînə mîn kamhatərhav misap ye narmamə khapsaah, misokrən apomh mhamə, "‘Ik Ji Kughen!" Mərig Yesu rəgkiar skai kîmi iriə matapig kin əriə tuk nəgkiarîen meinai iriə kwənharkun ta mə In Kristo yame Kughen rimnher-pə kin.

⁴² Kəni rikwamer kin, Yesu rîtərhav aikin a, mîvən apa ikin kirik. Mərig narmamə kîmisarha-kin In, kîni nîpig kîmisəm, khauə tukun misarkut mhamə tukhani-əhu mhamə In tukrîpəh nəpəhyen əriə.

⁴³ Mərig əmə Yesu rîni-pən tuk əriə mîmə, "Nîkam. Yo jakaməkeikei mîvən yerkwanu pîsin pîsin mînə, mîni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, meinai Kughen rimnher-pə kin yo mə jakor məkneikin."

⁴⁴ Kini In rimavən mameriwək ye tanə Judia mamni-ərhav nəgkiarîen kape Kughen ye nîmə kape nufuginien mînə.

5

*Aposol yamə mine Yesu rimnəkupən mokrən kin əriə
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Nîpig kirik, Yesu rərər ye nîkar-kar nu ehua kamni kîmə Galili*, kîni narmamə khapsaah kîmnhauə misərər rarkurao iran mhamə taksərig nəgkiarîen kape Kughen.

² Kini In rimnəm kwaji rao kiraru yame narmamə kape nîviyen kəməm kîmnhapəh kawərər ye nîpakir misaikwas ye kapəriə net mînə.

* **4:27:** Leprosi in nəmhayen skai kirik yame raməmîr ye tiki yermamə. **4:27:** 2 King 5:1-14 **4:32:** Mat 7:28-29

† **4:38:** Nîpig kirik, kamokrən kin Saemon Pita kîmə, 'Saemon.' Kîni nîpig kirik, kamokrən kin kîmə, 'Pita.' ‡ **4:40:** Nəmə Isrel, rikiriə rimnasik mə Loa kape Moses ramni-əhu mə tukpəh nîrəhyen yermamə ye Sabat. Mərig nîpig mîrh rimivîə, Sabat rînor infamien en, kîni kîrkun nîrəhyen yermamə. **4:41:** Mat 8:29; Mak 3:11-12 **4:44:** Mak 1:35-39;

Mat 4:23 * **5:1:** Nəgkiarîen kape Gris ramni mîmə, "nu apa Genesaret." **5:1:** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10

³ Mækneikin Yesu ratpæn ye rao kape Saemon Pita, mini-pæn tukun mæ tukrivi-piræ rao. Saemon rivi-piræ rao, kini Yesu rækwætə-pæn aikin mamævhag kimi narmama.

⁴ Yesu rimnægkiar infamien, kini mini-pæn tuk Saemon mimæ, “Saemon, æsuæ. Pæh khavæn apa ikæmmim, pæh naksaruk kin net minæ mhavi kæmæm tiksın.”

⁵ Mærig Saemon rini-pæn tukun mimæ, “Yemehua, yenpig, yimisarkut pik tuk nar e miseriaji reraan, mærig yimnhapah niyiyen kæmæm kirik. Mærig ik nakmæ tukhavæn min, ror pæn, pæh khavæn misaruk min kin net minæ.”

⁶ Khavhira, misaruk kin net minæ, mhavi kæmæm khapsaah pik, ror net minæ kapæria khakwar huvæ kin kæmæm, mharikakun miseikus net minæ.

⁷ Kini iriæ kisokræn-pæn kin iriæ minæ tiksın ye rao min kirik mhamæ tukhauæ misasitu iræria. Kini khauæ misarakæ-pæn kin kæmæm ye rao mir a kwækrig, ipakæ æmæ rao mir kwæmmim.

⁸ Kini Saemon Pita rimnæm, kini rænimkur-pæn tuk Yesu mamni mimæ, “Yermaru. !Yuvæn isok tuk yo, meinai yo yakpæh nænhenien! Yo yor tævhagæ hah kirik.”

⁹ In rimnægkiar mæknæikin meinai in mine narmamæ minæ a ye rao mir, kimisakur pik kin kæmæm khapsaah yamæ mine kimnhavi.

¹⁰ Kini Jemes mine Jon, ji Sebedi mir, yamæ mir e kawor wok irisir Saemon, iriu min kimiwakur pik kin.

Mærig Yesu rini-pæn tuk Saemon mimæ, “Pæh niginien. Ik yermamæ kape niyiyen kæmæm. Mærig taktækun ai mamvæn, ik takvi-pæ narmamæ.”

¹¹ Ror pæn, kimnhavi-fiak kapæria rao minæ, misæpæh narimnar mi-fam mhakwasig æmæ kin Yesu, kini mhauæ kafan narmamæ minæ.

*Yesu rimnor huvæ yermamæ kirik yame ravæh næmhæyen æutæn ye tikiñ†
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)*

¹² Nipig kirik, Yesu rimneriwæk miwæn yerkwænu kirik, kini kwæn kirik yame ravæh næmhæyen e leprosi, kini næmhæyen ai rivæh fam nipran. Kini ræm Yesu, ræriwæk muæ tukun, meiwaiyu, mænim-pæn nipæghigin ye nimoptanæ, kini mamasæk ætgin Yesu mimæ, “Yermaru, tukmæ nakirkun mæ to nakor huvæ yo, or huvæ yo, mæspir ta næmkimik irak.”

¹³ Kini Yesu rærao-pæn mirap kwæn a, mimæ, “Æwæh. Yakorkeikei mæ jakor. !Æsanin!” Kini taktækun æmæ næmhæyen e leprosi ræta.

¹⁴ Mærig Yesu rimini-æhu in mimæ, “Takpæh nini-ærhavyen narimnar minæ e kimi narmamæ. Mærig yuvæn mæm pris kirik pæh in ræm mæ nipram rinor mæknæn. Kini or sakrefaes kimi Kughen ræri-pæn yame Loa kape Moses rimini ye yermamæ kirik yame kafan leprosi ruirkæk, pæh narmamæ tukharkun mæ næfrakisien nakwahuvæ, kini kafam næmkimik ruirkæk.”

¹⁵ Mærig nævsaoyen kape Yesu ramtærhav mamvæn ikin minæ fam, kini narmamæ khapsaah kamhauæ mæ tukstærig kin kafan nægkiarien kini mhamæ In tukror huvæ næmhæyen minæ kapæria.

¹⁶ Mærig, nipig ripsaah, In ramvæn pisin æmæ apa ikin kirkæk ikin, mamæhuak.

*Yesu rimnor huvæ yermamæ kirik nipran rimhæ
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Nipig kirik, Yesu rimnhajoun apa nimæ kirik, kini Farisi minæ, mine næmhajoun minæ kape Loa kape Moses, iriæ kasækwætə min aikin. Kimnhasi-pæn apa yerkwænu minæ apa provins mir e Galili, mine Judia, mine Jerusalem. Kini næsaninien kape Kughen Yermaru ramaræ tuk Yesu mæ tukror huvæ narmamæ yamæ mine kamhamhæ.

¹⁸ Ye nipig a, narmamæ tiksın kimnharæh kwæn kirik mhauæ yame ramapir-pæn æmæ ye nikaokao, meinai nipran rimhæ. Kini iriæ kisorkeikei mæ tukharæh misææhu-pæn ye nihi Yesu.

¹⁹ Mærig kiseinein mæ tukshawor mhavæn imæ, meinai narmamæ khapsaah aikin. Kini kimnhavæn apa ye tokrei nimæ, misæhipu ta nikar nimæ kirik, mharæh nikaokao yermamæ ramapir-pæn iran, mhavi, reiwaiyu-pæn ye kwerkwænu ye narmamæ, ipakæ æmæ tuk Yesu.

²⁰ Kini Yesu ræm nhatætæyen kapæria mini-pæn tuk kwæn a mimæ, “Yo kirik. Kafam norien has minæ, yakwæh-si ta fam narpinien iran.”

²¹ Mærig næmhajoun kape Loa kape Moses mine Farisi minæ, rikiriæ ræsik mimæ, “?Kwæn e ramægkiar mækne, mamni hah Kughen. Kughen pisin æmæ In rikun niwæh-sitayen narpinien kape norien has kape narmamæ. ?Pa min to rivæh-si ta?”

5:5: Jon 21:3-8 5:11: Mat 19:27 † 5:11: Ye Nækwækwæ kape Kughen, nægkiarien e ‘leprosi’ ramægkiar ye næmhæyen pisin pisin minæ kape tikim. Næmhæyen minæ e kasoriah tikim, kini Loa kape Moses ramni mæ yermamæ yame ravæh næmhæyen mæknæ, in ræmkimik ye nimri Kughen. Ævheikin Levitikas yame rehæu 13-14. 5:20: Aes 43:25; Luk 7:48

²² Mərig Yesu In ruirkun ta əmə kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor e nakasətərig məkneikin?

²³ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə narpinien kape kafan təvhagə hah yakwərəhsi-ta ta? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter meriwək mamvən?

²⁴ Mərig yakorkeikei mə jakor yo mə takharkun mə yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, takhekimter, mirəh kafam nikaokao mamvən imam yerkwanu.”

²⁵ Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, mirəh kafan nikaokao məriwək maməgnəgin Kughen mamvən.

²⁶ Kini iriə m-fam kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen. Khagin, mhamə, “Man, kimisəm əfrakis nar apsis minə e towel.”

Yesu rimnokrən kin Livae

²⁷ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Livae. Ramkwətə ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo.”

²⁸ Məkneikin rimnapəh narimnar fam kafan, mərər, mikwasig kin Yesu.

²⁹ Kini ai, Livae rimaraptərekin nəvinien ehuə kirik kape Yesu ye nimə kafan. Kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine narmamə apnapig minə, kimnhəvən misəkwətə iriə min, mə tuksəvinig kwis.

³⁰ Mərig Farisi minə mine narmamə min tiksın irəriə yamə mine iriə nəmhajoun kape Loa kape Moses, rikirirə rapəh nagienien, kini mhani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “?Rhawor e nakasəvinig kwis kimiə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”

³¹ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khavən masəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta.

³² Pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nikam. Yimauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə, mə tuksarar ye kapəriə nərigien.”

Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa in nəkwəs

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Kini iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Əmru. Narmamə kape Jon Baptaes, nipig ripsaah kisəpəh nəvinien masəhuak kimi Kughen; mine Farisi minə min. ?Mərig rhawor kafam narmamə minə kasəvinig əmə mamharpin?”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Nipig kimiə nakmasor nəvinien kape yerman yame rimnarkurək pə pə, mərig nakhani-əhu in minə tiksın mə tukhapəh nisəvinien uə? ! Nikam!

³⁵ Mərig tukripior nipig yame narmamə tukhawəhsi-ta Yerman e yame rimnarkurək pə pə tuk In minə tiksın. Kini ye nipig a in a, In minə tiksın tuksəpəh nəvinien iran.”[‡]

³⁶ Kini Yesu rimini min nuhpikinin kirik tuk əriə mimə, “To yermamə kirik ripəh niwəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan yame rimneikus. To ror məknakin, kini tukroriah kwonmut neipən yame rivi, kini neipən vi tukripəh nəmir-pən-tim-tim-ien ye neipən mətit.

³⁷ Kini to yermamə kirik ripəh niwəhyen waen vi kini mivi-pən ye tiki waen mətit. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit tukrəməteih, kini waen tukraiyyu.

³⁸ Nikam. Waen vi tukaməkeikei kivi-pən ye tiki waen vi.

³⁹ Kini yermamə yame ruinim ta waen, in ripəh norkeikeiyen mə tukrinim waen vi, mərig in ramni mimə, “Waen akwəs in rhuvə rapita.”

6

Narmamə kape Yesu kimisətim wit ye Sabat

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə mine kimiseriwək mhavən yerki wit tiksın, kini kafan narmamə mine kimisətim wit tiksın misəkwai-əkwai, masən kwənkwan.

² Mərig Farisi minə tiksın kimnhani mhamə, “!Eh! Sabat e towel, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?”

³ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsəoyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kün norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviginien ramrirkək, kisəmkərəv.

⁴ Mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhawəhsipən-ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rimivəhsi-pən mən kimi kafan narmamə kisən mən.* Kini mərig bred a, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisənien. Mərig pris minə əmə kharkun nisənien.”

⁵ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

Yesu rimnor huvə yermamə ye Sabat

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kini ye Sabat mən kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape nofuginien, maməwhag kimi narmamə. Kini aikin a, kwen kirik aikin yame kwermən matuk rimhə mürpəvin.

⁷ Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses minə mine Farisi minə kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nikam.

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə, kini mini-pən tuk yermamə yame kwermən rimhə mürpəvin mīmə, “Yuə, mərər ye nimir narmamə m-fam.” Kini riven mərər əkupən.

⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha nhagin ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh miragh yermamə?”

¹⁰ Kini rimnarha mərərao irəriə, mini-pən tuk kwən a mīmə, “Huatuk kin kwermən.” Kini ruhuatuk kin kwermən, rhuvə əgkəp.

¹¹ Mərig niemhaa rhai pik narmamə minə a, kimnhavən, mhani-pən tuk əriə minə mə tukshawor pən iran mine ye Yesu.

Yesu rimirpen kafan aposol minə twelef

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kini ye nipig a, Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas kirik maməhuak, kini maməhuak kimi Kughen meriaji reraan.

¹³ Kini yenpig-enpig, rimnokrən kin kafan narmamə minə mə tukhauə masəm In. Kini mirpen narmamə twelef irəriə mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mīmə “aposol minə.”

¹⁴ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rimnhen-pən nhagin vi mə Pita), mine piauni Andrew, mine Jemes, mine Jon, mine Filip, mine Batalomiu,

¹⁵ mine Matiu, mine Tomas; mine Jemes ji Alfeas, mine Saemon Selot,†

¹⁶ mine Judas ji Jemes; mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin rimnor kəut kəsua kin Yesu kimi nəmə has minə.

Yesu rimnəwhag kimi narmamə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhasi-faktə mhauə ikin rədən-ədən ikin, misəm narmamə khapsaah aikin- kimnhasi-pən yerkwənu minə ye provins e Judia, mine Jerusalem, mine ye nikar-kar tahik apa taon mir e Taea mine Saedon.

¹⁸ Kimnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu kini mə tukror huvə nəmhəyen minə kapəriə. Kini In rimnor huvə narmamə yamə minə nanmən has minə kimisoriah əriə.

¹⁹ Kini narmamə yamə mine kimisərə rəo rəo kin, misarkut mə tukharap In meinai nəsaninien ramsi-pən iran mamor huvə fam narmamə.

Nagienien mine nahasien

(Mat 5:1-12)

²⁰ Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə minə, mini-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə e yavən has minə, nakasarə ye niहुवəyen əfrakis. In niहुवəyen əfrakis meinai, kimiə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəmiə.

²¹ Kimiə yamə mine nakəsəmkərəv ai taktakun, nakasarə ye niहुवəyen əfrakis. In niहुवəyen əfrakis meinai, takpisəvigin rəmhen.

Kimiə yamə mine nakəsək ai taktakun, nakasarə ye niहुवəyen əfrakis. In niहुवəyen əfrakis meinai, takpisarh.

²² Nakasarə ye niहुवəyen əfrakis ye nipig narmamə tuksəmakin əmiə, kini mhəpəh niseighanien kin əmiə mə taksor narimnar kimiə miriə, kini mhani hah əmiə, kini masoriah nhagmiə mhamə kimiə narmamə kape yarmhə minə, kini iriə tuksor məknakin irəmiə meinai yo e yo Ji Yermamə, kini kimiə, kafak narmamə minə.

* 6:4: Stori e raməmir ye 1 Saml 21:1-6. 6:4: Lev 24:5-9 6:14: Jon 1:42 † 6:15: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavven kin nəmə Rom. 6:21: Sam 126:5-6; Aes 61:3; Rev 7:16-17 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14

²³ “Kini ripriä minä kimsor mäknakin ye profet minä kupän. Märig ye nipig narimnar a ramuä tuk ämia, taksagien, mhavi-haktä-haktä meinai nörökien kapämia ramarä apa ye rao ye neai.

²⁴ “!Käsi! Märig nәмhәyәn ehuä tukrurä tuk ämia yamä mine kapämia nautä rehuä ai taktäkun,

meinai nakwәnhavәh nar huvä, märig tukripior infamien.

²⁵ !Käsi! Nәмhәyәn ehuä tukrurä tuk ämia yamä minä nakasәvigin tipimä ramәsiis,

meinai takpisәmkәрәv.

!Käsi! Nәмhәyәn ehuä tukrurä tuk ämia yamä minä nakasarh ai taktäkun,

meinai, takpisasәk rikimä rәmhä.

²⁶ !Käsi! Nәмhәyәn ehuä tukrurä tuk ämia nipig narmamä kamhävәh-si haktä nhagmia meinai, ripriä minä kupän kimmhävәh-si haktä nhag profet eikuä minä.”

Sorkeikei tikmir minä

(Mat 5:38-48; 7:12; Luk 6:29-30)

²⁷ Kini Yesu rimini min mimä, “Märig yakamni-pre tuk ämia yamä minä nakasәrig Yo mimä takasәkeikei misorkeikei kapämia tikmir minä, kini masor huvä-pән kimi narmamä yamä mine kasәmäkin ämia,

²⁸ kini nipig narmamä kamhani hah ämia, märig kimä taksaiyoh Kughen mä tukriwәhsi-pән kafan nihuvәyәn kimi әriä, kini masәhuak tuk narmamä yamä mine kasor-ahas-pre kimi ämia.

²⁹ Tukmä yermamä kirik rәrip nikapim, kini nakukreikin-pән min nikarin pәh rәrip. Kini tukmä yermamä kirik rirәhsi-ta kafam kot, takpәh nini-әhuyәn mä tukripәh nirәhsita-minien kafam sot.

³⁰ Vәh-sipән naha nhagin kimi yermamä yame ramaiyoh ik kin. Kini tukmä yermamä kirik rirәhsi-ta kafam kirik nar kirik, takpәh niniyәn mä tukrarpin.

³¹ Kini taksor huvä pән kimi narmamä mifam ye norien mifam yamä naksorkeikei mä narmamә taksor min kimi ämia.

³² “?Märig tukmä naksorkeikei әmä narmamә yamä mine kasorkeikei ämia, nakhamä ta mä norien a ramor ämia nakhahuvә uä? Nikam. Yor tävhagә hah minä min kisorkeikei narmamә yamä mine kisorkeikei әriä.

³³ ?Kini tukmä naksor rhuvä pән әmä kimi narmamә yamä mine kasor huvä pre kimi ämia, nakhamä ta mä nakhahuvә tukun uä? Nikam. Yor tävhagә has minä min kasor әmä nar kirikianә.

³⁴ ?Kini tukmä nakseighan-pән әmä kin narimnar kimi narmamә yamä mine kharkun nhävәhsi-preyәn tain, nakhamä ta mä nakhahuvә tukun uä? Nikam. Yor tävhagә has minä min kaseighan-pән kin narimnar kimi narmamә yamä mine tuk nipig kirik tukpihawәh-sipән min tain rәmhәn.

³⁵ Märig takasәkeikei misorkeikei kapämia tikmir minä. Masor rhuvä pән kimi әriä. Mhävәhsi-pән narimnar kimi әriä mhapәh nisaiyohyәn kin tain. Tukmä naksor mäknәkin, nörökien ehuä tukrurä tuk ämia, kini takpihauә ji Kughen minä yame In Yerpig, meinai In min ramor huvä pән kimi nәmä has minä, mine narmamә yamä mine khapәh nhani-vi-vi-yәn In.

³⁶ Rikimä tukreihuä tuk narmamә rәmhәn kin yame Rimimä Kughen rikin rehuä tuk narmamә.”

Takhapәh nhaniyәn nikar narmamә

(Mat 7:1-5, 17-27; 12:34-35)

³⁷ Kini Yesu rimini mimä, “Takpәh nәм-pәnien nar has ye narmamә, tamә Kughen min rәм-pre nar has iram. Takpәh nini-pәnien narpinien ye narmamә, tamә Kughen rini-pre narpinien iram. Takpәh norien tai tävhagә has yame narmamә kasor pre kimik, kini tukpәh norien tai tävhagә has kafam.

³⁸ Vәhsi-pән narimnar, kini tukwәhsi-pre min narimnar kimik. Narimnar khapsaah yame kivaipән, kәsian-әsian, rhaktә mukwar tukhaswin ye kwermim. Tukmä nakvәhsi-pән narimnar ripsaah, tukwәhsi-pre narimnar ripsaah kimik; märig tukmä nakvәhsi-pән rikәskәh, tukhavәhsi-pre rikәskәh kimik.”

³⁹ Kini Yesu rimini nuhpikiniәn min kirik kimi әriä mimä, “?Nimrin pis to rikir nimrin pis kirik uä, to reinein? Nikam, tamә kirәvia ye näkwai nimir.

⁴⁰ Kini studen minä to khapәh nisarmaruyәn ye yhajoun kapәriä. Märig narmamә yamә mine kasәtәrig huvä kin yhajoun kapәriä, mhävәh fam nägkiariәn kafan, iriä tukhauә misәmhәn kin yhajoun kapәriä.

⁴¹ ? Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumia; mærig nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramərer-pən ye nimrimia?

⁴² Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimrimia, ? takshawor pən iran mine mhavəh-si ta nimoptanə ye nimri piaumia? Kimia nəmarpəkao eikuə minə. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimrimia, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumia."

*Kwənkwaï nai huvə mine nai hah
(Mat 7:17-20; 12:34-35)*

⁴³ Kini Yesu rimini mimə, "Kini nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənwkan yame kipəh nənien. Kini to nai has ripəh nikuəyen kin kwənwkan huvə.

⁴⁴ Meinai narmamə kasəm kwənwkan, kharkun mə nhag nai minə a. Kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwaï fig; kini kwənurkəsik to ripəh nikuəyen kin kwənkwaï grep; .

⁴⁵ Yermamə huvə, rikin rukwar kin narimnar huvə minə; kini in ramor əmə narimnar yame rhuva. Kini yermamə has, rikin rukwar əmə kin nar has minə, kini mamor əmə norien has. Meinai tukmə rəgkiar, nar has minə yerkin khatarhav-pə."

Nəgkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim

⁴⁶ Kini Yesu rimini mimə, "? Rhawor e naksokrən kin Yo mhamə, 'Yermaru, Yermaru,' mærig nakhapəh nisəri-pənien nəgkiarien kafak?

⁴⁷ Pəh yakhajoun əmia kin norien kape yermamə kirik yame ramuə tuk yo, kini mətərig kin nəgkiarien kafak, marar, mor narimnar yame yakməni.

⁴⁸ Yermamə a in a in rəmhen əmə kin yermamə yame, tukmə rimə tukror kafan nimə, tukrəkupən mikir nimoptanə, meiwaiyu məspir kapier apig, mor pən nimə iran. Kini nipig tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, to rapəh nəusarkuyen, meinai rimnəvhirəkin tim tim.

⁴⁹ Mærig yermamə yame ramærig nəgkiarien kafak, mipəh norien, in rəmhen kin yermamə yame tukmə rimə tukror kafan nimə, ravhirəkin haktə əmə ye nimoptanə. Kini nipig tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, tukrimir mowhan əsis."

7

*Yamehuə kape mobael kafan nhatəyən rehuə
(Mat 8:5-13)*

¹ Nipig Yesu rimnəgkiar ta kimi narmamə minə a, kini mivən min apa ye taon Kapeneam.

² Kini ikin aikin a, yamehuə kirik kape mobael kape nəmə Rom ramarə ikin, kini slef kirik kafan aikin, yame in rorkeikei pik. Mærig slef a ramhə pik, ipakə rimhə.

³ Kini nipig yamehuə a rimnərig nəvsaoyen ye Yesu, kini in rher-pən kin nəmehuə tiksin kape nəmə Isrel mimə tukhavən mhani-pən tuk Yesu mə tukruə mor huvə kafan slef.

⁴ Kini nipig nəmasur minə a kimnhavən misəm Yesu, misəkeikei kimin mhamə, "Eh, ratuatuk əmə mə takasitu ye yamehuə a

⁵ meinai in rorkeikei pik ətawə nəmə Isrel, kini in rimivhirəkin nimə kape nofuginien kapətawə."

⁶ Kini Yesu rikwasig kin əria.

Kini nipig kwənhauə ipakə tuk nimə, yamehuə kape mobael rher-pən kin kafan minə narmamə mə tukhavən misəm Yesu mhani-pən mhamə, "Yermaru, takpəh norien narkutien tuk nuəyen, meinai yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin.

⁷ Kini ror məkneikin, yimipəh nuəyen məm ik. Ik yerpərig mærig yo yetanə əmə. Mærig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsənin min.

⁸ Yakirkun mə nimhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehuə minə kasehuə irak, kini yakamor nəkwairia. Kini mobael minə tiksin aikin yame yo yakamehuə irəria. Tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, 'Yuvən,' kini tukraməkeikei mivən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, 'Yuə,' tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mimə, 'Or nar e,' tukraməkeikei mor."

⁹ Nipig Yesu rimnərig nəgkiarien e, rakur pik kin. Kini marar mini-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mimə, "Yakamni tuk əmia mə, pəh nien mə kwən e in yemə Isrel. Kini nar apnapig kwənərəus minə Isrel, mærig yakpəh nəm-hanəyen kirik irəria yame kafan nhatəyən rehuə rəmhen kin in."

¹⁰ Kini ye nipig narmamə yamə mine yamehuə kape mobael rimnher-pən kin əria kimnharerig-pə imə, misəm mə slef a rinəsənin ta.

Yesu rimivəh miragh ji piraovin kirik yame kimhə tan kin

¹¹ Kini kwasig ye narimnar minə e, ripəh norien tu, Yesu rimavən ye taon kirik, nhagin e Nain, iriə narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin.

¹² Kimnəsik kəupə rarkurao ye taon a, kini nipig Yesu rimauə ipakə tuk kwəruə, kini məm narmamə tiksın khasi-pən ye taon a mamharəh yemə mhə kirik mamhauə. In pikwarien kape piraovin yame kimhə tan kin, tini yerman kirikianə əmə. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ye taon a mamhauə iriə pian a.

¹³ Məkneikin Yesu Yermaru rimnəm pian a, rikin rəpou pik tukun, kini mini-pən tukun mīmə, “Pəh nasəkien.”

¹⁴ Kini mivən mirap nikaokao yame kamharəh kwən a kin rimamhə, məkneikin kisərə. Kini Yesu rimini-pən tukun mīmə, “!Pikwarien! !Yakamni-pre tuk ik mīmə, hekimter!”

¹⁵ Məkenikin yemə mhə a rimragh, mhekimter, kini mirikakun mægkiar. Kini Yesu rivəhsi-pən min pikwarien a kimi nisini.

¹⁶ Iriə m-fam kimnhagin, misətmnimin, mhani-vi vi Kughen mhamə, “!Profet ehua kirik ramarə kitawə min ai taktəkun! !Kughen e ruauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə!”

¹⁷ Kini nəsaoyen kin Yesu rimnarkurao ikin minə fam ye tanə Judia* mine yamə mine ipakə tukun.

*Jon Baptaes rimə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo, uə nikam
(Mat 11:2-6)*

¹⁸ Narmamə kape Jon Baptaes kimisəvsao-pən Jon kin narimnar minə fam yame Yesu ramor. Kini rimnokran kin kafan yermamə kiraru kirauə mwəm,

¹⁹ kini rher-pən kin əriu mə tukravən miwəm Yesu Yermaru mwaiyoh-pən ru mirəmə, “? Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

²⁰ Kini kwəə mir a kimiravən mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Jon Baptaes rimnher-pə kin əmru mə jakrauə mwəm ik yakwaiyoh-ru ik mirəmə, ‘ ?Ik e yermamə yame Kughen rimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?’ ”

²¹ Kini ye nipig atuatur a, Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə. Tiksın kimnhavəh nəmhəyen minə pisin pisin; tiksın nanmin has raməmir iriə. Kini iriə khapsaah nimiriə ripis. Mərig Yesu rimnor huvə əriə.

²² Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Rərerig, miravən mirəni-pən narimnar minə fam tuk Jon, yamə mine nimiwərig kini mwəm. Nimrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhəyen ye tikiriə, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, nimətirgiriə rinərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənhamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav pən nəsaoyen huvə tuk əriə.

²³ Kini kimiru, takravən mirəni-pən tuk Jon mirəmə narmamə yamə mine kapəriə nhatəyən irak ripəh nimirien, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

*Yesu ramægkiar ye Jon Baptaes
(Mat 11:7-15)*

²⁴ Nipig kwəə mir a yame Jon rimnher pən kin əriu kraterhav, kini Yesu rimirikakun mamægkiar ye Jon kimi nukwao ehua. Mīmə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame nimətag ramuh mamowhan-owhan? !Nikam!

²⁵ ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə misagien əmə tuk kapəriə nauta, iriə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king.

²⁶ ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpig pik rapita profet.

²⁷ Kən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mīmə,

“ ‘Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarien.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.’

(Mal 3:1)

²⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tana, kirik rapəh napitayen kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpig min rapita Jon.”

*Yesu ramægkiar skai kimi narmamə yame khapəh nhaniyen nəfrakisien iran
(Mat 11:16-19)*

7:15: 1 King 17:23; 2 King 4:36 7:16: Luk 1:68 * 7:17: 7:17 Ikin e, nipig Luk ramni “tanə Judia,” tukmə ror ramægkiar ye tana pəpiə kape nəmə Isrel. 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rev 1:8 7:22: Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18
7:26: Luk 1:76

²⁹ Nipig narmamə apnapig, mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimisərig nəgkarien kape Yesu, iriə khamə swatuk kape Kughen in swatuk atuutuk. Kimnhani məkna meinai Jon rimnor ta baptaes irəriə.

³⁰ Mərig Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə kimnhapəh niseighanien kin Jon mə tukror baptaes irəriə. Kini mhaukreikin pən nimeitairiə ye swatuk kape Kughen ye nimraghien kapəriə.

³¹ Kini Yesu rimnəgkiar min mima, “?Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisarə ai taktakun, mə norien kapəriə ramhen kin naha? ?Mə naha nhagin nətərigien kapəriə?”

³² Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien. Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə, ‘!Ah! Kimawə yimnhauh gita, mərig kimiə nakhapəh nisorien danis. Kini yaksasar miseikuə kin nasəkien tuk nimhəyen, mərig kimiə nimnhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’

³³ Yakamni məknei meinai ye nipig Jon Baptaes rimauə, mamatuakəm, məpəh nəviginiən nipig ripsaah tuk nahuakien, mipəh ninimien waen. Mərig kimiə nakamhani mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmīr iran.’

³⁴ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə māməvigin, mamnim waen, mərig kimiə nakamhani min mhamə, ‘!Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikiən, mine napisien kin ninimien. Kini mamor norkeikeiyen kimi narmamə kape nərerien tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has minə.’

³⁵ Mərig kwajikovə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

Piraovin kape norien təvhagə has rimnəkwi nihu Yesu kin senta

³⁶ Kini Farisi kirik, nhagin e Saemon, raiyoh-pən Yesu mima tukrivən ye nəkwai nimə kafan māvigin kwis. Kini Yesu rimavən yerkwānu, mivən ye nəkwai nimə kape Farisi a, məkwətə mə tukrəvigin.

³⁷ Kini piraovin kirik ye taon a in yor təvhagə hah, rimnərig mə Yesu raməvigin apa imei Farisi. Kini rimavən miwəh botel kirik kimnor kin kapiar kirik nhagin e alabasta. Nimrin rhaktə. Botel a, senta aikin.

³⁸ Kini in rimauə ipakə tuk Yesu mərər ye nikar nihun, mamasək. Nehe nimrin rətag-pən ye nihu Yesu, mokwi nihun. Kini mamrai-ta nehe nimrin kin nikwənen ye nihu Yesu, mənīm-pən nimrin ye nihu Yesu, mətəg-pən senta ye nihun mir.

³⁹ Mərig Farisi e yame rimnokrən kin Yesu mə tukrəvigin iriū min, nipig rimnəm narimnar minə e, rikin ruh mə, “To kwən e profet əfrakis, ripirkun norien kape piraovin a yame ramrap nihun, mipirkun mə in yor təvhagə has.”

⁴⁰ Kini Yesu rimini-pən tukun mima, “Saemon, yakmə jakni-pre nar kirik tuk ik.”

Kini Saemon rimə, “Yhajoun, ni.”

⁴¹ Kini Yesu rimini mima, “Yermamə kiraru, kapəriū mane rapəh nəmhenien, kini yamehuə kirik rīvəhsi-pən mane kirik kimi əriū, mə tuk nipig kirik iriū tukwarpin kafan mane. Kirik rimiwəh faef handred taosen vatu; kini kirik rīvəh fifti taosen vatu†.

⁴² Kini mwarə miravən, mweinein narpinien mane a. Kini yamehuə rimini-pən tuk əriū mima, ‘Nəmhen. Wəpəh narpinien mane yame nimivəh tuk yo.’ ?Kini, pa nhagin irəriū tukrorkeikei pik yamehuə a rapita?”

⁴³ Kini Saemon rini-pən tukun mima, “Rikik raməsik mə yermamə yame rimivəh mane ehua, kini yamehuə a ripəh naiyohyen kin tain.”

Kini Yesu rimini-pən tukun mima, “Nakamni əfrah.”

⁴⁴ Kini Yesu rarar marha-pən məm pian a, mini-pən tuk Saemon mima, “Saemon. ?Nakamə pian e uə? Nipig yimauə imam ikin, ik nakpəh niwəhsi-pəyen nu kirik tuk naikwasien ye nihuk. Mərig pian e in rimnəkwi nihuk kin nehe nimrin, məspir kin nikwənen.

⁴⁵ Kini nipig yimauə, ik nimipəh nəturəm-pəyen kimi yo. Mərig pian e, ravəhsi-pə nisaiyen kimi yo mipəh nipəhyen.

⁴⁶ Ik nimipəh nhawkien kapək kapə kin nehe olif, mərig pian e rimnətəg pən senta ye nihuk yame nimrin rhaktə pik.

⁴⁷ Kini ror məkneikin yakamni-pre tuk ik mə yimnəspir ta fam kafan təvhagə has yame rehuə pik. Ror məkneikin mə in rorkeikei pik yo. Mərig tukmə yakaspir təvhagə has kape yermamə yame təvhagə has kafan rəkəskəh əmə, kini, rorkeikei mar əmə Yo.”

⁴⁸ Kini Yesu rimini-pən tuk pian a mima, “Yakwərəh-si ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

7:29: Luk 3:12 7:30: Mat 21:32 7:34: Luk 15:2 7:37: Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 † 7:41: Gris ramni mə kirik rimiwəh “denari” faef handred, kini kirik rimivəh “denari” fifti. “Denari” kirik in rəmhen kin mane yame kiwəh tuk wok kape nipig kirikiana əmə.

⁴⁹ Kini narmamə minə tiksin yamə mine kasəvigin iriə min, khani tuk əriə minə mhamə, “? Naha e yermamə yame In ramni mə ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rini-pən tuk pian a mima, “Kughen rimivəh miragh ik meinai nimnhatə irak. Amvən ye nəmərinyuən.”

8

Nipiraovin yamə mine khakwasig kin Yesu

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu In rimneriwək mamvən ye taon minə mamtərhav mamvən yerkwanu minə, maməvsao-ərhav kin nəgkiarien huvə kape narmaruyen kape Kughen. Ye nipig a, aposol minə twelef kafan kimnhakwasig kin,

² mine nipiraovin tiksin yamə mine kupən kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin, uə nanmin has minə kimnasəmir irəriə, mərig Yesu rimnəko-ta əriə irəriə, mor huvə kapəriə nəmhəyen. Nhag nipiraovin minə e: Meri, pian Magdala yame Yesu rimnəko-ta nanmin hah seven iran;

³ mine Joana, piahwaru kape Jusa yame in ramarmaru ye nimə kape King Herod Antipas; mine Susana; mine nipiraovin khapsaah. Nipiraovin minə e kimnhavəh-sipən mane kapəriə tuk nivəhyen nimri narimnar tuk nasituyen ye Yesu mine kafan minə.

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁴ Narmamə khapsaah khasi-pən ye taon minə khapsaah mhauə tuk Yesu. Nipig kimnhauə masərer rarkurao iran, kini rimini nuhpikinien kirik tuk əriə, mima,

⁵ “Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. Mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksin rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kəvi-əpni, kini man minə khauə misən fam.”

⁶ Kini kweru nai tiksin rəsaah-pən ye tokrei kapier, murə aihuaə əmə. Kini mərig kwəsaukei fam meinai ikin rəusik ikin.

⁷ Kini kweru nai tiksin rəsaah-əsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehua. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen.

⁸ Kini tiksin rəsaah-əsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihua, mhakuə kin kwənkwaierə wan handed.”

Kini Yesu rimini ta nəgkiarien e, mokrən apomh mima, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

⁹ Mərig narmamə kape Yesu minə kisaiyoh-pən In mhamə, “Hoprai-pə niprai nəgkiarien e kimi əməwə.”

¹⁰ Kini rini-pən tuk əriə mima, “Narmaruyen kape Kughen nar erkwaig, mərig yakwəni-ərhav-pre ta kimi əmiə; kini mərig Yo yakamni-ərhav əmə nuhpikinien kimi narmamə minə tiksin, ramhen kin yame Profet Aesaea rimini mə,
“Iriə tuksarhakın, misarhakın pawk, mərig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.” (Aes 6:9-10)

¹¹ “Niprai nuhpikinien e ror məkneikin. Kweru nai, in e Nəgkiarien kape Kughen.

¹² Kini yamə mine kisəsaah-pən ye swatuk iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, məkneikin Setan ravəhsi-ta yerkiria, mamətapig kin əriə mə tukhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kini In to ripəh nivəh-miraghien əriə.

¹³ Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kapier kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun, mərig nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien, kini nhatəyən kapəriə ramarə kape nipig kwakwə, mərig tukmə nəəsəsaoyen uə nahasien ramuə tuk əriə, tukhamir ye kapəriə nhatəyən.

¹⁴ Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kwənurkəsik, kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, mərig narimnar khapsaah kiseruk nimraghien kapəriə, in e, kasətərig pik kin narimnar kape nimraghien kapəriə, uə, kisorkeikei nautə ripsaah, uə kisorkeikei mə tukəsərig rhuvə ye niprairiə. Khapəh nishaktə-huvəyen ye nimraghien yame Kughen rorkeikei.

¹⁵ Mərig yamə mine kisəsaah pən ye nimoptanə huvə, iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, kini rikiriə ratuatuk mihuvə, mamharaptərəkin nəgkiarien kape Kughen riskai yerkiria. Kini iriə masərer tim tim mhavən, mhakuə kin nimraghien huvə.”

Nhatəyən kapətawə ramhen kin laet yame raməsia
(Mak 4:21-25)

7:50: Luk 8:48; 18:42

8:2: Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

*

8:5: Kwon e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuyyen wit. † 8:7: Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mərig nəraus kirik nihin aikin.

¹⁶ Kini Yesu rimini mimə, “To kípəh nəsiə-pənien ye laet kukrai-pən ye nəkwai baket uə ye nəpəəg tebol. Nikam. Tukaməkeikei kiruk haktə pəh narmamə kisəm nar.

¹⁷ Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə yermamə kirik ruvrig nar kirik, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

¹⁸ Ror pən, nəgkiarien e yamə nakasərig, sətərig huvə kin. Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kwənhavəh ta.”

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Kini ye nípig a, nisin Yesu mine piauni minə kimnhauə mə tuksəm In, mərig kiseinein nhavəniən ipakə tukun, meinai narmamə khapsaah kisərer rarkurao kin.

²⁰ Kini yermamə kirik rini-pən tukun mimə, “Eh. Nisinin mine piam minə kasərer apa iruə mhamə tuksəm ik.”

²¹ Mərig In rini-pən tukun mimə, “Narmamə m-fam yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen kini misəri-pən, iriə e kafak narmamə minə, mine nisinik, mine piak minə.”

Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye tame tahik
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nípig kirik, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Pəh khavən apa nıkar lugun a.” Məkneikin kısıtpən ye bot mhavi pırə.

²³ Bot ramaiyu mavirə, Yesu rapir. Kini nimətag ehuə kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətanım kin bot; ipakə iriə kisəmmnim.

²⁴ Kini narmamə kape Yesu kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehua! !Yemehua! !Natuksəmmnim!”

Kini Yesu rarha, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min.

²⁵ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mimə, “?Mərig nhatətəyen hiə kapəmiə?”

Mərig iriə kisakur mhagin, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, mərig kawor nəkwani!”

Yesu rimnako-ta nanmin has ye yemə Gerasa kirik, yame nagheen rehua
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak nıkar Galili pən, apa kwənmhaan a kamni kimə Gerasa.

²⁷ Yesu rəviə-fiak, məkneikin yermamə kirik ruə məm In. Kwən a, nanmin has minə kasəmir iran. In rimipəh nıvəniən ye neipən, mıpəh napirien imə, ramarə əmə ikin kamnim narmamə ikin.

²⁸⁻²⁹ Apa kupən, nípig ripsaah, nanmin has minə a kimisor in ramarmar pik, kini narmamə kimnharkwəji kwermim mine nihun ye jen mə tukharapterəkin tim tim pəh ripəh noriahyen narimnar. Mərig nípig m-fam raməvi-əru jen minə. Kini nanmin has minə kasəkeikei kimin mə tukhakir misap mhavən apa ikin kirkək ikin.

Kini nípig kwən a rimnəm Yesu ruə mənımkur-pən ye nihun. Kini Yesu rimini mə nanmin has tukrier map ye kwən a. Kini kwən a rok-rapomh mimə, “Yesu, Ji Kughen Yerpırig. ?Nakmə takhawor yo? !Aweh! !Yakamaiyoh ik mimə takpəh norien nəmthəyen kimi yo!”

³⁰ Kini Yesu rimnaiyoh-pən nanmin has mimə, “?Nhagin pa?”

Kini in rımə, “Nhagik e Nukwao Ehuə.” Rimini məknaikin meinai nanmin has khapsaah kasəmir iran.

³¹ Kini nanmin has minə kimisaiyoh-pən skai m-ripsaah kimi Yesu mhamə, “Takpəh nher-pəyen kin əmawə ye nəpəəg e yame reiwaiyu pik, imei narpinien rerin.”

³² Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk a ye nihu tukwas a. Kini nanmin has minə kimisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Awe! Jta-pən irəməwə yerki pukəh minə a.” Kini Yesu reighan-pən kin əriə kamhavən.

³³ Kini nanmin has minə a kimnhatarhav ye kwən a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhaviərhav misəmmnim ye nu.

³⁴ Mərig nípig narmamə yamə mine kasəvigin pukəh minə a kimisəm nar a, kimisaiyu mhatərhav, mhavən misəvsao-pən kin ye taon mine ikin minə fam rarkurao aikin.

³⁵ Kini narmamə kimnhatarhav ye taon mhavən mə tuksəm nar a. Kini mhavən masəm Yesu, kini misəm kwən a yame nanmin has minə kimisəta iran ramkwətə yetanə, ipakə tuk Yesu. Kini minipəh narmərien, muavən ye neipən. Kini narmamə ye taon a kimnhagin.

³⁶ Kini narmamə yamə mine kimisəm atuutuk nar a kin nimirirə kimisəvsao min kin kimi narmamə tiksın mhamə Yesu rimnhawor mor huvə kwən a yame in apa kupən nanmin has minə kinnasəmır iran.

³⁷ Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa Gerasa kimnhani-pən tuk Yesu mə tukritərhav aikin, meinai kimisəm khagin pik kin. Məkneikin, Yesu ratpən ye bot mə tukritərhav.

³⁸ Mərig kwən a yame nanmin has minə kimisəta iran, raiyoh-pən Yesu mimə, “!Eh! Pəh kirau.”

Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə,

³⁹ “Rerig-pən imam ikin, mivən mini-ərhav naha nhagin Kughen rimnor kimik.” Kini kwən a rimavən ikin minə fam ye taon iman ikin mamni-ərhav narimnar m-fam yame Yesu rimnor kimin.

Piahuaru kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame rimamhə

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Nipig Yesu rimirerig-pə min ye nikar lugun pə, narmamə kimisagien tukun, meinai iriə kinnaseito kin.

⁴¹ Kini yermamə kirik, rimauə məm In, nhagin e Jaeras. In ramehuə ye nimə kape nofuginien. Rimauə, mənimkur-pən tuk Yesu, maməkeikei kimin mə iriū tukravən apa iman ikin

⁴² meinai kafan kwajikovə piraovin kwənkwan kirikianə ramhə pik, nimhəyən rineriaji. Kini kafan newk twelef əmə.

Kini Yesu rimneriwək mivən tuk piakəskəh a, kini narmamə khapsaah khakwasig kin mamhasig-sig In.

⁴³ Kini piraovin kirik aikin yame rawəh nəmhəyən kapəriə nipiraovin, nitawin rimnaiyu mivəh newk twelef. Rimavən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyən kafan, mərig yermamə kirik to ripəh nor-huvəyən. Kini ruə məm Yesu,

⁴⁴ mukurao-pən ye nimitain, mirap nəpəəg nimri neipən kafan, taktəkun əmə, kafan nəmhəyən ror infamien.

⁴⁵ Kini Yesu rimə, “!Eh! Pa e rirap Yo?”

Kini iriə m-fam khamə kiseinein. Mərig Pita rimə, “!Yhajoun, narmamə khapsaah e kamhasig-sig Ik.”

⁴⁶ Mərig Yesu rimini mimə, “Nikam. Yakirkun mə yermamə kirik e rimirap Yo, meinai yimmərig mə nanmin kafak rimnor huvə yermamə kirik.”

⁴⁷ Kini piraovin a ruirkun mə in to ripəh min nerkwaigien, rimauə mənimkur ye nihu Yesu makur pik kin. Kini ye nimri narmamə m-fam rini-ərhav-pən nar yame rimirap Yesu tukun. Kini mini-ərhav min mə ye nipig atuutuk yame rimirap In, taktəkun əmə, rimnəsanin min.

⁴⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Kafak piakəskəh, nhatətəyən kafam rimnor ik naknəsanin. Amvən ye nəmərinuyen.”[‡]

⁴⁹ Yesu raməgkiar hanə, məkneikin, yermamə kirik risi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kape nimə kape nofuginien, muə, mini-pən tuk Jaeras mə, “Kafam piakəskəh ruamhə ta. Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun e mə takikir mivən.”

⁵⁰ Mərig Yesu rimnərig nəgkiarien e, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh niginien. Hatətə əmə irak, piakəskəh kafam tukramragh min.”

⁵¹ Kini ye nipig Yesu rimauə miterhav-pə ye nimə kape Jaeras, mini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jon, mine Jemes, mine rim piakəskəh e mine nisini, iriə min.

⁵² Narmamə m-fam kasasək apomh tuk piakəskəh a mamhauvrig-uvrig pik. Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Hapəh nisasəkien. Piakəskəh e ripəh nimhəyən; ramapir əmə.”

⁵³ Mərig iriə kimisarh iakei iran meinai iriə kharkun mə piakəskəh a in ruamhə ta.

⁵⁴ Mərig Yesu rərao-pən, mivəh kwermi piakəskəh a, mini-pən tukun mə, “Piakəskəh kafak. Hekimter.”

⁵⁵ Kini taktəkun əmə nanmin rirerig-pə, in mhekimter. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh-sipən nəviginien kirik pəh rən.”

⁵⁶ Kini rimni mine nisini kawakur pik kin; mərig Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Takrapəh niwəvsaoyen kin nar e kimi narmamə.”

9

Yesu rher yerhav kin kafan narmamə twelef mə tukhani-ərhav narmaruyen kape Kughen
(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

[‡] 8:48: Nəgkiarien kirikianə əmə yame Yesu rimini-pən tuk piraovin kirik ye Luk 7:50.

¹ Kini ai, Yesu rimnofugin kafan aposol twelef, mivəhsi-pən neihuəyen mine nəsaninien kimi əriə tuk nəko-tayen nanmin has ye narmamə, mimə iriə tukSOR huvə min nəmħəyen minə.

² Kini Yesu rimnher-pən kin əriə mə tukhani-ərhav narmaruyen kape Kughen, kini mimə iriə tukSOR huvə min narmamə yamə mine kamhamhə.

³ Kini mamni-pən tuk əriə mə, “Tukmə nakamhavən ye swatuk, mhapəh nhavəhyen nar kirik rəmhen kin kaskin, uə nitip, uə nəviginien, uə mane, kini mhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru.

⁴ Nipig tukmə nakamhavən yerkwanu kirik, misarə ye nimə kirik, nimə e in a taksarə əmə ikin miseriəji mhatərhav ikin mamhavən.

⁵ Kini ikin pukhaa takhavən ikin, tukmə narmamə rikiriə ripəh nagienien mə takhaue misarə kimiə miriə, taksarpita-arpita nimokruur ye sandel kapəmiə. Norien e tukror nimtətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”

⁶ Kini iriə kimnhatarhav miseriwək mamhavən yerkwanu minə, masəvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə, kini ikin minə fam kimnhavən ikin, kimisəhuak tuk narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini kasəsanin.

⁷ Kini King Herod Antipas, yame in ramarmaru ye nəmə Galili, in rimiwəh nəvsaoyen kin, kini mətərig kin meinein apomh, meinai narmamə tiksın khamə Jon Baptaes a in a rimamragh min.

⁸ Kini narmamə tiksın kamhani mhamə Elaeja a ruauə min. Kini narmamə tiksın kamhani mhamə in profet kupən kirik kape Kughen yame rimamragh min.

⁹ Mərig Herod Antipas rima, “Jon e, yimikis əru nipətak nuan. ? Mərig pa e nhagin yakamərig nəvsaoyen kin?” Kini in morkeikei mə tukram Yesu.*

Yesu rimivəh nəviginien rikaskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faeftaosən kin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Kini aposol minə kape Yesu kharerig-pə min tukun, mhani-pən narimnar m-fam yame kimisor. Kini In rikir əriə misəta ye narmamə, mhavən apa taon kirik, nhagin e Betsaeda.

¹¹ Mərig nipig narmamə kimisərig mə Yesu rimauə, kini khaue, mhakwasig kin. Kini Yesu rimnəm əriə, rikin ragien əmə. Kini mamhajoun əriə kin narmaruyen kape Kughen, mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə.

¹² Kini rinamenaiyu, narmamə twelef kape Yesu khavən tukun, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. Her-pən kin narmamə mifam e kamhavən apa yerkwanu minə mə tuksarhakin kwənmhan huvə kirik kape napirien, mine nəviginien. Meinai ikin e kitawə kasəmir ikin, kwənmhaan əkwak.”

¹³ Mərig əmə rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə əmə. Kimiə səvigin əriə.”

Mərig iriə khamə, “?Rhawor? Kimawə yakamhawəh əmə bred faef mine kəməəm kiraru. ?Nakmə jakhavən mhawəh nimirə nəviginien ne nukwao e uə?”

¹⁴ Kimnhani məknakin meinai narmamə khapsaah khapsaah kwənhauə ikin a, tukmə kəvheikin əmə narman, rəmhen kin faef taosen.

Mərig Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Havən mhani-pən tuk əriə mə tuksekwtə fifti fifti ye nimirin minə.”

¹⁵ Məknəikin kafan narmamə minə kimisəwhai məknakin əriə, kasəkwətə.

¹⁶ Kini Yesu rimivəh bred a faef mine kəməəm kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəməəm, mipik-pən kimi kafan narmamə minə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin.

¹⁷ Kimisəvigin tipriə rəsiis, misəpəh nipərpər bred mine kəməəm. Kini kafan narmamə minə khavai-pən ye kəmeiru twelef khakwar min.

Pita rimini mə Yesu in Kristo (Mat 16:13-20; Mak 8:27-33)

¹⁸ Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak iriə pisin əmə kafan narmamə minə. Kini raiyoh-pən əriə mimə, “Mərig narmamə minə a kamhani mə Yo e pa?”

¹⁹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksın kamhani mə ik Jon Baptaes. Kini tiksın kamhani mə ik profet Elaeja. Kini tiksın kamhani mə ik profet kupən kirik kape Kughen yame ruəmrəgh min.”

²⁰ Mərig Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Mərig kimiə nakhamə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rima, “Ik e Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”

²¹ Mərig Yesu rimini-əutən-pən tuk əriə mə tukhapəh nhani-pənien tuk narmamə.

9:5: Luk 10:4-11 9:7: Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Nipig mobael minə kimnharaptəra kin Yesu (Luk 23:8); Herod ramni mə rorkeikei mə tukram Yesu, məmru mə to Yesu ror merəkəl kirik. 9:19: Luk 9:7-8 9:20: Jon 6:68-69

*Nikwasigien kin Yesu in rəutən
(Mat 16:24-28; Mak 8:34-9:1)*

²² Kini In rimini-pən min mīmā, “Nar kirik yame tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Mə Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen tuk narimnar khapsaah. Kini nəmehuə kape nəmā Isrel, mine jif pris minə, minə nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə tukhaukreikin-pə nimeitairiə kimi Yo, mishopni Yo. Mərig nipig yame ror kisisər kin, Kughen tukror Yo jakamragh min ye nimhayen kafak.”

²³ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmā, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, in tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nimhəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo.

²⁴ Yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mīmā. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin.

²⁵ Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei nimoptanə e, mərig ramarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei.

²⁶ Tukmə nakauris kin nini-ərhavyen nhagik mine nəgkiarien kafak ye nimri mirh, Yo min jakauris kin nini-ərhavyen nhagim nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min kimawə agelo rhakə yamə mine tukhauə ye neihuyen kape Rimik.

²⁷ Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mə, kimiə tiksin e nakasərər ikin e, kwasig ikin nakhamhə, taksəm narmaruyen kape Kughen.”

*Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nimrin rukreikin muə mor pisin
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Yesu rimnəgkiar ta, nipig eit ruə mivən, kini rikir Pita, mine Jon mine Jemes mishakta mhavan ye tukwas kirik mə tuksəhuak.

²⁹ Nipig raməhuak hanə, nimrin rukreikin muə mor pisin. Kini neipən kafan raməsia rəmhen kin naraopigien kape karuəruə.

³⁰ Məkne, Moses mine Elaeja

³¹ kratərhav-pə, nikhakien rarkurao irəriu. Kwarer mwəgkiar irisir Yesu. Marhini nimhəyen kape Yesu apa Jerusalem yame tukror nəgkiarien kape profet minə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.[†]

³² Mərig Pita mine in mir kīraru, napirien rimivəh nimririsir, kimirhapir kape nipig kwakwə. Mərig nipig kimirharha, mirhəm nikhakien rarkurao ye Yesu, mirhəm min Moses mine Elaeja kawərər irisir Yesu.

³³ Kini nipig kwəra mir a kimiravən, Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Rhuvə mə kimasir jakarharə ikin e. Pəh jakrharkwopək nimə kisisər- kafam kirik, kape Moses kirik, mine kape Elaeja kirik.” (Mərig in rimnəgkiar əmə mipəh nirkunien nar yame ramni).

³⁴ In raməgkiar hanə, napuə kirik reiwayi muvrig əpis əriə. Napuə rimnhorukin əriə, kirhigin pik.

³⁵ Kirhərig nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mamni mīmā, “!In e Narik yame yimrpen; takstərig kin In!”

³⁶ Kimisərig ta nəgkiarien yame Kughen rimini, kini Pita mine Jon mine Jemes kimirharha-pən mirhəm Yesu ramərər pisin əmə. Ye nipig minə a, kimirhipəh nirkunien narimnar minə a kimi narmamə; mirhipəh nirkunien narimnar a yame kimirhəm.

*Yesu rimnəkota nanmin has ye pikwarien kirik
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)*

³⁷ Kəni rikwamer kin, kisəta ye tukwas miseiwayi-pə, misəm narmamə khapsaah kamhauə mə tuksəm Yesu.

³⁸ Kini yermamə kirik ramokrən apomh kin Yesu mīmā, “Yhajoun. Yakorkeikei pik mə takuə masitu irak. Kwajikovə kafak yerman kwənkwan kirikiana əmə.

³⁹ Nipig nanmin hah kirik ramərər-pən iran, mor in ramətəpar pik, nipran ramətəmnimin mamor ghan əmə. Nehe nəkwan ramaiyu rhawən. Nanmin has a ramoriah pik in; mamrəptərək in, mipəh nipəhyen.

⁴⁰ Kini yo yimnəkeikei kimi kafam narmamə minə mə tuksəko ta nanmin has e, mərig kiseinein.”

⁴¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmā, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towēi mine, nhatəyəyən kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə

9:22: Luk 9:44; 18:32-33 9:23: Mat 10:38; Luk 14:27 9:24: Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 9:26: Mat 10:33; Luk 12:9 † 9:31: Nəgkiarien Gris atuatur ramni mə, “kirhəgkiar ye nipig yame in tukritərhav mipəh Jerusalem.” Nipran ramni nimhəyen kafan. 9:31: Luk 9:22 9:32: 2 Pita 1:16-18 9:33: Luk 3:22

tuksarə miseriaji nipig pukaa nakpishatətə irak?" Kini rini-pən tuk rım kwajikovə ai mımə, "Harəh pikwarien en mhauə."

⁴² Kini pikwarien a ruə tuk Yesu, məkneikin nanmın has rəsua kin reiwaiyu mowhan, mamətmnımin. Mərig Yesu rınnəgkiar skai kimi nanmın has məko-ta. Kini mor huvə pikwarien a. Meighan-pən kin pikwarien a kimi nisini mine rimni.

⁴³ Kini iriə m-fam kisakur, rikiriə ragien tuk nəsaninien kape Kughen.

Mərig nipig narmamə kimisakur pik kin narımnar m-fam yame Yesu rınnor iriə miriə, kini In rini-pən tuk kafan narmamə minə mımə,

⁴⁴ "Havəh tim tim nəgkiarien e yerkimia: Yermamə kirik tukreighaan pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak."

⁴⁵ Mərig kafan narmamə minə kimiseinein niprai nəgkiarien e meinai Kughen rınnerkwaig kin niprai nəgkiarien e mə iriə tukhapəh nharkunien; kini iriə khagin min kin naiyoh-pən-ien kin nipran.

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

⁴⁶ Kini narmamə kape Yesu kisotgoh kimi əriə minə mhamə, "? Pa irətawə in ravəh nehuəyen, yame rhuvə mapita?"

⁴⁷ Mərig Yesu rımirkun kapəriə nətarigien, kini mivən mikir kwajikovə kirik mərip ye nikarin,

⁴⁸ mini-pən tuk əriə mımə, "Tukmə yermamə kirik ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. Kini pəh nien mə ramor əmə irak, mərig ramor min kimi Yermamə yame rınnher-pə kin Yo. Meinai tukmə yermamə rıvəh-si əhu atuk in yetana, in tukruə mamehuə mapita."

⁴⁹ Kini Jon rimini mımə, "Yermaru. Kimawə yimisəm kwən kirik ravəh nhagim, maməkota nanmın has minə kin, mərig yakhamə jakhani-əhu, meinai kwən a, pəh nien mə kitawə kirik."

⁵⁰ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mımə, "Hapəh nhani-əhuyen in. Meinai, tukmə yermamə kirik rıpəh norien tikmir kitawə min, in kitawə kirik en."

Nmə Sameria tiksın rikiriə rapəh nagienien tuk Yesu

⁵¹ Kini ruauə ipakə tuk nipig yame Kughen tukriwəh Yesu iran mivən apa ye rao ye neai. Kini Yesu rikin rınnəsik mə tukraməkeikei mivən apa Jerusalem, nar kirik rirkək yame tukrerər əswasig kin.

⁵² Kini In rher-pən kin yəgkiar tiksın khavən apa yerkwənu kirik apa Sameria, mə tuksor apnəpeinə tukun.

⁵³ Mərig narmamə aikin a, khapəh nisorkeikeiyein mə In tukrivən marə a iməriə ikin, meinai iriə kwənharkun huvə mə In ramvən min Jerusalem.‡

⁵⁴ Kini kafan yermamə mir e Jemes mine Jon kimiwəm mə narminə Sameria khapəh nisorkeikeiyein əriə, krəmə, "Yermaru. ?Nakorkeikei mə jakwokran kin nap risi-faktə ye neai meiwaiyu məs əriə, uə?"

⁵⁵ Mərig Yesu rarha-pən məm əriu mini-əhu.

⁵⁶ Kini khatərhav mhavən min yerkwənu pisin min kirik.

Yesu rimə narmamə tuksəpəh fam narımnar mhakwasig kin In

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimiseriwək ye swatuk, kini kwən kirik rini-pən tukun mımə, "Yo jakikwasig kin ik ikin hiə takvən ikin."

⁵⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, "Kuri aparı minə, kapəriə nəpəəg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiə rarə yame kasapir ikin. Mərig Yo, Ji Yermamə, kafak nımə rirkək tuk napirien."

⁵⁹ Kini Yesu rini-pən min tuk kwən kirik mımə, "Yua, kirau mik, muə kafak kirik yermamə." Mərig kwən a rini-pən tukun mımə, "Rhuvə, Yermaru. Mərig eighaan kin yo yakvən pi pom minim rimik."

⁶⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mımə, "Nikam. Apəh-pən. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nımraghien pəh khavən mhanım nəmə mhə minə. Mərig ik, yuvən mini-ərhav narmaruyen kape Kughen."

⁶¹ Kini kirik min rini mımə, "Yermaru, jakikwasig kin ik muə yermamə kirik kafam. Mərig, awhin yo, pəh yakrerig mivən imak ikin mawiə kin yo minə tiksın."

⁶² Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rimə tukror wok kape Kughen, mərig rikin ramvən tuk nar pisin, rapəh nəmhenien mə to ruə Kughen ramarmaru iran.[§]”

10

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə seventi tu

¹ Kwasig ye narimnar minə a, Yesu Yermaru rimirpen ta narmamə kafan seventi tu, kini mher-pən kin əriə kiraru kiraru kisəkupən kin In mhavən ye taon minə mine ikin minə tiksın yamə mine Yesu tukripikwasig mipivən min ikin.

² Kini rimini-pən tuk əriə mimə, “! Səm-ru! Nəviginien rehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksın əmə yame kamhavəh. Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pə kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.

³ ! Havən! Mərig takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən rəmhen kin kwaji sipsip yamə mine kaseriwək mhavən yerki kuri aparı minə, yame kasəs narmamə.

⁴ Takhapəh nharurien kwaji nitip kape mane, mine nitip apnapig min, mhapəh nhavəhsi-pənien sandel, mhapəh nisapisien ye swatuk misəgkiar apap kimi narmamə.

⁵ Naha nimə yame taksapir ikin, taksokupən mhani-ərhav mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukramarə eikin e.’

⁶ Tukmə narmamə aikin, iriə narmamə kape nəmərinuyen, kafam nəhuakien tukruə mor nıpran, nəmərinuyen tukraməmır tuk əriə. Mərig tukmə narmamə kape nəmərinuyen rirkək aikin, kwənkwaı nəhuakien kafam tukrirerig-pre min tuk ik.

⁷ Taksapir əmə ye nimə a, mhapəh nisapirien ye nimə pisin pisin. Kini taksən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə, mhanım naha ninimien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə. Meinai ratuatuk mə narmamə yamə mine kasor wok tukhavəh nərokien iran.

⁸ Tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ragien tuk əmiə, sən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə,

⁹ misor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə. Mhani-ərhav tuk əriə mhamə, ‘Narmaruyen kape Kughen ruauə ipakə tuk əmiə.’

¹⁰ Mərig tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ripəh nagienien tuk əmiə, havən miseriwək ye swatuk ehua mamhani mhamə,

¹¹ ‘Yaksarpita-arpita nimokru ye taon kapəmiə yamə ramswin-pən ye nihumawə, ramor nımtətien mə nimisor nar kirik rapəh nəmhenien. Kini Kughen rınnəpəh əmiə. Mərig takasəkeikei mharkun mə narmaruyen kape Kughen ruauə pakə ta.’

¹² Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Kughen tukror narpinien ehua kimi əriə rapita narpinien yame rınnor ye taon has a Sodom^{*} kupən.

¹³ “! Kimiə nəmə Korasin! ! Kasi! Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə. Kimiə nəmə Betsaeda, kəsi, nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə, meinai yımnor pawk nar əpsipis rehuə ye taon mır kapəmiə. Kini tokmə yapior narimnar minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has mipihavən ye neipən has, mipisəsok-əsok ye nınnawk ror nımtətien mə kisərig rahas pik tuk kapəriə norien has minə.

¹⁴ Mərig ye nıpig a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimisarə apa Taea mine Saedon kupən.[†]

¹⁵ Kini kimiə nəmə Kapeneam. ? Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nısiyaiyen ye rao ye neai? Nikam. Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə nakswaiwaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpinien.”[‡]

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk kafan minə mimə, “Narmamə yamə mine kasətərig kin əmiə, kasərig Yo. Kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nımetairiə kimi əmiə, khaaukreikin-pə min nımetairiə kimi Yo, kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pə nımetairiə kimi Yo, kamhaukreikin-pən nımeitairiə kimi Yermamə yame rınnher-pə kin Yo.”

Narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min

§ 9:62: Yesu rimini nuhpikienien ye nəsimien. Yermamə yame rimə tukrəsım, mərig rikin ramvən tuk rukwanu, mə tukrapis əmə, in ripəh nəmhenien. **10:1:** Mak 6:7 **10:2:** Mat 9:37-38; Jon 4:35 **10:3:** Mat 10:16 **10:4:** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7:** 1 Kor 9:6-14; 1 Tim 5:18 **10:8:** 1 Kor 10:27 **10:11:** Wok 13:51; 18:6

^{*} **10:12:** Nap risifaktə ye neai məs narmamə m-fam apa Sodom. Nakəm stori kape Sodom ye Jen 19:1-25. **10:12:** Wok 13:51; 18:6 [†] **10:14:** Kughen rınnorıah əgkəp Taea mine Saedon. Əm-ru stori ye Aes 23:1-8. [‡] **10:15:** Yesu ramni narpinien yame Aesə rimini ta tu ye Aes 14:12-15. **10:15:** Mat 11:20-24 **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23

¹⁷ Kini narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min, rikiriə ramagien, mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yermaru. !Nar apnapig mə nanmin has minə, mərig kimawə yaksəgkiar ye nhagim, kini iriə kasor nəkwaimawə!”

¹⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Yo yimnəm Setan risi-pən ye neai meiwaiyu rəmhen kin yame naraopigien reiwaiyu mowhan.

¹⁹ Sətarig-ru. Yo yəkvəhsi-pre ta nəsaninien kimi əmiə. In a nakharkun nisəvi-əpnien snek minə mine milped^S minə. Kini nəsaninien yame yakavəh-si-pre kimi əmiə in rapita nəsaninien kape tikmir kapətawə e Setan. Kini to nar kirik rīpəh noriahien əmiə.

²⁰ In e nəfrakisien. Mərig tukmə naksagien, pa rīmə naksagien mə nanmin has minə kasor nəkwaimə, mərig taksagien mə kwərai-pən ta nhagmīə ye nəkwəkwə ye rao ye neai.”

²¹ Kini ye nīpīg a, Yesu, rikin ramagien pik ye nagienien yame ramsi-pən ye Nanmin kape Kughen, kini In raməhuak mamni mīmə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar fam-yerpirig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimnerkwaig kin nīprai narimnar minə e ye nīmri narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmen əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar. Əwəh. Tatə. In e nar yame nakorkeikei.”

²² Kini Yesu rirpin nəgkiarien mini-ərhav mīmə, “Rimik rīmneighan-pə ta kin narimnar fam ye kwermik. Kini Rimik pisin əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Rīmni. Iriə e narmamə yamə mine Tini rīmīrpen ta əriə mə In tukror əpu Rīmni tuk əriə.”

²³ Kini Yesu rarar məgkiar əmə kimi kafan narmamə minə mīmə, “Kimiə nakasarə ye nihuvəyen əfrakis meinai kimiə nakasəm narimnar minə e ye nīmrimīə.

²⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə apa kupən, profet minə khapsaah, mine king minə khapsaah, kimisorkeikei pik mə tukşam narimnar minə e yame kimiə nakasəm ai taktəkun. Mərig kimnhapəh nisəmien. Kini iriə kimisorkeikei mə taksərig narimnar yamə mine nakasərig, mərig kimnhapəh nisərigien.”

Yesu rīmni nuhpikinien kin yemə Sameriə kirik yame rhuvə

²⁵ Nīpīg kirik, yemhajoun kirik kape Loa kape Moses ruə mini naiyohyen kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə Yesu rirkun nar uə nīkam. Mīmə, “Thajoun. ?Jakhawor pən iran mine mivəh nimraghien rerin?”

²⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “?Mərig Loa kape Moses ramni naha nhagin? ?Nīpīg nakəvheikin, kini nīpran ramni naha nhagin tuk ik?”

²⁷ Kini kwən a rini-pən mīmə, “Takaməkeikei morkeikei Kughen Yermaru kafam yerkim fam, mine ye nimraghien mi-fam kafam, mine ye nəsaninien fam kafam, mine ye nətarigien fam kafam. Kini morkeikei min ik minə tiksin rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “In atuatur en. Tukmə nakor məknakin, kini ik takvəh nimraghien rerin.”

²⁹ Mərig kwən a, in rorkeikei əmə mə tukrhajoun mə in yemə atuatur, kini maiyoh-pən Yesu mīmə, “?Mərig, ni-pa minə e yo minə tiksin?”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Yemə Isrel kirik rīmatərhav Jerusalem meriwək mamvən apa Jeriko. Mamvən ye swatuk, yəkrəh minə tiksin kimnharaptəkin mhapik ta kafan narimnar, kini mhaui, rīmha rhaih, misap ta kin.

³¹ Mərig ye nīpīg atuatur a, pris kirik rəri-pən swatuk a mamuə. Mərig nīpīg in rīmnam kwən a, rəurək kin mamvən.

³² Kini Lifaet^{*} kirik rəri-pən min swatuk a mamuə. Kini nīpīg rīmnam kwən a raməmīr, in rīmnor əmə nar kīrīkianə kin məurək kin.

³³ Mərig yemə Sameriə kirik [yame kasor tikmir iriə nəmə Isrel], in min rəri-pən swatuk a mamuə, kini məm kwən a raməmīr. Nīpīg rīmnam, rikin rīmha tukun. ³⁴ Kini meriwək mivən pakə tukun. Maməkwi kafan nīmap minə kin nehe olif mine waen, muvrig kafan nīmap minə. Kini mīrəh-si haktə kwən a mərəhu-haktə ye kafan dongki, kini mīrəh mīravən apa ye hotel, mamarha huvə tukun aikin.

³⁵ Kəni rikwamer kin, in rīvəh mane tiksin, mivən mivəhsi-pən kimi yamehuə kape hotel, mini-pən tukun mīmə, “Takamarha huvə tuk kwən en. Kini tukmə nakəvrə kin kafam kirik mane, tukmə yakrerig-pə, nakni tuk yo pəh jakarpin.”

10:18: Aes 14:12; Rev 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Rev 20:1-3,10
əmə “skopion.” Nīpikov skopion ramhai ajir.
10:20: Fil 4:3; Rev 3:5
10:27: Dut 6:5

S 10:19: Gris rapəh niniyen “milped,” mamni
10:22: Jon 3:35; 10:15
10:24: Mat 11:25-27;
13:16-17
10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18
10:27: Lev 19:18
10:28: Lev 18:5
*** 10:32:**

³⁶ Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien a, marar maiyoh-pən yemhajoun kape Loa kape Moses mimə, “?Ye kafam narigien, nakirkun mə kwərə misir a, pa nhagin rimnor huvə pən kimi kwən a kimoh, rəmhen kin mə in kirik?”

³⁷ Kini yemhajoun kape Loa kape Moses rimini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rikin rehua tuk kwən a.”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ita. Ik yuvən mor min rəmhen kin yame kwən a rimnor.”

Yesu rimavən imei Mata mine Meri

³⁸ Kini nipig Yesu mine kafan narmamə minə kaseriwək ye swatuk, mhatərhav-pən yerkwanu kirik. Kini piraovin kirik, nhagin e Mata, rikir Yesu yerkin agien miravən ye kafan nimə.

³⁹ Pian a, naorahini e Meri. Kini Meri ruə məkwətə-pən ipakə tuk niyu Yesu Yermaru, mamətarig kin nəgkiarien minə kafan.

⁴⁰ Mərig Mata, kafan nətarigien ramvən pik tuk norien nəviginien. Kafan wok rimoh in. Kini rivan mini-pən tuk Yesu mimə, “Yermaru. ?Rhawor? ?Rikim raməsik mə ratuatuk uə nikam mə pian e naorahik rapəh nasituyen irak tuk norien wok e, kini yo pisin əmə yakamor. Her-pə kin pəh ruə masitu irak.”

⁴¹ Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mimə, “Eh, Mata. Takpəh nərig-pikien narimnar ripsaah məknei.

⁴² Mərig nar kirikianə əmə in nar keikei. Kini Meri rorkeikei nar yame rhuvə rapita, kini to yakpəh min nivəhsi-tayen.”

11

Nəhuakien kape Yermaru

(Mat 6:9-15)

¹ Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak apa ikin kirik. Kini nipig rimnəhuak ta, kafan kirik yermamə raiyoh in mə, “Yermaru, hajoun-ru əmawə kin nəhuakien rəmhen kin yame Jon Baptaes rimnhajoun kafan minə.”

² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nipig nakahamə taksəhuak, takhani mhamə,

“Rimtawə ye neai, nhagin rəmərhakə, pəh narmamə tukhasiai Ik.

Pəh kafam narmaruyen tukruə mamərə.

³ Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towei.

⁴ Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə meinai kimawə yakhapəh nharaptərəkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.

Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.’ ”

Tukamharpin ye nəhuakien

(Mat 7:7-11)

⁵⁻⁶ Kini rini-pən tuk əriə mə, “?Tukmə yermamə kirik ruə imam ikin yenpig, tukmə nakəm nəviginien rirkək, kini takhawor pən iran mine? Takvən imei ik kirik, mini-pən mimə, ‘Yo kirik, vəh-si-pə nəviginien kirik, pəh yakvən məvigin yermamə kirik kin yame rimasi-pən isok miterhav-pə imak ikin yenpig. Mərig nəviginien rirkək yame jakəvigin in kin.’

⁷ Kini ik kirik tukrhorpin nəgkiarien kafam mimə, ‘!Ah! Amvən. Pəh nisigien əməwə. Yəknəsapir kimawə kwajikovə minə. To yakpəh nərerien mivəhsi-pre nəviginien kimik.’

⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə, nar apnapig mə in ik əgkəp kirik, mərig kwən a rəpəh norkeikeiyen mə tukrivəh-si-pre nəviginien kimik. Mərig yakamni əfrakis mə tukmə nakamharpin ye naiyohyen, in tukraməkeikei mərer mivəh-si-pre narimnar fam kimik yame nakorkeikei.

⁹ Kini ror məknakin, yakamni-pre tuk əmiə mə, saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəh-sipre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik kwəruə, kini pəh kwəruə tukrəhitə tuk əmiə.

¹⁰ Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik kwəruə, kwəruə tukrəhitə tuk əriə.

¹¹ “Kini, kimia tatə minə. Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin kəməəm, mərig ravəhsi-pən snek uə, nikam? !Nikam!

¹² ?Uə tukmə nipig raiyoh kin kwənəhr man, mərig ravəhsi-pən milped* uə? !Nikam!

¹³ Kimia naksahas pawk, mharkun nhavəh-si-pənien narimnar huvə minə kimi jimia minə. Mərig Rimtawə Kughen ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə, kini nəfrakisien, In tukrivəh-si-pre Nanmin Kafan kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.”

10:39: Jon 11:1; 12:2-3 **10:42:** Mat 6:33 * **11:12:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “skopion.” Im-ru footnote ye Luk 10:19.

*Farisi minə kamhani mhamə Yesu ramor wok ye nəsaninien kape Setan
(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Kini nīpig kirik, kwən kirik aikin yame nanmin has raməmir iran, mamor in rameinein nəgkiarien. Kini Yesu rimməko-ta nanmin has a iran, kini kwən a ririkakun maməgkiar, kini narmamə kisakur pik kin.

¹⁵ Mərig narmamə tiksin kimnhani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”

¹⁶ Mərig narmamə minə min tiksin aikin khamə tukharkun-ru mə nəsaninien kafen ramsipkaa, kini misaiyoh In mə tukror nimtətien kirik ye nəsaninien yame ramsipən ye rao ye neai.

¹⁷ Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəria kini mimə, “Nikam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əria minə, misarə kiraru, kini tuksoriah kapəria narəyen, kantri tukrimir. Kini ramhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əria minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen.

¹⁸ Kini ramhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iria kasəwhai əria minə, misarə kiraru, tukseikus-eikus min nimə kape Setan. Norien kape Setan tukripəh niskaiyen. Tukrəsaah-əsaah mirkək. Yakamni məkneikin meinai kimiə nakamhani mə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul.

¹⁹ Kini kimiə minə min tiksin nakasəko-ta nanmin has minə ramhen kin yame yakamor. Mərig pa rimə kisəko ta nanmin has minə e ye nəsaninien kape Bielsebul. Rhuva mə iria tukhani neikuəyen ye nəgkiarien yame nakamhani mhamə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul.

²⁰ Mərig Yo yakəko-ta nanmin has minə ye nəsaninien kape Kughen, ramhajoun mə narmaruyen kape Kughen ruauə ta tuk əmia.

²¹ Nīpig yermamə yame nagheen rehuə, ravəhsi-pən neipən kape narowagininien, mamərer matuk mamarha huva tuk kafan nimə, in, kafan narimnar ramswin huvə əmə.

²² Mərig tukmə yermamə min kirik nagheen rehuə rapita min kwən a, ruə, miroh əriu minə, miravən, mərig yermamə nagheen rehuə, in tukraməkeikei mapita, mivən, mipik ta neipən kape narowagininien yame kwən a rimməkupən mivən iran, mamətigta iran, mipik ta min kafan nautə mivən məwhai kimi kafan narmamə minə.[†]

²³ “Yermamə yame ripəh nikwasigien kin yo, in kafak tikmir. Kini yermamə yame ripəh nofuginien narmamə minə kafak, in raməko-ta əria kisaiyu rik rik.

²⁴ Nīpig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien. Kini in mamni mimə, “Pəh yakrerig pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin kupan.”

²⁵ Nīpig in rirerig-pə məm kafan nimə, kimnahia ripia huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə.

²⁶ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iria seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas, mərig taktəkun ai rimmahas pik rapita yame in kupən.”

²⁷ Yesu raməgkiar hanə, məkneikin, piraovin kirik rokrən apomh mimə, “Pəh Kughen tukrauta-pən kin kafan nihuvəyen kimi piraovin yame rimməimək kin ik, mivəhsi-pre nah kimik.”

²⁸ Kini Yesu rimə, “Nəfrakis. Mərig Kughen tukrauta-pən kin kafan nihuvəyen rapita kimi narmamə yamə mine kasərig kafak nəgkiarien masor.”[‡]

*Nimtətien yame Kughen rimmor kupan ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu
(Mat 12:38-42; Mak 8:12)*

²⁹ Kini narmamə kimnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu; iria khapsaah. Kini Yesu rimə, “Kimiə narmamə e towəi mine, kimiə naksor pik tavhagə has. Kimiə naksorkeikei mə taksəm nimtətien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukripəh norien nimtətien kirik irəmia. Mərig tukror əmə nimtətien kirikianə əmə yame rimmor kupən ye nimraghien kape Jona.

³⁰ Ramhen əmə kin yame nimraghien kape Jona rimmor nimtətien ye nəsaninien kape Kughen kimi nəmə Nineve kupən. Ye norien a, in əmə min e, Yo, Ji Yermamə, nimraghien kafak tukror nimtətien ye nəsaninien kape Kughen kimi narmamə e towəi mine.

11:15: Mat 9:34; 10:25 **11:16:** Mat 12:38 [†] **11:22:** Ye stori e, Yermamə yame ramarha tuk nimə kafan, in e Setan. Yesu ramhen kin yermamə nagheen rehuə rapita. Yesu rimnapita in, mirisi-ta nautə kafan. In e, rimmor huvə yermamə yame reinein nəgkiarien, meinai yarmhə raməmir iran. **11:22:** Kol 2:15 **11:23:** Luk 9:50 **11:27:** Luk 1:28,42,48

[‡] **11:28:** Əm-ru stori ye Luk 8:18-21. **11:29:** Mat 16:4

³¹ In apa kupən, kwin kape kantri e Shipa[§], rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisəterigien kin Yo. Mə tukmə nipig Kughen tukrəkir narmamə iran, kwin a tukrərer mini-hah yamə mine kisarə e towel mine.

³² Kini ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisarə e towel mine. Meinai iriə kimisarig nəgkiarien kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisəterigien kin Yo.”

Nikhakien kape laet

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kini Yesu rimini mimə, “Yermamə kirik to ripəh nəsiə-pənien ye laet, kini merkwaig kin, uə məskəmnaan kin besin. Nikam. Tukmə yermamə rəsiə pən ye laet, tukraməkeikei miruk haktə ye kwənmhaan kape laet, mə narmamə yamə mine tukhauə ye nəkwai nimə masəm nar.

³⁴ “Nikwai nimrim in rəmhen kin laet yame rawəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nikwai nimrim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien. Mərig tukmə nikwai nimrim mir kwahas, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nəpignapien.

³⁵ Kini ror məkneikin mə ik takaməkeikei mamarha huvə tuk nikhakien ye nimraghien kafam, mə takpəh nivənien ye nəpignapien.

³⁶ Kini tukmə kafam nimraghien in rukwar huvə kin nikhakien, nəpignapien tukrirkək əfrakis iram, kini nikhakien in raməsiə-pen huvə fam kafam nimraghien rəmhen kin yame nikhakien kape laet raməsiə-pen ik.”

Yesu rimnəgkiar skai kimi Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Kini Yesu rimnəgkiar ta, kini Farisi kirik ruə mini-pən tukun mimə tukravən məvigin ye kafan nimə. Kini Yesu rauru-pən imə, məkwətə-pən ye nikar tebol tuk nəviginien.

³⁸ Kini Farisi rəm mə Yesu ripəh nəravyen tuk nəviginien, rakur.

³⁹ Kini Yesu Yermaru rini-pən tukun mə, “Kimiə Farisi minə nakhamə ta mə tukmə naksai kwas ye narimnar, rəmhen kin kap mine tikiplət mə kimiə takhahuvə, nəmkimik rirkək irəmīə. Mərig in apa imə, nəptigien kin nar mine nahasien rukwar irəmīə.

⁴⁰ !Kimiə naksarmar pik! ?Rikimiə raməsik uə nikam mə Kughen e yame rimnor niprai yermamə iruə rimnor min riki yermamə imə, uə? !Əwəh!

⁴¹ Mərig havəhsi-pən narimnar kimi yavən has minə yerkin agien, kini narimnar fam apa iruə irəmīə mine in apa imə tuksatuatuk mhahuvə.

⁴² “Mərig, !awi, kimiə Farisi minə! !Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə! Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pənien, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion^{*} ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig naksəpəh Loa yamə mine kasəkupən, iriə e, nakhapəh nisorien nar yame ratuutuk minə kimi narmamə, kini mhapəh nisorkeikeiyeen Kughen. To nakpisəri-pən Loa yamə mine kasəkupən a, mipisəri-pən min Loa minə tiksın.

⁴³ “Kimiə Farisi minə, nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə meinai naksorkeikei mə takhavən misəkwətə əkupən əmə ye nimə kape nofuginien. Mine in apa ye maket, naksorkeikei mə narmamə tuksaowīə kin əmiə ye nisaiyen.

⁴⁴ “Kimiə Farisi minə, naksəmkimik rəmhen kin suranə ye yermamə yame rikinar rho-rukin. Narmamə kasəriwək əsuun, miseinein kimnhavən ye kwənmhaan kape nimhəyen.”

⁴⁵ Kini yemhajoun kirik kape Loa kape Moses rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Nakni nəgkiarien minə e, mamoriah min əmawə kin.”

⁴⁶ Mərig Yesu rimə, “!Kimiə nəmhajoun kape Loa kape Moses! Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə meinai kimiə nakhapik-pən nar pam minə kimi narmamə mə tukhapik. Mərig nakhapəh nhawəsi-pənien kwermimə mə taksasitu irəriə tuk nipikien.

⁴⁷ Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə. Meinai kimiə nakasor huvə pən marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, mərig ripmiə minə atuutuk kimishopni əriə.

⁴⁸ Naksor-pən huvə marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, ramhajoun mə rikimiə ragien tuk nar yame ripmiə minə kimisor, in e kimishopni profet minə.

§ 11:31: Nakəm kwin kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. 11:32: Jona 3:5-10 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

* 11:42: Yesu ripəh niniyen kwesris mine onion, mərig rimini nəviginien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nāmiovriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəviginien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nipar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e ramamir ye Dut. 30:16.

⁴⁹ Kini tuk nar e, Kughen yame nirkunien kafan rehuə, ramni mimə, ‘Yo jakher-pən kin kafak profet minə mine aposol minə tukhavən misəgkiar kimi əria, kini mərig iriə tuksor nəmhayen kimi tiksin, mishopni tiksin.’

⁵⁰ Ror məknakin mə Kughen tukrəkir əmiə rəmhen kin mə kimiə atuk nimishopni profet minə m-fam kafan. Kini In tukror narpinien kimi əmiə tuk nimhəyen kapəriə. Iriə yame mine kimisarə ye nirikakunien kape tokrei tanə meriaji-pə ai taktakun-

⁵¹ profet minə fam yame kimnhopni əria ririkakun ye Ebel muə meriaji-pə Sekaraea, yame rimamhə ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə.[†] Nəfrakisien mə kimiə e towel mine Kughen tukror narpinien kimi əmiə.

⁵² “Kimiə nəmhajoun kape Loa kape Moses. Nəmhayen ehuə tukrurə tuk əmiə, meinai kimiə nakharkun pawk swatuk yame Kughen rorkeikei, mərig nakhapəh nisəri-pəniən, masərer əswasig kin narmamə yamə mine khamə tuksəri-pən.”

⁵³ Kini Yesu ritərhav ye nimə a, meriwək mamvən, kini nəmhajoun kape Loa minə mine Farisi minə, niemhaa rhai əria. Ririkakun ye nipig a, kimisor tikmir iriə min. Misaiyoh-pən kin naiyohyen skai rehuə kimin

⁵⁴ mə tuksəm nəgkiarien kirik kafan yame tukhani hah In iran.

12

Pəh norien mine nəgkiarien kapətawə tukror kirikiana

(Mat 10:19-20, 26-33; 12:32)

¹ Kini ye nipig a, narmamə khapsaah kimnhauə kirikiana, to kipəh nəhueikin-famien əria. Mərig narmamə kwənhapsaah pik, kini mhasig-ta-sig-ta əria minə. Kini Yesu ririkakun maməgkiar kimi kafan narmamə minə, mimə, “Kimiə, takasərig əmiə tuk yis kape Farisi minə, yis e in e nəgkiarien kapəriə rhuvə mərig nərigien kapəriə rəmkimik.

² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

³ Nəgkiarien yame nakhani yenpig, tukərig yeraan. Nəgkiarien yame nakhani ye nəkwai nimə, tukni-ərhav ye swatuk.”

Kughen rorkeikei pik ətawə mamarha huvə tuk ətawə

⁴ Kini Yesu rimə, “Kafak narmamə minə, yakamni-pre tuk əmiə mə takhapəh nhaginien kin narmamə yamə mine kharkun nhopniyen nipraimə, meinai kwasig ikin, to khapəh nisor-has-preyen nar kirik kimi əmiə.

⁵ Mərig yakamni-ərhav yermamə e kimi əmiə mə ratuatuk mə takhagin kin. Takasəkeikei mhagin kin Kughen, meinai tukmə In rhopni yermamə kirik, In rirkun narakikin-pən-ien in apa ye nap ehuə. Əwəh, nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə takasəkeikei mhagin kin Kughen.

⁶ Nar apnapig keihap in rikəskəh pik, kīvəh nimirin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əria.

⁷ Kini nimiraghen kapəmə rapita nimiraghen kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig nimar nikwənemiə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvheikin fam muirkun ta mə kuvhuun.

⁸ “Kini yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimir narmamə, Yo, Ji Yermamə, yo min jakni-ərhav nhagin ye nimir agelo minə kape Kughen mə in kafak yermamə.

⁹ Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimir narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimir agelo minə kape Kughen mə yakeinein min in.

¹⁰ Kini yermamə yame ramni hah Yo, Ji Yermamə, Kughen rirkun nivəh-si tayen narpinien ye kafan təvhagə hah. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to ripəh nivəh-si-tayen narpinien kape kafan təvhagə has.

¹¹ “Kini tukmə kərip-ərhav əmiə ye nimə kape nifuginien, uə ye nimir nəmehuə minə, uə ye nimir narmaru minə, mə tukharuk-pre nəgkiarien has irəmiə, pəh kimiə takhapəh nisətərig-pikien mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarien kapəriə,

¹² meinai ye nipig atuatuk a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarien yame takasəkeikei mhani-ərhav.”

Takhapəh nisətərig-pikien tuk nimoptanə mine nautə

[†] 11:51: Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22.

8:17 12:7: Luk 12:24; Wok 27:34 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15

12:2: Luk

¹³ Kini namə minə a kirik rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Rimik ruamhə ta. Aweh. Uh riki piak mə tukrəwhai narimnar kape rimimru, mivəhsi-pə yame rimimru ruini ta mə kafak.”

¹⁴ Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “Kafak yermamə. Yakirkək ye nətərigien e kapəmiru tuk nəwhaiyen kapəmiru narimnar.”

¹⁵ Kini mini-pən tuk əria mimə, “! Takasərig əmia! Taksətapig kin əmia mə takhapəh nisəptigien kin nar. To yermamə kafan nautə rehuə pawk, mərig pəh nien mə nautə in nuknei nimraghien.”

¹⁶ Kini rimini nuhpikien kirik mimə, “Yermamə kirik, kafan nautə ripsaah. Kini kafan nəsimien ramor kwənkwan rehuə.

¹⁷ Kini rikin raməsik mimə, “? Jakhawor pən iran mine? Meinai kafak nimə ripəh nəmhenien mə to yakətu-pən kafak nəsimien aikin.”

¹⁸ Kini rarar mimə, “Rhuə mə jakor məkneikin. Jakpik ta nimə minə e miwhirəkin min nimə tiksin yame rehuə pik min, mətu-pən kafak nəsimien aikin, mine kafak nautə.

¹⁹ Aikin, rikik tukraməsik mə kafak narimnar ripsaah rəmhen tuk newk ripsaah. Kini jakapis kin norien narimnar, məvigin, mamnim, mamərig əmə nagienien mamvən.”

²⁰ Mərig Kughen rini-pən tukun mimə, “! Ik nakeno-eno! Taktəkun əmə, tuk yenpig, naknəhə. ?Kini rhawor ye kafam narimnar e yame nimnəwhai kəji?”

²¹ Kughen tukror məknakin kimi narmamə yamə mine kasəwhai kəji nautə ripsaah mə kapəria əmə, mərig rikiriə ripəh nəsik-pikien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei.”

Tukhapəh nisərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei ətawə, mavəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə

(Mat 6:19-21, 25-34)

²² Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmia mə, takhapəh nisərig-pikien tuk nimraghien kapəmia mə taksən naha. Kini takhapəh nisərig-pikien tuk narimnar kape nipraimə mə ?Yakwəseinein mə jakhawəhsi-pən naha?”

²³ Takhapəh nisərig-pikien tuk narimnar minə e, meinai nimraghien kapəmia rapita nəviginien, kini nipraimə rapita neipən.

²⁴ Səm-ru man minə. Khapəh nisəsimein, mhapəh nisarhakienien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəria nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Kughen raməvigin əria. !Mərig Kughen rorkeikei pik əmia rapita yame rorkeikei man minə!

²⁵ ? Tukmə nakətagik pik tuk nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to ripəh nəsik-əpnis-pən-ien aə kirikianə ye nimraghien kapəmia.

²⁶ ? Mərig tukmə nakseinein norien nar kəskəh a, mərig rhawor e nakasətagik pik tuk narimnar pisin pisin ye nimraghien kapəmia?

²⁷ “Rikimə tukraməsik jihi nai yamə mine kamhəvus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəria neipən. Mərig yakamni-pre tuk əmia mə King Solomon kupən, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuə pawk, mərig ripəh nihuvə-pikien mapita jihi nai minə a.

²⁸ Jihi nai minə a kashaktə tuk nipig kwəkwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əria ye nap. Mərig Kughen ramor əria kamhəvən ye neipən huvə. ?Mərig kimə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmia uə nikam? !Əwə! Kafak narmamə minə. Kapəmia nhatəyəyen in rəkəskəh əmə.

²⁹ “Ripəh nihuvəyen mə rikimə tukrivən pik tuk nəviginien mine ninimien. Takhapəh nisətagik-pikien tukun,

³⁰ meinai narmamə yamə mine khapəh nishatəyəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimə rirkun narimnar yamə mine takamhəvəh tuk nimraghien kapəmia.

³¹ Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen, pəh in tukrərer əkupən ye nimraghien kapəmia, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmia.

³² “Kimiə e sipsip minə kafak, kimiə kwatiksən əmə, mərig takhapəh nhaginien meinai Rimimə rikin ragien pik mə In tukramarmar irəmia, mamarha huvə tuk əmia. Kini kimiə min taksarmar kimiə min.

³³ Taksor salem kin kapəmia narimnar, mhəvəhsi-pən mane iran kimi yavən has minə. Tukmə naksor məknakin, rəmhen mə naksor nitip kapəmia yame to ripəh nimətətien tuk nipig kirik. Misəruhu-pən nətərigien kapəmia ye narimnar yame rhuə apa ye rao ye neai. Kini ikin aikin a, to yəkrəh minə khapəh nhəvən-pəkəyəyen ikin, kini to ivn* minə khapəh nisəsien narimnar aikin.

12:15: 1 Tim 6:9-10
nəsien narimnar aikin.”

12:21: Mat 6:19-20
12:33: Luk 18:22

* 12:33: Nəgkiarien kape Gris ramni “!kin aikin a, to popahuk ripəh

³⁴ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən ikin.”

Narmamə kape Yesu tukasəkeikei masərer matuk tuk nīrerig-pə-minien kafan

³⁵ Kini Yesu rimə, “Takasərer matuk nīpig mifam, rəmhen kin yame nakamhawəhsi-pən neipən minə kape wok, uə rəmhen kin yame nakasarha huvə tuk kapəmiə laet minə mə tukamhauək ye nīpig mifam.

³⁶ Takasəkeikei misəmhen kin yorwok minə kape yemehua kirik yame ramsi-pən ye lafet kape mared yame kimnor pə pə əmə. Tukmə rīrerig-pən iman yerkwanu, məsik-əsik tapig, taktəkun əmə kafan yorwok minə tuksəhitə ye tapig mhamə tukruə imə.

³⁷ Yorwok minə kafan yamə mine kasarha masərer matuk ye nīpig yame yamehua kapəriə ramua, iriə tuksərig huvə. Nəfrakisien, yakamni tuk əmiə mə, yamehua a in tukreiwaiyu mivəhsi-pən neipən kape yorwok əmə kirik, mokrən kin əriə mə tukhauə misəkwətə, kini in rarha huvə tuk əriə məməvigin əriə rəmhen kin mə in yorwok kapəriə.

³⁸ Kini tukmə yamehua ramua pawk yenpig, uə ye kwəsum-niraanien, mərig yorwok minə kafan kasərer matuk əmə, kini in tukror huvə-pən pik kimi əriə.

³⁹ “Kini kimia takasəkeikei mharkun mə, tukmə yermamə kirik rirkun nīpig atuatur yame yəkrəh tukruə ye kafan nimə mə tukrəkrəh, kini in to ripəh napirien, mərig tukramərer matuk mamarha huvə tuk kafan nimə mə yəkrəh tukripəh nīvənien imə.

⁴⁰ Kini kimia, nīpig mi-fam, takasəkeikei misərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakrerig pə min ye nīpig yame kimia nakseinein.”

⁴¹ Kini Pita rimini-pən tukun mīmə, “Yermaru. ?Nakamni-pə nuhpikienien e kapamawə əmə, uə kape narmamə mi-fam?”

⁴² Kini Yesu Yermaru rimə, “?Pa e yorwok yame rirkun nar, kini mamor kafan wok ye nīpig m-fam ye norien yame rhuvə? ?Kini yemehua kirik to rīvəh-si haktə pa nhagin mə in tukrameihua ye yorwok minə kafan, mivəh-si-pən kapəriə nərokien, in e nəriə nəviginien?

⁴³ Əwəh. Nīpig yemehua kape kwən a ramtərhav-pə, kini məm mə in ramor huvə kafan wok, kini in tukror huvə-pən kimi yorwok a.

⁴⁴ Nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə yemehua in tukrivəhsi-haktə yorwok a mə tukruə mamehua ye narimnar m-fam kafan.

⁴⁵ ?Mərig rhawor? Tukmə ror yorwok a rikin tukruh mīmə, ‘Kafak yamehua ramor tan pən tuk nuəyen.’ Kini mirikakun mamuh yorwok minə nīpiraovin mine narman, mamvən, məməvigin, mamnim, mamapis. ?Kini yamehua kafan tukrhawor?

⁴⁶ Yemehua kape kwən a tukritərhav-pə tukun ye nīpig kirik yame in to ripəh nirkunien mīpəh nərer matukien tukun. Kini Yermaru tukrərpni, mərəsis-ərisis, marakikin-pən imei narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

⁴⁷ Yorwok a yame rirkun ta nəgkiarlen kape yamehua kafan, mərig ripəh norkeikeiyen mə tukrərer matuk mamor wok minə a, tukuh in, rərig nəmhəyen.

⁴⁸ Mərig yorwok yame ripəh nirkun-huvəyen nəgkiarlen kape yamehua, kini mamor narimnar yame ripəh natuatukien, yame tukramakeikei mivəh narpinien iran, tukuh mar əmə in. Tukuh mar əmə yorwok e meinai yermamə yame Kughen rīvəhsi-pən narimnar ripsaah kimin, in tukramakeikei mor narimnar ripsaah. Kini yermamə yame kərəhu-pən narimnar ripsaah ye kwərmin, tukaiyoh-pən kin narimnar rehua tukun.”

Yesu raməwhai narmamə kafan minə mine narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

⁴⁹ Kini Yesu rimini mīmə, “Yo yakwauə mə jakərəhu-pən nap ye tanimtanə, kini taktəkun ai, nap a to rīpiuək ta; rikik rīpiagien.

⁵⁰ Mərig nīpig əutən[†] kirik tukruə ye kafak nīmraghien, kini rikik rəmhə tukun meriaji nīpig yame tukror infamien iran.

⁵¹ ?Rikimiə raməsik mə jakərəhu əmə nəmərinuyen ye tanimtanə uə? !Nikam! Pəh nien mə yimauə mə jakərəhu nəmərinuyen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasəwhai əriə minə.

⁵² Kini taktəkun ai, tukmə narmamə kirkirip yerkwanu kirik, kini tuksəwhai əriə minə, kisəsə kirhek kiraru, kini kiraru kawhek kisīsə.

⁵³ Rim narman tukshek nīpikwarien minə kapəriə; kini nīpikwarien minə tukshek rimriə minə; kini nisin nīpiraovin minə tukshek nīpiakwəskwəh minə kapəriə; kini nīpiakwəskwəh minə tukshek nisinriə minə; kini kuhu nīpiraovin minə tukshek yasunriə minə. Kini yasunriə minə tukshek kuhuriə minə.”

*Tukasəkeikei mharkun niprai nimtətien yame Kughen ramor kimi atawə
(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk nukwao ehuə mimə, “Tukmə nakasəm napuə rərer, nakharkun mə nəhig natukrip.

⁵⁵ Kini tukmə nakasəm mə nuwig ravus jihin, nakharkun mə nipig kape nəpan-əpanien ruauə pakə.

⁵⁶ !Eh! !Kimiə nəmarpəkao has minə! Kimiə nakhamə nakharkun pik nar, mharkun niprai nimtətien ye tokrei tanə mine ye neai, rəmhen kin napuə, uə jihi nai minə. Mərig nakhapəh nharkunien niprai nimtətien e yame Kughen ramor kimi əmiə ai taktəkun.

⁵⁷ Takasəkeikei misəri-pən swatuk yame ratuatuk mə taksəri-pən.

⁵⁸ Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nimri mirh, rhuvə mə takawəkeikei mwəkupən mwərəhu nəmərinyen tuk əmiru minə, tamə, rəukəkin ik mivən ye nimri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus.

⁵⁹ Kini yakamni-pre tuk ik mimə, tukmə ror məknakin, to nakpəh napien ye kalabus meriaji takarpin fam.”

13

Sarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has, tamə nakhamhə

¹ Kini ye nipig a, narmamə tiksin kimnhauə mhani-pən tuk Yesu mə nəmə Galili tiksin kamhau nar miragh minə mhamə tuksor sakrefaes kin kimi Kughen, kini aikin, mobael minə kape gavman e Paelat kimnhauə mishopni əriə.*

² Kini Yesu rini-pən mimə, “?Rhawor? ?Nakhamə ta mə nimhəyen skai a yame rimivəh əriə ramhajoun pən mə iriə nəmə has rapita narmamə apnapig minə apa Galili uə?

³ Nikam. Yakamni-pre tuk əmiə mə ripəh norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has minə kapəmiə, kini kimiə fam takpiasəkeikei mhamə.

⁴ Uə jakni min ye narmamə iriə m-fam 18 yamə mine nimə apomh a yame kamni kimə Saeloam rimamir mohtərəkin əriə, khamhə. ?Nakhamə ta mə nimhəyen skai yame rimivəh əriə ramhajoun-pən mə iriə kisahas rapita narmamə apnapig minə apa Jerusalem uə?

⁵ Nikam. Yakamni-pre tuk əmiə mə ripəh norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has minə kapəmiə, kini kimiə fam takpiasəkeikei mhamə.”

⁶ Kini Yesu rimoh nuhpikinien kirik mimə, “Yermamə kirik rimihu nai kirik e figtri, apa ye kafan nəsimien. Kini newk minə tiksin ruə mivən, kini kwən a ramaiyu-pən məsiəkun, məm ripəh nikuəyen.

⁷ Kini mini-pən tuk yermamə yame ramarha tuk nəsimien mimə, ‘Əm-ru. Yimauə məsiəkun kwənkwai figtri e miwəh newk kisisə, mərig yakpəh nəmien kwənkwai nai kirik. Ərəru ta. Ripəh nəmhenien mə tukrərer əswasig kin nimoptanə ye nəsimien.’

⁸ Kini kwən yame ramarha tuk nəsimien rhorpin nəgkiارين mimə, ‘Yemasur. Pəh rīvəh min ru newk kirikianə, pəh jakikir-pən nimoptanə huvə kimin.

⁹ Kini tukmə ramkuə ye newk aikin, kini rhuvə əmə. Mərig tukmə ripəh nikuəyen, pəh kərəru ta.”

Yesu rimnor huvə piraovin kirik ye Sabat

¹⁰ Kini ye Sabat kirik, Yesu rinaməvhag kimi narmamə apa ye nəkwai nimə kirik kape nofuginien.

¹¹ Kini piraovin kirik aikin yame nanmin has rimnəmir-pən iran mivəh newk 18. Mor nimeitaan ramirpəvin ye nipig mifam, to ripəh nərer-atuatuk-ien.

¹² Kini Yesu ram in, rokran kin mə tukrərer kupən ye narmamə, mini-pən tukun mimə, “Piraovin. Yo yakwərisin ta kafam nəmhəyen, to ripəh nırapərəkin-minien ik.”

¹³ Kini Yesu rərəhu-pən kwermi mir iran, məkneikin rərer atuatuk mihuvə, kini maməgnəgin Kughen.

¹⁴ Niemhaa rhai yermamə yame ramehuə ye nimə kape nofuginien, meinai Yesu rimnor huvə pian a ye Sabat. Kini mini-pən tuk narmamə minə mimə, “Nipig sikis kape norien wok kapəmiə. Nakharkun nhauəyen ye nipig minə a pəh In ror huvə əmiə. Mərig ye Sabat, takhapəh nhauəyen mə In tukror huvə əmiə.”

12:59: Mat 5:25-26 * **13:1:** Narmamə kimisərig nəvsaoyen kin, mə gavman kape Paelat rimavən ye nimə rhakə kirik, mhopni narmamə ye nipig yame kimnhauə masəhuak, kisakur. Mə nar a gavman rimnor ramor naurisien. **13:2:** Jon 9:2 **13:7:** Luk 3:9 **13:8:** 2 Pita 3:9,15 **13:14:** Eks 20:9-10; Dut 5:13-14

¹⁵ Kini Yesu Yermaru rini-pən tuk əriə mīmə, “!Kimiə nəmarpəkao hah minə. ?Kimiə pa nhagin ramrisin kafan dongki mine kao ye Sabat, mə tukrəsəg mivən mə tukrinim nu? Mə kimiə m-fam naksor wok məkna.

¹⁶ Kini ye norien əmə a in a, ratuatuk əmə mə yo jakrisin pian e ye nəmhəyən kafan, mivəh miragh in ye Sabat. Pian a, in kwənərəus kirik kape Ebrahim, kini Setan rimirkwəji ətərəkin in kape newk 18.”

¹⁷ Yesu raməgkiar məknei, kafan tikmir minə kimisauris. Kini narmamə mifam, rikiriə ragien tuk wok huvə yamə mine Yesu ramor irəriə.

Narmaruyən kape Kughen ramehuə ye nəsaniniən kafan

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kini Yesu rimini mīmə, “?Narmaruyən kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ? Jakni naha nhagin riumhen?

¹⁹ Narmaruyən kape Kughen in rəmhen kin kwənkwa mastad, kini yermamə kirik rimivəh mihu ye kafan nəsimien. Kini kwerun rhaktə mehuə, kini man yerpigirig minə kamhaü masor-pən nimairiə ye rəgrəgin.”

²⁰ Kini mamni min mīmə, “Jakamhajoun narmaruyən kape Kughen mīmə riumhen naha?

²¹ In rəmhen kin yis kirik yame piraovin kirik ramrap-pən ye flaoa yame kamor-pən ye besin ehua, kini rher əpu fam flaoa raməsiis mamehuə.”

Swatuk kəskəh

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Kini nipig Yesu rimnəriwək mamvən Jerusalem, maməwhag kimi narmamə ye taon ehua minə mine yerkwənu minə.

²³ Kini kwən kirik raiyoh-pən In mīmə, “Yermaru. ?Kughen tukrivəh miragh narmamə kwatiksın əmə uə?”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə,

²⁴ “Yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə takasəkeiki misarkut pik mhamə takhavən misauru-pən ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai narmamə khapsaah kisarkut mhamə tukhavən imə, mərig to khaphə nhavenien.

²⁵ Mərig tukmə Yermamə, yame kafan a nimə, tukrərer mətapig ye kwəruə kafan, kini kimiə yamə mine nakhapəh nisauru-pən-hanəyən ye kwəruə, takasərer iruə masəsik-əsik tapig mhamə, ‘Yermaru. Əhita ye kwəruə tuk əməwə.’ Mərig əmə jakni mīmə, ‘!Ah! Yakeinein əgkəp əmiə.’

²⁶ Kini kimiə taksokrən mhamhə, ‘Yermaru. Kitawə kimisəvigin kwis. Kini Ik nimnhajoun əməwə apa iməməwə ikin.’

²⁷ Mərig Yo jakni mīmə, ‘Yo yakamni-pre tuk əmiə mīmə, yakeinein əgkəp əmiə. Kimiə m-fam yor təvhagə has minə. !Havən isok tuk Yol’

²⁸ Ye nipig a, kimiə taksəm Ebrahim mine Aesak mine Jakob mine profet kupən minə kasarə ye rao ye neai ikin Kughen ramarmaru ikin, mərig kimiə takasərer iruə, kini tukarak-ərhav kin əmiə, takasəsək, misokwəruə, masərig rahah.

²⁹ Kini narmamə tukhasi-pira, mhasi-fiak, mhasi-prah, mhasi-pihui, mhavən misəkwətə misəvigin ye rao ye neai yame Kughen ramarmaru ikin.

³⁰ Kini rhuvə mə takharkun mhamə narmamə minə e kasəkupən tukpihauə mhakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

Yesu rikin rəpou tuk nəmə Jerusalem

(Mat 23:37-39)

³¹ Kini ye nipig a, Farisi minə tiksin kimnhauə mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Eh! Rhuvə mə takitərhav eikin e mamvən, meinai Herod rorkeiki mə tukrhopni Ik.”

³² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Herod in yor kiko iko rəmhen kin kuri aparu yame ramən nar mirə. Takhavən mhani-pən tukun mə Yo yakmə, ‘Əm-ru. Nipig kwakwə əmə aikin ramarə, yame Yo jakəko ta nanmin has minə ye narmamə, kini mor huvə nimhayen kape narmamə. Kini nipig kisisər ror infamien, kini jakərkin kafak wok.’

³³ Nar apnapig əmə Herod rimə tukrhopni yo, mərig Yo jakaməkeiki məri-pən kafak swatuk mamvən ai taktakun mine tikianakwamer mine tuknahu mivən miterhav-pən Jerusalem, meinai ikin əmə aikin a kamhopni profet kape Kughen minə ikin.

³⁴ !Aweh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakwəsarkwhopni fam əriə kin kapiar apig. Nipig ripsaah yakorkeiki mə jakəpkəfugin əmiə maməm huvə əmiə rəmhen kin yame man ramauə tini minə, mərig kimiə nakasəpəh.

³⁵ Mərig kimiə nakharkun mə Kughen rimməpəh əmiə. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo mhavən miseriəji takhani mhamə, 'Pəh kīvəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.' "

14

Yesu rimavən imei Farisi kirik

¹⁻² Ye Sabat kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape yemehuə kirik kape Farisi minə mə tuksəvigin. Kini apa Yesu ramkwətə ikin, kwən kirik ramhə kin nəmhəyən e kəsis ramkwətə ipakə tukun. Kini narmamə kimisəm Yesu mə tukrhawor.

³ Kini Yesu raiyoh-pən nəmhajoun minə kape Loa kape Moses mine Farisi minə mimə, "ʔ Rhawor? ʔLoa rameighan kin mə yermamə kirik rirkun nivəh-miraghien narmamə yamə mine kamhamhə kamhamragh min ye Sabat uə nikam?"

⁴ Mərig iriə khapəh nisəgkiarien. Kini Yesu rirap kwən a mor huvə min nipran, mher-pən kin ramvən.

⁵ Kini mini-pən tuk əriə mimə, "ʔTukmə kimiə kirik, kafan kwajikovə^{*}, uə kafan kau rivə-ərhav pikin ye nəkwai nimir ehua ye Sabat, kini tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-sihaktə aihuaa əmə. ʔPa e irəmīə in to rirəh norien məkneikin? Rirkək."

⁶ Kini nəgkiarien kapəriə rirkək.

⁷ Kini Yesu rimməm narmamə tiksın yame kimnokrən kin əriə tuk nəviginiyen a, kini khauə imə misorkeikei mə tuksəkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen. Kini Yesu rini-pən nuhpikiniyen tuk əriə mimə,

⁸ "Tukmə yermamə rokrən kin ik mə takvən tuk nəviginiyen kirik kape narkurəkien, takpəh nivəniyen məkwətə kupən ye kwənmhaan kape nisaiyen. Tamə yermamə kirik in yerpirig pik rapita ik ruə,

⁹ kini yamehuə kape nimə tukrini-pre tuk ik mimə, 'İta. Pəh kwən e tukrəkwətə-pre ikin en.' Kini takauris meinai takaməkeikei mivən məkwətə yetanə, ikin kipəh nisaiyen əjir ikin.

¹⁰ Mərig tukmə yermamə kirik ramokrən kin ik mə takvən məvigin ye lafet kirik, kini rhuvə mə takvən məkwətə-pən ikin kipəh nisaiyen əjir ikin. Tukmə ror yamehuə kape nimə tukruə mini-pre tuk ik mimə, 'Yo kirik, yuvən məkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen.' Ramni-pre məkneikin tuk ik, mivəhsi-haktə nhagim ye nimri narmamə mifam apa imə.

¹¹ Yakamni-pre məknai meinai yermamə yame ravəhsi-haktə atuk in mə tukreihua, Kughen tukrivəhsi-əhu in. Mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-sihaktə in tukreihua."

¹² Kini Yesu rimini-pən tuk yemehuə kape nimə mimə, "Kini tukmə nakamər nəviginiyen ehua kirik yenpig uə yeraan, takpəh nokrənien kin ik minə tiksın, mine piam minə, mine kafam kwənərəus minə, mine narmamə yamə mine kapəriə nautə rehua yame mine kisarə ipakə tuk ik. Tamə, iriə kisokrən min kin ik mə takvən məvigin kimiə miriə, misarpin tai nar yame nimnor irəriə.

¹³ Mərig tukmə nipig nakmə takor lafet kirik, takaməkeikei mamokrən kin yavən has minə, mine narmamə yamə mine nikəriə rimhə, mine nimrin pis minə, mə tukhauə nakasəvigin kwis kimiə miriə.

¹⁴ Iriə to khapəh nisarpin-preyen tai norien a, mərig Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyən kim ik. Kini ye Nipig Kwasig, nipig narmamə yamə mine kisatuatuk tukhamragh min, kini Kughen tukrərək ik iran."

Yesu rimiini nuhpikiniyen kape nəviginiyen ehua

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Kini iriə kirik aikin raməvigin, mamərig nəgkiariyen a, kini mini-pən tuk Yesu mimə, "İ Nar huvə kirik e, nivəniyen apa ye rao ye neai, ikin Kughen ramarmaru ikin, maməvigin ye lafet ehua kafan!"

¹⁶ Mərig Yesu rimiini-pən tukun mimə, "Nipig kirik, yermamə kirik rimə tukror nəviginiyen ehua kirik kafan, kini markupig, mini-pən tuk narmamə khapsaah mə tukhauə misəvigin kwis iriə min.

¹⁷ Kini rinor ta nipig kape nəviginiyen, mher-pən kin kafan kirik yorwok mə tukrivən mini-ərhav pən tuk narmamə yame rimmokrən-ta kin əriə mimə, 'Hauə misəvigin, meinai yaknor apnəpeinə ta ye nəviginiyen.'

13:35: Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Kopi akwas tiksın kape Niutesteman khapəh nhaniyen "kwajikova" mərig kamhani "dongki." 14:5: Mat 12:11; Luk 13:15 14:8: Prov 25:6-7 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14 14:14: Jon 5:29 14:15: Luk 13:29

¹⁸ “Mərig iriə m-fam kimisəpəhs-pən, mhamə to iriə khapəh nhavənien. Kirik rimməkupən mini-pən tukun mimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehua mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimir nimoptanə kirik, kini jakaməkeikei mivən məsiəkun.’

¹⁹ Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehua mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimir kau ten, kini jakaməkeikei mivən məm pi pom wok minə kapəriə.’

²⁰ Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehua mə yimmnarkurək pə pə əmə, to yakpəh nurəyen.’

²¹ Kini yorwok rimauə mini-əsah pən tuk kafan yemehua. Kini yemehua ai rikin rəmhə pik, kini mini-pən tuk kafan yorwok mimə, ‘Ita. Yuvən aihuaa, apa ye swatuk mine ikin minə tiksın ye taon a məm yavən has minə, mine narmamə nikariə rimhə, mine nimirin pis minə, mine yamə mine nihuriə rahas, mikir əriə, mhauə.’

²² Kini in ror nar a yame yemehua rimini-pən tukun, kini mirerig-pə mini-pən mimə, ‘Yemehua. Narimnar fam yame nimini, yo yaknor fam. Mərig nəviginien rehuə aikin, kini nimə rəmhen min tuk narmamə tiksın.’

²³ Kini yemehua rimini-pən tuk yorwok mimə, ‘Ita. Yuvən ye swatuk, mine ikin minə fam iruə ye taon. Yuvən məkeikei kimi narmamə mə tukhauə imə. Nimə e kafak tukraməkeikei mukwar huvə.

²⁴ Mərig yakamni-pre tuk ik mə narmamə yamə mine yimmnokrən kin əriə maməkupən, iriə to khapəh nisən-əsığəvinien nəviginien kirik kafak.”

Yermamə kape Yesu tukrəşhu kupən Yesu ye nimraghien kafan

²⁵ Narmamə khapsaah pik kamhakwasig kin Yesu ye swatuk, kini in rarar mini-pən tuk əriə mimə,

²⁶ “Tukmə yermamə kirik rorkeikei mə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mivəh Yo yakəkupən ye kafan nimraghien. In tukraməkeikei morkeikei Yo rapita rimni mine nisini, mine kafan piraovin, mine tini minə, mine piauni minə, mine nowini minə, mine in atuk. Tukmə ripəh norien məkneikin, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

²⁷ Kini tukmə yermamə ripəh neighanien kin mə tukhopni in tuk nhagik, uə ripəh norien nəkwak, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

²⁸ “Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivhirəkin nimə apomh kirik, in tukraməkeikei mokupən məkwəə, mirkun huvə mane ye narimnar minə, məm-ru mə kafan mane rəmhen uə nikam.

²⁹ Tamə ririkakun mor nuknen, meinein norien infamien iran, narmamə tuksarh iakei iran

³⁰ mhamə, ‘İm-ru. Kwən a rimirikakun əmə kafan nimə. Mərig reinein norien infamien iran.’

³¹ Kini tukmə king kirik, kafan mobael, iriə ten taosen əmə, tukmə rərig nəvsaoyen mə king pisin kirik min yame kafan mobael minə twenti taosen kamhauə mə tuksarowagin iriə min, kini in to ripəh nivən-aihuaayen ye narowaginien. Kwasig ikin ramvən tuk narowaginien, tukraməkeikei məkwəə, mirkun huvə mə in rirkun napitayen tikmir minə a uə nikam.

³² Tukmə rirkun mə to ripəh napitayen, tukraməkeikei mher-pən kin narmamə tiksın khavən masəm kafan tikmir minə tiksın nipig khapəh hanə nhauəyen ipakə tukun, misəşhu nəmərinyen.

³³ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə takasəkeikei misəkwəə misəm huvə nimraghien kapəmiə. Tukmə yermamə kirik ripəh norkeikeiyen mə tukrəpəh narimnar fam kafan mikwasig kin Yo, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

³⁴ “Nigar in nar huvə kirik. ?Kini mərig tukmə nigar rəhiu pik, tukhawor kor rhekin min?

³⁵ Ripəh nəmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin əmə. Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

15

*Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei
(Mat 18:10-14)*

¹ Ye nipig a, narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has khapsaah kimnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu.

² Kini Farisi minə mine nəmhajoun kape Loə kape Moses kimnhani hah Yesu mhamə, “Ah. Kwən a, rikin rorkeikei mə yor təvhagə hah minə tukhavən misəm, kini misəvigin kwis.”

³ Ror pən, Yesu rimini nuhpikinien kirik mimə,

⁴ “?Kimiä pa nhagin, kafan sipsip wan handred, kini kirikianä ramerwei, mærig rikin rapəh nasikien? Tukmä kimiä kirik kafan sipsip rimirkək məknakin, kini in tukraməkeikei mīpəh kafan naenti naen sipsip kasən mənvhirik masərer apa rīpiəpiə ikin, kini in tukrivən marhakīn yame rimnerwei meriaji mām.

⁵ Kini nīpig tukrām, kini rirəhsi-haktə mərəhu-pən ye nuran, kini rikin tukragien.

⁶ Kini nīpig tukmä rajərhav-pə yerkwānu, in tukraməkeikei mokrən kin in minə tiksīn, mine narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun, kini mini-pən tuk əriə mīmə, ‘Hauə, kisagien kwis, meinai yīnmām min kafak sipsip yame rimnerwei.’ ”

⁷ Kini Yesu ramrīpin nəgkiariēn mīmə, “Yakamni-pre tuk əmiə mā, rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai. Tukmä yor təvhagə hah kirikianə rarar ye kafan nərigien mīvən tuk Kughen, kini nagienien apa ye rao ye neai tuk kwən a in rehuə, rapita nagienien tuk narmamə naenti naen yamə mine kisatuatuk mhapəh nisorien nar has kirik yame tukasəkeikei misarar ye nərigiein kapəriə tukun.”

Nuhpikinien ye mane yame rimirkək

⁸ Kini Yesu rarə mini min mīmə, “Tukmä piraovīn kirik kafan silva mane ten, kini kirik rirkək. ?Kini tukrhawor? Tukrəsia pən ye laet mahiə marhakīn huvə apa imə mīvən meriaji mām.

⁹ Kini nīpig tukrām mane a, in tukrokrən kin in minə tiksīn mine narmamə yamə mine kisarə ipakə tukun, mini mā, ‘Hauə kisagien kwis, meinai yaknām mane apa kafak yame rimirkək.’ ”

¹⁰ Kini nīpig Yesu rimnor infamien ye nīniyen nuhpikinien, mini-pən tuk əriə mīmə, “Kini yakorkeikei mā jakni-pre tuk əmiə mā, ye norien kirikianə əmə min, agelo minə kape Kughen kisagien pik ye nīpig yor təvhagə has kirikianə ramarar ye kafan nərigien mamvən tuk Kughen.”

Nuhpikinien ye ji yermamə kirik yame rimnerwei

¹¹ Kini Yesu ramrīpin nəgkiariēn mamni mīmə, “Yermamə kirik, tini yerman kīraru.

¹² Kini yame rəkaskəh iran rini-pən tuk rimriu mīmə, ‘Rimik. Əwhai nautə minə kafam, mīvəhsi-pə kafak ai taktəkun.’ Kini rimriu rəwhai kafan narimnar mīvəhsi-pən kimi əriu.

¹³ Kini rapəh norien tu, tini yame rəkaskəh rirəh kafan, mīvən, mor salem kin, kini mīvəh mane ye nautə minə a, mītərhav iməriə ikin, mīvən ye tanə pisin kirik min isok. Kini aikin a rimnoriah kafan mane ehua ye norien yamə mine ravi nərigien kafan, mamvən mamvən.

¹⁴ Kini nīpig kafan mane rimirkək fam, nikumhə ehua rimavən piəpiə ye tanə a. Kini nikumhə rinamas min kwən a; nan nəviginien ruirkək.

¹⁵ Kini rīvən mamor wok kimi kwən kirik aikin, kini kwən a rher-pən kin mā tukrivən maməvigin kafan pukəh minə.

¹⁶ [Kini nikumhə rimnəs pik], rikin rīvən tuk nəviginien ne pukəh minə, mærig yermamə kirik rirkək mā to riwəhsi-pən nəviginien kirik kimin.

¹⁷ Kini rikin rarə min, maməterig mā, ‘Eh. Taktəkun ai, yorwok minə kape rimik, nəriə nəviginien rehuə rapita, mærig yo yakamarə ikin e, pəh nien mā tuktu, yakamkərav mīmə.

¹⁸ Pəh yaktərhav ikin e, mirerig-pən tuk rimik, kini mini-pən tukun mīmə, “Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen.

¹⁹ Taktəkun ai, yakpəh nəmhenien mā takokrən kin yo mā narim e yo. Mærig okrən kin yo rəmhen əmə kin yo yorwok əmə kirik kafam.” ’

²⁰ Kini rarar, meriwək, mamvən mā tukrām kafan tatə.

“Kini ramuə hanə isok, kafan tatə rimnarha-pən mām, kini rikin rehuə tukun, raiyu, mīvən məutəru, mamagien tukun.

²¹ Mærig tini rini-pən tukun mīmə, ‘Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen. Taktəkun ai yakpəh nəmhenien mā takokrən kin yo mā narim e yo.’

²² “Mærig kafan tatə rokrən kin kafan yorwok minə mini-pən tuk əriə mīmə, ‘!Eh! Havən aihuə mhapəh kot yame rhuvə pik rapita, mhuə misarkaoh-pən kimin, kini mhapəh ring mhuə mhapəsi-pən ye kwermīn. Kini mhapəh sandel mhuə mhapəsi-pən ye nihun.

²³ Kini mharəh kau e yame rəsīs-sīs, mhuə mhuəh, pəh kisor kwis lafet kin kitawə narik,

²⁴ meinai narik e, rəmhen kin mā ruamhə ta, mærig taktəkun ai in ruəmrəgh min. In rimnerwei, mærig yaknām min in.’ Kini iriə kisor lafet.

²⁵ “Kini ye nīpig a, tini yame rehuə, in apa yerki nəsimien. Kini ye nīpig ramuə muə ipakə tuk yerkwānu, kini mærig narmamə kasəni nipe, masor danis.

²⁶ Kini rokrən kin yorwok kirik ruə maiyoh in mīmə, ‘!Eh! ?Naha e narmamə kasor?’

²⁷ Kini rini-pən tukun mimə, 'Naorahim ruauə, kini kafam tatə rimoh kau kirik yame rəsiis-əsiis, meinai naurahim rirerig-pə min, kini in rəsanin əmə.'

²⁸ "Kini piauni yame rehuə, rikin rimhə, kini mimə, 'To yakpəh nivəniēn imə.' Kini kafan tatə ritərhav-pə iruə maməkeikei kimin mə tukrivən imə.

²⁹ Mərig rini-pən tuk kafan tatə mimə, 'Imru. Kimwarə newk ripsaah, kini yakamor wok ikin e rəmhen kin yorwok kirik kafam, kini mipəh nəsikien nəkwam. ?Mərig rhawor, tatə? Nimipəh nivəsi-pəyen nar kəskəh kirik kimi yo rəmhen kin nənī, mə jakor nəviginien kirik kimawə yo minə tiksīn.

³⁰ Mərig narim a yame rimnoriah fam kafam nautə tuk nərokien piraovin kape swatuk, kini nipig rirerig-pə yerkwānu, kini nakarar muh kau kirik yame rəsiis-əsiis mamor lafet kin kafan.'

³¹ "Kini kafan tatə rini-pən mimə, 'Narik. Nipig m-fam kirau mik kwarə. Kini narimnar kafak kafam.

³² Mərig ratuatuk əmə mə tuktosor lafet e misəvigin meinai naorahim e rəmhen mə ruamhə ta, mərig taktəkun ai in ruimragh min. In rimneirwei, mərig taktəkun ai kwəsəm in.' "

16

Nuhpikinien ye manaja yame ramor norien yame riko-iko

¹ Nipig kirik, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, "Yermaru kirik, kafan nautə ripsaah, kini in mivəh manaja kirik muə yame ramehuə ye kafan yorwok minə. Kini yorwok minə tiksīn khauə mharuk-pən nəgkiariēn has ye manaja a kimi yermaru mhamə, '!Eh! Kwən a ramoriah kafam narimnar.'

² Kini rokrən kin kwən a ruə raməgkiar kimin mimə, '!Eh! ?Naha nəgkiariēn yakərig kamni iram? Yakorkeikei mə takvəh fam nəgkiariēn minə kape wok kafam, muə, meinai taktəkun ai jakher ye-rhav kin ik.'

³ "Kini manaja a rimavən, mamətərig kin mimə, 'Awəh. Kafak yermaru rorkeikei mə tukrher ye rhav kin yo, kafak wok tukrirkək. ?Kini jakhawor pən iran mine? Nagheek ripəh nəmhenien mə to yakikir nimoptanə [mivəh mane iran], kini yakauris pik tuk nawəyen kin mane tuk narmamə.

⁴ !Eh! Taktəkun ai yakirkun naha nhagin yame jakor, pəh narmamə tukhakir yo mhavən iməriə ikin masarha huvə tuk yo nipig kafak yermaru tukrher ye-rhav kin yo.'

⁵ "Kini manaja rimavən mokrən kin narmamə yamə mine kasor kaon kimi yermaru khauə kirikianə kirikianə. Kini rini-pən tuk yermamə yame rimnəkupən muə mimə, "?Ik nimnor kaon kimi yermaru ye naha?"

⁶ Kini kwən a rini-pən tukun mimə, 'Yimipik dram kape nehe olif iriə m-fam wan hundred.' Kini yemehuə rini-pən tuk kwən a mimə, 'In əmə e nəkwəkwə kape kaon kafam. Ekwatə aihuaə əmə ru, mirai-pən əmə fifti dram ye kafam nəkwəkwə.'

⁷ "Kini rini-pən min tuk kwən kirik mimə, '?Ik nimnor kaon kin naha?' Kini rimə, 'Yimnor kaon kin wan taosen bag wit.' Kini manaja rimə, 'Vəh nəkwəkwə kape kaon kafam, kini mirai-pən əmə eit hundred bag wit.'

⁸ "Kini kwasig ikin, yermaru kape manaja aperə rimnərig nəvsaoyen kin, marar məgnəgin in tuk kafan norien kape neikuəyen mə in tukrəm huvə atuk in. Norien e ramhajoun mə narmamə ye tokrei tanə, kharkun norien bisnes irəriə minə, mərig narmamə kape nikakien khapəh nharkun-huvəyen norien minə kape tokrei tanə.

⁹ Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, sasitu huvə ye narmamə kin mane kape tokrei tanə mə iriə tukhauə kimiə minə tiksīn. Kini nipig mane kape tokrei tanə tukrirkək, kini Kughen tukrivəh əmiə mivən apa ye rao ye neai yame ramarə kape rerin.

¹⁰ "Tukmə yermamə yame rirkun narha-huvəyen tuk nar kəskəh kirik rirkun narha-huvəyen tuk nar ehuə kirik. Kini yermamə yame ramor norien yame rapəh natuatukien ye nar kəskəh kirik, in tukror norien yame rapəh natuatukien ye nar ehuə kirik.

¹¹ ?Ror məknakin mə tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvəyen tuk mane kape tokrei tanə e, yermamə rirkək yame tukreighaan kin əmiə mə takhawəh nar huvə əfrakis, in e narimnar kape Kughen.

¹² Kini tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvəyen tuk narimnar kape yermamə min kirik, kini pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə tukvəhsi-pre min kimi əmiə kapəmiə atuk narimnar, meinai, kirkun mə takhapəh nisarha-huvə-minien tuk narimnar minə a.

¹³ "Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei morkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kirik, məpəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine tuk mane."

¹⁴ Farisi minə kisorkeikei pik mane, kini nipig kimsərig nəgkiarinen minə a, kini misarh iakei ye Yesu.

¹⁵ Mərig In rimini-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə nakasor norien yamə mine kasor narmamə rikiriə raməsik mə naksatuatuk. Mərig Kughen rikun mə rikimiə rahas. Yakamni məkneikin meinai naha nhagin yame narmamə khavəh-si haktə mə in nar ehua, mərig ye nimir Kughen in nar apnapig əmə.”

Loa tukramarə rerin

(Mat 19:1-12; Mak 10:1-12)

¹⁶ Kini Yesu rimə, “Kamni-ərhav Loa mine nəgkiarinen kape profet kape Kughen minə meriaji-pə Jon Baptaes, kini kwasig ikin, kamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini narmamə m-fam kisarkut mə tukhavən misarə aikin.

¹⁷ Mərig kipəh niniyen kimə wok kape Loa mine nəsaninien kafan ruirkək. Nikam. Nəgkiarinen m-fam kafan kasəmīr- yame rehuə minə meriaji-pən yame rəkəskəh əgkəp minə. Loa tukrarə rerin rapita neai mine tokrei tanə.

¹⁸ Tukmə yermamə kirik ripəh kafan hanə piraovin, kini mamkır piraovin pisin kirik min mwara, in ramor təvhagə has. Kini tukmə yermamə kirik rikir piraovin kirik yame kafan yerman rimnəpəh, kini kwarə kwis, kini in ramor təvhagə has meinai in raməkrəh kin piraovin kape yermamə pisin.”

Kwanage kape kwən kirik kafan nautə rehuə mine Lasaros mine Ebrahim

¹⁹ Kini Yesu rimini mīmə, “Kwən kirik, kafan nautə rehuə rīvən ye neipən huvə minə, nimir rhaktə, kini nipig mifam ramən pik nəviginien huvə minə.

²⁰ Kini yavən has kirik, nhagin e Lasaros, nipran rəmhir-əmhir. Kini kirəh kavən apa ye kwəruə kape yerkwənu .

²¹ In rorkeikei pik mə tukrən nisimsi nəviginien yame raməsaah-əsaah-pən ye nəpəəg tebol kape yamehuə a. Kini nar kirik rahas min, kuri minə min khauə masəpaih-əpaih nimap minə kafan.

²² “Kini yavən has a rimamhə, kini agelo minə khavəh mhavən apa ye nikar Ebrahim, kwənmhaan kape nisaiyen. Kwən a kafan nautə rehuə, in min rimamhə, kini kinim.

²³ Kini in rīvən apa ye nap ehua, məmərig nəmhəyen ehua, marha-faktə, maməm Ebrahim apa isok, Lasaros apa ye nikarin.

²⁴ Kini mokrən apomh mīmə, ‘Tatə Ebrahim. !Awəh! Pəh rikim tukreihuə tuk yo. Her-pən kin Lasaros mə tukreires kwənkwaikwermin ye nu kini mivəh muə mirap neramik kin pəh rokiei, meinai yakamərig nəmhəyen ehua eikin e ye nap ai taktəkun.’

²⁵ ‘Mərig Ebrahim rimə, ‘Narik, rikim tukraməsik ru kafam nimraghien apa kupən. Ik nimnavəh narimnar huvə kafam ripsaah, mərig Lasaros rimnamərig nəmhəyen ehua ye nipran. Mərig taktəkun ai, in ramərig rhuvə ikin e. Kini ik, nakamərig nəmhəyen ehua ye nipram.

²⁶ Kini nar kirik min. Ye kwerkwən irətawə, nəkwai nimir ehua yame raməwhai ətawə. Ik en, kini kimawə e. Tukmə kimawə kirik rimə tukrurə məm əmiə, mərig to ripəh nurəyen. Kini tukmə kimiə kirik rimə tukruə məm əmawə, mərig to ripəh nuəyen.’

²⁷ “Kini yermamə yame kafan nautə rehuə rimini mīmə, ‘Tatə. Yakaməkeikei kimik. !Awəh! Her-pən kin Lasaros rīvən ye nimə kape kafak tatə

²⁸ meinai piak kirkirip aikin. Rhuvə mə in tukrivən mor kwirig kimi əriə pəh tukasərig əriə mə tukhapəh nhauə-minien ikin yakamərig pik nəmhəyen ikin.’

²⁹ “Mərig Ebrahim rimə, ‘Nikam. Iriə kharkun nisəvheikinien Nəkwəkwə kape Moses mine profet kupən minə kape Kughen. Pəh piam minə tukəsərig nəgkiarinen minə a.’

³⁰ “Kini yermamə yame kafan nautə rehuə ramni mīmə, ‘Nikam, Tatə Ebrahim. Ripəh nəmhenien. Mərig tukmə yemə mhə kirik rirerig-pən mini əsaah pən tuk əriə, iriə tuksarar ye nərigien kapəriə, misəpəh norien has minə kapəriə.’

³¹ “Mərig Ebrahim rimə, ‘Tukmə khapəh nisərigien nəgkiarinen kape Moses mine profet minə kape Kughen, kini in nar apnapig tukmə kwən kirik ramragh min ye nimhəyen kafan, kini mivən məgkiar kimi əriə, mərig tukhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.’ ”

17

Takhapəh nisorien yermamə rimir ye norien has

(Mat 18:6-7; Mak 9:42)

¹ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Nəfrakisien. Nivəhsipən-vəhsipənien kape təvhagə has yamə mine kamhavi-pən narmamə ye nahasien, iriə tukhaue.

Mərig narpinien ehuə ramvən tuk yermamə yame ravəhsi-pən vəh-sipən kimi narmamə, uə yame in swatuk kape niwəhsi-pən wəhsi-pənien.

² Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpinien ehuə kimin. Kini narpinien a tukriskai rapita yame kirk-pən kapiə pam kirik ye nıpətək nuan, karkw-ərhav-pən kin ye tame tahik mə tukrəmmim.

³ Kini ror məkneikin mə takasəkeikei masarha huvə tuk kapəmiə nimraghien."

*Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has kape yermamə
(Mat 18:15, 21-22)*

Kini Yesu rimə, "Kini tukmə piam ramor təvhagə has kimik, ni-pən kafan norien has ye nımrin, kini tukmə ramarar ye kafan nərigien, kini əru kin kafan norien has nıpəh nıvəh-tımtimien yerkim.

⁴ Kini nar apnapig in ramor təvhagə has kimik m-seven ye nıpig kirikianə, kini muə m-seven mini-pre tuk ik mımə, 'Kasi. Yımnor təvhagə has kimik. Jakarar ye kafak nərigien nıpəh kafak təvhagə has,' kini ik takaməkeikei mərukın kafan norien has minə, kini nıpəh niwəh-tim-timien yerkim."

*Yermamə yame ramni nəfrakisien ye Kughen, kafan nəhuakien ror nanmin
(Mat 17:20)*

⁵ Kini aposol minə kımisaiyoh Yesu Yermaru mhamə, "Or kapəməwə nhatətəyen riskai məmhen min."

⁶ Kini Yesu Yermaru rimə, "To nhatətəyen kapəmiə rıkəskəh pawk rəmhen kin kwənkwai mastad, mərig nakharkun nhani-pənien tuk tukwas e mə, 'Əvi atuk ik, kini mivən mivə pən apa ye tahik,' kini tukror nəkwaimiə."

Kimiə naksəmhen kin yorwok minə kape Kughen

⁷ Kini Yesu rimə, "Hani-ru. ?Tukmə yermamə kirik, kafan yorwok ramasim, uə ramarha tuk sipsip minə, kini mırerig-pə yerkwənu, kini rikimiə raməsik mə yamehuə kafan tukrini pən tukun mımə, 'Eh! Yuə aihuə məkwətə mən nəviginien a.?' !Nikam!

⁸ Mərig in tukrini-pən tuk kafan yorwok mımə, 'Yuvən mor nak nəviginien, kin yuvən miwəhsi-pən kafam neipən huvə, kini miwəhsi-pə nak nəviginien mine nik nınimien. Nıpig nımnor fam kafam wok, nakirkun nıvənien məvigin minim.'

⁹ ?Kini rikimiə raməsik mə yeməhuə, in tukrini-pən tenkiu kimi kafan yorwok tuk wok ehuə kafan yame in tukraməkeikei mor uə nikam? !Nikam!

¹⁰ Kini kimiə en, naksəmhen əmə kin yorwok minə kape Kughen. Nıpig nımisor fam narımnar yame Kughen rimini-pre tuk əmiə mə takasəkeikei misor, takasəkeikei mhani əmə mhamə, 'Kimawə yor wok minə əmə. Rıpəh nəmhenien mə tukni vi vi əməwə. Yakasor əmə wok yame kimawə jakasəkeikei masor.' "

Yesu rimnor huvə narmamə ten yamə mine kamhawəh nəmhəyen e leprosi

¹¹ Nıpig Yesu rimneriwək məmvən Jerusalem, in rimavən-pən ye kwerkwən ye provins mir e Sameria mine Galili.

¹² Kini nıpig rimatərhav-pən ye yerkwənu kirik, narmamə ten yamə mine kamhavəh nəmhəyen e leprosi kımnhəuə misərer isok kwənmopin,

¹³ kini misokrən kin in mhamə, " !Yesu Yermaru! !Pəh rikim tukreihuə tuk əməwə!"

¹⁴ Kini nıpig Yesu rimnəm əriə, mini-pən tuk əriə mımə, "Havən, misəm pris, pəh in tukrəm nıpraimiə." Kini nıpig kımiseriwək ye swatuk, kini mhahuvə, nəmhəyen a rirkək irəriə.

¹⁵ Kini iriə kirik rəm mə leprosi kafan rirkək. Kini rarar mırerig-pən tuk Yesu mamokrən apomh mımə, " !Yakamni vi vi Kughen! !Yakamni vi vi Kughen!"

¹⁶ Kini in rimneiwaiyu mənimkur-pən ye nihu Yesu, mini vi vi in tuk nor-huvəyen kafan nəmhəyen. Kwən a in yemə Sameria.

¹⁷ Kini Yesu rimini mə, " ?Nəfrakisien mə yımnor huvə narmamə ten maikwas ta ye kapəriə nəmhəyen, uə nikam? ?Mərig naen hiə?

¹⁸ Kwən a in yepsipis əmə, mərig in pisin əmə rimirerig-pə mamni vi vi Kughen."

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mə, "Ərer meriwək məmvən. Kafam nhatətəyen rimnor huvə ik."

*Narmaruyen kape Kughen tukruə
(Mat 24:23-28, 36-41)*

²⁰ Nıpig kirik, Farisi minə kımisaiyoh-pən Yesu mhamə, "Tuk nagheen narmaruyen kape Kughen ruə?"

Kini In rini-pən tuk əriə mīmə, “To narmamə khapəh nisəmien Narmaruyen kape Kughen yame ramuə kin nimiria.

²¹ Kini yermamə kirik rirkək yame tukrini mə, ‘Hauə-ru misəm, in apa,’ uə ‘Hauə misəm. In apa.’ Meinai narmaruyen kape Kughen ruuə ta maməmir yerkimia.”

²² Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Nipig minə kimnhauə yame naksorkeikei mhamə taksəm nipig minə kape Ji Yermamə, mərig to nakhapəh nisəmien.

²³ Kini narmamə tukhani-pre tuk əmiə mhamə, ‘!Hauə-ru misəm, in apa!’ uə ‘Hauə, in apa!’ Mərig takhapəh nhakwasigien kin əriə,

²⁴ meinai ye nipig Yo, Ji Yermamə, jakurə iran, in tukrəmhen əmə kin narəpəgien yame raməsiə ye neai ye nikarın kirik muə meriaji-pən nikarın kirik min. Kini narmamə m-fam tuksəm mharkun.

²⁵ Mərig kwasig ikin ye narimnar minə a, jakaməkeikei mamərig nəmhəyen ehua, kini narmamə yamə mine kisarə ai taktəkun, kamhaukreikin-pə nimeitairia masəpəh Yo.

²⁶ “Ye nipig Yo, Ji Yermamə, jakuə iran, tukrəmhen əmə kin narəyen kupən ye nipig kape Noa.

²⁷ Ye nipig a, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginiyen kape narkurəkien, in e narimnar m-fam kasor ye nimraghien kapəria, miseriaji-pə ye nipig yame Noa ruavən imə ye napəəg nəkwai rao ehua kafan. Kini nəhig rimap, yapiwən ehua rimauə maiyu makatənim fam kin narmamə yamə mine khapəh nhavənien ye nəkwai rao.

²⁸ “In rəmhen əmə min kin narəyen kupən ye nipig kape Lot. Narmamə kimnasəvigin, mhanim, masor salem kin narimnar, mamhawəh nimri narimnar, masəsim, mhavhirək kin nimə minə, in e narimnar fam kimisər ye nimraghien kapəria.

²⁹ Mərig ye nipig yame Lot rimatərhav-pən ye taon a Sodom, kini nap mine kapier yame kamhawək mhasi-faktə ye neai masəkwəpni əriə m-fam apa ye taon.

³⁰ “Kini rəmhen əmə kin nipig Yo Ji Yermamə jakuə min iran. Kini Kughen tukror əpu Yo kimi narmamə.

³¹ Ye nipig a, tukmə yermamə kirik ramkwətə iruə ye kafan nimə, pəh in tukrap mipəh nivən-minien a ye nimə mə tukripik kafan narimnar. Kini tukmə yermamə kirik apa ye kafan nəsimien, pəh in tukrap, mipəh nuə-minien ye yerkwanu.

³² !Takhapəh nisəru-kinien piahwaru kape Lot!

³³ Yermamə yame rorkeikei mə in tukramraptərək kin kafan nimraghien ye tokrei tanə e, mipəh nikwasigien kin Yo, in tukripəh ni-wəhyen nimraghien rerin. Mərig yermamə yame raməpəh narimnar kape nimraghien kape tokrei tanə e, mikwasig kin Yo, in tukrivəh nimraghien rerin.

³⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nipig a, yenpig, yermamə kiraru tukawapir ye bed kirikianə əmə, kini jakvəhsi-ta kirikianə, mipəh kirikianə.

³⁵ Kini piraovin kiraru tukawor nəviginiyen, kini jakvəhsi-ta kirikianə, mipəh kirikianə.

³⁶ Yerman kiraru tukawasim, kini jakrəhsi-ta kirik, mipəh kirik.”*

³⁷ Kini kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yermaru, taktərhav-pə hia?”

Kini In rimini-pən tuk əriə mīmə, “Takharkun əmə. Rəmhen kin nipig ligkai minə kamhaivə yerpərig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kaməm minə apaikin.”

18

Nuhpikinien ye yeni has yame ramor tan pən ye nasituyen

¹ Kini Yesu rimini nuhpikinien kimi əriə maməvhag kin kimi əriə mə tukasəkeikei masəhuak nipig mifam mhapəh nisəpəhyen, mhapəh nisorien mə rikiriə tukreiwaiyu.

² In rimini mīmə, “Yerkwanu kirik, yeni kirik aikin kape nərəhuyen nəgkiarien minə. Kini rirəh nisaiayen Kughen, kini mipəh nisai-minien narmamə.

³ Kini ye yerkwanu a, piraovin kirik kimnamhə tan kin aikin, kini nipig mifam ramuə mamaiyoh yeni a mini-pən tukun mīmə, ‘Aweh. Asitu irak mərəhu atuatur nahasien yame kafak tikmir ramor irak.’

⁴ Mərig yeni a ramor pik tan pən tuk nəgkiarien mə tukror huvə aihua nahasien kape pian a. Mərig pian a rimnaiyoh-pən kwən a ye nipig mifam. Kini yeni a ramətərig mīmə, ‘Nar arnapig mə yakpəh nisaiyen Kughen, mipəh nisai-minien narmamə,

⁵ mərig jakaməkeikei mivən mərəhu atuatur kafan nahasien kini mərəhu nihuvəyen. Meinai pian a ramni nar kirikianə mamərik mitə yo tuk kafan nəgkiarien mamripin. Kini tukmə yakamor tan pən tukun, kini in tukruə mamokrən-okrən kin yo, kini yakəpkəs kin.”

17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

17:28: Jen 18:20; 19:25

17:31: Mat 24:17-18

17:32: Jen 19:26

17:33: Luk 9:24

*

17:36: Nəgkiarien ye v 36 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis uə nikam.

18:1: Kol 4:2; 1 Tes 5:17

⁶ Kini Yesu Yermaru ramripin nęgiarien mimə, “Sətərig kin Yo. Nęgiarien kape yeni apa rahas pik.

⁷ ?Mərig rhawor ye Kughen? In rimirpen kafan narmamə minə, kini iriə kisasak ətgin In nipig mi-fam yēnpig-enpig minə mine yēnpig minə fam. ?Kini rikimiə ramasik mə In tukrini-pən tuk əriə mimə, ‘Takhawhin pi pom?’ Nikam. ?Kimiə nakhamə ta mə In ramor tan pən tuk nasituyen ye kafan minə uə? Nikam.

⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə nəfrakisien, In tukrasitu aihuaə əmə ye kafan minə, kini mərəhu atuutuk nahasien yame ramuə tuk əriə. ?Mərig nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min iran ye tokrei tanə, jakəm mə narmamə tiksin aikin yamə mine kishatətə ye Kughen uə kharkək?”

Nuhpikinien kape Farisi mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis

⁹ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik kin narmamə tiksin yamə mine khamə ta mə kisatuatuk rapita narmamə minə tiksin, masəm-əhu narmamə minə fam.

¹⁰ In rimini mimə, “Kwərə mir kiraru kimiravən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen mə tukwəhuak. Kirik, in Farisi. Kini kirik in ramərer tuk mane kape takis.

¹¹ Kini Farisi ramərer mamsigəvin nəhuakien, maməgiar atuutuk iran mimə, ‘Kughen, yakamni vi vi Ik meinai yakor pisin ye narmamə apnapig minə, yamə mine kisorkeikei pik mane, maseikuə mə tuksəkrəh kin, masor rahas, misəkrəh kin piraovin kape yermamə pisin. Kini yo yakpəh norien rəmhen kin kwən e yame ramərer tuk mane kape takis.

¹² Nipig kiraru ye wik kirikiana, yo yakamatuakəm maməpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini tukmə yəkvəh narimnar ten, yəkvəhsi-pre kirikiana.”

¹³ “Mərig kwən a yame ramərer tuk mane kape takis, in ramərer isok, kini mamauris, mipəh narha-faktəyen ye neai maməhuak. Kini rikin rarkwopir, mamasək, mamərip nimagen mimə, ‘Kughen. Yo yemə has. !Pəh rikin tukreihuə tuk yo!’ ”

¹⁴ Kini Yesu ramripin nęgiarien mimə, “Yakamni-pre tuk əmiə mə nipig kwərə mir e tukrarerig-pən yerkwənu, yermamə yame ramərer tuk mane kape takis, Kughen tukrəm mə kafan nimraghien in ratuutuk. Mərig Farisi rapəh natuutukien, meinai yermamə yame ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu; mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.”

Kwajikovə minə kimnhavən misəm Yesu

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Kini narmamə tiksin kimnhapik kapəriə kwajikovə əmtəmtə minə mhavən masəm Yesu mə In tukrərəhu-pən kwermən irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

¹⁶ Mərig Yesu rimnokrən kin kwajikovə minə mə tukhavən ipakə tukun. Kini mimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə e.

¹⁷ Yakamni afrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin ripəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien reiwaiyu rəmhen kin kwajikovə, to ripəh nivənien ye Rao ye Neai.”

Yermamə kirik kafan nautə reihuə

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Kini yeməhuə kirik ruə mini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun huə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mamarə rerin?”

¹⁹ Kini Yesu rima, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə.

²⁰ Ik nakwirikun ta loa yame Moses rimini mimə, ‘Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napirpən-apnapig-ien tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Tuk nipig minə fam takamsiai rimin mine nisinim.’ *(Eks 20:12; Dut 5:16-20)*

²¹ Kini kwən ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakamari-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

²² Kini Yesu rimnərig nęgiarien a, mini-pən tuk kwən a mimə, “Nar kirikiana əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik fam kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²³ Nipig kwən ai rimnərig nęgiarien yame Yesu rimini, rikin rapou, meinai kafan nautə ripsaah.

²⁴ Kini Yesu rarha-pən mini-pən tukun mimə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivənien pəh Kughen rarmaru irəriə.

²⁵ ?Nakhamə ta mə narmiragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

²⁶ Kini narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarrien yame Yesu rimini kinasaiyoh əriə minə, mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

²⁷ Mərig Yesu rimini mə, “Narimnar yame narmamə kiseinein nisorien, Kughen rirkun norien.”

²⁸ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Mərig rhawor irəməwə? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhauə, mamhakwasig kin lk.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piraovin, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə mə tukruə ye Narmaruyen kape Kughen,

³⁰ kini yermamə a, ye tokrei tanə e, tukraməkeikei mivəh narimnar ripsaah məknakin rapita narimnar yamə mine rimnəpəh kupən. Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin.”

*Yesu rimini-ərhav min kafan nimhəyen
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Narmamə khapsaah, kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef, misəkwətə karin, kini rini-pən tuk əriə mimə, “Sətirig ru. Taktəkun ai, tukhavən apa faktə, Jerusalem. Kini narimnar yame profet kape Kughen minə kupən kimnhani irak, Ji Yermamə, tukhauə misor nəfrakisien kin.

³² Tukeighan-pən kin Yo ye kwermi nəmə Rom, kini tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, misərig-əvhin Yo.

³³ Tukrah Yo, kavən, khopni Yo. Mərig ye nipig yame ror kisiser kin, jakamragh min.”

³⁴ Mərig narmamə twelef kafan kimnhapəh nharkunien niprai nəgkiarrien kafan, meinai Kughen rimnerkwaig kin niprai narimnar minə a, kini kimnhapəh nharkunien mə raməgkiar ye naha.

*Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Nipig Yesu ramuə ipakə tuk taon a Jeriko, nimrin pis kirik aikin ramkwətə ye nikar swatuk. Nipig mi-fam in ramawə-pən kin mane kimi narmamə.

³⁶ Kini nipig nimrin pis rimnərig mə narmamə khapsaah kaseriwək ye swatuk, kini raiyoh-pən mə, “?Naha nhagin narmamə kasor?”

³⁷ Narmamə khani-pən tukun mhamə, “Yesu e. Yemə Nasaret. Rameriwək ye swatuk.”

³⁸ Kini rokrən apomh mimə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! !Rikim tukreihuə tuk yo!”

³⁹ Kini narmamə e kaseriwək misəkupən kin Yesu khani-pən tukun mhamə, “!Ah! !Pim!”

Mərig ramripin əmə ye nokrənien, mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved*! !Rikim tukrehuə tuk yo!”

⁴⁰ Kini Yesu rərer mini-pən tuk əriə mimə, “Harəh mhauə.” Kini kimnharəh mhauə ipakə, Yesu raiyoh-pən mimə,

⁴¹ “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini in rimə, “Yermaru, yakorkeikei mə jakəm nar.”

⁴² Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Arha məm nar. Kafam nhatətəyen rimnor huvə ik.”

⁴³ Məkneikin, rarha məm nar, kini mikwasig kin Yesu, mamni vi vi Kughen. Kini nipig narmamə m-fam kimisəm nar a, iriə min kimnhani vi vi Kughen.

19

Sakias rimini nəfrakisien ye Yesu

¹ Kini Yesu reriwək mamvən mə tukritərhav-pən Jeriko.

² Kini ye taon a, kwən kirik aikin, nhagin e Sakias. In yemehuə kirik kape narmamə yamə mine kasarer tuk mane kape takis. Kini kafan nautə ripsaah.

³ Kini in rorkeikei mə tukrəm-ru mə Yesu In pa. Mərig reinein nəmien, meinai in rarkwakwə. Kini narmamə kasərer əswasig kin.

⁴ Kini Sakias raiyu əkupən mivən mhaktə ye tokrei nai kirik e kamni kimə sikamo, mə tukrəm Yesu ye nipig In tukrukurao-pən aikin.

⁵ Kini nipig Yesu rimaua atuatur a in ikin, marha faktə məm in. Kini mini-pən tukun mimə, “Sakias. Eiwaiyu aihuaa. Meinai taktəkun ai, jakaməkeikei mivən apa imam yerkwanu kafam mamara.”

⁶ Məknəikin Sakias rimnəiwaiyu, mikir Yesu miravən apa iman ikin yerkin agien.

⁷ Mərig nipig narmamə kimisəm narimnar minə a, kini kisəsiwən-əsiwən kin norien minə a, mamhani nikar Yesu mhamə, “!Ah! Kwən a ramvən imei yor tavhagə has minə.”

⁸ Kini nipig kimnhavən ye nəkwai nimə kape Sakias, in rərer mini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Ərig-ru yo. Jakəwhai kafak narimnar mvəhəsi-pən nipərin kimi yavən has minə, mipəh nipərin kafak. Kini narimnar yame yimnəkrəh kin, yo jakarpin-pən mi-kuas.”*

⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Taktəkun Kughen rīvəh miragh ik mine kafam minə. Meinai ik min nimnhatətə ye Kughen, kini ik nimauə kwənərəus əfrakis kirik kape Ebrahim.

¹⁰ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəsərwei, miwəh miragh əria.”

Nuhpikinien ye narmamə yamə mine kimisor wok kin mane

(Mat 25:14-30)

¹¹ Nipig Yesu rinamua ipakə tuk Jerusalem, narmamə rikiriə rimnəsik mə narmaruyen kape Kughen pəh nien mə tuktu ruə. Kini Yesu ramripin nəgkiarien kafan mamni nuhpikinien kirik kimi əria

¹² mimə, “Yemehua kirik rimə tukrivən apa kantri pisin kirik isok, mə tukvəh-si haktə in mə in king kirik.

¹³ Kwasig ikin ritərhav, in rimnokran kin kafan yorwok ten, məwhai mane mivəhəsi-pən kirikianə kirikianə kimi əria†. Kini mini-pən tuk əria minə, ‘Kimiə takasəkeikei masor wok kin mane, pəh ramehua, miseriaji yo jakrərig-pə min.’

¹⁴ “Mərig iriə apa iman ikin kimisəmakin kwən a, kini misher-pən nəgkiarien mhamə, ‘Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kwən a tukrarmaru irəmawə.’

¹⁵ Mərig kivəh-si haktə in kinor king kin, kini in rirərig-pə min. Kini mokrən kin kafan yorwok yame mine rimnəwhai kafan mane irəriə. Rimə tukrirkun-ru mə kimisor win ye naha mane ye nipig rimnamarə isok.

¹⁶ Kini yame raməkupən rimauə mini-pən tukun mimə, ‘Yemehua. Nimnərəhu-pə mane kirik ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak ten.’

¹⁷ Kini kafan yemehua rimini-pən tukun mə, ‘Ik nimnor wok yame rhuvə, meinai nimnor wok huvə tuk nəm-huvəyen nar yame rikəskəh, kini taktəkun ai, yakeighan kin ik mə takarmaru ye taon iriə m-fam ten.’

¹⁸ “Kini yame ramkwasig kin ruə mini-pən mə, ‘Yemehua. Nimnərəhu-pə mane kirikianə ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak kirkirip.’

¹⁹ Kini yemehua rimini-pən tukun mimə, ‘Ik takamarmaru ye taon iriə m-fam kirkirip.’

²⁰ “Mərig yorwok min kirik ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehua. Mane e kafam. Yimnərkis ətərkən kin neipən merkwəig huvə kin

²¹ meinai yakamgin kin ik, meinai kafam norien rəutən. Ik nakawəh narimnar yame pəh nien mə kafam, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə kafam.’

²² “Kini yemehua a rini-pən tukun mimə, ‘! Ik yorwok has! Nəgkiarien əmə kafam ramhəjoun mə nimnoriah əgkəp. Nakwirkun ta mə yo yemə əutən, kini yakavəh narimnar yame pəh nien mə kafak, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə nəsimien kafak.

²³ ?Rhawor nimipəh nivəhyen kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrərig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriə profit kafan?’

²⁴ “Kini yemehua a rarar mini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə, mimə, ‘Havəhsita mane yame yimivəhəsi-pən kimin, mhavəhəsi-pən kimi kwən a kafan mane ten.’

²⁵ “Kini iriə kimnhani mhamə, ‘Yemehua. Rapəh natuatukien meinai ruivəh-ta mane ten.’

²⁶ “Kini yemehua a rini-pən tuk əria minə, ‘Yakamni-pre tuk əmliə mə, yermamə yame rawəh nar kirik, tukpivəhəsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpiwəh-sita fam kafan narimnar minə.

²⁷ Kini taktəkun ai, kafak tikmir yamə mine khapəh nisorkeikeiyen mə jakuə king kapəriə, takhakir əria mhaue, mishopni əria ye nimrik.”

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

19:7: Luk 15:2 * **19:8:** Eks 22:1 mine Nam 5:6-7 krəni mə tukmə yermamə kirik raməkrəh kin nar kirik, turkraməkeikei marpin-pən m-kwas. **19:9:** Luk 13:16; Wok 16:31 **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Tim 1:15 † **19:13:** Nəgiarien kape Gris ramni mə yemehua rimivəhəsi-pən “mina” kirik kimi əria kirikianə kirikianə. Mina kirikianə in rəmhen kin wan hundred taosen vatu. **19:17:** Luk 16:10 **19:26:** Mat 13:12; Mak 4:24-25; Luk 8:18

²⁸ Kini nipig Yesu rimnægkiar ta, kini In rimneriwæk mækupæn mamvæn Jerusalem, kini narmamæ kimnhakwasig kin.

²⁹ Nipig kimnhauæ ipakæ tuk yerkwanu mir a Betfas mine Betani ye tukwas a kamni kimæ Olif, kini In rimini-pæn tuk kafan yermamæ mir kiraru mimæ,

³⁰ “Takravæn apa yerkwanu yame nakaravaag-pæn ikin. Ikin a, takwæm kwaji dongki kirik yame kipæh hanæ nasuæyen iran. Nakrarisin mwæsig mirauæ.

³¹ Kini tukmæ yermamæ kirik raiyoh-pre æmiru mimæ, “Nakararisin dongki a tuk naha?” Kini takrani-pæn tukun miræmæ, “Yermaru kapætawæ rimæ tukræsuæ iran.”

³² Kini kimiravæn mwæm naha nhagin yame Yesu rimini.

³³ Kini nipig kimirarisin kwaji dongki, kini narmamæ kapæriæ a dongki kimisaiyoh æriu mhamæ, “!Eh! ?Nakararisin dongki a tuk naha?”

³⁴ Kini iriu kiræni-pæn tuk æriæ miræmæ, “Yermaru rimæ tukræsuæ iran.”

³⁵ Kini kimwæsig miravæn kimi Yesu, mawæpeina-pæn kin kapæriu kot ye nimetai dongki, kini mwæsitu ye Yesu rhaktæ mæsuæ ye kwaji dongki a.[‡]

³⁶ Nipig rimnæsuæ iran mamvæn, kini kafan narmamæ kisæpækiæk ta kin kapæriæ kot misætu mimhahuvæ-pæn kin kimi swatuk.

³⁷ Kini nipig Yesu rinamua ipakæ tuk Jerusalem, mamæsuæ ye dongki a, mamua ye tukwas e kamni kimæ Olif. Kini narmamæ minæ kafan khapsaah kimnhauæ. Rikiria m-fam ragien, kharikakun mamhani vi vi Kughen masokræn apomh tuk nimtætien yamæ mine kimisæm In ramor.

³⁸ Kini mamhani mhamæ,

“Pæh kivæh-si haktæ Kwæn en ramua ye nhag Yermaru!

(Sam 118:26)

Pæh næmarinuyen tukraræ apa ye rao ye neai.

Kini apa yerpig ægkæp ye rao ye neai,

pæh kivæh-si haktæ nhag Kughen Yermaru.”

³⁹ Kini Farisi minæ tiksin yamæ mine kasærer aikin khani-pæn tukun mhamæ, “Yhajoun. Ni-æhu kafam narmamæ minæ mæ tukhapim æmæ.”

⁴⁰ Mærig Yesu rimini-pæn tuk æriæ mimæ, “Tukmæ narmamæ mine e khapim, kapiæ minæ e taksokræn-okræn.”

Yesu rimini mæ næmæ Jerusalem tuksaræ ye narpinien

⁴¹ Kini nipig Yesu rimauæ ipakæ mæm taon a Jerusalem, kini mamasæk tuk narmamæ minæ aikin a.

⁴² Mamni mimæ, “! Eh! Nar apnapig mæ nimisæpæh narimnar yame ravæhsi-pæ næmarinuyen kimi æmiæ miseriaji-pæ ai tækun, mærig tokmæ nakpiharkun æriæ ai taktækun, kini Kughen ripivæhsi-pre kimi æmiæ. Mærig nikam. Narimnar minæ a kaserkwaig to nakhapæh nisæmien.

⁴³ Mærig nipig minæ e yame ramua tuk æmiæ, kapæmiæ tikmir minæ tukhauæ misærer rukrao iræmiæ, tukhakir nimoptanæ mhakir ihaktæ kor kæsik kæupæ kin ye kapæmiæ taon, misor æswasig kin tuk æmiæ.

⁴⁴ Kini iriæ tuksoriah fam nimæ minæ ye taon kapæmiæ, to kapiæ kirik ye kapæmiæ nima minæ ripæh nærerien. Kini tukshopni æmiæ mifam mine kapæmiæ kwajikovæ minæ. Narimnar minæ fam e tukruæ meinai kimiæ nakseinein nipig e towæi yame Kughen rimauæ mæ tukrivæh miragh æmiæ iran.”

Yesu rimnæko ye-rhav narmamæ yamæ mine kasor maket ye Nimæ Ehua kape Kughen

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kini Yesu rimavæn ye Nimæ Ehua kape Kughen, mamæko yerhav narmamæ yamæ mine kasor maket aikin.

⁴⁶ Kini In rimini-pæn tuk æriæ mæ, “Kimirai-pæn ye Nækwækwæ kape Kughen kimæ, ‘Kafak nimæ, in nimæ kape næhuakien,’ (Aes 56:7) mærig kimiæ naksor ruæ ræmhen kin ‘nimæ kirik yame yækræh minæ kaserkwaig ikin.’ (Jer 7:11)”

⁴⁷ Kini kwasig ikin, ye nipig m-fam, Yesu rimnæwhag apa ye nækwai Nimæ Ehua kape Kughen. Kini jif pris minæ mine næmhajoun kape Loa kape Moses, mine næmehua minæ kape kwænærus kape Isrel, kasarhakin swatuk mæ tukshopni Yesu,

⁴⁸ mærig khapæh nisæmien, meinai nipig m-fam narmamæ khapsaah iriæ min, meiani kisorkæikei pik mæ tukasærig nægkiarien minæ kafan, kini nægkiarien kafan ramuh kapæriæ nætærgien.

[‡] 19:35: Sek 9:9 ramni profesi kirik mæ Kristo tukrækwætæ-pæn ye dongki mamua Jerusalem ræmhen kin king.

19:44:

Luk 21:6 19:47: Luk 21:37

20

*Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rimasip-kaa
(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Nipig kirik, Yesu rimnaməvhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmhağoun kape Loa kape Moses mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel kimnhauə masəm In.

² Misaiyoh mhamə, “? Nakamhawor narimnar minə e? ? Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuətuk, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar.

⁴ Hanipə-ru tuk Yo mə ? Pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

⁵ Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrini mīmə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?”

⁶ Mərig to khapəh min nhaniyen mə, ‘Yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

⁷ Kini kishorpin mhamə, “Kimawə yakseinein mə pa rīvəhsi-pən nehuəyen kimin.”

⁸ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Kini Yo min, to yakpəh niniyen mə Pa rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

*Nuhpikiniən kin plantesen kape grep
(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)*

⁹ Kini Yesu rimini nuhpikiniən kirik kimi narmamə mīmə, “Yermamə kirik rəsim kin kafan plantesen kape grep. Kini in mərəhu plantesen a ye kwermi narmamə tiksin, marə, miterhav ye tanə pisin marə kape nipig apomh.

¹⁰ Kini kwəkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan tiksin manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərok kafan. Mərig iriə kisərar, mharəptərək kin kwən ai, misərkis-ərkis, misher-pən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pəniən mane kirik kimin.

¹¹ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Mərig iriə kimnhauh min misor naurisien kimin, misher-pən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pəniən mane kirik kimin.

¹² Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Kimnhauh in, misəko yerhav in.

¹³ Kini yamehuə kape plantesen a rimə ‘?Jakhawor ai taktəkun? Rhuə mə jakher-pən kin narik keikei, tukmə ror iriə tukhasiai in.’ Kini rher-pən kin ruvən.

¹⁴ Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuətuk e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’

¹⁵ Məknekin kharəptərək in, misarkw-ərhav kin ye nəkwai plantesen, mishopni.* ? Yamehuə kape plantesen a tukrhawor min?

¹⁶ Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə ai, mərəhu-pən plantesen a ye kwermi narmamə pisin.”

Kini nipig narmamə kimisərig nəgkiariən a khamə, “Pəh nar a tukripəh norien nəfrakisien kin.”

¹⁷ Mərig Yesu rimnarha tim tim irəriə mīmə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkiniən nimə kimisarakikin,

mərig Kughen rimnor in ruəuə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.’ (Sam 118:22)
“?Mərig nəgkiariən e nipran nahə?

¹⁸ Mə narmamə mifam yamə mine kamharəh pikin səpaag a, nikikiririə tukrakapir. Kini yermamə yame səpaag a tukrimamir, mhopni, mhosis.”

¹⁹ Kini nəmhağoun kape Loa kape Moses mine jif pris minə kimnharkun mə nuhpikiniən minə a ramni irəriə; ror məkneikin, kimisarha-kin swatuk mə tukharəptərək in aihuəuə əmə In, mhawəhsi-pən ye kalabus, mərig kimisəpəh meinai kimnhagin kin narmamə.

*Nəmehuə kape Isrel khamə tukhavəhsi-əhu Yesu tuk nəgkiariən ye nikar in kape takis
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

^{20:9}: Aes 5:1 ^{20:10}: Aes 5:1-2 * ^{20:15}: Yesu ramni nuhpikiniən kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. ^{20:18}: Aes 8:14-15; Rom 9:33; 1 Pet 2:8, 3:14

²⁰ Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses, mine jif pris minə kimisarha tim tim ye Yesu misorkeikei mə tukharuk-pən nəgkiarien kirik iran tuk nəgkiarien kafan, mhawəhsi-pən in ye kwermi gavman kape Rom. Kini misasar misher-pən kin narmamə tıksin mə tukhavən masor kəut kəsua kimin.

²¹ Kini kəut kəsua minə kimnhavən misaiyoh Yesu mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuutuk. Nakpəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam narigien, meinai rikim rapəh nəsikien mə yermamə kirik rehuə uə yermamə kirik reiwaiyu, mərig nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei.

²² Ni-ru tuk əmawə mə, ?Ratuatuk mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam?”

²³ Mərig Yesu ruirkun mə kimnhani əmə naiyohyen a mə in tukrini nəgkiarien kirik yame tukhani hah in tukun.

²⁴ Kini mini-pən tuk əriə mə, “Havən-ru mhawəh mane kirik mhauə pəh yakəm. ?Mə nanmi pa raməmür-pən aikin? ?Mine nhag pa?”

²⁵ Khamə, “Nanmi Sisa, mine nhagin.”

Məknəkin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Namhen. Nar kimini kimə kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, hawəhsi-pən kimi Kughen.”

²⁶ Kini kisakur pik kin nəgkiarien yame Yesu rimirpen, miseinein nhawəhsi-əhuyen Yesu ye nimri narmamə kin naiyohyen. Mhapəh nhaniyen nar kirik.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarin kape nimraghien rerin (Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Kini Sadusi minə tıksin kimnhauə tuk Yesu. Iriə khamə ta mə narmamə yamə mine kwənhamə, to khapəh nhamragh-minien ye rao ye neai.

²⁸ Kini kimisaiyoh-pən kin nəgkiarien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai-pən ye Loa kapətawə mə tukmə kwən kirik rimhə-tan kin kafan piraovin, mərig kiripəh hanə niweiməkien kin kwajikovə kirik, kini piauni kirik tukraməkeikei mikir pian a tukawəimək”, kini kwajikovə minə tukharaptəra kin min nhag yermamə yame rimamhə.

²⁹ Tukmə narman seven, iriə piauriə minə. Nimrin nupan rarkurək kini mipəh nirəhyen kafan kirik kwajikovə, mīmha.

³⁰⁻³¹ Kini tukmə yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhə, kini mipəh neiməkien, kini mīmha min. Kini naorahini yame ror kisisar kin ror əmə min nar kirikianə kin meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien.

³² Kini en piraovin ai rimhə min.

³³ Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ? piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

³⁴ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Ye tokrei tanə e, narman mine nipiraovin kisarkurək.

³⁵ Mərig ye nipig kape narəyen vi, narmamə yame Kughen rikin ragien tuk əriə mə tukhamragh min ye nimhəyen kini mivəh əriə mivən kisarə ye narəyen vi, to iriə khapəh nisarkurəkien.

³⁶ Kini iriə to khapəh nhamhəyen meinai tuksəmhen əmə kin agelo minə. Kini iriə ji Kughen minə meinai In rimnor əriə kamhamragh min ye nimhəyen.

³⁷ Kini Moses ramhajoun ye nəkwəkwə kafan mə narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə, mamni mə nipig in rimnəm nai kirik ramuək; aikin, Moses rokrən kin Kughen mīmə Ik, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.’

³⁸ !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhokupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə ksəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh!”[‡]

³⁹ Kini Farisi§ tıksin kimhəni-pən tuk Yesu mhamə, “Yhajoun, nimirpen huvə nəgkiarien.”

⁴⁰ Kini iriə m-fam kimnhagin kin naiyoh-pən-minien nəgkiarien kirik kimin.

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen autən kafan (Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kini Yesu ramaiyoh-pən əriə mīmə, “?Rhawor e kamni kimə, ‘Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?’

20:20: Luk 11:54 † **20:28:** Moses rimini məknəkin ye Dut 25:5-6. **20:37:** Eks 3:2,6 ‡ **20:38:** Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. § **20:39:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “nəmhajoun kape Loa kape Moses.”

⁴² Mərig, səmru, Deved rimirai-pən ye Ol Sam mimə,
 “Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,

“Əkwətə ye kwermik matuk

⁴³ Meriaji nipig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.”’

(Sam 110:1)

⁴⁴ “Ye nəgkiarien e, Deved rimnokrən kin Mesaea mə ‘Yermaru.’ ? Mərig nakshawor mamhani mə Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?”

Yesu rimnəgkiar ye nəmhajoun minə kape Loa kape Moses

(Mat 12:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nipig narmamə kisətərig kin, In rimini-pən tuk kafan narmamə mimə,

⁴⁶ “Kimiə takasərig əmiə tuk nəmhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk nívəhsi-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tuksəwəiə kimi əriə mhasiai əriə. Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukəsəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tukəsəkwətə ye kwənəmhaan kape nisaiyen.

⁴⁷ Kini tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. Narpinien kapəriə tukriskai rapita.”

21

Piahwaru yame kimnamhə-tan kin ravəhsi-pən mane kimi Kughen

(Mak 12:41-44)

¹ Kini Yesu ramkwətə ipakə tuk kwənəmhan yame kīvəhsi-pən mane kimi Kughen ikin, mivaag haktə məm narmamə kapəriə nautə rehuə kamhavəhsi-pən mane kapəriə.

² Kini məm min piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə; kafan mane rirkək. Kini in miwəhsi-pən əmə siren* kiraru.

³ Kini Yesu rimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə. Piahwaru e kimhə tan kin, kafan mane rirkək, mərig in rimiwəhsi-pən mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə minə tiksin kimnhavəhsi-pən.

⁴ Narmamə ai kimnhavəhsi-pən əmə nipar mane, mamhapəh nipərin. Mərig piahwaru e kafan mane rirkək pawk, mərig rimiwəhsi-pən fam mane yame tukrivəh nimri nəviginien kin nan.”

Nimtətien minə kape Nipig Kwasig

(Mat 24:1-35; 42-44; Mak 13:1-37)

⁵ Kini kafan tiksin narmamə kasəgkiar ye Nimə Ehuə kape Kughen yame kafan kapier ehua minə khahuvə, mine narimnar huvə minə a imə yame narmamə kamhavəh-sipən kimi Kughen. Kini Yesu rini mimə,

⁶ “Nimə e nakasəm ai taktakun, mərig nipig ramuə yame narmamə tuksatmətəg-ətəg kapier nimə kape nimə e, kapier kirik to ripəh nərerien a ikin ramərer ikin taktakun.”

⁷ Kini kisaiyoh-pən In mhamə, “Yhajoun. ?Narimnar minə e tuk nagheen ruə? ?Kini naha nimtətien tukrhajoun mə pəh nien mə tuktu narimnar minə e tukhatərhav pə?”

⁸ Kini Yesu rimə, “Takasəkeikei masərig əmiə mə yermamə kirik tukripəh neikuəyen irəmiə mivi əmiə. Meinai narmamə khapsaah tukhauə mhamə, ‘Yo, yo e Kristo’ kini tiksin tukhani mhamə, ‘Nipig kape narimnar minə e rinamuə ipakə.’ Mərig takhapəh nhakwasigien kin əriə.

⁹ Kini nipig takasərig nəvsaoyen kin mə narmamə kasarowagin, uə narmamə kasərer mashopni gavman kapəriə, mərig takhapəh nhaginien. Narimnar minə a tuksəkupən kin, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a.”

¹⁰ Kini Yesu ramripin nəgkiarien mimə, “Kwənərəus minə tiksin tukhauh min kwənərəus pisin minə tiksin. Kini gavman kirik tukruh gavman kirik.

¹¹ Kini mig ehua minə tuksavən. Kini nikumhə tukravən ikin minə khapsaah ye tokrei tanə, kini nəmhəyen skai minə tukhavəh narmamə ye tokrei tanə. Kini apa yerpig ye nimago-ago, narimnar tukhauə misor riki narmamə khagin. Kini tuksəm nimtətien ehua minə ye neai.

¹² Mərig kwasig ikin narimnar minə a tukritərhav, narmamə tukharaptərəkin əmiə, mhauh əmiə, misərip əmiə ye nimə kape nofuginien kapəriə, mhavəhsi-pən əmiə ye kalabus. Misərip əmiə ye nimri king minə, mine nəmehua minə kape gavman meinai kimiə nakamhavəh nhagik mamhani nəfrakisien irak.

¹³ In a nipig atuutuk yame takhani-ərhav nəvsaoyen huvə kimi əriə.

* 21:2: Pəh nien mə rimiwəhsi-pən “siren” mərig mane kiraru kape nāmə Isrel, mə “lepta.”

21:3: 2 Kor 8:12

21:6:

¹⁴ Mərig takhapəh nisətarig-kupənien mə naha nəgkiarinen takhani-pən tuk əria,

¹⁵ meinai Yo jakvəhsi-pre nəgkiarinen atuutuk kimi əmia kini mivəhsi-pre nirkunien kimi əmia, kini mor kapəmia nəgkiarinen rəsanin, kini kapəmia tikmir minə tukhapəh nishorpinien nəgkiarinen, mhapəh nhaniyen mə kimia nakseikuə.

¹⁶ Kini kapəmia tata minə mine mama minə mine piaumia minə mine kapəmia kwənərəus minə mine kimia minə tiksın tukseighan-pən kin əmia ye kwermi tikmir minə kapəmia. Kini mishopni əmia tiksın.

¹⁷ Narmamə m-fam tuksəməkin əmia meinai nakamhani nəfrakisien irak.

¹⁸ Mərig kimia taksarə huvə əfrakis, to kimia kirik rıpəh nerweiyen.

¹⁹ Tukmə naksərer tim tim, mishatəta irak ye nipig əutən yamə mine kamhauə ye kapəmia nımraghien, takhavəh nımraghien rerin.

²⁰ “Mərig tukmə naksəm mobael minə khapsaah khauə misərer kurao ye taon e Jerusalem, kini kimia takasəkeikei mharkun mə pəh nien mə tuktu kini kisoriah əgkap taon a.

²¹ Kini kimia yamə mine nakasara ye Judia, takasəkeikei misaiyu misap mhavən miserkwaig apa ye tukwas minə. Kini kimia yamə mine nakasara ye taon a, takasəkeikei misap. Kini kimia yamə mine nakasara ikin minə rarkurao ye taon a, takhapəh nhavənien imə ye taon a,

²² meinai nipig a in nipig kape Kughen tukror narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has. Kini nəgkiarinen yamə kimirai-pən ye Nəkwəkwə kafan tukruə mor nəfrakisien kin.

²³ !Awəh! Nəmhəyen ehua tukruə tuk nıpiraovin yamə mine kisor tipria, mine yamə mine kahavəhsi-pən nah kimi kwajikovə, meinai nahasien ehua tukruə ye tanımtanə. Kini Kughen tukror nıemhaa mine narpinien kimi nəmə Isrel minə fam.

²⁴ Kini tukshapni narmamə kin nau, kini nipig kapəria tikmir minə kisapita əria, tukhakir əria mhavən ye kantri pisin pisin minə misor əria rəmhen kin slef minə kapəria. Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel tuksəvi-əsis Jerusalem mhavəhsi əhu narmamə yamə mine kisara aikin, misarmaru irəria mhavən miseriaji nipig kapəria tukror infamien.[†]

²⁵ “Kini nımtətien tiksın tukhauə ye mırh mine makua mine kəmhou minə. Kini eikin e ye tokrei tanə. Kini tahik tukrəsəsaə, peao-peao minə tukhavi pik, narmamə m-fam tukhagin kin, rukreikin kapəria kapə.

²⁶ Narmamə tukhagin pik, nımrıria rəpignap kin nahasien ehua yamə mine tukhauə ye tokrei tanə meinai narımnar kape neai kasərer tim tim pawk, mərig Kughen tukrikıu-kiu irəria.

²⁷ Kini ye nipig a, tuksəm Ji Yermamə tukreiwaiyu-pə ye nımar napuə kirik ye nəsaninien, nıkhakien ehua tukrarkurao iran.

²⁸ Kini nipig narımnar minə a kharikakun mhauə misor nəfrakisien kin, sərer misarha faktə ye neai, meinai pəh nien mə tuktu kapəmia Kristo tukruə mırısın əmia.”

²⁹ Kini In rımini nuhpikini kirik kimi əria mımə, “Nakharkun-ru nai e fig mine nai minə tiksın.

³⁰ Tukmə nımaria rəsaa, mhapir-pir min, ramor nımtətien mə in nipig kape nəsimien.

³¹ Ye norien kirikianə əmə min, tukmə naksəm narımnar minə a ror məknakin, ramor nımtətien mə pən nien mə tuktu narmaruyen kape Kughen tukruə.

³² Yakamni əfrakis tuk əmia mə narmamə yamə mine kasara ye rao e to khapəh nıamhə-famien kwasig ikin narımnar minə fam e tukritərhav-pə.

³³ Napuə mine nımoptanə tukawəkeikei mırarkək, mərig nəgkiarinen kafak to rıpəh nırəkien tuk nipig kirik.”

³⁴ Kini Yesu ramrıpın nəgkiarinen mımə, “Takasəkeikei misərig əmia. Takhapəh nisoriahyen nipig kapəmia tuk norien əmə lafet, misapis kin nınimien, misətarig pik kin narımnar kape tokrei tanə, tamə Nipig Kwasig tukruə mor kakur kimi əmia rəmhen kin yamə kwənəməkuru ramhotərkın əmia, naksakur.

³⁵ Meinai nipig a tukruə miwəh fam narmamə kape tokrei tanə.

³⁶ Mərig nipig mıfam takasəkeikei misərer matuk, kini masəkeikei masəhuak mə takhavəh nəsaninien rəmhen mə takasərer tim tim əmə ye nipig narımnar m-fam a tukruə, kini in a riki Ji Yermamə tukragien tuk əmia ye nipig taksərer ye nımrın.”

³⁷ Kini nipig m-fam Yesu raməvhag kimi narmamə apa ye Nımə Ehua kape Kughen, kini yenpig minə In rıtərhav mivən apa tukwas a kamni kimə Olif, mamapir aikin.

21:14: Luk 12:11-12 **21:15:** Wok 6:10 **21:16:** Mat 10:21-22 **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 [†] **21:24:** Yesu rıaməhə, newk 40 ruə muavən, kini ye newk 70 AD, mobael kape Rom kimisoriah Jerusalem. **21:24:** Sam 79:1; Rev 11:2 **21:25:** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Rev 6:12-13 **21:27:** Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7

³⁸ Kini yenpig-enpig minə fam, narmamə kamhauə misətarig kin kafan nəgkiarinen apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

22

Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)

¹ Kini nipig kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipig kape nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien.

² Kini hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kasarhakən məniwən swatuk tuk nhopniyen Yesu. Kasarhakən məniwən swatuk meinai kamhagin kin narmamə.*

³ Kini Setan rimavən yerki Judas, nhagin min kirik e Iskariot, in yermamə twelef kirik kape Yesu.

⁴ Kini in rimavən məgkiar kimi hae pris minə mine nəmehua minə kape mobael kape Nimə Ehuə Kape Kughen, mamharai mhun mə tukreighan-kin Yesu riven ye kwermirə.

⁵ Kini rikirə ragien, kini kimiseighan kin mə tukhawəh-si pən mane kimin.

⁶ Kini Judas reighan kin nəgkiarinen kapəriə, mə tukror, kini mamawhin nipig yame narmamə tukharkək iran, kini reighan-pən kin Yesu riven ye kwermirə.

Lodsapa

(Mat 26:17-19; Mak 14:12-16)

⁷ Kini nipig kape lafet e kamni kimə Bred Yame Yis Rirkək Iran ruauə, kini ye nipig a, narmamə tukasəkeiki mhaui kwaji sipsip tuk nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien.

⁸ Kini Yesu rimnokran kin Pita mine Jon, mini-pən tuk əriu mə, “Ravən kini mwor əpnəpeinə ye nəviginien kape Nəviərokinien apa ikin tukhavən misəvin ikin.”

⁹ Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “?Nakorkeiki mə kimru jakravən hiə mwor əpnəpeinə ye nəviginien?”

¹⁰ Kini rini-pən tuk əriu mimə, “Wətarig huvə ru. Nipig kimiru nakratərhav-pən Jerusalem, kini takwəm kwən kirik ramrəh jag ehuə kirik kimiruk pən nu iran. Kini takrakwasig kin mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin.

¹¹ Kini takrani-pən tuk yemehua kape nimə mirəmə, “Yhajoun rimnher-pə kin əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame in mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginien kape Nəviərokinien?”

¹² Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən apa yerpig ye nimə yame kimnətu huvə ta narimnar kape nəviginien aikin. Kini takwor əpnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹³ Kini kimiravən mwəm narimnar m-fam ramhen kin yame Yesu rimini. Kini kwor əpnəpeinə ye nəviginien kape Nəviərokinien.

Nəviginien infamien kape Yesu mine kafan narmamə minə

(Mat 26:20-30; Mak 14:17-26; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)

¹⁴ Kini ye nipig kape nəviginien, kini Yesu rimavən məkwəə-pən ye tebol iriə kafan aposol minə.

¹⁵ Kini mini-pən tuk əriə mə, “Pəh nien mə tuktu, kor nəmhəyen kimi Yo. Mərig yakorkeiki pik mə tuksəkupən misor kwis nəviginien kape Nəviərokinien.

¹⁶ Yakorkeiki pik mə kitawə tuksəvin məkneikin meinai, jakpəh nən-min-ien nəviginien kape Nəviərokinien meriaji-pən niprai nəviginien e tukruə mor nəfraksien kin ye narmaruyen kape Kughen.”

¹⁷ Kini Yesu rimivəh kap waen mini-vi-vi Kughen tukun, kini mimə, “Kimiə fam havəh mhanim,

¹⁸ meinai taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə jakpəh ninim-minien waen meriaji-pən nipig Narmaruyen kape Kughen tukruə.”

¹⁹ Kini miwəh bred mini-vi-vi Kughen tukun, kini mhapu, məwhai kimi kafan narmamə minə, mimə, “In e niprak yame yakavəh-sipre kimi əmiə. Nipig nakasən bred e, rikimie tukraməsik Yo.”

²⁰ Kini ye norien kirikianə əmə, nipig kimisəvin ta, Yesu rimivəh kap waen kini mini-pən tuk əriə mə, “Kap waen e in nitawik yame tukraiye tuk əmiə, kini ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamə.

²¹ Mərig taksətarig-ru. Kwən kirik ikin e kasəvin kitawə min e ye tebol, kini in tukreighan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.

* **22:2:** Nəmehua minə kimnharkun mə tukmə kimishopni Yesu, narmamə tukhauə əriə tukun.

22:3: Jon 13:2,27

22:7: Eks 12:1-27

22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22

²² Yo, Ji Yermamə, jakaməkeikei mīmḥə rəri-pən nərigien kape Kughen. !Mərig, awe! Narpinien ehuə tukrivən tuk yermamə yame rameighan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.”

²³ Kini kinisaiyoh əriə minə mhamə, “?Kitawə pa tukror norien a?”

Aposol minə kimisotgoh kimi əriə mə pa in rehuə rapita

²⁴ Kini nar min kirik, iriə kimisotgoh kimi əriə minə mhamə pa nhagin irəriə in yerpigirig pik rapita əriə.

²⁵ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “King minə kape tokrei tanə kasarmaru ye narmamə ye kapəriə nəsaninien, mamhawəhsi-haktə atuk əriə mə iriə ‘narmamə kape nasituyen.’

²⁶ Mərig kimiə, takhapəh nisorien məknakin. Tukmə kimiə kirik in yerpigirig, in tukrəhsi-əhu in rəmhen kin kwajikovə. Kini tukmə kimiə kirik ramərer kupən, kini in tukruə rəmhen əmə mə yorwok əmə kirik.

²⁷ ? Pa e in yerpigirig pik, yermamə yame raməvigin ye tebol uə yorwok yame ravəh nəviginien mamuə? Nakharkun mə yermamə yame raməvigin ye tebol in yerpigirig rapita. Mərig Yo, yemehuə kapəmiə, nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, yakəmhen əmə kin yorwok əmə kirik.

²⁸ “Kimiə e, nipig mifam nakasarə ipakə tuk Yo ye nipig yakamarə ye nipig əutən minə.

²⁹ Kini rəmhen əmə kin mə Rimik rawəhsi-haktə Yo mə jakuə king, kini Yo min yakawəhsi-haktə əmiə mə takhauə rəmhen kin king minə,

³⁰ mə takhauə misəkwətə kitawə, masəvigin kwis ye nipig yame jakuə rəmhen kin king. Kini ye nipig a, kimiə min taksəkwətə ye jea kape king minə, kini kimiə takhauə misərer kupən ye kwənərəus minə twelef kape Isrel masəkir əriə masarmaru irəriə.”

Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In

(Mat 26:31-35; Mak 14:26-31; Jon 13:36-38)

³¹ Kini Yesu rini-pən tuk Saemon Pita mə, “Kəsi. Saemon. Setan rinaiyoh-pən ta Kughen mə tukreighan kin in pəh in ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əmiə mor nahasien kimi əmiə mə tukəm-ru mə nhatətəyen kapəmiə riskai uə nikam.

³² Mərig Saemon, yimnəhuak tuk ik mə kafam nhatətəyen tukripəh nimir-əgkap-ien. Kini nipig nakamarar ye kafam nətərigien mamrerig-pə min, ik takaməkeikei mor nətərigien kape piam minə tukhaskai.”

³³ Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mīmə, “Yermaru. Yakamərer matuk mə kirau mik. Tukvəhsi-pən pawk ərau ye kalabus uə tukhopni pawk ərau.”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “Pita. Yakamni-pre tuk ik mə tuk yenpig, kwasig ikin man rəkakə, kini takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

Yesu ramor kwirig kimi narmamə kafan mə tuksarə ye nəmhəyen

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Apa kupən, yimnamher-pən kin əmiə yerkwənu minə, nimnhapəh nhawəhyen mane mine nitip mine bag mine sandel. ?Mərig rhawor irəmiə? ? Nimisəkwəkwə kin nar kirik uə nikam?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Nikam.”

³⁶ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Mərig taktəkun ai, tukmə kafam mane aikin ye nitip, kini takaməkeikei miwəh mine bag. Kini tukmə kafam nau nisə rirkək, takaməkeikei mor salem kin kafam kot miwəh nimir nau nisə.

³⁷ Yakamni-pre tuk əmiə mə nəgkiarinen e ye Nəkwəkwə Kape Kughen yame raməgkiar irak, tukraməkeikei mor nəfrakisien kin, e ramni mə, ‘Narmamə khamə-ta mə in yemə-akapir loa.’† Əwəh, nəgkiarinen e ruə minor nəfrakisien kin ai taktəkun.”

³⁸ Kini iriə kamhəni mhamə, “Yermaru. Əmru. Nau nisə kiraru apa.”

Kini In rimini-pən tuk əriə mə, “Ah, nəmhen.”

Yesu rimavən maməhuak apa ye Tukwas e kamni kimə Olif

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Kini Yesu rimatərhav ye taon mivən apa ye tukwas e kamni kimə Olif rəmhen kin yame ramor nipig mifam. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin.

⁴⁰ Kini kishaktə aikin a, rini-pən tuk əriə mə, “Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik to ripəh nivəh-si-pən vəhsi-pənien kimi əmiə mor kapəmiə nhatətəyen rimir.”

⁴¹ Kini In rimipəh əriə mivən isok kəskəh əmə, mənimkur maməhuak mamni mīmə,

22:24: Luk 9:46 22:25: Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 22:26: Mat 23:11; Mak 9:35 22:27: Jon 13:12-15

22:30: Mat 19:28 22:32: Jon 17:15 22:34: Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 22:35: Luk 9:3; 10:4

† 22:37: Profesi e ramamir ye Aes 53:12.

⁴² “Tatə, tukmə rikim ragien, aweh, vəhşi-ta nəmhəyen[‡] yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; or əmə ye kafam nərigien.”

⁴³ Kini agelo kirik rımasi-pən ye neai muə mivəhşi-pən nəsaninien kimin.

⁴⁴ Meinai rikin rımhə pik, kini ramətərig pik, kini maməhuak skai. Nəmnhawkien rarkwəməteih iran maiyu rəmhen kin yame nitaw jir ramaiyu məsik nimoptanə.[§]

⁴⁵ Nipig rımnəhuak ta, mərer mırerig-pə mə tukrəm kafan narmamə minə. Kini məm əriə kwəsapir yeru. Kwəsəpou meinai rikiriə raməmhə.

⁴⁶ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor nakasapir? Sarha, misəhuak mhamə nar kirik tukripəh niwəhşi-pən vəhşi-pəniən kimi əmiə mə tukror nhatəyənen kapəmiə tukrəta irak.”

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharəh In

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nipig Yesu raməgkiar hanə, kwəhen ehuə ritərhav-pə tukun, kini kwən a Judas, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, in rımikir əriə mhaue. Kini rımaue ipakə tuk Yesu mə tukrəturəm-pən iran.

⁴⁸ Mərig Yesu rımini-pən tukun mə, “Judas. Yo Ji Yermamə. ?Mərig rhawor nakamuə mə takaturim-pə irak mameighan-pən kin Yo kimi tikmir minə?”

⁴⁹ Kini nipig narmamə kape Yesu kimisəm narımnar minə a, mharkun naha nhagin tukor, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. ?Jakshawor? ?Jaksərai əriə kin nau, uə?”

⁵⁰ Kini iriə kirik rımnərai nımətirgi slef kirik kape jif pris kin nau.

⁵¹ Mərig Yesu rımə, “!Ah! !Nəmhen! Səpəh əmə!” Kini In rırap nımətirgi kwən a kini mor huə min.

⁵² Kini Yesu rımnəgkiar kimi hae pris minə mine nəmehue minə kape mobael kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine nəmehue minə kape kwənərus kape Isrel, yame kimnhauə mə tukharaptərekin In. Mini-pən tuk əriə mə, “! Eh! ? Nakhamə ta mə Yo yermamə kape narowaginien, kini nakamhapik nau nisə mine kwətavhə minə mamhauə mə takharaptərekin Yo uə?”

⁵³ Nipig mifam yakamarə kitawə-m kimiə ye Nimə Ehuə kape Kughen. ?Mərig rhawor nakhapəh nharaptərekinien Yo aikin? Mərig taktəkun ai, in nipig atuətuk kapəmiə- nipig yame nəpignapien in ramehua.”

Pita rımə in reinein Yesu

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kini khauə mharaptərekin Yesu mharəh mhavən imei jif pris. Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyen tuk əriə.

⁵⁵ Narmamə minə a kimisher nap kirik ipakə tuk nimə kape hae pris, kini misəkwətə rao rao kin nap. Kini Pita rıvən məkwətə iriə miriə.

⁵⁶ Kini piakəskəh kirik yame in yorwok kirik rımaue məm Pita ramkwətə, nəmrhawəniən kape nap risia-pen in. Kini pian a rarha tım tım iran, mini-pən tukun mimə, “Kwən min e in e iriu Yesu kimnaweriwək.”

⁵⁷ Mərig Pita rımini-pən tuk pian a mə, “Pian apa, yakeinein kwən en.”

⁵⁸ Kini kwasig ikin, ripəh norien tu, kwən min kirik ruə mini-pən tuk Pita mə, “Eh. Ik min kirik yermamə kafan.”

Mərig Pita rımə, “Eh. Pəh nien mə yo yermamə kafan.”

⁵⁹ Kwasig ikin, aoa kirik ruə muavən ta, kini kwən kirik raməgkiar skai kimi əriə mimə, “Yakamni əfrakis mə kwən e rınaməriwək iriu Yesu, meinai in min in yemə Galili.”

⁶⁰ Mərig Pita rımə, “Kwən apa, yakpəh-nirkun-əgkəpien nəgkiarien e nakamni.” Kini Pita raməgkiar hanə, man rəkəkə.

⁶¹ Kini Yesu Yermaru rarar mivaag-pən məm Pita. Kini Pita, rikin ruh nəgkiarien kape Yermaru yame rımini iran mimə, “Tuk yenpig əmə e, kwasig ikin man rəkəkə, takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

⁶² Kini Pita rımatərhav iruə, rımnasək rımnasək.

Narmamə kisarh iakei ye Yesu

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Kini ye nipig a, narmamə yamə mine kimnharaptərekin Yesu kimisarh iakei iran, mamhauh.

⁶⁴ Misarkis ətərekin nimrin kini mhauh, mhani-pən mhamə, “!Eh! !Profet! Ni-ru mə pa ramuh ik!”

⁶⁵ Kini kimnhani nəgkiarien hah rehuə iran misorah In.

[‡] 22:42: Nəgkiarien kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikiniyen ye nəmhəyen.” [§] 22:44: Ye kopi akwas tıksin kape Niutesteman yame kimirai ye Gris, nəgkiarien ye ves 43 mine 44 rırəkək. 22:54: Mak 14:53-54

*Kimnərip Yesu ye kaonsel**(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)*

⁶⁶ Kini yenpig-yenpig kin, nəməhuə kape kwənərus kape Isrel, mine hae pris minə, mine nəmhajoun kape Loa kape Moses khaue misofugin ye kaonsel kapəria. Kini narmamə kharəh Yesu mhaue rərer ye nimri kaonsel a. Kini narmamə kape kaonsel kimnhani-pən tukun mhamə,

⁶⁷ “Ni-ru tuk əmawə mə ik e Kristo yame Kughen rimirpen uə nikam.”

Mərig Yesu rini-pən tuk əria mə, “To yakni pre tuk əmia, nakhapəh nhaniyen nəfraksien irak.

⁶⁸ Kini to yakaiyoh əmia, nakhapəh nishorpinien.

⁶⁹ Mərig ririkakun ai taktəkun, Yo, Ji Yermamə, Yo jakvən məkwətə ye kwənmhaan kape nəsaninien mine nisaiyen, in e ye nikar Kughen matuk yame Rəsanin.”

⁷⁰ Kini iriə m-fam kisaiyoh-pən tuk Yesu mhamə, “?Rhawor? Ik Ji Kughen uə?”

Kini Yesu rimini mə, “Nakamhani məknen, nəfraksien.”

⁷¹ Kini khamə, “To khapəh nhawhinien yermamə min kirik mə tukruə mini-hah in, meinai kimisərig atuutuk nəgkiarien a ye nherin.”

23*Yesu rimnərer ye nimri Paelat**(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)*

¹ Kini narmamə m-fam kape kaonsel kimisarar mhakir Yesu mhavən kimi Paelat.

² Kini mharuk-pən nəgkiarien iran mhamə, “Yimisəm mə kwən e in e ramkir kapətawə narmamə minə mamor əria kasarmər, kini mamamar ye nərigien kapəria kasor tikmir iriə gavman kape Rom, mamni-əhu əria mə tukhapəh nisərokien takis kimi Sisa yame ramarmaru ye tanə e. Kini in mamni-ərhav mə in Kristo yame Kughen rimirpen ta mə In king kirik.”

³ Kini Paelat raiyoh-pən mima, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Mərig Yesu rimini-pən tukun mima, “Nakamni əfrah.”

⁴ Kini Paelat rini-pən tuk jif pris minə mine narmamə m-fam mə, “Yakpəh nəm-pənien nar has kirik iran yame ramni mə In rimnakapir loa kirik.”

⁵ Mərig iriə kisokr-apomh mamhani mhamə, “Nikam. Kwən e raməriwək apnapig mamhajoun narmamə mifam ikin minə ye Judia, ririkakun Galili muə meriaji-pə eikin e, kini mamor nətarigien kapəria kaserwei misarmər.”

⁶ Kini nipig Paelat rimnərig nəgkiarien a, raiyoh mə, “?Rhawor? ?Kwən e in yemə Galili?”

⁷ Kini rimnərig mə Yesu rimatarhav ikin a Herod Antipas ramarmaru ikin, in mher-pən kin Yesu mə tukrivən mamərər ye nimri Herod, meinai ye nipig a, Herod min in ramarə Jerusalem.

Yesu rimnərer ye nimri Herod Antipas

⁸ Kini nipig Herod Antipas rimnəm Yesu, rikin rimnagien pik, meinai rimnorkeikei mə tukrəm In ror tu. Herod rimnərig əmə nəvsaoyen kin, kini morkeikei mə tukrəm Yesu tukror nimtətien kirik.

⁹ Kini rimnaiyoh kin nəgkiarien ripsaah kimi Yesu, mərig Yesu ramapnapig əmə mipəh nhorpinien kafan nəgkiarien.

¹⁰ Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kimisərer ye nimri Herod mamharuk-pən nəgkiarien ripsaah ye Yesu.

¹¹ Kwasig ikin, Herod Antipas mine kafan mobael minə kimisarh iakei ye Yesu. Kini Herod rini-pən tuk kafan mobael minə mə tuksarkaoh-pən kin kot huvə kirik kimin, kini mhakir mhavən min kimi Paelat.

¹² Kupan ikin, Herod Antipas mine Paelat kimawor tikmir kimi əriu minə. Mərig ye nipig a, iriu kimirauə kirikiana.

*Paelat rimini mə Yesu tukraməkeikei mīmha**(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)*

¹³ Kini Paelat rimnokrən kin jif pris minə mine nəməhuə minə kape nəmə Isrel, mine narmamə m-fam, kini iriə mifam kimnhauə kirikiana.

¹⁴ Kini in rimini-pən tuk əria mima, “Kwən e, nimnharəh mhaue ramərər ye nimrik, kini nakamhani mhamə ramarar ye nərigien kape narmamə kapəmia, kasor tikmir kimi gavman. Mərig yaknəkir ta nərigien a ye nimrimia, kini mipəh nəmien mə rimnakapir loa kirik. Nəgkiarien yamə mine nakamharuk-pən iran ripəh norien nəfraksien kin.

¹⁵ Kini Herod Antipas min, in rinəkir min məm mə ripəh norien nar has kirik. Ror məkneikin in rimnher-pə min kin kimi ətawə, kini rimar əmə tuk nəmien mə kwən a in ripəh norien nar has kirik mə to khopni in tukun.

¹⁶ Pəh kafak mobael minə kisərkis-ərkis əmə in kini ai misher-yerhav kin pəh ramvən."

¹⁷ Ye nipig kape lafet kape Nəviərokinien, Paelat tukraməkeikei mīrisin kapəriə kirik yermamə ritərhav ye kalabus.*

¹⁸ Mərig iriə m-fam kisokr-apomh mhamə, "IKir ərhav kwən en pəh khopni! Mərig risin Barabas rirerig-pə tuk əmawə!"

¹⁹ (Kwən e Barabas, kimivəhsi-pən in ye kalabus meinai in rimnor narmamə kamhauh mobael minə kape gavman ye taon a, kini in yhopni yermamə).

²⁰ Mərig Paelat rorkeikei mə tukririsin Yesu ramvən, kini in məgkiar min kimi əriə.

²¹ Mərig iriə kisokr-apomh pik min mhamə, "İsik-haktə in ye nai kamarkwao kin! İsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!"

²² Mərig Paelat rimnəgkiar min kimi əriə yame ror kisisə kin, mimə, "Rhawor? Kwən a in rimnor naha nhagin yame rahas? Yo yakpəh nəmien mə In rimnor nar has kirik yame ratuatuk mə tukhopni In tukun. Mərig pəh kafak mobael minə tukərkis-ərkis əmə In, kini ai misher-yerhav kin ramvən."

²³ Mərig iriə kasəkeikei misəgkiar skai, kini masokrən apomh ye Paelat mhamə tukrəsik haktə pən ye nai kamarkwao kin. Kini misokrən apomh mamhavən, mhakuraō ye nərigien kape Paelat.

²⁴ Kini Paelat rimini-ərhav mə Yesu tukraməkeikei mīmħə rəri-pən nəgkiarien kapəriə.

²⁵ Kini meighan-pən kin ramvən ye kwermi kafan mobael minə mə tukharəh mhavən misor nərigien kape narmamə minə a. Mərig Paelat rimirisin Barabas e kupən kimivəhsi-pən ye kalabus tuk nuhyen mobael kape gavman mine nhopniyen yermamə.

Kimikir Yesu kīvən mə tukhopni

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Kini nipig mobael minə kimnhakir Yesu mhatərhav ye taon, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rimasi-pən isok meriwək mamua ye taon. Kini kharaptərkən, misərhə-pən nai kamarkwao kin kape Yesu ye nuran mhamə tukrirəh. Kini mhani-pən tukun mhamə, "Kwasig kin Yesu." ²⁷ Kini narmamə khapsaah kimiseriwək mamhakwasig kin Yesu ye swatuk. Kini nipiraovin khapsaah kimnhakwasig kin əriə, misasak, masokrən kin Yesu.

²⁸ Mərig Yesu rarar marha-pən məm əriə, kini mini-pən tuk əriə mimə, "Nipian Jerusalem, takhapəh nisasəkien tuk Yo; mərig sasək atuk tuk əmiə mine jimiə minə.

²⁹ Sətarig kin Yo. Nipig ramua tukpini kimə 'Sagien kimia nipiraovin yamə mine naksor sia kin əmiə, mine yamə mine nakhapəh nhavəhsi-pənien nah.'

³⁰ Ye nipig a, narmamə tukhani-pən tuk tukwas ehua mhamə, 'İAwəh! İkwətəsis əmawə!'

Mhani-pən tuk nahak minə mhamə,

'İkwətəsuun əmawə.'

(Hos 10:8)

³¹ "Mərig tukmə nap ramuək məkna nipig nai ramrəmrə, kini tukrhawor ye nipig yame nai ramsia?"†

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

³² Kini mobael minə kimnharəh kwərə mir kīraru yamə mir kimawəkəpir loa mhamə tukshopni ərisir Yesu.

³³ Kini kimnhauə ikin kirik e, nhagin e Kerhə Irə Jir. Aikin a, kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin. Kini mharuk haktə min yemə-akapir loa mir kīraru aikin, kirik ye nīkar Yesu matuk, kini kirik ye nīkarin mawor.

³⁴ Kini Yesu rimə, "Tatə, takpəh narpin-pənien tai norien has yame kasor irak, meinai kiseinein naha nhagin yame kasor." Kini kimisəwhai kafan narimnar masarukin daes tukun.

³⁵ Kini narmamə yamə mine kasərer aikin kasəm narimnar minə a. Mərig nəmehua minə kape kwənərəus kape Isrel kasarh iakei min ye Yesu mamhani mhamə, "In ruəvəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig tukmə in Kristo yame Kughen rimirpen, mine in Yemə Kughen Rimnher-pə kin, pəh rivəh miragh atuk ru In."

* **23:17:** Nəgkiarien ye ves 17 rīkək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis ua nīkam.

23:29: Luk 21:23 † **23:31:** Yesu ramni nuhpikinien kirik ye nai ramrəmrə mine nai ramsia. Yesu In rəmhen kin nai ramrəmrə, meinai nimraghien kafan ratuatuk, mərig in ramərig rahas rəmhen kin yame nap ramuək. Mərig yor təvhagə has minə kisəmhen kin nai yame ramsia nihuvəyen rirkək irəriə. Kini iriə tuksarə ye narpinien ehua, nap tukrəs pik əriə.

23:34: Sam 22:18; Aes 53:12

23:35: Sam 22:7-8

³⁶ Kini mobael minə, iriə min kisarh iakei ye Yesu, kini mhavən ipakə tukun masaiyoh mə rorkeikei waen. (Mərig waen a rəukah pik).

³⁷ Mamhani-pən tukun mhamə, “!Tukmə Ik king əfrakis kape kwənərəus kape Isrel, vəh miragh atuk Ik ai təkun!”

³⁸ Kini kimirai-pən nəgkiarien kirik ye tənkar nai kirik, kəsik-pən yerpirig ye nai kamarkwao kin yame ramni mimə, “In e king kape nəmə Isrel.”

³⁹ Kini yemə-akapir loa kirik yame kimarkwətarəkin-pən in ye nai kamarkwao kin, rimnəgkiar has pən kimi Yesu mamni mimə, “!Eh! ?Ik Kristo yame Kughen rimnher-pə kin Ik uə nikam? Tukmə ror məknenkin, vəh miragh Ik kini mivəh miragh min əmru.”

⁴⁰ Mərig yemə-akapir loa kirik min rimini-pən tuk in kirik, mini-əhu mimə, “?Rhawor? Natakmhə pawk, mərig nakpəh nisaiyen Kughen. Narpinien e kapətasir in rəm nəmhen əmə.

⁴¹ Mərig ratuatuk əmə mə kirau tukrimhə tuk kapərau norien has yame mine kimiwor. Mərig kwən a ripəh norien nar has kirik.”

⁴² Kini mini-pən tuk Yesu mimə, “Yesu, ye nipig takuə mor king iran, pəh rikim tukraməsik yo.”

⁴³ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik, mə towei əmə, kirau mik tukwarə apa ye rao ye neai.”

Yesu rimamhə

(Mat 27:45-46; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Kini ipakə tuk twelef klok yerkwaiha, mirh ripəh nəsiəyen, kini nəpignapien rimneiwayiye-pə məmir meriaji-pən tri klok yenaiyu. Kini ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru.

⁴⁶ Kini Yesu rimnokran apomh mimə, “Tatə. Yakaməruhu-pre nimraghien kafak ye kwermim.” Nipig rimnəgkiar ta, kini kafan neihagien ritərhav.

⁴⁷ Kini nipig yemehua kape mobael minə kape nəmə Rom rimnəm narimnar minə a, rəgnəgin Kughen mamni mimə, “!Nəfrakisien, kwən a In yemə atuutuk!”

⁴⁸ Kini narmamə yamə mine kimnhauə aikin a mhamə tüksəm, nipig kimisəm narimnar minə a, kimnhavən misərig rahah yerkiria, kini misərip nimagiriə.

⁴⁹ Kini narmamə tiksın kape Yesu, mine nipiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili, mamhakwasig kin Yesu mamhauə, iriə kimisərer isok kəskəh, masəm narimnar minə a.

Josef Aramatia riminim niprai Yesu

(Mat 23:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kini yemə Aramatia kirik aikin, nhagin e Josef. Aramatia in taon kirik apa Isrel, kini kwən a in yermamə kirik kape kaonsel kape nəmə Isrel. In yemə huvə, kafan nimraghien ratuatuk, kini in yermamə kirik yame rimnawhin mə tukrəm narmaruyen kape Kughen. Kini in rimipəh neighanien kin nəgkiarien kape kaonsel yame kimiseighan-pən kin Yesu mə tukhopni.

⁵² Kini in rimavən məm Paelat maiyoh-pən in mə tukreighaan kin niprai Yesu pəh rirəh.

⁵³ Kini Josef rimavən mirəhsi-əhu niprai Yesu ye nai kamarkwao kin, mirəh mivən muvrig kin neipən huvə kirik e kamni kimə lisen. Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpəəg kapier yame kinirai ta tuk norien suranə ikin, mərig kipəh hanə ninimien yermamə kirik aikin.

⁵⁴ In a ye nipig yame nəmə Isrel kasor apnəpeinə iran tuk Sabat, kini ipakə Sabat ririkakun.

⁵⁵ Kini nipiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili mamhakwasig kin Yesu, kimnhakwasig kin kwən a, mhavən misəm nəpəəg kapier a. Kini misəm mə Josef rimnhawor pən iran mine mərəhu niprai Yesu.

⁵⁶ Kini ai, nipiraovin minə a kimnharerig-pən yerkwənu mə tüksor apnəpeinə ye nimar nai minə tiksın mine pomad yame nəmiovrīə rapien huvə mə tüksor-pən ye niprai Yesu. Mərig ye Sabat, iriə kisapis rəri-pən loa.

24

Yesu rimimragh min ye nimhəyen

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kini Sande, yenpig-enpig əgkəp, nipiraovin minə kimnhavən apa ye nəpəəg kapier, mhapik nar pien-pien yamə mine nəmiovrīə rapien huvə, yamə mine kwəsor apnəpeinə ta iran.

² Nipig kimnhau ipakə tuk nəpəæg kapier, misəm kapier yame kimnətapig kin ye nəpəæg kapier, mərig kinəsua ta kin.

³ Kini kimisauru-pən imə ye nəpəæg kapier, mhapəh nisəmien niprai Yesu Yermaru.

⁴ Kini miseinein apomh masətarig kin narimnar minə a. Məkneikin, yermamə kiraru kratərhav-pə, mwərer iriə miriə. Miravən ye neipən yame rhawən maməsia.

⁵ Kini nipian pənə a kimnhagin pik, misənimkur. Kini kwərə mir a krəmə, “? Rhawor nakasarha kin yemə ruəmragh ta e imei nəmə mhə minə?”

⁶ In ruirkək eikin e. !In ruəmragh min! Rikimiə tukraməkeikei maməsik-ru nəgkarien yame rimini-pre tuk əmiə ye nipig yame rinamarə apa Galili mimə,

⁷ ‘Narimnar minə e tukasəkeikei mhauə misor nəfrakisien kin. Tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, yakvən ye kwermi yor təvhagə has minə, kini tukruk haktə Yo ye nai kamarkwao kin kini jakmhə. Mərig nipig yame ror kisiser kin, jakaməkeikei mamragh min.’ ”

⁸ Kini rikiriə rimnaməsik nəgkarien a kape Yesu.

⁹ Mhatərhav ye nəpəæg kapier, mhavən mhani-pən narimnar minə a tuk narmamə leven kape Yesu, mine kafan minə m-fam.

¹⁰ Kini nipiraovin yamə mine kimnhani-ərhav narimnar minə a kimi aposol minə, iriə e Meri Magdala, Joana, Meri nisin Jemes, mine nipiraovin minə min tiksın yamə mine kimnhavən ye nəpəæg kapier.

¹¹ Mərig aposol minə kimisərig nəgkarien a, khamə nəgkarien armər kirik yame nipran rirkək, mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

¹² Mərig Pita rərer maiyu mivən apa ye nəpəæg kapier, məmrəmır mivaag-pən məm əmə neipən yame kimuvrig niprai Yesu kin, mərig nar min kirik rirkək. Kini in rarar mırerig mivən yerkwau, kini mamətarig pik kin norien a.

*Yermamə kiraru kape Yesu kimiwəm In ye swatuk yame ramvən apa Emeas
(Mak 16:12-13)*

¹³ Ye nipig əmə in a, yermamə kiraru kape Yesu kimaweriwək miravən yerkwau kirik, nhagin e Emeas. Yerkwau a isok tuk Jerusalem rəmhen kin leven kilometa.

¹⁴ Kini ye nipig iriə kwəriwək miravən, kini marəni narimnar yamə mine rimatərhav-pə.

¹⁵ Mwəgkiar hanə, kini Yesu rīvən ipakə tuk əriu, mırhəriwək kwis marhivən.

¹⁶ Mərig kiripəh nırhirkunien mə pa irisir miriə krhəriwək, meinai Kughen rimnətapig kin ye nərigien kapəriu.

¹⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mimə, “Kwərə mir. ?Naha e nakarəni?”

Məkneikin kwərer, rikiriu rəpou.

¹⁸ Kini iriə kirik, nhagin e Kleopas, rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror Ik yepsipis əmə kirik e Jerusalem, yame reinein narimnar yamə mine rimatərhav-pə ye nipig yamə mine ruauə ta muavən.”

¹⁹ Kini raiyoh əriu mimə, “?Naha minə e?”

Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “Narimnar yamə mine kimnor ye Yemə Nasaret e Yesu. In profet kirik kape Kughen, kini kafan wok rəsanin huvə mine kafan nəgkarien minə khapam. Kini riki Kughen mine riki narmamə ragien tukun.

²⁰ Mərig kapəmawə hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kimnharəhsi-pən In ye kwermi nəmə Rom mə tüksəkir misəm mə In tukrimhə. Kini kimisəsik haktə In ye nai kamarkwao kin, kini rimhə.

²¹ Narimnar a rinor ta ruəvəh nipig kisiser. Mərig kimawə yimisərəhu-pən pawk kapəmawə nərigien skai iran mə In tukririsin əmawə kwənərəus minə kape Isrel ye kwermi tikmır minə kapəmawə.

²² Nar kirik min, nipiraovin tiksın irəmawə kimisor əmawə yaksakur tuk nəgkarien kirik. Towei, yenpig-enpig əgkəp, kimnhavən apa ye nəpəæg kapier yame kiminim Yesu ikin,

²³ mhapəh nisəmien nipran. Mharerig-pə mhani mhəmə, ‘Yimisəm nəmrərhavyen kirik. In e agelo mir kiraru kirəni-pə tuk əmawə mirəmə, “Yesu ramragh.” ’

²⁴ Kini kapəmawə narmamə tiksın kimnhavən ye nəpəæg kapier, masəm narimnar fam əgkəp ratuatuk rəmhen kin yame nipiraovin minə a kimnhani. Mərig khapəh nisəmien Yesu.”

²⁵ Kini In rini-pən tuk əriu mimə, “Kwərə mir. Kapəmıru kapə rirkək. Naksor pik kəmar tuk niniyen nəfrakisien ye nəgkarien yame profet minə kape Kughen kimnhani.

²⁶ ? Nakrarkun uə nikam mə Kristo yame Kughen rimirpen tukraməkeikei mamərig nəmhəyen ye nipran, kini kwasig ikin, In tukripivən apa ye rao ye neai mivəh nhag kape nisiaiyen?”

²⁷ Kini Yesu rimnhoprai-pən Nəkwəkwə kape Kughen kimi əriu yame raməgkiar iran, ririkakun ye nəkwəkwə minə kape Moses muə meriaji-pə nəkwəkwə minə kape profet minə kape Kughen.

²⁸ Kini kinarhuə ipakə tuk yerkwanu yame kwərə mir ə kiravən ikin, mərig kwəm mə rameriwək mamvən.

²⁹ Kini iriü kawəkeikei kimin mirəmə, “Eh. Rhuvə mə takaməmir kitasir, meinai rinəpignəp ta. Pəh nien mə tuktu mirh rīvə.” Kini rimavən məm əriu marhəkwətə.

³⁰ Kini kinarhəkwətə mə tukrhəvigin, kini In rīvəh bred mini vi vi Kughen tukun, kini mhapu migəhsi-pən kimi əriu.

³¹ Məkneikin Kughen rimnor kirarkun mə In Yesu. Taktəkun əmə rirkək min, kirəpəh niwəmien In.

³² Kini kirəni-pən tuk əriu mirəmə, “Eh. Nəfrakisien mə nipig In rimnamhoprai-pə huvə Nəgkiarien kape Kughen kimi ərau ye swatuk, kini kwərig huvə kin, rikirau ramagien pik.”

³³ Kini taktəkun əmə min kimiwərer miratərhav aikin ə mirarerig min miravən Jerusalem. Kini ikin ə, iriü kimiwəm nəmə leven kape Yesu mine narmamə tiksin min kafan kwənhauə misofugin ta misəkwətə.

³⁴ Mamhani-pən tuk əriə mhamə, “Nəfrakisien. Yesu Yermaru rimimragh min, kini Saemon Pita rinəm ta.”

³⁵ Kini iriü kirəni-pən fam narimnar yame rimatərhav-pə tuk əriu ye swatuk, kini mirəni-pən nipig yame iriü kimirarkun Yesu iran, ye nipig yame In rimnhapu bred mivəhsi-pən kimi əriu.

Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Kini nipig kirəni nəgkiarien ə, Yesu ruə mərer ye kwerkwən irəriə mamni-pən tuk əriə mə, “Pəh nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”

³⁷ Mərig iriə kisakur pik kin, kini mhagin kin. Khamə ta mə yarmhə.

³⁸ Mərig In rini-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor nakamhagin məkneikin? ?Rhawor kapəmiə nətərigien ramor kiraru?”

³⁹ Taksəm-ru kwermik mir mine nihuk mir. Yo əmə e. Sərao-pə mharap niprak kini mharkun mə Yo e. Nanmi yermamə nipran mine nikəkrin rirkək, rīpəh norien məkneikin. Nakasəm Yo, niprak mine nikəkrin aikin.”

⁴⁰ Rimini nəgkiarien ə, mhajoun kwermən mir mine nihun mir kimi əriə.

⁴¹ Iriə khapəh nhani-əgkəpien nəfrakisien iran, meinai rikiriə rimnamagien pik, kini kisakur pik kin. Mərig In rimnaiyoh əriə mīmə, “Havəhsi-pə-ru nəviginien kirik.”

⁴² Kini kimivəhsi-pən kəməəm kirik yame kimnhavaan ye nap kimin.

⁴³ Kini rən ye nimiriə.

⁴⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “In apa kupən, nipig yimnamarə kitawə-m kimia, yimini nəgkiarien e tuk əmiə mə, ‘Narimnar minə fam yame kamhani irak ye Nəkwəkwə kape Kughen, tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. In e nəgkiarien minə ye nəkwəkwə minə kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə kape Kughen, mine Ol Sam.’ ”

⁴⁵ Kini In rəhitə ye nərigien kapəriə mə tukharkun niprai nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen.

⁴⁶ Mini-pən tuk əriə mīmə, “Nəgkiarien yame raməmir ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə ‘Narmamə tuksor ahas pən kimi Kristo yame Kughen rimirpen. Masor rərig nəmhəyen ye nipran meriaji mīmə. Mərig ye nipig yame ror kisisar kin, In tukramragh min ye nimhəyen.’ ”

⁴⁷ Kini ye nhagik, narmamə tukasəkeikei mhani-ərhav nəgkiarien ə mhamə narmamə tukasəkeikei misarə ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini Kughen tukripəh narpinien tai təvhagə hah kapəriə, kini məru-kin kapəriə norien has minə. Nəgkiarien e tukraməkeikei mivən kimi kwənərəus minə fam apa ikin minə fam. Ririkakun Jerusalem, mivən meriaji pən ikin minə fam ye tanimtanə.

⁴⁸ Kimia nimisəm narimnar minə e, kini takhani-ərhav atuətuk nəgkiarien minə iran.

⁴⁹ Mərig taksəmir ye taon e mamhawhin miseriaji takhavəh nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, kini tukrikwar ye nimraghien kapəriə. Yo jakher-pən kin In rəmhen kin yame Rimik rimirpen ta mə tukror.”

Kughen rimivəh Yesu mamvən ye neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kini Yesu rimikir əriə mhatərhav ye taon, mhavən yerkwanu a Betani. Kini rimivəhsi-haktə kwermīn mir maməhuak mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

⁵¹ Kini nīpig raməhuak hanə, mīpəh əriə. Kughen rīvəh In mamhaktə ye neai.

⁵² Kini kasəgnəgin In, mharerig pən Jerusalem, rikiriə ragien.

⁵³ Kini nīpig mīnə fam kamhavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamhani vi vi Kughen.

Jon

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kaseinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e ripəh niniyen nhagin. Mərig rikitawə raməsik mə Aposol Jon rimirai. In naorahi Jemes, kini iriu kwajikovə mir kape Sebedi. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Kamni kimə in rimirai nəkwəkwə minə e: Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai, mine 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi narmamə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. In rorkeikei mə tukrasitu irəriə mor nhatətyen kapəriə tukriskai, meinai kapəriə nhatətyen ripəh niskaiyen.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Yesu rimamhə mamragh min, ai, newk fifti o sikisti ruauə muavən ta, Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. Jon in yemehua kirik kape niməhuak, kini narmamə m-fam kape niməhuak kamhasiai in. In rorkeikei mə narmamə m-fam tukharkun huvə kafan nhajounien. Kini nipig nhajounien eikuə minə tukramuə, in rorkeikei mə narmamə tukharkun nhani-əhuyen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkwə e mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, kini in Kughen əfrakis. Kini narmamə m-fam yamə mine kashatə iran tukhavəh nimraghien rerin. Kini Jon rorkeikei mə tukrini-ərhav nəvsaoyen kape Yesu yame nəkwəkwə kape Matiu mine Mak mine Luk kimirhipəh nirhinyen. Kini in rorkeikei mə tukrini atuaturək nətərigien tiksın yame narmamə kamhani ye Yesu.

Nəgkiarien kape Kughen rimauə mor yermamə kin, in e Yesu

¹ Apa kupan əgkap, ye nirikakunien, Nəgkiarien rimnamir ta.* Nəgkiarien e rimnamarə iriu Kughen. Kini Nəgkiarien e, in Kughen.

² Nipig Kughen ripəh hanə norien narimnar, in rinərə rerin ta iriu Kughen.

³ Kini Kughen rimnor narimnar fam ye nəgkiarien a, kini narimnar fam yame Kughen rimnor, nar kirik min rikək yame Nəgkiarien a rimipəh norien.

⁴ In e, in Nuknei nimraghien, kini nimraghien e, in nikakien yame raməsia-pen narmamə mifam.

⁵ Nikakien a raməsia-pen nəpignəpien, kini nəpignəpien to ripəh napitayen.

⁶ Yermamə kirik yame Kughen rher-pə kin mə tukrua, nhagin e Jon Baptaes.†

⁷ In rimnərer-ərhav mə tukrini-ərhav-pən nikakien a kimi narmamə, pəh iriə m-fam tukhani nəfrakisien iran.

⁸ Pəh nien mə Jon in nikakien, mərig in rimauə əmə mə tukrini-ərhav nikakien a kimi narmamə m-fam.

⁹ [Nəgkiarien a rimauə ye tokrei tanə], kini in nikakien əfrakis, yame raməsia-pen narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Nar apnapig mə Kughen rimnor tokrei tanə ye Nəgkiarien a, kini rimnamarə ye tokrei tanə e, mərig narmamə kape tokrei tanə kimiseinein In.

¹¹ Rimauə ye tanə yame in kafan əmə tanə, mərig narmamə yame In rimirpen əriə‡ kimnhaukreikin-pən nimeitairiə kim In, mhapəh nisorkeikeiyen In.

¹² Mərig narmamə m-fam yamə mine kamhavəh In yerkiria, rikiria ragien tukun, mishatəte ye nhagin, kini In rameighan kin əriə mə tukhaue kwajikovə minə kape Kughen.

¹³ Pəh nien mə kwajikovə minə a kape Kughen kasarha-pə ramhen kin yame kwajikovə minə kape tokrei tanə kasarha. Pəh nien mə nərigien kape yermamə, uə kape tatə, yame kasarha iran. Mərig kasarha wi min ye Kughen, ye kafan nəsaninien.

¹⁴ Nəgkiarien a rimauə yermamə mamarə kitawə min. Kimawə yimisəm kin nimrimawə nehuəyen kafan. In e, in nehuəyen kape Kwənkwan kirikianə İma, yame rimasi-pən ye Tatə Kughen. In rukwar kin nihuvəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini rukwar min kin nəfrakisien.

* **1:1:** Nhag pisin kirik, ramni Yesu Kristo, mə "Nəgkiarien." Əm-ru Jon 1:1; 1 Jon 1:1; Jon 17:5; Rev 19:13. **1:3:** Kol 1:16; 1 Korin 8:6; Hib 1:2 **1:4:** Jon 5:26; 11:25; 14:6 **1:5:** Jon 9:5; 12:46 † **1:6:** Aposol Jon in rimirai nəkwəkwə e. Ror pisin ye Jon Baptaes. **1:9:** 1 Jon 2:8 ‡ **1:11:** Yesu rimauə pawk apa İsrəl, mərig nama İsrəl, yame Kughen rimirpen əriə apa kupan, khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. **1:12:** Gal 3:16 **1:13:** Jon 3:5; 1 Pita 1:23 **1:14:** Fil 2:7; 1 Tim 3:16

¹⁵ Jon rimnærer-ærhav mamokræn apomh mīmā, “Yermamā e in e yame yimnamni mīmā, ‘Yo jakækupæn, kini kwn kirik min aikin yame tukripikwasig kin yo. Mærig In yerpîrig rapita yo. Meinai nipig yimipæh hanæ narhayen, mærig In rinaræ rerin ta.’”

¹⁶ Kini In rukwar kin nihuvæyen yame ramauta-pæ kin kimi ætawæ, kini nipig m-fam In ravæhsi-pæ nihuvæyen kafan kimi ætawæ.

¹⁷ Ror mækneikin meinai Moses in swatuk kupan yame Kughen rimivæhsi-pæ loa kimi ætawæ, mærig Yesu Kristo in swatuk yame Kughen ramauta-pæ kin kafan nihuvæyen mine næfrakisien kimi ætawæ.

¹⁸ Narmamæ to khapæh nisæmien Kughen. Mærig Tini Kwænkwan Kirikianæ Æmæ, yame ramærer ye nikar Kughen, in Kughen. In rimnor æpu Kughen kimi ætawæ kini kitawæ kharkun In.

Jon Baptaes ramni mæ pæh nien mæ in Kristo

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Kini namæhuæ minæ tiksins ye kwænæræus kape Isrel yamæ mine kimnisaræ Jerusalem, kisher-pæn kin pris tiksins mine Lifaet^S tiksins mæ tukhavæn misæm Jon Baptaes misaiyoh in mhama, “Eh. ?Ik naha yermamæ?” Ror mækneikin, Jon rimini-ærhav in.

²⁰ Nipig kimisaiyoh in mæ in pa, in ripæh nerkwaigien kin, mærig rimini-pæn atuutuk æmæ in tuk æriæ mīmā, “Pæh nien mæ yo Kristo yame Kughen rimini mæ tukrher-pæ kin.”

²¹ Kini iriæ kimnhani mhama, “?Tukmæ pæh nien mæ ik Kristo, kini ik pa? ?Ik Elæja uæ?”

Mærig Jon rimæ, “Nikam. Pæh nien mæ yo Elæja.”

Kini iriæ kimisaiyoh min in mhama, “?Tukmæ pæh nien mæ ik Elæja, kini ik pa? ?Ik profet kape Kughen yame kimini kupan mæ tukruæ uæ?”

Mærig Jon rimæ, “Nikam.”

²² Kini iriæ kimnhani mhama, “Ik takamækeikei mini-ærhav ik kimi æmawæ, pæh kimawæ jakhavæn mhani-æsa-h-pæn kimi narmamæ yamæ mine kimisher-pæ kin æmawæ.”

²³ Kini rini-pæn tuk æriæ mīmā, “Yo e yermamæ yame profet Aesæ rimini-ærhav ta kupan mæ,

“ ‘Yermamæ kirik tukrokræn apomh apa ye tipævsik mamni mīmā, “Kimiæ taksor huvæ swatuk kape Kughen Yermaru.” ’”

(Aes 40:3)

²⁴ Kini Farisi minæ kimisher-pæn kin narmamæ tiksins min khauæ apaikin,

²⁵ misaiyoh-pæn Jon mhama, “?Tukmæ pæh nien mæ Ik Kristo, kini pæh nien mæ ik Elæja, kini pæh nien mæ ik profet a yame kimisævsao kin kupan, kini rhawor e nakamor baptæes ye narmamæ?”

²⁶ Kini Jon rhorpin nægkiarien kapæriæ mīmā, “Yo yakamor baptæes ye narmamæ ye nu, mærig yermamæ kirik ramærer ye kwerkwæn iræmiæ yame nakseinein In.

²⁷ Yo yakamækupan, kwæn a tukrikwasig, mærig In yerpîrig, kini yo yetanæ æmæ. Yækpæh næmhenien tuk nirisin-tayen sandel kafan.”

²⁸ Narimnar a rimnor æfrakis apa yerkwænu kirik, kamni kimæ Betani. In apa nikar nu Jodan pæn- apa ikin Jon rimnor baptæes ye narmamæ ikin.

Yesu In ræmhen kin kwaji sipsip kape Kughen

²⁹ Kæni rikwæmer kin, Jon rimnæm Yesu ramæriwæk mamuæ, kini rini-ærhav mīmā, “!Ei! !Sæm-ru! Kwæn e in e in ræmhen kin kwaji sipsip kape Kughen, meinai in tukririsin ta narpinien kape norien has minæ kape narmamæ ye tokrei tanæ.

³⁰ Yermamæ e in e yimnamævsao kin kimi æmiæ mīmā, ‘Yo jakækupæn, kini kwæn kirik min aikin tukrikwasig kin yo. Mærig In yerpîrig rapita yo. Meinai nipig yimipæh hanæ narhayen, In rinaræ rerin ta.’

³¹ Nipig yo yimnamævsao kin In, kini yo min meinein mæ In pa; mærig yimauæ mor baptæes ye narmamæ ye nu mæ jakor æpu kwæn a kimi kwænæræus minæ kape Isrel.”

³²⁻³³ Kini ai, Jon rimnærer-ærhav mamni min mīmā, “Kughen rimnher-pæ kin yo mæ yo jakor baptæes ye narmamæ kin nu, kini nipig yimnamævsao kin in, yo min yimneinein mæ kwæn ai in a. Mærig Kughen rimini-pæ tuk yo mīmā, ‘Takæm Nanmin kafak tukreiwaiyu mærer-pæn ye yermamæ kirik. Kini kwæn e In e In tukror baptæes ye narmamæ kin Nanmin Rhakæ.’ Kini ai, yimnæm Nanmin Kape Kughen risi-faktæ ye neiai [ræmhen kin mak] meiwaiyu mækwætæ-pæn ye yermamæ kirik.

³⁴ Yimnæm atuutuk nar a, kini mærer-ærhav mamni-ærhav mīmā, ‘Kwæn e in e, in Ji Kughen æfrakis.’”

Yesu rimirpen kafan tiksins narmamæ

1:17: Rom 5:21 **1:18:** 2 Korin 4:6; Kol 1:19; 2:9; Rev 22:4 **S 1:19:** Lifaet in yamehuæ kape nahuakien kape namæ Isrel. Æm-ru diksoneri. **1:21:** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 **1:21:** Dut 18:15 **1:29:** Hib 9:22,26 **1:30:** Jon 1:15,27

³⁵ Kəni rikwamer kin, Jon rimavən min apaikin irisir yermamə kiraru kafan.

³⁶ Kini məm Yesu raməriwək ye swatuk mamuə, kini rini-pən tuk əriu mimə, “!Eh! !Wəm-ru! Kwən e In e in Kwaji sipsip kape Kughen.”

³⁷ Kafan yermamə mir kimiwərig nəgkiarien a, mwərer, mirakwasig kin Yesu.

³⁸ Kini Yesu rarar məm kwərə mir a karakwasig kin In, kini In rima, “!Eh! Kwərə mir ? Nəkarwarha-kin naha?”

Kini iri krəma, “Rabae. ? Nakamarə hiə?” (Nəgkiarien e rabae, nīpran ramni mə “yhajoun”).

³⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mimə, “Pəh krhivən, nakwəm-ru ikin yakamarə ikin.” Kini iri kimirakwasig kin, mirhuvən, kini mwəm ikin ramarə ikin. Ipakə mirh rivə, irisir min kimnarhəmir mirheriaji rəpignəp.

⁴⁰ Kwərə mir a kirik rimmərig nəgkiarien yame Jon rimini marar mamkwasig kin Yesu, nhagin e Andru, naorahi Saemon Pita.

⁴¹ Məkneikin, Andru rimavən məm piauni Saemon, rikir mirauə, kini mini-pən tukun mimə, “!Eh! Yaknam ta Mesaea.” (Nəgkiarien e Mesaea, nīpran rima “Kristo,” yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin).

⁴² Kini Andru rikir Saemon miravən miwəm Yesu.

Kini Yesu rəm in, mimə, “Ik e Saemon, kwajikovə kape Jon. Mərig taktakun ai, tukokrən kin ik kimə ‘Kefas.’ ” (Nhag e Kefas, nīpran ramni mə kapier. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris kamni kimə Pita).

Yesu rimirpen Filip mine Nataniel

⁴³ Kəni rikwamer kin, Yesu rikin raməsik mə tukrivən apa Galili. Kini məm kwən kirik, nhagin e Filip, mini-pən tukun mimə, “Yuə mikwasig kin Yo.”

⁴⁴ Filip in yemə Betsaeda, imei Andru mine Pita.

⁴⁵ Kini Filip rivan məm Nataniel mimə, “Kimawə yakwəsəm kwən apera, yame Moses rimmaməvsao kin ye nəgkiarien kape loa, In yermamə yame profet minə kimisəvsao kin, kini In yemə Nasaret, ji Josef. Nhagin e Yesu.”

⁴⁶ Mərig əmə Nataniel rima, “?Rhawor? Nar huvə kirik to ripəh nisi-pəniən a Nasaret.”

Mərig Filip rima, “Ita. Yuə mam-ru.”

⁴⁷ Kini Yesu rimməm Nataniel raməriwək mamuə, kini rini-ərhav mimə, “Kwən e, in kwənərəus atuətuk kape Isrel. In reinein neikuəyen.”

⁴⁸ Əmaikin, Nataniel raiyoh Yesu mimə, “?Rhawor nakirkun yo?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yimməm ik nakamkwətə ye tikimkimi nai*, kwasig ikin Filip rokrən kin ik.”

⁴⁹ Kini Nataniel rima, “Yhajoun. !Ik Ji Kughen! !Ik King kape kwənərəus kape Isrel!”

⁵⁰ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “?Nakamni nəfrakisien irak meinai yakməni əmə mə yaknəm ta ik, nīpig nimnamkwətə ye tikimkimi nai? Ik takpiəm nar ehuə minə rapita yame.”

⁵¹ Kini mini min mimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, takpisəm napuə tukrəkwag, kini agelo minə kape Kughen tukshaktə mhavən ye neiai, miseiwayu-pə tuk Yo, Ji Yermamə.”

2

Yesu rimukreikin nu ruə mor waen kin

¹ Kəni nahu kin, kimnor narkurəkien kirik apa Kena, yerkwanu kirik apa Galili. Kini mama kape Yesu rimavən ye narkurəkien a.

² Kini kimnokrən min kin Yesu mine kafan narmamə minə mə tukhavən min ye narkurəkien a.

³ Əmaikin, narmamə kimnhanim fam waen, kini mama kape Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nitawə waen ruikək.”

⁴ Mərig Yesu rima, “Piahuaru apə. ?Rhawor nakamaiyoh-pə kin nar e kimi Yo? Ripəh hanə norien nīpig kafak.”

⁵ Mərig kafan mama rimini-pən tuk yorwok minə aikin mimə, “Takasor naha nhagin yame kwən e ramni.”

⁶ Kimnətu jag ehuə sikis aikin, tukvi-pən nu iran, mə nəmə Isrel tuksərav ikin, mə tukhapəh nisəmkəmikiən ye nīmri Kughen. Kimnor jag minə a kin kapier. Kīrkun nivi-pəniən galon twenti faef ye kirikianə kirikianə.*

1:42: Mat 16:18 **1:47:** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 * **1:48:** Nəgkiarien kape Gris ramni “tikimkimi nai kirik kamni kima fig;” kwənkwan rheikən. **1:51:** Jen 28:12 * **2:6:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “Kirkun nivi-pəniən ‘metrete’ kiraru uə kisisar.”

⁷ Kini Yesu rini-pən tuk yorwok minə mə, “Havi-pən nu ye tikikwipir minə e.” Kimnhavən mhavi-pən nu irəriə kisokrig huvə. Kini rini-pən tuk əriə mima, “Havi-ta nu tiksın, mhavəh, mhavən, mhavəhsi-pən kimi yemehuə kape nəviginien.”

⁸ Kini kimnhavən masor.

⁹ Kini yemehuə kape nəviginien riminim əsigəvin, mərig nu rinor ta waen kin. Kini reinein mə kimivəhs hiə waen e. Mərig narmamə yamə mine kimnhavi-ta nu a mhavəh mhavən, iriə əmə kharkun. Kini yemehuə kape nəviginien rimnokrən kin yermamə yame rimnarkurək pə pə əmə,

¹⁰ mini-pən tukun mima, “Tukmə nəviginien ehua kirik, narmamə kasəkupən mhavəhsi-ərhav waen yame rhuvə pik, kini narmamə kamhanim ripsaah, misapis kin, kini ai, kipivəhsi-ərhav yame riphə nihuvə-pikien. Mərig yakaməm mə ik nimnərhə karin yame rhuvə rapita, raməmır meriaji nakpihavəhsi-ərhav ai taktakun.”

¹¹ Kini nimtətien yame Yesu rimnor apa Kena ye Galili in nimtətien yame In rimnəkupan mor rhajoun-pən nehuəyen kafan, kini kafan narmamə minə kimishatətə timentim iran.

Yesu rimnakau ye rhav narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye nimə ehua kape Kughen (Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

¹² Kini ai, Yesu rimneiwayiuyə mivən ye taon a Kapaneam iriə kafan mama mine naorahini minə mine kafan narmamə minə. Misarə kape nipig kwakwə əmə aikin.

¹³ Kini nipig kape nəviginien kape nəmə Isrel e kamni kimə Pasova ruauə ipakə, kini Yesu rimnhaktə mivən Jerusalem.

¹⁴ Mamvən ye Nimə Ehua kape Kughen, məm narmamə kasor salem kin kau minə, mine sipsip minə, mine mak ye tanə minə. Məmə narmamə tiksın kasor jenis ye mane.

¹⁵ Əmaikin Yesu rimavən mirəh təvrə kirik, mərər mamarkis kau mine sipsip minə kin, maməkə ərhav narmamə ye Nimə Ehua kape Kughen. Kini mahiə-ərhav kin mane kape narmamə yame kasor jenis ye mane kape kantri pisin pisin minə ruə ye mane kape Jerusalem, me-əhu tebol minə kapəriə.

¹⁶ Kini mamhek narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə mima, “Hapik narimnar minə e mhatərhav. Hapəh nisorien Nimə kape Rimik rəmhen kin nimə kape norien maket.”

¹⁷ Narmamə kape Yesu minə kimisəm nar a, rikiriə raməsik nəgkiarinen kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Narmamə tuksəməkin Yo, meinai Yo yakorkeikei pik kafam Nimə, kini mamarkut pik mə narimnar m-fam aikin tukratuatuk.” *(Sam 69:9)*

¹⁸ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kasəkeikei kimin mhamə, “!Ah! Pa nhagin rimivəh-si-pre nehuəyen kimik mə takor narimnar minə e? Or-ru nimtətien kirik, pəh yaksəm-ru mə nəfrakisien kafam nəsanənien ramsi-pən ye rao ye neai.”

¹⁹ Mərig Yesu rima, “Ita. Taksoriah Nimə Ehua Kape Kughen, kini ye nipig yame ramor kisiser kin, jakherig min mərip.”

²⁰ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel khamə, “Kəsi. Narmamə kimnhavhirəkin nimə e mhavəh newk foti sikis. ?Takhawor pən iran mine mivhirəkin min ye nipig kisiser əmə?”

²¹ (Mərig nipig Yesu ramni Nimə Ehua kape Kughen, In raməgkiar atuk əmə iran.

²² Kini kwasig ikin, nipig In rimamhə kini mamragh min, kafan narmamə minə rikiriə raməsik nəgkiarinen e yame ramni ye Nimə Ehua kape Kughen. Kini iriə kimnhani nəfrakisien ye Nəkwəkwə kape Kughen mine nəgkiarinen yame Yesu rimini-ərhav).

Yesu ruirkun ta nətərigien kape narmamə

²³ Mərig nipig Yesu rimnamarə apa Jerusalem, ye nipig kape nəviginien kape Pasova, narmamə khapsaah kimisəm In rimnor nimtətien tiksın, kini khani nəfrakisien iran.

²⁴ Mərig Yesu rimipəh niniyen nəfrakisien irəriə, meinai In ruirkun nərigien kapəriə.

²⁵ Yermamə kirik to riphə nini-pənien nərigien kafan tukun, mərig In ruirkun ta narimnar fam yame ramswiin yerki narmamə.

3

Nikodimas rimavən məm Yesu

¹ Kini Farisi kirik aikin, nhagin e Nikodimas. In yemehuə kirik ye kaonsel kape nəmə Isrel.

² Kini nipig kirik, yenpig, in rimavən mə tukrəgkiar iriə Yesu, mima, “Yhajoun. Kimawə yakharkun mə ik yhajoun kirik yame Kughen rimnher-pə kin ik nakua, meinai Kughen riphəh nəmirien tuk Ik, nakpipəh norien nimtətien minə e.”

³ Kini Yesu rhorpin nægkiarien kafan mima, “Yakamni afrakis tuk ik mə, tukmə yermamə ripəh narhayen yame ror kiraru kin, to ripəh narəyen ye narmaruyen kape Kughen.”

⁴ Nikodimas rinərig nægkiarien a, rakur, maiyoh In mima, “?Yermamə tukrhawor-pən iran mine marha yame ror kiraru kin? To ripəh nireg-pən-minien ye tip mama, marha min.”

⁵ Kini Yesu rimini-pən tukun mima, “Yakamni afrakis tuk ik mə tukmə yermamə ripəh narhayen ye nu mine ye Nanmin kape Kughen, tukripəh nivənien mamarə ye narmaruyen kape Kughen.

⁶ Yermamə rameimək əmə kin yermamə mor nıpran ramragh; mərig Nanmin kape Kughen əmə rirkun norien nanmi yermamə ramragh.

⁷ Takpəh nakurien tuk nægkiarien kafak yame yimini-pre tuk ik mə, “Takaməkeiki marha wi min.”

⁸ Rənhen əmə kin nımətag. Nımətag ramavən, mamvən ikin yame rorkeiki mə tukrivən-pən ikin. Nakərig nımətag ramavən, nakeinein mə ramsipkaa, uə ramvən hiə. Kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə khapəh nışəmien Nanmin kape Kughen, mərig kasəm əmə wok kafan ye nımraghien kape narmamə yamə mine kasarha wi min.”

⁹ Mərig Nikodimas rimini-pən tuk Yesu mima, “Nar e nakamni rəutən pik. ?Tukrhawor pən iran mine miterhav-pə?”

¹⁰ Kini Yesu rima, “Ik yhajoun kirik kape nəmə Isrel. ?Rhawor nakeinein narimnar minə e?”

¹¹ Yakamni afrakis tuk ik mə kimawə kafak narmamə minə yakharkun narimnar minə mamhani-ərhav, misəvsao kin narimnar yamə yakwəsəm ta. Mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nægkiarien kapəməwə.

¹² Yo yakamni pawk əmə narimnar kape tokrei tanə, mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye kafak nægkiarien. Tukmə ror məkneikin, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye kafak nægkiarien ye nıkarin kape narimnar kape rao ye neai.

¹³ Mərig yermamə kirik rikək yame ruavən ta apa ye rao ye neai. Mərig Yo pisin əmə, Ji Yermamə, yaksi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə, mirkun nəvsaoyen kin.

¹⁴ “Apa kupan, Moses rimnamarə ye tipəvsik, miruk haktə nar yame rimnor misigovin snek kin, miruk haktə ye nai.* Kini ye norien kirikianə əmə min, tukruk haktə min Yo, Ji Yermamə,

¹⁵ mə narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien irak tukhavəh nımraghien rerin.

¹⁶ Ror məkneikin meinai Kughen rorkeiki narmamə m-fam ye tanımtanə mher-pə kin Yo, Tini kwənkwan kirikianə əmə, mə narmamə yamə mine kashatətə irak, tukhapəh nhəmhayen, mərig tukhavəh nımraghien rerin.

¹⁷ Pəh nien mə Kughen rimnher-pə kin Yo Tini mə jakuə mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. Mərig rimnher-pə kin mə Yo jakuə mor swatuk tuk nivəh-mıraghien narmamə ye tanımtanə.

¹⁸ “Narmamə yamə mine kishatətə irak, Kughen tukripəh nivəhsi-pənien narpinien kimi əriə; mərig narmamə yamə mine khapəh nışatətəyen irak, Kughen ruini ta narpinien kapəriə, meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien irak, Ji Kughen Kwənkwan kirikianə əmə.

¹⁹ Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə meinai nıkakien ruauə ta ye tokrei tanə, mərig iriə khapəh nısorkeikiyen nıkakien. Kasorkeiki əmə nəpignəpien, meinai nıpig m-fam, norien kapəriə ramahas.

²⁰ Narmamə yamə mine kasor norien has kasəmakin nıkakien. To khapəh nhavənien aikin rakhak ikin, meinai khapəh nısorien mə nıkakien tukrəsia-pen norien kapəriə.

²¹ “Mərig narmamə yamə mine kisəri-pən swatuk kape nəfrakisien tukrəsəyer aikin rakhak ikin, mə nıkakien a tukrəsia-pen norien kapəriə, mħajoun mə naha nhagin yame kasor, kasor ye nəsaninien əmə kape Kughen.”

Jon Baptaes raməgiar ye Yesu

²² Kini ai, Yesu mine kafan narmamə minə kimnasəriwək misavən apa Judia, misarə iriə nəmə aikin. Kini In rimnor baptaes ye narmamə.

3:3: Jon 1:13; 1 Pita 1:23; Jem 1:18

3:5: Esik 36:25-27; Efes 5:26; Taet 3:5

3:8: Esik 37:9

*

3:14: In

apa kupan Moses rimikir ərhav nəmə Isrel ye kwermi nəmə İjip, mərig nəmə Isrel kimnhani hah Moses mine Kughen. Kughen rher-pən kin snek yamə mine kasəkəwəpəh, kımışəs əriə. Kini narmamə yamə mine kisarha-pən masəm nar yame ramsigovin snek, yame Moses rimiruk haktə, kamhamragh. Mərig yamə mine khapəh nisarha-pənien misəm nanmi snek, kamhamhə. İm-ru stori ye Nam 21:4-9. İkin e Yesu ramni mə snek ramuh nuhpikinien kin nəmhəyen kape Yesu ye nai kamarkwao kin. Kimiruk haktə in, kini narmamə yamə mine kisarha-pən misəm, kamhamragh.

3:14: Nam 21:4-9;

Jon 8:28; 12:32; 12:24

3:16: Esik 18:23,32; 37:9; 1 Tim 2:4; 4:10; 1 Jon 4:9-10

²³ Mærig ye nîpig a, Jon rimnor baptaes ye narmamə apa Aenon, ipakə əmə tuk taon a Salim. Rimnor baptaes ye narmamə apaiкін meinai nu rehuə aikin. Kini narmamə kimnhauə pik mə Jon tukror baptaes irəria.

²⁴ Ye nîpig a, kîpəh hanə nivəhsi-pənien Jon ye kalabus.

²⁵ Kini narmamə tiksin kape Jon kimasotgoh iriə yemə Isrel kirik, ye nîkarin kape nərvayen mə tukror narmamə khapəh nisəmkəmikien ye nîmri Kughen.

²⁶ Kini kimnhavən misəm Jon mhamə, “Yhajoun. Ik nakirkun kwən a kupan kimiru min apa nîkar nu Jodan pən. Kini ik nimnərer-ərhav mini-ərhav pən In tuk narmamə. Taktakun ai, In ramor baptaes ye narmamə. Kini narmamə m-fam kamhavən masəm.”

²⁷ Kini Jon rimini-pən tuk əria mīmə, “Narmamə kharkun əmə nisorien narimnar yame Kughen ravəhsi-pən nəsaninien kimi əria tuk norien.

²⁸ Kimiə e nakasərer tuk yo. Kimiə nakharkun huvə mə yakməni mīmə, ‘Pəh nien mə Yo Kristo.’ Mærig Kughen rimnher-pə kin yo mə jakəkupən muə, kini Kristo tukripikwasig.

²⁹ Yakmə jakni-pre nuhpikinin kirik. Yermamə yame tukrarkurək ye piraovin kirik, piraovin a tukrəri-pən əmə in. Kini kwən a, in minə tiksin kaseito kin in mə tukruə ye lafet kape narkurəkien, kini rikiriə ragien tukun, kasərer masarha-kin in mə tukruə ye swatuk. Kini nîpig tuksəm in ramuə, rikiriə tukragien. Kini yermamə yame tukrarkurək, yo e in kirik yame yakamərer mameito kin, mamarha-kin in mə jakravən ye nəviginien kape narkurəkien. Kini taktakun ai, yimnərig nəvsaoyen kin Kristo mə ruauə ta, kini rikik ragien pik.

³⁰ In tukraməkeikei muə mə In yerpig rapita yo; kini yo jakaməkeikei meiwaiyu.

³¹ “Yermamə yame ramsi-pən ye Rao ye Neai In yerpig rapita narmamə m-fam. Yermamə yame ramsi-pə əmə ye tokrei tanə, in yermamə kape tokrei tanə, kini rikun əmə niniyen narimnar kape tokrei tanə. Mærig yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai In yerpig rapita narmamə m-fam.

³² In mamərer-ərhav tuk nini-ərhavyen narimnar yame rimnəm minərig ta, mærig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

³³ Kini mærig yermamə yame ravəh kafan nəgkiarien kini mamni nəfrakisien iran, in ramni-ərhav mə nəgkiarien yame Kughen ramni, in nəfrakisien.

³⁴ Ror məkneikin meinai yermamə yame Kughen rimnher-pə kin mə tukruə, In ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. Kitawə kharkun mə In ramni-ərhav əmə nəgkiarien kape Kughen meinai Nanmin kape Kughen rehuə pik iran.

³⁵ Tata Kughen In rorkeikei pik Tini, kini mərəhu-pən narimnar fam əgkap ye kwermin.

³⁶ Narmamə yamə mine kamhəni nəfrakisien ye Ji Kughen e, iriə tukhavəh nimraghien rerin. Mærig narmamə yamə mine kasəpəh In to khapəh nhavəhyen nimraghien rerin, meinai Kughen tukror niemhaa kimi əria kape rerin.”

4

Yesu ruirkun ta norien kape pian Sameria kirik

¹ Farisi minə kimisərig nəgkiarien mə Yesu ravi-pə narmamə khapsaah kamhauə tukun, kini In mamor baptaes irəria khapsaah. Namba irəria ripsaah rapita narmamə kape Jon minə.

² (Mærig nəfrakisien mə pəh nien mə Yesu rimnor baptaes irəria, mærig narmamə kafan minə kimisor baptaes ye narmamə.)

³ Kini nîpig Yesu rimnərig mə Farisi minə kimisərig nəvsaoyen kin, rimitərhav Judia mîrerig-pən apa Galili.

⁴ Rima tukruvin apa Galili, mærig provins e Sameria ramərer əkupan.

⁵ Kini ritərhav-pə ye taon kirik ye Sameria, kamni kimə Saeka. Taon a, ipakə tuk tanə kirik yame Jakob rimivəhsi-pən kimi tini a Josef apa kupan.

⁶ Ikin aikin a, huaru Jakob rimikir kwətig nu kirik kafan. Yesu rimnəriwək rapomh ikin minəpəu, kini muə məkwəta-pən ye nîkar kwətig nu a, mamapis, yerkwəiha.

⁷⁻⁸ Kini kafan narmamə minə kimnhavən apa taon, mə tukhavəh nîmri nəviginien. Kini pian Sameria kirik ramuə mə tukruruk nu. Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Eh. Ruk nu mivəhsi-pə kimi Yo.”

⁹ Kini pian Sameria a rini-pən tukun mə, “!Eh! Ik yemə Isrel, kini yo pian Sameria. ? Rhawor e nakaməgkiar kimi yo?” Ramni məknakin meinai nəmə Isrel kapəriə kirik nar kirik rikək tuk nar Sameria.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nakeinein naha nhagin yame Kughen rorkeikei mə tukrivəhsi-pre kimik. Kini ik nakameinein min Yo. Yo e, yakamaiyoh-pre nu kimik. To nakpirkun, nakpiayoh-pə kin nu tuk Yo. Kini yakpivəhsi-pre nu miragh.”

¹¹ Kini pian a rini-pən tukun mīmā, “Yemehua. Ik kafam tikikwipir rikək, kini kwətig nu e reiwaiyu pik. ?Takhawor-pən iran mine miruk nu miragh e yame nakamni?”

¹² Apa kupan, riptawə Jakob rimnamruk nu eikin e nin mine ni kafan kwajikovə minə, mine ni kau minə kafan, kini ai, meighan-pə kin kwətig nu e mə nitawə. ?Mərig rhawor? ? Nakmə ik nakehua rapita riptawə Jakob, uə?”

¹³ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Narmamə yamə mine kamhanim nu ye kwətigin e, tukasəkeikei misəkwakwə min.

¹⁴ Mərig narmamə yamə mine tukhanim nu miragh yame yakvəhsi-pən kimi əriə, to khapəh nisəkwakwə-min-ien tuk nipig kirik. Nu yamə jakvəhsi-pən kimi əriə, in rəmhen kin nimiru nu kirik yame ramkwor-kwor apa yerkin nipig m-fam mamaïyu, mivəh-si-pən nimraghien rerin kimin.”

¹⁵ Kini pian a rini-pən tukun mīmā, “Yemehua. Vəh-si-pə-ru nu en kimi yo, mə jakpəh nəkwakwə-min-ien, pəh jakpəh nuə-minien ikin e miruk nu ye kwətigin e.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mīmā, “Yuvən mokrən kin kafam huaru, mirauə.”

¹⁷ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Ah. Kafak huaru rikək.”

Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Nakaməfrakis mə kafam huaru rikək.

¹⁸ Meinai ik, naknəri-pən ta narman kirkirip, kini yerman yame nakwarə kwis ai taktakun, pəh nien mə kafam atuutuk yerman. Nakwəni mə kafam yerman rikək, nəfrakis.”

¹⁹ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Yemehua, yakwirkun mə ik profet kirik kape Kughen.

²⁰ Riptawə minə kupan, iriə kimishaktə-pə ye tukwas e [kirau kawərer ikin,*] masəhuak kimi Kughen. Mərig kimia nəmə Isrel nakamhani mə tukaməkeikei kavən əmə apa Jerusalem kaməhuak.”

²¹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piahuaru. Ik takaməkeikei mini nəfrakisien ye kafak nəgkarien. Nipig aikin tukruə yame narmamə m-fam takhapəh nisəhuak-əmə-yen kimi Tatə Kughen ikin e ye tukwas e, mhapəh nisəhuak-əmə-yen apa Jerusalem.

²² Kimia nəmə Sameria, naksəhuak pawk kimi Kughen, mərig nakseinein In. Mərig kimawə nəmə Isrel yakasəhuak kimi Kughen, mharkun In, meinai swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran, ramsi-pə irəməwə.

²³ Nipig ramua - kini ruauə ta - yame Nanmin kape Kughen tukrasitu ye nəməhuak əfrakis minə, mor əriə tukharkun huvə Kughen, mə in Kughen əfrakis, mamor əriə tuksəhuak kimin yerkiria mifam. Meinai Tatə Kughen In rorkeikei nəməhuak yamə mine kasəhuak əfrakis kimin.

²⁴ Kughen ripəh norien rəmhen kin niprai yermamə. In nanmin. Ror pən, narmamə yamə mine khamə tuksəhuak kimin tukasəkeikei masəhuak kimin yerkiria m-fam, ye norien yame Nanmin kape Kughen ramsitu irəriə, mə tukharkun mə In Kughen əfrakis.”

²⁵ Kini pian a rini-pən tukun mīmā, “Yo yakwirkun mə Mesaea tukraməkeikei muə. In e, kamokrən kin In kimə Kristo. Kini nipig yame In tukruə iran, In tukrhoprαι fam niprai nəgkarien minə kimi ətawə.”

²⁶ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e yakaməgkiar kimik, Yo e Kristo.”

²⁷ Məkneikin, narmamə kafan minə kimnharerig-pə min tukun. Masəm raməgkiar kimi piraovin kirik, kisakur. Mərig khapəh nisaiyohyen Yesu mə rhawor maməgkiar kimi pian a, mə rorkeikei naha.

²⁸ Kini pian a, rəpəh kafan tikikwipir, marar mamvən apa ye taon. Maməvsao kin kimi narmamə mīmā,

²⁹ “Eh. Havən-ru misəm kwən kirik aikin a, In ruirkun ta norien has minə fam yamə mine yimnamor ye nimraghien kafak mamni-pə tuk yo. ?Tukmə ror in Kristo, uə?”

³⁰ Kini narmamə khatarhav ye taon, mhavən mə tuksəm Yesu.

Yesu rimini nuhpikiniyen ye nəviginien

³¹ Ye nipig a, narmamə kape Yesu minə kasəkeikei kimin mhamə, “Yhajoun, əvigin.”

³² Mərig In rini-pən tuk əriə mə, “Yo, nak aikin nəviginien yame kimia nakseinein.”

³³ Məkneikin, kafan narmamə minə kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukmə ror yermamə kirik rivəhsi-pən nan kirik nəviginien uə?”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimnher-pə kin Yo yakua, kini nəviginien nak ror məkneikin, mə jakamor narimnar fam yame Kughen rorkeikei. Kini yakamor fam wok yamə minə In rimnher-pə kin Yo mə jakor, mor naunin ye kafan wok.

4:14: Sam 42:1-2; 63:1, Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 4:15: Jon 6:34 * 4:20: Iriu kawərer apa tukwas kirik apa Samaria kamni kimə Gerasim. 4:22: Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 4:26: Jon 8:24; 9:35-37

4:32: Job 23:12; Jon 6:27 4:34: Jon 5:30, 8:29

³⁵ “Səṭərig-ru kin nīprai nuhpikinien yame jakni-pre tuk əmiə mə, ‘Makuə kuas tukruə mivən, ror nīpig kape nīvəhyen nəsimien.’ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə sarha-pən ru, misəm-ru nəsimien. Rumruə ta.

³⁶ “Tukmə nakhavəh kafak nəgkiarien, jakvəhsi-pre nərokien kimi əmiə rəmhen kin yame yemehuə kape nəsimien tukrərok narmamə yamə mine kasor wok ye nəsimien kafan. Nīpig nakasor wok, naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nīmraghien rerin. Yakamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen rəmhen əmə kin yame yermamə ramsuv kweru nai. Kini kimiə naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarien kafak, rəmhen kin yame kavəh nəviginien ye nəsimien. Nīpig tukmə narmamə tukhavəh nəgkiarien kafak, kitawə kwis tuksagien.

³⁷ Rəmhen kin nəgkiarien kirik kamni kimə, ‘Yermamə kirik ramsuv kweru nai, kini yermamə pisin kirik ravəh kwənkwan.’

³⁸ Yakamher-pre kin əmiə mə taksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarien kafak. Mərig pəh nien mə kimiə nīmnnhasuv kweru nai. Nəmə pisin kimisəkupən masəmnhakw tuk nisuvyen kweru nai. Kimiə takharhi kwənkwa nəviginien ye nəsimien yame iriə kimnhasuv.”

Nəmə Sameria khapsaah kamhani nəfrakisien ye Yesu

³⁹ Pian a rimini-ərhav mə Yesu ruirkun ta norien has minə fam yame ramor ye nīmraghien kafan, kini nəmə Sameria khapsaah ye taon a kimisərig, mhani nəfrakisien ye Yesu.

⁴⁰ Kini nīpig nəmə Sameria kimnhavən misəm In, masəkeikei kimin mə iriə min. Kini Yesu rivən iriə miriə misarə kape nīpig kiraru.

⁴¹ Kini In raməgkiar kimi əriə, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

⁴² Mhani-pən tuk pian a mhamə, “Apa kupan, kimawə yimnhani nəfrakisien iran tuk nəvsaoyen yame ik nimini-əsah-pə tuk əmawə. Mərig taktakun ai, yakamhani nəfrakisien iran meinai yimisərig kafan nəgkiarien, kini mharkun əfrakis mə in Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə ye tanimtanə.”

Yesu rimnor huvə kwajikovə kape yemehuə kirik

⁴³ Yesu rimnamarə mivəh ta nīpig kiraru, kini ai mītərhav mivən [iman ikin] apa provins Galili.

⁴⁴ (Mərig apa kupan in rimnamni mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə iman ikin tukhapəh nhasiaiye In.”)

⁴⁵ Kini nīpig Yesu ritərhav-pə Galili, narmamə aikin kimnhani vi vi In meiani in apa kupan iriə min kimnhavən Jerusalem masor lafet kape Pasova, kini misəm narimnar yame In rimnor aikin.

⁴⁶ Ror pən, rimavən min apa taon e Kena, ye provins Galili. Ikin a kupan, In rimnor nu rukreikin muə mor wən kin. Kini yemehuə kirik ramarə apa taon pisin kirik e Kapaneam, kafan kwajikovə ramhə.

⁴⁷ Kini yemehuə a rimnərig mə Yesu ruatərhav Judia mamuə e Galili, məkneikin rivən məm Yesu, məməkeikei kimin mə tukrivən apa Kapaneam mor huvə kafan kwajikovə. Meinai kafan kwajikovə, nīmnhəyen rineriaji.

⁴⁸ Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mīmə, “! Ah! !To nakpihapəh nisəmien nīmṭətien, to nakpihapəh nhaniyen nəfrakisien irak!”

⁴⁹ Kini kwən a rimə, “Yemehuə. Pəh kwəhai miren əmə miravən miwəm tamə rimhə.”

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Ita. Rerig-pən tukun. Kafam kwajikovə rinəsanin ta.”

Kini kwən a rimini nəfrakisien ye nəgkiarien kape Yesu, mīrerig-pən tuk kafan kwajikovə.

⁵¹ Nīpig raməriwək hanə ye swatuk, məm kafan yorwok minə, kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.”

⁵² Kini in raiyoh-pən əriə mīmə, “?Rimnəsanin ye naha nīpig atuatur?”

Khani-pən tukun mhamə, “Nəpan-əpanien riemniwaiyu e niəv, ye wan klok, mīrh rinəkəkin.”

⁵³ Kini kwən a ruirkun mə ye nīpig atuatur a, Yesu rinamni-pən tukun mə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.” In mine kafan narmamə minə kimnhani nəfrakisien ye Yesu.

⁵⁴ In e nīmṭətien yame ror kiraru kin yame Yesu rimnor apa Galili, nīpig rimasi-pən apa Judia.

5

Yesu rimnor huvə yermamə kirik apa Betsata

¹ Kasarə mamhavən, Yesu rimnhaktə mivən apa Jerusalem, meinai kasor lafet kirik kape nəmə Isrel.

² Ipakə tuk kwəruə kirik kape Jerusalem, kamni kimə “Kwəruə kape Sipsip” nu ehua kirik aikin, narmamə kasar aikin. Ye nəgkiarinen kape nəmə Isrel, kamhani mə Betsata. Nimə kirik ramərer ipakə tuk nu a. Nimə a, nipərin kirkirip iruə ikin narmamə kasəkwətə ikin.

³ Narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kasəkwətə aikin. Tiksin, nimiria ripis. Tiksin, nihuria rahas. Tiksin nikaria rimhə. Kasəkwətə aikin mamhawhin nu mə tukrikiu,

⁴ meinai nipig kirik, agelo kape Kughen ramua, meiwaiyu ye nu, mamor ramkiu. Ye nipig a, yermamə yame raməkupan mamər ye nu a, nar apnapig mə ravəh naha nəmhayen, mərig tukrasanin.*

⁵ Kini kwən kirik aikin, ramhə mivəh newk toti eit.

⁶ Kini Yesu rəm kwən a raməmər, rirkun mə kwən a rimivəh ta nəmhayen tu. Kini raiyoh in mimə, “?Nakmə takəsanin?”

⁷ Kini kwən a yame ramhə rini-pən tukun mimə, “Yemehua. Yermamə kirik rikək yame tukriah yo meiwaiyu ye nəkwai nu nipig tukramkiu-kiu. Nipig m-fam yakamarkut pik mə jakəkupən mar ye nu, mərig narmamə tiksin kasəkupən kin yo, misar.”

⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “! İrer! Mərpəvin-ərpəvin nimhakuə kafam mirəh mamvən.”

⁹ Kini taktakun əmə kwən ai ruahuvə min. Mərpəvin-ərpəvin kafan nimhakuə mirəh mamvən.

Nar a kimnor ye Sabat.

¹⁰ Kini nəmehua kape nəmə Isrel kimishek kwən a yame rimnəsanin, mhamə, “Ah. Sabat e towē; kini ripəh natuatukien ye loa kapətawə mə takrəh kafam nimhakuə ye nipig e taktakun.”

¹¹ Kini in rini-pən tuk əriə mə, “Mərig kwən a yame rimnor huvə yo rimini-pə mə jakarpəvin-ərpəvin nimhakuə kafak mameriwək mamvən.”

¹² Kini iriə kimisaiyoh in mhamə, “?Pa rimini-pre tuk ik mə takarpəvin-ərpəvin kafam nimhakuə mirəh mameriwək mamvən?”

¹³ Mərig kwən a rimneinein nhag Yesu, meinai narmamə khapsaah aikin a, kini Yesu rimnap ta irəria.

¹⁴ Kini kwasig ikin, Yesu rimnəm min kwən a ramkwətə ye Nimə Ehua kape Kughen, kini rini-pən tukun mə, “!Eh! !Əm-ru! Naknəsanin ta. Mərig takamərig ik mə takəpəh nor-minien təvhagə has, tamə, nəmhayen kirik tukruə tuk ik yame rahas rapita.”

¹⁵ Məkneikin kwən ai rimavən mini-əsəhpən tuk nəmehua kape nəmə Isrel mimə, “Kwən e yame rimnor huvə yo, nhagin e Yesu.”

¹⁶ Ror məkneikin, nəmə Isrel kimisor ahas pən kimi Yesu, meinai kimisəm mə In rimnor wok ye Sabat.

¹⁷ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Rimik Kughen ramor wok nipig m-fam, kini Yo min yakamor wok ye nipig m-fam.”

¹⁸ Yesu raməgkiar məkna, nəmehua kape nəmə Isrel kimisarkut pik mə tukshopni In. Meinai kimisəm mə rimnakapir Sabat kini mor nar kirik min yame rahas rapita, in e, rimini mə Rimni atuutuk e Kughen, kini In min Kughen.

Ji Kughen ravəhsi-pə nimraghien

¹⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, Ji Kughen reinein norien nar kirik ye kafan atuk nətirigien. Rirkun əmə norien narimnar yamə mine Tatə Kughen ramor, meinai narimnar fam yame Tatə Kughen ramor, Tini min tukraməkeikei mamor.

²⁰ Meinai Tatə Kughen rorkeikei pik Tini, kini mamhajoun In kin narimnar fam yame In tukror. Kini tukripihajoun min narimnar yamə mine khahuvə misapita, taksəm naksakur.

²¹ Ror məkneikin meinai Tatə Kughen rirkun norien narmamə yamə mine kamhamhə khamragh min. Ye norien kirikianə əmə min, Tini rirkun nivəhsi-pənien nimraghien kimi narmamə yame rikin ragien mə tukrivəhsi-pən kimi əriə.

²² Meinai pəh nien mə Kughen tukrəkir narmamə; mərig Tatə Kughen rimivəh-si pən nehuəyen kimi Tini mə In tukrəkir narmamə,

²³ mə narmamə m-fam tukhasiai Tini, rəmhen əmə kin yame kamhasiai Tatə Kughen. Yermamə yame ripəh nisaiyen Tini, to ripəh nisaiyen Tatə Kughen e yame rimnher-pə kin Tini.

²⁴ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame ramərig kafak nəgkiarinen, kini mamhatətə ye Kughen yame rimnher-pə kin Yo mə jakua, in ruivəh ta nimraghien rerin.

* 5:4: Nəgkiarinen ye v. 4 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Jon rimirai əfrakis nəgkiarinen ikin e, ua nikam. 5:10: Jer 17:21 5:17: Jon 14:10 5:18: Jon 10:30,33; 19:7 5:19: Jon 14:10 5:21: Rom 4:17; Jon 11:25 5:22: Jon 5:26-27; 9:39; Wok 10:42 5:23: Luk 10:16; 1 Jon 2:23

Nipig tukrerer ye nimrik, jakpəh nivəhsi-pəniən narpinien kimin. Rinap ta ye kwənmhaan kape nimhəyen muau ime nimraghien.

²⁵ Narmamə yamə mine kimisəwəi kisəmhen kin narmamə yamə mine kwənmhamə ta; mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nipig ramuə - kini ruauə ta - yame iriə tuksərig nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen; kini yamə mine kamhavəh nəgkiarien kafak tukhavəh nimraghien rerin.

²⁶ Tatə Kughen In nuknei nimraghien. Ye norien kirikianə əmə min, In ramor mə Yo Tini, Yo min nuknei nimraghien.

²⁷ Kini In mərəhu-pən nəsaninien mine nehuəyen ye kwermik e Tini mə yo jakəkir narmamə, meinai Yo Ji Yermamə.

²⁸ “Yakaməgkiar məkneikin, naksərig, takhapəh nisakurien. Meinai nipig yame ramuə, narmamə yamə mine kwənmhamə ta tuksərig nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen.

²⁹ Kini iriə tukhatərhav-pə ye nəkwai nimir minə kapəriə. Yamə mine kimisor norien yame ratuatuk tukasəkeikei misərer min mamhavəh nimraghien rerin. Mərig yamə mine kimisor norien has minə tukasəkeikei misərer min ye nimhəyen masərer ye nimrik e Ji Kughen, kini jakni-ərhav kapəriə narpinien.

³⁰ “Mərig Yo to yakpəh norien nar kirik ye nəsaninien əmə kafak. Yo jakəkir narmamə meinai yakamor əmə naha nhagin yame Tatə ramni-pə tuk Yo mə jakor. Kini nipig jakaməkir norien minə kape narmamə, yakirkun mə jakor ye norien yame ratuatuk, meinai yakpəh narkutien mə jakor əmə ye kafak nəsaninien. Mərig Yo, jakaməkeikei mamor əmhen ye nətərigien kape Kughen yame rimnher-pə kin Yo.”

Jon Baptaes mine Nanmin kape Kughen kimirəvəhsi-haktə Yesu; mərig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

³¹ Kini Yesu rimə, “Tukmə Yo atuk əmə yəkvəh-si haktə Yo, narmamə rikiriə tukrəsik mə nəgkiarien kafak ripəh norien nəfrakisien.

³² Mərig kwən min kirik aikin yame ramərer-ərhav mamor əpu Yo. Kini yakirkun mə nəgkiarien yame ramni irak in nəfrakisien.

³³ Apa kupan, nimisher-pən narmamə tiksın khavən misəm Jon Baptaes misaiyoh-pən in mə Yo pa. Kini in rimini nəgkiarien əfrakis irak.

³⁴ Mərig yakpəh nətərigien kin nəgkiarien kape yermamə kirik mə tukrini mə Yo pa. Mərig yakamor nikwənemiə kin nəgkiarien kape Jon, mə takhani nəfrakisien iran pəh Kughen tukrivəh miragh əmiə.

³⁵ Nhajounien kape Jon in rəmhen kin laet. Raməsiə makak huvə. Kini rikimiə ragien tukun kape nipig kwəkwə.

³⁶ Mərig kafak wok ror nirkunien mə Yo e pa, rapita yame Jon rimnor. Rimik rimivəhsi-pə wok e kimi Yo, mə jakor infamien iran. Kini wok e kafak, ramni-ərhav Yo, mamor əpu Yo mə Rimik rimnher-pə kin Yo.

³⁷ Kini Rimik yame rimnher-pə kin Yo, In min ramni-ərhav Yo. Ramni-ərhav pawk Yo, nakhapəh hanə nisərigien nəkwən. Kini nakhapəh hanə nisəmien nimrin nipig kirik.

³⁸ Nəgkiarien kafan rirkək yerkimiə, meinai kimiə nakhapəh nishatəyəyen irak - Yo e yemə Kughen rimnher-pə kin Yo.

³⁹ “Kimiə nakasəvheikin pik nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen, mamhani nəfrakisien iran, meinai naksorkeikei mə tukrivəhsi-pre nimraghien rerin kimi əmiə. Mərig sərig-ru, nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen kasəgkiar irak kini mamhani-ərhav Yo.

⁴⁰ Mərig kimiə nakasəpəh nhauəyen tuk Yo, mə takhavəh nimraghien rerin.

⁴¹ “Yakpəh nərigien mə narmamə kasəgnəgin Yo uə nikam.

⁴² Mərig Yo yakirkun huvə əmiə. Kini yakirkun huvə mə norkeikeiyen kape Kughen rirkək yerkimiə.

⁴³ Yəkməvəh nehuəyen kape Rimik muə, mərig kimiə nakhapəh nhavəhyen Yo yerkimiə, kini rikimiə ripəh nagienien tuk Yo. Mərig tukmə yermamə kirik ruə ye nəsaninien əmə kafan, takhavəh in, rikimiə ragien tukun.

⁴⁴ Nipig m-fam əgkap kimiə naksorkeikei mə narmamə tukamhani vi vi əmiə, mərig nakhapəh nisarkutien tuk norien yamə mine Kughen, yame In pisin əmə In Kughen, tukrini vi vi əmiə tukun. Tukmə nakasərig əmə nərigien kape narmamə, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

⁴⁵ “Mərig pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə yakamni hah əmiə ye nimri Ririk Kughen. Nikam. Mərig Moses e naksəruhu-pən tim tim nərigien kapəmiə iran, in e ramni hah əmiə ye nimri Kughen,

⁴⁶ meinai to kimiə nakpihani nəfrakisien ye Moses, mipihani min nəfrakisien irak, meinai Moses rimnəvsao kin Yo.

⁴⁷ Mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame in rimirai; ror pən, ror neineinien tuk əmiə tuk nhaniyen nəfrakisien irak.”

6

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narmamə khapsaah kin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu rimnəviəfugin ye nu apa Lugun Galili e kamni kimə Lugun Taebirias.

² Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin, meinai kimisəm nimtətien ripsaah yamə mine In ramor tuk nor-huvəyen narmamə yamə mine kamhamhə.

³ Kini Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas, misəkwətə iriə kafan narmamə minə.

⁴ Ye nipig a, lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə Pasova, ruauə pakə.

⁵ Kini Yesu rivaag pirə məm narmamə khapsaah kamhauə. Kini raiyoh Filip mimə, “? Tuhavəh hiə nimri bred rəmhen tuk narmamə minə a?”

⁶ Yesu raməgkiar məknakin mə tukrəm-ru nhatətəyen kape Filip, mərig ruirkun ta naha nhagin yame tukripior.

⁷ Kini Filip rini-pən tukun mə, “!Eh! To kisarakikin pawk tu hundred taosen vatu* ye bred, to ripəh nəmhen-hanəmə-yen kin narmamə.”

⁸ Kini yermamə kirik kape Yesu, naorahi Saemon Pita, nhagin e Andru, rini-pən tuk Yesu mə,

⁹ “Kwajikovə kirik e ravəh bred kirkirip kimnor kin bale, mine kəmam kiraru. Mərig to ripəh nəmhen-əgkəp-ien kin narmamə minə e.”

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Hani-pən tuk narmamə kisəkwətə.” Ikin aikin a, mənvhirik ripsaah ikin, kini iriə kisəkwətə. Narman əmə aikin, ipakə tuk faef taosen.

¹¹ Kini Yesu rimivəh bred, mini vi vi Kughen tukun. Mivəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kasəkwətə. Kini mor min nar kirikianə əmə ye kəmam, məhi-pən kimi narmamə. Kisən rəmhen kin yame iriə kisorkeikei mə tuksən.

¹² Kimisəvigin ta, tupriə rəsiis, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mimə, “Havən mhavai-pən nipərpar nəviginien yame rakwak, tamə rahas.”

¹³ Apa kupan, bred yame kimnor kin bale, iriə fam kirkirip, mərig kimnhapsaah. Narmamə kimisən misəpəh tiksın. Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavən misəwhai nipərpar nəviginien, mhavai-pən ye kəmeiru twelef rokrig huva.

¹⁴ Narmamə kimisəm nimtətien yame Yesu rimnor, khani mhamə, “Nəfrakisien. Profet əfrakis e kape Kughen yame profet minə kimnhani kupan mə Kughen tukrher-pə kin ye tokrei tanə.”

¹⁵ Kini Yesu ruirkun mə narmamə minə a tukhauə misarkut kimin mə In tukror king kin kapəria. Kini rap, mīrerig-faktə min ye tukwas, maməmīr In pisin əmə.

Yesu rameriwək haktə ye nimar mar nu (Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

¹⁶ Nipig mīrh riva, narmamə kafan minə kimnhavirə mhavən ye lugun.

¹⁷ Kini rinəpignəp, mərig Yesu rikək. Məkneikin, kisat-pən ye bot kirik, misəsua mhavirə ye lugun, mhamə taksəviəfugin-pən ye Kapaneam.

¹⁸ Kini nimətag ehua kirik rərər mher-əpu nu, peao-peao rehua.

¹⁹ Kasəsua mamhavan raməhen kin kilometa faef uə sikis†, kini misarha-pən misəm Yesu rameriwək ye nimar-mar nu, mamua ipakə tuk bot. Kini khagin pik.

²⁰ Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Hapəh nhaginien. Yo əmə e.”

²¹ Kini rikiriə ragien mhamə tukrivən ye bot. Nipig Yesu rimnat-pən ye bot, kini kisakur əmə misəm kwənhavhiak apa ikin kimnhamə tukhavhiak ikin.

²² Kəni rikwamer kin, narmamə tiksın yamə mine kimnasəmīr iriə Yesu ye nīkar lugun kwənharkun mə bot kirikianə əmə rimnamərer ifiak e niəv. Kini mharkun mə narmamə kape Yesu minə kimnhavən ye bot a, mərig Yesu rimipəh nivənen iriə miriə.

5:45: Jon 9:28; Rom 2:17 * 6:7: Nəgkiarien kape Gris ramni mə “tu hundred denari.” 6:9: 2 King 4:42-44 6:14: Dut 18:15-19 6:15: Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 † 6:19: Gris ramni “stadia twenty faef uə toti.” 6:20: Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

²³ Kini narmamə tiksin kimnhasi-pən ye taon e Taebirias, misəsua ye bot minə tiksin, mhavhiak ikin Yesu Yermaru rimini vi vi Kughen tuk bred məhi-pən kimi narmamə ikin.

²⁴ Kini narmamə kimisəm mə Yesu mine kafan narmamə minə kwənharkək aikin. Məkneikin kisat-pən ye bot minə tiksin, mhavən apa Kapaneam, mə tuksarha-kin Yesu.

Yesu in bred kape nımraghien

²⁵ Narmamə minə a kimisəviafugin ye lugun, misəm Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yhajoun. ?Nimnhawor-pən iran mine muə eikin e?”[‡]

²⁶ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə pəh nien mə nakasarha-kin Yo meinai Yo yakamor nımtətien, mərig naksarha-kin Yo meinai nımisan bred, tipmiə rəsiis.

²⁷ Mərig ripəh nıhuvəyen mə kapəmiə nəsaninien tukrirkək tuk nıvəhyen bred yame pəh nien mə tuk tu tukrahas mirkək. Kimiə takasəkeikei masəmnhakw tuk nıvəhyen bred yame ramarə rerin. Bred e in e, Yo Ji Yermamə na-jakvəhsi-pre kimi əmiə. Yo e Ji Yermamə, Tata Kughen, rimnhajoun mə rikin ragien tuk Yo.”

²⁸ Kini iriə kimisaiyoh In mhamə, “?Naha norien yamə mine Kughen rorkeikei mə kimawə jakasor?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə takasəkeikei mishatətə irak, mə Kughen rimnher-pə kin Yo. Nar e in e Kughen rorkeikei.”

³⁰ Kini iriə kimisaiyoh min In mhamə, “?Mərig Ik takor naha nımtətien mə kimawə jaksəm kini yakshatətə iram tukun? ?Ik takor naha nhagin?

³¹ Nipig riptawə minə kupən kimiseriwək ye tipəvsik, iriə kimisən ‘mana.’ Nəgkiarinen kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“‘In rimivəhsi-pən bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mə iriə tukasən.’ (Eks 16:4)”

³² Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, pəh nien mə Moses atuk e rimivəhsi-pre nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə taksən. Kafak Tata e in e ravəhsi-pre nəviginien əfrakis yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə kimiə takasən.

³³ Mərig in ai bred kape Kughen, in e yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kini bred e in e ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə ye tanımtanə.”

³⁴ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yemasur, vəh-sipəh bred e kimi əmawə kape nipig m-fam.”

³⁵ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Yo e, yo Bred yame ravəhsi-pən nımraghien. Narmamə yamə mine kamhauə tuk Yo, to khapəh min nisəmkərvəyen. Kini narmamə yamə mine kashatətə irak, to khapəh min nisəkwəkwəyen.

³⁶ Mərig Yo yimini-pre ta tuk əmiə mə nakasəm pawk Yo, mərig nakhapəh nishatətəyen irak.

³⁷ Narmamə yamə minə kafak Tata ravəhsi-pə əriə kimi Yo, iriə tukhauə tuk Yo. Kini narmamə yamə mine tukhauə tuk Yo, to yakpəh nher-yerhav-yen kin əriə tuk nipig kirik.

³⁸ “Meinai pəh nien mə Yo yımasi-pən ye Rao ye Neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə mə jakor əmə narımnar yame yo yakorkeikei. Mərig yımauə mə jakor narımnar minə e yame kafak Tata rimnher-pə kin Yo tukun.

³⁹ Kini In ripəh norkeikeiyen mə jakəpkərhav ye narmamə yamə minə In rimnəhi-pə əriə kimi Yo. In rorkeikei mə, ye Nipig Kwasig, Yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nımhəyen kapəriə.

⁴⁰ Mərig in ai kafak Tata In rorkeikei mə narmamə m-fam yame kamhavaag-pə tuk Yo e Tini, mishatətə irak, tukhavəh nımraghien rerin. Kini ye Nipig Kwasig, yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nımhəyen.”

⁴¹ Nəməhuə kape Isrel kimisərig nəgkiarinen yame Yesu ramni mə In Bred yame ramsi-pən ye rao ye neai, meiwaiyu-pə ye tokrei tanə, kini kamhani hah In tukun,

⁴² mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “Ah. Kwən e in Yesu, ji Josef. Kitawə kharkun kafan tatə mine mamə. ?Rhawor e ramni məkneikin mə In rimasi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə?”

⁴³ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukripəh nəsikien məknenkin.

⁴⁴ Tata Kughen yame rimnher-pə kin Yo, to ripipəh nivi-pəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to ripəh nuayen tuk Yo. Yermamə to ripəh nuə-atukien tuk yo mə jakor in ramragh min ye nımhəyen, ye nipig kwasig.

[‡] **6:25:** Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarinen ye v. 25 in e, “Yhajoun. ?Nımauə naghən?” **6:27:** Aes 55:2; Jon 6:35, 48 **6:29:** Jon 6:35; 1 Tes 1:3; 1 Jon 3:23 **6:31:** Neham 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 **6:33:** Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4; Jon 3:13, 31 **6:34:** Mat 6:11; Jon 4:15 **6:35:** Jon 4:14; 7:37-39; 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 **6:37:** Jon 17:2 **6:39:** Jon 17:2,12; 18:9 **6:44:** Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32

⁴⁵ Nægkiarinen yame profet minə kimnharai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni məkneikin mə,

“ ‘Kughen tukrhajoun narmamə m-fam.’

(Aes 54:13)

Yermamə yame ramətarig kin nhajounien kape Tatə Kughen, in tukramuə tuk Yo.

⁴⁶ Yermamə kirik rikək yame rimnəm Tatə Kughen kin nimrin. Yermamə kirikianə əmə rimnəm, Yermamə e in e rimasi-pən tuk Kughen.

⁴⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kwənhavəh ta nimraghien rerin.

⁴⁸ Yo e bred kape nimraghien rerin.

⁴⁹ Nar apnapig mə ripmiə minə kimisən bred e ‘mana’ ye tipəvsik, mərig kwənhamhə.

⁵⁰ Mərig bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ai taktakun, in ror pisin. Bred e, rameiwaiyu-pə mə narmamə m-fam yamə mine kasən tukhapəh nhamhəyen.

⁵¹ Yo e, Yo bred mragh, yame ramsi-pən ye rao ye neiai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Yermamə yame tukrən bred e, in tukramragh rerin. Kini Bred e, yame jakvəhsi-pre kimi narmamə ye tokrei tanə, in e, niprak.”

⁵² Nægkiarinen a rimnor naməhuə kape nəmə Isrel kasərer masotgoh kimi əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukrhawor pən iran mine mivəhsi-pə nipran mə tuksən?”

⁵³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nakpihapəh nisənien niprak e Ji Yermamə, mīpihapəh nhamimien nitawik, to nakpihapəh nhavəhyen nimraghien rerin.

⁵⁴ Narmamə yamə mine tuksən niprak, mhanim nitawik tukhavəh nimraghien rerin. Kini ye Nipig kwasig, jakor əriə kamhamragh min ye nimhəyen.

⁵⁵ Yakaməgkiar məkneikin meinai ratuatuk mə narmamə tukasəkeikei misən niprak mhanim nitawik.

⁵⁶ Narmamə yamə mine tuksən niprak, mhanim nitawik, tukharpin-pə ye nimraghien kafak. Kini Yo jakripin-pən min ye nimraghien kapəriə.

⁵⁷ “Kafak Tatə rimnher-pə kin Yo yakua, In nuknei nimraghien. Kini Yo yakvəh nimraghien tukun. Ye norien kirikianə əmə min, narmamə yamə mine tuksən niprak tukhavəh nimraghien iran.

⁵⁸ Yo e bred əfrakis, yame ramsi-pən ye Rao ye Neai, mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Bred e ripəh nəmhenien kin bred kupan yame ripmiə minə kimisən [ye tipəvsik]. Nar apnapig mə iriə kimisən bred a, mərig kwənhamhə ta. Mərig narmamə yamə mine kasən bred e, iriə tukhavəh nimraghien rerin.”

⁵⁹ Yesu rimini-ərhav nəgkiarinen e nipig rimnhajoun narmamə apa ye nimə kape nofuginien apa Kapaneam.

Narmamə kape Yesu minə min khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

⁶⁰ Narmamə khapsaah kape Yesu kimisərig nəgkiarinen e yame Yesu rimini, mhamə, “!E-he-! Nægkiarinen e riskai pik. ?Pa e to rini nəfrakisien ye kafan nəgkiarinen?”

⁶¹ Kafan narmamə minə kisəsiwən-əsiwən, mərig In ruvirkun ta nərigien kapəriə, minipən tuk əriə mīmə, “?Rhawor? ?Nətərigien kapəmiə rimneiwaiyu tuk nhajounien e kafak uə?

⁶² ?Mərig tukmə naksəm Yo Ji Yermamə yakamrerig faktə ye rao ye neai ikin yimasi-pən ikin kupan, takhani nəfrakisien irak uə nikam?

⁶³ Nanmin kape Kughen əmə rirkun nivəhsi-pənien nimraghien rerin kimi narmamə. Yermamə to ripəh nivəhyen nimraghien rerin ye nəsaninien əmə kafan. Nægkiarinen minə e yakamni-pre tuk əmiə, iriə nəgkiarinen yamə mine kamhasi-pən ye Nanmin kape Kughen yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə.

⁶⁴ Mərig kimlə tiksin eikin e, nakhapəh nishatəyən irak.” (Yesu ramni məkneikin meinai In ruirkun ta ye nirikakunien mə ni-pa mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran, muirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan).

⁶⁵ Kini Yesu rimə, “Tuk nar e in e, yakwəni-ta tuk əmiə mə Tatə Kughen to ripipəh nivipəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to ripəh nuəyen tuk Yo.”

⁶⁶ Ye nipig a, narmamə kape Yesu khapsaah kimisəpəh In, mhapəh nhakwasigien kin.

Pita ramni-ərhav mə in ramhatətə ye Yesu

⁶⁷ Kini Yesu rimnaiyoh kafan narmamə twelef mīmə, “?Rhawor irəmiə? ?Kimiə min nimnhamə taksəpəh Yo uə?”

⁶⁸ Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mə, “Yermaru. ?Tukmə yaksəpəh Ik, jakhavən tuk pa? Mə ik əmə. Kafam əmə nəgkiarinen ravəhsi-pə nimraghien rerin.

⁶⁹ Kini kimawə yakshatəta iram, minharkun ta mə Ik Yemə Rhakə kape Kughen.”

⁷⁰ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e narmamə twelef kafak. Yo e yimirpen əmiə. Mərig kimiə kirik in yarmha.”

⁷¹ (In ramni Judas, ji Saemon Iskariot, meinai in min kirik ye narmamə twelef kape Yesu, mərig kwasig ikin, rimneighan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan.)

7

Yesu rimnəgkiar kimi naorahini minə

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu ripəh norkeikeiyen mə tukrivən yerkwānu minə ye Judia tuk norien kafan wok. Meinai nəmehuə kape nəmə Isrel apaikin kamharai mhun apsapis tukun mə tukshopni. Kini rirerig min mivən ye provins Galili.

² Mərig nipig ruauə ipakə tuk norien lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə “lafet kape nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə.”

³ Kini naorahi Yesu minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Rhuə mə taktərhav eikin e mamvən apa Judia, pəh narmamə kafam minə apaikin tuksəm nimtətien yamə mine Ik nakamor.

⁴ Yuvən apaikin meinai yermamə yame rorkeikei mə narmamə tukharkun In, to ripəh nerkwaigien kin kafan wok. Mərig tukmə nakirkun norien nimtətien minə, yuvən, mor əpu Ik ye nimri narmamə khapsaah ye nipig kape lafet, pəh narmamə ye tanimtanə tuksəm.”

⁵ Kasəgkiar məknakin meinai nar apnapig mə iriə naorahini atuutuk minə, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Ripəh hanə norien nipig kafak. Mərig kimiə nakharkun nisorien nar ye nipig apnapig əmə.

⁷ Narmamə kape tokrei tanə e, iriə to khapəh nisəməkien əmiə. Mərig iriə tukasəkeikei masəməkin Yo, meinai Yo yakamni-ərhav mə kapəriə norien ripəh natuutukien.

⁸ Kimiə havən ye lafet, mərig Yo to yakpəh nivənien, meinai ripəh hanə norien nipig kafak.”

⁹ Raməgkiar məknakin kini In maməmir əmə apa Galili.

Yesu ramvən ye lafet e kamni kimə “Nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə”

¹⁰ Kini naorahi Yesu minə kimisəkupən mhavən ye lafet a, kwasig ikin, Yesu ripivən. Mərig In rimnaiyu apisapis əmə, mə narmamə tukhapəh nisəmien.

¹¹ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel khapsaah kimnhavən ye lafet a masarhakın In, misaiyoh apnapig əmə narmamə mhamə, “?Kwən e in pukaa?”

¹² Ikin a, narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən mamhani In. Tiksin khamə, “In yemə huə kirik;” mərig tiksin khamə, “Nikam. In rameikuə ye narmamə.”

¹³ Mərig iriə khapəh nisəvsao-ərhavien kin Yesu, meinai kamhagin mə ta mə nəmehuə kape nəmə Isrel kisərig nəgkiarien yame kamhani.

¹⁴ Lafet a ramvən hanə, Yesu rimavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə.

¹⁵ Nəmehuə kape nəmə Isrel kimisərig nəgkiarien kafan, kisakur, mhamə, “? Kwən e rimnhawor mirkun narimnar minə e ye Nəkwəkwə kape Kughen? Yeməhuə kirik kapətawə rimipəh nhajounien In.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəgkiarien yame yakamhajoun narmamə kin, pəh nien mə kafak. Ramsi-pən tuk Tatə Kughen yame rimnher-pə kin Yo.

¹⁷ Narmamə yamə mine nətərigien kapəriə ramskai mə tukzor narimnar yame Kughen rorkeikei, tukharkun mə nəgkiarien kafak ramsi-pən tuk Kughen; pəh nien mə kafak atuk əmə.

¹⁸ Narmamə yamə mine kasəgkiar atuk əmə ye kapəriə nehuəyen, iriə kasor əmə mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə. Mərig Yo yakorkeikei mə narmamə tukhavəh-si haktə nhag yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Yo yermamə kape niniyen nəfrakisien. To yakəpəh neikuəyen.

¹⁹ “Moses rimivəhsi-pre loa kimi əmiə, mərig yermamə kirik rikək irəmiə raməri-pən fam loa minə e. ?Rhawor e kimiə naksarkut mə takshopni Yo?”

²⁰ Kini narmamə khapsaah kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! ?Tukmə ror nanmin has ramərer-pən iram uə, mamor Ik nakamni nəgkiarien ətəwao uə? ?Pa e rimə tukrhopni Ik?”

²¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mima, “Yo yimnor nimtətien kirikianə əmə ye Sabat, nimisəm, niemhaa ramhai əmiə fam tukun.

²² Mærig kimiæ min nakasor wok ye Sabat, mamhavæh nao kimi kwajikovæ minæ, ramæri-pæn loa kape Moses. (Mærig nafrakisien mæ pæh nien mæ Moses rimirikakun norien kape nivæhyen nao kimi narmamæ, mærig kaha minæ apa kupan kimnharikakun).

²³ ?Mærig tukmæ nakharkun nivæhyen nao kimi kwajikovæ minæ ye Sabat, ræri-pæn loa kape Moses, rhawor e niemha ramhai æmiæ nipig yakamor huvæ niprai yermamæ kirik ye Sabat?

²⁴ Takhapæh nisakrien wok yame yakamor ye nærigien æmæ kapæmiæ, mærig taksækir kafak wok ye nærigien yame ratuatak.

Narmamæ kasægkiar ye Kristo

²⁵ Kini ye nipig a, næmæ Jerusalem kimisaiyoh æriæ minæ mhamæ, “?Rhawor? ?Kwæn e In e næmehua minæ kapætawæ khamæ tukshopni In uæ?

²⁶ Mærig sæm-ru. In ramni-ærhav nægkiarien ye nimri narmamæ, mærig næmehua minæ khapæh nhani-pænien nar kirik tukun. ?Tukmæ ror næmehua minæ kwænharkun ta mæ In Kristo, uæ?

²⁷ Mærig kitawæ kharkun rukwanu kwæn e rimasi-pæn ikin. Mærig nipig Kristo tukramua, narmamæ tukseinein mæ risipkaa.”

²⁸ Ye nipig a, Yesu rinamærer ye Nimæ Ehuæ kape Kughen mamævhag kimi narmamæ, kini mamokr-apomh mima, “Kimiæ nakharkun Yo, mharkun ikin yimasi-pæn ikin. Mærig nafrakisien mæ pæh nien mæ yimauæ atuk æmæ ye nærigien kafak. Mærig Kughen rimnher-pæ kin Yo. Kini Kughen In næfrakisien. Kimiæ nakseinein In,

²⁹ mærig Yo yakirkun In, meinai yimasi-pæn iran. Kini In rimnher-pæ kin Yo.”

³⁰ Yesu ramægkiar mæknakin, khamæ tukharaptæraekin In. Mærig yermamæ kirik rikæk yame tukraptæraekin In, meinai ripæh hanæ norien nipig kafan.

³¹ Mærig narmamæ khapsaah kimnhani næfrakisien iran mhamæ, “Tukmæ ror Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen mæ tukrher-pæ kin, meinai kimini mæ nipig Kristo tukramua, tukror nimtætien khapsaah. Kini yermamæ rikæk yame rikun norien nimtætien ripsaah rapita In.”

Mobaël yamæ mine kasarha tuk Nimæ Ehuæ kape Kughen kimnhauæ mæ tukharaptæraekin Yesu

³² Kini Farisi minæ kimisærig narmamæ khapsaah kisæsiwæn-æsiwæn masævsao kin Yesu. Kini Farisi minæ mine jif pris minæ kimisher-pæn kin mobaël yamæ mine kasarha tuk Nimæ Ehuæ kape Kughen mæ tukharaptæraekin Yesu.

³³ Kini Yesu rimæ, “Yo jakamaræ kitawæ-mkimiæ kape nipig kwakwæ æmæ. Kwasig ikin, jakrerig-pæn min tuk Yermamæ yame rimnher-pæ kin Yo.

³⁴ Ye nipig a in a, taksarha-kin Yo mærig to nakhapæh nisæmien Yo; meinai ikin yakamvæn ikin, kimiæ to nakhapæh nhavænien ikin.”

³⁵ Kini næmæ Isrel kimisaiyoh æriæ minæ mhamæ, “?In rimæ tukrivæn hiæ, mæ to kitawæ khapæh nisæmien In? ?Rimæ tukrivæn næm kwænæræus kape næmæ Isrel yamæ mine kisaræ iriæ næmæ Gris apa tanæ pisin pisin minæ, mamhajoun min næmæ Gris uæ?

³⁶ In rimini mæ ye nipig a, kitawæ tuksarha-kin In, mhapæh nisæmien In, meinai kwænmmhan yame In tukrivæn ikin, to kitawæ khapæh nhavænien ikin. ?Nægkiarien e, nipran ramni mæ naha?”

Nu yame ravæhsi-pæ nimraghien rerin

³⁷ Lafet natukror infamien, kamor næviginien yame in rehua rapita næviginien tiks in kape lafet. Kini ye nipig a, Yesu rimnærer ye nimri narmamæ mamokræn apomh mima, “Yermamæ yame rinakwakwæ, pæh in rua tuk Yo, minim nu.

³⁸ Meinai Nækwækwæ kape Kughen ramni mæ, “Yermamæ yame rhatætæ irak, ramhen kin nimri nu yame ravæhsi-pæn nimraghien ramkwor-kwor mhaktæ mokrig yerkin mamaïyu.” (Aes 44:3)”

³⁹ Yesu ramni nuhpikinien a, mamægkiar ye Nanmin kape Kughen yame kwasig ikin tukripivæhsi-pæn kimi narmamæ yamæ mine kashatætæ iran. Mærig ye nipig a, Nanmin kape Kughen ripæh hanæ nuæyen tuk narmamæ, meinai Yesu ripæh hanæ nivænien ye nikakien kafan ye rao ye neai.

Narmamæ kimisæwhai kwhen kapæriæ tuk Yesu

⁴⁰ Yesu ramægkiar mæknakin, narmamæ kimisærig, kini tiks in kamhani mhamæ, “Kwæn e in profet kape Kughen yame profet minæ kimnhani mæ tukrua.”*

7:22: Jen 17:9-14; 21:4; Lev 12:3 7:23: Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 7:24: Aes 11:1-3; Jon 8:15
 7:29: Mat 11:27 7:30: Mat 26:18 7:31: Jon 2:23; 4:48 7:32: Jon 7:45-48 7:37: Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35;
 Rev 22:17 7:38: Jer 2:13; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Rev 7:17 7:39: Jon 1:33; 12:23; 13:31,32; Wok
 2:17,33 * 7:40: Sæm-ru Dut 18:15. Moses rimini mæ profet kirik min tukrua ramhen kin in.

⁴¹ Kini tiksın khamä, “Kwän e in Kristo.”

Märg tiksın khamä, “Nikam. ?Nakhamä ta mä Kristo tukrisi-pän apa Galili uä?

⁴² Näkwäkwä kape Kughen ramni mä Kristo tukramäkeiki misi-pän ye kwänäräus kape King Deved, ye taon e Betlehem, imei Deved kupan.”

⁴³ Ror mäknäikin, narmamä kimsäwhai kwhen kapäria tuk Yesu.

⁴⁴ Tiksın khamä tukharaptäräkin In; märg yermamä kirik rikäk yame tukriraptäräkin In.

Nämehua minä kape nämä Isrel khapäh nhaniyen näfrakisien ye Yesu

⁴⁵ Kini mobael minä kimnhavän misäm jif pris minä mine Farisi minä. Kini nämehua minä a kimsaiyoh mobael minä mhamä, “?Rhawor e nimnhapäh nharaptäräkinien Yesu mhakir mhaü?”

⁴⁶ Kini mobael minä khani-pän tuk äria mhamä, “Yimnhapäh nharaptäräkinien In meinai yermamä kirik ripäh hana nhajounien rämhen kin In.”

⁴⁷ Kini Farisi minä kimnhani-pän tuk äria mhamä, “? Rhawor? ? In rimävi ämia kin nekuäyen kafan uä?

⁴⁸ ?Kapätawä kirik yemehua rikäk mine Farisi kirik yame ramni näfrakisien iran.

⁴⁹ Narmamä apnapig ämä yamä mine kaseinein ägkap loa kape Moses kamhani näfrakisien iran. Päh iriä tukasarä ye narpinien kirik.”

⁵⁰ Kini Nikodimas e, in Farisi kirik. Kini in a iriä min. Kwän a, apa kupan rimavän mamägkiar kimi Yesu. Kini rarar mini-pän tuk äria mämä,

⁵¹ “? Rhawor? Loa kapätawä ramni mä kwasig ikin tukhani-ährav narpinien kape yermamä kirik, tukasäkeiki misäkupan mhavän, misätärg kin nägkiarien kafan, misäm atuutuk naha nhagin yame rimnor.”

⁵² Kini khani-pän tukun mhamä, “? Rhawor? ? Ik min ik yemä Galili, uä? Yuvän-ru mävhäikin Näkwäkwä kape Kughen, mäm atuutuk mä profet a kape Kughen to ripäh nisi-pänien ye Galili.”

⁵³ Kini narmamä kimnharerig-pän yerkwänu minä kapäria.[†]

8

¹ Märg Yesu rimnhaktä fiak ye tukwas e kamni kimä Olif.

Yesu ripäh nägkiar-skaiyen kimi piraovin kirik yame rakwasig apnapig kin narman

² Kani rikwamer kin, Yesu rirerig-pän min ye Nimä Ehuä kape Kughen. Kini narmamä khapsaah kimnhauä, masärer ärkurao iran, kini In räkwätä mamävthag kimi äria.

³ Kini nāmähajoun minä kape loa, mine Farisi minä khakir piraovin kirik mhaüä tukun, misärip-ärhav in ye nimri narmamä. Narmamä kimsäm äpu mä pian a rimnapir iriu yerman pisin.

⁴ Kini iriä kimnhani-pän tuk Yesu mhamä, “Yhajoun. Narmamä kimsäm äpu mä pian e rimnapir iriu yerman pisin.

⁵ Moses rimnärähu loa kirik ye loa kapätawä mamni mä tukmä piraovin yame ramapir-pän apnapig tuk yerman, tukamäkeiki karkwhopni in. (Lev. 20:10; Deut. 22:22-24) ?Märg ik nakmä rhawor?”

⁶ Iriä kimsaiyoh mäknakin masor kiko-iko, mä Yesu tukrini nägkiarien kirik yame ripäh nāmhenien, päh kisäm-pän nar has kirik iran, mhavähsi-pän narpinien kimin. Märg Yesu rapnapig ämä, mämramir, mamrai-pän nar ye nimoptanä kin kwänkwa kwermän.^{*}

⁷ Märg iriä kasäkeiki misaiyoh In. Kini In rärer, mini-pän tuk äria mä, “Nāmhen. Tukmä kimä kirik e ikin e kafan norien has rikäk, päh in tukräkupän markwhopni pian e.”

⁸ Kini In mämramir min mamrai-pän nar ye nimoptanä.

⁹ Kini iriä kimsärg nägkiarien kafan, misäriwäk kirikianä kirikianä misap, ririkakun ye nāwharu minä meriäji nitamaruä. Iriä kimsap, mhapäh ämä Yesu mine pian ai kawämär.

¹⁰ Kini Yesu rhäkimter min mini-pän tuk pian ai mämä, “Pian äp. ?Narmamä minä apa kwänhaukaa? ?Yermamä ruikäk yame tukrini-ärhav kafam narpinien uä?”

¹¹ Kini pian a rimini-pän tukun mämä, “Yemehua. Yermamä rikäk yame to rīvähsi-pä narpinien kimi yo.”

Kini Yesu rini-pän tukun mä, “Ror pän Yo min to yakpäh nivähsi-preyen narpinien kimik. Märg amvän, mäpäh ämä norien yame mine rahas.”

Yesu In rämhen kin nikakien yame ramasia-pen narmamä m-fam ye tokrei tanä

7:42: 2 Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 **7:50:** Jon 3:1 [†] **7:53:** Nägkiarien ye Jon 7:53-8:11 rikäk ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mä Jon rimirai äfrakis, uä yermamä kirik rimnasik-äpnis-pän ye nägkiarien kape Jon.

^{*} **8:6:** Rikimä tukramasik mä Kughen rimirai-pän Natuakämien Ten ye kapier kin kwermän. Eks 31:18; Dut 9:10.

8:7: Dut 17:7; Rom 2:1,22

8:11: Jon 3:17; 5:14

¹² Kini Yesu rini-pən mīn tuk əriə mīmā, “Yo e, yo Nīkhakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Narmamə yamə mine kamhakwasig kin Yo to khapəh niseriwəkien ye nəpignəpien, mərig tukhavəh nīkakien yame ravəhsi-pən nīmraghien kimi əriə.”

¹³ Kini Fərisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Ik nakamni-ərhav məkna kin Ik, mərig yermamə kirik rikək yame tukrərer-ərhav mamni əfrakis mə kafam nəgkiarien raməfrakis. To kafam nəgkiarien rīpəh nəerien.”

¹⁴ Kini Yesu rini mīmā, “Əwəh. Nəfrakisien mə Yo atuk əmə yakamni-ərhav Yo. Mərig nəgkiarien kafak in tukramərer tīmtim, meinai Yo yakirkun aikin yimasi-pən ikin. Kini mīrkun mīn aikin yakamvən ikin. Mərig kimia nakseinein aikin yakamvən ikin mine ikin yimasi-pən ikin.

¹⁵ Kimia e naksəkir norien kape narmamə ye nətərigien əmə kape yermamə. Mərig Yo yakpəh nəkirien norien kape narmamə məkna kin.

¹⁶ Mərig tukmə yakəkir norien kape yermamə, yakamor ye norien yame ratuatuk. Mərig pəh nien mə yakaməkir ye nətərigien əmə kafak, mərig kimru Tatə Kughen yame rīmnher-pə kin Yo, kapəmru nəkirien kirikianə əmə.

¹⁷ Kimirai ye loa kapəmia kimə, “Tukmə yermamə kīraru karəni nar kirikianə əmə, pəh narmamə tukharkun mə nəgkiarien kapəriu raməfrakis.” (Dut 19:15)

¹⁸ Kini taktakun ai, Yo yakamni-ərhav Yo, mərig Rīmīk yame rīmnher-pə kin Yo, ramor nəgkiarien kafak ramərer tīmtim.”

¹⁹ Kini kimisaiyoh In mhamə, “?Mərig kafam hiə tatə?”

Kini In rīmā, “Kimia nakseinein Yo, miseinein mīn Tatə kafak. Nakpiharkun Yo, to nakpiharkun mīn kafak Tata.”

²⁰ Yesu rīmīni nəgkiarien a nīpig in rīmnamhəjoun narmamə apa ikin kamərhəu-pən mane ikin ye Nīmə Ehuə kape Kughen. Mərig kwən kirik rikək yame to rīvən mīraptərekin In meinai rīpəh hanə norien nīpig kafan.

Yesu ramni mə In rīmāsi-pən ye rao ye neai

²¹ Kini Yesu rīmīni-pən mīn tuk əriə mīmā, “Tuk nīpig kirik, jakirkək, kini kimia taksarha kin Yo. Mərig nīpig takhamhə, narpinien kape təvhagə has kapəmia tukraməmīr irəmia. Kimia nakseinein nhavəniyen aikin yakamvən ikin.”

²² Nīpig rīmīni məkna kin, mukreikin kapən kapə nəmehuə kape nəmə Isrel. Khamə, “?Rhawor e kitawə kaseinein nhavəniyen aikin ramvən ikin? ?Tukmə ror tukrhopni atuk In uə?”

²³ Mərig Yesu rīrpīn nəgkiarien mīmā, “Kimia, iməmia eikin e. Mərig Yo yakmasi-pən apa ye rao ye neai meiwaiyu-pə. Tokrei tanə e pəh nien mə imak ikin.

²⁴ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əriə mə kimia takhamhə, narpinien kape təvhagə has kapəmia tukraməmīr irəmia. Tukmə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien mə yo e Kristo, nīpig takhamhə, narpinien kape təvhagə has kapəmia tukraməmīr irəmia.”

²⁵ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “!Eh! ?Ik pa en?”

Kini In rīmīni-pən tuk əriə mə, “Yo e yakaməvsao kin Yo ye nīpig yame yimīrikakun nhəjounien kafak meriaji-pə e taktakun.

²⁶ Yakirkun nīniyen narīmnar rehuə irəmia, mīvəhsi-pre narpinien ehə kimī əmia. Mərig jakamni əmə nəgkiarien yame Yermamə yame rīmnher-pə kin Yo ramni-pə tuk Yo. Nəgkiarien yame In ramni raməfrakis. Kini yakamni-ərhav pən nəgkiarien kimi narmamə fam ye tokrei tanə yame In ramni-pə tuk Yo.”

²⁷ Mərig iriə khapəh nharkunien mə Yesu raməgkiar ye Rīmni Kughen.

²⁸ Ror pən, In rini-pən tuk əriə mə, “Nīpig kimia takpiharuk haktə Yo, Ji Yermamə, mīpiharkun mə nəgkiarien yame yakamni irak in raməfrakis. Kini mīpiharkun mīn mə yakpəh norien nar kirik ye nətərigien əmə kafak, mərig yakamni əmə nəgkiarien yame Rīmīk ramni-pə tuk Yo.

²⁹ Yermamə yame rīmnher-pə kin Yo ramarə kimru mīn. In rīpəh nəpəhyen Yo yakəriwək Yo pisin. Meinai nīpig m-fam yakamor naha nhagin yame In rorkeiki.”

³⁰ Yesu ramni nəgkiarien e, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

Mikip Ebrahim əfrakis minə mine ji Setan minə

³¹ Kini Yesu rīmnəgkiar kimi nəmehuə kape nəmə Isrel yamə mine kimnhani nəfrakisien iran mīmā, “Tukmə nakharaptərekin tīm tīm nəgkiarien yame yakamni-pre tuk əriə, kimia atuatk e narmamə kafak minə.

³² Kini kimia takharkun nəfrakisien. Kini nəfrakisien en tukririsin əmia nakhapiəpiə.”

8:12: Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Esik 1:26-28; Mat 5:14; Jon 1:4-5; Hib 1:3; Rev 21:23-24

8:13: Jon 5:31 **8:14:** Jon 13:3; 16:28 **8:18:** Mak 1:10-11; Jon 1:33-34 **8:19:** 1 Jon 2:23 **8:23:** Jon 3:31

8:28: Jon 3:14; 12:32-33; 14:24 **8:29:** Jon 4:34; 5:30; 6:38; 16:32 **8:31:** 2 Jon 1:9 **8:32:** Rom 8:2; 2 Kor 3:17; Gal

³³ Kini iriä kimnhani-pæn tukun mhamä, “! Ah! Kitawä e kwänäräus kape Ebrahim. Kitawä khapäḥ nisor-atuä-kinien kape yermamä kirik. ?Rhawor e nakamni mä nar kirik tukramäkeikei mirisin amawä yakhapiäpä?”

³⁴ Kini Yesu rini-pæn tuk äriä mä, “Yakamni-pre äfrakis tuk ämiä mä narmamä yamä mine kator norien has, norien has ramarmaru iräriä, mamraptäräkin äriä mamor äriä kamhauä yorwok minä kafan.

³⁵ Kini nakharkun mä yorwok kirik, kafan yemehüä to ripäh neighanien kin in mä tukramarä ye nimä kafan. Märig yemehüä rameighan ämä kin tini mä tukramarä ye nimä kape yamehüä kape nipig m-fam.[†]

³⁶ Ror pæn, tukmä Yo Ji Kughen yakamrisin ämiä, jakrisin äfrakis ämiä nakhapiäpä.

³⁷ Yakirkun mä kimia kwänäräus kape Ebrahim. Märig nakasarha-kin swatuk tuk nhopniyen Yo, meinai nakhapäh nisorkeikeiyen mä taksätärig kin kafak nägkiarien.

³⁸ Yo yakamni narimnar minä e yame yimnäm kafak Tatä ramor. Märig kimia nakasor narimnar yame kapämia tatä minä kimnhani-pre tuk ämiä.”

³⁹ Kini iriä kimnhani-pæn tukun mhamä, “Märig rimtawä e Ebrahim.”

Kini Yesu rimini-pæn tuk äriä mimä, “To ripi mä kimia kwänäräus atuätuk kape Ebrahim, to norien kapämia ripiamhen kin norien kape Ebrahim kupan.

⁴⁰ Yo yakamni-pre nägkiarien äfrakis tuk ämiä yame Kughen rimini-pä tuk Yo. Märig kimia nakhamä takshopni Yo. Märig to Ebrahim ripäh norien mäknenkin.

⁴¹ Kimia nakasor ämä norien kape tatä atuätuk kapämia.”

Kini iriä kimnhani-pæn tukun mhamä, “Päh nien mä kimawä e kwajikovä kape swatuk. Kughen pisin ämä In rimimawä.”

⁴² Kini Yesu rini-pæn tuk äriä mimä, “To ripi mä kapämia äfrakis e tatä Kughen, to nakpisorkeikei Yo, meinai Yo yimasi-pæn iran, müä eikin e. Päh nien mä yimauä ye kafak närigien. Märig yimauä meinai In rimnher-pä kin Yo.

⁴³ ?Märig rhawor e nakhapäh nharkunien niprai nägkiarien kafak? Meinai nakhapäh nisorkeikeiyen mä taksärig nägkiarien kafak.

⁴⁴ Kimia, norien kapämia ramhen ämä kin rimimia e Setan. Kini nipig m-fam naksorkeikei mä takasor näkwan. Norien kafan yame in rimirikakun mamor, ramor hanä. In yermamä kape nhopniyen yermamä. In ramämäkin näfrakisien, meinai näfrakisien rikäk iran. In rameikuä mäknakin meinai in a norien hanä kafan. In yeikuä, mine tatä kape neikuäyen.

⁴⁵ Märig Yo yakamni-pre ämä nägkiarien äfrakis tuk ämiä. Ror pæn, nakhapäh nhaniyen näfrakisien ye kafak nägkiarien.

⁴⁶ Yo yakpäh hanä norien norien has; ror pæn kimia kirik ripäh hanä näm-pä-yen nar has kirik irak. Yakamni-pre nägkiarien äfrakis tuk ämiä. ?Rhawor e nakhapäh nhaniyen näfrakisien irak?

⁴⁷ Narmamä kape Kughen kator näkwai Kughen; märig päh nien mä kimia kwajikovä minä kape Kughen, nakhapäh nisorien näkwan.”

Yesu In yerpirig rapita Ebrahim

⁴⁸ Kini nämehüä kape nämä Isrel kimishek In mamhani mhamä, “!Man! Yakwäsäm äpu ik, mharkun mä ik pä. Ik näkämhen kin yemä Sameria kirik yame nanmin has ramärer-pæn iran.”

⁴⁹ Märig Yesu rimä, “Nanmin has rikäk irak. Märig yakamsiai Rimik; kini kimia nakhapäh nhasiayen Yo.

⁵⁰ Yo yakpäh narkutien mä nhagik tukrehüä; märig yermamä kirik aikin yame ramarkut mä nhagin tukrehüä. Kini In tukripiäkir narmamä m-fam.

⁵¹ Yakamni-pre äfrakis tuk ämiä mä yermamä yame ramor kafak nägkiarien to ripäh nimhøyen tuk nipig kirik.”

⁵² Kini nämehüä kape nämä Isrel kimnhani-pæn tukun mhamä, “! Yakwänharkun ai taktakun mä nanmin has ramärer-pre iram! Meinai Ebrahim rimamhä, kini profet minä kimnhamhä min, märig Ik nakamni mä yermamä yame ramor näkwam to ripäh nimhøyen tuk nipig kirik.

⁵³ ?Nakmä Ik nakehüä rapita Ebrahim e riptawä yame ruamhä ta, mine profet yamä mine kwänhamhä ta? ?Nakmä ik e pa?”

8:34: Rom 6:12-23; 1 Jon 3:8-9 † 8:35: Ye nuhpikiniyen e, Yesu ramni mä nämä Isrel kisämhen kin slef yame kasarä iruä tuk promes mine nimä kape king. Nar apnapig Kughen rimirpen nämä Isrel mä kafan narmamä, märig in rivähsi-ta nehuayen kapäriä, kiseiwaiyu ägkap ramhen kin slef yame kafan niuväyen uä nautä rikäk. 8:35: Gal 4:30 8:37: Jer 9:25-26; 1 Jon 3:10 8:39: Rom 2:28-29; 9:7-9 8:42: 1 Jon 5:1 8:44: 1 Jon 3:8 8:51: Jon 11:26 8:53: Jon 4:12

⁵⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “To yakvəhsi-haktə atuk Yo mamor nhagik ramehuə, kafak nəgkiarien in ror nar apnəpəg əmə kin. Mərig kafak Tata e yame kimie nakamhani mə In Kughen kapəmie In ravəhsi-haktə Yo, mamor nhagik ramehuə.

⁵⁵ Kimie nakseinein pawk In; mərig Yo yakirkun In. To yakpini mə yakeinein In, mipiua yeikuə rəmhen kin yame kimie nəmeikuə minə. Mərig yakirkun In mamor nəkwan.

⁵⁶ Ripmie e Ebrahim rikin ramagien pik mə tukripiəm nipig kafak yame tukripiua. Kini nipig in ruirkun mə nipig kafak rinamua, kini rikin ramagien əmə tukun.”

⁵⁷ Kini nəmehuə kape Isrel kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! Ik tamarua əmə kirik, kafam newk ripəh hanə neriaji-pənien fifti. ?Rhawor e nakamni mə nimnəm yemə tu e Ebrahim?”

⁵⁸ Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmie mə Ebrahim ripəh hanə narhayen, Yo yaknarə ta.”

⁵⁹ Məkneikin khapik kapier asur minə mə tuksarkwhopni In kin. Mərig Yesu rimnerkwaig, map ta irərie ye Nimə Ehuə kape Kughen mamvən.

9

Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik

¹ Nipig kirik, Yesu rinaməriwək mamavən, kini məm kwən kirik nimrin rimapis hanə.

² Kini narmamə kape Yesu khauə mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Kwən kirik e rimnarha, nimrin ruapis ta. Takni-ru mə rhawor ror məknakin. ?Ravəh narpinien ye norien has kape tatə uə mamə kafan, uə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan yame rimnor?”

³ Mərig Yesu rimə, “Nimri kwən e ramahas, mərig pəh nien mə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan, uə kape tatə uə mamə. Mərig nimrin ramapis məkneikin mə Kughen tukrhajoun kafan wok ye nimraghien kafan.

⁴ Kitawə kasarə ye nipig kape nikakien, tukasəkeikei masor wok kape Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Mərig nipig kape nəpignəpien tukruə, tukseinein nisorien wok ye nipig a.

⁵ Nipig yakamarə ye tokrei tanə e, Yo nikakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.”

⁶ Yesu rini-ta nəgkiarien a, mivəh nimoptanə mərig-əvhin, rəptig, mərəhu-pən ye nimri yermamə a.

⁷ Mini-pən tukun mīmə, “Takvən mar ye nu apa Saeloam.” (Nhag e Saeloam, nipran ramni mə, “Kher-pən kin.”) Kini ai rimavən, mar ye nu, kini marha məməm nar, mərərig-pən iman yerkwanu.

⁸ Kini namə iman ikin, mine narmamə yamə mine kharkun in, mə in yermamə kirik yame nipig m-fam ramaiyoh-pən kin mane, kimisəm in, kisakur. Misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “!Eh! ?Kwən e in e yermamə yame nipig m-fam in ramkwətə mamaiyoh-pən kin mane kimi narmamə, uə nikam?”

⁹ Kini tiksin khamə, “Əwəh. Mə in.”

Mərig tiksin khamə, “Nikam. To nakəm, nakmə in. Mərig pəh nien mə in.”

Mərig kwən a rimə, “!Mə yo e!”

¹⁰ Kini iriə kasəkeikei kimin mə tukrini mə rimnhawor nimrin rhuva.

¹¹ Kini in rimə, “Kwən e, nhagin e Yesu, in rimivəh nimoptanə mərig-əvhin rəptig, mərəhu-pən ye nimrik mir, mini-pə tuk yo mə jakvən ye nu apa Saeloam, mar. Kini yakvən mar. Məkneikin məm nar.”

¹² Kini iriə kisaiyoh-pən min in mhamə, “?Mərig kwən en ramarə hiə?”

Kini in rimə, “?Hei? Yakeinein.”

¹³ Kini khakir in mhaue kimi Farisi minə.

¹⁴ Nipig Yesu rimivəh nimoptanə mərig əvhin rəptig mərəhu-pən ye nimrin mir, nipig a ye Sabat.

¹⁵ Ror pən, Farisi minə min kisaiyoh-pən kwən a mhamə, “?Rhawor nimrin rhuva?”

Kini kwən a rini-pən tuk əriə mīmə, “Yesu rimnor-pən nimtəgei ye nimrik, kini yimavən mar, kini nimrik rhuva.”

¹⁶ Kini Farisi minə kimisəwhai kwhen kiraru kapəriə tuk nəgkiarien a. Tiksin kimnhani mhamə, “Tukmə ror məkneikin, Yesu ripəh nisi-pənien ye Kughen, meinai In rimnakapir Sabat.” Mərig tiksin khamə, “Nikam. Ramsi-pən ye Kughen. Meinai yor təvhagə has to ripəh norien nimtətien minə məknakin.”

¹⁷ Kini iriə kisaiyoh min kwən a nimrin ramapis kupan, mhamə, “?Kwən a rimnor huvə nimrin, nakmə In naha yermamə? ?Kini rikim ramhaw-əsik?”

‡ 8:58: Əm-ru Jon 1:1; 17:5; 17:24.

8:59: Lev 24:16

9:2: Luk 13:2-3

9:3: Jon 11:4

9:4: Jon 12:35-36

9:5:

Jon 1:4 9:7: Aes 35:5

Kini in rini-pən tuk əriə mīmā, “In profet kirik.”

¹⁸ Mərig nəmehua minə kape nāmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien iran mə in apa kupan kwən a nimirin rimapis, mərig taktakun ai raməm nar. Ror pən, kisokrən kin rimni mine nisini kiraua.

¹⁹ Kisaiyoh-pən əriu mhamā, “?Rhawor? ?Kapəmuru e kwajikovə uə? ?Rimnarha nimirin ripis uə nikam? ?Rimnhawor nimirin rhuvə?”

²⁰ Kini rimni mine nisini krāmā, “Yakrarkun mə kapəmru e kwajikovə. Nipig rimnarha, nimirin ripis.

²¹ Mərig yakweinein mə rimnhawor nimirin rhuvə. Maweinein mə pa nhagin rimnor huvə nimirin. Saiyoh in. Mə rikin rinara ta. In rirkun nəvsaoyen kin in.”

²² Karəni məknakin meinai krəgin kin nəmehua minə kape nāmə Isrel, meinai nāmə Isrel kimnhani əutən mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav mə Yesu in Kristo, tukhapəh niseighanien kin rauru-pən ye nimə kape nufuginien.

²³ Ror pən, rimni mine nisini kirəni mīrāmā, “Saiyoh in. Mə rikin rinara ta.”

²⁴ Kini kisokrən min kin kwən a yame kupan nimirin rimapis, mə tukruə mərəy ye nimiria. Kini kashek in mhamā, “Ni əfrakis əmā, mivəhsi-haktə nhag Kughen. * Kitawə kharkun mə Yesu In yor təvhagə has əmā.”

²⁵ Mərig kwən ai rimə, “Yo yakeinein mə kwən a in yor təvhagə has uə nikam. Nar kirikiana əmā yame yo yakirkun. Apa kupan, nimirin rimapis. Mərig taktakun ai, yaknaməm nar.”

²⁶ Kini kisaiyoh-pən min in mhamā, “?Rimnhawor ik? ?Rimnhawor mor huvə nimirin?”

²⁷ Mərig in rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmā, mərig kimiə nakhapəh nisətarigien kin yo. ? Rhawor nakhamə jakəvsao min kin? ?Kimiə min nakhamə takhauə narmamə kape Yesu minə, uə?”

²⁸ Kini iriə kashek in, mamhani hah in, mhamā, “!Ah! !Ik e kafan kirik yermamə! Mərig kimawə narmamə kape Moses.

²⁹ Kimawə yakharkun huvə mə Kughen rimnəgkiar kimi Moses; mərig kimawə yakseinein mə kwən en rimasipkaa.”

³⁰ Kini kwən ai rimə, “!Nəfrakisien! Kwən a rimnor huvə nimirin, mərig kimiə nakseinein mə rimasipkaa.

³¹ Kitawə kharkun mə Kughen ripəh nətarigien kin yor təvhagə minə. Mərig yermamə yame ramsiai Kughen, mamor nəkwən, kini Kughen ramətarig kin!

³² Yermamə kirik rikək yame rirkun nor-huvəyen yermamə rimnarha əmā nimirin ripis.

³³ To Yesu ripipəh nīsi-pəniyen ye Kughen, to ripipəh norien nar kirik.”

³⁴ Kini iriə kimishek min in mhamā, “!Kəsi! Ik yermamə kape norien has nipig mifam, ririkakun ye nipig yame nimirin-pə, muə meriaji-pə ai taktakun. ? Rhawor e nakmə takhajoun əmawə?” Kini kisher-ye-rhav kin In ye nimə kape nufuginien.

Yermamə yame reinein Yesu, in ramhen kin nimirin pis

³⁵ Kini Yesu rimnarig nəvsaoyen kin, mə kimnher-ye-rhav kin kwən ai ye nimə kape nufuginien. Kini rivən mivaag-pən kin, maiyoh-pən in mīmā, “?Ik nakamni nəfrakisien ye Ji Yermamə?”

³⁶ Kini kwən a rimə, “Yemehua. ?Ji Yermamə e pa? Ni-pə huvə tuk yo, pəh jakni nəfrakisien iran.”

³⁷ Kini Yesu rini-pən tukun mīmā, “Ik naknəm ta In. Yo e yakaməgkiar kimik ai taktakun.”

³⁸ Kini kwən ai rimə, “Yermaru. Yo yakamhatətə iram.” Kini in mənimkur maməhuak kimin.

³⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mīmā, “Yo yimauə ye tokrei tanə mə jakəkir narmamə. Mor narmamə yamə mine khapəh nisəm-huvəyen nar, kisəm huvə nar. Mamor narmamə yamə mine kasəm huvə nar, iriə tukhapəh nisəmien nar.”

⁴⁰ Kini Farisi minə tiksin kimisərig nəgkiariyen kafan mhamā, “? Rhawor? ? Nakmə nimirimawə ripis min uə?”

⁴¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmā, “To nakpihani-ərhav mə nakhapəh nisəm-huvəyen nar, to nakpihapəh nhavəhyen narpinien tuk təvhagə has kapəmiə. Mərig kimiə nakhamə ta mə naksəm huvə nar, kini narpinien kape təvhagə has kapəmiə raməmīr hanə irəmiə.”

10

Yesu ramni nuhpikiniyen ye yermamə yame ramarha tuk sipsip

* **9:24:** Nəmehua minə kimnhani-pən tuk kwən a “Vəh si haktə nhag Kughen” nipran ramni mə khamhə Yesu tukrivəh kwasu ye nhag Kughen. 3m-ru Jos 7:19. **9:28:** Jon 5:45 **9:31:** Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 **9:33:** Jon 3:2 **9:34:** Jon 9:2; Aes 66:5 **9:36:** Rom 10:14 **9:37:** Jon 4:26 **9:38:** Mat 28:9 **9:39:** Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 **9:40:** Rom 2:19 **9:41:** Jon 15:22,24; Hib 10:28-31

¹ Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə yəkrəh kirik rimə tukrivən məkrəh kin sipsip, to ripəh nukuraoyen ye kwəruə; mərig tukrivəro kin kəupə.

² Mərig yermamə yame ramarha tuk sipsip in tukrukuraō-pən ye kwəruə.

³ Yermamə yame ramarha tuk kwəruə, nipig m-fam in raməhitə ye kwəruə tuk kwən a, kini sipsip minə kharkun rikin. Nipig m-fam in ramokrən kin nhagriə kirikianə kirikianə, kini kamhatarhav.

⁴ Mokrən fam kin sipsip minə kafan, maməkupən; sipsip minə kafan kamhakwasig kin, meinai kharkun rikin.

⁵ Mərig to khapəh nhakwasigien kin yermamə apnapig. Nikam. Tukmə yermamə apnapig, kisapta iran, meinai kaseinein rikin.”

⁶ Yesu ramni nuhpikinin, mərig narmamə kaseinein niprai nəgkiarien kafan.

⁷ Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Yo e, yo kwəruə yame sipsip minə tukhakuraō-pən ikin.

⁸ Narmamə yamə mine kimisəkupən irak, iriə yeməkrəh minə. Sipsip minə khapəh nisətarigien kin əriə.

⁹ Yo e yo kwəruə. Narmamə yamə mine tukhakuraō-pə yakamərer ikin, Kughen tukrivəh miragh əriə. Tukhauə imə masəriwək misavən masən mənvhirik yame rhuvə.

¹⁰ Mərig yəkrəh ramuə imə tuk nar kirikianə əmə. Ramuə tuk nəkrəhyen, mine tuk nhopniyen, mine tuk noriahyen nar. Mərig Yo yakamuə mə takhavəh nimraghien. Kini nimraghien e in rukwar kin nihuvəyen minə fam.

¹¹ “Yo e Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə, in rameighan kin kafan nimraghien mə tukrivəh miragh əriə.

¹² Mərig yorwok yame ramor əmə wok tuk nərok, sipsip minə pəh nien mə kafan. Kini nipig tukmə rəm kuri aparū minə kamhauə, in rap, mipəh sipsip minə. Kini kuri aparū minə tukhauə misas sipsip minə, misəko rik rik əriə.

¹³ Yorwok a tukrap meinai in ramor əmə wok tuk nərok. Ripəh nərig-pikien sipsip minə.

¹⁴⁻¹⁵ “Yo e, Yo Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Tata Kughen rirkun Yo, kini yakirkun In. Ye norien kirikianə əmə min, Yo yakirkun kafak sipsip minə, kini iriə kharkun min Yo, kini yakeighaan kin nimraghien kafak tuk nivəh-miraghien əriə.

¹⁶ Kini kafak min tiksın aikin sipsip, yamə mine khapəh nisəmırien ye kəupə e. Iriə min, tüksarig rikik. Kini iriə fam tukhauə kirikianə. Yo pisin əmə jakamarha huvə tuk əriə.

¹⁷ Kafak Tatə In rorkeikei pik Yo meinai yakeighaan kin kafan nimraghien tuk nivəh-miraghien sipsip minə kafak. Kini kwasig ikin jakamragh min.

¹⁸ Yermamə kirik rikak yame to rıvəhsi-ta nimraghien kafak. Yo pisin əmə yakavəh nehuəyen tuk nivəhsi-pən-ien kafak nimraghien, mine tuk nimragh-minien. Kafak Tatə rimini-pə tuk Yo mə jakor məknakin.”

¹⁹ Kini nəmehua kape nəmə Isrel minə kimisəwhai min kwhen kapəriə tuk nəgkiarien a.*

²⁰ Iriə khapsaah kimnhani mhamə, “Kwən a, nanmin has kirik ramərer-pən iran. Kapən kapə rətəwao. ?Nakshawor masətarig kin In?”

²¹ Mərig tiksın khani mhamə, “Nəgkiarien a pəh nien mə nəgkiarien kape yermamə yame nanmin has yame ramərer-pən iran. ?Rikimıə raməsik mə ta mə nanmin has rirkun nor-huvəyen nimrin pis rarha min, uə?”

Narmamə kasəmakin Yesu meinai In ramni mə In Ji Kughen

²² Ruauə ye nipig yame nəmə Isrel kasor lafet kirik kamni kimə “Dedekesen” apa Jerusalem. Nipig a, nipig kape nokieiyen.

²³ Kini Yesu rinaməriwək ye nikar Nimə Ehuə kape Kughen, ye kwənminhan kirik kamni kimə “Vranda Kape King Solomon.”

²⁴ Kini nəmehua kape nəmə Isrel tiksın kimnhauə misarkuraō iran. Misaiyoh In mhamə, “?Rhawor nakpəh norien Ik ror nirkunien ye nərigien kapəməwə mə Ik pa? Tukmə Ik Kristo, ni-pə huvə tuk əməwə.”

²⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yo yakwəni-pre ta tuk əmiə, mərig nakhapəh nishatəyən irak. Nımtətien yamə mine yakamor ye nhag Tatə kafak, iriə kasor kafak nəgkiarien mə in raməfrakis.

²⁶ Mərig kimıə nakhapəh nishatəyən irak, meinai kimıə pəh nien mə kafak sipsip minə.

10:1: Jon 10:8,10 **10:7:** Jon 1:51; 14:6 **10:8:** Jer 12:1; Esik 34:2 **10:9:** Sam 118:20,22-24 **10:10:** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 **10:11:** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1 Pita 2:25; 5:2-4; Heb 13:20; Rev 7:17; Jon 15:13; 1 Jon 3:16 **10:14-15:** Mat 11:27 **10:16:** Aes 56:8; Jon 11:52; Wok 10:34,35; Rom 1:16; Efes 3:6
10:17: Aes 53:12 **10:18:** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hib 5:8 * **10:19:** 3m-ru Jon 9:16. **10:21:** Eks 4:11 **10:24:** Luk 22:67-71 **10:25:** Jon 5:36; 8:58; 14:11 **10:26:** Jon 6:44

²⁷ Kafak sipsip minə kasərig rikik mharkun Yo. Kini yakirkun huvə əria. Kini iriə kamhakwasig kin Yo.

²⁸ Kini Yo yakvəhsi-pən nımraghien rerin kimi əria. To iriə khapəh nhamhəyen tuk nıpig kirik. Kini yermamə kirik rikək yame to rıvəhsi-ta əria ye kwermik.

²⁹ Kafak Tatə yame ravəhsi-pə əria kimi Yo, In yerpırig rapita narımnar fam. Kini yermamə kirik rikək yame to rıvəhsi-ta əria ye kwermın.

³⁰ Kimru kafak Tata, kimru kirikianə əmə.”

³¹ Raməgkiar məknakin, nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhapik kapier apig mhamə tuk-sarkwhopni In.

³² Mərig Yesu rimini-pən tuk əria mə, “Kafak Tatə rimivəhsi-pə nəsaninien kimi Yo, yakamor nımtətien huvə minə ripsaah ye nımrımıə. ? Yımnor naha nımtətien rahas nakhamə taksarkwhopni Yo tukun?”

³³ Kini iriə khamə, “Pa rimə yakhamə jaksarkwhopni Ik tuk nımtətien kirik yame Ik nımnor. Mərig yakhamə jaksarkwhopni Ik meinai nəgkiarien kafam ramni hah Kughen. Ik yermamə apnapig əmə kirik, mərig nakamni mə Ik Kughen.”

³⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əria mə, “In apa kupan, kimirai-pən ye loa kapəmiə mə Kughen rimini-pən tuk əria mə, ‘Kimiə naksəmhen kin kughen minə. (Sam 82:6)’

³⁵ Kini kitawə kharkun huvə mə Nəkwəkwə kape Kughen to rıpəh nukreikinien. ?Tukmə Kughen rimini-pən tuk narmamə tiksin apa kupan mə iriə kisəmhen kin Kughen,

³⁶ rhawor e nakashek Yo mamhani mə yakamni hah Kughen meinai yakamni mımə Yo Kwajikovə kafan? Tatə Kughen rımnərəhu karin Yo mə Yo pisin əmə e Kafan, mher-pə kin Yo ye tokrei tanə.

³⁷ To yakpıpəh norien nımtətien yamə mine Kafak Tatə ramni-pə tuk Yo, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

³⁸ Mərig nar apnapig nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kafak, mərig takhani nəfrakisien irak meinai yakamor nımtətien minə kini nımtətien minə a kasor əpu Yo, mə takharkun mə nımraghien kape Tatə Kughen raməmır irak, nımraghien kafak raməmır ye Tata.”

³⁹ Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptərəkın In. Mərig In rapta irəriə.

⁴⁰ Kini mivən məviəfugin ye nu apa Jodan, mamvən ikin Jon rımnor baptaes ye narmamə ikin kupan. Kini mamarə apaikin.

⁴¹ Kini narmamə khapsaah kimnhavən misəm In, mhani-pən tuk əria minə mhamə, “! Man! Jon rıpəh nor-pawk-əyen nımtətien kirik, mərig nəgkiarien yame in rımnamni ye kwən e ruauə minor nəfrakisien kin.”

⁴² Kini narmamə khapsaah aikin a kimnhani nəfrakisien ye Yesu.

11

Lasaros rimamhə

¹⁻³ Kini yemə Betani kirik, nhagin e Lasaros. Betani e yerkwanu imei Meri mine Mata. Meri a in a kwasig ikin rəvit-pən senta ye niyu Yesu Yermaru kapətawə, mırəh nıkwənən mamrai niyun kin. Kini Lasaros ramhə, məkneikin, nowini mir kwher-pən nəgkiarien tuk Yesu mə, “Yermaru, ik kirik yame nakorkeikei pik, in ramhə.”

⁴ Yesu rımnərig nəgkiarien a, mımə, “Lasaros ramhə, mərig nımhəyen tukrıpəh nıvəhyen in. Nəmhəyen a kafan tukror nımtətien ye nəsaninien kape Kughen. Kini nəmhəyen kafan in swatuk tuk Kughen tuk nıvəhsi-haktəyen Yo e kafan kwajikovə.”

⁵ Yesu rorkeikei pik Mata mine naorahini, mine kapəriu kakə Lasaros.

⁶ Mərig nıpig rımnərig pawk mə Lasaros rimamhə, In rımnarə Jodan mivəh nıpig kiraru min.

⁷ Kini mini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Pəh kharerig-pən min [ime Lasaros] ye provins Judia.”

⁸ Mərig kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Taktakun əmə kwuse, nəmehuə kape nəmə Isrel apa Judia kimnhamə taksarkwhopni Ik kin kapier apig. ?Mərig Ik nakmə tukharerig-pən min aikin?”

⁹ Kini Yesu rimini-pən nuhpikinien kirik kimi əria mımə, “Kimiə nakharkun mə nıpig rarə kape nıraanien rəmhen tuk norien wok kirik. To yermamə kirik raməriwək yeraan, to rıpəh nhapitətərien, meinai rhakak.

¹⁰ Mərig tukmə raməriwək yenpig, in mırkun nhapitətərien. Meinai rəpignəp.”

¹¹ Yesu rimini-ta nuhpikinien mamni-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Kitawə kirik e Lasaros rinapir yeru ta. Mərig yakmə jakvən misig in pəh rarha.”

¹² Kini kafan narmamə minə khani-pən tukun mhamə, “Yermaru. To rimə in ramapir əmə, tukripiasanin min.”

¹³ Mərig nəgkiarien kape Yesu, nipran ramni mə Lasaros ruamhə ta. Mərig kafan narmamə minə, rikiriə raməsik mə Lasaros ramapir əmə.

¹⁴ Kini Yesu rimini-pən huvə mimə, “Lasaros ruamhə ta.

¹⁵ Kini rikik ragien mə yakpəh niwəmir-kwis-len kimru min. Meinai nar e yame jakor tukrasitu irəmiə takshatətə irak. Nəmhen, pəh khavən misəm in.”

¹⁶ Kini Tomas e kamni kimə Didimas*, rini-pən tuk narmamə minə tiksın kape Yesu mimə, “Rhuva. Pəh kitawə mifam khavən apa Judia. Pəh tikmır minə tukhauh ətawə, pəh kitawə tukhamhə kwis kitawə min.”

Yesu In rirkun nor-huvəyen yermamə yame ruamhə rarə mamragh min

¹⁷ Kini Yesu rimatərhav-pən Betani, kini mərig mə kimnerkwaig ta kin niprai Lasaros, rivəh nipig kuas.

¹⁸ Rukwanu a Betani in ipakə əmə tuk Jerusalem. Ripəh norien isok rapita kilometa kisisər.†

¹⁹ Kini nəmə Isrel khapsaah kimnhasi-pən Jerusalem mhaue misəm Mata mine Meri mhavəh-si haktə nərigien kapəriu, meinai kapəriu kakə ruamhə.

²⁰ Kini Mata rimnərig mə Yesu ramua, kini rərar, mivən məm. Mərig Meri, in ramkwətə əmə apa imə.

²¹ Kini Mata rimini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. To kitawə kipisarə, to kafak kakə ripipəh nimhəyen.

²² Mərig yo yakirkun mə tukmə nakaiyoh Kughen kin naha nhagin, kini In tukraməkeikei mivəhsi-pre kimik.”

²³ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Kafam kakə tukripiamragh min.”

²⁴ Kini Mata rimə, “Yakirkun mə Lasaros tukramragh min ye Nipig Kwasig, ye nipig yame narmamə mi-fam tukhamragh min iran.”

²⁵ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e, yo nuknei nimragh-minien ye nimhəyen. Kini Yo e, yo nuknei nimraghien. Narmamə yamə mine kashatətə irak, nar apnapig tukmə khamhə, mərig tukasəkeikei mhamragh min.

²⁶ Kini narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kini masarə hanə, tukhapəh nhamhə-əgkəpien tuk nipig kirik. ?Nakamni nəfrakisien ye kafak nəgkiarien uə nikam?”

²⁷ Kini Mata rini-pən tukun mimə, “Əwəh, Yermaru. Yakamni nəfrakisien iram mə Ik Kristo, Ji Kughen. Ik e, yermamə yame profet minə kimnamhani kupan mə takuə ye tokrei tana.”

Yesu rimnasək tuk Lasaros

²⁸ Mata rimini-ta nəgkiarien ai, mivən mokrən kin naorahini Meri rikir ta miravən iriu pisin, mini-pən tukun mimə, “Meri, Yhajoun ruauə, morkeikei mə tukrəm ik.”

²⁹ Meri rərig, mərəer aihuua əmə, mivən mə tukrəm Yesu.

³⁰⁻³¹ Kini nipig nəmə Isrel yamə mine kimnasəkwətə ime Meri, mhavəh-si haktə nərigien kafan, kimisəm Meri ramərəer aihuua əmə imə mamtərhav, khakwasig kin. Rikiriə raməsik mə ramvən apa suranə mə tukrasək.

Yesu ripəh hanə nivənien ye rukwanu a; In raməmır hanə aikin Mata rimavən məm In ikin.

³² Kini Meri ritərhav mivən məm Yesu, meiwaiyu mənəmkur-pən ye nihun, mimə, “Yermaru. To nakpiamarə kitasir, to kafak kakə ripipəh nimhəyen.”

³³ Yesu rəm pian a mine narmamə yamə mine kisarə iriə min misasək, rikin rəmhə pik.

³⁴ Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nimnhanim hiə kwən en?”

³⁵ Məkneikin mamasək.

³⁶ Kini nəmə Isrel tiksın khamə, “Səm-ru. Kwən e rimnorkeikei pik kwən a kupan.”

³⁷ Mərig tiksın kimnhani mhamə, “Kwən e In e kupan rimnor huvə yimrin pis kirik. ? Rhawor e ripəh nini-əhuyen Lasaros mə tukripəh nimhəyen?”

Yesu rimivəh miragħ Lasaros

³⁸ Yesu rimnərig rahas pik tuk Lasaros. Kini mivən apa ye suranə. Kwənmhan yame kimirəhu ikin ye nipəg kapier, yame kimisisigin kin kapier.

³⁹ Kini Yesu rimə, “Səsua-ta ru kin kapier.”

* 11:16: Tomas mine Didimas, nipran ramni mə, “Mir Mir.” † 11:18: Gris ramin “stadia fiftin” rəmhen kin tri kilometa.

11:20: Luk 10:38-42 11:24: Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Wok 24:15 11:26: Mat 25:46; Jon 3:15 11:28: Jon 13:13 11:35: Luk 19:41

Mərig Mata e nowin Lasaros rîmini-pən tukun mîmə, “Yermaru. In rinapien ta. Kimiserkwaig ta kin rîvəh nîpig kuas.”

⁴⁰ Mərig Yesu rîmini-pən tukun mîmə, “?Rhawor? ?Naknərukîn ta mə yəkməni-pre tuk ik mə tukmə nakhatətə irak, takəm nəsaninien ehuə kape Kughen, uə?”

⁴¹ Məkneikin, kisəsua ta kin kapier. Kîni Yesu rîvaag faktə mîmə, “Tata. Yakamni vi vi ik meinai nîmnərig kafak nəhuakien.

⁴² Kîni yakîrkun mə nîpig m-fam, nakamərig Yo. Mərig yakaməgkiar məkneikin mə narmamə yamə mîne kasərer rarkurao irak tukhani nəfrakisien mə nîmnher-pə kîn Yo.”

⁴³ Yesu rîni-ta nəgkiarien a, mokrən apomh mîmə, “!Lasaros! Ərer mîtərhav-pə.”

⁴⁴ Kîni yermamə mhə ai rîmnhekîmter, mîpik neipən yame kîmnhatuapis kapən kapə kîn, meriaji nîpran mîne yamə mîne kîmnərkis nîhun kîn, məriwək mîtərhav-pə.

Kîni Yesu rîni-pən tuk əriə mə, “Havəhsi-ta neipən kape yermamə mhə, pəh ramvən yerkwanu.”

Nəmə Isrel kasarhakîn swatuk tuk nhopniyen Yesu

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Nəmə Isrel khapsaah yamə mîne kîmnîsarə iriə Meri masəm nar yame Yesu rîmnor kîni kîshatətə iran.

⁴⁶ Mərig iriə tiksin kîmnhavən mîsəm Farisi mînə, mhani-ərhav-pən fam narîmnar yame Yesu rîmnor kîmi əriə.

⁴⁷ Məkneikin, Farisi mînə mîne jif pris mînə kîmisofugin ye kaonsel kapəriə. Mhamə, “?Tukshawor iran mîne kwən e? Rînamor nîmtətien rîpsaah.

⁴⁸ To khapəh əmə ramor əmə məknaikin, kîni narmamə m-fam tukshatətə iran. Kîni nəmə Rom tukhauə mîsoriah kapətawə nîmə e Nîmə Ehuə kape Kughen, mhavəhsi-ta kwənmhaan kapətawə tuk ətawə.”

⁴⁹ Kîni iriə kîrik, nhagin e Kaeafas, in ramor wok kape hae pris ye newk a. Rîmîni mîmə, “!Nakseinein əgkap nar!

⁵⁰ Rhuvə əmə tuk əmîə mə yermamə kwənkwan kîrikianə əmə tukrîmhə tuk narmamə. Nar a rhuvə rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”

⁵¹ (Ramni nəgkiarien a, mərig pəh nîen mə nərigien kafan. Mərig in ramni-ərhav nəgkiarien yame Kughen rîmîvəhsi-pən kîmin, meinai in ramor wok kape hae pris ye newk a. Kîni in ramni mə Yesu tukrîmhə tuk nîvəh-mîraghien nəmə Isrel.

⁵² Mərig pa rîmə tukrîmhə əmə tuk nəmə Isrel mərig tukrîmhə tuk ji Kughen yamə mîne kisarə rarkurao ye tanîmtana, mamor əriə kamhauə kîrikianə.)

⁵³ Ror məkneikin, ye nîpig a, nəmehua kape nəmə Isrel kîmnharai mhun mhamə tukshopni In.

⁵⁴ Ror məkneikin, rîrikakun ye nîpig a, Yesu rîpəh nəriwəkien ye nîmrî nəmə Isrel. Map aikîn a, mîvən ye taon kîrik, nhagin e Efrem. Taon a in ipakə əmə tuk tîpəvsik. Kîni In mamarə aikîn iriə kafan narmamə mînə.

Narmamə kape Yesu kîmîsor apnəpeina ye lafet kape Pasova

⁵⁵ Rînamuə ipakə tuk nîpig kape lafet kape nəmə Isrel kamni kîmə Pasova. Kîni narmamə khapsaah khasi-pən ikin pîsin pîsin mînə mhauə Jerusalem mhamə tuksor narîmnar mînə pəh mîshawən ye nîmrî Kughen, mîpihavən ye lafet.

⁵⁶ Kîni narmamə mînə a kîmîsarha-kîn Yesu. Mîsifugin ye Nîmə Ehuə kape Kughen, mîsaiyoh əriə mînə mhamə, “?Keinein mə Yesu tukruə ye lafet e uə nîkam?”

⁵⁷ Mərig ye nîpig a, jif pris mînə mîne Farisi mînə kîmnhani nəgkiarien kîrik mə tukmə yermamə kîrik rîrkun ikin Yesu ramarə ikin, tukraməkeikei muə mîni-əsah pən tuk əriə, pəh mobael mînə tukhavən mharaptərkîn.

12

Meri rîmnəvit-pən senta ye nîhu Yesu

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Nîpig sikis əmə raməmîr ai tukpîsor lafet kape Pasova. Kîni Yesu rîrerig-pən mîn Betani a imei Lasaros e yame Yesu rîmnor ramragh mîn ye nîmhəyən.

² Kîni nəmə ikin a kîmîsor nəvîginien kîrik tuk nîvəhsi-pənien nîsaiyən kîmi Yesu. Kîni Mata rîmîvəh nəvîginien muə. Kîni Lasaros mîn raməmîr aikîn iriə Yesu mîne, kasəkwətə ye tebol masəvigîn.

³ Kìni Meri rìvəh botel ehuə kirik* rukwar kìn senta e kamni kìmə nad; nìmrìn rhaktə pik. Kìni məvit-pən ye nìhu Yesu, mivəh nìmar nìkwənen, mamrai-ta kìn. Nəmìəv senta rìmnapien huvə ye nəkwai nìmə mìnə fam.

⁴ Mərig yermamə kirik kape Yesu, nhagin e Judas Iskariot, kwasig ikìn ripieighaan-pən kìn Yesu ye kwermi tikmìr mìnə kafan, rìmìni-əhu, mamni mìmə,

⁵ “Rhuə pik mə to in ror salem əmə kìn; mirkun nìvəhyen mane ehuə kìn tuk nìvəhsi-pənien kìmì yavən has mìnə. Senta e nìmrìn rəmhen kìn tri hundred taosen vatu.”†

⁶ In ramni məkna kin, mərig pa rìmə rìkin rehuə tuk yavən has mìnə. Mərig ramni əmə meina in yəkrəh. In ramərer tuk nìtip kapəriə, kìn nìpig kirik in raməkrəh kìn.

⁷ Mərig Yesu rìmə, “!Ei! Hapəh pian en. Piraovin e ravi-təg-pən senta ye nìprak mamor apnəpənə ye nìprak mə tukrihuvə ye nìpig yame tuknìm Yo.

⁸ Yavən has mìnə tukasəmìr kìmìə mìrìə nìpig fam. Mərig Yo jakpəh nəmìrien kitawə-m kìmìə nìpig fam.”

Jif pris mìnə kasarha kìn swatuk tuk nhopniyen Lasaros

⁹ Ye nìpig a, nəmə Isrel khapsaah kìmìsərig mə Yesu ramarə Betani, kìn kìnəmhavən tukun. Mərig pa rìmə kìnəmhavən mə tukəm əmə Yesu, mərig kìnəmhavən mìn mə tukəm-ru Lasaros e yame rìmamhə mərig Yesu rìmnor in ramragh mìn.

¹⁰ Məkneikin, jif pris mìnə kìnəmhərai mhun mə tukshopni mìn Lasaros,

¹¹ meina nəmə Isrel khapsaah kìmìsəm Lasaros ramragh mìn, kìmishatətə ye Yesu, mhaukreikin-pən nìmeitairìə kìmì jif pris mìnə.

Yesu rìmavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Kəni rìkwamer kìn, narmamə khapsaah kìnənhauə Jerusalem mhamə tukSOR lafet kape Pasova. Kìn mìsərig mə Yesu raməriwək mamuə ipakə tuk taon.

¹³ Məkneikin irìə khatərhav ye taon a, mhapik nìmar nəmìr mħavən mə tukəm Yesu. Masokrən apomh mhamə,

“!Səgnəgin Kughen!”‡

“!Pəh kìvəhsi-haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru!”

(Sam 118:26)

“!Pəh kìvəhsi-haktə king kape nəmə Isrel!”

¹⁴ Kìn Yesu rìmnəm kwaji dongki kirik, məkwtə-pən iran mamvən. Nar e raməri-pən profesi kirik yame ramni mə,

¹⁵ “Nìpian Saeon. § Hapəh nhaginien.

Səm-ru kapəmìə king ruauə tuk əmìə, maməsua ye dongki.

Maməsua ye jì dongki mamuə.”

(Sef 3:14; Sek 9:9)

¹⁶ Ye nìpig a, narmamə kape Yesu mìnə kìmìseinein nìprai nar a. Mərig kwasig ikìn, nìpig Yesu rìmimragh mìn ye nìmhəyen, kìn Kughen rìmnor əpu nehuəyen kape Yesu, kìn rìkìrìə rìpiəsik mə Nəkwəkwə kape Kughen rìmnəvsao kìn narimnar yame tukripitərhav-pə ye nìmraghien kape Yesu. Kìn narmamə kìmìsor narimnar mìnə a, ror nəgkiarien kape Kughen ruauə mìnor nəfrakisien kìn.

¹⁷ Kupan, nìpig Yesu rìmnokrən kìn Lasaros, kìn Lasaros rhekimter ye nəpəg kapier mītərhav-pə ye nìmrì narmamə khapsaah. Kìn ai, irìə kìnəmhərhav mìsərer-ərhav mamhani-ərhav nar a yame Yesu rìmnor.

¹⁸ Imə məkneikin, narmamə khapsaah kìmìsərig nəgkiarien mə In rìmnor nìmtətien a, kìn khauə masəm Yesu aikin a.

¹⁹ Kìn Farisi mìnə kìnəmhani-pən tuk ərìə mìnə mhamə, “Səm-ru. Kitawə kìseinein nhani-əhuyen kwən a. !Taktakun ai, narmamə m-fam ye tanìmtanə kìnəmhakwasig kìn In!”

Nəmə Gris tìksin kìmìsorkeikei mə tukəm-ru Yesu

²⁰ Kìn nìpig narmamə kìnəmhavən Jerusalem mə tukəsəhuak ye nìpig kape lafet e, kìn nəmə Gris tìksin kìnəmhavən mìn mə tukəsəhuak.

²¹ Mħavən mìsəm Filip e yemə Betsaeda, yerkwanu kirik apa Galili. Mħani-pən tukun mhamə, “Yemehua. Yaksorkeikei mə jaksəm Yesu.”

²² Kìn Filip rərer mivən, mìnə-əsaah-pən tuk Andru, kìn iriū kìmìravən mìrənì-əsaah-pən tuk Yesu.

²³ Kìn Yesu rìni-pən tuk ərìə mìmə, “Taktakun ai, Yo, jì Yermamə, kafak nìpig ruauə ta, mə Kughen tukror əpu kafak nehuəyen.

* 12:3: Nəgkiarien kpae Gris ramni “lepta,” ramhen kìn haf lita. 12:3: Mak 14:3 † 12:5: Nəgkiarien kape Gris ramni tri hundred dinari. 12:8: Dut 15:11 12:9: Jon 11:43,44 ‡ 12:13: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Hosana.” Nìpran ramni mə, “Vəh miragh əmawə,” ua, “Səgnəgin Kughen.” 12:13: Jon 1:49 § 12:15: Nìpian Saeon uə jì nəmə Saeon, nìpran ramni nìpìraovin yamə mìnə kisarə apa Jerusalem.

²⁴ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukaməkeikei kinim-pən kweru nai ye nimoptanə. To kipipəh ninim-pənien ye nimoptanə, to ripipəh nurəyen mhaktə mamor kwənkwan khapsaah. Mərig tukmə kinim-pən ye nimoptanə, tukraməkeikei murə mamor kwənkwan ripsaah.

²⁵ Yermamə yame ramətərig pik tuk kafan nimraghien kape tokrei tanə, in tukraməkeikei məpkarhav iran. Mərig yermamə yame rikin ripəh nəsik-pikien kafan nimraghien kape tokrei tanə, in tukraməkeikei mamrəptəkin huvə nimraghien kafan kape rerin.

²⁶ Yermamə yame rorkeikei mə tukror wok kafak, in tukraməkeikei mikwasig kin Yo. Ikin pukaa yakamvən ikin, kimru min. Kini Rimik Kughen tukrisiai yor wok kafak minə."

Yesu raməgkiar ye nimhəyen kafan

²⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mima, "Taktakun ai, rikik rəmhə pik. ?Mərig jakhawor pən iran mine? To yakpəh nini-pənien tuk kafak Tatə mima, "Takvəhsi-ta nəmhəyen yame ramuə tuk Yo.' Nikam, to yakpəh niniyen məknakin meinai narimnar minə a, yakmauə tukun."

²⁸ Kini In maməhuak mima, "Tatə, vəh-si haktə atuk nhagim."

Məneikin nəgkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mima, "Yo yakwəəhsi-haktə ta nhagik, kini taktakun ai, jakrəh-si haktə min."

²⁹ Kini narmamə yamə mine kimnasərer ipakə tukun kimisərig nəgkiarien a, kini iriə tiksın khamə, "¡Eh! ?Naha e? ?Karuəruə kirik, uə?"

Mərig tiksın khamə, "Nikam. Agelo kirik raməgkiar kimin."

³⁰ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mima, "Nəgkiarien ramsi-pən ye rao ye neai pəh nien mə kafak; mərig kapamə, tukrasitu irəmā.

³¹ Taktakun ai rimnor nipig yame Kughen tukrəkir narmamə ye tanimtanə. Kini taktakun ai, in tukrivəh-si-əhu əgkap nəsaninien kape Setan e yame ramarmaru ye tokrei tanə.

³² Nipig tukaməsik haktə Yo, kini yakvi-pə narmamə m-fam tukhauə tuk Yo."

³³ In raməgkiar məknakin kimi əriə mamhajoun mə tukshawor-pən iran mine mishopni In.

³⁴ Kini narmamə khani-pən tukun mhamə, "Kimawə yakwəsərig ta ye loa kapətawə mə Kristo tukraməkeikei mamarə kitawə min kape rerin. ?Mərig rhawor e nakamni mə narmamə tukasəkeikei misəsik haktə Ji Yermamə? ?Nəgkiarien e 'Ji Yermamə,' nipran ramni mə naha?"

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, "Nikakien e, ramarə tuk əmiə kape nipig kwakwə əmə. Kini nipig nikakien tukraməmīr tuk əmiə, taksəriwək iran. Tamə, nəpignəpien ruvrig əpis əmiə. Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye nəpignəpien, kaseinein ikin kamhavən ikin.

³⁶ Nipig nikakien tukraməmīr tuk əmiə, kimiə taksəkeikei mishatətə ye nikakien, mə kimiə takharkun nhauəyen kwajikovə minə kape nikakien."

Nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

Yesu rimini-ta nəgkiarien a, kini map-ta irəriə, mivən merkwaig.

³⁷ Nar apnapig mə In rimnor ta nimtətien ripsaah ye nimri nəmə Isrel, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

³⁸ Nar a ritərhav-pə ror Nəgkiarien kape profet Aesaea kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame ramni mima,

"Ah. Yermaru. Narmamə kwatiksın əmə kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kapəməwə.

Nar apnapig mə nakamor nimtətien ye nəsaninien kafam, mərig to khapəh nhaniyen nəfrakisien iram."

(Aes 53:1)

³⁹ Kini iriə to khapəh nhaniyen nəfrakisien iran rəri-pən nəgkiarien yame Aesaea ruini-ta kupan mima,

⁴⁰ "Kughen rimnor əriə mə nimririə tukripis.

To nimririə ripipəh nipisien, to iriə kipisəm, mipiharkun.

Kini In rimnor rikiriə ripəh narəyen.

To rikiriə ripiarə, to kipisərar ye nərigien kapəriə, kini mishatətə iran, kini ripior nimraghien kapəriə ripihuvə min."

(Aes 6:10)

⁴¹ Profet Aesaea kupan rimnaməgkiar mamni məknakin meinai in rimnəm nəsaninien kape Yesu, maməvsao kin.

⁴² Kini mərig, ye nipig a, nəməhuə minə ripsaah kwənmopin, iriə min kimishatətə ye Yesu. Mərig iriə kimnhapəh nhani-ərhavyen mə kwəshatətə iran, meinai kimnhagin kin Farisi minə, mə tamə kisher ye rhav kin əriə ye nimə kape nofuginien,

⁴³ meinai nāmehua minə a kimisorkeikei pik mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə, rapita yame kisorkeikei mə Kughen rikin tukragien tuk əriə.

Nipig Kwasig tukruə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

⁴⁴ Kini Yesu rokr-apomh mimə, “Narmamə yamə mine kishatətə irak, pəh nien mə kishatətə pisin əmə irak, mərig kishatətə min ye Kughen yame rimnher-pə kin Yo.

⁴⁵ Kini narmamə yamə mine kasəm Yo, pəh nien mə kasəm əmə Yo, mərig kasəm min Kughen yame rimnher-pə kin Yo.

⁴⁶ Yo e nikakien. Yakmauə ye tokrei tanə e mə narmamə yamə mine kishatətə irak tukhapəh nisarəyen ye nəpignəpien.

⁴⁷ Narmamə yamə mine kasərig kafak nəgkiarien, mhapəh nisorien, to yakpəh nini-ərhayen kapəriə narpinien, meinai pəh nien mə yakmauə ye tokrei tanə e mə jakni-ərhav narpinien kape narmamə. Mərig yakmauə mə jakvəh miragh əriə.

⁴⁸ Mərig Yermamə kirik aikin yame tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yo, mhapəh nhavəhyen kafak nəgkiarien. Tuk nipig yame Kughen tukrakir narmamə iran, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə, meinai kimisəpəh nəgkiarien yame yimini-pən tuk əriə.

⁴⁹ Meinai nəgkiarien yame yakamni, pəh nien mə kafak pisin əmə, mərig Tata Kughen yame rimnher-pə kimi Yo, In rimini-pə tuk Yo mə jakaməkeikei mini məknakin.

⁵⁰ Kini Yo yakwirkun ta mə nəgkiarien kafan rirkun nivi-pəniien narmamə ye nimraghien rerin. Ror pən, nəgkiarien yamə mine yakamni, Tata Kughen ravəhsi-pə kimi Yo, kini yakamni.”

13

Yesu rimneiwaiyu rəmhen kin yor wok kirik, məkwī nihu narmamə kafan minə kin nu

¹ Rīnor nipig atuutuk kape nāmə Isrel tuk norien lafet kape Pasova. Kini Yesu ruirkun mə kafan nipig ruuə ta mə tukrəpəh kafan nimraghien ye tokrei tanə mivən mamarə iriū Rimni Kughen. Nipig m-fam In rorkeikei pik kafan narmamə yamə mine kisarə ye tokrei tanə, kini mərig taktakun ai in ramhajoun norkeikeiyen minə fam kafan kimi əriə.

² Rīnamenaiyu, kini Yesu mine kafan narmamə minə kinasəvigin. Kini Setan rimivəhsi-pən vəh-si-pən ta kimi Judas ji Saemon Iskariot, mə tukreighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmir minə kafan.

³ Yesu rimirkun mə Tata Kughen rimnəəhu-pən ta narimnar fam ye kwermi, kini muirkun min mə In rimasi-pən ye Kughen, kini tukripirerig-pən min tuk Kughen.

⁴ Məknəikin, rēkimter, mirəhsi-ta kafan kot, kini mətəut kin neipən kirik.

⁵ Kini mirəh besin kirik, miruk-pən nu iran. Kini mivən mokwi nihu kafan kin narmamə minə. Məspir nihuriə kin neipən yame rimnətəut kin.

⁶ Mor məknakin, mivən meriaji-pən Saemon Pita, kini Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. ?Rhawor? Ripəh nəmhenien mə lk takəkwī nihuk kin nu.”

⁷ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Ik nakpəh nirkunien niprai nar e yakamor ai taktakun. Mərig tuk nipig kirik, takpirkun nipran.”

⁸ Kini Pita ramni-əhu In mimə, “Nikam. To nakpəh nəkwī-əfrakisien nihuk tuk nipig kirik.”

Mərig Yesu rimə, “To yakpipəh nəkwiyen nihum, ik nakpəh nuayen kafak yermamə.”

⁹ Kini Saemon Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Tukmə ror məknəikin, kini takpəh nəkwī-əməyen nihuk, mərig əkwī min kapək kapə mine kwermik.”

¹⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Narmamə yamə mine kwəsar ta, kwəshawən. To khapəh nisar-min-ien. Mərig Yo jakaməkeikei məkwī əmə nihum. Kimiə nakwəshawən ta. Mərig pəh nien mə kimiə fam.

¹¹ Yesu ruirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin in ye kwermi tikmir minə kafan. Ror pən, In rimini mimə, “Pəh nien mə kimiə fam nakwəshawən.”

¹² Kini Yesu rimnəkwī fam əriə, mivən mivəh-si-pən kafan kot, mivən məkwətə-pən ye kwənmhaan yame rinamkwətə-pən ikin. Mamaiyoh əriə mimə, “?Kimiə nakharkun niprai nar e yimnor irəmiə ai taktakun u?”

¹³ Kimiə naksokrən kin Yo mə Yhajoun mine Yermaru, kini ratuatuk. Meinai nəfrakisien mə Yo Yhajoun kapəmiə mine kapəmiə Yermaru.

¹⁴ Meinai nar apnapig Yo e kapəmiə Yermaru mine Yhajoun kapəmiə, mərig yimnəkwī nihumiə, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə min takasəkeikei masəkwī nihumiə minə.

¹⁵ Yo yimnor mhajoun əmiə kin, mə takasor əmə norien kirikianə əmə irəmiə minə.

¹⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yorwok kirik to rīpəh nehuəyen rapita kafan yemehua; kini yermamə yame ravəh nəgkiarien mameriwək to rīpəh napitayen yermamə yame ravəhsi-pən nəgkiarien kimin.

¹⁷ Taktakun ai, kimiə nakwənharkun huvə nar e. Ror pən, tukmə nakasor məkneikin irəmiə minə, Kughen tukrivəhsi-pre niहुवəyen kimi əmiə.

¹⁸ “Mərig pa rīmə yakamni əmiə m-fam. Yakirkun əmiə mə ni-pa minə e yəkmirpen əriə. Mərig nəgkiarien e kape Nəkwəkwə kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“Yermamə yame jakwən kwis bred kimru min,

in tukrukreikin-pə nimeitaan kimi Yo, muə tikmir kafak.”

(Sam 41:9)

¹⁹ Yakamni-pre tuk əmiə, mə narimnar minə e rīpəh hanə nitarhav-pəyen; mərig nīpig tukmə khatərhav-pə, takhani nəfrakisien irak, mə Yo e Kristo.

²⁰ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə yakher-pən kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien kimi narmamə, kini narmamə rīkiriə ragien tukun, rəmhen əmə kin yame rīkiriə ramagien tuk Yo. Kini tukmə narmamə rīkiriə ragien tuk Yo, rəmhen əmə kin yame rīkiriə ragien tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”

Yesu rimini-ərhav mə Judas tukreighaan-pən kin in ye kwermi tikmir minə kafan

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nīpig Yesu rimini nəgkiarien a, rīkin rəmha, kini In mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik irətawə tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.”

²² Kini kafan narmamə minə kisarha-pən misəm əriə minə. Rīkiriə raməsik mə, “?Ramni pa?”

²³ Kini iriə kirik, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwətə ipakə əmə tukun.

²⁴ Kini Saemon Pita rəsiwən-apsapis-pən kimin mimə, “Aiyoh-pən-ru In mə pa nhagin e ramni.”

²⁵ Kini kwən a rimneiwaiyu-pən ipakə tuk Yesu maiyoh In mimə, “Yermaru. ?Pa e nhagin?”

²⁶ Kini Yesu rīmə, “Kwən a in e yame jakakapir bred meires ye sup mivəh-si-pən kimin.” Məkneikin In rəkapir bred, meires ye sup, mivəh-si-pən kimi Judas, ji Saemon Iskariot.

²⁷ Kini Judas rīvəh bred ai. Məkneikin Setan rīvən yerkin.

Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nar e nakmə takor, yuvən aihuaə əmə mor.”

²⁸ Mərig narmamə minə kape Yesu kisəkwətə rarkurao ye tebol masəvigin, kimnhapəh nharkunien nīprai nəgkiarien kape Yesu.

²⁹ Judas, in ramərer tuk nītip kapəria, kini iriə tiksın, rīkiriə rəsik mə Yesu rimini-pən tukun mə tukrivən mivəh nīmri nəviginien kirik nəriə kape lafet, uə mə tukrivən mivəh-si-pən mane tiksın kimi yavən has minə.

³⁰ Rīnəpignəp ta. Kini nīpig Judas rīvəh bred, kini mərərer, mītərhav.

Yesu rimini nəgkiarien vi kirik mə tukxor

³¹ Judas ruatarhav, kini Yesu rīmə, “Taktakun ai, Kughen tukrivəhsi-haktə nhagik e Ji Yermamə. Kini Yo, Ji Yermamə, yakvəhsi-haktə nhag Kughen.

³² Mərig nīpig Yo, Ji Yermamə, jakor əpu nehuəyen kape Kughen, kini Kughen pisin əmə tukror əpu atuk nehuəyen kafak. Kini In tukror aihuaə əmə.

³³ “Kafak kwajikovə minə, kitawə to khapəh nisəmır kwisien ror tu. Kini kimiə takpisarha-kin Yo. Mərig Yo yakamni-pre nəgkiarien kirikiana əmə kimi əmiə yame yakwəni-pən ta tuk nəmehua kape nəmə Isrel, mimə, ‘İkin yakamvən ikin, kimiə to nakhapəh nhavəniən ikin.’

³⁴ “Yakaməruhu-pre natuakəmien vi kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə. Yimnorkeikei əmiə, kini ye norien kirikiana əmə min, kimiə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə.

³⁵ Kini tukmə naksorkeikei məknakin əmiə minə, narmamə mifam tukharkun mə kimiə kafak narmamə minə.”

Yesu rimini-ərhav mə Pita tukripini mə in reinein Yesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kini Saemon Pita rīmnaiyoh In mimə, “Yermaru. ?Nakmə takvən hiə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “İk to nakpəh nīkwəsagien kin Yo ai taktakun, kīravən ikin yakamvən ikin. Mərig tuk nīpig kirik, nakpivən.”

³⁷ Kini Pita raiyoh-pən mīmā, “Yermaru. ?Jakpəh nīkwasiɡien kīn ik tuk naha? Yakmə jakikwasig kīn Ik nar apnapig tukmə kimə tukhopni Ik, tukhopni kwis ərau.”

³⁸ Mərig Yesu rīmini-pən tukun mīmā, “?Ik nakmə takikwasig kīn Yo nar apnapig tukmə kimə tukhopni kwis ərau? Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, man tukripəh nəkakə-hanəyen, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

14

Yesu In swatuk tuk nīvənien tuk Tatə Kughen

¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukripəh nəmħəyen. Shatətə ye Kughen, mīshatətə mīn irak.

² Ye nīmə kape Tatə kafak, kwənmħaan ripsaah. To ripipəh norien məknakin, to yawani-əsaah pre ta iran tuk əmiə. Taktakun ai, yakamvən aikin tuk nor-əpnəpənəyen ye kwənmħaan kapəmiə.

³ Meinai jakvən mor apnəpeinə ta ye kwənmħaan kapəmiə, kini mīrerig-pə mīn mikir əmiə, khavən misarə kitawə-m kimīə, mə kimīə takasarə aikin yakamarə ikin.

⁴ Ikin a yakamvən ikin, kimīə nakwənharkun ta swatuk yame ramvən ikin.”

⁵ Mərig Tomas rini-pən tukun mə, “Yermaru, kimawə yakseinein aikin nakamvən ikin. ? Jakshawor-pən iran mine mharkun swatuk yame ramvən apaikin?”

⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mīmā, “Yo e, yo swatuk. Kini Yo e, nuknei nəfrakisien, kini Yo e nuknei nīmraghien. Yermamə yame ripəh nuəyen tuk Yo to ripəh nīvənien tuk Rimik.

⁷ Tukmə nakharkun Yo, nakharkun mīn Rimik. Ror pən, ririkakun ai taktakun, nakwənharkun ta In, misəm ta In.”

⁸ Kini Filip rini-pən tukun mīmā, “Yermaru. Hajoun-ru Tata Kughen kimi əmawə. In əmə a kimawə yaksorkeikei.”

⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Filip, Yo yimnarə pawk kitawə-m kimīə rapomh. ?Mərig ik nakeinein hanə Yo uə? Yermamə yame raməm Yo, raməm mīn Tatə Kughen. ?Rhawor e ik nakamni mə jakhajoun Tata Kughen kimi əmiə?

¹⁰ ? Nakamni nəfrakisien irak mə nīmraghien kafak, ramarə iriu Tatə Kughen, kini nīmraghien kafan ramarə irak? Nəɡkiarien e yakamni, pəh nien mə kafak əmə. Nipig m-fam, Tatə Kughen ramarə irak, mamor wok ye nīmraghien kafak.

¹¹ Hani nəfrakisien irak mə nīmraghien kafak raməmīr ye Tatə Kughen, kini nīmraghien kafan raməmīr irak. Mərig tukmə nakhapəh nishatəyəyen irak məknəkin, takhani nəfrakisien irak tuk nīmətəien yamə mine yakamor.

¹² Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak, iriə tukasor narimnar yamə mine Yo yakamor. Nəfrakisien mə iriə tuksor nīmətəien ripsaah rapita yame Yo yakamor, meinai Yo yaknəpəh tokrei tanə e, mīnamrerig-pən tuk Tatə Kughen.

¹³ Yo Ji Kughen, kini tukmə naksaiyoh Kughen kīn naha nhagin ye nhagik, Yo jakaməkeikei mor, mə wok e kafak - Yo kwajikovə kape Kughen - tukrīvəhsi-haktə nhag Tatə Kughen.

¹⁴ Kini tukmə naksaiyoh Yo kīn nar kirik ye nhagik, jakaməkeikei mor.”

Yesu ruini ta mə Nanmin kape Kughen tukreiwaiyu-pə

¹⁵ Kini Yesu rimnəɡkiar mīrpīn nəɡkiarien kafan mīmā, “Tukmə kimīə naksorkeikei Yo, takasəkeikei masor nəɡkiarien kafak.

¹⁶ Kini Yo, jakaiyoh Tatə Kughen mə In tukrher-pre kīn Yasitu mīn kirik rurə tuk əmiə. Kini In tukramarə rerin kimīə mīn.

¹⁷ Yasitu a in Nanmin kape Nəfrakisien. Narmamə kape tokrei tanə tukhapəh nhavəyen In yerkiria, meinai iriə khapəh nīsəmīen In, maseinein In. Mərig kimīə nakwənharkun ta In, meinai In ramarə kimīə mīn. Kini In tukraməmīr yerkimīə kape nipig m-fam.

¹⁸ “Nipig Yo jaktərhav, to yakpəh nəpəhyen əmiə naksarə pisin əmə, ramhen kīn kwajikovə yame khamhə tan kīn. Yo jakpīrerig-pə mīn tuk əmiə.

¹⁹ Pəh nien mə tuktu, narmamə kape tokrei tanə tukhapəh nīsəm-mīnien Yo. Mərig kimīə takasəm Yo kape nipig m-fam. Yo jakamragh mīn ye nīmħəyen kafak, kini kimīə mīn takhamragh mīn ye nīmħəyen kapəmiə.

13:38: Jon 18:27 **14:1:** Sam 4:5 **14:2:** Hib 11:16 **14:3:** Jon 12:26; 1 Tes 4:16-17; 2 Korin 5:8, Fil 1:23 **14:6:** Jon 1:4; 6:35; 10:9; Wok 4:12; Hib 10:20 **14:7:** Jon 1:18; 1 Jon 2:23 **14:8:** Eks 33:18 **14:9:** Aes 9:6; Jon 1:14,18; 10:30; 12:44-45; 13:20; 2 Korin 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hib 1:3 **14:10:** Jon 14:20; 10:38; 17:21 **14:12:** Luk 10:17 **14:13:** Mat 7:7 **14:15:** Dut 11:13; Jon 13:34, 1 Jon 2:3-5,24; 5:3; 2 Jon 6 **14:16:** Jon 14:26; 15:26; 16:7 **14:17:** Jon 15:26; 16:13; 1 Korin 2:14; 1 Jon 4:6; 5:6 **14:19:** Jon 6:57; 16:16

²⁰Ye nīpig kape narimnar minə e, kimia takharkun mə nimraghien kafak raməmir ye Tatə Kughen. Kini nimraghien kapəmia raməmir irak, kini nimraghien kafak raməmir irəmia.

²¹“Yermamə yame ravəhs-huvə nəgkiarien kafak, kini mamor, norien a ramhajoun pən mə in rorkeikei Yo. Kini yermamə yame rorkeikei Yo, Tatə Kughen rorkeikei min in. Kini Yo min jakorkeikei in. Mor əpu yo kimin, mə in tukrirkun huvə Yo.”

²²Məkneikin, Judas e (pəh nien mə Judas Iskariot, mərig nīfnagni kirik), rimnaiyoh In mima, “Yermaru. ?Nakhawor mor əpu əmə Ik kimi əmawə, kini mīpəh nor-əpu-yen Ik kimi narmamə m-fam ye tokrei tanə?”

²³Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “Yermamə yame rorkeikei Yo, in tukraməkeikei mamor kafak nəgkiarien. Kini Kafak Tatə tukrorkeikei in. Kini kimru kafak Tatə, jakrauə mwarə kimasir min.

²⁴Yermamə yame rīpəh norkeikeiyen Yo, in to rīpəh norien nəgkiarien kafak. Nəgkiarien yamə mine nīmīsərig yakamni, pəh nien mə yakamni atuk əmə. Mərig yīmivəh nəgkiarien minə a tuk kafak Tatə yame rīmnhər-pə kin Yo yakua.

²⁵Yo yakamni-ərhav-pre nəgkiarien mine kimi əmia ye nīpig kitawə-m kimia.

²⁶Mərig Nanmin kape Kughen yame in Yasitu, yame Tatə Kughen tukrher-pre kin ye nhagik, In tukrhajoun əmia kin narimnar minə fam. Kini mor əmia mə rikimīə tukramasik narimnar yame yakamni-pre tuk əmia, mə takhapəh nisəru-kinien.

²⁷Pəh nien mə tuktu, yakəpəh əmia, kini mərəhu-pre nəmərīnuyen kafak ramarə tuk əmia. Kini nəmərīnuyen e yame jakvəhsi-pre kimi əmia, ror pisin ye nəmərīnuyen yame narmamə kape tokrei tanə kasəru. Rikimīə tukrīpəh nəpouyen, mhapəh nhaginien.

²⁸Kimīə nakwəsərig ta nəgkiarien kafak yame yīmīni-pre tuk əmia mīmə, ‘Yo jakpīəpəh əmia, kwasig ikin, mīpīrērig-pə min tuk əmia.’ Tukmə naksorkeikei əfrakis Yo, rikimīə tukragien əmə mə taksəm Yo yakamvən tuk kafak Tatə, meinai In yerpīrig rapita Yo.

²⁹Yo yakwəni-pre ta narimnar minə e tuk əmia ai taktakun, yamə mine tukpīhatərhav-pə, mə nīpig tukhauə misor nəfrakisien kin, kimīə takhani nafrakisien irak.

³⁰To yakpəh nəgkiar-pikien kitawə-m kimia, meinai Setan e yermaru kape tokrei tanə rinamuə. Nəsaninien kafan rikək tuk napitayen Yo,

³¹mərig yakamor atuətuk əmə nəgkiarien kape Tatə Kughen, mə narmamə kape tokrei tanə tukharkun mə Yo yakorkeikei In.”

Kini Yesu rima, “Ita. Pəh kisərer misap eikin e.”

15

Yesu ramni nuhpikinien kin In, mə In rəmhen kin nukne nai

¹Kini Yesu rīmīni mīmə, “Yo e nuknei nai əfrakis. Rīmīk In yəsīm.

²Kini kwermi nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen, In tukrəsəru ta əria. Kini kwermi nai minə fam yamə mine kamhakuə, In tukrəsīr əria mə tukhakuə kin kwənkwaīrīə rīpsaah.

³Kini kimīə naksəmhen kin kwermi nai. Yakaməsīr huvə əmia kin nəgkiarien yame yakamni-pre tuk əmia.

⁴Səpit-pə irak, kini jakəpit-pre irəmia. To kwermi nai rīpəh nəpit-pənien ye nīpran, to rīpəh nīkuəyen. Ye norien kirikianə əmə min, tukmə nakhapəh nīsəpit-pəyen irak, to nimraghien kapəmia rīpəh norien kwənkwan.

⁵“Yo e nuknei nai. Kini kimīə rəgrəgin minə. Yermamə yame rəpit-pə irak, kini jakəpit-pən iran, nimraghien kafan tukror kwənkwan rīpsaah. Mərig tukmə naksəpəh Yo, to nakhapəh nīsorien nar kirik.

⁶Yermamə yame rīpəh nəpit-pəyen irak in rəmhen kin kwermi nai yame kərəru, kama-rakikin, ramswīn mīmīə. Kwermi nai yamə mine kisor məknakin, kampik, kamarakikin-pən ye nap, kavaan əru.

⁷Tukmə naksəpit-pə tuk Yo, kini nəgkiarien kafak raməmir irəmia, naha nhagin yame kimīə naksorkeikei mīaiyoh kin, Kughen tukrīvəhsi-pre kimi əmia.

⁸Nimraghien kapəmia tukror kwənkwan rīpsaah; nar a tukravəh-si haktə nhag Tatə, kini mamhajoun mə kimīə kafak minə narmamə.

⁹“Tatə Kughen In rorkeikei pīk Yo. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakorkeikei əmia. Haraptəkin tīm tīm kafak norkeikeiyen.

14:20: Jon 10:38; 17:21 14:21: Jon 16:27; 1 Jon 2:5 14:22: Wok 10:41 14:23: Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efes 3:17; 1 Jon 4:12,16; Rev 21:3 14:24: Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 14:26: Jon 15:26; 16:7,13; 1 Jon 2:27 14:27: Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 14:30: Jon 12:31 14:31: Jon 10:18; 12:49 15:1: Aes 5:1-7; Jon 6:35 15:2: Mat 7:20; Gal 5:22-23; Efes 5:8-9; Fil 1:11; Hib 12:5-11 15:3: Jon 1:29; 13:10; Efes 5:26 15:4: Jon 6:56 15:5: Fil 4:13 15:6: Mat 3:10 15:7: Mat 7:7 15:8: Jon 8:31; Gal 5:22-23

¹⁰ Tukmā nakasor kafak nəgkiarīen, takamharəh tīm tīm kafak norkeikeiyen, rəmhen əmə kin yame yakamor nəgkiarīen kape Tatə Kughen, mamraptərəkin tīm tīm norkeikeiyen kafan.

¹¹ Yo yimnamni-ərhav-pre nəgkiarīen e tuk əmiā mə rikimiā tukragien, rəmhen kin yame Yo, rikik ramagien. Kini rikimiā tukragien magien pik.

¹² Yakamərəhu-pre natuakəmīen kīrik kimi əmiā mə takasəkeikei misorkeikei əmiā minə, rəmhen kin yame Yo yakorkeikei əmiā.

¹³ Yermamə yame rameighan-pən kin kafan nımraghien mə tukrivəh miragh in minə tiksin, norkeikeiyen kafan rehuə rapita norkeikeiyen kape narmamə minə tiksin.

¹⁴ Tukmā nakasor kafak nəgkiarīen, ramhajoun-pən mə kimiā kafak tiksin fren minə.

¹⁵ To yakpəh nokrən-minien kin əmiā mə yorwok minə kafak, meinai yorwok ramor əmə wok meinein nərigien kape yamehuə kafan. Mərig taktakun ai, yakamokrən kin əmiā mə kafak minə fren, meinai yakamni-ərhav-pre fam nəgkiarīen yame Tatə Kughen ramni-pə tuk Yo.

¹⁶ Pəh nien mə kimiā nımnharpen Yo; mərig Yo yimırpen əmiā. Kini Yo yakamırpen əmə mə takhavan masor wok, kini pəh wok kapəmiā tukror kwənkwan. Kini kwənkwa wok kapəmiā tukramamir kape rerin. Kini ai, tukmā naksaiyoh kin naha nhagin kimi Tatə Kughen ye nhagik, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiā.

¹⁷ Yakamərəhu-pre natuakəmīen kīrik kimi əmiā mə takasəkeikei misorkeikei əmiā minə.”

Narmamə kape tokrei tanə kasəmakin narmamə kape Yesu minə

¹⁸ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, “Tukmā narmamə kape tokrei tanə kasəmakin əmiā, rikimiā tukraməkeikei maməsik mə apa kupan, iriə kimisəmakin məkneikin Yo.

¹⁹ To ripi mə kimiā narmamə kape tokrei tanə, to narmamə kape tokrei tanə kisorkeikei əmiā; mərig pəh nien mə kimiā narmamə kape tokrei tanə e. Yo yakwırpen ta əmiā, kini mivəh-si ta əmiā tuk narmamə kape tokrei tanə. Ror pən, narmamə kape tokrei tanə kasəmakin əmiā.

²⁰ Rikimiā tukraməkeikei məsik nəgkiarīen yame yakwəni-pre ta tuk əmiā mə, ‘Yorwok kīrik to ripəh nehuəyen rapita kafan yemehuə.*’ Kini tukmā narmamə kape tokrei tanə kasor ahas pə pik kimi Yo, ye norien kīrikianə əmə min, iriə tukasəkeikei masor ahas pre tuk əmiā. To iriə kipisor nəgkiarīen kafak, to kipisor min nəgkiarīen kapəmiā.

²¹ Iriə tuksor məknakin irəmiā, meinai kimiā kafak minə narmamə, kini iriə kaseinein Kughen yame rımnhər-pə kin Yo.

²² “To yakpipəh nuəyen məgkiar kimi əriə, to kipəh nəm-pənien nar kīrik irəriə. Mərig taktakun ai, yakwauə ta; to khapəh niserkwaigien kin təvhagə has kapəriə.

²³ Yermamə yame raməmakin Yo, In raməmakin min Rimik.

²⁴ Yimauə mor nımtatien minə e ye nımıririə, yame to yermamə pisin kīrik ripəh norien. Ror pən, iriə kharkun mə Yo e pa. Kharkun pawk Yo, mərig kasəmakin Yo, masəmakin min Rimik. Kini taktakun ai, tukəm-pən nar has irəriə.

²⁵ Mərig narimnar minə e tukasəkeikei misor məknakin, mor mə nəgkiarīen yame kimnharai ta ye nəkwəkwə kape Loa kapəriə tukruə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə, “Yimipəh nor-pawk-əyen nar has kīrik irəriə,
mərig iriə kasəmakin Yo.”

(Sam 35:19, 69:4)

²⁶ “Mərig nipig Yasitu tukruə, in tukrini-ərhav Yo. Nanmin kape Nəfrakisien tukrisi-pən tuk Tatə Kughen. Kini Yo jakher-pre kin rurə tuk əmiā.

²⁷ Kini kimiā min, takasəkeikei mhani-ərhav Yo, meinai kitawə-m kimiā kimnisarə kwis ye nīrikakunien ye wok kafak muə meriaji-pə ai taktakun.

16

¹ “Yo yakamni-ərhav-pre narimnar minə e tuk əmiā mə kapəmiā nhatətəyen tukripəh nımirien.

² Iriə tukpisher ta kin əmiā ye nimə kape nufuginien kapəriə; kini nəfrakisien əgkap mə nipig yame ramua, tukshopni əmiā, mhamə ta mə nar yame kasor, riki Kughen ramagien tukun.

³ Iriə kasor narimnar minə a meinai iriə kaseinein Tatə Kughen maseinein min Yo.

15:10: Jon 14:15 **15:11:** 1 Jon 1:4 **15:12:** Jon 13:34 **15:13:** Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1 Jon 3:16 **15:15:** Jon 8:26
15:16: Jon 13:18; 15:5 **15:17:** Jon 15:12 **15:18:** Aes 66:5; 1 Jon 3:13 **15:19:** Jon 13:16; 17:14 * **15:20:** Yesu rimini məkneikin ye Jon 13:16. **15:20:** Jon 3:16; 2 Tim 3:12 **15:21:** Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Jon 16:1-3; Wok 5:41; 1 Pita 4:14; Rev 2:3 **15:22:** Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 **15:24:** Jon 5:36; Mat 11:20-24
15:26: Jon 14:26 **15:27:** Luk 24:48; Jon 21:24; 1 Jon 1:2; 4:14 **16:2:** Aes 66:5; Jon 9:22; 12:42; Wok 26:9-10 **16:3:** Jon 15:21; 1 Jon 3:1

⁴ Mærig Yo yakamækupan mamni-ærhav-pre narimnar minæ e tuk æmia. Kini nipig tukmæ nakwæsəm narimnar minæ a kinamor iræmia, rikimæ tukramæsik mæ Yo yakwæni-ta narimnar minæ a tuk æmia.

Wok yame Nanmin kape Kughen tukror

Kini Yesu rimæ, “Mærig Yo yimnapæh niniærhav-pre-yen narimnar minæ e tuk æmia apa kupan, meinai kitawæ-m kimia kimnasæmir, [nahasien minæ a ramuæ æmæ tuk Yo].

⁵ Mærig taktakun ai, jakrerig-pæn tuk Yermamæ yame rimnher-pæ kin Yo. Kini kimia kirik rimnapæh naiyohyen Yo mæ yakamvæn hiæ.

⁶ Yakamni-ærhav-pre narimnar yamæ mine tukripitærhav-pæ tuk æmia, rikimæ ræpou.

⁷ Mærig yakamni-pre æfrakis tuk æmia mæ rhuvæ pik tuk æmia mæ jakæpæh æmia. Meinai to yakpipæh næpæhyen æmia, to Yasitu ripipæh næmirien tuk æmia. Mærig tukmæ yakæpæh æmia mamvæn, kini jakher-pre kin Yasitu tukruæ maræ kimia min.

⁸ Kini nipig In tukruæ, mhaïoun narmamæ kape tokrei tanæ mæ iriæ yor tævhagæ has minæ, kini nætærigien kapæriæ ripæh næmhenien mæ iriæ tuksor nar ratuatuk ye nimri Kughen. Kini nætærigien kapæriæ ripæh næmhenien tuk nækirien norien kape narmamæ.

⁹ Nanmin e tukrhajoun æriæ mæ iriæ yor tævhagæ has minæ meinai khapæh nhaniyen næfrakisien irak.

¹⁰ Kini tukrhajoun æriæ mæ nætærigien kapæriæ ripæh næmhenien mæ tuksor nar yame ratuatuk ye nimri Kughen, meinai jakrerig-pæn tuk kafak Tata, kini iriæ tukhapæh nisəm-minien Yo.

¹¹ Kini tukrhajoun æriæ mæ nætærigien kapæriæ ripæh næmhenien tuk nækirien norien kape narmamæ, meinai Kughen in rinækir ta yermaru kape tokrei tanæ e Setan mimæ tukrivæh-si-pæn narpinien kimin.

¹² “Yakmæ jakni-pre narimnar ripsaah min tuk æmia. Mærig to nakhapæh nhapik-famien æriæ, meinai iriæ khaskai pik tuk æmia.

¹³ Mærig nipig Nanmin kape Næfrakisien tukruæ, In tukrikir æmia, mor æmia takharkun næfrakisien minæ fam. In to ripæh nini-atuk-æmæyen kafan nægkiarien. Mærig In tukramni-ærhav æmæ narimnar yamæ mine In ravæh tuk Tata Kughen. Kini mamni-ærhav-pre tuk æmia narimnar fam yame tuk nipig kirik kipihauæ.

¹⁴ In tukrivæh nægkiarien æfrakis tuk Yo mini-ærhav-pre tuk æmia. Tukror norien a, mivæh-si haktæ Yo.

¹⁵ Narimnar fam kape Tata Kughen, kafak. Ror mækneikin, Yo yakamni mæ Nanmin e tukrivæh nægkiarien æfrakis tuk Yo, mamhoprai-pre kimi æmia.”

Yesu tukrimhæ, maræ mhekimter min, kafan narmamæ tuksəm min In

¹⁶ Kini Yesu rimini-pæn tuk æriæ mimæ, “Pæh nien mæ tuktu, takhapæh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.”

¹⁷ Kini narmamæ tiksin kafan kisaiyoh æriæ minæ mhamæ, “?Nægkiarien e nipran rimæ naha? In ramni-pæ tuk ætawæ mimæ, ‘Pæh nien mæ tuktu, takhapæh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo,’ kini In rimini min mimæ, ‘Yakamvæn jakəm Tata Kughen.’

¹⁸ ?Nægkiarien e rimini mæ, ‘pæh nien mæ tuktu’ nipran ramni mæ naha? Kitawæ kiseinein nægkiarien e In ramni.”

¹⁹ Kini Yesu ruirkun ta mæ iriæ kasorkeikei mæ tuksaiyoh In kin niprai nægkiarien kafan, kini In rimini-pæn tuk æriæ mæ, “?Rhawor? Yo yakamni mæ, ‘Pæh nien mæ tuktu, takhapæh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.’ ?Kini taktakun ai naksaiyoh æmia minæ mæ takharkun niprai nægkiarien e uæ?

²⁰ Yakamni-pre æfrakis tuk æmia mæ rikimæ tukræmhæ, taksasæk pik. Mærig narmamæ kape tokrei tanæ, rikiriæ tukragien. Kimia taksærig rahas pik, mærig næmhæyen kapæmia tukrukreikin muæ nagienien.

²¹ Tukmæ ruauæ ipakæ mæ piraovin kirik tukreimæk kin kwajikovæ kafan, tukramækeikei mærig rahas; meinai rinor nipig kafan mæ tukreimæk. Mærig kwasig ikin, tukmæ tini rarha, rikin tukripæh næsik-minien næmhæyen kafan. Rikin tukragien æmæ meinai tini rimnarha-pæ ye tokrei tanæ.

²² Ye norien kirikianæ æmæ min, naksærig rahas pawk ai taktakun, mærig kwasig ikin, jakəm min æmia, kini rikimæ tukragien pik; to yermamæ kirik ripæh nor-minien æmia naksærig rahas.

²³ Ye nipig a, to nakhapæh nisaiyoh-minien Yo kin niprai nægkiarien kirik.

“Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksaiyoh Tatə Kughen kın nar kirik ye nhagik, kini In tukrivəh-si pre kimi əmiə.

²⁴ Nakhapəh nisaiyoh-hanəyen kın nar kirik ye nhagik. Mərig saiyo h kın, mhavəh, pəh rikimiə tukragien pik.”

Yesu rimnapita nəsaninien kape tokrei tanə

²⁵ Kini Yesu rəgkiar mamni mīmə, “Yo yimini-pre nuhpikinien ye narimnar minə e tuk əmiə. Mərig nipig ramuə yame jakpəh nini-pre-əmə-yen nuhpikinien minə tuk əmiə, mərig jakəgkiar atuətuk kın Tatə Kughen kimi əmiə, mə takharkun huvə In.

²⁶ Ye nipig a, to yakpəh nəgkiar-atuə-kinien kapəmiə, mərig taksəgkiar atuətuk kimiə Tatə Kughen misaiyoh In kın narimnar ye nhagik.

²⁷ Meinai Tatə Kughen In rorkeikei pik əmiə, meinai kimiə naksorkeikei Yo, mamhani nəfrakisien irak mə yimasi-pən ye Kughen.

²⁸ Yimasi-pən ye Tatə Kughen muə ye tokrei tanə. Kini pəh nien mə tuktə, jaktərhav min ye tokrei tanə, mirerig-pən min tuk Tatə Kughen.”

²⁹ Kini narmamə kafan minə kimnhani mhamə, “! In en! Taktakun ai ik nakpəh nini-əməyen nuhpikinien, mərig nakamhoprai atuətuk əmə nəgkiarien.

³⁰ Taktakun ai yakwənharkun ta mə to yermamə kirik ripəh hanə nini-pre-yen nəgkiarien kirik, kini ik nakwirkun ta nərigien kafan. ! Nar e ramhajoun-pən mə Ik nimasi-pən ye Kughen!”

³¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nakamhani nəfrakisien irak ai taktakun.

³² Mərig sətərig-ru. Nipig ramuə, kini nəfrakisien mə ruəuə ta- yame narmamə tuksəko ye rhav əmiə taksaiyu rik rik, mamhavən iməmiə minə ikin, misəpəh pisin əmə Yo yakaməmir. Mərig Yo yakpəh nəmirien Yo pisin, meinai nipig m-fam Kafak Tatə raməmir kimru min.

³³ Yo yakwəni-ərahv-pre ta narimnar minə e tuk əmiə, mə takhapəh nisətərig-pikien tukun, misarə ye nəmərinuyen meinai nimraghien kapəmiə raməmir irak. Nipig tukmə naksarə ye tokrei tanə e, takasəkeikei misarə ye nəmhəyen. Mərig takhapəh nhaginien, masarer tim tim, meinai Yo yimnapita nəsaninien kape tokrei tanə.”

17

Yesu rimnəhuak tuk kafan nimraghien

¹ Yesu rinamni narimnar minə a, mivaag haktə ye neai, mamni mīmə,

“Kafak Tatə. Nipig ruəuə ta. Vəh-si haktə nhagik pəh rehua, mə Yo min jakvəh-si haktə nhagim pəh rehua,

² meinai Ik nimivəhsi-pə nəsaninien mine nehuəyen kimi Yo e kafam Kwajikovə; mə jakamarmaru ye narmamə minə fam, kini mirkun min nivəhsi-pənien nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine nimivəhsi-pə əriə kimi Yo.

³ Kini nimraghien rerin e, nipran e mə narmamə tukharkun Ik, yame Ik pisin əmə Ik Kughen əfrakis, mharkun Yo, Yesu Kristo, yame Ik nimnher-pə kın Yo.

⁴ Yo yimnavəh-si haktə nhagim ye tokrei tanə e, kini minor ta infamien ye wok yame Ik nimivəhsi-pə kimi Yo mə jakor.

⁵ Tatə, taktakun ai, takvəh Yo yakurə mamarə kirau mik. Vəh-si haktə Yo mivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo, rəmhen əmə kın yame yakwəvəh ta kupan nipig tokrei tanə e rimnamrikə hana.

Yesu raməhuak tuk aposol minə kafan

⁶ “Narmamə yamə mine Ik nimivəh-si ta əriə ye tokrei tanə mivəh-si pə kimi Yo, Yo yakamhajoun əriə kın Ik. Kupan, iriə kafam narmamə minə; mərig taktakun ai, Ik nakaməhu-pən əriə ye kwermik, mə iriə kafak minə narmamə. Iriə kasəri-pən kafam nəgkiarien,

⁷ kini taktakun ai, iriə kharkun mə narimnar yame nimivəh-si-pə kimi Yo, ramsi-pre əmə tuk Ik.

⁸ Iriə kharkun narimnar minə e meinai Ik nakwəni-pə ta nəgkiarien iran kimi Yo, kini Yo yakməni-ərhav-pən tuk əriə, kini iriə kamhavəh yerkiə, mharkun mə nəfrakisien əgkap mə Yo yimasi-pre tuk Ik, mamhani nəfrakisien mə Ik nimnher-pə kın Yo.

16:24: Jon 15:7-8 **16:25:** Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 **16:30:** Mak 2:8; Jon 1:48; 2:24-25; 6:64; 21:17 **16:31:** Jon 4:23 **16:32:** Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27; Jon 8:29 **16:33:** Mak 13:9; Jon 14:27; Rom 8:37; 1 Jon 4:4; 5:4; Rev 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 **17:1:** Jon 12:23; 13:31,32 **17:2:** Dan 7:14; Mat 28:18; Jon 6:37,39; 1 Korin 15:27-28 **17:3:** Jon 17:25,26; Fil 3:8 **17:4:** Jon 13:31; 19:30 **17:5:** Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 **17:6:** Jon 1:18

⁹ “Yo yakaməhuak tuk əria. Yəkpəh nəhuakien tuk narmamə kape tokrei tanə. Yakaməhuak əmə tuk narmamə yamə mine Ik nīmivəh-si-pə əria kimi Yo, meinai iriə kafam narmamə minə.

¹⁰ Narmamə minə e yimipik əria, iriə fam mine e, iriə kafam narmamə minə. Kini narmamə mifam e nīmipik əria, kafak minə fam. Kini Ik nimmnor narmamə minə e mə nımraghien kapəriə ravəh-si haktə nhagik.

¹¹ Taktakun ai, yaknauvrə tuk Ik, kini pəh nien mə tuktu, jakpəh narə-minien ye tokrei tanə e. Mərig narmamə minə e kasarə hanə ye tokrei tanə e. Tatə, Ik nakatuatuk əgkap. Takəpkətəkin narmamə minə e pəh tukasarə huvə ye nəsaninien kafam, yame Ik nīmivəh-si pə kimi Yo, mə iriə tukasarə kirikianə əmə, rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə.

¹² Nipig yimnamarə kimawə miriə, kini yimnarha huvə tuk əria ye nəsaninien kafam yame Ik nīmivəh-si-pə kimi Yo. Yimnaməm huvə əria, mipəh nəpəhyen kirik. Iriə kirikianə əmə rimnerwe, yermamə e in e yame tukraməkeikei mivəh narpintien. Nar a rimatərhav-pə mor nəgkiarien ye Nəkwəkwə Imərhakə ruə mor nəfrakisien kin.

¹³ “Taktakun ai, yaknavruə tuk Ik, mərig yakamarə hanə ye tokrei tanə mamni nəgkiarien minə e, mə narmamə minə e tukhavəh fam nagienien e raməmır yerkik.

¹⁴ Yo yimini-ərhav-pən kafam nəgkiarien kimi əria. Kini ror məkneikin, narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əria, meinai iriə pəh nien mə narmamə kape tokrei tanə, rəmhen kin yame pəh nien mə Yo yermamə kape tokrei tanə.

¹⁵ Pəh nien mə yakamaiyoh Ik mə takvəh-si ta əria ye tokrei tanə. Mərig yakorkeikei mə Ik takarer əswasig kin yemə has e Setan, mə in tukripəh nuəyen moriah əria. Ik takamarha huvə tuk əria.

¹⁶ Pəh nien mə Yo yermamə kape tokrei tanə. Ror pən, iriə min, pəh nien mə narmamə kape tokrei tanə.

¹⁷ Kafam nəgkiarien raməfrakis. Ik takor kafam nəgkiarien pəh ramor wok ye nımraghien kapəriə mə iriə tukhauə narmamə əfrakis minə kafam, misəmərhakə misatuatuk.

¹⁸ Ik nimmher-pə kin Yo yakuə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əria mə tuksarkurao ye tanımtanə.

¹⁹ Kini Yo yakvəh-si pre atuk Yo mə jakamərhakə, mə jakasitu ye narmamə minə e, mə iriə min tuksəmərhakə misatuatuk, mə iriə tukhauə narmamə əfrakis kafam.

Yəsu raməhuak tuk narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran

²⁰ “Pəh nien mə yakaməhuak əmə tuk narmamə kafak minə, mərig yakaməhuak min tuk narmamə tiksın min yamə mine kafak narmamə minə tukhani-ərhav pən kafak nəgkiarien kimi əria, pəh iriə tukshatətə irak.

²¹ Tatə, yakaməhuak tuk əria, mə iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə, rəmhen əmə kin yame kirau kwarə kirikianə əmə. Kafak nımraghien raməmır iram, kini kafam nımraghien raməmır irak. Yakaməhuak tuk əria mə tukhauə kirikianə kitawə mik, mə narmamə kape tokrei tanə tukhani nəfrakisien irak mə nimmher-pə kin Yo.

²² Ik nakwəvəh-si-pə ta nehuəyen kimi Yo, kini Yo yakamautə-pən kin kafak nehuəyen kimi əria, mə iriə tuksarə kirikianə rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə.

²³ Kafak nımraghien raməmır yerkiriə; kini kafam nımraghien raməmır irak. Ror pən, yakaməhuak mə iriə tukhauə kirikianə ye narımmar fam, mə narmamə kape tokrei tanə tuksəm əria, kharkun mə Ik nimmher-pə kin Yo, mharkun mə Ik nakorkeikei kafam narmamə minə rəmhen əmə kin yame Ik nakorkeikei Yo.

²⁴ “Tatə. Ik nimmnərhə-pə əria ye kwermik mə iriə kafak narmamə minə. Kini Yo yakorkeikei mə iriə tukharkun nıvənien aikin Yo yakamvən ikin, mə iriə tuksəm nehuəyen kafak yame jakpivəh. Nehuəyen e, Ik nīmivəh-si-pə kimi Yo, meinai Ik nimmnorkeikei Yo məkupan, nipig tokrei tanə rımmamrikək hanə.

²⁵ “Tatə. Ik nakatuatuk pik. Narmamə kape tokrei tanə, iriə kiseinein Ik, mərig Yo yakirkun Ik. Kini narmamə kafak minə, iriə kharkun mə Ik nimmher-pə kin Yo.

²⁶ Yo e yimmnor əpu Ik kimi əria, mə iriə tukharkun huvə Ik, kini Yo, jakaməkeikei mamor əpu Ik mamripin, mə norkeikeiyen kafam tukramarə yerkiriə, mə Yo min jakamarə yerkiriə.”

17:10: Jon 16:15 **17:11:** Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 **17:12:** Jon 6:39,70-71 **17:14:** Jon 8:23; 15:19; 1 Pita 2:11 **17:15:** Mat 24:24; Jon 8:44; 1 Pita 5:8 **17:17:** Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1 Pita 1:16 **17:18:** Jon 3:17; 20:21; Mat 28:18-20 **17:19:** Dut 15:19,21; Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1 Kor 11:24; Taetas 2:14; Hib 9:14; 10:10 **17:21:** Jon 3:17 **17:22:** Jon 1:14; 14:20 **17:23:** Jon 16:27 **17:24:** Jon 1:1-3,14; 12:26; 1 Pita 1:20 **17:25:** Sam 119:137; Jon 15:21; 16:3; Rom 3:26 **17:26:** Jon 15:9; 17:6; Rom 5:5

18

*Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərkən In
(Mat 26:7-56; Mak 14:43-50; Luk 21:47-53)*

¹ Yesu rimnəhuak ta, mitərhav ye taon a, mukurao-pən ye kwenimrhe tukwas mir, ye nikwətanə kirik kamni kimə Kedron, mhaktə ye tukwas, mivən aikin kaməsim ikin. Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhavən yerki nai minə a.

² Kini Judas e kwasig ikin rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan, in ruirkun ta kwənmhaan a, meinai nipig kirik, Yesu mine kafan narmamə minə iriə kasofugin əriə minə aikin.

³ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisher-pən kin mobael minə tiksin kape nəmə Rom mine mobael minə tiksin yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen, khauə misəm Judas. Kini Judas rikir əriə mhavən yerki nəsimien a. Iriə kimnhapik kwensia, mine laet, mine narimnar kape narowaginien.

⁴ Kini Yesu ruirkun ta naha nhagin yame tukor iran. Mərig rimnəriwək, mivən tuk əriə, maiyoh əriə mimə, “?Nakasarha-kin pa?”

⁵ Kini iriə khani-pən tukun mhama, “Yakasarha-kin yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”
Kini In rini-pən tuk əriə mə, “Yo e.” (Kini Judas e yame rimnheighan-pən kin Yesu ye kwermiriə, in ramərer iriə min).

⁶ Kini nipig Yesu rimini mimə, “Yo e,” iriə kimisəriwək kin nimeitairiə mharerig, miseiwaipyu, mhamir.*

⁷ Kini Yesu rarə maiyoh min əriə mimə, “?Kimiə nakasarha-kin pa en?”

Kini iriə khamə, “Yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

⁸ Kini Yesu rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmiə mə ‘Yo e.’ Tukmə nakasarha-kin əmə Yo, sətə ye narmamə minə en pəh kamhavən.”

⁹ In rimini məknakin mə nəgkiarlen yame ruini ta tukruə mor nəfrakisien kin, yame rimini mimə, “Tatə, narmamə yame nimnəəhu-pən əriə ye kwermik, yimnamarha huvə tuk əriə, mipəh nəpəhyen kirik.”†

¹⁰ Kini Saemon Pita, kafan kirik aikin nao nisə. Məkneikin rirəhsi-ərhav, mərəru ta nimətərgi slef kirik matuk kape hae pris. (Nhag slef e Malkas).

¹¹ Mərig Yesu rimini-pən tuk Pita mə, “! Vəi-pən nao nisə kafam ye tamhekin! Ik takaməkeikei mirkun mə Yo yakaməkeikei mamarə ye nəmhəyen yame Tatə Kughen ravəhsi-pə kimi Yo.”

*Kimnharəh Yesu mhavən ramərer ye nimri mirh
(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)*

¹² Kini mobael minə kape nəmə Rom mine yemehuə kapəriə, mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnharəh Yesu misarkis ətərkən.

¹³ Kimisəkupən mharəh In ramərer ye nimri Anas. Anas e mirei Kaefas. Kini Kaefas a ramor wok kape hae pris ye newk a.

¹⁴ In apa kupan rimini-pən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mə, “Rhuəv əmə tuk əmiə mə yermamə kwənkwan kirikianə əmə tukrimhə tuk narmamə. Nar a rhuəv rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”‡

*Pita rimini mə in reinein Yesu
(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ Yermamə min kirik kape Yesu, hae pris rirkun huvə in. Kini iriu Saemon Pita karakwasig kin Yesu, mhavən ipakə tuk nimə kape hae pris.

¹⁶ Mərig Pita to ripəh nivəniyen imə, mamərer əmə ye kwəruə. Mərig yermamə a kape Yesu yame hae pris rirkun huvə in, risi-pən imə, mitərhav-pə ye kwəruə, maməgkiar kəskəh kimi piraovin yame ramərer tuk kwəruə, kini reighan kin Pita mə tukriyən imə.

¹⁷ Məkneikin pian a yame ramərer tuk kwəruə rarha-pən məm Pita, maiyoh in mimə, “Eh. ?Ik min yermamə kirik kape Yesu?”

Mərig Pita rimə, “Nikam. Pəh nien mə yo yermamə kirik kafan.”

¹⁸ Kini nipig a, nipig kape nokieiyen. Kini yor wok minə kape hae pris, mine mobael minə kimnasarkəp. Kini Pita ramərer iriə miriə, masərkəp.

*Hae pris raməgkiar kimi Yesu
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

18:2: Luk 21:37; 22:39 **18:3:** Wok 1:16 **18:5:** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * **18:6:** Tukmə ror nipig Yesu rimini mə “Yo e” iriə kimiseiwaipyu mamhamir meinai nəgkiarlen e “Yo e” ye nəgkiarlen kapə nəmə Gris ramhen əmə kin nhag Kughen yame ramərhakta, to kipah niniyen. **18:6:** Rev 1:17 **18:8:** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 † **18:9:** Ruini məkneikin ye Jon 17:12. **18:11:** Mat 20:22 ‡ **18:14:** Kaefas ruini ta nəgkiarlen e ye Jon 11:49-51.

¹⁹ Ye nīpīg a, hae pris rīmnaiyoh Yesu kin narmamə minə kafan, mine naha nhagin yame In ramhajoun.

²⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo yimnamni-ərhav kafak nəgkiarīen ye nīmri narmamə ye tokrei tanə. Nīpīg m-fam, yakamhajoun narmamə ye nimə kape nufuginien, mine apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, ikin nəmə Isrel kasofugin ikin. Yəkpəh nerkwaiğin kin nar kirik.

²¹ ? Rhawor nakamaiyoh məkneikin Yo? Rhuvə pik mə takvən maiyoh-pən narmamə yamə mine kimnasərig kafak nəgkiarīen. Iriə kharkun huvə narimnar yame yəkməni-pən tuk əria.”

²² Yesu rəgkiar məknakin, mobael kirik yame ramərer tuk Nimə Ehuə kape Kughen ramərer ipakə tukun, marar mərip nikapin, mīmə, “Nəgkiarīen e nakamni-pən tuk hae pris rīpəh nəmhenien.”[§]

²³ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “? Rhawor e yakamni əmə nəgkiarīen yamə mine kisatuatuk kini nakamərip nikapik tukun? Tukmə nakasəm mə yəkməni nar kirik rīpəh nəmhenien, hani.”

²⁴ Məkneikin Anas rher-pən Yesu rīvən məm hae pris e Kaeafas. Kīpəh nīrisin-ta-hanə-yen nəərəus ye kwermīn mīr.

Pita ramni min mə reinein Yesu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Kini Saemon Pita ramərkəp hanə, kini kisaiyoh-pən in mhamə, “Eh. Ik min e ik yermamə kirik kafan uə?”

Mərig Pita rīmə, “Nīkam. Pəh nien mə yo yermamə kirik kafan.”

²⁶ Məkneikin, yorwok kirik kape hae pris, in kwənərəus kirik kape kwən a yame Pita rīmnərəru-ta nīmətirgin, rīmīni-pən tukun mə, “Rīkik raməsik mə yimnəm əmiru min apa yerki nəsimien.”

²⁷ Mərig Pita rīmīni-pən tukun mīmə, “Pəh nien mə yo.”

Əmə məkneikin, man rəkakə.

Yesu rərer ye nīmri Paelat

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Kini yenpīg-enpīg əgkap, kharaptərkīn Yesu mhatərhav ye nimə kape Kaeafas, mħavən ipakə tuk nimə kape Paelat. Paelat in gavman kape Rom, pəh nien mə yemə Isrel kirik. Kini nāmehuə kape nəmə Isrel kasəri-pən loa kapəriə, mħapəh nhavənien ye nəkwai nimə kape yermamə yame pəh nien mə yemə Isrel, tamə kisəmkimik, miseinein nənien nəviginien kape Pasova.

²⁹ To khapəh nhavənien imei Paelat, Paelat rītərhav-pə, maiyoh əriə mīmə, “?Naksəm-pən naha nhagin rahas ye kwən e?”

³⁰ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “To rīmə kwən e rīpəh norien nar has, to yakhapəh nhakīrien mħauə kimik.”

³¹ Mərig Paelat rini-pən tuk əriə mīmə, “Nīkam. Rhuvə mə takhakir in mħavən. Rhuvə mə kimīə səkir norien kafan rəri-pən natuakəmīen kapəmīə, mħavəhsi-pən narpīnien kimin.”

Mərig iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Mərig loa kape nəmə Rom ramni mə nāmehuə əmə kape Rom kharkun nhavəhsi-pənien narpīnien kimi yermamə mə tukraməkeikei mīmħə.”

³² (Apa kupan, Yesu rīmīni mə In tukrīmħə məknakin; kini narimnar minə a rītərhav-pə mor nəgkiarīen kafan ruə mor nəfrakisien kin).^{*}

³³ Məkneikin Paelat rīvən min imə, mokrən kin Yesu mə tukruə mərərer ye nīmrin, kini raiyoh In mīmə, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

³⁴ Kini Yesu raiyoh In mīmə, “?Nərigien en kafam nakamni, uə narmamə kamhani-pre tuk ik?”

³⁵ Kini Paelat rīmīni-pən tukun mīmə, “!Ah! Pəh nien mə yo yemə Isrel kirik. Narmamə imam ikin əmə mine jif pris minə kafam, iriə kimiseighan-pə kin Ik ye kwermik. ?Naha e nīmnor?”

³⁶ Kini Yesu rīmə, “Narmaruyen kafak rīpəh nəmhenien kin narmaruyen kape tokrei tanə əmə. To rīpimə narmaruyen kafak in kape tokrei tanə e, kafak narmamə minə kīpīhaoh mobael minə tuk Yo, misərer əswasig kin nāmehuə kape nəmə Isrel mə tukhapəh nharaptərkīnien Yo. Mərig narmaruyen kafak ror pisin ye narmaruyen kape tokrei tanə.”

[§] **18:22:** Khamə Yesu ramni hah hae pris, makapir loa ye Eks 22:28 yame ramni mə, “Takpəh nini-hah-yen Kughen mine nāmehuə minə kapəmīə.” **18:27:** Jon 13:38 **18:28:** Jon 11:55 ^{*} **18:32:** Yesu rīmīni mə tukəsik in ye nai kamarkwao kin. (Im-ru Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Tukmə nəmə Rom khamə tukhavəhsi-pən narpīnien kimi yermamə mə tukraməkeikei mīmħə, khavəhsi-haktə in ye nai kamarkwao kin. Mərig nəmə Isrel to khapəh nisorien məknakin. **18:33:**

Mat 2:2; Luk 23:2-3 **18:36:** Luk 17:21; Jon 6:51

³⁷ Kini Paelat rini-pən tukun mīmā, “İnta. İk nakamni mā İk king kırık.”

Kini Yesu rīmā, “Tukmā ik nakamni mā Yo king, nəfrāh. Yo yimnarha-pə ye tokrei tanə tuk nar kırıkianə əmə, mə jakərer-ərhav mamni-ərhav nəfrakisien. Kini narmamə yamə mine kisorkəikei mā tuksərig nəfrakisien tukasəkeikei misərig nəgkiarien kafak.”

³⁸ Mərig Paelat rini-pən tukun mīmā, “?Naha e nhagın nəfrakisien?”

Paelat rīmivəhsi-pən narpiniēn kimi Yesu mā tukraməkeikei mīmha

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kini Paelat ritərhav min mivən məm nəmehuə kape nəmə İsrəl, mini-pən tuk əriə mīmā, “Yo yakpəh nəmien norien has kırık ye kwən e, yamə ramni mā rimmakapir loa.

³⁹ Mərig ye norien kapəmiə, ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, yakamrisin yermamə kwənkwan kırıkianə ye kalabus. ?Kini rhawor ye nərigien kapəmiə? ?Nakhamə jakrisin king e kape nəmə İsrəl uə?”

⁴⁰ Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “!Nikam! Takpəh nirisinien. !Risin Barabas!” (Barabas e rimikwasig kin narmamə tıksin mamhauh mobael kape gavman).

19

¹ Kini Paelat reighan-pən kin Yesu ye kwermi mobael minə, kini iriə kisərkis-ərkis In.

² Kini khapik nəəus kırık yame ror nhirin, mhakuh kəvəvhao kin, yame ramsigovin kəvəvhao kape king, kini mhaukrai-pən ye kapən kapə. Misarkaoh-pən kin kot əwhao kırık yame ramsigovin kot kape king.

³ Kini masərer tukun, misarh iakei iran, mamhani mhamə, “İk e king kape nəmə İsrəl. Kimawə yakamhavəhsi-pre nisaiyen kimik.” Kini misarar misərip nikapin.

⁴ Kini Paelat risi-pən imə mitərhav mini-ərhav mīmā, “Eh. Narmamə. Yakamkir ye-rhav kwən e mə kimia taksəm mə yakpəh nəm-pənien nar has kırık iran.”

⁵ Kini Yesu risi-pən imə mitərhav. Məvəvhao kin kəvəvhao yame kimnor kin nəəus yame ror nirhin, markaoh kin kot kape king, kini Paelat rini-pən tuk əriə mīmā, “Səm-ru, kwən e ramuə.”

⁶ Mərig jif pris minə mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimisarha-pən misəm, masokrən apomh mamhani mhamə, “!İsik-pən ye nai kamarkwao kin! !İsik-pən ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rīmini-pən tuk əriə mā, “Nikam. Kimiə atuatuk hakir mhavən, misəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. Mərig Yo yakpəh nəm-pənien nar has kırık iran.”

⁷ Mərig iriə khamə, “Kapəməwə loa ramni mā In tukraməkeikei mīmha, meinai In ramni mā In Ji Kughen.”

⁸ Paelat rimmərig nəgkiariēn a, rigın pik.

⁹ Kini marar mivən min imə, maiyoh Yesu mīmā, “?İk yemə hiə?”

Mərig Yesu ripəh nhorpinien nəgkiariēn kafan.

¹⁰ Kini Paelat rini-pən tukun mīmā, “?Rhawor e nakpəh nhorpinien nəgkiariēn kafak? ?Nakirkun uə nikam mā yakavəh nehuayen tuk nirisinien İk uə tuk nəsik-pənien İk ye nai kamarkwao kin?”

¹¹ Kini Yesu rini-pən tukun mīmā, “To Kughen ripipəh nivəhsi-preyen nehuayen kimik, to nakpipəh nivəhyen nehuayen tuk nəkirien Yo. Mərig hae pris rimməighan-pə kin Yo ye kwermim. Ror pən, Kughen tukrini mā in rimmor ta təvhagə has kırık rehuə rapita yame ik nimnor.”

¹² Kini ririkakun ye nipig a, Paelat rorkeikei mā tukririsin Yesu. Mərig nəmehuə minə kape nəmə İsrəl kisokrən apomh mhamə, “Tukmə nakrisin kwən en ramvən, pəh nien mə ik yermamə əfrakis kırık kape King Sisa, meinai tukmə yermamə kırık ramni mīmā in king, in tikmır kape Sisa.”

¹³ Paelat rimmərig nəgkiariēn a, kini mikir Yesu miratərhav. Mivən ye kwənmhan kırık kamni kimə Kapier İtən-ətən İkin. (Ye nəgkiariēn kape nəmə İsrəl, kamni kimə Gabata). Kini məkwatə-pən ye jea kape nəkirien nəgkiariēn.

¹⁴ İpakə yerkwəiha, ye nipig kape nor-əpnəpənəyēn ye nəviginien kape Pasova. Kini Paelat rini-pən tuk nəmehuə kape nəmə İsrəl mīmā, “!Kapəmiə e king!”

¹⁵ Mərig iriə kasokr-apomh mamhani mhamə, “!Hakir ye-rhav! !Hakir ye-rhav! !İsik-pən In ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rini-pən tuk əriə mīmā, “?Nəfrāh? ?Kimiə naksorkəikei mā jakarkwətəəkīn-pən king kapəmiə ye nai kamarkwao kin uə?”

Kini jif pris minə khamə, “Sisa pisin əmə in king kapəməwə.”

¹⁶ Kini Paelat rimneighan-pən kin Yesu rivən ye kwermirîa, mə mobael minə kape Rom taksarkwətarəkin-pən In ye nai kamarkwao kin.

*Mobael minə kimisəsik haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)*

Kini kharəh Yesu mhavən.

¹⁷ In atuk rinamrəh nai kamarkwao kin, mhatərəhav mhavən ikin kirik, kamni kimə Kerhə irə jir. (Ye nəgkiarien kape nāmə Isrel, kamni kimə Golgota).

¹⁸ Ye kwənmhaan atuatur a in a, kimisarkwətarəkin haktə Yesu ikin ye nai kamarkwao kin. Misarkwətarəkin min yermamə kiraru. Kirik ye nikarin matuk; kirik ye mawor. Kini Yesu rimnaker ye kwerkwan.

¹⁹ Kini Paelat rini, kirai ta nəgkiarien kirik, karkwətarəkin haktə ye nai kamarkwao kin. Nəgkiarien a ramni mə, “Yesu, Yemə Nasaret. In King kape nāmə Isrel.”

²⁰ Kini nāmə Isrel khapsaah kimisəvheikin nəgkiarien a, meinai ikin a, kimisarkwətarəkin haktə Yesu ikin, ipakə əmə tuk taon. Kini nəgkiarien a kimirai ye nəgkiarien kape nāmə Isrel, mine ye nəgkiarien kape nāmə Rom, mine ye nəgkiarien kape nāmə Gris.

²¹ Kini jif pris minə kape nāmə Isrel kimnhavən mhani-pən tuk Paelat mhamə, “Takpəh nīraiye mə ‘In e king kape Isrel.’ Rhuvə mə takrai mə, ‘Kwən e in ramni mə in king kape nāmə Isrel.’ ”

²² Mərig Paelat rima, “Nikam. Yakwərai, yakwərai.”

Mobael minə kimisəwhai neipən kape Yesu

²³ Kini nipig mobael minə kwəsəkwətarəkin-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kin, kini mhapik kafan narimnar, kini misəwhai narimnar misətu nimrin kuas, meinai iriə kuas. Mərig kimnhapəh nisəwhaiyen kot apomh kafan. Nipərin əmə, yame kipəh nijirien.

²⁴ Mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “To khapəh niseikusien. Pəh kisəsik daes tukun. Yermamə yame rapita, kafan e kot.” Nar e ritərhav-pə mor nəgkiarien ye nəkwəkwə kape Kughen ruə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə, “Iriə tukhapik ta kafak neipən misəwhai iriə minə.

Kini misarukin daes tukun.”

Ror məkneikin, mobael minə kimisor əfrakis məknakin.

(Sam 22:18)

Yesu mine kafan mamə

²⁵ Kini nipiraovin kuas kimnasərer ipakə tuk nai kamarkwao kin kape Yesu. Iriə e: Mamə kape Yesu, mine piauni, mine Meri kirik min, yame in piraovin kape Kleopas, mine Meri pinsin kirik, yame in pian Magdala.

²⁶ Kini Yesu rarha-pən məm kafan mamə, mine yermamə kirik kafan yame in rorkeikei pik, kawərer ipakə tukun, kini rini-pən tuk kafan mamə mə, “Pian əpə, kafam en kwajikovə.”

²⁷ Mini-pən tuk kwən a mimə, “Kafam en mamə.” Kini ririkakun ye nipig a, yermamə a kape Yesu raməm huvə pian a rəmhen kin mamə atuatur kafan.

Yesu rimamhə

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kini kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu ruirkun mə In rinərkin wok yame rimauə tukun mə tukror. Kini mimə “Yaknəkwəkwə.” Rimini məkneikin mə tukror nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.*

²⁹ Kini kwaji besin kirik aikin ramkwəta, kwəvi-pən ta waen əkwahir iran. Kini iriə kharəh neipən kirik, miseires waen kin, misarkis-pən ye nai kirik kamni kimə ‘hisop’ mhavəh-si haktə mhavəh-si-pən ipakə tuk tikiher Yesu, mə tukrinim.

³⁰ Kini rəpaih əsigəvin waen, mini mimə, “Rinor infamien.”

Kini rivaag-əhu, meighan-pən kin nimraghien kafan, kini mimhə.

Mobael kirik rimnhai nikar Yesu

³¹ Ruauə ye nipig kape napnəpənəyen, tukəni rikwamirkin, Sabat. (Sabat a in nipig ehua kirik). Kini nāmehua kape nāmə Isrel kimnhapəh nisorkeikeiye mə niprai yermamə tukraməker ye nai kamarkwao kin meriaji-pən Sabat. Ror pən, iriə tiksin kimnhavən misaiyoh Paelat mhamə tukrher-pən kin mobael minə khavən mishoprir-hoprir nihurisir, pəh irisir tukrhimhə aihuaa əmə. Kini nāmə Isrel tukharəh-si ta niprairisir ye nai kamarkwao kin.

³² Kini mobael minə kimisəkupən mishoprir-hoprir nihu yermamə mir e kawəker ipakə tuk Yesu.

19:17: Luk 14:27 19:19: Jon 19:14,21 19:20: Hib 13:12 19:21: Jon 19:14 19:24: Jon 19:28,36,37 19:25: Luk 8:2; Jon 20:1,18 * 19:28: Əm-ru profesî kirik ye Ol Sam 69:21. 19:28: Jon 17:4 19:30: Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4

³³ Mhauə ipakə tuk Yesu, misəm mə In ruamhə ta, mhapəh nishopririen nihun.

³⁴ Mərig iriə kirik rimnhai əmə nikarin kin kwenhao. Əmə aikin, nitawin mine nunu iran, iriu kwis kimiwaiyu miratərhav ye nikarin.

³⁵ (Kini kwən kirik rinamərer ipakə tukun, məm narimnar minə e kin nimirin. Kini mamni-ərhav nəgkiarien yamə mine raməfrakis. Mamrai-pən ye nəkwəkwə e mə kimiə min takhani nəfrakisien iran).

³⁶ Narimnar minə e kimnhatərhav-pə misor nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə,

“To iriə khapəh nishopir-pirien nikəkrin kirik.” (Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20)

³⁷ Kini nəgkiarien kirik min ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Iriə tuksarha-pən misəm yermamə yame kimishal.” (Sek 12:10)

Josefyemə Aramatia, mine Nikodimas, kimiwerkwaig kin niprai Yesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Kini ai, yemə Aramatia kirik, nhagin e Josef, in yermamə kirik kape Yesu. Mərig ramerkwaig kin mə tukpəh nirkunien mə in yermamə kafan, meinai ramgin kin nəmehua kape nəmə Isrel. Kini in rimavən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin niprai Yesu. Kini Paelat reighan kin, kini Josef rivan mirəhsi-əhu.

³⁹ Kini Nikodimas e kupan rimavən yenpig məm Yesu, in rikwasig kin Josef. Mamrur nitip kirik rukwar kin monar pien pien mir e ‘mir’ mine ‘alos.’ Nitip a ripam rəmhen kin toti fo kilo†.

⁴⁰ Kini iriu kirəəhsi-ta niprai Yesu, mirəuvrig kin neipən kirik e ‘linen.’ Kini miwor-pən monar pien pien ye nipran, raməri-pən əmə norien kape nəmə Isrel tuk nimirien yermamə.

⁴¹ Kini ikin a kimiruk haktə Yesu ikin, ipakə tuk nəsimien kirik. Ye kwənmhaan a, kimnəpnəpeinə ta ye nipəg kapier tuk nimirien yermamə, mərig kipəh hanə nimir-pənien yermamə kirik aikin.

⁴² Meinai tukəni rikwamer kin, Sabat kape nəmə Isrel, Josef mine Nikodimas kwhai miren nar, mirinəm tukrinəm aihuua əmə. Kini nipəg kapier a yame kamnim yermamə ikin ipakə əmə. Ror pən, iriu kwəəhu-pən niprai Yesu aikin.

20

Yesu ramragh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Ye Sande, yenpig-enpig əgkap, rampigpig hanə, Meri e pian Magdala rimavən ye nəpag kapier, kin məm mə kapier ehua yame kimukrai əswasig-pən nipəg kapier kin, kinəsok ta kin.

² Məkneikin, raiyu, mirerig mivən tuk Saemon Pita mine yermamə min kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik in. Kini mini-pən tuk əriu mima, “Yermamə kirik ruiəəhsi-ərhav niprai Yesu Yermaru ye nipəg kapier. Kini yakeinein mə rimnəəhu hiə nipran.”

³ Kini Pita mine yermamə kirik min kape Yesu, kimiratərhav miravən mə tukwəm nəpag kapier.

⁴ Kimiweiuyu pik miravən, mərig kwəə mir a kirik rimnaiyu məkupan mapitan kin Pita, mivən ye nəpag kapier.

⁵ Kini mamrəmir, mivaag-pən imə, məm neipən huvə minə e kamni kimə ‘linen,’ yame kimuvrig Yesu kin kəkupən ramswiin. Mərig ripəh nimirien imə.

⁶ Kini Saemon Pita rarə muə min, kini mauru-pən apa ye nipəg kapier, məm neipən minə a ramswiin.

⁷ Kini məm min neipən yame kimuvrig kapən kapə Yesu kin kupan. Neipən a, ripəh nəmir-pənien tuk neipən tiksın yame kimuvrig Yesu kin; mərig kimnarpəvin-arpəvin huvə, kukrai-pən iki-pisin.

⁸ Kini ai yermamə kape Yesu yame rimnaiyu məkupan ye Pita, in min rimnauru-pən ye nipəg kapier, məm narimnar minə a, mamni nəfrakisien mə Yesu rimimragh min ye nimhəyen.

⁹ (Ye nipig a, iriu kirapəh nirarkun-hanə-yen niprai nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə Yesu tukraməkeikei mamragh min ye nimhəyen).*

Meri e pian Magdala rimnəkupan məm Yesu

(Mak 16:9-11)

19:34: Sek 12:10; 1 Jon 5:6-8; Rev 1:7 **19:36:** Jon 19: 24,28,37 **19:37:** Rev 1:7 **19:38:** Jon 7:13 † **19:39:** Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni “wan handred litrai,” rəmhen kin toti fo kilo. **19:39:** Jon 3:1-2; 7:50 **20:1:** Luk 8:2; Jon 19:25 * **20:9:** Profesi e raməmir ye Ol Sam 16:10 mine Aes 53:11. **20:9:** Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Wok 2:24-28

¹⁰ Kini yermamə mir e kape Yesu kimirarerig miravən iməriu ikin,

¹¹ mərig Meri in rimnərer ipakə tuk nɪpəg kapier mamasək. Mamasək əmə məkneikin, məmrənir, mivaag-pən ye nəpag kapier,

¹² məm agelo mir kɪraru apa imə. Neipən kapəriu rhawən pik. Iriu kaokwətə aikin kimnərəhu-pən nɪprai Yesu ikin. Kirik ramkwətə-pən a kimirəhu kapən kapə rɪvən pən ikin; kini kirik ramkwətə-pən a kimnərəhu nihun rɪvən pən ikin.

¹³ Kini iriu kwayiəh Meri mirəmə, “Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha?” Kini in rini-pən tuk əriu mīmə, “Kwərəhsi-ta nɪprai Yermaru kafak, kini yakneinein mə kimirəhu-pən hia.”

¹⁴ Ruini-ta nəgkiarien a, marar, marha-pən məm Yesu ramərer aikin. Mərig in rɪpəh nirkunien mə Yesu.

¹⁵ Kini Yesu raiyoh in mīmə, “Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha? ?Nakamarha-kin pa?”

Mərig Meri, rikin raməsik mə ta mə yəsım kirik, rini-pən tukun mīmə, “Yemehuə. Tukmə ik nimirəh nɪpran, mərəhu ikin pukaə, hajoun kin yo pəh yakvən mirəh.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Meri.” Məkneikin Meri rarha-pən, məm, mokrən apomh mīmə, “Raboni.” (Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nɪpran rima, “Yhajoun kafak”).

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Takpəh nɪrapien Yo, meinai yakpəh hanə nivənien tuk kafak Tatə Kughen. Mərig ik, yuvən, məm naorahik minə mini-əsahpən tuk əriə mə Yo yaknamrerig-pən apa ye rao ye neai tuk kafak Tatə, kini In min kapəmiə Tatə. In Kughen kafak, kini In min kapəmiə Kughen.”

¹⁸ Kini Meri pian Magdala rimavən məm narmamə kape Yesu minə, mini-pən tuk əriə mīmə, “! Nəmə minə əpə! Yimnəm Yermaru.” Kini məvsao kin naha nhagin yame Yesu rimini-pən tukun.

Narmamə kape Yesu minə kimisəm In

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Ye Sande, yenaiyu, narmamə kape Yesu minə kimisofugin əriə minə apa ye nimə kirik, kini misətapig tim tim, meinai kimnhagin kin nəmehuə minə kape nəmə Isrel. Məkneikin, Yesu rimauə mərəer ye kwerkwan irəriə, kini mini-pən tuk əriə mə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”

²⁰ Kini mhajoun kwermın kin əriə, mine nikarin. Kimisəm Yesu Yermaru, rikiriə ragien pik.

²¹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə. Kafak Tata rimnher-pə kin Yo, kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əmiə mə takhatərav mhavən ikin minə ye tanimtanə.”

²² Rimini ta nəgkiarien e, mher əpu əriə, mīmə, “Havəh Nanmin kape Kughen.

²³ Tukmə nakharisin narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen min tukrivəh-si ta narpinien kapəriə. Kini tukmə nakhapəh nharisinien narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen tukripəh nivəhsi-tayen narpinien kapəriə.”

Tomas rimnəm Yesu kin nımrin

²⁴ Kini yermamə kirik ye narmamə tuelef kape Yesu, nhagin e Tomas. Kamokrən kin in kimə Didimas. In rimirkək yenipig Yesu rimatərhav-pə tuk əriə.

²⁵ Kini in minə tiksin kimnhani-pən tukun mhamə, “Eh. Yimisəm Yesu Yermaru.”

Mərig Tomas rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə yakəm tamhek nil kin nımrik mirap, kini mirap tamhek kwenhao ye nikarin, mipini nəfrakisien iran. Mərig tukmə yakpəh nəmien, to yakpəh niniyen nəfrakisien iran.”

²⁶ Kini nəhuakien kirikianə ruə mivən, narmamə kape Yesu minə kimnasəkwətə kwis iriə Tomas ye nakwai nimə kirik. Misətapig tim tim pawk, mərig Yesu ritərhav-pə mərəer ye kwerkwan irəriə mīmə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”

²⁷ Kini mini-pən tuk Tomas mīmə, “Yuə mirap tamhek nil ye kwermik. Mirap tamhek kwenhao ye nikarik kin kwermim. Ni əmə nəfrakisien irak. Nərigien kafam tukripəh norien kiraru.”

²⁸ Kini Tomas rini-pən tukun mə, “Ik kafak Yermaru, mine Ik kafak Kughen.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nımini nəfrakisien irak meinai ik nımınə Yo. Mərig yamə mine khapəh nisəmien Yo, mamhani nəfrakisien irak, iriə tukasarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Kimirai nəkwəkwə e kimə narmamə tukshatə əfrakis ye Yesu

³⁰ Yesu rimnor nımtətien minə ripsaah ye nımri kafan narmamə, yame kimnəpəh nıraiyeen ye nəkwəkwə e.

³¹ Mærig kimirai narimnar ye nəkwəkwə e mə kimia takhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo, mine in Ji Kughen. Kimirai nəkwəkwə e mə kimia takhani nəfrakisien iran, mamhavəh nimraghien rerin.

21

Yesu rimnor nımtätien kirik, kafan narmamə minə khavi kəmam ripsaah

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav-pə min tuk kafan narmamə minə apa ye nikar-kar tahik apa Lugun Galili.* Kini mamor əpu In.

² Ye nipig a, narmamə minə kape Yesu kimnasəriwək kirikianə. Saemon Pita, mine Tomas e kamokrən kin kimə Didimas, mine Nataniel e yemə Galili, rukwanu kafan kamni kimə Kena, mine ji Sebedi mir, mine yermamə mir kiraru min kape Yesu.

³ Saemon Pita rini-pən tuk əria mə, “Yo yakamvən jakaruk kin net.”

Kini khamə, “Inta. Pəh kitawə khavən.” Kini iriə fam kimisəsok pirə ye bot kirik. Misaruk kin net a miseriaji reraan. Mærig khapəh nhaviyen kəmam kirik.

⁴ Kini rinamraan, Yesu ruə mamərer i-fiak; mærig kafan narmamə minə khapəh nharku-nien mə Yesu.

⁵ Kini In raiyoh əria mə, “Ah. ?Nakhavi kəmam kirik, uə?”

Mærig iriə khamə, “Nikam. Kəmam rikək.”

⁶ Kini In rini-pən min tuk əria mımə, “Inta. Sarko-pən ru kin net e ye matuk, mhavi kəmam tiksın.” Məkeikin, kisarko-pən kin net, mhapik kəmam ripsaah, ripsaah, to khapəh nhavi-haktəyen net.

⁷ Kini yermamə yame Yesu rorkeikei pik in, rini-pən tuk Pita mımə, “Eh. Yermamə e in en, Yesu Yermaru.” Pita rærig nəgkarien a, mətəut aihuaə əmə, (meinai ye nipig a rimnamaiyu kopia kopia) meiwaiyu ye bot, meiai məsok fiak.

⁸ Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavi fiak bot, misəukəkin fiak net yame rukwar kin kəmam, meinai bot ramərer ipakə əmə tuk niməkrəkir, rəmhen kin wan handred meta.[†]

⁹ Kini misəsok fiak misəm kher nap, kini kwənəmtarhe nap ramuək. Kini misəm kimnəpir kəmam kirik. Kini bred min apaiin.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əria mımə, “Hapik kəmam tiksın yamə mine nimnhavi, mhapik mhauə.”

¹¹ Kini Saemon Pita rimavən ye bot, kini məukəkin net məsok fiak. Net a rukwar kin kəmam ehua minə, iriə m-fam wan handred fifti tri. Net a rukwar pawk kin kəmam, mærig rimipəh neikus-eikusien.

¹² Kini Yesu rini-pən tuk əria mımə, “Hauə, pəh kisəvigin kwis.”

Kini iriə kirik rikin ripəh nəsikien mə tukraiyo In mə, “?Ik pa?” meinai iriə m-fam kwənharkun ta mə In Yesu Yermaru.

¹³ Kini Yesu rimivəh bred mivəh-si-pən kimi əria, mivəh-si pən min kəmam.

¹⁴ Nipig Yesu rimamhə mamragh min, kini in a nipig yame ror kisisər kin yame In rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə.

Yesu rimivəhsi-haktə nərigien kape Pita, meinai in apa kupan, rimini m-kisisər mə reinein Yesu

¹⁵ Kimisəvigin ta, kini Yesu raiyoh Saemon Pita mımə, “Saemon, ji Jon. ?Norkeikeien kafam tuk Yo rapita norkeikeien kape narmamə minə tiksın, uə?”

Kini Pita rini-pən tukun mımə, “Əwəh. Yermaru, Ik nakwırkun ta mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Inta. Ik takaməvigin kwaji sipsip minə kafak.”

¹⁶ Kini marar maiyoh min in mımə, “Saemon, ji Jon. ?Nakorkeikei Yo?”

Kini in rini-pən tuk Yesu mımə, “Əwəh Yermaru. Ik nakırkun mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Inta. Takamarha huvə tuk kafak sipsip minə.”

¹⁷ Kini marar maiyoh min yame ror kisisər kin mımə, “Saemon, ji Jon. ?Ik nakorkeikei Yo?”

Kini Pita, rikin rəmhə, meinai Yesu rimnaiyoh in m-kisisər mımə, “?Ik nakorkeikei Yo?” Kini rini-pən tukun mımə, “Yermaru. Ik nakırkun narimnar m-fam. Ik nakırkun mə yo yakorkeikei ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Ita. Ik takaməvigin kafak sipsip minə.”

Yesu rimini-ərhav mə tukhopni Pita

20:31: Jon 3:15; 19:35 * **21:1:** Lugun Galili, nhag pisin kirik e Lugun Tiberias. **21:1:** Jon 21:14; Jon 20:19,26
21:3: Luk 5:5 **21:4:** Luk 24:16; Jon 20:14 **21:6:** Luk 5:4-7 † **21:8:** Nəgkarien kape Gris ramni “kiubit tu handred,” rəmhen kin wan handred meta. **21:14:** Jon 20:1,19,26 **21:15:** Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 **21:16:** Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Wok 20:28; 1 Pita 5:2-3 **21:17:** Jon 13:38

¹⁸ Kini Yesu rirpin nɛgkiarien mini-pɛn tuk Pita mima, “Yakamni-pre ɛfrakis tuk ik mɛ, apa kupan, nipig nimnamatamarua, nimivɛhsi-pɛn atuk kafam neipɛn, mameriwɛk, mamvɛn aikin minɛ fam yame ik nakorkeikei mɛ takvɛn ikin. Mɛrig tukmɛ naknɛhuaru, takhuatuk kin kwermim, kini yarmɛ kirik tukrivɛhsi-pre atuɛ kin kafam neipɛn, kini mikir ik nakravɛn aikin ik nakpɛh norkeikeiyeen mɛ takvɛn ikin.”

¹⁹ Nɛgkiarien e Yesu rimnakupan mamni-ɛrhav nimhɛyen kape Pita, kini kafan nimhɛyen in tukrivɛh-si haktɛ nhag Kughen.

Kini Yesu rimnarar mini-pɛn tukun mɛ, “Ita, kwasig kin Yo.”

Yesu mine yermamɛ yame Yesu rorkeikei pik

²⁰ Kwɛriwɛk miravɛn, kini Pita rarar marha-pɛn mɛm yermamɛ kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwasig kin ɛriu. (Kwɛn a in a, yame apa kupan, ye nipig kape Pasova, rimneiwaiyu mini-pɛn tuk Yesu mima, “Yermaru. ?Pa nhagin tukreighaan-pɛn kin Ik ye kwermi tikmir minɛ kafam?”)[‡]

²¹ Nipig Pita rimnɛm yermamɛ e kape Yesu, kini raiyoh Yesu mima, “Yermaru. ?Rhawor ye kwɛn e?”

²² Kini Yesu rimini-pɛn tukun mɛ, “Tukmɛ Yo yakorkeikei mɛ in tukramragh ɛmɛ mamrirpin meriaji jakrerig-pɛ min, ik to nakpɛh nɛtɛrig-pikien tukun. Mɛrig ik, takamɛkeikei mikwasig kin Yo.”

²³ Yesu rimini-pɛn mɛknakin tuk Pita, kini nɛvsaoyen kirik rɛvirh-ɛvirh ye nɛmɛhuak minɛ mɛ yermamɛ a kape Yesu tukripɛh nimhɛyen. Mɛrig pɛh nien mɛ Yesu rimini mɛ tukripɛh nimhɛyen. Rimini-pɛn ɛmɛ tuk Pita mima, “Tukmɛ Yo yakorkeikei mɛ in tukramragh ɛmɛ mamrirpin meriaji jakrerig-pɛ min, ik to nakpɛh nɛtɛrig-pikien tukun.”

²⁴ Yermamɛ e kape Yesu, in yermamɛ kirikianɛ ɛmɛ yame ramni-ɛrhav narimnar minɛ e, kini mirai-pɛn narimnar minɛ e ye nɛkwɛkwɛ e. Kini kitawɛ kharkun mɛ nɛgkiarien minɛ e kasɛfrakis.

Nɛgkiarien infamien kape nɛkwɛkwɛ e

²⁵ Kini Yesu rimnor narimnar ripsaah min. Tukmɛ narmamɛ khamɛ tukharai fam narimnar yame In rimnor, nɛgkiarien ripsaah, tukreriaji nɛkwɛkwɛ ripsaah ripsaah ripsaah. Kwɛnmhan ye tokrei tanɛ e to ripɛh nɛmhenien tuk nɛtu-pɛnien nɛkwɛkwɛ minɛ e aikin.

21:19: Jon 13:36; 2 Pita 1:14 [‡] **21:20:** Jon rimini nɛgkiarien e ye Jon 13:23, 25.

21:22: Jon 21:19; Mat 4:19; 16:24

21:24: Jon 15:27 **21:25:** Jon 20:30

Wok Minə Wok yamə mine Aposol minə kimisor Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Wok Minə

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Luk rimirai nəkwəkwə e. Ivhuekin “Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə a Luk” tuk nirkunien mə Luk in pa.

?Rimirai ramvən kimi pa? Luk rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas, yermamə kirikianə əmə yame Luk rimnher-pən kin nəkwəkwə kupan e kamni kimə “Luk.” Nhag Teofilas, nipran rimə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimnher-pən pakw kin nəkwəkwə e kimi kwən a, mərig rirkun mə nəmə Gris khapsaah tuksəvheikin.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nəkwəkwə e, kitawə kasəm mə nəməhuak minə kimishorpin nəgkiarien kape nəmə Isrel mine nəmə kantri pisin pisin minə yame kasorkeikei mə tukharkun nuknei nhatəyəyen kape narmamə kape Yesu. Ye nəkwəkwə e, kasəm mə gavman kape Rom, iriə min kimisərig nəgkiarien kape Pol ye nikarin kape Yesu Kristo.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nəkwəkwə yame Luk rimnəkupan mirai, nhagin e “Luk” raməvsao kin nimraghien mine nəmhəyen kape Yesu Kristo. Mərig Luk rimirai nəkwəkwə e mamni mīmə niməhuak rimnhawor pən iran mine mirikakun, kini tukrhawor pən iran mine mhaktə. Nipərin raməvsao kin nəriwəkien kape Pita, kini nipərin raməvsao kin nəriwəkien kape Pol. Ye nəkwəkwə e, kitawə kasəm mə Luk mine Pol kworkeikei mə narmamə m-fam yame Rom ramarmaru iriə, iriə tukhani nafrakisien ye Yesu.

Kughen rimə tukrher-pə kin Nanmin Rhakə

¹ Teofilas, kafak yermamə, yimnəvsao ta kin Yesu ye nəkwəkwə yame yimirai ta. Yimnəvsao kin nəwhagien mine norien kafan

² muə meriaji-pə Kughen rīvəh In mivən apa ye neai. Kwasig ikin rīvən apa ye neai, Nanmin Rhakə rimavən iran, In riwəhsi-pən nəgkiarien infamien kimi kafan aposol minə yame In rimirpen ta əriə.

³ Kini mərig, nipig kimoh Yesu khopni, kini ai rimimragh min ye nimhəyen kafan, kini marə min iriə kafan narmamə minə meriaji nipig foti. Nipig a, rimnərer ye nimiriə nipig ripsaah mamor əpu In mə tukharkun mə rimamragh əfrakis ye nimhəyen kafan. Iriə kisəm In, In raməvsao kin narmaruyen kape Kughen.

⁴ Nipig ramarə hanə iriə min, In rīvəhsi-pən nəgkiarien kirik kimi əriə mīmə, “Takhapəh nisəyəyen taon e Jerusalem. Masəmir mamawhin Nanmin Rhakə yame Rimik rimirpen mə tukrivəhsi-pre kimi əmiə, rəmhen kin yame Yo min yimnəvsao ta kin kimi əmiə.

⁵ Mərig in ai kupən, Jon Baptaes rimnor baptaes irəmiə kin nu, kini rīvəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmiə kin Nanmin Rhakə.”

Kughen rīvəh Yesu mivən ye Rao ye Neai

⁶ Ye nipig a, aposol minə kimnhauə kirikianə iriə Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yermaru. ? Rinor nipig ai taktəkun mə Ik takor ətawə tuksarmaru ye tanə kapətawə e Isrel, uə nikam?”

⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Rimik pisin əmə In ravəh nehuəyen tuk nərəhuyen nipig minə a. Mamerkwaig kin tuk əmiə, mor əmiə mə takhapəh nharkunien.

⁸ Kini mərig nipig Nanmin Rhakə tukruə irəmiə, takhavəh nəsaninien, mhani-ərhav nhagik e Jerusalem, mhavan yerkwənu minə fam ye Judia mine Sameria, mhavan yerkwənu minə fam ye tanimtanə.”

⁹ Yesu ruini ta, nipig iriə kisarha-pən hanə masəm In, Kughen rīvəhsi ta In kini mivəh in mhaktə mamvən ye neai. Aikin, napuə ruvrig əpis In.

¹⁰ Kasarha-əterik ye napuə, məkneikin, misəm yermamə mir kiraru neipən kapəriu rhawən kirauə mawərer iriə miriə.

¹¹ Marəni mirəmə, “Nəmə Galili. ?Rhawor nakasərer məkneikin masarha faktə ye napuə? Yesu e, Kughen rīvəhsi-ta In, mivəh In muavən ye rao ye neai. In tukrirerig-pə min rəmhen əmə kin yame In rimnhaktə ai taktəkun.”

Aposol minə kimnhavəh-si haktə yermamə kirik mə tukrivəh tamhek Judas

¹² Aposol minə kisəta ye takwar Olif, misəriwək kəskəh əmə*, mharerig min mhavən Jerusalem.

1:1: Luk 1:3 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 1:3: Luk 24:36-49; Wok 10:41 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Wok 2:33 1:6: Mat 3:11 1:7: Mak 13:32 1:8: Mat 28:19; Luk 24:48 1:11: Mat 26:64; Luk 21:27 * 1:12: Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, v. 12 ramni mə, “Kimiseriwək ye nerwakien yame kimneighan kin mə tukeriwək ye nipig kape Sabat.” 1:12: Luk 24:50-53

¹³ Mhavən Jerusalem, kini misauru-pən ye nimə kirik mishaktə mhavən ye kwənmhaan kirik yame kimnasəmir ikin kupən. Narimnə a: Pita, minə Jon, mine Jemes, mine Andru, mine Filip, mine Tomas, mine Batalomiu, mine Matiu, mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas, mine Saemon Selot†, mine Judas, kwajikovə kape Jemes.

¹⁴ Iriə nipiraovin tiksın mine Meri, nisin Yesu, mine naorahi Yesu minə tiksın, iriə kasofugin iriə miriə. Rikiriə kirikianə əmə. Nipig minə fam, kasəhuak.

¹⁵ Nipig tiksın ruauə muavən, narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kimnhauə kirikianə. Iriə khapsaah kisəmhen kin 120. Aikin, Pita rərer maməgkiar kimi əriə, mamni mima,

¹⁶ “Kafak narmamə minə, nəgkiarien kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Apa kupən, Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən nəgkiarien kimi King Deved. King a rimirkun məkupən mini-ərhav mə kwən e Judas tukrikir narmamə mhavən kharaptəəkin Yesu.‡ Kini nəgkiarien e ruauə ai taktəkun minor nəfrakisien kin.

¹⁷ Apa kupən, Judas in kitawə kirik; mamor wok kape Kughen kitawə min.

¹⁸ Mərig rimnarar meighan-pən kin Yesu, mivəh mane iran, kini en mivən mivəh nimri nimoptanə kirik kin. Ikin aikin a, in riməviə məwhan əteih tipin nisinavin ritərhav.

¹⁹ Kini namə Jerusalem kisərig nar a, kishen-pən nhag nimoptanə a mhamə, ‘Akeldama.’ Ye nəgkiarien kapəriə nipran ramni mima ‘Nita.’ ”

²⁰ Kini Pita rimini min mə, “Ye Ol Sam nəgkiarien kirik ramni mima,
“Pəh kwənmhaan kafan tukraməmir apnapig əmə;

Pəh yermamə kirik tukripəh nəmirien aikin.’ (Sam 69:25)

“Kini nəgkiarien kirik min ramni məkneikin mima,

“Pəh yarmə kirik tukruə mivəh tamhekin mivəh nehuəyen.’ ” (Sam 109:8)

²¹⁻²² Kini Pita rini mırpin min mima, “Ror məkneikin mə tukasəkeikei mhavəh-si haktə yermamə min kirik yame rimnəm kin nimrin mə Yesu Yermaru rimamragh min ye nimhəyen kafan mə tukrini-ərhav mə Yesu In rimnərer min ye nimhəyen kafan. Yermamə a in yermamə kirik yame rimnaməriwək kimawə min kupən, ye nipig yame Yesu rimnaməriwək kimawə min. In rimnəm norien minə a ririkakun ye nipig In Baptaes rimnamni-ərhav nəgkiarien, muə meriaji-pə nipig yame Kughen rimivəhsi-ta Yesu tuk ətawə, mivəh In mhaktə.”

²³ Kini iriə khani-ərhav nhag yermamə kiraru. Kirik, nhagin e Josef, kamni kimə Basabas, kini kamni min kimə Jastas. Kirik min nhagin e Matias.

²⁴ Kini iriə misəhuak mhani mhamə, “Kughen, Ik nakirkun rikimawə fam. Ik takasitu irəməwə mini mə pa e nhagin yermamə mür e Ik nimirpen ta kirik

²⁵ mə in tikrivəh neihuəyen kape aposol yame Judas in rimnəpəh məri-pən swatuk ahas-in a kwənmhaan atuutuk kafan.”

²⁶ Kini kimisəhuak ta, mharai-pən nhagriu ye kapier kiraru mhawhan, mhamə tukharkun mə pa tukrivəh neihuəyen a “aposol.” Kini nhag Matias rukreikin. Kini iriə kimnhavəhsi-haktə Matias rəmhen kin aposol. Kini taktəkun ai rinor min aposol iriə fam twelef.

2

Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu-pə

¹ Kini ai, ye nipig kape nəviginien ehuə kirik kamni kimə Pentekos,* narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kimnhauə kirikianə.

² Məkneikin, kisərig nar kirik rimasi-pən ye napuə rəmhen kin nimətag ramavən mivən apa imə a kasəmir ikin.

³ Aikin, iriə kisəm nar kirik rəmhen kin nap raməsia, məwhai neram nap reiwaiyu irəriə m-fam.

⁴ Iriə m-fam, Nanmin kape Kughen rukwar irəriə. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimi əriə kasəgkiar ye nəgkiarien ye tanə pisin pisin.

⁵ Kini ye nipig a, nəmə Isrel tiksın yame kamhasiai Kughen kimnhasi-pən ikin minə fam ye tokrei tanə, mhaue misofugin e Jerusalem.

⁶ Nipig kimisərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarien ye tanə pisin pisin, narmamə khapsaah khauə misəm kisakur meinai narmamə minə fam kasərig kamhani nəgkiarien atuutuk kapəriə.

† **1:13:** Selot, nipran rima, “Yermamə ye kwhen a yame rorkeikei mə tukher ye rhav kin namehuə kape Rom minə apa Jerusalem.” **1:13:** Mat 10:2-4 ‡ **1:16:** Əm-ru Sam 41:9. **1:21-22:** Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * **2:1:** Pentekos in nəviginien ehuə kirik kape nəmə Isrel. In nipig yame kamni vi vi Kughen tuk nəviginien vi kape nəsimien. Kamor Nəviginien Kape Pasova, nipig fifti ai, kini ai kamor nəviginien ehuə a Pentekos. **2:1:** Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 **2:3:** Mat 3:11 **2:4:** Mak 16:17; Wok 4:31; 10:44-46; 19:6

⁷ Kisakur pik kin nar a mhamə, “!Eh! Narmamə yamə mine kasəgkiar məkneikin, məriḡ iriə nəmə Galili əmə.

⁸?Rhawor e kitawə m-fam kisərig kasəgkiar ye nəgkiarien pisin pisin kapətawə?

⁹ Kitawə narmamə ikin pisin pisin. Ikin e taktəkun narmamə Patia, mine narmamə Media, mine narmamə Elam, mine narmamə Mesopotemia, mine nəmə Judia, mine nəmə Kapadosia, mine nəmə Pontas, mine nəmə Tarki,

10 mine nāmə Frijia, mine nāmə Pamfilia, mine nāmə Ijip, mine nāmə Libia ipakə tuk
Saerin, minə nāmə Rom

¹¹ (yame iriä tiksin nämä Isrel atuatuk, kini tiksin kimnhasi-pən ye tanimtanä minä misapəh narəyen kape nar iməriä ikin, mħauä misəhuak kimi Kughen); mine nämä Krit, mine nämä Arebia. !Mərig kitawə m-fam kimisərig əriä kasəgkiar ye nəgkiarlen minə fam kapəstawə mamhani norien ehuä minə yame Kughen ramor kimi ətawə!”

¹² Iriə kimisərig kisakur pik kin rukrekin kapəriə kapə misaiyoh əriə minə kin nīpran.

¹³ Mərig narmamə tiksin kisərh irəriə mhamə, “Nikam. ?Kisapis kin waen uə?”

*Pita rimnhoprai niprai norien e yame Nanmin kape Kughen rivəhsi-pən nəsaninien kimi
nəməhuak minə*

¹⁴ Aikini, Pita rimnæter iriæ aposol minæ, iriæ fam leven. In mokræn ehuæ mini-pæn tuk narmamæ minæ mimæ, "Næmæ Isrel, mine kimiæ minæ fam yamæ mine nakasaræ e Jerusalem, taksætærig huvæ kin yo. Pæh yakhoprai-pre norien minæ e kimi æmiæ.

15 Narmamə minə a khapəh nisapisien kin waen, rəmhen kin yame kimia nakamhani.
Ramraan əm- [pəh nien mə nipig kape ninimien waen.]

¹⁶ Nar yame nakasəm ai taktəkun rəmhen əmə kin yame profet kape Kughen, nhagin e Joel, rimini ta kupən mimə,

17 “ ‘Kughen rimini-ta mimə,

“Nipig Kwasig tukruə ipakə, Yo jakher-pre kin Nanmin Kafak tuk narmamə minə fam.
Kwajikovə kapəmiə minə tukharkun nini-ərhavyen nəgkiarien kafak.

Tamaruə kapəmiə minə mine nəwharu kapəmiə minə tuxsəmrərhav ye nəfrakisiən.

¹⁸ Jakvəhsi-pən Nanmīn Kafak kimi yasitu minə kafak- narman minə nīpiraovin,
pəh tukharkun nini-ərhavven nəgkiarien kafak.

¹⁹Yo jakor nimtətien tixsin ye napuə mine ye tokrei tanə:

Nitə tukraiɣu, nap tukruək, nehenap tukramənah.

²⁰ Mirh tukripis, makuə tukrəwhao rəmhen kin nitə;
kwasig ikin, Nipig Ehuə Pik kape Yermaru tukruə.

²¹ Ye nīpīg a, narmamə yamə mīne kasokrən kin Yo, Kughen Yermaru, Yo jakvəh miragh əriə.” ’ ’ ” *(Joel 2:28-32)*

Narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu

²² Kini Pita rimə, "I Kimiə nəmə Isrel! Takəətərig kin nəgkiarlen e. Kimiə nakharkun huvə nimtətien minə pisin pisin yame Yesu rimnor ye nasaninien kape Kughen, yame kimiə nimisəm. Narimnar minə e ramhajoun-pən mə Kughen e In e rimnher-pə kin Yesu ruə.

²³ Kughen rimirkun makupən mə tukung In, karəhu-pən In ye kwermimə. Kini kimə nimnhauh In misəruhu-pən In ye kwermi nəmə has minə, iriə kisəsik-pən In ye nai kamark-wao kin, mishopni.

²⁴ Mærig Kughen In rimirisin Yesu ye næmhæyen kape nimhæyen, mor In rimragh min; meinai nimhæyen ripæh næutanien mæ to riraptæra kin tim tim Yesu.

²⁵ Rəmhen kin nəgkiarlen kirik yame King Daved rimi ni kupən. Rəmnəgkiar iran mamni mimə.

“Nipig minə fam yakaməm Kughen ramarə kimru min.

Nar kırık rirkək tukror yo yakmır.

²⁶ Ror pæn, rikik ramagien pik mavəhsi haktə In.

Kini rikik ramərinu meinai yakirkun mə Kughen tukrivəh miragh nıprak.

²⁷ Mərig In rīpəh nīpəhyen yo mə jakaməmir rerin ye nəkwai nimir.

Ripəh nīpəhyen nīprak ramətīt mapien, mərīg in ai Yo, yemə rhakə kafan.

²⁸In rimnhajoun ta swatuk kin yo;

yame tuk nivānien mamarə huvə, kīni mor yo rikik ramagien. Mərig in ai In ramarə
kimru min.' ”
(Sam 16:8-11)

²⁹ Kɪni Pita rɪmə, “Yo mɪnə tɪksɪn, jakhoprai-pre nəgkiarɪen e kɪmi əmɪə. Kaha kəpətawə a, King Dɛvɛd, ruamhə ta tu, kɪmɪnɪm ɪn. Təwk ɪrən rəməmɪr ɪmətawə ɪkɪn məməmɪr təvɪr.

³⁰ In profet kırık kape Kughen, kini rimirkun mə Kughen rimirpen ta mə kwənərəus kırık kafan tukruə min yermaru kırık rəmhen kin In.

³¹ Deved rimnəm nar a tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. In rimini mə Kristo, yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, In tukror ramragh min ye nimhəyen, kini tukripəh nipəhyen nanmin kafan raməmīr rerin ye nəkwai nimīr, kini nipran tukrəpəh nimətītien.

³² Kughen rimnor Yesu ramragh min. Kini kimawə fam yimisəm kin nimrimawə, mamhani-ərhav nar a.

³³ Kughen e In Rimni, in rimivəhsi haktə Yesu mə tukrəkwətə ye nikarin, mivəhsi-pən Nanmin Rhakə kimin, rəmhen kin yame rimirpen ta kupən. Kini narimnar yame nakasəm mine yame nakasərig, Nanmin Rhakə ramor kimi ətawə.

³⁴ King Deved in rimipəh nivənien ye neai, mərig in əmə rimini nəgkiarien e mə,

“ Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mīmā,

“Əkwətə-pən ye kwermik matuk

³⁵ Meriaji nipig jakor lk takehuə ye tikmir kafam minə.” ’ ’ ”

(Sam 110:1)

³⁶ Kini Pita rirpin mīmā, “Pəh kitawə nəmə Isrel, tukharkun huvə mə Yesu e nimisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin In a Kughen rimnor In mə In Yermaru kapətawə, mine Kristo min.”

³⁷ Pita raməgkiar məkneikin, rikiriə rərhakis. Aikin, kisaiyoh Pita mine aposol minə mhamā, “Yo minə tiksın ?jakshawor-pən iran mine?”

³⁸ Kini Pita rimini-pən tuk əriə mīmā, “Kimiə taksarar ye nərigien kapəmiə tuk norien hah kapəmiə, kini misor baptaes ye nhag Yesu Kristo, misarakikin təvhagə hah, pəh Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi əmiə.

³⁹ Kughen rimirpen ta əmiə mine kwajikovə minə kapəmiə, mine mukupmiə minə yamə mine tukpihauə. Nirpenien e raməmīr ye narmamə yamə mine Kughen Yermaru rimnokran kin əriə.”

⁴⁰ Kini Pita rimini-ərhav min nəgkiarien ripsaah kimi əriə maməgkiar skai kimi əriə mīmā, “!Takasəkeikei misəta ye nəmə hah yamə mine kisarə ye tokrei tanə ai taktakun, pəh Kughen tukripəh nivəhsi-preyen narpinien kimi əmiə!”

⁴¹ Kini narmamə yamə mine kimnhani nəfrakisien iran, kimisor baptaes. Ye nipig a, narmamə rəmhen kin tri taosen kimnhauə mhakwasig kin narmamə yame minə kishatətə ye Yesu.

Norien kape narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu

⁴² Nipig minə fam narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kasarə kirikianə misətərig kin nəvhagien kape aposol minə, mamhavəh Nəviginien Rhakə[†], misəhuak. Rikiriə riskai mə tukasəkeikei misor narimnar minə a.

⁴³ Kini Kughen rivəhsi-pən nehuəyen kimi aposol minə tuk norien nimtətien ripsaah. Narmamə kisəm kisakur pik kin.

⁴⁴ Narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, nipig minə fam kasofugin kirikianə. Iriə fam rikiriə ragien tuk nəvraiye kapəriə nautə kimi iriə minə tiksın,

⁴⁵ rəmhen kin tukmə yermamə kirik kafan nar kirik rirkək, kini kirik rəvrai kafan nautə, mivəh mane iran, kini masitu iran.

⁴⁶ Nipig minə fam iriə kasofugin ye Nimə Ehuə kape Kughen, rikiriə kirikianə. Kasəvigin ye nəkwai nimə kapəriə, mamhavəh Nəviginien Rhakə rəmhen kin Yesu rimini. Nipig minə fam, nərigien kapəriə reiwaïyu, kini masagien,

⁴⁷ masəgnəgin Kughen. Kini narmamə kamhani vivi əriə tuk norien kapəriə. Kini nipig minə fam Kughen ravəh miragh narmamə mamofugin əriə ye kwhen kapəriə.

3

Yermamə yame nihun raha, rhekimter meriwək

¹ Nipig kirik, ye nipig kape nəhuakien, ye tri klok yenaiyu, Pita minə Jon iriū kimīweriwək miravən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

² Yermamə kirik raməmīr aikin, nihun rahas rimnor hanə. Nipig minə fam in minə tiksın kharəh in mamhavən ye kwəruə kape Nimə Ehuə kape Kughen. Kwəruə a kamni kimə “Rhuvə pik.” In ramawə-pən kin mane kimi narmamə yamə mine kisauru-pən ye nəkwai nimə.

³ Nipig in rəm Pita mine Jon kaweriwək miravən mə tukwauru-pən ye nəkwai nimə, in rimnaiyoh əriu kin mane.

⁴ Aikin, Pita mine Jon kwarha-pən mwəm kwən a. Kini Pita rini-pən tuk kwən a mīmā, “Arha-pə atuatuk məm əmrū.”

⁵ In rarha-pən məm əriu, rikin rəsik mə tikrivəh mane kirik.

2:31: Sam 16:10

2:33: Wok 5:32; 7:55-56

2:36: Wok 5:30-31

2:39: Aes 57:19

2:41: Wok 2:47; 4:4

[†] 2:42: Nəviginien Rhakə, uə Lodsapa: Nipig Yesu raməvigin infamien iriə kafan narmamə minə, In mini-pən tuk əriə mə tukhawəh nəviginien məknakin, rikiriə tukraməsik In.

2:42: Wok 20:7

2:44: Wok 4:32-35

2:47: Wok 6:7;

11:21

3:4: Wok 14:9

⁶ Mərig Pita rini-pən tukun mīmə, “Yo, kafak mane* rirkək. Mərig nar kirik yame yo yakavəh, jakvəhsi-pre kimik. Ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret, yakamni-pre tuk ik mə takhekimter məriwək.”

⁷ Kini Pita rīvəh kwermīn matuk, masitu iran mə tukrərer, taktəkun əmə nihun mir kirahuva.

⁸ Rīvəh haktə, məriwək mamavən. Mamkwasiḡ kin əriu, irisir mırhauru-pən ye nəkwai Nīmə Ehuə kape Kughen. In rīmnaṛiwək, mavihaktə-vihaktə, maməḡnəḡin Kughen.

⁹ Kini narmamə fam kisəm kwən a raməriwək, maməḡnəḡin Kughen,

¹⁰ kharkun mə kwən ai nīpig m-fam ramawə kin mane ye kwəruə ye Nīmə Ehuə kape Kughen. Kisakur pik tuk kwən a.

¹¹ Kwən a ramrəh tim tim hanə kwermi Pita mine Jon, narmamə kimisəm, kisakur pik kin, misaiyu mhauə a karharer ikin, ye kwənmhaan kirik kamni kimə Vrandə kape King Solomon.

¹² Kini Pita rəm narmamə minə a, mini-pən tuk əriə mīmə, “Nəmə Isrel. ?Rhawor naksakur pik kin nar e? ?Rhawor naksətamə pik irəmru? ?Kimiə nakhamə ta kimru yerpigir kini mırarkun nor-huvəyen yermamə e raməriwək ye nəsaninien əmə kapəmru uə? !Nikam!

¹³ Kughen kape kaha minə tu, Ebrahim mine Aesak mine Jakob, In a rimmor nar e. In pisin əmə rīmivəh-si haktə yor atuə kin kafan e Yesu. In e Yesu əmə e nimmhavəhsi-pən In rərer ye nīmri namasur minə kape gavman. Ye nīpig ai, Paelat rimmamni pawk mə tukririsin In, mərig nīmīsəkeikei kimi Paelat mə tukhopni In.†

¹⁴ Nakwənhaukrekin-pən nīmetaimiə kimi Yesu e yame ratuatuk mamərhakə, kini misaiyoh Paelat mə tukririsin əmə yermamə kirik yame ramhopni yermamə.

¹⁵ Ye nərigien a, kimiə nīmishopni yermamə a in nuknei nīmraghien. Mərig kwasig ikin, Kughen rimmor In rīmragh min. Kini kimawə yimisəm mamhani-ərhav mhamə nar a in nəfrakisien.

¹⁶ Kwən e kimiə nakasəm mharkun in, in rinəsanin meinai kimawə yakshatə ye Yesu. In nəsaninien kape Yesu, mine nhatətəyen yame Kughen rīmivəhsi-pə kimi əmawə yame rimmor huvə yermamə e, kimiə nakasəm.

¹⁷ “Yo minə tiksīn, yakirkun mə nīmisor narimnar minə e kimiə namehuə kapəmiə minə ye nətəwaoyen kapəmiə.

¹⁸ Ror pən, nəḡkiariēn yame Kughen rīmīni kupən, ruauə minor nəfrakisien kin. Nəḡkiariēn kape profet kafan minə kupən rīmīni ta mīmə kafan Kristo tukraməkeikei mamərig nəmhəyen.

¹⁹ !Eh! Kimiə takasəkeikei misarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə. Kini mhakwasig kin Kughen, pəh In tukrivəhsi ta narpinien kape təvhagə hah kapəmiə kini mətupən əmiə imei napisien.

²⁰ Kini In tukrher-pə min kin Kristo tukrirerig-pə min, yame Kughen rīmīrpen ta kupən. Yakamni Kristo e, Yesu.

²¹ Mərig Yesu tukraməmīr ye neai meriaji nīpig yame Kughen tukror huvə narimnar fam rəmhen kin yame Kughen rīmīni ta tuk profet rhakə kafan minə kupən,

²² meinai Moses rīmīni mīmə,

“Kughen Yermaru tukrivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kin yo. Profet a in kimiə kirik; takasəkeikei masətərig huvə kin nəḡkiariēn kafan misor nəkwən.

²³ Narmamə yamə mine khapəh nisətərigien kin nəḡkiariēn kafan, Kughen tukror narpinien ehə kimi əriə.” (Dut 18:15-16)

²⁴ Kini Pita rīrpīn nəḡkiariēn mīmə, “Kini profet minə min tiksīn kimnhani min nəḡkiariēn a. Ririkakun ye Profet Samuel, muə meriaji-pə ai taktəkun. Mərig iriə kasəḡkiar kin narimnar minə ai taktəkun.

²⁵ Nīrpenien yame Kughen rīmīni kupən tuk profet kafan minə, promes a kapəmiə. Kimiə naksəmīr ye promes yame Kughen rīmīni ta tuk kaha minə kapəmiə kupən. Nəḡkiariēn yame Kughen rīmivəhsi-pən kimi Ebrahim mīmə,

“Kwənəruəs kafam tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi narmamə fam ye tanimtanə.” (Jen 22:18)

²⁶ “Rəri-pən nəḡkiariēn a, Kughen rimmher-pə kin Yesu, yor atuə kin kafan, kimi əmiə tuk nīvəhsi-preyen nihuvəyen kimi əmiə məkupən, mīmə taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah.”

* 3:6: Pita rīmə, “Silva mine gol rirkək tuk yo,” mərig nīpran rīmə, “Kafak mane rirkək.”

3:6: Wok 4:10; 16:18

† 3:13: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəḡkiariēn ye v. 13: “nimnhani-pən hah in tuk Paelat.”

3:13: Eks 3:6,15;

Luk 23:13-25; Wok 2:23

3:17: Luk 23:34; 1 Tim 1:13

3:19: Wok 2:38

3:26: Wok 13:46

4

¹ Pita mine Jon kawægkiar hanə kimi narmamə, kini pris minə, mine yamehuə kape mobael yamə mine kasarha tuk Nimə ehua kape Kughen, mine Sadusi minə, khaue mhatərhav-pə.

² Iriə, niemha rhai pik əriə meinai iriu kimiraniərhav-pən tuk narmamə mə Yesu rimamhə mimragh min mor swatuk mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə.

³ Məkneikin, kharaptəəkən əriu, mərig rinenaiyu ta, kini kharəhsi-pən əriu ye kalabus mhamə tikəni rikwamer kin tuksəm əpu əriu.

⁴ Kini mərig, narmamə khapsaah kisərig nəgkiarien kapəriu, mamhani nəfrakisien iran. Nəməhuak minə kimnhapsaah, iriə fam rapita faef taosen.

Pita mine Jon kawərer ye nimri kaonsel

⁵ Kəni rikwamer kin, namehuə minə kape nəmə Isrel, mine nəwharu minə kapəriə minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, kimisofugin apa Jerusalem.

⁶ Misofugin iriə hae pris kapəriə, nhagin a Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksandra, mine narmamə tiksın yame iriə kwənəəus kape hae pris.

⁷ Misor Pita mine Jon kawərer ye nimriə, misaiyoh əriu mhamə, “?Nakaravəh nhag pa e mawor huvə yermamə e kin?”

⁸ Aikin, Nanmin Rhakə reiwaiyu-pən ye Pita. Kini Pita rini-pən tuk əriə mīmə, “Namehuə kape nəmə Isrel, mine nəhuaru minə,

⁹ tukmə ror kimiə naksarkut mə taksarhakın-pə ru irəmru mə kwən yame nihun rimnahas rimivəh hiə nihuvəyen- mə yimiwhawor-pən iran mine mawor huvə nihun.

¹⁰ Kini kimiə nəmə Isrel minə fam takasəkeikei mharkun mə kwən e yame nihun ruahuvə ta, ramərer əkupən irəmīə ye nəsaninien əmə ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret. In e Yesu yame kimiə nimisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. In rimhə, mərig Kughen rimivəh miragh min In.

¹¹ Yesu a In a Nəkwəkwə kape Kughen rimini ta mīmə,

“?Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirekinien nimə kimisarakikin, mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.” (Sam 118:22)

¹² “Kini yermamə kirik rirkək ye tokrei tanə e yame rirkun nivəh-miraghien ətawə, meinai Kughen tukraməkeikei mivəh miragh ətawə ye nhag Yesu Kristo pisin əmə.”

¹³ Narmamə kape kaonsel minə kimisəm mə Pita mine Jon yermamə apnapig mir əmə, kimirapəh niwor-pawk-ien skul, mərig kimiwətgha kin nəgkiarien. Kini iriə kisakur kin nirkunien kapəriu, kini mharkun mə iriu kimiwəriwak irisir Yesu.

¹⁴ Kini iriə to khapəh nhaniyen nar kirik mərig in ai kimisəm yermamə a yame nihun ruahuvə ta, ramərer ye nimriə.

¹⁵ Kini iriə khani-pən tuk ərisir mhamə irisir tukrhap a ye kwənmhaan kape kaonsel pəh iriə əmə tuksəgkiar.

¹⁶ Kini iriə kimnhani tuk əriə minə mhamə, “?Tukshawor nar mir a? Nəmə Jerusalem kwənharkun ta norien a nar mir a kimiwor ye kwən a. In rehuə pik; kitawə to khapəh nhaniyen mə neikuəyen.

¹⁷ Pəh khani-əhu nəvsaoyen kin, kini misor kwirig kimi nar mir a mə tukripəh nirini-minien nhag Yesu.”

¹⁸ Kini ai, narmamə kape kaonsel minə kisokrən kin Pita mine Jon mə tukravən min imə. Kini mhani-əhu əriu mə tukripəh min niraniyen nhag Yesu, mine niwhajounien narmamə kin.

¹⁹ Kini iriu krəni-pən tuk əriə mirəmə, “Nikam. Kimiə taksəkir mə ratuatuk ye nimri Kughen mə jakwor nəkwai Kughen, uə mə jakwor nəkwaimiə.

²⁰ Mərig kimru jakrapəh niwapnapigien. Kimru jakawəkeikei mirəni-ərhav narimnar a yame kimru yimiwəm ye nimrimru, mine yame yimwərig kin nimətirgimru.”

²¹ Kini kaonsel rimini-pən min tuk Pita mine Jon mə iriə tukhavəhsi-pən narpinien kirik kimi əriu tukmə iriu kawəkeikei mə tukarani-ərhav Yesu kimi narmamə; kini tuksher yerhav kin əriu. Kimisher yerhav kin əriu meinai kwəseinein mə tukshawor əriu. Kimnharkun mə narmamə apnapig minə rikiriə tukrimhə tukmə iriə khavəhsi-pən narpinien kimi əriu, meinai narmamə fam khavəh-si haktə Kughen tuk nimtətien yame rimnor

²² ye kwən a yame nihun rahas rimnor hanə meriaji-pə aitahtəkun, kini kafan newk rinapita ta foti.

Nəhuakien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

²³ Kaonsel a rher-yerhav kin Pita mine Jon kiravən, taktəkun əmə iriu kirarerig-pən min tuk kapəriu narmamə minə. Kini mawəvsao kin nəgkiarien kape jif pris minə mine nəhuaru minə kimi əriə.

²⁴ Kini iriə kisərig nəgkiarien a, iriə m-fam khauə kirikianə misəhuak kimi Kughen mhani mhamə, “Kughen. Ik nimnor neai mine nimoptanə mine tahik, mine narimnar minə fam yame kasəmir ye tokrei tana.

²⁵ Kini kaha kapəmwə a Deved, yor atuə kin kafam, rimini-ərhav nəgkiarien e ye Nanmin Kafam mima,

“?Rhawor nəmə tanimtanə minə niehmaa ramhai əriə?

?Rhawor narmamə minə a kamharai mhun mə taksor nahasien minə e? Kamharai mhun təkun əmə nəgkiarien.

²⁶ Namehuə kape tokrei tanə kasor apnəpenə tuk nuhyen, mine namehuə minə khauə misofugin mamhani hah Kughen

kini mhamani hah min Kristo yame In rimirpen In.” (Sam 2:1-2)

²⁷ Kini iriə mhamə, “Kughen, nəgkiarien e nəfrakis. Herod mine Ponjes Paelat mine nəmə Isrel, kimisofugin iriə nəmə tanə pisin pisin minə, mharai mhun nəgkiarien mə tukshopni Yesu, yame In kafam yor atuə yame nimirpen.

²⁸ Kimnhari mhun nəgkiarien rəri-pən atuə əmə kafam nəgkiarien yame Ik nimini ta ye nəsaninien mine nirkunien kafam kupən.

²⁹ Mərig Kughen, taktəkun ai, takaməkeikei məmərig nəgkiarien skai yame kamhani-pə tuk əmwə. Kimawə yor atuə kin kafam minə. Takaməkeikei masitu irəmwə mə kimawə jakhani-ərhav nəgkiarien kafam. Mə kimawə jaksətgah kin nini-ərhavyen nəgkiarien kafam.

³⁰ Takaməkeikei mərav-pə məhajoun nəsaninien kafam, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə, kini mor nimtətien pisin pisin ye nhag Yesu yame In kafam yor atuə.

³¹ Kimisəhuak ta, nimə yame kimnasəmir ikin rikiu-kiu. Kini Nanmin Rhakə reiwayi-pən irəriə m-fam. Kasətgah tuk nini-ərhav-yen nəgkiarien kape Kughen.

Norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

³² Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, rikiriə kirikianə əmə. Yermamə kirik to ripəh niniyen mə, “Nar e kafak.” Tukmə nautə kirik, kapəriə m-fam.

³³ Nəgkiarien kape aposol minə, nanmin aikin. Kini iriə kimnhani-ərhav mhamə, “Yesu in Yermaru kapətawə. In rimimragh min ye nimhəyen kafan.” Kini Kughen rīvəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

³⁴ Yermamə rirkək ye kwen kapəriə yame kafan nautə rirkək, meinai narmamə yamə mine kapəriə aikin nimoptanə, uə kapəriə aikin nimə, kasəvrai mamhavəh mane iran,

³⁵ mhaui, məvəhsi-pən kimi aposol minə. Kwasig ikin, aposol minə kisəwhai-pən mane a kimi narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, yamə mine kapəriə nar kirik rirkək.

³⁶ Kini kwən kirik, nhagin e Josef, in kwənərəus kape Livae, in rimnarha apa tanə kirik kamni kimə Saepas. Aposol minə kimishen-pən min nhagin kirik mhamə, “Banabas.” (Nipran rimə, “Yermamə kape nəgkiar-vi-vi-yen.”)

³⁷ Kwən a rimnəvrai kafan nimoptanə, mivəh mane iran, muə mivəhsi-pən kimi aposol minə.

5

Ananaes mine Safaera

¹ Kwən kirik, Ananaes iriu kafan piahwaru, Safaera, iriu min kiməwor salem kin kapəriu nimoptanə.

² Kwən a rimivəh nipar mane muə mivəhsi-pən kimi aposol minə. Merkwaiğ kin nipərin mimə kafan. Kini kafan piahwaru rimirkun.

³ Kini Pita rini-pən tukun mima, “Ananaes. ?Nakhawor mameighan kin yarmhə e Setan raurə yerkim, kini ik mameikuə ye Nanmin Rhakə, mamraptərekin nipar mane yame nimivəh ye nimoptanə a?

⁴ Kwasig ikin nipior salem kin nimoptanə a, kafam pisin əmə. Kini nipig nimnor salem kin, mane iran raməmir əmə ye kwermim. ?Mərig rhawor nakameikuə məkneikin? Pa rimə nakameikuə ye yermamə, mərig nakameikuə ye Kughen.”

⁵ Kini Ananaes rərig nəgkiarien a, taktəkun əmə risi-faktə meiwaiyu mowhan mimhə əgkəp. Kini narmamə kisərig, kisakur pik kin.

⁶ Kini nitamaruá miná tiksín khauá, mhauvrig ápis nípran, mharəh, mhatərhav, mhanim.

⁷ Kini aóa kisisar ruá mivən, Safaera, piahwaru kape kwən ai, ruá imá. Mipəh nirkunien mə kafan yerman ruamhá ta.

⁸ Kini Pita raiyoh-pən in mímá, “Takni-pə tuk yo mə, ? mane hanə əme e in e yame nimiravəh ye nimoptanə uə?” Kini pian a rini-pən tukun mímá, “Əhá. Mane hanəmei en.”

⁹ Kini Pita rini-pən tukun mímá, “? Rhawor nakawor məknenkin? ! Kimiru nimirəmá takwəvi niehmaa kape Kughen! ? Nakamərig narmamə kasəriwək mamhauə ye kwəruə? Iriə kwənhanim ta kafam yerman. !Kini iriə tukharəh min ik mhavən mhanim ik!”

¹⁰ Taktəkun əmə min, risi-faktə meiwaiyu mowhan a ye nihu Pita mímhá. Nitamaruá minə a khauá imá, misəm mə ruamhá min, kharəh mhatərhav mhavən, mhanim-pən min ye níkar yerman kafan.

¹¹ Nəməhuak minə mine narmamə min tiksín kisərig nəvsaoyen a, khagin pik.

Aposol minə kasor nímətəien minə

¹² Kini, aposol minə kimisor nímətəien ripsaah ye nímri narmamə. Nipig minə fam narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu kimisofugin apa kwənəmhaan kirik apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kamni kimə, “Vranda kape King Solomon.”

¹³ Narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu, kamhasiai pawk əriə mərig kamhagin kin nisofugin-pəniyen tuk əriə.

¹⁴ Kamhagin, mərig nipig m-fam, narman mine nipiraovin khapsaah khauə mamhani nəfrakisien ye Yesu.

¹⁵ Aposol minə kimisor nímətəien ripsaah. Narmamə khapik kapəriə narmamə yamə mine kamhamhá, mamhau. Kini misərhəhu-pən əriə ye təvheitə kapəriə ye níkar swatuk mhapəh mhamə tukmə Pita rukrao ye swatuk, nanmin tukrirəh-pikin əriə tiksín, kisəsənin.

¹⁶ Kini narmamə khapsaah min yerkwənu minə ipakə tuk Jerusalem, kimnhapik narmamə yamə mine kamhamhá, mine yamə mine nanmin has raməmir irəriə, mhəpik əriə mhauə, kini aposol minə kisor huvə əriə.

Namehuə minə khavəhsi-pən aposol minə ye kalabus

¹⁷ Kini hae pris mine in minə tiksín ye kwen kape “Sadusi” kimisor timət kimi aposol minə.

¹⁸ Misasar mharəptəkin aposol minə, mharəhsi-pən əriə ye kalabus.

¹⁹ Kini yenaiyu, agelo kirik kape Kughen ruə məhitə ye kwəruə ye kalabus, mikir əriə mhatərhav.

²⁰ Mini-pən tuk əriə mímá, “Kimiə takhavən apa Nimə Ehuə kape Kughen, misəvsao kin nimraghien rerin kimi narmamə.”

²¹ Aikin, aposol minə kisor nəkwən. Yenpig-enpig əgkəp, khavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, misəwhag kimi narmamə.

Kimisərip aposol minə ye kot

Kini hae pris mine in minə tiksín kisokrən kin nəwharu minə kape nəmə Isrel, khauə misofugin misəkwətə ye kaonsel kape nəmə Isrel. Kini misher nəgkiariyen rívən apa kalabus mə tukher-pə kin aposol minə mə tukhauə misərer ye nimirəriə.

²² Mərig nipig mobael minə kimnhavən apa ye kalabus, misəm mə aposol minə kwənharkək. Kharerig mhauə ye kaonsel, mamhani-əsah pən iran tuk əriə, mhamə,

²³ “Yimnhavən apa ye kalabus, misəm yakhamə tapig rətapig tim tim. Kini mobael minə kape kalabus kasarhá huvə tukun. Mərig nipig yimisəhitə, misəm yermamə rirkək a imə.”

²⁴ Yamehuə kape mobael minə kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine jif pris, kisərig nəgkiariyen a, rukreikin kapəriə kapə, khani-pən tuk əriə mhamə, “? Naha nhagin tukruə min?”

²⁵ Kini yermamə kirik ritərhav-pə, mini-pən tuk əriə mímá, “! Eh! ! Narmamə minə e nimnhapik-pən əriə ye kalabus, kwənhavən ta apa ye Nimə Ehuə kape Kughen; masəvhag kimi narmamə apəkin!”

²⁶ Məkneikin, yamehuə kape mobael minə rimikir kafan narmamə minə, mhavən mhəpik aposol minə mhauə. Mərig kimnhapəh nisəukəkinien əriə, meinai khamə ta tukmə kisəukəkin əriə, narmamə apnapig kisəsik əriə kin kapier apig.

²⁷ Kimnhapik aposol minə, mhavən imə, mhani-pən mə taksərer ye nímri kaonsel. Kini hae pris rimnaiyoh əriə mímá,

²⁸ “? Rhawor? Yakwənhani-pre ta mhamə takhapəh nhaniyen nhag kwən a Yesu. ? Mərig rhawor e kimiə naksor nəgkiariyen kapəmiə rehə e Jerusalem? Kini kimiə naksor narmamə kamhani mhamə kimawə yimishopni Yesu.”

²⁹ Aikin, Pita mine aposol minə khamə, “Kimawə jakasəkeikei misor nəkwai Kughen. Kimawə yakhapəh nisorien nəkwai yermamə.

³⁰ Kimiə nakwəsəsik-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kin mishopni. Mərig Kughen kape kaha minə tu rimnor In rimragh min.

³¹ Kini Kughen rimivəhsi-haktə In ramkwətə ye nıkarin matuk. Mə In Yemehua, In Kristo kapətawə. Kughen rimnor məknakin mə tukror swatuk mə kitawə nəmə Isrel tukharkun nisararien ye nərigien kapətawə tuk təvhagə hah, kini In tukrirəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə.

³² Yakamhani-ərhav nar a yame yiməsəm, mine Nanmin Rhakə yame Kughen rivəhsi-pə ta kimi narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen.”

³³ Narmamə kape kaonsel minə kisərig nəgkiarien a, nəgkiarien a raməvi pik niemhaa kapəriə, kini khamə aposol minə tukasəkeikei mhamhə.

³⁴ Kini iriə kirik, nhagin e Gamaliel, in Farisi kirik, in yemhajoun kirik kape Loa kape Moses, yame narmamə kamhasia in, ramərer ye nimri kaonsel, mini-pən tuk mobael minə mimə, “Takhapik ta aposol minə mhatərhav.”

³⁵ Kini mini-pən tuk kaonsel mimə, “Kafak narmamə minə. Pəh kisərig huvə mə tukshawor-pən iran mine narimnə a.

³⁶ Pəh nien mə tu əgkap e, kwən e Tudas rimnarar, mamni-ərhav mimə in yamehua kirik. Narmamə tiksın rəmhen kin fo handred kimnhakwasig kin in. Mərig kimnhopni in, kəko rik rik kafan narmamə minə. Kwhen kafan ruirkək ta.

³⁷ Kwasig, Judas, yemə Galili, riterhav-pə ye nipig gavman rimnaməvheikin narmamə minə. In min ravi narmamə kamhakwasig kin. Mərig kimnhopni min in, kəko rik rik kafan narmamə minə.

³⁸ In e ye nirkunien kafak: Pəh khapəh narmamə minə e. Mharisin əriə khatərhav. Nar a kasor, to kape yermamə əmə, tukrirkək.

³⁹ Mərig tukmə rimasi-pən ye Kughen, keinein nini-əhuyen. Tukmə khani-əhu, tuksəm əmə mə kitawə Kughen kasotgoh.” Narmamə kape kaonsel minə kisərig, kiseighan kin kafan nəgkiarien.

⁴⁰ Kini kisokrən kin aposol minə khauə min imə. Khani-pən tuk mobael minə mə tuksərkis-ərkis əriə. Misəgkiar-pən skai kimi əriə mhamə tukhapəh nhani-min-ien nhag Yesu. Mishər yerhav kin əriə.

⁴¹ Khatərhav ye kaonsel, aposol minə rikiriə ragien maməsik mə nar huvə kirik mə Kughen rimnəm-pən əriə mə iriə kisəmhen mə tuksərig nəmhəyen tuk nhaniyen nhag Yesu.

⁴² Nipig minə fam, khavən ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine nimə apnapig minə, masəvhag kimi narmamə, mhani-ərhav Nəgkiarien Huvə, mhamə Yesu In Kristo yame Kughen rimirpen.

6

Kimnhavəh-si haktə dikon seven mə tuksasitu ye nəməhuak minə

¹ Kini ai, narmamə kape Yesu minə kamhapsaah. Iriə tiksın kwənərəus kape Isrel yamə mine kimnhasi-pən ye tanə pisin pisin; mərig iriə tiksın, kwənərəus kape Isrel yamə mine kasarə rerin Isrel. Kini yamə mine khasi-pən ye kantri pisin pisin minə kimnhani nıkar yamə mine kasarə rerin apa Isrel, mhamə, “Nipig fam, nipig kaməwhai mane mine nəviginiən, kipəh nisarha-huvəyen tuk nipəwharu kapəməwə yamə mine khamhə-tan kin əriə.”

² Ror pən, aposol minə twelef kimisokrən kin narmamə kape Yesu minə khauə kirikianə, mhani-pən tuk əriə mhamə, “Kitawə minə tiksın. Ripəh nəmhenien mə jaksəpəh nini-ərhavien nəgkiarien kape Kughen mhauə misowhai əmə narimnar*.

³ Rhuvə mə takshajoun narmamə seven irəmiə yamə mine Nanmin Rhakə rukwar irəriə, kini nirkunien kapəriə rehua. Pəh kimawə jakhavəh-si haktə əriə tukasarha huvə tuk nar a;

⁴ kini pəh kimawə jakharkun nəhuakien mine nini-ərhavien nəgkiarien kape Kughen.”

⁵ Kisərig nəgkiarien a aposol minə khani, rikiriə ragien. Kimishajoun Steven, kwən kirik yame kafan nhatatayen rehua, kini Nanmin Rhakə rukwar iran. Mishajoun min Filip, mine Prokoras, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenas, mine Nikolas, yemə Antiok kirik, yame rimnəpəh narəyen kape nəmə iman ikin, muə mikwasig kin nəhuakien kape nəmə Isrel.

⁶ Kini iriə khakir nəmə minə a iriə seven, mhauə misərer ye nimri aposol minə. Kini aposol minə kasərəhu-pən kwermiriə ye kapərha kape, misəhuak-pən irəriə.

5:29: Wok 4:19 5:31: Wok 2:33-34; Efes 1:20; Hib 2:10; 12:2 5:36: Wok 21:38 5:40: Wok 4:18 5:41: Mat 5:10-12; 1 Pita 4:13 6:1: Wok 4:35 * 6:2: Nəwhaiyen narimnar in wok kape dikon. Ye japta e, nəməhuak rimivəh-si haktə dikon kupan minə iriə m-fam seven.

⁷ Kini narmamə kape Yesu kimnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen kimi narmamə, kini narmamə kape Yesu e Jerusalem kimnhapsaah. Ye nəmə minə a, pris minə khapsaah kimishatə ye Yesu.

Nəmə Isrel tiksın kimnharəh dikon a Steven mhavən ye kaonsel

⁸ Kini Steven, in kwən kirik yame Kughen rivəhsi-pən nəsaninien mine nihuvəyen kimin, kini in ramor pik nımtətien ye nımrı narmamə.

⁹ Mərig nəmə Isrel tiksın kape nukwao kirik kamni kimə “Friman,” kasəmakin Steven. Iriə a nəmə Saerin mine nəmə Aleksandra, mine nəmə Silisia mine nəmə Tarki, kimnhauə misotgoh kimi Steven.

¹⁰ Mərig Nanmin Rhakə rivəhsi-pən nirkunien kimi Steven. Nipig in rəgkiar, iriə to khapəh nisapitayen in.

¹¹ Kasəmakin in, mhavən misərok narmamə tiksın mhamə tukseikuə iran, mhamə iriə kimisərig kwən a raməgkiar has pən kimi Moses mine Kughen.

¹² Kini nəgkiarien kapəriə rimnor narmamə minə aikin, mine nəhuaru minə, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kisəmakin min Steven. Kimnhavən mharaptərəkin in. Mharəh mhaue misərer ye nımrı kaonsel.

¹³ Mhakir min narmamə tiksın mhaue mə tukhani nəgkiarien eikuə ye Steven. Iriə kimnhani mhamə, “Nipig minə m-fam kwən e ramni hah Nimə Ehuə kape Kughen mine Loa kape Moses.

¹⁴ Yimisərig min ramni mımə, ‘Yesu e, yemə Nasaret, tukratmətəg-ətəg Nimə Ehuə kape Kughen, kini mukreikin narəyen yame Moses rimnərəhu kimi ətawə apa kupən.’ ”

¹⁵ Kamhani hah Steven, iriə fam yamə mine kasəkwətə ye kaonsel kimisarha-pən misəm Steven meinai nımrin rukreikin məmhen kin nımrı agelo.

7

Steven rhorpin nəgkiarien kape tikmir minə kafan

¹ Kini ai, hae pris raiyoh-pən Steven mımə, “?Rhawor? ?Nəgkiarien e nəfrakisien?”

² Kini Steven rini-pən mımə, “Tatə minə, mine yo minə tiksın, sətərig kin yo. Kughen yame yerpərig In rimauə tuk kaha kapətawə Ebrahim. Aikin, Ebrahim rımipəh nıvən-hanəyen marə apa ye tanə a Haran; mərig in ramarə hanə ye tanə apa Mesopotemia.

³ Kini Kughen rini-pən tukun mımə, ‘Takapta ye kafam narmamə minə mine rukwanu kafam, mivən apa ye kwənmhan kirik yame Yo jakhajoun kin ik.’ (Jen 12:1)

⁴ Məkneikin, Ebrahim rəta apa Koldia mivən marə apa Haran. Nipig ramarə aikin a, kini rimni rimha, kini Kughen rikir in muə ye tanə e kitawə kisarə ikin mhaue miseriaji-pə ai taktakun.

⁵ Ebrahim rimauə aikin, mərig Kughen rıpəh hanə nərəiyen nımoptanə kirik kimin. Kafan nımoptanə rirkək pawk, mərig Kughen rimini ta mə tukripiaməkeikei mivəhsi-pən fam nımoptanə e kimin. Kini rima, ‘Nımoptanə fam e kafam mine kape kwənərəus kafam.’ Mərig ye nipig a, Ebrahim, tini rirkək.

⁶ Nəgkiarien yame Kughen rimini-pən tukun rimini mımə, ‘Mərig kwənərəus kafam minə tukhavən misarə ye tanə pisin. Iriə yor atuə kin əmə kape nəmə ye tanə a. Tuksərik mitə əriə mhavən miseriaji newk fo handred.

⁷ Mərig Yo, jakor narpinien kimi nəmə kasərik mitə əriə. Kini ai, kwənərəus kafam minə tuksəta ye tanə a, mharerig mhaue eikin e, misəhuak kimi Yo.’ (Jen 15:13,14)”

⁸ Kini Steven rirpin nəgkiarien mımə, “Kughen rımırpen Ebrahim mımə In tukrarha huva tuk əria. Kini mini-pən tukun mə tukrəsıg-pən nıpikwarien, ror nımtətien kin mə iriə narmamə kape Kughen. Ror pən, nipig Ebrahim rirəh kwajikovə kafan Aesak, kini ye nipig yame ror eit kin, rəsıg-pən. Kwasıg ikin, Jakob rəsıg-pən kwajikovə kafan minə, iriə fam twelef yamə mine iriə kaha kapətawə.”

Steven ramni hah nəmə Isrel mımə Kughen rimnher-pən pawk kin Josef, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

⁹ Kini Steven rirpin mımə, “Kaha tu minə kapətawə kimisəmakin naorahiria e Josef, miseighan-pən kin in kimi nəmə Ijip mə tukror atuə kin kape nəmə Ijip. Mərig Kughen rimnarha huvə tukun,

¹⁰ kini mivəh miragh in ye narə-ororien kafan. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimin. Nipig Josef rərer ye nımrı yermaru kape nəmə Ijip, yermaru a rorkeikei in, mivəhsi-haktə in mımə in yamehuə kirik. Mə tukramarha huvə tuk nəmə Ijip mine nautə kafan.

¹¹ Nĭpĭg a, sweiwei ramuh nāmā Ijĭp mĭne Kenan. Kaha kapĕtawā mĭnā, nāriā nāvĭginien rĭmĭrkāk, kasĕrig raha.

¹² Kĭni mĕrig rĭmĭriā Jekob rĕrig mē nāvĭginien apa Ijĭp, kĭni rher-pĕn kĭn kaha kapĕtawā mĭnā khavĕn aikĭn, in e nĭrikakunien kapĕriā kĭmnhavĕn Ijĭp.

¹³ Kĭni, kwasig ikĭn, iriā khavĕn mĭn, Josef rĕsik ȣpu in kĭmi piauni mĭnā. Kĭni yermaru kape nāmā Ijĭp rĕm rĭrkun kwĕnĕrĕus kape Josef.

¹⁴ Kĭni Josef rher-pĕn nĕgkiarien kĭmi rĭmĭni Jekob mĭne kafan mĭnā tiksin tukhauā misarā iriā mĭn. Iriā fam seventi faef.

¹⁵ Mĕkneikĭn Jekob rĕsik pĭhiu mĭvĕn apa Ijĭp. Kasarā mamhavĕn, in mĭne kaha kapĕtawā mĭnā kĭmnhamhā aikĭn.

¹⁶ Kwasig ikĭn, kĭmirĕh nĭkĭririā kĭrerig khavĕn apa Sekem, kĕrĕhu-pĕn ȣriā ye nȣpag kapier yame Ebrahim ruivĕh-ta nĭmrĭn tuk kwĕnĕrĕus kape kwĕn a Hamor.”

Steven ramni hah nāmā Isrel mĭmā Kughen rĭmnher-pĕn pawk kĭn Moses, mĕrig kaha tu mĭnā kape nāmā Isrel kĭmisȣpĕh in

¹⁷ Kĭni Steven rarar mĭni mĭn mĭmā, “Kĭmisarā mamhavĕn, ruā ye nĭpĭg yame nĕgkiarien yame Kughen rĭmĭvĕhsi-pĕn kĭmi Ebrahim tukruā mor nȣfrakisien kĭn. Ye nĭpĭg a, kaha kapĕtawā mĭnā kĭmnhauā mhapsaah apa Ijĭp.

¹⁸ Kĭmisarā mamhavĕn, yermamā pĭsin kĭrik yame reĭnein Josef ruā rĕmhen kĭn yermaru kape nāmā Ijĭp.

¹⁹ In mamor has pĕn pĭk kĭmi kaha tu mĭnā kapĕtawā mameikuā irĕriā. Mamarkut kĭmi ȣriā mā tukmā kĭseimāk, misapitan kĭn kapĕriā kwajikovā mĭnā, pĕh khamhā.

²⁰ “Ye nĭpĭg atuatak a, Moses rĭmnarha. Mor kwĕn huvā kĭn.* Rĭmĭni mĭne nĭsĭni kwerkwaig kĭn ye nĕkwai nĭmā, mawarha huvā tukun mwĕriaji makuā kĭsisȣr.

²¹ Mĕrig nĭpĭg iriū kwapitan kĭn in mē tukrĭmhā, piakĕskah kape yermaru kape nāmā Ijĭp rĕm in, kĭni mĭrĕh mĭvĕn, mamrĭhi rĕmhen kĭn tĭni atuatak.

²² Kĭni kĭmnhajoun in kĭn nĭrkunien kape nāmā Ijĭp. Kĭni in ramĕgkiar huvā, mamor nar huvā.

²³ “Kĭni nĭpĭg Moses kafan newk foti, rĭkĭn ramĕsik mē tukrĭvĕn mĕm narĭmnā iman e nāmā Isrel.

²⁴ Rarar mĭvĕn mĕm yemā Ijĭp kĭrik ramor aha-pĕn kĭmi yemā iman ikĭn kĭrik. Kĭni Moses rĭmavĕn, masitu ye yemā iman; mĭvĕhsi-pĕn tai norien mhopni yemā Ijĭp ai.

²⁵ (Moses, rĭkĭn rĭmoh mĕtā nāmā iman ikĭn tuksĕm kharkun mē Kughen rĭmnher-pĕn kĭn in mē tukrĭpĭk ta ȣriā ye nĕmhȣyen yame kamor irĕriā; mĕrig iriā kĭsĕm, khapĕh nharkunien).

²⁶ Kĕni rĭkwamer kĭn, Moses ruā mĕm yemā Isrel mĭr kĭraru karauh ȣriū mĭnā. Kĭni in rĭvĕn mē tukrĭni-ȣhu ȣriū mĭmā, ‘!Ah! Kĭmiru piaumiru mĭnā ȣmā. ?Nakwhawor mawor rahah irĕmiru mĭnā?’

²⁷ “Mĕrig ȣmā kwĕn e yame ramor hah kĭmi in kĭrik rĕsuā ta kĭn Moses mĭni-pĕn tukun mĭmā, ‘?Rhawor? ?Nakmā takarmaru irĕmawā mĭvĕhsi-pĕ narpĭnien kĭmi ȣmawā uā?

²⁸ ?Nakmā takhopni mĭn yo rĕmhen kĭn yame nĭmnhopni yemā Ijĭp a e nĭvĕ uā?” (Eks 2:14)

²⁹ Nĭpĭg Moses rĕrig nĕgkiarien a, rĭgin, marar map. Map a Ijĭp mĭvĕn mamarā apa Midian rĕmhen kĭn yĕpsĭpis kĭrik. Kĭni mĭrĕh kwajikovā kafan mĭr aikĭn a.

³⁰ “Newk foti ruā mĭvĕn, nĭpĭg kĭrik, Moses rarar mĭvĕn apa ye tipȣsvĭk ipakȣ tuk tukwas kĭrik kamni kĭmā ‘Sinae’. Mĭvĕn aikĭn, mĕm nap ramuȣk ye kwaji nai kĭrik, kĭni agelo kĭrik kape Kughen rĭtĕrhav-pȣ tukun aikĭn.

³¹ Moses rĕm rakur. Kĭni mĭvĕn ipakȣ tuk nai a mē tukrĕm huvā. Mĕkneikĭn mĕrig nĕgkiarien kape Kughen ramni mĭmā,

³² ‘Yo Kughen kape kafam kaha mĭsir kupĕn: Ebrahim, mĭne Aesak, mĭne Jekob.’ (Eks 3:6) Moses rĭmnĕrig nĕgkiarien a, rĕtĕmnĭmin, mĭgin pĭk kĭn nĭvag-pĕnien.

³³ “Kĭni Kughen rĭni-pĕn tuk Moses mĭmā, ‘Moses. Takrĕh-si ta sandel kafam, mĕrig in ai kwĕnmhan e nakamȣrer ikĭn in ramȣrhakȣ.

³⁴ ‘Yo yaknĕm ta mē kafak narmamā mĭnā apa Ijĭp kasĕrig raha pĭk. Kĭni yakamȣrig mē kasasȣk; kĭni yakamuā mē jakpĭk-ta ȣriā ye nĕmhȣyen kapĕriā. Yūā. Yakamher-pĕn kĭn ik takrerig mĭvĕn apa Ijĭp.’ (Eks 3:5, 7, 8, 10)”

7:11: Jen 41:54; 42:1-2

7:13: Jen 45:1-4,16

7:14: Jen 45:9-11; 46:27

7:15: Jen 46:1-7; 49:33

7:16: Jen

23:2-20; 33:19; Jos 24:32

7:17: Eks 1:7-8

7:18: Eks 1:7-8

7:19: Eks 1:11-22

* 7:20: Swatuk pĭsin kĭrik

tuk nukreikĭnien nĕgkiarien ye v. 20, in e, “Moses rĭmnarha, in kwajikovā huvā kĭrik ye nĭmri Kughen.” 7:20: Eks 2:2

7:21: Eks 2:3-10

7:24: Eks 2:11-15

7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4

³⁵ Kini Steven rirpin mimə, “Moses e in e, yermamə e nāmə Isrel kimisəpəh miseinein in mhamə, ‘Ah. ?Nakmə takarmaru irəməwə mivəhsi-pə narpinien kimi əməwə uə?’ Mərig Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrarmaru irəriə. Kughen rimnher-pə kin agelo yame rimitərhav-pə tuk Moses ye nai yame nap ramuək iran, mə tukrivəh-si haktə in mə in tukrarmaru irəriə, mivəh miragh əriə.

³⁶ Moses a rimnor nimitətien minə tiksın nipig rimnamkir nāmə Isrel misap-ta Ijip misəviəfugin ye tahik a kamni kimə Red Si†, mamhauə ye tipəvsik.

³⁷ “In e Moses min yame rimini-pən tuk nāmə Isrel mimə, ‘Kughen tukripivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kin yame rimivəh-si haktə yo. Profet a in kimiə əmə kirik.’ (Dut 18:15)

³⁸ Moses əmə e in e rimnamarə iriə nāmə Isrel nipig kimiseriwək kirikianə ye tipəvsik. In rimnamarə iriə kaha tu minə kapətawə; ye nipig a agelo kirik kape Kughen rimauə məkkiar kimin ye tukwas e kamni kimə Sinae. Kini Kughen rimivəhsi-pən əmə nəgkiarien miragh kimin, mə tukruə mivəhsi-pə kimi ətawə.

³⁹ “Mərig kaha minə kapətawə kimnəpəh nisorkəikeiyen mə tuksərig in. Mhapəh nisorkəikeiyen mə tukhakwasig kin. Ye nərigien kapəriə kimisorkeikei mə tukharerig-pən min apa Ijip.

⁴⁰ Ror pən kimisəkeikei kimi Eron mamhani mahmə, ‘Ah. Takvhirəkin kapətawə tiksın kughen, pəh iriə tukhakir ətawə. Mərig in a Moses e rimipik ta ətawə apa Ijip, mə tukhauə eikin e, mərig kitawə khapəh nharkunien mə in hiə ai taktəkun.’ (Eks 32:1)

⁴¹ Kini ye nipig a, iriə kimnhavhirəkin nanmi kwaji kau kirik rəmhen kin kughen kirik kapəriə. Mhavən mhaui nar miragh mhavaan əru misəhuak-pən kimi kau a. Kini misor nəviginien ehuə kirik, rikiriə rimnagien tuk nar yame iriə kimnhavhirəkin.

⁴² Məkneikin, Kughen rukreikin-pən nimeitaan kimi əriə, meighan-pən kin əriə khavən misəhuak kimi kəmhau minə. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini ye nəkwəkwə kape profet minə mimə,

“ ‘!Nāmə Isrel! Kimiə nimisarə ye tipəvsik kape newk foti, mamhau nar miragh mhavaan əru tuk nəhuakien, ?mə naksəhuak-pə kin kimi Yo uə? !Nikam!

⁴³ Nipig minə fam kimiə nakamharəh nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen Yermaru ikin, mərig yerkimie naksəhuak kimi kughen eikuə e Molek, mamhavəh-si haktə nanmi kəmhau kape kughen kapəmiə Refan. Nakhamə kughen mir e kapəmiə.

Ror məkneikin, jakher-ərhav kin əmie takasarə apa isok,’ (Amos 5:25) takasarə apa Babilon, ye nikarin pən.”

Steven ramni mə nāmə Isrel kimiseinein niprai nəgkiarien e “Nimə kape Kughen”

⁴⁴ Kini Steven rarar mini-pən tuk əriə mimə, “Nipig kaha tu minə kapətawə kimnisarə ye tipəvsik, kapəriə kirik aikin nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen ikin. Nimə a, Kughen rimini-pən tuk Moses mə tukrivhirəkin; kini Moses rimnor atuutuk ye nirkunien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin.

⁴⁵ Kwasig ikin, nipig Josua rimikir kaha kapətawə minə mhaui misəkota nāmə Kenan mharəshi-ta tanə ye kwermiriə, iriə mharəh nimə tapolen a mhaui iriə min. Nimə tapolen a rimnəmir meriəji-pə nipig kape King Deved.

⁴⁶ Kughen rimnorkeikei pik King Deved. Kini Deved rini-pən tuk Kughen mimə, ‘Ik Kughen kape kaha tu Jakob. Takaməkeikei mupəh yakor nimə kirik kafam, pəh Ik takamarə ikin.’ (2 Saml 7:1-16)

⁴⁷ Mərig nimə ai, King Deved rimipəh nivhirəkinien. Mərig King Solomon əmə e in rimivhirəkin.

⁴⁸ Mərig Kughen, In yerpərig pik. Ripəh narəyen ye nimə yame yermamə əmə ravhirəkin. Rəmhen kin nəgkiarien kape profet yame rimini mimə,

⁴⁹ “ ‘Kughen ramni mə “Yo yakarmaru ye neai mine tokrei tanə.

?Nakharkun mə taksor naha nimə yame Yo jakamarə ikin? ?Nakharkun mə taksor naha kwənmhan yame jakvən mapis ikin?

⁵⁰ Hani-pə tuk Yo. ?Pa rimnor narimnar fam? Yo pisin əmə yimnor narimnar fam ye tokrei tanə.” ’ ’ ’ (Aes 66:2)

Steven ramni mə nāmə Isrel kimisəpəh profet minə fam yamə mine Kughen rimnher-pə kin əriə

⁵¹ Kini Steven rarar mini-pən tuk əriə mimə, “!Ah! Kapəmiə kapə riskai pik. Kapəmiə nərigien rəpignap rəmhen kin nāmə khapəh nisəhuakien. Kimiə nakhapəh nisorkəikeiyen

7:35: Eks 2:14 † 7:36: Red Si nipran rimə, “Tahik nuwig ripsaah aikin.”

Eks 19:3 7:41: Eks 32:2-6

7:45: Jos 3:14-17

7:47: 1 King 6:1-38

7:36: Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33

7:38:

mə taksor nəkwai Kughen. Kimiə naksəmhen kin kaha kapəmiə minə kupən. Nakasətapig əmə kin Nanmin Rhaka nipig minə fam.

⁵² Profet minə kupən kimnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen, mərig kaha kapəmiə minə kimisor has pən kimi əriə fam. Mishopni min profet minə kupən yamə mine kimnhani-ərhav kupən mə Yemə Atuatuk kape Kughen natukruə. Kini taktəkun ai kimiə min nakaseikua məhakura-pən ye nimetai Yemə Atuatuk a kini mhauh In mishopni.

⁵³ Kimiə nakwənharkun-ta Loa a kape Kughen yame agelo minə kwənhavəhsi-pə ta, mərig kimiə nakpahəh nisorien nəkwan.”

Iriə kimisarkwhopni Steven

⁵⁴ Steven rimnəgkiar fam, narmamə kape kaonsel minə kimisərig, niemhaa rhai əriə, kasarkwəruə tukun.

⁵⁵ Mərig Steven, Nanmin kape Kughen rukwar iran. Kini in marha faktə apa ye neai, məm nikhakien kape Kughen; kini məm min Yesu ramkwəta ye nikarin matuk.

⁵⁶ Kini mini-pən tuk əriə mima, “Səmrū. Yakaməm napuə rimnəkwag, mə Ji Yermamə ramərer ye nikar Kughen matuk.”[‡]

⁵⁷ Kini namehuə kape kaonsel minə khasisigin nimətirgiriə kini misokrən iran. Misarar, iriə fam misaiyu mhauə tukun.

⁵⁸ Mharaptəəkin in, mhaukəkin mhatərhav-pən apa yerkwənu mə tuksarkwhopni In. Kini narmamə yamə mine kimnhani hah Steven kimisəpəkiak ta kin sot kapəriə misəhi-pən kimi tamaruə kirik nhagin e Sol, kini ai misəsik Steven kin kapier apig.

⁵⁹ Kasəsik Steven kin kapier, raməhuak mamni mima, “Yesu Yermaru, yakamərhəu-pən nanmik ye kwermim.”[§]

⁶⁰ Mənimkur mokrən ehua mima, “Yermaru, takpəh narpinien tai təvhagə has kapəriə.” Kini rimini fam nəgkiarien a, kini mimmə.

8

¹⁻² Kini Sol ramərer əmə rikin ragien mə iriə kimishopni Steven.

Sol ramuh nəməhuak minə

Kini nəməhuak minə tiksın khauə mharəh niprai Steven mharəh mhavən mhanim, kini misəsək pik tukun. Ririkakun ye nipig a, Sol mine in minə tiksın kisarar masor ahas pən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Misəkota əriə kisap mhavən misarə apa yerkwənu minə tiksın apa Judia mine Sameria. Mərig aposol minə əmə kisarə apa Jerusalem.

³ Mərig Sol ramarkut pik mə tukroriah nəməhuak minə. In mamvən ye nimə minə mampik yerhav narman mine nipiraovin yamə mine kamhani nəfraksien ye Yesu. Ripik əriə mivən mampik-pən əriə apa kalabus.

Dikon a Filip ramni ərhav Nəgkiarien Huvə apa Sameria

⁴ Mərig Sol mine kafan narmamə minə kimisəkota narmamə yamə mine kamhani nəfraksien ye Yesu, kisaiyu kirikianə kirikianə, mhavən apa ikin minə mamhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu.

⁵ Kini Filip rasok-prah mivən yerkwənu kirik ye Sameria, kini maməvsao kin Kristo yame Kughen rimirpen.

⁶ Kini nəmə aikin kisərig, misəm mə Filip ramor nimtətien minə, khauə kirikianə misətərig huvə kin in.

⁷ Narmamə khapsaah, nanmin has minə kimisəta irəriə. Nipig kisəta irəriə, misətəpar. Mine narmamə yamə mine nikariə rəpou, mine yamə mine nihuriə rahas, iriə khapsaah khahuvə min.

⁸ Ror pən nəmə Sameria rikiriə ragien pik.

Saemon e ramor narimnar ye norien kape yarmhə minə

⁹ Yerkwənu a, kwən kirik, nhagin e Saemon, nipig m-fam in ramor nimtətien ye norien kape yarmhə minə, ye nimri nəmə Sameria, kini kasəm kisakur pik kin. In ravəh-si haktə in mima in yamehuə kirik.

¹⁰ Nəmə ikin, nəmapnapig minə, mine namehuə minə, iriə m-fam kasətərig kin in. Mamhani mhamə, “In ravəh nəsaninien a kamni kimə ‘Nisaninien kape Kughen.’”

¹¹ Iriə kimnhakwasig kin mərig in ai nipig ripsaah in ramor əriə kisakur kin nimtətien yamə mine in ramor.

^{7:51}: Aes 63:10 ^{7:52}: Mat 23:31 ^{7:55}: Sam 110:1 ^{‡ 7:56}: Daniel min rimnəm napuə rəkwaag, kini məm Ji Yermamə ramərer ye nikar Kughen. Əm-ru stori ye Daniel 7:13-14. ^{§ 7:59}: Yesu rərhəu-pən nanmin ye kwermi Kughen ye Luk 23:46. ^{7:60}: Luk 23:34 ^{8:3}: Wok 9:1,13; 22:4; 26:9-11

¹² Mərig nıpig kisərig Filip ruə mini-ərhav nəgkiarlen kape Narmaruyen kape Kughen, mine nhag Yesu Kristo, khani nəfrakisien ye nəgkiarlen a. Narman mine nipiraovin yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Filip ror baptaes irəria.

¹³ Kini ai, Saemon min rini nəfrakisien ye Yesu; marar mivən kor baptaes iran. İkin pukaa Filip ramvən ikin, Saemon rakwasig kin. Kini məm nımtətien yamə mine Filip rınnor ye nəsaninien kape Kughen kini rakur pik kin.

¹⁴ Nıpig Aposol minə apa Jerusalem kisərig nəvsaoyen mə nəmə Sameria kamhani nəfrakisien ye nəgkiarlen kape Kughen, kini iriə kisher-pən kin Pita mine Jon mə tukravən mwəm əria.

¹⁵ Nıpig kimiravən mratərhav-pən tuk əria, iriu mwəhuak-pən ye nəmə minə e mə tukhavah Nanmin kape Kughen.

¹⁶ (Mərig in apa kupən, kimnər baptaes əmə irəria ye nhag Yesu Yermaru; mərig Nanmin Rhakə rıpəh hanə neiwaiyu-pənien tuk əria).

¹⁷ Kini Pita mine Jon kwəəhu-pən kwermiriu ye kaparia kapə, məkneikin iriə khavəh Nanmin kape Kughen.

¹⁸ Kini Saemon rınnəm mə Nanmin kape Kughen rıməvən ye nımraghien kape narmamə nıpig aposol mir a kwəəhu-pən əmə kwermiriu irəria mwəhuak-pən irəria, məkneikin Saemon rıpik yerhav mane mə tukrivəhsi-pən kimi əriu

¹⁹ məməkeikei kimi əriu mımə, “Takravəhsi-pə min nırkunien en kimi yo. Pəh jakəəhu-pən kwermik ye narmamə, khavəh Nanmin kape Kughen.”

²⁰ Mərig Pita rəgkiar-pən skai kimin mımə, “! Mane en kafam tukraməkeikei mırəkə kimiru min takravən ye nap ehua! ?Nakmə nakirkun nıvəhyen nımrı nıhuvəyen a yame Kughen ravhsi-pən apnapig əmə kimi narmamə uə?

²¹ Tukor ik nakpəh norien norien minə e kapəməwə, meinai rıkim rapəh natuatukien ye nımrı Kughen.

²² Takaməkeikei marar ye nərigien kafam tuk təvhagə has, maiyoh Kughen pəh tukrəspir ik tuk nərigien has kafam.

²³ Yakaməm nıpig minə fam nakəmakin narmamə, mörkeikei əmə ik; norien has rınnərək ətən ik.”

²⁴ Aikin, Saemon rini-pən tuk əria məkeikei kimi əria mımə, “Kimiru takwəhuak kimi Kughen tuk yo; mə jakpəh nıvəhyen narpinien yame nakarani-pə tuk yo.”

²⁵ Aposol mir a kiranı-ərhav fam nəgkiarlen kape Yesu Yermaru, mine narınnar yame In rınnor, kini ai mwərar, mratərhav Sameria, mweriwək mrarərig rıməvən Jerusalem. Nıpig kiravən, mırani-ərhav Nəgkiarlen Huvə kape Kughen apa yerkwənu minə kape nəmə Sameria.

Filip rınnəgkiar iriu yemə İtiopia kirik

²⁶ Nıpig kirik, agelo kirik kape Kughen reiwiayu-pə tuk Filip mini-pən tukun mımə, “Takhekımtər, məri-pən swatuk e ye tıpəvsık, yame rıpis e Jerusalem muə nıpis apa Gasa.”

²⁷ Aikin, Filip rhekımtər məriwək məmvən. Məm yamehuə kirik kape pianehua kape nəmə İtiopia, nhagin a Kandas. Kwən a in Yunik* kirik; in ramarha huvə tuk mane kape pianehua ai. In ruavən ta apa Jerusalem minəhuak.

²⁸ Rıməvən məhuak-ta apa Jerusalem, mırerig minəmvən apa iman ikin. Məmkwətə ye nar kirik kamni kimə “kat” yame hos ravi. Məmkwətə məməvheikin nəkwəkwə yame Profet Asea rımirai.

²⁹ Kini Nanmin Rhakə ruvən ye Filip mımə, “Takvən məriwək ipakə tuk kat a.”

³⁰ Məkneikin, Filip raiyu mivən ipakə tukun, kini məm kwən a raməvheikin nəkwəkwə yame Profet Asea rımirai. Kini Filip raiyoh-pən in mımə, “Yamehuə. ?Nakirkun nıprai nəgkiarlen e nakaməvheikin uə nıkam?”

³¹ Kini yamehuə a rımə, “Tukmə yermamə kirik rhoprai-pə kimi yo, jakirkun.” Kini raiyoh-pən Filip mə tukrat-pən ye kat məkwətə iriu min.

³² Nəgkiarlen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame kwən a raməvheikin məmni mımə, “In rəmhen kin sipsip kirik, kimirəh khopni.

Məmhən kin kwaji sipsip əmə kirik yame rapəh nasəkien nıpig kimnəkis nımrin Mərig in rapəh nəgkiarlen.

³³ Kimnər naurisien kim in, kivrəhsi-pən narpinien kirik kimin yame rıpəh natuatukien.

Kafan kwajikovə rırəkə, mərig in ai kivrəhsi-ta nımraghien kafan ye tokrei tanə e.” (Asea 53:7-8)

³⁴ Kini yamehuə a raiyoh Filip mə, “?Profet e raməvsao kin pa nhagin? ?Raməvsao atuk kin in, uə raməvsao kin yermamə pisin kirik?”

8:17: Wok 19:6 * 8:27: “Yunik” in yamehuə kirik, kimnər ai rəmhen kin pukah kərai; tamə ror wok ipakə tuk kwın, məm, mörkeikei, moriah in.

³⁵ Kini Filip rimirikakun ye nægkiarién kirkianə əmə yame rinaməvheikin minamni-pən Nægkiarién Huvə kape Yesu kimin.

³⁶ Iriu kwəri swatuk a, mirauə mwəm nu kirk, kini yamehuə a rini-pən tuk Filip mīmə, “Im-ru nu apa. ?To nakor baptaes irak eikin e uə nikam?”

³⁷ Kini Filip rini-pən tukun mīmə, “Tukmə nakhatəta ye Yesu, yerkim m-fam, nakirkun norien baptaes.”

Kini in rini-pən tuk Filip mīmə, “Yo yakamni nəfrakisien ye Yesu mə In Ji Kughen.”

³⁸ Məkneikin rini-əhu kat a, kini mweiwaiyu iriu Filip, kini Filip ror baptaes iran.

³⁹ Kweiwaiyu mwərer min ye tame nu, məkneikin Nanmin kape Kughen rīvəh-si ta Filip kini yamehuə a rīvəh min nəmien, marar aikin a, məri swatuk mamvən, rikin ragien.

⁴⁰ Mərig Filip rakur məm ramərer apa yerkwənu a Asdod. Kini mivən apa yerkwənu minə mamni-ərhav Nægkiarién Huvə kape Yesu, mivən mivən meriaji-pən apa Sisaria.

9

Sol rimnamvən apa Damaskes məm Yesu ye swatuk

¹ Ye nīpig a, Sol rimnamni has hanə narmamə kape Yesu minə mə tukraməkeikei mhopni əriə. Marar, mivən məm hae pris

² maiyoh-pən in mə tukrirai nəkwəkwə kirk rīvən kimi nəmə Isrel apa Damaskes, mīmə tukmə ruvən aikin məm narmamə kisəri-pən Swatuk kape Yesu, nar apnapig narman uə nīpiraovin, tukriraptərekin əriə, mīpik əriə mhauə apa Jerusalem.

³ Nīpig Sol ruavən ipakə tuk Damaskes, taktəkun əmə rəm nikhakien risi-pən ye napuə məsia-pen in.

⁴ In rimamir, mərig nægkiarién kirk ramni mīmə, “!Sol! !Sol! ?Rhawor nakamor ahah pə məkneikin kimi Yo?”

⁵ Kini Sol rini-pən tukun mīmə, “Yermaru. ?Ik pə en?” Kini In rini-pən tukun mə, “Yo Yesu e, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.

⁶ Mərig takhekinter, mivən apa yerkwənu. Aikin en, tukni-pre tuk ik mə takhawor-pən iran mine.”

⁷ Narmamə yamə mine kamhakwasig kin Sol kasərer, kisakur pik, misapnapig meinai kisərig pawk nægkiarién a, mərig khapəh nisəmien yermamə kirk.

⁸ Kini Sol rəhekinter min, mərha, məm rīvəh nəmien nar. Ror pən khavəh kwərmin mhakir in mhavən apa Damaskes.

⁹ Kini raməmir nīpig kisīsə, nimirin rīvəh narhayen, mīpəh nəviginien, kini mīpəh nimirin nar kirk.

¹⁰ Kini yermamə kirk kape Yesu ramarə apa Damaskes, nhagin e Ananaeas. Yesu Yermaru rimnokrən kin ye nəmrərhayen kirk mīmə, “Ananaeas.” Kini Ananaeas rima, “O-o, Yermaru.”

¹¹ Kini Yesu Yermaru rini-pən tukun mīmə, “Takəri-pən swatuk a kamni kimə ‘Ratuatuk’ mivən mauru-pən imei Judas maiyoh kin yemə Tasas kirk nhagin e Sol. Taktəkun ai in raməhuak.

¹² In rimnəm nəmrərhayen kirk məm mīmə ik nakvən ye nəkwai nimə a mamərhə-pən kwermim iran mə nimirin tukrihuə min.”

¹³ Kini Ananaeas rini-pən tukun mīmə, “Yermaru. Narmamə khapsaah kwəsvəso-ta kimi yo kin kwen en. Mamhani-ərhav norien has kafan yame in ramor-pən kimi narmamə yamə mine kashatəta iram apa Jerusalem.

¹⁴ Kini in ruauə ta eikin e, jif pris minə kwəseighan-ta kin mə in tukriraptərekin narmamə minə e kasəhuak kimik.”

¹⁵ Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mīmə, “Yuvən. Yo yakwīrpen ta in mə in tukrini-ərhav nhagik kimi narmamə ye tanə pisin pisin minə, mine namehuə minə, mine nəmə Isrel min.

¹⁶ Kini Yo jakpihajoun in mə tukraməkeikei mivəh nəmhəyen tuk nhagik.”

¹⁷ Məkneikin, Ananaeas rīvən ye nəkwai nimə a. Mərhə-pən kwərmin ye Sol mīmə, “Piak Sol, Yesu Yermaru rimnher-pə kin yo eikin e mə jakuə mor huvə min nimirin, kini pəh Nanmin Rhakə rukwar iram. In e Yesu yame In rimitərhav-pə tuk ik ye swatuk nīpig rimnamuə eikin e.”

¹⁸ Taktəkun əmə, nar kirk rəmhen kin nīrigəvi kəmam rier ta ye nimirin Sol, kini in rarha min məm nar. Kini ye nīpig a kor min baptaes iran.

¹⁹ Kini məvigin ta, marə mivəh min nəsaninien.

Sol ramniərhav Nægkiarién Huvə kape Kughen apa Damaskes

Kini Sol rarə min nipig tiksin apa Damaskes iriə narmamə kape Yesu minə.

²⁰ Kini nipig ruauə Damaskes, mivən ye nimə kape nufuginien kape nāmə Isrel, mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen.

²¹ Aikin, narmamə kisərig kisakur pik kin mhamə, “Ah. ?Rhawor? Kwən a in apa kupən in rimnamuh nāmə Jerusalem yamə mine kamhəni nəfrakisien ye Yesu. Khamə ta mə ramuə min eikin e mə tukripik narmamə kape Yesu minə, mivən kimi jif pris.”

²² Mərig nəgkiarien kape Sol ramhaktə mamskai mapita nəgkiarien kape nāmə Isrel. Mamhajoun huvə mə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen.

²³ Sol ramni-ərhav Yesu, nāmə Isrel kamharai mhun nəgkiarien mə tukshopni in,

²⁴ mərig Sol ruirkun ta nərigien kapəriə. Nipig fam, yenpig-yenpig yenaiyu, iriə kimisərer əswasig ye kwəruə ye yerkwənu ai, mə tukshopni Sol.

²⁵ Mərig yenaiyu kirik, narmamə kape Sol minə khakir in mhavən mhavai-pən in ye nitip ehua kirik, mharuk-pən nəərəus iran, mhavi reiwaiyu ye nikar kəupə ye yerkwənu a, kini Sol rap mamvən.

Sol rimavən apa Jerusalem

²⁶ Sol rap mivən apa Jerusalem, mamarkut mə tukrikwasig kin narmamə kape Yesu minə. Mərig rikiriə rimnəsik mə rameikuə irəriə mə in yermamə kape Yesu, kini kimnhagin kin.

²⁷ Kini kwən kirik, nhagin e Banabas, ruə masitu iran, mikir in mivən mwəm aposol minə. Mini-pən tuk əriə mə Sol rimnəm Yesu Yermaru ye swatuk rəgkiar kimin. Kini Banabas rini-ərhav mīmə Sol rimipəh niginiən tuk nini-ərhavyen nhag Yesu apa Damaskes.

²⁸ Kini Sol rimnamarə iriə miriə mamvən yerkwənu minə ye Jerusalem mamətgəha kin nini-ərhavyen nhag Yesu.

²⁹ Kini maməgkiar kimi nāmə Isrel yamə mine kamhəni nəgkiarien kape nāmə Gris, kini masotgoh; kini iriə khamə tukhəuh in mishopni.

³⁰ Nipig in minə tiksin kisərig, khakir Sol misəsok pirə mhavən apa yerkwənu kirik nhagin e Sisaria, misher-pən kin mə tukrivən isok apa yerkwənu a Tasas.

³¹ Kwasig ikin, naməhuak minə fam rarkurao ikin minə Judia mine Galili mine Sameria, kasarə ye nəmərinuyen. Kini Nanmin Rhakə ramasitu irəriə, mamor əriə kamhaskai, mamor əriə kamhəpsaah. Kini iriə kamhasiai Yesu Yermaru.

Pita rimnor huvə nihu kwən kirik nhagin e Aeneas

³² Mərig Pita rimnəriwak mamvən ikin minə; nipig kirik rivən mamarha-pən kin nəməhuak minə apa Lida.

³³ Aikin a, rimnəm yermamə kirik nikarin rimhə. Kwən a reinein nəriwəkien. In rimnapir əmə meriaji newk eit. Kwən ai nhagin e Aeneas.

³⁴ Kini Pita rini-pən tukun mīmə, “Aeneas. Taktəkun ai, Yesu Kristo tukror huvə min nipram, ik takhuvə min. Takhekimter mərpəvin-ərpəvin kafam nimakuə məriwək mamvən.” Taktəkun əmə Aeneas rhekimter.

³⁵ Kini nāmə Lida mine Saron kisəm in, kisərar ye nərigien kapəriə mamhakwasig kin Yesu Yermaru.

Pita rivəh miragh pian a Dokas

³⁶ Yerkwənu a Jopa, piraovən kirik aikin ramni nəfrakisien ye Yesu, nhagin e Tabita Dokas.* Pian a, nipig fam ramor nar huvə, masitu ye yavən hah minə.

³⁷ Nipig a, rimivəh nimhəyen kirik, kini mīmhə. Kəkwī, kor huvə nipran kirəh kərəhu-pən ye nimə ye kwənmhan apa yerpirig əgkəp.

³⁸ Ikin a Jopa ipakə əmə tuk Lida, ror pən, nipig narmamə kape Yesu minə apa Jopa kisərig mə Pita raməmīr apa Lida, kisher-pən kin yermamə kiraru kiravən mwəm in. Miweikeikei kimin mirəmə, “Əriwak aihuaa muə.”

³⁹ Kini Pita rarər mikwasig kin əriu. Kini rivən miterhav-pən tuk əriə, khakir in mishaktə mhavən ye kwənmhaan apa yerpirig əgkəp. Kini nipiahuaru minə khamhə-tan kin əriə, iriə fam khəuə, misərer rao rao kin. Misasək, mishajoun Pita kin neipən yame Dokas rimijir nipig rimnamragh.

⁴⁰ Kini Pita rher-ərhav kin əriə, kini mənīmkur məhuak. Mīwag-pən məm pian ai ruamhə ta mini-pən tukun mə, “Tabita, hekimter.” Məkneikin pian ai rarha-pən məm Pita, kini mhəkimter məkwəta.

⁴¹ Kini Pita rasitu iran mivi haktə in, ai rərer. Kini Pita rokrən kin narmamə yamə mine kamhəni nəfrakisien ye Yesu mine nipiahuaru yamə mine khamhə-tan kin əriə khəuə, kini rhajoun əriə kin pian a mə ruəmragh min.

9:21: Wok 8:3 9:22: Wok 18:28 9:25: 2 Kor 11:32-33 9:26: Gal 1:17-19 9:27: 1 Kor 9:1 * 9:36: Nhag pian a, ye nəgkiarien kape nāmə Gris ramni “Dokas,” ye nəgkiarien kape nāmə Isrel, ramni “Tabita.” Nipran ramni nar miragh huvə kirik kamni kimə “dia.”

⁴² Kini nəvsaoyen kin norien a rarkurao fam ye Jopa. Kini narmamə khapsaah khaue mishaatəta ye Yesu Yermaru.

⁴³ Kini Pita rarə min apa Jopa ror tu, iriu yermamə kirik nhagin e Saemon, yame kafan e wok in ramor apnəpeina ye tiki kau mə tukjir kor narimnar kin.

10

Kughen rimnəgkiar kimi Konilias

¹ Yermamə kirik, nhagin e Konilias, ramarə apa Sisaria. In yamehuə kirik kape mobael minə kamni kimə “Mobael kape Itali.”

² In mine kafan minə iriə kamhasiai pik Kughen kape nəmə Isrel. Kini in mivəhsi-pən mane ehua kimi yavən hah minə. Kini nipig m-fam, raməhuak kimi Kughen.

³ Nipig kirik, ipakə tuk tri klok yenaiyu, ye nipig atuutuk kape nəhuakien, rimnəm nəmrərhavyen kirik, məm huvə mə agelo kirik kape Kughen rimauə tukun mimə, “!Konilias!”

⁴ Kini Konilias rigin pik marha-əterik iran, mini-pən tukun mimə, “Əwəh, Yermaru. ? Rhawor?”

Kini agelo a rini-pən tukun mimə, “Kughen rinərig ta nəhuakien kafam. Minəm ta norien minə kafam, mə ik nimnasitu ye yavən hah minə. Kini In ramərig ik.

⁵ Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tiksın khavən apa yerkwanu a Jopa, mhakir yermamə kirik mhaue ikin e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita.

⁶ In ramarə iriu yermamə kirik nhagin e Saemon yame in yermamə kape norien narimnar kin tiki kau. Nimə kafan ramərer ye nikar-kar tahik.”

⁷ Kini agelo a rəgkiar fam, mapta iran. Məkneikin Konilias rokrən kin kafan yasitu mir kiraru mine mobael kirik yame ramsiai Kughen kape nəmə Isrel, mamasitu min iran, mə irisir tukrhuə mirhəm.

⁸ In rhoprai-pən nəmrərhavyen a kimi ərisir. Kini mher-pən kin ərisir kirhivən apa Jopa.

Pita min rəm nəmrərhavyen kirik

⁹ Kəni rəkwamir kin, yerkwəiwa, nipig kwərə misir a karhəriwak hanə marhivən ye swatuk, ipakə əmə krhəterhav-pən apa Jopa, kini Pita rhaktə mivən apa ye tokrei nimə mə tukrəhuak.

¹⁰ Maməhuak mamvən, minəmkərov pik. Kini nipig kamavaan hanə nan, in rəm nəmrərhavyen kirik.

¹¹ Məm mə napuə rimnəkwag. Rəm nar kirik rəmhen kin tapolen ehua rameiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nikarın minə.

¹² Kini nar miragh minə pisin pisin kape tokrei tanə kasərer-pən ye tapolen a: yamə mine kaserko, mine yamə mine kasəriwək, mine man minə pisin pisin.

¹³ Kini rərig nəgkiarien kirik ramni mimə, “Pita. Hekimter, muh nar miragh minə a kirik mən.”

¹⁴ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nənien narimnar minə e yame rəmkimik ye nimrim.”

¹⁵ Kini mərig nəgkiarien a rimə, “Takpəh niniyen mə nar kirik rəmkimik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, rəpəh nəmkimikien.”

¹⁶ Kimiwəgkiar tuk narimnar minə a m-kisisər; kwasig ikin, kirəhsi-ta tapolen a, rhaktə mivən ye nəai.

Yermamə kisisər kape Konilias kirhivən mirhəm Pita

¹⁷ Kini Pita ramarkut hanə mə tikrirkun niprai nəmrərhavyen yame in rimnəm, mərig kwərə misir yamə misir e Konilias rimnher-pən kin ərisir, kirhuə. Mirhaiyoh kin nimə kape Saemon, mirhua, mirhəm. Kini marhərer ye kwəruə ye nimə kafan.

¹⁸ Kini mirhokrən mirhima, “!Ei! ?Yermamə kirik eikin e nhagin e Saemon Pita uə?”

¹⁹ Kini Pita raməterig hanə kin niprai nəmrərhavyen kafan, mərig Nanmin Rhakə rini-pən tukun mimə, “!Ei! Ərig-ru. Kwərə misir kisisər e karharha kin ik.

²⁰ Hekimter, meiwaiyu mivən məm ərisir. Mərig rikim tukripəh nəsikien mə to nakpəh nikwasigien kin ərisir, mərig in ai Yo e yimnher-pə kin ərisir mə tukrhura.”

²¹ Məkneikin Pita reiwaiyu mivən mini-pən tuk ərisir mə, “Yo e yermamə yame kimisir nakarharhakın. ?Nakrhimə rhawor?”

²² Kini kirhima, “Yamehuə kirik kape mobael, nhagin e Konilias, rimnher-pə kin əmasir. In yemə atuutuk kirik; ramsiai Kughen kape nəmə Isrel. Kini nəmə Isrel kharkun mə in ror məkna. Agelo kirik kape Kughen ruə mini-pən tukun mə tukrokrən kin ik, takvən apa iman yerkwanu. Pəh in rərig nəgkiarien kafam.”

²³ Mækneikin Pita rikir ərisir mhavən ye nəkwai nimə. Yenaiyu, kisapir aikin.

Pita rīvən məm Konilias mhoprai nīprai nəmərəhavyen kafan

Kəni rikwamer kin, Pita rarar mikwasig kin kwərə misir a. Kini nəməhuak minə min tiksın ye yerkwau a Jopa, khakwasig min kin.

²⁴ Kəni rikwamer min kin, rīvən miterhav pən yerkwau a Sisaria. Kini aikin a, Konilias mine kafan minə, mine kafan narmamə yamə mine in rimnokrən kin əriə, kaseito kin Pita.

²⁵ Nipig Pita rimavən yerkwau kape Konilias, Konilias ruə mənimkur ye niyu Pita mivəhsi-pən nisaiyen kimin.

²⁶ Mərig Pita rīvəh-si haktə min in, mini-pən tukun mimə, “Hekimter. Yo min yo yermamə əmə.”

²⁷ Kwəgkiar, miravən apa imə, kini Pita rəm mə narmamə khapsaah kwənhauə ta aikin.

²⁸ Kini Pita rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə m-fam nakharkun huvə mə natuakəmien kapəməwə ramni-əhu mə nəmə Isrel tukhapəh nhavəniyen ye nəkwai nimə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel kini mhapəh nisəriwak-kwisien. Mərig Kughen rimnhajoun yo mə jakpəh niniyen mə narmamə tiksın kisəmkimik ye nimrin uə kisahas.

²⁹ Ror pən, nipig naksokrən kin yo mə jakuə eikin e, yakpəh nipəhyen, yakarar əmə mamua. Mərig yakmə jakaiyoh əmiə mimə, “?Kimiə nimisokrən kin yo tuk naha?”

³⁰ Kini Konilias rini-pən tukun mimə, “Nipig kisiser ruə mivən,* ye tri klok yenaiyu, ror mækneikin taktəkun, yo yimnaməhuak ye nəkwai nimə kafak. Taktəkun əmə yermamə kirik yame kafan neipən raməsiə, rimatərhav-pə, mərəy ye nimrik.

³¹ Mini-pə tuk yo mimə, ‘Konilias. Kughen rinərig ta nəhuakien kafam. Rimnəm ta norien minə kafam, mə ik nimnasitu ye yavən hah minə.

³² Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tiksın khavən apa yerkwau a Jopa, mħakir yermamə kirik mħauə eikin e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita. In ramarə iriu yermamə kirik nhagin e Saemon yame kafan e wok nor-apnəpəneiyeen ye tiki kau tuk nijirien mor narimnar kin. Nimə kafan ramərer ye nikar-kar tahik.’

³³ Ror pən taktəkun əmə yimnher-pre kin kwərə misir e, mə tukrhikir ik mirhua. Kini rhuə pik mə nakuauə. Taktəkun ai kimawə fam yaksərer ye nimri Kughen, mamhawhin əmə mə jaksərig naha nəgkiariyen yame Kughen rimivəhsi-pre kim ik mə ik takni tuk əməwə.”

Pita ramni-ərhav mə Kughen rimirpen narmamə ye kantri pisin minə fam mə tukhauə mħarkun In

³⁴ Kini Pita raməgkiar mamni mimə, “Taktəkun yakwirkun mə Kughen ramor rəm nəmhen kimi nəmə kantri pisin minə fam,

³⁵ kini rikin ragien tuk narmamə ikin minə fam yamə mine kamhasia In, kini misor nar yame ratuutuk.

³⁶ “Kimiə nakwənharkun ta nəgkiariyen yame Kughen rimivəhsi-pən kimi nəmə Isrel. Nəgkiariyen Huvə a ramni-ərhav mə narmamə tukhavəh nəmərinuyen tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo, yame In Yermaru kape narmamə minə fam.

³⁷ Kini kimiə nakharkun narimnar yame rimatərhav-pə e Judia. Jon Baptaes rimini-ərhav baptaes, kwasig ikin, narimnar minə a ripirikakun.

³⁸ Rəmhen kin Kughen rimnher-pə kin Nanmin Rhakə kimi Yesu, mivəhsi-pən nəsaninien kimin. Kini ai, Yesu rimnarkurao, mamor huvə pən kimi narmamə. Kini narmamə yamə mine kasəmir ye kwermi Setan, Yesu rīvəh-si ta əriə, mor huvə əriə, meinai Kughen ramarə iran.

³⁹ “Kini kimawə yimisəm narimnar yame rimnor apa Jerusalem mine yerkwau minə tiksın apa Judia. Kini yimisəm min mə kimisarkwəterəkin-pən In ye nai kamarkwao-kin, kini rimhə.

⁴⁰ Mərig ye nipig yame ror kisiser kin, Kughen rimnor In rimragh min. Kini mor əpu In kimi narmamə mə tuksəm mə In rimimragh min.

⁴¹ Pəh nien mə narmamə minə fam kimsəm In, mərig narmamə əmə iriə e yame Kughen rimirpen ta əriə mə tuksəm. Kimawə e yimisəvigin mħanım kwis kimawə min nipig rimimragh min ye nimhəyen.

⁴² Kini Yesu a in a rimini-pə tuk əməwə mimə jakasəkeikei mħani-ərhav nhagin, mħani-ərhav mə Kughen rimivəh-si haktə In mə In tukrəkir narmamə yamə mine kamhamragh, mine yamə mine kwənhamhə ta.

10:26: Wok 14:13-15; Rev 19:10 * **10:30:** Nipig nəmə Isrel kasəvheikin nipig minə, ror pisin ye norien yame nəmə Vanuatu kasəvheikin nipig minə. Nar Isrel kisəvhuekin nipig minə a mħamə “nipig kuas,” mərig tukmə nəmə Vanuatu kimsəvheikin nipig minə a, tukhani mħamə, “nipig kisisar.” **10:34:** Dut 10:17; Rom 2:11 **10:37:** Mat 4:12-17

10:41: Luk 24:42-43; Wok 1:8

10:42: Wok 17:31; 1 Pita 4:5

⁴³ Kini profet minə kupən kimnhani ta In, mhamə narmamə minə fam yamə mine kashatəta ye Kughen, Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəria ye nhagin.”

Nanmin kape Kughen rimneiwayiye ye narmamə minə

⁴⁴ Pita raməgkiar hanə, Nanmin Rhakə reiwayiye ye narmamə yamə mine kasəterig kin in.

⁴⁵ Kini nāmə Isrel yamə mine kamhane nəfakisien ye Yesu yamə mine kimnhaterhav apa Jopa iria Pita, mhaue, misəm, kisakur pik mə Kughen rivəhsi-pən ta nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nāmə Isrel.

⁴⁶ Kisakur pik kin meinai kimisərig narmamə minə a kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, masəgnəgin Kughen.

Kini Pita rini-pən tuk əria mima,

⁴⁷ “Narmamə minə e kwənhavəh ta Nanmin kape Kughen rəmhen kin yame kitawə kimnhavəh. ?Pa nhagin tukratəpig kin əria mima tukhapəh nisorien baptaes ye nu?”

⁴⁸ Kini in rimə iria tuksor baptaes ye nhag Yesu Kristo. Kini iria kimisaiyoh-pən in mhamə in tukrarə kəskəh min iria min.

11

Pita rimnəvsao kimi nāməhuak minə

¹ Kini aposol minə mine nāməhuak minə ye yerkwani minə ye Judia kimisərig nəvsaoyen mə nāmə minə a pəh nien mə nāmə Isrel iria min kamhane nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen.

² Kini Pita rivhiak mivən Jerusalem, mərig nāməhuak yamə mine khani mhamə tukaməkeiki kivəh nao kimi narmamə, iria kimnhani nikarin,

³ mhani mhamə, “?Rhawor e ik nimavən ye nimə kape nāmə kipəh nivəhyen nao kimi əria, maməvigin kimia miria?”

⁴ Kini Pita rimnəvsao kimi əria kin narimnar fam yame rimnəm apa Sisaria.

⁵ Mamni mima, “Nipig yimnaməmir apa Jopa, maməhuak məm nəmərəhavyen kirik. Məm nar kirik rəmhen kin tapolen rimneiwayiye-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwayiye ye nikarin minə reiwayiye ipakə tuk yo.

⁶ Yakarha-pən huvə a tapolen a, kini məm nar miragh minə pisin pisin kape tokrei tanə kasərer: yamə mine kaserko, masəriwək, mine man minə pisin pisin.

⁷ Kini yimnərig nəgkiarien kirik ramni mima, ‘Pita. Hekimter, muh nar miragh minə a kirik mən.’

⁸ Mərig yo yakmə, ‘Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nənien narimnar minə e yamə mine kisəmkimik ye nimir.’

⁹ Kini yimnərig min nəgkiarien a risi-pən apa ye rao ye neai mima, ‘Takpəh niniyen mə nar kirik rəmkimik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, ripəh nəmkimikien.’

¹⁰ Yimawəgkiar tuk narimnar minə a m-kisisə; kwasig ikin, kirəh-si ta tapolen a, rhaktə mivən ye neai.

¹¹ “Ye nipig atuətuk əmə a, kwərə misir kisisə rhəterhav-pə ye nəkwai nimə yame yakasəmir ikin. Iria apa Sisaria kimisher ta kin ərisir mə tukrhua mirhikar yo mirhuvən apa Sisiria.

¹² Kini Nanmin kape Kughen rimini-pə tuk yo mima, ‘Rikim tukripəh nəsikien mə to nakpəh nikwasigien kin ərisir.’ Kini piautawə minə iria sikis kimnhakwasig kin yo, mhaən, misauru-pən ye nəkwai nimə kape Konilias.

¹³ Kini in rini-pə tuk əmawə mə in rimnəm agelo kirik ruə marer ye nəkwai nimə kafan mini-pən tukun mima, ‘Takher-pən kin narmamə tiksın khavən apa Jopa tuk kwən kirik yame nhagin əgkəp e Saemon Pita.

¹⁴ In tukrini-pre nəgkiarien kirik tuk əmia, pəh Kughen tukrivəh miragh ik mine kafam narmamə minə kin.’

¹⁵ “Kini nipig yimisəgkiar hanə, Nanmin kape Kughen rimneiwayiye ye nāmə tanə pisin pisin minə rəmhen kin yame rimauə irətawə e nāmə Isrel kupən.

¹⁶ Kini rikim raməsik nəgkiarien kape Yermaru kapətawə yame rimini kupən mima, ‘Jon rimnor baptaes irəmia kin nu; mərig tukripəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmia kin Nanmin Rhakə.’

¹⁷ Kini tukmə Kughen rivəhsi-pən nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi nāmə tanə pisin pisin minə rəmhen kin yame rimivəhsi-pə kimi ətawə nipig kitawə kimnhane nəfrakisien ye Yermaru Yesu Kristo, rhuvə əmə. Yo yermamə əmə, to yakpəh nini-əhuyen Kughen tuk naha nhagin yame In rorkeiki mə tukror min kimi nāmə tanə pisin pisin minə.”

¹⁸ Nipig iriä kisärig nägkiarien a kape Pita, kisapnapig. Misägnägin Kughen, mhani mhama, “Tukmä ror Kughen rinnor ta swatuk tuk narmamä yamä mine päh nien mä nämä Isrel, iriä min kharkun nisararien ye närigien kapäriä tuk tävhagä hah kapäriä, päh Kughen tukriväh miragh äriä.”

Nimähuak apa Antiok

¹⁹ Kini märig, kupan, nipig Sol mine in minä tiksins kimishopni Steven, misasar masorahas-pän min kimi narmamä yamä mine kishatätä ye Yesu, kisap, mhavän isok. Iriä tiksins kisap mhavän apa Fonisia, tiksins apa Saepras, kini tiksins khauä apa Antiok. Kini mamhani-ärhav Nägkiariens Huvä kape Yesu. Kini märig kasägkiar ämä kimi nämä Isrel.

²⁰ Märig tiksins, iriä nämä Saepras, mine Saerins, kimnhauä apa Antiok, kini mamhani-ärhav min Nägkiariens Huvä kape Yesu Yermaru tuk nämä Gris.

²¹ Kini Kughen rinnasitu iräriä, narmamä khapsaah kisaras ye närigien kapäriä, mamhani näfrakisien ye Yesu.

²² Nämähuak minä apa Jerusalem kimsärig nävsaoyen kin, kini kisher-pä kin yermamä kirik nhagin e Banabas ruä e Antiok.

²³ Banabas ruä mitärhav-pä, mäm mä Kughen ruivähsi-pän ta nihuväyen kimi nämä aikin, kini Banabas, rikin ragien pik. Mamor kwirig kimi äriä mä tukasäkeikei mhaväh tim tim Yesu Yermaru yerkiä m-fam.

²⁴ Banabas in yemä huvä kirik. Nanmin kape Kughen rukwar iran. Kini nhatätäyen kafan riskai. In ravi narmamä khapsaah kamhakwasig kin Yesu Yermaru.

²⁵ Kini kwasig ikin, Banabas rivän apa Tasas mamarha-kin Sol.

²⁶ Nipig rinnam Sol, rikir, iriu miravän apa Antiok mwarä apaikin kape newk kirikianä. Mwofugin iriä nämähuak minä aikin, mawävähwag kimi narmamä khapsaah. Ikin a Antiok, kimirikakun kini narmamä kape Yesu Kristo minä kimä, “Kristin.”

²⁷ Ye nipig a, profet minä tiksins khatärhav a Jerusalem mhavira mhavän Antiok.

²⁸ Iriä kirik, nhagin e Akabus, Nanmin Rhakä ramarä iran, rimirkun mäkupän mimä sweiwei ehüä kirik tukruh narmamä m-fam. (Kini profesi e rimauä minor näfrakisien kin ye nipig yame Klodias rinnamehua ye nämä Rom).

²⁹ Kini narmamä kape Yesu minä apa Antiok kimsorkeikei mä tuksasitu ye narmamä kape Yesu minä apa Judia, misher-pän kin mane kirikianä kirikianä yame ratuatuk ye nirkunien kapäriä.

³⁰ Kisor mäknakin, misärähu-pän mane a ye kwermi Banabas mine Sol mä tukravän mwarähu-pän ye kwermi elda minä ye nimähuak apa Jerusalem.

12

Kughen rimirähsi-ärav Pita ye kalabus

¹ Ye nipig a, king kape nämä Rom, nhagin e Herod*, rimiraptäräkin nämähuak minä tiksins mimä tukruh äriä.

² Mini-pän tuk kafan narmamä minä mä tukhavän mharaptäräkin Jemes, piau Jon, misäraru-ta kapän kapä.

³ Kini rinnhopni-ta Jemes mäm mä nämä Isrel, rikiriä ragien tukun, rarä mini-pän min tuk kafan narmamä minä mä tukharaptäräkin min Pita. Kiraptäräkin Pita ye nipig kape näviginien ehüä e kamni kimä “Nänien Bred yame yis rirkäk iran.”

⁴ Kharaptäräkin Pita, mhrähsi-pän ye kalabus. Kini Herod rimini mä mobael 16 tuksärer äswasig kin, kuas kuas ye aoa minä fam, yenpig mine yeraan. Herod rikin ramäsik mimä nipig näviginien ehüä tukror infamien, in tukrikir Pita muä ramärer ye nimri mirh.

⁵ Märig nipig Pita ramämirs hanä ye kalabus, nämähuak minä kasähuak äusik-äusik tukun.

⁶ Kini tikäni räkwamir kin, Herod rimä ta mä tukrärip Pita ye nimri mirh. Märig yenpig, Pita ramämirs ye kalabus mamapir ye kwerkwan ye mobael mir kiraru. Karkwäji in kin jen kiraru: kirik ramäker-pän ye kwermi mobael kirik, kirik ramäker-pän ye kirik. Kini mobael kiraru kawarer ye kwaruä mawarha tukun.

⁷ Taktäkun ämä, agelo kape Kughen ritirhav-pä tukun. Kini mäsiä rakhak ye näkwai kalabus. Kini agelo a rinhai kwerkwai Pita mimä, “Ei. !Erer aihuaa!” Taktäkun ämä jen mir yame e kawäker-pän ye kwermi Pita kimiraier-ta atuk.

⁸ Kini agelo ai rini-pän tukun mimä, “Vähsi-pän kafam sot mine sandel.” Kini Pita ror nar yame agelo rimini. Kini agelo a rini-pän tukun mä, “Takvähsi-pän kafam kot, mikwasig kin yo.”

⁹ Kini Pita rikwasig kin, miratêrhav ye nêkwai kalabus. Mërig in ripêh nirkenien mæ nar yame agelo a ramor iran ror nêfrakisien kin; rikin rësik mæ ta mæ in ramamrêrhav æmæ.

¹⁰ Kini iriu kirauæ mwapita mobael yame ramêrer ækupen mamarha, kini mirauæ mwapita yame ror kiraru kin. Kwasig ikin, kirauæ miratêrhav-pæ ye kwæruæ yame kimmor kin aean. Kwæruæ a kamtêrhav-pen ikin, kamavæn Jerusalem. Kini ye nipig a, kwæruæ ai rëhitæ atuk, kini iriu kiratêrhav. Mawêriwak ye swatuk miravæn. Taktækun æmæ agelo ai rata ye Pita mamvæn.

¹¹ Mækneikin, Pita, rikin raræ, kini rimæ, "Ei. Yakæm yakirkun mæ nar e in ror nêfrakisien kin. Yesu Yermaru rimnher-pæ kin agelo kafen mæ tikrêh-si ta yo ye kwermi King Herod mine narimnar minæ yame næmæ Isrel khamæ tuksor irak."

¹² Pita ræm rirkun mæ Kughen ruirisin in, taktækun æmæ, rivæn imei Meri, nisin Jon Mak. Narmamæ khapsaah kwênhauæ ta ye nêkwai nimæ a masæhuak.

¹³ Kini Pita rësik-æsik tapig ye nimæ a. Kini yasitu kirik, nhagin e Roda, ruæ mæ tukrêhitæ.

¹⁴ Kini in mærig riki Pita, ruirkun mæ Pita a; kini rikin ragien pik tukun, kini marukin nêhitæyen, kini maiyu æmæ mivæn mini-æsh-pen iran mimæ, "I!Ei! Narimnæ æpæ. Pita ramêrer ye kwæruæ apa iruæ."

¹⁵ Kini iriæ khani-pen tukun mhamæ, "Nikam. Nakeno-eno."

Kini ramækeikei mamni mimæ, "Nikam. Yo yakamni æfrakis."

Kini iriæ khani-pen tukun mhamæ, "Nikam. ?Tukmæ ror agelo æmæ kafen uæ?"

¹⁶ Mærig Pita ramêrer hanæ iruæ mamæsik-æsik tapig. Kini iriæ khavæn misêhitæ, misæm in, kisakur kin.

¹⁷ Kini Pita rimini-æhu æriæ mæ tukhapim. Kini mamævsao kin Yesu Yermaru rimivæhsi-ærhav in ye kalabus. Kini mimæ, "Taksævsao kin kimi Jemes[†] mine kitawæ minæ tiksın." Rægkiar ta kini map.

¹⁸ Kæni rikwamer kin, yenpig-yenpig, mobael yamæ mine kasarha tuk Pita ye kalabus kasaiyoh-aiyoh æriæ minæ kin, mærig kiseinein mæ naha nhagin rimnor Pita.

¹⁹ Kini King Herod rini-pen tuk æriæ mæ tukhavæn misarhakın Pita; mærig khapêh nisæmien. Kini ai, King Herod rærip mobael minæ a ye nimri mirh, mivæhsi-pen narpinien kimi æriæ mæ tukasækeikei mhamhæ.

Kughen rivæhsi-pen narpinien kimi yermaru kape næmæ Rom, kini rimhæ

Kwasig ikin, King Herod rimatêrhav Judia, mæsok piræ, mivæn apa kwænmmhan kirik kamni kimæ, Sisaria.

²⁰ Ye nipig a, narmamæ ye taon mir e Tæa mine Saedon kimisotgoh iriæ min, kini rini-æhu næviginien mæ tukripêh nherpen-ien kin. Kini iriæ kimisaiyoh nasituyen kin Blastus, yame in ramehua ye nautæ kape King Herod. Kimnhavi nærigien kafen mæ tukrokræn kin Herod ruæ, pæh kisæruhu næmærinuyen iriæ min, mæ tukrætæ min ye næviginien rivæn min kimi æriæ.

²¹ Kini kwênhauæ ye nipig yame Herod rimini mæ tukræm æriæ iran, kini rivæhsi-pen neipæn huvæ kafen yame ramhajoun mæ in ramarmaru; mivæn mækwætæ ye kwænmmhan kape king, mivæhsi-pen nægkiarien kafen kimi æriæ.

²² Kini iriæ kisokræn apomh mhamæ, "Yermamæ e ramægkiar, pæh nien mæ yermamæ æmæ, mærig in kughen kirik."

²³ Mærig Herod ripêh nivæhsi-haktæyen Kughen, mækneikin, Kughen rher-pæ kin kafen agelo ror Herod rimir. Kini wom minæ kisæn tipeiwæ iran, rimhæ.

²⁴ Ye nipig a, nægkiarien kape Kughen rarkurao. Narmamæ khapsaah khani nêfrakisien iran.

²⁵ Kini Banabas mine Sol kwægkiar fam apa Jerusalem, mirarerig-pæ Antiok, mirækir kwæn kirik nhagin e Jon Mak irisir min.

13

Kughen rimirpen Banabas mine Sol mæ tukræni-ærhav Nægkiarien Huvæ kape Kughen

¹ Ye nimæhuak apa Antiok, profet minæ mine næmhajoun minæ kasaræ aikin. Iriæ e: Banabas, mine Sol, mine Simeon (yame kamni kimæ yemapig), mine Lusias yemæ Saerin, mine Manaen (apa kupan in yermamæ kirik kape King Herod Antipas).

² Kasaræ, kini nipig kirik, kisæpêh næviginien masæhuak kimi Kughen. Kini Nanmin Rhakæ ruæ mini-pen tuk æriæ mimæ, "Yakorkeikei mæ takhavêh-si haktæ Banabas mine Sol pæh iriu tukwor nar yame yakamokræn kin æriu mæ tukwor."

³ Kimisor infamien ye næhuakien mine nipæhyen næviginien, kini misæruhu-pen kwermiræ ye kapæriu kapæ tuk niwæshihaktæyen æriu. Kini misher-pen kin æriu mæ tukravæn.

12:10: Wok 5:19 † **12:17:** Jemes e ror pisin ye Aposol Jemes yame King Herod rimnhopni kupan (ye Wok 12:2).

12:18: Wok 5:22-24 **12:23:** Dan 5:20 **12:24:** Aes 55:11 **12:25:** Wok 11:29-30; 15:37 **13:2:** Wok 9:15

13:3: Wok 6:6

Banabas mine Sol kirani-ərhav Nəgkiarien Kape Kughen apa Saepras

⁴ Nanmin Rhakə rīvəhsihaktə-ta Banabas mine Sol, kini kwəsok pirə miravən apa Selusia, kini miwat-pən ye nəkwai rao ehua kirik, miravən apa kwaji tanə kirik kamni kimə “Saepras.”

⁵ Miravən miratərhav-pən apa Saepras, miravən mirəvhiak apa yerkwanu kirik kamni kimə “Salamis.” Ikin aikin a, karəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye nəkwai nimə kape nofuginien minə kape nəmə Isrel. Kini Jon Mak rimnasitu irəriu.

⁶ Kini irisir kīrharkurao ye tanə a, mīrhivən mīrhatarhav-pən min yerkwanu a Pafos. Kini ikin aikin a, kīrhəm kleva kirik, nhagin e Bajisas. In yemə Isrel, yame in profet eikuə kirik.

⁷ Kleva a, in yasitu kirik kape gavman kape tanə a. Yamehuə a, nhagin e Sejas Polas, nirkunien kafan rehuə. Kini in rokran kin Banabas mine Sol mə tukrauə mwəm in, meinai in rorkeikei mə tukrərig nəgkiarien kape Kughen.

⁸ Mərig kleva a, Bajisas, ramni hah Banabas mine Sol. (Nhag kleva a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə “Elimas,” nīpran ramni mə “kleva.”) Ramarkut mə tukrukreikin nərigen kape yamehuə a, mə tukripəh niniyen nəfrakisien ye Yesu.

⁹ Kini Sol, yame nhagin min kirik kamni kimə Pol,* Nanmin kape Kughen ramarə iran. Rarha-pən məm kleva a Elimas,

¹⁰ mini-pən tukun mimə, “Ik kwajikovə atuutuk kape Setan. Ik nakamni hah narimnar fam yame rhuvə. Ik yermamə kape təvhagə hah mine neikwəyen. Nipig m-fam nakaukreikin swatuk atuutuk kape Kughen.

¹¹ Taktəkun əmə, kwermi Kughen tukrirap ik, nimirim tukripis. Takpəh nəm-pipom-ien nikhakien.”

Taktəkun əmə kleva ai rəm nətokien rəpignap muə muvrig əpis nimirin. Kini in rimnəriwək mamərav-ərhav əmə mamarkut mimə yermamə kirik tikrivəh kwermi mikir in.

¹² Kini gavman a rəm nar a rimnor, rakur pik kin nəvhagien kape Pol mine Banabas, kini mamni nəfrakisien ye nəgkiarien kape Yesu Yermaru.

Banabas mine Pol kiravən apa Antiok

¹³ Kini Pol mine in minə tiksin kimnhavən apa Pafos, mhavən ye rao ehua kirik, mhavən apa kwənmhan kirik kamni kimə Pamfilia. Mhavən mhavhiak ye yerkwanu kirik kamni kimə Pega. Ikin aikin a, Jon Mak rimnəpəh əriə ikin mīrerig mamvən apa Jerusalem.

¹⁴ Kini iriə kisarar apa Pega, miseriwək mamhavən apa yerkwanu kirik kamni kimə Antiok, apa Pisidia. Ye nipig kape Sabat, khavən ye nəkwai niməhuak kape nəmə Isrel, misəkwəta.

¹⁵ Kəvheikin nəkwəkwə kape Loa kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə kupən, kini kwasig ikin, namehuə kape niməhuak minə kisaiyoh əriə mhamə, “Yo minə tiksin. Tukmə kimia nakamahavəh nəgkiarien kirik tuk nərip-tim-timien nəmə iku, hani-ərhav.”

¹⁶ Kini Pol rhekimter, mini-əhu əriə mə tukhapim, kini mimə, “Nəmə Isrel, mine nəmə iku pisin pisin minə yamə mine nakhasiai Kughen kape nəmə Isrel, kimia fam taksətərig kin nəgkiarien kafak.

¹⁷ Kupən, Kughen kape nəmə Isrel rimirpen kaha kapəməwə minə, kini nipig kimisarə rəmhen kin yepsipis minə Ijip, Kughen rīvəh-si haktə əriə mor əriə khauə mhapsaah. Ye nəsaninien ehua kafan, In rirəhsi-ta əriə ye kwermi nəmə Ijip.

¹⁸ Kini khavən misarə ye kwənmhan əkwak miseriaji newk foti, masor təvhagə hah; mərig Kughen rapəh nīpəhyen əriə.

¹⁹ In rimnor narmamə minə kape nəmə Isrel kamhauh gavman minə kape tanə seven yamə mine kasarə ye tanə a Kenan; kini mivəhsi-pən tanə a kapəriə kimi ripməwə minə, mə kapəriə.

²⁰ Narimnar a rimnor rīvəh nipig rəmhen kin newk 450.

“Kwasig ikin, Kughen rīvəh-si haktə namehuə kapəriə minə mə tuksarmaru irəriə, mhaue miseriaji nipig kape profet kirik nhagin e Samuel.

²¹ Nipig a in a, kimisaiyoh Kughen mhamə iriə kisorkeikei mə tukhavəhsi-haktə king kirik kapəriə. Kini Kughen rīvəh-si haktə yermamə kirik nhagin e Sol, kwajikovə kape Kis. In kwənərus kape Benjamin. Sol rimnehuə irəriə rəmhen kin king kapəriə kape newk foti.

13:5: Wok 12:12; 15:39 * **13:9:** Nhag e “Sol” in nəgkiarien kape nəmə Isrel; kini nhag e “Pol” in nəgkiarien kape nəmə Rom. Nipig Sol rimavən mor wok iriə nəmə Rom, maməri-pən narəyen kapəriə, mukreikin nhagin muə nəgkiarien kape nəmə Rom. **13:11:** Wok 9:8 **13:13:** Wok 15:38 **13:17:** Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18:** Nam 14:34; Dut 1:31-32 **13:19:** Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20:** Jdg 2:16; 1 Saml 3:20 **13:21:** 1 Saml 8:5,19; 10:20-24

²² Kini ai Kughen rirāhsi-āhu Sol, kini mivāhsi-haktā Deved mor king kin kapāriā. Kughen ragnagin King Deved mīmā, ‘Yakam yakirkun mā Deved e, kwajikovā kape Jese, norien kafan ratuatuk ye rikik. In yermamā kirik in ramor rikik.’ (1 Saml 13:13; 16:12)

²³ “Kini taktakun ai, Kughen ruāvāh-si haktā mikip King Deved kirik, nhagin e Yesu, mā tukrivāh miragh narmamā, rāmhen kin yame Kughen rimirpen-ta kupan.

²⁴ Mārig kwasig ikin Yesu rūa mirikakun kafan wok, Jon Baptaes rimnamni-ārhav tuk nāmā Isrel mīmā, ‘Taksarar ye nārigien kapāmā tuk tāvhaḡā hah kapāmā, misor baptaes.’

²⁵ Kini nipig kape Jon Baptaes rūa ipakā tuk nārkinien kafan wok, kini rimini-pān tuk āriā mīmā, ‘?Kimiā nakharkun mā yo pā? Pāh nien mā yo e yermamā Kughen rimini ta. Takasārīg kin yo. Yermamā kirik e ramuā, yo yakpāh nāmhenien mīmā yo jakrisin ta nārāus ye kafan sandel.’†

²⁶ “Yo minā tiksīn, kimiā kwānārāus kape Ebrahim, mine kimiā nāmā tanā pisin pisin minā e nakamhasiai Kughen kape nāmā Isrel. Kughen rimivāhsi-pā Nāgkiarien kape swatuk yame tukrivāh miragh narmamā iran.

²⁷ Nipig Yesu rimatārhav-pā āmā, nāmā Jerusalem mine namehuā kimiseinein mā In a In yermamā yame Kughen rimirpen. Kini miseinein nāgkiarien kape profet minā kupān yame kamāvheikin ye Sabat minā fam. Mākneikin, kimishopni Yesu rāri-pān nāgkiarien kape profet minā kupān.

²⁸ Kini iriā khapāh nisām-pawk-ien mā In rimnor norien has kirik yame ratuatuk mā tukrimhā tukun, kini kisarar, misākeikei kimi Paelat, yamehuā kape nāmā Judia, mā tukhopni Yesu.

²⁹ Kimisor fam narimnar a rāri-pān nāgkiarien kape profet minā kupān. Kimnharāh-si-āhu nipran ye nai kamarkwao kin, mharāh mhavān, misāru-pān ye nāpāeg kapier.

³⁰ Mārig Kughen rimnor In ramragh min ye nimhāyen.

³¹ Kini rimimragh min, mītārhav-pā tuk narmamā kafan minā. Narmamā minā a, kimiseriwāk kwis iriā Yesu kupān. Kharikakun Galili, mhaūa miseriaji-pā ye Jerusalem. Kini taktakun ai, narmamā minā a kamhāni-ārhav-pān kimi piautawā minā e, nāmā Isrel, mā iriā kimisām āfrakis Yesu, mhāni mhām In rimimragh āfrakis.

³² “Kini kimawā yimnhauā ikin e tuk nini-ārhavien Nāgkiarien Huvā kimi āmiā. Nirpenien yame Kughen rimini-pān tuk kaha kapātawā minā kupān,

³³ ruini-ta tuk ātawā, nimikipriā. Rimnor Yesu rimragh min ye nimhāyen, rāri-pān nāgkiarien ye Ol Sam japta tu yame ramni mīmā,

“‘Ik kafak kwajikovā.

Yimirāh Ik e towei.’

(Sam 2:7)

³⁴ “Kughen ruini-ārhav ta ye Nākwākwā kape Kughen mīmā tukror Yesu ramragh min ye nimhāyen kafan, mārig In tukripāh min nimhāyen; nipran to rapāh nāmētītien. Kini mamni mīmā,

“‘Yo jakvāhsi-pre nihuvāyen kimik rāmhen kin yame yimirpen-ta mā jakwāhsi-pān kimi King Deved.’

(Aes 55:3)

³⁵ “Kini nāgkiarien pisin kirik ye Nākwākwā kape Kughen ramni mīmā,

“‘Ik to nakpāh nipāhyen mā niprai yemā rhakā kafam tukrāmētīt.’

(Sam 16:10)

³⁶ “Nipig King Deved rimamragh, in mamor narimnar yame Kughen rorkeikei. Kwasig ikin, rimhā. Kinim in iriā kafan kaha minā. Kini nipran ruāmētīt ta.

³⁷ Mārig niprai Yesu yame Kughen rimnor rimragh min ye nimhāyen, in ripāh nāmētītien.*

³⁸⁻³⁹ “Ror pān, yo minā tiksīn, takasākeikei mharkun huvā nāgkiarien yame kimawā yakamhāni-ārhav-pre tuk āmiā mhāmā Yesu rimnor swatuk mā Kughen tukrirāhsi-ta narpinien kape tāvhaḡā hah kape narmamā. Yermamā, to rāri-pān pawk Loa minā fam kape Moses, to Kughen ripāh niniyen mā in yemā atuatur. Mārig narmamā m-fam yamā mine khāni nāfrakisien ye Yesu, Kughen tukrini mā iriā nāmā atuatur.

⁴⁰ Ror māknaikin mā kimiā takasārīg āmiā, pāh nāgkiarien kape profet minā tukripāh nuā-minien irāmā

⁴¹ yame ramni mīmā,

“‘Ah! Kimiā yamā mine naksarh iakei irak.

Taksām, mharkun. Misakur, kini mhamhā.

Jakor nar kirik irāmā, to yermamā kirik rhoprai-pre kimi āmiā, to kimiā nakhapāh nhānien nāfrakisien iran.’ ”

(Hab 1:5)

Narmamā rikiriā ramagien tuk nārigien Nāgkiarien Huvā

13:22: Sam 89:20 13:23: 2 Saml 7:12-16 13:24: Mat 3:1-2 † 13:25: Nāgkiarien e kape Jon Baptaes ramāmīr ye Mak 1:7; Jon 1:20, 27. 13:28: Mat 27:22-23 13:29: Mat 27:59-60 13:31: Wok 1:3,8 ‡ 13:37: Aposol Pita min rimnhoprai nāgkiarien ye Sam 16:10 ye Ol Wok 2:22-35. 13:38-39: Rom 10:4

⁴² Kini nipig Pol mine Banabas kīratərhav, narmamə kisaiyoh masəkeikei kimi əriu nhəmə, “Ye Sabat yame ramuə, nakrərig-pə min, mwəgkiar min kin kimi əmawə.”

⁴³ Kasəhuak infamien, misaiyu rik rik, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Pol mine Banabas.

Narmamə minə a, tiksīn nəmə Isrel, mine tiksīn nəmə tanə pisin pisin yamə mine kimisəpəh narəyən kape nəmə iməriə ikin, mhaue mhakwasig kin nəhuakien kape nəmə Isrel. Kini iriū kawəgkiar kimi əriə mwor kwirig kimi əriə mirəmə, “Takasəkeikei misarə ye nihuvəyən kape Kughen mamharpin.”

⁴⁴ Kini ai, ye Sabat yame ramuə, ipakə tuk narmamə minə fam ye yerkwānu a khauə misofugin mə tuksərig min nəvsaoyen kin Yesu Yermaru.

Nəmehu kape nəmə Isrel kimisəpəh Pol mine Banabas; kini iriū kiravən tuk nəmə tanə pisin minə

⁴⁵ Mərig nəmə Isrel tiksīn kimisəm mə narmamə khapsaah kwənhauə aikin, kasor jalus kimi Pol, mamhani hah in mine nəgkiarien kafan.

⁴⁶ Mərig Pol mine Banabas krapəh niraginien; mirəni mirəmə, “Kimru yakawarkut mə jakrəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen mwəkupən kimi əmiə nəmə Isrel. Kini kimie nakasəpəh nəgkiarien kapəmru ramhajoun pən mə nakhapəh nisəmhenien mə takhavəh nīmraghien rerin. !Nəmhen, pəh kimru yakwəpəh əmiə miravən tuk nəmə iku pisin pisin minə!

⁴⁷ Meinai Kughen Yermaru rimivəhsi-pə ta nəgkiarien kimi əmawə mīmə, “Yimnor ik laet kape tanimtanə.

Mə ik takvən minə-ərhav swatuk yame jakvəh miragh narmamə fam iran, rarkurao ye tanimtanə.”

(Aes 49:6)

⁴⁸ Kini nipig narmamə e pəh nien mə nəmə Isrel kimisərig nəgkiarien a, rikiriə ragien pik. Kini kasəgnəgin Kughen tuk nəgkiarien kafan. Kini narmamə yamə mine Kughen rimirpen ta əriə mə tukhavəh nīmraghien rerin, iriə kimnhani nəfrakisien iran.

⁴⁹ Ror məkneikin, nəgkiarien kape Kughen ritərhav mivən ikin minə fam rarkurao ye kwənmhan a.

⁵⁰ Məkneikin nəmə Isrel kimnhavən misəm nipianehuə yamə mine kasəhuak ye nəhuakien kape nəmə Isrel, mine nəmehuə minə kape rukwanu a, misarkut tuk əriə mhamə tukhauh Pol mine Banabas. Kini misəkəu-ta əriu a iməriə ikin.

⁵¹ Mərig iriū kwarpita-arpita nimokruy ye sandel kapəriū [mwor nīmətəien mə nəmə ikin a kimisor nar kirik ripəh nəmhenien.] Kini kiravən apa yerkwānu a, Ikoniam.

⁵² Mərig narmamə kape Yesu minə apa Antiok, Nanmin kape Kughen rukwar irəriə; kini rikiriə ragien.

14

Pol mine Banabas kimiravən apa Ikoniam

¹ Nar a rimnor min apa Ikoniam. Apaikin, Pol mine Banabas kimiwauru-pən ye niməhuak kape nəmə Isrel miwəgkiar miwapita, mirəvi narmamə khapsaah- nəmə Isrel mine nəmə Gris min; khani nəfrakisien ye Yesu.

² Mərig nəmə Isrel yamə mine khapəh nhaniyən nəfrakisien ye nəgkiarien kapəriū kimnhavən tuk nəmə Gris, mhaue nərgien kapəriə mə tuksəməkin nəməhuak minə, mhani hah əriə.

³ Mərig Pol mine Banabas kimiwarə aikin a ror tu; kini kwətəgah tuk nini-ərhavən Nəgkiarien Huvə kape Yesu Yermaru; kini Kughen rimnor əriu kwor nīmətəien ripsaah mə narmamə tuksəm kharkun mə nəgkiarien kape nihuvəyən kape Kughen ror nəfrakisien kin.

⁴ Nəmə ikin kimisəwhai əriə minə; tiksīn kimnhakwasig kin nəmə Isrel yamə mine khapəh nhaniyən nəfrakisien ye Yesu, kini tiksīn kimnhakwasig kin aposol mir a.

⁵ Nəmə Isrel a, mine nəmə Gris, mine nəmehuə minə kapəriə kimnharai mhun nəgkiarien mhamə tukhauh əriu misarkwhopni əriu kin kapier apig.

⁶⁻⁷ Nipig Pol mine Banabas kwərig nirai-mhunien kapəriə, kwarar, miwap miravən ye provins e Likaonia.

Pol mine Banabas kimiravən apa Listra

Kini mawəriwak, miravən yerkwānu mir a, Listra mine Debe. Kini ye yerkwānu mir a mine ikin minə ipakə tuk yerkwānu mir a, iriū kimarəni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu.

⁸ Apa Listra, yermamə kirik apaikin nihun rahas ror hanə; to rapəh nəriwəkien. Ramkwəta,

⁹ maməterig kin nəgkiarien kape Pol. Kini Pol rəm tim tim kwən a mirkun mə ruini-ta nəfrakisien mimə Kughen to rirkun nor-huvəyen nihun.

¹⁰ Kini Pol rokrən apomh mimə, “!Ah! Hekimter.” Taktakun əmə rhekimter məriwək.

¹¹ Kini narmamə kism nar yame Pol rimnor, kisokrən mamhani ye nəgkiarien Likaonia mhamə, “!Səmrui! Kughen kapəwə minə khaukrekin əriə minhauə misor yermamə kin əriə, misewaiyu-pə iməwə!”

¹² Kini rikiriə rəsik mə Banabas e Sus, [yermaru kape kughen minə kapəriə.] Mərig in ai Pol in yermamə kape nəgkiarien, rikiriə rəsik mə in e Heremes, yeni kape kughen minə kapəriə.

¹³ Nimə kape kughen e Sus, ramərer ye nikar rukwanu pən. Kini pris kape kughen a rimavən mokwan-pən jihi nai ye kau minə tiksın məsig əriə muə ye kwəruə kape kəupə ye yerkwənu a kimnor kin kapiə. In mine kwen a kisorkeikei mə tukhauh mhavaan nar miragh minə a tuk nəhuakien kimi Pol mine Banabas.

¹⁴ Mərig aposol mir a kwərig nəvsaoyen kin, kweikus neipən kapəriu [mwor nimtətien mə rikiriu rəpou.] Mwaiyu miravən ye kwerkwən irəriə mwokrən ehua mirəmə,

¹⁵ “!Ah! ?Rhawor nakhamə taksor nar e? Kimru yermamə mir əmə e- ramhen kin əmia. Kimru yakərauə mə jakrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə, mirəmə taksarar ye nərigien kapəmīə, mhəpəh nisəhuakien kimi kughen apnapig minə. Misəhuak əmə kimi Kughen rerin. In rimnor neai mine nimoptanə mine tame tahik, mine narimnar fam yame kamhaswin irəriə.

¹⁶ Apa kupən, In rimnəta ye narmamə m-fam ye tanimtanə kisəri-pən əmə swatuk minə kapəriə.

¹⁷ Mərig nipig m-fam, In ramor swatuk kimi əriə mə iriə tukharkun nisəmien nihuvəyen kafan. In ramor nəhig ramip; mamor nəviginien ramor kwənkwan ye nipig minə atuatur kapəriə. In ravəhsi-pre nəviginien kimi əmia, mamor rikimīə ramagien.”

¹⁸ Aposol mir a kirəni pawk nəgkiarien a, mərig ipakə əmə iriū kirapəh nəmhenien tuk nirəni-əhuyən narmamə minə a yamə mine khamə tukhauh kau, mhavaan əru, misor sakrefaes kin kimi əriu.

¹⁹ Kasarə pi pom mamhavən, kini nəmə Isrel tiksın kimnhasi-pən apa Antiok mine Ikoniām, mhaūə mhatərhav-pə Listra. Khavi narmamə khapsaah khaūə mhakwasig kin əriə, mharaptərakin Pol, misəsik in kin kapiə, mhaūkəkin in misərəhu in iruə yerkwənu a, misapəh raməmīr. Rikiriə rəsik mə ruamhə əfrakis.

²⁰ Mərig narmamə kape Yesu minə kimnhauə misərer rao rao kin, Pol rhekimter min, mivən min yerkwənu a. Kəni rikwamer kin, in mine Banabas kimiravən apa yerkwənu a Debe.

Pol mine Banabas kirarerig-pən Antiok ye provins e Siria

²¹ Pol mine Banabas kimirani-ərhav Nəgkiarien Huvə yerkwənu a Debe, mirəvi narmamə khapsaah khaūə narmamə kape Yesu minə. Kwarar min, mirarerig min miravən apa Listra. Kwasig ikin, kraterhav min aikin, mirarerig mirauə Ikoniām. Kwasig ikin, kirarerig min mirauə apa Antiok.

²² Ikin minə, iriū kwərip tim tim narmamə kape Yesu minə mwor kwirig kimi əriə mə tuksərer tim tim ye nhatəyəyen kapəriə, mirəmə, “Kitawə kamhavən ye Narmaruyen kape Kughen, tukasəkeikei misəm rəutən tuk əwəwə.”

²³ Kini Pol mine Banabas kirmīavən ye niməhuak minə, miravəh-si haktə elda minə kapəriə, mwəpəh nəviginien mawahuək, mawərəhu-pən əriə ye kwermi Yesu Yermaru yame kashatə iran.

²⁴ Kini ai, kirakrao ye kwənmhaan a Pisidia, mwəsok-pihiu miravən Pamfilia

²⁵ marəni-ərhav Nəgkiarien Huvə apa Pega. Mwəsok pirə min yerkwənu kirik kamni kimə Atalia.

²⁶ Miravən ye rao kirik mirarerig min mirauə Antiok ye provins a Siria. Ikin aikin a kimnəməhuak kupən kimi Kughen mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriu mə iriū tukratərhav mirəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. Kini taktakun ai kwor infamien ye nəriwəkien kapəriu.*

²⁷ Kimirəterhav-pə aikin a, mwokrən kin nəməhuak minə mə tukhauə misofugin. Kini mwəvsao kin narimnar minə a yame Kughen rimnor əriu mə tukwor, məhitə ye swatuk tuk nəmə tanə pisin pisin minə mə tukhauə mhani nəfrakisien ye Yesu.

²⁸ Kini iriū mwarə aikin a ror tu iriə narmamə kape Yesu minə.

14:11: Wok 28:6 14:15: Sam 146:6; Wok 10:26 14:16: Wok 17:30 14:17: Jer 5:24 14:19: Wok 17:13; 2 Kor 11:25 14:22: Wok 15:32; 1 Tes 3:3 * 14:26: Nəmə Antiok kimisher-pən kin Pol mine Banabas mə tukrakurao məvsao kin Yesu Kristo. Newk kirikianə ruauə muavən ta, kini taktakun ai iriū kirarerig-pə apa Antiok. 14:27: Wok 15:4,12

15

Nəmahuak minə tiksin khamə tukaməkeikei kəri-pən Loa kape Moses

¹ Narmamə tiksin khatərhav a Judia, misəsok-pihui, mhavən apa Antiok. Mishajoun nəmahuak minə mhamə, “Tukmə kipəh nəsigpənien əmiə rəri-pən Loa yame Moses rimini, Kughen to ripəh nivəh-miraghien əmiə.”

² Kini Pol mine Banabas mine narmamə minə a, kasotgoh pik kimi əriə minə tuk nəgkiarien a. Məkneikin, nəmahuak minə apa Antiok khavəh-si haktə Pol mine Banabas mine narmamə minə min tiksini mə tukhavən apa Jerusalem misəm aposol minə mine elda minə kape nīmahuak tuk nərəhu-atuatuk-ien nərigien a.

³ Nəmahuak minə kisher-pən kin əriə mə tukhavən. Nipig khavən, mhatərhav-pən Fonisia mine Sameria, mhani-əsah pən tuk əriə mə nāmə tanə pisin pisin minə kimnhauə mhani nəfakisien ye Yesu. Nəvsaoyen a ror nəmahuak minə rikiriə ragien.

⁴ Nipig khauə mhatərhav-pə Jerusalem, nəmahuak minə mine aposol minə mine elda minə kimnhani vi vi əriə. Kini Pol mine kafan minə kasəvsao kin narimnar yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə taksor.

⁵ Mərig Farisi minə tiksini yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu kishekimter mhamə, “Nāmə mine pəh nien mə nāmə Isrel, tukaməkeikei kəsig-pən əriə kini tukaməkeikei khajoun əriə pəh kisəri-pən Loa kape Moses.”

⁶ Kini aposol minə mine elda minə kape nīmahuak kisəkwə tə tuk nərigien a.

⁷ Kimisəgkiar rapomh pik, kini Pita rhekimter mīmə, “Yo minə tiksini. Kimiə nakharkun mə tu tu kwənmoipin, Kughen rimirpen-ta yo irətawə mīmə yo jakni-ərhav Nəgkiarien Huvə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nāmə Isrel, mə iriə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

⁸ Kughen, yamə rirkun riki narmamə, mivəhsi-pən Nanmin Rhakə kimi əriə rəmhen əmə kin yamə rimivəhsi-pə kimi ətawə, kini mamor nimtətien mə rikin ragien min tuk əriə.

⁹ Ripəh norien ror pisin kimi əriə. Nikam. Iriə min khani nəfrakisien iran, kini In rivəh-si ta təvhagə hah kapəriə rəmhen kin yamə rimnor ta irətawə.

¹⁰ Kimiə naksəvi niemhaa kape Kughen mhavəhsi-pən loa kirik kimi əriə rəmhen kin kajipə pam kirik. Səmrū. Kitawə, mine kapətawə kaha minə kupən khapəh nisəmhenien mə to kharəh kajipə pam a.

¹¹ Mərig kitawə kishatətə ye Yesu Yermaru mə tukrivəh miragh ətawə ye nihuvəyen kafan, mine nāmə tanə pisin pisin minə min.”

¹² Nəgkiarien a rətapig pik kin narmamə minə a kasofugin aikin a. Kini iriə kasətərig əmə kin Pol mine Banabas kawəvsao kin nimtətien yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriu mə tukwor ye nimri narmamə ye tanə pisin pisin minə.

Jemes rətapig kin nəgkiarien

¹³ Pol mine Banabas kwor infamien ye nəvsaoyen, kini Jemes rhekimter, mini-pən tuk əriə mīmə, “Yo minə tiksini, sətərig kin yo.

¹⁴ Saemon Pita rimnhoprai-pə huvə kimi ətawə mə Kughen rimnor əpu In kimi nāmə tanə pisin pisin minə, mipik ta əriə tiksini mə kafan narmamə minə.

¹⁵ Rəmhen əmə kin nəgkiarien kape profet kirik kupən yamə rimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen, mə Kughen rima,

¹⁶ “Kwasig ikin, Yo jakrerig-pə min. Mor huvə rao* kape narmaruyen kape King Deved e yamə rimnamətəih kupən, ipakə əmə rəmnim.

Rinahas pawk, jakrəh-si haktə, mirirpin, məspir, mor rəutən min.

¹⁷⁻¹⁸ Mə narmamə yamə mine pəh nien mə nāmə Isrel- narmamə pisin pisin minə rarkurao ye tanimtanə- yamə mine yimirpen ta əriə mə kafak narmamə minə taksarha-pə tuk Yo.

Yo e Kughen Yermaru, apa kupan yimnhajoun narmamə kin narimnar minə e mə tukharkun. In e nəgkiarien kafak.”

(Amos 9:11-12)

¹⁹ Kini Jemes rima, “Nəgkiarien kafak ror məkneikin: Taktəkun ai, narmamə yamə mine pəh nien mə nāmə Isrel kwasarar ye nərigien kapəriə mamhauə tuk Kughen. Rapəh nəmhenien mə kitawə taksor riskai pik tuk əriə.

²⁰ Mərig pəh kharai nəkwəkwə kirik rivən kimi əriə, mhani-pən tuk əriə mhamə tukhapəh nisənien nəviginien yamə kimoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Nəviginien minə a kisəmkimik ye nimri Kughen. Mhapəh nisor-haspan-ien kimi nipiraovin.

15:1: Gal 5:2

15:2: Gal 2:1

15:4: Wok 14:27

15:7: Wok 10:1-43

15:8: Wok 10:44; 11:15

15:10: Mat

11:30; Gal 3:10

15:11: Gal 2:16; Efes 2:5-8

15:13: Gal 2:9

*

15:16: Nəgkiarien kape nāmə Gris ripəh niniyen

“rao kape King Deved” mərig rima, “nimə tapolen kape King Deved.” Mərig nipran rima “generation” uə yerkwənu, mine narmamə, mine nimə.

Mhapəh nisəniēn nar mīragh yame kimnəvit-əpni, meinai nīṭawīn raməmir hanə ye nīpran. Mhapəh nisəniēn nīṭa.

²¹ Tukasəkeikei mhavəhsi-pən natuakəmien minə e kimi əriə meinai kimnharikakun ta tu, kaməvheikin Loa kape Moses ye Sabat mine fam ye nəkwai nīməhuak minə fam kape nāmə Isrel. Kini kimnamni-ərhav Loa kape Moses yerkwānu minə m-fam."

Aposol minə mine elda minə kisher-pən kin nəkwəkwə kirik kimi nāməhuak minə pəh nien mā nāmə Isrel

²² Kini aposol minə mine elda minə, mine nāməhuak minə fam khani kwis mā tukhavəhsi-haktə iriə tiksīn misher-pən kin əriə khakwasig kin Pol mine Banabas, mhavən apa Antiok. Mishajoun Saelas mine Judas (nhagin min kirik kamni kimə Basabas). Kwərə mir a, narmamə kamhasiai əriu.

²³ Mhavəhsi-pən nəkwəkwə kimi əriu mā tukhrivəh miravən. Nəkwəkwə a ramni mīmə, Kimawə aposol minə mine elda minə, kimawə piaumia minə.

Kimawə yakamhani vi vi əmia, nāmə tanə pisin pisin minə, kimia nāməhuak minə, yame kasarə apa Antiok, mine Siria, mine Silisia:

²⁴ Yakasərig mā kimawə tiksīn kimnhauə misor riskai-pre pik tuk əmia. Mərig kimawə yakhapəh nhavəhsi-pāniēn nəgkiariēn kirik kimi əriə mā tukhauə misor məknēnkin.

²⁵ Ror pən, kimawə yimisəkwəṭə kirik, mishajoun yermamə kīraru e misher-pre kin mā tukravəh nəgkiariēn kapəməwə miraurə kimi əmia. Mə iriu tukrakwasig kin fren kapəməwə mir e Pol mine Banabas.

²⁶ Ipakə əmə iriu kramhə tuk nini-ərhavvən nəgkiariēn kape Yesu Kristo, Yermaru kapəṭawə.

²⁷ Kimawə yaksher-pre kin Judas mine Saelas mā iriu tukraurə tuk əmia. Kwərə mir ai tukrani huvə nəgkiariēn yame kimawə yimnharai.

²⁸ Kini Nanmin kape Kughen rikin ragien, mine rikitawə ragien mā jakkhapəh nhavəhsi-preyēn natuakəmien kirik yame riskai pik tuk əmia. Kini yakhavəhsi-pre əmə natuakəmien mine en:

²⁹ Takhapəh nisəniēn nəviginien yame kamoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Mhapəh nisəniēn nīṭa. Mhapəh nisəniēn nar mīragh yame kimnəvit-əpni, meinai nīṭawīn raməmir hanə ye nīpran. Mhapəh nisor-haspen-ien kimi nīpiraovīn. Tukmā naksəri-pən natuakəmien minə a, takpisarə huvə.

In əmə e nəgkiariēn kapəməwə.

³⁰ Kini namehuə minə a kisher-pən kin narmamə a, khavən apa Antiok. Khavən, mhatərhav-pən, misokrən kin nāməhuak minə aikin. Khauə, misofugin. Kini kimnhavəhsi-pən nəkwəkwə a kimi əriə.

³¹ Kimisəvhuekin nəkwəkwə a misərig rhuvə pik, meinai nəgkiariēn kafan ravəhsi-haktə nərigien kapəria.

³² Judas mine Saelas, profet mir ai, kawəgkiar apomh kimi nāməhuak minə, məwhag kimi əriə mwor əriə kasərer tim tim.

³³ Iriu kimiwarə rəpomh kwənmopin aikin. Kwasig ikin, nāməhuak minə kimisaowia kin əriu. Misaiyoh-pən Kughen mā tukrivəhsi-pən nəmərinuyēn kimi əriu. Kini misher-pən kin əriu kīrarerig miravən tuk narmamə yamə mine kimisher-pən kin əriu.

³⁴⁻³⁵ Mərig Pol mine Banabas kimiwarə min apa Antiok ror tu kwənmopin, iriə narmamə khapsaah kasəvhag mhani-ərhav nəgkiariēn kape Kughen.

Pol mine Banabas kawəwhai əriu minə

³⁶ Kisarə mamhavən, Pol rini-pən tuk Banabas mīmə, "Rhuvə mā tukrarerig miravən mwəm kirau minə tiksīn yerkwānu minə a mirani-ərhav ta nəgkiariēn kape Kughen, ai mwəsiekun-ru əriə."

³⁷ Mərig Banabas rorkeikei mā tukrəkir Jon Mak pəh rikwasig kin əriu.

³⁸ Mərig Pol rəm mā ripəh natuatukien, meinai in apa kupən, kimnarharə apa Pamfilia, kini Jon Mak rimnəpəh əriu, mirerig.

³⁹ Kini Pol mine Banabas kaotgoh kimi əriu minə tuk Jon Mak, kini məwhai əriu minə. Banabas rikir Jon Mak, miravən ye rao kirik miravən apa ye tanə kirik kamni kimə Saepras.

⁴⁰ Mərig Pol rimini-pən tuk Saelas mā iriu min. Kini nāməhuak minə kimisəhuak kimi Yesu Yermaru mā In tukrivəhsi-pən nihuvəyēn kimi əriu, kini en kratərhav.

⁴¹ Iriu kimiwəriwək mratərhav-pən Siria mine Silisia, mawor nāməhuak minə kamhaskai.

16

Timoti ramkwasig kin Pol mine Saelas

¹ Kīni Pol rəriwək min mivən apa yerkwānu mir kīraru nhagriū Debe mine Listra. Aikin a, yermamə kirik kape Yesu ramarə ikin, nhagin e Timoti. Nisini ramni nəfrakisien ye Yesu; in kwənərəus kape nāmə Isrel. Mərig rimni in yemə Gris.

² Nāməhuak minə apa Listra mine Ikoniām kamhani mhamə Timoti in yamehuə kirik.

³ Kīni Pol rorkeikei mə tukrikir Timoti iriū min. Kīni məsig-pən in, meinai ripəh norkeikeiyen mə nāmə Isrel rikiriə tukrahas mhawor nāmə aikin a kharkun mə rīm Timoti in yemə Gris.*

⁴ Kīni irisir kīrhuvən mrhitərhav-pən yerkwānu minə, marhəni-ərhav tuk narmamə kape Yesu minə mīrhimə nəgkiarien yame aposol minə mine elda mine Jerusalem kimsərəhu. Kīni irisir krhajoun əriə mə tukasəkeikei misəri-pən nəgkiarien a.

⁵ Ror məknakin, mə nāməhuak minə aikin minə fam kamhaskai ye nhatətəyen kapəriə. Nipig minə fam, kamhapaah.

Pol rəm nāmərəhavyen kirik

⁶ Irisir kīrhuvən mrhitərhav-pən yerkwānu minə Frijia mine Galesia, meinai Nanmin kape Kughen rīmīni-əhu mə tukrhipəh nīrhivənien mīrhini-ərhav nəgkiarien apa provins a Tarki.

⁷ Kīrhuvən mīrhuə ye nīkar provins mir a Misia mine Bitinia, krhimə tukrhuvən apa Bitinia; mərig Nanmin kape Yesu† ripəh niniyen mə tukrhuvən aikin.

⁸ Kīni irisir krhitərhav-pən Misia, mrhivirə mīrhuvən yerkwānu kirik kamni kimə Troas.

⁹ Yenaiyu, Pol rəm nāmərəhavyen mām mīmə yemə Masedonia kirik rərer maiyoh-pən in maməkeikei kim in mīmə, “Yuə-ru e Masedonia masitu irəmawə.”

¹⁰ Pol rīmnam ta nar a, taktəkun əmə kimawə yimisətu huvə kapəməwə narimnar mə jakhatərhav min aikin a, mhavən apa Masedonia, meinai yimnharkun mə Kughen rīmnochrən kin əməwə mə jakhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kimi narmamə ikin.

Pian a Lidia ruə mīni nəfrakisien ye Yesu

¹¹ Kīni ai, yakhavəh rao kirik, mhatərhav apa Troas, mhavən atuatur ye tanə a kamni kimə Samotres. Kəni rikwamir kin, yakhavhiak-pən apa yerkwānu kirik kamni kimə Neapolis.

¹² Kīni yakhatərhav aikin a, misəriwək mhavən miseriaji yerkwānu a Filipae, yame ramamir kupən ye provins a Masedonia. Yermaru kape Rom ramarmaru ye kwənmhaan a. Kimawə yimisərə kəskəh aikin a.

¹³ Kīni ye Sabat, yimisəta yerkwānu a, miseiwaiyu mhavən ye nu kirik, meinai yimisərig mə kavən aikin kaməhuak. Aikin, yimiəkwtə, misəgkiar kimawə nipiraovin yamə mine kwənəhuə ta aikin misəkwtə.

¹⁴ Pian Tuatira kirik ramkwətə mamətərig kin əməwə. Nhagin e Lidia. In piraovin kape nəvraiyei neipən huvə minə‡ mavəh mane iran. Pian a, ramsiai Kughen. Kīni Yesu Yermaru rəhitə ye nīrkunien kafan mīmə in tukrini nəfrakisien ye nəgkiarien kape Pol.

¹⁵ Kīni in mine kafan mīmə kimnhavən misor baptaes. Kīni rīmīni-pə tuk əməwə mīmə, “Nakasəm mə yakamni nəfrakisien ye Yesu Yermaru, kīni takasəkeikei mhuə misarə imak yerkwānu.” In rīmivi əməwə, yakhavən misarə kimawə min.

Kivəhsi-pən Pol mine Saelas ye kalabus

¹⁶ Nipig kirik, kimawə yimnhavən aikin kaməhuak ikin, kīni misəm piraovin kirik. In yor atuə kin kirik yame kimivəh nimrin. Pian a, nanmin hah raməmīr iran, mamor in mə in rīrkun nīni-ərhavyen narimnar yame tukripiuə. Kīni pian a in ravəh pik mane ehūə iran, kape kafan namehuə, meinai narmamə kasərok namehuə kafan minə mə tuksərig nəgkiarien kafan.

¹⁷ Kīni in ramkwəsag kin əməwə Pol, mamokrən ehūə mamni mīmə, “!Narmamə minə e, iriə narmamə kape nor atuə-kinien kape Kughen, yame In yerpirig! Kamhani-ərhav swatuk yame Kughen ravəh mīragh narmamə iran kimi əmīə.”

¹⁸ Rīmnor nar a nipig ripsaah. Ror Pol ramərig rahas pik. Rarar məgkiar kimi nanmin has yame raməmīr ye pian a, mīmə, “Ye nhag Yesu Kristo, yakamni-pre tuk ik mīmə, !Takəta ye pian e!” Taktəkun əmə, nanmin has a rəta ye pian a.

¹⁹ Mərig namehuə kafan minə kisəm kharkun mə swatuk kape nivəhyen mane ruirkək ai taktəkun, kisarar, mharaptərkīn Pol mine Saelas, mharəh əriu misor əriu kawərer ye nīmri mīrh.

16:1: Wok 14:6; 2 Tim 1:5 **16:2:** Fil 2:19-22 * **16:3:** Nāmə Isrel to khapəh nisərigien kwənərəus kirik kape nāmə Gris. Mərig Pol rīmə to rəsīgpan Timoti, ai ruə mənhen kin yemə Isrel kirik, ai nāmə Isrel to kisərig. **16:4:** Wok 15:23-29

16:6: Wok 18:23 † **16:7:** Nanmin kape Yesu in Nanmin kape Kughen, uə Nanmin Rhakə. ‡ **16:14:** Neipən a nīmrin rhakta, kīni rīmrimrə apig. **16:17:** Mak 1:24

²⁰ Mĥsĕrip ăriu kawĕrer ye nĥmri yemă Rom mir - iriu narmamă kape kaonsel. Kĥni mĥani-pĕn tuk ăriu mĥamă, “Kwăŕă mir e, iriu yemă Isrel. Iriu kaworĥah pik nămă imătawă ikin.

²¹ Mwarkut tuk ătawă mă tukŕari-pĕn narăyen pĥsin. Mărig norien a rapĕh natuatukien ye loa kapătawă. Kitawă nămă Rom. To khapĕh nisări-pănen swatuk a.”

²² Kĥni narmamă khapsaah khauă min mĥani hah ăriu. Kĥni yamehuă mir kape kaonsel kĥrăni-pĕn tuk mobael mină mă tukharăh-si ta neipĕn kapăriu mĥauh ăriu.

²³ Kĥni kimnhauh pik ăriu, kwasig ikin, kharăhsi-pĕn ăriu ye kalabus, mĥani-pĕn tuk yermamă kape narhayen tuk kalabus mĥamă, “Ik takamarha huvă tuk ăriu.”

²⁴ Yermamă yame ramarha tuk kalabus rărig năgkiariĕn a, mĥrăh ăriu mĥvĕn ye kwĕnmĥan kirik apa imă ăgkăp. Măŕăhu-pĕn nai ye nihuriu markwăji ătăŕăkin-pĕn ăriu iran.

²⁵ Kĥni yenpig ăru, Pol mine Saelas kimiŕăhuak. Kĥni mawăni nĥpe marăvăh-si haktă Kughen; kĥni narmamă yamă mine kasămir ye kalabus kimisătărig kin ăriu.

²⁶ Taktăkun ămă, nimnĥmien ramăvĕn pik, mor kalabus rikiu-kiu. Taktăkun ămă kwăruă mină kisăhită. Kĥni năŕăus yamă mine kimnărkis narmamă kin, kharisin mĥsăsaah.

²⁷ Kĥni yermamă yame ramarha tuk kalabus rarha, măm kwăruă mină kape kalabus kimisăhită, rimă ta mă narmamă a ye năkwai kalabus kwăsap ta. Măknekin rĥrăh kafan nau nisă mă tukrĥapni atuk ămă in kin[§].

²⁸ Mărig Pol rokrĕn apomĥ mĥmă, “!Ah! !Apĕh nhapniyen ik! Kimawă fam yakasămir hană imă.”

²⁹ Kĥni yermamă yame ramarha tuk kalabus rokrĕn mă yermamă kirik tukrĥrăh laet muă, maiyu mĥvĕn ye năkwai nimă, mănimkur-pĕn ye niĥu Pol mine Saelas, migin pik.

³⁰ Mikir ăriu mĥvĕn apa iruă maiyoh ăriu mĥmă, “!Yemehuă mir! ?Jakhawor pĕn iran mine pĕh Kughen rĥvăh mirăgh yo?”

³¹ Kĥni kĥrăni-pĕn tukun mĥŕămă, “Ik, takni năfrakisien ye Yesu Yermaru, pĕh Kughen tikrĥvăh mirăgh ik mine kafam mină min.”

³² Kĥni iriu kĥrăni-ărhav năgkiariĕn kape Yesu Yermaru kimin mine kafan narmamă mină.

³³ Yenpig ăru, mărig kwăn a rikir ăriu mĥvĕn, măspir tamhek nimăp kapăriu yame kimoh. Taktăkun ămă, in mine kafan narmamă mină, mine kafan yor atuă kin mină kimisor baptaes.

³⁴ Kĥni in rimikir Pol mine Saelas mĥvĕn ye năkwai nimă kafan, mĥvăhsi-pĕn năvĥginien kimi ăriu. Kĥni in, mine kafan mină, kimisărig rhuvă pik, meinai kimnhani năfrakisien ye Kughen.

³⁵ Kĥni rueraan, yermamă mir kape kaonsel kĥrăni-pĕn tuk mobael mine mĥŕămă, “Havĕn mĥarisin nar mir a kirăvĕn.”

³⁶ Kĥni kwăn a ramarha tuk kalabus rimĥni-pĕn tuk Pol mĥmă, “Yamehuă kape kaonsel rimă kimawă jakharisin ămiru nakravĕn. Ravĕn ye nămărinuyen.”

³⁷ Mărig Pol rĥni-pĕn tuk mobael mină a mĥmă, “!Ah! ?Rhawor e? Kimru yemă Rom mir e, kĥni namehuă mir e kape nămă Rom kirăpĕh niŕăm-pawk-eyen mă kimru yĥmwor nar has kirik, mărig kwăroh-ta ămru ye nĥmri mĥrh, mwarko-pĕn kin ămru ye kalabus. Kĥni taktăkun ai iriu kworkeikei mă tukwher-ărhav apis-apis ămă kin ămru. !Nĥkam! Pĕh iriu kirăuă, mirăkir ămru kimawă miriu.”

³⁸ Kĥni mobael mină a khăvĕn mĥani-pĕn năgkiariĕn kape Pol mine Saelas tuk yamehuă mir kape kaonsel. Kwărig mă Pol mine Saelas iriu yemă Rom mir, kwakur.

³⁹ Kĥni iriu kirăvĕn rikiriu reiŕwaiyu tuk Pol mine Saelas, mirăkir-ărhav ăriu ye kalabus. Kĥni mawăkeikei kimi ăriu mă tukravĕn.

⁴⁰ Pol mine Saelas kirătărhav ye kalabus, kwasig ikin, kirăvĕn imei pĥraovĥn kirik, nhagin e Lidia, mawăm nămăhuak mină tiksin aikin a. Kĥni iriu mawor kwirĥg kimi ăŕiă. Kwasig ikin, kimĥravĕn.

17

Pol mine Saelas kimĥravĕn apa Tesalonaeka

¹ Kĥni ai, Pol mine Saelas kimiŕeriŕăk mrătărhav yerkwănu mir a Amfipolis mine Apolonia, mĥravĕn mĥeriăji yerkwănu a Tesalonaeka. Ikin aikin a, nimăhuak kirik aikin kape nămă Isrel.

² Kĥni Pol ror ămĥen kin yame ramor rerĥn, mauru-pĕn ye nimă kape nofuginien kape nămă Isrel; mamăŕă yerkwănu a meriăji Sabat kisăŕ. Kamhăni năgkiariĕn rĥpsaah ye nikărin kape Năkwăkwă kape Kughen.

16:20: Mak 13:9 **16:22:** 2 Kor 11:25; 1 Tes 2:2 **§ 16:27:** Ye nĥpig a, tukmă yermamă kiŕăhsi-pĕn ye kalabus rap, tukĥopni yermamă ramarha tuk kalabus. **16:27:** Wok 12:18-19 **16:30:** Wok 2:37

³ Kini Pol rimnhoprai-pən kimi əriə mīmə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni atuutuk mīmə Kristo tukraməkeikei mamərig rahah ye nīpran meriaji mīmha, kini Kughen tukror In ramragh min.” Kini mīmə, “Yesu yame yakamni-pre tuk əmīə, In e Kristo.”

⁴ Kini nāmə Isrel minə tiksīn, mine nāmə Gris khapsaah yamə mine kamhasiai Kughen, mine nīpianehua minə khapsaah min, kisərig nəgkiarien kape Pol, kamhani nəfrakisien iran, mamhakwasig kin Pol mine Saelas.

⁵ Mərig nəmehua kape nāmə Isrel kasəməkin əriu; kini mhavən apa ye maket, mhəpik nāmə has tiksīn misor kwhen kapəriə kirikiana, misor nahasien rehuə apa yerkwānu a. Kini mhavən imei yermamə kirik nhagin e Jeson. Miseikus kwəruə ye nīmə kafan, misauru-pən ye nīmə misarha-kin Pol mine Saelas. Mhamə taksərip əriu ye nīmri mirh.

⁶ Mərig khapəh nisəmien, kharaptərəkin Jeson mine nəməhuak minə tiksīn min, mhaūkəkin əriə mhaūə kisərer ye nīmri nəmehua minə kape kaonsel. Misokrən apomh mhamə, “Kwəra mir a Pol mine Saelas kawor pik nahasien muavən fam ye tanimtane; mirauə min eikin e.

⁷ Kini kwən e Jeson rimnokrən kəriu kiravən iman ikin. Mərig iriu kwakapir loa minə kape yermaru kapətawə e Sisa. Iriu karəni mə king pisin kirik aikin; nhagin e Yesu.”

⁸ Nāmə Isrel kimnhani nəgkiarien a, misor narmamə mine namehua minə a niemhaa ramhai əriə.

⁹ Kini ai namehua minə kisəkeikei kimi Jeson mine nəməhuak minə mə tukavəhsi-pən mane kirik kimi əriə, mhamə “Tukmə naksarə mar, mane ai kapəmīə əmə; mərig tukmə nakasvi niemhaa, mane ai kapəməwə.” Nəməhuak minə kimisərok namehua minə a, kini ai, kisəta irəriə kamhavən.

Pol mine Saelas kiravən apa Berea

¹⁰ Kini yenaiyu kin, nəməhuak minə kisher-pən kin Pol mine Saelas kiravən yerkwānu a Berea. Iriu kiravən mirətərhav pən aikin, mwauru-pən ye nəkwai nəməhuak kape nāmə Isrel.

¹¹ Nāmə Berea, nərigien kapəriə rhuvə rapita nāmə Tesalonaeka, mərig in ai, kisorkeikei pik mə taksərig nəgkiarien kapəriu. Kini nīpig m-fam kasəvheikin huvə Nəkwəkwə kape Kughen mə taksəm mə nəgkiarien kape Pol ramni əfrah, uə rameikuə.

¹² Kini nāmə Isrel khapsaah khani nəfrakisien ye Yesu, mine nīpianehua Gris khapsaah, mine nāmə Gris khapsaah min.

¹³ Mərig nīpig nāmə Isrel apa Tesalonaeka kimisərig mə Pol ramni-ərhav min nəgkiarien kape Kughen apa Berea, khauə min aikin, misəvi niehmaa kape nāmə Berea tuk Pol.

¹⁴ Taktakun əmə, nəməhuak minə kisher-pən kin Pol rīvən min apa ye nīkar tahik. Mərig Saelas mine Timoti kiwarə hanə apa Berea.

¹⁵ Mərig narmamə yamə mine kimnhakir Pol mhavən miseriaji əmə Atens mharerig, mhaūə min Berea, mhavən tuk Saelas mine Timoti mhavəhsi-pən nəgkiarien kimi əriu mə tukwhai miren mirauə mwəm Pol.

Pol rīvən apa Atens

¹⁶ Kini Pol ramarə apa Atens mawhin Saelas mine Timoti mə iriu tikravən min mwəm. Ramərig rahah pik meinai rəm mə yerkwānu a, nanmi kughen eikuə minə khapsaah.

¹⁷ Ror pən, in rimavən ye nəkwai nīmə kape nufuginien kape nāmə Isrel, kini iriə nāmə Isrel, mine nāmə Gris yamə mine kamhasiai Kughen, khani min nəgkiarien ripsaah. Kini nīpig minə fam, Pol ramvən min ye kwənmhaan kape maket, maməgkiar kimi narmamə kasəkwəta aikin.

¹⁸ Kini nāmə Gris tiksīn, kamni kimə Epikiurien mine Sitok*, iriə nəmhajoun minə. Khaūə misəgkiar min iriə Pol, mamharpəhu əriə minə. Iriə tiksīn kamhani mhamə, “Kwən e rimirəh əmə nəgkiarien apa ye swatuk, mamuə. !Keinein mə ramni naha apa!” Mərig narmamə tiksīn kimnhani mhamə, “Kimawə yaksərig yakhamə in ramni kughen pīrə pisin pisin minə.” Kamhani məkna meinai Pol raməgkiar kin Yesu, mamni mīmə, “In rimamha, mərig Kughen rimnor In rimragh min.”

¹⁹ Kini iriə kisokrən kin Pol mə tukruə marer ye nīmri namehua minə kapəriə. Iriə kasəkwəta ye takwar a Areopagus. Kini namehua khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yaksorkeikei mə jakharkun nəgkiarien vi yame ik nakamni-ərhav.

²⁰ Nəgkiarien kafam yame nakamni kimawə yaksərig ror pisin. Yaksorkeikei mə jakharkun nīpran.”

17:7: Luk 23:2; Jon 19:12

17:17: Wok 18:19

*

17:18: Epikiurien minə khamə narimnar yame ror yermamə kirik rikin ragien, narimnar e in nimraghien rhuvə. Mərig Sitok minə khamə rhuvə tukmə yermamə kirik ripəh nərigien nagienien uə nəmhəyen yerkin.

²¹ Kamhani məkna meinai nīpig m-fam nāmə Atens, mīne nāmə tanə pisin minə mīn aikin kasəkwətə masətərig kin nərigien vi pisin masəgkiar mamharpəhu əriə minə.

²² Kini Pol rərər ye nīmri namehuə minə a mīmə, “Nāmə Atens. Yakəm yakirkun mə kīmīə nakhasikāi tuk nəhuakien kapəmīə.

²³ Nīpig yakameriwək mamətāmə iməmīə ikin, maməm narimnar kape nəhuakien kapəmīə. Kini yaknəm ta kapier imərhakə kirik yame kimirai nəgkiarien aikin kīmə, ‘In e kwənṃhan kape nəhuakien kimi kughen kirik yame keinein In.’ Mərig kughen yame kīmīə nakhamə nakseinein, yo jakni-ərhav In tuk əmīə.

²⁴ Kughen e In e rimnor tokrei tanə mīne narimnar yame ramswin aikin. In ramarmaru tuk neai mīne tokrei tanə. Nīmə kafan pəh nien mə niməhuak yame kitawə kamhəvhirəkīn.

²⁵ To In rīpəh nəkwakwəyen kin nar kirik yame kitawə narmamə kasor mḥəvəhsi-pən kimin. Meinai In pisin əmə rimnor ətawə kamhamragh; kini In mivəhsi-pə narimnar fam kimi ətawə.

²⁶ Apa kupən əgkəp, In rimnor yermamə kirikianə əmə. Taktəkun ai narmamə fam ye tanimtanə kamhatərhav əmə ye yermamə a. Kini Kughen rərəhu-pən əriə kasarə ye tanimtanə minə fam. Kini In pisin əmə rimni nīpig yame iriə tuksarə iran; mīne tanə minə kapəriə.

²⁷ Kughen a ror məknakin mə kitawə m-fam tuksarha-kin In mḥarkun In, rəmhen kin yame yermamə kirik ramərav-ərav ye nəpignapien mə tukrīvəh nar kirik. Mərig nəfrakisien mə Kughen a to rapəh narəyen isok tuk ətawə.

²⁸ Rəmhen kin nəgkiarien kirik yame ramni mīmə, ‘Kitawə kasətigə əmə ye Kughen tuk nimraghien, mīne nəriwəkien, mīne narimnar fam.’ Kini rəmhen kin yame kīmīə kirik ramni nīpe kirik mamni mīmə, ‘Kitawə mīn e kafan kwajikovə minə.’

²⁹ Meinai kitawə kwajikovə minə kape Kughen, to khapəh nhaniyen mə Kughen in rəmhen kin narimnar yamə mīne narmamə kamhəvhirəkīn kin gol uə silva uə kapier. In pəh nien mə nanmī-nar kirik yame yarpəkao raməvhirəkīn ye nirkunien kafan. !Nikam!

³⁰ In apa kupən, narmamə khapəh nharkunien Kughen. Kini Kughen rimə nətəwaoyen kapəriə in nar apnapig. Mərig taktəkun ai ramni-pə tuk ətawə fam ye tanimtanə minə mīmə, ‘Kīmīə fam taksarar ye nərigien kapəmīə tuk təvhagə hah.’

³¹ Iriə kisərig nəgkiarien a mə Kughen rimnor yermamə kirik rimragh mīn ye nimḥəyen, kin tiksīn kasarh iran; mərig tiksīn khamə, “Kīmawə yaksorkeikei mə tuk nīpig kirik yaksərig mīn kafam nəgkiarien.”

³² Iriə kisərig nəgkiarien a mə Kughen rimnor yermamə kirik rimragh mīn ye nimḥəyen, kin tiksīn kasarh iran; mərig tiksīn khamə, “Kīmawə yaksorkeikei mə tuk nīpig kirik yaksərig mīn kafam nəgkiarien.”

³³ Kini ai, Pol riməpəh namehuə minə a mamvən.

³⁴ Kini narmamə tiksīn khakwasig kin, mḥani nəfrakisien ye Yesu. Iriə kirik, nhagin e Denis, in yermamə kirik kape kaonsel. Mīne piraovīn kirik nhagin e Damaris, mīne narmamə minə mīn tiksīn.

18

Pol ramvən apa Korin

¹ Kwasig ikin, Pol ritarhav Atens, mivən yerkwanu kirik kamni kīmə Korin.

² Muə məm yemə Isrel kirik nhagin e Akwila. Kwən a rimnarha apa Pontas, mītərhav, mivən mamarə apa yerkwanu a Rom, apa Itali. Kwasig, yermaru kirik kape nāmə Rom, nhagin e Klodias, rimnher-ərhav kin nāmə Isrel apa Rom. Kini Akwila mīne kafan piahwaru Prisila, kraier ikin, mīrauə mwarə Korin. Kirəpəh narəyen aikin a ror tu, Pol ritarhav-pən məm əriu,

³ mamarə irisir mīn. Maməker-pən irəriu ye wok kapəriu, meinai wok kafan rəmhen əmə kin wok kapəriu. Irisir yermamə kape nījirien nīmə tapolen.

⁴ Kini ye Sabat minə fam, Pol mīne nāmə Isrel mīne nāmə Gris kasəgkiar pik ye nəkwai nīmə kape nufuginien kape nāmə Isrel. Meinai Pol rorkeikei mə tukrivi-pə əriə pəh khani nəfrakisien ye Yesu.

⁵ Nīpig a, Saelas mīne Timoti kratərhav Masedonia, mīrauə mīn Korin. Pol rapəh kafan wok ye nījirien nīmə tapolen, kini maməkeikei əmə mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə. Mamni huvə tuk nāmə Isrel mə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen.

⁶ Mərig iriə kīmnhani hah in, masəgkiar has pən kimin. Kini Pol rarpita-arpita nəmkimik ye neipən kafan [mamor nīmṭətien mīmə iriə kamhani hah nhag Kughen.] Mamni mīmə,

“Tukmā Kughen rīvəhsi-pən narpinien kimi əmiə, mərig kapəmiə atuk. Yaknor infamien irəmiə. Ririkakun ai taktakun, jakamvən əmə tuk nəmə tanə pisin minə.”

⁷ Kini ai, Pol rəpəh əriə apa ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, muə imei yemə Gris kirik nhagin e Titias Jastas. In ramsiai Kughen. Nimə kafan ipakə tuk nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel.

⁸ Kini yamehuə kape nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, nhagin a Krispas, in mine kafan minə kimnhauə mhani nəfrakisien ye Yesu Yermaru. Kini nəmə Korin khaphsaah min kimisərig nəgkiarien kape Pol kini khani nəfrakisien ye Yesu kini misor baptaes.

⁹ Yenaiyu kirik, Pol rəmrərhav məm mə Yesu Yermaru raməgkiar kimin mamni mima, “Takpəh niginien kin narmamə. Takaməkeikei mamni-ərhav nəgkiarien kafak, miphə napnapigien.

¹⁰ Meinai Yo yakaməmir kirau mik; to nar kirik rapəh noriahien ik, meinai narmamə kafak minə khaphsaah ye yerkwanu e.”

¹¹ Kini Pol rimnarə aikin rapita newk kirikianə, mamhajoun narmamə kin nəgkiarien kape Kughen.

Nəmə Isrel kharəhsi-pən Pol ye kot

¹² Ye niphig a, yermamə kirik, nhagin e Galio, in gavman kirik kape nəmə Akaea*. Kini nəmə Isrel khauə kirikianə mharaptərəkin Pol mhakir mhavən ye kot.

¹³ Kini iriə mhamə, “Kwən e ramarkut mə tukrivə narmamə pəh tuksəhuak kimi Kughen ye norien kirik yame raməsik loa kapəməwə.”

¹⁴⁻¹⁵ Kini Pol natukrəgkiar, mərig Galio rini-pən tuk əriə mima, “Nəmə Isrel. Nikam, yakpəh norkeikeiyen mə jakəkir nar kirik ror məkneikin. Tukmə nakhauə mhani-pə tuk yo mə yermamə kirik rakapir loa kirik, nar apnapig mə to loa ehua kirik uə loa kəskəh kirik, ratuatuk mə jakətərig kin əmiə. Mərig kimia nakhauə mhani əmə mus mus kirik ye nahag minə mine narimnar minə ye narəyen kapəmiə. Raməmir əmə irəmiə mə takhani misərhəhu huva.”

¹⁶ Galio rəgkiar ta, məkneikin mher-əhav kin əriə ye kot.

¹⁷ Məkneikin, nəmə aikin tiksin kisarar mharaptərəkin yemehua kape nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, nhagin e Sostenes, mamhauh in ye nimri narmamə. Kini Galio rəm, riphə nini-əhuyen əriə.

Pol rimirerig min muə Antiok apa Siria

¹⁸ Kini Pol rimnarə niphig ripsaah apa Korin iriə nəməhuak minə. Kwasig ikin, rimiphə əriə məsok pirə, mivən ye Kengkria. Aikin, məkis nikwənen meinai in apa kupən rimnatuakəm tuk nəkisien nikwənen meriaji niphig kape nəspirien, kini niphig kape nəspirien ruauə ta muavən. Kini Pol rivan ye rao kirik aikin a miviriə ipakə tuk Siria. Kini Akwila mine Prisila kirakwasig min kin in.

¹⁹ Krhivən mirheriaji rukwanu a Efesas, mirhivhiak. Kini Pol rəta irəriu mivən ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, məm əriə, kisəgkiar pik.

²⁰ Iriə kisaiyoh-pən in mə tukrarə min ror tu iriə min. Mərig rimnəpəh.

²¹ Mərig niphig rinamvən, mini-pən tuk əriə mima, “Tukmə Kughen rimə jakrerig-pə min, yo jakrerig-pə min məm əmiə.” Mivən min ye rao kirik, mitərhav Efesas.

²² Kini Pol rimavən mivhiak mivən Sisaria. Məriwək mivhiak mivən məm nəməhuak minə apa Jerusalem. Kwasig ikin, rirerig min muə Antiok.

²³ Marə min Antiok ror tu. Kini mitərhav min məriwək mivən mitərhav-pən Galesia mine Frijia. Mamərip tim tim narmamə kape Yesu minə apaikin.

Apolos ramarə Efesas mine Korin

²⁴ Ye niphig a, yemə Isrel kirik, nhagin e Apolos, ruə Efesas. Rimnarha apa Aleksandria. Nirkunien kafan rehuə; kini mirkun min Nəkwəkwə kape Kughen.

²⁵ Kinhajoun ta in kin Swatuk kape Yesu Yermaru. Niphig m-fam nap ramuək yerkin tuk nini-ərhavien nəgkiarien kape Kughen. Kini nəgkiarien kafan ye nikarin kape Yesu ratuatuk. (Mərig in rimirkun əmə baptaes yame Jon Baptaes rimnor kupən).

²⁶ Kini in ramətgah kin nəvhagien kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Kini Prisila mine Akwila kirauə mawətərig kin in. Kini ai, mirakir in mirhivən imariə ikin. Kini Prisila mine Akwila kwəhprai-pən huva min Swatuk kape Kughen kimin.

²⁷ Kwasig ikin, kwən a Apolos rimə tukrivən apa Akaea. Kini nəməhuak minə kimisasitu iran, mharai nəkwəkwə kirik rivan kimi narmamə kape Yesu minə apa Akaea, misaiyoh əriə mhamə tuksarha huva tuk Apolos. Rimauə Akaea, mamasitu pik ye narmamə yamə mine Kughen rīvəhsi-pən ta nihuvəyen kimi əriə khani nəfrakisien iran. Apolos ramasitu irəriə

²⁸ mamhoprai huvə Nəkwəkwə kape Kughen mīmə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen. Kasəgkiar ye nimir narmamə, kini nəgkiarien kafan rapita nəgkiarien kape nāmə Isrel.

19

Pol rirerig min muə Efesas

¹ Nipig Apolos raməmir hanə apa Korin, Pol rəri swatuk fiak, muə Efesas, məm narmamə tiksın aikin kape Yesu.

² Mamaiyoh-pən əriə mīmə, “?Rhawor? ?Nipig nimnhani nəfrakisien ye Yesu, mamhavən min Nanmin kape Kughen uə?”

Iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh hanə nisərigien mə nar kirik e, Nanmin kape Kughen.”

³ Kini Pol raiyoh-pən əriə mīmə, “?Mərig kimiə nimishawor pən iran mine misor baptaes?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Yimisor baptaes ramhen kin yame Jon Baptaes rimnor.”

⁴ Kini Pol rini-pən tuk əriə mīmə, “Baptaes yame Jon Baptaes rimnor, in rimnor ye narmamə yamə mine kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə. Mərig Jon Baptaes rimnamni-ərhav mīmə narmamə tukasəkeikei mhani nəfrakisien ye yermamə e tukruə kwasig. Kwən ai, In e Yesu.”

⁵ Kisərig nəgkiarien a, kisarar misor baptaes ye nhag Yesu Yermaru.

⁶ Kisor baptaes, kini Pol rərəhu-pən kwermin ye kapəriə kapə, kini Nanmin Rhakə rimneiwayiuy irəriə. Kini iriə kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, mamhani-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimi əriə.

⁷ Iriə fam ipakə twelef.

⁸ Paul rarə aikin rəriəji makuə kisīsə. In mivən ye nəkwai niməhuak kape nāmə Isrel, mamətgah kin nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə. Iriə min kasəgkiar ye nikarin kape Narmaruyen kape Kughen; kini Pol rivi əriə tiksın.

⁹ Mərig narmamə tiksın, kapəriə kapə riskai; khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Kini mamhani hah Swatuk kape Yesu Yermaru ye nimir narmamə. Ror pən, Pol rapəh əriə, mikir narmamə kape Yesu minə, mamhavən. Kini ye nipig fam kimnhavən ye nəkwai nimə ye skul ehua kirik kamni kimə, “Tiranas” masəgkiar kimi narmamə.

¹⁰ Kini Pol rimnamarə aikin mapita newk kiraru. Ror pən narmamə kasarə apa tanə a Tarki, yamə mine iriə kwənərəus kape Isrel mine yamə mine iriə kwənərəus kape Gris, iriə m-fam kisərig nəgkiarien kape Yesu Yermaru.

Kwajikovə minə kape yermamə kirik nhagin e Skeva

¹¹ Kini Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi Pol tuk norien nimtətien pisin pisin.

¹² Narmamə kisaiyoh-pən kin neipən akwas kape Pol, mhapik mhavən apa iməriə ikin, kini narmamə kamhamhə kharap, masəsanin, kini nanmin has minə kasəta irəriə.

¹³ Ikin aikin a, nāmə Isrel tiksın kimisəriwək misarkurao misarkut tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə ye nhag Yesu Yermaru. Mamhani-pən tuk nanmin has minə mhamə, “Yakamni skai pre tuk əmīə ye nhag Yesu, yame Pol ramni-ərhav, mə, ‘!Taksəta!’ ”

¹⁴ Kini jif pris, nhagin e Skeva, kafan kwajikovə minə iriə m-fam seven. Iriə kisarkut mə tuksəko-ta min nanmin has minə.

¹⁵ Mərig nipig kirik, nanmin has kirik rarar mini-pən tuk əriə mīmə, “Yakwirkun ta Yesu mine Pol. ?Mərig kimiə nipa minə e?”

¹⁶ Kini yermamə ai nanmin has raməmir iran rhekimter muh əriə. Mapita əriə, meikus-eikus neipən kapəriə. Kini mhoteih-hoteih iriə, kini kisap ye nəkwai nimə kafan, misaiyu kopīə kopīə əmə mamhavən.

¹⁷ Nipig nāmə Isrel mine nāmə Gris yamə mine kisarə Efesas kimisərig nəvsaoyen kin, kimnhagin pik. Kini mhasiai nhag Yesu Yermaru.

¹⁸ Kini narmamə khapsaah yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu kisərer mhani-ərhav pən təvhagə hah kapəriə tuk narmamə.

¹⁹ Iriə khapsaah yamə mine kasəmtah kimnhapik nəkwəkwə minə kapəriə kape nahak, mamhauə, mhavaan əru ye nimir narmamə. (Narmamə kisəvheikin nimir nəkwəkwə minə a, mane iran rapita fifti milian vatu. *)

²⁰ Ror məkneikin, nəgkiarien kape Yesu Yermaru rəsanin min markurao.

²¹ Kwasig ikin, Pol rimnarig yerkin mīmə tukrirerig min mivən Jerusalem, mərig tukrukrao-pən ye provins mir a Masedonia mine Akaea. Rimə, “Tukmə yakvən ta Jerusalem, jakaməkeikei mivən min apa Rom.”

²² Mher-pən min kin kafan dikon mir kiraru nhagrii e Timoti mine Erastus kiravən apa Masedonia. Mərig Pol rimnarə hanə Tarki.

Notgohyen ehuə apa Efesas

²³ Ye nıpig a in a, notgohyen ehuə kirik apa Efesas tuk Swatuk kape Yesu Yermaru.

²⁴ Kini yermamə kirik ramarə aikin, nhagin e Demetrius. In yarpəkao kape nıvhirəkinien narimnar kin silva†. Rimnor nanminar kape kughen piraovin eikuə e, nhagin e Atemis. Kini in mine kafan narmamə minə kisəvrai mamhavəh mane ehuə iran.

²⁵ Kini rokrən kin kafan minə, mine yarpəkao minə min tiksın mə tukhauə kirikianə. Mamni-pən tuk əriə mımə, “Yo minə tiksın. Kimiə nakwənharkun ta mə kitawə kamhavəh mane ehuə ye wok kapətawə.

²⁶⁻²⁷ Ye tanə e Tarki, mine ye ikin minə fam ye tanımtanə, narmamə fam kasəhuak kimi kughen e kapətawə. Mərig kimiə nakwəsəm ta mə kwən a Pol, rımauə mivi narmamə khapsaah ye yerkwauə e Efesas markurao ye tanə e Tarki, mamni mə kughen yamə mine narmamə kasor wok irəriə, pəh nien mə iriə kughen əfrakis. Tukmə ror nəgkiarien kafan rirkun nıvəhsi-tayen nehuəyen kape Atemis ruə mor nar apnapig kin. İpakə kwən e rivi narmamə khani hah swatuk kapətawə tuk nıvəhyen mane, kini nəgkiarien kafan ramor min narmamə kasəm oror nıməhuak kape Atemis, yame in yerpırig pik.”

²⁸ Kisərig nəgkiarien a, niehməa ramhai əriə tuk Pol. Kisokrən apomh mhamə, “!Atemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpırig pik!”

²⁹ Taktakun əmə narmamə fam ye yerkwauə a kisokrən okrən, misaiyu kwis kwis mhaue mharaptərəkın yemə Masedonia mir a yame kimiwəriwək irisir Pol, nhagrii Gaeas mine Aristakas. Mhaukəkin əriu mhavən ye kwənmhan kape naukırien.

³⁰ Pol rorkeikei mə tukrəgkiar kimi nəmə aikin, mərig narmamə kape Yesu minə khapəh nıseighanien kin.

³¹ Kini gavman minə min kape nəmə Tarki, yamə mine kisorkeikei Pol, kisher-pən kin nəgkiarien misəkeikei kimin mhamə, “Takpəh nıvənien yerki narmamə minə a.”

³² Narmamə kimnhauvrig-uvrig pik aikin. Masokrən pik, tiksın kimnhani nar kirik; tiksın kimnhani nar pisin kirik. İriə khapsaah kiseinein mə kimishawor mhavən aikin.

³³ Kini nəmə İsrel tiksın kisəsua-pən kin iriə kirik nhagin e Aleksandra mə tukrivən mərəer ye nımririə. Kini narmamə tiksın ye kwən a kimnhani-pən tukun mə tukrəgkiar. Rarer, mını-əhu əriə mə tukhapim. Markut mə tukrini-ərhav nəmien kafan.

³⁴ Mərig narmamə kisəm mə Aleksandra in yemə İsrel kirik, kisokrən apomh kwis kwis rıvəh aə kiraru, mhamə, “!Atemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpırig pik!”

³⁵ Kini yamehuə kirik ye yerkwauə a rhekimter mını-əhu əriə mımə, “Nəmə Efesas. Atemis e kughen kapətawə, in ravəh nhag ehuə. Kini narmamə fam ye tokrei tanə kharkun mə norien e kapətawə tuk narha-huvəyen tuk nıməhuak kafan, mine kapier imərhakə kafan yame rımamir misi-faktə ye neai meiwaiyu-pə.

³⁶ Yermamə kirik to rıpəh niniyen mə yo yakameikuə. Pəh rikimiə tukrapnapig. Rapəh nəmhenien mə naksar-mar məkneikin.

³⁷ Nımisərip kwərə mir eikin e, mərig iriı kimırapəh nıwəkrəhyen kin nar kirik ye nəkwai nıməhuak kapətawə, mırıpəh nırəni-hahyen nhag pian e, in kughen kapətawə.

³⁸ Tukmə Demetrius mine kafan narmamə kisəm yermamə kirik ror nar kirik rıpəh nəmhenien, kharkun nhavənien ye kot, misəm kaonsel. Pəh khavən aikin mhani-ərhav nərigien kapəriə.

³⁹ Tukmə nakasərig min nar kirik mə takhani-ərhav, takasəkeikei mhavən ye kot.

⁴⁰ Mərig rımar əmə mə tikvəh min ətawə kavən ye kot kıvəhsi-pə narpınien kimi ətawə tuk notgohyen yame kitawə kımisor towei. Kini kitawə to khapəh nhaniyen nar kirik mə kimnhauə eikin e ye nəkwətəyen towei tuk naha, meinai nəkwətəyen e, nıpran rirkək.”

⁴¹ Rini ta nəgkiarien a, mətapig kin nəgkiarien, mher-pən kin əriə kamhavən.

20

Pol rıvən apa Masedonia mine Gris

¹ Kini nəmə Efesas kisotgoh ta misərhə min nəmərinuyen. Aikin, Pol rokrən kin narmamə kape Yesu minə khauə kirikianə, kini rəvhag kimi əriə. Kini ai mawıə kin əriə, kini mıtərhav aikin a, mıvən apa Masedonia.

² Mıtərhav ye kwənmhan a, kini maməvhag apap kimi əriə mavəhsi-pən nəgkiarien rehue kimi nəmə aikin, muə meriaji-pə Gris.

³ Mamarə apaikin meriaji makuə kisiser. Kwasig ikin, rimə natukrivən ye rao kirik mirerig-pə min Siria, mərig əmə nəmə Isrel kamharai mhun mə tukhauh in mishopni in, kini rarar min ye nərigien kafan kini məriwək əmə mamvən apa Masedonia.

⁴ Rimavən iriə yemə Berea kirik nhagin e Sopata, in kwajikovə kape Piras, mine yemə Tesalonaeka mir kiraru nhagriu e Aristakas mine Sekandas, mine yemə Debe kirik nhagin e Gaees, mine Timoti, mine yemə Tarki mir kiraru nhagriu e Tikikas mine Trofimas.

⁵ Iriə kisəkupən mhavən apa Troas miseito kin əmawə.

⁶ Mərig kimawə yaksamir misor nəviginien ehua a yame kamni kimə “Bred yame yis rirkək iran.” Kwasig ikin, yakhavən apa Filipae mhavən ye rao kirik mhavirə miseriaji nipig kirkirip, kini yakhauə mhavhiak apa yerkwanu ai Troas misofugin kimawə miriə. Misarə miseriaji nahuakien kirikiane.

Pikwarien kirik rimamhə mīmrāgh min

⁷ Kini ye Sande, yakhauə misofugin mhavəh Nəviginien Rhakə. Kini Pol raməvhag kimi narmamə, mægkiar meriaji yenpig əru meinai rikin ruh mə tikəni rikwamir kin, in tukrəpəh əriə.

⁸ Kwənmhan yame yimisəkwətə ikin yerpigrik pik. Kiruk laet ripsaah aikin.

⁹ Kini pikwarien kirik nhagin e Yutikas* ramkwətə ye windo. Pol ramægkiar pik, napirien rīvəh Yutikas. Kini rapir yeru, mīmīr misi-faktə ye kwənmhan yerpigrik meiwaiyu məwhan. Kisaiyu mhavən misəm ruamhə ta.

¹⁰ Məkneikin, Pol min reiwaiyu mivən makur, məmir-pən iran.† Məker-pən iran, mīmə, “Rikimīa tukripəh nəpouyen. !Ramragh əmə!”

¹¹⁻¹² Kini iriə khakir pikwarien a mamhavən. Rikirirə ragien pik meinai in ramragh əmə. Kini kharerig min mishaktə mhavən min apa yerpigrik, mhavəh Nəviginien Rhakə misəvigin kwis. Kini Pol rimnægkiar kimi əriə mivən meriaji reraan. Kini mətə min irəriə.

Pol ramaowiə kin nəməhuak minə apa Efesas

¹³ Aikin, yakharəh rao kirik mhavirə mhavən apa Asos. Yakhamə ta mə kimawə Pol. Mərig Pol, rikin raməsik mə tukrəriwak əmə mikwasig mivən apaikin.

¹⁴ Ruə miterhav-pə Asos, kimawə min yakhavən ye rao mhavirə mə jakhavən apa yerkwanu kirik nhagin e Mitilen.

¹⁵ Kəni rikwamer kin, yakhatərhav min aikin a, mhavirə mhavən masəmīr iruə ye tanə a Kios. Kəni rikwamer min kin, yakhavən min mhatərhav-pən Maelitas.

¹⁶ Pol rimini-ta mə jakhapəh nisərerien apa Efesas meinai ripəh norkeikeiyen mə jaksarə pik apa ye kwənmhan a Tarki. In rimnarkut mə jakshai miren mhaue Jerusalem kwasig ikin ror nipig kape nəviginien ehua e kamni kimə “Pentekos.”

¹⁷ Nipig yakhavhiak apa Maelitas, Pol rher-pən nəgkiarien apa Efesas mokrən kin elda minə kape niməhuak mə tukhauə misəm.

¹⁸ Khatərhav-pə, rini-pən tuk əriə mīmə, “Kafak narmamə minə. Kimiə nakwəsəm ta norien kafak nipig kimnisarə kitawə-mkimia. Ririkakun ye nipig yimauə Tarki,

¹⁹ yakamor yo mə yo yor atuə kin kape Yesu Yermaru. Mə rikik reiwaiyu nipig fam. Nipig m-fam yakamasək tuk əmiə. Yakaməm rəutən pawk meinai nəmə Isrel kisarkut mə tukshopni yo,

²⁰ mərig yakpəh nipəhyen nasituyen irəmiə. Maməwhag ye nimri narmamə, mine ye nəkwai nimə minə.

²¹ Mamni-ərhav-pən tuk nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin minə mə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, mhaue tuk Kughen, mishatətə ye Yesu Yermaru.

²² “Kini taktəkun ai, Nanmin kape Kughen ramarkut tuk yo mə jakvən apa Jerusalem. Yakpəh nirkunien mə naha nhagin tukror yo aikin.

²³ Nar kirikianə əmə yakirkun. Yerkwanu yamə mine yakakrao ikin, Nanmin kape Kughen ramor kwirig kimi yo mə tukmə yakvən aikin a, jakarə ye nahasien, kini tukpivəhsi-pən yo ye kalabus.

²⁴ Mərig yakmə nimraghien kafak in nar apnapig əmə. Yakorkeikei mə jakor infamien ye narimnar yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə mə jakor tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə ye nihuvəyen kape Kughen.

²⁵ “Səm-ru, yakwirkun ta mə kimiə m-fam yamə mine yakmaurə məm əmiə məvsao kin narmaruyen kape Kughen kimi əmiə, to nakhapəh min nisəmien yo tuk nipig kirik.

* 20:9: Nhag e “Yutikas” nipran rimə “laki.” † 20:10: Pol ramor rəmhen kin Profet Elaeja kupən ye Fas King 17:17-22.

20:17: Wok 18:21 20:18: Wok 18:19–19:10 20:23: Wok 9:16; 21:11 20:24: Wok 21:13; 2 Tim 4:7

²⁶ Ror pən, taktəkun, yakamni-ərhav mə tukmə yermamə kirik rimhə mivən ye nap ehua, pəh nien mə yo yimneighan kin mə tukrivən[‡].

²⁷ Meinai yo yakpəh nəpəhyen nini-ərhav-preyen narimnar fam yame Kughen rorkeikei.

²⁸ “Takasərig əmiə mine narmamə yamə mine Nanmin kape Kughen rimnərhə-pən əriə ye kwermimə. Takasarha huvə tuk nəməhuak kape Kughen rəmhen kin yermamə kape narha-huvəyen tuk kafan sipsip, meinai Kughen rimivəh əriə kin nitaw Yesu Yermaru.

²⁹ Yakwirkun ta mə jakəta irəmiə, kini ai narmamə yamə mine kisəmhen kin kuri aparū minə tukhauə tuk əmiə misəs əmiə - sipsip minə kape Kughen.

³⁰ Kini kimiə tiksın tukhauə mhaukrekin nəfrakisien mə tukhavi-ta narmamə kape Yesu minə khakwasig kin əriə.

³¹ !Ror pən, takasəkeikei masərig əmiə! Rikimiə tukraməsik mə ye newk kisəsə, yimipəh nəpəhyen norien kwirig kimi əmiə yenpig-yenpig mine yenaiyu, kini mamasək tuk əmiə.

³² “Kini taktəkun ai, yakamərhə-pən əmiə ye kwermi Kughen; rikimiə tukraməsik nəgkiarien kin niuvəyen kafan. Nəgkiarien a ror əmiə nakhaskai mavəhsi-pən niuvəyen kimi narmamə kape Kughen minə fam.

³³ Rikik ripəh nəkrəhyen kin nautə uə neipən kape yermamə pisin.

³⁴ Kimiə nakwənharkun ta mə yo pisin əmə yakaməmhawək tuk naha nhagin yame yo mine kafak narmamə minə yaksəkwakwə kin.

³⁵ Naha nhagin yame yakamor, yakamhajoun əmiə kin mə takasəkeikei misor wok mhavəh mane tuk nasituyen ye yavən has minə. Rikitawə tukraməsik nəgkiarien yame Yesu Yermaru rimini mīmə, ‘Nivəhsi-pənien rapita nivəhyen.’ ”

³⁶ Pol rəgkiar fam, kasənimkur misəhuak.

³⁷ Kini iriə misasək pik misəker-pən ye Pol masəkei kimin misəowia kin.

³⁸ Khakwasig kin misəriwək mhavən miseriaji a rao ikin. Rikiriə rarkwəpir mhawor Pol rimini mə iriə tukpəh min nisəmien in tuk nipig kirik.

21

Pol rimə tukrivən Jerusalem

¹ Yimisaowia-ta kin əriə, mhavən ye rao mhavirə mhavən atuətuk apa ye tanə kirik kamni kimə Kos. Kəni rikwamer kin, yakhavirə mhavən ye tanə kirik kamni kimə Roj. Mhatərhav min aikin, mhauə min mhavhiak ye tanə kirik kamni kimə Patara.

² Aikin misəm rao kirik rimə tukrivən apa Fonisia. Yaksat-pən iran mhatərhav min.

³ Mhavirə misəm min tanə ehua kirik kamni kimə Saepras, mhakurao pihui. Mhavirə mamhavən Siria. Mhavhiak apa Taea mə tukpik-ta narimnar ye nəkwai rao a.

⁴ Yaksarə aikin mhavən, misəm narmamə tiksın kape Yesu, misarə kimawə miriə miseriaji nəhuakien kirikiana. Kini Nanmin kape Kughen rəgkiar kimi əriə mə tukhavən misor kwirig kimi Pol mə tukripəh nivənien apa Jerusalem.

⁵ Yaksarə miseriaji nəhuakien kirikiana ror infamien, yakhatərhav mharpin mamhavən. Kini narmamə minə aikin kape Yesu mine kapəriə narmamə minə kamhakwasig kin əmawə mhauə ye nikar-kar tahik. Aikin, yaksənimkur misəhuak kwis.

⁶ Kini misəowia kin əmawə minə. Yakhavən min ye rao a; kini iriə kharerig-pə iməriə ikin.

⁷ Kini rao ritərhav Taea maiyu muə Toleme. Yakhavhiak, mhavən misəm nəməhuak minə. Masəmir kimawə miriə nipig kirikiana.

⁸ Kəni rikwamer kin, yakhatərhav min mhavirə mhavən, mhavhiak apa Sisaria. Mhavən imei kwən kirik nhagin e Filip. In yermamə kape narkuraoyen mini-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Kupan, in kirik ye narmamə seven yamə mine kasasitu ye aposol minə.*

⁹ Kafan nipiakwəskəh kuas, khapəh hanə nisarkurəkien. Iriə a profet minə.

¹⁰ Yaksarə aikin nipig tiksın, profet kirik, nhagin e Agabus, risi-pən apa Judia muə.

¹¹ Muə, məm əmawə kini mirəh kətəut kape Pol, mərkis atuk kwermi mine niyun kin, mīmə, “Nanmin kape Kughen ramni mīmə, ‘Kwən e, kafan e kətəut, namehuə kape nəmə Isrel minə apa Jerusalem taksərkiš-ətərəkien in məneikin, misərhə-pən in ye kwermi nəmə Rom.’ ”†

¹² Yaksərig nəgkiarien a, kimawə nəmə iku yaksəkeikei kimi Pol mə tukripəh nivənien apa Jerusalem.

‡ **20:26:** Pol ramni min ye Wok 18:6 “Tukmə Kughen rivəhsi-pən narpinien kimi əmiə, mərig kapəmiə atuk.” **20:28:** 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4 **20:29:** Mat 7:15; Jon 10:12 **20:31:** 1 Tes 2:11 **20:34:** 1 Kor 9:11-12 **20:34:** Wok 18:3; 1 Tes 2:9 **21:4:** Wok 20:23 * **21:8:** Kivəh-si haktə narmamə minə a ye Wok 6:1-7. **21:10:** Wok 11:28 † **21:11:** Profet e Agabus ramor rəmhen kin profet minə kupən, mor drama kirik yame ror nuhpikien, kini ai, mhoprai-pən kimi narmamə. Əmru Fas King 11:29-39, Ezekiel 4:3, mine Aes 20:2-4.

¹³ Mərig Pol rimə, “Kimiə naksasək, rikik rarkwəpır. Mərig, səmru, yakpəh niginiən tuk nivəniən ye kalabus tuk niniyən nhag Yesu Yermaru. Kini yakeighan kin mə jakmhə tukun apa Jerusalem.”

¹⁴ Yakhani-əhu pawk Pol, mərig in rapəh nipəhyen. Kini yaksəpəh, mhamə, “Kimawə yaksəhuak mhamə tukror rəmhen kin yame Yesu Yermaru rorkeikei.”

¹⁵ Kini ai, yaksor apnəpenə tuk nitərhavyen məriwək mhaue Jerusalem.

¹⁶ Nəmə Sisaria tiksın kape Yesu minə khakwasig kin əmawə. Mhakir əmawə mhavən imei yemə Saepras kirik nhagin e Nason. In yermamə kirik yame rimnəkupən mikwasig kin Yesu. Yaksapır ye nəkwai nimə kafan.

Pol rivan Jerusalem

¹⁷ Yakhavən mhatərhav-pən Jerusalem, nəmahuak minə kisəm əmawə, rikiriə ragien.

¹⁸ Kəni rikwamer kin, kimawə Pol yakhavən misəm Jemes. Elda minə kape niməhuak kasəmir min aikin.

¹⁹ Pol rərer mini vi vi əriə kini məvsao kin narimnar fam əgkəp a ye kafan nəriwəkin yame Kughen rimnor kimi nəmə tanə pisin pisin minə.

²⁰ Kisərig nəgkiariən a kape Pol, khavəh-si haktə nhag Kughen. Mhani-pən tuk Pol mhamə, “Piak. Əm-ru. Taktəkun ai nəmə Isrel kisəmhen kin taosen ripsaah khani nəfrakisien ye Yesu, kini iriə fam min khaskai tuk nırapətəkin-tim-tim-ien loa kape Moses.

²¹ Kwəsərig ta nəvsaoyen kin ik mə ik nakamhajoun nəmə Isrel yamə mine kasarə ye tanə pisin pisin mə tuksəpəh loa kape Moses. Masərig min mə ik nakamni-pən tuk əriə mə tukhapəh nisəsıg-pənien nipikwariən kapəriə minə. Kini mhapəh nharaptəkinien narəyen kape nəmə Isrel.

²² Iriə tuksərig mə nakuaue ta. ?Tukshawor-pən iran mine?

²³ Rhuvə mə takor nəkwai-mawə. Əm-ru, narmamə kuas kasəmirə ikin e kwəharpen ta nətərigien kirik kapəriə kimi Kughen. ‡

²⁴ Tikianakwamer, takikwasig kin əriə mivəh nimri nar miragh minə kape sakrefaes, kini naksor sakrefaes tuk nəspirien əmiə miriə, mə iriə tukharkun nisəkis-tayen nikwəneriə, rəri-pən loa kapətawə. Pəh kəm kirkun mə ik nakaməri-pən fam loa kapətawə. Mə nəgkiariən yame kamni iram, neikwəyen fam.

²⁵ Mərig ye nikarin kape nəmə tanə pisin pisin minə e yamə mine kwənhani-ta nəfrakisien ye Yesu, kitawə kwəsher-pən ta nəkwəkwə kirik kimi əriə mhani-əhrav-pən nəgkiariən kapətawə. Mhani mhamə tukhapəh nisənien nəviginien yame kamoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Mhapəh nisənien nitə. Mhapəh nisənien nar miragh yame kaməvit-əpni, meinai nitawin raməmir hanə ye nipran. Mhapəh nisor-haspən-ien kimi nipiraovin.”§

²⁶ Kəni rikwamer kin, Pol rikir nəmə minə a, mhavən mə tuksor apnəpenə tuk sakrefaes tuk nəspirien. Kini Pol rivan ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen mini-əsah-pən ye nipig yame tuksor infamien ye nəspirien kapəriə, kini pris tukrıvaan əru atuə kin kapəriə narmiragh minə.

Nəmə Isrel kharaptəkin Pol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen

²⁷ İpakə nipig seven a kape nəspirien ror infamien, nəmə Isrel tiksın yamə mine kimnhatərhav Tarki mhaue ye Nimə Ehuə kape Kughen misəm Pol. Misor narmamə kisasar mhani-hah Pol, khavən mharaptəkin in

²⁸ misokrən apomh mhamə, “! Ah! ! Nəmə Isrel! Sasitu. Kwən e in e yame in ramarkurao ikin minə mamhajoun narmamə mamor əriə kamhani hah ətawə. Mamor narmamə khapəh nhasaiyen loa kape Moses mine Nimə Ehuə kape Kughen. Kini taktəkun ai rikir nəmə Gris tiksın mhaue ye nəkwai nimə e kapətawə kasor kwənmhan rhakə e raməmkimik.”*

²⁹ (Kamhani məknakin meinai kupən kimisəm yemə Efesas a, nhagin e Trofimas, rameriwək iriu Pol apa yerkwau. Kini khamə-ta mə Pol rimikir in muə ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen).

³⁰ Nəgkiariən a ror nəmə Jerusalem kisasar misaiyu mhaue mharaptəkin Pol, mhauekin mhatərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen. Taktəkun əmə pris minə kisətapig ye nəkwai nimə a.

21:13: Wok 20:24 21:19: Wok 15:12 21:20: Wok 15:1,5 ‡ 21:23: Promis e kimisor kamni kimə “Nasiraet promes” rəmhen kin yame Pol rimnor ye Wok 18:18. 21:24: Nam 6:1-20; Wok 18:18 § 21:25: Nəkwəkwə kimnharai raməmir ye Wok 15:23-29. 21:26: 1 Kor 9:20 * 21:28: Kamni-əhu mə narmamə pəh nien mə kwənəraus kape nəmə Isrel tukhapəh nisauru-pənien ye nima ehuə kape Kughen. 21:29: Wok 20:4

³¹ Mhamə tukshopni Pol. Kini əmə aikin, yamehuə kape mobael minə kape nəmə Rom rərig nəsaoyen mə kasor norien hah ehua kirik apa Jerusalem.

³² Taktəkun əmə yamehuə kape mobael minə a rikir mobael minə mine namehuə minə kapəria, misaiyu mhavən tuk narmamə minə a. Narmamə minə a kisəm yamehuə kape mobael mine kafan narmamə minə; kini kisəpəh nhauhyen Pol.

³³ Kini yamehuə kape mobael minə a ruə ipakə tuk Pol mini-pən tuk mobael minə mə tukharaptərekin in. Mharkwəji in kin jen kiraru. Kini in raiyoh-pən əria mīmə, “?Naha e yermamə? ?Rimnor naha?”

³⁴ Kini narmamə a kisokrən apomh. Tiksin kamhəni nar kirik; kini tiksin kamhəni nar pinsin. Kasokrən pik, yamehuə kape mobael ripəh nəmien nəfrakisien. Mini-pən tuk mobael minə mə tukharəh Pol mhavən ye nəkwai nimə kape mobael.

³⁵ Khakir Pol misəriwək, ipakə əmə kiseriaji kwəruə. Narmamə kamhasig-sig pik əria minə, ror pən mobael minə kimnharəh-si haktə Pol mharəh mhavən.

³⁶ Narmamə minə kimnhakwasig kin əria masokrən apomh mhamə, “!Shopni! !Shopni!”†

Pol ramni-ərhav nəmien kafan

³⁷ Ipakə əmə mobael minə kharəh Pol misauru-pən imə, in raiyoh-pən yamehuə kape mobael minə mīmə, “?To yakəgkiar kəskəh kimik uə?”

Kini yamehuə ai rakur mīmə, “?Rhawor? ?Ik nakirkun niniyen nəgkiarien kape nəmə Gris?”

³⁸ Yakməta mə ik yemə Ijip a yame apa kupən rimnərer mamni-hah gavman. Kwasig ikin mamkir narmamə fo taosen mamhauh narmamə, mamhavən misarə apa ye tipəvsik.”

³⁹ Mərig Pol rini-pən tukun mīmə, “Nikam. Yo, yemə Isrel. Yimnharha apa yerkwənu ehua a Tasas, ye provins a Silisia. Pəh yo, pəh yakəgkiar kimi narmamə minə a.”

⁴⁰ Kini yamehuə kape mobael minə a reighan kin. Kini Pol rərer aikin, mini-əhu əria mə tukhapim. Kini khapim, in rəgkiar kimi əria ye nəgkiarien kape nəmə Isrel mīmə,

22

¹ “Piak minə mine tatə minə, takasəkeikei misətarig kin yo. Pəh jakni kafak nərigien kimi əmia.”

² Kini iriə kisərig in raməgkiar ye nəgkiarien atuatur kapəria, khapim apis-apis.

Kini Pol rimə,

³ “Yo yemə Isrel kirik. Yimnarha apa yerkwənu a Tasas ye provins a Silisia. Mərig yimnehuə ye yerkwənu e Jerusalem. Kwən a Gamaliel rimnhajoun yo ye Loa kape riptawə minə mə jakəri-pən atuatur. Kini ye nipig ai yimnəsanin tuk norien narimnar yame Kughen rorkeikei rəmhen kin əmia m-fam e taktəkun.

⁴ Apa kupən, yimnamuh narmamə yamə mine kasəri-pən Swatuk kape Yesu Yermaru, mamhopni əria. Yimnamraptərekin narman mine nipiraovin maməhi-pən əria ye kalabus.

⁵ Nəgkiarien e, hae pris mine narmamə kape kaonsel minə kharkun nhaniyen mə nəfrakisien; meinai nipig kirik, kimnhavəhsi-pə nəkwəkwə kirik mhamə jakvəh mivən apa Damaskes mivəhsi-pən kimi namə Isrel aikin mə yakuaə mə jakraptərekin narmamə kape Yesu minə mhakir əria mhauə e Jerusalem mə tukuh əria.

⁶ “Nipig a, yimnaməri-pən swatuk a muə ipakə tuk Damaskes, kini ipakə tuk yerkwəiha, taktəkun əmə, yimnamə nikhakien risi-pən ye napuə mēsia-pen-pə yo.

⁷ Yakmir meiwaiyu, kini mərig nəgkiarien kirik rimini-pə tuk yo mīmə, ‘!Sol !Sol! ?Rhawor nakamor ahah pə məkneikin kimi Yo?’

⁸ “Kini yaknaiyoh-pən In mīmə, ‘Yermaru. ?Ik pa en?’ Kini In rini-pə tuk yo mīmə, ‘Yo Yesu e, yemə Nasaret, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.’

⁹ Kini narmamə yamə mine kimnhakwasig kin yo ye swatuk kisəm əmə nikhakien a, mərig khapəh nisərigien nəgkiarien kape yermamə ai yame raməgkiar kimi yo.

¹⁰ Kini yimnaiyoh-pən In mīmə, ‘Yermaru. ?Jakhawor pən iran mine?’ Kini Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mīmə, ‘Hekimter, mivən apa Damaskes. Ikin en, tukni-pre mə takhawor pən iran mine.’

¹¹ “Nikhakien a rimnəsia-pen pik nimrik, mor nimrik ripis. Kini narmamə yamə mine kamhakwasig kin yo khavəh kwermik mhakir yo mhavən Damaskes.*

¹² “Aikin a, kwən kirik aikin nhagin e Ananaes. In raməri-pən huvə Loa kapətaəwə. Kini nəmə Isrel aikin kamhasiai pik in.

¹³ In ruə marer ipakə tuk yo, mīmə, ‘Piak Sol, !Nimrim tukrhuvə min!’ Ye nipig əmə min ai, nimrik rimahuvə min. Kini yakəm in.

† 21:36: Narmamə kimisokrən ye Pol məknakin rəmhen kin in e kimnokrən ye Yesu ye Luk 23:18. 21:38: Wok 5:36-37

22:3: Wok 5:34

22:4: Wok 8:3

*

22:11: Kaməvsao kin narimnar minə e ye Wok 9:2-5.

¹⁴ “Kini in rimə, ‘Kughen kape kaha minə kapətawə In rimirpen-ta ik mə ik takirkun narimnar yamə mine In rorkeikei. Kini mə ik takəm Yermamə Atuatuk a kafan, kini mərig nəgkiarien kafan.

¹⁵ Takaməkeikei mivən mini-ərhav tuk narmamə m-fam narimnar yame ik nimnəm mamərig.

¹⁶ Takpəh niwhinien. Hekimter, məhuak kimi Yesu, mor baptaes, mipəh pəh rəspir təvhagə hah kafam.’

¹⁷ “Kini yəkmərerig-pə min muə Jerusalem, mivən məhuak ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini məm nəmrərəhavyen kirik.

¹⁸ Məm Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mimə, ‘!Hai miren! Məta aihuua Jerusalem. Meinai nəmə iku tukhani neikuəyen ye nəgkiarien kafam yame nakamni irak.’

¹⁹ “Kini yimini-pən tukun mimə, ‘Yermaru. Iriə kharkun huvə mə in apa kupən yo yimnamvən ye nəkwai nimə kape nufuginien kapəriə mamrəptərəkin narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iram, mamuh əriə.

²⁰ Kini nipig kimnarkwhopni kwən a Steven, nitawin raiyu meinai in ramn-ərəhav Ik, mərig yo min yimnamərer kimawə miriə, kini rikik rimnagian tukun. Kini yo yimnamarha huvə tuk sot kape narmamə kimisarkwhopni in.’

²¹ “Mərig Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mimə, ‘Təkvən. Yo yakamher-pən kin ik isok mə təkvən tuk nəmə tanə pisin pisin minə.’ ”†

Nəmə Jerusalem kimnhamə tukshopni Pol

²² Kini narmamə aikin kisətarig huvə kin nəgkiarien kape Pol məhavən miseriaji nəgkiarien infamien kafan. Mərig kisərig nəgkiarien a, kisokrən ehuə mhamə, ‘!Shopni in! Kwən a ripəh nəmhenien mə tukramragh.”

²³ Aikin, kisokrən apomh, misəpəkiək-ta kin sot kapəriə misərəsuun kin nimokru.

²⁴ Kini yemehua kape mobael kape nəmə Rom rimini-pən tuk mobael mine mə tukharəh Pol məhavən imei mobael. Kini mini-pən tuk əriə mə tukserkis-ərkis Pol mə in tukrini-ərəhav mimə rhawor nəmə Isrel kamhani hah pik məkneikin in.

²⁵ Kasarkis-ətarəkin hanə in, mə tukserkis-ərkis in, kini Pol rini-pən tuk yamehua kape mobael kirik yame ramərer ipakə mimə, ‘!Eh! Yo yemə Rom e. Ripəh natuatukien mə tukərkis-ərkis yemə Rom kirik yame kipəh hanə nəmien mə in rimnor nar has kirik.”

²⁶ Yamehua a kape mobael rərig nəgkiarien a, mivən mini-əsaah-pən iran tuk yermaru kape mobael. Kini mimə, ‘!Eh! ?Naha e nakamər? Kwən a in yemə Rom atuatuk.”

²⁷ Kini yermaru a ruə məm Pol. Maiyoh-pən in mimə, ‘!Eh! ?Takni huvə mə ik yemə Rom əfrakis uə?”

Kini Pol reighan kin.

²⁸ Kini yermaru a rini-pən tukun mimə, “? Rhawor? Yo yimnərok mane ehuə tuk neighanien kin yo mə jakuə yo yemə Rom.”

Mərig Pol rini mimə, “Rimik in yemə Rom. Ror məkneikin, yo yemə Rom.”

²⁹ Taktakun əmə mobael rərig nəgkiarien a, mivən mini-əsaah-pən iran tuk yermaru kape mobael a rirkun mə Pol in yemə Rom, migin pik meinai in ruəkwəji-ta Pol kin jen.

Pol ramərer ye nimri kaonsel

³⁰ Kəni rikwamer kin, yermaru kape mobael rorkeikei mə tukrərig atuatuk mə rhawor nəmə Isrel kamhani hah Pol məknakin, kini rher-pən nəgkiarien kimi jif pris minə mine narmamə kape kaonsel minə mə tukhauə kirikianə. Kirisin-ta jen yame kimirkwəji Pol kin, kikir, kavən kərip in ramərer ye nimri kaonsel.

23

¹ Kini Pol rarha tim tim ye narmamə kape kaonsel, kini mimə, “Yo minə tiksın. Yakaməm norien kafak mə ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun, yo yorwok atuatuk kape Kughen ye nimri Kughen.”

² Pol rəgkiar məknakin, kini hae pris e Ananaeas rini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə tuk Pol mə tukəsəsik nəkwan.

³ Mərig Pol rimini-pən tukun mimə, “Nikam. Ik yarpəkao kikir;* Kughen tukrəsik ik. ?Rhawor? Nakamkwəta eikin e mə takəkir yo ye Loa kapətawə, mərig nimini mə kikir tukrəsik yo, naknakəpir ta Loa en!”

22:18: Wok 9:29-30

22:19: Wok 8:3; 26:9-11

† 22:21: Kirai narimnar e ye Wok 7:54-8:1.

22:25: Wok

16:37

22:29: Wok 16:38

23:2: Jon 18:22-23

* 23:3: Nəgkiarien kape Gris ramni mə Pol rimini-pən tuk hae

pris a Ananaeas mimə, “Ik nəkəmhen kin kapier kimnəspir-ta mərig rəmkimik hanə.” Mərig niprai nəgkiarien a rimə, “Ik yarpəkao kikir.”

23:3: Mat 23:27

⁴ Kini narmamə yamə mine kasərer ipakə tuk Pol khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Takpəh nəgkiar-hah-yen kimi hae pris e kape Kughen.”

⁵ Kini Pol rimə, “Yo minə tiksin. Yakirkun mə Nəkwəkwə kape Kughen ramni mima, ‘Takhapəh nisəgkiar-has-pəniən kimi yermaru kapəmiə;’ (Eks 22:28) mərig yimipəh nirkunien mə kwən a in hae pris.”

⁶ Kini Pol rəm əriə mirkun mə iriə tiksin Sadusi minə, kini tiksin Farisi minə, rokrən ehua kin əriə mima, “Yo minə tiksin. Yo Farisi kirik. Kini rimik mine ripik minə, iriə Farisi minə min. Mərig kamərip yo e ye nimri mirh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhamhə, tukhamragh min.”

⁷ Pol rəgkiar məknakin, taktəkun əmə Farisi minə mine Sadusi minə kasotgoh kimi əriə minə. Kini narmamə kape kaonsel a kasowhai kiraru.

⁸ Meinai Sadusi minə khamə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to khapəh nhamragh-minien. Iriə mhamə agelo rirkək mine nanmin rirkək. Mərig Farisi minə kamhani mə nar misir a, irisir nəfrakisien.

⁹ Nəgkiarien kapəriə ramhaktə. Kisokrən apomh. Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses yamə mine iriə Farisi minə, kimishekimter mhani skai mhamə, “Kimawə yakhapəh nisəmien mə kwən e rimnor nar kirik yame rapəh nəmhenien. ?Tukmə ror nanmin uə agelo kirik rimauə məkkiar kim in uə?”

¹⁰ Kini kisotgoh pik, kini mhauh əriə minə. Yermaru a kape mobael rəm rikin rimnəsik mə narmamə taksəpik Pol, kini rini-pən tuk mobael minə kafan mə tukhavən mharəh Pol mharerig mhauə min imei mobael minə.

¹¹ Yenpig, Yesu Yermaru ritərhav-pə tuk Pol mini-pən tukun mima, “Pol. Takpəh niginiən. Nakwəni-ərhav ta Yo eikin e Jerusalem, kini ik takaməkeikei mivən apa Rom mor min məknəkin.”

Nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni Pol

¹² Kini rikwamer kin, nəmə Isrel tiksin kisəkwətə kirik mamharai mhun mə tukshopni Pol. Kini mhani kwis mə taksəpəh nəviginien mine ninimien, miseriaji nipig yame tukshopni Pol iran.

¹³ Narmamə yamə mine kamharai mhun nəgkiarien a, rapita foti.

¹⁴ Kini mhavən tuk jif pris minə mine nəmehua mine kape nəmə Isrel mhani-pən tuk əriə mhamə, “Yakwənhani kwis ta mə jaksəpəh nəviginien miseriaji nipig yame jakshopni Pol iran.

¹⁵ Kimiə mine narmamə kape kaonsel minə taksher-pən nəgkiarien kimi yermaru kape mobael minə misaiyoh pən in mə tukrikir Pol muə pəh rərer min ye nimrimia. Meikuə ye yermaru a mə naksorkeikei mə taksəm əpu min Pol. Pəh kimawə jakasəmir ye swatuk maseito kin in tukramua ye swatuk, kini yakshopni in.”

¹⁶ Mərig nukwai Pol rimnərig nəvsaoyen kin, rarar mivən imei mobael minə mini-əsah-pən tuk Pol.

¹⁷ Kini Pol rokrən kin yamehua kape mobael kirik mini-pən tukun maməkeikei kimin mima, “Takikir pikwarien e mivən kimi yermaru kape mobael minə. In ravəh nəgkiarien kirik mə tukrini-ərhav-pən tukun.”

¹⁸ Məkneikin yamehua a rikir pikwarien a mivən kimi yermaru kape mobael minə. Kini mima, “Kwən e Pol, yame raməmir ye kalabus, rimnaiyoh yo mə jakikir pikwarien e muə məm ik. Meinai in ravəh nəgkiarien kirik tukrini-pre tuk ik.”

¹⁹ Kini yermaru a kape mobael rəturəm-pən kimi pikwarien a miravən iriu pisin əmə. Kini rayiyo-pən mima, “?Nakmə takni-pə naha tuk yo?”

²⁰ In rimə, “Nəmə Isrel kwənnharai mhun ta nəgkiarien kirik mə tukianəkwamir, kisaiyoh-pre ik mə ik takikir Pol mivən ye kaonsel kapəriə. Mə tukseikuə iram mə iriə kisorkeikei mə taksəm əpu min Pol.

²¹ Mərig yakamaiyoh ik mə takpəh norien nəkwairiə, meinai iriə tiksin, rapita foti, kaserkwaig ye nikar swatuk mamhawhin mə tukshopni in. Kwənhani kwis ta mə taksəpəh nəviginien mine ninimien miseriaji nipig yame tukshopni Pol iran. Kasərer matuk maseito kin əmə ik mə takor nəkwairiə.”

²² Kini yermaru kape mobael a rimnor kwirig kimi pikwarien a mini-pən tukun mima, “Takpəh nini-ərhavyen tuk narmamə mə ik nimini-pə nəgkiarien a tuk yo.” Kini in mher-pən kin in ramvən.

Yermaru kape mobael rher-pən kin Pol apa Sisaria

²³ Kini yamehua kape mobael minə a rokrən kin yamehua kafan kiraru mini-pən tuk əriu mima, “Kimiru takravən mwəfugin nukwao kirik kape mobael minə. Mobael yamə mine

kaseriwək əmə, iriə fam 200; mine mobael kape kwenhao minə iriə fam 200, mine mobael yamə mine kasəkwətə ye hos, iriə fam seventi. Taksor apnəpenə tuk nīvəniēn apa Sisaria ye naen klok yenaiyu.

²⁴ Misor apnəpenə ye hos tiksīn kape Pol mə in tukramvən huvə muə tuk gavman a Filiks.”

²⁵ Kini yermaru kape mobael a rirai nəkwəkwə kirik mivəhsi-pən kimi yamehuə mir a miravən kin gavman a. Nəkwəkwə a ramni mīmə,

²⁶ Filiks, yakamni “Rhuṽə” tuk ik. Ik yamehuə əfrah.

Yo Klodias Lisias, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimik.

²⁷ Kwən e Pol, nəmə Isrel kwənharaptərəkīn ta, ipakə əmə kishopni in. Mərig yo yimnərig nəvsaoyen kin mə in yemə Rom atuutuk, kini yimnhavən kimawə kafak mobael minə mharəhsi-ta in tuk əriə mhavəh miragh in.

²⁸ Yakmīmə jakəm-ru mə rhawor e kamhani hah in. Kini yo yimik mivən ye kaonsel kapəriə.

²⁹ Məm mə in rimipəh norien nar hah kirik yame to rimhə tukun, uə yame tukvəhsi-pən in tukun ye kalabus. Kasəgkiar-əgkiar əmə tuk narəyen kapəriə.

³⁰ Mərig kwasig ikin, yimnərig nəvsaoyen kin mə nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni in, məkneikin, yimnher-pre kin kimik. Kini mini-pən tuk tikmir minə kafan mə tukhauə mhani kapəriə nərigien tuk ik.

In əmə e nəgkiariēn kafak.

³¹ Məkneikin, mobael minə kasor nəkwai yermaru kape mobael. Yenpig, khakir Pol mhavən miseriəji yerkwānu kirik kamni kimə Antipatris.

³² Kani rikwamer kin, mobael minə yamə mine kisaiyu ye hos iriə pisin əmə khakir in mhavən. Mərig mobael minə tiksīn kharerig mamhavən iməriə ikin.

³³ Kini iriə a khakir in mhavən apa Sisaria, kini mhavəhsi-pən nəkwəkwə a kimi gavman a Filiks, kini misərəhu-pən Pol ye kwermīn.

³⁴ Gavman a rəvheikin nəkwəkwə a maiyoh-pən Pol mīmə, “?Ik yemə hiə?” Nipig rərig mə Pol rimatərhav a Silisia,

³⁵ rini-pən mīmə, “Pəh khawhin tikmir minə kafam tukhauə eikin e, kini en, jakərig kafam, məkir.” Kini mini-pən tuk kafan mobael minə mə tukhavəhsi-pən Pol ye nimə kape gavman kamni kimə, “Nimə ehua kape King Herod.” Mharaptərəkīn in apaikin.

24

Pol rimnərər ye nimri Filiks

¹ Nipig kirkirip ruə mivən, kini hae pris a, Ananias, rəsok prah iriə namehuə minə tiksīn kape nəmə Isrel, mine loea kirik nhagin e Tetalas, khauə Sisaria. Khauə, mhatərhav-pə, misərər ye nimri gavman a Filiks. Kini mamhani hah norien kape Pol.

² Misokran kin Pol rīvən imə, kini kwən ai Tetalas ramni hah pən Pol kimi Filiks, mamni mīmə, “Filiks, ik yamehuə əfrah. Ik nakamkir tanə kapətaṽə ye nirkunien huvə kafam, ror pən kitawə kisarə ye nəmərīnuyen ror tu. Ik nakamərəhu atuutuk nimraghien eikin e.

³ Nipig fam, narmamə m-fam rikiriə ramagien tuk ik, masəgnəgin ik.

⁴ Yakpəh norkeikeiyen mə jakoriah pik ik, jakəgkiar kəskəh əmə, nakəterig kin.

⁵ Kimawə yakwəsəm ta mə kwən a Pol in yemə has kirik. In nuknei norien has ripsaah. Ramarkurao ye tanə minə, mamor nəmə Isrel minə kasotgoh kimi əriə minə. In yamehuə kirik kape nəhuakien eikuə e kape yemə Nasaret ai Yesu.

⁶ In mamarkut mə tukror Nimə Ehuə kape Kughen rəmkimik ye nimri Kughen. Məkneikin, kimawə yakharaptərəkīn.

⁷ Mərig yamehuə kape mobael minə e Lusias, rimivəhsi-ta ye kwermimawə. Mher-pə kin nəgkiariēn kimi tikmir minə kafan mə tukhauə masəm ik.*

⁸ Kini tukmə nakaiyoh-pən Pol kin norien kafan, takəm mə nəgkiariēn kapəmaṽə rəfrakis.”

⁹ Məkneikin nəmə Isrel kamharpin nəgkiariēn a, mamhani mhamə, “Nəgkiariēn a in nəfrakisien.”

¹⁰ Kini ai, gavman a rəwhan kapən kapə kin Pol mə tukrəgkiar. Kini Pol rimə, “Yemehua. Yakirkun huvə mə newk ripsaah ruauə muavən ta, nakaməkir nəmə eikin e. Ror pən, rikik ragien pik tuk nini-preyen norien kafak.

¹¹ Rimar əmə tuk ik tuk nəmien mə nipig tṽelef e ruauə muavən ta, yimnhaktə fiak mivən Jerusalem mə jakəhuak.

¹² Nəmə Isrel a khapəh nisəmien mə yakamotgoh kimawə narmamə tiksin ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Mhapəh nisəmien mə yo yakaməvi niehmaa kape narmamə ye nəkwai nim kape nofuginien minə kape nəmə Isrel mine yerkwanu minə.

¹³ Kini khapəh nishajoun-atuatukien kimik mə nəgkiarien yame kamni irak ai taktəkun in nəfrakisien, meinai in neikwəyen.

¹⁴ Mərig yo yakamni-pre tuk ik mə, yakikwasig kin Swatuk kape Yesu, yame nəmə Isrel kamhani mə in nəhuakien eikua, mərig yakaməhuak əfrah kimi Kughen kape kaha minə kapəməwə. Kini yakamni nəfrakisien min ye Loa kape Moses mine profet minə fam min.

¹⁵ Kini yakamərhəhu-pən nərigien kafak kimi Kughen rəmhen kin yame nəmə eikin e rikiriə raməsik, mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhəmha-ta, tukhamragh min - iriə yamə mine kisatuatuk mine yamə mine khapəh nisatuatukien.

¹⁶ Ror pən, nipig m-fam yakamarkut tuk norien narimnar yame ratuatuk ye nimri Kughen mine narmamə.

¹⁷ “Newk ripsaah ruauə muavən ta, yakuauə e Jerusalem, mivəh mane mə jakvəhsi-pən kimi yavən has minə, mivəh min nimri nar miragh minə kape sakrefaes.

¹⁸ Nəmə Isrel e kimnhauə misəm yo yakaməmīr hanə ye Nimə Ehuə kape Kughen, mamor sakrefaes tuk nəspirien. Narmamə khapəh nhapsaahyen kimawə miriə; notgohyen rirkək.

¹⁹ Ye nipig a, nəmə Isrel tiksin yame kimnhatərhav Tarki masəmīr ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Kini tukmə kimə tukni hah yo, iriə atuatuk əmə tukasəkeikei mhaue mhanipre nəgkiarien irak tuk ik.

²⁰ Uə rhuve mə narmamə minə e tukhani-ərhav-pre naha nhagin rahas yame kimisəm irak ye nipig yame yimnərer ye nimri kaonsel.

²¹ Nəgkiarien kirik rirkək irak, nar kirikianə əmə: Yimnərer yerkirirə mokrapomh mīmə, ‘Kamərip yo ye nimri mirh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhəmha ta, tukhamragh min.’ ”

²² Kini gavman a Filiks, in ruirkun huvə Swatuk kape Yesu, marar mətapig kin nəkwatəyen mīmə, “Tukmə yermaru kape mobael a Lisias ruə, kini en, yo jakakir.”

²³ Kini marar mimi-pən tuk yamehuə kape mobael yame ramarha tuk Pol mīmə, “Takaməm Pol, mərig takəta ye in minə tiksin pəh khauə mhavəhsi-pən narimnar yame raməkəkwə kin.”

²⁴ Nipig tiksin ruə mivən, Filiks rikir piraovin kafan, Drusila, mirauə. Pian a in pian Isrel. Kini Filiks rini-pən tuk əriə mə tukharəh Pol mhaue. Pol raməvsao kin nhatətəyen ye Yesu Kristo, in ramətərig kin.

²⁵ Kini Pol raməvhag kin narəyen yame ratuatuk, mine norien kape yermamə ramar-maru ye nərigien kafan mine norien kafan, mine nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran. Filiks rərig, migin pik, kini mīmə, “!Nəmhen! Tərhav. Tukmə yakorkeikei, jakokrən min kin ik.”

²⁶ Rigin pawk kin nəgkiarien kape Pol, mərig rikin raməsik mə Pol tukrivəhsi-pən mane kirik kimin, pəh tukririsin in, ror pən, rokrən kin Pol nipig ripsaah. Ruə, mawəgkiar iriu min.

²⁷ Newk kiraru ruə mivən, Filiks reiwaiyu ye gavman, kini yermamə kirik nhagin e Posias Festas rhaktə mivəh tamhekin. Mərig nipig Filiks rəta ye gavman, in ripəh Pol raməmīr ye kalabus meinai rorkeikei mə tukror nəmə Isrel rikiriə ragien tukun.

25

Pol rimini-pən tuk Festas mə tukrərer ye nimri Sisa

¹ Festas rimivəh tamhek Filiks, kini nipig kisisər ruə mivən, kini Festas ritərhav Sisaria mivən Jerusalem.

² Ikin a, jif pris minə mine namehuə minə kape nəmə Isrel khauə mamhani-hah-pən Pol kimi Festas,

³ misaiyoh-pən in mə tukrasitu irəriə mher-pə kin Pol apa Jerusalem. Iriə kimnharai mhun ta nəgkiarien kirik mə tukasəmīr ye swatuk maseito kin Pol ruə ye swatuk, kini kishopni.

⁴ Mərig Festas rimə, “Pol raməmīr ye kalabus apa Sisaria. Kini pəh nien mə tuktu, yakrerig mivən apaikin.

⁵ Hapəh kapəmiə namehuə minə khakwasig kin yo. Tukmə kwən a rimnor nar hah əfrakis kirik, pəh iriə tukhani-pə nəgkiarien iran tuk yo apaikin.”

⁶ Kini Festas rarə apaikin mipəh napitayen nipig eit uə ten, marar, muə Sisaria. Kəni rikwamer kin, rivən mamkwəta apa ye nəkwai nimə kape kot. Mini-pən tuk əriə mə tukhakir Pol mhauə imə.

⁷ Nəmə Isrel yamə mine kimnhəterhav Jerusalem kasəmir min, misərer rao rao kin Pol. Mamhani-hah pik in. Mərig khapəh nishajoun-atuatukien mə nəgkiarien yame kimnhani iran in nəfrakisien, meinai in neikwəyen.

⁸ Kini Pol rini kafan norien mimə, “Yakpəh nakapirien loa kirik kape nəmə Isrel; uə kape yermaru kapətawə Sisa, kini mipəh noriahyen Nimə Ehuə kape Kughen.”

⁹ Mərig Festas rorkeikei mə nəmə Isrel tuksorkeikei in, kini raiyoh-pən Pol mimə, “?Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətarig kin əriə kisəvsao kin norien kafam apaikin, kini yakəkir əmhen uə?”

¹⁰ Mərig Pol rimə, “Yakamərer ye kot kape nəmə Rom ai taktəkun. Ratuatuk mə kot e in e tukrakir yo. Ik nakwirkun-ta mə yo yakpəh nor-has-pəniən kimi nəmə Isrel.

¹¹ Tukmə kasəm mə yimnakapir loa kirik ratuatuk mə to yakmhə tukun, nəmhen, pəh yakmhə tukun. Mərig tukmə nəgkiarien yame nəmə Isrel kamhani irak ror neikuəyen kin, rapəh natuatukien mə yermamə kirik tukrivəhsi-pən yo ye kwermirə. Pəh yo yakərer ye nimri Sisa, yermaru kape nəmə Rom.”

¹² Kini Festas rarar magkiar kəskəh kimi namehuə tiksin kape kot. Kwasig ikin, rini-pən tuk Pol mimə, “Nakmə takvən mərərer ye nimri Sisa, nəmhen. !Nakirkun nivəniən məm Sisa!”

Festas raiyoh King Agripa mə tukshawor ye Pol

¹³ Nipig tiksin ruə mivən, King Agripa mine kafan kakə Benis, iriū kirauə Sisaria mə tukwəm Festas, mirəni vi vi in.

¹⁴ Misarə nipig tiksin, kini Festas raməvsao kimi king kin nəgkiarien yame kimnhani ye Pol. Mamni mimə, “Kwən kirik e ramarə eikin e, yame yamehuə a Filiks rimnəpəh in raməmir ye kalabus.

¹⁵ Kini nipig yakvən apa Jerusalem, jif pris minə, mine namehuə kape nəmə Isrel kimnhani-hah-pə in kimi yo. Misaiyoh yo mə jakni-ərhav narpinien kafan.

¹⁶ Mərig yo yakamni-pən tuk əriə mimə, ‘Pəh nien mə norien en kapəmauə nəmə Rom mə kimawə jakseighan-pən apnapig əmə kin yermamə ye kwermi tikmir kafan minə. Pəh kwən a tukrərer kupən irəriə, mini atuatuk nəgkiarien yame kamhani iran.’

¹⁷ Kwasig ikin, iriə khauə mhatərhav-pə eikin e, yakpəh niwəhinien, mətarig kin nəgkiarien yame kamhani iran. Kəni rikwamir əmə kin, yimnəhitə ye kot, mini mimə tukhakir Pol mhauə.

¹⁸ Məneikin, tikmir kafan minə kishekimter, kini rikik raməsik mə iriə tukhani mhamə in ramor norien hah kirik. Mərig, nikam. Khapəh nhaniyen.

¹⁹ Iriə kimisəgkiar-əgkiar əmə ye nəhuakien kapəriə, mine yermamə kirik yame ruahmə ta, nhagin e Yesu. Pol rimə yermamə ai in rimamragh min.

²⁰ Yakeinein mə jakhawor məkir narimnar minə a. Ror pən, yimnaiyoh-pən Pol mimə, “?Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətarig kin əriə kisəvsao kin norien kafam apaikin, kini yakəkir əmhen uə?”

²¹ Mərig Pol raiyoh-pə yo mə jakher-pən kin in rivən apa Rom kimi Sisa, pəh in tukrakir. Ror pən yimipəh Pol raməmir ye kalabus meriaji yakvəh nipig tuk nher-pəniən kin kimi Sisa.”

²² Kini King Agripa rini-pən tuk Festas mimə, “Yo min yakorkeikei mə jakərig nəgkiarien kape kwən a.”

Kini Festas rimə, “Nəmhen. Tikianakwamer, nakətarig kin in.”

Pol rimnərer ye nimri King Agripa

²³ Kəni rikwamer kin, Agripa mine Benis kirauə ye kwənmhan yame kasor kot ikin. Kini namehuə yamə mine kasarmaru ye mobael minə, mine namehuə minə khapsaah kape yerkwənu a kimnhakwasig kin, masor norien ehuə minə kape nisaiyen Agripa mine Benis. Kini Festas rimə tukhakir Pol mhauə imə.

²⁴ Kini mimə, “King Agripa, mine kimiə fam yamə mine naksəkwəta eikin e. Nakasəm kwən e yame nəmə Isrel eikin e mine nəmə Isrel apa Jerusalem min kamhani-hah-pə pik in tuk yo, misokrən mhamə, ‘Ripəh natuatukien mə kwən e tukramragh.’

²⁵ Mərig yakpəh nəmien nar kirik yame in rimnor mə in tukraməkeikei mimə tukun. Mərig in raiyoh-pə yo mə tukrivən apa Rom mərərer ye nimri Sisa, kini yimneighan kin mə jakher-pən kin apa Rom.

²⁶ Mærig nægkiarien iran rirkək mə to yakni-pən tuk Sisa. Ror pən, King Agripa, yakamərip in ye nimir, mine ye nimri narmamə minə e, mə taksəm apu norien kafan, mə tukasəm nægkiarien kirik yame jakwəhsi-pən kimi Sisa.

²⁷ Yakamərig mə tukmə kiraptərəkin yermamə kirik, mærig kipəh nini-atuatukien nægkiarien iran, ripəh natuatukien mə tuksher-pən kin in kimi Sisa."

26

Pol raməgkiar ye nimri yermaru a King Agripa

¹ Kini Agripa rini-pən tuk Pol mimə, "Taktəkun ai, nakirkun niniyen nikar nægkiarien yame kamni iram."

² Kini Pol rini-əhu əriə mə tukhapim, mamni-ərhav nikar nægkiarien mimə,

³ "King Agripa. Ririk ragien pik mə yakamərer ye nimir ai taktəkun, mə jakni atuatuk nægkiarien yame kamhani irak,

⁴ meinai ik nakirkun huvə narəyen kapəməwə nəmə Isrel mine narimnar yame kamotgoh tukun. Ror pən, yakmə jakaiyoh mə nərigien kafam tukrapomh tuk nərigien nægkiarien kafak.

⁵ "Nəmə Isrel kharkun huvə norien kafak, ririkakun ye nipig yimnarkəskəh hanə, mamarə kimawə narimnə imak ikin, muə meriaji-pə nipig yimnamarə Jerusalem.

⁶ Kwənharkun ta yo tu, kini tukmə rikiriə ragien, kharkun nhani-ərhavyen mhamə yo Farisi kirik, ririkakun ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun. Kimawə Farisi minə, yaksəri-pən huvə loa kape nəhuakien kapəməwə, rapita narmamə minə tiksın.

⁷ Kini taktəkun ai yakamərer ye nimri mirh meinai yo yakaməəhu nərigien kafak ye nægkiarien yame Kughen rimnor kupən kimi kaha minə kapəməwə.

⁸ Yenpig mine yeraan, kwənəraus tuelef kapəməwə minə kasəhuak kimi Kughen miseito kin nægkiarien a kape Kughen tukritərhav-pə. King Agripa, meinai yakaməəhu məkneikin nərigien kafak, nəmə Isrel a kamhani hah yo.

⁹ !Kimiə! ?Rhawor rəutən pik tuk əmiə tuk niniyen nəfrakisien mə Kughen rirkun norien yermamə yame rimamhə rimragh min?

¹⁰ Apa kupən, yo min yimnəm mə ratuatuk tuk norien narimnar mətapig kin nhag yemə Nasaret a Yesu.

¹¹ In e norien kafak yame yimnor apa Jerusalem. Jif pris minə kwənhavəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə jakvən məhi-pən narmamə khapsaah kape Kughen khavən ye kalabus. Kini nipig kisəkir əriə mə tukhamhə, yo min yakamni mə tukuh əriə.

¹² Nipig rehua yimnarkuraə ye niməhuak minə kape nəmə Isrel mivəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak minə, mamarkut mə jakarar ye nərigien kapəriə, mə jakor əriə khani hah Yesu. Yimnaməməkin pik əriə, mivən min apa yerkwənu isok minə mə jakuh min əriə apaikin."

Pol raməvsao kin in mə rimauə mirkun Yesu Kristo

(Wok 9:1-19; 22:6-16)

¹³ Kini Pol rimə, "Mærig nipig kirik, yimavən min apa Damaskes mə jakor min norien a. Jif pris minə kwənhawəhs-ipə nehuəyen kimi yo mə jakvən apaikin, mhani skai-pə min tuk yo mə jakaməkeiki mivən mor məkna.

¹⁴ King Agripa, ye nipig a, yerkwəiha, yimnaməriwək ye swatuk, məm nikhakien kirik ye napuə rəsia-pen yo mine kafak narmamə minə. Nikhakien a raməsiaə pik rapita mirh.

¹⁵ Kini kimawə m-fam yakhamir ye swatuk. Kini yakərig nægkiarien kirik ye nægkiarien kape nəmə Isrel ramni mimə, 'Sol. Sol. ?Rhawor nakamor rahas pə məkneikin kimi Yo? Norien a ramoriah əmə ik. Ik nakamhen kin kau yame tukmə khai kin nai esrə, kini ruh nai a rirerig-pən, mhai atuk əmə min in.'

¹⁶ "Kini yakaiyoh-pən in mimə, 'Yermaru, Ik pa en?' Kini Yesu Yermaru rimə, 'Yo Yesu e, yame ik nakamor aha pə kimi Yo.

¹⁷ Mærig takhekimter mærer. Yakaurə tuk ik məkneikin mə jakvəh-si haktə ik mə ik takuə yor atuə kin kafak. Takaməkeiki mivən mini-ərhav nar e nimnəm ai taktəkun kimi narmamə, mine narimnar yame jakhajoun ik kin.

¹⁸ Yo jakvəh-si ta ik ye kwermi nəmə Isrel, mine ye kwermi nəmə tanə pisin pisin minə. Jakher-pən kin ik takvən mini-ərhav-pən Yo tuk əriə.

¹⁹ Takaməkeiki məhitə ye nirkunien kapəriə, pəh kisarar ye nərigien kapəriə, misəta ye nəpignəpien, mhauə ye nikhakien. Kini misəta ye kwermi Setan, mhauə tuk Kughen, pəh tukhani nəfrakisien irak, pəh Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəriə, kasarə iriə narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə.' "

¹⁹ Kini Pol rirpən mīmā, “King Agripa, yo yakamor narimnar yamə mine Kughen ramor kimi yo ye narmərəhavyen a.

²⁰ Yimavən məkupən tuk nəmā Damaskes, kwasig ikin yimavən tuk nəmā Jerusalem, mine nəmā Judia, mine nəmā tana pisin pisin minā, maməvhag kimi əriā mē tukasəkeikei misarar ye nərigen kapəriā tuk təvhagə hah, mħauə tuk Kughen. Mə narmamə tuksəm norien kapəriā, kharkun mə kwəsarar əfrakis ye nərigen kapəriā tuk təvhagə hah.

²¹ Ror pən, nipig yimnaməmir ye Nīmā Ehuə kape Kughen, nəmā Isrel kisarar mħauə mħarəptərəkən yo, misarkut mə tukshopni yo.

²² Mərig Kughen ramasitu irak ye nipig fam meriaji-pə ai taktəkun, ror pən, yakamni-ərhav Yesu ye nīmri narmamə kimi namehuə minə mine narmamə apnapig minə. Nəgkiarien yame yakamni in əmə min e profet minə mine Moses kimnhani-ərhav apa kupən mħamə tukruə. Kimnhani mħamə,

²³ ‘Kristo a tukraməkeikei mamərig rahas ye nīpran, mivən, mīmħə. Kini meinai in tukrəkupən mamragh min ye nīmħəyən, in tukrhajoun nikhakien kimi nəmā Isrel mine nəmā tana pisin pisin min.’ ”

(Aesea 42:6; 49:6)

²⁴ Pol raməgkiar hanə, kini Festas rirəptərəkən nəgkiarien kafan, marar mokrən apomh mīmā, “!Pol! !Ik nakamenoeno en! Nimmor pik skul en mor kapəm kapə rameno-eno.”

²⁵ Mərig Pol rini-pən tukun mīmā, “Yamehuə kafak. Yəkpəh neno-enoyen. Nəgkiarien yame mine yakamni kisatuatuk əmə, kini misəfrakis.

²⁶ Yakamətgah tuk nəgkiarien kimi King Agripa, meinai yəkirəkun mə in ruərkun-ta narimnar minə a. In rimivəh fam nəgkiarien minə a. Pəh nien mə nar kirik yame kimnor kerkwaig kin.

²⁷ King, ?ik nakamni nəfrakisien ye nəgkiarien kape profet minə uə? Yəkirəkun mə ik nakamni nəfrakisien irəriā.”

²⁸ Mərig King Agripa rarar mini-pən tuk Pol mīmā, “!Ei! ?Ik nakamarkut kimi yo ye nipig kwəkwə e mə takvi yo yakuə Kristin uə?”

²⁹ Mərig Pol rini-pən tukun mīmā, “Nar apnapig mə nipig kwəkwə uə nipig apomh, mərig yo yakaməhuak kimi Kughen mə pəh nien mə ik pisin əmə, mərig kimiā m-fam yamə mine nakasərig kin nəgkiarien kafak ai taktəkun, taksor rəmhen kin yo ye narimnar fam. Mərig jen əmə, yəkpəh norkeikeiyen mə tikarkwəji əmiā kin jen rəmhen kin yame kimnor irak.”

³⁰ Pol rəgkiar fam, kini King Agripa mine Festas mine Benis mine narmamə yamə mine kasəkwəta iriā miriā, kisarar,

³¹ mħatərəhəv mħani tuk əriā minə mħamə, “Kwən a ripəh norien nar has kirik mə to rimħə tukun, uə tukvəhsi-pən in ye kalabus tukun.”

³² Kini King Agripa rini-pən tuk Festas mīmā, “Ripi mə kwən a ripipəh nipini-yen mə tukrərər ye nīmri Sisa, kipiħarisin in ai taktəkun.”

27

Pol rirərhav Sisaria, mivən Rom

¹ Kini kimini ta mə jakhəvən apa Rom, * kimikir Pol mine narmamə tiksın min yamə mine kwərpəptərəkən-ta əriā, kivəhsi-pən əriā ye kwermi yamehuə kape mobael minə kirik, nhagin e Julias. Kafan e mobael minə kamni kimə, “Mobael kape Sisa.”

² Rao kirik rimatərəhəv apa Adramitiam, muə, mamor apnəpənə mə tukrivən mivhiak apa yerkwənu minə Tarki ipakə tuk nīkar-kar tahik. Kini yimnhəvən ye rao a mħavirə. Kini yemə Masedonia kirik rimikwasig kin əmawə. Nhagin e Aristakas. Iman apa Tesalonaeka.

³ Kəni rikwamer kin, yimnhəvhiak min apa Saedon. Kini Julias a, rimnor huvə pən kimi Pol, kini meighaan kin mə tukrivhiak məm in minə tiksın apaikin, mə iriā tuksasitu iran.

⁴ Kini ai yimisarar, mħatərəhəv min mħavirə. Yimnhərhəpikin nīmətag, kini mħakurəo-pən ye tanə a Saepras, mħəvən ye tahik yame rəmərinu.

⁵ Yimnhakurəo-pən iruə ye tanə mir a Silisia mine Pamfilia, kini mħəvhiak apa yerkwənu a Maera ye provins a Lisia.

⁶ Ikin aikin a, yamehuə kape mobael minə rimnəm rao kirik yame rimatərəhəv apa yerkwənu a Aleksandria, mamvən apa Rom†. Kini rivəhsi-pən əmawə ye rao a.

⁷ Kini yəkhəviri min, mərig nipig fam rao a ramaiyu mar, nipig rehuə ramarkut pik tuk nivhiakien ipakə tuk yerkwənu a Nidas. Aikin a, nīmətag rehuə pik, mamətapig kin əmawə, yimiseinein nhəvhiakien. Aikin, yimisarar, misaiyu mħəvən ye tanə a Krit. Misaiyu, mħakurəo ye kwənħhaan a Salmone, misaiyu pirə ye nīkarin pən.

26:23: Luk 24:44-47; 1 Kor 15:20 * 27:1: Rom in yerkwənu ehuə kirik apa tanə a Itali. 27:2: Wok 19:29 † 27:6: Nəgkiarien kape Girs ramni mə rao a ramvən apa ye provins Itali. Rom in yerkwənu kirik ye provins Itali.

⁸Yimvsaiyu ipakə tuk nikar-kar tahik; yimisarkut pik, mærig yakhavhiak ikin kirik kamni kimə “Ikin rəmærinu ikin,” yame ipakə tuk yerkwanu a Lasea.

⁹Kimawə yimisoriah nipig ripsaah, kini nipig kape tahik raməsəso iran ruauə ipakə.[‡] Kini Pol ramor kwirig kimi narmamə minə mimə,

¹⁰“Yo minə tiksin. Yakəm yakirkun mə tukmə kitawə khavirə pik, nimətag ehuə ravən, rao tukrəmæteih, mə mine narmamə mine narimnar tuksəmnim.”

¹¹Mærig yamehuə kape mobael minə ripəh nətərig-pikien kin Pol, mamətərig əmə kin kapten kape rao mine yermamə e kafan a rao.

¹²Kini nikar-kar tahik a, rahas tuk nivhiakien aikin ye nipig kape nimətag. Ror pən, iriə khapsaah khamə kimawə jakhavirə mamhavən misarkut tuk nivhiakien apa tanə a Krit. Kwənmhan kirik aikin rəmærinu ikin, kamni kimə Finiks. Nəpag nimri tanə a ramor nəkwən kiraru ye tahik rimivhiak ikin: Kirik rivaag-pən ye nikarin pihui ikin; kirik rivaag-pən ye nikarin prah ikin.

Nimətag ehuə ruh əria

¹³Kini nimətag kirik risi-pihui mamavən, ripəh nehuə-pikien. Kini kisəm, khamə tuksəri-pən nərigien kapəriə, mhavi haktə angka, mhavirə misaiyu ipakə tuk nikar-kar tahik apa Krit.

¹⁴Kini ripəh norien tu, nimətag ehuə kirik ravən. Nimətag a kamni kimə, “Notis.” Nimətag a risi-fiak

¹⁵mirəh əmawə, kini muh rao. Kini rao reinein naiyuyen mirəhpikin nimətag. Yaksəpəh, misəta ye nimətag rirəh əmawə mivən.

¹⁶Kini yimnhakurao ye kwaji tanə a kamni kimə Kaoda, ye nikarin pihui. Aikin a yimiserkwaig kaskah, misarkut pik tuk nhavi-təəkienin kwaji bot kape rao ehuə a,

¹⁷mærig narmamə kape rao minə kisarkut pik, mharəh-si haktə kwaji bot a ye nəkwai rao ehuə, mharəh nərəus, miseiwaiyu-pən ye nəkwai rao ehuə a apa ye tanə, mharkwaji kwaji bot. Mhagin pik, meinai iruə ye tanə a Sirtis, tahik ripəh nəmnimien. Khamə ta-mə rao tukrirəhpikin nipakir. Ror pən, kharəhsi-əhu sel kape rao, mhapəh nimətag ramrəh əmə rao mamvən.

¹⁸Kəni rikwamer kin, nimətag rimoh pik əmawə, yimisarakikin-pən narimnar yamə mine rao rampik ye nəkwai tahik.

¹⁹Kəni rikwamer min kin, kimsarakikin narimnar kape rao rəmhen kin nərəus minə ye nəkwai tahik.

²⁰Kini nimətag a rimnamavən nipig ripsaah, mipəh norien infamien. Yimnhapəh nisəmien mirh. Mine yenaiyu minə, yimnhapəh nisəmien kəmhau minə. Kini kimawə yaksərig yakhamə to yakhapəh nhamraghien.

²¹Ye nipig a, kimawə fam yimnhapəh nisəviginien nipig ripsaah, kini Pol rimnərer ye nimrimawə mimə, “Yo minə tiksin. To nakpisərig nəgkiarien kafak misəkupən, kini mipihapəh nisəpəhyen tanə a Krit, to kipihipəh nisarəyen ye nahasien e. Narimnar ye nəkwai rao to riplamswin huvə əmə.

²²Mærig taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə mimə rikimiə tukrihuvə əmə. To kitawə kirik ripəh nimhəyen. Rao əmə e tukrahas.

²³Səm-ru. Yenaiyu e, kafak Kughen, yame yakaməhuak kimin, rimnher-pə kin agelo kirik kafan rimauə məm yo

²⁴mamni-pə tuk yo mimə, ‘Pol, takpəh niginien. Takaməkeikei mivən mærer ye nimri Sisa. Kughen, rikin ragien mə tukrivəh miragh narmamə fam yamə minə kasarə kimiə miriə ye nəkwai rao, meinai In rhuvə pik.’”

²⁵Kini Pol rimə, “Yo minə tiksin, takhapəh nhaginien. Yo yakamni nəfrakisien ye Kughen mimə, narimnar yamə mine agelo a rimini tukror nəfrakisien kin.

²⁶Mærig kupən ikin, nimətag tukraməkeikei mirəh rao kapətawə mivhiak ye tanə kirik, məwhan-pən ye nikar-kar tahik.”

Kimnhavhiak ye tanə kirik

²⁷Yimisara ye nahasien a miseriaji nipig fotin, nimətag ramrəh rao ye tahik a kamni kimə “Mediterenian.”[§] Kini yenpig əru, narmamə kape rao minə khamə ta-mə rao ravhiak ipakə tuk nikar-kar tahik.

[‡] 27:9: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Yakvəsapita nipig kape nəviginien ehuə e kamni kimə, ‘Yom Kipir.’” (Nipran rima, “Nipig kape niviyen nita, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhaga hah.”) Kiraptəəkən nəviginien ehuə a ye makuə e Oktoba. Kwasig ikin ye nəviginien a, nipig kape nimətag. 27:24: Wok 23:11 27:26: Wok 28:1 § 27:27: Tahik a, nhag pisin e kimə “Adriatik.”

²⁸ Kimnharuk-pən nar kirik yame ripam ye nərəus misarkwəhu kin ye nəkwai tahik mə tuksəm-ru mə rəmnim uə rətəpeika. Kini misəm mə rəmnim rəmhen kin toti seven meta. Misaiyu kəskəh, misəm mə rəmnim rəmhen kin twenti eit meta.

²⁹ Kini kimnhagin pik, mhamə rao a tukrirəhpikin kapier. Kini kharəh angka iriə kuas, misarkwəhu kin apa ye kwasig ye rao. Kini masəhuak kimi kapəriə kughen minə mə tukriiraan aihuaa əmə.

³⁰ Kini narmamə kape rao minə kisarkut mə tuksap ta kin rao ehua a. Knimnhavi kwaji bot reiwaiyu, maseikuə mhamə tukhavən əmə misarkwəhu kin angka tiksın apa kupən ye rao ehua.

³¹ Mərig Pol rini-pən tuk yamehua kape mobael minə mine mobael kafan minə mimə, “Tukmə narmamə minə a khapəh nisəmriyen ye nəkwai rao ehua e, Kughen tukripəh nivəh-miraghien ətawə.”

³² Ror pən, mobael minə kimnhavən misəraru nərəus ye kwaji bot a, rimavən mirəkək.

³³ Ipakə əmə riraan, kini Pol raməkeikei kimi əriə mimə tukasəkeikei misəvin. Mamni mimə, “Nipig fotin ruauə ta muavən, kimiə nakamhagin pik, misatuakəm, masəpəh nəvinien.

³⁴ Ror pən yakaməkeikei kimi əmiə m-fam mə taktəkun ai takasəkeikei misəvin. Meinai in a nimiraghien kapəmiə. !Səvin! To kimiə kirik ripəh nimhəyen.”

³⁵ Pol rimnəgkiar ta, kini mirəh nipar bred ye nimirə, mini vi vi Kughen tukun. Makapir, mən.

³⁶ Kini nərigien kapəriə rhuvə mən, khavən misəvin.

³⁷ Kimawə m-fam tu hundred seventy sikis ye nəkwai rao a.

³⁸ Kimisəvin rəmhen, kini mhavən, mhapi ye rhav bag flaoa* yamə minə e kamhaswin ye nəkwai rao, misarak-ərhav kin ye nəkwai tahik, mhamə rao tukrəruvəruvə min.

Rao rinahas

³⁹ Kini ruəraan, narmamə kape rao minə kisəm mə yakwənhavhiak ye tanə kirik. Mərig kiseinein mə hiə. Kini kisəm nikar-kar tahik kirik, nipakir in əmə in əmə. Kini kisərig mhamə to kharəh rao mhavən mhavhiak aikin.

⁴⁰ Kini khavən misəraru nərəus ye angka minə a kisəmnim. Kini mharisin ta nərəus yamə mine kimnərkis ətəkin niveiyə ehua kin. Kini mhavi haktə sel apa kupən, mə nimətag tukrirəh rao mivən mivhiak.

⁴¹ Mərig in aikin a, tahik ripəh nəmnimien ikin, kini kupən ye rao rimirəhpikin nipakir, meinein nikiu-kiuyen. Peao-peao ramuh kwasig ye rao, moteih-oteih.

⁴² Kini mobael minə khapəh nisorkeikeiyen mə narmamə yamə mine kimipik-pən əriə ye kalabus tukseiai misap, kini masəer matuk mə tukshopni-hopni əriə.

⁴³ Mərig yamehua kape mobael minə rorkeikei mə tukrivəh miragh Pol, kini mini-əhu nərigien kape mobael minə. Kini mini-pən tuk narmamə yamə mine kharkun neaiyen mə tuksəkupən mhaviə-viə miseiai mhavhiak.

⁴⁴ Kini mini-pən tuk narmamə tiksın aikin mimə tukharəh nipar-par nai yamə mine tahik rimnakapir-ta ye rao, miseiai kin. Ror pən kimawə fam yimnhavhiak, misarə huva.

28

Pol raməmir apa Molta

¹ Yimnavhiak, misarə huva, misərig mə tanə a kamni kimə Molta.

² Kini narmamə aikin a kimisor rhuvə-pə pik kimi əmawə. Nəhig ramip hanə, nokieyen rehue, mərig iriə kimisher nap kirik mə jaksərkəp kin, misarha huva tuk əmawə.

³ Mərig Pol rərao-pən mampik nai misə mamərakə-pən kin ye nap, mərig snek kirik yame tukmə rəs yermamə, ramhə, raməmir yerki nai misə minə a. Nap rərag, snek ai ritərhav məs kwermi Pol.

⁴ Nəmə aikin kimisəm snek a raməker-pən ye kwermi Pol, khani-pən tuk əriə minə mhamə, “Tukmə ror yermamə kape nhopniyen yermamə. Rinapita pawk tahik əsəsao, mərig kughen minə khapəh nisətayen iran mə tukramragh.”

⁵ Mərig əmə Pol rəwhan-əwhan kwermi kin snek a rier ta mimir-pən apa ye nap, mipəh noriahyen Pol.

⁶ Kini nəmə aikin khamə ta mə kwermi Pol tikrəsīs, uə Pol tukreiwaiyu məwhan mimhə. Khawhin ror tu, mərig kisəm mə nar kirik ripəh norien Pol, kini kisarar ye nərigien kapəriə mhamə, “In kughen kirik.”

* **27:38:** Nəgkiarien kape Gris ramni “grain,” in rəmhen kin flaoa, kon, mine wit. **28:2:** 2 Kor 11:27 **28:5:** Mak 16:18 **28:6:** Wok 14:11

⁷ Yimisəmir ipakə tuk imei yamehuə kape tanə a, nhagin e Publias. Kini yamehuə a ror rhuva-pə kimi əmawə. Mikir əmawə mivən ye nəkwai nimə kafan. In məm vi vi əmawə nipig kisəsər.

⁸ Mərig ye nipig a, rim yamehuə a ramhə, mamapir əmə ye kafan nikaokao. Ramokiei-okiei, mamaiyu kin nitə. Kini Pol rauru-pən ye kwənmhan kape kwən ai, mərəhu-pən kwermin iran məhuak-pən iran, mor huvə in.

⁹ Kwasig ikin, narmamə tiksin kamhamhə ye tanə a khauə tukun, kini Pol rəhuak-pən irəriə, kisəsanin.

¹⁰ Kini iriə khavəhsi-pə narimnar ripsaah kimi əmawə. Nipig yimisər apnəpənə tuk niterhavən aikin, iriə kimnhavəhsi-pə narimnar fam yame yaksorkeikei tuk nəriwəkien kapəməwə.

Pol ritərhav Molta mivən Rom

¹¹ Kimawə yimisərə makuə kisəsər ye tanə a. Kini rao kirik raməmir aikin. Kupan, rimatərhav apa Aleksandria, muə, mamerkwaig aikin ye nipig kape nimətag. Rao a, kamni kimə “Kwajikovə kiraru mir mir mir” kape kughen a Sus.” Kini yakhavən iran mhavirə.

¹² Yakhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Saerakus. Misarə apaikin nipig kisəsər.

¹³ Mhatərhav, misaiyu, mhavən, mhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Rejjam. Kəni rikwamer kin, nimətag kirik risi-pihui, mirəh rao yakhavhirə. Kəni rikwamer kin, yakhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Puteoli.

¹⁴ Aikin a, yaksəm nəməhuak tiksin. Kini iriə kisaiyoh-pə əmawə mə jaksarə kimawə miriə kape nəhuakien kirikianə. Kwasig ikin, yaksəriwak, mhavən Rom.

¹⁵ Kini nəməhuak minə apa Rom kisərig nəvsaoyen kin əmawə, kini khatərhav mhuə mə tuksəm əmawə. Khauə misəriaji yerkwanu mir a Apias Maket, mine Tri Hotel. Pol rəm əriə aikin, mini vi vi Kughen tukun. Kini rikin ramərinu min.

¹⁶ Yakhavən, mhatərhav-pən Rom, gavman reighan kin Pol mə tukramarə pisin əmə ye nimə kirik; mobael kirik ramarha tukun.

Pol raməvhag kimi narmamə apa Rom

¹⁷ Nipig kisəsər ruə mivən, Pol rokrən kin namehuə kape nəmə Isrel, mə tukhauə misəkwətə. Khauə misofugin, in rini-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksin. Yəkpəh noriahyen ətawə kirik, mipəh noriahyen narəyen kapətawə yame kaha minə kapətawə kimisərəhu kupən. Mərig kiraptəkin yo apa Jerusalem, kivəhsi-pən yo ye kwermin nəmə Rom.

¹⁸ Iriə kisəm əpu norien kafak, mhapəh nisəmien mə yimnor nar kirik yame ratuatuk mə jakmhə tukun. Mhamə natukharisin yo,

¹⁹ mərig nəmə Isrel khapəh nisorkeikeiyen. Ror məknakin, rikik ramuh mə jakaməkeikei muə mərər ye nimri Sisa, pəh in rəkir yo. Mərig yo jakpəh nini-hahyen ətawə kirik.

²⁰ Ror pən, yimnokrən kin əmiə mə takhauə misəm yo, mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə. Kimirkwəji yo kin jen meinai yakamərəhu kafak nərigien ye Kristo e yame kitawə nəmə Isrel khamə tukrivəh miragh ətawə.”

²¹ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh nhavəhyen nəkwəkwə iran kirik, yame rimasi-pən Judia. Mine kimawə kirik rirkək yame rimatərhav Judia mivəh nəvsaoyen kin ik muə, uə yame ramni-hah ik.

²² Mərig yaksorkeikei mə jaksərig nərigien kafam. Meinai yakharkun mə ikin minə fam narmamə kamhani hah nəhuakien kafam.”

²³ Aikin, narmamə minə a iriə Pol kisərəhu nipig kirik. Ye nipig a, narmamə khapsaah khauə misəm in apa iman ikin. Yenpig-enpig meriaji yenaiyu, Pol rinməvhag kimi əriə, mamni-ərhav narmaruyen kape Kughen. In mamhoprai Loa kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

²⁴ Iriə tiksin kisərig nəgkiarien kafan, mhani nəfrakisien iran. Mərig tiksin kisəpəh.

²⁵ Kini misotgoh kimi əriə minə, mhamə tuksəta ye Pol. Mərig kwasig ikin kisəta iran, Pol rini nəgkiarien infamien tuk əriə mimə, “Nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən kimi profet a Aesea mə tukriniiərhav kimi riptawə minə kupən, in ratuatuk əmə. Kughen rimini-pən tukun mimə,

²⁶ “Yuvən mini-ərhav tuk narmamə minə a mə yo Kughen yakamni mimə, “To nakasarha-kin misarha-kin pawk, mərig to nakhapəh nisəmien nipran.

Kimia to naksərig pawk, mhapəh nharkunien.

²⁷ Tuksor məknakin meinai kapəriə kapə riskai pik,

Kamhasisigin nimətirgiriə, misapir yeru.

Ror pən, to khapəh nisəmien Yo,

* 28:11: Kwajikovə mir a mir mir kape kughen a Seus nhagrii e Kastor mine Poliks.

28:18: Wok 26:31

28:19:

Wok 25:11

28:20: Wok 26:6-7

28:22: Wok 24:14

mhapəh nisərigien Yo
mhapəh nharkunien Yo

mhapəh nisararien ye nərigien kapəriə mə jakor huvə əriə.” ’ ’ ” (Aes 6:9-10)

²⁸ Kini Pol ramni mamrīrpīn mīmə, “Takasəkeikei mharkun mhamə nəgkiarīen kape swatuk yame Kughen tukrīvəh mīragh narmamə iran, Kughen rīmīvəhsi-pən kimi narmamə pəh nien mə nəmə Isrel. !Iriə a tuksətərig kin!”

²⁹ Pol rəgkiar fam, kini nəmə Isrel khatərhav, nərigien kapəriə rəwhai. Kini kisotgoh pīk kimi əriə minə tukun.[†]

³⁰ Pol ramarə ye nīmə a yame kamərok, kape newk kīraru. Morkeikei min narmamə yamə mine khauə misəm in.

³¹ In rətgha tuk nīni-ərhavyen narmaruyen kape Kughen mine nhajounien narmamə kin Yesu Kristo Yermaru, mīpəh nīpəhyen.

[†] **28:29:** Keinein mə Luk rimirai v. 29 uə nikam, meinai v. 29 rirkək ye kopi akwas tīksin kape Niutesteman.

Rom Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Rom Nəgkiarien kwəkwə kape Nəkwəkwə e Rom

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə apa taon ehua e Rom.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimini mə in rorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom, kwasig ikin ripivən apa ye kantri a Spen. Mərig kupan ikin, in tukraməkeikei mivən Jerusalem mivəhsi-pən mane tiksin yame niməhuak minə kimnhavəh-si-pən kimin kape yavən has minə. Ye niməhuak minə kape Rom, nəmə Gris khapsaah, kini nəmə Isrel khapsaah min.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Kwasig ikin Pol ramvən Rom, in rorkeikei mə iriə taksəkupən mħarkun in; kini ror pən rirai nəkwəkwə e. Nəmə Rom khapəh hanə nhavəhyen nhajounien kirik kape aposol kirik. Kini ror pən, in rorkeikei mə tukrini-ərhav swatuk atuutuk kape Kughen kape nivəh-miraghien narmamə. Kini ramni mīmə nəmə tanə pisin pisin minə mine nəmə Isrel iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə ye niməhuak kape Kughen.

Pol ramokrən huvə iriə

¹ Yo Pol, yo slef kirik kape Yesu Kristo. Kughen rimnokrən kin yo mə yo aposol kirik, kini mirpen yo mivəhsi-haktə yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə kafan.

² Nəvsaoyen Huvə e, in rimirpen a kimi ətawə kupan mini-pən tuk kafan profet yamə mine kimnharai Nəkwəkwə kape Kughen.

³⁻⁴ Nəvsaoyen huvə e raməgkiar ye Ji Kughen e Yesu Kristo Yermaru kapətawə. In rimauə yermamə kirik ye kwənərus kape King Deved. Kini Kughen rimnhajoun mə in Tini atuutuk nipig rimivəh miragh in ye nimhəyen kafan ye nəsaninien ye wok kape Nanmin Rhakə.

⁵ Kristo rimivəhsi-pə nihuvəyen mirpen yo mə yo aposol, mə jakokrən kin nəmə kantri pisin pisin minə mə tukhasiai Kristo, mħani nəfrakisien iran, kini masor nəkwan.

⁶ Kini kimia min, Kughen rimnokrən kin əmia mə kimia kape Yesu Kristo.

⁷ Kini taktakun, yakamrai nəkwəkwə e kimi əmia fam apa Rom yamə mine Kughen rorkeikei əmia, kini mokrən kin əmia mə kafan minə.

Pəh Kughen Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin kapəriu nihuvəyen mine nəmarinuyen kimia əmia.

Pol rimnorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom

⁸ Nar yame yakmə jakəkupan mini-pre tuk əmia, mə yakamni vi vi kafak Kughen ye Yesu Kristo tuk əmia m-fam meinai narmamə m-fam ye tanimtanə kimisərig nəvsaoyen kin nhatəyən kapəmia.

⁹ Yakamor pik wok yerik minə-fam tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Ji Kughen. Kini Kughen rirkun mə ye nipig m-fam yakaməhuak tuk əmia.

¹⁰ Kini yakaməhuak mə tukmə Kughen rorkeikei əfrah, In tukrəhitə ye swatuk kirik mə jakurə məm əmia.

¹¹ Yakorkeikei pik mə jakurə məm əmia mivəhsi-pre nihuvəyen kirik kape Nanmin kape Kughen kimi əmia mə taksərer tim tim.

¹² Niprai nəgkiarien e ramni mə nhatəyən kapəmia rirkun nasituyen irak, kini kafak nhatəyən rirkun nasitu-min-ien irəmia.

¹³ Piak minə mine nowinik minə, rhuvə mə takharkun mə nipig ripsaah, kafak nətarigien raməsik mə jakurə mivaag-pre kin əmia. Mərig nipig m-fam narimnar tiksin kasətapig kin yo tuk nuryen. Yakorkeikei mə kafak wok tukrikuə ye nimraghien kapəmia, rəmhen kin yame rimnor kwənkwan ye nimraghien kape nəmə kantri pisin pisin minə tiksin.

¹⁴ Nipig m-fam jakaməkeikei mini-ərhav-pən nəvsaoyen huvə kimi narmamə m-fam; iriə yamə mine iriə nəmə Gris mine nəmə kantri pisin pisin minə - iriə yamə mine kharkun nar mine yamə mine kisətwao.

¹⁵ Tuk nar ai, yakorkeikei pik mə jakni-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kimi əmia minə en Rom.

¹⁶ Yakaməgkiar məkneikin meinai yo yakpəh naurisien kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, meinai nəvsaoyen huvə in nəsaninien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə

minə fam yamə mine kishatə iran. Rimməkupan muə ye nəmə Isrel, kwasig ikin, mipiua tuk nəmə kantri minə tiksin.

¹⁷ Nəvsaoyen Huvə e ramhajoun narmamə kin swatuk mimə tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen. Swatuk e in rəhita pə, in əmə e nhatəyəyen kapətawə ye Kughen. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimri Kughen, tukhashatə iran mamharpin.”

(Hab 2:4)

Kughen niemhaa ramhai tuk norien hah minə fam

¹⁸ Mərig Kughen apa ye rao ye neai ramhajoun kafan niemhaa mor narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwən masor norien yame rapəh natuatukien. Iriə kasətapig kin nəfrakisien kape Kughen ye norien has minə kapəriə.

¹⁹ Narmamə m-fam kharkun mə Kughen rhawor pən iran mine meinai Kughen rimnor əpu In kimi narmamə m-fam.

²⁰ To narmamə khapəh nisəm-atuatukien Kughen kin nimririə. Mərig rimirikakun ye nipig In rimnor neai mine nimoptanə mine narimnar m-fam, kini narmamə m-fam kwənharkun nisəmien narimnar fam yame In rimnor kin nimririə. Ror pən, kwənharkun nisəmien kafan nəsaninien yame ramvən naunin rikək, mharkun mə nəfrakisien mə In Kughen, kini mharkun mə Kughen In rhawor pən iran mine. Tuk nar a, yermamə kirik rikək yame rikun niniyen mə in reinein mə Kughen rhawor pən iran mine.

²¹ Ror məkneikin meinai nar apnapig iriə kimnharkun Kughen kwənmopin, mərig kimnhapəh nəhsaiyen In, mhapəh nhani-vi-vi-yen In tuk narimnar yame In ramor kimi əriə. Nərigien kapəriə rimnamətəwao. Kimnhapəh nhavəhyen nətərigien huvə kirik, rəmhen kin yame kasəmir əmə ye nəpignapien.

²² Nar apnapig mə iriə kimnhani mhamə iriə kharkun nar, mərig iriə kimnhauə misətəwao,

²³ kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen yame In yerpərig; kini to ripəh nimhəyen; minharikakun minasəhuak kimi nanmi nar yamə mine kamhasigovin əmə narmamə yame tukasəkeiki mhamə tuk nipig kirik, mine nanmi nar yamə mine kamhasigovin min man minə mine nar miragh yamə mine kasəriwək mine yamə mine kaserko.

²⁴ Tuk nar ai, Kughen nimnəpəh əriə meighaan kin əriə mə tukasəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeiki mə tuksor ye niprairiə. Rimnəpəh əriə kini iriə kimisor norien has ye niprairiə yame ror naurisien.

²⁵ Kimisəpəh nəfrakisien kape Kughen mharaptəkin neikuəyen kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen mhasiai masəhuak əmə kimi narimnar yame In rimnor. Mərig pəh kitawə tukhani-vi vi Kughen ye nipig m-fam kape rerin. Amen.

²⁶ Narmamə kimisəpəh Kughen, In rimnəpəh əriə, meighaan kin əriə mə tuksəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeiki mə tuksor ye niprairiə yame ror əmə naurisien. Nar apnapig nipiraovin minə, mərig iriə kimisəpəh nəri-pənien kapəriə narman minə, masapir atuk pən tuk əriə minə; kini norien e ror pisin ye yame Kughen rimnəpəh.

²⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, narman minə kimisəpəh nipiraovin kapəriə minə, misorkeiki pik narman pisin minə. Masapir-pən atuk tuk əriə minə yame ror naurisien. Kini Kughen rimivəhsi-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə.

²⁸ Kini nar kirik min. Iriə kimnhapəh nisorkeikeiyen mə tukharkun Kughen, Kughen rimnəpəh əriə meighaan kin əriə tuk nərigien kapəriə mə tukamhavən, tukhapəh nharkunien nar kirik mə rhuvə uə rahas; meighaan kin əriə mə tuksor nar yame ripəh nəmhenien.

²⁹ Rikiriə rukwar kin norien has pisin pisin minə fam, mine norien yamə mine khapəh nisatuatukien. Kini iriə kasəptig kin nar, masarha-kin swatuk tuk noriahyen narmamə. Kini rikiriə rukwar kin norien has minə: iriə kasor jalus, iriə yhopni yermamə minə; iriə kasor narimnar yame ravi-pə niemhaa; iriə yeikuə minə; iriə kasor ahas-pən kimi narmamə; mamhani nikar narmamə;

³⁰ mamhani hah narmamə; masəməkin Kughen; masokrən ta ye narmamə; masəgkiar ausit; masarha-kin swatuk tuk norien təvhagə has yamə mine narmamə khapəh hana nharkunien. Masəsik nəkwai tatə mine mamə.

³¹ Iriə, nirkunien rikək; kamhani mə tuksor nar kirik mhapəh nisorien. Norkeikeiyen kapəriə rikək. Rikiriə ripəh nehuəyen tuk narmamə.

³² Iriə kharkun pawk nəgkarien atuatuk kape Kughen yame ramni mə narmamə yamə mine kasor norien has minə e tukasəkeiki mhamə, mərig iriə kasəkeiki ye norien has

minə a; kini masor norien has rapita. In e rikiriə ragien tuk narmamə minə tıksin yamə mine kasor min norien has minə a, kini masəkeikei kimi narmamə mə tukasor.

2

Kughen tukrəəhu narpinien tuk təvhagə hah

¹ Kimiə nakamhani mhamə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien hah. Kini mərig kimiə min, nakasor norien hah; ror pən, narpinien yame kimiə nakamhani, Kughen tukraməkeikei mivəhsi-pre min kimi əmia, kini ripəh nəmhenien mə kimiə taksəkir norien kape narmamə.

² Kitawə kharkun mə nipig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has yamə mine yimini ta, kafan nəkirien in ratuatuk əmə.

³ Ror məkneikin mə nipig kimiə taksəkir narmamə tuk nahasien kapəriə, mərig kimiə min nakasor əmə norien hah rəmhen kin əria, kini to nakhapəh nisapien nipig Kughen tukrəkir narmamə iran mivəh-si-pən narpinien kimi əria.

⁴ !Rikimiə ripəh nəsik-pikien norien kape Kughen! In ramor rhuvə pik kimi əmia, mipəh nəmakinien əmia; kini kafan nətərigien in rapomh. Mərig kimiə nakasor əmə nar apnapig ye nihuvəyen kafan. ?Nakharkun ua nikam mə In ramor norien huvə kimi əmia mə taksarar ye nətərigien kapəmia tuk norien has minə?

⁵ Mərig kapəmia kapə riskai, kini nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmia tuk norien has minə kapəmia. Kini tuk nar ai, nakasəvi niemhaa kape Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien ehuə kimi əmia ye nipig yame In tukrəkir narmamə iran ye norien atuutuk kape nəkirien kafan.

⁶ Kughen tukrivəhsi-pən kimi narmamə kirikianə kirikianə raməri-pən əmə narimnar yame kimisor.

⁷ Mivəh-si-pən nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine kasərer tim tim ye nipig mifam tuk norien nar yame ratuatuk. Narmamə minə a yame kisarkut pik tuk norien nar huvə, Kughen tukrəgnəgin əria tukun, mivəh-si-pən nisaiyen mine nimraghien rerin kimi əria.

⁸ Mərig In tukrivəhsi-pən kafan niemhaa mine narpinien kimi narmamə minə tıksin yamə mine kisarkut atuk əmə tuk tipriə, kini mamhaukreikin-pən nimeitairiə tuk nəfrakisien, masəri-pən norien has minə.

⁹ Narmamə m-fam yamə mine kasor norien has, iriə tuksarə ye nəmhayen mine nipig əutən minə. Kwnəərəus kape nar Isrel tuksəkupən mharəh-pikin nipig əutən minə a, kwasig ikin nəmə tanə pisin pisin minə.

¹⁰ Mərig Kughen tukrəgnəgin narmamə minə fam yamə mine kasor norien huvə, mivəh-si-pən nisaiyen mine nəmarinuyen kimi əria. Tukrəkupən mivəh-si-pən kimi kwənərəus kape nəmə Isrel, kwasig ikin, mamərah-pən kimi narmamə kape tanə pisin pisin minə.

¹¹ Ror məknakin meinai Kughen raməm əmhen kimi narmamə m-fam.

¹² Kughen tukror narpinien kimi nəmə kantri pisin pisin minə tuk norien has minə kapəriə, nar apnapig kimnhapəh nhavəhyen loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses. Kini Kughen tukrəkir nəmə Isrel yamə mine kamhavəh loa, mivəh-si-pən narpinien kimi əria tuk norien has minə kapəriə.

¹³ Ror məkneikin meinai pəh nien mə narmamə yame kasərig loa yame kisatuatuk ye nimri Kughen, mərig narmamə yamə mine kasor nar yame loa ramni, iriə e, Kughen tukrini mə iriə kisatuatuk ye nimrin.

¹⁴ Nəfrakisien, nəmə tanə pisin pisin minə khapəh nhavəhyen loa kape Moses. Mərig nipig kirik, kasəri-pən əmə kapəriə nətərigien masor nar yame ratuatuk, rəmhen əmə kin yame loa ramni. In e ramhajoun-pən mə loa kirik aikin yerkiria, kini iriə kharkun nar yame in ratuatuk, mine nar yame ripəh natuatukien, nar apnapig khapəh nhavəhyen loa kape Moses.

¹⁵ Iriə kharkun mə loa aikin kape Kughen in a raməmir yerkiria, meinai nipig kasor norien huvə, rikiriə raməsik mə, “Norien e rhuvə.” Kini nipig kasor norien has, rikiriə raməsik mimə, “Norien e raha.”

¹⁶ Kini nipig yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, yakamni mimə nipig kirik tukripiuə əfrakis yame Kughen tukrini mə Yesu Kristo tukrəkir narmamə mifam tuk norien kapəriə yamə mine kaməm mine nətərigien kapəriə yame ramerkwaig.

Nmə Isrel mine loa kape Moses

¹⁷ Mærig pæh yakægkiar kimi æmiæ nәмә Isrel. Nakamhani mhamә kimiә kwәnәrәus kape Isrel, kini masәtigta ye loa mimә in swatuk kape Kughen tuk nivәh-miraghien æmiә, kini masægkiar ausit mhamә kimiә æmә nakharkun Kughen, kini In rirkun pisin æmә æmiә.

¹⁸ Kini nakamhani mhamә nakwәnharkun ta naha nhagin yame Kughen rorkeikei, mhamә kimiә nakharkun swatuk yame ratuatuk huvә meinai loa kape Moses ramhajoun æmiә kin.

¹⁹ Kimiә nakamhani pik mhamә nakamhakir nimrin pis minә, mhamә nakasәsia-pen swatuk kape narmamә yamә mine kasәriwәk ikin rapignәp ikin.

²⁰ Kini nakhamә nakshajoun yәtәwao minә mine kwajikovә minә meinai kimiә e nakamhavәh loa yame nirkunien mine nәfrakisien ramәmir iran.

²¹ Rhuvә æmә nakshajoun narmamә pisin pisin minә. ? Mærig rhawor e loa ripәh nhajounien æmiә? Kimiә nakshajoun mhamә narmamә tukhapәh nisәkrәhyen. ? Mærig rhawor e naksәkrәh?

²² Kimiә nakshajoun mhamә tukpәh nәkrәhyen kin piraovin. ? Mærig rhawor e naksәkrәh kin piraovin? Naksәmәkin nanmi nar yame kamәrai kin nai. ? Mærig rhawor e naksәkrәh kin narimnar ye nimә kape nәhuakien kimi nanmi nar minә a?

²³ Naksægkiar ausit tuk loa kape Moses. ? Mærig rhawor e naksakapir loa masoriah nhag Kughen?

²⁴ In e rәmhen kin yame Nәkwәkwә kape Kughen rimini mimә,
 “! Nәмә Isrel! Nәмә kantri pisin pisin minә kamhani hah nhag Kughen tuk norien hah kapәmiә.” (Aes 52:5)

²⁵ Tukmә nakasor narimnar fam yame loa kape Moses ramni, norien kape nivәhyen nao kimi yermamә ramor nimtәtien mә kimiә narmamә kape Kughen. Mærig tukmә naksakapir loa kape Moses, norien kape nivәhyen nao kimi yermamә nipran rikәk.

²⁶ Tukmә yemә kantri pisin kirik ramәri-pән loa kape Moses, nar apnapig kipәh nivәhyen nao kimin, mærig Kughen tukrәm in mә ruauә yermamә kape Kughen rәmhen kin yame kimivәh nao kimi in.

²⁷ Nәмә kantri pisin pisin yamә mine kisәri-pән loa kape Moses, nar apnapig kipәh nivәhyen nao kimi әriә, mærig iriә tuksәkir æmiә nәмә Isrel atuatuk meinai nar apnapig kimiә nimnhavәh loa kape Moses yame kimirai, kini nar apnapig kimivәh nao kimi æmiә, mærig naksakapir loa.

²⁸ Yakamægkiar mәkneikin meinai nivәhyen nao kimi yermamә, ripәh norien mә in ruauә yemә Isrel әfrakis. Nivәhyen nao kimi yermamә pәh nien mә niprai nivәhyen nao.

²⁹ Mærig yermamә yame ravәh Kughen yerkin, yermamә e in e in yemә Isrel әfrah. Kini niprai sakomsaes rәmhen kin mә Nanmin kape Kughen ruivәhsi-ta rikin hah kape yermamә, mærig pәh nien mә loa kape Moses ravәhsi-ta rikin hah kape yermamә. Narmamә minә e, nar apnapig narmamә tukhapәh nhavәhsi-haktәyen әriә, mærig Kughen tukrivәhsi-haktә әriә.

3

Nipig m-fam Kughen ramor kafan nәgkiarien

¹ Tukmә ror yermamә kirik tukrini mimә, “? Tukmә nivәhyen nao kimi yermamә pәh nien mә niprai sakomsaes әfrah, kini rhawor e nәмә Isrel kamhani mhamә nivәhyen nao kimi yermamә in nar huvә kirik? ? Nәмә Isrel kamhavәh nehuәyen kirik rapita narmamә minә tiksин uә nikam?”

² Kini yo jakhorpin nәgkiarien mimә tukmә ik yemә Isrel kirik, Kughen tukror rhuvә pre kimik ye swatuk pisin pisin. Nar yame ramәkupan, Kughen rimnәrәhu-pән nәgkiarien atuatuk kafan ye kwermimia.

³ In nәfrakisien mә nәмә Isrel minә tiksин khapәh nisorien nәgkiarien yame iriә kamhani mhamә tuksor. Mærig norien kapәriә ripәh norien mә Kughen tukrakapir kafan nәgkiarien.

⁴ ! Nikam! Nar apnapig narmamә m-fam ye tokrei tanә kaseikua, mærig Kughen ripәh neikuәyen. Rәmhen æmә kin yame Nәkwәkwә kape Kughen ramni mimә,
 “Kughen, nipig Ik nakægkiar, nәgkiarien kafam ramhajoun mә Ik nakatuatuk.

Nipig narmamә tuksәkir kafam norien minә, tukhani mhamә Ik nimnor norien has minә, mærig Ik takapita әriә.” (Sam 51:4)

Pol rәrәhu atuatuk nәgkiarien әtәwao tiksин

⁵ Mærig tukmә ror yermamә kirik tukrini ye nәtәrigien æmә kape yermamә mimә, “Kitawә m-fam kasor norien yame ripәh natuatukien. Mærig norien has kapәtawә ramhajoun-pән mә Kughen pisin æmә ramor ratuatuk nipig m-fam. Kini tukmә norien has kapәtawә ramor

swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə In ratuatuk, ripəh natuatukien mə In tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk norien has yame kasor.”

⁶ Mərig nikam. Nəgkiarien e rətəwao. To ripipəh natuatukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk təvhagə has, to Kughen ripipəh nivəhyen swatuk tuk nivəhsi-pənien narpinien kimi narmamə m-fam ye tanimtanə.

⁷ Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Tukmə yakeikuə, kini kafak norien kape neikuəyen ramor əpu mə Kughen pisin əmə raməfrakis, kini narmamə tukhani vi vi In, meinai kharkun mə In pisin əmə ratuatuk, kini tukmə kafak norien kape neikuəyen ramor swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen, ripəh natuatukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi yo.”

⁸ Mərig yo yakamni mə tukmə narmamə kisəri-pən nəgkiarien ətəwao məkneikin, tukhani min mhamə, “Rhuə əmə - pəh kisor norien has minə mamharpin mə narmamə tuksəm mə kitawə m-fam kasor təvhagə has, khavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə in ratuatuk.” Mərig nəgkiarien e in rahas. Narmamə tiksın kamhani hah nhagik maseikuə mhamə yo yakaməri-pən nəgkiarien ətəwao minə məknakin. Kughen tukrəkir əriə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə tukun.

Yermamə kirik rikək yame ratuatuk

⁹ ?Kini rhawor? ?Kitawə tukhani naha e taktakun? ?Nakhamə ta mə Kughen tukror nihuvəyen kimi nəmə Isrel rapita nəmə ye kantri pisin pisin minə uə? Nikam. Yakwəni ta mə nəsaninien kape təvhagə hah ramarmaru ye narmamə m-fam - ye nəmə Isrel mine ye nəmə kantri pisin minə fam.

¹⁰ In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
“Yermamə kirik rikək yame ratuatuk, kirikianə əgkap rikək.

¹¹ Yermamə kirik rikək yame ravəh nirkunien;
kini yermamə kirik rikək yame ramarha-kin Kughen.

¹² Narmamə m-fam əgkap kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Kughen,
iriə kwəsarəpəh fam kin norien nəkwai Kughen,
yermamə kirik rikək yame in ramor nihuvəyen, kirikianə əgkap rikək.” (Sam 14:1-3, 53:1-3; Pri 7:20)

¹³ “Nəgkiarien kapəriə rapien rəmhen kin napienien kape nəkwai nimir kape yermamə mha yame raməkwag,
Neramə narmamə m-fam rukwar kin neikuəyen.” (Sam 5:9)

“Kakonə kape snek ramsi-pən ye nheriə.” (Sam 140:3)

¹⁴ “Nheramriə rukwar kin nher-pənien kin nar hah kimi narmamə;
kini nəgkiarien kapəriə rəukəh.” (Sam 10:7)

¹⁵ “Kasaiyu aihuua əmə tuk nhopniyen yermamə;

¹⁶ aikin minə fam yame kamhavən ikin, kasoriah narimnar, masor narmamə kasərig rahas,

¹⁷ kini iriə kaseinein swatuk kape nəmərinuyen.” (Aes 59:7)

¹⁸ “Mhapəh nhasiaiye Kughen nipig kirik.” (Sam 36:1)

¹⁹ Kitawə kharkun mimə narimnar fam yame loa e ramni in kape narmamə yame Kughen rimivəhsi-pən loa kimi əriə. Ror məknakin mimə yermamə kirik rikək yame rirkun nhorpinien nəgkiarien yame Kughen ramni. Kini narmamə m-fam ye tokrei tanə tukasəikei masərer ye nimir Kughen mimə In tukrəkir əriə.

²⁰ Ror məknakin, pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə kisatuatuk ye nimir meinai kasəri-pən loa kape Moses. Nikam. Loa ramhajoun-pən mə kitawə fam yor təvhagə hah minə.

Nhatəyəyən əmə ramor yermamə ratuatuk ye nimir Kughen

²¹ Mərig taktakun mine, Kughen rimnor əpu ta kafan swatuk mə narmamə tukhauə misatuatuk ye nimir. Swatuk e pəh nien mə nəri-pənien loa kape Moses. Nəgkiarien minə ye loa, mine nəgkiarien kape profet minə kupan kamhani-ərhav swatuk pisin kirik.

²² In e mə Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nimir nipig kishatə ye Yesu Kristo. Kini Kughen ramor məkneikin kimi narmamə m-fam yamə mine kishatə iran. Narmamə m-fam kisəm nəmhen əmə,

²³ meinai narmamə m-fam kasor təvhagə hah, kini masəvi-əkiə ye swatuk kape natuatukien kape Kughen yame rhuə makhak.

²⁴ Kini ye nihuvəyen kafan, Kughen ramni mə iriə m-fam yamə mine kishatə iran, iriə tuksatuatuk əmə ye nimir, mhaue narmamə kafan, rəri-pən nərigien kafan. Iriə khapəh

nisərokien nar kirik mimə tukhauə misatuatuk, mərig Kristo rimnərok swatuk kapəria, in e rimamhə mīrisin əria tuk təvhagə hah minə kapəria.

²⁵ Kughen rimnher-pə kin Kristo mə In sakrefaes; nitawin rimivəh narpinien mine niemhaa kape Kughen tuk təvhagə hah. Kini Kughen raməspir təvhagə hah minə kape narmamə nipig kamhəni nəfrakisien mə Kristo rimamhə tuk əria. Kughen ramor swatuk a mə tukrhajoun mə kafan norien in ratuatuk huvə, meinai ye kafan nətərigien yame rapomh, in ripəh norien narpinien tuk təvhagə hah yame narmamə kimisor kupan.

²⁶ Rimnor məknakin mə tukrhajoun ətawə taktakun mine mə norien kafan in ratuatuk. Kini Kughen atuk əmə ramni mə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, iriə kwəsatuatuk ta ye nimrin.

²⁷ Ror məknakin, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiar-ausitien tuk nar kirik yame rimnor muə in matuatuk ye nimri Kughen. ?Kini rhawor e narmamə kiseinein nisəgkiar-ausitien mhamə kimisor nar kirik mhaue misatuatuk ye nimri Kughen? Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun nari-pəniən loa muə matuatuk ye nimri Kughen. Mərig nhatətəyen əmə ramor narmamə kisatuatuk ye nimrin.

²⁸ Ror məknakin meinai kitawə kamharaptəkin tim tim nhatətəyen ramor swatuk mə narmamə kasatuatuk ye nimri Kughen, pəh nien mə nəri-pəniən nəgkiarien kape loa.

²⁹ Kughen pəh nien mə in Kughen kape nəmə Isrel əmə. In Kughen min kape nəmə tanə pisin pisin minə,

³⁰ meinai Kughen kirikianə əmə, yame In ror narmamə kisatuatuk ye nimrin ye swatuk kirikianə əmə. In e nhatətəyen kapəria. Nar apnapig mə iriə nəmə Isrel uə iriə nəmə kantri pisin pisin minə.

³¹ ?Mərig rhawor ye loa kape Moses e taktakun? ?Nakharkun mə nhatətəyen e ramor loa e in nar apnapig uə? Nikam. Mərig nipig kishatətə əmə ye Kughen, kini ye norien a, kasari-pən atuatur swatuk əfrakis kape loa.

4

Ebrahim rhatətə ye Kughen, ror pən Kughen rimnor in ratuatuk ye nimrin

¹ Ebrahim in nuknei kwənərus kape nəmə Isrel. Taksərig ru naha nhagin swatuk yame Ebrahim rimnəri-pən ror pən ruə matuatuk ye nimri Kughen.

² Kughen rimnor Ebrahim ratuatuk ye nimrin, mərig pəh nien mə ye norien huvə minə kape Ebrahim. Ripi mə norien huvə kafan in swatuk kape natuatukien, to Ebrahim rirkun nəgkiar-ausitien tukun. Mərig Ebrahim to ripəh nəgkiar ausitien tuk nar kirik

³ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
“Ebrahim rimnhatətə ye Kughen, Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.” (*Jen 15:6*)

⁴ Nipig yermamə kirik ramor wok tuk nərokien, kafan yermaru tukripəh nini-pəniən tukun mə kafan nərokien in nar kirik yame ravəhsi-pən apnapig əmə. Mərig tukraməkeikei mivəh-si-pən nərokien tuk wok kafan.

⁵ Mərig pəh nien mə kitawə tukzor wok kape Kughen mə In tukrivəhsi-pə nərokien iran kimi ətawə muə misatuatuk ye nimrin. Kitawə tukshatətə əmə ye Kughen, kini In ramor mə kitawə kwənhaue misatuatuk. Kughen pisin əmə In tukror narmamə has minə kamhaue misatuatuk ye nimrin.

⁶ King Deved in rimnəgkiar kin nar e nipig in rimnamni-ərhav mimə nihuvəyen əfrakis tukriən tuk narmamə yamə mine Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nimrin, mərig pəh nien mə ye norien huvə yame iriə kasor. In mamni mimə,

⁷ “Nihuvəyen əfrakis ramvən tuk narmamə yamə mine Kughen raməspir əria tuk norien has minə kapəria,

maməru-kin norien has kapəria.

⁸ Nihuvəyen əfrakis ramvən tuk narmamə yamə mine Kughen Yermaru ripəh nīraptəkinien təvhagə has kapəria yerkin.” (*Sam 32:1-2*)

⁹ ?Rikimiə raməsik mə nihuvəyen əfrakis raməmīr ye narmamə yamə mine kimivəh nao kimi əria, in e nəmə Isrel, uə nihuvəyen əfrakis raməmīr ye narmamə yamə mine kipəh nivəhyen nao kimi əria, in e nəmə kantri pisin pisin minə? !Əwəh! Raməmīr min ye nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yakməni ta mə Ebrahim rimnhatətə ye Kughen, Kughen rimini mə in ratuatuk ye nimrin.

¹⁰ ?Kini naha nipig yame Kughen rimini mə Ebrahim ratuatuk iran? ?Ye nipig kivəh nao kimin, uə ye nipig kimipəh hanə nivəhyen nao kimin? Kughen rimini vi vi in, kwasig ikin kipivəh nao kimin.

¹¹ Kini nipig kimivəh nao kimi Ebrahim, in rəmhen kin nımtətien yame ramhəjoun əfrakis mə yermamə in ratuatuk ye nımrı Kughen meinai rımnəhatətə ye Kughen nipig kipəh hanə nhavəhyen nao kımın. Kini ror məkneikin, pəh nien mə Ebrahim in tatə kape narmamə m-fam yamə kivəh nao kimi əriə, mərig in tatə kape narmamə m-fam yamə mine kishatətə ye Kughen. Kini Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nımrin tuk nhatətəyen kapəriə.

¹² Kini Ebrahim in tatə kape narmamə tiksın mın, iriə yame kivəh nao kimi əriə. Mərig pəh nien mə In kapəriə tatə meinai kivəh nao kimi əriə, mərig In kapəriə tatə meinai iriə mın kisəri-pən swatuk kape nhatətəyen yame kapəriə e tatə Ebrahim rımnəri-pən kupan ai kipivəh nao kımın.

¹³ Kughen rımrıpen Ebrahim mine kafan kwənərəus mın mə tokrei tanə tukruə kapəriə tuk nipig kirik. Mərig loa ripəh nien mə swatuk yame promes e tukruə mor nəfrakisien kin. Mərig tukruə mor nəfrakisien kin ye natuatukien yame ramsi-pən ye swatuk kape nhatətəyen.

¹⁴ Ror məknakin meinai rıpi mə promes rıpiuə mıpior nəfrakisien kin nipig narmamə kisəri-pən loa, rikiriə rıpiəsik mə iriə kisatuatuk ye loa; kini swatuk kape nhatətəyen rıpior nar apnapig kin, kini promes a kape Kughen nıpran rıpirkək.

¹⁵ Mərig narmamə m-fam kisakapir loa, ror mə kamhavi-pə niemhaa kape Kughen. Mərig rıpi mə loa rikək, to kipəh niniyen mə narmamə kisakapir loa.

¹⁶ Ror məkneikin, promes ramuə mor nəfrakisien kin ye nımraghien kapətawə ye swatuk kape nhatətəyen mə promes tukruə ye niəvəyən yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə, kini kitawə kharkun əfrakis mə kafan promes in kape kwənərəus mınə fam kape Ebrahim, pəh nien mə kape narmamə əmə yamə mine Kughen rımvəhsi-pən loa kape Moses kimi əriə, mərig kape narmamə mine kasəri-pən swatuk kape nhatətəyen rəmhen kin Ebrahim. In tatə kapətawə fam.

¹⁷⁻¹⁸ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə,
 “Jakor ik mə takuə nuknei kwənərəus kape kantri mınə khapsaah.” (Jen 17:5)
 Kughen rımini mə tukrivəhsi-pən mıkupni mınə tukhapsaah. Nar apnapig Ebrahim rımnəm mə promes a rəusik-əusik pik; mərig rımnəhatətə tım tım iran, meinai ruirkun mə Kughen e in e ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə yamə mine kwənəhamə, mor nar kirik yame rikin raməsik mə tukror, kini nar ai ruə məfrakis. Kughen rımvəhsi-pən promes a kimi Ebrahim mımə,
 “Kwənərəus mınə kafam tukhapsaah tukhapsaah, kini to kipəh nəvhuekin-famien əriə.”

(Jen 15:5)

Ebrahim rımini nəfrakisien ye nəgkiarien a, mə in tukruə rıpi kantri mınə khapsaah.

¹⁹ Nhatətəyen kafan rıpəh neiwaiyuyen, nar apnapig in ruirkun mə rınəhuaru natukriməh meinai kafan newk ipakə wan handred, kini muirkun mə Sera rımnəpiəhuaru, nıtip kape kwajikovə rinaukei.

²⁰ Ebrahim rımvəh nəta-əyən ye kafan nhatətəyen ye promes kape Kughen. Nəfrakisien, kafan nhatətəyen ramhaktə maməusik-əusik məmhen mın, kini mivəh-si haktə nhag Kughen.

²¹ In rımirkun huə yerkin mə Kughen ravəh nəsaninien tuk norien kafan promes tukruə mor nəfrakisien kin.

²² Ye norien a in a,

“Kughen rımini mə Ebrahim in ratuatuk ye nımrin.” (Jen 15:6)

²³ Nəgkiarien e yame ramni mə “Kughen rımini mə Ebrahim in ratuatuk ye nımrin,” kipəh nıraiye kimə kape Ebrahim pisin əmə,

²⁴ mərig kımırai mın kimə kapətawə e yamə mine Kughen tukrini mımə kitawə kisatuatuk ye nımrin, mışatətə ye Yermamə yame rımvəh miragh Yesu Yermaru kapətawə ye nımhəyən kafan.

²⁵ Kimneighan-pə kin Yesu ruə mıməhə tuk təvhagə hah mınə kapətawə, kini Kughen rımnor In rımnıragh mın ye nımhəyən mə In tukror swatuk mə kitawə tuksatuatuk ye nımrin.

5

Nəmarinuyen mine nagienien

¹ Kitawə kishatətə ye Kristo, Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ye nımrin. Ror pən, Yesu Kristo Yermaru kapətawə rımnor swatuk kimi ətawə mə kitawə kamhavəh nəmarinuyen kitawə Kughen.

² Ye nhatətəyən kapətawə, norien yame Kristo rimnor riməpik ətawə khauə ye nimri Kughen mə tukhavəh niहुवəyən yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə. Kini niहुवəyən e in e kitawə kisarə iran ai taktakun. Kini kitawə kisagien ai taktakun meinai kitawə kwənharkun huvə mə tukhavəh nehuəyən kape Kughen.

³ Kini nar kirikianə min, tukasəkeikei misagien ye nipig tukmə kamharəh-pikin nipig əutən minə, meinai kharkun mə nipig əutən minə a kasəsitə irətawə mə taksərer tim tim ye nipig kape nahasien.

⁴ Kini nipig kasərer tim tim, Kughen, rikin ramagien tuk ətawə. Kini nipig kharkun mə Kughen rikin ramagien tuk ətawə, kini kitawə kasəruhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen.

⁵ Kini narimnar yame kasəruhu-pən tim tim nətərigien kapətawə iran tukun, kharkun mə tukhauə misor nəfrakisien kin, meinai In rimivəhsi-pə Nanmin kafan kimi ətawə, kini Nanmin ravəhsi-pə norkeikeiyən kape Kughen rukwar yerkitawə.

⁶ Kini nipig yame kitawə khapəh nhavəhyen nəsaninien tuk nivəh-miraghien ətawə, ye nipig atuətuk yame Kughen rimini, Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə nəmə has yamə mine khapəh nhasiayen Kughen.

⁷ Tukmə yermamə kirik, nar apnəpig mə in yemə atuətuk kirik, kini [rirəh pikin nipig əutən kirik natukrimhə], mərig narmamə kwatiksən əmə to kharkun niseighanien kin nimraghien kapəriə tuk nivəh-miraghien in. Tukmə ror yermamə kirik tukraməkeikei mimhə min tuk nivəh-miraghien yermamə kirik yame kafan norien rhuva.

⁸ Mərig Kughen rimnhajoun kafan norkeikeiyən kimi ətawə ye norien e mimə nipig kitawə kasor hanə təvhagə hah, kini Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə.

⁹ Nitaw Kristo rimnaiyu ye nipig rimamhə tuk ətawə, Kughen rimnor ətawə kisatuətuk ye nimrin. Ror pən, kitawə kharkun huvə mə Kristo tukrivəh miragh ətawə tuk niemhaa kape Kughen yame tukritərhav-pə ye Nipig Kwasig.

¹⁰ Nipig kimnasor tikmər kitawə Kughen, nimhəyən kape Tini rimnor swatuk kimi ətawə mə tukhauə mhavəh nəmərinuyen kitawə Kughen. Kini nar e yame rhuva rapita, in e mə kitawə kwənharkun huvə mə Kughen tukrivəh miragh ətawə ye niemhaa kafan meinai Yesu Kristo ramragh ai taktakun.

¹¹ Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame rimnor ətawə khauə mhavəh nəmərinuyen kitawə Kughen, In ramor min rikitawə ramagien tuk narimnar yame Kughen ramor ye nimraghien kapətawə.

Adam rimivi-pə nimhəyən, kini Kristo ravəhsi-pə nimraghien

¹² Apa kupan, kwən e Adam rimnor təvhagə has, kini ror pən, yermamə kirikianə əmə yame rimivi-pə təvhagə ruə ye tokrei tanə. Kini təvhagə has rimivəh nimhəyən muə eikin e. Kini ror məknakin, narmamə m-fam tukasəkeikei mhamə meinai iriə m-fam kasor təvhagə hah.

¹³ Meinai narmamə kasor təvhagə has kwasig ikin Kughen ripivəhsi-pə Loa kape Moses. Mərig nipig Loa kape Moses rimnamrirkə hanə, to kipəh niniyən mə kasəkapir loa, kini Kughen rikin ripəh nəsikien kapəriə təvhagə hah minə.

¹⁴ Mərig nar apnəpig Kughen rikin ripəh nəsikien kapəriə təvhagə hah minə, narmamə yamə mine kimnisarə ye nipig kape Adam muə meriaji-pə Moses, iriə m-fam kwənhamhə. Nar apnəpig narmamə kipəh niniyən mə kimisakapir Loa rəmhen kin yame Adam rimnakapir Loa, mərig iriə mifam kwənhamhə.

Ye norien minə tiksin, Adam in rəmhen kin Kristo yame rimauə mikwasig, meinai naha nhagin yame Adam rimnor rimauə tuk narmamə mifam, rəmhen kin yame naha nhagin yame Kristo rimnor rimauə tuk narmamə mifam.

¹⁵ Mərig norien yame Kughen ramor kimi ətawə ror pisin ye norien kape nakapirien loa. Yermamə kirikianə əmə e Adam rimnəsik nəkwai Kughen mivi-pə nimhəyən tuk narmamə khapsaah. Mərig nar yame rhuva rapita, in e mə yermamə kirikianə əmə e Yesu Kristo rimnor swatuk kimi ətawə mə Kughen tukrautə-pə kin kafan niहुवəyən ehua kimi narmamə khapsaah tuk nəspirien təvhagə has kapəriə.

¹⁶ Yakamni min mimə niहुवəyən ehua kape Kughen yame In ramautə-pə kin kimi narmamə, in ror pisin əgkap ye kwənkwaie təvhagə hah kape Adam. Kwən a rimnor təvhagə hah mikirikianə əmə, Kughen rimnəkir mivəh-si-pən narpinien kimin. Mərig, nipig kitawə narmamə khapsaah kasor təvhagə has ripsaah, Kughen ravəhsi-pə əmə nar huvə kimi ətawə, kini rimnor mimə kitawə kisatuətuk ye nimrin.

¹⁷ Təvhagə hah kape yermamə kirikianə əmə e Adam rimnor nimhəyən ramarmaru ye narmamə m-fam. Mərig nar kirik min yame rehuə rapita in e nar yame yermamə

kirikianə əmə e Yesu Kristo rimmor. Narmamə m-fam yamə mine kamhavəh niहुवəyen kape Kughen yame In ramautə-pən kin kimi əria, kini mhani nəfrakisien mə Kughen tukror əria kisatuatuk ye nimirin, iriə tukhavəh nimiraghien rerin. Kini iriə Yesu Kristo tukasarmaru ye narmamə.

¹⁸ Nəfrəh. Adam rimmor təvhagə hah kirik mor swatuk kirik kimi narmamə m-fam mə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi əria. Kini ye norien kirikianə əmə min, Kristo rimmor nar atuutuk kirik, kini mor swatuk kimi narmamə mə tukhauə misatuatuk ye nimir Kughen. Natuatuken a ramor mə narmamə m-fam kharkun nhavəhyen nimiraghien rerin.

¹⁹ Narmamə khapsaah kwənhauə yor təvhagə hah minə meinai kwən a Adam rimməsik nəkwai Kughen. Mərig narmamə khapsaah tukhauə misatuatuk ye nimir Kughen meinai yermamə a Yesu Kristo rimmor nəkwai Kughen.

²⁰ Kughen rimivəh-si-pə Loa mə tukirkun niniyen mə narmamə kasəkapir pik loa. Mərig nipig kimini kimə narmamə kasəkapir pik loa, niहुवəyen yame Kughen ramautə-pə apnapig əmə kin rimauə mehuə mapita,

²¹ mə niहुवəyen tukrapita təvhagə hah. Təvhagə hah ramarmaru ye narmamə mfam mamor nimhəyen kimi əria. Mərig taktakun ai niहुवəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə ramarmaru irətawə, kini mamor narmamə kisatuatuk ye nimirin, mamhavəh nimiraghien rerin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

6

Nəsaninien kape təvhagə hah tukripəh nəruk-ətərkən-ien ətawə

¹ ? Kini ror məknakin mimə kitawə tukshaw-ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Ruhvə mə tukasəkeikei masor təvhagə hah mamharpin mə niहुवəyen kape Kughen tukrehuə min məmhen.”

² Nikam, ripəh natuatuken. Nipig nipraitawə raməkeikei kimi ətawə mə tuksor təvhagə has, kitawə tukhapəh nisorien nəkwan, rəmhen kin yame mə to yermamə kirik rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to ripəh norien nəkwan.

³ Nakharkun uə nikam mə kimnor baptaes irətawə ye nhag Yesu Kristo, kini baptaes a ramhajoun mimə kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo. Kini kwəsəpəh nimiraghien kupan kapətawə rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo.

⁴ Ror məknekin, nipig kamor baptaes irətawə, in rəmhen əmə kin yame kitawə kwənhamhə ta, kini kiminim ətawə kitawə Kristo. Kini ror məknakin mə kitawə tuksəri-pən swatuk kape nimiraghien wi, rəmhen kin yame Kughen Tatə rimivəh miragh Kristo ye nimhəyen, ye nəsaninien ehua kafan.

⁵ Kwəsəpəh nimiraghien kupan kapətawə rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo. Kini ye norien kirikianə əmə min, tuksarə ye narəyen wi kirik, rəmhen kin yamai Kughen rimivəh miragh Yesu Kristo ye nimhəyen kafan.

⁶ Kitawə kharkun mə nipig kimnəsik-pən Yesu Kristo ye nai kamarkwao kin, kimnəsik-pən min nimiraghien akwas kapətawə iriə min; ror məknakin mə taktakun ai kitawə khapəh nisorien norien has yame nipraitawə rorkeikei mə tukror. Kini təvhagə has rapəh narmaruyen irətawə,

⁷ meinai Kughen rimirisin ətawə, təvhagə hah ripəh narmaruyen irətawə rəmhen kin yame mə to yermamə kirik rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to ripəh norien nəkwan.

⁸ In rəmhen kin yame kitawə kimnhamhə kitawə Kristo, kini ror məkneikin kishatətə mə tukhamragh min kitawə min taktakun, mine ye nipig yame tukripiuə.

⁹ Kishatətə məknakin meinai kharkun mhamə Kughen rimivəh miragh Kristo ye nimhəyen kafan, to ripəh nimhə-min-ien. Nimhəyen ripəh narmaruyen iran.

¹⁰ In rimamhə mikirikianə əmə, kini ye nimhəyen kafan rimivəh-si ta nəsaninien fam kape təvhagə hah. Mərig ramragh ai taktakun, kini ye nimiraghien kafan in ramragh mə tukrivəh-si haktə nhag Kughen.

¹¹ Kini ye norien kirikianə əmə min, ye nəmien kapəmiə, təvhagə hah to ripəh niүйen nərigien kapəmiə rəmhen kin yame nar kirik rikək yame to rivi nərigien kape yermamə yame ruamhə ta. Nipran ramni mə təvhagə hah, kafan nəsaninien rikək tuk nivi-pəniyen əmiə. Mərig ye nimiraghien kapəmiə ai taktakun, taksəm əmiə minə mə naksofugin-pən ye Yesu Kristo mhamragh tuk nivəhsi-haktəyen nhag Kughen.

¹² Ror məknakin mə takhapəh niseighanien kin təvhagə hah mə tukrarmaru ye nıpraimiə yame tukrimhə tuk nıpig kirik. Takhapəh niseighanien kin mə taksor nəkwai nətərigien has yame nıpraimiə rorkeikei.

¹³ Takhapəh niseighan-min-ien kin nor-nor nıpraimiə minə mə təvhagə has tukrarmaru irəmiə naksor təvhagə has. Mərig seighaan kin nımraghien fam kapəmiə kimi Kughen, meinai kimiə e narmamə yame Kughen rimivəh-si ta əmiə ye nımhəyən məhi-pən əmiə ye nımraghien. Kini seighaan kin nor-nor nıpraimiə minə mə Kughen tukrarmaru irəmiə naksor nar yame ratuatuk ye nımri.

¹⁴ Ror məkneikin meinai təvhagə hah rıpəh narmaruyen irəmiə meinai taktakun ai, nakhapəh nısarə-ətginiyen Loa kape Moses, mərig nakasarə ətgin nihuvəyən yame Kughen ramaute-pə kin kimi ətawə.

Yor wok minə kape norien atuutuk

¹⁵ ?Kini kitawə tukshaw-ni e? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mımə, “Rhuvə. Pəh kisor norien minə, nar apnapig mə in təvhagə hah meinai Loa rıpəh narmaruyen irətawə, mərig nihuvəyən yame Kughen ramaute-pə kin kimi ətawə ramarmaru irətawə.” Nikam, rıpəh natuatukien.

¹⁶ Nakharkun uə nikam mə nıpig nakseighan-pən kin əmiə kimi yermamə kirik mə taksor nəkwən, kimiə nakhauə slef kafan. Kimiə slef kape naha yermamə yame naksor nəkwən. Swatuk kiraru mə to naksəri-pən: Ye swatuk kirik takhauə yorwok kape təvhagə hah; kini swatuk e ramvən tuk nımhəyən. Kini ye swatuk kirik min, takhauə yorwok kape norien nəkwai Kughen, kini swatuk e ramkir-pən əmiə naksatuatuk ye nımri Kughen.

¹⁷ Kitawə kamhani vi vi Kughen meinai nar apnapig nımisor yorwok kape təvhagə hah apa kupan, mərig kwasig, nımisor norien yame kimnhajoun əmiə kin ye rikimiə m-fam.

¹⁸ Kughen rıurisin əmiə ye təvhagə hah, kini təvhagə hah, kafan nəsaninien rikək tuk narmaruyen irəmiə. Kini nakwənhauə slef kape norien yamə mine kisatuatuk ye nımri Kughen.

¹⁹ Yakamni nuhpikiniyen kin slef meinai narmamə ye tokrei tanə kharkun norien kape slef; kini nətərigien kapəmiə rıpəh nəmhenien tuk nırkunien narımnar kape Kughen. Apa kupan, nımiseighan kin nor-nor nıpraimiə minə mə iriə slef kape norien yame ror naurisien, mine slef kape nahasien yame ramhaktə mamehuə. Mərig taktakun ai, seighaan kin nor-nor nıpraimiə mə iriə slef kape norien yame ratuatuk, kini takhauə narmamə yame Kughen rimnərhəuə karin əmiə mə kafan.

²⁰ Nıpig kimiə nımisor slef kape təvhagə hah, norien yame ratuatuk ye nımri Kughen rıpəh narmaruyen irəmiə.

²¹ In apa kupan nımisor norien has yamə mine naksauris kin ai taktakun mine. Kini norien has minə a rıpəh nivəhsi-preyen nihuvəyən kirik; kwənkwan in əmə e nımhəyən.

²² Mərig taktakun ai, Kughen rimirisin əmiə ye təvhagə hah, kini nakwənhauə slef minə kape norien nəkwai Kughen. Kini kwənkwai nihuvəyən yame nakamharhi ramkir-pən əmiə naksatuatuk ye nımri Kughen, mamhavəh nımraghien rerin.

²³ Ror məknakin meinai nörökien kape təvhagə hah in nımhəyən; mərig nar yame Kughen ravəhsi-pə apnapig əmə kimi ətawə, in e nımraghien rerin yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

7

Loa rıpəh narmaruyen irətawə

¹ Piak minə mine nowinik minə. Kimiə nakwənharkun norien kape loa. Loa kape Moses ramarmaru ye narmamə nıpig iriə kamhamragh əmə.

² Rəmhen kin nuhpikiniyen e yame ramni mə tukmə pıraovin kirik tukrarkurək, loa ramni mə kafan a yerman ye nıpig karamragh; mərig tukmə yerman e ruamhə, loa ramni mə pıraovin rırkun nəriwəkien.

³ Mərig tukmə kafan yerman ramragh hanə, kini rarar məməri-pən yerman pisin kirik, kamni kimə in yor təvhagə hah meinai rımnor pən kafan yerman. Mərig tukmə kafan yerman ruamhə, loa kape narkurəkien rıpəh nırapərəkkin-minien pıraovin a, kini nar apnapig məməri-pən yerman pisin, tukpəh nıniyen mə ramor pən kafan yerman yame ruamhə ta.

⁴ Piak minə mine nowinik minə. Ye norien kirikiane əmə min, kimiə nımisor kirikiane kimiə Yesu Kristo, rəmhen kin yame kimiə nakwənhamhə kimiə min ye nai kamarkwao kin. Kini nıpig nakwənhamhə, loa kape Moses rıpəh nırapərəkkin-minien əmiə ai taktakun. Kini kimiə naksəmhen kin pıraovin kirik yame kafan yerman ruamhə, kini taktakun ai in

ripəh narurəkien; kini in rirkun nəri-pənien yerman pisin kirik. Kapəmiə yerman kupan e in e Loa. Mərig taktakun ai, kimia naksəri-pən yerman pisin kirik, In e Yesu Kristo, yame Kughen rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan. Kini nakamhakwasig kin mə nimraghien kapəmiə tukror kwənkwan huvə, kini Kughen rikin ramagien tukun.

⁵ Nipig nətərig-atukien kape yermamə yame rahas ramarmaru irətawə, nətərigien has minə kapətawə ravi-pən ətawə mə tukror norien has minə ye nipraitawə. Kini nipig loa ramhajoun nar has, kini rikitawə ramvən tukun. Ror məknakin, kasor təvhagə has rehua. Kini kwənkwaiv təvhagə hah minə a, in nimhəyen əmə.

⁶ Mərig taktakun ai, kitawə khapəh nisarə-ətginiən loa kape Moses, meinai in rəmhen kin yame kitawə kwənhəmhə ye loa; loa ripəh narmaruyen irətawə e towəi minə. Kini taktakun ai, kitawə slef minə kape Kughen; mərig khapəh nisəri-pənien swatuk akwas tuk nəri-pənien loa yame kimirai; mərig kasəri-pən swatuk wi kape Nanmin kape Kughen.

Yakamarkut mə jakor nar huvə kirik; kini mərig təvhagə hah ramarkut kimi yo mə jakəpəh norien nar huvə

⁷ ?Kini kitawə tukshaw ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Loa in nar has meinai ramni-əhu norien yame rahas, kini ramor rikitawə ramvən əmə tukun.” Mərig nikam -ripəh natuatukien. Yo yakirkun əmə mə təvhagə hah rhawor pən iran minə meinai loa ramhajoun yo kin. Loa to ripipəh nini-əhuyen yo mə rikik tukripəh nəkrəhyen kin nar kirik, kini to yo yakpipəh nirkunien norien kape nanipiniən mə rhawor pən iran minə.

⁸ Loa ramni-əhu mə rikik tukripəh nəkrəhyen kin nar kirik kape yermamə kirik, kini nipig yakərig loa e, nətərigien yerlik yame rahas ramarkut kimi yo mə rikik tukrəkrah kin nar kirik kape yermamə kirik. Mərig to loa ripipəh nini-əhuyen təvhagə has, nətərigien yerlik yame rahas to ripipəh niviyen yo mə jakanipin mamor təvhagə hah.*

⁹ Apa kupan, nipig yimneinein hanə loa, rikik ripəh nəsikien təvhagə hah, yimnamarə huvə əmə. Mərig nipig yimauə mirkun loa, nəsaniniən kape təvhagə hah rimauə mamragh min miskai, kini yimirkun mə jakaməkeiki mimhə tuk təvhagə hah kafak.

¹⁰ Kini yimnəm mə nəgkiariən e kape loa yame rimauə mə tukror narmamə tukhamragh, mərig nəfrakisien mə ravi-pə əmə nimhəyen

¹¹ Meinai loa ramni-əhu təvhagə hah, kini nipig yakərig nəgkiariən kape loa, nətərigien yerlik yame rahas ramarkut kimi yo mə jakor təvhagə has yame loa ramni-əhu. Kini nətərigien yerlik yame rahas rimneikuə irak mimə tukmə yimnəri-pən huvə loa kape Moses, yakpivəh nimraghien rerin. Mərig yimneinein nəri-pən-famien, kini nəgkiariən kape loa rimini mə jakaməkeiki mimhə meinai yimnəsik loa mamor təvhagə hah.

¹² Mərig loa ramərhakə yame rimasi-pən tuk Kughen, kini nəgkiariən kape loa kimnhasi-pən ye Kughen kisəmīrhakə, misatuatuk, mhahuvə misasitu ye narmamə.

¹³ Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Loa in nar huvə əmə, mərig rimnəvheikin mivəhsi-pə əmə nimhəyen.” Mərig nikam, nəgkiariən e ripəh natuatukien. Nipig yimauə mirkun nəgkiariən kape loa, nar apnapig mə loa in rhuvə, mərig rikik rimavən tuk təvhagə hah yame ramni-əhu, kini yo yimnor təvhagə hah yame kwənkwan in nimhəyen. Ror məknakin mə pəh nien mə loa yame ravəhsi-pə nimhəyen, mərig norien hah. Loa ramhajoun mə jakaməkeiki mimhə tuk norien has mə jakirkun mə norien has kafak in təvhagə has əfrakis.

¹⁴ Kitawə kharkun mə loa rimasi-pən ye rao ye neai; mərig yo, yo kape tokrei tanə əmə. In rəmhen kin yame yimauə slef kape təvhagə has.

¹⁵ Nar yame yakamor ramuh tipir yerlik ye nipig mifam, meinai nar huvə yame yakor-keikei mə jakor, yakpəh norien; kini yakamor əmə naha nhagin yame yakpəh norkeikei-pikien mə jakor.

¹⁶ Nipig jakərig rahah yerlik tuk təvhagə hah yame yakamor, ramhajoun pən mə yakameighan kin loa mə in raməfrakis.

¹⁷ Ror məkneikin, pəh nien mə yo yermamə kape norien təvhagə hah minə, mərig norien kape təvhagə hah yame ramamir ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə.

¹⁸ Yakirkun mə nətərigien has kafak ripəh neighanien kin yo mə jakor nar huvə kirik. Yakirkun mə in nəfrakisien meinai yakorkeikei pawk nar yame rhuvə, mərig to yakpəh norien.

¹⁹ Naha nhagin yame yakamor pəh nien mə in nar huvə kirik yame yakorkeikei mə jakor; mərig yakamor əmə təvhagə hah yame yakpəh norkeikeiyeən mə jakor.

7:4: Rom 6:2,11 7:6: Rom 8:2; 6:4 7:7: Eks 20:17; Dut 5:21 * 7:8: Gris ramni mimə, “To loa ripirkək, in rəmhen kin yame nətərig-atukien kape yermamə yame rahas rimamhə mīrkək.” 7:10: Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 7:11: Jen 3:13 7:12: 1 Tim 1:8 7:15: Gal 5:17

²⁰ Kini tukmā yakamor naha nhagin yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor, pəh nien mə yo əfrakis e yakamor; mərig norien kape təvhagə hah yame raməmīr ye kafak nətərigien ramor mīmə jakor norien hah minə a.

²¹ Ror pən, yakamam mə norien kirik ramor wok ye nımraghien kafak ye nıpig m-fam. Norien e ror məkneikin mə nıpig yakorkeikei mə jakor nar huvə, mərig təvhagə hah in əmə kwusei ipaka tuk yo, ravi-pən yo tuk təvhagə hah.

²² Yerkik m-fam yakorkeikei loa kape Kughen,

²³ mərig yakamam min loa kirik min yame ramor wok ye nımraghien kafak yame ramor tıkmır iriu kafak nırkunien, mamrəh yo, mamor mīmə yo slef kape təvhagə hah yame ramor wok ye nıprak.

²⁴ !Kəsi! Yakamərig rahah pik əgkap. ?Keinein mə pa tukrırəhsi-ta yo ye nıprak e yame ramvən tuk nahasien?

²⁵ !Pəh khani vi vi Kughen meinai Yesu Kristo Yermaru kapətawə In tukror!

Kini ror məkneikin mə nımraghien kafak ror min məkneikin mīmə yo slef kape loa kape Kughen ye rikik; mərig ye nıprak, yo slef kape norien kape təvhagə hah.

8

Norien kape nəri-pənien Nanmin kape Kughen

¹ Kini nuknei nəgkiarien minə fam e ror məkneikin mīmə Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ta ye nımrin meinai kishatəta ye nar yame Kristo rımnor kimi ətawə. Ror məkneikin, Kughen to rıpəh nivəhsi-pənien narpinien kimi narmamə yamə mine kwənhauə kirikianə iriə Yesu Kristo

² meinai nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, yame ravəhsi-pən nımraghien wi kimi ətawə ye Yesu Kristo, in rımirisin ətawə ye nəsaninien kape təvhagə hah mine nımhəyen.

³ Loa kape Moses reinein nirisinien ətawə məknakin mə tukhauə misatuatuk ye nımri Kughen, meinai nətərigien hah kape narmamə ramapita norien yame loa rorkeikei. !Mərig nar yame loa reinein norien Kughen ramor! In e, rımnher-pə kin Tini atuatuk rımauə yermamə məmhen kin ətawə. Kini Kughen rımnor narpinien kape təvhagə hah yame kitawə narmamə m-fam kasor nıpig Tini rımauə nitawin rımnaiyu tuk təvhagə hah minə fam kapətawə.

⁴ Kughen rımnor məknakin mīmə nəgkiarien atuatuk minə kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin ye nımraghien kapətawə yamə mine khapəh nisəri-pənien swatuk kape nətərigien has kape yermamə, mərig kisəri-pən swatuk yame Nanmin kape Kughen ramhə-joun ətawə kin.

⁵ Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame nətərigien hah rorkeikei. Mərig narmamə yamə mine kasəri-pən norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame Nanmin kape Kughen rorkeikei.

⁶ Tukmə nətərigien hah kape yermamə in ramarmaru iran, in raməri-pən əmə swatuk kape nımhəyen. Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramarmaru ye kafan nətərigien, in raməri-pən əmə swatuk kape nımraghien mine nəmərinuyen.

⁷ Ror məkneikin meinai nətərigien hah kape yermamə ramor tıkmır iriu Kughen; meinai rıpəh nəri-pənien loa minə kape Kughen, kini reinein əgkap nəri-pənien.

⁸ Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə to khapəh nisorien riki Kughen ragien.

⁹ Mərig kimiə nakhapəh nisəri-pənien nətərigien hah kape yermamə. Tukmə Nanmin kape Kughen raməmīr əfrakis irəmīə, taksəri-pən əmə norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei. Yermamə yame Nanmin kape Kristo rıpəh nəmırien iran, pəh nien mə yermamə kape Kristo.

¹⁰ Mərig Kristo raməmīr irəmīə. Kini nar apnapig nıpraimiə tukraməkeikei mımhə tuk təvhagə hah, mərig nanmin kapəmīə tukramragh meinai rikimiə ratuatuk mihuvə ye nımri Kughen.

¹¹ Nanmin kape Kughen ramarə irəmīə. In e Nanmin kape Kughen e yame rımnor Yesu Kristo rımnıragh min ye nımhəyen kafan. Nəfrakisien, nıpraimiə tukrıpımhə tuk nıpig kirik. Mərig ye Nanmin kafan, Kughen tukrīvəhsi-pən min nımraghien kimi nıpraimiə.

¹² Piak minə mine nowinik minə. Meini kitawə kharkun mə narımnar minə e kasəfrakis, kitawə tukasəkeikei misəri-pən norien yame Kughen rorkeikei. Mərig tukhapəh nisəri-pənien nətərigien hah kape yermamə;

¹³ meinai tukmā nakasəri-pən norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, takasəkeikei mhamhə. Mərig tukmā ye nəsaninien kape Nanmin Kape Kughen taksəwīə ta* kin norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, kini takasəkeikei mhamragh,

¹⁴ meinai narmamə m-fam yamə mine Nanmin kape Kughen ramkir əriə, iriə ji Kughen minə.

¹⁵ Kimiə nakharkun mimə in e nəfrakisien meinai Kughen rimivəhsi-pre Nanmin Kafan kimi əmiə, kini Nanmin to ripəh norien əmiə nakhagin kin Kughen rəmhen kin yame slef ramgin kin kafan yamehuə. Nīkam. Nanmin Kafan ramor mə Kughen rimirhi əmiə. Kini Nanmin rimnor mə kitawə kharkun nokrənien kin Kughen mhamə, “Tatə.”

¹⁶ Kini Nanmin atuk kape Kughen ramni-ərhav mimə kitawə ji Kughen minə.

¹⁷ Kini mərig in ai kitawə ji Kughen minə, kitawə kwənhavəh ta narimnar huvə yamə mine Kughen rimnərəhu karin mə kapətawə. Kini kitawə Kristo tukhavəh narimnar minə a. Kitawə kwənharkun mhamə in e nəfrakisien meinai kitawə kasərig nimhəyən kitawə min, kini mharkun mhamə Kughen tukrivəhsi-pən nisaiyen kimi ətawə rəmhen kin yame tukror ye Kristo.

Nihuvəyən kape Kughen yame natukruə

¹⁸ Yakirkun mimə nəmhəyən yamə mine kitawə kisarə iran ai taktakun mine tukpisəm mimə iriə nar apnapig əmə tuk nipig yame Kughen tukror əpu nihuvəyən kafan ye nimraghien kapətawə.

¹⁹ Nəfrakisien, narimnar minə fam yame Kughen rimnor, in e nimoptanə mine naiminai, mine nar miragh minə, mine narimnar ye neai iriə fam kamhawhin masorkeikei pik mə tuksəm nipig yame Kughen tukror əpu ni pa e nhagin nipnətin minə.

²⁰ Kamhawhin məknakin meinai Kughen rimnor mə narimnar fam yame In rimnor, iriə tukasəmir-pən ye kwermi nahasion, miseinein norien wok huvə yamə mine kimnasor kupan. Pəh nien mə kimisorkeikei mə tukasəmir-pən ye nahasion, mərig Kughen rimnor məknakin əriə meinai In rimnorkeikei mə iriə tuksərəhu-pən timtim nətərigien kapəriə iran

²¹ mə narimnar fam yame In rimnor tukhamətīt pawk, mərig In tukririsin əriə khahuvə min, meinai In rirkun nivəhsi-pənien nihuvəyən kirikianə əmə kimi əriə yame ravəhsi-pən kimi tini minə.

²² Kitawə kharkun mimə apa kupan əgkap meriaji-pə ai taktakun mine, narimnar fam yame Kughen rimnor kasərig nəmhəyən† rəmhen kin piraovin yame ramhə kin tini.

²³ Kini kitawə min kasərig nəmhəyən kitawə narimnar fam yame Kughen rimnor, nar apnapig Kughen rimivəhsi-pə ta Nanmin Kafan kimi ətawə rəmhen kin nar huvə yame rimnəkupan mivəhsi-pə kimi ətawə. Kini taktakun ai kitawə kamhawhin nipig atuətuk yame Kughen tukreighan-pə fam kin narimnar yame rimirhi ətawə tukun. Kini in tukririsin nipraitawə yame rakwas, mivəhsi-pə yame riwi.

²⁴ Rimirikakun ye nipig Kughen rimivəh miragh ətawə, kitawə kwəsərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen mə tukhavəh nar huvə minə a. Tukmə yermamə kirik rimivəh ta nar kirik, to kipəh niniyen mə ramərəhu-pən nətərigien kafan mə tukripirəh tuk nipig kirik, meinai ruirəh ta.

²⁵ Mərig kitawə kasərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye nar kirik yame kipəh nisəmien, kini masor kapətawə nətərigien rapomh, mamhawhin masərer tim tim.

²⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, Nanmin kape Kughen ramasitu irətawə ye nipig kitawə kasəpou. Kitawə kaseinein naha nhagin yame ratuətuk mə tuksəhuak tukun, mərig Nanmin əmə kape Kughen raməhuak atuə kin kapətawə mamni nərigien kirik yame nəgkarien iran rikək.

²⁷ Kini Kughen yame In rirkun riki yermamə, in rirkun naha nhagin yame Nanmin kafan ramni, meinai Nanmin Kafan raməhuak tuk nəməhuak minə raməri-pən nətərigien kape Kughen.

Kughen ravəhsi-pə nimraghien kimi ətawə

²⁸ Kitawə kharkun mimə Kughen ramor mə narimnar fam yame ramuə, in e nar huvə minə mine nar has minə, iriə fam kamhauə tuk nasituyen irətawə yamə mine kasorkeikei Kughen, in e kitawə narmamə yamə mine In rimnokran kin ətawə ye nətərigien kafan.

²⁹ Ror məknakin meinai, in apa kupan əgkap, Kughen ruirkun ta mə kitawə tukshatə iran. Kini ye nipig a, In rimini mimə norien kapətawə tukruə məmhen kin tini mə narmamə

* **8:13:** Nəgkiarine kape Gris ramni mə, “shopni nətərigien hah kape yermamə.” **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5 **8:15:** Mak 14:36; 2 Tim 1:7 **8:16:** 2 Kor 1:22 **8:17:** Gal 4:5-7; Rev 21:7 **8:20:** Jen 3:17-19 † **8:22:** Nəgkarien kape Gris ramni “narimnar fam yame Kughen rimnor kaseihag əpir” mərig nipran ramni mə kisərig nəmhəyən mamhawhin mə tuksəsanin min. **8:23:** 2 Kor 5:2-4 **8:27:** Sam 139:1 **8:28:** Efes 1:11

khapsaah tukhauē piauni minē mine nowini minē, kini In yerpīrig irəṭawə fam rəmhen kin nīmṛin nupan irəṭawə.

³⁰ Kini kitawə yamə mine In rīmṇəkupan mini mīmə tukhauə kafan minə, In rīmṇokrən kin əṭawə. Kini kitawə e yamə mine In rīmṇokrən kin əṭawə, In rīmṇor əṭawə kisatuatuk ye nīmṛin. Kini kitawə e yamə mine rīmṇor əṭawə kisatuatuk, In tukṛirəh-si haktə mivəhsi-pə nisaiyen mine nihuvəyen kafan kimi əṭawə.

Norkeikeiyen ehuə kape Kughen

³¹ ?Tukni min naha ye narimnar minə e? Kughen ramarə kitawə min, mamor narimnar fam mə iriə narimnar huvə ye nīmraghien kapəṭawə, kini nar apnapig yermamə kirik ramərer əswasig kin əṭawə.

³² In rīmipəh niginien tuk Tini atuatuk mə tukṛimhə tuk əṭawə fam, mərig In rīmneighan əmə kin. Kini tukmə In rīmivəhsi-pə Tini kimi əṭawə, ramhajoun-pən mə tukrauta-pə kin narimnar huvə minə fam kimi əṭawə.

³³ ?Kini yermamə min kirik aikin yame to riruk-pə nəgkiarien kirik irəṭawə yamə mine Kughen rīmīrpen əṭawə, mīmə kitawə kimisor raha uə? Nikam, rikək, meinai Kughen atuk rīmīrsin əṭawə tuk narpinien kape təvhagə hah.

³⁴ ?Kini yermamə min kirik to rirkun nivəhsi-pəyen narpinien kimi əṭawə uə? Nikam, rikək, meinai Yesu Kristo rīmamhə tuk əṭawə, kini nar kirik min, Kughen rīmivəh mīragh In ye nīmḥəyen kafan. Kini taktakun mine, In ramkwəṭə ye nikar Kughen matuk, maməgkiar kimi Kughen tuk nasituyen irəṭawə.

³⁵ ?Kini yermamə min kirik to rirkun nivəhsi-tayen əṭawə tuk norkeikeiyen kape Kristo, uə? Nikam, rikək. ?Nakharkun mə nahasien, mine nipig əutan minə, mine nəmḥəyen yame narmamə kasor kimi əṭawə, mine nikumhə, mine nipig kapəṭawə neipən rikək, mine ikin resə ikin, mine nau kape nuhyen yermamə to rīvəhsi-ta əṭawə tuk norkeikeiyen kape Kristo uə? Nikam, reinein,

³⁶ meinai nəfrakisien mə nīmraghien kapəṭawə rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Kughen, nipig mīfam narmamə kasorkeikei mə tukshopni əmawə meinai kimawə yakamhavəh nhagim.

Kimawə yaksəmhen əmə kin sipsip yamə mine kamrukwəji əriə mə tukpihopni əriə.”

(Sam 44:22)

³⁷ Mərig ye narimnar minə fam e, Kristo yame rorkeikei əṭawə, In ramor mə kitawə kisapita əgkap.

³⁸ Kini yakirkun mə nar kirik rikək yame rirkun nivəhsi-tayen əṭawə tuk norkeikeiyen kape Kristo. Nar apnapig nīmḥəyen, uə nīmraghien, uə agelo minə, uə yarmhə minə, uə narimnar yame ramuə ai taktakun mine, uə narimnar yame tukripiuə, uə nəsaninien minə fam,

³⁹ uə narimnar apa yerpīrig, uə narimnar ye tokrei tanə, uə nar kirik ye narimnar fam yame Kughen rīmṇor, mərig to rīpəh nivəhsi-tayen əṭawə tuk norkeikeiyen kape Kughen yame kitawə kamhavəh ye Yesu Kristo Yermaru kapəṭawə.

9

Pol rorkeikei pik mə nāmə Isrel tukshatəṭə ye Kristo

¹⁻² Mərig rikik ramarkwəpīr maməmhə [tuk nāmə Isrel nipig m-fam]. Yakamni nəfrakisien - kimru Kristo kirikianə əmə, ror pən to yakpəh neikuəyen. Kafak nəṭərigien mine Nanmin kape Kughen karəni mə nar e yakamni In nəfrakisien,

³ meinai nāmə Isrel kisəmhen mə piak atuatuk minə, kisəmhen əmə kin kafak atuatuk kwənərəus. Kini rikik ragien əmə to Kughen rīvəhsi-ta yo tuk Kristo tuk norien swatuk tuk nāmə Isrel minə tiksin tukhauə kirikianə iriə min.

⁴ Iriə kwənərəus kape Isrel, kini Kughen rīmīrhi əriə mə tini minə, kini mor əpu kafan nehuəyen kimi əriə, mivəh-si-pən min promes kape nasituyen kimi əriə, mine Loa, mine nəhuakien ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine promes minə tiksin.

⁵ Kini rīpriə atuatuk minə, iriə nāmasur yamə mine Kughen rīmīrpen əriə. Kini Kristo rīmasi-pən atuatuk ye kwənərəus kapəriə. Kini Kristo in Kughen yerpīrig ye narimnar fam - pəh kisəgnəgin In kape rerin. Amen.

Swatuk yame Kughen ramripen narmamə iran

⁶ Kughen rīmīrpen kwənərəus kape Ebrahim; mərig iriə khapsaah khapəh nishatəṭəyen ye Kristo. Mərig pa rīmə nar e ramhajoun pən promes kape Kughen rīpəh nuəyen mor

nəfrakisien kin, meinai nisi-pəniən ye kwənərəus kape Isrel ripəh norien yermamə mə in yemə Isrel əfrəh.

⁷ Kini ye norien a, iriə yamə mine kimnhasi-pən ye Ebrahim, pəh nien mə iriə m-fam nīpnət Ebrahim əfrakis. [Meinai nar apnapig Ebrahim rimirəh tini kirarur], mərig Kughen rimini-pən tukun mimə, “Kwənərəus atuutuk kafam tukrisi-pən əmə ye nitaw kafam e kwajikovə Aesak.” (Jen 21:12)

⁸ Nīprai nəgkiariən e ramni mə narmamə yamə mine kimisarha ye kwənərəus kape Ebrahim, pəh nien mə iriə fam nīpnət Kughen minə. Mərig nīpnət Kughen əfrakis iriə e yamə mine kimisarha ye promes kape Kughen. Kini iriə e kwənərəus əfrakis kape Ebrahim.

⁹ Ror məkneikin meinai Kughen rimini-pən tuk Ebrahim mimə, “Ye nīpig atuutuk, jakrerig-pre tuk əmiru, Sera tukrirəh kwaji yerman kīrik.” (Jen 18:10, 14)

¹⁰ Mərig nəgkiariən a ripəh norien infamien eikin e. Ji Sera e Aesak rimikir Rebeka, kini Rebeka rirəh mir mir. Kapəriu tatə kirikianə əmə, in e kaha hah kape namə Isrel e Aesak.

¹¹ Mərig mir mir e kirəpəh niwarha-hanəyen, kini mīrəpəh niworien nar kīrik yame rhuvə, uə raha, mərig Kughen rimini-pən promes kīrik kimi mamə kapəriu. Kini nəgkiariən e ramhajoun huvə mə Kughen rimirpen narmamə raməri-pən əmə nərigien kafan,

¹² mərig pəh nien mə ramirpen əriu meinai kimiwor nar huvə kīrik, uə nar hah kīrik. Kughen rimini-pən tuk Rebeka mə, “Nimrin nupan tukror atuə kin kape yame ramaker ye nimeitaan.” (Jen 25:23)

¹³ Kini in e raməri-pən əmə nəgkiariən yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Yakorkeikei Jakob, mərig yakəmakin Esao.” (Mal 1:2-3)

¹⁴ ? Tukshawni ai taktakun? ? Tukhani mə norien kape Kughen ripəh natuatukien? ! Nīkam! Kitawə kharkun mə In ramor atuutuk

¹⁵ meinai in rimini-pən tuk Moses mimə, “Yo atuk yimini mə narmamə hawor e rikik tukreihuə tuk əriə, kini narmamə hawor minə ai rikik tukripəh neihuəyen tuk əriə.

Kini Yo atuk yimini mə narmamə hawor e jakor huvə pən kimi əriə, kini narmamə hawor minə ai jakpəh nor-huvə-pəniən kimi əriə.” (Eks 33:19)

¹⁶ Kini ror məknakin mə kitawə to khapəh nhavəhyen promes kape Kughen tuk nar kīrik yame kitawə kasor, rəmhen kin yame kasorkeikei pik In, uə kasor pik wok kafan. Nīkam. Kitawə kamhavəh əmə promes kape Kughen meinai rikin rehuə tuk ətawə.

¹⁷ Ye Nəkwəkwə kape Kughen rimini-pən tuk king kape Ijip* mimə, “Yimivəh-si haktə ik tuk nar kirikianə əmə, in e mə narmamə tucksəm kafak nəsaninien ye nīmrəghien kafam, mə narmamə tukamhani-ərhav nhagik ye tanīmtanə.” (Eks 9:16)

¹⁸ Kini nīprai nəgkiariən e ramni mə Kughen atuk ramni mə narmamə hawor mine rikin tukreihuə tuk əriə. Kini Kughen atuk rīmnərip kəvsəsiyə ye narmamə yamə mine kasəpəh hanə-əmə In.

¹⁹ Tukmə ror kīrik tukraiyo yə mimə, “Narmamə to khapəh nīsətapigien kin nīrkunien kape Kughen. ? Kini tukmə Kughen atuk ramni narmamə hawor mine tucksəpəh kafan nəgkiariən, kini rhawor e Kughen ramni mə kapəriə atuk?”

²⁰ Mərig jakhorpin naiyohyən e mimə ik yermamə əmə, ? rhawor e nakmə takhorpin əsanin nəgkiariən kape Kughen? Nītip† to ripəh nīni-pəniən tuk yermamə yame rimikuh in mimə, “?Rhawor e nīmikuh məkneikin yo?”

²¹ Yermamə yame ramkuh nītip, in rīrkun nīrəhyən mənkiuyuyv ye nuknen kirikianə əmə mīrkun nīkuhyen nītip kin kiraru - kīrik kape nīvai-pəniən nar əgkap iran; kīrik kape nīvai-pəniən nar apnapig iran.

²² Ye norien kirikianə əmə mīn, Kughen rīrkun nor-mīnien ye narmamə. Tukmə rorkeikei, In rīrkun norien mə tukroriah əriə. In rorkeikei mə tukror əpu mə niēmhaa ramhai In tuk təvhagə hah, kini In tukror narpinien ehə kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah. Mərig nar apnapig In ramor məknakin, kafan nətərigien raməpomh; kini In ripəh nor-ahuaayen narpinien kimi əriə yamə mine kasor mimə rikin tukraməmhə.

²³ Kafan nətərigien rapomh, mor mimə In tukror əpu nīhuvəyen ehə kafan kimi narmamə yamə mine In ramni mə rikin tukreihuə tuk əriə. In apa kupan, In rimirpen ta əriə mə tukasarə ye nīhuvəyen kafan apa ye rao ye neai.

²⁴ In e kitawə m-fam yamə mine In rimirpen, kini pəh nien mə kwənərəus kape Isrel in əmə in əmə, mərig nəmə tanə pisin pisin minə mīn.

²⁵ Rəmhen əmə kin yame In ruini ta ye Nəkwəkwə kape Hosea mimə, “Narmamə yamə mine pəh nien mə kafak narmamə,

9:8: Gal 4:23 * 9:17: English ramni Fero. † 9:20: Nəgkiariən kape namə Gris ramni nuhpikiniən ye graonpot.
9:20: Aes 29:16; 45:9 9:21: Jer 18:6

jakokrən kin əriə mə, 'kafak narmamə minə.'

Kini narmamə yamə mine yimipəh norkeikeiyen əriə kupan,

jakokrən kin əriə mima, 'narmamə yamə mine yakorkeikei.' " (Hos 2:23)

²⁶ "Kini ikin atuutuk, yame yimini-pən tuk əriə mə, 'Kimiə pəh nien mə kafak narmamə,'
narmamə tuksokrən kin əriə mhamə, 'iriə nipnət Kughen yame ramragh.'" (Hos 1:10)

²⁷ Kini Profet Aesea rimini-ərhav ye nikarin kape Isrel mima,

"Nar apnapig kwənərəus kape Isrel khapsaah rəmhen kin nipakir ye tahik,

mərig Kughen tukrivəh miragh kwatiksın əmə,

²⁸ meinai Kughen Yermaru In tukrivəhsi-pən aihuua əmə narpinien kimi narmamə fam ye
tokrei tanə." (Aes 10:22)

²⁹ Kini rəmhen əmə kin nəgkiarien yame profet Aesea rimini kupan mima,

"Ripi mə Kughen Yermaru yame Nagheen rehuə pik In ripiəpəh neighanien kin kwənərəus
tiksin kapətawə mə tukhamragh,

to kitawə kipihauə misəmhen əmə kin nəmə Sodom mine Gomora yame In rimnoriah
əgkap əriə." (Aes 1:9)

Nəmə Isrel kimnhapəh nishatəyən

³⁰ ?Niprai nəgkiarien minə e ramni naha? Ramni mə narmamə yamə mine pəh nien
mə kwənərəus kape Isrel, nar apnapig kimnhapəh nisarkut-pikien mə tuksəm swatuk kape
nhauəyen misatuatuk ye nimri Kughen, mərig Kughen tukror əriə kisatuatuk ye nimrin tuk
nhatəyən kapəriə.

³¹ Mərig nəmə Isrel kimisarkut pik ye swatuk kape nəri-pəniən loa mə iriə tuksatuatuk ye
nimri Kughen. ?Mərig iriə khapəh nisatuatukien

³² tuk naha? Meinai iriə kisarkut pik mə tuksatuatuk ye nimri Kughen tuk norien huva
yamə mine kasor, mhapəh nisəri-pəniən swatuk kape nhatəyən. Iriə kamharəh-pikin
"Səpaag yame narmamə kamharəh pikin."‡

³³ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mima,

"Səm-ru. Yimnəkir səpaag ye nimə apa Səon.

Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikin, kini mamhamir." (Aes 8:14)

"Mərig narmamə yamə mine kishatə ye Kwən a,

to khapəh nisaursien nipig tuksərer ye nimri Kughen." (Aes 8:14, 28:16)

10

¹ Piak minə mine nowinik minə. Yakorkeikei pik mə Kughen tukrivəh miragh nəmə Isrel,
kini nipig m-fam yakaməhuak tukun.

² Yo yakamni-ərhav tuk əmiə mə iriə kisarkut pik tuk norien narimnar yame tukror riki
Kughen ragien tukun. Mərig norien kapəriə ripəh nisi-pəniən ye nirkunien.

³ To khapəh nisəri-pəniən swatuk kape Kughen mə iriə tukhauə misatuatuk ye nimrin,
meinai iriə kaseinein swatuk kafan, kini masarkut mhamə tuksəri-pən atuk kapəriə
swatuk, in e swatuk kape nəri-pəniən loa kape Moses.

⁴ Kristo rimnor infamien ye swatuk kape nəri-pəniən loa tuk nuəyen matuatuk ye nimri
Kughen. In rimnor infamien ye swatuk a mə narmamə m-fam yamə mine kishatə iran
tuksatuatuk ye nimri Kughen.

Nimraghien yame Kughen ravəhsi-pə, in kape narmamə m-fam

⁵ Moses rimirai nəgkiarien kirik ye swatuk kape nəri-pəniən loa mima narmamə tuksatu-
atuk ye nimri Kughen. In rimini mima, "Yermamə yame ramor narimnar fam əgkap yame
loa e ramni, in tukrivəh nimraghien rerin." (Lev 18:5)

⁶ Mərig nəgkiarien yame ramni swatuk kape nhatəyən yame narmamə khamhak-
wasig misatuatuk ye nimri Kughen ramni mə, "Rikimiə tukripəh nəsikien mə takasəkeikei
mamhavən apa ye rao ye neai" (Dut 30:13) (misarha-kin Kristo mharəh miseiwaiyu mhaue
mə tukrasitu irəmiə);

⁷ kini rikimiə tukripəh nəsikien mima, "Takasəkeikei mhavən apa peiwaiyu ikin narmamə
kamhamhə ikin" (Dut 30:13) (mharəhsi-ərhav Kristo misor In ramragh min ye nimhəyen
kafan).

⁸ Rikimiə tukripəh nəsikien məknakin meinai nəkwəkwə kape Kughen ramni mə
"Nəgkiarien kafan in ipakə əmə tuk əmiə. In apa ye nhermiə, mine yerkimia." (Dut 30:14)
Nəgkiarien e in nəgkiarien kape nhatəyən yame yakamni-ərhav

‡ 9:32: Nəgkiarien e ramamir ye Aes 8:14, mərig Nəgkiarien kape nəmə Gris ripəh niniyen səpaag, ramni kapier kape
nivhirəkinien nima. Translesən komiti ramni səpaag. Səpaag e Yesu Kristo. Əm-ru min nuhpikien kape səpaag ye Luk
2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8, 3:14. 9:33: Luk 2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8, 3:14

⁹ mīmā tukmā nakhani-ərhav ye nhermiā mhamā Yesu in Yermaru, kini tukmā nakshatəta əfrakis yerkimiā mfam mā Kughen rimivəh miragh Yesu ye nīmhayen kafan, kini Kughen tukrivəh miragh əmiā.

¹⁰ Ror məkneikin meinai Kughen ramor narmamā kisatuatuk ye nīmrin nīpig kishatəta əfrakis iran yerkiriā. Kini Kughen ravəh miragh narmamā nīpig iriā kamhani-ərhav ye nheriā mhamā Yesu in Yermaru.

¹¹ Ramhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmā,

“Mərig narmamā yamə mine kishatəta ye Kwən a,

to khapəh nisaurisien nīpig tuksərer ye nīmri Kughen.”

(Aes 28:16)

¹² Nəgkiarinen e in kape narmamā m-fam, nar apnapig kwənərəus kape Isrel uə nəmə tanə pisin pisin minə, meinai Yermaru kirikianə əmə e ramarmaru mamautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi narmamā m-fam yamə mine kisaiyoh-pən kin.

¹³ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmā,

“Narmamā m-fam yamə mine kasokrən kin Kughen Yermaru mā tukrivəh miragh əriā,

In tukrivəh miragh əriā.”

(Joel 2:32)

¹⁴ ?Mərig tukmā narmamā khapəh nishatətəyen ye Kughen Yermaru, tukshawor pən iran mine misokrən kin In mā tukrivəh miragh əriā? ?Kini tukmā khapəh nisərigien nəvsaoyen kin, tukshawor pən iran mine mishatəta iran? ?Kini tukmā yermamā kirik rikək tuk nini-ərhavyen tuk əriā, tukshawor pən iran mine misərig nəvsaoyen kin?

¹⁵ ?Kini tukmā Kughen rīpəh nher-pənien kin narmamā, tukshawor pən iran mine mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə? Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmā,

“!Rhuva pik əgkap mā kisəm yermamā kirik rīvəh nəvsaoyen huvə kape Kughen muā kimi ətawə!”

(Aes 52:7)

¹⁶ Mərig pəh nien mā nəmə Isrel m-fam kimnhavəh nəvsaoyen huvə yerkiriā. Rəmhen kin nəgkiarinen yame Aesea rimirai mīmā,

“!Yermaru! Narmamā kwatiksīn əmə kimnhani nəfraksien ye nəgkiarinen kapəməwə.” (Aes 53:1)

¹⁷ Kini ror məknakin, nhatətəyen ramsi-pən ye nar yame nakasərig; kini nəgkiarinen yame nakasərig ramsi-pən ye nəvsaoyen kin Kristo.

¹⁸ ? Mərig yakamaiyoh mīmā [nəmə Isrel] kimisərig uə nikam? Əwəh, kwəsərig ta. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmā,

“Nəgkiarinen kape Kughen rimavən ikin minə fam ye tokrei tanə,

ruavən ikin minə fam əgkap.”

(Sam 19:4)

¹⁹ ?Kini jakaiyoh əmə kin nar kirik min mīmā, nəmə Isrel kwənharkun ta uə nikam? Əwəh, kwənharkun. Meinai Moses rimnəkupan mimi mīmā,

“Jakor huvə pən kimi narmamā yame kapəriā kantri kirik rikək, kimiā taksor jalus tuk əriā; kini jakor huvə pən kimi narmamā ye kantri yamə mine kimiā nakamhani mhamā iriā

kisar-mar, niemhaa tukrhai əmiā tukun.”

(Dut 32:21)

²⁰ Kini kwasig ikin Aesea rīpəh niginien tuk niniyen mīmā,

“Narmamā yamə mine khapəh nisarha-kinien Yo kwəsəm Yo;

kini narmamā yamə mine khapəh nisaiyohyen Yo, yimnor əpu Yo kimi əriā.” (Aes 65:1)

²¹ Mərig ye nikarin kape nəmə Isrel Aesea rimini mīmā,

“Ye nīpig m-fam, yakahuatuk kin kwermik mā jakasitu irəriā,

iriā narmamā yamə mine kasəsik nəkwək, mamhaukreikin-pə nimetairiā kimi Yo.” (Aes 65:2)

11

Kughen rikin rehuə tuk nəmə Isrel

¹ Pəh yakaiyoh tuk nəgkiarinen kirik ye nikarin kape nəmə Isrel. ?In e nəfraksien mā Kughen rimukreikin-pə nimeitaan kimi kafan narmamā uə nikam? Nikam. Taksəm-ru yo. In rimipəh nukreikin-pəyen nimeitaan kimi yo e yemə Isrel kirik, kwənərəus kape Ebrahim, nitə kape Benjamin.

² In apa kupan, Kughen rimirpen kwənərəus kape Isrel mīmā In tukrorkeikei əriā, kini iriā tukhauə kafan narmamā minə. Kini In rimipəh nukreikin-pənien nimeitaan kimi əriā. ? Nakharkun uə nikam naha nhagin Nəkwəkwə kape Kughen ramni ye nikarin kape Elaeja? In ramni mā Elaeja rimnaiyoh skai Kughen mā tukrivəhsi-pən narpinien kimi nəmə Isrel tuk nahasien yame kimisor

³ mima, “Yermaru. Nəmə Isrel kimishopni profet minə kafam masoriah-oriah kafam olta. * Kini yo pisin əmə yakaməmür; kini iriə kisarkut mə tukshopni min yo.” (Fas King 19:10)

⁴ ?Mərig Kughen rimini-pən naha nhagin tukun? In rimini mima, “Nikam, yakaməm mə narmamə seven taosen iriə narmamə kafak minə, yamə mine khapəh nisəhuakien kimi kughen eikuə e Bal.” (Fas King 19:18)

⁵ Kini rəmhen əmə kin ai taktakun mine. Nəmə Isrel kwatiksın aikin yame Kughen ruirpen əriə ye kafan niहुवəyen.

⁶ Kini tukmə Kughen rimivəh miragh əriə ye niहुवəyen kafan, pa rimə rimivəh miragh əriə tuk nar huvə yamə mine kasor. Mərig to ripivəh miragh əriə meinai iriə kasor nar huvə minə, kini to niहुवəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi əriə, ripior pisin, kini pəh nien mə nar kirik yame ramautə-pə kin kimi əriə, mərig tukripior əmə rəmhen kin nərokien kirik tuk kapəriə wok.

⁷ ?Kini rhawor? Narmamə khapsaah kape Isrel kasarhakin pik swatuk kape nuəyen matuatuk ye nimri Kughen, mərig khapəh nhavəhyen. Mərig iriə yamə Kughen rimirpen, kamhavəh. Mərig iriə m-fam e yame khapəh nhavəhyen, Kughen rimnərip kəvsəsiyə kimi əriə mə tüksəpəh hanə-əmə İn.

⁸ Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mima, “Ruə meriaji-pə ai taktakun, Kughen rimnor mə nətarigien kapəriə ramapir yeru, kini mor mə nimriə ripis, kini mor mima nimətirgiriə tukrəru.” (Dut 9:24; Aes 29:10)

⁹ Kini King Deved rimini mima,

“Niहुवəyen kape tokrei tanə yame kasarə iran, pəh tukruə rəmhen kin kwənməkuru kirik, yame tukrhosiğin əriə, mor əriə kamhani mhamə, ‘Narimnar fam əgkap rəhuvə əmə.’ Pəh kapəriə narimnar huvə tukruə rəmhen kin kapier kirik yame kisapitətar iran, ramor narpinien kimi əriə.

¹⁰ Pəh nimriə tukrəpignap mə tukhapəh nisəmien nar, Pəh tukravi-əhu əriə kasəmrəmür ye nahasien kapəriə, infamien rikək.” (Sam 69:22-23)

Swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin

¹¹ ?Kini yakamaiyoh min mima nəmə Isrel kimnharəh-pikin kapier mhamür, mə to khapəh nisərər-minien uə? Nikam, tüksərər min. Ye kapəriə nəviəkiəyen, Kughen rimnor swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin minə, mə niहुवəyen yame nəmə tanə pisin pisin minə kisarə iran, nəmə Isrel tüksorkeikei mə iriə min tukhavəh.

¹² Ror məknakin, tukmə nəmə ye tanə pisin pisin minə kimnhavəh niहुवəyen kape Kughen meinai nəmə Isrel kimisəpəh swatuk yame Kughen ravəh-miragh narmamə iran, kini nəmə Isrel fam yame Kughen rimirpen ta əriə, nipig iriə tukshatəta ye Kristo, ! niहुवəyen kape Kughen tukruə mehuə!

¹³ Taktakun ai yakaməgkiar kimi əmiə nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yo aposol e kamni kimə “aposol kape nəmə kantri pisin pisin minə.” Kini yo yakaməm wok kafak mə in rehuə.

¹⁴ Kini yakorkeikei mə wok yame yakamor yerki nəmə tanə pisin pisin minə tukror nəmə imak e nəmə Isrel kisor jalus tukun, misorkeikei mə iriə min tüksarə ye niहुवəyen a - kini ye norien a Kughen tukrivəh miragh tiksın.

¹⁵ Nipig Kughen rimukreikin-pən nimeitaan kimi nəmə Isrel, kini İn rimipik yemə tanə pisin pisin minə kamhauə kirikianə iriə min. Mərig nipig İn tukripik nəmə Isrel kamhauə min tukun, in rəmhen kin yame yermamə ramragh min ye nəmhəyen kafan.

¹⁶ Tukmə narmamə kamhavəh-si-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien.† Ye norien kirikianə əmə min, tukmə kivəhsi-pən nuknei nai kimi Kughen, kwəragrəğin minə fam əgkap kamhauə mhahuvə min.‡

¹⁷ Mərig nəmə Isrel kisəmhen kin nai e olif yame Kughen rimihu, mərig iriə tiksın kisəmhen kin kwermın yame Kughen rimnərai ta marakikin. Kini kimia nəmə tanə pisin minə naksəmhen kin kwermi nai e olif yame ramhaktə atuk əmə. Kini Kughen rimirpin-pən əmiə ye nuknei nai yame rimihu mə takhavəh tamhek kwermi nai yame rimnərai ta. Kini taktakun ai nəkwənhavəh niहुवəyen yame Kughen rimirpen-pən ta tuk Ebrahim mine nipnətin minə.

* 11:3: Olta in tebol rhakə ye Nimə Ehuə kape Kughen. 11:6: Gal 3:18 11:11: Wok 13:46 † 11:16: Nam 15:20-21 ramni mə tukaməkeikei kivəhsi-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien. ‡ 11:16: Nuhpikini e, nipran ramni mə Ebrahim mine mikupni minə kupan iriə narmamə kape Kughen. Kini kwənhəvus min kapəriə, iriə min kape Kughen. 11:17: Efes 2:11-19

¹⁸ Mərig kimiə [nəmə tanə pisin pisin minə], takhapəh nisəgkiar-ausitien mhamə nakwanhavəh tamhek nəmə Isrel yame Kughen rimmərai-ta əriə. Takhapəh nisəru-kinien mīmə nuknei nai raməvigin əmiə, mərig pəh nien mə kimiə kwermi nai nakasəvigin nuknei nai.

¹⁹ Tukmə ror yermamə kirik tukrini mīmə, “Kughen rimmərai ta kwermi nai minə tiksın mə tukrripin-pən yo ye nuknen kini jakvəh tamhekria.”

²⁰ In e nəfrakisien, mərig rimmərai ta əriə meinai khapəh nishatəyəyən iran. Kini kimiə nimisəpirpir ye nuknei nai meinai nakshatəyəyən iran. Ror məkneikin, takhapəh nisausitien tukun, mərig kimiə takasəkeikei mħagin,

²¹ meinai Kughen rimmərai ta kwermi nai atuətuk tiksın, kini tukmə nakhapəh nisəkeikeiyen tuk nhatəyəyən-timtim-ien iran, kini In tukrərai ta min əmiə.

²² Rhuvə mə takharkun mə Kughen rirkun nəgkiar-huvə-pənien kimi narmamə, kini mirkun nəgkiar-skai-pənien kimi əriə. In rimməgkiar skai kimi narmamə yamə mine kimisəsik nəkwən, mərig In ramor huvə pre kimi əmiə, tukmə nakasəkeikei tuk nhatəyəyən iran tuk kafan nihuvəyən. Mərig tukmə naksəpəh nhatəyəyən iran, In tukrərai ta əmiə.

²³ Kini tukmə nəmə Isrel kharerig-pə min mışhatəyəyən Kristo, kini In tukrripin-pən min əriə ye nuknei nai, meinai In ravəh nəsaninien tuk norien məknakin.

²⁴ Kini nıprai nəgkiarien e ramni mə kimiə nəmə tanə pisin pisin minə naksəmhən kin kwermi nai e olif yame ramhaktə atuk, yame Kughen rimmərai ta mırpin-pən ye nuknei nai ye nəsimien. Norien e kape nivəhyen nai pisin kirik mırpin-pən ye nai pisin kirik, pəh nien mə norien atuətuk kape nai. Mərig kwənərus minə kape Isrel kisəmhən kin kwermi nai e kape olif apa ye nəsimien. Kini taktakun ai, in rımar əmə tuk Kughen tuk nırpin-pənien əriə ye nukneriə atuətuk.

Kughen rikin rehuə tuk narmamə m-fam

²⁵ Mərig piak minə mine nowinik minə, rahas mə takhavəh-si haktə pik əmiə [mhamə nakhahuə misapita nəmə Isrel]. Ror pən, yakorkeikei mə takharkun nar məniwən e in e mə Kughen rimmor mə nəmə Isrel tiksın kimisəpəh nərgien kafan nəgkiarien. Mərig norien a raməmir əmə meriaji-pən nəmə tanə pisin pisin minə fam yame Kughen rimirpen əriə tukshatəyəyən iran.

²⁶ Kini ye norien e, Kughen tukrivəh miragh fam nəmə Isrel. Rəmhən əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mīmə, “Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə tukrisi-pən apa Saeon,

In tukrivəh-si ta norien has tuk nəmə Isrel. §

²⁷ Kini in e promes kape nasituyen kafak kimi narmamə mə jakvəh-si ta narpinien kape təvhagə has kapəriə.”

²⁸ Kwənərus minə kape Isrel kimisəpəh nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, kini ror məkneikin, iriə kimnhauə tikmir minə kape Kughen. Mərig nar e ramasitu irəmiə nəmə tanə pisin pisin minə, Kughen ravəh-si-pre kafan nihuvəyən kimi əmiə. Mərig Kughen rorkeikei hanə nəmə Isrel meinai In rimirpen əriə, kini iriə nitə kape Ebrahim, Aesak mine Jakob.

²⁹ Ror məkneikin meinai nıpi Kughen rimirpen ta narmamə kini mor huvə pən kimi əriə, to rıpəh nuheikin-minien kafan nəgkiarien.

³⁰ In apa kupan, kimiə nəmə tanə pisin pisin minə nimisəsik nəkwai Kughen. Mərig taktakun ai, nəmə Isrel kimisəpəh In misəsik nəkwən, Kughen rıvəh-si ta nivhuəyən tuk əriə mivəh-si-pre kimi əmiə.

³¹ Ye norien kirikianə əmə min, nəmə Isrel kasəsik nəkwai Kughen ai taktakun mine, ramor swatuk mə riki Kughen tukrehuə min tuk əriə. Ror məknakin meinai taktakun ai iriə kimnasəm mə Kughen rikin rehuə tuk əmiə, kini tukmə ror iriə kisorkeikei mə Kughen rikin tukrehuə min tuk əriə.

³² Narmamə m-fam kasəsik nəkwai Kughen, kini In ramor mə kapəriə norien hah ramrəptərəkin əriə m-fam əgkap, iriə atuk to khapəh nharisinien əriə. In ramor məkneikin mə [In pisin əmə tukrivəh miragh əriə] mamhajoun-pən mə rikin tukrehuə tuk əriə m-fam.

Pol raməni nıpei mivəh-si haktə Kughen

³³ ! Taksəm-ru! ! Nihuvəyən yamə mine Kughen ramor kimi narmamə mine nirkunien kafan, iriə fam kishuə!

Kitawə kiseinein nirkunien norien kape nətərgien kafan, mine kafan swatuk minə.

³⁴ “Meinai yermamə kirik rıkək yame rirkun narımmar yame raməmir ye nərgien kape Kughen Yermaru.

Kini yermamə kirik rıkək yame rirkun nivəh-si-pənien nəgkiarien kirik tukrasitu ye Kughen.”

(Aes 40:13)

- 35 “Yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pən-atuk-ien kafan kirik nar kirik kimi Kughen meinai narimnar fam əgkəp kape Kughen in əmə in əmə.” (Job 41:11)
- 36 Ror məkneikin meinai Kughen rimnor narimnar fam, kini narimnar fam apa ramswiinn meinai nəsaninien kafan ramraptərəkin əriə, kini narimnar fam In rimnor mə kafan. !Pəh kamhavəh-si haktə In kape rerin! !Amen!

12

Sakrefaes yame nimraghien raməmir iran

¹ Piak minə mine nowinik minə. Meinai Kughen rikin rehüə tuk ətawə, yakamaiyoh skai əmiə mimə takhavəh-si-pən nıpraimiə fam kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes kirik yame ramragh, kini misərəhu karin mə kafan, kini rikin ragien tukun. In e swatuk atuutuk yame taksəhuak kimi Kughen iran.

² Takhapəh nhavəhyen norien kape yermamə kape tokrei tanə, mərig seighaan kin Kughen mə tukrukreikin kapəmiə nətərigien ruə miwi mimə norien kapəmiə tukruə mihuvə. Kini ror məkneikin, kimiə takharkun nisəkirien norien minə, mharkun nisorien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei. In e norien yamə mine khahuvə, mine yamə mine kasor rikin ramagien, mine yamə mine kisatuutuk.

³ Kini ye nihuvəyən yame Kughen ramautə-pə kin kimi yo, yakamni-pre tuk əmiə m-fam mə takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiə. Mərig ye nətərigien atuutuk, taksəm nəsaninien yamə mine Kughen rimivəhsi-pre kimi əmiə ye nhatətəyən kapəmiə ye Kristo. Kini nipig taksəm nəsaninien minə a, taksəm kapəmiə nimraghien minə, kini misəkir misəm mə ? kapəmiə nimraghien minə khahuvə misəmhen raməri-pən nhatətəyən kapəmiə uə nikam?

Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin

(1 Kor 12:1-31)

⁴ Yermamə kirikianə, nıpran kirikianə əmə. Mərig nıpran, nor-norin minə ripsaah. Kini nor-norin minə ye nıpran e, kapəriə wok pisin pisin.

⁵ Kini rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo. Kitawə khapsaah, mərig kamhauə nıpraitawə kirikianə əmə ye Kristo, kini misətigə atuk irətawə minə.

⁶ Kini Kughen rimivəhsi-pə nirkunien tuk norien wok pisin pisin minə raməri-pən nihuvəyən kafan yame ramautə-pə kin kimi ətawə. Kughen ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai ripiua. Kini pəh yermamə a tukrini-ərhav nəgkiarinen kafan raməri-pən nhatətəyən kafan.

⁷ Tukmə yermamə kirik ravəh nirkunien tuk nasituyen, pəh in tukrasitu; tukmə in ravəh nirkunien tuk nhajounien, pəh in tukrhajoun;

⁸ tukmə in ravəh nirkunien tuk nivəhsi-haktəyən nətərigien kape narmamə, pəh in tukrivəhsi-haktə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nivəhsi-pənien mane, pəh in tukrivəhsi-pən rehüə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nikirien niməhuak, pəh in ror yerkin m-fam; tukmə in ravəh nirkunien mə rikin tukrehüə tuk narmamə, kini pəh in tukror yerkin agien.

Swatuk kape norkeikeiyen narmamə

(1 Kor 13:1-13)

⁹ Norien kapəmiə tuk norkeikeiyen narmamə tukraməkeikei muə norkeikeiyen əfrakis. Taksəmakin norien has minə, kimi mharaptərəkin tim tim norien huvə minə.

¹⁰ Sorkeikei əmiə minə rəmhen mimə kimiə piaumiə minə uə nowinmiə minə. Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei misarkut mə takhasiai əmiə minə.

¹¹ Pəh rikimiə tukragien tuk norien wok kape Kughen Yermaru yerkimia m-fam mamharpin, mhapəh nisəpəuyen.

¹² Taksagien əmə meinai nımisərəhu-pən tim tim kapəmiə nətərigien ye Kughen. Kini nipig nəmhəyən tukruə, sor kapəmiə nətərigien rapomh. Kini masəhuak kimi Kughen ye nipig m-fam.

¹³ Tukmə narmamə kape Kughen kasəkwəkwə kin nar kirik, sautə-pən kimiə əriə. Sor huvə pən kimi yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin.

¹⁴ Saiyoh Kughen mimə tukror nihuvəyən kimi narmamə yamə mine kasor nahasien kimi əmiə. Takhapəh nısherpənien nar hah rivən kimi əriə, mərig saiyoh Kughen mə tukror nihuvəyən kimi əriə.

¹⁵ Sagien kimiə namə minə kisagien. Kini sasək kimiə yamə minə kisasək.

¹⁶ Sor kapəmiə nətərigien rəm nəmhen irəmiə minə fam. Rikimiə tukripəh nəsikien mə kimiə tiksin yerpərig, mərig rikimiə tukragien əmə mə taksəriwək kirikianə kimiə yavən has minə. Rikimiə tukripəh nəsikien mə nakharkun pik nar.

¹⁷ Tukmə yermamə kirik ror ahas-pre tuk əmiə, takhapəh nisarpinien tai norien kafan. Takasəkeikei misarkut mə taksor norien yame narmamə mifam tuksəm mimə ratuatuk.

¹⁸ Sor narimnar fam yame nakharkun norien mimə kimiə naksarə ye nəmərinyen kimiə narmamə mfam.

¹⁹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nisarpinien tai təvhagə hah kape narmamə. Apəh pəh Kughen pisin əmə tukripi-ərhəu narpinien mine niemhaa kimi əriə, meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen Yermaru ramni mimə, “Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien has kape narmamə.” (Dut 32:35)

²⁰ Mərig kimiə taksəri-pən əmə nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Tukmə kafam tikmir rəmkərv,
vəhsi-pən nəviginien kimin;

tukmə rəkwəkwə,

vəhsi-pən nu kimin.

Nipig naksor narimnar minə a

in tukrauris pik tukun.”

(Prov 25:21-22)

²¹ Takhapəh niseighanien kin norien has mə tukruə tuk əmiə mivəh-si-əhu əmiə. Mərig sor mə norien huvə minə kapəmiə pəh ravəhsi-əhu norien hah.

13

Pəh khasiai gavman

¹ Pəh kitawə fam kisarə ətgin gavman, meinai nehuəyen tuk narmaruyen m-fam ramsi-pən tuk Kughen, kini gavman m-fam yamə mine kasəkwətə, Kughen pisin əmə rimivəhsi-haktə əriə.

² Tukmə yermamə kirik raməsik nəkwai gavman, kini ror məkneikin mə in ripəh nisiaiyen nehuəyen yame Kughen rimirəhsi-haktə mukrai. Kini narmamə yamə mine kasor məknakin kamhavi-pə əmə kapəriə narpinien.

³ Ror məkneikin meinai Kughen rimirəhsi-haktə gavman mukrai mə yamə mine kasor norien has tukhagin, pəh nien mə rimirəhsi-haktə gavman mukrai mə narmamə yamə mine kasor norien huvə minə tukhagin. Kini tukmə nakhapəh nisorkeikeiyen mə takhagin kin nəmasur minə kape gavman, takasəkeikei misor norien huvə minə, kini iriə tukhavəhsi-haktə əmiə tukun.

⁴ Takhapəh nisəru-kinien mimə nəmasur kape gavman iriə yor wok minə kape Kughen yame wok kapəriə mimə iriə tukasor ramhuvə-pre tuk əmiə. Mərig tukmə nakasor ramaha, takasəkeikei mamhagin, meinai Kughen rimipəh nivəhsi-pən-apnapigien əmə nehuəyen kimi əriə, mərig rimivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mə tukhavəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has.

⁵ Ror məknakin mə kitawə mifam takasəkeikei misarə ətgin gavman tuk nar kiraru. Kirik e mimə kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien, kini kirik min e in e kitawə tukharkun mə norien kapətawə in ratuatuk.

⁶ Kini nar kirikianə min əmə, sərok-pən takis kimi gavman, meinai nəmasur kape gavman, iriə yorwok minə kape Kughen, kini in e wok kapəriə mə tuksarmaru ye narmamə.

⁷ Tukmə kimə takasəkeikei misərok yermamə kirik, sərok. Tukmə takis pisin pisin minə, takasəkeikei misərok. Tukmə kimə takasəkeikei mhasiai yermamə kirik, hasiai. Tukmə yermamə kirik ravəh narmaruyen, kini takasəkeikei misarə ətgin.

Sorkeikei narmamə meinai Nipig Kwasig ruauə pakə

⁸ Takhapəh nisorien mə tukam mə nar kirik yame nakhapəh hanə nisarpinien kimi yermamə kirik. Mərig nar kirikianə yame raməmir hanə tuk əmiə mə taksarpin, in ai norkeikeiyen, meinai yermamə yame rorkeikei in kirik in ramor narimnar fam yame loa ramni.

⁹ Loa ramni mimə, “Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin,” “Mhapəh nishopniyen yermamə,” “Mhapəh nisəkrəhyen,” “Rikimiə tukripəh nivənen tuk narimnar kape yermamə pisin kirik,”* kini loa minə min tiksin aikin. Mərig nəgkiarien kirikianə əmə in nukneriə fam; in e ramni mimə, “Orkeikei ik kirik rəmhən əmə kin yame nakorkeikei atuk ik.” (Lev 19:18)

¹⁰ Tukmə yermamə kirik rorkeikei in kirik, to ripəh norien nahasien kimin. Kini ror məknakin mə yermamə yame rorkeikei narmamə, in ramor mə nīprai Loa minə fam ruauə minor nəfrakisien kin.

¹¹ Takasəkeikei misor məknakin meinai kimiə nakwənharkun huvə nīpig yame kisərə iran ai taktakun mine. Rinor ta nīpig yame takasəkeikei misarha mhapəh nisapirien, meinai nīpig kitawə kimishatətə pə pə əmə iran, kini nīpig yame tukrivəh miragh ətawə iran raməmīr pən pən, mərig taktakun ai ruauə pakə.

¹² Pəh nien mə tuk tu, napignapien tukrirkək; kini nikhakien, pəh nien mə tuk tu tukruə. Kini ror məknakin mīmə pəh kisəpəh norien kape nəpignapien, kini mharaptərəkin əmə norien huvə minə kape nikhakien rəmhen kin yame mobael ramraptərəkin huvə kafan kirik nau kape narowaginien.

¹³ Pəh kitawə tuksor norien huvə minə, rəmhen kin yame yermamə raməriwək ye nikakien kini narmamə kasəm. Tukhapəh nisorien lafet has minə, mhapəh nisapisien kin ninimien, mhapəh nhakir-apnapigien əmiə minə, kini mhapəh nisorien norien ətəwə minə, mhapəh nisotgohyen, mhapəh nisorien jalus kimi ətawə minə.

¹⁴ Mərig seighaan kin Yermaru Yesu Kristo mə tukrarmaru ye nīmraghien kapəmiə, kini takhapəh nisəterigien mə takshawor pən iran mine misor narimnar yame nīpraimiə əmə rorkeikei.

14

*Pəh khasiai nəməhuak yamə mine kasəri-pən Loa kape Moses
(1 Kor 8:1-13; 10:14-33)*

¹ Nəməhuak minə tiksin, kapəriə nhatətəyen ripəh nəusik-əusikien, meinai narmamə tiksin kamhəvəh-si-pən natuakəmien kimi əriə, kini khapəh nharkunien mə Kughen rameighan kin əriə tuk natuakəmien minə a uə nikam. Mərig kimiə rikimiə tukramagien tuk nivəhyen nəməhuak minə a yame kapəriə nhatətəyen ripəh niskaiyen; takhapəh nisotgohyen kimiə əriə.

² Yermamə kirik, ye kafan nhatətəyen, rhuvə əmə mə in tukrən nəviginien m-fam. Mərig yermamə pisin kirik min, kafan nhatətəyen ripəh niskaiyen, kini rikin rəsik mə in rirkun nənien nəviginien ye nəsimien əmə, mīpəh nənien nusai nar.

³ Ripəh nihuvəyen mə yermamə e yame rirkun nənien narimnar fam tukrəm-pən nar hah ye yermamə yame ripəh nənien nusai nar. Kini ripəh nəmhenien mə yermamə yame ripəh nənien nusai nar tukrini-pən tuk yermamə yame ramən fam nəviginien mə in ramor təvhagə has. Pəh tukripəh nəm-əhuyen in meinai Kughen rikin ragien əmə tuk yeməhuak a.

⁴ Ripəh nihuvəyen mə ik nakamni mīmə yorwok kape Yesu Yermaru kirik ramor norien has. Kafan atuk əmə Yesu Yermaru tukrəkir mīmə ramor nar huvə uə nar has. Kini in tukror huvə meinai Yesu Yermaru rirkun nivəhsi-pənien nəsaninien kimin tuk norien nar huvə minə.

⁵ Ye norien kirikianə əmə min, yermamə kirik ramni mə nīpig kirikianə əmə kape Kughen in ramərhakə rapita nīpig minə tiksin; mərig yermamə kirik min ramni mīmə nīpig m-fam rəm nəmhen əmə. Mərig pəh narmamə tuksərer skai ye kapəriə nəterigien ye nikarin kape narimnar minə e.

⁶ Yermamə yame ramni mə nīpig kirikianə əmə in kape Kughen, in ramor tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru. Kini yermamə yame ramən nusai nar, ramən tuk nivəhsi-haktəyen Kughen, meinai in ramni-pən tuk Kughen mə rikin ramagien tuk nan nəviginien. Kini yermamə yame raməpəh nənien nusai nar, in min raməpəh nənien tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru, kini in min ramni-pən tuk Kughen mīmə rikin ragien tuk nan nəviginien.

⁷ Kitawə kirik rirkək yame nīmraghien kafan, kafan əmə, uə nīmhayen kafan, kafan əmə.

⁸ Mərig tukmə kitawə kamhamragh, kamhamragh tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru; kini tukmə kamhamhə, kamhamhə tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru. Kini ror məknakin, tukmə kamhamragh uə kimnhamhə, mərig kitawə kape Yermaru.

⁹ Kristo rimamhə marə mamragh min, mə In Yermaru kape narmamə yamə mine kamhamragh mine yamə mine kwənhamhə ta.

¹⁰ Kini ripəh nihuvəyen mə taksəkir norien kape piaumiə minə mine nowinmiə yamə mine iriə yəhuak minə. Ripəh nihuvəyen mə taksəm-əhu piaumiə minə, meinai kitawə m-fam tuksərer əkupan ye jea yame Kughen ramkwətə iran maməkir narmamə ikin.

¹¹ Rəmhen kin nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,
“Kughen Yermaru ramni mīmə, Yakavəh kwəsu ye nīmraghien kafak mīmə

narmamə m-fam tuksənimkur ye nimirik
mhani-ərhav kin nheriə mhamə Yo, Yo Kughen.'''

(Aes 45:23)

¹² Kini ror məknakin mə kitawə fam kirikianə kirikianə tuksərer ye nimri Kughen tuk nini-ərhavyen narimnar fam yamə mine kimisor.

¹³ Ror məknakin, pəh kisəpəh nəkrien norien kape narmamə. Mərig takhaskai mə takhapəh nisorien nar kirik yame tukror piaumiə kirik rətərig pik tukun mimir ye kafan nhatəyən.

¹⁴ Yimauə mor kirikianə kimru Yesu Yermaru, kini tuk nar ai, yo yakirkun huvə mə nəviginien* kirik rikək yame ramor yermamə rəmkimik ye nimri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik rikin raməsik mimə nar kirik rəmkimik ye nimri Kughen, nar ai rəmkimik əfrakis tuk yermamə a.

¹⁵ Tukmə piam raməm mə nəviginien kirik rəmkimik, kini nakamən ye nimirin, rikin tukrəpəu. Ramor məknakin mə kafam norien ripəh nəri-pənien swatuk kape norkeikeien. Takhapəh nisorien mə nar yame nakasən ramoriah piaumiə kirik yame Kristo rimamhə tukun.

¹⁶⁻¹⁸ Nar apnapig mə kimia nakamhani mə norien kirik in rhuvə əmə, mərig səpəh, tamə piaumiə kirik raməm norien kapəmiə mamni mimə naksor təvhagə has. Ror pən, taksətapig kin, meinai yermamə yame ramor nəkwai Kristo ye norien a, in ramor riki Kughen ramagien. Kini narmamə kasən in mhamə in yermamə huvə, kini rikiriə ramagien əmə tukun. Ror məkneikin meinai Narmaruyen kape Kughen pəh nien mə nar kape nəviginien mine ninimien, mərig in nar kirik kape natuatukien ye nimri Kughen, mine nəmərinuyen, mine nagienien ye Nanmin kafan.

¹⁹ Kini ror məknakin, pəh kitawə tuksarkut pik tuk norien nar yame ramkir pən narmamə tuk nəmərinuyen kini mhavəhsi-haktə nətərigien kapətawə m-fam.

²⁰ Takhapəh nisoriahyen wok kape Kughen tuk nənien naha nəviginien yame naksorkeikei. Nəfrakisien mə nəviginien minə fam khahuvə mhapəh nisəmkəmkien ye nimri Kughen. Mərig rahas tukmə nakvəh nəviginien kirik yame piam ramni mə rəmkimik mən ye nimirin, kini in rətərig pik tukun, mimir ye kafan nhatəyən.

²¹ Kini ror məknakin rhuvə mə takhapəh nisənien nusai nar, mhapəh nhanimien waen, mhapəh nisorien nar kirik yame tukror piautawə minə kamhamir ye nhatəyən kapəriə.

²² Kini tukmə kimia nakhavəh nətərigien kirik ye nikarin kape narimnar minə e, takharaptəəkən məniwən əmə kimia Kughen. Narmamə kisarə ye niहुवय़ेन əfrakis nipig kasor əmə narimnar yame kharkun mə in ratuatuk mə tuksor.

²³ Mərig yermamə yame kafan nətərigien ramor kiraru tuk nar yame ramən, meinein mə ratuatuk mə tukrən uə nikam, rhuvə mə tukripəh nənien. Mərig tukmə rən, Kughen tukrini mə rinor təvhagə hah, meinai in ramən, mərig rikin raməsik mə ripəh natuatukien - kafan norien ripəh nərer-timtimien ye nhatəyən. Kini tukmə yermamə kirik ramor nar kirik yame rikin raməsik mə in ripəh natuatukien, in ramor təvhagə hah.

15

Pəh khavəhsi-haktə nətərigien kape yəhuak pisin pisin minə

¹ Kitawə yamə mine khaskai ye nhatəyən ye Kristo tukasəkeikei misasitu huvə ye yamə mine nhatəyən kapəriə ripəh nuəyən miskai. Ripəh natuatukien mə tuksəri-pən əmə norien yame kitawə atuk kisorkeikei.

² Kitawə tukasəkeikei masor norien yame tukror riki narmamə pisin kisagien tukun, mimə tukrasitu irəriə mor nhatəyən kapəriə ruə miskai.

³ Pəh kisor məknakin meinai Kristo min In rimipəh norien norien kirik yame In atuk rorkeikei, mərig In rimnor narimnar fam əgkap yame Kughen rorkeikei [nar apnapig narmamə kimnhani hah In tukun] rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, "Nini-hasien yamə mine kamni-pre tuk Ik,

nəgkiarien a ramuə min tuk Yo."

(Sam 69:9)

⁴ Narimnar e yame kimirai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen, kimirai mə tukrhajoun ətawə, mə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen. Kini kitawə kharkun norien a meinai kasərer tim tim ye nipig əutən minə, kini Nəkwəkwə kape Kughen ravəh-si haktə nətərigien kapətawə.

⁵ Kughen pisin əmə ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim ye nipig əutən minə, kini In pisin əmə ravəh-si haktə nətərigien kapətawə. Kini taktakun ai, yakamaiyoh In mimə tukrasitu

* **14:14:** Suatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 14: Yakirkun huvə mə nar kirik rikək yame ramor yermamə rəmkimik ye nimri Kughen. **14:14:** Wok 10:15; Taet 1:15 **14:15:** 1 Kor 8:11-13 **14:19:** Rom 12:18; 15:2 **14:20:** 1 Kor 8:13 **15:2:** 1 Kor 10:24,33 **15:4:** 2 Tim 3:16

irəmiə yamə mine nakhakwasig kin Yesu Kristo mor nətərigien kapəmiə mə tukruə mor kirikianə əmə

⁶ mə takhavəh nətərigien kirikianə əmə, mamhani nəgkiarinen kirikianə əmə tuk nəgnəginien Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁷ Havəh əmiə minə yerkin agien, rəmhen kin yame Kristo rimivəh əmiə yerkin agien. Taksor məknakin mə narmamə tukhani vi vi Kughen tukun.

⁸ Takhapəh nisəru-kinien nar e mīmə Kristo rimauə yorwok kape nāmə Isrel* mə tukrhajoun mə Kughen ramor kafan nəgkiarinen, nəgkiarinen e in e mīmə promes minə kafan yame rimini-pən tuk rip nāmə Isrel kupan, iriə kwənhauə misor nəfraksien kin

⁹ mə nāmə tanə pisin pisin minə tukhani vi vi Kughen meinai rikin rehuə tuk narmamə, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Ror məkneikin, yo jakvəh-si haktə nhagim ye kwerkwai nāmə tanə pisin pisin minə, maməni nipei mamni vi vi nhagim.” (2 Saml 22:50; Sam 18:49)

¹⁰ Kini nəkwəkwə kape Kughen ramni min mīmə,

“Kimiə nāmə tanə pisin pisin minə mine narmamə kape Kughen minə takhauə kirikianə misagien.” (Dut 32:43)

¹¹ Kini mamni min mīmə,

“Kimiə nāmə tanə pisin pisin minə, taksəgnəgin Kughen Yermaru,

kini kimiə kwənərəus minə fam kape tokrei tanə taksokapə misəgnəgin In.” (Sam 117:1)

¹² Kini Aesaea ramni min mīmə,

“Kwənərəus kape Jese† kupan tukrhaktə min,

kini Kughen tukrivəh-si haktə in mə tukramarmaru ye kwənərəus minə kape tanimtanə m-fam.

Kini nāmə tanə pisin pisin minə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien kapəriə iran.” (Aes 11:10)

¹³ Kughen rimnasitu irətawə mə tuksərəhu-pən tim tim kapətawə nətərigien iran. Pəh In tukror mə rikimiə tukrhaktə mukwar kin nagienien mine nəmərinyen nipig nhatətəyən kapəmiə iran tukriskai min meinai Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre nəsaninien kimiə əmiə.

Pol ramni mə Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrivən ye kantri pisin pisin minə mini-ərhav Nəvsaoyen Huvə

¹⁴ Piak minə mine nowinik minə. Yakirkun huvə mə nimraghien kapəmiə ramhaktə mukwar kin nihuvəyən, kini nakhavəh nirkunien m-fam, misəmhen tuk nhajounien əmiə minə.

¹⁵ Kini ye nəkwəkwə e kafak, yimipəh nerkwaigien kin nar kirik, mərig yimini-ərhav yerki m-fam narimnar minə e tuk əmiə, kini morkeikei mə rikimiə tukraməkeikei maməsik nəgkiarinen minə a. Ratuatuk əmə mə yakəgkiar məknakin, meinai Kughen ramasitu irak ye kafan əmə nihuvəyən

¹⁶ mə yo jakuə yorwok kape Kristo tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi nāmə kantri pisin pisin minə. Yo yakəmhen kin pris kirik yame yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen mə nāmə ye tanə pisin pisin yamə mine kishatə ye Kristo tukhauə presen huvə yamə mine Nanmin kape Kughen ramərəhu karin mə kape Kughen, kini Kughen rikin ragien əmə tuk nivəhyen.

¹⁷ Kini yakavəhsi-haktə Yesu Kristo tuk wok minə fam kape Kughen yame yakamor.

¹⁸ Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar pisin kirik, yakaməgkiar ausit əmə tuk narimnar huvə yamə mine Kristo ramor nipig yimnor kafan wok tuk nivəhyen nāmə tanə pisin pisin minə khauə misor nəkwai Kughen. Kristo ramor wok ye kafak nəgkiarinen mine ye kafak norien minə,

¹⁹ kini mor wok ye nəsaninien kape nimtətien minə mine nar pis pis minə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen. Kini ror məkneikin, yakamni-ərhav fam nəvsaoyen huvə kape Kristo, rimirikakun Jerusalem mivən meriaji-pən kantri e Ilirikam.

²⁰ Nipig m-fam ye nirikakunien kape kafak wok muə meriaji-pə e taktakun, yimnorkeikei mə jakvən mini-ərhav nəvsaoyen huvə ikin minə tiksın yamə mine kipəh nərig-hanə-yen nhag Yesu Kristo ikin. Yakpəh norkeikeiyen mə jakor wok aikin kirik yame yermamə kirik ruavən ta ikin mamni-ərhav nəvsaoyen huvə.

²¹ Mərig raməri-pən nəgkiarinen ye Nəkwəkwə kape Kughen [yame raməgkiar ye Kristo] mīmə,

“Narmamə yamə mine kipəh nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi əriə, iriə tuksəm In,

15:7: Rom 14:1 * 15:8: Nəgkiarinen Gris ramni mə “narmamə yame kimivəh nao kimi əriə” mərig nipran ramni mə “nāmə Isrel.” † 15:12: Jese in rim King Deved. 15:16: Rom 1:5; 11:13 15:20: 2 Kor 10:15-16

kini narmamə yamə mine khapəh nisərig-hanəyen nəvsaoyen huvə, iriə tukharkun.”
(Aes 52:15)

Pol rorkeikei mā tukrivən mivaag-pən kin nāməhuak minə Rom

²² Kini nipig ripsaah, wok e kafak tuk nivəniyen aikin pisin pisin minə ramətapig kin yo tuk nurəyen məm əmiə.

²³ Mərig taktakun ai, yimnor infamien ye kafak wok ye provins minə e. Newk minə tiksin ruaə muavən ta, yimnorkeikei pik mā jakurə məm əmiə.

²⁴ Kini ror məknakin, rikik raməsik mimə nipig jakamvən Spen jakukura-pre məm əmiə. Kini nipig jakurə kisarə kape nipig kwakwə əmə, kini yakorkeikei mā taksasitu irak tuk kafak nəriwəkien.

²⁵ Mərig taktakun, yakamvən Jerusalem tuk nasituyen ye nāməhuak minə aikin,

²⁶ meinai nāməhuak minə apa kantri mir e Masedonia mine Gris, rikiriə rimnagien tuk nivəhsi-pənien kapəriə mane kimi yavən has minə ye niməhuak apa Jerusalem.

²⁷ Rikiriə ramagien əmə tuk nasituyen irəriə məkneikin, mərig rəmhen kin yame kasarpin tai nasituyen yame kwənərəus kape Isrel kimnhavəhsi-pən ta kimi əriə, in e mā nāmə tanə pisin pisin minə kamhavəh nihuvəyen yame Kughen rimirpen mā kape nāmə Isrel, kini misarpin tai nihuvəyen a kin nasituyen kin mane.

²⁸ Jakvəh mane yame iriə kimisəwhai kəji, mivən mivəh-si-pən kimi nəhuak minə apa Jerusalem. Kini nipig jakor infamien ye kafak wok apaikin, kini mitərhav Jerusalem mivən apa Spen, mərig nipig jakamvən Spen, jakukura-pre məm əmiə.

²⁹ Nipig yakaurə mamarə iməmiə ikin, yakirkun mā jakvəh narimnar huvə ripsaah ye Kristo mā jakvəhsi-pre kimi əmiə, kini kimiə taksərig rhuvə kin.

³⁰ Piak minə mine nowinik minə, meinai kitawə kishatə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə, kini Nanmin kape Kughen ramor mā kitawə taksorkeikei ətawə minə, yaka-maiyoh skai əmiə mā taksəhuak tuk yo misasitu irak ye narowaginien kafak.

³¹ Səhuak mā Kughen tukrasitu irak mətapig kin nāmə Judia yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəvsaoyen huvə mā tukhapəh nisoriahyen yo. Kini səhuak min mā nipig jakvən Jerusalem mitərhav min, mā narmamə yamə mine kishatə ye Kristo, rikiriə tukragien tuk wok kafak.

³² Kini ye norien a, tukmə Kughen rorkeikei, jakurə məm əmiə ye nagienien, kini kitawə mfam rikitawə tukragien.

³³ Pəh Kughen yame In nuknei nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə m-fam. Amen.

16

Pol ramaowia kin in minə tiksin

¹ Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə nowintawə e Fibi yame ravəh wok kape dikon ye niməhuak apa Kengkria, in piraovin huvə kirik.

² Yakamaiyoh əmiə mā nipig in tukrurə, taksagien əmə tukun ye nhag Yesu Yermaru kapətawə, ye norien yame in ratuatuk mā narmamə kape Kughen taksor. Tukmə kafan kirik nar kirik rikə, rhuvə mā taksasitu iran, meinai in rimnasitu irak mine narmamə khapsaah.

³ Saowia kin Prisila mine Akwila, yame kimasir yimərhor wok kirikianə kape Yesu Kristo.

⁴ Ipakə əmə kirhamhə tuk nasituyen irak. Pəh nien mā yo pisin əmə, mərig kimawə nāmə tanə pisin pisin yamə mine kasəhuak, yakamhani vi vi Kughen tuk əriu.

⁵ Kini saowia kin nāməhuak yamə mine kasofugin ye kapəriu nimə.

Saowia kin yo kirik e Epaenetas e yame rimnəkupan mhatətə ye Kristo ye tanə a Tarki.

⁶ Saowia kin Meri yame ramor pik wok irəmiə.

⁷ Saowia kin Andronikas mine Junias, yemə imak mir yame kivəhsi-pən əmasir ye kalabus. Aposol minə kamhasiai pik əriu, kini iriu kimwəkupən irak mwhatətə ye Kristo.

⁸ Saowia kin Ampliatas yame yakorkeikei ye norkeikeiyen kape Yermaru.

⁹ Saowia kin Obanas, yame kimawə min yakasor wok kirikianə ye Kristo, kini saowia kin Stakis keikei.

¹⁰ Saowia kin Apeles, yame ramərer tim tim ye Kristo ye nipig autan minə.

Saowia kin narmamə ye nimə kape Aristobolas.

¹¹ Saowia kin Herodion, kwənərəus atuutuk kafak.

Saowia kin narmamə yamə mine kisofugin-pən ye Yesu Yermaru ye nimə kape Nasisas.

- ¹² Saowia kin Trifaena mine Trifosa, piraovin mir yamə mir kawor pik wok kape Yermaru.
 Saowia kin Persis keikei, piraovin min kirik yame ramənhawk tuk norien wok kape Yermaru.
- ¹³ Saowia kin Rufas, yeməhuak kirik kape Yermaru mine nisini yame rimnor huvə-pə kimi yo rəhnen kin nisnik atuutuk.
- ¹⁴ Saowia kin Asingkritas mine Flegon mine Heremes, mine Patrobas mine Heremas, mine piautawə yamə mine kisarə iria miria.
- ¹⁵ Saowia kin Filologas mine Julia mine Nereas mine nowini mine Olimpaz mine nəməhuak minə fam yamə mine kisarə iria miria.
- ¹⁶ Saowia kin əmia minə rəhnen kin yame kimia kirikianə ye Kristo. Nīməhuak minə fam kape Kristo kisaowia kin əmia.
- ¹⁷ Piak minə mine nowinik minə. Yakamaiyoh skai əmia mə taksərig əmia tuk narmamə yamə mine kasor mimə takseikus kwen kapəmia, kini mishajoun narimnar yame kasor narmamə kasəviakia ye nhatəyənen kapəria, kini nhajounien a ror pisin əgkəp ye nhajounien yame nimnhavəh ta. Sərer isok tuk əria
- ¹⁸ meinai narmamə kashajoun nəgkiarien eikuə khapəh nisorien wok kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mərig kasor wok əmə tuk nar yame nīprairia rorkeikei. Iria kamhani huvə nəgkiarien, kini nəgkiarien kapəria rheikən, mərig kaseikuə, masorah nətərigien kape narmamə khapsaah yame nirkunien kapəria ripəh nərip-timtimien.
- ¹⁹ Narmamə kwəsərig ta nəvsaoyen mimə kimia naksor nəkwai Kughen. Ror məknakin rikik ragien pik tuk əmia. Mərig yakorkeikei pik mimə takharkun naha nhagin yame ratuutuk, kini mhapəh nhavənen tuk norien has minə.
- ²⁰ Kughen yame In nuknei nəmərinuyen, pəh nien mə tuk tu In tukrəvi-ətərkən Setan, kini in ramarə əmə ye təpaage nihumia. Pəh nihuvəyən kape Yesu Yermaru kapətawə tukraməmir irəmia minə.
- ²¹ Timoti e yame kimru min yakawor wok kirikianə ramaowia kin əmia. Kini Lusias mine Jeson mine Sosipata e kwənərəus kafak minə karhaowia min kin əmia.
- ²² Yo Tosias, yame yakamrai nəgkiarien kape Pol ye nəkwəkwə e, yo yakamaowia kin əmia, kitawə kirikianə ye Yesu Yermaru.
- ²³ Gaeas ramaowia kin əmia. Yo Pol, yakamarə ye nimə kafan, kini narmamə kape nīməhuak kasofugin iman ikin.
- Erastas e yame ramərer tuk mane kape taon e, mine piautawə Kwotas, iriu min kwaowia kin əmia.
- ²⁴ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyən kimi əmia mfam. Amen.*
- ²⁵ Pəh khani vi vi Kughen. In rirkun norien mimə kimia naksərer tim tim ye nhatəyənen kapəmia meinai yimini-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo tuk əmia. Nəgkiarien e rimnerkwaig əmə apa kupan muə meriaji-pə,
- ²⁶ mərig taktakun ai, ruətərhav-pə. Kini Kughen e yame ramragh rerin, In e rimini mə jakni-ərhav nəvsaoyen kape Kristo yame profet minə kupan kimnharai ye nəkwəkwə minə kapəria, mə narmamə tukharkun. Yakamni-ərhav mimə kwənərəus minə fam ye tokrei tanə pəh tukshatə əmə ye Kughen, misor nəkwən.
- ²⁷ Kughen pisin əmə In Kughen, kini In pisin əmə rirkun nar. !Pəh kisəgnəgin Kughen nipig m-fam, infamien rirkək, tuk nar yame Yesu Kristo rimnor! Amen.

16:13: Mak 15:21

16:16: 1 Kor 16:20; 1 Pita 5:14

16:17: Mat 7:15; Taet 3:10

16:18: Fil 3:19; 2 Pita 2:3

16:19: Rom 1:8; 1 Kor 14:20

16:20: Jen 3:15

16:21: Wok 16:1-2; 19:22; 20:4

16:23: Wok 19:22; 1 Kor

1:14 * 16:24: Keinein mə Pol rimirai afrakis nəgkiarien ye v. 24 meinai rikək ye kopi akwas tiksin kape Niu Testamen.

16:25: Rom 1:5; Efes 1:9; 3:5,9; Kol 1:26

1 Korin Nəkwəkwə yame Pol rimməkupan mirai ramvən kimi yəhuak minə apa Korin

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Korin

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol iriu kwən kirik Sostenes kimirirai nəkwəkwə e.

?Kimirirai ramvən kimi pa? Kimirirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Korin.

?Nimraghien rimmhawor pən iran mine ye nipig kimirirai? Korin in taon ehuə kirik. Ikin aikin a, narmamə khapsaah khavəh kapəriə nautə mhauə mə narmamə tukhavəh nimirin. Korin in taon kirik yame in rhuvə pik ye provins a Akaea, yame raməmir ye kantri a Gris. Mərig ye taon a, narmamə khapsaah kasəhuak kimi kughen eikuə minə; kini norien has minə kapəriə rehuə min ye taon a. Niməhuak a Korin, narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel khapsaah ikin. Pol rimavən ikin minə m-kisisər mirikakun niməhuak minə, kini mamrikakun niməhuak apa Korin ye nəriwəkien kafan yame ror kiraru kin, kimisəhuak pə pə əmə, kini taktakun ai norien has minə rimmamswin fam ye niməhuak. Narmamə tiksın kəsor norien has minə; kini tiksın kamhavəh nətərigien yamə mine khapəh nisatuatukien. Kimisaiyoh Pol kin narimnar yamə mine iriə khapəh nharkun-nihuvəyen. Kini in rimirai nəkwəkwə e mhorpin naiyohyen kin kapəriə. Kini rimirai nəkwəkwə e mə tukrhajoun atuutuk norien has yamə mine iriə tiksın kimnasor.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Niməhuak apa Korin in raməmir ye taon kirik yame norien has minə fam rimikuar aikin. Norien has minə a ramvən əmə ye niməhuak. Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-ərhav norien has yame niməhuak ramrəh-pikin, mine norien has pisin pisin. In rimini-pən tuk əriə mə tukshawor pən iran mine misəkeikei mharerig-pə tuk Kughen. Kini mhajoun əriə kin norien yame ratuutuk mə narmamə tuksor mə iriə tukhauə narmamə kape Kughen minə.

Pol rimmokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yame Kughen rimmokrən kin yo mirpen ye ye nərigien kafan mimə yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yakamrai nəkwəkwə e kimru piautawə Sostenes.

² Nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə kape Kughen apa Korin, kimiə narmamə yame Kughen rimmətu karin əmiə mə kafan minə mə taksofugin-pən ye Yesu Kristo. Kini mokrən kin əmiə mə kafan minə, kimiə mine nəməhuak yamə mine kisarə ikin pisin pisin minə naksəhuak kimi Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yame in Yermaru kapətawə fam.

³ Pəh Rintawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pol rimini vi vi Kughen ye nəhuakien

⁴ Nipig minə fam yakamni-pən tuk Kughen mə rikik ramagien tuk əmiə meinai naksofugin-pən tuk Yesu Kristo, ror pən rautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

⁵ Rimməutə-pre kin kafan nihuvəyen mə tukrehuə tuk əmiə ye norien minə fam, mor əmiə mə takharkun huvə nar kini mhani-ərhav nəgkiarien kafan.

⁶ Rimmor məkneikin meinai nimisəm mə nəvsaoyen kin Kristo yame yimnhani-ərhav-pre tuk əmiə in nəfrakisien.

⁷ Ror məkneikin mə nipig nakasərer mamhawhin nuəyen kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nakhapəh nisəkwəkwəyen kin nəsaninien kirik kape Nanmin Kafan tuk norien wok kafan.

⁸ Kini In tukror əmiə naksərer tim tim misəriaji-pən nipig yame tukror infamien, mə tukpəh nəm-pənien nar has kirik irəmiə ye nipig yame Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrirerig-pə min iran.

⁹ Kini Kughen tukror nar e kimi əmiə meinai nipig m-fam In ramor kafan nəgkiarien. In Kughen yame rimmokrən kin əmiə nakhauə kirikianə kimiə Tini Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Nəməhuak minə kimisəwhai əriə minə

¹⁰ Piak minə mine nowinik minə, yakamaiyoh skai əmiə ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə mə kimiə m-fam takasərig əmiə, mhapəh nisorien mə nətərigien kirik tukruə meikus kwəhən kapəmiə; kini mərig takhauə əfrakis misor kirikianə ye nərigien mine ye rikin kirikianə.

¹¹ Piak minə mine nowinik minə, yakamni-pre məkneikin meinai yorwok tiksın kape pian e Kloe kwənhani-asah-pə ta iran mə kimia nakasotgoh pik.

¹² Niprai nəgkiarien yame yakamni ror məkneikin: Kimia tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kin Pol,” mərig tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kin kwən a Apolos,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kin Pita,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig əmə kin Kristo.”*

¹³ ? Rikimia raməsik mə ta mə nakharkun niseikus-eikusien məkneikin kuwhen kape Kristo, uə? ?Nakha mə ta mə yo e Pol yimnəker ye nai kamarkwao kin tuk əmia uə? Nikam, pa rimə kinnor baptaes irəmia ye nhagik.

¹⁴ Yo yakamni vi vi Kughen meinai yimipəh norien baptaes irəmia kirik; mərig yimnor baptaes əmə ye kwəwə mir a Krispas mine Gaeas.

¹⁵ Rikik ragien məknakin meinai yermamə kirik to ripəh niniyen mə kinnor baptaes iran ye nhagik.

¹⁶ !Ah! Yimnəru-kin, yimnor baptaes min ye Stefanas mine kafan minə. Mərig yaknnəru-kin ta mə yimnor baptaes ye kimia kirik min uə nikam.

¹⁷ Niprai nəgkiarien minə e ramni mimə Kristo rimipəh nher-pəyen kin yo mə jakor əmə baptaes ye narmamə, mərig rimnher-pə kin yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə. Kini jakpəh nini-ərhav-əmə-yen nirkunien kape yermamə meinai yakpəh norkeikeiyen mə tukor əruvəruvə nəvsaoyen kin nimhəyen kape Yesu Kristo ye nai kamarkwao kin.

Kristo rimnor əpu nirkunien mine nəsaninien kape Kughen

¹⁸ Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine kasəri-pən swatuk yame ramvən ye nap ehua, rikiriə raməsik mə nəvsaoyen kin nimhəyen kape Yesu Kristo in nəgkiarien ətəwao. Mərig kitawə e yame Kughen rimivəh miragh ətəwə, rikitawə raməsik mə nəvsaoyen e ramhajoun-pən nəsaninien kape Kughen

¹⁹ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yo jakoriah əgkap nirkunien kape narmamə yamə mine kharkun pik nar;

kini mətapig kin nirkunien kape narmamə yame nirkunien kapəriə rehua.” (Aes 29:14)

²⁰ ?Narmamə yamə mine kharkun nar iriə hiə? ?Nəmhajoun kape loa iriə hiə? ?Narmamə yame kharkun huvə swatuk kape nəgkiarien iriə hiə? Kharkək, meinai Kughen rimnor nirkunien kape tokrei tanə rimauə ye nətəwaoyen.

²¹ Ror məkneikin meinai ye nirkunien kape Kughen, rimnor mə narmamə kape tokrei tanə e tukhapəh nharkunien In ye nərigien kapəriə. Mərig Kughen rimnor mə nəgkiarien kapətawə yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə in nəgkiarien ətəwao, tukrivəh miragh narmamə yamə mine kamhani nəfraksien iran.

²² Nəmə Isrel kamhani əmə nəfaksien tukmə kisəm nimtətien kirik kape Kughen; kini narmina Gris kamhani əmə nəfraksien ye nəgkiarien yame in raməri-pən kapəriə nirkunien.

²³ Kini nipig kitawə kamhani-ərhav nimhəyen kape Yesu Kristo ye nai kamarkwao kin, nəgkiarien kapətawə in ramhen kin kapier ye swatuk yame ramor nəmə Isrel kisapitətar iran, kini nəmə Gris khamə in nəgkiarien ətəwao.

²⁴ Mərig narmamə yame Kughen rimnokrən kin əriə, nar apnapig mə iriə nəmə Isrel uə nəmə Gris, kamhani mhamə Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo ramhajoun mə nirkunien mine nəsaninien kape Kughen rehua, meinai In rimnher-pə kin Kristo.

²⁵ Ror məkneikin meinai norien kape Kughen yame narmamə kape tokrei tanə kisəm-pən mə in norien ətəwao əmə, nirkunien rarə iran rapita nirkunien kape narmamə. Mine norien kape Kughen yame narmamə kape tokrei tanə kisəm-pən mə nəsaninien kafan rikək, kafan nəsaninien rehua pik rapita nəsaninien kape narmamə.

²⁶ Piak minə mine nowinik minə, rikimia tukraməkeikei maməsik mə kimia narmamə hawor minə nipig Kughen rimnokrən kin əmia. Kimia khapsaah, narmamə kape tokrei tanə kimisəm əmia khamə nakhapəh nharkun-huvəyen nar kirik; kini mhapəh nhavəhyen nəsaninien; kini pəh nien mə kimia nipnəti nəmasur minə tiksın.

²⁷ Mərig Kughen rimirpen narmamə yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə kaseno-eno mə tukror auris əriə yamə mine khamə ta mə kharkun nar; kini mirpen narmamə yame kapəriə nəsaninien rikək ye tokrei tanə e mə tukror auris narmamə yamə mine kapəriə nəsaninien rehua ye tokrei tanə.

* **1:12:** Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 12 in e: Kimia tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kin Pol,” mərig tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kin kwan a Apolos,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kin Pita,”. Mərig səm-ru, yo, yakamkwasig əmə kin Kristo. **1:12:** Wok 18:24-28; 1 Kor 3:4 **1:14:** Wok 18:8; Rom 16:23 **1:16:** 1 Kor 16:15 **1:18:** Rom 1:16 **1:20:** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 **1:21:** Mat 11:25 **1:23:** Rom 9:32; 1 Kor 2:14 **1:24:** Kol 2:3 **1:25:** 2 Kor 13:4 **1:26:** Mat 11:25; Jem 2:5

²⁸ In rimirpen narmamə tiksın yame narmamə kape tokrei tanə kasəm-pən əriə mə iriə narmamə apnapig əmə, mirpen narmamə yamə mine narmamə kape tokrei tanə khapəh nisorkeikei-pikien əriə. Rimirpen narmamə tiksın yame narmamə kasəm-pən əriə mə iriə narmamə apnapig əmə tiksın, mə tukror narimnar tiksın yame narmamə kape tokrei tanə kasəm mə iriə nar huvə tiksın, tukhauə misor nar apnapig kin.

²⁹ Rimnor məknakin mə narmamə to khapəh nisəgkiar-ausitien ye nimri Kughen.

³⁰ Kimiə nimnhauə kirikianə kimiə Yesu Kristo rəri-pən nərigien kape Kughen. Kini Kristo rimauə ramhen kin nuknei nirkunien kapətawə. Ye norien yame Kristo rimnor, Kughen rimnor ətawə kisatuatuk ye nimrin, kini mətə karin ətawə mə kafan minə, kini mivəh miragh ətawə.

³¹ Ror məkneikin, tukramhen əmə kin nəgkiarrien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,
“Yermamə yame raməgkiar ausit, pəh tukrəgkiar ausit əmə tuk nar yame Kughen Yermaru rimnor kimin.” (Jer 9:24)

2

¹ Piak minə mine nowinik minə. Nipig yimauə tuk əmiə, yimini-ərhav nəgkiarrien kape Kughen.* Mərig yimipəh nini-ərhavyen ye nəgkiarrien ausit, uə ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə ramor əpu nirkunien kape yermamə.

² Nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, rikik rimnəsik mimə jakpəh niniərhav-pre-yen nar kirik, mərig yimini-ərhav-pre əmə Yesu Kristo tuk əmiə, mine kafan nimhəyen ye nai kamarkwao kin.

³ Nipig yimauə tuk əmiə, kafan nəsaninien rikək, kini yimigin, mamətəmnimin.

⁴ Kini nipig yimini-ərhav kafak nəgkiarrien ye nəvsaoyen huvə, yimipəh niniyen ye nirkunien kape yermamə, mine ye nivəhsi-pən-vəhsi-pənien kimi əmiə tuk niviyen nərigien kapəmiə. Mərig nipig yimnəgkiar nimisəm nəsaninien kape Nanmin kape Kughen.

⁵ Yimnor məknakin mə nhatəyəyen kapəmiə tukripəh nərər-əməyen ye nirkunien kape narmamə, mərig tukrərer ye nəsaninien kape Kughen.

Nanmin kape Kughen ramor əpu Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo kimi ətawə

⁶ Mərig in nəfrakisien mə kimawə yakamhani-ərhav nəgkiarrien kape nirkunien kimi narmamə yamə mine rikiriə ruəmrə, mərig pəh nien mə nirkunien kape narmamə taktakun mine, uə kape narmamə yamə mine kasarmaru irətawə e towəi mine, yame tuk nipig kirik, iriə tukhauə narmamə apnapig əmə.

⁷ Nikamə kimawə yaksəgkiar ye nirkunien kape Kughen yame in apa kupan rimnaməmir mənəwən, meinai narmamə kimnhapəh nharkunien; kini Kughen rimini apa kupan kupan əgkəp mə nirkunien e In tukruə mivəhsi-pə nihuvəyen kimi ətawə.

⁸ Narmamə yamə mine kasarmaru ye tokrei tanə e taktakun mine kwəseinein nərigien e kape Kughen, mərig to iriə kipiuharkun, to kipiuhapəh nisəsik-pənien Yermaru kapətawə ye nai kamarkwao kin, yame In nuknei nihuvəyen minə fam.

⁹ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Narmamə khapəh hanə nisəmien,

kini mhəpəh hanə nisərigien,

Kini mhəpəh hanə nharkunien

naha nhagin yame Kughen rimnor apnəpeinə iran kape narmamə yamə mine kasorkeikei In.” (Aes

64:4)

¹⁰ Mərig Kughen rimnor əpu nərigien a kafan kimi ətawə ye Nanmin Kafan. Kini Nanmin Kafan rirkun narimnar m-fam, kini mirkun min narimnar kape Kughen yame narmamə khapəh nharkunien.

¹¹ Ror məknakin meinai narimnar yame yermamə ramətərig kin, in əmə in rirkun; yermamə kirik ripəh min nirkunien. Kini ye norien kirikianə əmə min, narimnar yame Kughen ramərig, Nanmin Kafan pisin əmə In rirkun.

¹² Pəh nien mə Kughen rimivəhsi-pə nətərigien kape narmamə kape tokrei tanə kimi ətawə, mərig rimivəh-si-pə Nanmin yame ramsi-pən tukun, mə kitawə tukharkun naha nhagin yame Kughen rimivəhsi-pə apnapig əmə kimi ətawə.

¹³ In e nəvsaoyen huvə yame kimawə yakamhani, kini nirkunien kape narmamə ripəh nhajounien əmawə kin nəgkiarrien e; mərig Nanmin kape Kughen ramhajoun əmawə. Kini

* 1:29: Efes 2:9 1:30: Jer 23:5-6 2:1: Kopi akwas tiksın kape Niutestamen khama, “Yimini-ərhav nəgkiarrien kape Kughen yame in apa kupan rimnerkwaig.” 2:3: Wok 18:9; 2 Kor 10:1 2:4: 1 Tes 1:5

yakamhani-ərhav nəgkiarlen əfrakis kape Nanmin kape Kughen ye nəgkiarlen yamə mine kamhasi-pən tukun.

¹⁴ Yermamə yame Nanmin kape Kughen rıkək iran, to rıpəh nıvəhyen narımnar yame Nanmin kape Kughen ramhajoun ətawə kin, meinai raməm məknakin mə narımnar a nirkunien rıkək tuk əria. Kini to rıpəh nirkunien narımnar yame Kughen ramhajoun ətawə kin meinai Nanmin kape Kughen əmə rirkun nasıtuyen ye narmamə tuk nirkunien narımnar kape Kughen.

¹⁵ Kitawə yamə mine kamhavəh Nanmin kape Kughen kharkun nisəkirien norien minə; mərig narmamə apnapig minə kiseinein nəkir-əmhenien norien kapətawə

¹⁶ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yermamə rıkək yame ruirkun ta nətarigien kape Kughen Yermaru mırkun nhajounien In kin nar kırık.”

(Aes 40:13)

Mərig kitawə kwənhavəh ta nirkunien kape Yesu Kristo.

3

Pol rimə tukhapəh niseikusien kuwhen kape niməhuak

¹ Piak minə mine nowinik minə. Nıpig yimnamarə kitawə-m kimiə, yimipəh nəgkiarlen kimi əmiə rəmhen kin yame yakaməgkiar kimi narmamə yamə mine kharkun narımnar kape Kughen. Mərig yimnəgkiar kimi əmiə rəmhen kin yame yakaməgkiar kimi narmamə kape tokrei tanə, meinai kimiə nimnhavəh pə pə əmə Yesu Kristo ye nimraghien kapəmiə.

² Nıpig yimnhajoun əmiə, rəmhen əmə mə yakhavəhsi-pre nah kimi əmiə, mıpəh nıvəhsi-preyen nəviginiən skai kimi əmiə. Meinai kimiə nimnhapəh nisəmhenien tuk nəniən nəviginiən skai. Kini taktakun ai, nəkhapəh hanə nisəmhenien tuk nəniən,

³ meinai norien kapəmiə rəmhen əmə kin norien kape narmamə kape tokrei tanə. Meinai kimiə nakasor jalus, masotgoh kimi əmiə minə ramhajoun-pən mə norien kapəmiə rəmhen kin norien kape narmamə kape tokrei tanə. Naksəmhen kin narmamə apnapig əmə.

⁴ Kimiə kırık ramni mə, “Yo yermamə kape Pol,” kini kırık ramni mə, “Yo yermamə kape kwən a Apolos,” ramhajoun-pən mə norien kapəmiə in rəmhen əmə kin narmamə kape tokrei tanə.

⁵ Taksəm-ru. ?Apolos in pa? ?Kini yo pa? Kimru yakwəmhen əmə kin yorwok mir kape Kughen, yimiwasitu irəmıə tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo. Kimru yimiwor əmə wok yame Yermaru kapətawə rimivəhsi-pə pisin pisin kimi əmrı mə jakwor.

⁶ Rəmhen kin yame yo yimisuv kweru nai, kini Apolos in raməkwi-əkwi kin nu, mərig Kughen In ramor ramhaktə.

⁷ Ror məkneikin mə yermamə yame ramsuv kweru nai, uə yermamə yame raməkwi-əkwi, in nar apnapig əmə; mərig Kughen pisin əmə ramor narımnar kamhamragh mamhakua.

⁸ Yermamə yame ramsuv, mine yame raməkwi, kiravən əmə tuk nar kırıkianə əmə. Kini Kughen tukraməkeikei mərok əriu ye wok pisin pisin kapəriu.

⁹ Kimru yorwok mir kape Kughen. Kini kimiə naksəmhen əmə kin nəsimien kape Kughen, uə nimə kape Kughen.

¹⁰ Ye niहुवəyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi yo, yimivhirəkin huvə niहु nimə rəmhen kin yermamə yame rirkun huvə niवhirəkinien nimə. Kini narmamə tiksın khaue mharpin min nimə rhaktə. Mərig iriə m-fam tukasəkeikei misəm huvə wok kapəriə kape niवhirəkinien nimə,

¹¹ meinai to yermamə kırık rıpəh niवhirəkinien niहु nimə kırık min yame ror pisin ye niहु nimə yame kwəvhirəkin ta, yame in e Yesu Kristo.

¹² Narmamə tiksın kamhavhirəkin nimə mharpin-pən yame kwəvhirəkin ta, mhavhirəkin kin narımnar yame tukraməmır rerin, rəmhen kin gol mine silva mine kapiar yame nimrin rhaktə. Kini narmamə tiksın kamhavhirəkin əmə narımnar yame raməmır kape nıpig kwəkwə əmə rəmhen kin nai mine nuwig mine nımar nikien.

¹³ Kini tuk nıpig kırık narmamə tukpisəm wok kapəriə mıpiharkun, meinai nıpig Yesu tukripiririg-pə min iran, kapəriə wok tukhauə ye nıkhakien. Kughen tukripiakır əmhen wok minə kapəriə rəmhen kin yame kivəhsi-pən gol ye nap mə tukrhajoun mə rhuvə uə raha.

¹⁴ Narmamə yamə mine Kughen raməm mə wok kapəriə rhuvə, rəmhen kin yame nap rıpəh nəsiən nimə kapəriə, tukhavəh kapəriə mərok.

¹⁵ Mərig narmamə yamə mine Kughen raməm mə wok kapəriə rahas, rəmhen kin yame nap rimnəs kapəriə nimə, narımnar fam rimirkək. Kughen tukrivəh mırəgh əria, mərig taksəmhen əmə kin yermamə yame rəmap ta kin nimə yame nap raməs.

¹⁶?Nakharkun uə nıkam, mə kimiə nimə kape Kughen, kini Nanmin kape Kughen ramarə irəmiə?

¹⁷Tukmə yermamə kirik ramoriah nimə kape Kughen, kini Kughen tukroriah min in, meinai nimə kape Kughen, in ramərhakə. Kini kimiə nimə e kape Kughen.

¹⁸Yermamə yame rikirin raməsik mə in rirkun pik nar, tukraməkeikei mivəh nirkunien e yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mə nirkunien rikək iran.

¹⁹Ror məkneikin meinai nirkunien kape narmamə kape tokrei tanə, Kughen raməm-pən mə in nətəwaoyen əmə. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə, “Narmamə yamə mine kharkun pik nar, kasor norien yame riko iko,

mərig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə.” (Job 5:13)

²⁰Kini mamni min mımə,

“Kughen Yermaru rirkun mə nətərigien kape narmamə yamə mine kharkun nar, in nar apnapig əmə.” (Sam 94:11)

²¹!Kini takhapəh nhavəhsi-haktə-min-ien nəmehua minə kape niməhuak! Meinai Kughen rimivəhsi-pre narimnar fam kimi əmiə mə tukrasitu irəmiə.

²²In rimivəhsi-pre nəmehua minə kapəmiə rəmhen kin yo, Pol, mine Apolos, mine Pita, mə jaksasitu irəmiə. Mivəhsi-pre fam narimnar ye tokrei tanə mə tukrasitu irəmiə. Nar apnapig mə nakwənhamragh uə nakwənhamə, uə nar yame ruatərhav ai taktakun uə yame tukripitərhav tuk nipig kirik, Kughen ravəhsi-pre fam narimnar mə tukrasitu irəmiə.

²³Kini kimiə kape Kristo, kini Kristo in kape Kughen.

4

Nəməhuak minə Korin kamhavəh-si haktə atuk əriə minə tuk norien kape Kughen yame kasor

¹Ror məknakin mə narmamə tukasəkeikei mhavəh əmawə rəmhen kin yorwok minə kape Kristo yame Kughen rimməruhu-pə ye kwermimawə mə kimawə jaksor əpu nərigien kape Kughen yame rimnerkwaig kupan.

²Kini narmamə yame kasarha tuk narimnar kape yemehua kirik tukasəkeikei masor huvə wok kapəriə mə nipig yamehua kapəriə tukruə iran məm kapəriə wok, mirkun niniyen nəfrakisien irəriə.

³Mərig tukmə kimiə uə narmamə pisin minə khamə tuksəm əmhen wok kafak, in nar apnapig əmə. Kini yo atuk to yakpəh nəm-əmhenien kafak wok.

⁴Kafak wok, yakaməm mə ratuatuk əmə. Mərig nar a ripəh nhajoun-pənien mə yo yakatuatuk. Yermaru əmə in rirkun nəm-əmhenien kafak wok.

⁵Ror məknakin, takhapəh nis-haimirenien nəkirien narmamə, mamhawhin əmə nipig Yesu Yermaru tukruə iran. In tukrahi-pə narimnar yamə mine kaserkwaig ye nəpignapien tukruə ye nıkakien; kini mini-ərhav naha nhagin yame ramswiin yerki narmamə. Ye nipig a Kughen tukrəgnəgin narmamə kirikianə kirikianə tuk narimnar yame kimisər.

⁶Piak minə mine nowinin minə. Yakaməgkiar ye nikarin kapəmru Apolos mə takhavəh nirkunien ikin mhawhai əmiə iran. Kini tukmə nakhavəh niprai nəgkiarien minə e, takasəkeikei misər əmə nəgkiarien yamə mine kwərai ta, mhapəh nhavəhsi-haktəyen narmamə tiksın mə iriə kishaktə pik, mhapəh nhavəhsi-əhuyen tiksın.

⁷?Rhawor e nakhamə ta mə kimiə nakshaktə rapita fam narmamə? Nirkunien minə fam yame nakhavəh misasitu kin ye narmamə, Kughen pisin əmə rimivəhsi-pre kimi əmiə. ? Mərig rhawor e nakasəgkiar ausit mhamə kimiə atuk naksor narimnar minə e?

⁸Kimiə nakhamə ta mə nakwənhavəh fam ta nirkunien tuk Kughen. Nakhamə ta mə nakhapəh nisakwəkwəyen kin nar kirik yame ramsi-pən tuk Kughen. Nakhamə ta mə nakwənhavəh ta nehuəyen ye narmaruyen kape Kughen, mhamə kimiə naksehua misapita əmawə. Ripi mə nakpihavəh ta nirkunien məknenkin, kini kitawə-m kimiə kipihevəh ta nehuəyen e, ripihuvə.

⁹Mərig ripəh norien məknən. Kimawə aposol minə kimawə ye tanə əmə, rəmhen kin yermamə kirik yame ravəh narpinien məkneikin mə tukhopni in apa rusərhav ikin. Narmamə minə fam ye tokrei tanə mine agelo minə ye neai kasəm əmawə mə nimraghien kapəməwə tukrhawor pən iran mine.

¹⁰Narmamə kisərig mə kimawə yamə mine yakasofugin-pən tuk Yesu Kristo, yaksətəwao. Mərig kimiə nakhamə ta mə nakharkun nar. Kapəməwə nəsaninien rikək, mərig kimiə nakhamə ta mə nəsaninien kapəmiə rarə. Narmamə khapəh nhasiaiye əmawə, mərig kamhasiai əmiə.

¹¹ In e nəfrakisien muə meriaji-pə taktakun mine, nıkumhə raməs əmawə; kini yaksəkwakwə, kini yakamhavən ye neipən mətət, narmamə kamhauh əmawə, kini kapəməwə nimə rikək.

¹² Kimawə atuk əmə yakasor pik wok ye kwermimawə. Nipig kini-hah əmawə, mərig kimawə yakasəhuak kimi Kughen mə tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əria. Nipig narmamə kasor ahas-pə kimi əmawə, mərig kimawə yaksapnapig əmə.

¹³ Nipig narmamə kamhani hah əmawə, mərig kimawə yaksəgkiar huvə əmə kimi əria. Meriaji-pə taktakun mine, narmamə kasəm əmawə khamə kimawə yaksaha misəmhen əmə kin nəmkimikien kape tokrei tanə.

Tukasəkeikei misəri-pən norien kape Pol

¹⁴ Pəh nien mə yakamrai nəgkiarieren minə e mə jakor əmiə naksauris; mərig yakamrai nəgkiarieren minə e mə jaksig əmiə, meinai kimiə kafak kwajikovə yame minə yakorkeikei pik əmiə.

¹⁵ Kapəmiə nəmhajoun ripsaah yamə mine kashajoun əmiə kin Kristo. Kini ripimə kapəmiə tatə karin minə ten taosen kisasitu irəmiə ye nhatəyəyen kapəmiə ye Kristo, mərig kapəmiə tatə atuutuk kirikianə əmə, in e yo, meinai yimnhajoun swatuk kape nimraghien rerin kimi əmiə nipig yimauə rəmhen kin aposol kirik kape Yesu Kristo mini-ərhav-pre nəvsaoyen huvə tuk əmiə.

¹⁶ Ror pən, yakamaiyoh skai əmiə mə taksəri-pən kafak norien minə.

¹⁷ Ye norien e, yakamher-pre kin Timoti e yame yakorkeikei pik in rəmhen kin kafak kwajikovə atuutuk. In ramhatətə tim tim ye Yesu Yermaru. In tukrhajoun min əmiə kin norien yame yo yimnəri-pən ye nimraghien vi yame rimasi-pən tuk Yesu Kristo. Norien a yame yakamhajoun narmamə kin ye niməhuak minə fam, apa ikin minə fam.

¹⁸ Kimiə minə tiksın nakasausit, mhamə ta mə to yakpəh nırerig-preyen tuk əmiə mətapig kin norien has kapəmiə.

¹⁹ Mərig pəh nien mə tuktə, yakaməkeikei murə min məm əmiə, tukmə Yermaru rorkeikei. Mə jakərig-ru nəgkiar-ausit-ien yame kamhani, mə jakəm-ru mə kamhavəh əfrakis nəsaninien uə nıkam.

²⁰ Meinai narmamə yame Kughen ramarmaru irəria, pəh nien mə iriə narmamə kape nəgkiarieren əmə; mərig iriə kamhavəh nəsaninien kape Kughen ye nimraghien kapəria.

²¹ ?Kini naksorkeikei naha? ?Mə jakurə məm əmiə yakuh əmiə? ?Uə jakurə məm əmiə masitu irəmiə ye norien huvə, meinai yakorkeikei əmiə?

5

Tukmə yeməhuak kirik ramapir apnapəg pin tuk nipiraovin, tukaməkeikei kher yerhav kin

¹ Kimnəvsao kin kimi yo kimə yermamə kirik yerkimə rimnəkrəh kin piraovin kirik, mamor ye norien hah kirik yame rapita norien kape narmamə yame khapəh nisəhuakien. In e rimnəkrəh kin pian vi kape kafan tatə.

² ! Mərig kimiə naksausit mhamə niməhuak kapəmiə in rhuvə rapita! Rhuvə pik mə taksərig raha tuk təvhagə has yame yermamə a ramor, misher ye rhav kin ye niməhuak kapəmiə.

³ Nar apnapig yakpəh nəmırien kitawə-m kimiə, mərig nətərigien kapətawə kirikianə əmə, rəmhen kin yame yakamarə kitawə-m kimiə. Kini yaknəkir ta yermamə a tuk norien has yame in rimnor.

⁴ Nipig takhauə kirikianə ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nərigien kafak mine kapəmiə kirikianə əmə. Nipig a in a, nəsaninien kape Yesu Yermaru tukraməmır irəmiə,

⁵ kini nipig a in a takseighan-pən kin kwən a ye kwermi Setan mə tukroriah nipran, kini rarar ye nərigien kafan, pəh Yesu Yermaru tukrivəh miragh in nipig In tukruə min ye Nipig Kwasig.

⁶⁻⁷ Naksausit mhamə ta mə nakwəsəusik-əusik ye nhatəyəyen kapəmiə, mərig nakseighan kin kwən a ruvrə naksəhuak kwis. Nar e ripəh nəmhenien. Yis rəkəskəh əmə ramher flaoa piəpiə raməsiis. Ye norien kirikianə əmə min, yermamə yame ramor təvhagə has tukroriah niməhuak piəpiə. Ye nipig kape Pasova kimawə nəmə Isrel yaksarakikin bred yame yis raməmır iran, masor lafet kin bred yame yis rikək iran. Ye norien kirikianə əmə min, taksher yerhav kin yor təvhagə has minə ye kuwhen kapəmiə, mə təvhagə has tukrirəkək ye kuwhen kapəmiə. Taksor məknenkin pəh misatuutuk ye nimri Kughen, mərig yakirkun mə naksatuutuk meinai Kristo rimamhə rəmhen kin sakrefaes kape nivəh-miraghien ətawə, rəmhen kin sipsip yame nəmə Isrel kimnhauh ye nipig kape Pasova.

⁸ Pəh kasor lafet misagien iran ye nɪpɪg m-fam meinai Kughen rimirisin ətawə, rəmhen kin yame nəmə Isrel kasor lafet misagien meinai Kughen rimikir ərhav əriə apa lɪjip apa kupan. Mərig ye nɪpɪg a in a kɪmnasor lafet kin bred yame yis rikək iran. Ye norien kirkianə əmə min, pəh narmamə yamə mine kasor təvhagə has uə kasor ramahas-pən tuk narmamə, pəh tukhatərhav ye kwhen kapətawə. Kini pəh narmamə ye kwhen kapətawə, pəh iriə in əmə in əmə tukasor norien huvə misəfrakis.

⁹ Yakwərai ta nəkwəkwə kirik kimi əmiə mɪmə takhapəh nisor-kwisien nar kimiə narmamə yamə mine kasapir apnapig tuk nɪpiraovin.

¹⁰ Pa rimə yakamni-əhu əmiə mə takhapəh nisor-kwisien nar kimiə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, nar apnapig mə norien kapəriə rahas rəmhen kin yame kasapir apnapig, masəptig kin nar, misəkrəh, maseikuə, masəhuak kimi nanmi nar. Narmamə khapsaah kisor məkneikin, tukmə nɪpɪg kitawə kisarə hanə ye tokrei tanə, to khapəh nisaptayen ye yor təvhagə has minə a.

¹¹ Mərig nɪprai nəkwəkwə yame yimərai kimi əmiə mɪmə takhapəh nisəriwək-kwisien kimiə yermamə yame ramni mə in yeməhuak kirik, mərig raməkrəh kin piraovin, uə raməptig kin nar, uə raməhuak kimi nanmi nar, uə ramni hah narmamə, uə ramapis kin ninimien ye nɪpɪg m-fam, uə rameikuə tuk nəkrəhyen. Takhapəh nisor-kwisien nar kimiə miriə, kini mhapəh nisəvigin-kwisien kimiə miriə.

¹² Pəh nien mə in kafak wok mə jakvəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien. Mərig in wok kapəmīə mə takhavəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak yamə mine kasor təvhagə has minə e.

¹³ Kughen tukrəm əmhen narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Sher yerhav kin yor təvhagə has minə ye kwhen kapəmīə.” (Dut 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7)

6

Nəməhuak minə to khapəh nisərip-ərhavyen əriə minə ye kot tuk notgohyen kapəriə

¹ Tukmə nɪpɪg yermamə kiraru ye kwhen kapəmīə kawhek əriu minə, ror naurisien mə tukravəh nərigien kapəriu miravən ye kot, ikin narmamə yame khapəh nisəhuakien taksəm əmhen timəht kape narmamə ikin. Mərig pəh nɪməhuak in tukraməkeikei məm əmhen nərigien kapəriu.

² !Nakharkun mə tuk Nɪpɪg Kwasig, kimiə nəməhuak minə taksəm əmhen nɪmrəghien kape narmamə yame khapəh nisəhuakien! Kini tukmə taksəm əmhen narmamə kape tokrei tanə, ?rhawor e rikimiə raməsik mə nakhapəh nisəmhenien tuk nisəm-əmhenien kapəmīə mus mus minə?

³ !Nakharkun mə ye Nɪpɪg Kwasig taksəm əmhen norien kape agelo minə! Kini narimnar ye nɪmrəghien kape tokrei tanə e, iriə rimar əmə tuk nəm-əmhenien.

⁴ Kini ror məkneikin mə tukmə nakasotgoh tuk nətərigien minə tiksin, ? rhawor e nakamhavən ye kot mə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien taksəm timəht kapəmīə? Nəməhuak minə khapəh nhasiai-pikien namehuə kape kot meinai khapəh nisəmhenien tuk nəm-əmhenien nərigien kape nəməhuak minə.

⁵ Yakamni məkneikin mə taksərig misauris tukun. ?Mə rhawor? ?Yermamə kirik yerkimīə rirkək tuk nərhəhu-huvəyen timəht kape nəməhuak minə, uə nikam?

⁶ Mərig nakhapəh nisorien məkneikin. Kimiə nəməhuak minə nakamhavən ye kot mə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien taksəm əmhen notgohyen kapəmīə minə.

⁷ Kimiə nakhavən ye kot mə tukəm əmhen kapəmīə tigoh. Nar e in e ramhajoun-pən mə nɪmisəviəkīə ye swatuk kape Kughen ye nɪmrəghien kapəmīə. ?Rhawor? Tukmə kwən kirik ramor-ahas-pre kimik, rhuvə mə takəru-kin əmə. Tukmə rameikuə iram mə tukrəkrəh, rhuvə mə takərukin məpəh.

⁸ Mərig nakhapəh nisorien məkneikin. Kimiə nəməhuak pawk minə, nakaseikuə irəmīə minə tuk nəkrəhyen, masor-ahas-pən tuk əmiə minə.

⁹ ?Nakharkun uə nikam mə yor təvhagə has minə to khapəh nhavənien apa ikin Kughen ramarmaru ikin, yame rimirpen mə tukrīvəhsi-pən kimi kafan kwajikovə minə? Takhapəh nhaniyen nəfrakisien ye neikuəyen. In e nəfrakisien mə narmamə yamə mine kasapir apnapig, mine yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə, mine yamə mine kasəkrəh kin piraovin, mine narman yamə mine kamhakir atuk əriə minə,

¹⁰ mine yəkrəh minə, mine narmamə yamə mine kasəptig kin nar, mine yame mine kisapis kin ninimien, mine yamə mine kamhani hah nhag yermamə, mine yamə mine kaseikuə

tuk năkrăhyen kimi narmamə to khapəh nhavəniēn apa ye rao ye neai, yame rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi kafan kwajikovə minə.

¹¹ Kini kimia minə tiksin nimiror məknakin apa kupan. Mərig Nanmin kape Kughen kapətawə rimnəspir əmia, mətu-karin əmia mə kafan minə, mə kimia taksatuatuk ye nimirin meinai nakamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Norien kape năkrăhyen kin piraovin in təvhagə has

¹² Narmamə tiksin kamhani məkneikin mhamə, “Narimnar fam, rhuvə mə tukur.”* Mərig yo yakamni mə pəh nien mə narimnar fam kisasitu irətawə. Mərig narmamə tiksin kamhani mhamə, “Narimnar fam rhuvə mə tukur.” Mərig to yakpəh neighanien kin mə narimnar minə en tucksarmaru ye nimiraghien kafak.

¹³ Narmamə tiksin kamhani nuhpikiniēn ye norien kape nikirien nipiraovin mhamə, “Nəviginien in rhuvə tuk tip jir, kini tip jir rorkeikei nəviginien.” Mərig sərig-ru, tuk Nipig Kwasig, Kughen tukror infamien irəriu. Kini pəh nien mə Kughen ravəhsi-pə nipraitawə mə tukamhakir apis-apis ətawə minə. Mərig Kughen Yermaru rimivəhsi-pə nipraitawə mə tukhasiai In kin, kini pəh Kughen Yermaru In tukrarmaru irətawə tukun.

¹⁴ Ye kafan nəsaninien, Kughen rimivəh miragh Yesu Yermaru ye nimirəyēn kafan; kini In tukrivəh miragh min ətawə.

¹⁵ ?Kini nakharkun uə nikam mə nipraitawə kape Kristo pisin əmə? ?Kini nakhamə ta mə rhuvə mə jakrəh niprak yame in kirikianə iriu Yesu Kristo, kini mivən mor kirikianə kin kimi piraovin kape swatuk? !Nikam! To yakpəh norien məkneikin tuk nipig kirik.

¹⁶ ?Kini nakharkun uə nikam mə yermamə yame ramvən iriu piraovin kape swatuk, iriu kirauə kirikianə əmə ye nipran? Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Iriu tukrauə niprairiu kirikianə əmə.” (Jen 2:24)

¹⁷ Mərig yermamə yame ramofugin-pən ye Yesu Yermaru, rimauə kirikianə iriu min ye nanmin.

¹⁸ Taksap ta mhavən isok tuk norien kape nivən-apnapigien tuk yermamə. Norien has pisin minə tiksin yame yermamə ramor, khapəh nisoriahyen nipran. Mərig tukmə yermamə ramor təvhagə has ye piraovin ramoriah nipran.

¹⁹ ?Nakharkun uə nikam mə nipraimie in nimə kirik kape Kughen yame Nanmin kape Kughen ramarə ikin; kini Kughen rimivəhsi-pre Nanmin kimi əmia, mamarə irəmie? Kini pəh nien mə kimia kapəmie atuk e kimia

²⁰ meinai Kughen rivəh ta nimirimie ye nərokien yame nimirin rhaktə. Ror məkneikin, hasiai Kughen ye norien minə kape nipraimie.

7

Norien kape narkurəkien

¹ Taktakun ai, jakhorpin nəgkiariēn kapəmie yame nimirəh-pə kin kimi yo ye nəkwəkwə. Nəfrakis, tukmə yerman kirik rimə tukrəpəh əgkəp əmə nikirien piraovin, rhuvə əmə.

² Mərig narmamə khapsaah mine nipiraovin kamhavən apnapig tuk ərie minə; ror məkneikin mə rhuvə əmə mə yermamə tukraməkeikei mivəh atuk kafan piraovin, kini piraovin tukrivəh atuk min kafan yerman.

³ Yerman tukraməkeikei mamapir-pən tuk kafan piraovin tukmə piraovin rorkeikei, kini piraovin tukraməkeikei mamapir-pən tuk kafan yerman tukmə yerman rorkeikei.

⁴ Pəh nien mə piraovin ramarmaru atuk ye nipran; mərig kafan yerman in tukrarmaru iran. Norien kirikianə rəmhen əmə ye yerman. In rapəh narmaru-atukien ye nipran, mərig kafan piraovin ramarmaru iran.

⁵ Ripəh nəmhenien mə yerman uə piraovin tukrigin tuk nipran, tukmə kirik rorkeikei. Mərig tukmə iriu kwis kweighan kin mirəmə tukrəpəh tuk nəhuakien, rhuvə əmə. Kwasig ikin, tukwəkeikei mirauə kirikianə, tamə Setan rivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əriu. Yakamni məkneikin meinai kimia fam nakhapəh nhaskaiyen.

⁶ Nəgkiariēn e ripəh norien mə takasəkeikei masor mared; mərig yakaməhitə əmə ye swatuk tuk norien kape yador.

⁷ Mərig ye nərigien kafak yakorkeikei mə narmamə tukhapəh nisorien mared rəmhen kin yo. Mərig Kughen rimivəhsi-pə swatuk pisin pisin kimi ətawə kirikianə kirikianə, mor tiksin mə tukasor mared, tiksin tucksəriwə əmə.

6:10: Gal 5:19-21; Efes 5:5; Rev 22:15

6:11: Taet 3:3-7

*

6:12: Nəmhajoun eikuə minə tiksin a Korin kimnani

mhamə niprai jir kape tokrei tanə əmə, Kughen ripəh nəm-pənien nahasien ye niprai jir, kini rhuvə əmə mə tukasor naha nhagin yame niprairie rorkeikei mə tukror, rəmhen kin piraovin uə nimirin. Mərig Pol ramni mə Kughen ramehuə yerkitawə mine ye nipraitawə.

6:12: 1 Kor 10:23

6:13: 1 Tes 4:3-5

6:14: Rom 8:11; 1 Kor 15:20; 2 Kor

4:14

6:15: Efes 5:30

6:17: Jon 17:21-23; Rom 8:9-11

6:20: 1 Kor 7:23; 1 Pita 1:18-19

⁸ Kini yakamni-pre tuk narmamə yamə mine kipəh nisorien mared mine nipiraovin yame kimhə tan kin əria, rhuvə mə taksəriwək əmə rəmhen kin yo.

⁹ Mərig tukmə kaseinein nisarmaruyen ye niprairia, rhuvə mə tukasəkeikei misarkurək pəh rikiria tukripəh nəsik-pikien piraovin uə yerman.

¹⁰ Kimiə yamə mine nakwəsarkurək, yakamni-pre nəgkiarien e tuk əmia. Mərig pəh nien mə kafak nəgkiarien, mərig kape Yesu Yermaru. Ramni mimə, “Piraovin tukripəh nəpəhyen kafan yerman.” (Mat 5:32)

¹¹ Mərig tukmə rəpəh in, pəh tukripəh nəri-pən-minien yerman pisin kirik; uə, tukmə rhawor, pəh tukrirerig-pən min tuk kafan yerman. Kini pəh yerman tukripəh nəpəhyen kafan piraovin.

¹² Kimiə yamə mine kapəmia narman uə nipiraovin khapəh nisəhuakien, in e kafak nəgkiarien, mərig pəh nien mə nəgkiarien kape Yesu Yermaru. Yakorkeikei mimə tukmə kimiə kirik, kafan piraovin ripəh nəhuakien, mərig rorkeikei mə iriu tukwarə, yerman tukripəh nəpəhyen.

¹³ Kini tukmə kimiə kirik, kafan yerman ripəh nəhuakien, mərig rorkeikei mə iriu tukwarə, piraovin tukripəh nəpəhyen.

¹⁴ Tukror məknakin meinai nipig piraovin kirik raməhuak, kini Kughen raməhuə karin min kafan yerman mə kape Kughen. Kini nipig yerman kirik raməhuak, kini Kughen raməhuə karin min kafan piraovin mə kape Kughen. To ripipəh norien məkneikin, to kapəmia kwajikovə minə, iriə kape tokrei tanə əmə. Ror məkneikin mə Kughen raməhuə karin iriə mə kafan minə, meinai rinəhuə-karin ta tatə mine mamə.

¹⁵ Mərig tukmə yame ripəh nəhuakien rorkeikei mə tukrəpəh kafan piraovin uə yerman yame raməhuak, seighaan əmə kin mə tukrəpəh. Yermamə yame raməhuak, yerman uə piraovin, Kughen ripəh nərkis-ofuginien əria ye narkurəkien a. Kughen rimnokrən kin ətawə mə tuksarə mar ye nəmərinyen.

¹⁶ !Piraovin! Tukmə ror nimraghien atuutuk kafam tukror swatuk Kughen tukrivəh miragh kafam yerman. !Kini yerman! Tukmə ror nimraghien atuutuk kafam tukror swatuk Kughen tukrivəh miragh kafam piraovin.

¹⁷ Mərig in əmə e nipig Kughen rimnokrən kin əmia, nimnasarə ye narəyen pisin pisin yamə mine Kughen Yermaru rimnərhə, kini rhuvə mə takasarə əmə məknenkin. In e kafak nəgkiarien yakamərhə kimi niməhuak minə fam.

¹⁸ Tukmə yermamə kirik, kimnəsığ-pən ta in nipig Kughen rimnokrən kin in, pəh in tukripəh nerkwagien tukun. Kini tukmə yermamə kirik, kipəh nəsigpənien in nipig Kughen rimnokrən kin in, pəh tukripəh nətəyen mə kavəh nao kimin.

¹⁹ In nar apnapig əmə tukmə kimivəh nao kimi yermamə kirik uə kipəh nivəhyen nao kimin. Nar keikei kapətawə yame taksəri-pən nəgkiarien kape Kughen.

²⁰ Mərig nipig Kughen rimnokrən kin əmia, nimnasarə ye narəyen pisin pisin yamə mine Kughen Yermaru rimnərhə, kini rhuvə mə takasarə əmə məknenkin.

²¹ ?Nipig Kughen rimnokrən kin ik, ik slef əmə kirik uə? Rikim tukripəh nəsik-pikien; mərig tukmə nakirkun nəri-pənien swatuk yame kamrisin slef minə iran, əri-pən.

²² Ror məkneikin meinai yermamə yame in slef əmə nipig Kughen Yermaru rimnokrən kin in, in ruauə yermamə yame Kughen rimirisin ta in. Kini yermamə yame pəh nien mə slef nipig Kughen Yermaru rimnokrən kin in, in ruauə slef kape Yesu Kristo.

²³ Kughen rivəh ta nimrimia ye nərokien yame nimrin rhaktə. Takhapəh min nisətəyen mə takhauə slef kape yermamə min kirik min.

²⁴ Piak minə mine nowinik minə. Nipig Kughen rimnokrən kin əmia, nimnisarə ye narəyen pisin pisin minə, kini rhuvə mə nakasarə əmə məknenkin kimiə Kughen.

²⁵ In e nəgkiarien kirik kapəmia narmamə wi yamə mine khapəh hanə nisorien mared. Yəkpəh nivəh-atuutukien natuakəmien kirik tuk Yesu Yermaru, mərig yakamni əmə ye nətərigien kafak. Mərig kimiə nakwənharkun mə yakaməkir norien minə ye norien yame ratuutuk, meinai Yesu Yermaru rikin rehuə tuk yo mamasitu irak.

²⁶ Ye kafak nərigien yakorkeikei mə takasarə əmə məknenkin mamhavən, meinai nipig əutən minə kwənhauə.

²⁷ ? Rhawor? ?Naknarkurək ta? Takpəh narha-kinien swatuk tuk nəpəhyen kafam yermamə. ?Rhawor? ?Nəkpəh norien mared? Takpəh narkutien tuk nikirien kafam kirik piraovin.

²⁸ Mərig tukmə nakvən markurək, pa rimə nakaməsik natuakəmien kirik. Kini tukmə piraovin wi kirik ramvən markurək, pa rimə raməsik natuakəmien kirik. Mərig narmamə

yamə mine kwəsarkurək tukasarə ye nipig əutən ripsaah ye kapəriə narəyən. Kini yakorkeikei mə jakni-əhu əmiə mə takhapəh nisarkurəkien tamə naksarə ye nipig əutən minə a.

²⁹ Piak minə mine nowinik minə, in e niprai nəgkiarrien kafak. Nımraghien kapətawə ye tokrei tanə e ruəkwakwə. Ror məkneikin mə yermamə yame rinarkurək ta tukraməkeikei maməmnhawək tuk norien wok kape Yesu Yermaru rəmhen kin yame yermamə yame rəpəh hanə narkurəkien rirkun nəmnhawkien tuk norien wok kape Yesu Yermaru.

³⁰ Kini tukmə yermamə kirik rikin rəpou, rhuvə mə tukror əmə wok kape Kughen rəmhen kin yame rikin rəpəh nəpouyen. Kini tukmə yermamə kirik rikin ragien, rhuvə mə tukror wok kape Kughen rəmhen kin yame rikin tukrəkəkəh tukun. Kini tukmə yermamə kirik raməvrə, rikin tukripəh nivenien tuk narimnar yame ravəh, mamor əmə wok kape Kughen.

³¹ Kini tukmə yermamə yame ramor bisnes ye tokrei tanə, tukraməkeikei mirkun mə kafan bisnes in nar apnapig əmə, meinai ye tokrei tanə e mine nihuvəyen kafan tikripirkək.

³² Yakorkeikei mə rikimiə tukripəh nəsik-pikien nar kirik kape tokrei tanə e. Ror pən, tukmə kwən kirik rəpəh narkurəkien, rikin raməsik pik wok kape Yermaru mə tukrhawor-pən iran mine mor riki Yermaru ragien tuk wok yame in ramor.

³³ Mərig yermamə yame rimnarkurək, rikin raməsik pik əmə narimnar kape tokrei tanə mə tukrhawor pən iran mine mor piraovin kafan rikin ragien,

³⁴ kini kafan nərigien ramvən tuk nar kiraru: kafan piraovin mine wok kape Yesu Yermaru. Kini piraovin yame rəpəh narkurəkien, uə piraovin wi, rikin raməsik pik wok kape Yermaru, mə tukrhawor pən iran mine kin nipran mine nərigien kafan rəpəh nəmkəmikiyen ye nımri Kughen, mə in yermamə kape Kughen. Mərig piraovin yame rimnarkurək ta, in ramətarig pik tuk narimnar kape tokrei tanə mə tukrhawor mor kafan yerman rikin ragien.

³⁵ Yakamni-pre nəgkiarrien minə e tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmiə. Mərig pa rimə yakamni-əhu əmiə. Mərig yakorkeikei mə taksəri-pən swatuk kape nımraghien yame ratuatuk, kini rikimiə tukraməsik pik wok kape Yesu Yermaru.

³⁶ Mərig tukmə kirpen yerman kirik mine piraovin wi kirik tuk narkurəkien, kini yerman rimə tukriwhin pi pom piraovin, mərig taktakun ai rikin raməsik mə tukripəh niwhin-minien narkurəkien, meinai pian a rinaməpiəwharu, kini taktakun ai kwən a rikin rəsik mə rhuvə pəh karkurək-rə kapəriu. Rəmhen, kirarkun narkurəkien kapəriu, pa rimə kawəsik natuakəmien kirik.

³⁷ Kini tukmə kiraru min kaworkeikei mə tukwarkurək, mərig yerman rikin rimnəsik ta mə tukrəpəh narkurəkien, kini kəpəh hanə nırpenien əriu mə tukwarkurək, kini kwən a ramarmaru ye nipran, kini rikin raməsik mə tukripəh nikirien pian a, in min a ramor norien atuutuk.

³⁸ Ror məkneikin mə yermamə yame ramarkurək iriu pian wi, in ramor nar atuutuk; kini mərig yerman kirik rimə tukrəpəh əgkəp-əmə nikirien piraovin, in ramor nar huvə rapita.

³⁹ Piraovin tukraməkeikei marə iriu kafan yerman ye nipig mifam; mərig tukmə kafan yerman rimhə, in rirkun narkurək-pənien ye yerman pisin min kirik yame in rorkeikei. Mərig nar kirikiana əmə, in tukraməkeikei markurək-pən ye kwən kirik yame raməhuak kimi Yesu Yermaru.

⁴⁰ Mərig ye kafak nətarigien, tukmə piraovin yame kimhə tan kin rəpəh narkurək-minien, nar a rhuvə rapita yame kimini kimə in tukrarkurək. Kini rikik raməsik mə Nanmin kape Kughen raməmir irak mivəhsi-pə nəgkiarrien e kimi yo mə jakni.

8

*Nəvinien yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar minə
(Rom 14:1-23; 1 Kor 10:14-33)*

¹ Kini taktakun ai jakəgkiar ye nəvinien yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar. Kitawə kharkun mhamə, “Kitawə m-fam kamhavəh nirkunien.” “Nirkunien” in nar kirik yame ramor narmamə kasasit tukun, mərig in e norien kape norkeikeiyen yame ravəhsi-haktə nımraghien kape narmamə.

² Tukmə yermamə kirik rikin raməsik mə rirkun pik nar, mərig in rəpəh hanə nirkunien nar kirik yame in tukripirkun.

³ Mərig yermamə yame rorkeikei Kughen, Kughen rirkun in.

⁴ ?Kini rhawor ye nəvinien yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar minə? Kitawə kharkun mə nanmi nar in nar apnapig əmə kirik ye tokrei tanə; kini kughen kwəskwəh minə kharkək; mərig Kughen kirikiana əmə.

⁵ Kamni kimä, “kughen kwäskwäh minä” mine “yermaru kwäskwäh minä” khapsaah eikin e. In e neikuäyen ämä. Märig näfrakisien narmamä tiksın kasähuaq kimi äria. Märig nar apnapig kughen kwäskwäh minä aikin, apa ye rao ye neai uä in e ye tokrei tanä,

⁶ märig tuk ätawä, Kughen kirikianä ämä, in e Tatä Kughen. Narimnar m-fam ramsi-pän iran. Kini In ravähsi-pä nimraghien kimi ätawä mä kitawä tukSOR näkwan. Kini Yermaru kirikianä ämä, in e Yesu Kristo. Kini Kughen rimnor swatuk kimin mä tukror narimnar fam ye neai mine ye tokrei tanä. Kini Kristo rimnor swatuk kimi ätawä mä kitawä tukhamragh.

⁷ Märig päh nien mä narmamä m-fam kharkun nägkiarien e. In apa kupan, kimia tiksın nimnasähuaq kimi nanmi nar minä ye nipig m-fam. Kini taktakun ai, nipig nakasän nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, rikimia ramäsik mä nakhasiai äfrakis kughen kwäskwäh minä a. Nhatätäyen kapämia ripäh niskaiyen, kini nipig nakasän nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, nakamhagin mhata mä nakasor tävhagä has.

⁸ Märig näviginien to ripäh norien ätawä khauä ipakä tuk Kughen. Tukmä khapäh nisänien nusai nar a, uä kisän nusan, nätärigien kape Kughen tuk ätawä rämhen ämä.

⁹ Rhuva ämä. Nakharkun nisäri-pänien naha swatuk yame naksorkeikei mä taksäri-pän. Märig takhapäh nisorien nar kirik mä in tukror mä yemähuaq kirik yame nhatätäyen kafan ripäh niskaiyen tukram kini rätärig pik tukun kini mimir ye nhatätäyen kafan.

¹⁰ Yakamni mäknaikein meinai tukmä kimia yamä mine nakwänhavah ta nirkunien e nakhavän ye näkwai nimä kamähuaq kimi nanmi nar ikin minä a mä taksän nusai nar, kini yermamä kirik yame nhatätäyen kafan ripäh niskaiyen ramän, ?rikin tukrhaw-äsik? Tamä nakasän nusai nar, mhavi-pän kafan nätärigien, kini in min ramvän imä män nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar; kini kafan närigien ror kiraru tukun.

¹¹ Ror mäknaikein mä kimia yamä mine nakwänharkun ta mä kughen kwäskwäh rirkäk, naksor piaumia yame Kristo rimamhä tukun, yame rikin ripäh niskaiyen, rähäh kafan nhatätäyen ye Kristo.

¹² Nipig naksor norien has e ye kimia kirik, kini masoriah rikin yame ripäh niskaiyen, masor min norien has ye Yesu Kristo.

¹³ Ror mäknaikein mä tukmä nar kirik yame yakamän ramor piak ramimir ye kafan nhatätäyen, kini rhuva mä jakpäh-nän-minien näviginien a, mä in tukriph min nimirien ye kafan nhatätäyen.

9

Pol ramni mä ratuatuk mä narmamä tukhasiai in mhavähsi-pän närok kimin rämhen kin aposol

¹ ?Rikimia ramäsik mimä yakirkun norien naha nhagin yame yakorkeikei, uä nikam? ! Äwäh, yakirkun! ?Yo aposol kirik uä nikam? !Äwäh, yo en! ?Yimnäm Yesu Yermaru kapätawä kin nimrik uä nikam? !Äwäh, yimnäm! ?Kimia e kwänkwai wok kafak yame yimnor ye nhag Yesu Yermaru, uä nikam? !Äwäh!

² Tukmä ror narmamä tiksın kamhani mhamä päh nien mä yo aposol. Märig näfrakisien mä kimia to nakhapäh nhaniyen mäknakin, meinai nimraghien kapämia ye Yesu Yermaru ramhajoun-pän mä yo aposol kirik.

³ Yakamhorpin nägkiarien kape narmamä tiksın yamä mine kamhani mhamä päh nien mä yo aposol kirik.

⁴ ?Ratuatuk mä kimawä aposol minä yaksaiyoh ämia kin näviginien mine nar yame tuknim, uä? Äwäh, ratuatuk ämä.

⁵ Aposol minä tiksın, mine naorahi Yesu Yermaru minä, mine Pita, kapäria nipiraovin yamä mine kasähuaq kimnamhakwasig kin äria mhatärhav masäriwäk nipig kimnasor wok kape Yesu Yermaru. ?Kini ratuatuk mä kimawä jaksor min mäknakin, uä nikam?

⁶ ?Uä rikimia ramäsik mä yo mine Banabas, kimru pisin ämä jakawäkeikei mawor wok atuk tuk mane tuk näviginien nämru mine napirien mine näriwäkien?

⁷ Särig-ru. ?Nakharkun mä to mobael kirik ror wok kini rikin ripäh norkeikeiyeen mä tukärok in tukun uä? Nikam, rorkeikei mä tukärok in. ?Uä nakharkun mä to yermamä kirik räsım, kini mipäh niwähyen kwänkwän män uä? ?Uä nakharkun mä to yermamä kirik ramävigin nar miragh, to ripäh nänen kirik uä?*

⁸ ?Rikimia ramäsik mä ta mä narimnar yamä mine yakamni ramsi-pän ämä ye närigien kape narmamä uä? !Nikam! Kini loa ramni min ämä nar kirikianä yame yakamni.

8:6: Efes 4:5,6 8:9: Rom 14:13-15; Kal 5:13 8:11: Rom 14:15,20 8:13: Rom 14:21 9:1: Wok 22:17-18; 26:16; 1 Kor 15:8-9 9:2: 2 Kor 3:2-3 9:4: Luk 10:8 * 9:7: Nägkiarien kape Gris ramni, “?Nakharkun mä to yermamä kirik ramarha tuk sipsip, to ripäh ninimien melek kape sipsip?”

⁹ Kimirai ye loa kape Moses kimi,
 “Nipig hos kirik ramor wok kirik kafam, kini tukmā rorkeikei mā tukrəvigin, takpəh nini-
 əhuyen.”†
 25:4).

?Rhawor? ?Riki Kughen raməsik əmə hos,

¹⁰ uə raməsik min ətawə? Əwəh, kimivəhsi-pə loa e tuk kapətawə nihuvəyən, meinai narmamə yamə mine kasəkupən mamhahu nar ye nəsimien, mine yamə mine khakwasig mamhavəh, iriə m-fam nərigien kapəriə kirikianə əmə mā tüksən nəviginien ye nəsimien a.
¹¹ Ye wok minə kapəmru irəmiə, rəmhen kin mā yakəwəsım kirik, mā kimiə taksəvigin ikin; in e mā kimiə takhavəh Nanmin kape Kughen. ?Kini rhawor? ?Riskai tuk əmiə mā taksarpin nasituyen mhavəhsi-pə mane rəmhen tuk nəviginien nəmru uə?

¹² Narmamə pisin minə kharkun nisaiyohyen əmiə kin nəviginien; kini ratuatuk əmə, meinai iriə kasor wok kape Kughen. ?Kini rhawor irəmru Banabas? Naiyohyen kapəmru in ratuatuk əgkap.

Nar apnapig yakrarkun niwəkeikeiyen kimi əmiə tuk nərokien kape wok kapəmru, mərig kimru yakrapəh niwaiyohyen. Kimru rikimru ragien əmə mā jakrapəh nərəəhyen nərokien, nar apnapig mā narəyən kapəmru rəutən, tamə yakravəh nərok, narmamə khani hah əmru tuk wok kapəmru, misətapig kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo yame yakarəni-ərhav.

¹³ ?Nakharkun uə nikam mā narmamə yamə mine kasor wok ye Nimə Ehuə kape Kughen, kamhavəh nəriə aikin nəviginien rəmhen kin nərokien kapəriə? Kini narmamə yamə mine kasor wok ye tebol, ikin kamor sakrefaes ikin, kamhavəh nəriə aikin nəviginien rəmhen kin nərokien kapəriə.

¹⁴ Ye swatuk kirikianə əmə min, Yesu Yermaru rimni mā narmamə yamə mine kamhani-ərhav nəvsaoyen huvə, tukaməkeikei kivəhsi-pən nərokien kapəriə meinai kamhani-ərhav nəvsaoyen huvə.

¹⁵ Mərig yakrapəh niwaiyohyen əmiə kin narimnar yame ratuatuk mā to yakwaiyoh kin. Mərig pəh nien mā yakamrai nəkwəkwə e mamaiyoh kin nərokien. Rikik ramagien əmə mimə yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen, kini kipəh nərokien yo iran. Ror pən, yakpəh norkeikei-əgkəpien mimə kimiə taksərok yo iran.

¹⁶ Mərig pəh nien mā yakamausit mā yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə, meinai Kughen raməkeikei kimi yo mā jakni-ərhav. !Kini nəmhayen ehua tukruə tuk yo tukmā yakpəh nəvsaoyen kin nəgkiarien huvə!

¹⁷ Mərig tukmā yakamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen meinai yakorkeikei mamor məkneikin, ratuatuk əmə mā jakvəh nərokien iran. Mərig Kughen e in e rimirpen yo mā jakor wok e, kini ror məkneikin mā jakaməkeikei mamor.

¹⁸ ?Kini naha nhagin e kafak nərokien? In əmə e, mā nipig yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə, yakamni-ərhav apnapig əmə, mipəh nivəhyen nərokien iran. Kini ror məkneikin yakpəh naiyohyen kin nar kirik, nar apnapig in ratuatuk mā to yakaiyoh kin.

¹⁹ Yermamə kirik ripəh narmaruyen irak, mərig yimivəhsi-əhu atuk yo mā yo slef əmə kape narmamə m-fam mā jakvi-pə narmamə khapsaah khauə tuk Yesu Kristo.

²⁰ Nipig yimnaməriwək kimawə nəmə Isrel, yimauə rəmhen əmə kin nəmə Isrel, mā jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo. Kini nar apnapig loa ripəh narmaruyen irak, nipig yimnəsəriwək kimawə miriə narmamə yamə mine kasəri-pən loa, yimauə məmhen kin əriə, mā jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo.

²¹ Nipig yimnaməriwək kimawə narmamə yamə mine loa ripəh narmaruyen irəriə, yimauə məmhen kin əriə. Yimnor məkneikin mā jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo. (Mərig yakpəh narakikiniən loa kape Kughen. Nikam. Loa kape Kristo ramarmaru irak.)

²² Nipig yimnaməriwək kimawə narmamə kapəriə nhatəyən ripəh niskai-pikien, yimauə məmhen kin əriə mā jakvi-pə əriə pəh khauə tuk Kristo.‡ Yimauə məmhen kin narmamə mifam, mā ye norien minə fam jakvi-pə tiksın khauə tuk Kristo.

²³ Yakamor məknakin mā nəvsaoyen huvə tukrivən ikin minə fam mā yo min jakvəh nihuvəyən yamə mine iriə kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran.

²⁴ ?Nakharkun uə nikam mā, ye naiyuyen, narmamə m-fam tüksaiyu, mərig kirikianə əmə tukrapita fam əriə? Kini rhuvə mimə kimiə taksaiyu ye norien kape naiyuyen yame taksarkut pik mā taksor win.

† 9:9: Dut 25:4 ramni mā tukmā nar miragh kirik kamni kimə ox ramor wok kirik kafam, takpəh niniəhuyen in mā tukripəh nəviginien. Əm-ru min 1 Tim 5:18. 9:10: 2 Tim 2:6 9:11: Rom 15:27 9:12: Wok 20:34; 2 Kor 11:9 9:13: Dut 18:1-3 9:14: Mat 10:10; Gal 6:6 9:16: Jer 20:9 9:20: Wok 21:20-26 ‡ 9:22: Narmamə mine e kapəriə nhatəyən ripəh niskai-pikien, iriə e yamə mine khamə ta mā rahas tuk nənien nusai nar yame kivəhsi-pən ta kimi kughen eikua minə. Kini nipig Pol rimnamərə iriə miriə, in min rimipəh nənien nusai nar a. 9:22: 2 Kor 11:29

²⁵ Narmamə yamə mine kisorkeikei mə tuksaiyu ye naiyuyen tukhawhai əriə minə ye naiyuyen, mə tuksor win mhavəh nərokien kirik yame to ripəh nəmirien ror tu. Mərig kitawə kisaiyu mə tuksor win mhavəh nar kirik yame tukraməmər kape rerin.

²⁶ Ror pən yakpəh naiyu-apnapig-əməyen rəmhen kin yermamə yame ramaiyu tuk nəvkərien ramaiyu; kini yakpəh narukien kin kwermik rəmhen kin yermamə yame ramor boking ramaruk kin kwermim maməsik nimago-ago.

²⁷ Nikam. Yakawhai niprak mimə tukror wok atuə kin kafak, mə nipig yakwəni-ərhav ta nəvsaoyen huvə kimi narmamə khapsaah, iriə tukhauə ye naiyuyen a, kini yo jakpəh nuəyen rəmhen kin yermamə kirik yame rimnakapir loa kape naiyuyen, kini karakikin in ye naiyuyen.

10

Pol ramni-ərhav norien kape nəm Isrel kupan

¹ Piak minə mine nowinik minə, yakorkeikei mə takharkun mə nipig ripmawə minə kamnhaier Ijip, napuə rimuvrig əpis əriə m-fam; kini iriə m-fam kimisəviəfugin ye tahik.

² Kini Kughen rimnor baptaes irəriə m-fam ye tahik mine napuə a, mə tukhauə narmamə kape Moses minə.

³ Kini iriə m-fam kimisən nəviginien kirikianə əmə yame rimasi-pən ye Nanmin kape Kughen.

⁴ Kini mhanim nu kirikianə əmə yame rimasi-pən ye Nanmin kape Kughen, meinai kimnhanim nu ye kapiet kape Nanmin kape Kughen yame kimnasəriwək iriə min, yame in e Yesu Kristo.

⁵ Nar apnapig iriə kimisor məkneikin, mərig iriə khapssah, Kughen rikin ripəh nagienien tuk əriə, kini kwənhamhə apa ikin pisin pisin apa ye tipəvsik.

⁶ Kini Kughen rimneighan kin narimnar minə e mə tukror kwirig kimi ətawə e towei mine mə kitawə tukhapəh nhasigovinien norien has kape kaha minə kupan, mhəpəh nisərəhu-pənien narigien kapətawə ye norien has minə rəmhen kin yame kimnasor apa kupan.

⁷ Takhapəh nisəhuakien kimi nanmi nar rəmhen kin yame iriə tiksın kimnasəhuak kimi nanmi nar kupan. Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Narmamə kimisəkwətə mə tuksəvigin mamhanim, kini masərer mə tuksor danis e yame ravi-pən əriə ikin rahas ikin.” (Eks 32:6)

⁸ Rahas mə kitawə tukhavən əpis əpis tuk ətawə minə rəmhen kin yame kimnasor kupan kini iriə m-fam twenty tri taosen kimnhamhə ye nipig kirikianə əmə.

⁹ Rahas mə kitawə tuksor narimnar yame ravi-pə niemha kape Kughen Yermaru rəmhen kin yame iriə tiksın kimisor kupan, kini snek rəs əriə khamhə.

¹⁰ Rahas mə naksatmunmun ye Kughen rəmhen kin yame iriə kimnasor kupan, kini agelo kape nimhəyen rhopni əriə.

¹¹ Narimnar minə a kimnhauə ye nimraghien kape kaha tu minə apa ye tipəvsik, mamor kwirig kimi ətawə tukun. Kini kimirai-pən nəvsaoyen minə a ye nəkwəkwə mə tukramsıg ətawə e towei mine meinai Nipig Kwasıg ruauə ipakə.

¹² Kini tukmə rikimiə raməsik mimə nakasərer tim tim, takasərig əmiə, meinai kimiə min nakharkun nimrien ye norien has minə e.

¹³ Nivəhsi-pən vəhsi-pənien yame ramuə ye nimraghien kapəmiə, in rəmhen əmə kin yame kimnor fam ye narmamə minə. Mərig nipig m-fam, Kughen ramor kafan nəgkiarien. Kini in ripəh neighanien kin nivəhsi-pən vəhsi-pənien kirik tukruə ye nimraghien kapəmiə yame in riskai rapita nəsaninien kapəmiə. Mərig nipig nivəhsi-pən vəhsi-pənien ramuə ye nimraghien kapəmiə, Kughen tukror swatuk kirik mə takharkun nisərer-timtimien, mə nar kirik tukripəh nivi-pənien əmiə ye nahasien.

Nanmi nar mine nəməhuak minə

(Rom 14:1-23; 1 Kor 8:1-13)

¹⁴ Ror məkneikin, yo minə tiksın, sap ta ye norien kape nəhuakien kimi nanmi nar minə.

¹⁵ Kimiə nakharkun nar; kini misəkir atuk nəgkiarien kafak mə in rhuvə uə rahas.

¹⁶ Nakharkun mə nipig kitawə kasən Nəviginien Rhakə, kamhani vi vi Kughen tuk ninimien, mamhanim, rəmhen mə kitawə kwənhauə ye niprai Kristo misor kirikianə. Kini nakharkun mə nipig kitawə kasən bred yame kaməkəpır-pır kaməwhai, kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Kristo.

¹⁷ Kitawə khapsaah, mərig kisəmhen əmə kin mə nıpraitawə kirikianə əmə, meinai bred kirikianə əmə, kini kitawə m-fam kasən bred a.

¹⁸ Nakharkun mə nıpig narmamə kasən nusai nar yame pris rivəhsi-pən ta kimi kughen kirik, rəmhen kin mə kasəhuak kwis iriə pris kimi kughen a.

¹⁹ ?Nakharkun nıprai nəgkiarien kafak? ?Nakhamə ta mə yakamni mə nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, nəsaninien aikin kafan uə? Nikam, rikək. ?Mərig rhawor? ?Nakhamə ta mə yakamni mə nanmi nar iriə kughen əfrakis minə uə? Nikam.

²⁰ Mərig yakamni mə nıpig narmamə kasor sakrefaes kimi nanmi nar, yarmhə en. Pa rimə sakrefaes a ramvən kimi Kughen. Kini yakpəh norkeikeiyen mə taksor kirikianə kimia yarmhə.

²¹ Takhapəh nhavəniən misən bred mine waen kape Nəviginien Rhakə, misarə mhavən min ye nimə kaməhuak kimi nanmi nar ikin misən nar yame kamor sakrefaes kin mine waen kape yarmhə minə.

²² Naksor məkneikin masor Yesu Yermaru ramor jalus tuk əmiə. ?Rikimie raməsik mə ta mə nəsaninien kapəmiə rehuə rapita Kughen uə?

²³ Narmamə tiksin kamhəni mhamə, “Rhuvə mə jakor naha nhagin yame nıprak norkeikei.” Mərig yo yakamni mə pəh nien mə norien minə fam kisasitu irətawə. Mərig narmamə tiksin kamhəni mhamə, “Rhuvə mə jakor naha nhagin yame nıprak norkeikei.” Mərig yo yakamni mə pəh nien mə narimnar fam ravəhsi-haktə nımraghien kapətawə.

²⁴ Ripəh nihuvəyen mə kimie kirik tukrərig pisin əmə in; mərig tukraməkeikei mamərig in minə tiksin.

²⁵ Sən nusai naha nar miragh yame kavəh nımrin ye maket, mərig takhapəh nisaiyohyen tukun mə kwəsor ta sakrefaes kin kimi nanmi nar uə nikam, kini rikimie tukripəh nətərig-pikien tukun.

²⁶ Norien e rhuvə əmə meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tokrei tanə e, mine narimnar fam aikin, iriə kape Kughen Yermaru.” (Sam 24:1)

²⁷ Kini tukmə yermamə yame ripəh nəhuakien raiyoh ik mə takvən ye nəkwai nimə kafan mawəvigin kwis, kini rikim tukragien mə takvən. In naha nhagin yame ravəhsi-pre, mıpəh naiyohyen tukun mə kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar uə nikam. Rikim tukripəh nətərig-pikien tukun.

²⁸ Mərig tukmə ramni-pre tuk ik mımə, “Kimnor sakrefaes ye nusai nar miragh e kimi nanmi nar,” kini rhuvə mə takpəh nəniən, tamə raməm ik nakamən, rikin raməsik mə nakamor təvhagə has.

²⁹ Pəh nien mə nar has tuk ik, mərig in nar has ye nətərigien əmə kafan. Narmamə tiksin khamə, “?Mərig rhawor e nətərigien kape yermamə kirik raməkir kafak norien yame yakorkeikei mə jakor, kini mamətapig kin yo mə jakpəh norien nar kirik?

³⁰ ?Tukmə yakamni vi vi Kughen tuk nəviginien, kini mamən, rhawor e narmamə kamhəni mhamə yakamor təvhagə has ye nımrı Kughen? !Yaknəhuak-pən ta ye nəviginien a!”

³¹ Mərig yakamni mə naha nhagin yame taksor, tukmə nakasəvigin, uə nakamhanım, takasəkeikei misor əriə m-fam ye norien yame ravəhsi-haktə nhag Kughen.

³² Takhapəh nisorien mə yermamə kirik tukrimir ye kafan nhatəyəyen, nar apnapig mə in yemə Isrel, uə yemə Gris, uə yermamə kirik ye niməhuak kape Kughen.

³³ Sor norien a rəmhen kin norien kafak yame yakamarkut mə jakor riki narmamə m-fam rikiriə tukragien tukun ye norien minə fam. Yakamor məkneikin meinai pəh nien mə yakamərig pisin əmə yo, mərig yakamərig nukwhao mə Kughen tukrivəh miragh əriə.

11

¹ Takhasigəvin yo rəmhen kin yame yo yakamsigovin Yesu Kristo.

Norien kape nəhuakien

² Yakamni vi vi əmiə meinai nakhapəh nisəru-kinien yo ye narimnar fam yame yimnor kini mamhajoun, kini nakharaptərəkın nhajounien yamə mine yimnhajoun əmiə kin.

³ Mərig yakorkeikei mə kimie m-fam takharkun mə kapən kapə narmamə m-fam, Kristo, in ramarmaru irəriə; kini kapən kapə piraovın, kafan yerman, in ramarmaru iran. Kini kapən kapə Kristo, in Kughen, ramarmaru iran.

⁴ Tukmə yerman kirik raməvəvhao nıpig in raməhuak uə nıpig ramni-əhrav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin, in ramor auris Kristo.

10:17: Rom 12:5 **10:18:** Lev 7:6 **10:19:** 1 Kor 8:4 **10:20:** Dut 32:17; Rev 9:20 **10:21:** 2 Kor 6:15-16

10:22: Eks 20:5, 34:14; Dut 4:24, 32:21; Jos 24:14; Sam 78:58 **10:23:** 1 Kor 6:12 **10:24:** Rom 15:1-2 **10:28:** 1

Kor 8:7 **10:30:** 1 Tim 4:4 **10:31:** Kol 3:17 **10:32:** Rom 14:13 **10:33:** 1 Kor 9:20-22 **11:1:** 1 Kor 4:16

11:3: Jen 3:16; Efes 5:23

⁵ Mərig piraovin ramor auris kafan yerman tukmə rīpəh nəvəvhaoyen ye nīpig yame raməhuak uə nīpig ravəhsi-ərhav nəgkiarīen yame Kughen ravəhsi-pən kimin. Norien a ror naurisien rəmhen kin yame kimnəki kapən kapə rīpiəpiə.

⁶ Rhuvə mə piraovin kirik yame rīpəh norkeikeiyen mə tukrəvəvhao məknakin, rhuvə mə tukəki kapən kapə pəh narmamə tukhani mə in yerman, pəh in tukrauris tukun. Tukmə norien a ror auris tukun, rhuvə mə tukrəvəvhao.

⁷ Rhuvə mə narman tukhapəh nisəvəvhaoyen ye nīpig kape nəhuakien meinai Kughen rīmnor yerman ravəh nanmin kafan, mə tukəm-pən nihuvəyən iran kape Kughen; mərig tukəm-pən nihuvəyən kape yerman ye piraovin.

⁸ Ror məkneikin meinai in apa kupan, pəh nien mə Kughen rīmivəh piraovin mor yerman kin; mərig rīmivəh yerman mor piraovin kin.

⁹ Kīni pəh nien mə Kughen rīmnor yerman mə tukrasitu ye kafan piraovin, mərig rīmnor piraovin mə tukrasitu ye kafan yerman.

¹⁰ Ror məknakin mə piraovin tukraməkeikei məvəvhao ramor nīmtətien mə in ramsiai kafan yerman pəh agelo minə tukəm kharkun mə ramsiai əfrakis kafan yerman.

¹¹ Mərig ye nīmrəghien kapətawə yamə mine kasofugin-pən ye Yesu Yermaru, piraovin to rīpəh narə-pīsinien; kīni yerman to rīpəh narə-pīsinien,

¹² meinai in apa kupan Kughen rīmivəh yerman mor piraovin kin. Mərig taktakun ai, narman minə fam, nīpiraovin kaseimək kin əriə. Kīni narīmnar m-fam ramsi-pən tuk Kughen.

¹³ Taksəm əmhen mə ratuatuk mə ?piraovin yame raməhuak kimi Kughen tukrvəvhao uə nīkam?

¹⁴ Narmamə m-fam kharkun mə yerman yame nīmar nīkwənen rapomh, tukror naurisien kimin, [tukamni kimə in rəmhen kin piraovin].

¹⁵ Mərig tukmə piraovin kirik nīmar nīkwənen rapomh, rīkin tukragien tukun, kīni narmamə tuksgnəgin in tukun, meinai Kughen rīmivəhsi-pən nīmar nīkwəne piraovin rəmhen mə kafan kəvəvhao.

¹⁶ Mərig tukmə yermamə kirik rīmə tukrəgkiar kimi yo tuk nar a, kīni yakamni məkneikin mīmə norien pīsin mīn kirik ye yama rīkək; nīməhuak pīsin pīsin minə kasəri-pən swatuk kirikiana.

Norien kape Nəviginien Rhakə

¹⁷ Ye nəgkiarīen yamə mine jakni-pre tuk əmiə ai taktakun, to yakpəh nini-vivi-yen əmiə, meinai nakwətə-kwisien kapəmiə rīpəh nasituyen, mərig ramoriah əmə əmiə.

¹⁸ Nar kupan yame jakni in e mə yīmnərig nəvsaoyen kirik mə nīpig nakasofugin əmiə minə mə taksəhuak, kīni misarə maseikus-eikus mīn kapəmiə kwhen. Kīni rīkik raməsik mə nəvsaoyen a yīmnərig in nəfrakisien.

¹⁹ Nakhamə ta mə takasəkeikei masəwhai kwhen kapəmiə mə tukror əpu mə kīmiə nī-pa mine Kughen rīkin tukragien tuk əriə.

²⁰ Nīpig nakasofugin əmiə minə, masən Nəviginien Rhakə, nakhamə ta mə naksəri-pən əfrakis norien kape nənien Nəviginien kape Yesu Yermaru. Mərig taksəm-ru norien e kapəmiə. Pəh nien mə naksəri-pən norien atuatur kape nənien Nəviginien kape Yesu Yermaru,

²¹ meinai nīpig nakasəvigin, kīmiə kirikiana kirikiana nakasəvigin, mhapəh nhawhinien əmiə minə tiksīn. Tiksīn kisəmkəvə, tiksīn kisapis kin waen.

²² Tukmə nakhamə taksəvigin kirikiana kirikiana mamhanim, taksor əmə apa iməmiə yerkwənu minə, kwasig ikin nakpihavən ye nīməhuak. Mərig norien kapəmiə rīpəh nīsiəiyen nīməhuak kape Kughen; mamor auris yavən has minə. ?Kīni jakni-pre naha nhagin tuk əmiə? ?Jakni vi vi əmiə tuk norien a uə? !Nīkam, to yakpəh nini-vivi-yen əmiə tukun!

²³ Meinai yaknhajoun ta əmiə nhajounien yame ramsi-pən tuk Yermaru. Yenpig a, kwasig ikin keighan-pən kin Yesu Yermaru ye kwermi tukmīr minə, in rīmivəh bred

²⁴ mīni vi vi Kughen tukun, kīni mhapu, kīni mīmə, "In e nīprak yame tukrakapir tuk əmiə. Taksor məknakin, mə rīkimiə tukraməsik Yo."

²⁵ Ye norien kirikiana əmə mīn, nīpig kwəsəvigin ta, In rīmivəh pənkin waen mīni mīmə, "Kap waen e in nītawik yame ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamə. Nīpig takhanim rīkimiə tukraməsik Yo."

²⁶ Tuk nar e, nīpig tukmə nakasən bred a, uə nakhanim waen a, nakamhani-ərhav nīməhəyən kape Yesu Yermaru miseriaji tukrīrerīg-pə mīn.

²⁷ Ror məkneikin, yermamə yame ramən bred uə ramnim waen ye kap kape Yesu Yermaru ye norien yame ripəh natuatukien, in ramor təvhagə has mamoriah niprai Yesu Yermaru mine nitawin.

²⁸ Mərig kwasig ikin nakasən bred mamhanim kap waen, takasəkeikei misəm əmhen ta kapəmia nımraghien.

²⁹ Meinai yermamə yame ramən bred mamnim kap waen, mərig rikin ripəh nəsik-huvəyen niprai Yesu Yermaru, nənien mine nınimien kafan ravi-pə atuk əmə narpinien kimin.

³⁰ Ror məkneikin mə kimiə khapsaah nıpraimia raməpou kini nakhamhə, kini kimiə tiksın nakwənhəhə ta.

³¹ Mərig tukmə kitawə kirikiana kirikiana kisəm əmhen ta nımraghien kapətawə, kwasig ikin misən Nəvinien Rhakə, tamə Kughen tukravəhsi-pə narpinien kimi ətawə.

³² Nıpig Yesu Yermaru tukraməko atuətuk ətawə, ramor məknekin mə nıpig In tukrəkir narmamə ye tokrei tanə mor narpinien kimi əria, kini kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien kitawə miria.

³³ Ror məkneikin piak minə mine nowinik minə, nıpig takhauə kirikiana mə taksən Nəvinien Rhakə, takaseito kin əmia minə tiksın.

³⁴ Tukmə yermamə kirik rəmkərv, rhuvə mə tukravəgin ta apa iman yerkwənu ai muə, tamə ruə ye nufuginien, mən pisin nəvinien kin narmamə tiksın, kini Kughen rıvəhsi-pən narpinien kimin.

Kini nıpig jakurə tuk əmia, jakvəhsi-pre swatuk ye narımnar pisin minə tiksın yame nakasaiyoh-pə kin.

12

*Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin
(Rom 12:4-8)*

¹ Piak minə mine nowinik minə, pəh yakəgkiar ye nirkunien pisin pisin yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə kimi ətawə, meinai yakorkeikei mə kimiə takasəkeikei mharkun.

² Kimiə nakharkun mə apa kupan, nıpig nımnhapəh nisəhuakien kimi Kughen, kivi-pən nətərigien kapəmia kamkir-pən əmia ye swatuk tuk nəhuakien kimi nanmi nar yamə mine khapəh nisəgkiarien.

³ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əmia mə tukmə yermamə ramni hah Yesu Kristo, pəh nien mə Nanmin kape Kughen rıvəhsi-pən nəgkiarien a kimin; kini Nanmin kape Kughen əmə ramor yermamə rirkun niniyen mə Yesu in Yermaru.

⁴ Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin minə kimi ətawə; mərig Nanmin kirikiana əmə.

⁵ Kitawə kasor wok pisin pisin ripsaah, mərig Yermaru kirikiana əmə yame kasor wok kafan.

⁶ Kitawə kasor wok ye norien pisin pisin ripsaah, mərig in Kughen kirikiana əmə yame ramor wok ye nımraghien kape narmamə mifam mə iria tuksor wok minə fam a.

⁷ Kini Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin kimi ətawə kirikiana kirikiana mə kitawə tuksasitu irətawə minə fam.

⁸ Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən nəgkiarien kape nirkunien kimi yermamə kirik; kini Nanmin kirikiana əmə rıvəhsi-pən nirkunien nar kimi yermamə pisin kirik.

⁹ Kini Nanmin kirikiana əmə ravəhsi-pən nəhatəyən kimi yermamə pisin kirik min. Kini Nanmin kirikiana əmə ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nor-huvəyen yermamə.

¹⁰ Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk norien nımtətien minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai rıpiamuə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nəkiriən nanmin pisin pisin minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk niniyen nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nıhopraiye nıprai nəgkiarien minə a.

¹¹ Nirkunien minə a, iria m-fam kamhasi-pən əmə tuk Nanmin kirikiana əmə, kini ravəhsi-pə kimi ətawə kirikiana kirikiana ye swatuk yame Kughen rorkeikei.

Nuhpikinien ye niprai yermamə

¹² Narmamə kape Kristo kisəmhen əmə kin nıprai yermamə, yame in kirikianə əmə, mərig nor-norin minə ripsaah. Kini nar apnapig mə nor-norin pisin pisin minə, kamharpin-pən ye nıpran kirikianə əmə.

¹³ Ye norien kirikianə əmə min, kitawə tiksın, kwənərus kape Isrel; tiksın nəmə Gris; tiksın slef; tiksın pəh nien mə slef; mərig Nanmin kape Kughen kirikianə əmə rimnor baptaes irətawə fam mımə tukhauə kirikianə əmə ye Kristo. Kini kitawə kamhavəh* Nanmin kape Kughen yame in kirikianə əmə.

¹⁴ Sətarig-ru. Nıprai jir, pəh nien mə norin kirikianə; mərig nor-norin ripsaah.

¹⁵ Nar apnapig nihun ramni mımə, “Mərig in ai pəh nien mə yo kwermın, pəh nien mə yo nori nıprai yermamə kirik,” mərig nəgkiarlen kafan rıpəh norien nihun mə pəh nien mə in nor nıprai yermamə.

¹⁶ Nar apnapig nımətirgin ramni mımə, “Mərig in ai pəh nien mə yo nımrin, pəh nien mə yo nori nıprai yermamə kirik,” mərig nəgkiarlen kafan rıpəh norien nımətirgin mə pəh nien mə in nor nıprai yermamə.

¹⁷ ?Tukmə nıprai jir, nımrin in-əmə-in-əmə, kini tukrhawor pən iran mine mamərig nar? ?Kini tukmə nıprai jir nımətirgin in-əmə-in-əmə, tukrhawor pən iran mine mamərig nəmıv nar?

¹⁸ Mərig nikam. Kughen rimnəruhə nor-nor yermamə yame In rorkeikei mə tukhaswin aikin.

¹⁹ ?Tukmə iriə fam norin kirikianə əmə, kini nıpran raməker-pən pukaa?

²⁰ Mərig nəfrakisien mə nor-norin ripsaah, mərig nıpran kirikianə əmə.

²¹ Nımri jir to rıpəh nini-pənien tuk kwermi jir mımə, “Yo yakəpəh ik, yo yaknəmhen ta.” Kini kapən kapə to rıpəh nini-pənien tuk nihun mir mımə, “Ah. Yakəpəh əmiru. Yo yaknəmhen ta.”

²² To rıpəh norien məknakin. Nor-nori nıpraitawə yamə mine rikıtawə raməsik mə iriə kasəpəu, mərig to khapəh nisəpəhyen.

²³ Nor-nortawə yamə ror naurisien, tukhagin huvə tukun. Kini nor-nortawə yame rıpəh nəmhenien mə narmamə tuksəm, kitawə tuksarkaoh-pən kimin.

²⁴ Mərig nor-nortawə yame rıpəh norien naurisien, kitawə khapəh nisarkaoh-pənien kimin. Mərig Kughen ramofugin narmamə ye nıməhuak kapətawə mamor huvə pən kimi əriə yamə mine kitawə kasəm-əhu əriə, rəmhen kin yame In ravəhsi-pən nisiaiyen kimi nor-norin yame kitawə khapəh nhasiaiyen.

²⁵ Kini ye norien a, nor-nor nıpraitawə to khapəh niseikus-eikusien əriə minə; mərig pəh tuksəm huvə fam əriə minə.

²⁶ Tukmə nor-nori tiksın kasərig nəməhyen, kini nor-nori minə fam tuksərig nəməhyen. Kini tukmə kaməgnəgin norin kirikianə, kini nor-nori minə fam rikiriə ramagien.

²⁷ Nıprai nəgkiarlen e rimə kimiə nıprai Kristo, kini kimiə m-fam kirikianə kirikianə, kimiə nor-norin minə.

²⁸ Kini ye nıməhuak, Kughen rimnəkupan mırpen narmamə tiksın mə iriə aposol minə; kini kwasig ikin, mırpen tiksın mə iriə profet minə, kini kwasig ikin, mırpen nəməhajoun minə. Kini mırpen tiksın mə tuksor nımtətien minə, tiksın tuksor huvə narmamə, kini tiksın tuksasitu ye narmamə, kini tiksın kharkun nisasituyen ye niniyen kape nıməhuak, kini tiksın hamhani nəgkiarlen kape tanə pisin pisin.

²⁹ ?Nakhamə ta mə narmamə mfam iriə aposol minə? ?Uə narmamə m-fam iriə profet minə? ?Uə narmamə m-fam iriə nəməhajoun minə? ?Uə narmamə m-fam kasor nımtətien minə?

³⁰ ?Uə narmamə m-fam kasor huvə narmamə? ?Uə narmamə m-fam kamhani nəgkiarlen kape tanə pisin pisin minə? ?Uə narmamə m-fam kharkun nıprai nəgkiarlen pisin pisin minə a? Nikam, rıpəh norien məknakin.

Norkeikeiyen

(Rom 12:9-21)

³¹ Mərig rhuvə mə taksəruhə-pən tim tim nətərigien kapəmiə tuk nhavəhyen nırkunien pisin pisin yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə, yame iriə khahuvə rapita. Kini taktakun ai, jakni-pre swatuk hanə yame in rhuvə pik.

13

¹ Tukmə yakəgkiar ye nəgkiarlen kape narmamə ikin pisin pisin minə uə ye nəgkiarlen kape agelo minə, mərig norkeikeiyen rikək yerikik, mərig yakaməgkiar pik əmə rəmhen kin yermamə kirik yame ramuh nəpag nai mamor tərigaru, uə ramuh apnapig bel.

12:12: 1 Kor 10:17

*

12:13: Gris ramni nuhpikinien mımə, “Kitawə kamhanim Nanmin kirikianə əmə.”

12:13:

Kal 3:28

12:27: Rom 12:5

12:28: Efes 4:11-12

12:31: 1 Kor 14:1

² Tukmā yavvəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar, kwasig ikin nar a ripiua, mærig norkeikeiyen rikək yerki, yo nar apnapig əmə. Kini tukmā yakirkun nar erkwaig minə fam mine nirkunien minə fam, mærig norkeikeiyen rikək yerki, yo nar apnapig əmə. Kini tukmā kafak nhatəyəy in riskai mə jakor tukwas kirik rəta mamvən, mærig norkeikeiyen rikək yerki, yo nar apnapig əmə.

³ Tukmā yakpik-pən fam kafak narimnar kimi yavən hah minə, uə yakeighan-pən kin tikmir minə kafak mə tuksarko-pən kin yo nap, mærig norkeikeiyen rikək yerki, to yakpəh norien win ye nar kirik.

⁴ Norkeikeiyen ramor yermamə kafan nətərigien raməpomh; kini mor in ramor huvə pən kimi narmamə; mīpəh norien jalus kimi narmamə, mīpəh nivəhsi-haktə-atukien in, mīpəh nausitien,

⁵ mīpəh nor-pənien narmamə, mīpəh nərig-atukien in, kini niemha ripəh nhai-pikien, kini ripəh nīrəptərkən-tim-timien rikin tuk norien has yame kamor kimin.

⁶ Kini norkeikeiyen ramor yermamə rikin ripəh nagienien tuk norien has minə, mærig rikin ramagien əmə tuk norien huvə minə kape nəfraksien.

⁷ Norien kape norkeikeiyen ramətapig kin yermamə mə kafan nərigien tukripəh nəpouyen; mamor in ramhatə tim tim ye Kughen, mərəhu-pən tim tim kafan nərigien kimi Kughen. Nar apnapig tukmā nəmhəyən ehuə kirik ruə, mærig norien kape norkeikeiyen ramətapig kin in mə tukripəh nimirien.

⁸ Norien kape norkeikeiyen to ripəh norien infamien. Mærig nirkunien kape nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar a ripiua, nirkunien nar a tukamhavən, tuk nīpig kirik tikripirkək. Mine nirkunien kape nəgkiarien ye nəgkiarien pisin pisin, tukamhavən, tuk nīpig kirik tukpīharkək. Kini nirkunien tikripirkək.

⁹ Ror məkneikin meinai nirkunien kapətawə rikəskəh əmə; kini nəgkiarien yame Kughen ravəhsi-pə, kitawə kamhani-ərhav əmə nīpərin.

¹⁰ Mærig nīpig Yesu Kristo tukruə min mor atuatur narimnar m-fam, kini nirkunien pisin pisin yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə taktakun tukripirkək.

¹¹ Nīpig yimnarkəskəh, kini yimnəgkiar rəmhen kin kwajikovə, kini nirkunien kafak rəmhen kin pikwarien kirik. Mærig nīpig yimauə mehə, yimnəru-kin norien kape kwa-jikovə.

¹² Taktakun ai, kitawə kasəm əmə nīpərin rəmhen kin yermamə kirik yame ramarhanim ye glas yame rəmkimik. Mærig tuk Nīpig Kwasig, kitawə tuksəm huvə Kughen. Taktakun ai, yakirkun nīpərin əmə; mærig ye nīpig a, jakirkun huvə narimnar fam, rəmhen kin yame Kughen rirkun huvə yo ai taktakun mine.

¹³ Kini taktakun ai, norien misir e kisisar karhəmir: norien kape nhatəyəy, norien kape nərəhu-pən-timtim-ien nətərigien ye Kughen, mine norien kape norkeikeiyen. Mærig yame rhuvə pik əgkap, in ai norien kape norkeikeiyen.

14

Nirkunien kape nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai ripitərhav-pə; mine nirkunien kape niniyən nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə

¹ Taksarkut pik mīmə norkeikeiyen tukrarmaru ye nīmraghien kapəmīə, kini misarkut pik mə takhavəh nirkunien yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre, kini misarkut pik rapita mə takharkun nhani-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai ripitərhav-pə.

² Yakamni məkneikin meinai tukmā kimīə kimīə kape raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, pəh nien mə raməgkiar kimi narmamə, mærig raməgkiar kimi Kughen. Nəfraksien, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiarien yame ramni, mærig in ramni-ərhav nəgkiarien erkwaig yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən kimin.

³ Mærig narmamə m-fam yamə mine kamhani-ərhav nar kwasig ikin nar ai ripiamtərhav-pə, kamhani-pən tuk nivəhsi-haktəyən nīmraghien kape narmamə, mine tuk nivəhsi-haktəyən nətərigien kapəriə, mine tuk nasituyen irəriə.

⁴ Yermamə yame raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, ravəhsi-haktə əmə nīmraghien kafan; mærig yermamə yame ramni-ərhav nar kwasig ikin nar ai ripiamuə, in ravəhsi-haktə nīmraghien kape nīməhuak.

⁵ Yakorkeikei mə kimīə m-fam taksəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, mærig rhuvə pik mə takhavəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar kwasig ikin nar ai ripiua. Yermamə yame ravəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar kwasig ikin nar ai ripiua, in ramasitu pik ye nīməhuak rapita yermamə yame raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, meriaji in rhoprai nīprai nəgkiarien mə tukrivəhsi-haktə nīmraghien kape nīməhuak.

⁶ Piak minə mine nowinik minə. ?Tukmə yakaurə tuk əmiə maməgkiar kimi əmiə ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin, mipəh nhopraiye nīprai nəgkiarien, kini tukrhawor masitu irəmiə? Mərig jakaməkeikei minī-ərhav nar kirik yame Kughen rīmnor əpu kimi yo pəh nakharkun. Kini jakaməkeikei maməvhag kimi əmiə, mivəhsi-pre nīrkunien kimi əmiə, mamni-ərhav nar kirik yame tukripiuə.

⁷ In rəmhen əmə kin tərhenao yame kamher, uə gita yame kamuh. Narīmnar minə a khapəh nhamraghien, yermamə əmə ramor əriə kamərig rikiriə. Kini tukmə kher oror tərhenao, tukeinein nanmi nīpei yame tərhenao raməni.

⁸ Kini tukmə kamher oror naiyuk ye nīpig kape narowaginien, narmamə tukhapəh nisor-apnəpənəyen tukun.

⁹ Mərig rəmhen əmə kin əmiə. ?Tukmə naksəgkiar ye nəgkiarien yame narmamə kaseinein, tukshawor mharkun nīprai nəgkiarien yame nakamhani? Kimiə naksəgkiar əmə kimi nīmago-ago; narmamə khapəh nhavəhyen nīpran.

¹⁰ Nəfrakisien mə nəgkiarien minə ripsaah ye tokrei tanə, kini iriə kirikianə kirikianə nīprai nəgkiarien aikin kapəriə.

¹¹ Kini tukmə yakpəh nīrkunien nīprai nəgkiarien yame yermamə kirik ramni-pə tuk yo, yo yakapsipis tukun, kini in yepsipis tuk yo.

¹² Rəmhen əmə kin əmiə. Kimiə naksorkeikei mə Nanmin kape Kughen tukrivəhsi-pre nīrkunien pisin pisin minə, taksarkut pik mə takhavəh nīrkunien yamə mine khavəhsi-haktə nīmraghien kape nīməhuak.

¹³ Tuk nar ai, tukmə kimiə kirik raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin kirik, tukraməkeikei məhuak min mə Kughen tukrivəhsi-pən nīprai nəgkiarien e pəh rhoprai-pən kimi nīməhuak.

¹⁴ Tukmə yakaməhuak ye nəgkiarien kape tanə pisin kirik, rikik raməhuak mərig nətərigien kafak ramərer apnapig əmə.

¹⁵ ?Kini jakhawor? Jakəhuak yerikik, mərig jakəhuak min ye nətərigien kafak. Kini jakəni nīpei yerikik, mərig jakəni min nīpei ye nətərigien kafak.

¹⁶ ?Tukmə nakhani vi vi Kughen yerkim ye nəgkiarien kape tanə pisin, yermamə yame reinein nəgkiarien a tukrhawor pən iran mine mameighan kin nəhuakien kafam? To rīpəh neighanien kin, meinai in reinein nəgkiarien yame nakamni.

¹⁷ Tukmə ror nakamni vi vi Kughen, mərig nəgkiarien kafam rīpəh nīvəhsi-haktəyen nīmraghien kape yermamə yame reinein nəgkiarien e nakamni.

¹⁸ Yakamni vi vi Kughen mə yakaməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə rapita əmiə m-fam.

¹⁹ Mərig ye nəkwai nīməhuak, tukmə yakamhajoun narmamə ye nəgkiarien kwatiksın əmə yame narmamə kharkun nīpran, in rhuvə pik rapita yame to yakni nəgkiarien ripsaah pik ye nəgkiarien yame iriə kaseinein.

²⁰ Piak mine nowinik minə. Takhapəh nisorien nərigien kapəmiə minə rəmhen kin kwajikovə. Ye norien kirikianə əmə e taksəmhen kin kwajikovə əmtəmtə yamə mine kiseinein norien təvhagə has. Mərig ye nərigien kapəmiə rhuvə mə rikimiə tukrimruə.

²¹ Meinai kimini ye loa kape Moses kimə,

“Kughen Yermaru ramni məkneikin mə,

‘Jakor mə narmamə yamə mine kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin minə tukhani-ərhav nəgkiarien kafak tuk narmamə.

Kini iriə tuksərig nəgkiarien kape yepsipis minə,

mərig nar apnapig mə iriə tuksərig pawk nar vi kirik, mərig iriə to khapəh nisətərigien kin Yo.’ ”

(Aes 28:11)

²² Ror məkneikin mə nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, in nīmtətien kirik yame tukrasitu ye narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, pəh nien mə nīmtətien kirik yame tukrasitu ye nəməhuak minə. Mərig nīpig yermamə ramni nar kwasig ikin nar ai rīpiamua, nəgkiarien e kape nəməhuak, pəh nien mə kape narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien.

²³ ?Ror məknakin tukmə nīməhuak piəpiə ramhum, kini narmamə m-fam kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, kini iriə yamə mine khapəh nharkunien, uə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien khauə imə, iriə tuksəm kini khamə ta mə kimiə nakaseno-eno.

²⁴ Mərig tukmə yermamə kirik yame rīpəh nəhuakien, uə yermamə yame rameinein nəhuakien ramua imə nīpig narmamə kamhani-ərhav nar kwasig ikin rīpiamua, kini nəgkiarien kapəmiə tukrirap rikin, kini in tukrirkun mə in yor təvhagə has, kini nəgkiarien minə a tukrəkir kafan norien,

²⁵ kini kafen tǝvhagǝ hah yame ramerkwaig tukruǝ ye nǝkakien. Tuk nar e, in tukrimir mǝnim-pǝn nǝmrin ye nimoptanǝ mamǝhuak kimi Kughen, mamni-ǝrhav mǝmǝ, “Nanmin kape Kughen ramǝmir ǝfrakis irǝmǝia.”

Pol ramǝvhag kimi ǝriǝ tuk nǝpig kape nǝhuakien

²⁶ Piak minǝ mine nowinik minǝ. Pǝh yakni nǝprai kafak nǝgkarien. Nǝpig kimiǝ m-fam naksǝkwǝtǝ kirikianǝ ye nofuginien tuk nǝhuakien, kimiǝ m-fam kirikianǝ kirikianǝ kapǝmǝ aikin wok yame takasor. Tiksin kasǝni nǝpei, kini tiksin kashajoun, kini tiksin kasor ǝpu nǝgkarien tiksin yame ramerkwaig, tiksin kasǝgkiar ye nǝgkarien kape tanǝ pisin pisin minǝ, kini tiksin kashoprai nǝprai nǝgkarien mine. Takasǝkeikei misor narimnar minǝ e tuk nǝrip-timtimien nimǝhuak.

²⁷ Tukmǝ narmamǝ tiksin kasǝgkiar ye nǝgkarien kape tanǝ pisin, kiraru uǝ kisisǝr ǝmǝ tukrhǝgkiar, kirik tukrini kafan, kini kwasig ikin, kirik rini min kafan, kini yermamǝ kirik tukramǝkeikei mhoprai nǝprai nǝgkarien minǝ a.

²⁸ Mǝrig tukmǝ yermamǝ rikǝk tuk nhopraiye nǝprai nǝgkarien yame kirhini, pǝh kirhǝgkiar pisin ǝmǝ kimi Kughen, mǝrhǝpǝh nini-ǝrhavyen ye nimǝhuak.

²⁹ Rhuvǝ mǝ profet kiraru uǝ kisisǝr ǝmǝ tukrhǝgkiar, kini narmamǝ tiksin tuksǝkir huvǝ kapǝrisir nǝgkarien.

³⁰ Kini tukmǝ yermamǝ kirik rǝrer mamǝgkiar, mǝkneikin Kughen ror ǝpu nǝgkarien kirik yame rimnǝmerkwaig kupan ruǝ tuk yermamǝ kirik yame ramkwǝtǝ, rhuvǝ mǝ yermamǝ yame ramǝrer mamǝgkiar tukrǝkwǝtǝ mapnǝpig, pǝh yame Kughen rivǝhsi-pǝn nǝgkarien kimin pǝh in rǝrer mǝgkiar.

³¹ Ror mǝknakin mǝ kimiǝ yamǝ mine nakamhani-ǝrhav nǝgkarien yame Kughen ravǝhsi-pre, kirik tukrǝkupan mǝgkiar; ai, kirik min, ai kwasig ikin, kirik min, mǝ takharkun nishajounien narmamǝ m-fam, mhavǝhsi-haktǝ nǝtǝrigien kapǝriǝ.

³² Narmamǝ yamǝ mine kamhavǝh nirkunien tuk nini-ǝrhavyen nar, kwasig ikin nar ai ripiuǝ, kharkun nǝpig atuatur kape nǝgkarien mine nǝpig atuatur kape nǝpimien,

³³ meinai pǝh nien mǝ Kughen rorkeikei nuvrig-uvrigien, mǝrig in rorkeikei nǝmǝrinuyen. Ror pǝn, ye nimǝhuak minǝ fam kape narmamǝ kape Kughen,

³⁴ ye nǝpig kape nǝhuakien, nǝpiraovin tukhapǝh nǝsǝgkarien, meinai ripǝh natuatukien mǝ tuksǝgkiar. Mǝrig tukasǝkeikei masǝtǝrig kin nǝmasur kape nimǝhuak, rǝmhen kin yame loa ramni.

³⁵ Tukmǝ kisorkeikei mǝ tukharkun nar kirik, tukharerig-pǝn apa yerkwǝnu, kini misǝiyoh kapǝriǝ narman minǝ kin. Meinai ror naurisien mǝ piraovin tukrǝgkiar ye nǝkwai nimǝhuak.

³⁶ ?Rhawor? Kimiǝ tiksin nakhamǝ ta mǝ Kughen rimivǝhsi-pre nǝgkarien mǝ kapǝmǝ pisin ǝmǝ. Nakhamǝ ta mǝ kimiǝ pisin ǝmǝ nakharkun nǝkiriien norien minǝ.

³⁷ Mǝrig tukmǝ kimiǝ kirik rikin ramǝsik mǝ Kughen ravǝhsi-pǝn nǝgkarien kirik kimin, uǝ Nanmin Kape Kughen rimivǝhsi-pǝn nǝsaninien kimin, kini in tukramǝkeikei mǝmini nǝfrakisien ye nǝgkarien yame yakamrai kimi ǝmǝ mǝmǝ nǝkwai Yermaru nǝfrakis a.

³⁸ Tukmǝ yermamǝ kirik ramǝpǝh nǝgkarien minǝ e yakamni, pǝh narmamǝ tuksǝpǝh nǝgkarien yame in ramni.

³⁹ Ror mǝkneikin, piak minǝ mine nowinik minǝ, rhuvǝ mǝ taksarkut tuk nini-ǝrhavyen nǝgkarien yame Kughen ravǝhsi-pre, kini takhapǝh nisǝtapigien kin narmamǝ yamǝ mine kasǝgkiar ye nǝgkarien kape tanǝ pisin pisin.

⁴⁰ Mǝrig ye narimnar fam yame naksor ye nǝpig kape nǝhuakien, takasor tukramatuatur ye nǝpig kape nǝhuakien.

15

Pol ramni-ǝrhav mǝ Kristo rimimragh min ye nimhǝyen kafan

¹ Piak minǝ mine nowinik minǝ. Yakorkeikei mǝ jakni-ǝrhav min nǝvsaoyen huvǝ kimi ǝmǝ yame yakwǝni-pre ta tuk ǝmǝ, kini nimnhavǝh yerkimia, kini misǝrer timtim iran.

² Tukmǝ nakharǝptǝrǝkin timtim nǝvsaoyen huvǝ yame yimini-pre tuk ǝmǝ, Kughen tukrivǝh miragh ǝmǝ iran. Mǝrig tukmǝ naksǝpǝh, mishatǝtǝ ye nǝgkarien pisin, kini nhǝtǝtǝyen kapǝmǝ in tukror nar apnǝpig ǝmǝ kin.

³ Narimnar yame yo yimmǝrig, in rhuvǝ pik, kini yakwǝni-pre ta tuk ǝmǝ mǝ Kristo rimamǝ tuk nivǝhsi-tayen nǝrpinien kape tǝvhagǝ has kapǝtawǝ rǝri-pǝn nǝgkarien yame Nǝkwǝkwǝ kape Kughen rimini kupan kwasig ikin ripiuǝ.

⁴ Kimnerwaig kin in, kini rivǝh nǝpig kisisǝr, ruimragh min ye nimhǝyen kafan, rǝri-pǝn nǝgkarien yame Nǝkwǝkwǝ kape Kughen rimini kupan kwasig ikin ripiuǝ.

⁵ Kini rimnäkupan mitêrhav-pən tuk Pita, kwasig ikin, mipitêrhav-pən tuk kafan narmamə twelef.

⁶ Kwasig ikin, mipitêrhav-pən min tuk nəməhuak minə rapita faef hundred ye nipig kirikianə əmə. Kini tiksin kamhamragh hanə miseriaji-pə ai taktakun, kini tiksin kwənhamhə ta.

⁷ Kini kwasig ikin mipitêrhav-pən tuk Jemes, kini ai mipitêrhav-pən tuk aposol minə fam.

⁸ Rimnäkupan mitêrhav-pən tuk narmamə minə a, kwasig ikin yo. Ritêrhav-pə tuk yo nar apnapig yo yakəmhen kin kwajikovə kirik yame ripəh narhayen ye nipig atuutuk kafan.

⁹ Yakamni məkenikin meinai yo ye tanə əgkəp; aposol minə tiksin kisapita yo. Kini yakpəh nəmhenien mə narmamə tüksokrən kin yo mə yo aposol kirik, meinai in apa kupan, yimnor nahasien kimi nīməhuak minə kape Kughen.

¹⁰ Mərig ye nihuvəyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi yo, yakwauə minor məkneikin ai towel. Kini nihuvəyen a ripəh nuə-apnapigien, mərig ramuə mamor kwənkwan. Nəfraksien yimnor wok rapita fam aposol minə, mərig pəh nien mə ye nəsaninien kafak, mərig ye nihuvəyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi Yo.

¹¹ Nar apnapig mə yo uə iriə kamhani-ərhav-pre Nəvsaoyen Huvə tuk əmia, mərig nəgkiarien in e yame yakamhani-ərhav pre tuk əmia, nimnhani nəfraksien iran.

Narmamə minə fam yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min

¹² ? Mərig tukmə kamhani-ərhav mə Kristo rimnəragh min ye nīməhəyen kafan, kini rhawor e kimie tiksin nakamhani mhamə narmamə yamə mine kwənhamhə to khapəh nhamragh-minien?

¹³ Mərig ripi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to khapəh nhamragh-minien, to Kristo ripipəh nīmragh-minien ye nīməhəyen kafan.

¹⁴ Kini to Kristo ripipəh nīmragh-minien ye nīməhəyen kafan, wok kapəmiə tuk nini-ərhavəyen nəvsaoyen huvə, mine nhatəyəyen kapəmiə tukror əmə nar apnapig kin.

¹⁵ Nar kirik min, to Kristo ripipəh nīmragh-minien ye nīməhəyen kafan, kimawə yakpiseikuə ye Kughen meinai yakamhani-ərhav mə Kughen rimivəh miragh Kristo ye nīməhəyen. Mərig ripi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta kipihipəh nhamragh-minien ye nīməhəyen kapəria, to Kughen ripipəh nivəh-miragh-minien Kristo ye nīməhəyen kafan.

¹⁶ Meinai ripi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta kipihipəh nhamragh-minien ye nīməhəyen, to Kristo ripipəh min nīmraghien ye nīməhəyen kafan.

¹⁷ Kini ripi mə Kristo ripipəh nīmragh-minien ye nīməhəyen, to nhatəyəyen kapəmiə nipran rirkək, kini kimie to naksarə hanə ye narpinien kape təvhagə has.

¹⁸ Kini to narmamə yamə mine kamhani nəfraksien ye Kristo yamə mine kwənhamhə ta, to kipiserwei.

¹⁹ Ripi mə kitawə kipsisəruhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kristo tuk nīmraghien əmə kape tokrei tanə e, sore asul tuk ətawə. Meinai kitawə kamharəh pikin nipig əutən minə rapita narmamə minə ye tanimtanə.

²⁰ Mərig nəfraksien mə Kristo rimnəragh min ye nīməhəyen. In rimnäkupan ye narmamə m-fam yamə mine kwənhamhə, kini mīmragh min ye nīməhəyen.

²¹ Yermamə kirikianə əmə rimnor swatuk tuk nīməhəyen ruə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, yermamə min kirik rimnor swatuk mə narmamə tukhamragh min ye nīməhəyen kapəria.

²² Ror məknakin mə narmamə m-fam tukhamhə meinai narmamə kamhasi-pən ye Adam. Kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə m-fam yamə mine kamhauə kirikianə iriə Yesu Kristo tukhamragh min.

²³ Mərig iriə e tukhaamragh min ye nipig atuutuk kapəria. Kristo in rimnäkupan mīmragh min, kini nipig tukruə min iran, kafan narmamə yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min.

²⁴ Kini Nipig Kwasig tukruə, In tukroriah narmaruyen minə fam, mine nehuəyen minə fam, mine nəsaninien minə fam. Kwasig ikin, tukrəta-pən ye narmaruyen kafan ye kwermi Tatə Kughen.

²⁵ Ror məknakin meinai In tukraməkeikei mamarmaru “meriaji tukrehuə ye tikmir minə kafan.”

(Sam 110:1)

²⁶ Tukroriah tikmir minə fam kafan mamvən infamien tukroriah min nīməhəyen. Kini nīməhəyen tukrirkək min

²⁷ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Rimnei-ahu fam narimnar mamehuə irəria.”

(Sam 8:6)

(Mærig nægkiarien yame ramni mæ “rimnei-əhu fam narimnar mamehuə irəriə,” pəh nien mæ ravəhsi-əhu min Kughen Yermaru, meinai in e Kughen yame tukrəəhu-pən fam narimnar ye kwermi Kristo.)

²⁸ Nipig Kughen tukror narimnar minə a, kini Tini atuutuk tukruə mamarə ətgin ye narmaruyen kape Kughen, mæ Kughen tukruə mamarmaru ye narimnar fam.

²⁹ Narmamə tiksin kamhani mhamə to narmamə khapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriə. Mærig norien kape norien baptaes atuə kin kape narmamə yamə mine kwənhamhə ta ramhajoun-pən mæ narmamə kwənhamhə pawk mærig nanmiriə ramragh əmə.

³⁰ ? Kini ripi mæ narmamə yamə mine kwənhamhə ta to kipihipəh nhamragh-minien, rhawor irəmawə? !Kimawə yakamharəh pikin nipig əutən minə ye nimraghien kapəməwə nipig minə fam!

³¹ Piak minə mine nowinik minə, narmamə kasarkut mæ tukshopni yo ye nipig ripsaah. Kini kimiə nakharkun mæ in e nəfrakisien rəmhen kin yame nakharkun mæ in nəfrakisien mæ rikik ragien pik tuk əmiə meinai kimiə nakashatətim tim ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

³² Yimnarkut pik apa Efesas rəmhen kin in ai mæ yakamarowagin kimawə nar aparū minə yame kasarkwəpah. Kini ripi mæ narmamə yamə mine kwənhamhə ta to kipihipəh nhamragh-minien, to narkutien kafak kwənkwan ripirkək. Ripi mæ narmamə yamə mine kwənhamhə ta to kipihipəh nhamragh-minien, ripihuvə mæ to kisəri-pən nægkiarien e yame ramni mæ,

“Pəh kisor əwhai nheikinien kape tokrei tanə, masor lafet misapis kin waen mamharpin, kwasig ikin mipihamhə.” (Aes 22:13)

³³ Takhapəh nisorien mæ narmamə tukseikuə irəmiə. Nægkiarien e raməfrakis yame ramni mæ, “Nipig narmamə yamə mine kapəriə norien rhuvə kasəriwək iriə narmamə hah minə, nəmə hah minə kasoriah norien huvə minə kapəriə.”

³⁴ Havəh min nətarigien kapamiə rirerig, muə mæ taksor nar huvə kirik yame nakharkun mæ taksor; mhapəh nisori-minien təvhagə has. Yakaməgkiar məkneikin meinai kimiə tiksin nakseinein hanə Kughen. Kini nar e in e ror naurisien.

Niprai yermamə rimamhə marə mimragh min

³⁵ Mærig tukmə ror narmamə tiksin kisaiyoh mhamə, “?Rhawor e yermamə yame rimhə marə mamragh min? ?Tukam nipran, tukrhawor pən iran mine?”

³⁶ Naiyohyen mine rətəwao. Tiknim-pən kweru nai ye nimoptanə, ai tukraməkeikei mhaier kin nipran yame rivi.

³⁷ Nipig naksum kweru nai, pa rimə naksum nipran yame tukruə, mærig naksum əmə kweru nai, tukmə ror kweru wit kirik uə kweru nai pisin kirik.

³⁸ Mærig Kughen ror raurə kin nuknen yame In rorkeikei; kini In əmə ravəhsi-pən nipran kimi nai minə fam.

³⁹ Niprairiə ripah nəm-nəmhenien. Niprai yermamə ripah nəmhenien kin nar miragh yamə mine niprairiə pisin pisin. Man minə niprairiə pisin pisin. Kini kamam minə niprairiə pisin pisin.

⁴⁰ Apa ye neai, narimnar aikin, kini in e tokrei tanə e, narimnar aikin ror pisin. Nipig taksəm narimnar apa yerpig ye neai mæ in rhuvə, kafan nihuvəyen in ror pisin ye nihuvəyen kape narimnar kape tokrei tanə e.

⁴¹ Kini nikhakien kape mirh ror pisin ye nəsiəyen kape makuə mine nəsiəyen kape kəmhau minə. Kini nəsiəyen kape kəmhau minə kasor pisin pisin.

⁴² Kini rəmhen əmə kin niprai narmamə kwənhamhə yame kamhamragh min. Niprai narmamə yame kimənim əriə tukrəmətit, mærig nipig tukramragh min iran, to ripəh min nəmətitien.

⁴³ Nipig kamnim, in nar kirik yame narmamə khapəh nisorkeikeiyein, mærig nipig tukramragh min, in nar kirik yame narmamə taksəm kafan nihuvəyen. Nipig kamhanim, nəsaninien kafan rirkək; mærig nipig tukramragh min, nəsaninien kafan tukrehua.

⁴⁴ Nipig kamhanim nipraitawə, in nar kape tokrei tanə; mærig nipig tukramragh min, in nar kape rao ye neai. Tukmə nipran aikin kape tokrei tanə, kape rao ye neai min aikin.

⁴⁵ Ror pən, Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Yermamə kupan, in e Adam, in rimauə mamragh.” (Jen 2:7)

Kini kwasig ikin en, Adam infamien*, in e Yesu Kristo, ripiua mivəhsi-pə nimraghien kape rao ye neai.

⁴⁶ Pəh nien mæ nar kape nanmin rimnəkupan muə. Mærig nar kape tokrei tanə rimnəkupan muə, kwasig ikin nar kape nanmin ripiua.

15:30: Rom 8:36 15:36: Jon 12:24 15:43: Fil 3:20-21 * 15:45: Nægkiarien Gris ramni, “Adam yame ror kiraru kin,” in e Yesu Kristo.

⁴⁷ Yame rimnækupan ægkap kinnor kin nimokruur, mærig yame ror kiraru kin, in e Yesu Kristo, rimasi-pæn ye rao ye neai.

⁴⁸ Narmamæ m-fam kape tokrei tanæ, niprairæ ræmhen æmæ kin niprai Adam yame rimasi-pæn ye nimoptana; mærig narmamæ yamæ mine kamhavæn ye rao ye neai, niprairæ ræmhen æmæ kin niprai Kristo, yame rimasi-pæn ye rao ye neai.

⁴⁹ Taktakun ai, kitawæ kisæmhen kin Adam e kape tokrei tanæ, kini ror mækneikin, tuk nipig kirik tuksæmhen kin Kristo e kape rao ye neai.

⁵⁰ Yakamni-ærhav pre tuk æmiæ, piak minæ mine nowinik minæ, mæ niprai yermamæ mine nitawin, to ripæh nivænien ye narmaruyen kape Kughen. Kini ye norien kirikianæ æmæ min, nar yame tukræmætut to ripæh nivæhyen nar yame ramaræ rerin.

⁵¹ Taksærig-ru. Jakni nar erkwaig yame Kughen rimnor æpu. Pæh nien mæ kitawæ fam tukhamhæ. Mærig Kughen In tukror nipraitawæ fam tukriwi min.

⁵² In tukror aihuaa ræmhen kin naroapigien[†] - nipig naiyuk kape Kughen tukrasæk infamien. Naiyuk tukrasæk, kini narmamæ yamæ mine kwænhamhæ tukhamragh min mhapæh nhamhæ-minien, kini Kughen tukror nipraitawæ tukriwi.

⁵³ Ror mækneikin meinai nar yame tukræmætut, tukramækeikei mivæn ye nipran yame to ripæh næmætutien tuk nipig kirik; kini nar yame tukrimhæ tukramækeikei mivæn ye nar yame tukramaræ kape rerin.

⁵⁴ Nipig narimnar yame tukræmætut tukrivæn ye nar yame to ripæh næmætutien mine nar yame tukrimhæ tukrivæn ye nar yame tukramaræ kape rerin, kini nægkiarinen yame kimirai ta tukruæ mor næfrakisien kin yame ramni mæ,

“Kughen rimnarowagin ye næsaninien kape nimhæyen mapita,

kini norien kape nimhæyen ruirkæk.”

(Aes 25:8)

⁵⁵ “!Ah, nimhæyen! ?Takhawor pæn iran mine mapita æmawæ?

!Ah, nimhæyen! ?Takhawor pæn iran mine moriah æmawæ?”

(Hos 13:14)

⁵⁶ Tævhagæ has in ræmhen æmæ kin nar kirik yame ramækwhopni narmamæ. Kini loa ramor mæ tævhagæ has, kafan næsaninien rehuæ.

⁵⁷ !Mærig pæh khani vi vi Kughen meinai In rimnor mæ Yesu Kristo rimnor swatuk kimi ætawæ mæ tuksapita ye nimhæyen!

⁵⁸ Ror mæknakin, piak minæ mine nowinik minæ, særer tim tim. Takhapæh niseighanien kin nar kirik mæ tukrikiu-kiu iræmiæ. Nipig mifam, taksor wok kape Yermaru yerkimia minæ fam, meinai nakharkun mæ wok kape Yesu Yermaru yame nakasor, pæh nien mæ nar apnapig æmæ.

16

Mane tuk nasituyen ye næmæhuak minæ apa Jerusalem

¹ Taktakun jakni mane yame tukrasitu ye nimæhuak apa Jerusalem. Taksor æmæ nar kirikianæ yame yimini-pæn tuk nimæhuak apa Galesia.

² Ye Sande minæ fam, kimia fam kirikianæ kirikianæ takasækeikei masærehu karin mane kirik. Yermamæ yame ravæh mane ehua, tukrærehu karin ripsaah; kini yame ravæh mane kæskæh, in tukrærehu karin rikæskæh æmæ. Ror mækneikin mæ nipig jakuræ tuk æmiæ, takhapæh min nisarkutien tuk narha-kinien mane.

³ Kini taksærip-ærhav narmamæ yamæ mine tukhapik mane mamhavæn, kini nipig jakuræ, jakrai nækwækwæ yame ramni-ærhav æria kimi nimæhuak apa Jerusalem, kini mher-pæn kin æria khapik mane a mhavæn apaikin.

⁴ Tukmæ yakæm mæ rhuvæ mæ yo min jakvæn, iriæ tuksæri-pæ yo.

Næriwækien kape næmehua minæ tiksîn

⁵ Kwasig ikin yakuræ mivaag-pre kin æmiæ, jakvæn Masedonia, meinai jakækupæn mivæn mivaag-pæn kin nimæhuak minæ aikin.

⁶ Tukmæ ror jakaræ kæskæh kitawæ-m kimia. Tukmæ rhawor tuksaræ æmæ miseriaji-pæn nipig kape nokieiyen tukror infamien. Ror mækneikin mæ takharkun nasituyen irak tuk næriwækien kafak ikin hiæ yakamvæn ikin.

⁷ Yæpæh norkeikeiyen mæ nipig jakuræ mæm æmiæ, mækneikin jakamækeikei maræ mier min. Mærig yakorkeikei mæ jakuræ kisaræ kæskæh æmæ, tukmæ Yermaru reighan kin.

⁸ Mærig kwasig ikin yakuræ, yakmæ jakamaræ Efesas meriaji-pæn nipig kape Pentekos,

15:51: 1 Tes 4:15-17 † 15:52: Nægkiarinen Gris ramni min mimæ, “tukror aihuaa ræmhen kin yermamæ ramapiriapir marha min.” 15:52: Mat 24:31 15:53: 2 Kor 5:4 15:56: Rom 7:13 16:1: Rom 15:25-26; 2 Kor 8:1-9 16:5: Wok 19:21 16:6: Rom 15:24

⁹ meinai Kughen rimnəhitə ye swatuk ehuə tuk yo mə jakor wok huvə yame ramkuə kin kwənkwan ripsaah, nar apnapig narmamə ripsaah kisarkut mə taksətapig kin yo tuk norien wok.

¹⁰ Tukmə Timoti rurə məm əmia, havəhsi-pən nisaiyen kimin, meinai in ramor wok kape Yermaru rəmhen kin yo.

¹¹ Takhapəh nisorien mə kimia kirik tukrəm-əhu in. Taksasitu iran mishər-pə min kin pəh rirerig-pə min tuk yo. Yo yakawhin piautawə minə iriə Timoti mə tukhauə misəm yo.

¹² Kini ye nikar in kape piautawə e Apolos, yimnamaiyoh əusik-əusik mə in tukraməkeikei mikwasig kin piautawə minə mhaurə misəm əmia. In ripəh norkeikei-pikien mə tukrurə ai taktakun, mərīg tukruə ye nīpig yamə ratuatuk tukun.

¹³ Takasərig əmia. Taksərər tim tim ye nhatətəyen kapəmia. Takhapəh nhaginien. Misor nətərigien kapəmia riskai.

¹⁴ Narimnar fam yame kimia takasor, sor ye norkeikeiyen.

¹⁵ Kimia nakharkun mhamə kwən a Stefanas mine kafan minə iriə kimisəkupən mhani nəfrakisien ye Yesu apa tanə Akaea. Kini iriə kisarkut skai tuk nasituyen ye niməhuak minə. Yakamni skai pre tuk əmia piak minə mə,

¹⁶ takhasiai əriə masor nəkwairiə, mine narmamə m-fam yamə mine kasor pik wok ye niməhuak.

¹⁷ Rikik rimnagien nīpig Stefanas mine Fotunatas mine Akaekas kimirhitərhav-pə, meinai nar apnapig kimia nimnharkək, mərīg nīpig yimnam ərisir, rəmhen əmə kin yame yimnam əmia.

¹⁸ Irisir kimirhərsi-haktə pik kafak nətərigien rəmhen əmə kin yame kimirhor irəmia. Taksəkeikei mhasiai narmamə yamə minə kasor məkneikin.

Pol rimnor infamien ye kafan nəkwəkwə e Fas Korin

¹⁹ Niməhuak minə apa provins e Tarki* kasokrən huvə irəmia. Akwila mine Prisila kworkeikei pik mə tukrani-pre huvə tuk əmia ye nhag Yermaru iriə nəməhuak yamə mine kasofugin ye nimə kapəriu.

²⁰ Piautawə minə fam eikin e kamhani rhuvə pre tuk əmia. Taksokrən huvə irəmia minə rəmhen mə kimia kirikianə əmə ye Yesu Kristo.

²¹ Yo Pol, yakamrai nəgkiarien e kin kwermik.

²² Tukmə yermamə kirik ripəh norkeikeiyen Yesu Yermaru, pəh tukrarə ye narpinien.

!Yesu Yermaru kapətawə! !Yua-ra!

²³ Pəh Yesu Yermaru tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmia.

²⁴ Yakamher-pre kin kafak norkeikeiyen kimi əmia fam ye Yesu Kristo. Amen.

2 Korin

Nəkwəkwə yame ror kɪraru kɪn yame Pol rɪmɪrai ramvən kɪmɪ nɪməhuak apa Korin

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Korin

?Pa rɪmɪrai nəkwəkwə e? Aposol Pol rɪmɪrai nəkwəkwə e.

?Rɪmɪrai ramvən kɪmɪ nɪpə? Rɪmɪrai ramvən kɪmɪ nəməhuak minə apa Korin, mine nəməhuak minə apa provins a Akaea.

?Nɪmrəghien rɪnnhawor pən iran minə ye nɪpɪg rɪmɪrai? Pol ruɪrai ta nəkwəkwə kɪsɪsər mher-pən kɪn kɪmɪ nɪməhuak apa Korin. In e nəkwəkwə yame ror kuas kɪn. Mərig nəkwəkwə yame ror kɪrɪkɪanə kɪn, mine nəkwəkwə yame ror kɪsɪsər kɪn, irɪu kɪrarkək; keɪneɪn mə irɪu pukaa. ?Kwərəmətɪt ta uə? Nəkwəkwə yame ror kɪraru kɪn, kamni kɪmə 1 Korin. Kɪni nəkwəkwə a raməgkiar skai kɪmɪ əriə, mə tukrɪni-əhu norien has minə kapəriə, kɪni in ramhajoun min əriə kɪn narɪnnar pɪsɪn minə tɪksɪn. Iriə khapsaah ye nɪməhuak kasəri-pən nərigien kape Pol yame rɪmɪrai ye nəkwəkwə e 1 Korin. Mərig iriə minə tɪksɪn aɪkɪn, kamhani mə Pol, pəh nien mə in yemehua kɪrɪk; kɪni rɪpəh nəmhenien mə in tukrəvhag kɪmɪ əriə. Kɪni iriə kamhani mə in ramor əmə wok kafan tuk nɪvəhyen mane.

?Rɪmɪrai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rɪmɪrai nəkwəkwə e mamhajoun mə in aposol kɪrɪk, kɪni Kughen rɪmɪwəhsi-pən wok e kɪmɪn, kɪni ratuatuk əmə mə in tukrəwahaag məkneikɪn kɪmɪ əriə. Kɪni in morkəikəi mə tukrɪni-əhu nəmhajoun eikuə yamə minə kasarə apa Korin. Kɪni mamaɪyoh nəməhuak minə Korin mə tuksasitu mɪhavəhsi-pən mane kɪrɪk yame tukrasitu kɪn ye nɪməhuak apa Jerusalem məvigin narmamə meinai sweiwei ramuh əriə.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yame Kughen rɪmɪrpen yo mə yo aposol kɪrɪk kape Yesu Kristo, yakarərai nəkwəkwə e kɪmru piəutawə Timoti. Nəkwəkwə e raurə kɪmɪ əmɪə, nɪməhuak kape Kughen apa Korin minə narmamə minə fam kape Kughen apa Provins a Akaea.

² Pəh Kughen Rɪmtawə minə Yesu Kristo Yermaru kapətawa, tukwautə-pre kɪn nɪhuvəyən minə nəmərinuyen kɪmɪ əmɪə.

Kughen raməgkiar vivi kɪmɪ narmamə yamə minə kɪsarə ye nɪpɪg əutən

³ Pəh khani vi vi Kughen e in Rɪm Yermaru kapətawa Yesu Kristo. In Tatə yame rɪkɪn rehəə tuk narmamə, minə In Kughen yame in nuknei norien kape nəgkiar-vivi-yen kɪmɪ narmamə.

⁴ In raməgkiar vi vi kɪmɪ ətawa ye nɪpɪg əutən minə fam kapətawa, mə kitawə tukharkun nəgkiar-vivi-yen kɪmɪ narmamə ye nɪpɪg əutən pɪsɪn pɪsɪn minə yamə minə kamharəpikɪn. Kitawə tuksəgkiar vi vi kɪmɪ əriə rəmhen kɪn yame Kughen In ramor kɪmɪ ətawa.

⁵ Nəmhəyən yame Kristo rɪnnərig, nəmhəyən kɪrɪkɪanə yame kitawə kasərig aɪ taktəkun. Kɪni ye norien kɪrɪkɪanə əmə min, kitawə kasofugin-pən ye Kristo, Kughen raməgkiar vi vi kɪmɪ ətawa, kɪni norien a raməhuə mamvən min tuk narmamə.

⁶ Nɪpɪg kɪmawə yaksərig nəmhəyən ramuə tuk əmawə nɪpɪg yakamhani-ərɪhav nəvsaoyen huvə, kɪni nəvsaoyen huvə a rafəhsi-haktə nərigien kapəmɪə mavəh mɪragh əmɪə. Nɪpɪg Kughen raməgkiar vi vi kɪmɪ əmawə, ramor mə kɪmawə jakharkun nəgkiar vi viyən kɪmɪ əmɪə. Kwənkwaɪ norien a ramkuə ye nɪmrəghien kapətawa, kɪni nɪpɪg nakasarə ye nɪpɪg əutən rəmhen əmə kɪn yame kɪmawə yɪnnɪsarə iran, ramasitu irəmɪə mə takamharpɪn əmə ye nərer-tim-timien.

⁷ Kɪmawə yaksərəhu-pən tim tim nərigien kapəmawə ye Kughen mə kɪmɪə taksərər tim tim. Meinai kitawə fam kɪsarə əmə ye narəyən kɪrɪkɪanə, kɪmɪə taksarə ye nəmhəyən rəmhen kɪn yame kɪmawə yakasarə iran. Kɪni Kughen raməgkiar vi vi kɪmɪ əmɪə rəmhen kɪn yame raməgkiar vi vi kɪmɪ əmawə.

⁸ Piak minə mine nowinik minə, yaksorkeikəi mə takharkun huvə nɪpɪg əutən yamə minə yɪnnɪsarə iran apa provins a Tarki. Nahasien ehua minə kɪnnhauə tuk əmawə, rapita nəsanɪnien kapəmawə, mamor rikimawə raməsik mə to yakhapəh nhamraghien.

⁹ Nəfrakɪsien, kɪmawə yɪmɪsərig mə kɪneighan-pən ta kɪn əmawə mə jakhamhə. Mərig nɪpɪg əutən minə a kɪnnhauə mə jakhapəh nɪsətəgtə-atukien irəmawə, mə jaksətəgtə əmə ye Kughen yame ramor narmamə yamə minə kɪnnhamhə khamragh min.

¹⁰ Ipakə əmə yakhamhə, mərig Kughen rɪmɪvəh mɪragh əmawə. In rɪrkun nɪvəhsi-tayen nɪpɪg əutən minə a tuk əmawə. Kɪni yakasərəhu-pən nərigien kapəmawə iran mə tukrɪvəhsi-ta nɪpɪg əutən minə a tuk əmawə.

¹¹ Kini In mamor əfrakis məknakin nıpig naksəhuak tuk əmawə. Narmamə khapsaah taksəgnəgin Kughen tuk narımnar huvə yamə mine In ramor kimi əmawə, meinai kimiə nakhəpsaah nakasəhuak tuk əmawə.

Narmamə kimnhani hah Pol, mərig in ramni-ərhav mə kafan norien rhuva

¹² Nar kirik yame rikimawə ramagien tukun. Ye norien yame yakasor kimi narmamə apnapig minə ye tokrei tanə, mine kimi əmiə, yakasor ye swatuk yame Kughen ramhajoun. Norien kapəməwə ratuatuk əmə, maməmır əmə ikin rakhak ikin. Kini taktəkun e, ye nərigien kapəməwə, yakasərig mə yakhapəh nisorien nar kirik yame rahas. Pəh nien mə norien kapəməwə ratuatuk məknakin meinai yakhavəh nirkunien kape narmamə, mərig mə Kughen ramasitu irəməwə yerkin agien.

¹³⁻¹⁴ Yakamhəni məkneikin meinai yımnapəh nharai-pəniyen nəgkiarien kirik yame riskai tuk nəvhekiniyen uə tuk nirkunien nıpran. Taktəkun ai nakwənharkun kəskəh nərigien kapəməwə, mərig yakorkeikei mə takhauə mharkun fam. Kini ye norien a, ye nıpig Yesu Yermaru tukruə min iran, kimiə taksagien tuk əmawə rəmhen kin yame kimawə jaksagien tuk əmiə.

Pol rimnarar ye nərigien kafan tuk nəriwəkien kafan

¹⁵⁻¹⁶ Yakharkun mə rikimiə ragien tuk əmawə, rikik rimnaməsik mə nıpig yakmavən Masedonia, jakəkupən murə məm əmiə, kini nıpig yakamtərhav Masedonia, rikik rimnaməsik mə jakrerig-pre min məm əmiə. Ror məkneikin mə takhavəh nihuvəyen mikiraru. Kini ai, rikik rimnaməsik mə taksasitu irak misher-pən kin yo apa ye provins a Judia.

¹⁷ Apa kupan, yakmə jakurə məm əmiə. Kini ai yımnarar ye nərigien kafak ye nikarin kape nəriwəkien kafak. ?Kini nakhamə ta mə yakaməgkiar apnapig əmə ye nəriwəkien kafak uə? Nikam. Nərigien kafak ripəh nısi-pəniyen tuk norien kape tokrei tanə, rəmhen kin yame narmamə kaseighan kin nar kirik mamhəni hah min ye nıpig kirikiana.

¹⁸ Kughen raməfrakis nıpig m-fam; kini yakamhakwasig kin norien kafan nıpig yaksəgkiar kimi əmiə. Yakhapəh nisorpırh-pırh-ien nəgkiarien mir e “Əwəh” mine “Nikam” ye nıpig kirikiana.

¹⁹ Kimasir Saelas* mine Timoti yimırhurə mırhıni-ərhav-pre Ji Kughen e Yesu Kristo tuk əmiə, kini In to ripəh nıniyen “Əwəh” mine “Nikam” ye nıpig kirikiana. Nikam. Nıpig mıfəm, nəgkiarien kafan kirikiana əmə.

²⁰ Ror məkneikin meinai nar apnapig Kughen rimni promes kuvhuun, iriə kimnhauə mısor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini kitawə kamhavəh-si haktə nhag Kughen mhanı-pən tukun mhamə, “Amen. Əwəh.”

²¹ Kughen əmə ramor əmawə yaksərər tim tim ye Kristo kitawə-m kimiə. In rimırpen ətawə,

²² kini mivəh-si pə Nanmin kafan yerkitawə mamor nımtətien ye nımraghien kapətawə mə In, kafan e kitawə. Kini taktəkun ai, kitawə kwənharkun mə kafan promes minə tukhauə mısor nəfrakisien kin tuk nıpig kirik ye nımraghien kapətawə.

²³ Kini yakvəh kwəsü ye nhag Kughen mə yımnapəh nırerig-pre-min-ien Korin məm əmiə meinai to yakpiurə, mipiəgkiar skai pre kimi əmiə, kini moriah əmiə.

²⁴ Pəh nien mə yaksarkut tuk nehuəyen irəmiə mə jakhavəhsi-pre əmə nəgkiarien kimiə əmiə mə taksəri-pən, mərig kimiə nakwəsərər timtim ta ye nhatətəyen kapəmiə. Kini kasor wok kwis kitawə-m kimiə mə rikimiə tukragien.

2

¹ Ror məkneikin mə yaknərig ta mə jakpəh nurə-minien məgkiar skai pre kimi əmiə, mor rikimiə rəmha.

² Kini, tukmə yakor rikimiə rəmha, ?pa irəmiə tukror rikik ragien? Kirkək, meinai yımnor rikimiə m-fam rəmha.

³ Ror pən, yimırai nəkwəkwə kirik mher-pre kin, mə jakwəhsi-haktə nərigien kin kapəmiə. Yakpəh norkeikeiyen mə tukmə yakurə məm əmiə, rikik rarkwao tuk norien kapəmiə yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig norien kapəmiə tukraməkeikei mor rikik ragien. Kini tukmə rikik ragien, kitawə fam rikitawə tukragien.

⁴ Nıpig yimırai nəkwəkwə a mher-pre kin kimi əmiə, rikik rəpou pik tuk əmiə, kini rikik rarkwopı; nehe nımrik rimnaiyu tuk əmiə. Mərig yımipəh nıraiyeen nəkwəkwə a mə jakor rikimiə rəpou; mərig yimırai mə takharkun mə norkeikeiyen kafak rehuə tuk əmiə.

1:13-14: 2 Kor 5:12; Fil 2:16

1:15-16: 1 Kor 16:5-6

*

1:19: Saelas, nhag pisin kirik e “Silvanus.”

1:19: Wok

18:5 1:20: Rev 3:14

1:22: 2 Kor 5:5; Efes 1:13-14

1:24: 1 Pita 5:3

2:1: 1 Kor 4:21

2:4: Wok 20:31

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has

⁵ Yakpəh norkeikeien mə jakaməkeikei məgkiar skai pre kimi əmiə. Mərig yakorkeikei mə jakni mə yermamə yame rimnor nahasien,* pəh nien mə rimnor yo pisin əmə yakamərig rahas tukun, mərig rimnor ətawə fam kisərig rahas tukun.

⁶ Narpinien yame kimiə khapsaah nimnhavəhsi-pən ta kimin nəmhen.

⁷ Mərig taktəkun ai, takasəkeikei misərukin kafan norien has kini misəgkiar vi vi kimin tamə rikin rapou pik kini rapəh nhatəyən kafan.

⁸ Yakamni-pre skai tuk əmiə mə takhavən misor rhuvə pən kimin mə in tukrirkun mə kimiə naksorkeikei in.

⁹ Yimirai nəkwəkwə a mher-pre kin kimi əmiə mə jakəm-ru mə ? taksor nəkwəkwə ye narimnar fam, uə nikam?[†]

¹⁰ Tukmə kimiə nəkwəsərukin norien has kape yermamə kirik, yo min jakərukin kafan norien has. Kini tukmə kwən a rimnor rahas pə kimi yo rəmhen mə jakor mirhuvə tuk əmru minə, mərig Kristo rirkun mə yakwor rhuvə ta tuk əmru minə mə jakwasitu irəmiə

¹¹ mə Setan tukripəh nəwhaiyen kwhen kapətawə, meinai kitawə kwənharkun ta kafan nərigien tuk norien nahasien.

Narmamə yamə mine kamhani ərhav nəvsaoyen huvə

¹² Nipig yimavən apa Troas tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen kape Kristo, yimnam mə Yesu Yermaru rimnəhitə ye kwəruə kirik kimi yo.

¹³ Mərig nəmərinuyen rirkək irak meinai yimipəh nəmien piak Taetas aikin. Kini yimnaowia kin nəmə Troas miterhav mivən Masedonia mamarhakin in.

¹⁴ Pəh khani vi vi Kughen yame ramofugxn ətawə kasərer ye nimri narmamə ikin min fam, rəmhen kin yame king ramapita tikmir minə kafan, məmərip əriə ye nimri namramə mifam. Mərig Kughen ramərip ətawə ye nimri narmamə mə tukhani-ərhav nəgkiarien kafan, rəmhen kin yame senta ramənaah ikin minə fam.

¹⁵⁻¹⁶ Ye nimri Kughen, kimawə yaksəmhen kin senta yame raməpnah narmamə, meinai kimawə yakamhavəh Yesu Kristo mamhavən kimi narmamə m-fam. Narmamə yamə mine kishatə iran, kharkun mə senta e rapien huvə, kimi Kughen ravəh miragh əriə. Mərig narmamə tiksın, kasərig nəmiəv senta a rapien kin nimhəyen, ramhajoun mə Kughen tukror narpinien kimi əriə.

Wok e rehua pik, yermamə kirik ripəh nəmhenien mə to ror infamien iran.

¹⁷ Kimawə yakhapəh nisəmhenien kin narmamə tiksın yame iriə khapsaah kamhani ərhav nəgkiarien kape Kughen tuk nivəh-əməyen mane. Nikam. Kughen rimnher-pə kin əmawə, kini kimawə yakasofugin-pən ye Kristo, mhani-ərhav nəvsaoyen huvə. Kini ye nimri Kughen, nəgkiarien kapəməwə ramsi-pən yerkimawə m-fam.

3*Kughen rimirpen-pən nar vi kirik kimi narmamə*

¹ Tukmə ror kimiə nakhamə kimawə yakamhavəhsi-haktə atuk əmawə ye nimrimia, mərig nikam. Tukmə yepsipis minə kamhauə iməmiə ikin, tukasəkeikei mhavəh leta yame kimirai tuk nini-ərhavyen norien kapəria kimi əmiə. Uə nipig tukmə khatərhav, tukasəkeikei mhavəh leta yame kimiə takharai yame tukshen-hen narmamə kin, pəh tukirkun əriə. Mərig kimawə yakhapəh nhavəhyen leta kirik məknakin, meinai

² kimiə naksəmhen kin leta yame ramor əpu wok kapəməwə. Leta e kimirai-pən yerkimawə, yame narmamə m-fam kasəvhuekin mharkun nipran.

³ Nimraghien kapəmiə ramhajoun mə kimiə naksəmhen kin leta kirik yame Kristo rimirai kini narmamə kasəvheikin. Kimiə kwənkwai wok kapəməwə. Kimiə naksəmhen kin leta yame Nanmin kape Kughen rimirai. Mərig pəh nien mə rimirəh pen mirai-pən ye nəkwəkwə; mərig rimirai yerki yermamə.

⁴ Yaksəghaa kin nəgkiarien minə məknən meinai Kristo ramarə yerkimawə kini yakshatə timtim ye Kughen.

⁵ Yakhapəh nisərigien mə kimawə əmə yaksəmhen tuk nisorien wok kirik. Mərig tukmə yaksəmhen tuk nisorien wok kirik, in e Kughen ravəhsi-pə nirkunien tukun.

⁶ In rimnor əmawə yaksəmhen mə jakhauə kafan yorwok minə mhani-ərhav nəgkiarien vi yame In rimirpen ta. Nəgkiarien vi e yame Kughen rimirpen, pəh nien mə ramsi-pən tuk

* **2:5:** Yeməhuak kirik irəria rimnor apnapig nar, mikir-ta piraovin vi kape rimni. Kini Pol rimini-pən tuk əriə mə tukhawasi-pən narpinien kimin in ye 1 Kor 5:1-5. † **2:9:** Pol rimə tukrirkun ru mə kwəsəri-pən nəgkiarien kafan misher-ye rhav əfrakis kin kwən a yame rikir-ta piahuru kape rimni, uə nikam. **2:11:** Luk 22:31 **2:12:** Wok 14:27; 1 Kor 16:9 **2:13:** Wok 20:1 **2:15-16:** Luk 2:34; 2 Kor 3:5-6 **3:1:** Wok 18:27; 2 Kor 5:12 **3:2:** 1 Kor 9:2 **3:3:** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:4:** Wok 20:31

loa yame kamrai-pən ye nəkwəkwə, mərig ramsi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Meinai loa yame kimirai-pən ye nəkwəkwə ravəhsi-pən nimhəyen kimi narmamə; mərig Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nimraghien.

⁷ Nipig Kughen rimirai-pən loa ye kapier kini mivəhsi-pən kimi Moses,* nikhakien aikin kape Kughen; kini nimri Moses rhakak min. Kini nāmə Isrel to khapəh nisarha-pənien misəm nimrin, nar apnapig mə nikhakien natukreiwaiyu mirkək. Kini loa e ravəhsi-pə pawk nimhəyen, mərig rakhak,

⁸ kini wok kape Nanmin kape Kughen rakhak pik rapita.

⁹ Loa a yame rakhak, kafan e wok, Kughen raməkir narmamə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə. Mərig wok yame Nanmin kape Kughen ramor, in e narmamə khauə misatuatuk ye nimri Kughen. !Wok e rakhak pik rapita!

¹⁰ Nəfrakisien, nar yame rimnakhak məkupən, taktəkun ai, ripəh nikhakien. Meinai nar yame rakhak pik rinapita yame rimnakhak məkupən.

¹¹ Loa yame tikripirkək tuk nipig kirik rimaue ye nikhakien, mərig wok kape Nanmin kape Kughen yame tukramarə rerin, in rhakak pik əgkəp.

¹² Ror məkneikin mə yakasəruhu-pən tim tim kapəmauə nərigien ye wok a kape Nanmin kape Kughen, masəghaa kin nini-ərhavyen kafan nəgkiarien.

¹³ Kimawə yakhapəh nisəmhenien kin Moses yame, nipig nimrin rhakak kape nipig kwəkwə əmə, in rimnatuopis in kin neipən mə nāmə Isrel tukhapəh nisəmien nikhakien ye nimrin.

¹⁴ Mərig Kughen rimnor kapəria kapə riskai. Kini ye nipig a, muə meriaji-pə taktəkun, nipig iriə kasəvheikin Ol Testamen, khapəh nharkunien nīpran, rəmhen kin yame neipən kirik raməker əswasig kin nirkunien kapəria. Kughen ripəh nivəhsi-tayen neipən a tuk əria; ramrəhsi-ta əmə tuk narmamə yamə mine kasofugin kwhen kapəria iriə Kristo.

¹⁵ Nəfrakisien, meriaji-pə taktəkun mine, nipig kasəvheikin nəkwəkwə yamə mine Moses rimirai, rəmhen kin neipən kirik yame raməker əswasig kin nirkunien kapəria.

¹⁶ Mərig narmamə m-fam yamə mine kasarar ye nərigien kapəria mhaue tuk Kughen, Kughen tukrirəhsi-ta neipən a.

¹⁷ Yesu Yermaru In ror Nanmin. Kini ikin Nanmin kape Yermaru raməmir ikin, In ramrisin narmamə.

¹⁸ Kini kitawə fam kasor əpu nikhakien kape Kughen, narmamə kasəm; pəh nien mə kitawə kisatuopis ətawə. Nipig m-fam In ramarar irətawə mə tukhauə misəmhen kin In. Nikhakien kafan rarkurao irətawə mameihua. Nikhakien e ramsi-pən tuk Yermaru kapətawə yame In Nanmin Rhakə.

4

¹ Kughen, rikin rehua tuk əmawə, ror pən rikimawə ripəh nəpouyen tuk norien wok e kape nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə kafan.

² To yakhapəh nisorien norien yame kamor apis-apis mine norien yame ror naurisien. To yakhapəh niseikuəyen mhapəh nhaukreikinien nīprai nəgkiarien kape Kughen. ! Nikam! Kimawə yakamhani-ərhav əmə nəfrakisien, kini ye norien minə a, ye nimri Kughen, yakasor əpu əmawə ye nimri narmamə, mə ye nərigien kapəria, tukharkun mə wok kapəmauə ratuatuk.

³ Tukmə ror nəvsaoyen huvə yame yakamhani-ərhav, nīpran ramerkwaig tuk narmamə tiksın; mərig ramerkwaig əmə tuk narmamə yamə mine kasəri-pən swatuk yame ramvən apa ye nap ehua.

⁴ Narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen kasəri-pən swatuk ai, meinai Setan e yarmhə in ramarmaru ye tokrei tanə, rimnatuopis əria mə tukhapəh nisəmien nikhakien kape nəvsaoyen huvə yame nikhakien risia-pen əria. Nikhakien a ramsi-pən tuk Kristo yame In ravəh əfrakis Nanmin kape Kughen.

⁵ Ror məkneikin meinai kimawə yakhapəh nhani-ərhav-atuk-ien əmawə; mərig yakhani-ərhav Yesu Kristo mə In Yermaru. Kini In rimnher-pə kin əmawə mə kimawə yor atuə kin minə kapəmia.

⁶ Meinai Kughen e yame rimini kupən mimə, “Pəh nikhakien tukrivən məsia-pən ikin rapignap ikin,” (Jen 1:3) in Kughen kirikiana əmə yame ramasia-pən yerkitawə mə kitawə tukharkun nəsaninien mine nihuvəyen kafan yame kitawə kasəm ye Kristo.

Kitawə kisəmhen əmə kin nitip yame ramətit aihuaa əmə

3:6: Jer 31:31; Jon 6:63; 1 Kor 11:25 * 3:7: 3m-ru Dut 5:22. 3:7: Eks 34:29 3:9: Dut 27:26; Rom 1:17 3:11: Luk 22:31 3:12: Wok 14:27; 1 Kor 16:9 3:13: Eks 34:33 3:16: Eks 34:34 3:17: Jon 8:36; Rom 8:2 4:2: 2 Kor 2:17; 1 Tes 2:5 4:4: Efes 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 4:6: Jen 1:3; Aes 9:2; 2 Kor 3:18

⁷ Kitawə kisəmhen kin nitip* yame Kughen ravai-pən narimnar huvə ikin kafan; mærig nitip raməmətit aihuua əmə. Ramhajoun-pən mə nəsaninien əfrakis ramsi-pən tuk Kughen, ripəh nisi-pəyen tuk ətawə.

⁸ Nipig əuten minə khapsaah kamharəh-pikin əmawə, mærig khapəh nisoriahyen əmawə. Nipig tiksın, yakhapəh nisəmien swatuk, mærig yakhapəh nisəpəhyen.

⁹ Kamoh əmawə, mærig Kughen ripəh nəpəhyen əmawə. Kaməsik əmawə, mærig kipəh narkwhopniyen əmawə.

¹⁰⁻¹¹ Ikin pukaa yakamhavən ikin, rikimawə raməsik mə kimnhopni Yesu, kini kimə tukhopni min əmawə tuk nini-ərhavyen nhagin. Mærig kimawə yakasəkeikei tuk nini-ərhavyen nhagin mə tukirkun mə Yesu rimamragh. Kughen rimneighan kin əmawə mə jəksərig nəmhayen mə tukəm kirkun mə Yesu e in e rimamragh mivəhsi-pən nəsaninien ye nipraimawə yame tuk nipig kirik tukramətit.

¹² Ror pən, nipig mifam ipakə əmə yakamhamhə mə kimə takhavəh nimraghien rerin.

¹³ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Nar yame yakamni nəfrakisien iran, yakamni-ərhav.” (Sam 116:10) Kini ye norien kirikianə əmə kape nhatətəyen, kimawə min yakamhani nəfrakisien iran, ror pən yakamhani ərhav,

¹⁴ Meinai kimawə yakharkun mə Yermamə yame rimnor Yesu ramragh min ye nimhəyen kafan. In tukror min ətawə-m kimə tukamhamragh min ye nimhəyen kitawə Yesu, tuksarə kitawə min.

¹⁵ Yimnharəh pikin nəmhayen minə e mə kimə taksarə huvə iran. Kini nipig m-fam nihuvəyen kape Kughen ravi-pə narmamə khapsaah min kamhauə tuk Kristo. Tukhani vi vi Kughen nipig m-fam, mivəhsi-haktə nhagin mə In yerpirig pik.

¹⁶ Ror pən rikimawə ripəh nəpouyen. Nar apnapig mə nipraimawə rameiwaiyu ai taktakun mine, mærig nipig mifam Kughen ramor rikimawə ramhuvə min.

¹⁷ Meinai nipig əuten yame mine yaksarə irəriə, iriə nar apnapig əmə. Tukhapəh nisəmieren ror tu. Mærig kwəkwəwairiə in nikhakien yame raməmır rerin; kini in rehəwə mihuvə mapita narimnar m-fam.

¹⁸ Ror pən, kitawə khapəh nisərig-pikien tuk nar yame kasəm kin nimritawə, mærig kisərig pik nar yame kitawə khapəh nisəmien. Meinai narimnar yame kasəm kin nimritawə, kasəmır kape nipig kwəkwə əmə. Mærig narimnar yame khapəh nisəmien kasəmır kape rerin.

5

Niprai narmamə tukror pisin apa ye rao ye neai

¹ Kitawə kharkun mə nipraitawə in rəmhen kin nimə tapolen yame kisarə iran ye tokrei tanə e. Kini tuk nipig kirik tukramətit mahas. Kini nipig nimə tapolen a tukrirkək ye tokrei tanə, mærig apa ye rao ye neai, kapətawə kirik aikin nimə vi yame pəh nien mə yermamə ramor, mærig Kughen əmə ramor. In e nipraitawə yame rivi, tukramarə rerin ikin.

² Mærig taktəkun ai, kitawə kisarə ye nipraitawə kape tokrei tanə, misasək, misorkeikei pik mə nipig tukruə yame kitawə tukpihavəh nipraitawə vi kape rao ye neai, rəmhen kin yame kamhavən ye neipən vi.

³ Meinai pəh nien mə kitawə tukhavəh nanmitawə əmə, yame nipraitawə rirkək. Mærig tukhavəh nipraitawə vi, kape rao ye neai.

⁴ Nipig kisarə ye tokrei tanə ye nipraitawə yame tukripimətit, rikitawə rəpou, kisorkeikei mə taksəpəh nəmhayen. Mærig pəh nien mə kisorkeikei mə nipig tukhamhə, taksəta əgkəp ye nipraitawə. Nikam. Mærig kisorkeikei mə nipraitawə tukro ta kin yame rakwas kape tokrei tanə, mipəh yame rivi kape rao ye neai.

⁵ Kini Kughen rimnor ətawə mə tukasarə ye nimraghien vi, mivəhsi-pə Nanmin Kafan mə tukrahajoun huvə ətawə mə kafan narimnar minə e tukhauə misor nəfrakisien kin.

⁶ Ror pən, nərigien kapətawə riskai, kini kharkun huvə mə nipig kisarə əmə ye nipraitawə kape tokrei tanə, kitawə khapəh nisəmieren imei Yesu Yermaru.

⁷ Nhatətəyen kapətawə ramkir ətawə; pəh nien mə narimnar yame kasəm ramhajoun swatuk.

⁸ Yakamni mə nərigien kapətawə riskai, kini kisorkeikei mə taksəpəh nipraitawə mivəhvən ye nimə vi kapətawə kitawə Yesu.

⁹ Nar apnapig tukmə kisarə ye nipraitawə kape tokrei tanə e, uə kisəpəh nipraitawə kape tokrei tanə misarə ye rao ye neai, mærig narimnar yame kasor, kasor əmə mə Yesu, rikin tukragien tuk ətawə.

* 4:7: Gris ramni “jag” yame kimnor kin nimoptanə skai. 4:7: 2 Kor 5:1 4:8: 2 Kor 1:8; 7:5 4:10-11: 1 Kor 15:31 4:10-11: Rom 8:36 4:14: 1 Kor 6:14 4:16: Efes 3:16 4:17: Rom 8:17-18 4:18: Kol 1:16 5:1: 2 Kor 4:7 5:2: Rom 8:23 5:6: Hib 11:13-14 5:8: Fil 1:23 5:9: Kol 1:10; 1 Tes 4:1

¹⁰ Kasor mækneikin meinai kitawə m-fam tukasəkeikei masərer əkupən ye Kristo mə In tukrakir norien minə kapətawə. Kini kitawə kirikianə kirikianə tukhavəh nərokien rəri-pən narimnar yamə mine kimsor ye tokrei tanə; nar has uə nar huvə.

Wok e kapətawə, mə tukhavi tikmir minə kape Kughen khauə kirikianə iriə min

¹¹ Kini taktəkun ai, yakamhasiai Yesu Yermaru yame tukrakir narmamə m-fam, ror pən, yaksarkut mə jakhavi-pə narmamə pəh khani nəfrakisien ye Kughen. Kughen ruirkun ta əmawə mine wok kapəməwə; kini yaksorkeikei mə kimiə min takharkun huvə əmawə.

¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə jakhavəh-si haktə atuk əmawə ye nimrimia, mərig yakamhavəh-si-pre kapəməwə nərigien mə rikimiə tukragien tuk əmawə. Kini taktəkun ai, nakharkun nishorpinien nəgiarien kape narmamə yamə mine kisausit meinai narmamə kamhavəh-si haktə əmə əriə tuk nhagriə, mhapəh nisakirien nimraghien kapəria.

¹³ Tukmə nakhamə kimawə yaksarmar, pəh Kughen tukrəm əmhen əmawə. Mərig tukmə nakhamə nirkunien kapəməwə rəmhen, havəh nəgiarien kapəməwə pəh tukrasitu iramiə.

¹⁴ Ror mækneikin meinai norkeikeiyen kape Kristo ramarmaru irəməwə, meinai yakharkun huvə mə yermamə kirikianə rimamhə tuk narmamə m-fam. Ror mækneikin mə kitawə m-fam tukasəkeikei misəpəh təvhagə has, rəmhen kin yame yermamə mhə reinein norien təvhagə has.

¹⁵ Kini yakharkun mə Yesu rimamhə tuk narmamə m-fam mə iriə yamə mine kamhamragh, tukhapəh nisorien narimnar yamə iriə atuk əmə kisorkeikei; mərig iriə tukasəkeikei misor norien yamə mine Yesu rorkeikei - in e yermamə yame rimamhə tuk əriə kini mimragh min ye nimhəyen.

¹⁶ Ror mækneikin, mə taktəkun ai, yakhapəh nisakirien narmamə ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kasəkir narmamə iran. Kupan, yimisəkir Kristo ye norien a, mərig taktəkun ai, yakhapəh nisorien.

¹⁷ Ror mækneikin, narmamə yamə mine kamhauə masor kirikianə ye Kristo, Kughen ramor vi əriə. !Nar akwas ramata iran! Nar vi ramuə iran.

¹⁸ Narimnar minə fam a kamhasi-pən tuk Kughen. Kupan, kitawə kimsor tikmir kitawə Kughen; mərig ye Kristo, In rimnəpkəfugin ətawə kwənhauə ipakə tukun, minor ətawə kwənhauə In minə tiksın. Kini mivəhsi-pə wok e kimi əmawə, in e mə tukhavi tikmir minə kafan khauə In minə tiksın.

¹⁹ Nəgiarien e yakamni, nıpran ramni mə Kughen rimivi-pə tikmir minə kafan ye tokrei tanə khauə misor kirikianə ye Kristo, mıpəh nəvheikinien kapəria norien has minə. Kini mivəhsi-pə nəgiarien e kimi əmawə kape nivi-pəyen tikmir minə kafan khauə misor kirikianə iriə min.

²⁰ Ror mækneikin, kimawə yəgkiar minə tiksın kape Kughen. Rəmhen kin Kughen ramokrən kin narmamə nıpig kimawə yaksəgkiar. Kini yaksaiyoh skai əmiə ye nhag Yesu Kristo mə taksəpəh norien kape tikmir minə, mhuə misor kirikianə kimiə Kughen.

²¹ Kughen rimnor Kristo yame norien has rirkək iran, In sakrefaes kape norien has minə kapətawə, mə tukshatə misatuatuk ye nimri Kughen.

6

¹ Meinai kimawə yakasor wok kirikianə kimawə Kughen, yaksaiyoh-pre skai əmiə mə nıpig Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə, takhapəh nhavəhyen mə in nar apnapig əmə.

² Meinai Kughen ramni mima,

“Yimnərig ik ye nıpig atuatuk,

mamasitu iram ye nıpig kape nivəh-miraghien.”

(Aes 49:8)

Yakamni-pre tuk əmiə mə taktəkun ai, rinor nıpig atuatuk kape Kughen tukrivəh miragh əmiə.

Pol raməvsao kin nıpig əutən minə ye nimraghien kafan

³ Yakhapəh nisorien nar kirik mə yermamə tukrimir ye nhataəyən kafan tukun, tamə narmamə kamhani hah wok kapəməwə tukun.

⁴ Mərig norien minə fam ye nimraghien kapəməwə kashajoun mə kimawə yorwok minə əfrakis kape Kughen: Kimawə yaksərer tim tim ye nıpig kape nəmhəyen, mine ye nıpig əutən minə, mine ye nıpig yakasərig rahas.

⁵ Narmamə kamhauə əmawə, misəhi-pən əmawə ye kalabus. Mharpəhu əmawə mə tukhauə əmawə. Yimisor wok ehuə, mhapəh nisapirien yenpig, kini nikumhə raməs əmawə.

⁶ Yakhapəh nisorien nar kirik yame rəmkimik yerkimawə. Nanmin kape Kughen rukwar yerkimawə, kini yaksorkeikei narmamə ye norkeikeiyen əfrakis.

⁷ Yakamhani əmə nəfrakisien. Kini nəsaninien kape Kughen ramarə irəməwə. Nımraghien kapəməwə yame ratuatuk ramor əməwə yaksapita tikmir minə kapəməwə, rəmhen kin yame mobael ravəh nau mine kwətavhə mə tukrapita kafan tikmir.

⁸ Narmamə tiksın kamhasiai əməwə; tiksın kasəm-əhu əməwə. Tiksın kamhani hah əməwə; tiksın kamhani huvə əməwə. Kini nipig kimawə yakamhani mə kimawə aposol kape Kughen minə, tiksın kamhani neikuəyen irəməwə. Mərig kimawə yorwok əfrakis minə tiksın kape Kughen.

⁹ Narmamə tiksın khapəh niseighanien kin mə kimawə aposol minə əfrakis. Nipig mifam nımhəyen ramuə ipakə tuk əməwə, mərig yakamhamragh əmə. Kamuh əməwə, mərig khapəh nhopniyen əməwə.

¹⁰ Rikimawə rəpou, mərig nipig mifam yaksagien əmə. Kapəməwə nar kirik rirkək, mərig kimawə yaksor narmamə khapsaah kapəriə nautə ripsaah ye rao ye neai. Kapəməwə nar rirkək, mərig yakamhavəh narımnar fam.

¹¹ Nəmə Korin, yımnhani-pre nəgkiarien minə fam mhapəh nisəpəhyen kirik; kini yaksorkeikei əmiə yerkimawə m-fam.

¹² Kimawə yakhapəh nisərer-əswasigien kin norkeikeiyen tuk əmiə, mərig kimiə naksərer əswasig kin norkeikeiyen tuk əməwə.

¹³ Taktəkun ai, yakaməgkiar kimi əmiə rəmhen kin kwajikovə minə əgkəp kafak mamni mə ratuatuk əmə mə kimiə min taksorkeikei əməwə yerkimə m-fam.

Yəhuak minə tukhapəh nisəriwək-pənien tuk yamə mine khapəh nisəhuakien

¹⁴ Takhapəh niseighanien kin narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien mə taksor kwis wok* meinai, ?norien atuutuk mine norien has kirkarkun nwor-kwisien nar kirik uə? ?Uə nikhakien mine nəpignapien to kwofugin kirikianə uə? Nikam.

¹⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, Kristo mine Setan†, to kərəpəh nərəni-kwisien nəgkiarien kirikianə. ?Yeməhuak mine yermamə yame rərəpəh nəhuakien, iriü kirkarkun niworien nar kirik ye nərigien kirikianə uə? !Nikam!

¹⁶ Ye Nımə Ehuə kape Kughen, ikin kirik rirkək aikin kape kughen eikuə minə, meinai kitawə e Nımə kape Kughen yame ramragh. Kini Kughen ramni mə,

“Yo jakamarə kimawə miriə,
mameriwək kimawə miriə.”

Kini mımə,

“Jakor Yo mə Yo Kughen kapəriə,
kini iriə tukhauə kafak narmamə minə.”

(Lev 26:12; Jer 32:38; Esik 37:27)

¹⁷ Kini Yermaru ramni min mə,
“Ror məkneikin, səta irəriə, mhavən isok tuk əriə.

Mhapəh nharapien nar yame rəmkimik ye nımrik,
kini rikik tukragien mə jakvəh əmiə.”

(Aes 52:11; Esik 20:34, 41)

¹⁸ Kini Kughen Yermaru yame In Yerpilig Pık ramni min mımə,

“Kini jakor Yo mə Rımimə,
kini kimiə takhauə kwajikovə minə kafak.”

(2 Saml 7:8, 14)

7

¹ Yo minə tiksın. Nəgkiarien minə e yame Kughen rimirpen, kapətawə. Ror pən, pəh kisəspir rikitawə, mhavəhsi-ta narımnar fam yamə mine kasor nipraitawə mine nərigien kapətawə kasəmkimik. Kini pəh kisərəhu karin ətawə mə kitawə kape Kughen minə əmə, meinai kitawə kamhasiai Kughen.

Pol, rikin ramagien mə nəmə Korin kwənhauə tuk Kughen

² Səhitə yerkimə tuk əməwə meinai yakhapəh nisorien rahas-pən kimi yermamə kirik, mhapəh nhavi-pəyen yermamə kirik ikin rahas ikin, mhapəh nisarkutien mə jakhavəh nar kirik kapəmni ye norien kirik yame rərəpəh natuatukien.

³ Pəh nien mə kimiə nımisor nar kirik rərəpəh nəmhenien, yakaməgkiar məkneikin kimi əmiə. Yakwəni-pre ta tuk əmiə mə yaksorkeikei pik əmiə, nar apnapig nahasien uə nihuvəyen ramuə tuk ətawə-m kimiə, mərig yakhajir əmiə misəkwan əmiə.

⁴ Yo yakamni nəfrakisien irəmni. Rikik ragien tuk əmiə. Kimiə nakhavəh-si haktə pik kafak nətərigien. Yımnarə ye nəmhəyen rehuə pik, mərig rikik ragien pik tuk əmiə.

6:9: 2 Kor 4:10 6:13: 1 Kor 4:14 * 6:14: Gris ramni nuhpikiniyen ye kau kiraru, kirik yame rehuə, kirik rikəskah. Kirkwəji əriü mə tukwor wok, mərig wok rapah naiyu-huvəyen meinai nehuəyen kapəriü rərəpəh nəm nəmhenien. 6:14: Efes 5:11 † 6:15: Gris ramni “Beliar.” Nhag pisin kape Setan.

⁵ Meinaɪ nɪpɪg ɣɪmnhaʊ Masedonia, mɪpəpəh nɪsəpɪsɪen, mərəg nɪpɪg m-fam, yakamharəh pɪkɪn nəmhəyən pɪsɪn pɪsɪn mɪnə. Ye nɪmrəghɪen kəpəməwə, narmamə kasotgoh, masor nahasɪen kɪmɪ əməwə, kɪnɪ kɪməwə yakamhəgɪn.

⁶ Mərəg Kughen yame raməgkiar vi vi kɪmɪ narmamə yame nərigɪen kəpəriə rəpou, In rɪmɪvəhɪsɪ-haktə nərigɪen kəpəməwə, mor swatuk kape Taetas ruə məm əməwə.

⁷ Kɪnɪ pəh nɪen mə nuayen əmə kəfan yame rɪmnor rɪkɪməwə ramagɪen, mərəg nɪpɪg nɪmnhawəh-sihaktə nərigɪen kəfan, rɪkɪməwə ramagɪen mɪn tukun. In rɪmɪnɪ-əsah pə tuk yo mə naksorkeikɪ pɪk mə takhauə mɪsəm yo. Kɪnɪ mamnɪ mə rɪkɪmɪə reihuə tuk yo, mamnɪ mə kɪmɪə naksorkeikɪ pɪk yo, masərər matuk tuk nɪsərər-əsəwasɪgɪen kɪn narmamə yamə mɪnə kəmhani hah yo. In ramnɪ nəknəkɪn, rɪkɪk ragɪen məpɪtə.

⁸ Kupən, ɣɪmnəm mə nəkwəkwə yame ɣɪmnher-pre kɪn məkupən rɪmnor rɪkɪmɪə rəpou, kɪnɪ ɣɪmnərəg rahas tukun. Mərəg, nar apnəpɪg mə nəkwəkwə a rɪmnor rɪkɪmɪə rəpou, yakpəh nərig-rahəp-pɪk-ɪen tukun, meinaɪ rɪkɪmɪə rəpou kape nɪpɪg kwəkwə əmə.

⁹ Mərəg taktəkun aɪ, rɪkɪk ragɪen, mərəg pəh nɪen mə rɪkɪk ragɪen meinaɪ rɪkɪmɪə rɪmnəpou. Nɪkam. Rɪkɪk ragɪen mə nɪpɪg rɪkɪmɪə rəpou, nɪmɪsarar ye nərigɪen kəpəriə tuk təvhəgə has kəpəriə. Nəfrakɪsɪen, Kughen rorkeikɪ mə rɪkɪtawə tukrəpəu tuk norɪen has mɪnə. Kɪnɪ kɪmɪə nɪmɪsarar ye nərigɪen kəpəriə tuk təvhəgə has, kɪnɪ nəgkɪarɪen skai yame ɣɪmnhani-pre tuk əmɪə rɪpəh norɪen əmɪə nəksəpəh nəhatəyən kəpəriə.

¹⁰ Tukmə rɪkɪmɪə rəpou tuk norɪen has mɪnə kəpəriə, rəmhen kɪn yame Kughen rorkeikɪ mə rɪkɪmɪə tukrəpəu tukun, kɪnɪ mɪsarar ye nərigɪen kəpəriə, pəh Kughen tukrɪvəh mɪrəgh əmɪə. Nərig-rahəsɪen a rɪpəh nɪkɪr-pənɪen narmamə ɪkɪn rɪkɪ narmamə rərəkɪs ɪkɪn. Mərəg tukmə narmamə rɪkɪrɪə rəpou əmə tuk narɪmnar kape tokreɪ tanə, nərig-rahəsɪen a ramkɪr-pən ərɪə tuk nɪmhəyən.

¹¹ Tukmə naksərig rahas ye norɪen has mɪnə kəpəriə, rəmhen kɪn yame Kughen rorkeikɪ mə taksərig rahas tukun, nəkharkun nɪsəmɪen kwənkwan ye nɪmrəghɪen kəpəriə: in e nəksarkut pɪk mə taksor norɪen yame ratuatuk, kɪnɪ mɪsarkut pɪk mə takhahuatukɪn norɪen has mɪnə kəpəriə, kɪnɪ masəməkɪn norɪen has mɪnə, kɪnɪ mɪsakur mɪhəgɪn kɪn norɪen has mɪnə. Nɪmɪsorkeikɪ mə taksəm mɪn yo, mɪsərər əsəwasɪg kɪn narmamə yamə mɪnə khani hah yo, kɪnɪ masərər matuk tuk nɪwəhɪsɪ-pənɪen narɪpɪnɪen kɪmɪ narmamə yamə mɪnə kasor təvhəgə has. Ye norɪen mɪnə fam kəpəriə, nɪmɪshajoun mə nɪmnhəpəh nɪsorɪen nar kɪrɪk rahas ye narɪmnar mɪnə e.

¹² Kɪnɪ yakamher-pre kɪn nəkwəkwə e kɪmɪ əmɪə, mərəg pəh nɪen mə yakamraɪ nəkwəkwə e mə jakəgkiar ye norɪen hah kape yermamə kɪrɪk*, kɪnɪ pəh nɪen mə yakamraɪ mə jakəgkiar ye yermamə yame kɪmnorɪah in. Nɪkam. ɣɪmɪraɪ nəkwəkwə mɪnə kɪmɪ əmɪə mə Kughen tukrasɪtu ɪrəmɪə mə takharkun mə nəkhasɪəɪ əfrakɪs Yo.

¹³ Narɪmnar m-fam a khavəh-sɪ haktə nərigɪen kəpəriə.

Pəh nɪen mə kɪmɪə əmə nəkhavəh-sɪ haktə nərigɪen kəpəriəwə, mərəg rɪkɪməwə ragɪen pɪk mɪn tuk kwən a Taetas, meinaɪ rɪkɪn ragɪen mə kɪmɪə nəkhavəh-sɪ haktə mɪn nərigɪen kəfan.

¹⁴ Yakməni-pən tukun mə rɪkɪk ragɪen pɪk tuk əmɪə. Narɪmnar fam yame ɣɪmnhani-pre tuk əmɪə, ɪrɪə nəfrakɪsɪen. Kɪnɪ ye norɪen kɪrɪkɪanə əmə mɪn, nɪpɪg ɣɪmɪnɪ-pən tuk Taetas mə norɪen kəpəriə rhuə, kɪnɪ nɪpɪg in rɪmaurə məm əmɪə, norɪen kəpəriə rɪmnəhajoun-pən mə nəgkɪarɪen a ɣɪmɪnɪ ɪrəmɪə mamnɪ-pən tuk Taetas in nəfrakɪsɪen. Ror pən, nɪmnhəpə nɪsorɪen naurɪsɪen kɪmɪ yo tuk nəgkɪarɪen yame ɣɪmɪnɪ-pən tukun maməgnəgɪn əmɪə.

¹⁵ Taetas, rɪkɪn raməsɪk mə kɪmɪə m-fam əgkəp en nɪmɪsor nəkwən, mɪhəgɪn kɪn in mɪhasɪəɪ in nɪpɪg in rɪmaurə məm əmɪə. Kɪnɪ nɪpɪg rɪkɪn raməsɪk narɪmnar mɪnə a, norkeikɪyɪen kəfan rehuə tuk əmɪə məpɪtə.

¹⁶ Rɪkɪk ragɪen pɪk meinaɪ yakɪrkun nɪnɪyən nəfrakɪsɪen ɪrəmɪə ye narɪmnar fam.

8

Niməhuak apa Jerusalem, nəriə nəvɪgɪnɪen rɪkək, Pol ramnɪ mə nəmə Korin tuksasɪtu ɪrəriə

¹ Pɪak mɪnə mɪnə nowɪnɪk mɪnə, yaksorkeikɪ mə takharkun mə nɪməhuak mɪnə apa Masedonia kwəshajoun mə Kughen ramautə-pən kɪn kəfan nɪhuvəyən kɪmɪ ərɪə.

² ɪrɪə kɪmɪsarə pawk ye nəmhəyən ehuə kɪrɪk, kəpəriə nautə rɪrkək, mərəg nɪmrəghɪen kəpəriə rukwar huvə kɪn nagɪenɪen, ror pən kəmhavəh-sɪ-pən mane ehuə kɪmɪ nəməhuak mɪnə tɪksɪn.

³ Yakamnɪ-ərəhav pre tuk əmɪə mə ɪrɪə kɪmnəhəvəh-sɪ-pən mane ehuə, rapɪtə yame rɪkɪrɪə rəsɪk mə tukpɪhəvəh-sɪ pən. Kəmhəvəh-sɪ-əhrav rəmhen kɪn yame nərigɪen kəpəriə ramuh,

⁴ mɪsaiyoh əməwə m-ripsaah mə kɪməwə jakseighan kɪn ərɪə pəh ɪrɪə tuksasɪtu ye wok kape nɪwəh-sɪpənɪen mane kɪmɪ narmamə kape Kughen mɪnə apa Jerusalem.

7:5: 2 Kor 2:13 7:10: Mat 27:3-5; Hib 12:16-17 * 7:12: Pol ramnɪ hanə yermamə yame rɪmnor apnəpɪg nar. 3mru 2 Kor 2:5. 8:1: Rom 15:26; 2 Kor 9:1-2

⁵ Yakhapəh nharkunien mə iriə tuksasitu rehuə məknakin, mərig iriə kisasitu. Kimisakupən mhavəhsi-pən nımraghien kapəriə kimi Yermaru. Kwasig ikin, khavəhsi-pən nımraghien kapəriə kimi əmawə rəri-pən əmə nərigien kape Kughen.

⁶ Kini kupən, Taetas a in rınnamkir əmiə tuk narukien kin mane kape nıməhuak minə; ror pən, yaksəkeikei kimin mə in tukraməkeikei maməmır kimiə min meriaji taksaruk fam kin mane yame takhavəhsi-ərhav.

⁷ Ye narınnar mifam e, kimiə nakasor rhuvə pik mapita, in e, nhatəyəyən kapəmiə, mine nəgkiarien kapəmiə, mine nırkunien kapəmiə, mine nərer-tımtimien kapəmiə, mine norkeikeiyen kapəmiə tuk əmawə. Kini ye norien kirikianə əmə min, yakorkeikei mə taksarukin mane məknakin ye norien yame rhuvə rapita.

⁸ Pa rımə yakaməkeikei kimi əmiə mə taksor. Mərig yınnhajoun əmiə mə nəmə tanə pisin pisin minə rikiriə ragien tuk nasıtuyen ye wok a. Kini taktəkun ai, yakmə jakəm-ru mə norkeikeiyen kapəmiə in nəfraksien rəmhen kin əriə, uə nikam.

⁹ Kimiə nakharkun huvə mə Yesu Kristo Yermaru kapətawə ramaute-pre kin nıhuvəyən kafan kimi əmiə. Kafan nəsaninien rehuə pawk, mərig rımauə mə tukrasitu irəmiə, mor In mə kafan nəsaninien rirkək. In rımauə mor In mə kafan nar kirik rirkək ye tokrei tanə mə kimiə takhauə narmamə kape Kughen minə, kapəmiə narınnar tukripsaah ye rao ye neai.

¹⁰ Jakəvhaag kimi əmiə ye norien yame ratuatuk mə taksor. Ye newk yame ruauə muavən, kimiə nımisokupən misorkeikei mə taksarukin mane kape nıməhuak minə, kini kimiə min nımisokupən misarukin mane.

¹¹ Taktəkun ai, taksarukin mane mə takseriəji nıprai mane yame nımisorkeikei mə takhavəhsi-ərhav.

¹² In nar apnapig mə kapəmiə narınnar ripsaah uə rikəskəh. Kughen, rikin tukragien tuk əmiə tukmə nakhavəh-si pən yerkimia mifam.

¹³ Yəkpəh norkeikeiyen mə nıpig takhavəhsi-pən mane ehuə kimi nıməhuak minə, kwasig ikin, naksəkwəkwə kin mane. Mərig ratuatuk əmə

¹⁴ mə taksasitu ye nıməhuak yamə mine kasəkwəkwə kin narınnar, meinai kapəmiə narınnar ripsaah. Kini nıpig kirik, tukmə naksəkwəkwə kin nar kirik, iriə tukharkun nısasıtuyen irəmiə. Norien a takasor, tukasəm nəmhen.

¹⁵ Rəri-pən əmə Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Narmamə yamə mine kamhavəh pawk nəviginien rehuə, tukrəmhen kin əriə; to rıpəh napitayen.

Mine narmamə yamə mine kamhavəh pawk nəviginien rəkəskəh, tukhapəh nısakwəkwəyən kin nəviginien.” (Eks 16:18)

Taetas ramvən apa Korin

¹⁶ Yakamni vi vi Kughen mə ramor riki Taetas ramagien mə tukrasitu irəmiə, rəmhen kin kafak nərigien.

¹⁷ Yınnhani-pən tuk Taetas mə tukrurə məm əmiə; kini rikin ragien tuk norien nəgkiarien kapəmauə. Mərig in min, rikin ragien min tuk nurəyən masitu irəmiə. Ye nərigien əmə kafan rınnorkeikei mə tukrurə məm əmiə.

¹⁸ Kini kimawə yaksher-pre min kin piautawə kirik raurə iri min. Kwən a, nəməhuak minə kamhasiai in tuk kafan wok tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə.

¹⁹ Kini nıməhuak minə kimnharpən in mə tukraməriwək kimawə min nıpig yakhavəhsi-ərhav mane yame nımisarukin. Yakhavəhsi-pən mane kimi nıməhuak minə mə jakshajoun mə rikimawə ragien pik tuk nasıtuyen, mine tuk nıvəhsi-haktəyən Kughen.

²⁰ Yaksarkut mə yermamə kirik rikək yame to rini hah əmawə tuk norien kapəmauə tuk nəwhaiyən mane.

²¹ Ror məkneikin meinai, yaksarkut mə jaksor narınnar yame ratuatuk ye nımrı Kughen mine ye nımrı narmamə.

²² Kini yaksher-pre min kin piautawə kirik in tukrikwasig kin Taetas mine in kirik. Yınnharkun mə kwən a rorkeikei pik mə tukrasitu ye norien ripsaah mine ye wok ripsaah. Kini taktəkun ai in rorkeikei pik mə tukrasitu irəmiə meinai in ramni nəfraksien irəmiə.

²³ Kini Taetas, kimru min yakawor wok kirikianə. Kini kwən a rikwasig kin Taetas in min ramor wok ye kwerkwan irəmiə, masitu irəmiə. Mine piautawə mir kırıru e, yame nıməhuak minə kisher-pə kin əri, karəhsi-haktə nhag Kristo.

²⁴ Sor norkeikeiyen kapəmiə rıvən tuk ərisir, pəh nıməhuak minə tuksəm, mharkun-ru mə rhawor e rikimawə ramagien tuk əmiə.

9

¹ Yakpi-pəh nher-preyen kin nəkwəkwə e kimi əmiə, rīpīhuvə əmə, meinai, nəkwənharkun ta wok e kape nasituyen ye narmamə kape Kughen minə apa Jerusalem.

² Yakamni məkneikin meinai yakirkun mə naksorkeikei mə taksasitu, kini yimnəgnəgin ta əmiə ye nīmri nəmə Masedonia tukun, mamni mīmə newk yame ruauə muavən, kimiə apa Akaea nīmīsərer matuk tuk nīvəhsi-pənien mane. Kini nīpig nəməhuak apa Masedonia kimisəm mə rikimiə ragien pik tuk nasituyen, ramor min əriə khapsaah kasorkeikei mə tuksasitu min.

³ Mərig taktəkun ai, yakamher-pre kin piautawə misir e mə irisir tukrəhəm əmiə mə kimiə taksor nar yame nīmnhani, rəmhen kin yame yakwəni ta. Kini ror məkneikin, kapəməwə nəgkiarien tuk nīvəhsi-haktəyen norien huvə kapəmiə, pəh nien mə nar apnapig əmə.

⁴ Mərig tukmə nakhapəh nisorien, nīpig jakurə kimawə nəmə Masedonia tiksın, kini tukəm mə kimiə nakhapəh nisor-əgkəpien, kini taksauris tukun, meinai kimawə yakwənhavəh-si haktə ta nhagmiə. Tukror auris əmiə rapita.

⁵ Ror məkneikin, rikik raməsik mə jakaməkeikei māiyoh piautawə misir mə tukrəhokupən irak mīrhurə mīrhəm əmiə pəh kisəm mə takhavəh-si-pən mane yame nəkwənhani ta mə taksarukin. Mərig yakorkeikei mə takhavəh-si-pən yerkimie m-fam. Pəh nien mə kaməkeikei kimi əmiə mə taksasitu.

Norien kape nəwhaiyen narimnar

⁶ Rikimiə tukraməsik nəgkiarien e: Yermamə yame raməsım kəskəh, tukrīvəh nəviginien iran rikəskəh əmə. Yermamə yame raməsım ripsaah, tukrīvəh nəsimien iran ripsaah.

⁷ Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei mhavəh-si-pən naha nhagin yame ramsi-pən yerkimie mə takhavəh-si pən. Mərig tukmə naksaruk kin mane meinai yermamə kirik raməkeikei kimiə əmiə tukun, rīpəh natuatukien. Yakamni məkneikin meinai Kughen rorkeikei yermamə yame ravəhsi-pən yerkin m-fam.

⁸ Kini Kughen rirkun nautə-preyen kin nīhuvəyen m-fam kafan kimi əmiə mə tuk narimnar fam ye nīpig m-fam, takhavəh narimnar fam yame naksəkwəkwə kin, mhavəh min rəmhen məkwəkwə mə taksəwhai.

⁹ Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
 “In rəwhai kafan narimnar ripsaah kimi yavən has minə,
 kini norien atuatur kafan to rīpəh nirkəkien.”

(Sam 112:9)

¹⁰ Kini Kughen yame ravəhsi-pən kweru nai kimi yeməsım, mīvəhsi-pən min nəviginien nan, ye norien kirikianə əmə min, In tukrīvəh-si pən narimnar ripsaah kimi əmiə mor min ripsaah-ipsaah min, mə kimiə takharkun nisasituyen ye narmamə tiksın min. Kini tukror kwənkwan ripsaah yame ramsi-pən ye norien atuatur kapəmiə.

¹¹ Ye narimnar fam ye nīmraghien kapəmiə, Kughen tukrīvəh-si pre kafan nīvhuəyen kimi əmiə mə kimiə takharkun nəwhaiyen nīpig mifam. Kini nīpig taksasitu, narmamə tukhani vi vi Kughen tukun.

¹² Wok e yame nakasor, nakhavəhsi-pən mane tuk nəviginien ne narmamə kape Kughen yamə mine nikumhə raməs əriə, mərig naksor nar huvə kirik rapita, in e narmamə khapsaah tuksərig rhuvə, mhani vi vi Kughen tukun.

¹³ Nīpig naksor wok minə a, narmamə kasəm norien kapəmiə. Kini iriə tukhavəh-si haktə nhag Kughen tukun, meinai kimiə nakasor əfrakis norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Nəvsəoyen Huvə kape Yesu Kristo. Kini iriə tukhavəh-si haktə nhag Kughen meinai kimiə nakhavəhsi-pən kapəmiə mane ehuə kimi əriə mine narmamə mifam.

¹⁴ Kini nīpig iriə tuksəhuak tuk əmiə, rikiriə tukraməsik əmiə meinai Kughen rīmnautə-pən kin kafan nīhuvəyen kimi əmiə rapita, mə taksasitu pik iriə.

¹⁵ !Pəh khani vi vi Kughen tuk Tini yame In rīmivəhsi-pə kimi ətawə! Nar e in e rhuvə rapita.

10

Pol ramhorpin nəgkiarien kape narmamə yamə mine kamhani hah in mhamə kafan norien ror kiraru

¹ Narmamə tiksın kamhani nikarik mhamə kafak norien kiraru. Mə nīpig kitawə-m kimiə, kafak nərigien reiwiayū əmə, mərig nīpig yimatərhav məpəh əmiə, kafak norien riskai pik. Mərig yo Pol, yakaməkeikei kimi əmiə tuk nar kirik, mīmə Kristo, kafan nərigien reiwiayū, kini In yemə mar. Kini ye norien kirikianə əmə,

² yakamaiyoh əmiə mə, taksor norien kapəmiə ratuatuk mə nīpīg jakurə, mīpəh nəmien nar kirik mə to yakəgkiar skai pre kimi əmiə tukun. Mərig yakirkun mə jakhek narmamə tiksin e yamə mine kamhəni mə yakaməri-pən norien kape tokrei tanə,

³ meinai nar apnapīg yaksarə ye tokrei tanə e, yakhapəh nisarowaginien ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kasarowagin kin.

⁴ Ror məkneikin meinai narimnar kape narowaginien yame kimawə yakasarowagin kin, pəh nien mə narimnar yame narmamə kape tokrei tanə kasarowagin kin. Nikam. Narimnar kapəməwə yame yakasarowagkəp kin, kamhavəh nəsaninien kape Kughen tuk noriahəyən kwənmhan yame Setan ramerkwaig ikin.

⁵ Kimawə yaksoriah nəgkiarien eikuə minə mine nərigien ausit minə, iriə m-fam yame kasərer əswasig kin narmamə tuk nirkunien Kughen. Yakhani-əhu nətərig-həsien minə fam kape narmamə, misor əriə kasarar ye nərigien kapəriə masor nəkwai Kristo.

⁶ Kini nīpīg naksəri-pən nərigien kape Kristo, kimiə taksərer matuk tuk nīvəhsi-pəniən narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwan.

⁷ ! Ah! Kimiə nakasəm nar kamor ərhav, mərig nakseinein nipran. Tukmə yermamə kirik rirkun mə in yermamə kirik kape Kristo, tukraməkeiki rirkun huvə mə kimawə min, narmamə kape Kristo rəmhen kin in.

⁸ Tukmə ror nīpīg yakaməgkiar ye nehuəyən yame Yesu Yermaru rimiəvəhsi-pə kimi yo, yakaməgkiar ausit; mərig to yakpəh naurisien tuk nəgkiar ausitien tukun, meinai Yesu rimiəvəhsi-pə nehuəyən kimi yo tuk nīvəhsi-haktəyən əmiə, pəh nien mə tuk nīvəhsi-əhuyən əmiə.

⁹ Yakpəh norkeikeiyen mə rikimiə tukraməsik mə yakher-pre kin nəkwəkwə minə e kimi əmiə mə tukror əmiə nakhagin.

¹⁰ Mərig narmamə tiksin kamhəni nikarik mhamə, “In, kafan nəkwəkwə minə khapam misəsrə, mərig nīpīg in ramarə kitawə min, pəh nien mə in yermamə skai kirik, mərig kafan nəgkiarien in nar apnapīg əmə.”

¹¹ Narmamə minə a tukasəkeiki mharkun mə nīpīg jakurə kisarə kitawə-mirə, norien kafak tukrəutən rəmhen əmə kin yame kafak nəgkiarien in rəutən ye nəkwəkwə yame yakamher-pre kin kimi əmiə.

Pol ramhorpin nəgkiarien kape narmamə yame kamhəni mhamə in pəh nien mə yemehua kape niməhuak apa Korin

¹² Narmamə tiksin kamhavəvəhsi-haktə atuk əriə. Tukmə iriə yerpīrig əfrakis rapita yo, to yakpəh nəgkiar-ausitien mə yo yerpīrig rəmhen kin əriə. Mərig, pəh nien mə iriə yerpīrig əfrakis. Kasəkir əmhen narmamə ye nərigien əmə kapəriə, mə tuksəm mə norien kapəriə rhuvə uə rahəs. Norien e yame kasor, rətəwao.

¹³ Mərig kimawə yakhapəh nisəgkiar-ausitien rapita nehuəyən kapəməwə, mərig yaksəgkiar ausit ye wok yame Kughen rimməərəhu-pə mə kapəməwə, kini wok e, kimiə min apaikin.

¹⁴ Pəh nien mə yakwəərəvəhsi-haktə atuk yo mamni mə yakamehua ye narmamə yame Kughen rīpəh nəərəhu-pəyən ye kwermik. To yakpihapəh nhaurəyən iməmiə ikin, to yakpihapəh nisehuəyən irəmiə. Mərig yimisəkupən ta mhauə iməmiə ikin mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo.

¹⁵ Narmamə tiksin kasəgkiar ausit tuk wok yame yermamə pisin rimmor. Mərig kimawə yaksəgkiar ausit əmə tuk wok yame Kughen rimməərəhu-pə mə kapəməwə. Kimawə yaksəərəhu-pən nərigien kapəməwə mə nhatətəyən kapəmiə tukrhaktə haktə min, ror pən, kapəməwə wok ye kwerkwan irəmiə tukreihuə min,

¹⁶ mə jakharkun nhavəniən ikin minə ipakə tuk iməmiə, mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə, mhavən-vən min, tamə yakhavən ikin kirik yermamə pisin kirik ruavən ta ikin mamor wok, misəgkiar ausit tuk wok kape yermamə pisin kirik.

¹⁷ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tukmə yermamə kirik rəgkiar ausit, pəh tukrəgkiar ausit əmə mə in rirkun Kughen Yermaru.”

(Jer 9:24)

¹⁸ Yakaməgkiar məkneikin meinai kipəh nisaiyən yermamə yame ravəvəhsi-haktə atuk in, mərig kamsiai əmə yermamə yame Kughen Yermaru ravəvəhsi-haktə.

11

Pol mine aposol eikuə minə

¹ Seighaan kin yo pəh yakəgnəgin kəskəh yo tuk wok kafak; tukni pakw mə nəgkiarinen ror məknakin rahas. Mərig kimiə nakwəseighan ta kin yhajoun eikuə minə mə tuksegnəgin atuk əria.

² Yakamarha huvə tuk əmiə, mīpəh neighanien kin yermamə kirik mə tukrivi-ta əmiə tuk yo, mə takhauə narmamə kape Kughen əmə, rəri-pən nərigien kape Kughen. Yo rīmimiə, kini kimiə naksəmhen kin piakəskəh kirik yame rirkun əmə kafan hanə yerman, yame in e Yesu Kristo. Kini yakamarha huvə tuk kafak piakəskəh yame yimneighan kin mə tukrivən məri-pən yerman a.

³ Mərig yakamgin mə naksəmhen kin pian a Iv yame Setan rīmneikuə iran ye nəgkiarinen heikən.* Yakamgin mə yermamə kirik tukrivi-pən nərigien kapəmiə rīvən ikin pisin, kini naksəpəh kapəmiə norkeikeiyen yame ramvən tuk Kristo, yame ratuatuk huvə.

⁴ Yakaməgkiar məkneikin meinai nīpig yermamə kirik ramuə tuk əmiə mamni-ərhav Yesu kirik yame ror pisin ye Yesu yame yakwəni-ərhav ta, uə nīpig kimiə nakhavəh nanmin kirik yame ror pisin ye Nanmin yame nakwənhavəh ta, uə naksərig nəvsaoyen kirik yame ror pisin ye Nəvsaoyen Huvə yame nakwəsərig ta, mərig kimiə nakamhəkwəsag əmə kin.

⁵ Aposol minə a kimiə nakamhani mhamə iriə “aposol huvə minə tiksın,” mərig ye kafak nərigien, yakpəh nəmien mə iriə khahuvə rapita yo.

⁶ Kipəh nhajoun-pakwien yo kin norien kape nivəhsi-ərhavyen nəgkiarinen, mərig yakirkun huvə nīprai Nəvsaoyen Huvə. Yimishajoun əmiə kin nəvsaoyen huvə ye norien minə fam, nīpig ripsaah.

⁷ Rhawor e narmamə a kamhani hah yo ye nikarin kape nivəhyen mane? Nīpig yimini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Kughen tuk əmiə, yimipəh norien mə taksərok yo kin nar kirik. Yo atuk əmə yimivəhsi-əhu yo tuk nivəhsi-haktəyen əmiə.

⁸ Nīpig yimnor wok kitawə-m kimiə, niməhuak minə ikin pisin pisin minə kimisərok yo, rəmhen əmə kin yame yimnawə kin nar kirik tuk əria, mə jakasitu irəmā kin.

⁹ Kini nīpig kitawə kimnamhavən, kini kafak nar kirik rirkək. Yimipəh naiyohyen nasituyen tuk yermamə kirik, meinai piautawə yamə mine kimnhasi-pən Masedonia kimnhavəhsi-pə narimnar yame yimnakwakwə kin. Ror pən, yimipəh naiyohyen əmiə kin nar kirik, mīpəh narkutien kimi əmiə tuk narha-huvəyen tuk yo. Norien minə a yakamor ye nīpig m-fam.

¹⁰ Tukmə ror yakamausit tuk norien kafak, mərig yermamə kirik apa Akaea to rīpəh niniyen mə yakameikuə. Nəgkiarinen yame yakamni raməfrakis rəmhen əmə kin nəgkiarinen yame Yesu Kristo ramni.

¹¹ Mərig rhawor e yimipəh naiyohyen əmiə kin nar kirik? Pəh nien mə yakəmakin əmiə mēpəh naiyohyen kin nasituyen tuk əmiə. Nikam. Kughen rirkun mə yakorkeikei pik əmiə.

¹² Narmamə tiksın kimnasəmīr kimiə miriə misorkeikei mə tukhauə misəmhen kin əmawə, mə tukharkun nisəgnəgin-atukien əria tuk wok kapəria. Mərig kimawə yakhapəh hanə nisaiyohyen kin nasituyen kirik mə iriə tukseinein niniyen mə iriə kisəmhen kin əmawə.

¹³ Narmamə yamə mine kasor məknakin, iriə aposol eikuə minə, kini kaseikuə ye narmamə ye wok kapəria, mamhasigovin əmə wok kape aposol əfrakis minə kape Kristo.

¹⁴ Mərig kitawə to khapəh nisakurien tukun, meinai Setan min, in ramsigovin əmə agelo kape Kughen.†

¹⁵ Kini kitawə to khapəh nisakurien nīpig yorwok minə kape Setan kasor norien yamə mine ratuatuk mə narmamə rikiriə tukrəsik mə iriə yorwok minə kape Kughen. Mərig tuk Nīpig Kwasig, iriə tukhavəh nərokien rəri-pən norien minə kapəria.

Pol raməvsao kin nīpig autən yamə mine kimnhauə ye nīmraghien kafan

¹⁶ Yakamsim atuk min. Mərig takhapəh nhaniyen mhata mə yakamsim atuk meinai yakamarmər. Mərig tukmə rikimiə raməsik məknakin, seighaan kin yo pəh yakor norien minə tiksın kape yarmər, maməgnəgin kəskəh atuk yo.

¹⁷ Nəgkiarinen e kafak pəh nien mə nəgkiarinen kirik yame Yesu Yermaru rīmivəhsi-pə kimi yo mə jakni. Ye nəgkiarinen kafak yakaməgkiar rəmhen kin yətaəwə kirik.

¹⁸ Narmamə khapsaah kasəgkiar ausit tuk norien kape tokrei tanə, ror pən, yo min, jakəgkiar ausit kəskəh.

¹⁹ [Kini yakirkun mə rikimiə ragien tuk nivəhyen kafak nəgkiarinen] meinai kimiə yamə mine nakhamə ta mə nakwənharkun nar rikimiə ragien tuk nivəhyen nəgkiarinen kape narmamə yamə mine kasətaəwə.

11:2: Efes 5:26-27 * 11:3: Em-ru stori kape Iv ye Jen 3. 11:3: Jen 3:4,13 11:4: Gal 1:8-9 11:5: 1 Kor 15:10; 2 Kor 12:11 11:6: 1 Kor 2:1,13 11:7: 1 Kor 9:18 11:9: 2 Kor 12:13; Fil 4:15-16 † 11:14: Gris ramni mə Setan ramsigovin agelo kape nikhakien. Nīpran ramni mə in rameikuə mamni mə in ravəh nəgkiarinen kirik kape Kughen.

²⁰ ?Rhawor e nakseighan kin narmamə apnapig kamhavəhsi-haktə atuk əriə, masərik mitə əmiə, masərip nikatərgimə, maseikuə irəmiə, mamhapik kapəmiə narimnar?

²¹ Mərig norien kafak ripəh nəutənien mə to yakor əutən-pre kimi əmiə məkneikin. ?Mərig kimiə nakhamə ta mə yaknauris meinai yimnapəh nor-əutən-preyen məknakin kimi əmiə uə? Nikam, yakpəh naurisien tukun.

Naha nhagin yame narmamə tuksəgkiar ausit tukun, yo min jakəgkiar ausit tukun, nar apnapig rikimiə tukraməsik mə nəgkiarien e kafak rətəwao.

²² ?Rhawor? ?Iriə kasəgkiar ausit mhamə iriə kharkun nisəgkiarien ye nəgkiarien Hibru uə? Yo min. ?Iriə kasəgkiar ausit mhani mhamə iriə nəmə Isrel uə? Yo min. ?Iriə kasəgkiar ausit mhani mhamə iriə kwənərəus kape Ebrahim uə? Yo min.

²³ ?Iriə kasəgkiar ausit mhamə iriə yorwok minə kape Kristo uə? Yo min, mərig yakapita əriə. !Kəsi! Yakaməgkiar ausit rəmhen kin yame yemətəwao ramausit. Yimnor pik wok rapita əriə, kini kivəhsi-pən yo ye kalabus nipig ripsaah rapita əriə. Kimnərkis-ərkis yo rapita əriə. Nipig ripsaah, ipakə yakmhə.

²⁴ Nipig minə fam iriə fam faef, nəmehuə kape Isrel kimisərkis-ərkis yo m-toti naen ye nipig kirikiana.

²⁵ Kimnərkis-ərkis yo kin kwənərkir m-kisisə. Nipig kirik, kisəsik yo kin kapier apig. Yimavən ye rao m-kisisə, kini rao rəmmim, kini nipig kirik, yimneai ye ikəmmim ye tame tahik kape nipig piəpiə kirik, yenpig-enpig mine yenpig.

²⁶ Nipig m-fam yakaməwhan nihuk tuk norien wok kafak. Kini ipakə yapiwən ehua ramrəh yo yakamhə. Kini yakamarə imei yəkrəh minə, ikin resrə ikin. Mamarə imei nəmə imak ikin, ikin resrə ikin. Mamarə imei nəmə tanə pisin pisin minə, ikin resrə ikin. Mamarə ye taon ehua minə, ikin resrə ikin, mamarə ikin ruhiko ikin, ikin resrə ikin, mamarə apa ye tahik, ikin resrə ikin, mamarə kimawə piautawə eikuə minə, ikin resrə ikin.

²⁷ Yimnor pik wok, kini nipig ripsaah yakpəh napirien yenpig. Nipig tiksın, nikumhə raməs yo; kini yakaməkwakwə; nipig ripsaah, nak nəviginiən ramrirkək. Nipig ripsaah yakamokiei-okiei, kini kafak neipən kape nokieiye rirkək.

²⁸ Mine narimnar tiksın yame yakamətərig pik tukun, in e yakamətərig pik tuk niməhuak minə fam.

²⁹ Tukmə yermamə kirik, kafan nhatəyən ripəh niskaiyen, rikik raməpou. Kini tukmə kamor yermamə kirik ror təvhagə has, rikik rəmhə tukun.

³⁰ Tukmə yakaməgkiar ausit, yakaməgkiar ausit əmə tuk narimnar yame ramhajoun mə kafak nəsaniniən rirkək.

³¹ Kini Kughen e in e rim Yesu Yermaru, yame kaməgnəgin In ye nipig mifam, In rirkun mə yo yakpəh neikuayen.

³² Apa Damaskes, gavman kirik kape King Aretas rimnher-pən kin kafan mobael minə mə tuksarha tuk kwəruə kape taon mə tukasarha kin yo, misəm yo, mhavəh-si pən yo ye kalabus.

³³ Mərig kivaipən yo ye nitip ehua kirik, kiruk-pən nəərəus iran, kivi reiwaiyu ye nıkar kəupə yerkwanu a, kini yimnap ta kin gavman a.

12

Pol raməmrərhav

¹ Jakaməkeikei maməgkiar ausit, nar apnapig mə nəgkiar-ausitien ripəh nasituyen ye nar kirik; mərig jakaməkeikei mamni nəmrərhavyen tiksın mine nəgkiarien vi yamə mine yakaməm Yesu Yermaru ravəhsi-pə kimi yo.

² Yo yermamə kirik* yame yakamhatəyə ye Kristo. Kughen rīvəh-ta yo muavən ye rao ye neai†, newk fotin ruauə ta muavən. Yakeinein mə niprak ruavən uə nanmik əmə. Kughen əmə rirkun.

³ Kini mamni min mə yakeinein mə niprak ruavən uə nanmik əmə, mərig yakirkun mə

⁴ Kughen rīvəh yo muavən apa iman. Kini yo yimnərig nəgkiarien erkwaig tiksın, yame narmamə kape tokrei tanə kiseinein niniyen.

⁵ Yakirkun nəgkiar-ausitien tuk naha nhagin yame Kughen ramor əpu kimi yo, mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar yame yo atuk yakamor. Yakaməgkiar ausit əmə tuk naha nhagin yame ramhajoun mə yo, kafak nəsaniniən rəkəskəh.

11:22: Fil 3:5

11:23: Wok 16:23

11:24: Dut 25:3

11:25: Wok 16:22; 14:19

11:26: Wok 9:23; 14:5

11:33: Wok 9:23-25

*

12:2: Pol ripəh niniyen mə in atuk rimnəm nəmrərhavyen e. Ramni isok, mamni yermamə pisin. Mərig nipig kasəvhuekin piəpiə chapter 12, kitawə kharkun mə in raməgkiar mamni atuk in. † 12:2: Gris ramni, "heaven namba tri" rəmhen kin heven yame yerpirig pik. Nipran ramni mə imei Kughen.

⁶ Mərig tukmə yakmə jakaməgkiar ausit, rīpəh norien mə yo yarmər, meinai nəgkiarien yame jakəgkiar ausit tukun in raməfrakis. Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien məkneikin, tamə narmamə khavəhsi-haktə pik yo rapita ikin tukvəhsi-haktə yo ikin. Yakorkeikei mə narmamə tuk səkir əmhen yo ye nəgkiarien kafak mine norien minə kafak.

Nəsaninien kape Kughen rirkun nīvəh-miraghien ətawə

⁷ Kughen rīpəh norkeikeiyen mə jakausit tuk nəgkiarien vi yamə mine In rīmnor əpu kimi yo, kini nəgkiarien minə a khahuvə misapita. Ror pən, In rīmnher-pə kin nəm həyən ye nīmraghien kafak rəmhen kin nīrhī nīmīrh ramhai yo kape nīpig mīfam. Nəm həyən a in rəmhen kin yəgkiar kirik kape Setan yame ramor nəm həyən ye nīprak, ramor yo yakpəh nausitien.

⁸ Yīmnaəkeikei kimi Yesu Yermaru m-kisisər mə tukrīrəhsi-ta nəm həyən a tuk yo.

⁹ Mərig In ramni-pə tuk yo mīmə, “Nīkam. Kafak nīhuvəyən ehua rirkun nīvəh-miraghien ik; meinai nīpig e in a kafam nəsaninien rīmīrkək, in en swatuk kape nəsaninien kafak raurə iram nakamskai.” Ror pən, rīkik ramagien pik yakaməgkiar ausit mamni mə kafak nəsaninien rīkək; mərig nəsaninien kape Kristo ramarə ye nīmraghien kafak.

¹⁰ Tuk nar a, rīkik ragien nīpig kafak nəsaninien rīrkək, kini rīkik ramagien nīpig kamni hah yo, kini rīkik ramagien tuk nīpig əutən minə, kini rīkik ragien nīpig kamor nahasien kimi yo, kini rīkik ragien nīpig yakamərig nəm həyən. Rīkik ragien tuk narīmnar minə a meinai yakamor nəkwai Kristo. Kini tukmə kafak nəsaninien rīrkək, nīpig a in a, kafak nəsaninien rīmauə.

Pol raməgkiar skai kimi nəmahuak minə əpa Korin

¹¹ Yakaməgkiar ausit tuk kafak norien, raməri-pən norien kape yarmər. Mərig kimiə nīmnhapəh nhavəh-si haktəyən yo aikin ratuatuk mə tukvəh-si haktə yo ikin. Ror pən, jakaməkeikei mamor. Mərig pəh nien mə nəmə mine nakamhani mə iriə “aposol huvə minə tiksīn” kisapita yo, nar apnapig mə yo yermamə apnapig əmə.

¹² Nīpig yīmnamarə kitawə-m kimiə, mamor narīmnar māmripin yame ramhajoun mə yo aposol əfrakis kirik. Yīmnor nīm tətien minə, mine nar ehua yamə mine ramor nakurien kimi narmamə, mine nar apsisip minə ye nīmrimia.

¹³ ?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta mə norien yame yakamor ye nīmahuak minə tiksīn rapita nar yame yīmnor irəmīə uə? Nīkam. Nar kirikianə əmə yakpəh norien irəmīə - in e yakpəh naiyohyən nasituyen kin mane. ?Nakhamə ta mə nar e ratuatuk uə rapəh natuatukien?

¹⁴ Taktəkun ai, nīpig yame ror kisisər kin, najakurə mīvaag-pre kin əmīə. Kini jakpəh naiyoh-preyən kin mane kirik kimi əmīə, meinai pəh nien mə yakorkeikei kapəmīə nautə; mərig yakorkeikei əmə əmīə. Rəmhen kin yame pəh nien mə wok kape kwajikovə minə tuk narha-huvəyən tuk tatə mine mamə, mərig wok kape tatə mine mamə kwārha huva tuk kwajikovə.

¹⁵ Ror pən, tukmə yakorīah fam narīmnar kafak tuk nasituyen irəmīə, rīkik ragien əmə. Kini nar apnapig tukmə yakorīah kafak nīmraghien tuk nasituyen irəmīə, rīkik tukragien. Kafak norkeikeiyen tuk əmīə in rehua, mərig kapəmīə tuk yo rīkəskəh əmə. ! In e rīpəh natuatukien!

¹⁶ Pəh khani mhamə yīmīpəh naiyoh-preyən kin mane kirik kimi əmīə. Mərig kimiə tiksīn nakamhani mhamə yaknor nar iko mīvəh kapəmīə tiksīn narīmnar.

¹⁷ ?Rhawor? ?Nakhamə ta mə yīmnhher-pre kin narmamə tiksīn kafak mə tuksor nar iko tuk nīvəhyən kapəmīə narīmnar uə? Nīkam.

¹⁸ Yīmnaəkeikei kimi Taetas mə tukrurə tuk əmīə, mher-pre kin piautawə kirik iriū min. ? Mərig Taetas rīmnor nar iko mīvəh kapəmīə narīmnar uə? Nīkam. Nakharkun mə kapəmrū nətərigien kirikianə əmə, kini yakawor norien kirikianə əmə.

¹⁹ Pəh nien mə yakamni nəgkiarien minə e tuk nətapigien kin nəgkiarien kape narmamə yamə mine kamhani hah əmawə. Mərig ye nīmri Kughen, yakamni əmə nəgkiarien yame Kristo rorkeikei. Kini yo minə tiksīn, norien m-fam yame yakasor, yakasor mə kimiə takhaskai.

²⁰ Yakamher-pre kin nəkwəkwə e meinai yakpəh norkeikeiyen mə tamə yakurə məm əmīə mə nakasor narīmnar yame rīpəh nəmhenien, kini jakaməkeikei məgkiar skai-pre tuk əmīə mōr rīkimīə rəpəu tukun. Kini kimiə takhapəh nīsorkeikeiyen. Yakpəh norkeikeiyen mə jakəm nakasotgoh kimi əmīə minə, masetet əmīə minə, niēmhaa ramhai əmīə, mamhani nīkar narmamə, misausit, masor apnapig nar.

²¹ Yakpəh norkeikeiyen mə nipig jakurə, kafak Kughen tukror yauris yo, rikik rəmhə, yakasək, meina kimia tiksın nakwəsor təvhagə has, masor apnapig nar, mamhakir apis-apis əmiə minə, mhapəh hanə nisararien ye nətərigien kapəmiə.

13

Pol ramor kwirig kimi əria

¹ In e nipig yame ror kisısər kin yame jakurə məm əmiə. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tukmə yermamə kiraru uə kisısər kirkini nəgkiarien kirikiana, pəh narmamə tukharkun mə nəgkiarien kapərisir raməfrakis.” (Dut 19:15)*

² Nipig yimnaurə tuk əmiə, ye nipig yame ror kiraru kin, yimini-ərhav pre ta nəgkiarien kape nisigien narmamə yamə mine kasor təvhagə has mine əmiə m-fam, mə taksəpəh təvhagə hah. Kini yakaməmir isok mamni-pre min. Nipig jakurə min, jakvəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nisəpəhyen norien has minə.

³ Kimiə nakhamə təksəkir əmhen mə nəgkiarien kafak in nəgkiarien kape Kristo uə nikam. Kini yo jakəgkiar rəmhen kin aposol kirk kafan. Norien kafan rıpəh nımarien tuk əmiə, mərig norien kafan riskai tuk əmiə.

⁴ Nəfrakisien, nipig kimiruk haktə In ye nai kamarkwao kin, kafan nəsaninien rirkək. Mərig taktakun ai In ramragh ye nəsaninien kape Kughen. Kini kimawə min yamə mine yakasofugin-pən iran, nəsaninien kapəməwə rirkək. Mərig kimawə yaksor wok kitawə-m kimia ye nəsaninien kape Kughen.

⁵ Kimiə atuk, təksəkir nımraghien kapəmiə mə nhatətəyen kapəmiə in raməfrakis uə nikam. Kimiə atuk, təksəm huvə kapəmiə norien. ?Nakharkun uə nikam mə Yesu Kristo ramarə ye nımraghien kapəmiə? !Mərig tukmə kapəmiə nımraghien rıpəh nəri-pənen norien kape nhatətəyen, ramhajoun mə Kristo rirkək ye nımraghien kapəmiə!

⁶ Kini yakirkun mə kimia takpisəm mə kimawə narmamə əfrakis minə kape Kughen.

⁷ Kini taktakun ai, yaksəhuak tuk əmiə mə takhapəh nisorien nar has minə. Mərig rıpəh norien mə yakasəhuak məknakin mə tukramhajoun mə kapəməwə wok in rhuvə matuatuk. Mərig yakasəhuak məknakin meina yaksorkeikei mə taksor norien yame ratuatuk, nar apnapig mə narmamə kamhani mə wok kapəməwə rıpəh nəmhenien.

⁸ Tukmə nakhapəh nisorien təvhagə hah, to yakhapəh nisəgkiar-skai-preyen kimi əmiə, meina yakseinein nisorien nar kirk yame ramətapig kin nəgkiarien əfrakis kape Kughen, mərig yakharkun nisor-əməyen nar yame ravəhsi-haktə nəgkiarien əfrakis kape Kughen.

⁹ Kini tukmə nakasor əmə narimnar yame ratuatuk, kini nar kirk rirkək yame jaksəgkiar-skai-pre tukun kimi əmiə, kini rikimawə tukramagien əmə. Kini yakasəhuak tuk əmiə mə norien kapəmiə tukratuatuk huva.

¹⁰ Ror pən, yakamarə isok pakw tuk əmiə, mərig yakamher-pre kin nəgkiarien minə e mivəhsi-haktə nərigien kapəmiə, mərig yakpəh norkeikeiyen mə nipig jakurə jakaməkeikei maməgkiar-skai-pre kimi əmiə. Neihuəyen yame Kughen rımivəh-si pə kimi yo, kape nivəh-sihaktəyen əmiə; pəh nien mə kape nivəhsi-əhuyen əmiə.

Pol rimnor infamien ye nəkwəkwə kafan

¹¹ Pia minə mine nowinik minə. Nəgkiarien kafak ror infamien ikin e. Sarkut tuk norien yamə mine kisatuatuk. Sətərig kin nəgkiarien kafak. Kapəmiə nətərigien tukror əmə kirikiana. Sarə ye nəmərinuyen. Kini Kughen e yame rorkeikei pik narmamə, mivəhsi-pre nəmərinuyen, In tukraməmir yerkimia.

¹² Sokrən huvə irəmiə minə† rəmhen kin yame kimia kirikiana ye Yesu Kristo.

¹³ Narmamə m-fam kape Kughen kamhani rhuvə pre tuk əmiə.

¹⁴ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nivhuəyen kimi əmiə m-fam. Kini pəh Kughen tukrivəh-si pre kafan norkeikeiyen kimi əmiə m-fam. Kini pəh Nanmin kape Kughen tukror rikimiə fam tukror kirikiana.

12:21: 2 Kor 13:2 * **13:1:** Nəgkiarien e raməmir ye Dut 19:15. Nipran e ramni mə nəkwəkwə kiraru uə kisısər yamə mine Pol rımırai ramvən kimi nıməhuak apa Korin, kapəria nəgkiarien kirikiana əmə, ror pən, kasəfrakis. **13:1:** Mat 18:16; 1 Tim 5:19 **13:4:** Fil 2:7-8 **13:5:** 1 Kor 11:28 **13:10:** 2 Kor 10:8 † **13:12:** “Nipig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nımətəien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əria minə.

Galesia Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Galesia Nəgkiarlen kwakwə kape nəkwəkwə e Galesia

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə apa yerkwənu minə apa Galesia. Pol rimirikakun niməhuak a ye nirikakunien nəriwəkien kafan.

?Nimraghien rhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Nəməhuak minə kimisarə ye nipig əutən ye nipig Pol rimirai. Nəmə Gris khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. Kini nəmə Isrel min khapsaah kimnhani nəfrakisien iran. Mərig nəmə Isrel tiksın kimnhani mə nəmə Gris yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu tukasəkeikei misəri-pən loa minə kape Moses, rəmhen kin yame tukaməkeikei kivəh nao kimi əria. Nəmə Isrel, rikiria ramuh mətə mə nəmə Gris kamhani pawk nəfrakisien ye Yesu, mərig kipəh hanə nivəhyen nao kimi əria, to khapəh nisatuatukien ye nimri Kughen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nəmə Isrel kimishajoun mə nəmə Gris min tukasəkeikei misəri-pən loa kape Moses pəh Kughen tukrivəh miragh əria iran. Mərig Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-əhu nhajounien kapəriə. Pol rorkeikei mə nəməhuak minə tukharkun mə nhatəyən in swatuk yame Kughen ramor mə narmamə kisatuatuk ye nimrin, kini In ravəh miragh əria yerkin agien. Mərig nivəhyen nao kimi narmamə, uə nəripənien loa, pəh nien mə swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran. Ye nipig a, nəməhuə minə kape niməhuak kimisəkwəta apa Jerusalem masəgkiar kin nətərigien e, mhamə rhuvə əmə mə nəməhuak minə Gris tukhapəh nisəri-pənien loa kape Moses. Əvhuekin nəvsaoyen kin ye Wok Minə 15:1-35.

Pol ramokrən huvə irəia

¹⁻² Piak mine nowinik yamə mine naksəhuak yerkwənu pisin pisin minə apa provins Galesia. Yo Pol, yo aposol kirik kape Kughen, yakamrai nəkwəkwə e mamher-pre kin kimi əmia. Yo mine piautawə minə tiksın yamə mine kasəhuak eikin e yaksorkeikei mə jakhani rhuvə pre tuk əmia. Yo e yermamə yame Yesu Kristo mine Tata Kughen kimirəvəhsi-haktə yo mə yo aposol kapəriu. Kughen e in e yame rimivəh miragh Yesu ye niməhyen kafan. Pəh nien mə yermamə apnapig əmə kirik yame rimivəhsi-haktə yo, mərig Kughen.

³ Pəh Kughen e Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə iriū tukwautə-pre kin nihuvəyən kapəriu kimi əmia kini mwərəhu-pre nəmərinuyen raməmir tuk əmia.

⁴⁻⁵ Yesu Kristo rinneighan atuk kin nimraghien kafan mə tukrimhə tuk norien has kapətawə, kini mivəhsi-ta ətawə ye norien has minə mine nətərigien has minə kape tokrei tanə. In rimamhə meinai Tata Kughen rimnorkeikei mə tukror məkneikin. Ror pən, rhuvə mə kitawə tuksəgnəgin Kughen kapətawə mamhavən, mhapəh nisorien infamien. Amen.

Nəvsaoyen Huvə, kirikianə əmə

⁶ Yakakur pik tuk əmia meinai Kughen ripiokrən pə pə əmə kin əmia kwuse, mivəhsi-pre apnapig əmə nihuvəyən kape Yesu kimi əmia, mərig taktakun ai nimisəpəh Kughen, misap, mħakwasig kin nəgkiarlen eikuə

⁷ yamə mine pəh nien mə Nəvsaoyen Huvə kape Kughen. Narmamə tiksın kamhaukreikin Nəvsaoyen Huvə kape Kughen mamhani nar pisin, mħani mħamə in e nəvsaoyen huvə, mamhavi karin nətərigien kapəmiə tukun, masor əmia naksətəwao.

⁸ Mərig nar apnapig tukmə kimawə, uə agelo kirik kape rao ye neai ramni-ərhav nəgkiarlen pisin kirik min, yame ripəh nəmhenien kin yame yimini-ərhav-pre ta tuk əmia kupan, pəh Kughen tukrivəh-sipən in ye nap ehua.

⁹ Yakwənhani-pre ta, mərig yakmə jaksim atuk min mamni mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nəgkiarlen pisin yame ripəh nəmhenien kin Nəvsaoyen Huvə yame nakwənharkun ta, pəh Kughen tukrivəh-si pən in ye nap ehua.

¹⁰ Kafak nəgkiarlen e in riskai, kini nar apnapig əmə tukmə narmamə tiksın rikiria ripəh nagienien tuk yo, meinai yakorkeikei əmə mə Kughen rikin tukragien tuk nəgkiarlen kafak. Tukmə yakaməgkiar əmə mə narmamə tiksın rikiria tukragien tuk yo, to ripəh norien mə yo yorwək əfrakis kirik kape Kristo.

Kughen rimnokrən kin Pol

¹¹ Piak minə mine nowinik minə, yakorkeikei mə jakni-pre atuutuk kimi əmiə mə Nəvsaoyen Huvə yame yakavəhsi-ərhav nipig mifam pəh nien mə nar kirik yame ramsi-pən ye nətərigien kape narmamə əmə.

¹² Kini Nəvsaoyen Huvə e, pəh nien mə yermamə kirik rimivəhsi-pə kimi yo, mamhajoun yo kin, mərig Yesu Kristo əmə In rimnor əpu kin kimi yo.

¹³ Kimiə nakwənharkun ta norien yamə mine yimnor kupan ye nipig yimikwasig kin nhatəyən kape nəmə Isrel mimə jakhopni fam narmamə kape Yesu, moriah fam niməhuak minə, kini mor narpinien əusik-əusik kimi əriə.

¹⁴ Ye nipig a yo yimnamərer tim tim tuk nuknei norien kape nəmə Isrel, yame kafak kaha minə kimishajoun yo kin kupan. Yakirkun min rapita min yo minə tiksın yame yimisarha kwis kwis.

¹⁵ Yimnoriah pawk kafan narmamə minə, mərig Kughen rikin rehuə tuk yo. Kupan, nipig yimnaməmir hanə ye tip nisinik, Kughen ruirpen ta yo. Kini rimauə ye nipig atuutuk kafan, kini In rimnokran kin yo mə jakuə kafan atuutuk yermamə.

¹⁶ Kini məhita ye nirkunien kafak məhajoun yo kin Tini Yesu, mə jakirkun huvə In, kini mivən mipiəvsao-ərhav kin Nəvsaoyen Huvə kafan kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Ye nipig a, yimipəh nivənien məm yermamə kirik mə tukrhajoun yo kin Nəvsaoyen Huvə e.

¹⁷ Kini yimipəh nivənien apa Jerusalem mə jakəm narmamə yamə mine kimivəhsi-haktə əriə kupan mə iriə aposol minə. Yimipəh nivənien mə iriə tukshajoun yo kin Nəvsaoyen Huvə kape Yesu. Ye nipig a, yo yimnəsok pihui mivən ikin kirik kamni kimə Arebia, kini mamara, mīrerig-pə min mivən apa yerkwau a Damaskes.

¹⁸ Mamvən, mamvən meriaji newk kisısar kimirhuə mīrhivən ta, kini yo yimnarə mīrerig-pən min Jerusalem mə jakəm Pita*. Kini yimipəh narəyən aikin ror tu. Yimiwarə mīrəvəh əmə nipig fiftin.

¹⁹ Kini ye nipig a, yimnam əmə Jemes, naorahi Yesu Yermaru, mərig yimipəh nəmien aposol min kirik.

²⁰ Yakavəh kwəsu ye Kughen mə nəgkiarien yame yakamni in nəfrakisien.

²¹⁻²² Yimipəh narəyən rapomh pik apa faktə Jerusalem. Kini kwasig ikin, yimivən apa tanə Siria mine Silisia. Kini ye nipig a, narmamə yamə mine kasəhuak kimi Kristo yerkwau pisin pisin minə apa provins a Judia, kimnhapəh nisəmien yo, miseinein nimrik.

²³ Mərig kimnasərig əmə nəvsaoyen kirik mə, "Yermamə kirik e rimauə, in kapətawə tikmir. In rimoh ətawə tuk nəhuakien, mamoriah nimraghien kapətawə, kini mamarkut mə tukroriah min kapətawə nhatəyən. Mərig taktakun ai, in min ramni-ərhav nhatəyən e."

²⁴ Kimisərig mhani vi vi Kughen tuk narimnar yamə mine In rimnor ye kafak nimraghien.

2

Aposol minə tiksın kimisəm Pol khamə Pol in aposol kirik

¹⁻² Ramvən mamvən meriaji newk fotin kwənhauə mīnhavən ta, kini Kughen rimini-pə tuk yo mə jakaməkeikei mīrerig faktə min apa Jerusalem. Kini kimru Banabas, yimivəvən mīrakir Taetas kimasir min mīrhuvən Jerusalem. Yimisofugin kimawə nəmehuə minə kape niməhuak. Nipig yimisofugin tuk nəkwəyən a, yimnamni-pən huvə nəgkiarien yamə mine yakamni-ərhav-pən tuk nəmə Gris. Yimnamni-pən huvə narimnar fam yame yakamni-ərhav, tamə yakni-ərhav nar kirik yame rikiriə rəsik mə ripəh natuatukien, mhani hah wok kafak tukun, misor əmə nar apnapig iran, kwənkwan rikək.

³ Kini ye nipig a, rikik rimnəsik pik mə tukshek yo mə jakaməkeikei mini-pən tuk nəmə Gris mə tukaməkeikei kīvəh nao kimi əriə. Mərig kimnhapəh nhaniyən. Kini yo kirik e Taetas, in yemə Gris, kipəh nivəh-pakwien nao kimin, mərig iriə kimnhapəh nhaniyən mə tukaməkeikei kīvəh nao kimin.

⁴ Nəgkiarien ye nikarin kape nivəhyen nao kimi narmamə ramsi-pən ye narmamə tiksın yamə mine kaseikuə əmə mə iriə piəutawə minə. Kini iriə kasəm huvə əmawə mə tuksəm-ru mə jaksəri-pən loa a uə nikam. Mərig kimawə yimisap ta kin loa məhavən tuk Yesu Kristo, kini misor kirikianə kimawə min. Kini kimawə pəh nien mə slef kape loa. Mərig narmamə minə a, rikiriə ripəh nagienien tuk kapəmawə nəgkiarien minə, kini misorkeikei mə tuksəko-pən əmawə fam ye loa mine kastom kape nhatəyən kape nəmə Isrel. [Mamhani mə tukaməkeikei kīvəh nao kimi nəmə Gris rəmhen kin Taetas.]

1:11: Mat 16:17
apostol a "Sefas."

1:13: Wok 8:3
1:18: Wok 9:26-27

1:14: Wok 22:3
1:21-22: Wok 9:30

1:15: Aes 49:1; Gal 2:7
2:1-2: Wok 15:2

* **1:18:** Gris ramni mə nhag
2:4: Gal 1:7; 5:1,13

⁵ Mərig yimnhani-əhu əriə mhapəh nisorien mə kapəriə nəgkiarien tukrhaktə mapita kapəməwə. Kini kimawə yimnharaptərəkən tim tim Nəvsaoyen Huvə e raməfrakis, mə kimia min takharkun huvə.

⁶ Kini narmamə tiksin aikin kamni kimə iriə nəməhuə kape niməhuak. (Mərig ye nəmien kafak, yermamə yame ravəh nhag ehua, mine yame ripəh nivəhyen nhag ehua, iriü kwəm nəmhen əmə. Kini ye nimri Kughen, In ripəh nəvheikiniən nhag minə a.) Kini narmamə minə a kimnhapəh nishajounien yo kin nəgkiarien vi kirik mə jakvən mini-ərhav.

⁷ Nikam. Kimnhapəh nisorien. Mərig iriə kimisəm mə Kughen, In rimirpen yo mə jakvən mini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi nəmə Gris rəmhen kin yame rimirpen Pita mə tukrini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi nəmə Isrel.*

⁸ Kitawə kwənharkun mə Kughen rimnher-pən məknəkən yo meinai kimisəm mə nəsaniniən kape Kughen rimauə irak ye wok yakamor rəmhen kin aposol kape Yesu yame yakamni-ərhav nəgkiarien kimi nəmə kantri pisin pisin minə, rəmhen kin yame nəsaniniən kafan ramuə ye Pita ye wok yame in ramor rəmhen kin aposol kape Yesu yame ramni-ərhav nəgkiarien kimi nəmə Isrel.

⁹ Kini Jemes mine Pita mine Jon kamni ərisir kimə nuknei niməhuak misir. Nipig kimirhəm mirhirkun mə ye nihuvəyən kape Kughen, In rimivəhsi-pə wok e ye kwermik, kini kimirhuə mirhini-pə tuk əmru Banabas mə jakhavəh kwermimawə minə tuk wok, mamhani mə tuksəwhai wok minə. Kimru yakrəni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi nəmə Gris, kini irisir karhivən mirhini-ərhav kimi nəmə Isrel†.

¹⁰ Mərig kimisaiyoh əmə mə tukmə yakravən, mərig rikimru tukraməkeikei məməsik yavən has minə kwuse Jerusalem mə jakwasitu irəriə. Kini rikik rimnagian əmə tuk wok a.

Pol rimnhek Pita

¹¹⁻¹⁴ Kini kwasig ikin, yimirerig-pən apa yerkwənu kirik e Antiok. Nipig yimnamərə apaikin, kini Pita rikwasig min muə. Kini məməvigin iriə in minə tiksin yamə mine kasəhuak. Mərig iriə pəh nien mə nəmə Isrel.‡ Kini nipig narmamə kape Jemes, yamə mine kimnhasi-pən Jerusalem khatərhav-pə, iriə kimishek Pita, mhamə, “Ah. Narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, tukaməkeikei kəsik-pən əriə, tamə Kughen ripəh nasituyen irəriə.” Kini nəgkiarien e kimnhani rimnoriah Pita, mor rauris, kini migin kin nivəniən məvigin iriə nəmə pəh nien mə nəmə Isrel. Pita rigin kin əriə məknəkən, mivi nəməhuak minə tiksin apa Antiok, yamə mine iriə nəməhuak minə e ye kwənərəus kape nəmə Isrel, iriə min kimnhauə tuk Pita masor norien kape yermamə yame kafan nəgkiarien ror kiraru, kini mħagin kin nəməhuak yamə mine kipəh nivəhyen nao kimi əriə. Mhavi-pə min Banabas, kini ramgin min kin əriə. Mərig ye nipig yimnamə mə iriə khapəh nisəri-pən-atuatukien swatuk yame Nəvsaoyen Huvə ramni, yimnərip Pita ye nimri mirh, mamni-pən əusik-əusik mīmə, “Nar apnapig ik yemə Isrel, mərig nakpəh nəri-pəniən natuakəmien kapərao. ?Kini rhawor e nakaməkeikei kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel mə tuksəri-pən natuakəmien kapərao?

¹⁵ “Nəfrakisien mə kirao kimirasi-pən atuutuk ye kwənərəus kape nəmə Isrel. Pəh nien mə kirao yemə Gris mir yame nəmə Isrel rikiriə raməsik mə iriə m-fam yakapir loa minə.

¹⁶ Mərig taktakun ai kirao krarkun mə pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə yamə mine kisəri-pən loa kape nəmə Isrel kisatuutuk ye nimrin tukun. Nikam. Yermamə yame ramhatətə əfrakis ye Yesu Kristo, in əmə en ratuutuk ye nimri Kughen. Nətarigien e in e ror ətawə tukasəkeikei mishatətə əmə ye Yesu Kristo mə tuksatuutuk ye nimri Kughen. Pəh nien mə Kughen raməm əmhen ətawə mə kisatuutuk meinai kasəri-pən loa, mərig raməvheikin əmə ətawə meinai kashatətə ye Yesu Kristo. Pəh nien mə nəri-pəniən loa in swatuk kape yermamə mə in tukratuutuk ye nimri Kughen.

¹⁷ “Kitawə e kasətigə ye Yesu Kristo mə tukhauə misatuutuk ye nimri Kughen. Mərig nəmə Isrel tiksin, rikiriə raməsik mə kitawə nəmə hah minə mərig in ai kitawə khapəh nisətigəyən ye loa. ?Ror məkneikin mə Yesu Kristo rimivi-pən ətawə mə tuksakapir loa uə? Nikam. Ripəh norien məkneikin.

¹⁸ Mərig, tukmə yakarar mamrerig-pən tuk loa məmətigə iran, ramhajoun-pən mə yakpəh natuutukien ye nimri Kughen.

¹⁹⁻²⁰ Ror məkneikin meinai nipig yakamarkut pik tuk nəri-pəniən loa, kini yakaməm mə norien e ripəh nəmhenien mə tukror yo yakatuutuk ye nimri Kughen. Ror məkneikin,

* **2:7:** Ye nəgkiarien Gris ripəh ninien “Nəmə Isrel” uə “nəmə Gris” mərig ramni “narmamə kivəh nao kimi əriə” mine “narmamə yame kipəh nivəhyen nao kimi əriə.” **2:7:** Wok 22:21 † **2:9:** Gris ramni mə iriə tukhavan misəm “Nəmə kivəh nao kimi əriə.” **2:10:** Wok 11:29-30 ‡ **2:11-14:** In ikin e, Pita rimnasik loa kape Moses, yame ramni mə nəmə Isrel tukhapəh nisəvigin-kwisien nəmə Gris. **2:11-14:** Wok 11:3 **2:16:** Wok 15:10-11; Rom 3:20-28; Gal 3:11

yimnapəh nəri-pəniən loa tuk nuəyen yemə atuutuk. Rəmhen kin yame yimamhə, kini taktakun ai loa ripəh narmaruyen ye nimraghien vi kafak. Yimnor məknakin mə jakamor əmə nəterigien kape Kughen. Rəmhen kin yame kimisəsik-pən əmru Kristo ye nai kamark-wao kin. Nimraghien akwas kafak rimamhə. Mərig yimnarha-pə min kimru Kristo. Kini taktakun ai, pəh nien mə yo yakamragh, mərig Kristo ramragh yerikik. Kini ye nimraghien fam kafak, yakamhatətə əmə ye Ji Kughen, yame ramorkeikei pik yo, kini muə mimhə mivəh miragh yo.

²¹ Nihuvəyen e, Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə, in rehuə pik. Kini to yakpəh noriahien norkeikeiyen e yame Kughen ramautə-pə apnapig əmə kin. Mərig yakaməm mə kimia tiksın, nakasəri-pən loa mə tukror əmia naksatuatuk ye nimri Kughen. Mərig ripimə nəri-pəniən loa ripior narmamə kisatuatuk ye nimri Kughen, to nimhəyen kape Kristo ripior nar apnapig əmə kin.

3

Nəmə Galesia kwəsəpəh swatuk

¹ Nəmə Galesia, kimia nakseno-eno pik. ?Pa rimnəko-pən məknenkin əmia nakhavən ye swatuk iko iko? Yimnhani huvə-pre pawk tuk əmia mə Yesu rimivəh narpiniən tuk əmia ye nai kamarkwao kin, ?mərig rhawor? ?Tukmə ror yermamə kirik rimivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əmia kini mivi-ta əmia mor əmia nakseno-eno uə?

² Hani-ru tuk yo mhamə, ?Kughen rimivəh-si-pre Nanmin Kafan kimi əmia meinai kimia nakasəri-pən loa, uə nikam? Nikam. In rimivəh-si-pre Nanmin kafan kimi əmia meinai kimia nakashatətə ye Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo.

³ ?Mərig rhawor nakaseno-eno pik məknenkin? Apa kupan ikin, kimia nimisətigə əmə ye Nanmin kape Kughen, mərig taktakun ai nakwəsəpəh misətigə əmə ye nəsaniniən kapəmia.

⁴ Nimisərig nəmhəyen rehuə meinai nakshatətə ye Nəvsaoyen Huvə. ?Mərig nimisərig apnapig əmə nəmhəyen e uə? Nikam. Pəh nien mə kape nar apnapig əmə.

⁵ Mərig pəh nien mə Nanmin kape Kughen ramor nimtətiən tiksın kimi əmia meinai naksəri-pən loa. Mərig ramor nimtətiən tiksın kimi əmia meinai nimisərig Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo kini mishatətə iran.

Nəri-pəniən loa mine nhatəyən ye Yesu

⁶ Yermamə kirik, Ebrahim, yame Nəkwəkwə kape Kughen rimnəvsao-ərhav ta kin rimini məkneikin mimə, “Ebrahim in rimnhatətə timtim ye Kughen, Kughen rimini mə in ratuutuk ye nimrin.” (Gen 15:6) Ye swatuk kirikianə əmə,

⁷ narmamə yamə mine kishatətə ye Kughen, In raməm əmhen əriə mə kisəmhen kin kwənərus atuutuk kape Ebrahim.

⁸ Nəkwəkwə kape Kughen ruini ta kupan mə Kughen tukrivəh narmamə yamə minə pəh nien mə kwənərus kape Isrel, yamə mine kishatətə iran, khauə tukun, mor əriə kisatuatuk ye nimrin. Kupan, Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ərhav nəgkiariən huvə kirik kin Ebrahim mimə,

“Yo jakor kwənərus kafam mə iriə tuksor swatuk yame jakvəhsi-pən nihuvəyen kimi tanimtanə iran.” (Jen 12:3)

⁹ Ror pən Kughen rimnautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi Ebrahim, meinai in rimnhatətə tim tim iran. Ye swatuk kirikianə əmə min, Kughen rirkun nautə-pəniən kin nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kishatətə əfrakis iran.

¹⁰ Mərig narmamə minə a, yamə mine rikiriə raməsik mə iriə tukhavəh nimraghien mərig in ai kasəri-pən fam naha nhagin yame loa ramni, narmamə minə a, iriə kwəsarə ta ye nahasien. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə yamə mine khapəh nisor-atuutukien narimnar minə fam yamə mine kimirai-pən ye Nəkwəkwə kape Loa mamharpin, iriə tukhavəh narpiniən kirik.” (Dut 27:26)

¹¹ Kini ror məkneikin, ratuutuk əmə tuk ətawə mə yermamə kirik rikək yame rimnəri-pən loa kape Kughen muə mə in yemə atuutuk ye nimri Kughen. Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni məkneikin mə,

“Narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimri Kughen, tukhashatətə iran mamharpin.” (Hab 2:4)

¹² Mərig nəgkiariən e raməgkiar kin nhatəyən kapətawə ye Kughen. Nəri-pəniən loa in ripəh nəmhenien kin yame nakamhatətə ye Kughen meinai nəri-pəniən loa in rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Yermamə yame ramni mə nəri-pəniən loa in swatuk kape nivəhyen nimraghien rerin, yermamə e tukraməkeikei mor fam əgkap narimnar yame loa ramni.” (Lev 18:5)

¹³ Narmamə m-fam əgkap khapəh nisəri-pənien naha nhagin yame loa ramni. Ror məkneikin, loa in ramərahū-pə narpinien kimi ətawə, kini kitawə fam kasarə ye nahasien. Mərig Yesu Kristo rimamhə ye nai kamarkwao kin, kini mivi-ta ətawə ye nahasien a. Yesu In rimivəh narpinien tuk təvhagə has kapətawə rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mima,

“Tukmə kəsik-pən yermamə kirik ye nai kamarkwao-kin, ramhajoun-pən mə kimnor narpinien kimin.” (Dut 21:23)

¹⁴ Yesu Kristo rimamhə məkneikin mə narmamə minə fam tukasarə ye niहुवəyən yame Kughen rimivəhsi-pən kupan kimi Ebrahim mima tukrivəhsi-pən kimi kwənəəus kafan. Kini nar a ror məkneikin mə in e taktakun mine kitawə narmamə yamə mine kishatə ye Yesu, kitawə kharkun nhavəhyen Nanmin kape Kughen yame Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi narmamə.

Kughen rimnəkupan mini promes kafan, mərig loa rimikwasig mipəh nəspirien ətawə

¹⁵⁻¹⁶ Piak minə mine nowinik minə. Ye nimraghien kapətawə, kitawə kharkun norien kape niniyen promes minə. Tukmə yermamə rimə tukrini promes kirik, to kipəh nivəhsi-tayen, to kipəh nəsik-əpnisien. Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimirpen pən kafan nərigien kimi Ebrahim ye nikarin kape kafan kwənəəus. Kini ye nəgkiarien a, ripəh nien mə rimirpen pən kwənəəus minə fam kape Ebrahim, mərig rimirpen pən əmə yermamə kirikianə əmə yame tukrishi-pən ye kafan kwənəəus. Yermamə e in e Yesu Kristo.

¹⁷ Kini kafak nəgkiarien, nipran ror məkneikin mə apa kupan, Kughen rimini-ta mə tukharaptəəkən nəgkiarien kapəriu Ebrahim, kini ai newk fo hundred toti ruauə muavən ta, kini loa ripiuə. Mərig pəh nien mə loa a in ravəhsi-ta nəgkiarien yame In rimini-pən tuk Ebrahim. Loa a to ripəh noriahyen promes kupan kape Kughen.

¹⁸ Yakaməgkiar məkneikin meinai ripi mə nəri-pənien loa in swatuk kapətawə mə tukasarə ye niहुवəyən kape Kughen, ripihajoun mə promes yame Kughen rimini kupan in nar ənapig. Mərig ripəh norien məknakin: Promes yame Kughen rimini-pən tuk Ebrahim in swatuk yame in tukramarə iran ye niहुवəyən kafan.

Loa, kafan aikin norien

¹⁹ Yermamə kirik tukripiayoh mima, “?Tukmə ror məkneikin, rimnhawor e Kughen rimnərahū-pə loa?” Promes yame Kughen rimini-pən tuk Ebrahim in rimnəkupan marə, mərig loa in rimikwasig. Rimauə mə tukrahajoun ətawə mə kitawə yor təvhagə hah minə. Mərig Kughen rimnərahū loa a mə tukramarə mamvən meriaji yermamə a ye kwənəəus kape Ebrahim tukrarha-pə tuk ətawə. Kitawə kwənharkun mə loa a, kafan wok rhuvə, mərig rikimə tukraməkeiki maməsik mə loa a, Kughen rimnəkupan mivəhsi-pən kimi agelo minə. Kwasig ikin kipihavəhsi-pən kimi kwən a Moses. Moses, in swatuk kape nivəhsi-pəyən loa kimi ətawə. Mərig nipig Kughen rimini promes tuk Ebrahim, ripəh norien məkneikin.

²⁰ Kughen In rimipəh nirpenien yermamə kirik mə tukrəgkiar kimi Ebrahim. Mərig In atuutuk əmə rimnəgkiar-pən atuutuk ye nimri Ebrahim mamirpen-pən promes kafan kimin.

²¹ Kini pəh nien mə loa e rimauə mə tukrivəh-si ta promes kape Kughen. Nikam. To loa ripirkun nivəhsi-pəyən nimraghien vi kimi ətawə, kitawə kipiharkun nhauəyən misatuutuk ye nimri Kughen. Mərig ripəh norien məkneikin.

²² Loa kirik ror məkneikin rikək, meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə norien has rimnərkis fam ətawə. Kini kitawə m-fam kasəkapir loa minə. Ror məkneikin mə swatuk kirikianə əmə mə kitawə tukhavəh niहुवəyən kape Kughen yame rimirpen-pə ta kin kimi ətawə. Kini swatuk e, mə tukshatə ye Yesu Kristo.

Nipig e taktakun, nipig kape nhatəyən ye Yesu Kristo

²³ Kupan, loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses, in rimiraptəəkən tim tim ətawə, rəmhen əmə kin yame kitawə kimnisarə ye kalabus, miseriaji-pə nipig e taktakun mine, Kughen rimnəhitə ye nimritawə kasəm swatuk kape nhatəyən.

²⁴ Ror pən loa e in rəmhen əmə kin yemehuə kirik yame ramarmaru irətawə, mamuə meriaji-pən nipig Kristo rimauə. Mə ye nipig a, kitawə kwənhauə misatuutuk ye nimri Kughen, meinai kimishatə iran.

²⁵ Mərig taktakun ai, loa tukripəh narmaru-minien irətawə, meinai kwəshatə ta ye Yesu Kristo.

Kimə fam kirikianə meinai naksofugin-pən ye Yesu

²⁶ Meinai kimə nimishatə ye Yesu Kristo, kimə fam ji Kughen minə.

²⁷ Kınor ta baptaes irəmiə khapsaah, mə kimiə nakwənhauə masor kırıkianə kimiə min. Ror məkneikin, kimiə nımnhavəh norien huvə minə kape Yesu rəmhen əmə kin yame nımisarkoah kin neipən vi kırık.

²⁸ Kini kimiə m-fam əgkap nımisofugin-pən ye Yesu Kristo, kini kimiə mfam naksəm nəmhen. Rhuvə mə kitawə tukhapəh nısəwhai-minien narmamə, nar apnapig tukmə iriə nəmə Isrel, uə nəmə kantri pisin pisin minə, uə slef, uə pəh nien mə slef, uə yerman, uə piraovin.

²⁹ Kimiə fam narmamə kape Kristo. Ror məkneikin mə kimiə kwənərəus minə əfrakis kape Ebrahim. Kini ye swatuk kırıkianə əmə min, nıhuvəyen yame Kughen rımırpen-pən kimi Ebrahim, kimiə takhavəh misarə iran.

4

Pəh nien mə kitawə slef kape loa, mərig kitawə ji Kughen minə

¹ Taktəkun ai, jakəgkır kwakwə min ye norien kapətawə, mamni nuhpikinien kırık. Tukmə yermamə kırık rımha, tini tukrıvəh kafan nautə minə fam. Mərig tukmə tini ramarkəskəh hana, to rıpəh nehuəyen ye kafan nautə, rəmhen kin yame slef kırık to rıpəh nehuəyen ye nautə kırık.

² Mərig tini a tukraməkeikei mamarə iriə piauni karin minə tiksin mamvən meriaji-pən nıpig kafan tatə rımını mə in rırkun nıvəhyen nautə yame rımnrəhu-pən kimin.

³ Kini kitawə min tuksor məknakin. Apa kupan, kitawə kimisəmhen kin kwajikovə - kitawə slef minə kape loa yamə mine kasarmaru irətawə.

⁴ Mərig ruauə ye nıpig atuətuk yame Kughen rımını, kini Kughen rımnrher-pə kin Tini rua. Piraovin kırık rımırəh, rarha-pə ye tokrei tanə. Kini in maməri-pən atuətuk narımnar fam yame loa ramni.

⁵ Rımnor məknakin mə tukrırisin ətawə yamə mine loa rımnrəkis ətərekin ətawə, pəh Kughen tukrırihi ətawə, mırısın ətawə khaus rəmhen kin nıpnətin atuətuk minə.

⁶ Kini taktakun ai, Kughen rəkeikei mə tukror əpu mə kitawə nıpnətin minə, mher-pə kin Nanmin kape Tini rımauə irətawə minə fam, kini mor ətawə kasokrən kin Kughen mə "Tataə."

⁷ Tuk nar ai, pəh nien mə kitawə slef minə, mərig kitawə nıpnət Kughen əfrakis minə. In rımıvəhsi-pə narımnar huvə minə kimi ətawə yame In ruini ta mə tukrıvəhsi-pən kimi nıpnətin minə.

Pol rıkin raməmhə tuk nəmə Galesia

⁸ Apa kupan, kimiə nımiseinein Kughen. Kimiə masəhuak kimi yarmhə minə mhamə ta mə kapəmiə kughen minə. Iriə kımısərkis ətərekin əmiə, mərig pəh nien mə iriə kughen əfrakis minə.

⁹ Mərig taktakun ai, nakwənharkun Kughen. Uə, rhuvə mə jakni məkneikin mə Kughen rırkun ta əmiə. ? Mərig rhawor e nakwənharerig-pən min tuk natuakəmien minə a? Kapəriə nəsaninien rıkək. Kini to kamhavən, tukhapəh nısorien nar huvə kırık kimi əmiə. ? Rhawor nakhamə iriə tuksərkis ətərekin min əmiə?

¹⁰ ?Rhawor nakasəri-pən natuakəmien kapəriə ye nıpig minə kapəriə, mine makuə minə kapəriə, mine nıpig rhakə minə, mine newk minə kapəriə?

¹¹ !Kəsi narman! !Yo yakamgin pik tuk əmiə! !Yakaməm mə yımnor pik wok irəmiə tuk nar apnapig əmə!

¹²⁻¹³ Piak minə mine nowinik minə, yo yakaməgkır skai kimi əmiə mımə apa kupan, kimiə nımnhapəh nısarayen ye loa kape Moses, kini yo yımauə məm əmiə kisərə, yımivəh norien kapəmiə, məpəh nəripənien loa. Kini taktakun ai, yakorkeikei mə kimiə min takhavəh norien kafak, mhapəh nısorien mə loa tukrırapərekin tım tım əmiə. Kimiə rikimie tukrəsik mə in apa kupan, nıpig yımnamni-ərhav Nəvsəoyen Huvə kimi əmiə meinai yımnamhə, mamarə kitawə-m kimiə. Mərig nar apnapig mə yo yımnamhə ye nıpig a, mərig kimiə nımnhapəh nısorien yo yakərig rahas.

¹⁴ Nəmhyen kafak rımnrək mıtə əmiə, mərig rikimie rımıpəh nəsikahayen yo, kini nımnhapəh nıshekien yo. Kimiə nımnhavəh huvə yo mamhavən ye nəkwai nımə kapəmiə minə, rəmhen əmə kin yame nakhakır agelo kırık kape Kughen raurə ye nəkwai nımə minə kapəmiə minə, uə nakhakır Yesu Kristo raurə ye nəkwai nımə kapəmiə minə.

¹⁵ Kupan, kimiə nımisorkeikei pik yo, misasitu irak ye narımnar fam ye nırkunien kapəmiə. ?Mərig rhawor e taktakun minə?

¹⁶ Rıkık raməsik mımə tukmə ror nəgkırıen əfrakis minə kafak ramor əmiə nakwəsəmakin yo.

¹⁷ Yhajoun eikuə minə e kasəmnhawk pik mə tukhawkreikin kapəmiə nətərigien kini kimia nakhakwasig kin əria. Mərig iria khapəh nisorien məknakin mə tuksasitu irəmiə. Kisorkeikei əmə mə tuktavəhsi-ta əmiə tuk yo mə kimia taksəmnhawk pik tuk nikwasigien kin əria.

¹⁸ Nəmnhawkien in rhuva, mərig taksəmnhawk tuk nar yame rhuva nipig mifam, pəh nien mə ye nipig əmə yame yakamarə kitawə-m kimia.

¹⁹ Kafak kwajikovə minə. Yakamərig raha tuk əmiə rəmhen kin yame mama ramhə mə tukreimək kin kwajikovə. Yakamasək pik tuk əmiə meriaji takhauə misəmhen kin Yesu Kristo.

²⁰ Yakorkeikei pik mə jakamarə kitawə-m kimia ai taktakun mine meinai tukmə yakamarə kitawə-m kimia, jakpəh nəgkiar-pikien kimi əmiə. Mərig taktakun ai, yakamarə isok tuk əmiə, kini meinein mə jakhawor pən iran mine masitu irəmiə.

Nivusien ris ye Hega mine Sera

²¹ Kimia narmamə yame naksorkeikei pik nəri-pənien loa, takshorpin-ru kafak nəgkiarien. ?Nimisərig ta naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni, uə nakhapəh hanə nisərigien?

²² In ramni Ebrahim yame rimirəh tini yerman kiraru. Kirik, slef kafan rimirəh. Kini kirik, piraovin atuutuk kafan rimirəh.

²³ Kwajikovə yame slef piraovin rimirəh, in rimnarha ye nətərigien əmə kape yermamə. Mərig kwajikovə yame piraovin atuutuk kafan rimirəh, in rimnarha meinai Kughen In rimirpen ta mə piraovin a tukrirəh.

²⁴⁻²⁵ Kini kitawə kharkun nhavusien ris kin piraovin mir a, mhaukreikin-pə nipran irətawə. Piraovin mir a kwhajoun promes mir yame Kughen rimnor kimi narmamə. Pian e Hega, in mine kwənərəus kafan, iria kisəmhen kin slef yamə mine tukhapəh nhavəhyen narimnar kape tatə. Pian e in rəmhen əmə kin promes yame Kughen rimnor ye tukwas apa Sinae apa ye tanə ehuə e Arebia - ikin aikin a Kughen rimivəhsi-pən loa ikin kimi Moses ikin. Kini in rəmhen kin taon ehuə kirik e Jerusalem yame narmamə ikin kamharaptərakin tim tim loa ikin. Kini iria kasəmhen kin slef yamə mine loa ramehuə irəria.

²⁶ Mərig Jerusalem kirik min apa ye rao ye neai, in rəmhen kin piraovin yame pəh nien mə slef, yame loa ripəh nehuəyen iran. Kini in mamə kapətawə,

²⁷ meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mimə,

“Ik e nimnor siə kin ik. !Agien!

Ik e nimipəh nərigien nəmhəyen kirik tuk neiməkien.

Okrən apomh, mamagien,

Meinai nar apnəpik nimipəh nirehyen kwajikovə kirik meriaji minəpiahuaru,

mərig taktakun ai, kafam kwənərəus minə kwənəhpsaah rapita piraovin yame iriu kafan yerman kwarə.” (Aes 54:1)

²⁸ Mərig piak minə mine nowinik minə. Kimia naksəmhen kin ji Sera e Aesak meinai Kughen rimirpen min əmiə.

²⁹ Kupan, kwajikovə e Ismael, ji Hega, yame rimnarha ye nətərigien əmə kape yermamə, in rimnoriah pik kwajikovə e Aesak yame rimnarha ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen. Kini norien a rəmhen əmə kin e towel mine: In e, narmamə yamə mine iria slef kape loa kasoriah ətawə yamə mine kwəshatəta ye Kughen misarha vi ye Nanmin kape Kughen.

³⁰ ?Mərig Nəkwəkwə kape Kughen rimini mə naha? In ramni mə,

“Ik takaməkeikei mher-ye rhav kin piraovin e slef mine tini. Iriu tukwəta ikin e, meinai ji pian a, in tukripəh nivəhyen nautə kirik kape rimni.

Nauta mifam kape tata ramvən kimi ji pian yame pəh nien mə in slef.” (Jen 21:10)

³¹ Mərig kitawə e, kitawə pəh nien mə nipnət pian e slef; kitawə nipnət pian e yame rimivəh promes minə kape Kughen.

5

Yesu rimirisin kafan narmamə minə

¹ Nipig Yesu Kristo rimirisin ətawə, rimnor ətawə mə loa kape Moses tukripəh narmaruyen irətawə. Ror pən, kimia takasəkeikei misərer tim tim ye nhatəyən kapəmiə, mhəpəh niseighanien kin loa mə tukrarmaru min irəmiə. Apa kupan, loa e, rimnərik mitə əmiə mamor əmiə mə kimia slef minə kafan.

² Taksərig-ru nar e yakamni. Yo Pol, yakamni-pre nəgkiarien e tuk əmiə mīmə tukmə kimiə nakseighan kin əriə mə tukhavəh nao kimi əmiə, ramhajoun pən mə naksor təkun wok yame Kristo rimmor.

³ Kini yo yakaməgkiar skai pre min kimi əmiə mīmə yermamə yamə rameighan kin mə tukvəh nao kimin, in ravəhsi-pən atuk in ye kwermi loa kape Moses. Kini yermamə yame loa ramarmaru iran, in tukraməkeikei məri-pən fam əgkap narimnar fam yame loa ramni.

⁴ Kimiə e yame nasarkut-arkut tuk nəri-pənien loa mə tukror əmiə naksatuatuk ye nimir Kughen, ramhajoun pən mə nakwəsəpəh ta Yesu Kristo. Nakwənhavəhsi-pən nimetaimiə kimi niहुवयən kape Kughen.

⁵ Kini mərig kitawə e Nanmin kape Kughen ramor ətawə kasəruhu-pən əmə kapətawə nətərigien ye Kughen, pəh In tukror ətawə kisatuatuk ye nimir, meinai kitawə kishatə əmə ye Yesu Kristo.

⁶ Kasəruhu-pən məkna nətərigien kapətawə ye Kughen meinai narmamə yamə mine kasofugin-pən ye Yesu Kristo, in nar apnapig mə kimivəh nao kimi əriə, uə kipəh niवहयən nao kimi əriə. Mərig nar ehua e, in əmə e nhatəyən ye Yesu Kristo. Nhatəyən e ror ətawə kasorkeikei Kughen, masor min norkeikeiyen kimi narmamə.

⁷⁻⁸ Apa kupan, yimmə əmiə mirkun mə kimiə nakasaiyu əsanin ye swatuk atuatuk ye nimirghien kapəmiə mə takseriaji mak. Mərig taktakun, nakwənharərig. Kughen rimmokrən ta kin əmiə. ?Mərig nipa minə kasərer əswasig kin kapəmiə swatuk, masəko karin əmiə mə taksəri-pən min loa kape Moses? Yakirkun mə Kughen to ripəh norien məkneikin irəmiə.

⁹ Mərig nhajounien eikuə en yame kamhani tukriporiah fam əgkap əmiə rəmhen kin yis yame kivəhsi-pən ye bred ramher fam əgkap bred.

¹⁰ Mərig yakirkun mə nəfraksien, Yermaru tukror nətərigien kapəmiə tukruə min mor kirikianə kitawə-m kimiə. Kini yo yakirkun huvə mə yermamə e yame ramoriah kapəmiə nətərigien məknakin, nar apnapig mə in yemehuə kirik uə in yemə hawor pən iran mine, mərig Kughen tukror narpinien kirik kimin.

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Narmamə tiksın kamhani mə yo yakamni-ərhav mə narmamə yame kashatə ye Kughen, tukaməkeikei kivəh nao kimi əriə. Mərig nəgkiarien e ripəh norien nəfraksien kin. To yakpini-ərhav məkneikin, kini narmamə mine e yame kasəriwək kimiə miriə, rikiriə ripiagian əmə tuk yo. !Mərig, səmru! Nəmə Isrel tiksın kasoriah yo mamharpəhu yo, mamhauh yo, meinai yo yakamni-ərhav mə nimhəyən kape Yesu ye nai kamarkwao kin, in əmə e, in tukrivəh miragh narmamə.

¹² Ye nətərigien kafak, narmamə mine e yame kashajoun oror əmiə, mhamə tukaməkeikei kivəh nao kimi narmamə, rhuvə mə iriə tuksərai ta əgkap əmə matuk kapəriə.

¹³ Mərig piak minə mine nowinik minə, Kughen rimmokrən kin əmiə, kini mirisin əmiə mə loa kape Moses tukripəh narmaruyen irəmiə. !Mərig takasərig huvə əmiə! Pəh rikimiə tukripəh nəsikien mīmə, "Rhuva, yo yaknap ta ye loa. Taktakun ai yakirkun norien naha nhagin yame niprak rorkeikei." Kimiə takhapəh nhaniyən məknakin. Mərig norkeikeiyen kapəmiə tukraməkeikei mor əmiə rikimiə ragien əmə mə takasitu irəmiə minə.

¹⁴ Meinai norkeikeiyen in raməpkəfugin nəgkiarien fam yame loa ramni. In e ramni mə, "Takaməkeikei morkeikei piam rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik." (Lev. 19:18)

¹⁵ Takasərig huvə əmiə. Tukmə kimiə nakasor timəht kimi əmiə minə, naksəmhen əmə kin kirəvin* yamə mine kasəs atuk əriə minə, kini mus mus kapəmiə tukroriah əmiə.

Norien kape Nanmin kape Kughen mine norien kape narmamə

¹⁶ Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə, Nanmin kape Kughen tukraməkeikei mikir əmiə kini nakhakwasig kin. Kini kimiə takhapəh nisorien nar has yame nipraimiə əmə rorkeikei.

¹⁷ Təvhagə has minə a, in e, nimir narimnar has yame nipraimiə atuk rorkeikei. Mərig norien e, in ravəhsi-shu norien kape Nanmin kape Kughen. Kini Nanmin kape Kughen in ripəh norkeikei-minien norien has yame nimmnasor hanə kupan. Norien mir e kawor timəht kimi əri minə, ror pən nakaseinein nisorien norien huvə yamə mine rikimiə raməsik mə taksor.

¹⁸ Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramkir əmiə, to loa ripəh min narmaruyen irəmiə.

¹⁹ Kitawə kwənharkun norien hah kupan kape narmamə yame kimnasor hanə kupan: Nipiraovin mine narman kamhakir apisapis əriə minə, kini iriə kasor norien has m-fam yame ror naurisien tuk niniyən; kapəriə nətərigien ramvən pik tuk norien has minə a.

²⁰ Masəhuak kimi nanmi nar minə, masəmtah, masəməkin narmamə, masor timəht, masəmhaw, masor niemhaa, mhavəhsi-haktə atuk əria, masəwhai əria minə, misarə pisin pisin.

²¹ Masanipin ye narimnar kape narmamə, misapis kin ninimien, masor lafet mamharpəhu nətəwaoyen, masor narimnar ehuə min yame ror məknakin. Yakamor kwirig kimi əmia rəmhen əmə kin yame yimnor kwirig kimi əmia apa kupan: Narmamə yamə mine kasor norien minə a, iriə tukhapəh nhavənen misarə ye rao ye neiai yame rimnor apnəpeina iran kape kafan kwajikovə minə.

²² Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramarə ye narmamə, nimirghien kapəriə tukrikuə kin kwənkwan e in e: Kisorkeikei narmamə, rikiriə ragien, nəmərinuyen ramarə yerkiəriə, kapəriə nətərigien rapomh, rikiriə rehuə tuk narmamə, kini kapəriə norien in rhuvə. Kini narmamə kamhani nəfrakisien irəriə.

²³ Kini iriə nəmə mar. Kini kasarmaru ye nıprairiə. Norien minə e, iriə khahuvə pik, kini nəgkarien kirik rikək ye loa yame ramni-əhu narimnar minə e.

²⁴ Kitawə narmamə kape Yesu Kristo, kitawə kwəwəpəh ta norien has minə kapəwəwə, mhapəh nisorien narimnar yamə mine nıpraitawə əmə rorkeikei. Rəmhen əmə kin yame kimisəsik-pən nətərigien has minə kapəwəwə ye nai kamarkwao kin.

²⁵ Nanmin kape Kughen In rimivəhsi-pə ta nimirghien kirik kimi əwəwə, kini rhuvə mə kitawə taksəriwək ye norien huwə minə kafan.

²⁶ Rahas mə kitawə tuksausit mhavəhsi-haktə pik əwəwə, masəməkin əwəwə minə.

6

Rhuvə mə tuksasitu irəwəwə tuk kajipə pam minə

¹ Piak minə mine nowinik minə. Tukmə kaməm mə yermamə kirik rimnor təvhagə has, rhuvə mə kimia e yame Nanmin kape Kughen ramkir əmia, takhavən misasitu iran misərip atuatur in. Mərig takhapəh nisəgkiar-pikien kimin, taksəgkiar mar əmə kimin, misor mə rikimie raməmhə tukun. Mərig takasərig əmia, tamə nar kirik yame nakasətapig kin tuk narmamə ror min əmia nakhamir.

² Kimia taksasitu irəmia minə. Taksasitu irəmia minə ye nipig nakasarə ye nipig əutan minə. Tukmə naksor məkneikin, naksəri-pən atuatur naha nhagin yame loa kape Kristo ramni.

³ Meinai yermamə yame rikin raməsik mə in yerpirig, yermamə e, rikin rameikua, meinai reinein nəmien mə in yermamə apnapig əmə.

⁴⁻⁵ Mərig kimia takasəkeikei misəm huwə narimnar yame nakasor. Takhapəh nisəm-əmhenien norien kape narmamə pisin mə takharkun mə kapəmia norien rhuvə rapita. Takasəkeikei misəm huwə pisin əmə kapəmia wok, meinai narmamə kapəriə wok ror pisin pisin. Kini iriə kamhavəh kajipə pam pisin pisin ye nimirghien kapəriə kirikiana kirikiana. Mərig rhuvə mə rikimie tukragien tuk wok pisin kirik kapəmia, kini tukəm mə kapəmia wok in rhuvə əmə.

⁶ Kimia takasəkeikei misəwhai narimnar minə tiksın kimi kapəmia yhajoun yamə mine kashajoun əmia ye nəgkarien kape Kughen.

⁷ Takasərig əmia, mhapəh niseikuayen irəmia minə mhamə nakharkun nisorien naha nhagin yame nıpraimiə rorkeikei. Narpinien yame Kughen ravəhsi-pə, pəh nien in nar apnapig. Nimsuv naha nhagin kwənkwai nai ye nəsimien kafam, ik min takrhi atuk min kwənkwan, mən.

⁸ Yermamə yame raməsım kin norien has yame rimnasor hanə kupan, in rəmhen kin kwənkwai nai hah kirik ye kafan nimirghien. In tukraməkeikei mikua kin kwənkwai nai yame rahas. Kwənkwai nai e, nıpran e, in e nimhəyen. Mərig yermamə yame ramsuv kwənkwai nai yame rhuvə, yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən, Nanmin kape Kughen tukror in tukrikuə kin kwənkwan yame rhuvə, kini tukriri. Nəg kwənkwai nai en, in e nimirghien rerin.

⁹ Ror pən, takhapəh nisəpəuyen kin norien yame rhuvə, meinai kitawə tukharhi kwənkwan yame rhuvə ye nipig atuatur kafan, tukmə khapəh nisəpəhyen wok.

¹⁰ Kini nipig minə fam, tukmə kitawə kasəm kwənmhaan kirik, pəh kisor huwə pən kimi narmamə m-fam, kini rhuvə pik mə tuksor huwə pən kimi piautawə minə mine nowintawə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo.

Nəgkarien infamien

¹¹ Jakrai nāgkiarien infamien kafak ye nākwākwā e kin kwermik. Kimiā taksām mhamā kafak niraiyen, rehuā pik.

¹² Nāmhajoun eikuā minā a kisorkeikei mā narmamā tuksāgnāgin āriā, ror pān, kasākeikei kimi āmiā mā tukvāh nao kimi āmiā. Mārig kasākeikei āmā kimi āmiā māknakin mā nāmā Isrel tiksin tukhapāh nisorien nahasien kimiā āriā.

¹³ Mārig kasākeikei kimi āmiā mā tukvāh nao kimi āmiā meinai kisorkeikei mā narmamā tuksāgnāgin āriā tuk niviyyen āmiā nakharerig-pān min tuk loa kape Moses. Mārig sām-ru, iriā min, khapāh nisari-pān huvāyen narimnar yame loa ramni.

¹⁴ Mārig yo, pāh jakpāh nāgnāginien yo tuk nar kirik yame yimnor. Mārig jakamākeikei mamāgnāgin āmā Yesu Kristo Yermaru kapātawā tuk naha nhagin yame rimnor ye nipig In rimamhā ye nai kamarkwao kin. Rimamhā ye nai kamarkwao kin, mor yo yakpāh norkeikei-pikien narimnar kape tokrei tanā. Rimirisin yo ye narimnar minā a.

¹⁵ Nipig Kughen ravāhsi-pān nimraghien vi kimi yermamā, mamor in ratuatuk ye nimrin, nar apnapig tukmā kimivāh nao kimin uā kimipāh nivāhyen nao kimin.

¹⁶ Kini taktakun ai, yakamāhuak tuk narmamā yamā mine kasāri-pān huvā nāgkiarien e, iriā kwānārāus atuatur minā kape Kughen. Yakamāhuak mā nāmārinuyen kape Kughen tukramarā tuk āriā, kini pāh riki Kughen tukrehuā tuk āriā.

¹⁷ Kafak e nāgkiarien infamien. Yo yakpāh norkeikeiyyen mā yermamā kirik tukrini hah yo, meinai tamhek nīmap minā e yame kīmnāsik yo kin kapier apig kini kuh yo karkis-ārkis yo kashajoun pān mā yo slef kape Yesu.

¹⁸ Piak minā mine nowinik minā. Yakamāhuak mā Yesu Kristo Yermaru kapātawā tukrautā-pre kin kafan nīhuvāyen kimi āmiā. Amen.

Efesas

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Efesas Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Efesas

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə apa Efesas, kini morkeikei mə iriə tuksher-pən kin pəh rivən kimi niməhuak pisin pisin minə ipakə tukun.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimirikakun niməhuak apa Efesas, kini mamarə iriə min kape newk kisisər. Kini in morkeikei pik əriə, kini iriə kisorkeikei pik in. Efesas in taon ehua kirik ye tanə ehua e Tarki, kini in kwənmhaan huvə kirik mə Pol tukrini-ərhav nəgkiarien ikin kape Kughen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pəh nien mə nəmə Efesas kimisor nar kirik ripəh nəmhenien, kini Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrhek əriə tukun. In rimirai əmə nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapəriə. Kini morkeikei mə tukrini-ərhav norien atuutuk, mine wok kape niməhuak. Kini nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak ikin minə fam.

Pol rimnokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yame Kughen rimirpen ta yo mə kafan. Yakamni rhuvə pre tuk əmiə m-fam narmamə kape Kughen minə apa Efesas yamə mine nakamharaptəkin tim tim nhatəyən kapətawə ye Yesu Kristo.

² Pəh Kughen e Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin nəmərinyen kimi əmiə.

Kughen ravəhsi-pə nihuvəyən kimi ətawə ye Yesu Kristo

³ Pəh khani vi vi Kughen e Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yame ravəhsi-pə nihuvəyən kimi ətawə yamə mine kasofugin-pən ye Kristo. Nihuvəyən minə a kamhasi-pən ye rao ye neai mə tuksasitu ye nanmitawə.

⁴⁻⁵ Ror məkneikin meinai nipig Kughen rimnəpəh nor-hanəyən neai mine nimoptanə, mərig ruiirpen ta ətawə mə tukhauə kirikianə kitawə Kristo, kini mə kitawə tuksatuatuk ye nimrin, pəh kipəh nəm-pənien nar has kirik irətawə. Meinai Kughen rorkeikei pik ətawə, kwasig ikin ror narimnar, mərig In ruiirpen ta ətawə mə tuksofugin-pən ye Kristo, pəh In rirhi ətawə ramhen kin kafan kwajikovə minə. Nar a raməri-pən əmə nətərigien kafan mine naha nhagin yame In rorkeikei.

⁶ Rimnor məknakin mə kitawə tukhani vi vi In tuk kafan nihuvəyən yame in rhuvə mapita. Nihuvəyən a In rimnautə-pə apnapig əmə kin kimi ətawə ye Tini yame In rorkeikei pik.

⁷ Nitaw Kristo rimnaiyu mor swatuk kimi ətawə khauə kirikianə kitawə Kughen, kini Kughen ruiirsin ətawə ye narpinien kape norien has minə kapətawə. In a rimnəspir norien has minə kapətawə. !Rimnor məknakin meinai nihuvəyən kafan in rehuə mapita!

⁸ Kini rimivəhsi-pə nihuvəyən a rehuə pik mapita, mivəhsi-pə nirkunien kimi ətawə tuk nirkunien narimnar fam.

⁹ Kughen, kafan nətərigien rimnerkwaig kupan. Kini rimirpen mə nətərigien kafan tukruə mor nəfraksien kin ye nimraghien kape Kristo. Kini rikin ragien mə tukror əpu nətərigien kafan kimi ətawə.

¹⁰ In e mə tuk nipig kirik, ye nipig atuutuk kafan, In tukrofugin narimnar m-fam ye neai mine ye tokrei tanə tukasəmir ye kwermi yermamə kirikianə. In e, Yesu Kristo.

¹¹ Apa kupan, Kughen rimirpen ətawə mə tukhauə kafan minə, ye nipig yame rimnofugin ətawə khauə misor kirikianə kitawə Kristo. In e nətərigien kafan, kini In ramor mə narimnar m-fam tukasəikei masəri-pən əmə nətərigien kafan.

¹² Rimnor məknakin mə kimawə [kwənərəus kape Isrel] yamə mine yimisəkupən mishatə ye Kristo, jakhani vi vi Kughen yame In yerpig pik rapita.

¹³ Kini kimia min, [yamə mine pəh nien mə kimia kwənərəus kape Isrel], nakwənhauə kirikianə kimia Kristo nipig kimia nimisərig nəgkiarien əfrakis, yame ramhajoun swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran. Nimnhani nəfraksien iran, kini Kughen rimivəh-si pre Nanmin Kafan kimi əmiə ramor nimtətien mə kimia narmamə kafan minə.

¹⁴ Meinai kitawə kwənhavəh Nanmin kape Kughen, kitawə kharkun huvə mə Kughen tukrivəh-si pə narimnar huvə minə kimi ətawə yamə mine ruini ta mə tukror. Tukhavəh

narimnar minə a nipig Kughen tukririsin ətawə e kafan narmamə minə ye narpinien kape norien has kapətawə, mə narmamə tukhani vi vi Kughen yame In yerpirig pik rapita.

Pol raməhuak mamni vi vi Kughen

¹⁵ Ror pən, ririkakun ye nipig yame yimnərig nəvsaoyen kin nhatətəyen kapəmiə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə mine norkeikeiyen yame nakasor kimi narmamə kape Kughen minə,

¹⁶ yakaməhuak tuk əmiə nipig m-fam meriaji-pə e taktakun, mamni vi vi Kughen tuk əmiə, mipəh nəpəhyen.

¹⁷ Yakamaiyoh Kughen yame In Kughen kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mine In Rimtawə yame In rhuvə pik, mə tukrivəh-si pre Nanmin kafan kimi əmiə. Kini Nanmin kafan tukror əmiə takharkun nar, mor əpu Kughen kimi əmiə, mə takharkun huvə In.

¹⁸ Kini yakaməhuak min mə tukrəhita ye nətərigien kapəmiə mə takharkun nar huvə yamə mine tukrivəh-si pre kimi əmiə. Nakharkun mə takpihavəh narimnar minə a meinai In ruiirpen ta əmiə. Kini yakaməhuak mə takharkun mə nihuvəyen yame ravəhsi-pən kimi narmamə kafan minə in rhuvə pik,

¹⁹ kini nəsaninien kafan in rehuə pik, mamehuə ye nimraghien kapətawə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Nəsaninien yame ramehuə irətawə in rehuə rəmhen kin nəsaninien ehua kafan

²⁰ yame rimnor Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan, kini mor In rimavən məkwəta ye nikar Kughen matuk apa ye rao ye neai.

²¹ In yerpirig rapita agelo minə fam, mine yarmhə minə fam, mine nəsaninien minə fam, mine nehuəyen minə fam yame kavəhsi-pən kimi yermamə. In ramehuə ye nipig ai taktakun mine ye nipig yame tukripiuə.

²² Kini Kughen rimnərahə-pən narimnar m-fam ye kwermən, mor In ruauə minehuə ye narimnar fam, mə tukrasitu ye niməhuak.

²³ Kini niməhuak in niprai Kristo; Kristo raməmər fam irəriə, maməmər aikin minə fam mine ye narimnar fam.

2

Apa kupan, ror məkneikin mə kimnhamhə; mərig taktakun ai, kwənhamragh

¹ Kimiə e, apa kupan, kimnhamhə meinai nimisəsik nəkwai Kughen, masor təvhagə hah, ² masor norien has kape tokrei tanə, mhavən masor nəkwai Setan yame in ramarmaru ye yarmhə yamə mine kasəmər rarkurao irətawə.* In e nanmin has yame ramor wok ai taktakun ye nimraghien kape narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen.

³ Apa kupan, kitawə min kimisarə məknenkin kitawə miriə. Rikitawə rimnorkeikei norien has minə, kini kimisor təvhagə has yame ramor rikitawə ramagien. Kitawə kimnhakwasig əmə kin naha nhagin yame ramsi-pən yerkitawə mine ye nətərigien has kapətawə. Nipig kitawə kimisarha, təvhagə has rinarə ta yerkitawə, rəmhen kin yame ramarə yerki narmamə minə fam. Kini riki Kughen raməmhə tuk təvhagə has kapətawə; In tukraməkeikei mivəhsi-pə narpinien kimi ətawə.

⁴ Mərig Kughen, kafan norkeikeiyen rehuə tuk ətawə, kini rikin rehuə rehuə pik tuk ətawə, ⁵ nar apnapig mə kimnhamhə meinai kimisəsik nəkwai Kughen, mərig In rimnor ətawə kamhamragh min kitawə Kristo. Kini nihuvəyen əmə kafan ramor swatuk kimi əmiə mə Kughen tukrivəh miragh əmiə.

⁶ Kini Kughen rivəh-si haktə ətawə kitawə Kristo, mor mə kitawə tuksəkwəta kitawə Kristo ye rao ye neai.

⁷ Kughen rimnor məkneikin mə nipig yame ramuə, In tukror əpu kafan nihuvəyen yame in rehuə pik rapita. In ramofugin-pən ətawə ye Yesu Kristo, mamasitu irətawə, mamhajoun mə nihuvəyen kafan in rehuə pik.

⁸ Meinai nihuvəyen kape Kughen in swatuk yame Kughen ravəh miragh əmiə iran, meinai nakashatəta iran. Pəh nien mə kimiə atuk nimisor swatuk mə Kughen tukrivəh miragh əmiə - Kughen pisin əmə ravəh miragh narmamə, nərokien rikə iran.

⁹ Pəh nien mə wok kirik yame narmamə kator, tamə kisausit tukun.

¹⁰ Ror məkneikin mə Kughen rimivəhsi-pə nimraghien wi kimi ətawə, mofugin-pən ətawə ye Yesu Kristo mə kitawə tuksor wok yamə mine khahuvə. Wok minə e, Kughen ruiirpen ta mə tukasor.

1:14: 2 Kor 1:22 **1:17:** Kol 1:9 **1:19:** Kol 1:11 **1:20:** Sam 110:1; 2 Kor 13:4; Kol 2:12 **1:21:** Kol 1:16; 2:10 **1:23:** Rom 12:5; Efes 4:10,15; Kol 1:18 * **2:2:** Nəgkiarən Gris ramni mə "Nimisor nəkwai yermamə yame ramarmaru ye rao ye nimago-ago." Nipran ramni Setan. **2:2:** Kol 3:7; Taet 3:3 **2:3:** Kol 3:6 **2:5:** Kol 1:21; 2:13
2:6: Kol 2:12 **2:9:** 1 Kor 1:29-31; 2 Tim 1:9 **2:10:** Rom 9:23; Taet 2:14

Kitawā kimnhauā kirikianā ye Yesu

¹¹ Ror məkneikin, takhapəh nisəru-kinien mə nipig nimisarha, pəh nien mə kimiā kwənəəus kape Isrel. Kini nāmā Isrel yame kavəh nao kimi əriā, iriā kimnhani mhamə kimiā nāmā iruā minə, meinai kīpəh nivəhyen nao kimi əmiā. (Mərig nivəhyen nao kimi yermamə, in nar apnapig - kamor əmə ye niprai yermamə).

¹² Kini takhapəh nisəru-kinien mə ye nipig a, kimiā nimisərer isok tuk Kristo, pəh nien mə kimiā nāmā Isrel atuutuk, mərig kimiā nāmā iruā minə əmə. Kini promes yamə mine Kughen rimini-pən tuk əriā, pəh nien mə rimini-pre tuk əmiā. Kimiā nimiseinein əfrakis Kughen, misarə ye tokrei tanə, nar kirik rirkək yame to naksəəhu-pən tim tim nətərigien kapəmiā iran mə taksarə kimiā min.

¹³ Mərig kimiā, nimnisarə pawk isok tuk Kughen, minhauā kirikianā kimiā Yesu Kristo. Kini taktakun ai, nitaw Kristo rimnor swatuk kimi əmiā mə takhauā əfrakis tuk Kughen.

¹⁴ Ror məkneikin mə Kristo pisin əmə raməəhu nəmərinuyen, mamarkis narəyen kape nāmā Isrel mine nāmā iruā, mə tukhauā kirikianā. Apa kupan, loa kape kwənəəus kape nāmā Isrel in rəmhen əmə kin kəupə yame rimnarkoparin nāmā iruā kasor tikmir iriā miriā. Mərig Kristo rimnəhipu kəupə a.

¹⁵ Nipig rimamhə ye nai kamarkwao kin, In mor loa kupan ruauā mor nar apnapig kin, mə tukrofugin nāmā Isrel mine nāmā tanə pisin pisin minə, khauā kirikianā misor kwen wi kirik. Rimnor məknakin mivəhsi-pə nəmərinuyen kimi ətawə.

¹⁶ Kini ye nimhəyen kafan ye nai kamarkwao kin, Kughen rimnofugin əriā kirikianā, kini mikir-pən əriā kharerig-pən tuk Kughen, kini mor kapəriā timət reiwiayü mirkək.

¹⁷ In rimaūə mini-ərhav nəmərinuyen kimi əmiā nāmā tanə pisin pisin yamə mine kamni kimə nakasarə isok tukun, kini mini-ərhav nəmərinuyen kimi əmawə nāmā Isrel yamə mine kamni kimə yakasarə ipakə tukun.

¹⁸ Kini Kristo rimnor swatuk kimi ətawə mifam kwənəəus kape Isrel mine nāmā tanə pisin pisin minə mə tukhauā tuk Rimtawə Kughen ye Nanmin Rhakə kafan yame In kirikianə əmə.

¹⁹ Kini ror məkneikin, pəh nien mə kimiā yepsipis minə uə nāmā iruā minə, mərig taktakun ai naksarə ye rao ye neai kimiā narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, kimiā Ji Kughen minə.

²⁰ Kitawə kisəmhen kin nimə kirik kape Kughen yame səpaag ye nimə in e Yesu Kristo, kini aposol minə mine profet minə, iriā nihi nimə,

²¹⁻²² kini kimiā nāmā tanə pisin pisin minə, naksəmhen kin kwenai yame Kristo raməəhu haktə ye nimə. Kini ravhirəkin kwermi nimə minə fam mə iriā tukhauā nimə atuutuk kape nəhuakien kimi Yermaru, yame Kughen ramarə ikin meinai Nanmin kafan raməmür ikin.

3

Kughen rimnor əpu nətərigien kafan

¹ Ror pən, yo, Pol, yimini-ərhav nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo tuk əmiā yamə mine pəh nien mə kwənəəus kape Isrel, kini taktakun ai kīvəh-si-pən yo ye kalabus tukun.

² Kimiā nakwənharkun ta mə Kughen rimivəh-si pə wok e kimi yo mə jakni-ərhav nihuvəyen kafan kimi əmiā.

³ Rəmhen kin yame yaknəgkiar kwakwə ta kimi əmiā, yakmə Kughen pisin əmə rimnor əpu nətərigien erkwaig kafan kimi yo.

⁴ Nipig taksəvheikin nəgkiarinen e, mharkun nhavəhyen kafak nirkunien ye nikarin kape nətərigien erkwaig kape Kughen ye nikarin kape Kristo.

⁵ Pəh nien mə Kughen rimnor əpu narimnar e kimi nāmə kupan, mərig taktakun ai Nanmin kafan rinor əpu kimi kafan aposol minə mine profet yamə mine rimirpen ta əriā.

⁶ Nətərigien erkwaig e in e mə Nəvsaoyen Huvə kape Kughen in ramor swatuk kimi nāmə pəh nien mə kwənəəus kape Isrel, mə iriā min tukhauā rəmhen kin nāmə Isrel, mhavəh nihuvəyen kape Kughen. Kini iriā mhauā kirikianə, mhavəh kwis nihuvəyen kape promes yame Kughen rimini ta tuk narmamə yamə mine kasofugin-pən tuk Yesu Kristo.

⁷ Kughen ramor wok ye nasaninien ehua kafan, masitu irak ye nihuvəyen kafan, mivəhsi-pə wok e kimi yo mə jakni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kafan.*

⁸ Nar apnapig mə yo ye tanə ye narmamə mifam kape Kughen, mərig ye nihuvəyen kafan, Kughen rimivəhsi-pə wok e, mə jakni-ərhav-pre tuk əmiā yame pəh nien mə kwənəəus kape

2:12: Rom 9:4; Kol 1:21 **2:13:** Kol 1:20 **2:14:** 1 Kor 12:13 **2:15:** Kol 2:14 **2:16:** Sek 9:10; Kol 1:20,22
2:17: Aes 57:19 **2:19:** Efes 3:6 **2:20:** 1 Kor 3:11 **2:21-22:** 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 **3:1:** Fil 1:7,13 **3:2:**
Kol 1:25 **3:3:** Efes 1:9-10; Kol 1:26 **3:6:** Efes 2:13,16-19 **3:7:** * Gris ramni "Yo slef kape Nəvsaoyen Huvə."
Nipran ramni mə kafan wok kirikianə əmə: in e mə tukrini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Kughen. **3:7:** Kol 1:25

Isrel nihuväyen minä kape Yesu Kristo yame to kitawə khapəh nharkun-famien, meinai iriə khapsaah, to kipəh nini-famien.

⁹ Kini Kughen rīvəhsi-haktə min yo mə jakor əpu kimi narmamə m-fam norien yame In rimnor nətərigien erkwaig kafan ruə miterhav-pə. In apa kupan, Kughen e yame rimnor narimnar fam ripəh nor-əpu-yen nətərigien e kafan.

¹⁰ In rimnor məkna mə taktakun ai niməhuak in tukror əpu kimi agelo minə mine nanmin yamə mine kasehuə ye tapən mə Kughen, kafan nirkunien ripsaah.

¹¹ In e nətərigien kafan yame ramarə rerin, kini rimaue mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

¹² Kitawə kashatə ye Kristo, ror pən, to naha nipig, kharkun nhavənen misərer ye nimri Kughen mhapəh nhaginien.

¹³ Ror pən, yakamərig pawk nəmhəyen tuk əmiə, mərig yakamaiyoh əmiə mə takhapəh nisorien nətərigien kapəmiə reiwaiyu tuk nipig əutən yame yakamarə iran ai taktakun, meinai in tukrasitu irəmiə ye kapəmiə nimraghien.

Pol raməhuak tuk nəmə Efesas

¹⁴ Ror pən, yakənimkur maməhuak kimi Kughen Rimtawə

¹⁵ yame In pisin əmə In nukne nimraghien kape narmamə mi-fam ye rao ye neai mine ye tokrei tanə.

¹⁶ Kughen, kafan nəsaninien mine nihuvəyen rehuə. Kini yakamaiyoh In mə Nanmin kafan tukror rikimiə rəsanin, mə kimiə taksərer tim tim nipig mifam,

¹⁷ pəh mishaatə ye Kristo, kini In tukramarə yerkimie. Kini yakaməhuak min mə nimraghien kapəmiə tukreiwaiyu mənnim huvə ye norkeikeiyen kape Kughen

¹⁸ mə kimiə narmamə kape Kughen minə fam takharkun huvə mə norkeikeiyen kape Kristo, mənnim pik, məpomh pik, mehuə pik mhaktə.

¹⁹ Norkeikeiyen a kape Kristo to kipəh nirkun-famien meinai in yerpig pik. Mərig yakaməhuak mə takharkun huvə norkeikeiyen a mə Kughen tukrikuar ye nimraghien kapəmiə ye norien huvə minə fam kafan.

²⁰ ! Kini pəh khavəh-si haktə nhag Kughen! Ye nəsaninien kafan yame ramor wok ye nimraghien kapətawə, In rirkun norien narimnar rapita narimnar fam yame rikitawə raməsik uə yamə mine kisaiyoh In kin.

²¹ Pəh kitawə nəməhuak minə kisor kirikianə kitawə Yesu Kristo, mhani vi vi Kughen nipig mifam mamhavən mamhavən, infamien rirkək. !Amen!

4

Kitawə kasofugin-pən ye Kristo, mamhavəh nipamien

¹ Ror pən, yo yame kivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nhag Yermaru, yakaməkeikei kimi əmiə mə takasarə ye nimraghien kirik yame ratuatuk, meinai Kughen rimnokran kin əmiə mə takasarə məkneikin.

² Havəhsi-əhu atuk əmiə ye narimnar fam, kini mhauə kimiə nəmə mar minə, kini nətərigien kapəmiə tukrapomh, kini nipig yermamə kirik tukror nar kirik ripəh nəmhenien ye nimrimie, kini rikimiə tukripəh nəmhə-aihuaayen tukun, meinai naksorkeikei əmiə minə.

³ Nanmin kape Kughen rimnofugin əmiə; ror məkneikin mə taksarkut skai mə takasarə kirikianə ye nəmərinuyen.

⁴ Kitawə nipraitawə kirikianə əmə. Kini Nanmin kape Kughen kirikianə əmə. Kini nipig Kughen rimnokran kin əmiə, nimisərhə-pən tim tim kapəmiə nərigien ye nar kirikianə əmə.

⁵ Kini Yermaru kirikianə əmə. Nhajounien kirikianə əmə. Baptaes kirikianə əmə.

⁶ Kini kitawə kasəhuak kimi Kughen kirikianə əmə In e Rimtawə m-fam. In ramarmaru fam irətawə, kini mamor kafan wok ye nimraghien fam kapətawə, kini mamarə yerkitawə m-fam.

⁷ Mərig Kristo rimnəwhai kafan nəsaninien tuk wok pisin pisin minə kimi ətawə kirikianə kirikianə.

⁸ Ror pən, Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
 “Nipig In rimnhaktə mivən ye rao ye neai,
 kini mikir-yerhav kafan tikmir yamə mine rimnapita əriə.
 Kini mivəh-si-pən nar huvə kimi narmamə.”

(Sam 68:18)

⁹ (Nakharkun mə nəgkiarien e yame ramni mə, “In rimnhaktə,” nipran rimə Kristo rimnəkupan meiwaiyu-pə ye tokrei tanə.

¹⁰ Kwən yame rameiwaiyu-pə, In yemə kirikianə əmə yame rımnhaktə min yerpirig mapita neai, mə In tukrarə ikin minə fam).

¹¹ In yemə kirikianə əmə yame In rımvəhsi-pən nəsaninien kafan kimi narmamə pisin pisin minə mə tiksin tukhauə aposol minə, tiksin tukhauə profet minə, tiksin tukhauə narmamə kape ni-ni-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, tiksin tukhauə pasta minə mine yhajoun minə.

¹² Kristo rımnor məkna mə iriə tuksasitu misor apnəpeinə ye narmamə kape niməhuak. Kini narmamə kape niməhuak tuksor wok kape Kughen mə nəməhuak, yame iriə kisəmhen kin nıprai Kristo, iriə tukhaskai

¹³ mamhavən miseriəji kitawə m-fam khauə misor kirikianə ye nhatəyəyen kapətwə, mine nirkunien Ji Kughen, kini misəhuə mħauə misəmhen kin Kristo yame In ratuatuk pik.

¹⁴ Kini mə kitawə tuksəpəh norien minə kape nitamaruə yame nıpig mıfam kamhaukreikin kapəriə nətərigien ye nar yame kwənhani ta nəfrakisien iran. Pəh nəgkarien kape yhajoun eikuə minə tukripəh nıkir-oror-ien ətwə rəmhen kin yame peao-peao kape tahlık ramuh rao mamsai-sai.

¹⁵ Nıkam, pəh kisor əmə norkeikeiyen, mamhani əmə nəfrakisien. Kini ye norien a, ye narımnar fam yame kasor, tukseihuə mħauə misəmhen kin Kristo yame In kapən kapə niməhuak.

¹⁶ Kini Kristo ramor mə kafan narmamə minə tukhauə kirikianə, rəmhen kin yame kwənərəus minə kape yermamə kamharpın-pən ye nıprai yermamə. Nıpig nori-norin minə ye nıpran kasor wok atuatuk kapəriə ye norkeikeiyen, misor nıpran ramehuə mamskai.

Norien huvə kape nəməhuak minə

¹⁷ Ye nhag Yermaru yakamni skai pre tuk əmiə mə takhapəh nisəri-pən-minien norien kape kimiə minə tiksin yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen.* Nətərigien kapəriə ror nar apnapig kin.

¹⁸ Nirkunien kapəriə ramvən əmə apa rəpignəp ikin, kini mhavən isok tuk nımraghien yame Kughen ravəhsi-pə, meinai kapəriə kapə riskai, mħapəh nisorkeikeiyen mə tukharkun Kughen, maseinein nar.

¹⁹ Mħapəh nısaurisien tuk kapəriə təvhagə has minə, maseighan kin norien has minə mə tuksarmaru ye nımraghien kapəriə, rəmhen kin nırpəhuyen nıpiraovin, mine norien minə ror məkna. Kini nıpig m-fam kasorkeikei mə tukasor norien a.

²⁰ !Mərig kinhajoun Kristo kin əmiə, nhajounien e ror pisin əgkap ye yame en!

²¹ Kinhajoun norien kape Kristo kin əmiə, kimə kafan e kimiə. Kini khajoun əmiə kin nəfrakisien yame ramsi-pən ye Yesu.

²² Kini kinhajoun əmiə məkneikin mə ye nıkarin kape norien minə kupan kapəmiə, kimə taksəpəkiə ta kin norien akwas kapəmiə, meinai nətərigien has minə a kamhakir oror əmiə, masoriah əmiə.

²³ Kinhajoun əmiə mə takseighan kin Kughen mə tukrukreikin nətərigien kapəmiə.

²⁴ Kughen ruikreikin ta nımraghien kapəmiə, kini kinhajoun ta əmiə mə taksəri-pən norigien kafan. Kughen rımnor əmiə mə kimiə naksatuatuk, misəmərħakə rəmhen kin In.

²⁵ Ror məkneikin mə kimiə m-fam taksəkeikei misəpəkiə ta kin norien kape neikuəyen, mamhani nəfrakisien tuk əmiə minə, meinai kitawə kasofugin kirikianə rəmhen kin yame nor-nori nıprai yermamə kimnharpın-pən irəriə minə.

²⁶ Tukmə niemħaa rhai əmiə, takhapəh nisorien norien hah; kini səru-kin aihuaa əmə mħapəh nisorien niemħaa rərə irəmiə meriəji mırh rıvə.

²⁷ Mħapəh nhavəh-sipənien kwənmħaan kimi Setan.

²⁸ Yeməkrəh tukraməkeikei məpəh norien a, marar mör wok kin kwərmin tuk nıvəhyen narımnar məwhai kimi yavən has minə.

²⁹ Hapəh nhaniyen nar has ye nhermiə, mərig hani əmə nar huvə yame tukrasitu ye narmamə tukmə kisarə ye naha nhagin narəyen, mə nəgkarien kapəmiə tukrautə-pən kin nihuvəyen kape Kughen kimi əriə.

³⁰ Takhapəh nisorien Nanmin kape Kughen rikin rəmħə tuk norien kapəmiə, meinai In rımnor nımtətien mə tuk Nıpig Kwasig, Kughen tukririsin əmiə.

4:11: 1 Kor 12:28 **4:13:** Kol 1:28 **4:16:** Kol 1:18; 2:19 * **4:17:** Gris ramni "Takhapəh nisəri-pən minien norien kape nəmə Gris" ʉa "Takhapəh nisəri-pən minien norien kape narmamə yame pəh nien mə nəmə Isrel." Nıpran ramni "Takhapəh nisəri-pən minien norien kape 'hithen man.'" **4:17:** Rom 1:21; 1 Pita 1:14 **4:22:** Rom 8:13; Kol 3:9
4:23: Rom 12:2 **4:24:** Jen 1:26; Kol 3:10 **4:25:** Sek 8:16; Kol 3:8-9 **4:26:** Sam 4:4; Jem 1:19-20 **4:29:** Kol 4:6 **4:30:** Aes 63:10; Efes 1:13-14; 1 Tes 5:19

³¹ Takhapəh nharaptəəkini norien has yame kamor irəmiə ror tu; mhapəh nisorien timət, mhapəh nhaniyen nikar jir; mhapəh nisotgohyen, mhapəh nisorien niemhaa, mhapəh nisor-has-pəniyen kimi narmamə.

³² Mərig hahuvə tuk əmiə minə, masor rikimiə rimar tuk əmiə minə, kini misərukini norien has yame nakasor irəmiə minə, rəmhen kin yame Kughen ramərukini norien has kapəmiə minə meinai naksofugin-pən ye Kristo.

5

Sor norien kape nikhakien

¹ Ror pən, sarkut skai tuk nisigoviniyen norien kape Kughen meinai kimiə ji Kughen keikei minə.

² Kini mharaptəəkin timtim norien kape norkeikeiyen, rəmhen kin yame Kristo rimnorkeikei məknakin ətəwə, kini meighan-pə kin nimraghien kafan tuk nivəh-miraghien ətəwə; nimhəyen kafan rəmhen kin sakrefaes kirik yame nəmiovin rapien huvə mamvən tuk Kughen.

³ Takhapəh nisorien norien has kirik mə tukni hah əmiə tukun, meinai kimiə narmamə kape Kughen yamə mine naksatuatuk. Yakamni norien has minə rəmhen kin nipaovini mine narman minə kamhakir əpsəpis əriə minə, mine norien has m-fam yame ror naurisien tuk niniyen, mine nəptigien kin nar.

⁴ Kini ripəh nihuvəyen mə takhani nəgkiariyen yame ror naurisien, uə nəgkiariyen ətəwə minə, uə narpakwəyen. Nəgkiariyen has minə e khapəh nisəmhenien, mərig rhuvə mə takəgnəgin əmə Kughen.

⁵ Kini takasəkeikei mharkun nar e mə narmamə yamə mine kamharpəhu nipaovini, uə narmamə yamə mine kasor norien has yame ror naurisien tuk niniyen, uə yamə mine kasəptig kin nar, iriə e to khapəh nhavəniyen ye narmaruyen kape Kristo mine Kughen. (Narmamə yamə mine kasəptig kin nar kisəmhen kin narmamə yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə. Kapəriə kughen e nautə kapəriə).

⁶ Hapəh nhapəhyen yermamə kirik mə tukrivi-pən əmiə ye nəgkiariyen eikuə minə kafan yame nəfrakisien rikək iran, meinai Kughen rikin rahas tuk norien has minə a, kini tukror narpiniyen kimi narmamə yamə minə kisəsik nəkwən.

⁷ Ror pən, takhapəh nhavəniyen misəriwək kwis kimiə miriə misor norien has yame kasor.

⁸ Meinai kupan, nəpignəpiyen rimnarmaru irəmiə. Mərig taktakun ai nakwənhauə tuk Kristo, nikhakien ramarmaru irəmiə. Ror pən, səriwək rəmhen kin narmamə kape nikhakien

⁹ meinai nikhakien ye nimraghien kapəmiə tukrikuə kin nihuvəyen mine natuatukien mine nəfrakisien.

¹⁰ Kini sarkut mə taksəm naha norien yame ramor Kughen rikin ramagien tukun.

¹¹⁻¹³ Takhapəh nhakwasigien kin narmamə kape nəpignəpiyen masor norien has minə kimiə miriə. Norien minə a, kwənkwan rikək yame rhuvə. Kini kitawə kisauris kin niniyen norien əpisəpis kape narmamə yamə mine kisəsik nəkwai Kughen. Mərig hapik-pə norien minə a ye nikakien, pəh narmamə taksəm mharkun mə norien minə a kisahas. Meinai narimnar fam yame tukhauə ye nikhakien, narmamə taksəm huvə mharkun mə iriə kisor məknakin,

¹⁴ meinai tukmə nikhakien rəsia-pen nar kirik, in min ruə ye nikhakien. Ror pən kamni kimə,

“!Eh! Kimiə yamə mine nakasəpir. !Sarha!

Hamragh min ye nimhəyen,

Pəh Kristo tukrisia-pen əmiə.”*

¹⁵ Ror məkneikin, takasərig əmiə, mhapəh nisorien norien kape yemətəwə, mərig sor norien kape yermamə yame kafan nirkunien rhuvə.

¹⁶ Kini nipig mifam tukmə naksəm swatuk tuk norien nihuvəyen, sor, meinai taktakun ai kitawə kisarə ye nipig kape nahasien rehuvə.

¹⁷ Ror pən, takhapəh nisətəwaoyen, mərig takasəkeikei misarkut mə takharkun naha nhagin yame Yermaru rorkeikei.

¹⁸ Hapəh nisəpisien kin ninimien, meinai in ramkir-pən əmiə ye nətəwaoyen. Mərig rhuvə mə nimraghien kapəmiə tukrikuar əmə kin Nanmin kape Kughen.

4:31: Kol 3:8 4:32: Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 5:1: Mat 5:48 5:2: Eks 29:18; Hib 10:10 5:5: 1 Kor 6:9-10; Kol 3:5 5:6: Rom 1:18; Kol 2:4,8 5:8: Jon 12:36; Efes 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9 5:11-13: Jon 3:20-21
*
5:14: Aes 60:1 5:14: Tukmə ror nəgkiariyen e in nipe əhuak kirik, yame raməgkiar kimi narmamə yamə mine kiseinein Kughen. 5:16: Kol 4:5 5:18: Luk 21:34

¹⁹ Kini sɛni nipe kimi ɛmia minɛ ye Nɛkwɛkwɛ e kamni kimɛ “Ol Sam,” mine nipe ɛhuak minɛ, mine nipe yamɛ mine kamhasi-pɛn tuk Nanmin kape Kughen. Sɛni nipe mɛhavɛhsipɛn rikimia kimi Yermaru,

²⁰ kini ye nipig m-fam takasɛkeikei masɛhuak ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapɛtawɛ, mɛhani-vi vi Tata Kughen tuk narimnar m-fam.

Nɛgkiariɛn ramvɛn kimi narman mine nipiraovɛn yamɛ mine kwɛsarkurɛk ta

²¹ Seiwaiyu misor nɛkwaimia minɛ meinai nakhasiai Kristo.

²² Kimia nipiraovɛn yamɛ mine nakwɛsarkurɛk ta, seiwaiyu misor nɛkwai narman minɛ kapɛmia, rɛmhen kin yame nakasor nɛkwai Yesu Yermaru.

²³ Meinai yerman in ramarmaru ye kafan piraovɛn rɛmhen kin yame Kristo In ramarmaru ye nimɛhuak rɛmhen mɛ kafan piraovɛn, kini mavɛh miragh narmamɛ.

²⁴ Nimɛhuak reiwaiyu mamor nɛkwai Kristo, kini ye norien kirikianɛ ɛmɛ min, nipiraovɛn yamɛ mine kwɛsarkurɛk ta tukasɛkeikei miseiwaiyu misor nɛkwai narman kapɛria ye narimnar fam.

²⁵ Kini kimia narman yamɛ mine nakwɛsarkurɛk ta, sorkeikei kapɛmia nipiraovɛn rɛmhen kin yame Kristo rorkeikei nimɛhuak, meighan-pɛn kin kafan nimraghien kimin

²⁶ mor mɛ nimɛhuak in ratuatuk ye nimrin, maikwas iran kin nu mine nɛgkiariɛn kafan,

²⁷ mivɛhsi-pɛ ipakɛ tukun, mimɛ ratuatuk huvɛ. Nimɛhuak ai rhakak mihuvɛ, rɛmhen kin piraovɛn kirik yame kimnor-pɛn marɛ marɛ kimin mɛ tukrarkurɛk, kini nar kirik rikɛk ye nipran yame ripɛh natuatukien.

²⁸ Ye norien kirikianɛ ɛmɛ min, narman tukasɛkeikei misorkeikei kapɛria nipiraovɛn, rɛmhen kin yame kasorkeikei atuk niprairia. Yermamɛ yame rorkeikei kafan piraovɛn, rorkeikei atuk in.

²⁹ Sam-ru. Yermamɛ kirik rikɛk yame ramamɛkin atuk nipran, mɛrig in ramɛvigɛn huvɛ mamarha huvɛ tukun, rɛmhen kin yame Kristo ramarha huvɛ tuk nimɛhuak.

³⁰ Mɛrig nimɛhuak in rɛmhen kin niprai Kristo, kini kitawɛ kasofugin-pɛn iran.

³¹ Ror mɛkneikin meinai Nɛkwɛkwɛ kape Kughen ramni mɛ,

“Yerman tukrɛta ye rimni mine nisini,

mivɛn mor kirikianɛ iriu kafan piraovɛn.

Kini iriu tukwarɛ rɛmhen kin niprairi kirikianɛ ɛmɛ.”

(Jen 2:24)

³² Nɛgkiariɛn a in nɛgkiariɛn huvɛ kirik yame ripam, kini nipran ramerkwaig. Mɛrig yakamni mɛ in nuhpikiniɛn kirik mɛ Kristo mine nimɛhuak, iriu kirikianɛ.

³³ Mɛrig nɛgkiariɛn a raurɛ min tuk ɛmia. Kini kimia narman kirikianɛ kirikianɛ takasorkeikei kapɛmia nipiraovɛn rɛmhen kin yame naksorkeikei atuk ɛmia. Kini kimia nipiraovɛn, takasɛkeikei mɛhasiai kapɛmia narman minɛ.

6

Nɛgkiariɛn ramvɛn kimi kwajikovɛ minɛ mine tatɛ mine mamɛ

¹ Kimia kwajikovɛ minɛ. Sor nɛkwai tatɛ mine mamɛ kapɛmia, meinai kimia narmamɛ kape Yermaru, kini norien a in ratuatuk mɛ kimia taksor.

² Nɛgkiariɛn kirik ye Nɛkwɛkwɛ kape Kughen ramni mɛ, “Hasiai kapɛmia tatɛ mine mamɛ.” In e loa yame Kughen rimnarɛhu mɛkupan yame ramni mɛ tukmɛ nakhakwasig kin, taksarɛ ye nihuvɛyɛn mimɛ,

³ “Tukmɛ naksor nar a, narimnar ye narɛyɛn kapɛmia tukraiye huvɛ, kini narɛyɛn kapɛmia ye tokrei tanɛ tukrapomɛh.”

(Dut 5:16)

⁴ Kini tata minɛ. Takhapɛh nisorien narpiniɛn yame rapita narigien yame kwajikovɛ minɛ kasor mɛ rikiria tukrɛmhɛ tukun, mɛrig sarha huvɛ tuk ɛria, misɛrip atuatur norien minɛ kapɛria, kini mishajoun ɛria kin swatuk kape Yermaru.

Nɛgkiariɛn ramvɛn kimi slef minɛ mine nɛmehuɛ kapɛria

⁵ Slef minɛ. Kapɛmia aikin yemehuɛ minɛ ye tokrei tanɛ e. Sor nɛkwairia yerkimia m-fam, mɛhasiai ɛria, mɛhagin tuk ɛria, rɛmhen kin yame nakasor nɛkwai Kristo.

⁶ Kini sor nɛkwairia, mɛrig pɛh nien mɛ nipig ɛmɛ iria kasarha tuk ɛmia mɛ rikiria tukragien tuk ɛmia. Mɛrig sor nɛkwairia rɛmhen kin yame kimia slef minɛ kape Kristo, kini masor norien yamɛ mine Kughen rorkeikei yerkimia m-fam.

⁷ Sor kapɛmia wok yerkimia m-fam rɛmhen kin yame nasituyen kapɛmia ramvɛn atuatur tuk Yermaru - pɛh nien mɛ ramvɛn ɛmɛ tuk yermamɛ.

⁸ Meina! nakharkun mə Yermaru tukrivəhsi-pən nərokien kimi narmamə m-fam tuk nar huvə yamə mine kimisor, nar apnapig yermamə in slef kirik uə pəh nien mə in slef.

⁹ Kini kimiə nəmehuə minə. Sor rhuvə pən kimi slef minə kapəmiə rəm nəmhen, meina! nakharkun mə kimiə miriə, kapəmiə Yermaru kirikiana əmə, kini In ramor rəm nəmhen əmə kimi narmamə m-fam. Mərig takhapəh nisəgkiar-skai-yen kimi slef minə kapəmiə mə tuktosor nəkwaimia.

Nuħpikiniēn kape neipən kape narowaginiēn

¹⁰ Nəgkiariēn infamiēn e kafak. Sərer timtim ye Yermaru mine kafan nəsaniniēn ehua.

¹¹ Kimiə taksəkeikei mhavəh narimnar fam yame Kughen rimivəhsi-pre tuk nərer-timtim-iēn ye nipig yame Setan ramarkut mə tukruh əmiə iran, rəmhen kin yame mobael ravəhsi-pən neipən mamor apnəpeinə tuk nərer-tim-timien ye nipig kape narowaginiēn.

¹² Yakamni məkneikin meina! pəh nien mə kitawə kasarowagin kimi narmamə kape tokrei tanə, mərig kisarowagin kimi narimnar yame kipəh nəmien: In e yarmhə minə, mine nəmehuə minə ye tapən, mine narimnar yamə mine kasəsanin ye nahasiēn kape nəpignapiēn ai taktakun ye tokrei tanə, mine nanmin has minə e rarkurao irətawə.

¹³ Ror pən, takasəkeikei mhavəh narimnar fam yame Kughen rimivəhsi-pre tuk nərer-timtim-iēn ye nipig yame nahasiēn yame Setan ramor tukruə, rəmhen kin yame mobael ravəhsi-pən neipən mamor apnəpeinə tuk nərer-tim-tim-iēn ye nipig kape narowaginiēn. Kini tukmə naksarkut skai, to nakhapəh nhamiriēn.

¹⁴ !Sərer matuk!

Haraptərəkin nəgkiariēn əfrakis. In e rəmhen kin kətəut yame nakamhavitərəkin kwerk-waimiə kin.

Sor norien kapəmiə ratuatuk ye nimri Kughen. In rəmhen kin aēn yame ramətapig kin nimagemiə.

¹⁵ Sor kapəmiə nərigiēn riskai ye nəvsaoyen huvə kape nəmərinuyen. In rəmhen kin but skai yame ramasitu irəmiə tuk nərer-tim-timien.

¹⁶ Nar kirik min e, shatəta tim tim ye Kughen. In rəmhen kin sil e in timba ehua kirik yame rirkun nor-əswasigien kini mher-əpis nap yame ramuək-pən ye kwenhao yame Setan ramarpə-pre kin.

¹⁷ Hani nəfrakisien mə Kughen ravəh miragh narmamə. In rəmhen kin kəvəvhao yame kinnor kin aēn yame ramətapig kin kapən kapə jir.

Harkun huvə Nəkwəkwə kape Kughen. In rəmhen kin nao nisə kape narowagkiniēn yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə.

¹⁸ Kini seighaan kin Nanmin kape Kughen mə tukrikir əmiə tuk nəhuakien kapəmiə ye nipig mifam; misarha huvə, masəhuak nipig mifam tuk nəməhuak minə fam.

¹⁹ Kini səhuak min tuk yo mə nipig m-fam, tukmə yakaməgkiar, pəh Kughen tukrivəhsi-pə nəgkiariēn kimi yo, mə jakpəh niginiēn tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə yame nipran ramerkwaig, mərig Kughen rimmor əpu kimi ətawə.

²⁰ Kini taktakun ai, rimmher-pə kin yo rəmhen kin yəgkiar kafan, mərig kivəhsi-pən yo ye kalabus, kimirkwəji yo kin jen, meina! yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə. Səhuak tuk yo mə jakətigah tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, meina! in e wok kafak.

Nəgkiariēn infamiēn

²¹⁻²² Yo yakorkeikei mə kimiə taksərig nəvsaoyen kafak, ror pən, yakamnher-pre kin Tikikas rurə. In piautawə keikei kirik yame ramaiyu skai tuk wok kape Yermaru eikin e. In tukrəvsao kin nimraghiēn kafak kimi əmiə, mə yakamhaw-arə. Pəh nəvsaoyen a tukrivəh-si haktə nətərigiēn kapəmiə.

²³ Pəh Kughen Tata mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukravəh-si pre nəmərinuyen mine norkeikeiyen mine nhataəyēn.

²⁴ Pəh Kughen tukrautə-pən kin nihuvəyēn kafan kimi narmamə m-fam yamə mine kasorkeikei Yesu Kristo Yermaru kapətawə, ye norkeikeiyen yame infamiēn rirkək.

Filipae

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Filipae

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Filipae

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Filipae.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimnərip niməhuak apa Filipae ye kafan nəriwəkien yame ror kiraru kin kape nivəhsi-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə. Ye niməhuak apa Filipae, nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin kasəhuak kwis. Kaməsığ-pən nəmə Isrel, mərig kipəh nəsig-pənien nəmə tanə pisin minə. Kini ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksin kimnhauə mhani mə narmamə, tukmə kipəh nəsig-pənien əriə, Kughen to ripəh nivəh-miraghien əriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nipig Pol rimnamarə ye kalabus apa Rom, nəməhuak minə apa Filipae kimisher-pən kin kwən e Epafrodaetas mə tukripik mane tiksin muə nivəhsi-pən kimin. Tukmə ror niməhuak apa Filipae in rimnəkupan mher-pən kin mane kimi Pol. Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini vi vi niməhuak apa Filipae tuk narimnar yame kimisher-pən kin kimin. Kini ye nəkwəkwə e, Pol ramni-əhu nhajounien eikuə yame ramni mə tukaməkeikei kəsığ pən narmamə, tamə Kughen ripəh nivəh-miraghien əriə. Kini Pol rorkeikei min mə tukrhajoun nəmə Filipae mə swatuk kirikianə əmə yame tukror rikitawə ragien. In e Yesu Kristo.

Pol rimnokrən huvə kimi əriə

¹ Yo Pol, kimru Timoti, yorwok mir kape Yesu Kristo, yakwokrən huvə kimi əmiə m-fam, narmamə kape Yesu Kristo minə apa Filipae, mine nəməhuə kape niməhuak minə, mine dikon minə.

² Pəh Rimtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pol raməhuak tuk nəmə Filipae

³ Yakorkeikei mə jakni-pre tuk əmiə mə nipig minə fam, nipig rikik raməsik əmiə, yakamni-pən tuk kafak Kughen mə rikik ragien tuk əmiə.

⁴ Kini nipig m-fam ye kafak nəhuakien minə fam tuk əmiə m-fam, yakaməhuak əmə ye nagienien

⁵ tuk nasituyen kapəmiə ye nivəhsi-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə ye nirikakunien muə meriaji-pə ai taktəkun.

⁶ Kini yakirkun huvə mə Kughen yame rimirikakun wok huvə kirik ye nimraghien kapəmiə tukramor mamripin meriaji mīpiarhkin ye nipig yame Yesu Kristo tukrirerig-pə min iran.

⁷ Kini ratuatuk əmə mə rikik ragien tuk əmiə, meinai yakorkeikei əmiə; meinai tukmə yakaməmir ye kalabus uə tukmə yaktərhav mamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo mamhajoun mə nəvsaoyen e in rəfrakis, kimiə fam nimisasitu irak ye wok e Kughen rimivəhsi-pə ye nihuvəyen kafan mə jakor.

⁸ Kughen rirkun mə yakamni əfrah mə yakorkeikei mə jakurə məm əmiə fam, meinai yakorkeikei pik əmiə, rəmhen kin yame Yesu Kristo rorkeikei min əmiə.

⁹ Kini in e nəhuakien kafak: mə Kughen tukror swatuk kimi əmiə mə takharkun huvə mə takshawor pən iran mine misor norkeikeiyen kimi əmiə minə mamharpin,

¹⁰ mə kimiə takharkun nəmien naha nhagin yame in rhuvə pik, kini mə taksatuatuk huvə, pəh tukpəh nəm-pənien nar has kirik irəmiə ye nipig yame Yesu Kristo tukruə min iran.

¹¹ Pəh nimraghien kapəmiə tukrikua kin kwənkwan ripsaah; in e nihuvəyen mine natu-atukien yame Yesu Kristo ramor ye nimraghien kapəmiə, pəh narmamə tuksəm kwənkwan e mhani vi vi Kughen tukun, mhavəhsi-haktə nhagin.

Nivəhsi-pənien Pol ye kalabus rimnor swatuk mə narmamə tuksərig Nəvsaoyen Huvə

¹² Yo minə tiksin. Yakorkeikei mə takharkun mə nar apnapig kimisor naha nəmhəyen kimi yo, mərig rimnor swatuk tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə kimi narmamə khapsaah,

¹³ meinai mobael min fam yamə mine kasarha tuk taon e,* mine narmamə pisin pisin minə khapsaah kwənharkun ta mə kīvəhsi-pən yo ye kalabus meinai yo yorwok kape Kristo.

¹⁴ Kini kafak nivəniən ye kalabus ipakə ror mə nəməhuak m-fam kasətgħaa min tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen mhapəh nhaginien.

¹⁵⁻¹⁶ Tiksin kamhani-ərhav əmə nəvsaoyen huvə kape Kristo ye nətərigien yame ratu-atuk. Kamhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə meinai kasorkeikei yo, kini mharkun mə Kughen rimneighan kin mə tukvəhsi-pən yo ye kalabus mə jakərer-ərhav tuk nəvsaoyen huvə mə in nəfrakisien. Mərig nəfrakisien mə tiksin kamhani-ərhav əmə Nəvsaoyen Huvə kape Kristo meinai kasor jalus kimi yo misorkeikei mə tuksapita yo.

¹⁷ Mhapəh nhani-ərhavyen Kristo yerkiəriə fam, mərig kasor əmə meinai kasorkeikei mə tukhavəh-si haktə atuk əriə, kini rikiriə rəsik mə tuksəsik əpnis pən min nipig əutən yame yakamarə iran ye kalabus.

¹⁸ Mərig in nar apnapig əmə. Tukmə kini-ərhav Nəvsaoyen Huvə yerkiəriə fam uə kwənpər rikiriə, mərig nar ehua e in e kamni-ərhav Kristo. Nar e in e rikik ragien tukun.

Nəfrah. Kini rikik tukragien min

¹⁹ meinai yakirkun mə kwənkwaī nəhuakien kapəmiə, mine nasituyen kape Nanmin kape Yesu Kristo, in tukrivəh miragh yo ye nipig əutən e.

²⁰ Yakorkeikei pik kini mamərahū-pən nərigien kafak mə jakpəh norien nar kirik yame tukror yauris yo ye nimri Kughen, mərig jakətgħaa tuk nini-ərhavyen Kristo, mə jakvəh-si haktə Kristo ye nimraghien kafak rəmhen kin yame yakamor hanə, nar apnapig mə jakmhə tukun uə jakamragh pi pom.

²¹ Ye nərigien kafak, yakmə nimraghien kafak, in kape nivəhsi-haktə-əməyen Kristo; mərig tukmə yakmhə, rhuvə rapita.

²² Mərig tukmə yakamragh, in e rhuvə tuk norien wok minə min tiksin kape Kughen ye tokrei tanə. Ror pən, yakeinein mə naha nhagin in rhuvə rapita: nimhəyen uə nimragh-pi-pomien.

²³ Taktəkun ai swatuk kīraru kawəmir kupən kin yo: mərig yakorkeikei kwis əriu. Yakorkeikei mə jakpəh narəyen ye tokrei tanə e mivən məm Kristo yame in rhuvə pik rapita narəyen eikin e.

²⁴ Mərig yakmə jakaməkeikei mamragh pi pom ye tokrei tanə e tuk nasituyen irəmiə.

²⁵ Meinai yakirkun mə nar e in ror nəfrakisien kin, yakirkun mə jakamragh pi pom ye tokrei tanə tuk nasituyen irəmiə mə nhātətəyen kapəmiə tukramskai mamripin kini mə rikimiə tukragien tuk nhātətəyen kapəmiə.

²⁶ Kini ye norien a, nipig jakurə məm əmiə, rikimiə tukragien rapita, kini takhani vi vi Yesu Kristo, meinai yimirerig-pre min tuk əmiə.

Pol ramni mə tuksərer tim tim

²⁷ Kini ye narimnar m-fam, norien kapəmiə tukraməkeikei məmhen atuutuk kin narmamə yame mine kashatə ye Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo. Kini nar apnapig mə jakurə uə jakpəh nurəyen, pəh jakərig mə nakasərer tim tim ye nətərigien kirikianə əmə, masarkut kirikianə tuk niraptərinkinien nhātətəyen kapətawə ye Nəvsaoyen Huvə.

²⁸ Kini mhapəh nhagin-əgkəp-ien kin narmamə yamə mine kasərer əswasig kin əmiə. In e ramor nimtətien tuk əriə mə Kughen tukrapita əriə mivəh miragh əmiə. Kughen a in a tukror narimnar minə a.

²⁹ Ror məknakin meinai in rimneighan kin mə takshatə ye Kristo, meighaan min kin mə taksərig min nəmhəyen tuk nhagin.

³⁰ Kitawə kisarə ye narowaginien kirikianə əmə, yame nimisəm ye kafak nimraghien kupan, kini taktəkun ai, nakasərig mə yakamarə hanə iran.

2

Tukasəkeikei misəri-pən swatuk kape Yesu Kristo

¹ Nakasor kirikianə kimiə Kristo, ramor əmiə nakamhaskai ye nhātətəyen kapəmiə. Norkeikeiyen kəfan ramor əmiə nakasərig huvə. Nofuginien ye Nanmin kape Kughen, ramor əmiə naksor huvə pən kimi əmiə minə kini rikimiə rehuə tuk əmiə minə.

² Ror pən, yakamaiyoh əmiə mə nərigien kapəmiə tukruə kirikianə; kini misorkeikei əmiə minə; kini mhaue kirikianə ye nanmin mine nətərigien tuk narimnar yame nakamhavən tukun. Kini tukmə naksor narimnar minə a, in tukror rikik ragien pik.

* **1:13:** Mobael minə e kamni kima, "Mobael kape nima kape Sisa."

Gal 2:20

1:23: 2 Kor 5:8

1:27: Efes 4:1; 1 Tes 2:12

1:13: Wok 28:30
1:29: Wok 5:41, 16:19-40

1:19: 2 Kor 1:11

1:21:

³ Ye norien kirikianə əmə, takhapəh nisorien nar kirik mə kimiə nakhahuvə pik misapita kimiə minə tiksin, mhapəh nisorien nar kirik mə takhavəhsi-haktə atuk əmiə kin. Mərig takhavəhsi-əhu atuk əmiə, kini misəm kimiə minə tiksin mə kisapita əmiə.

⁴ Kini sasitu irəmiə minə ye nimraghien kapəmiə. Ripəh nəmhenien mə yermamə kirik tukrəm atuk əmə kafan nimraghien.

⁵ Kapəmiə nərigien tukraməkeikei məmhen kin nətərigien kape Yesu yame ror məkneikin:

⁶ Kristo, in Kughen,

Mərig rimipəh narkutien tuk nıraptəəkiniəh nehuəyen kape Kughen,

⁷ mərig rimnapəh kafan nehuəyen, muə məmhen kin yorwok əmə kirik,

kini marha-pə ye tokrei tanə muə rəmhen kin yermamə əmə kirik.

⁸ Kini nipig in yermamə kirik, nıpran rəmhen əmə kin ətawə, In mivəhsi-əhu atuk In, mamor nəkwai Tatə Kughen ye narimnar m-fam muə meriaji-pə mimhə, yame kimnor auris In ye nimhəyen ye nai kamarkwao kin.

⁹ Ror pən, Kughen rimivəh-si haktə In,

mhen-pən nhag kimin yame rapita nhag minə fam,

¹⁰ mimə ye nhag Yesu, narimnar fam yamə mine kasəmir ikin minə fam ye neai, mine ye tokrei tanə, mine ye kwənmhaan kape nimhəyen, tuksənimkur mhavəhsi-pən nisiaiyen kimin,

¹¹ kini iriə m-fam tukhani-ərhav mə Yesu Kristo in Yermaru.

Tuksor məknekin mhavəh-si haktə nhag Tatə Kughen.

Kimiə naksəmhen kin laet yame raməsia-pən ye tanimtanə

¹² Kafak narmamə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. Nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, kimiə nimnasor nəkwak ye nipig m-fam. Kini taktəkun ai, yakamarə isok tuk əmiə, mərig kimiə takasəkeikei misarkut min mə norien kapəmiə tukrəmhen atuutuk kin narmamə yamə mine Kughen rimivəh miragh əriə. Səri-pən swatuk a ye nimri Kughen misakur mamhagin.

¹³ Kini səri-pən swatuk a meinai Kughen ramor wok ye nimraghien kapəmiə mə tak-sorkeikei norien nəkwan, kini mə tukrivəhsi-pre nəsaninien kimi əmiə mə taksor əfrakis nərigien kafan.

¹⁴ Ye narimnar m-fam yame nakasor, takhapəh nisəgkiar-əgkiar-pikien tukun mhapəh nisotgohyen tukun

¹⁵ mə nimraghien kapəmiə tukratuutuk huvə, kini tukpəh nəm-pənien nar has kirik irəmiə, kini kimiə ji Kughen yamə mine norien iko-iko rikək irəmiə, yame nakasarə yerki nəmə iko-iko minə, yəpignap minə. Kini kimi naksəsia rəmhen kin kəmhau yame raməsia-pə ye tokrei tanə

¹⁶ yame nakamharaptəəkiniəh huvə nəgkiariəh kape nimraghien. Kini sor narimnar minə fam a mə nipig Kristo tukruə min, kini jakəgkiar ausit tuk əmiə, kini jakirkun mə yimipəh naiyu-apnapigien, nagheek ripəh nirkəkien tuk nar apnapig əmə.

¹⁷ Norien kapəmiə kape nhatəyən ye Kughen, in rəmhen kin sakrefaes kirik yame ramvən kimi Kughen. Tukmə ror tukhophni yo, jakəmhen kin sakrefaes ye waen* yame kamətəg-pən iriü sakrefaes kapəmiə. Mərig nar apnapig əmə - rikik ragien nipig rikimiə ramagien.

¹⁸ Kini ye norien kirikianə əmə, rikimiə tukraməkeikei mamagien nipig rikik ramagien.

Pol tukrher-pən kin Timoti mine Epafrodaetas kiravən apa Filipae

¹⁹ Tukmə ye nərigien kape Yesu Yermaru, yakorkeikei mə pəh nien mə tuktu, jakher-pre kin Timoti rurə məm əmiə mürerig-pa məvsao kin əmiə kimi yo, rikik tukragien.

²⁰ Kwən kirik rirkək min eikin e yame kafan nərigien rəmhen kin Timoti, yame rikin raməsik pik əmiə.

²¹ Narmamə khapsaah kasərig əmə wok minə kapəria, mhapəh nisərigien wok kape Yesu Kristo.

²² Mərig kimiə nakwənharkun mə Timoti ramhawor pən iran mine nipig mifam mamor wok kape Kughen. Kini kafan wok in rhuvə, məmhen kin yame kwajikovə ramor wok iriü rimni, in ramasitu irak ye wok kape nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə.

²³ Ror pən, tukmə nipig yakuə mə jakirkun mə kafak nimraghien tukrhawor pən iran mine, ye nipig a in a jakher-pre kin Timoti tukruə tuk əmiə.

²⁴ Kini yakamhatətə ye Yesu Yermaru mə pəh nien mə tuktu, jakurə tuk əmiə.

2:3: Gal 5:26 **2:4:** 1 Kor 10:24 **2:6:** Jon 1:1-2; 17:5 **2:7:** Jon 1:14; 2 Kor 8:9 **2:8:** Hib 5:8; 12:2 **2:9:** Wok 2:33; Efes 1:20-21; Hib 1:3-4 **2:10:** Rom 14:11 **2:11:** Rom 10:9 **2:16:** Dan 12:3; Fil 1:10; 1 Tes 2:19 * **2:17:** Nipig kirik namə Isrel kimisatəg-pən waen ye sakrefaes, rəmhen kin nar kirik yame kamhavəh-si-pən kimi Kughen. Əm-rü Nam 15:1-12. **2:18:** Fil 3:1; 4:4 **2:21:** 2 Tim 4:10

²⁵ Mærig rikik raməsik mæ jakamækeikei mher-pre kin Epafrodaetas rirerig-pre mæm æmia. In piak yame yakrauā kirikianæ mawor wok kirikianæ, mawarowagin kirikianæ. Kupæn nimisher-pæ kin in tukruæ mini-æsaah-pæ nævsaoyen kin æmia, masitu min irak.

²⁶ Mærig taktækun ai, in rorkeikei pik mæ tukræm fam æmia, kini rikin ræpæu meinai ruirkun mæ kimia nimisærig mæ in ramhæ.

²⁷ Næfraksien, in rimamhæ pik, ipakæ æmæ rimhæ. Mærig Kughen rikin rehuæ tukun. Mærig pæh nien mæ Kughen rikin rehuæ tuk in pisin æmæ, mærig yo min, rikin rehuæ tuk yo, mor æswasig kin narimnar yame tukror rikik rærhakis pik.

²⁸ Ror pæn, rikik ragien pik tuk nher-pre-min-ien kin mæ taksæm in, rikimia tukragien. Kini mæ jakpæh nivæh-pik-minien yerikik.

²⁹ Nipig taksæm in, sokræn huvæ iran ye nagienien, meinai kimia min naksor kirikianæ kimia Yesu Yermaru. Havæsi-pæn nisaiyen kimi narmamæ yamæ mine kisæmhen kin in,

³⁰ meinai ipakæ æmæ rimhæ tuk norien wok kape Kristo, mipæh niginien tuk kafan nimraghien ye nipig æutæn minæ, mimæ in tukrasitu irak ye nipig kimia nimiseinein nisasituyen irak.

3

Kristo æmæ ramor ætawæ kisatuatuk ye nimri Kughen

¹ Kafak narmamæ yamæ mine yakorkeikei pik æmia. In e nægkiarien infamien kafak. ! Sagien tuk Yermaru! Kini yakrai min æmæ nægkiarien yame yimirai ta kupan rauræ kimi æmia, mærig pæh nien mæ nar æutæn tuk yo, kini in tukrasitu iræmia mærer æswasig kin nægkiarien eikuæ minæ tuk æmia.

² Taktækun, yakamni-pre tuk æmia mæ, !Takasærig æmia tuk narmamæ yamæ mine kasor norien has minæ! Iriæ kisæmhen kin kuri aparū yamæ mine kasor nahasien.* !Takasærig æmia tuk narmamæ yamæ mine kamhavæh nao kimi narman! [Iriæ kisæmhen kin yermamæ yame ravæh oror nao kimi narman, meinai iriæ khamæ ta mæ tukamækeikei kivæh nao kimi yerman mæ Kughen tukrivæh miragh in.]

³ Mærig kitawæ e ji Kughen æfrakis, yamæ mine In rimnærai ta norien has minæ yerkitawæ. Kini Nanmin kape Kughen ramor ætawæ kharkun næhuakien kimi Kughen ye kapætawæ nimraghien. Kini kitawæ kisausit pik tuk nar yame Yesu Kristo rimnor ye nimraghien kapætawæ, masætigtæ æmæ iran. Mærig pæh nien mæ nar kirik yame kitawæ atuk kasor ye nipraitawæ mæ tukrivæh miragh ætawæ.

⁴ Mærig kupan, yimnamætigtæ ye sakomsaes mine narimnar minæ tiks in ye loa mæ tukrivæh miragh yo. Kini tukmæ kwæn kirik rikin ramuh mæ rirkun nætigtæ-æmæyen ye narimnar minæ a, mærig narimnar minæ a yimnor min ye nimraghien kafak rapita.

⁵ Yimnarha æmæ mivæh nipig eit, kivæh nao kimi yo†. Kini yo yemæ Isrel. Yimasi-pæn ye kwænæus kape Benjamin. Ripik minæ, iriæ min næmæ Isrel atuatuk. Apa kupan, yo Farisi kirik, kini yimnæri-pæn huvæ Loa.

⁶ Yimnorkeikei pik mæ jakor nækwai Kughen ye narimnar fam, meriaji-pæn mamvæn mor næmhæyen kimi narmamæ kape Yesu minæ‡. Kimipæh næm-pæ-yen nar has kirik irak meinai yimnamæri-pæn fam loa kape næmæ Isrel.

⁷ Mærig narimnar minæ fam yame yimnætigtæ iræriæ kupan, kini rikik rimnaməsik mæ iriæ khahuvæ pik, mærig taktækun ai yakamæm mæ in nar apnapig æmæ meinai yakirkun nar yame Kristo rimnor.

⁸ Mærig ripæh norien infamien aikin a. Taktækun ai, yakamækir mæ narimnar fam ægkap, in nar apnapig æmæ meinai yakamæm nar kirik yame in rhuvæ pik ægkap: in e mæ jakirkun Yesu Kristo Yermaru kafak. Yimnapæh fam narimnar minæ a tuk Kristo, marakikin æriæ ræmhen kin niræsig, mæ jakvæh æmæ Kristo

⁹ mor kirikianæ kimru min. Pæh nien mæ Kughen ramæm mæ yakatuatuk meinai yakamæri-pæn atuatuk loa, mærig Kughen ramor yo mæ yakatuatuk meinai yakamhatætæ æmæ ye Kristo.

¹⁰ Yakorkeikei mæ jakirkun huvæ Kristo, mine næsaninien yame Kughen rimnor In rimragh min ye nimhæyen, kini yakorkeikei mæ jakuæ ipakæ tukun nipig yakamærig næmhæyen ræmhen kin næmhæyen yame In rimnærig. Kini yakorkeikei mæ jakærer tukun nar apnapig kamhopni yo ræmhen kin yame kimnhopni In

2:25: Fil 4:18 * 3:2: Pol ramni hah næmhajoun kape Isrel mimæ iriæ kuri minæ. Næmæ Isrel kamhani mhamæ narmamæ yamæ mine pæh nien mæ kwænæus kape Isrel iriæ kuri minæ. Im-ru Mat 15:26. 3:3: Rom 2:29 3:4: Wok 22:3 † 3:5: Loa kape næmæ Isrel ramni mæ tukəsag-pæn nipikwarien ye nipig kamhavæh æmæ nipig eit. Takam-ru Jen 17:10. 3:5: Luk 1:59; Wok 23:6; 2 Kor 11:22 ‡ 3:6: In apa kupan, Pol, rikin rimnəsik mæ ta mæ Yesu Kristo in yekua, kini Pol rimuh næmæhuak minæ tukun. Im-ru Wok 8:3, 22:4, 26:9-11. 3:7: Mat 13:44-46 3:10: Rom 6:3-5; 8:17

¹¹ meinai yakirkun nərəhu-pən-timtim-ien kafak nətərigien əmə iran mə Kughen tukror min yo yakamragh min.

Pol ramarkut pik min mə tukrirkun huvə Kristo

¹² Pəh nien mə yimivəh ta narimnar minə a, uə taktəkun ai kafak nımraghien in rinatuatuk ta. Nikam. Mərig Kristo rimirpen yo mə yo yermamə kafan, ror pən, yakamarkut mə norien kafak tukratuutuk mənhen kin in.

¹³ Yo minə tiksın. Yakpəh niniyen mə yakwauə ta rəmhen kin Kristo. Nikam. Mərig nar kirikianə əmə yame yakamarkut tukun, mə jakəru-kin narimnar yame ramswiin kwasig, maməmnhawə tuk narimnar yame raməmır kupan irak.

¹⁴ Rəmhen kin yermamə kape naiyuyen yame ramarkut mə tukrapita mivəh nərək iran, yo yakamarkut tuk nıvəhyen kwənkwaı wok kafak. Kini kwənkwaı wok e in e Kughen ramokrən kin ətawə mə tukhavən misofugin kitawə Yesu Kristo ye rao ye neai.

¹⁵ Kini kitawə m-fam yamə mine kwəsehuə ye nhatəyəen kapətawə tukasəkeikei mharaptərəkın nətərigien minə a. Mərig tukmə kimiə tiksın, nətərigien kapəmiə ror pisin ye nar a, Kughen tukrəsiə-pre kin nətərigien yame ratuutuk.

¹⁶ Mərig nar keikei, pəh kisari-pən swatuk yame kwənharkun ta.

¹⁷ Yo minə tiksın. Hauə kirikianə misəri-pən tamhek nihuk, yame kimawə yakwəsor ta nakwəsəm, kini səm huvə narmamə yamə mine kasəri-pən tamhek nihumawə.

¹⁸ Sari-pən tamhek nihuk meinai yəkwəni-pre ta tuk əmiə nipig ripsaah, kini taktəkun ai nehe nımrik ramaiyu tukun, mə narmamə khapsaah kapəriə nəriwəkiən ramhajoun mə iriə kasəməkin Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame ramni nımhəyen kafan ye nai kamarkwao kin.

¹⁹ Kasərig pik tipriə, mə in kughen kapəriə, kini misausit tuk norien narimnar yame ror naurisien. Kini nətərigien kapəriə ramvən pik tuk narimnar kape tokrei tanə. Iriə kasəri-pən swatuk yame ramvən apa ye nap ehua.

²⁰ Mərig kitawə, imətawə apa ye rao ye neai, kini kaseito kin Yermamə yame tukrivəh miragh ətawə yame tukriši-pən aikin muə. In e Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

²¹ Kini In tukrukreikin nıpraitawə kape tokrei tanə e, yame in e nəviginien ne sirət minə, mor wi nıpraitawə ruə rəmhen kin nıprai Kristo nipig rimamragh ye nımhəyen. In tukror məkneikin ye nəsaninien kafan yame rirkun nərəhu-pənien narimnar fam ye kafan narmaruyen.

4

¹ Ror pən, yo minə tiksın, taksərər tim tim məknənkin ye Yermaru. Yakorkeikei əmiə kini morkeikei pik mə jakəm min əmiə. Kafak narmamə minə, nımraghien kapəmiə yame ratuutuk ramor rikik ramagien. Kimiə e kwənkwaı wok kafak yame rhuvə pik əgkap.

Pol ravəhsi-haktə nərighien kapəriə

² Yuodia mine Sintike. !Aweh! Takwəpəh kapəmiru nətgohyen mırəuə miwər kirikianə meinai kimiru kape Yesu Yermaru.

³ Kini ik min, yame kırıau mik kimiwər wok ta tu^{*}, yakorkeikei mə takasitu ye pia mir e meinai yimnər pik wok kimasir miriu, kini kimiwasitu irak mırəni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, iriə Klemen mine piak minə tiksın min yamə mine kimisasitu ye wok. Kughen rimnərəhu-pən nhagriə ye nəkwəkwə yame ramni narmamə yamə mine kamhavəh nımraghien rerin.

⁴ Sagien tuk Yermaru nipig m-fam. !Kini jakni min, sagien!

⁵ Sor pən kimi narmamə mə tuk səm mə kimiə nəmə mar minə. Kini mhapəh nisəru-kinien mə pəh nien mə tuktu Yermaru tukrırerig-pə min.

⁶ Takhapəh nisərig-pikien tuk narimnar, mərig ye narimnar minə fam, taksəhuak pən əmə kimi Kughen tuk naha nhagin yame naksorkeikei. Kini nipig naksəhuak misaiyoh pən, takhani vi vi In tuk kafan nasituyen.

⁷ Kini Kughen tukrivəhsi-pre nəmərinuyen kimi əmiə yame yerpig pik rapita nirkunien fam kape narmamə. Kini nəmərinuyen a tukrətapig kin rikimiə mə takhapəh nisərig-pikien narimnar, meinai nakashatətə ye Yesu Kristo.

⁸ Kini taktəkun ai yo minə tiksın, sərig əmə narimnar yame ror nəfrakisien, mine yame ramrəptərəkın nisiaiyen, mine yame ratuutuk, mine yame norien has rikək iran, mine yame kitawə kisorkeikei, mine yame nhagriə rhuvə, mine yame rhuvə pik, mine yame narmamə kamhani vi vi.

3:12: 1 Tim 6:12,19 **3:14:** 1 Kor 9:24 **3:15:** 1 Kor 2:6 **3:17:** 1 Kor 4:16 **3:19:** Rom 16:18 **3:20:** Efes 2:6,19 **3:21:** 1 Kor 15:28,42-53 **4:1:** 1 Tes 2:19-20 **4:3:** Tukmə ror raməgkiar kimi kwən kirik nhagin e Syzygus. **4:3:** Luk 10:20; Rev 3:5, 13:8, 17:8, 20:12 **4:5:** Hib 10:25; Jem 5:8-9 **4:6:** Mat 6:25-34; Kol 4:2 **4:7:** Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15

⁹ Sor naha nhagin yame yimnhajoun ta əmiə kin, yame nimnhavəh ye nimraghien kapəmiə, kini misor naha nhagin yame yakamni, kini misor naha nhagin yame nakasəm-pə irak, pəh Kughen yame ravəhsi-pre nəmərinuyen kimi əmiə tukrarə kimiə min nīpig mīfam.

Pol rikin ragien tuk nasituyen kapəriə

¹⁰ Rikik ragien tuk Yermaru meinai nimnhapəh nisasitu-pawkəyen irak ror tu kwənmopin mərig taktakun ai rikimiə raməsik min yo. Nəfrakisien, nimisərig pik yo, mərig swatuk rikək mə taksasitu irak.

¹¹ Pəh nien mə yakamni nar e meinai nar rikək tu yo. Nikam. Mərig taktakun ai yakirkun swatuk tuk nagienien tuk naha nhagin yame yakavəh.

¹² Yakirkun swatuk tuk nagienien, nar apnapig mə kafak nar kirik rikək uə kafak narimnar ripsaah. Yakwirkun mə jakhawor pən iran mine mor rikik ragien nar apnapig mə nak nəviginien rikək uə rehuə; nar apnapig mə kafak nautə rehuə uə rikəskəh.

¹³ Kristo ravəhsi-pə nəsaninien kimi yo, yakirkun narəyen ye niहुवəyen minə fam mine nahasien minə fam.

¹⁴ Mərig kimiə nimisor norien rhuvə nīpig nimisasitu irak ye nīpig yimnarə ye nīpig əutən.

¹⁵ Nəfrakisien. Kimiə nəmə Filipae nakwənharkun ta mə nīpig yame nimnhauə misərig Nəvsaoyen Huvə, nīpig yimitərhav Masedonia [tuk norien wok kafak], kimiə pisin əmə nimisasitu irak kin mane. Niməhuak kirik min rikək yame rimivəhsi-pə narimnar tiksın kimi yo.

¹⁶ Kini nīpig yimavən pakə tuk Masedonia, ye taon e Tesalonaeka, mamarə apaikin, nimisher-pə min kin mane. Pəh nien mə m-kirikianə əmə.

¹⁷ Pəh nien mə yakamarha kin mane mə takhavəhsi-pə kimi yo. Mərig yakorkeikei mə Kughen tukrəm norien kapəmiə, mərok əmiə iran.

¹⁸ Yakavəh fam mane yame nimisher-pə kin kimi yo, kini rəmhen rapita, meinai nīpig Epafrodaetas rimipik narimnar minə e muə kimi yo, taktakun ai narimnar kafak ripsaah. Kimiə nimnhavəhsi-pən nar kirik kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes yame nəmiovin rhuvə. In ravəh əmə, rikin ragien tukun.

¹⁹ Kini kafak Kughen tukrivəhsi-pre narimnar minə fam kimi əmiə yame ratuatuk tuk nimraghien kapəmiə. Kini narimnar yame ravəhsi-pə kimi ətawə ramsi-pən tuk nautə ehue kafan yame rhuvə, mamuə tuk ətawə ye Yesu Kristo.

²⁰ Pəh narmamə m-fam tukhavəh-si haktə nhag Kughen Rımtawə mamvən mamvən mīpəh norien infamien. Amen.

Nəgkiarien infamien

²¹ Yakamni rhuvə pre tuk əmiə mfam yamə mine nakashatətə ye Yesu Kristo. Nəməhuak minə e kimawə miriə kamhani rhuvə pre tuk əmiə.

²² Narmamə m-fam yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo kamhani rhuvə pre tuk əmiə, kini iriə min yamə mine kisarə apa imei Sisa kamhani rhuvə pik tuk əmiə.

²³ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin niहुवəyen kafan kimi əmiə m-fam. Amen.

Kolosi

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Kolosi Nəgkiarien kwəkwə kape Nəkwəkwə e Kolosi

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Kolosi, taon ehuə kirik apa tana ehuə e Tarki.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Pol rapəh nivən-hanəyen ye niməhuak apa Kolosi; in rimnərig əmə nəvsaoyen kin. Ye nipig a, nəmhajoun eikuə tiksin kimnhavən apa niməhuak, mamhani mhamə kwənhavəh nirkunien kirik yame ramerk-waig tuk yermamə. Mamhani mhamə tukaməkeikei kəri-pən swatuk kape nəviginiən mine ninimien, kini tukaməkeikei kəhuak kimi agelo minə, meinai pəh nien mə Yesu in yerpirig pik. Mhamə nirkunien kape yermamə in nar ehuə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukruh nhajounien eikuə yamə mine kasarə iran ye niməhuak apa Kolosi. Morkeikei mə tukrini-ərhav mə Kristo In yerpirig rapita narimnar mifam, kini pəh nəməhuak minə tukhapəh nisəterigien kin nhajounien eikuə minə a, meinai kaseikuə.

Pol rimirikakun kafan nəgkiarien

¹ Yo Pol, Kughen rimirpen-ta yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Kimru piautawə Timoti

² Kimru yakarərai mwher-pre kin kimi əmiə narmamə kape Kughen apa Kolosi. Kimiə e piak minə mine nowinik minə ye Kristo yame nakshatə timtim iran. Kimru yakawəhuak mə nihuvəyen mine nəmərinuyen kape Rımtawə Kughen In tukraməkeikei marə yerkimia.

Pol ramni vi vi Kughen tuk nəmə Kolosi

³ Nipig yakasəhuak tuk əmiə kimi Kughen e rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nipig mifam yakamhani vi vi In tuk kafan wok ye nimraghien kapəmiə,

⁴ meinai yiməsərig mə kapəmiə nhatəyən ramskai tuk Yesu Kristo, mine norkeikeiyen kapəmiə ramvən tuk narmamə kape Kughen minə.

⁵ Nhatəyən mine norkeikeiyen kapəmiə ror məkneikin meinai nakharkun huvə mə Kughen tukrivəhsi-pre naha nhagin kimi əmiə yame In rimnor apnəpein-ta iran apa ye rao ye neai. Nakwəsərig ta narimnar minə e ye nəgkiarien əfrakis, in e nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo.

⁶ İkin minə ye tanımtanə mi-fam, nəvsaoyen huvə e ramuə mamor kwənkwan mamor vi nimraghien kape narmamə. Kini nəvsaoyen huvə e rinor məknakin ye nimraghien kapəmiə ririkakun ye nipig yame kimiə nimisərig nəgkiarien əfrakis kape nihuvəyen kape Kughen mharkun.

⁷ In e kwən e Epafra ruini ta nəgkiarien e tuk əmiə. In yermamə huvə kirik yame ravəh nəgkiarien kapəmr, məmərer timtim tuk norien wok kape Kristo kini mamasitu min irəmiə.

⁸ In məvsao-pə kimi əmru kin norkeikeiyen kapəmiə yame Nanmin kape Kughen rivəhsi-pre kimi əmiə.

⁹ Ror məkneikin mə ririkakun ye nipig kimawə yimisərig nəvsaoyen kin əmiə, yaksəhuak ye nipig mifam tuk əmiə. Misaiyoh Kughen mə Nanmin kafan tukrikwar irəmiə, nakharkun rikin, mivəhsi-pre min nirkunien ehuə kimi əmiə.

¹⁰ Yakasəhuak məkneikin mə kimiə takharkun nisaiyen Yermaru kapətawə ye nimraghien kapəmiə, pəh rikin tukragien tukun. Mə nimraghien kapəmiə tukraurə mamor kwənkwan rhuvə tuk wok m-fam kape Kughen yamə mine nakasor. Kini pəh Kughen tukrasitu irəmiə mə takharkun huvə min In.

¹¹ Yakasəhuak mə nəsaniniən ehuə kape Kughen tukror əmiə naksəusik-əusik ye nipig nahasien ramuə tuk əmiə. Pəh taksərer tim tim, kini nərigien kapəmiə tukrəpomh, kini pəh rikimiə tukramagien əmə,

¹² kini pəh takamhani vi vi Kughen Rımtawə meinai In rimnor əmiə naksatuatuk mə takharkun nisarəyen ye rao ye neai, aikin ramraan ghan əmə ikin, kimiə mine kwajikovə minə fam kape Kughen, iriə e narmamə kape Kughen minə.

¹³ Kughen rimnor məknakin ye nipig rimirəhsi-ta ətawə ye narmaruyen kape Setan yame ramarə ye nəpignapien mivəhsi-pə ətawə ye narmaruyen kape Tini keikei

¹⁴ yame rimnarpin nimraghien kapatawə, kini mirisin ətawə ye narpinien kape təvhagə hah.

Yesu Kristo In yerpirig rapita narimnar m-fam

¹⁵ Ji Kughen yame narmamə kimisəm, In rəmhen əmə kin Rimni yame kitawə khapəh nisəmien.

Kupən kupən əgkəp, nipig nimoptanə mine neai mine narimnar fam kimnamharkək hanə, mərig Tini, In rinarə rerin ta. Ror məkneikin mə In nirmin nupan ye narimnar minə fam.

¹⁶ In yerpirig meinai In rimnor narimnar m-fam ye tanımtanə, mine neai, narimnar yame kaməm əriə mine yamə mine kipəh nəmien əriə, iriə e agelo minə, mine yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam.

In rimnor narimnar fam; kini narimnar fam, kafan əmə.

¹⁷ Kwasig ikin narimnar m-fam ramswin, kini In rinarə rerin ta.

Narimnar mifam ramswin meinai In raməpkəfugin əriə.

¹⁸ Kini In əmə ramərə əkupən ye niməhuak. In kapən kapə niməhuak. Kini nəməhuak minə, iriə nipran.

In nuknei niməhuak. In e, In yermamə yame rimnəkupən nimragh min ye nimhəyen kafan mamarə rerin.

Ror məkneikin mə In yerpirig ye narimnar m-fam.

¹⁹ Meinai Kughen rikin ragien pik mə nimraghien mine nəsaninien m-fam kafan ramswin min ye Kristo,

²⁰ mə tukrərəhu-pə nəmərinuyen ye nipig nitaw Kristo rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kini narmamə, mine nar miragh minə, mine agelo minə, mine narimnar fam kwənarerig-pə fam min ye kwermın.

²¹ In apa kupən, kimiə nimisərə isok tuk Kughen. Nərigien mine norien kapəmiə rahas pik, naksor tikmir kimiə Kughen.

²² Mərig taktəkun ai, Kughen rimnor əmiə nakwənhauə misor kirikianə kimiə min ye nimhəyen kape Kristo yame nipran rimnəkər ye nai kamarkwao kin. Kughen rimnor məkneikin mə tukrivəh əmiə nakhauə ipakə tukun, naksatuatuk ye nimrin, norien has kapəmiə rirkək, kini nar has kirik rirkək irəmiə yame to Kughen rini-hah əmiə tukun.

²³ Narimnar minə e tukror məkneikin tukmə naksarer tim tim ye kapəmiə nhatətəyen ye Yesu. Nəmisərig nəvsaoyen huvə yame ramhajoun narimnar yame Kughen tukror kimi əmiə apa ye rao ye neai, kini kapəmiə nətərigien tukraməkei marer timtim ye narimnar minə e. Nəvsaoyen huvə e, yame nakwəsərig ta, kamhani-ərhav ikin minə ye tanımtanə. Kini Kughen rimnokran kin yo, Pol, mə jakni-ərhav min.

Pol in ramasitu ye niməhuak

²⁴ Rikik ragien mə yakərig nəmhəyen ye niprak tuk nasituyen irəmiə. Kristo rimnərig nəmhəyen ye nipran mə niməhuak tukrurə. Kini ye swatuk kirikianə əmə min, yo min yakərig nəmhəyen ye niprak tuk Kristo, in e niməhuak, mə tukrurə miskai.

²⁵ Kughen əmə rīvəhsi-haktə yo mə jakor wok ye niməhuak kafan. Kini taktəkun ai, yakirkun nasituyen irəmiə tuk wok yame Kughen rimnərəhu-pə ye kwermik. Kafak e wok mə jakamni-ərhav nəgkiarien m-fam kape Kughen pəh nakharkun huvə

²⁶ nərig-məniwən-ien kape Kughen yame rinamerkwaig tuk kaha minə mine rao minə kupən. Mərig taktəkun ai In rimnhoprai nipran kimi kafan narmamə minə.

²⁷ Kughen rimə tukrhajoun narmamə mifam mə nəgkiarien kafan ramni mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen ripsaah kimi əmiə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. Nəgkiarien kafan ramni mə Kristo ramarə yerkimiə, in e nakharkun niniyen nəfrakisien mə takhavəh nimraghien rerin.

²⁸ Kini kitawə kamhani-ərhav Kristo kimi narmamə m-fam. Masəvhag kimi əriə, mamhasig ihaktə rikiriə ye nirkunien fam kapatawə, mə narmamə minə fam tukhauə ye nimri Kughen, masofugin-pən ye Kristo, mhaurə misəhuə ye nhatətəyen kapəriə.

²⁹ Yakamarkut pik tuk nar e, kini nipig m-fam yakamor wok ye nəsaninien ehuə kape Kristo yame ravəhsi-pə kimi yo.

2

Tukasəkeiə mihatətə tim tim ye Yesu

¹ Yakorkeikei mə takharkun mə yakaməmnhawkw pik tuk əmiə nəmə Kolosi, mine nəmə Laodisia, minə nəməhuak minə tiksin yamə mine yakpəh hana nəmien əria.

² Yakor məkneikin wok tuk nivəhsi-haktəyən nərigien kapəmiə m-fam, nipig kimiə nakamharpin huvə rikimiə mə rikimiə tukror kirikianə əmə, kini narimnar minə e in ramuə nipig naksorkeikei əmiə minə. Kini yakamarkut mə kimiə m-fam takhavəh nirkunien huvə yame tukror rikimiə rəsanin, kini mor min mə nakharkun huvə nəgkiarien əfrakis kape Kughen yame rimnerkwaig kupən, mərig taktəkun ai, ruatərhav. Kini nətərig-məniwən-ien e, in e Kristo

³ yame Kughen rimnəwhai kəji nirkunien m-fam kasəmīr iran.

⁴ Yakaməgkiar məkneikin mə yermamə kirik rirkək mə to ri-vita nərigien kapəmiə kin nəgkiarien heikən kafan.

⁵ Ror mə yakamarə pawk isok tuk əmiə, mərig rikik raməsik pik əmiə. Kini rikik ragien pik meinai yimnərig mə kapəmiə nətərigien kirikianə əmə, kini kimiə nakashatətə tim tim əmə ye Kristo.

Kapətawə nimraghien tukraməkeikei maməmīr tim tim əmə ye Yesu Kristo

⁶ Mərig in ai kimiə nakwənhavəh Yesu Kristo mə In Yermaru kapəmiə, takasəkeikei masofugin-pən iran nipig mifam.

⁷ Takharəh tim tim Kristo rəmhen kin nuai nai yame rameiwayu mamrəh kapier. Kini pəh nimraghien kapəmiə rurə məusik-əusik pən iran ramhen əmə kin yame kinhajoun ta əmiə kin. Kini pəh nagienien tukrikwar yerkimie marh-yerhav tuk naha nhagin yame Kughen rimnor irəmiə.

⁸ Taksərig əmiə mə narmamə tukhapəh nhavi-ta-yen əmiə kin nhajoun-ətəwaoyen kapəria, yame nipran rirkək. Nhajoun eikuəyən e kamhasi-pən əmə tuk nərigien kape kaha minə, mine kape tokrei tanə əmə, mhapəh nisəri-pənien nərigien kape Kristo.

⁹ Kughen raməmīr piəpiə ye niprai kwən e Yesu Kristo.

¹⁰ Kini Kughen In rivəhsi-pre nihuvəyən kape Kristo rukwar ye nimraghien kapəmiə. Kristo e In e ramarmaru ye agelo minə, mine yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam. *

¹¹ In rimnəsīg-pən əmiə. Mərig pəh nien mə rimivəh nao kimi əmiə, mərig rimivəhsi-ta rikimiə yame ramor təvhagə hah, məspir-pən yame rhuva.

¹² Kini ye nipig yame kimnakatənim kin əmiə ye nu, ramor nimtətien mə nimraghien akwas kape təvhagə hah kapəmiə rimamhə, kini kiminim əmiə rəmhen kin in ai kiminim Yesu, kini Kughen rimnor əmiə nakhamragh min ye nimraghien wi. In e nhatətəyən kapəmiə ye nəsaninien ehua kape Kughen yame rimnor Yesu rimimragh min ye nimhəyən kafan.

¹³ Apa kupən, nipig Kughen ripəh hanə nivəhsi-tayen norien hah minə yerkimie, rəmhen kin nakwənhamhə ta tuk norien has minə kapəmiə. Mərig nipig nimnhauə kisor kirikianə kitawə Yesu, kini Kughen rimivəh miragh ətawə. Mirisin ətawə tuk narpinien kape norien has minə fam kapətawə.

¹⁴ In rimnor loa kupən kafan ruə mə in nar apnapig, mine natuakəmien minə iran, yamə mine kamhauh ətawə mamharuk-pən nəgkiarien has irətawə tuk nəsikien natuakəmien minə kafan. Loa kupən kafan nəsaninien rirkək rəmhen kin in ai rimnəsik pən ye nai kamarkwao kin iri Yesu.

¹⁵ Kimnəsik-pən Yesu ye nai kamarkwao kin, In rinapita nəsaninien kape yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam. Kristo rinapita ta əria, mamor-pən kimi əria rəmhen kin yame king ramor-pən kimi tikmir minə kafan yame rinapita əria, mofugin əria ye nimri jir, markis-arkis əria.

Yesu ramarmaru irəmiə

¹⁶ Ror məkneikin mə takhapəh nisətərigien kin narmamə yamə mine kasərhə natuakəmien minə mamhani-əhu əmiə mə takhasiai nəviginien kirik, uə ninimien kirik, uə nipig rhakə kirik, uə makuə rhakə kirik, uə Sabat.

¹⁷ Natuakəmien minə a kashajoun pən nar kirik yame tukripiuə, mərig nipran e Yesu Kristo.

¹⁸ Narmamə tiksin kasasut pik mhamə kasəmīrərhav masəm niprai nar. Mərig nərigien kapəria in kape yermamə əmə, nipran rirkək. Iriə kamhasigəvin əmə mə nərigien kapəria

2:3: 1 Kor 1:24,30

2:4: Rom 16:18

2:5: 1 Kor 5:3

2:7: Efes 3:17

2:9: Jon 1:14,16

2:10: Efes 1:21-22

* 2:10: Əmru Kol 1:16. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, rapəh niniyən nhagriə, mamni əmə "Kristo ramarmaru ye narimnar fam yamə mine kamhawəh neihuəyən," mərig nipran e agelo minə, mine yarmhə minə, minə nanmin has minə, mine yermaru minə fam.

2:11: Rom 2:29

2:12: Rom 6:4

2:13: Efes 2:1,4-5

2:14: Efes 2:14-16; 1 Pita 2:24

2:15: 2 Cor 2:14

2:16: Rom 14:1-13

2:17: Hib 8:5

rameiwaiyu atuk əmə tuk əriə. Mərig nəfrakisien mə kasausit pik. Kini mishajoun mə tirkəməkeikei kəhuak kimi agelo minə. Mərig takhapəh nisəri-pənien norien kapəriə, tamə naksəpkərhav ye nimraghien kapəmia.

¹⁹ Narmamə minə a khapəh nharaptərək-in-tim-timien Yesu. Mərig Yesu ramhen əmə kin kapən kapə niməhuak, kini niməhuak in nıprai Yesu. Rəmhen kin nıprai yermamə yame rıppin ikin ye kwənərəus minə ramvən ye nikəkrin, kini Yesu tukror məkneikin ye niməhuak kafan mə niməhuak tukriskai, kini murə mamehua ye nimraghien huvə yame Kughen ramor raurə.

Kitawə kimnhavəh nimraghien vi meinai kimisor kirikianə ye Yesu

²⁰ Nıpig nimishatətə ye Yesu, rəmhen mə kimia min nimnhamhə. Kini natuakəmien to rıpəh nıvanien tuk narmamə yamə minə kwənhamhə. Kini nuknei loa yamə mine kasəgkiar kin narimnar kape tokrei tanə əmə, nəsaninien kapəriə rirkək, to khapəh nisarmaruyen irəmia. Ror məkneikin yakamaiyoh əmia mə, ?Rhawor e nakasari-pən hanə natuakəmien mine kape tokrei tanə? In e nəgkiarien yamə mine kamhani mhamə,

²¹ “Takhapəh ni-rapien nar e,” uə, “Takhapəh nısanien nar e,” uə, “Takhapəh nharəhyen nar e.”

²² Mərig natuakəmien minə e kamhasi-pən əmə tuk nəgkiarien kape yermamə. Kasəgkiar əmə kin narimnar kape tokrei tanə. Mərig narimnar yamə mine kasatuakəm tukun to khapəh nisoriahyen rikimia, meinai tukmə nakvəh, mən, kini rirkək min.

²³ Yakirkun mə nıpig nakwəsərig nhajounien kapəriə, nakhamə-ta mə nəgkiarien ehua e; mhamə ta mə taksor nəkwairia. Mərig kamhasigəvin mə kasorkeikei pik Kughen, mamhasigəvin min mə nərigien kapəriə rameiwaiyu atuk əmə tuk əriə, mhamə kasarha huvə tuk nimraghien kapəriə. Mərig nəfrakisien mə natuakəmien minə kapəriə khapəh nısasitu-əgəp-ien irətawə mə nimraghien kapətawə tukratuutuk.

3

Narəyen atuutuk

¹ Mərig in ai Kughen rımivəh mırəgh əmia min Kristo, kini ror məkneikin mə taktəkun ai, kimia takasəkeikei misor rikimia tukrivən əmə tuk narimnar kape rao ye neai, ikin Yesu ramkwətə ikin ye nikar Kughen matuk.

² Takasəkeikei misor rikimia tukraməsik əmə narimnar kape rao ye neai, pəh rikimia tukripəh nəsikien narimnar kape tokrei tanə.

³ Meinai kimia Kristo nakwənhamhə, kini nimraghien əfrakis kapəmia ramerkwaig-pən tuk Kristo yame ramarə ye rao ye neai iriü Kughen.

⁴ Nimraghien əfrakis kapəmia, in əmə e Kristo əmə. Kini nıpig Kristo tukripirerig-pə min, kini Kughen tukrhajoun ətawə Kristo kimi narmamə m-fam. Iriə tuksəm nikhakien kafan.

⁵ Ror məkneikin mə takasəkeikei misəpəh əgkəp norien has minə kape tokrei tanə rəmhen kin: nıpiraovin mine narman minə kamhakir apis apis əriə minə; uə kasor norien rahas ror naurisien tuk nıniyen; uə kasorkeikei pik əriə minə tuk norien has; uə təvhagə has rehua pik ye nətərigien kapəriə; uə kasəptig kin nar. Narmamə yamə mine kasəptig kin nar kisəmhen kin narmamə yamə mine kasəhuak kimi nanmı nar minə. Kapəriə kughen e nautə kapəriə.

⁶ Kasor norien has minə e, niemhaa rhai Kughen tukun, In tukror narpinien ehua kimi narmamə yamə mine kasor narimnar minə a.

⁷ In apa kupən, ye nimraghien kapəmia, nımseriwək əmə ye narimnar minə a.

⁸ Mərig taktəkun ai, takasəkeikei mhavəhsi-ta narimnar mine ye nimraghien kapəmia, mhapəh nisorien narimnar minə e: takhapəh nisorien niemhaa, tikinhermia tukripəh nhopsir-hopsirien rəmhen kin karuəruə ramahirəg-rəg; mhapəh nhaniyen nikar jir; mhapəh nisarpakwaiyen; mhapəh nısor-has-pən-ien kimi narmamə.

⁹ Taksəpəh niseikuəyen irəmia minə, mərig in ai kimia nımisəpəkiək-ta kin nərigien əkwəs kapəmia, misəpəh kafan norien minə,

¹⁰ misarar miseriwək ye nətərigien vi. Kughen rımivəh-sıpre nimraghien wi kimi əmia, mor əmia mə takhauə masor əmə rəmhen kin In, mor əmia nakharkun huvə In.

¹¹ Kughen rımivəh-si-pre nimraghien vi kimi əmia, in nar apnapig mə ik yemə Isrel kirik, uə pəh nien mə ik yemə Isrel, uə kinəsıg-pən ta ik, uə kipəh nəsig-pənien ik, uə nımnor skul, uə nakpəh nor-huvəyen skul, uə ik yorwok əmə kirik, uə ik yermaru kirik. Mərig nar ehua e in e Kristo, kini In ramarə min ye nimraghien kapətawə m-fam.

¹² Kimia narmamə kape Kughen minə, In rorkeikei əmia, mərəhu karin əmia mə kafan. Kini ror məkneikin, taksarkəoh kin neipən huvə kape Kughen, in e: rikimia tukraməkeikei

mehuə tuk narmamə; masor huvə pən kimi narmamə; nətərigien kapəmiə tukreiwaiyu yetanə; kimia nəmə mar minə; kini nətərigien kapəmiə tukrapomh.

¹³ Nipig yermamə kirik ramor nar kirik rapəh nəmhenien ye nimirimə, kini rikimia tukripəh nəmhə-aihuua-yen tukun. Kini tukmə yermamə kirik ramor ahas pən kimi kimia kirik, pəh in tukrivəh əmə rimhə pən yerkin. Mərig in tukraməkeikei mərə-kin, kini in mor huvə pən kimi yermamə a. Takhapəh nharaptəək-in-tim-tim-i-en norien hah yame yermamə ramor kimi əmiə yerkimia, mərig sor huvə-pən kimin, rəmhen əmə kin yame Yermaru kapətawə rapəh nraprtəək-in-tim-timien norien has kapətawə yerkin, kini mor huvə-pə əmə kimi ətawə.

¹⁴ Nar keikei yame takasəkeikei masor, taksarkaoth kin neipən huvə e kape Kughen, in e norkeikeiyen. Naksorkeikei əmiə minə mamhavən, ror əmiə nakamhauə kirikiana.

¹⁵ Havəh nəmərinuyen kape Kristo pəh In tukramarmaru yerkimia, meinai Kughen rimnokrən kin əmiə mə takhauə misor kirikiana, naksarə əmə ye nəmərinuyen. Kini nipig m-fam, takamhani vi vi Kughen tuk narimnar yame In ramor kimi əmiə.

¹⁶ Shajoun əmiə minə kin nəgkiarien kape Kristo, kini takhavəh-si haktə nərigien minə kapəmiə. Takasəkeikei misəni nipe minə ye Nəkwəkwə e kamni kimə “Ol Sam,” mine nipe əhuak minə, mine nipe yamə mine kamhasi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Taksəni fam əgkəp əriə mamhani vi vi Kughen yerkimia. Kini ye norien kirikiana əmə min, pəh nəgkiarien kape Kristo tukraməmir mamragh maurə huvə yerkimia ye nipig mifam.

¹⁷ Narimnar yame nakasor, mine nəgkiarien m-fam yamə mine nakamhani, taksor əmə ye nhag Yermaru Yesu. Kini nipig mifam taksəhuak kimi Yesu mhani vi vi Kughen Rimtawə.

Norien vi kape tata, mine mama, mine kwajikovə minə, mine slef minə

¹⁸ Nipiraovin, taksor nəkwai narman minə kapəmiə. Norien e ratuatuk tuk nipian əhuak minə mə taksor.

¹⁹ Narman, takasorkeikei nipiraovin minə kapəmiə, mhapəh nisərik-mitə-yen əriə.

²⁰ Kwajikovə minə, taksor nəkwai rimimie mine nisinnie, meinai Yermaru kapətawə, rikin tukragien tukun.

²¹ Kimia tatə minə, takhapəh nisorien narpinien yame rapita nərigien yame kwajikovə minə kasor mə rikiriə tukrəmhə tukun. Tamə naksor-pən məknakin kimi əriə, nərigien kapəriə rimir.

²² Slef minə, kapəmiə aikin namehuə minə kape tokrei tanə e, kini ye nipig minə fam, takasəkeikei misor nəkwairiə. Pəh nien mə nipig əmə kasarha tuk əmiə mə rikiriə tukragien tuk əmiə. Mərig in ai kimia nakhasiai Yermaru kapətawə, takasəkeikei misor wok əfrakis yerkimia.

²³ Naha nhagin wok yame nakasor, taksor yerkimia m-fam. Pəh nien mə yermamə əmə yame ramehuə irəmiə mərig Yermaru kapətawə In ramehuə irəmiə.

²⁴ Mərig takasəkeikei mharkun mə Yermaru kapətawə In tukrarpin tai wok kapəmiə. In ai nərokien yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi tini minə.

Nakharkun mə yermamə e yame naksor atuə kin kafan, in e Kristo Yermaru.

²⁵ Kini mərig narmamə yamə mine kasor norien hah, Kughen tukrarpin tai norien hah kapəriə. In ramor raməm nəmhen kimi narmamə mifam.

4

¹ Nəmehuə yamə mine kapəmiə aikin slef minə, takasəkeikei misor rhuvə matuatuk pən tuk əriə. Taksor rəm-nəmhen pən tuk əriə. Takasəkeikei mharkun min mə kapəmiə min kirik aikin Yemasur, In ramarə apa ye rao ye neai.

Pol raməvhag kimi əriə

² Pəh takhapəh nisəpəhyen nəhuakien kimi Kughen, misərig əmiə, mhani vi vi In.

³ Kini yakorkeikei mə kimia taksəhuak min tuk əmawə, mə Kughen tukrəhitə ye swatuk mə jakhani-ərhav nərig-məniwəniən kape Kughen. In e Kristo. Yakamni-ərhav nəgkiarien e, kimivəhsi-pən yo ye kalabus, kirkwəji yo kin jen tukun.

⁴ Taksəhuak mə jakamni-ərhav nəgkiarien e tukratuatuk mihuvə rəmhen əmə kin yame jakaməkeikei mamor.

⁵ Kimia nəməhuak minə, pəh narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien kisəm-pən Yesu ye norien minə kapəmiə. Kini ye nipig mifam, takasəkeikei masərig əmiə mə nimraghien kapəmiə tukrivi narmamə iruə khausə tuk Yesu.

⁶ Kimiä takasäkeikei masægkiar huvə kimi əriə ye nəgkiarien e yame rhuvə mheikin, pəh iriə tuksərig nəgkiarien minə e mə khahuvə. Kini tukmə narmamə kasaiyoh əmiə kin nhatətəyen kapəmiə, rhuvə mə takharkun nhoprai-pənien kimi əriə m-fam.

Pol rher-pən kin yermamə mir kīraru kīravən apa Kolosi

⁷⁻⁸ Yakamher-pən kin piautawə keikei Tikikas. Nipig mifam in ramərer matuk tuk nasituyen irak tuk wok kape Yermaru. In raurə tuk əmiə tuk nərigien kīraru əmə. Mə in tukrəvsao kimi əmiə kin norien yame yakasərə iran ai taktəkun. Kini mə tukror rikimiə ramragh.

⁹ In raurə iriū piautawə keikei Onesimas. Nipig mifam in ramhatətə tim tim ye Yesu. In kimiə kirik. Iriū tukwəvsao kin narimnar fam ye narəyen eikin e.

Nəgkiarien infamien

¹⁰ Kivəhsi-pən kwən e Aristakas ye kalabus kimru min. In ramni-pre huvə tuk əmiə. Kini Mak, naorahi Banabas, in min ramher-pre kin nəgkiarien huvə kafan kimi əmiə. Kini kimiə nakwənhavəh ta nəgkiarien tukun. Tukmə rurə en kimiə ikin, nakhakir mhavən misarha huvə tukun.

¹¹ Kini Josua Jastas, in min ramher-pre kin nəgkiarien huvə kafan kimi əmiə. Ye kwənərus kape nəmə Isrel, yamə mine kashatətə ye Yesu, kwərə misir a, irisir kīrhasitu irak tuk wok kape rao ye neai. Kini kwərə misir a, irisir kīrhasitu pik irak ye nipig əutən yame ramuə ye nīmraghien kafak.

¹² Kwən e Epafra in kimiə min kirik. In rher-pre min kin nəgkiarien huvə kimi əmiə. In yermamə kirik yame nipig m-fam ramor wok kape Yesu Kristo, kini ye nipig mifam, in raməhuak tim tim tuk əmiə. Kini in raiyoh Kughen mə kimiə taksərer timtim kini mhauə mharkun huvə narimnar fam yame Kughen rorkeikei.

¹³ Yakirkun nini-pre-yen kimi əmiə mə kwən e in ramarkut pik tuk nasituyen irəmiə, mine ye narmamə yamə mine kisərə apa taon mir e Laodisia mine Hierapolis.

¹⁴ Kwən e Demas, mine Dokta Luk, yame in kitawə keikei kirik, iriū min kawher-pre kin nəgkiarien huvə kimi əmiə.

¹⁵ Yakamher-pre min kin kafak nəgkiarien huvə kimi piautawə mine nowintawə apa kwənmaahan e Laodisia, mine pian a Nimfa, mine nəməhuak mifam yamə mine kasofugin aikin.

¹⁶ Taksəvheikin ta nəkwəkwə e yakamrai-pən mher-pre kin kimi əmiə, mishə-pən kin kimi nīməhuak apa Laodisia mə iriə min tuksəvheikin. Kini ye norien kīrikianə min, kimiə takasəkeikei misəvheikin nəkwəkwə kape nəmə Laodisia.

¹⁷ Kini takasəkeikei mhani-pən tuk Akipas mə in tukraməkeikei mor fam wok a yame Yermaru kapətawə rīmivəhsi-pən kimin mə tukror.

¹⁸ Yo Pol, yakvəh pen mamrai nəgkiarien e kin kwermik, mamni-pre rhuvə kimi əmiə. Pəh rikimiə tukraməsik mə kivəhsi-pən yo ye kalabus, kirkwəji yo kin jen. Pəh Kughen tukrasitu irəmiə kini mautə-pre kin kafan nihuvəyen raməmīr tuk əmiə.

1 Tesalonaeka

Nəkwəkwə yame Pol rimnəkupən mirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Tesalonaeka

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Tesalonaeka

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Tesalonaeka.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rinamrai nəkwəkwə e? Niməhuak apa Tesalonaeka, in niməhuak vi kirik. Pol rirkun ta niməhuak apa Tesalonaeka ye newk kiraru uə kisisar. Nəməhuak minə aikin tukasəkeikei mhaure ye nimraghien kapəria. Kashatəta ye Yesu Kristo, kamuh əria tiksin, kasərig nəməhəyen. Kini tiksin khapəh nharkun-huvəyen nipig kape Yesu Kristo yame tukrirerig-pə min iran ye tokrei tanə. Tiksin rikiria raməsik mə Yesu tukrirerig-pə aihuua əmə. Kini miseinein mə narmamə yamə mine kwnəhamhə ta kwasig ikin Yesu rirerig-pə min, tukhawor əria. ?Tukasarer min uə?

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapəria, kini mor nhatətəyen kapəria rəusik-əusik. Kini morkeikei mə tukrivəh-sipən nhajounien yame ratuatuk ye nikarin kape nirerig-pə-minien kape Yesu Kristo.

Pol rimnokrən huvə ye nəməhuak minə apa Tesalonaeka

¹ Yo Pol, mine Saelas, mine Timoti, yakarhini rhuvə tuk əmia ye niməhuak apa Tesalonaeka. Kimiə nimnhauə kirikianə tuk Rimtawə Kughen mine Yermaru Yesu Kristo. Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinyuyen kimi əmia.

² Nipig m-fam, yakarhini-pən tuk Kughen mirhmə rikimasir ramagien tuk əmia m-fam, kini marhəhuak tuk əmia ye nəhuakien kapəmasir.

³ Nipig yakarhəhuak kimi Rimtawə Kughen, rikimasir ramagien meinai nipig mifam rikimasir raməsik kapəmiə wok yame ramsi-pən ye nhatətəyen kapəmiə. Kini rikimasir raməsik mə norkeikeiyen kapəmiə rehuə, naksasitu ye narmamə. Kini rikimasir raməsik min narer-tim-timien kapəmiə ye nipig əutən yamə mine kamhauə ye nimraghien kapəmiə. Kini naksor məknakin meinai nimisərhəhu-pən tim tim nərigien kapəmiə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁴ Piak minə, mine nowinik yamə mine Kughen rorkeikei əmia: Rikimasir ramagien min tuk əmia meinai yakrhirkun mə Kughen rimirpen əmia.

⁵ Kini yakrhirkun mə Kughen rimirpen əmia meinai nəvsaoyen huvə yame yakarhini tuk əmia, pəh nien mə ramuə ye nəgkiarien əmə, mərig Nanmin kape Kughen rimnor nar apsis tiksin irəmiə, ramor nimtətien mə nəgkiarien kafan ror nanmin, kini kitawə kharkun huvə mə in nəfrakisien. Kini nipig kimnisarə kitawə-m kimiə, nakharkun mə norien kapəmasir in rhuvə əmə mə tukrasitu irəmiə.

⁶ Kini kimiə nimnhasigovin norien kapəmasir mine Yermaru kapətawə. In e ye nipig yame nimnhavəh pawk nəməhəyen ehua, mərig nimnhavəh nəvsaoyen huvə kape Kughen yerkin agien yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə.

⁷ Ror məkneikin, ye norien kapəmiə, nimishajoun swatuk huvə kirik kimi nəməhuak minə ye provins e Masedonia mine apa Provins Akaea, mə tukhasigovin əmia.

⁸ Nimnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen rəmhen kin yame naiyuk ramasək kamərig ikin minə fam. Kini pəh nien mə nāmə Masedonia mine Akaea əmə, mərig narmamə ikin minə fam kharkun kapəmiə nhatətəyen ye Kughen, kini ripəh nəmhenien mə to yakarhini min nhatətəyen kapəmiə, meinai narmamə minə fam kwəsərig ta nəvsaoyen kin.

⁹ Meinai nāmə Masedonia mine Akaea, iriə atuk kamhani-ərhav mə nipig yimirhuə mirhmə əmia, rikimiə ragien tuk niwəhyen nəgkiarien kapəmasir. Iriə kamhani-ərhav mə kimiə nimnhaukreikin-pən nimetaimie kimi nanmi kughen eikuə minə, mhaue mhakwasig kin Kughen yame ramragh, kini in Kughen əfrakis.

¹⁰ Mamhawhin min Ji Kughen yame tukrisi-faktə ye rao ye neai, yame Kughen rimivəh miragh In ye niməhəyen kafan. Kini In tukrirəhsita ətawə tuk narpinien mine niemhaa kape Kughen yame tukripiua.

2

Wok yame Pol rimnor apa Tesalonaeka

¹ Piak minə mine nowinik minə: Nakharkun mə nipig kimasir yimirhurə mirhmə əmia, nuəyen kapəmasir, pəh nien mə ror əmə nar apnapig kin, mərig in rimnor nəkuə.

² Kĩni kimiã nakharkun mã in apa Filipai, narmamã kimisor rahah pawk pã kimi ãmasir, kini mashek iah ãmasir, mærig Kughen kapatawã rimnasitu irãmasir; kimasir yakarhætghaa kin nĩrhĩni-ærhavyen kafan nãvsaoyen huvã kimi ãmiã, nar apnapig narmamã kasarkut mã tukhani-ãhu ãmasir.

³ Ror mãkneikin meinai kapãmasir nægkiarient tuk nĩviyen nærigien kapãmiã ripãh nĩsĩpãniyen ye nærigien hah kirik, uã tuk rikin yame ripãh natuatukien. Kini yimĩrhipãh nĩrharkutient tuk neikuãyen irãmiã.

⁴ Nikam. Yimĩrhipãh nĩrhorient mãknakin. Mærig nipig yimĩrhægkiar, yimĩrhĩrkun mã Kughen rivaag-pã yerkimasir, mãm mã kimasir yakrhãmhen mã jakrhĩni-ærhav nãvsaoyen huvã, kini mãmãrãhu-pã ye kwermimasir. Kini pãh nien mã yimĩrhægkiar mã narmamã rikiriã tukragien tuk ãmasir. Mærig yimĩrhægkiar mã Kughen rikin tukragien tuk ãmasir. In Kughen yame riwaag-pã yerkimasir.

⁵ Nakharkun mã kimasir yimĩrhipãh nĩrhuãyen tuk ãmiã mã jakrhĩvi nærigien kapãmiã ye nægkiarient heikin mãnã. Pãh nien mã yimĩrhĩni-ærhav nãvsaoyen huvã kimi ãmiã mã jakarhĩvãh mãne kapãmiã. Kini Kughen, In rĩrkun rikimasir mã yakarhãfrakis.

⁶ Kimasir yimĩrhipãh nĩrhuãyen mã kimiã kirik uã yermamã apnapig kirik tukrivãhsi-haktã ãmasir.

⁷ Kimasir e aposol misir kape Kristo, yakrhĩrkun nĩrharkutient kimi ãmiã mĩrhĩmã taksãkeikei mhasiai ãmasir rãmhen kin yamehuã misir mærig yakrhipãh nĩrhorient. Nipig yimĩrharã kitawã-m kimiã, norient kapãmasir rimar, rãmhen kin yame mãmã ramarha huvã tuk tini mãnã.

⁸ Rikimasir ramagient mã yakarhĩni-ærhav nãvsaoyen huvã, mærig pãh nien mã yakarhĩni-ærhav ãmã, mærig yakarhor narĩmnar fam yame yakrhĩrkun nĩrhorient mã tukrasitu irãmiã. Rãmhen kin yimnarhĩvãh-si-pre nĩmraghient kapãmasir kimi ãmiã, meinai kimiã nĩmnhauã mã kapãmasir narmamã keikei mãnã.

⁹ Piak mãnã mãne nowĩnik mãnã, ?Rikimiã ramãsik nãmnhawkient kapãmasir uã nikam? Nipig yimĩrharã kitawã-m kimiã mĩrhãvsao-ærhav kin nãvsaoyen huvã kape Kughen kimiã, kimasir yimĩrhor wok yepig mãne yeraan mã jakhavãh mãne kirik mĩrhipãh nĩrhãiyoh-preyen kin nasituyen kimiã ãmiã.

¹⁰ Kimiã nĩmisãm mharkun nhani-ærhavyen mã nipig yimĩrharã kitawã-m kimiã nãmãhuak mãnã, norient kapãmasir in ratuatuk; kini Kughen ramãm ãmã mã norient kapãmasir in ratuatuk, kin rikin ramagient tukun. Kini nar kirik rĩrkãk mã to kini-hah ãmasir iran.

¹¹ Kini nakharkun mã kimasir yimĩrhor rhuvã pãn kimiã ãmiã m-fam ramhen kin yame tata ramor rhuvã-pãn kimiã tini mãnã.

¹² Kini ye norient kirikianã ãmã mãn, yimĩrharĩp timtim ãmiã, kini marharãhsi-haktã kapãmiã nærigient, marhãkeikei kimiã ãmiã mã nĩmraghient kapãmiã tukratuatuk ye nĩmri Kughen, pãh rikin tukragient tukun. Kughen e rĩmnokrãn kin ãmiã mãmã takhauã pãh In ramarmaru irãmiã, mĩpik ãmiã naksarã ye rao ye neai.

¹³ Kini nipig m-fam, kimasir yakarhĩni vi vi Kughen meinai nipig nĩmnhavãh nægkiarient kape Kughen yame nĩmisãrig tuk ãmasir, kini mhavãh rarã yerkimã, kini rikimiã ripãh nãsikient mã in nægkiarient kape narmamã ãmã, mærig rikimiã rĩmnãsik mã in nægkiarient kape Kughen. Kini nãfrakisient mã in nægkiarient kafan. Kini nægkiarient e ramor wok ye nĩmraghient kapãmiã, kimiã en narmamã yamã mãne nakamhani nãfrakisient iran.

¹⁴ Piak mãnã mãne nowĩnik mãnã, yakrhĩrkun mã nakwãnhavãh nægkiarient kape Kughen yerkimã meinai nĩmisor rãmhen ãmã kin nãmãhuak mãnã kape Kughen apa Judia kimisor. In e, iriã kwãnãhuã kirikianã ye Yesu Kristo, mãkneikin nãmã imariã ikin, nãmã Isrel, kimisarar mamhauh ãriã. Kini nãmã imãmiã ikin kimnhauh mãknakin ãmiã.

¹⁵ Nãmã Isrel a kimishopni Yesu Yermaru, mãne profet kape Kughen mãnã, mĩsher-yerhav mãn kin ãmawã yakhaier. Iriã a tikmĩr mãnã kape narmamã mĩfam. Norient kapãriã ramor riki Kughen rapãh nagientien,

¹⁶ meinai kimawã yakhamã jakhani-ærhav nægkiarient kape Kughen kimiã narmamã yamã mãne pãh nien mã kwãnãrãus kape Isrel, mã Kughen tukrivãh mĩragh ãriã, mærig nãmã Isrel tiksin kasãrer ãswasig kin ãmasir. Ye norient e, nipig mĩfam, iriã kasãwhai kãji norient has kapãriã rehuã mapita. Taktãkun ai, niemhaa mãne narpĩnien kape Kughen ruauã tuk ãriã.

Pol rimã tukruã mãm nãmã Tesalonaeka

¹⁷ Piak mãnã mãne nowĩnik mãnã: nar apnapig mã yakahrarã isok tuk ãmiã tuk kwãnãpãr nipig, mærig yakrhorkeikei pik mã jakrhurã mĩrhãm ãmiã. Nãfrakisient, nĩpraitawã isok tuk

ətawə minə. Mərig nətərigien kapətawə kirikianə. Kini yakrharkut pik mə jakrharerig-pre mirəm əmə.

¹⁸ Yimīrhorkeikei pik mə jakrhurə mirhəm əmiə. Yo Pol, yimnarkut nipig ripsaah, mərig Setan rimmərer əswasig kin əmasir.

¹⁹⁻²⁰ Yakrhurəpən əusik-əusik nərigien kapəmasir mə nipig Yesu Yermaru tukrirerig-pə min, jakrhagien pik mirhini-pən tukun mə kimiə e kwənkwaī wok huvə kapəmasir. Nəfrakisien, rikimasir ramagien pik tuk əmiə.

3

¹ Yakrhīpəh nīrhəmien əmiə ror tu, rikimasir rəpou; ipakə rikimasir rimmərkwopir. Kimasir yakrheinein mə kimiə naksarə huvə uə nikam. Kini kimasir yimīrhini mə kimru [Saelas] jakawarə əmə e Atens,

² mwhe-pre Timoti mə tukrurə məm əmiə. In piautawə kirik yame ramor wok kape Kughen kimasir min tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Kristo. In rimaure tuk əmiə mə tukrasitu irəmiə miwəhsi-haktə kapəmiə nərigien, kini mor əmiə naksərer tim tim ye nhatəyən kapəmiə,

³ mə nahasien yame ramuə taktəkun tukripəh norien rikimiə rətərig pik. Nakwənharkun ta mə nətərigien kape Kughen e mə narmamə tuksor ahas pə kimi ətawə.

⁴ Nəfrakisien, nipig yimīrhəmir kitawə-m kimiə, yimīrhini mirhīmə tukor ahas pə kimi ətawə. Kini kimiə nakharkun huvə mə ruauə minor nəfrakisien kin rəmhen əmə kin yame kimasir yimīrhini ta.

⁵ Tuk nar a, nipig rikikrimnəpou pik meinai yimneinein mə kimiə nimis-haw-arə, kini yimnher-pre Timoti mə tukrurə məm-ru nhatəyən kapəmiə, mə ramskai uə nikam. Yimigin si, Setan yame in yermamə kape nivəh-sipən-vəh-sipənien, in tukrəm swatuk kirik tuk nivəhsi-pən-vəhsi-pənien kimi əmiə, mor wok kapəmasir tukror əmə nar apnapig kin.

Timoti raməvsao kin nəmə Tesalonaieka

⁶ Mərig taktəkun ai, Timoti ruirerig-pə tuk əmru, kini mivəh nəvsaoyen huvə ye kapəmiə nhatəyən mine norkeikeiyen. Mamni-pə tuk əmru mimə rikimiə raməsik əmasir ye nagienien, kini misorkeikei mə taksəm əmasir, rəmhen kin yame kimasir yakrhurəkeikei mə jakarhəm əmiə.

⁷ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə, nar apnapig mə yimīrharə ye nahasien kini mirhərig nəmhəyen, mərig nəvsaoyen kape nhatəyən kapəmiə rimivəhsi-haktə nətərigien kapəmasir tuk əmiə.

⁸ Yimīrhivəh nəvsaoyen mə naksərer tim tim tuk Yesu Yermaru, yakarhərig mə yakrhəvəh min nimraghien.

⁹ Nipig yakarhərer ye nimri Kughen, nagienien kapəmasir tuk əmiə in rehuə, kini yakarhini vi vi Kughen tuk əmiə.

¹⁰ Yenpig mine yeraan, ye nipig m-fam, yakarhəhuak əusik-əusik mə jakarhəm min əmiə, kini mirhajoun əmiə kin nar yame nakseinein hanə, mə kapəmiə nhatəyən tukrurə miskai.

¹¹ Kini pəh Kughen kapətawə e Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə iriū atuutuk kawor swatuk kimi əmasir kini yakarhurə mirhəm əmiə.

¹² Pəh Yermaru kapətawə tukror norkeikeiyen kapəmiə tuk əmiə mine narmamə m-fam tukrhaktə mokrig marh-yerhav, rəmhen kin yame norkeikeiyen kapəmasir rehuə tuk əmiə.

¹³ Pəh In tukror rikimiə rəsanin mə nipig Yesu Yermaru tukrirerig-pə min iriə kafan narmamə minə, kini taksərer ye nimri Kughen kapətawə e Rimtawə, kini misatuutuk, kini nar kirik rirkək irəmiə mə to kin-hah əmiə iran.

4

Nimraghien kapəmiə tukraməkeikei mor Kughen rikin ragien

¹ Piak minə mine nowinik minə, taktəkun ai jakaməkeikei maməgkiar ye narimnar tiksin. Yakwərhajoun ta əmiə ye naha norien yame taksor mə Kughen rikin tukragien tukun. Kini nəfrakisien naknasor. Kini taktəkun ai yakarhaiyoh əmiə marhuh rikimiə ye nhag Yesu Yermaru mə taksor əmə məknakin mamharpin pəh norien a tukreihuə.

² Sor məknakin meinai nakwənharkun ta nəgkiarien yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə nehuəyen kimi əmasir mə jakrhini-ərhav.

³ In e nərigien kape Kughen mə tukrərhəhu karin əmiə mə kafan minə mə taksor nar yame rhuvə matuutuk: Takhapəh nisəri-pənien swatuk kape nipiraovin mine narman yamə mine kamhakir apis apis əriə minə.

⁴ Kimiä kirikianä kirikianä takasäkeikei miselhuä ye nïpraimiä ye norien yame rhuvä matuatuk, päh narmamä tukhasiai ämiä tukun.

⁵ Rikimiä tukripäh nivän-pikien tuk nikir-mäniwänien yerman uä piraovin, rämhen kin yame narmamä yamä mine khapäh nisähuakien miseinein Kughen kasor.

⁶ Takhapäh nisäkrähyen kin piraovin kape yerman pisin, tamä naksor ahas pän tuk piaumiä minä. Yermaru kapätawä tukripior narpinien kimi nägkiarien e, päh nien tävhagä has minä a. Yakwärhini-pre ta nägkiarien a marhor kwirig kin kimi ämiä.

⁷ Ror mäkkeikin meinai päh nien mä Kughen rimnokran kin ätawä mä tuksämkimik ye nimrin, märig mä tukasarä ye nimraghien yame in rimnärähu karin mä kafan.

⁸ Ror mäkkeikin, yermamä yame rukreikin-pän nimeitaan kimi nägkiarien e, päh nien mä rukreikin-pän nimeitaan kimi narmamä, märig rukreikin-pän nimeitaan kimi Kughen yame rimivähsi-pä Nanmin Kafan kimi ämiä.

⁹ Nakwänharkun ta norien kape norkeikeiyen ämiä minä nämähuak minä, kini in e päh nien mä nar kirik yame jakamäkeikei mirai ye näkwäkwä, meinai Kughen rimnhajoun ta ämiä kin mä taksorkeikei ämiä minä.

¹⁰ Kini näfrakisien, naksorkeikei piautawä minä fam ye provins e Masedonia ikin nakasarä ikin. Märig, piak minä mine nowinik minä, yakarhuh rikimiä mä taksor mäkkeikin mamharpin päh norkeikeiyen kapämiä tukreihua.

¹¹ Taksäkeikei misarkut tuk näri-pänien swatuk kape nimraghien yame ramärinu, misor atuk kapämiä wok mä takhaväh mane kape näviginien*, rämhen ämä kin yame yimärhini-pre ta tuk ämiä

¹² päh takhapäh nisätägtäyen ye yermamä kirik, kini kapämiä nimraghien tukrivi-pä narmamä iruä minä mä tukhasiai ämiä.

Nirerig-pä-minien kape Yesu Yermaru

¹³ Piak minä mine nowinik minä, yakrhipäh nirhorkeikeiyen mä kimiä takseinein mä tukrhawor pän iran mine ye narmamä yamä mine kwänhamhä ta. Nipig kimiä kirik rimamhä, takhapäh nisasäk-pikien rämhen kin yame narmamä yamä mine khapäh nisärähu-pänien närigien kapäriä kimi Kughen kisasäk pik rikiriä rärhakis.

¹⁴ Kitawä kamhani näfrakisien mä Yesu rimamhä mämragh min, ror pän rikitawä rirkun mä nipig Yesu tukramuä min, kini Kughen tukror mä narmamä yamä minä kimishatäta ta ye Yesu kimnhamä, tukharerig-pä min iriä Yesu.

¹⁵ Kini yakarhini-pre nägkiarien atuutuk kape Yesu Yermaru kimi ämiä, mä kitawä e yamä mine kamhamragh misarä miserijä nirerig-pä-minien kape Yesu, näfrakisien, kitawä tukhapäh nisokupänien ye narmamä yamä mine kimisakupän mhamhä.

¹⁶ Märig Yesu Yermaru atuutuk ämä In tukrisi-pän ye rao ye neai meiwaiyu-pä, kini mokran apomh, kini yemasur min kape agelo minä in tukrokrän apomh, kini naiyuk tukrasäk, mäkkeikin narmamä yamä mine kwäshatäta ta ye Yesu, kimnhamhä, tukhamragh misakupän misärer.

¹⁷ Kwasig ikin, kitawä e yamä mine kamhamragh misarä, tukshaktä kitawä miriä ye napuä mä tuksäm Yesu Yermaru ye nimago-ago. Tuksarä kitawä min kape rerin.

¹⁸ Takhaväh nägkiarien e mhaväh-si haktä närigien kin kapämiä.

5

¹ Piak minä mine nowinik minä, to yakrhipäh nirhini-atuutukien nipig narimnar mine tukruä iran,

² meinai kimiä nakwänharkun ta mä Nipig Yame Yermaru* tukruä iran, in rämhen kin yame yäkräh ramuä yenpig.

³ Narmamä tukamhani mhamä, “Narimnar fam rämärinu, kini nahasien rirkäk,” mäkkeikin nahasien tukruä aihuaa ämä tukäriä, rämhen kin nämhäyen yame ramuä aihuaa ämä tuk piraovin yame ror tipin. Nahasien tukruä tuk narmamä, tukseinein napien tukun.

⁴ Märig piak minä mine nowinik minä, kimiä nakhapäh nisärerien ye näpignapien mä to Nipig Kwasig ramuä, to nakhapäh nisakurien rämhen kin yame yäkräh kirik ramuä tuk yermamä, in rakur.

⁵ Kimiä mifam ji nikhakien mine niraanien. Kitawä päh nien mä narmamä kape nipigien uä näpignapien.

4:5: 1 Kor 6:13 4:7: Hib 12:14 4:8: Luk 10:16; 2 Kor 1:22 4:9: Jon 13:34 * 4:11: Nägkiarien kape Gris ramni mä “Taksor wok kin kwermimiä.” 4:11: Efes 4:28 4:14: Rom 14:9; 1 Kor 15:3-4,12 4:16: 1 Kor 15:51-52

* 5:2: Ol Testamen ramävsao kin “Nipig kape Yermaru” ye Joel 2:31, Amos 5:18 mine Malakae 4:5. 5:2: Mat 24:42-43; 2 Pita 3:10; Rev 3:3 5:3: Mat 24:39; Luk 21:34-35 5:5: Rom 13:12

⁶ Ror məkneikin, pəh tukhapəh nisorien rəmhen kin narmamə yamə mine kisapir. Mərig pəh kisarha, masəm huvə kapətawə nərigien mine norien minə,

⁷ meinai narmamə yamə mine kasapir, iriə kasapir yenpig, kini narmamə yamə mine kasapis, iriə kisapis yenpig.

⁸ Mərig pəh kitawə tukseihua ye norien minə kapətawə, meinai kitawə narmamə kape niraanien. Pəh kharaptəra kin norien kape nhatətəyen mine norkeikeien, rəmhen kin yame mobael kirik yame ravəhsi-pən aean kirik yame ramətapig kin nımagen, kini pəh kisərəhu-pən tim-tim kapətawə nərigien kimi Kughen, rəmhen kin mobael kirik yame raukrair pən kəvəvhao skai yame ramətapig kin kapən kapə.

⁹ Pəh kisor məknaikin meinai pəh nien mə Kughen rimirpen ətawə mə tukror niemhaa mine narpinien kimi ətawə, mərig rimirpen ətawə mə tukrivəh miragh ətawə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

¹⁰ Rimamhə tuk ətawə, yamə mine kamhamragh mine yamə mine kwənhamhə ta, mə kitawə m-fam tukharkun narəyen kirikianə kitawə min.

¹¹ Ror məkneikin, takhavəh-sihaktə nərigien kapəmiə minə, kini misasitu irəmiə minə mə taksor nhatətəyen kapəmiə rəusik-əusik. Nəfrakisien, in ai nakasor ai taktəkun mine.

Nəgkiarien infamien

¹² Piak minə mine nowinik minə. Taktəkun ai yakarhaiyoh əmiə mə takhasiai narmamə irəmiə yamə mine kasor wok ripsaah. In e yamə mine Yermaru kapətawə rimirpen əriə mə tukhakir əmiə masəvhag kimi əmiə.

¹³ Takhasiai huvə əriə, misorkeikei əriə tuk wok yame kasor, kini misarə ye nəmərinuyen kimiə miriə.

¹⁴ Kini piak minə mine nowinik minə, yakarhuh rikimiə mə taksor kwirig kimi narmamə yamə mine kasarpah. Havəh-si haktə nətərigien kape narmamə yamə mine rikiriə rəpou. Misasitu ye narmamə yamə mine kapəriə nəsaninien rirkək. Misor nərigien kapəmiə rəpomh tuk narmamə mifam.

¹⁵ Tukmə yermamə kirik ror nar kirik ripəh nəmhenien ye nımrimiə, kini kimiə takhapəh nisorien tai norien yame rimnor, mərig nipig mifam, takasəkeikei misarkut mə taksor wok huvə kimi əmiə minə mine narmamə minə fam.

¹⁶ Nipig mifam rikimiə tukramagien;

¹⁷ nipig m-fam taksəhuak kimi Kughen;

¹⁸ nipig m-fam takhani vi vi Kughen, nar apnapig mə naksarə ye nihuvəyen uə nahasien. Taksor nəgkiarien misir a meinai in a nəkwai Kughen tuk əmiə yamə mine nakasofugin-pən ye Yesu Kristo.

¹⁹ Takhapəh nisarər-əswasigien kin nherien nap kape Nanmin kape Kughen.

²⁰ In ravəhsi-pən nəgkiarien kimi profet minə, kini takhapəh nhaniyen nar apnapig iran;

²¹ mərig taksəm huvə misakir huvə narımnar fam, mharaptərək kin tim tim nar huvə minə,

²² misəpəh narımnar fam yame raha.

²³ Pəh Kughen atuətuk, In Kughen kape nəmərinuyen, In tukrərəhu karin əmiə mə kafan minə. Pəh tukror mə rikimiə m-fam, mine nımraghien fam kapəmiə, mine nıpraimiə mifam tukratuətuk mə nipig Yesu Kristo Yermaru tukrirerig-pə min iran, nar kirik rirkək irəmiə mə to kini hah əmiə iran.

²⁴ Yermamə yame ramokrən kin əmiə, nipig m-fam tukror kafan nəgkiarien, kini In tukror narımnar minə a.

²⁵ Piak minə mine nowinik minə, səhuak tuk əmiə minə.

²⁶ Sokrən huvə irəmiə minə†, rəmhen kin yame kimiə kirikianə ye Yesu Kristo.

²⁷ Ye nhag Yesu Yermaru, yakamarkut mamni-pre tim tim kimi əmiə mə taksəvheikin nəkwəkwə e kimi piak minə mine nowinik minə fam.

²⁸ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

5:8: Aes 59:17; Efes 6:14,17

5:10: Rom 14:8-9; 1 Tes 4:14

5:14: 2 Tes 3:6,11

5:15: Rom 12:17; 1 Pita 3:9

5:16: Fil 4:4

5:18: Efes 5:20

5:19: Efes 4:30

5:22: 1 Jon 4:1

5:23: 2 Tes 3:3

5:25: Kol 4:3; 2 Tes 3:1

† 5:26: "Nipig naksofugin əmiə minə, taksor 'holy kiss' irəmiə minə." 'Holy Kiss' ror nımtətien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

2 Tesalonaeka

Nəkwəkwə yame ror kɪraru kɪn yame Pol rɪmɪrai ramvən kɪmɪ niməhuak apa Tesalonaeka

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Tesalonaeka

?Pa rɪmɪrai nəkwəkwə e? Aposol Pol rɪmɪrai nəkwəkwə e.

?Rɪmɪrai ramvən kɪmɪ nɪpə? Rɪmɪrai ramvən kɪmɪ niməhuak apa Tesalonaeka.

?Nimraghien rɪmnhawor pən iran minə ye nɪpɪg rɪmɪrai nəkwəkwə? Ye nɪpɪg a, nɪrerɪg-pə-minien kape Yesu Kristo rɪmnor neineinien tuk nəməhuak khapsaah. Kɪmnɪsarə ye nɪpɪg əutən. Kasarə ye nɪpɪg əutən, kɪnɪ ɪrɪə tɪksɪn, rɪkɪrɪə raməsɪk mə ɪn e nɪmtətien yame ramhəjoun mə pəh nien mə tuktu, Yesu tukrɪrerɪg-pə min; tɪksɪn kɪmnhanɪ mə Yesu ruɪrerɪg-pə ta. Kɪmnhapəh nharkun-huvəyen nɪprai nəgkiarien kupən yame Pol rɪmɪrai ramvən kɪmɪ niməhuak apa Tesalonaeka (1 Tes). Kɪnɪ tɪksɪn kɪmnhanɪ mhamə, “Yesu tukrɪrerɪg-pə aihuua əmə, pəh kɪsəpəh wok, mɪsarə əmə mɪseito kɪn ɪn.” Məɪɪg pa rɪmɪ kɪmɪseitokun əfrakis Yesu mə tukruə, kɪmɪsarəpəh əmə. Kɪnɪ Pol rɪmnəvhag kɪmɪ ərɪə mə tuksor wok mamhavən, mamhawhɪn Yesu mə tukruə.

?Rɪmɪrai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rɪmɪrai nəkwəkwə e mə tukrərəhu atuutuk nəɪɪgien kapərɪə ye nɪrerɪg-pə-minien kape Yesu. Kɪnɪ maməvhag kɪmɪ ərɪə ye nɪmraghien atuutuk.

Pol ramokrən huvə kɪmɪ ərɪə

¹ Yo Pol, minə Saelas, minə Timoti, yakarhɪni-pre rhuvə tuk əmɪə ye niməhuak en Tesalonaeka. Kɪmɪə nɪmnhauə kɪrɪkɪanə tuk Rɪmtawə Kughen minə Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

² Pəh Rɪmtawə Kughen minə Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kɪn kapərɪu nɪhuvəyen minə nəmərɪnuyen kɪmɪ əmɪə.

Pol raməhuak kɪmɪ Kughen mamni vi vi In

³ Piak minə minə nowɪnɪk minə, nɪpɪg m-fam kɪmasɪr yakarhəɪɪg mə jakarhəkeikɪ mɪrhɪnɪ vi vi Kughen tuk əmɪə. Kɪnɪ ratuutuk əmə mə yakrhor məkneikɪn, meɪnɪ nɪpɪg mɪfam nhatətəyen kapəmɪə raurə maməusik-əusik, kɪnɪ nɪpɪg mɪfam kɪmɪə m-fam naksorkeikɪ əmɪə minə, kɪnɪ nɪrkeikɪyen minə nhatətəyen e raurə mamhaktə mameihuə.

⁴ Ror məkneikɪn, kɪmasɪr yakarhɪni-ərhav kɪmɪ nəməhuak minə fam ɪkɪn minə fam mə rɪkɪmasɪr ramagien pɪk tuk əmɪə, meɪnɪ nɪpɪg mɪfam nakasərər tɪm tɪm ye nɪmraghien kapəmɪə ye Yesu Kristo, kɪnɪ nakharaptərəkɪn tɪm tɪm nhatətəyen kapəmɪə, nar apnapig narmamə kasor ahas-pre kɪmɪ əmɪə, kɪnɪ masor əmɪə naksərɪg nəmhəyen ehua.

⁵ Narɪmnar minə e ramhəjoun mə norien kape Kughen tuk nəkɪrien narmamə, ɪn ratuutuk əmə. Narmamə kasor ahas-pre tuk əmɪə, meɪnɪ Kughen ɪn Yermaru kapəmɪə. Kɪnɪ nɪpɪg naksərər tɪm tɪm ye nɪpɪg əutən kapəmɪə, tukəm-pən əmɪə mə naksəmhen tuk nɪvənien ye narmaruyen kafan.

⁶ Ror məknakɪn meɪnɪ norien kape Kughen ɪn ratuutuk, kɪnɪ ɪn tukror narpinien kɪmɪ narmamə yamə minə kasor ahas-pre kɪmɪ əmɪə,

⁷ kɪnɪ tuk nɪpɪg kɪrɪk ɪn tukrɪvəh-si-pre nɪpɪsien kɪmɪ əmɪə yamə minə nakamhavəh nəmhəyen, kɪtawə-m kɪmɪə. Nəgkiarien e tukruə mor nəfrakisien kɪn ye nɪpɪg yame Kughen tukror əpu Yesu Yermaru yame tukrɪsi-pən ye rao ye neai. Tukruə ɪrɪə kafan agelo əsanɪn minə, nap tukrarkuraɪ iran;

⁸ kɪnɪ ɪn tukror narpinien kɪmɪ narmamə yamə minə kaseineɪn ɪn, kɪnɪ mhapəh nɪsərɪ-pənien nəgkiarien kape nəvsaoyen huvə kape Yesu Yermaru kapətawə.

⁹ Kughen tukror narpinien kɪmɪ ərɪə ye nahasien kape rerɪn. Kɪnɪ ɪn tukrərər əswasig kɪn ərɪə kape rerɪn ye nɪmɪrɪ Yesu Yermaru minə nɪkhakien ehua kape nəsaninien ehua kafan.

¹⁰ Nəgkiarien e tukror nəfrakisien kɪn ye nɪpɪg yame Yesu tukrɪrerɪg-pə min ɪran. ɪn tukrɪvəh nɪnɪ-vɪvɪ-yen tuk narɪmnar yame rɪmnor kɪmɪ nəməhuak minə kafan, rɪkɪrɪə tukragien pɪk, kɪmɪə mɪrɪə, meɪnɪ nakshatətə ye kapəmawə nəgkiarien yame yakamhanɪ-pre tuk əmɪə.

¹¹ Tuk narɪmnar minə e, ye nɪpɪg mɪfam yakarhəhuak tuk əmɪə mə Kughen tukrəvheikɪn-pən əmɪə mɪmə nɪmraghien kapəmɪə ɪn ratuutuk rəmhen kɪn yame ɪn rɪmɪrpen əmɪə tukun. Kɪnɪ yakarhəhuak mə Kughen tukror wok ye nəsaninien kafan mə nətərɪgien huvə yame naksorkeikɪ mə təksərɪ-pən, minə wok huvə yamə minə ramsi-pən ye nhatətəyen kapəmɪə, tukror kwənkwan.

¹² Kimasir yakarhəhuak məkneikin mə jakrhəwəhsi-haktə nhag Yesu Yermaru tuk narimnar yame ramor ye nimraghien kapəmiə, kini In tukrivəhsi-haktə əmiə. Narimnar minə e tukruə ye nihuvəyen kape Kughen kapətawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

2

Yermamə yame ramor təvhagə hah nipig m-fam

¹ Piak minə mine nowinik minə. Pəh yakəgkiar ye nipig yame Yesu Kristo Yermaru* kapətawə tukrirerig-pə min iran, kini Kughen tukrofugin ətawə min Yesu Kristo.

² Narmamə kamhani mhamə kimasir yimirhini profesii kirik uə yimirhirai nəkwəkwa kirik, mirhimə Nipig kape Yermaru ruauə ta. Mərig, takhapəh nisəterig-pikien kin nəgkiarien a, mhapəh nisakur-akurien tukun. Neikuəyen en.

³⁻⁴ Takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukreikuə irəmiə kin nəgkiarien kirik, meinai nipig a tukripəh nitərhav-pəyen meriaji nipig yame narmamə tukhauə misor tikmir minə kape Kughen misarowagin kimi əriə minə, kini Kughen tukror əpu yermamə e kamni kimə 'Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam.'† Ye nipig a narmamə tukshəhuak kimi kughen pisin pisin minə, mərig in tukror tikmir kimi əriə, mivəhsi-haktə atuk in rapita kughen minə a. Mivən məkwəta ye Nimə Ehuə kape Kughen, mamni mimə in kughen. Mərig Kughen tukroriah əfrakis in rəri-pən əmə kafan nəgkiarien kupən.

⁵ ? Rhawor? ? Nimisərukin mə nipig yimnamarə kitawə-m kimə yimnhajoun əmiə kin narimnar minə e uə?

⁶ Kini nakwənharkun ta naha nhagin yame rətapig kin kwən a mə Kughen tukror əpu in ye nipig atuutuk kafan.

⁷ Nəsaninien məniwən kape Təvhagə Hah Yame Rimawor rinameriwək-ərhav; mərig yermamə yame rətapig kin nəsaninien a, in tukror məknakin meriaji Kughen tukrivəhsi-ta in.

⁸ Məkneikin Yesu Yermaru tukrirerig-pə ye nikhakien kafan, mor əpu kwən e kamni kimə 'Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam,' məkneikin məgkiar əmə, mhopni, moriah əgəp in.

⁹ Mərig 'Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam' tukruə mor wok ye nəsaninien kape Setan, kini in tukror nar apsipis eikuə minə tiksın, mine nımtətien eikuə minə tiksın, mine nar eikuə yamə mine ramor narmamə nanmiriə ramivə,

¹⁰ mine nahasien pisin pisin minə fam yame kaseikuə ye narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk yame ramvən tuk narpinien. Iriə tukserwei əgkəp meinai khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien; mərig nəfrakisien e in e swatuk yame Kughen ravəh miragh əriə iran.

¹¹ Khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien, Kughen tukror nərigien kapəriə ramenə-eno pik, tukamhani nəfrakisien ye neikuəyen.

¹² Mərig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə yamə mine khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien, misagien əmə tuk təvhagə has.

Nəməhuak minə tukasəkeiki masərer timtim

¹³ Piak minə mine nowinik yamə mine Yesu Yermaru rorkeikei əmiə, nipig mifam yakarhəkeiki mirhini vi vi Kughen tuk əmiə, meinai ye nirikakunien, Kughen rimirpen əmiə mə tukrivəh miragh əmiə. In tukror məknakin ye wok kape Nanmin Kafan yame ramərəhuə karin əmiə mə kafan minə, kini tukrivəh miragh əmiə ye nhatəyəyen kapəmiə ye nəfrakisien.

¹⁴ Kughen rimivəh nəvsaoyen huvə yame yimirhini-ərhav-pre ta tuk əmiə mə tukrokrən kin əmiə, mivəh miragh əmiə, mə kitawə tukhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo Yermaru kapətawə ye nikhakien kafan.

¹⁵ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə, taksərer tim tim kini mharaptərəkin tim tim nəgkiarien yame yimirhivəhsi-pre kimi əmiə ye nəgkiarien yame rimnamtərhav ye nhermasir; uə nəgkiarien yame nimnasəvheikin ye nəkwəkwa yame yimirher-pre kin.

¹⁶ Kughen Rimtawə rorkeikei ətawə, kini nihuvəyen kafan ravəhsi-haktə rikitawə kape rerin, kini mor mə kitawə tukserəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə iran. Kini pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə mine Rimtawə Kughen, iriə atuk

¹⁷ tukrəvəhsi-haktə rikimiə kini miwor əmiə naksəsanin tuk norien norien huvə minə fam mine niniyen nəgkiarien huvə minə fam.

3

Pol ramaiyoh mə narmamə tukshəhuak tukun

* 2:1: Əmru footnote ye 1 Tes 5:2. † 2:3-4: Pəh nien mə kwən e in Setan, mərig kwermir kirik. Kamokrən kin in kimə 'tikmir kape Kristo' ye 1 Jon 2:18.

¹ Piak minə mine nowinik minə, kafak nəgkiarinen ror infamien ikin e. Taksəhuak tuk əmasir mə nəgkiarinen kape Yesu Yermaru tukrivən aihuaa əmə ikin minə fam, pəh narmamə tukhasiai In misəri-pən, rəmhen əmə kin əmiə yamə mine nakamhasiai In mamhakwasig kin.

² Kini səhuak tuk əmasir mə Kughen tukrivəh-sita əmasir tuk nəmə has minə, meinai pəh nien mə narmamə mifam kashatəta ye Yesu Yermaru.

³ Mərig Yesu Yermaru, nipig mifam ramor kafan nəgkiarinen, kini In tukror əmiə naksəsanin, kini marha huvə tuk əmiə mə Setan tukripəh noriahyen əmiə.

⁴ Kini taktəkun ai Yesu Yermaru rimnhajoun əmasir mə kimiə nimisor naha nhagin yame yimirhini ta, kini takasor əmə mamhavən.

⁵ Pəh Yermaru kapətawə tukrikir rikimiə ye swatuk kape norkeikeiyen kape Kughen mine norien kape Kristo tuk nərer-tim-timien ye nipig nahasien tukruə iran.

Takhapəh nisarpahyen

⁶ Piak minə mine nowinik minə. Ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yakarhini skai tuk əmiə mə taksərer isok tuk piautawə yamə mine kasarpah, kini mhapəh nhakwasigien kin nhajounien yame nimnhavəh tuk əmasir.

⁷ Kimiə atuk nakwənharkun ta mə takasəkeikei misəri-pən norien yame yimirhor. Nipig yimnirharə kitawə-m kimiə, yimirhipəh nirharpahyen,

⁸ kini marhivəh nimri nəviginien tuk narmamə, mirhipəh nivəh-apnapig-ien. Mərig yimirhor pik wok, yenpig mine yeraan. Yimirhor wok marhivəh mane kape nəviginien mə jakrhipəh nirhorien narkutien kimi əmiə.

⁹ Ratuatuk əmə tuk əmasir mə jakrhaiyoh əmiə mə taksarha huvə tuk əmasir, mərig yimirhipəh nirhorien məknakin meinai kimasir yimirhorkeikei mə jakrhajoun əmiə ye norien yame ratuatuk mə taksəri-pən.

¹⁰ Kini nipig yimnirharə kitawə-m kimiə, yakarhəəhu-pən loa e mirhimə, "Tukmə nakəpəh wok, takəpəh nəviginien."

¹¹ Yakarhini məkneikin meinai yimirhərig mə narmamə tiksın e kimiə miriə kəsarpah, mhapəh nisorien wok kirik. Iriə yəgkiar pik minə, mhapəh nisor-wok-ien.

¹² Ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yakarhini-pre marhuh riki narmamə yamə mine kasor məknakin mə tukasəkeikei masarə mar əmə misor wok tuk nivəhyen nəviginien nəria.

¹³ Kini kimiə piak minə mine nowinik minə, takhapəh nisəpouyen tuk norien nar yame ratuatuk.

¹⁴ Takasəkeikei mharkun huvə nhag narmamə yame mine khapəh nisəri-pəniyen kapəmasir nəgkiarinen ye nəkwəkwə e. Takhapəh nhauəyen kirikianə kimiə miriə, pəh misor əria pəh kisauris tuk kapəria narpahyen.

¹⁵ Mərig takhapəh nisəmien əria mə iriə tikmir minə kapəmiə. Nikam. Iriə piaumiə minə, kini rhuvə mə takhasig əria.

Nəgkiarinen infamien

¹⁶ Kini pəh Yermaru kape nəmərinuyen In pisin əmə tukrivəhsi-pre nəmərinuyen nipig mifam ye norien minə fam. Pəh Yesu Yermaru tukramarə tuk əmiə mifam.

¹⁷ Yo Pol, yakvəh pen mamrai nəgkiarinen e kin kwermik, mamni-pre rhuvə tuk əmiə. Kini ye nəkwəkwə minə fam yakamrai məkneikin mə takharkun mə in e in nəgkiarinen kafak. In e in norien kape niraiyen kafak.

¹⁸ Pəh kapətawə Yermaru Yesu Kristo tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə mifam.

1 Timoti

Nəkwəkwə yame Pol rimirai məkupən kimi Timoti

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Fas Timoti

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Timoti. Timoti in tamaruə kirik yame rimnarha apa taon a Litra. Nisini in kwənərəus kirik kape Isrel, kini rimni in yemə Gris kirik. Timoti, in fren kirik kape Pol, kini nipig mifam kiravən apa ikin minə mirəni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo. Pol rorkeikei pik Timoti, ror məkneikin in rokrən kin mə tini atuutuk.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimnarig mə nəmhajoun eikuə tiksin ye niməhuak apa Efesas, məkneikin rher-pən kin Timoti mə tukrivən mhajoun atuutuk mə narmamə minə a kaseikuə. Timoti rimaus rəmhen kin pasta kape niməhuak apa Efesas, nar apnapig mə in tamaruə əmə. Nhajoun-eikuəyen minə a kashajoun mə narmamə tuksepəh nəviginiyen tiksin, mə tukasən əmə nəviginiyen yame ratuutuk mə tüksən, kini mhapəh nisorien mared.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mini-ərhav nətərigien tiksin kafan kimi Timoti mivəhsi-haktə kafan nərigien, kini mimə tukrasitu ye niməhuak apa Efesas. Pol raməgkiar ye norien huvə minə kape nəhuakien, mine narha-huvəyen nəməhuak minə. Kini mini-ərhav norien huvə yamə mine nəməhuə minə kape niməhuak mine nəməhuak minə tüksəri-pən. Kini nəgkiarien infamien yame Pol rimini kimi Timoti ramni mimə Timoti tukraməkeikei muə yemə huvə kirik kape norien wok kape Yesu Kristo. Kini kafan norien tukraməkeikei matuutuk huvə.

Pol rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Timoti

¹ Timoti, yo Pol. Kughen yame rimivəh miragh ətawə, mine Yesu Kristo yame kitawə kasərah-pən nərigien kapətawə iran, iri kimiravəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo.

² Yakamrai nəkwəkwə e kimik, Timoti.

Timoti, ik pikwarien əgkəp kafak meinai nhatətəyen kapərau rəm nəmhen. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iri tukravəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimik.

Pol rimə Timoti tukramətapig kin narmamə yamə mine kamhaukrekin nəgkiarien kape Kughen

³ Timoti, kwasig ikin yimitərhav Efesas, mivən apa Masedonia, mamarkut tuk ik mə takarə rəpomh kəskəh eikin e. Kini yakamuh rikim mə takamarə pi pom pəh takamni-əhu narmamə mə tukhapəh nishajoun-min-ien nəgkiarien eikuə minə.

⁴ Nipig m-fam, iriə kisarkut pik tuk nhaniyen kwanage minə, mine nivusien ris kin nəgkiarien kupən kape kaha minə. Mərig takətapig kin əriə, meinai nəgkiarien minə a kamhavi-pə əmə timət; mhapəh nisasituyen ye narmamə mə tüksor wok kape Kughen, in e mə narmamə tukshatə iran.

⁵ Yakmə takətapig kin nəmhajoun eikuə minə mə narmamə tukharkun huvə nəkirien norien minə, misarkut tuk norien yame rhuvə, mishatəta ye Kughen. Kwənkwaie norien minə e, in e norkeikeiyen.

⁶ Mərig iriə tiksin kimisəpəh norien atuutuk e, kini mhavən əmə tuk nəgkiarien ətəwao.

⁷ Mhamə tukhauə nəmhajoun minə kape loa kape Kughen, mərig kiseinein niprai loa e yame kamhani-ərhav. Kiseinein pawk niprai loa, mhavəhsi-haktə atuk əriə, mishajoun.

⁸ ?Mərig, loa kape Kughen rhuvə uə? Kitawə kharkun mə tukmə khajoun Loa rəri-pən nərigien kape Kughen, rhuvə əmə.

⁹ Kini kharkun mə Kughen ripəh nərah-pən-ien Loa tuk narmamə atuutuk minə; mərig tuk narmamə yamə mine kasakapir loa, mine tuk yamə mine kasəsik nəkwai namehuə, mine tuk yamə mine khapəh nishatəyən ye Kughen masor nahasien, mine tuk yamə mine khapəh nisorien nəkwai Kughen, mine tuk yamə mine khapəh nisəhuakien, mine tuk yamə mine kashopni nisinriə mine rimriə minə, mine tuk yamə mine kashopni narmamə apnapig minə,

¹⁰ mine tuk narman mine nipiraovin yamə mine kwəsarkurək ta, mərig kamhavən apnapig tuk əriə minə; mine tuk narman kamhakir əriə minə, mine tuk nipiraovin kamhakir əriə minə, mine tuk yamə mine kasəkrəh kin yermamə mharəhsi-pən ramor slef kape yarmə,

mine tuk yamə mine kaseikuə, mine tuk yamə mine kaseikuə ye nipig kasəgkiar ye kot, mine tuk yamə mine kasor norien pisin pisin yame ramakapir nəgkiarien atuutuk.

¹¹ Nəgkiarien atuutuk minə e, kamhasi-pən ye Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame In Rhuvə mikwai pən. Kini in mərəhu-pən Nəgkiarien Huvə a ye kwermik mə jakni-ərhav.

Pol rikin ragien tuk nihuvəyen kape Kughen

¹² Yo yakamni vi vi Yesu Kristo, Yermaru kapətawə, yame rimivəhsi-pə nəsaninien kimi yo. Yakamni vi vi In meinai In rimnəm mə yo yakamraptərəkin huvə wok kafan, ror pən rərəhu-pən yo aikin.

¹³ In apa kupən, yo yermamə kape nuhyen, yimnor ahas pən tuk nəməhuak minə. Yimnamni has pawk In, mərig nərigien kape Kughen rəpomh tuk yo, meinai nipig yimnamor narimnar minə a, yimipəh hanə niniyen nəfrakisien ye Yesu, meinein mə narimnar a yimnor kisahah.

¹⁴ Mərig nihuvəyen kape Yesu Yermaru rehuə rehuə pik tuk yo. Kini ramətəmrin rikik kin nhatətəyen mine norkeikeiyen yame ramsi-pən ye Yesu Kristo.

¹⁵ Tukasəkeikei mishatətə nipig m-fam ye nəgkiarien əfrakis e yame ramni mə, “Yesu Kristo rimaui ye tokrei tanə tuk nivəh-miragh-ien narmamə has minə.” Kini yo yemə has əgkəp rapita narmamə minə tiksın.

¹⁶ Yo yemə has rapita narmamə minə tiksın, ror pən Kughen rirpen yo mivəhsi-pə norkeikeiyen kimi yo, ramhajoun mə Kughen, kafan nərigien rəpomh əfrakis. Pəh narmamə tiksın kism kin khakwasig kin ye swatuk kirikianə əmə, mə tukshatətə ye Yesu kini mhavəh nimraghien rerin.

¹⁷ ! Səgnəgin Kughen! ! Mhasiai In! Kughen In Yermaru. In ramarə kape rerin. Narmaruyen kafan, infamien rirkək. Kitawə khapəh nisəmien In, mərig In pisin əmə In Kughen. Kughen kirik min rirkək. Pəh khavəhsi-haktə In ye newk mine newk kape rerin. Amen.

¹⁸ Timoti, narik. Yəkvəhsi-pre nəgkiarien e kimik rəmhen kin nəgkiarien yame profet minə kape niməhuak kimnhanı-ta iram. Takaməri-pən nəgkiarien e, mə nakirkun naiyuyen əmə tuk nhatətəyen ye Kughen.

¹⁹ Raptərəkin nhatətəyen kafam, kini mor norien yame nakirkun mə in ratuatuk ye nimri Kughen. Mərig narmamə tiksın kwəsəpəh narimnar mine, kini masorlah fam kapəriə nhatətəyen, rəmhen kin yermamə kirik yamə ramrəh rao, mirəhpikın nımas rəmətəih-əmətəih mahas.

²⁰ Iriə mir kıraru e Haemeneus mine Aleksanda. Mərig yo yakwərəhu-pən ta əriu ye kwermi Setan mə tukhajoun əriu mə tukripəh nırani-hahyen Kughen.

2

Norien kape nəhuakien

¹ Ror məkneikin mə nar kupən yame yakamarkut kimi əmiə mimə takasəkeikei misəhuak kimi Kughen tuk narmamə, kini misaiyoh In pəh rasitu irəriə, mivəhsi-pən narimnar yamə mine kasəkwakwə kin. Masəkeikei mhani vi vi In tuk əriə m-fam:

² Tuk king minə mine nəməhuə minə, mə kitawə m-fam tuksarə ye nəmərinuyen kini misarə mar, pəh kitawə tuksor nəkwai Kughen kini kapətawə nəriwəkien tukratuatuk.

³ Norien kape nəhuakien minə a, in rhuvə pik, matuatuk ye nimri Kughen e yame rimivəh-miragh ətawə.

⁴ Kughen a In norkeikei mə tukrivəh miragh narmamə m-fam, morkeikei mə narmamə tukhani nəfrakisien ye Nəgkiarien əfrakis kafan:

⁵ Meinai Kughen kirikianə əmə.

Mine yermamə kirikianə əmə ramərər, In swatuk tuk nivəhyen narmamə mhavən kasor kirikianə iriə Kughen; yermamə e Yesu Kristo.

⁶ Yesu e In e, ye nipig atuutuk, rimnorlah kafan nimraghien marpin nimraghien kin kape narmamə m-fam.

Kini in e ramhajoun mə Kughen rorkeikei mə tukrivəh miragh narmamə m-fam.

⁷ Ror pən Kughen rimirpen yo mə yo aposol kirik, mə jakamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen mamhajoun nhatətəyen əfrakis kin nəmə tanə pisin pisin minə. !Yakamni əfra, mipəh neikuəyen!

⁸ Yakorkeikei mə narman minə fam ikin minə, tuksəhuak kimi Kughen. Kini nipig kamhavəhsi-haktə kwermiriə, yakorkeikei mə kapəriə norien tukratuatuk əmə. Niehmaa tukrirkək mine nətgohyen.

⁹ Kini yakorkeikei min mə nipiraovin tuksarkaoh kin neipən yame ratuatum əmə, mhapəh nhaviyen nimri narman, mhapəh nhavəhsi-pənien neipən yame ror nausitien. Kini mhapəh nisor-ausitien nıkwəneriə. Mhapəh nhavəhsi-pənien narimnar minə tuk niviyen norigien kape narman. Yakamni narimnar minə rəmhen kin neipən yamə mine nimrin rhaktə, ʉ nar kirik kamor kin nar kirik nimrin rhaktə, rəmhen kin gol ʉ perel.

¹⁰ Mərig mə tuksarkaoh kin norien huvə minə. Norien a ratuatum tuk nipiraovin yamə mine kamhani mə iriə nipianəhuak minə.

¹¹ Kini nipig khajoun, nipiraovin tukhapim, misətərig kin, rikiriə m-fam reiwayiʉ.

¹² Yakamni-əhu nipiraovin tuk nhajounien, mə tukhapəh nisehuəyen ye narman. Tukhapim əmə.

¹³ Meinai in apa kupən, Kughen rimnor Adam məkupən, kwasig ikin, ror Iv.

¹⁴ Kini pəh nien mə Adam e Setan rimukrao iran apa kupən; mərig Iv a in a Setan rimukrao iran, ruə mor təvhagə has.

¹⁵ Mərig pəh nipiraovin tuksor atuatum wok kapəriə: In e neiməkien kin kwajikovə, mine nırapətərəkın-tim-tim-ien nhatətəyen, mine norkeikeiyen, mine norien nar yame ratuatum. Iriə yamə mine kasor məknakin, Kughen tukrivəh miragh əriə.

3

Norien atuatum kape namehuə minə kape niməhuak

¹ Nəgkiarien kirik ramni mə, “Tukmə yermamə kirik rimə tukrivəh elda, rimnorkeikei nar huvə en.” Kini nəgkiarien e raməfrakis.

² Mərig elda, to kipəh nəm-pənien nar has kirik iran. In, kafan piraovin kirikianə əmə. In yermamə kirik yame ramarha huvə tuk nimraghien kafan nipig m-fam. Mamor narimnar ye nirkunien. Kamsiə in. Ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kamhauə iman ikin. Mamhajoun huvə.

³ In, pəh nien mə yermamə kape napsien kin ninimien mine nəmhokien, mərig in yermamə kape nərhuyen əmə nəmərinyen. Mipəh norkeikei-pik-ien mane.

⁴ In ramarha huvə tuk kafan minə, mirkun norien mə kafan kwajikovə minə tuksor nəkwən mhasiə in.

⁵ ? Mərig, tukmə reinein narha-huvəyen tuk kafan minə, mərig in tukrirkun narha-huvəyen tuk niməhuak kape Kughen ʉ? Nikam.

⁶ Kini yermamə yame rimauə pə-pə əmə Kristin, to ripəh nivəhyen elda; tamə, ramausit pik, Kughen tukror narpinien kimin rəmhen kin yame rimnor ta ye Setan.

⁷ Kini elda, in yermamə kirik yame narmamə yamə mine kasarə iruə ye nəhuakien, kamhani huvə in. Tukmə ripəh norien məknə, mirəhpikin kwənməkuru kape Setan, kini nhagin tukrahas.

⁸ Ye norien kirikianə əmə, nimraghien kape dikon minə tukraməkeikei matuatum, pəh narmamə tukhasiə əriə. Nəgkiarien kapəriə tukripəh norien kiraru. Kini tukhapəh nisapisien kin ninimien. Mhapəh nisəptigien kin nautə, mhapəh nisarpəkaoyen tuk niwəhyen mane.

⁹ Iriə narmamə yamə mine kharkun mə norien has kirik rirkək irəriə; kini mharaptərəkın timtim nəgkiarien əfrakis minə kape Kughen yamə mine kitawə kamhani nəfrakisien irəriə.

¹⁰ Tukaməkeikei kəkir huvə nimraghien kape dikon minə məkupən, kini tukmə kipəh nəm-pən-ien nar has kirik irəriə, kini en, kivəh-si haktə əriə.

¹¹ Ye norien kirikianə əmə, nimraghien kape piraovin kape dikon minə* tukraməkeikei matuatum. Tukhapəh nhaniyen nikar jir. Iriə nipiraovin yamə mine kasarha huvə tuk nimraghien kapəriə nipig m-fam. Masor narimnar ye nirkunien. Iriə nipiraovin yamə mine narmamə kamhani nəfrakisien irəriə nipig m-fam.

¹² Dikon, kafan piraovin kirikianə əmə. In tukraməkeikei mamarha huvə tuk kafan kwajikovə minə mine kafan minə.

¹³ Narmamə yamə mine kasor huvə wok e, nhagriə tukrivəhə tukun; kini mishatətə ye Yesu Kristo misətagh.

¹⁴ Timoti, yakamrai nəgkiarien minə e kim ik, mimə pəh nien mə tuktu, yakurə məm ik.

¹⁵ Mərig tukmə yakpəh nurə-aihuəə-yen, kini nəkwəkwə e in tukrini narimnar m-fam yame kitawə, narmamə kape Kughen minə, tuksəri-pən. Kughen ramarə kape rerin, mivəhsi-pə nəgkiarien əfrakis kimi ətawə e kafan narmamə minə. Niməhuak rəmhen kin səpag ye nimə yame ramraptərəkın nəgkiarien kafan.

¹⁶ Nəfrakisien, nuknei nhatətəyən kapətawə, in nar ehuə kirik. Taktəkun ai, Kughen rimnor əpu nhatətəyən kapətawə kimi ətawə, mima:

Kughen rimauə yermamə; kimnəm In,

Nanmin Rhakə rimnhajoun huvə mə In ratuatuk.

Agelo minə kimisəm In.

Narmamə ye tanimtanə kimnhani-ərhav In kimi narmamə ikin pisin pisin minə.

Narmamə ye tanimtanə kishatətə iran.

Nikhakien rarkurao iran, Kughen rimiwəh In mhaktə ye neai.

4

Nəmhajoun eikuə minə

¹ Nanmin Rhakə ramni-ərhav huvə mə ye Nipig Kwasig, narmamə tiksın tuksəpəh nəfrakisien kape Kughen, mamhakwasig əmə kin nanmin has yamə mine kaseikuə irə jir, mine nəgkiarien kape yarmhə minə.

² Nəgkiarien minə e khasi-pən ye nəmarpəkao yamə mine kaseikuə irə jir. Nərigien kapəriə riko iko əgkəp; kini kaseinein nəkirien mə nəgkiarien əfrakis hiə, kini nəgkiarien eikuə hiə.

³ Kamhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisarkurəkien, kini mhani-əhu əriə mə tukhapəh nisəniən nəvinien minə tiksın. Mərig Kughen rimnor nəvinien minə m-fam mə tukamən. Kini kitawə e kasəhuak kharkun nəfrakisien, kharkun nisəniən. Kasəhuak, kini mhani-vi vi Kughen tukun, kini misən.

⁴ Meinai narimnar yame Kughen rimnor, rhuvə əmə. Tukmə khani-vi vi Kughen tukun, to khapəh nhani-əhu-yen.

⁵ Meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mə irə khahuvə, kini kitawə kasəhuak tukun. Kini taktəkun ai, nəvinien minə e khahuvə.

Norien kape yor atuutuk kape Yesu

⁶ Narimnar yamə mine yakamhajoun ik kin, takamhajoun narmamə kin, ai, ik takuə ik yor atuutuk kape Yesu Kristo. Kini ramhajoun mə ik yermamə kirik yame nakən nəgkiarien əfrakis minə kape nhatətəyən mine nəgkiarien atuutuk mamragh iran, kini nimraghien kafam rəri-pən fam nəgkiarien minə a.

⁷ Takpəh nətərigien kin kwanage eikuə minə. Nərigien kape Kughen rirkək irəriə. Mipəh nətərigien kin nəsaoyen apnapig yamə mine nipran rirkək. Mərig, takwhai atuk kafam nimraghien mə takamor nəkwai Kughen.

⁸ Meinai niwhaiyen ik tuk nəukirien, rhuvə əmə tuk nipram. Mərig norien nəkwai Kughen, rhuvə mə tukrasitu ye narimnar fam ye nimraghien kape tokrei tanə, mine kape nimraghien rerin.

⁹ Tukasəkeiki mishatətə nipig m-fam ye nəgkiarien əfrakis e yame ramni mə,

¹⁰ "Kwəsəruhu-pən nərigien kapətawə ye Kughen Miragh, yame ravəh miragh narmamə m-fam." Mərig In ravəh miragh əfrakis narmamə yamə mine kishatətə iran. Ror məknəkin mə kitawə kasarkut pik tuk niwhai-atuk-ien kapətawə nimraghien.

¹¹ Narimnar yame yakamrai kimik, takaməkeiki mħajoun narmamə kin, mima tukasəkeiki misəri-pən.

¹² Ik tamaruə əmə kirik, mərig rahas mə narmamə tuksəm əhu ik tukun. Mərig takəgkiar huvə kimi narmamə, mamor əmə norien atuutuk, mamorkeiki narmamə, mamhatətə ye Kughen, pəh nəməhuak minə tuksəm nimraghien kafam mə rhuvə, khakwasig kin ik.

¹³ Rikim tukriskai mə takaməkeiki maməvheikin Nəkwəkwə kape Kughen ye nimri nəməhuak minə, maməvhag kimi əriə, mamni-ərhav Nəgkiarien kape Kughen, mamvən meriaji jakurə mam ik.

¹⁴ Timoti, nipig elda minə kimnharəhu-pən kwermiriə ye kapəm kapə, kini mhani-ərhav nəgkiarien kirik kape Kughen ye nikarin kafam, Kughen rimivəhsi-pre nirkunien kimik mə takor wok kafan. Takpəh nəpəhyen mə tukraməmir apnapig.

¹⁵ Takor wok a yerkim m-fam, mə narmamə tukharkun nisəmien mə kafam nimraghien mine kafam wok ramaiyu huvə.

¹⁶ Takamarha huvə tuk nimraghien kafam, mine nəgkiarien yame ik nakamhajoun narmamə kin. Mamarkut skai mə takor narimnar minə e, meinai tukmə nakor, kini takvəh miragh əmiə narmamə yamə mine kasətərig kin ik.

5

Nisiaiyen nāmahuak minā

¹ Takpəh nəgkiar-skaiyen kimi nəhuaru minā; məriḡ takəgkiar huvə əmə kimi əriə rəmhen kin yame nakaməgkiar kimi rīmim atuutuk. Maməgkiar kimi nītamaruə minā rəmhen kin yame nakaməgkiar kimi piam minā atuutuk.

² Maməgkiar kimi nīpiahuaru minā rəmhen kin yame nakaməgkiar kimi nisinim atuutuk. Kafam nəgkiarien mine norien minā kimi nīpiraovin minā tiksīn tukraməkeikei matuatuk əḡkəp, rəmhen kin yame nakamər-pən kimi nowinim.

Nasituyen ye nīpiraovin yamə mine kamhə tan kin əriə

³ Nīpiraovin yamə mine kamhə tan kin əriə, tukmə kapəriə nasituyen rirkək, tukamarha huvə tuk əriə.

⁴ Məriḡ piraovin yame kamhə tan kin, tukmə kafan aikin tini uə mīkipni, iriə tukasəkeikei mħarkun mə wok e kape nāmahuak minā, in e tuksəkupən misarha huvə tuk kapəriə minā. Kughen, rikin ragien mə tuksor tai nasituyen minā kimi nisinriə minā mine rīmriə minā mine rīpriə minā.

⁵ Məriḡ nīpiraovin yamə mine kamhə tan kin əriə, tukmə kapəriə minā kharkək, iriə kasətiḡtə əmə ye Kughen. Yeran mine yenpiḡ, masəhuak kimi Kughen mə In tukrasitu irəriə.

⁶ Məriḡ piraovin yame kamhə tan kin, tukmə ramragh əmə tuk nəriḡ-huvəyen ye nīpran, Kughen rīvəhsi-pən ta narpinien kimin.

⁷ Takni-ərhav nəgkiarien minā e kimi narmamə, mə tukpəh nəm-pən-ien nar has kirik irəriə.

⁸ Nāmahuak minā tukasəkeikei misarha huvə tuk kapəriə minā, kini misəkupən misarha huvə tuk kapəriə atuutuk minā. Məriḡ tukmə kisəpəh, ramhajoun mə kwənhaukrekin-pən nīmetairiə kimi nħatətyen kapətawə. Iriə misahas rapita nāmə khapəh nisəhuakien.

⁹ Tukmə nakrai-pən nhag piraovin yame kamhə tan kin ye nəkwəkwə kape nasituyen, mə nīməhuak tukrasitu iran, kafan newk tukraməkeikei mapita 60. Kini kafan yerman kirikianə əmə apa kupən.

¹⁰ In piəhwaru kirik yame kamsiai in tuk kafan norien huvə, mine nasituyen yamə mine in ramor, rəmhen kin yame in ramarha huvə tuk kafan kwajikovə minā; kini nīpiḡ yepsipis minā kħauə iman ikin, in ramor huvə əriə; kini mīvəhsi-əhu atuk in masitu ye nāməhuak minā*; kini masitu ye yavən has minā; kini kafan nəriḡien riskai mə tukror wok yamə mine khahuvə.

¹¹ Məriḡ takpəh nīrai-pən-ien nhag nīpiraovin kamhə tan kin yamə mine khapəh nisəpihuaru-yen ye nəkwəkwə a. Tamə, kapəriə nəriḡien ramskai tuk narman rapita nəriḡien kapəriə tuk Yesu Kristo. Kini mħamə tuksarkurək min.

¹² Masəkəpiḡ promes en yame kīmnhani-ta, kini Kughen tukrīvəhsi-pən narpinien kimi əriə.[†]

¹³ Kini takpəh nīrai-pən-ien nhagriə meinai, nīpiḡ kirik, kisərpəh, mħavən, misarkurao yerkwanu minā, mamhani əmə nəgkiarien has. Mamhani nīkar jir, mamhani narimnar yame kapəriə nar kirik rirkək iran.

¹⁴ Məriḡ yakmə rhuvə mə nīpiraovin kamhə tan kin yamə mine khapəh nisəpihuaru-yen tuksarkurək min. Mħəpiḡ kwajikovə minā. Misarha huvə tuk kapəriə minā. Kasor məknekin, mħapəh nhavəhsi-pənien kwənmħan kimi tikmīr minā tuk nhani-hasien ətawə.

¹⁵ Məriḡ nīpiraovin tiksīn yamə mine kinamhə tan kin əriə kwəsəpəh-ta Yesu Kristo mħakwasig əmə kin Setan.

¹⁶ Nīpiənəhuak minā tukasəkeikei misarha huvə kaha kapəriə yamə mine kamhə tan kin əriə, mħapəh nisəəhu-pənien əriə mə nīməhuak tukrarha tuk əriə. Məriḡ tukmə piraovin yame kamhə tan kin, tukmə kafan nasituyen rirkək, nīməhuak tukrarha huvə tukun.

Nisiaiyen elda minā

¹⁷ Nərokien mine nisaiyen yame kiwəhsi-pən kimi elda yamə mine kasarha huvə tuk wok kape nīməhuak, tukreihuə. Kini tukreihuə piḡ tuk yamə mine kashajoun mamhani-ərhav Nəgkiarien kape Kughen.

* **5:10:** Nəgkiarien Gris ramni mə, “Kini raməkwi-ta nəmkimik ye niḡu nāməhuak minā.” Ye norien e ramhajoun mə in piraovin kirik yame rawəhsi-əhu atuk in; kini rikin ragien tuk nasituyen ye narmamə. [†] **5:12:** Nīpiḡ kirai-pən nhag piraovin kamhə tan kin ye nəkwəkwə e, in ramor promes kirik kimi Kughen mə tukriḡəh min narkurəkien. **5:13:** 2 Tes 3:11 **5:14:** 1 Kor 7:9

¹⁸ Nərok kapəriə tukreihua rəri-pən Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə, “Nipig hos kirik ramor wok kirik kafam, kini tukmə rorkeikei mə tukrəvigin, takpəh nini-əhuyen.”[‡](Dut 25:4) Kini ramni min mə, “Nipig yermamə kirik ramor wok, tukaməkeikei kərok in iran.”[§]

¹⁹ Tukmə yermamə kirikianə əmə ramni mə elda kirik rimmor nar kirik rapəh nəmhenien, takpəh nətarigien kin. Mərig tukmə yermamə kiaru uə kisisər kīrhini, takətərig kin.*

²⁰ Kini tukmə elda kirik ramor nar has kirik mamripin, kini takəgkiar skai kimin ye nimri nəməhuak minə, mə narmamə tuksəm, khagin kin norien nar has minə.

²¹ Timoti, ye nimri Kughen, mine Yesu, mine agelo yamə mine Kughen rimirpen-ta əria, yakamor kwirig kimik mə takaməkeikei məri-pən nəgkiarien minə e. Takpəh norien ror pisin pən kimi yermamə kirik, marə, mör pisin-pən min kimi yermamə kirik. Mərig takamor rəmhen-əmhen əmə kimi narmamə m-fam.

²² Takpəh nhai-miren-ien tuk nərəhu-pənien kwermim ye kapən kapə narmamə tuk nīwəhsi-haktəyen əria kamhəvəh elda.

Mərig takaməmir isok tuk narmamə yamə mine kasor təvhagə hah, tamə, nakmīr min. Mərig or əmə nimraghien kafam ratuatuk ye nipig m-fam.

²³ Timoti in ai nipig tiksın tipim raməmhə, rapəh nəmhenien mə takamnīm əmə nu. Mərig rhuvə mə takamnīm kəskəh waen pəh raməsik-əhu nəmhəyen.

²⁴ Narmamə tiksın, kitawə kharkun mə iriə kasor təvhagə hah, kini mharkun mə Kughen tukror narpinien kimi əria. Mərig tiksın, kapəriə təvhagə hah ramerkwaig ai taktəkun, mərig tuk nipig kirik, tukpisəm kharkun.

²⁵ Rəmhen kin norien huvə minə. Tiksın, kitawə kasəm mharkun. Mərig tiksın aikin yame kaserkwaig ai taktəkun, mərig tuk nipig kirik, tukpisəm əria.

6

Nəgkiarien ramvən kimi slef minə

¹ Nəməhuak yamə mine iriə slef minə tukasəkeikei mhasiai namehua kapəriə, tamə narmamə khani hah nhajounien kapətawə mine nhag Kughen.

² Nəfra. Slef minə, mine masta kapəriə yamə mine kasəhuak, kwənhauə piauriə minə. Mərig slef minə tukasəkeikei mhasiai masta kapəriə minə. Mərig tukasəkeikei misor wok yerkiə m-fam, meinai nəmə minə a iriə kasor wok atuə kin kapəriə, iriə nəməhuak minə; kasorkeikei əria minə.

Nəgkiarien eikuə minə, mine narimnar huvə minə

Takamhajoun narimnar minə e mör kwirig kin kimi narmamə.

³ Mərig narmamə tiksın kishajoun nəgkiarien pisin kirik, mamhani neikuəyen ye nəgkiarien atuə kape Yesu Kristo Yermarə kapətawə mine norien yame Kughen rorkeikei.

⁴ Narmamə yamə mine kasəgkiar məkna kasausit, misətəwao pik. Maseno-eno tuk nhəvənien misəgkiar pik tuk nəgkiarien yamə mine kasəvi niemhaa, mine nəgkiarien yamə mine narmamə kasotgoh kimi əria minə tukun. Kasor narmamə kasor jalus, miseikus kwəh kapəriə, mamhani hah nhagriə minə, misərig has əria minə.

⁵ Kini nipig m-fam, iriə kasor timət. In e norien kape narmamə yamə mine kapəriə nərigien rahas, iriə kwəserwei ye nəgkiarien əfrakis. Iriə kamhani mə norien nəkwai Kughen in swatuk kirik tuk nīwəhyen mane mine nautə.

⁶ Nəfra. Norien nəkwai Kughen in rhuvə pik. Tuksagien əmə, nar apnapig kapətawə nautə rikəskəh uə rehua,

⁷ meinai nipig kitawə kimisarha-pə ye tokrei tanə e, kini kimnhapəh nhawəhyen nar kirik mhaue. Kini nipig tukhamhə iran, tukhapəh nhavəh-min-ien nar kirik mharerig.

⁸ Mərig tukmə nəviginien netawə mine neipən kapətawə rəmhen, kitawə kisagien.

⁹ Narmamə yamə mine kasorkeikei pik mə kapəriə nautə tukreihua, rimar əmə tuk əria mə tukhamir. Rəmhen kin kwənməkuru yame rhotəəkən əria ye nəkwai nimir kape nahasien. Ye natawoyen kapəriə, kisorkeikei narimnar yame rahas tuk əria. Kisorkeikei nar has ehua minə, nahasien rakətənim kin əria tuksəmnim.

¹⁰ Meinai norkeikei-pik-ien mane, in nuknei nar has minə. Kini narmamə tiksın, kisorkeikei pik nautə, mamhəvən isok tuk nhatəyən kapətawə, kini masor narimnar minə tiksın yame ramoriah rikiriə, kini misərig rahas kin.

[‡] 5:18: Dut 25:4 ramni mə tukmə nar miragh kirik kamni kimə ox ramor wok kirik kafam, takpəh niniəhuyen in mə tukripəh nəviginien. § 5:18: Nəgkiarien e raməmir ye Luk 10:7. * 5:19: 3mru Dutronome 19:15, Matiu 18:16 mine 2 Kor 13:1. 5:19: 2 Kor 13:1 5:20: Efes 5:11 6:1: Efes 6:5 6:2: Flm 16 6:3: Gal 1:6-9 6:5: 2 Tim 3:8; 4:4; Taet 1:14 6:6: Fil 4:11-12; 1 Tim 4:8; Hib 13:5 6:7: Job 1:21 6:10: Efes 5:5

Arer timtim

¹¹ Mərig, Timoti, ik yermamə kape Kughen, takap tuk nar has minə a. Mamarkut tuk natuatukien, mine norien nəkwai Kughen. Nhatəyəyən kafam tukriskai. Takamorkeikei narmamə, mamərer tim tim nipiğ m-fam. Muə ik yermamə kape nəmərinuyen kirik.

¹² Narmamə kamharəphu əriə minə tuk nar has minə. Mərig ik, takamaiyu əmə tuk nhatəyəyən ye Kughen, mivəh nimraghien rerin iran. Kughen rimmokrən kin ik mə takvəh nimraghien rerin nipiğ nimini-ərhav nhatəyəyən kafam ye nimri narmamə.

¹³ Ye nimri Kughen, yame ravəhsi-pə nimraghien kimi narimnar m-fam, mine ye nimri Yesu Kristo yame rimini-ərhav nəgkiarien əfrakis ye nimri Ponjes Paelat, yakamni skai kimik məkneikin mə:

¹⁴ Takamor nəkwai nəgkiarien minə e, mipeh nipehyen kirik, mivən meriaji nipiğ Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukruə iran. Pəh kipeh nəm-pəniən nar has kirik iram.

¹⁵ Yesu tukrirerig-pə min ye nipiğ yame Kughen rimirpen.

Kughen pisin əmə In ramarmaru ye narmamə m-fam. Kamni vi vi In. In pisin əmə in king kape king minə fam. In Yermaru kape yermaru minə fam.

¹⁶ In ramarə kape rerin. Mamarə ikin rhakak ikin; keinein nivən-pakə-yen tukun.

Kipeh nəmien In. Keinein nəmien In.

Pəh khawəh-sihaktə nhagin. Pəh In tukrarmaru ye nipiğ m-fam. Amen.

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak yamə mine kapəriə nautə rehuə

¹⁷ Timoti, əgkiar skai kimi nəməhuak yamə mine kapəriə nautə rehuə ye tokrei ptanə, minə tukhapəh nisausit-pik-ien tukun. Mhapəh nisərəhu-pən-ien nərigien kapəriə ye nautə, meinai nipiğ kirik nautə ramrirkək. Mərig pəh kisərəhu-pən əmə nərigien kapəriə ye Kughen, meinai In ravəhsi-pə narimnar kimi ətawə, mə rikitawə tukragien.

¹⁸ Nautə kapəriə rehuə, mərig takəgkiar skai kimi əriə mə nasituyen kapəriə, mine norien huvə minə kapəriə tukreihuə min. Kini mə tuksəwhai; mhapəh nisəptigien kin.

¹⁹ Ye norien a, rəmhen kin yame iriə kasəwhai kəji narimnar huvə minə rehuə. Rəmhen kin kəzor apnəpənə huvə tuk nimraghien yame tukripiuə. Kipihavəh nimraghien yame in nimraghien əfrakis.

Nəgkiarien infamien

²⁰ Timoti, takamarha huvə tuk narimnar yame Kughen rimnərəhu-pre ye kwermim. Ap kini marer isok tuk nəgkiarien yamə mine nıpran rirkək, mine yamə mine khapəh nhasiaiyen Kughen, mine yamə mine kamhani neikuəyən ye Nəgkiarien kape Kughen. Nəgkiarien minə a khamə kamhawəh-sipə nirkunien. Mərig, nıkam. Kaseikuə.

²¹ Mərig narmamə tiksın kamhakwasig kin nəgkiarien eikuə minə a, kini mamhavən isok tuk nhatəyəyən kapətawə.

Pəh nihuvəyən kape Kughen tukramarə tuk əmiə.

2 Timoti

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin, yame Pol rimirai kimi Timoti

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 2 Timoti

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Timoti. Kini in morkeikei mə nəməhuak minə apa Efesas tüksəvhekin min.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Japta infamien kape Ol Wok ramni mə nipig gavman kape Rom rimiraptərəkin Pol apa Rom, kipeh nivəhsi-pənien in ye kalabus; kivehshi-pən əmə in ye kafan nimə, kini mobael minə kimisarha tukun apaikin, masarə iriə min, mə in tukripəh napien. Kini ai, gavman rimnher-yerhav kin, in rəriwək əmə kape newk kiraru. Mərig nipig rimirai nəkwəkwə e 2 Timoti, gavman kape Rom rimivəhsi-pən min in ye kalabus. Kalabus a ikin rahas pik ikin. Mərig Ol Wok rəpəh nəvsaoyen kin narimnar minə a. Nipig nəkwəkwə a rimnor ta infamien, narimnar a ripior. Kalabus a in rəutən ikin, kini riskai tuk narmamə tuk nivənen mivaag pən kin. Luk əmə iriü min. Mərig Pol rorkeikei mə Timoti tukruə məm in meinai in kafan fren atuutuk. Kini morkeikei mə Timoti tukripik nəkwəkwə minə kafan muə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rirkun mə pəh nien mə tuktü gavman tukrhopni in. Ror məkneikin in rimirai nəkwəkwə e tuk nərəhu-pənien niməhuak ye kwermi nəməhuə pisin minə tiksın rəmhen kin Timoti. Nipig əutən minə kamhauə tuk niməhuak, kini Pol rorkeikei mə Timoti tukramraptərəkin Nəvsaoyen Huvə, kini mərer tımtim ye nhatətəyen kafan, kini mipəh niginiən kin nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, mərer matuk tuk nərigien nəmhəyen ye nipran tukmə nahasien ruə.

Pol rimə nəkwəkwə e, ramvən kimi Timoti

¹ Timoti. Yo Pol. Kughen rimirpen-ta yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Kini mher-pə kin yo mə jakni-ərhav promes kafan kape nimraghien rerin ye Yesu Kristo.

² Yakamrai nəkwəkwə e kimik, Timoti. Timoti, ik narik yame yakorkeikei pik. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriü tukravəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimik.

Pol ravəhsi-haktə nətərigien kape Timoti

³ Nipig m-fam, yenpig mine yeraan, yakaməhuak tuk ik, kini mamni vi vi Kughen tuk ik. Kini yo, yakor wok kafan rəmhen kin yame ripik minə kimisor, kini yakirkun mə norien has rikik rirkək irak.

⁴ Rikik raməsik nehe nımrin, kini yakorkeikei pik mə jakəm min ik, pəh rikik tukragien.

⁵ Rikik raməsik nhatətəyen əfrakis kafam, rəmhen kin yame kafam kaha e Loes mine nisınim e Yunis kimirivəh. Kini yakirkun mə taktəkun ai, ik min nakavəh nhatətəyen a.

⁶ Kughen rimivəhsi-pre nirkunien kimik tuk norien wok kafan nipig yimnərhəhu-pre kwermik iram. Kini, yakamuh rikim mə takher nap yerkim tuk norien wok a.

⁷ Meinai Kughen rimipəh norien rikitawə rigin, mərig rimnor rikitawə mə tukramətgah, mamorkeikei, mamor norien yamə mine in rirkun mə kisatuutuk.

⁸ Kini mərig ik, takpəh naurisien tuk nini-ərhavyen Yesu Yermaru, kini mipəh naurisien kin yo yame kivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nhagin. Yakamərig nəmhəyen tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Kini Kughen tukrivəhsi-pre nəsaninien kimik, takaməkeikei mor rəmhen kin yame yo yakamor.

⁹ Kughen rimivəh miragh ətawə mokrən kin ətawə tuk nimraghien yame ratuutuk, kini nar a, pəh nien mə nar kirik yame kitawə kasor.

Mərig In ramor ye kafan atuk nətərigien, mine nihuvəyen kafan.

Nipig rimipəh nor-hanəyen tokrei tanə,

mərig In rimirpen-ta Yesu Kristo mə tukrivəhsi-pə nihuvəyen a.

¹⁰ Mərig taktəkun ai, In rimnor əpu nihuvəyen a kimi ətawə ye nuəyen kape Yesu Kristo, yame rimivəh miragh ətawə.

In rimnor təkun nəmhəyen ye nəsaninien kafan, mivəhsi-pə Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame ramhajoun ətawə kin nimraghien rerin.

¹¹ Kini Kughen rimirpen yo mə yo yəgkiar kirik, mine aposol, mine yhajoun, mə jakni-ərhav Nəgkiarien Huvə a.

¹² Ror pən, yakamarig pik nəmhayen ye nıprak tukun. Mərig yakpəh naurisien, meinai yakwırkun-ta mə Pa e yakamhatətə iran. Mirkun huvə mə In rirkun narha-huvəyen tuk naha nhagin yame In rımnərəhu-pə ye kwermik mamvən meriaji Nıpig Kwasig.*

¹³ Timoti, takatərig kin nhajounien atuatur kafak, mikwasig kin swatuk kirikiane əmə, mamraptərəkin nhatətəyen mine norkeikeiyen yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo.

¹⁴ Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə tukramasitu iram, mə takarha-huvə tuk nar huvə yame Kughen rımnərəhu-pre ye kwermim.

Pol ramni vi vi Onesiforas

¹⁵ Timoti, ik nakirkun mə yo minə tiksin apa kwənmhan a Tarki, iriə kwərə mir e Fugelas mine Hemogenes, iriə m-fam kwəsapitan kin yo.

¹⁶ Mərig pəh Yesu Yermaru tukrivəh-sipən norkeikeiyen kimi Onesiforas mine kafan minə. Meinai nıpig rıpsaah, rinamasitu irak mivəhsi-haktə nətərigien kafak. Kini mıpəh naurisien mə kimivəhsi-pən yo ye kalabus.

¹⁷ Nəfra, nıpig in rımauə Rom, mamarhakın yo, marhakın muə meriaji-pə məm yo.

¹⁸ Kini nakirkun min mə in rımnasitu pik ye narımnar rıpsaah apa Efesas. !Pəh Yesu Yermaru tukrivəh-sipən norkeikeiyen kimin ye Nıpig Kwasig!

2

Norien kape mobael huvə kape Yesu Kristo

¹ Timoti, narık, pəh Kughen tukror rikim rasanın ye nıhuvəyen yame ramsi-pən ye Yesu Kristo.

² Naknərig-ta nhajounien kafak yamə yakavəhsi-ərhav ye nımiri narmamə khapsaah. Vəh nhajounien en, mərəhu-pən ye kwermi narmamə tiksin yamə mine narmamə kashatətə irəriə, mə iriə tukharkun nıhajounien narmamə minə min tiksin kin.

³ Nıpig nahasien ramuə tuk ətawə, takaməkeikei mərər tim tim rəmhen kin mobael huvə kirik kape Yesu Kristo.

⁴ Rəmhen kin mobael kirik to rapəh norien narımnar yame narmamə apnapig kasor, mərig in ramor əmə nəkwai kapten kafan.

⁵ Rəmhen kin yermamə yame ramaiyu mə tukrapita mivəh nərok iran, tukraməkeikei məri-pən fam loa minə kape naiyuyen, tamə rıpəh nıvəhyen nərok iran.

⁶ Ratuatuk əmə məkneikin, mə yermamə yame ramor pik wok ye nəsimien, in tukrəkupən mivəh kwənkwan.

⁷ Rhuvə mə rikim tukraməsik nəgkiarien kafak, meinai Yesu Yermaru tukrasitu iram tuk nirkunien nıprai nəgkiarien minə e.

⁸ Rikim tukraməsik kwənərəus kirik kape King Deved, Yesu Kristo, In a Kughen rımvəh mırəgh In ye nımhəyen kafan. Kini in e Nəgkiarien Huvə yame yakamni-ərhav.

⁹ Mərig kamor yo yakamarig nəmhayen tuk Nəgkiarien Huvə a, kamarkis-ətərikin yo kin jen rəmhen kin yemə has kirik. Mərig keinein narkis-ətərikin-ien Nəgkiarien kape Kughen.

¹⁰ Ror məkneikin mə yakamərer tim tim ye nəmhayen minə fam tuk narmamə yamə minə Kughen rımirpen əriə, mə Yesu Kristo tukrivəh mırəgh əriə, tuksarə iriə Kughen ye nıkhakien kafan kape rerin.

¹¹ Nəgkiarien e raməfrakis mə,
Tukmə kitawə khauə kirikiane ye Yesu Kristo ye nımhəyen kafan,
kini In tukrivəh mırəgh min ətawə.

¹² Tukmə kasərer timtim,
kini kitawə tuksarmaru kitawə min.

Tukmə kitawə khaukrekin-pən nımetaitawə kimin,
kini In tukrukrekın-pən nımeitaan kimi ətawə.

¹³ Tukmə kitawə kasəkapır pawk nəgkiarien kafan,
mərig In tukraməkeikei mor, meinai In to rapəh nakapirien kafan nəgkiarien.

Norien atuatur kape nhajounien Nəgkiarien kape Kughen

¹⁴ Takuh riki narmamə kin nəgkiarien minə e. Kini mamor kwirig kimi əriə ye nımiri Kughen mə iriə tukhapəh nısothoyen tuk nəgkiarien apnapig. Kısotgoh, rıpəh nasıtuyen ye yermamə kirik; mərig ramoriah əmə narmamə yamə mine kasətərig kin.

* **1:12:** Swatuk pisin kirik tuk nukrekin-ien v. 12: "Mirkun huvə mə In rirkun narha-huvəyen naha nhagin yame yo yakamərahı-pən ye kwermim mivən meriaji Nıpig Kwasig." **1:14:** 1 Tim 6:20 **2:3:** 2 Tim 1:8 **2:5:** 2 Tim 4:8
2:6: 1 Kor 9:7 **2:8:** Rom 1:3; 1 Kor 15:4 **2:9:** Efes 3:1,13; Fil 1:12-14 **2:11:** 2 Kor 4:11 **2:12:** Mat 10:33
2:13: Rom 3:3-4; Taet 1:2 **2:14:** 1 Tim 6:4; Taet 3:9

¹⁵ Arkut skai mə norien kafam tukrhuvə, rəmhen kin yermamə yame ravhirəkin nar, yamə to rapəh naurisien tuk kafan norien. Tukmə nīpig Kughen rəm kafam wok, In rirkun neighanien kin, meinai nakamhajoun atuutuk nəgkiarien kape nəfraksien.

¹⁶ Apah kini marer isok tuk nəgkiarien yamə mine nīprairiə rirkək, mine yamə mine khapəh nhasiaiye Kughen, meinai narmamə yamə mine kasəgkiar məkna, kamhavən isok pik tuk Kughen.

¹⁷ Kini nhajounien kapəriə rəmhen kin nimap pien kirik yame raməmhir, mamehuə pik. Kwərə mir kiraru irəriə: Haemeneus mine Faelitas.

¹⁸ Iriu kimiravən isok tuk nəfraksien, marəni mirəmə, “Kughen rimnor ta narmamə kamhamragh min ye nimhəyen, kini to ripəh nor-min-ien irətawə tuk nīpig kirik.” Kwərə mir ai kworrah nhatətəyen kape narmamə tiksın.

¹⁹ Mərig nar apnapig əmə, səpaag ye nimə yame Kughen rimnəriə ramərer tim tim. Kini rimirai-pən nəgkiarien kirik iran mimə, “Kughen Yermaru rirkun narmamə kafan minə,” (Nam 16:5) mine, “Narmamə yamə mine kamhani mhamə iriə narmamə kape Yermaru, tukasəkei misapəh norien has minə.”

²⁰ Ətərig-ru. Ye nimə kape yermamə yame kafan nautə ripsaah, plet mine besin pisin pisin minə khapsaah. Kamor tiksın kin gol, tiksın kin silva, tiksın kin nai, tiksın kin kapier. Kampik tiksın, kamətu-pən nar huvə əmə iran. Kampik tiksın, kamətu-pən nīrəsəg iran.

²¹ Rəmhen kin narmamə. Tukmə kihvi-ta nīrəsəg yerkiəriə, khauə misəmhen kin plet uə besin yame kamətu-pən nar huvə iran. Kəsatuutuk, mharkun nisorien wok ehua kape Kughen. Masarer matuk tuk norien nar huvə minə.

²² Aiyu mivən isok tuk norien has yamə mine kamhaurə yerki nitamarua. Kini maməri-pən huvə swatuk kape norien yame ratuutuk, mine nhatətəyen, mine norkeikeiyen, mine nəmərinuyen. Əri-pən swatuk a kimiə narmamə yamə mine nakasaiyoh Yesu Yermaru kin nasituyen, yerkiəriə yame rhuvə.

²³ Ap mivən isok tuk nəgkiarien ətəwao yamə mine nīprairiə rirkək. Nəgkiarien minə e kamhavi-pə əmə timat tuk notgohyen.

²⁴ Mərig yorwok kirik kape Yesu Yermaru tukripəh notgohyen, mərig tukraməkei mor huvə pən kimi narmamə m-fam, kini tukraməkei muə rəmhen kin yermamə kape nhajounien, kafan nətərigien tukrapomh.

²⁵ Kini tukmə narmamə tiksın kamhani hah kafan nhajounien, in tukraməkei meiwaiyu, maməvhag kimi əriə. Tukmə ror Kughen tukreighaan kin əriə mə iriə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah, mə iriə tukharkun nəfraksien.

²⁶ Pəh iriə tukhauə min ye nətərigien huvə, kini misəta ye kwənməkuru kape Setan, yame ramrəptəkin əriə, kasor nəkwən.

3

Kwasig ikin Yesu tukruə məkir narmamə, nahasien tukruə

¹ Kini takaməkei mirkun min narimnar e: Nīpig Kwasig tukruə ipakə, nīpig əutən minə tukhauə.

² Meinai, narmamə tukasəriə əmə əriə, misorkei pik mane. Misausit, mhavəhsi-haktə atuk əriə. Mamhani hah narmamə, misəsik nəkwai nisinriə minə mine rimriə minə, mhapəh nhani-vivi-yen narmamə tuk nasituyen, mhapəh nhasiaiye Kughen.

³ Norkeikeyen kapəriə tukrirkək. Tukhapəh nisaru-kinien təvhagə hah yamə kamor irəriə. Tukrosiah nhag narmamə. Mhapəh nisarha-huvəyen tuk nimraghien kapəriə. Rikiriə tukragien tuk noriahien yermamə. Tuksəmakin nar huvə minə.

⁴ Iriə kəut kəsua minə. Tuksor narimnar ye nətəwəoyen. Mhavəhsihaktə atuk əriə. Misorkei narimnar tuk nərig-huvə-yen ye nīprairiə, mərig tukhapəh misorkeikeyen Kughen.

⁵ Tukhasigəvin əmə nəhuakien, mhapəh niseighanien mə Kughen tukrivən yerkiəriə.

Yuvən isok tuk narmamə kasor məkna

⁶ meinai kamhavən yerkwənu minə, masor nar iko tuk nhavi-ta-yen nərigien kape nīpiraovin yamə mine kapəriə nərigien rapəh niskaiyen. Təvhagə hah kape nīpiraovin minə a rəmhen kin kajipə pam. Rikiriə rivən tuk norien hah, kini ravi-əhu əriə.

⁷ Iriə kasətəriə kin nhajounien pisin pisin, mərig tukhapəh nhaniyen nəfraksien ye Nəgkiarien Əfrakis kape Kughen tuk nīpig kirik.

⁸ Apa kupən, kwərə mir a Janes mine Jambres* kimawəsik nəgkiarien kape Moses, kini ye norien kirikiana əmə min, narmamə minə tiksın kisasik nəgkiarien əfrakis kape Kughen. Narmamə minə a, nərigien kapəriə rınahas. Nhatətəyen kapəriə rapəh nəmhenien.

⁹ Mərig nhajounien eikuə kapəriə to rapəh nərerien ror tu, meinai tukpiəm əpu nətəwaoyen kapəriə, rəmhen kin kwərə mir a Janes mine Jambres.

Mə Timoti tukrəri-pən norien kape Pol

¹⁰ Mərig ik, Timoti, nakaməri-pən kafak nhajounien, mine norien kape nımraghien kafak, mine naha nhagin yame yakmə jakor, mine kafak nhatətəyen, mine nətərigien apomh kafak, mine kafak norkeikeiyen, mine nərer-tim-timien kafak.

¹¹ Ik nakwırkun-ta nıpig əutən yamə mine kimnhauə ye nımraghien kafak, mine norien has yamə mine kimnor irak. Nakırkun norien əutən yamə mine kimnor irak apa Antiok mine Ikoniam mine Listra. Mərig Yesu Yermaru rımırəhsi-ta yo ye narımnar m-fam a.

¹² Mərig, nəfrakisien: Tukuə narmamə m-fam yamə mine khamə tuksor kirikiana iriə Yesu Kristo, masor nəkwai Kughen.

¹³ Kini mərig noma has minə, mine narmamə kape neikuəyen, iriə tuksor norien has, mhavən, masor yame rahas əgkəp. Tukameikuə irəriə, kamhavən maseikuə ye narmamə.

¹⁴ Mərig ik, Timoti, ik nakwırkun huvə ta əmawə yamə mine yakshajoun ik. Ror pən takaməkeiki məri-pən əmə narımnar yamə mine yakshajoun ik kin, yamə mine nakamni nəfrakisien irəriə.

¹⁵ Ye nəkəskəhyen kafam muə meriaji-pə taktəkun, nakwırkun-ta Nəkwəkwə kape Kughen e yame rırkun nıvəhsi-preyen nırkunien kimik mə takhatətə ye Yesu Kristo mə Kughen tukrīvəh miragh ik.

¹⁶ Nəgkiarien m-fam ye Nəkwəkwə kape Kughen kamhasi-pən ye nəkwai Kughen əmə, kini misasitu irətawə. Mishajoun ətawə, mamhani-ərhav norien has minə kapətawə, masəruə atuətuk ətawə, kini mishajoun ətawə kin norien yamə mine kisatuətuk.

¹⁷ Kisasitu irətawə məkneikin: Kitawə narmamə kape Kughen minə, tukhavəh nasituyen minə fam a, kini mhaue narmamə yamə mine kharkun nisorien wok huvə minə m-fam.

4

¹ Timoti, jakvəhsi-pre nəgkiarien keiki kirik kimik ye nımri Kughen mine Yesu Kristo yame tukruə məkir narmamə m-fam, iriə yamə mine kamhamragh, mine yamə mine kwənhamhə-ta. Yesu e natukruə mamarmaru; ror pən, yakavəhsi-pre nəgkiarien keiki e mımə:

² Ni-ərhav nəgkiarien kape Kughen, kini arer matuk tuk nini-ərhavyen, nar apnapig mə rımar əmə uə rəutən. Əruə atuətuk norien kape narmamə, kini ni-ərhav norien has minə, kini mivəhsi-haktə nətərigien kape narmamə. Takamor wok minə e, kafam nətərigien tukrapomh, kini kafam nhajounien tukratuətuk mihuvə.

³ Takaməkeiki mor məkneikin meinai, nıpig yame ramuə, narmamə tuksəpəh nəgkiarien atuətuk, misəri-pən əmə nərigien kapəriə, mamhavəh namhajoun pisin yamə mine kamhani-ərhav əmə nəgkiarien yame narmamə rikirirə ragien tukun.

⁴ Tukhaukreikin-pən nımətirgirirə tuk nəgkiarien əfrakis, mhavən misətərig kin kwanage eikuə minə.

⁵ Mərig ik, arha huvə tuk kafam nərigien nıpig m-fam, nar apnapig mə narımnar pisin pisin minə kamhauə ye nımraghien kafam. Nıpig nahasien tukramuə tuk ik, takamərer tim tim. Kini yuvən, markurə, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə. Kini takaməkeiki mamor fam wok yame Kughen ravəhsi-pre kimik mə takor.

⁶ Mərig yo, pəh nien mə tuktu, yakmhə. Nımraghien kafak ruauə rəmhen kin nar miragh kirik yame kivaan əru tuk nini-vi-vi-yen Kughen.

⁷ Yo, yımnamaiyu əmə tuk nhatətəyen ye Kughen, mamaiyu huvə meriaji naiyuyen infamien; yakwəptərəkın nhatətəyen kafak.

⁸ Yermamə yame ramaiyu mapita, kəvhəvhao-pən kimin rəmhen kin nərok kafan. Kini Yesu Yermaru, In raməkir huvə narmamə, məkir nımraghien kafak, mə ratuətuk. Mor apnəpeinə tuk nərok kafak. Kini pəh nien mə yo pisin əmə, mərig tukrīvəhsi-pən kimi narmamə m-fam yamə mine kisorkeiki mamhawhin mə In tukruə min.

Pol raməvsao kin kafan minə tiksın

⁹ Timoti, arkut skai mhai miren muə məm yo,

¹⁰ meinai kwən a Demas rorkeiki pik nımraghien kape tokrei tanə e, marar, mapta kin yo, mivən apa Tesalonaeka. Kini kwən a Kresens ruavən ta apa Galesia*, kini Taetas ruavən

* 3:8: Eks 7:11, 22, 9:11. 3:11: Wok 13:50; 14:5; 14:19 3:11: Sam 34:19 3:12: Mat 16:24; Jon 15:20; Wok 14:22

3:16: Rom 15:4 4:3: 1 Tim 4:1 4:6: Fil 2:17 4:7: 1 Tim 6:12 * 4:10: Tukmə ror Kresens rimavən apa Spen.

ta apa Dalmesia. ¹¹ Kini taktəkun ai, Luk pisin əmə ramarə kimru min. Rhuvə mə takrauə kimiru Mak, meinai in tukrasitu irak tuk wok kafak.

¹² Mərig yimnher-pən ta kin kwən a Tikikas apa Efesas.

¹³ Tukmə nīpig nakamuə, takaməkeikei mīrəh neipən a yame yimnərəhu raməmīr apa imei Kapas, apa Traos. Rhuvə mə takpik min kafak nəkwəkwa minə muə. Mipəh nərū-kinien nəkwəkwa yamə mine kimnor kin tiki nani, mipik, muə.

¹⁴ Mərig kwən a Aleksanda, in yermamə kape norien wok ye aean, in rimnor rahas-pə kimi yo. Yesu Yermaru tukrivəh-sipən tai norien kafan.

¹⁵ Mərig ik min takamərig ik tuk kwən a, meinai in rimnaməsik pik nəgkiarien kapətawa.

¹⁶ Kini nīpig kimisəkupən misərip yo ye kot, yimīni-ərhav nərigien kafak, kini yermamə rirkək tuk neighanien kin kafak nəgkiarien. Mərig kafak narmamə minə kimisap, misəpəh yo. (Pəh Kughen tukripəh norien tai norien kapəriə).

¹⁷ Mərig nīpig a, Yesu Yermaru, In raməmīr kimru min, mivəhsi-pə nirkunien kimi yo mə jakni-ərhav huvə Nəgkiarien Kafan, mə nəmə tanə pisin pisin minə tuksərig. Yemehua kape kot ipakə əmə rīmə tukrivəhsi-pə narpinien kimi yo mə jakaməkeikei mīmha, mərig Yesu Yermaru rimivəh miragh yo.[†]

¹⁸ Kini In tukrivəhsi-ta yo tuk nahasien fam yamə mine kimə tukor irak. Mamraptəkin huvə yo, mivəh yo mivən ye rao ye neai. Pəh khavəh-sihaktə In ye newk mine newk kape rerin. Amen.

Nəgkiarien infamien

¹⁹ Yakamni rhuvə tuk Akwila mine piraovin kafan Prisila, mine Onesiforas mine kafan minə.

²⁰ Kwən a rimnaməmīr apa Korin. Nīpig yimītərhav apa Maelitas, mipəh Trofimas raməmīr, meinai in ramhə.

²¹ Timoti, arktu skai mhai miren muə eikin e kwasig ikin nīpig kape nokieiyen.

Yubulas mine Pudens mine Linus mine Klodia, mine nəməhuak minə fam kamhani rhuvə pre tuk ik.

²² Pəh Yesu Yermaru tukramarə kimiru min. Pəh nihuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə.

4:11: Wok 15:37-39; 2 Kor 8:23; Kol 4:14
rimirəhsi-ta yo ye nəkwai laeon."

4:13: Wok 20:6

4:14: Aes 59:18; Rom 2:6

[†] **4:17:** Pol rima, "Yesu

4:19: Wok 18:2; 2 Tim 1:16-17

4:20: Wok 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taetas

Nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi Taetas

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Taetas

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Pol rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi Taetas. Taetas in yemə Gris kirik yame rhatətə ye Kristo. Pol rimivi-pə in ramni nəfrakisien ye Yesu. Kini Taetas rimnor wok ripsaah iriu Pol rəmhen kin Timoti. Kamni nhagin rehuə ye Niutesteman.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Pol mine Taetas kimiravən ye kwaji tanə e Krit, kini iriu kimirərikakun niməhuak kirik aikin. Kimirərikakun niməhuak, Pol rier min, mipəh Taetas raməmīr mə tukror infamien ye wok a. Krit in kwaji tanə kirik yame rukwar kin norien has minə, rəmhen kin in e narmamə kaseikuə pik nipig mifam, masəvigin pik, misarpah pik. Tiksin khauə ye niməhuak mamhani nəgkiarien eikuə ripsaah, mishajoun əmə tuk mane.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rorkeikei mə tukrasitu ye Taetas tuk kafan wok apa niməhuak apa Krit. Taetas tukraməkeikei mivəhsi-haktə narmamə mə tukhauə elda minə ye niməhuak. Kini Pol raməvhag kimi Taetas mə tukrhawor pən iran mine kimi narmamə yamə mine khapəh nisəri-pənien nərgien kafan. Kini mivəhsi-pən nəgkiarien tiksin kape nhatətəyen mine nəriwək-atuatuk-ien. Kini mimə Taetas tukrətapig huvə kin nəmhajoun eikuə minə. Nəgkiarien infamien ramni mə Pol tukrher-pə yermamə kirik yame tukrivəh tamhek Taetas, pəh Taetes tukruə tuk Pol mamasitu iran.

Pol rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Taetas

¹ Taetas, yo Pol. Yakamrai nəkwəkwə e kimik. Yo, yorwok kirik kape Kughen, kini yo aposol kirik kape Yesu Kristo. In rimirpen yo mə jakasitu ye narmamə yamə mine Kughen ruirpen-ta əriə mə kafan minə, mivəhsi-haktə nhatətəyen kapəriə, masitu irəriə mə tukharkun nəgkiarien əfrakis, mhauə misor nəkwai Kughen.

² Kitawə kharkun nəfrakisien a, kini mishatətə iran. Kini misərəhu-pən nərgien kapətawə mə tukhavəh nimraghien rerin, meinai in apa kupən kupən, nipig Kughen rimipəh nor-hanəyen nar kirik, mərig In ruirpen-ta nimraghien rerin a. Kini Kughen, In to rapəh neikuəyen.

³ Kini ye nipig atuatuk kafan, nəgkiarien kafan ruauə ye nikhakien, meinai Kughen yame rimivəh miragh ətawə rimnərəhu-pə wok e ye kwermik, miwəhsi-pə nəgkiarien kirik mə jakni-ərhav Nəgkiarien Huvə kafan kimi narmamə.

⁴ Taetas, ik pikwarien əgkəp kafak meinai nhatətəyen kapərau rəm nəmhen. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre niuhəyen mine nəmərinyen kimik.

Norien yame Taetas rimnor apa Krit

⁵ Nipig yimatərhav ye tanə a Krit, mamapəh ik nakaməmīr, mə takaməkeikei mor infamien ye wok yame ramswin hanə, mivəhsi-haktə elda minə kape niməhuak yerkwanu minə fam ye tanə Krit, rəmhen kin yame yimini-pre ta tuk ik.

⁶ Mərig elda, to kipəh nəm-pənien nar hah kirik iran. In, kafan piraovin kirikianə əmə. Kafan kwajikovə minə tukasəkeikei mishatətə ye Kughen, mhapəh nisor-apnapigien nar, mhapəh nisəsikien nəkwai rimriə mine nisirriə, tamə kini hah əriə tukun.

⁷ Elda* to kipəh nəm-pənien nar hah kirik iran meinai Kughen rimnərəhu-pən wok ehua ye kwermīn. Pəh nien mə in yermamə yame kapən kapə riskai pik. To niemha ripəh nhai-aihuayen. Pəh nien mə in yermamə kape napisien kin ninimien mine nəmhokien mine neikuəyen tuk nivəhyen mane.

⁸ Mərig kafan nimraghien tukraməkeikei mor məkneikin: In ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kamhauə iman ikin, morkeikei mə tukramor norien yame rhuvə, mamor narimnar ye nirkunien. Norien kafan ratuatuk. Ramarha huvə tuk kafan nimraghien.

⁹ Tukraməkeikei mamrəptərəkin tim tim Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame kimnhajoun in kin, pəh in tukrəvhag kimi narmamə kin nəgkiarien atuatuk, kini mapita narmamə yamə mine kamhani hah nhajounien kafan.

¹⁰ Vəh-si haktə elda tiksın meinai ikin aikin a, narmamə khapsaah kimishaktə mashorukun Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Masəgkiar pik, nıpran rirkək, miseikua, masəvi kimi narmamə. Iriə khapsaah kwənəəus kape nəmə Isrel.[†]

¹¹ Tukaməkeikei kətapig kin nəgkiarien kapəriə, meinai nhajounien kapəriə ramor-iah narmamə tiksın kamhamir iriə kapəriə narmamə minə. Nhajounien kapəriə rapəh nəmhenien. Kashajoun məkna miseikua tuk niwəhyen mane.

¹² Rəmhen kin kwən Krit kirik kupən, in profet kirik kapəriə, rımini mə, “Nəmə Krit, iriə narmamə kape neikuəyen nipig m-fam. Kisəmhen kin kuri aparı minə. Kini iriə kasarpah, nipig m-fam misorkeikei əmə mə tuksəvigin.”

¹³ Mərig nəgkiarien kape profet e, in ror nəfrakisien kin. Kini ror məkneikin, mə takni-əhu nəməhuak minə mə tukhapəh nisətərigien kin nhajounien kapəriə, pəh nhatətəyen kape nəməhuak minə tukriskai.

¹⁴ Ətapig kin əriə mə tukhapəh nhavəhyen kwanage eikuə minə kape nəmə Isrel kupən, mhapəh min nhakwasigien kin narmamə yamə mine kwəsəta ta ye nəgkiarien əfrakis.

¹⁵ Meinai, narmamə yamə mine kisatuatuk ye nımrı Kughen, nar rirkək yame tukror əriə kasəmkimik. Mərig narmamə yamə mine kasəmkimik ye nımrı Kughen, meinai iriə khapəh nishatətəyen ye Yesu, kini norien kirik rirkək yame tukror əriə kisatuatuk. Ror məkneikin mə nərigien kapəriə ramvən əmə tuk nahasien, kaseinein nəkirien norien minə.

¹⁶ Iriə kamhani mə kharkun Kughen, mərig norien kapəriə ramhajoun mə kaseikua, kwənhaukreikin-pən nımetairiə kimi Kughen. Iriə nəpnaihyen kapəriə rahas. Kasəsik nəkwai Kughen, kini mhapəh nisəmhenien mə to kisor nar huvə kirik.

2

Nəvhagien ramvən kimi nəməhuak minə

¹ Mərig ik, Taetas, takaməkeikei mhajoun narmamə ye nhajounien yame raməri-pən huvə nəgkiarien atuutuk.

² Əvhag kimi nəwharu minə mə tuksarha huvə tuk nımraghien kapəriə nipig m-fam, masor narımnar ye nirkunien. Nımraghien kapəriə tukraməkeikei matuatuk, pəh narmamə tukhasiai əriə. Takəvhag kimi əriə mə tukasəkeikei mishatəta ye Kughen, misorkeikei narmamə, misərer tim tim ye nipig mifam.

³ Kini ye norien kirikianə əmə min, takaməkeikei məvhag kimi nıpiəwharu minə mə ye narəyen kapəriə tukhasiai Kughen. Mə tukhapəh nisoriahyen nhag narmamə, mhapəh nisapisien kin nıminien. Mərig tukasəkeikei mishajoun narmamə kin nımraghien atuutuk.

⁴ Tuksarə huvə məknenkin, mħarkun nhajounien nıpiraovın min tiksın kin swatuk yame iriə tuksorkeikei kapəriə narman mine kwajikovə kapəriə minə.

⁵ Nıpiahuaru tukshajoun min nıpiraovın tiksın mə tuksarha huvə tuk nımraghien kapəriə, kini kapəriə nımakua kirikianə əmə. Mə tuksarha huvə tuk rukwanu kapəriə, misor rhuvə pən tuk narmamə, mħasiai narman kapəriə, tamə kini hah nəgkiarien kape Kughen.

⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, takaməkeikei məwhag kimi nıtamaruə mə tukasarha huvə tuk nımraghien kapəriə.

⁷ Pəh tuksəm nımraghien kafam mə rhuvə, khakwasig kin ik. Nıpig nakamhajoun, nımraghien kafam tukraməkeikei matuatuk, mor nəgkiarien kafam rıpam.

⁸ Ik takaməkeikei mini əmə nəgkiarien əfrakis yame narmamə tukhapəh nisəmien nımeitam tuk nəgkiarien kafam, mħani hah ik. Pəh tukror kafam tikmir minə kisauris, meinai khapəh nisəmien norien has kirik iram, kini mhapəh nhaniyen nar has kirik irətawə.

⁹ Əvhag kimi slef minə mə tuksor nəkwai kapəriə namehuə minə, ye narımnar m-fam, mħasiai əriə, mhapəh nhaniyen tai nəgkiarien kape namehuə minə kapəriə,

¹⁰ mhapəh nisəkrəhyen kimi əriə. Mərig nipig mifam, tukasəkeikei masor nar yame ratuatuk ye nımrı namasur kapəriə, mə tukhani nəfrakisien ye kapəriə wok. Ye norien yame tuksor narımnar fam, tukshajoun mə nəgkiarien kape Kughen yame rınivəh miragh ətawə, in ratuatuk mihuvə.

¹¹ Hajoun narımnar mifam a, meinai Kughen rımnautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi narmamə mifam, məhitə ye swatuk yame tukrivəh miragh əriə iran.

¹² Nıhuvəyen a kape Kughen ramhajoun mə nipig kitawə kasarə ye tokrei tanə, tukasəkeikei misəpəh nəri-pənien norien has minə mine narımnar has minə kape tokrei tanə yamə mine kashaktə yerkitawə. Masəkeikei misarha huvə tuk nımraghien kapətawə, misor nəkwai Kughen. Nımraghien kapətawə tukraməkeikei matuatuk.

[†] **1:10:** Uə, iriə khapsaah kape kwhen e kamni kimə “Sakomsaəs” yame ramni mə tukaməkeikei kəsıg pən Kristin minə.

1:10: 1 Tim 4:7

1:13: 2 Tim 4:2

1:14: 1 Tim 4:7

1:16: 1 Jon 1:6; 2:4

2:3: 1 Tim 3:11

2:5: Efes 5:22

2:7: 1 Tim 4:12

2:8: 1 Pita 2:15

2:9: 1 Tim 6:1

2:12: 1 Jon 2:16

¹³ Nimraghien kapətawə tukraməkeikei mor məknekin, kitawə tukaseito kin nīpīg yame Yesu Kristo tukruə iran. Yesu e, In Kughen kapətawə yame rimivəh miragh ətawə.

¹⁴ Moriah kafan nimraghien marpin nimraghien kin kapətawə, mīrəhsita ətawə tuk nahasien mīfam. Məspir ətawə mə kitawə tukhauə kafan narmamə yamə mine kasorkeikei əmə nar yame rhuva.

¹⁵ Narimnar yame yakamrai kimik, takaməkeikei mhajoun narmamə kin. Ik nakvəh nehuəyen tuk nəvhagien mine norien kwirig kimi narmamə. Rahas mə narmamə tuksəm əhu ik.

3

Norien kapə nəmahuak minə

¹ Taetas, takəvhag kimi nəmahuak minə mə tukhasiai namehuə minə, mine gavman kapəriə. Masəkeikei masor nəkwairiə, kini masərer matuk ye nīpīg mīfam tuk norien nar huvə minə.

² Mhapəh nisoriahyen nhag narmamə, mərig pəh misərəhu nəmərinuyen, masor huvə pən kimi narmamə, mhavəh-si-əhu nərigien kapəriə, mhasiai narmamə m-fam.

³ Meinai in apa kupən, kitawə min kimisətwao, miseinein nəfrakisien, mhapəh nisorien nəkwai Kughen. Təvhagə hah rimnarmaru irətawə mor ətawə kisorkeikei nahasien, misorkeikei əmə narimnar tuk nərig-huvə-yen ye nīpraitawə. Rikitawə rimnəkrəh kin nautə kape narmamə, kini kitawə misor hah pən kimi narmamə. Narmamə kimisəməkin ətawə, kini kitawə kisəməkin ətawə minə.

⁴ Mərig Kughen yame rimivəh miragh ətawə,

nihuvəyen mine norkeikeiyeen kafan kratərhav-pə.

⁵ Mərig pəh nien mə In rimivəh miragh ətawə tuk norien atuutuk minə kapətawə. !Nikam! In rimivəh miragh ətawə ye norkeikeiyeen kafan.

Rimnaikwas irətawə tuk norien has kapətawə, kisarha huvə min, Nanmin Rhakə rimnow kin rikitawə.

⁶ Yesu Kristo yame rimivəh miragh ətawə,

In e swatuk kape Kughen ramətmrin rikitawə kin Nanmin Rhakə ye rikin agien.

⁷ In mor ətawə kisatuutuk ye nimrin kin nihuvəyen kafan mə kitawə tukhauə kafan kwajikovə minə,

kini mharkun huvə mə tukpihavəh nimraghien rerin.

⁸ Tuk nīpīg m-fam, tukasəkeikei mishatətə ye narimnar minə e yakamrai, meinai kasəfrakis. Kini yakorkeikei mə takhajoun narmamə kin, pəh narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Kughen, kapəriə nərigien tukramərer tim tim əmə tuk norien narimnar yame rhuva. Nəgkiarien a rhuva, kini ramasitu huvə ye narmamə.

⁹ Apəh marer isok tuk nəgkiarien ətwao, mine nəgkiarien yame ravus ris, mine nətgohyen tuk nīprai nəgkiarien kape loa minə. Apəh əmə nəgkiarien minə a meinai khapəh nisasituyen ye yermamə kirik, kini kapəriə nihuvəyen rirkək.

¹⁰ Kini tukmə yermamə kirik ramor narmamə kasəwhai əriə minə, takvən məgkiar skai kimin, mini-əhu. Mərig tukmə ramor min, kini takvən mini-əhu min. Mərig tukmə nakni-əhu mikiraru, mərig in raməkeikei ye kafan norien, kini takərer isok tukun.

¹¹ Meinai nakirkun huvə mə yermamə yame ror məknakin, kafan nətərigien rahas, kini ramor kiko-iko. Kafan əmə norien ramhajoun mə in rapəh nəmhenien.

Nəgkiarien infamien

¹² Jakher-pre kin yermamə kirik, Atemas uə Tikikas, tukruə məm ik. Nīpīg tukruə, takaməkeikei mhai miren marha-kin swatuk kirik takuə məm yo apa yerkwana a Nikopolis, meinai nīpīg kape nokieiyeen, yakmə jakvən aikin mamarə.

¹³ Kini yermamə mir kiraru, Apolos, mine loea e, nhagin e Sinas, kwəriwək ye nəriwəkin kapəriu, mərig ik takasitu irəriu ye narimnar yame kawəkwa kwə kin.

¹⁴ Nəmahuak kapətawə minə tukasəkeikei mhauə mə kapəriə nərigien ramərer tim tim əmə tuk norien narimnar yame rhuva, mə iriə tukharkun nisasituyen ye narmamə tiksın yame kapəriə narimnar rapəh nəmhenien. Rapəh nihuvəyen mə iriə tuksarə apnapig əmə.

¹⁵ Taetas, narmamə yamə mine yakamarə kimawə miriə, iriə kamhani vi vi ik. Takni-pən rhuva tuk nəmahuak yamə mine kasorkeikei ətawə.

Pəh nihuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə m-fam.

Filimon

Nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi Filimon

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Filimon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Filimon ye niməhuak apa Kolosi. Iriu fren huvə. Filimon, kafan aikin slef minə.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, narmamə khapsaah, kapəriə aikin slef minə. Kini nəməhuak minə min tiksın, kapəriə aikin slef minə. Filimon, kafan kirik aikin slef, nhagin e Onesimas. Mərig Onesimas rimnəkrəh kin mane tiksın kape Filimon, map. Tukmə Filimon rəm Onesimas, loa kape Rom ramni mə Filimon rirkun nhopniyen in tukun. Mərig Onesimas rap, mivən, məm Pol ye kalabus apa Rom, kini Pol ramni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimin, in ramni nəfrakisien ye Yesu Kristo. Kini mamasitu min ye Pol. Kini Pol rher-pən kin in rirerig pən tuk Filimon. Pol ramni pən tuk Filimon mə nar apnapig mə Onesimas in slef kafan, mərig taktəkun ai, in ruauə rəmhen kin piauni, meinai iriu kwis kirəni nəfrakisien ye Yesu Kristo.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e maiyoh Filimon mə tukrəru-kin norien has kape Onesimas, kini mivəh in ramrerig-pə min. Nar apnapig mə in slef kafan, mərig Pol rorkeikei mə Filimon tukrəm huvə Onesimas rəmhen kin piauni kirik.

Pol rimə nəkwəkwə e, ramvən kimi Filimon

¹ Filimon. Yo Pol, yame kimivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nini-ərhavyen Yesu Kristo, kimru piautawə Timoti, yakarərai nəkwəkwə e kimik.

Filimon, ik kimru kirik, kini kitasir karhor wok kirikianə əmə kape Kughen.

² Kini yakarərai min nəkwəkwə e kimi nowintawə e Apia, mine kwən e Akipas, yame kitawə min, kisəmhen kin mobael minə kape kwhen kirikianə. Kini yakarani rhuvə kimi nəmhuaq yamə mine khaus misəhuak ye kafam nimə.

³ Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukrawəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen kimi əmiə.

Norien huvə kape Filimon

⁴ Filimon. Nipig yakaməhuak, nipig fam, rikik raməsik ik, mamni vi vi Kughen

⁵ meinai yakamərig nəvsaoyen kin nhatəyəyen kafam ye Yesu Yermaru, mine norkeikeiyen kafam tuk nəməhuak minə.

⁶ Yakamaiyoh Kughen mə kimie narmamə tiksın yamə mine naksarə masəhuak kwis, takhauə mharkun nihuvəyen yamə mine kamhasi-pən tuk Yesu Kristo.

⁷ Piak, yakamni vi vi Kughen meinai kafam norkeikeiyen ramor nəməhuak minə kasərig rhuvə. Norien kafam ravəhsi haktə kafak nərigien, rikik ragien.

Pol ramarkut kimi Filimon mə tukripəh nivəhsi-pəniyen narpiniyen kimi Onesimas, meighaan kin in rirerig-pə min

⁸ Ye nhag Yesu Kristo, yakirkun narkutien kimik mə takor nar kirik yame takaməkeikei mamor. Mərig, to yakpəh narkutien kimik. Yakaməm norkeikeiyen kafam

⁹ mamaiyoh ik mə takor nar kirik ye nikarın kape norkeikeiyen. Ror məkneikin mə yo Pol, yo huaru kirik, kimivəhsi-pən yo ye kalabus tuk niniyen nhag Yesu Kristo,

¹⁰ yakamaiyoh ik ye nikarın kape slef kafam, nhagin e Onesimas*. Kwən en rimauə rəmhen kin narik nipig yimnamarə ye kalabus.

¹¹ Apa kupən, in rimipəh nor-huvəyen wok kafam, mərig taktəkun ai, in rimauə mirkun nor-huvəyen wok kapərao.

¹² Kini taktəkun ai, yakamher-pre kin kwən e, yame yakorkeikei pik in.

¹³ Yakmə jakor in ramarə əmə kimru min, pəh tukrivəh tamhekim, mamasitu irak ye nipig yakamarə ye kalabus tuk niniyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen.

¹⁴ Mərig, to yakpəh norien nar kirik məkupən kik tukmə nakpəh neighanien kin.

¹⁵ Yakeinein, tukmə ror Onesimas rimnap ta iram tuk nipig kwəkwə e mə takvəh min in rirerig-pre min nakawarə apomh.

¹⁶ Mərig pəh nien mə in tukror əmə slef kafam, nikam. Mərig taktəkun ai, in slef, mərig ruauə kwən kirik rhuvə pik rapita slef kirik, in ruauə piaurao yame kworkeikei pik in. Yakorkeikei in, mərig ik nakorkeikei pik in rapita, meinai in kafam slef, kini ye nhag Yesu Yermaru, piam.

1:2: Kol 4:17; 2 Tim 2:3

1:7: 2 Kor 7:4

* 1:10: Nhag e Onesimas, nipran rimə, "Yermamə yame rirkun huvə

norien wok."

1:10: 1 Kor 4:15; Kol 4:9

1:16: 1 Tim 6:2

¹⁷ Filimon, yakaməm mə kirau kirauə kirikianə, kini ror məkneikin, yakamaiyoh ik mə tukmə Onesimas rurə, takamor əmə ramhuvə pən kimin rəmhen kin yame nakamor huvə-pə kimi yo.

¹⁸ Mərig tukmə rimnor nar kirik rahah iram, uə rımivəh kafam kirik nar kirik mīpəh nərökien, takərəhu-pən raməmīr ye kaon kafak.

¹⁹ Kini ai taktəkun, yo Pol, yakamrai nəkwəkwə e kin kwermik, pəh yo jakpiərok ik. ? Mərig nakmə jakərok ik uə? Takpəh nəru-kinien mə yo yimnasitu iram kini nımivəh kafam nımraghien rerin. Rapəh nəmhenien mə takuh rikik mə jakərok ik tuk nar kirik.

²⁰ Piak, yakmə takor nar e yame yakamaiyoh ik kin ye nhag Yesu Yermaru, in e takor rikik tukramərig rhuvə ye Yesu Kristo.

²¹ Yakamrai nəkwəkwə e kimik meinai yakirkun mə takor nəkwak, kini takamor tukrapita naha nhagin yame yakamaiyoh kin.

²² Kini nar kirik mīn, takamor apnəpenə ye kwənmhan kirik kafak, meinai yakamərəhu-pən kafak nətərigien ye Kughen mə in tukror swatuk kimi yo jakrerig-pre mīn tuk əmiə rəmhen kin yame kimiə nımisəhuak tukun.

Nəgkiarien infamien

²³ Kwən e Epafras, kimivəhsi-pən əmru ye kalabus tuk nini-ərhavyen nhag Yesu Kristo, kini in ramni-pre rhuvə tuk ik.

²⁴ Kini Mak, mine Aristakas, mine Demas, mine Luk, yamə mine kimawə yaksor wok kirikianə, iriə mīn kamhani-pre rhuvə tuk ik.

²⁵ Pəh nihuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə m-fam.

Hibrus Nəkwəkwə yame ramvən kimi nāmə Isrel Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Hibrus

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kiseinein mə pa rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e, in rīpəh niniyen nhagin. Yermamə yame rimirai rimipəh nāmien Yesu Kristo, mērig narmamə tiksin yamə mine kimisəm Yesu kimisəvsao kin kimi yermamə yame rimirai nəkwəkwə e. Kini in rirkun nəgkiarien kape Ol Testamen, mine norien kape nāmə Isrel kupan. Tukmə ror Banabas uə Apolos kimirirai nəkwəkwə e, meinai iriu kirarkun Nəvsaoyen Huvə kape Yesu, kini iriu mawehuə ye niməhuak. Narmamə tiksin, rikiriə raməsik mə Pol rimirai nəkwəkwə e, mērig rikitawə rīpəh nəsikien məknakin meinai ye leta yamə mine Pol rimirai, rimnərəhu-pən nhagin. Mērig nhagin rirkək ye nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nāmə Isrel yamə mine kishatəta ye Yesu Kristo, mērig iriə tiksin kimnharerig-pən tuk norien kape nəri-pənien Loa kape Moses. Tukmə ror iriə khapəh nharkun-huvəyen niprai Nəvsaoyen Huvə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nāmə Isrel tiksin kimisoriah nāmə Isrel yamə mine kashatəta ye Yesu Kristo, misor rikiriə rəpou. Rhuvə mə iriə tukharkun mə nhatətayen kapəriə in nəfrakisien, kini Yesu in Kristo yame Kughen rimə tukrher-pə kin.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Ye nipig a, narmamə tiksin ye niməhuak, rikiriə rəsik mə norien kape nəri-pənien Loa kape Moses ye Ol Testamen, in yerpig rapita norien kape nhatətayen ye Yesu Kristo. Mērig narimnar ye Ol Testamen in nuhpikinien əmə kape norien yame Yesu rimnor. Rəmhen kin temple in ramor nuhpikinien ye Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə; kini Sabat in ramor nuhpikinien ye napsien yame Kughen tukrivəhsi-pə kimi ətawə ye rao ye neai; kini norien kape niviyen nita in ramor nuhpikinien ye nitaw Yesu Kristo yame rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kimirai nəkwəkwə e mə narmamə tuksəm mħarkun mə Yesu Kristo in yerpig rapita narimnar fam, rapita profet minə, mine agelo minə, mine Moses, mine Eron, mine pris minə kupan. Nhatətayen ye Yesu Kristo in rhuvə pik rapita nəri-pənien Loa kape Moses. Ror məkneikin meinai narimnar fam ye Ol Testamen rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini nimhəyen kafan in rəmhen tuk nirisinien norien has kape narmamə.

Kristo rimnor əpu Kughen kimi ətawə

¹ Apa kupan, Kughen rimivəhsi-pən nəgkiarien kafan kimi profet minə ye nipig pisin pisin minə, mine swatuk pisin pisin minə, kimnhani-pən tuk riptawə minə.

² Mērig taktakun ai kitawə kwəsəviə-pən tuk Nipig Kwasig, kini Kughen raməgkiar atuatak əmə kimi ətawə kin Tini. Tini a Kughen rimirpen in mə tukror neiai mine tokrei tanə, mirpen In mə tukmə ror infamien, narimnar fam, rəmir tukun.

³ Tini e in nikhakien kape nihuvəyen mine nəsaninien kape Kughen. In rhai atuatak rimni ye narimnar fam. In mampik ətərəkin narimnar fam ye nəsaninien kape nəgkiarien kafan. Nipig In rimamhə tuk nəspir-tayen norien has kapətawə, In rimavən ye rao ye neai məkwəta-pən ye nikar Kughen Yermaru matuk.

Ji Kughen e In yerpig rapita agelo minə

⁴ Kughen rimivəh-si haktə Tini e, kini In yerpig rapita agelo minə rəmhen kin mə nhag e yame Kughen rivəhsi-pən kimin in yerpig rapita nhag agelo minə fam.

⁵ Kughen rīpəh nini-pənien tuk agelo kirik kafan mīmə,
“Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rimim atuatak.”

(Sam 2:7)

Mērig in rimnəgkiar məknakin kimi Yesu. Kini Kughen rīpəh nini-pənien tuk agelo kirik mīmə,

“Yo rimim atuatak,
kini ik nakuauə narik.”

(Sam 2:7)

Mērig In raməgkiar məknakin kimi Yesu.

⁶ Meinai nipig Kughen rimnher-pən kin Nimrin Nupan kafan ruə ye tokrei tanə, kini In mamni mīmə,

“Pəh agelo m-fam kafan tuksəgnəgin In.”

(Dut 32:43)

⁷ Nipig Kughen raməgkiar ye nikarin kape agelo minə mamni mīmə,

“Yo yakamor kafak agelo minə kisəmhen kin nımətag yame ramavən ikin minə fam, mamor kafak wok.

Iriə kisəmhen kin nap.”

(Sam 104:4)

⁸ Mərig In raməgkiar kimi Tini mımə,

“Kughen, kafam narmaruyen tukraməmır rerin, infamien rıkək.

Nakamehua ye narmamə ye norien yame ratuatuk.

⁹ Ik nakorkeikei əmə natuatukien

maməməkin norien iko iko minə.

Ror pən, Yo e, kafam atuatuk Kughen,

Yo yakamərəhu kupan ik, kini ik yerpırig rapita ik minə tıksin.”

(Sam 45:6-7)

¹⁰ Kini Kughen ramni-pən min tukun mımə,

“Yermaru. Ye nırıkakunien, Ik nımnor tanımtanə,

Kini Ik nımnor narımnar fam yamə mine kasəmır-pən ye neai kin kwermim.

¹¹ Narımnar fam minə e tukharkək,

kisəmhen kin neipən yame tukrəmətıt,

mərig Ik takamarə kape rerin.

¹² Takarakikin narımnar fam ye tokrei tanə mine ye neai rəmhen kin yame yermamə ramarakikin neipən mətıt.

Takukreikin narımnar fam rəmhen kin yame yermamə raməviruə kin neipən.

Mərig Ik nakpəh nəviruəkinien,

Kini Ik nakamarə kape rerin.”

(Sam 102:25-27)

¹³ Kini pəh nien mə agelo e yame Kughen rımini-pən nəgkiarien tukun e mımə,

“Ik əkwətə-pə ye kwermik matuk,

Merıaji nıpig jakor ik takehua ye tikmır kafam minə.”

(Sam 110:1)

¹⁴ Mərig agelo minə, iriə yorwok minə əmə. Iriə nanmin yamə mine Kughen ramher-pə kin mə tuksarha huvə tuk narmamə yamə mine In ravəh mıragh əriə.

2

Narpinien aikin kape narmamə yamə mine kasor təvhagə has

¹ Yesu In yerpırig pik, ror pən, rhuvə mə kitawə tuksətərig huvə kin naha nhagin yame kwəsərig ta, tamə kitawə kisəpəh nəgkiarien minə a mhavən isok.

² Nəgkiarien yame agelo minə kımnhani-ərav-pən tuk rıptawə minə, in nəfrakisien, kini narmamə tukhavəh narpinien tuk nəsikien Loa mine nəpəhyen narımnar yame Loa ramni.

³ Ror pən, tukmə kitawə kasor nar apnapig əmə ye nəgkiarien huvə yame ramni swatuk yame Kughen ravəh mıragh ətawə iran, to khapəh nisaptayen kin narpinien. Nivəh-mıraghien e, Yesu Yermaru rımnəkupan mini-ərhav, kini narmamə minə tıksin kımısərig, mıshajoun ətawə kin, mə in nəfrakisien.

⁴ Kini Kughen ramrıpin nəgkiarien a mamor nımtətien minə, mine nar apsisip minə, mine norien pisin pisin yamə mine kasor narmamə kisəm kisakur, mivəh-si-pən nəsaninien kimi naha yermamə yame rorkeikei ye Nanmin Kafan tuk norien wok, mamhajoun mə nəgkiarien a in nəfrakisien.

Yesu rımauə mivəh-si-əhu In rəmhen kin yermamə apnapig əmə

⁵ Pa rımə agelo minə tuksarmaru ye tanə vi yame tukrıpiuə, yame yakamni e taktakun,*

⁶ meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen yermamə kırık rımini-pən tuk Kughen mımə,

“Narmamə iriə nar apnapig əmə,

mərig Ik, nakıpəh nərukınien əriə, rıkim raməsik əriə,

kini Ik nakamarha huvə tuk narmamə mıfam.†

⁷ Nımvəhsi-əhu ji yermamə, agelo minə yerpırig rapita, mərig kape nıpig kwakwə əmə.

Mivəhsi-pə narmaruyen mine nehuəyen mine nısiayen kımın.

⁸ Kini Ik mivəh-si-pən nehuəyen kımın mə tukrarmaru ye narımnar fam.” (Sam 8:4-6)

Nəgkiarien e yame ramni mə tukrarmaru ye narımnar fam, nıpran e mə nar kırık rıkək yame in rıpəh narmaruyen iran. Mərig taktakun ai khapəh nısəmien mə ramarmaru ye narımnar fam,

⁹ mərig nar kırıkianə əmə kitawə kasəm. In e, Yesu, yame “Kughen rımvəhsi-əhu In, agelo minə yerpırig rapita, kape nıpig kwakwə,” mərig taktakun ai, Kughen “rıvəhsi-pən narmaruyen mine nehuəyen mine nısiayen kımı Yesu” meinai In rımvəh nəmhəyen

2:1: Rom 11:22 2:2: Wok 7:53 2:3: Hib 10:28-29; 12:25 2:4: Mak 16:20 * 2:5: Nəmə Isrel rıkirıə rımnəsik mə agelo minə kasarmaru ai taktakun ye tanımtanə. 3mru Dut 32:8. † 2:6: Gris ramni mə “Ik nakamarha huvə tuk ji yermamə.” 2:8: Jen 1:26; Rev 20:4,6; 22:5

mimhə tuk ətawə. Əwəh, ye niहुवəyən kape Kughen, Yesu rimamhə tuk narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Kughen rimnor narimnar fam; kini narimnar fam, kafan əmə. Kini rhuvə əgkap mə In rimnor Yesu, yame rimnakupan mhotēi swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə, mamərig nəmhayen ye nimhəyən, mə tukruə yemə atuətuk kape nipik-ofuginien ji Kughen minə khapsaah tukhavəh nimraghien rerin.

¹¹ Yesu e yame raməəhu karin narmamə mə iriə nəmə atuətuk kape Kughen, mine narmamə yame In raməəhu karin əriə, iriə min, rimriə kirikianə. Ror pən, In ripəh naurisien tuk nokranien kin əriə mə piauni minə mine nowini minə.

¹² Mamni-pən tuk Kughen mīmə,
“Yo jakni-ərhav-pən nhagim tuk piak minə mine nowinik minə.

Jakəni nipei mivəhsi-haktə Ik ye nimri mirh.”

(Sam 22:22)

¹³ Mamni min mīmə,
“Jakni nəfraksien iram.”

(Aes 8:17)

Kini mamni min mīmə,
“Yo e, kimawə kwajikovə yamə mine Kughen rimivəhsi-pə əriə kimi Yo.”

(Aes 8:18)

¹⁴ Kwajikovə minə e yame Yesu ramni əriə, iriə narmamə əgkap - nipiririə mine nitawriə aikin. Ror pən, Yesu tukraməkeiki muə ye tokrei tanə, nipran mine nitawin rəmhen kin yermamə, meinai yermamə əgkap rirkun nimhəyən. Kini nimhəyən kafan rimnoriah Setan yame in ramehuə ye kwənmhan kape nimhəyən.

¹⁵ Narmamə kamhagin kin nimhəyən, kini niginien kapəriə ramarkis ətarəkin əriə ye nipig m-fam, rəmhen kin yame iriə slef minə kape niginien. Mərig Yesu In rimamhə mə tukririsin əriə.

¹⁶ Kitawə kharkun huvə mə pəh nien mə In rimauə mə tukrasitu ye agelo minə, mərig,
“In rimauə mə tukrasitu irətawə e kwənəəus kape Ebrahim.”

(Aes 41:8-9)

¹⁷ Yesu tukrəkeiki muə nipran mine nitawin rəmhen kin yermamə, mə tukruə rəmhen kin piauni minə mine nowini minə ye narimnar fam, mə In rirkun nuəyən hae pris kapətawə mamor wok kape Kughen, mīmə, nitawin raiyu mamor swatuk kimi Kughen tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kape narmamə. Ror pən, rikin rehuə tuk ətawə, kini kitawə kharkun nisətəgtəyən iran.

¹⁸ Meinai In min, In rimirəhpikin nipig əutən ye nipig yame Setan rimivəhsi-pən vəhsi-pən kimin, kini ye norien kirikianə əmə min, nipig Setan ravəhsi-pən vəhsi-pən kimi narmamə ai taktakun, kini Yesu rirkun nasituyen irəriə.

3

Yesu In yerpig rapita Moses

¹ Piak minə mine nowinik minə. Kughen rimnokran kwis kin ətawə-m kimiə mə tukhavən ye rao ye neai, mərəhu karin ətawə mə kafan narmamə minə. Meinai Yesu ramasitu məknakin irətawə, rikimiə tukraməsik pik Yesu a, In aposol mine hae pris kape nhatəyən kapətawə.

² Kughen rimivəh-si haktə Yesu mə In tukror wok e, kini In rimnor nəkwai Kughen ye narimnar m-fam, rəmhen kin yame Moses kupan rimnor nəkwai Kughen ye kafan wok minə fam,

“In mamarha huvə tuk nimə kape Kughen, in e narmamə kape Kughen.”

(Nam 12:7)

³ Iriu kwis kimiwor nəkwai Kughen, mərig ratuətuk mə tukəgnəgin Yesu rapita Moses, rəmhen kin yame kaməgnəgin yermamə yame ravhirəkin nimə rapita nimə yame ravhirəkin.

⁴ Kini nimə minə fam, narmamə kamhavirəkin. Mərig Kughen rimnəəhu-pə narimnar m-fam.

⁵ Moses in yorwok kirik ye nəkwai nimə kape Kughen, yame ramor nəkwan, mamarha huvə tuk nimə kafan- in e narmamə kape Kughen minə. Kini narəyən kape Moses in ramor nuhpikinien kin narimnar yame Kughen tukripihajoun kwasig.

⁶ Kristo, In min rimnor nəkwai Kughen. Mərig pəh nien mə In yor wok əmə kirik rəmhen kin Moses. In Tini, kini In ravəh nehuəyən tuk narmaruyən ye kafan nimə. Kini tukmə kitawə kasətgah, misarkut mə taksərer timtim tuk nar yame kitawə kwəsəəhu-pən

nətərigien kapətawə iran, kini misagien tukun, kini nəfrakisien mə kitawə e, narmamə kafan, kitawə kisəmhen kin kafan minə.

Taksərip tim tim əmiə minə ye nhatəyəyən kapəmiə

⁷ Ror pən, pəh kisəri-pən nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni mimə,

“Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien,

⁸ mhapəh nisorien kapəmiə kapə riskai pik,

rəmhen kin ripmiə minə kimisor məknakin kupan, misəsik nəkwai Kughen nipig kimnharap əsigəvin Kughen ye tipəvsik.

⁹ Kughen ramni mə,

“İkin aikin a, ripmiə minə kimisəkeikei kimi Yo mhamə tuksəm-ru kafak nəsaninien,

nar apnapig iriə kimisəm nımtətien yamə mine yimnor

¹⁰ mivəh newk foti.

Kini Yo jakor niemhaa kimi əriə, mamni mimə,

“Rikirirə ramvən isok tuk Yo nipig m-fam,

misəpəh swatuk kafak.”

¹¹ Niemhaa rimnhai Yo, yimivəh kwəsü mimə,

“Iriə e to khapəh nhavənien a ikin yame jakvəhsi-pən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikin.” ‘ ‘ * (Sam 95:7-11)

¹² Piak minə mine nowinik minə, takasərig əmiə tuk nar e. Sor mə rikimiə tukripəh nahasien mor əmiə nakamir ye kapəmiə nhatəyəyən mhaukreikin-pən əmiə tuk Kughen yame Ramragh.

¹³ Mərig nipig m-fam, tukmə nakhavəh kwənmhaan tukun, takasəkeikei mhavəhsi-haktə nərigien kapəmiə minə pəh təvhagə has tukripəh neikuəyən irəmiə, mamor kapəmiə kapə riskai, mamor min nakhapəh nisərigien nəgkiarien kape Kughen.

¹⁴ Meinai tukmə kitawə kisərer tim tim miseriaji-pən infamien, mishatətə ye Kughen rəmhen əmə kin yame nipig kimishatətə pə pə əmə iran, in e ramhajoun-pən mə kitawə kisor wok kwis kitawə Kristo.

¹⁵ Rəmhen kin yame kwəni ta kimə,

“Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien,

mhapəh nisorien kapəmiə kapə riskai pik

rəmhen kin ripmiə minə kimisor, mhavəhsi-pən nımetairiə kimi Yo.”† (Sam 95:7-8)

¹⁶ ? Kini ni-pa mine kimisərig pawk nəgkiarien kape Kughen mhapəh nisorien? Iriə e Moses rimikir ərhav əriə apa Ijip.

¹⁷ ? Ni-pa minə e kimisor Kughen niemhaa rhai mivəh newk foti? Iriə e nəmə kimisor norien has, kini mhamir mhamhə apay ye tipəvsik.

¹⁸ ? Kini ni-pa minə e Kughen rimnəgkiar irəriə, mivəh kwəsü mə iriə to khapəh nhavənien ikin Kughen ravəhsi-pən napsien kimi narmamə ikin? In rimnəgkiar ye narmamə yamə mine kimisəsik nəkwan.

¹⁹ Kini kitawə kisəm mhamə iriə kimiseinein nivənien ikin kamapis ikin meinai kimnhapəh nishatətəyən iran.

4

Ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin

¹ Mərig kitawə e, Kughen rimirpen mə kitawə tukharkun nhavənien ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin. Kini promes e, raməmir hanə, maməhitə tuk ətawə. Ror pən, pəh kitawə takasərig ətawə, kini mhagin, tamə kitawə kirik ripəh nivəhyen nimraghien a.

² Meinai kitawə kwəsərig ta Nəvsaoyen Huvə mə Kughen rimnor apnəpeinə ye ikin kirik tuk nimraghien kapətawə, rəmhen kin yame kaha kapətawə minə kwəsərig ta.* Mərig nəgkiarien a ripəh nasituyen irəriə meinai iriə kimisərig əmə, mhapəh nishatətəyən iran.

³ Meinai kitawə yamə mine kishatətə iran mharkun nhavənien imə, ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin. Mərig ye nikarin kape narmamə yamə mine khapəh nishatətəyən iran, Kughen ramni mimə,

“Niemhaa rimnhai Yo, yimivəh kwəsü mimə,

3:6: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 * 3:11: Ol Sam 95 raməvsao kin kaha tu yamə mine Moses rimikir-yerhav əriə apa Ijip. Kimnisarə ye tipəusik, mhamə ta mə Kughen rimnəpəh əriə, misarar, mhani hah Kughen. Kini Kughen rimivəh-si-pən narpiinien kimi əriə tukun, mimə iriə to khapəh nhavənien misarə apa tanə huvə yame In rimirpen ta mə kape nāmə Isrl. Nakəm stori iran ye Eks 17:1-7, Nam 14:1-30, mine Nam 20:1-13. † 3:15: Raməvsao min kin kaha tu yamə mine Moses rimikir-yerhav əriə apa Ijip. 3:16: Nam 14:1-35 3:17: Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13 * 4:2: In ikin e, raməvsao kin kaha minə iriə Moses kimiseriwək apa ye tipəusik.

'Iriä e to khapäh nhavänien a ikin jakvähsi-pän napsien kimi narmamä ikin.' ” (Sam 95:7-11)

Kughen rimnor tokrei tanä, ai minor apnäpeinä pawk ta ye kwänmhaan kaväh nimraghien tukun ikin, mærig rimini-ähu kaha tu minä mä tukhapäh nhavänien aikin.

⁴ Kitawä kharkun mä rimnor apnäpeinä ta ye kwänmhan kape napsien, meinai Näkwäkwä kape Kughen ramægkiar ye Sabat mimä,

“Kughen rimnor ta narimnar ai, kini ye nipig yame ror seven kin, In rapis mipäh norien narimnar.” (Jen 2:2)

⁵ Mærig Näkwäkwä kape Kughen ramni min nægkiarien pisin kirik mimä,

“Iriä e to khapäh nhavänien a ikin yame jakvähsi-pän kimi narmamä mä tukhavän misapis ikin.” (Sam 95:11)

⁶ Ror pän, ikin kaväh nimraghien tuk Kughen ikin a, in ramämür hanä mä narmamä tukhavän ikin. Mærig narmamä kupan tiksın yamä mine kimisærig Nævsaoyen Huvä, kimisæpkarhav ye kwänmhaan kaväh nimraghien ikin, meinai kimisæsik näkwai Kughen.

⁷ Kini ror tu kwänmopin, Kughen rimnärähu-pän nipig kirik min tuk nivänien ikin kaväh nimraghien tukun ikin. Nipig ai, in e taktakun. Kughen rimini ta ye näkwäkwä kape King Deved nægkiarien e yamä yakwärai ta mimä,

“Taktakun ämä, takasækeikei misætærig kin kafen nægkiarien,

mhapäh nisorien kapämia kapä riskai pik.”

(Sam 95:7-8)

⁸ Rikimä tukräsik-ru kwän e Josua kupan. To Josua ripivähsi-pän napsien kimi äriä ye nipig in rimikir äriä mhavän Kenan, Kughen to ripipäh nipi-pän-minien mä tukrärähu nipig kirik kape nivänien ikin kaväh nimraghien tukun ikin.[†]

⁹ Kini ror mækneikin, In rimini nipig pisin kirik min, nipig a ramämür hanä tuk kafen narmamä minä mä tukhavän mhaväh nimraghien. Ye norien kirikianä ämä min, Kughen rimnapis ye kafen wok minä kupan, ye Sabat.

¹⁰ Meinai yermamä yame ramvän imä mä tukriväh nimraghien e, in tukrapis ye kafen wok rämhen kin yame Kughen rimnapis ye kafen wok kupan.

¹¹ Tuk nar ai, kitawä tuksarkut pik mhamä tukhavän imä mhaväh nimraghien e. Ripäh nihuväyen mä kitawä kirik tukrari-pän norien kape nämä kupan yamä mine kimisæsik näkwai Kughen mamhamir.

¹² Meinai nægkiarien kape Kughen, in ramragh mamor wok. In rämhen kin nao yame resrä ye nikarin mir. In rirkun næripraiyen mor äpu nætærigien minä mine rikin pisin pisin ye narmamä, rämhen kin yame nao ramhoprai nikäri jir mamor äpu ikin rirpin ikin mine nunu. In rirkun näkieren nætærigien minä mine riki yermamä minä.

¹³ Kughen ramäm narimnar fam ye tokrei tanä rämhen kin yame kimnäräi kwæskwäh kæpækir kin, kamäm fam. Kini kitawä tukasækeikei mhani-ärhav fam ægkap narimnar yamä mine kimisor kimi Kughen.

Yesu In rimauä hae pris yame rhuvä rapita, meinai nar apnapig mä In Kughen, mærig rimauä ye tokrei tanä

¹⁴ Ror pän, päh kitawä tukharaptäräkin tim tim nhatätäyen kapätawä yame kitawä kamhani-ärhav, meinai kitawä kharkun mä kapätawä aikin hae pris yame In rhuvä pik. In e, Yesu, Ji Kughen, yame ruavän ta apa ye rao ye neai.

¹⁵ Meinai kapätawä hae pris, In pris kirik yame rirkun huvä rikitawä, mirkun mä kitawä khapäh nisämhenien. In rirkun mækne meinai narimnar fam yame kamharap æsigävin ätawä ye nimraghien kapätawä kwänharap æsigävin ta In ye kafen nimraghien. Mærig nar kirikianä ämä e, In rimipäh norien tävhagä has.

¹⁶ Tuk nar ai, päh kitawä tuksætghak tuk nivänien ipakä tuk jea kape King e yame ramaütä-pä kin kafen nihuväyen kimi ätawä. Kini ikin aikin a, In rikin tukrehuä tuk ätawä, kini mivähsi-pä nihuväyen kimi ätawä yerkin agien, ye nipig äutan minä.

5

¹ Kitawä kharkun mä nipig m-fam Kughen ramripen yermamä kirik ye narmamä mivähsi-haktä in mä tukruä hae pris, mä in swatuk kape narmamä tuk nivänien tuk Kughen. In ravähsi-pän atuä kin narimnar kapätawä kimi Kughen, kini in mavi nitä tuk kapätawä norien has minä.

[†] 4:8: Stori e ramämür ye Dut 31:7; Jos 22:4.

4:10: Jen 2:2; Hib 4:4

4:12: 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Rev 19:13-15; Jon

12:48 4:12: Aes 55:11; Jer 23:29

4:12: Efes 6:17

4:12: 1 Kor 4:5

4:13: Rev 2:23

4:14: Hib 7:25

4:16:

Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hib 9:5

5:1: Hib 2:17; 7:27; 8:3; 9:9

² Kini hae pris in min in yermamə rəmhen kin ətawə, in ramor rimar əmə tuk narmamə, nar apnapig iriə kseinein əgkap nar yame ratuatuk, misapta kin swatuk. In ramor rimar tuk əriə meinai in min ripəh nəmhenien,

³ mamor təvhagə has. Kini maməkeikei mivi nitə tuk təvhagə has kafan mine kape narmamə.

⁴ Kini kwən kirik to ripəh nivəhsi-haktə-atukien in mə in hae pris. Nikam. Kughen tukraməkeikei mokrən kin kafan kirik yermamə mə tukror wok e, rəmhen əmə kin yame rimnokrən kin Eron kupan mə in pris kirik.

⁵ Ror pən, Kristo rimipəh nivəhsi-haktə-atukien In mə In hae pris. Mərig Kughen rimirpen In, kini mini-pən tukun mimə, "Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rimim atuatur."

(Sam 2:7)

⁶ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rimni min mimə,

"Ik pris kirik nakəmhen kin Melkisedek kupan,

Kini Ik takamor wok kape pris kape rerin."

(Sam 110:4)

⁷ Ye nimraghien kape Yesu ye tokrei tanə e. In rimnaməhuak kimi Kughen, mamasək apomh, nehe nimrin rimnaiyu kini mamaiyoh kin nasituyen kimi Kughen yame rirkun nivəh-miraghien In ye nimhəyen. Kini ramsiai Kughen, marar mamor nəkwan. Tuk nar ai, Kughen rimnərig In.

⁸ Nar apnapig mə Kristo in Ji Kughen, mərig rimnərig nəmhəyen. Nəmhəyen yame In rimnərig rimnahajoun in kin norien nəkwai Kughen,

⁹ kini rimauə yemə atuatur, kini mor swatuk kape nivəh-miraghien kafan narmamə yamə mine kasor nəkwan. Mampik huvə əriə kape rerin.

¹⁰ Kini Kughen rimivəhsi-pən nhag e kimin mimə In hae pris rəmhen kin kwən a Melkisedek kupan.

Takhapəh nhamirien

¹¹ Kimawə yakhavəh nəgkiarien rehuə mə jakhani-pre tuk əmiə, mhamə Yesu In hae pris rəmhen kin Melkisedek kupan. Mərig rəutən pik tuk nhopraiyein nəgkiarien m-fam tuk əmiə, meinai kimiə naksarpah pik tuk nərigien nar kirik mharkun.

¹² Kimiə nimishatətu tu pik, kini rhuvə mə kimiə takpihauə ta nəmhajoun minə kape nəgkiarien kape Kughen. Mərig nikam, kimiə naksəpəh. Kini taktakun ai, tukaməkeikei kamhajoun min əmiə, ririkakun min ye nuknei nəgkiarien minə kape Kughen. Nəfrakisien e, kimiə nakwəsehua ta mə taksən nəviginien skai, mərig naksəmhen əmə tuk nəmahyen.

¹³ Mərig narmamə yamə mine kasəmaah hanə, iriə kwajikovə əmtəmtə minə - khapəh nhavəh-huvəyen nirkunien tuk swatuk yame ratuatuk.

¹⁴ Mərig nəviginien skai ne narmamə yamə mine kapəriə nirkunien ruəmruə ta, mamhawhai-pən nətərigien kapəriə mə tukharkun yame rahas mine yame rhuvə kini masor yame rhuvə in əmə in əmə.

6

¹ Ror məknei, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misarkut pəh rikitawə rimruə; pəh khapəh nharerig-pənien tuk nuknei nhajounien kape Nəgkiarien Huvə kape Yesu Kristo yame kwəsərig ta. To khapəh nhavirəkin-əməyen nuknei nima nipig m-fam. In e, tukhapəh nhani-əməyen mə narmamə tukasəkeikei misəpəh swatuk yame ramkir-pən əriə ye nimhəyen, mamhani nəfrakisien ye Kughen.

² Kini pəh khapəh nishajounien nar kirikianə əmə rəmhen kin baptaes, uə norien kape narəhu-pənien kwermi jir ye kapən kapə yermamə məhuak tukun, uə nipig yame narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə, uə nipig yame Kughen tukrivəhsi-pən narpinien rerin kimi narmamə.

³ Nikam. Pəh Kughen tukrasitu irətawə mor ətawə kharkun fam.

⁴⁻⁶ Mərig narmamə tiksın kwənhauə ta ye nikhakien, mwəsən əsigəvin ta nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, minhavəh ta Nanmin kape Kughen yerkiria mine nihuvəyen ye Nəgkiarien kape Kughen, mwəsəm ta nəsaninien kape narmaruyen kape Kughen yame tukripiuə, məkneikin, mhamir misəpəh. Kini swatuk rirkək tuk əriə tuk nararien ye nərigien kapəriə tuk nirerig-pəyen tuk Kughen. Meinai iriə kwəsəri-pən swatuk kirikianə kape narmamə yamə mine kimisəsik-pən Ji Kughen ye nai kamarkwao kin, misarh iakei iran ye nimri mirh.

⁷ Nımoptanə yame ravəhs-huvə nəhig yame ramip nipig m-fam, mamor nəviginien ramor kwənkwan, nımoptanə a ravəh mıragh narmamə yamə mine kasəsım aikin a. Kini Kughen ravəhsi-pən nıvhuəyen iran.

⁸ Mərig nımoptanə yame nar huvə kirik rıkək iran, mamor əmə kapir-iapir mine mənvhirik has minə, nımoptanə a rıpəh nıhuvəyen tuk nar kirik. Kughen ravəhsi-pən nahisien iran, kini tuk Nipig Kwasig, tukrivaan əru.

⁹ Eh, kimiə yame yaksorkeikei pik əmiə. Nar apnapig mə yaksəgkiar məknakin kimi əmiə, mərig yakharkun huvə mə kimiə nakhapəh nisəmhenien kin nımoptanə has a. Yakharkun huvə mə kimiə nakamhavəh narımnar minə e yame rhuvə rapita, yame Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə meinai In rimivəh mıragh əmiə.

¹⁰ Kughen tukripəh nərukinien wok yamə mine nımnasor, meinai Kughen, kafan norien ratuatuk əmə nipig m-fam. Kini In tukripəh norien nar apnapig ye norien huvə kape norkeikeiyen yame nımisor kimin, masor ai taktakun, nipig naksasitu ye kafan narmamə minə.

¹¹ Yaksorkeikei mə kimiə m-fam takharpin ye norkeikeiyen yame nakasor mamhavən infamien rıkək, mə takhavəh nar yame naksərhəhu-pən tim tim nətarigien kapəmiə iran.

¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kimiə taksarpah, mərig yaksorkeikei mə takhavəh norien kape narmamə yamə mine kimisaiyu kupan. İriə kimishatətə tim tim ye Kughen kini masor nətarigien kapəriə rapomh. Masor məknakin, taktakun ai, iriə kwənhavəh ta narımnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə kapəriə.

Promes yame Kughen ramni raməmir rerin

¹³ Nipig Kughen rimini-pən promises tuk Ebrahim, nhag kirik min rıkək yame tukrivəh kwəsü iran, meinai nhagin Kughen In yerpırig pik rapita nhag minə fam. Ror pən rimivəh atuk əmə kwəsü ye nhagin mımə,

¹⁴ “Yo jakvəhsi-pre kafak nıvhuəyen kimik, rehuə.

Yo jakor kafam kwənərəus tukripsaah.”

(Jen 22:17)

¹⁵ Meinai Ebrahim, kafan nətarigien rapomh, in rimivəh mımən meriaji nipig rimivəh narımnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimin.

¹⁶ Nipig yermamə ravəh kwəsü ye nhag yemehua kirik kafan, kini kwəsü a ramərkis kafan nəgkiarın ripam. Kini narmamə tukəsəikei mamhani nəfraksien ye kafan nəgkiarın. To khapəh nisotgoh-minien tukun.

¹⁷ Ye swatuk kirikianə əmə min, Kughen rimivəh atuk kwəsü ye nhagin meinai In rorkeikei mə tukror narmamə yamə mine tukhavəh narımnar yame In rimirpen əriə mə tukharkun huvə mə kafan nətarigien tukripəh nukreikien tuk nipig kirik.

¹⁸ Kughen ravəh kwəsü məkna mə tukrivəhsi-haktə nətarigien kapətawə, yamə mine kimisaiyu ətgin In. Kini pəh kitawə tukharaptərəkın tim tim norien a yame Kughen rimivəhsi-pə ta kimi ətawə, mə kitawə tüksəigtə ye promises minə kafan. Nipig tukmə Kughen rimirpen nar kirik mə tukror; mivəh kwəsü tukun, to rıpəh min nukreikien tuk nipig kirik, meinai,

“Kughen to rıpəh neikuəyen nipig kirik.”

(Nam 23:19)

¹⁹ Kitawə kwəsərhəhu-pən tim tim kapətawə nətarigien mə tukhavəh narımnar minə a, ror məkneikin mə in rəmhen kin angka kirik yame ravi tim tim kapətawə nımraghien, mə nar kirik tukripəh nəsuə-əsuyen kin mivi ta ətawə. Rəmhen əmə mə angka e raməmir hanə apa İkin Ramərhakə İkin, apa ye rao ye neai, ikin neipən raməker əswasig ikin.

²⁰ İkin a, Yesu rimavən atua kin kapətawə İkin, mə tukrahitə ye swatuk kapətawə. In ruauə ta rəmhen kin hae pris, rəmhen əmə kin pris e Melkisedek kupan. Kini In ravəh wok e kape rerin.

7

Melkisedek, king kape natuatukien, mine nəmarinuyen, mine hae pris yame ramor wok kape Kughen

¹ Kwən e, Melkisedek, in king kape Salem, kini in pris kupan kape Kughen yame in Yerpırig pik.* Kupan, Ebrahim rimavən mamarowagin iriə king minə, kini mapita əriə, kini mırerig muə. Melkisedek in rimavən məm Ebrahim ye swatuk, kini in maməhuak mamaiyoh Kughen mə tukrivəhsi-pən nıhuvəyen kimi Ebrahim.

6:10: Mat 10:40,42 6:11: Hib 3:6 6:12: Hib 13:7 6:12: Jem 1:3; Rev 13:10; 14:12 6:12: Hib 10:36 6:15: Jen 21:5 6:16: Eks 22:11 6:17: Rom 4:16 6:17: Nam 23:19; Taet 1:2 6:19: Fil 3:12 6:19: Lev 16:2; Hib 9:2,3,7 6:20: Hib 4:14 6:20: Hib 2:17 6:20: Hib 5:16 * 7:1: Stori kape Melkisedek raməmir ye Jen 14:17-20.

² Kini Ebrahim rimivəhsi-ta taet ye kafan narimnar mivəh-si-pən kimi Melkisedek. Melkisedek e, nhagin, nipran e “King kape Natuatukien.” Kini nhag kirik min e, kamokrən kin kimə, King kape Salem, nipran e ramni mimə, “King kape nəmərinyen.”

³ Nəkwəkwə kape Kughen ripəh nəvsaoyen kin rimni mine nisini mine kwənərəus kafan. Kini mipəh niniyen nipig yame rimnarha iran, mine nipig yame rimamhə iran. Rəmhen əmə kin yame in rimipah nimhəyen, in mamor hanə wok kape pris. Ror pən, in rəmhen kin Ji Kughen yame in pris kape rerin.

⁴ Rikim tukramuh-ru Melkisedek in yemehuə kirik. Nar apnapig mə riptawə e Ebrahim in yemehuə, mərig in ramsiai pik Melkisedek mivəh-si-pən kafan nar huvə minə kimin rəmhen kin taet.

⁵ Kitawə kharkun mə ye newk minə fam, nəmə Isrel iriə kasəkeikei mhavəhsi-pən kapəriə taet kimi kwənərəus kape Livae, iriə e pris minə, rəri-pən əmə yame loa ramni. Nar apnapig mə pris minə, iriə min kwənərəus minə kape Ebrahim, mərig nəmə iməriə ikin iriə kasəkeikei mamhavəhsi-pən taet kimi əriə.

⁶ Mərig Melkisedek e, pəh nien mə in kwənərəus kirik kape Livae. Mərig in ravəh taet minə kape Ebrahim. Kini in mivəh-si-pən nihuvəyen kimi Ebrahim e yame Kughen rimirpen.

⁷ Ratuatuk əgkəp mə yermamə əmə yame in yerpig tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi yermamə yame in ye tana. Melkisedek ravəhsi-pən nihuvəyen kimi Ebrahim, ramhajoun pən mə in yerpig, kini Ebrahim in ye tana.

⁸ Kini pris yamə mine kamhavəh taet, iriə narmamə əmə yamə mine tukpihamhə. Mərig Melkisedek e, in ravəh taet, kamni kimə in ramragh rerin.

⁹ Livae mine kafan kwənərəus, iriə e kamhavəh taet kape nəmə Isrel, mərig kirkun niniyen mə nipig ripriə Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kafan min kwənərəus, iriə min kimnhavəhsi-pən taet a iriə min,

¹⁰ meinai ye nipig Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kini ai Livae risi-pən ye kwənərəus kape ripni Ebrahim.

Kristo in rəmhen kin Melkisedek

¹¹ Nar apnapig Loa kape Moses ramni mə pris minə tukhasi-pən ye kwənərəus kape Livae, mərig pris minə a kiseinein norien mə narmamə kisatuatuk ye nimri Kughen. Ror pən, pris min kirik tukraməkeikei muə, yame pəh nien mə in kwənərəus kape Eron mine Livae, mərig in pris rəmhen kin pris a Melkisedek.

¹² Tukmə nipig kimə tukukreikin norien kape nirpenien pris, tukaməkeikei kukreikin min loa.

¹³ Tukaməkeikei kor məknaikin meinai kitawə kasəgiar ye Yermaru kapətawə yame risi-pən ye kwənərəus yame ripəh norien wok kape pris yamə mine khavaan əru nar miragh minə ye tebol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

¹⁴ Kitawə kwənharkun ta mə Yesu Yermaru kapətawə in rimasi-pən ye kwənərəus kape Juda, kini nipig Loa kape Moses raməgiar kin wok kape pris minə, pa rimə raməgiar ye kwənərəus kape Juda.

¹⁵ Mərig rhuvə əmə, meinai kitawə kharkun mə pris kirik ruauə ta, yame in rəmhen kin pris a Melkisedek.

¹⁶ In rimauə pris, mərig pəh nien mə Loa ramni mə kwənərəus kafan iriə pris minə. In ramor wok kape pris ye nar kirik yame rəsanin rapita Loa, in e, nəsaninien kape nimraghien kafan yame infamien rikək.

¹⁷ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
“Ik takamor wok kape pris kape rerin.

Ik pris kirik rəmhen kin Melkisedek kupan.”

(Sam 110:4)

¹⁸ Kimnəpəh loa kupan, meinai kafan nəsaninien rikək, in ripəh nasituyen ye nar kirik.

¹⁹ Meinai loa a reinein norien yermamə kirik mə in ratuatuk ye nimri Kughen. Kini taktakun ai, norien pisin min kirik yame rhuvə rapita, in ravəh tamhekən, mə kitawə tuksarəhu-pən kapətawə nətərigien iran. Kini in swatuk kapətawə tuk nivəniən ipakə tuk Kughen.

²⁰ Kughen rimirpen mə Kristo tukror wok kape pris kape rerin, kini mivəh kwəsə mə kafan nəgiarien tukripam. Mərig nipig rimirpen pris minə tiksən, in ripəh nivəhyen kwəsə.

²¹ Mərig Kughen rimivəh əmə kwəsə nipig in rimirpen Yesu mə in pris. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Yermaru ravəh kwəsə kirik,

kini to kipəh nukreikinien nərigien kafan. Kini mimə,

'Ik takamor wok kape pris kape rerin.' "

(Sam 110:4)

²² Nægkiarien e ramhajoun pən mə promes yame Kughen rimnor irətawa, yame Yesu rimnor ruə mor nəfrakisien kin, in rhuvə pik mapita promes akwas yame Kughen rimini.

²³ Kupan, pris minə iriə khapsaah. Mərig kirikianə tukramor wok mor wok mipimhə. Kirik ravəh tamhekən, mor wok mamvən, mīmḥə. Iriə khapəh nisorien wok kape rerin.

²⁴ Mərig Yesu, In tukror wok kape pris kape rerin, meinai In ramarə rerin.

²⁵ Ror pən, In rirkun nivəh-miraghien ətawa yamə mine kamharpin kitawə min mḥamə tukhavan tuk Kughen, meinai In ramragh rerin, maməgkiar atuə kin kapətawa kimi Kughen.

²⁶ Ror pən, In ruauə hae pris yame In rəmhen tuk nasituyen irətawa. In ramərhakə, matuatuk huvə. In rīpəh norien norien has. In ror pisin əgkap ye narmamə, meinai iriə kasor norien hah. Kini In rapita əriə yamə mine kisarə apa ye rao ye neai.

²⁷ In ror pisin ye hae pris minə tiksin. Nipig m-fam, iriə tukasəkeikei misəkupan mḥavi nitə tuk təvhagə has yame iriə atuk kimisor, kwasig ikin, kīpihavi nitə tuk təvhagə has kape narmamə minə tiksin. Mərig nipig Yesu rimneighan kin mə tukor sakrefaes ye kavan nimraghien, mikirikianə əmə, in rəmhen məkwakw.

²⁸ Loa in ravəhsi-haktə pris yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig kwəsu kape Kughen, yame rimikwasig kin loa, in mivəhsi-haktə Tini e yame rhuvə məmhen tuk norien wok e kape rerin.

8

Yesu in hae pris in rhuvə rapita narmamə yamə mine kimisor wok kape hae pris kupan

¹ Nuknei nəgkiarien yame yakamhani in e: Kapətawa kirik aikin hae pris yame ror məkna. In rinəkwətə ta ye kwermi Kughen Yermaru matuk apa ye rao ye neai.

² In mamor wok apa Ikin ramərhakə Ikin ye rao ye neai. In e Nimə Tapolen əfrah yame Kughen rimivi, pəh nien mə yame yermamə rimivi.

³ Kimivəhsi-hakta fam hae pris minə kupan kimə tukhavəhsi-pən narimnar kimi Kughen mḥavi nitə. Ye swatuk kirikianə əmə min, kapətawa e hae pris, In min tukraməkeikei mivəh-si-pən sakrefaes kimi Kughen.

⁴ Nipig rimnamarə ye tokrei tanə, to khapəh nhaniyen mə In pris, meinai loa ramripen kwənərəus pisin kirik mə iriə pris minə, kini iriə kasor wok kape pris.

⁵ Nimə Tapolen yamə mine pris minə kasor wok ikin ye tokrei tanə in nanmi nar yame ramsigovin nimə apa ye rao ye neai. Ror pən, nipig Kughen rimini-pən tuk Moses mə tukriwi Nimə Tapolen, in rimnor kwirig kimin mīmə,

"Takaməkeikei maməm huvə mə takor narimnar minə e ratuatuk məmhen ye kafak mak yame yimnor mamhajoun ik kin apa faktə ye tukwas."

(Eks 25:40)

⁶ Mərig taktəkun ai, Yesu In hae pris kapətawa, In rīvəh kavan wok yame rhuvə rapita wok kape pris kupan minə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yesu In swatuk kape promes vi e, In rhuvə mapita promes akwas minə. Meinai promes vi e, in ramərer haktə ye nəgkiarien yamə mine khahuvə pik.

⁷ Meinai to kipipəh nəm-pənien nar has kirik ye promes akwas, to promes vi ripipəh nivəhyen tamhekən.

⁸ Mərig Kughen rimnəm nahasien kape narmamə kini mini mīmə,

"Nipig aikin tukripiuə,

yame Yo jakor promes vi kape kwənərəus kape Isrel mine kwənərəus kape Juda.

⁹ Promes e tukror pisin ye promes akwas yame Yo yimnor kimi ripriə minə kupan, ye nipig e yame Yo yimivəh kwermirə mikir-yerhav əriə khatarhav apa ljp.

Yo jakor promes vi, meinai iriə kimnhapəh nharaptəkinien promes yame yimnor kimi əriə kupan, kini ror pən yimukreikin-pən nimeitak kimi əriə.

¹⁰ Kini Yo, Yermaru, yakamni-ərhav mīmə, ye nipig yame tukripiuə,

Yo jakor promes vi kirik kimi kwənərəus kape Isrel.

Jakvəh-sipən kafak loa minə ye kapəria kapa,

kini mirai-pən yerkiria,

Kini Yo jakuə rəmhen kin Kughen atuatur kapəria,

kini iriə tukhauə kafak atuatur narmamə.

¹¹ Kini to khapəh nishajounien əriə minə,

7:22: Luk 22:20; Hib 8:6; 12:24

7:25: Rom 8:34; 1 Jon 2:1

7:26: Hib 2:17; 4:14; 6:20; 8:1

7:27: Lev 9:8; 16:6,

7:27: Lev 9:15; 16:15; Hib 5:1,3

7:27: Efes 5:2

7:27: Rom 6:10; Hib 9:12, 26,28; 10:10; 1 Pita 3:18

7:28: Hib

5:1-2 7:28: Hib 1:2

7:28: Hib 2:10

8:1: Hib 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2

8:2: Hib 3:6;

10:21; 1 Pita 2:5; Rev 13:6

8:2: Hib 9:11, 24

8:3: Hib 9:14

8:5: Kol 2:17; Hib 9:23

8:6: Hib 8:8,13; Luk 22:20;

Hib 7:22; 9:15; 12:24

8:7: Hib 7:11, 18; 10:1

mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, 'Kughen ror məknei,'

meinai iriə m-fam tukharkun Yo,

ririkakun ye narmamə apnapig minə mivən meriaji-pən narmamə yamə mine kamhavəh nhag ehua minə.

¹² Meinai rikik rehuə tuk əriə tuk kapəriə norien yamə mine ripəh natuatukien.

Yo jakvəhsi-ta norien has minə kapəriə,

Kini rikik tukripəh nəsik-minien norien has minə kapəriə."

(Jer 31:31-34)

¹³ Nipig Kughen ramni promes e, mə in promes vi, nipran e mə promes kupan, rinəkwəs minaha. Kini nar yame ruauə minəkwəs, ripəh nəmhenien, pəh nien mə tuk tu rikək.

9

Ikin ramərhakə ikin ye tokrei tanə mine ikin ramərhakə ikin ye rao ye neai

¹ Kini nipig promes yame Kughen rimnəkupan mor rimnamarə, narmamə tukasəkeikei misəri-pən swatuk atuutuk kape nəhuakien. Kini Nimə Tapolen, in kape tokrei tanə e.

² Nəmə kupan kimnhavi Nimə Tapolen a, misor nəkwən kirik apa imə atuutuk, kimnhapir nəkwən kiraru. Kwənmhaan kupan, kamni kimə Ikin Ramərhakə ikin. Ye kwənmhaan a, kimisərəhu-pən nar kamhaukrai haktə laet iran, mine tebol kirik yame kamətu-haktə-pən min bred rhakə iran.

³ Kimivi-əswasig neipən ye kwənmhaan yame ramkwəsag. Kini kwənmhaan a kamni kimə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin.

⁴ Ikin a, nar kirik aikin kimnor kin gol, yame kamətu-pən nımar nai pien-pien iran, kivaan. Kini ikin a, Bokis kape Promes ramkwətə ikin. Bokis a, kimnor apa imə kin nai; kini iruə kimnor kin gol. Kini ye nəkwai Bokis a, botel kirik aikin kimnor kin gol, kimnhargin-pən kwənmop bred nhagin e "manə" iran, mine kaskin kape Eron, yame kupan Kughen rimnor rəpirpir min. Kini kapier mir kiraru aikin, yamə mir kwəutəutə, yame kimirai-pən natuakəmien ten irəriu.

⁵ Kini yerpirig ye kapən kəvhao Bokis a, nanmi jerubim* kiraru aikin yamə mir kawor nımtətien ye nıkhakien kape Kughen. Təmərməriu rhorukin kapən kəvhao bokis a, ikin hae pris ramətəg-pən nıtə mə tukririsin təvhagə has yamə mine narmamə kimisor. Mərig to yakpəh nhopraiye nıprai narimnar minə a.

⁶ Nipig pris minə kimisətu huvə fam narimnar minə a, kharkun nivənien imə ye kwənmhaan yame raməkupan, masor wok kape nəhuakien;

⁷ mərig hae pris, in əmə rirkun nivənien ime Ikin Ramərhakə Əgkap ikin. Ye newk kirikianə, in rirkun nivənien ye nipig kirikianə əmə. Kini nipig tukmə ramvən, in tukraməkeikei mivəh nıtə, mırisin kafan təvhagə has mine təvhagə has yame narmamə minə tiksın kimisor mhapəh nharkunien mə kimisor təvhagə hah.

⁸ Ramor narimnar minə a, Nanmin kape Kughen ramhajoun mə nipig Nimə Tapolen kupan rimnamərə, swatuk rikək tuk ətawə tuk nivənien Aikin Ramərhakə Ikin.

⁹ In ramhen əmə kin nımtətien kirik yame ramhajoun-pə nipig yame kisarə iran ai taktəkun mine. Narimnar yamə mine pris minə kamhavəh-si-pən kimi Kughen, masor sakrefaes kin kimin, khapəh nisəmhenien tuk nəərəhu-atuutukien nərigien kape narmamə yamə mine kamhauə ye nəhuakien.

¹⁰ Meinai nəhuakien akwas kupan, in ramhajoun əmə norien ye nıkarin kape nəviginiən, mine ninimien, mine nəravyen. Narimnar minə a, iriə kape nıprai jir əmə. Kini Kughen rimnərəhu-pən natuakəmien minə a rarə meriaji-pən əmə nipig yame In rimini promes vi kirik yame rhuvə rapita.

Nıtaw Yesu in sakrefaes kirik yame rhuvə mapita

¹¹ Mərig taktakun ai, Kristo ruauə ta. Kini in hae pris yame rimipik narimnar huvə minə, muauə. Kini In ruavən ime Nimə kirik yame rhuvə məmhen min, mapita yamə apa kupan. Nimə a, pəh nien mə nar kirik yame narmamə kasor, kini pəh nien mə nar kirik kape tokrei tanə yame Kughen rimnor.

¹² Nipig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Ikin, pa rimə rimavən ye newk minə fam, ramhen kin yame hae pris kupan minə kimisor. Mərig rimavən mikirikianə əmə, nəmhen. Meinai In ripəh nivəhyen nıtaw nani mine nıtaw kwaji kau mivən imə mə tukrivəhsita

9:2: Eks 25:8,9	9:2: Eks 26:33,34	9:2: Eks 25:31-40; Jon 8:12; Rev 1:20	9:2: Eks 25:23-29; Jon 6:35,48	9:3:
Eks 26:31-33	9:4: Nam 17:1-10	9:4: Eks 31:18	9:5: Jerubim in agelo kirik kape Kughen ramhen kin nar	
		*	9:5: Eks 25:17-22; Hib 4:16	9:6: Nam 28:2-4
Lev 16:2	9:7: Lev 16:34	9:7: Lev 16:3,11,14; Hib 5:3	9:7: Lev 16:15	9:7: Lev 10:19-20
9:9: Hib 10:1-2	9:9: Hib 5:1; 8:3	9:10: Lev 11:2-23	9:10: Nam 6:3; Kol 2:16	9:10: Lev 11:25,28,40
Hib 10:1	9:11: Hib 8:2; 9:24			9:11:

narpinien kape təvhagə has. Nīkam. In rimivəh atuk əmə nitawin, mivən imə, kini In əmə rimivəh nimritawə, mivəh nimri nimraghien rerin kapətawə.

¹³ Ye norien kape promes kupan, kimisətag-pən nitaw nani mine kao, uə nimrawk ye kau yame kimivaan əru ye tebol, kamətag-pən ye kwən kirik yame rəmkimik ye nimri Kughen mə tukror nimtətien mə nimraghien kafan ruauə minhawən, nəmkimikien rikək iran.

¹⁴ Mərig nitaw Yesu in ravəh nəsaninien ehua rapita narimnar minə e meinai Kristo In rimnor atuk sakrefaes iran, ye nəsaninien kape Nanmin Rhakə[†] yame ramarə rerin. In sakrefaes kirik yame ratuatuk əgkap, nahasien kirik rikək iran. Ror pən, nitawin rīvəh nəsaninien rəmhen tuk nəspir-tayen rikitawə tuk norien yamə mine khakir-pən narmamə tuk nimhəyen. Rimnor məknakin mə kitawə[‡] tuktətagəh əmə tuk nəhuakien kimi Kughen yame ramragh.

¹⁵ Tuk narimnar yame Yesu rimnor, In swatuk tuk narmamə tuk nivəhyen promes vi. Kughen ramokrən kin narmamə kafan, kini mırpen-pən tuk əriə mə narimnar huvə minə e, kapəria. Kini narimnar minə e, to khapəh nharkəkien tuk nipiğ kirik. Tuktətagəh rerin. Iriə tukhavəh narimnar minə a meinai nimhəyen kape Kristo in rimnarpin ta təvhagə has kape narmamə yamə mine kisəsik loa kape promes kupan.

¹⁶ To Yesu ripipəh nimhəyen məknə, to kafan narmamə minə kipihapəh nhavəhyen narimnar huvə yamə mine In rimirpen mə kapəria. Meinai tukmə tatə kirik rirpen mə tukmə rimhə, kafan nautə tukrivən tuk tini, tatə tukraməkeikei mimhə məkupan, kini ai promes kafan tukruə mor nəfrakisien kin.

¹⁷ Mərig tukmə tatə ramragh hanə, tini to ripəh nivəhyen nautə kafan. Tukror əmə nəfrakisien kin ye nipiğ yame tukrimhə iran.

¹⁸ Tuk narimnar minə e, ye nīkarin kape promes kupan yame Kughen rimini, nitaw nar mırəgh kirik tukraməkeikei maiyu rhajoun mə nar mırəgh kirik rimamhə, ror nimtətien mə promes ramarə.

¹⁹ Ror məkneikin mə, nipiğ Moses in rimini-ərhav ta nəgkiarien minə fam kape loa kimi narmamə, kini kwasig ikin, in rimivəh tiki sipsip kimnor rəwhao, mine kwermi nai e kamni kimə “hisop” meires-pən ye nitaw kwaji kao mine nitaw nani mine nu, kini mətəg-pən nitə ye nəkwəkwə kape Loa mine narmamə minə.

²⁰ Kini mini-pən tuk əriə mimə,

“In e nitaw nar mırəgh kirik yame rimamhə tuk norien promes kape Kughen ruauə minor nəfrakisien kin. Kini kimiə takəsəkeikei mhasiai In, masor nəkwən.” (Eks 24:8)

²¹ Ye norien kirikianə əmə min, Moses rimnətag-pən nitə ye Nimə Tapolen mine narimnar fam yame kavəh tuk nəhuakien.

²² Loa ramni mə pris tukraməkeikei mamor-pən nitə ye narimnar khapsaah, ipakə narimnar fam, ror nimtətien mə iriə kwənhauə mishawən. Kini tukmə nitə ripəh naiyuyen iran, Kughen to ripəh nəspirien təvhagə has.

Nitaw Yesu ramarpin təvhagə has

²³ Ror pən, nipiğ kimnor sakrefaes, nitə rimnaiyu mor narimnar minə a kishawən. Mərig Nimə Tapolen mine narimnar kafan aikin, iriə nanmi nar əmə yame ramor əmə nimtətien ye narimnar yame raməmir ye rao ye neai. Mərig nīprai nar, in apa ye rao ye neai, kini nitaw nar kirik yame rhuvə rapita tukraməkeikei maiyu mor rhawən.

²⁴ Yesu ripəh nivanien ime Ikin Ramrhakə Əgkap Ikin kape tokrei tanə e, yame narmamə əmə kimisor. Nimə a, in nanmi nar əmə kape Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin əfrakis apa ye rao ye neai. Mərig Yesu rimavən ye rao ye neai, kini taktakun ai, In maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen ye nimrin.

²⁵ Kini nipiğ Yesu rimnor atuk sakrefaes ye kafan nimraghien, kafan norien ror pisin ye hae pris minə kupan. Ye promes kupan, hae pris tukraməkeikei mivən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mivi nitaw nar mırəgh. Pəh nien mə ramor atuk sakrefaes kin nitawin. Kini tukraməkeikei mor məknakin ye newk minə fam. Mərig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin ye rao ye neai, mivəh atuk nitawin mor sakrefaes kin mikirikianə əmə, rəmhen.

²⁶ To Kristo ripior sakrefaes məknakin ye newk minə fam, rəmhen kin yame pris minə kupan kimisor, to ripiərig nəmhəyen nipiğ ripsaah ririkakun ye nipiğ Kughen rimnor tokrei tanə mamvən mamvən. Mərig taktakun ai, kitawə kwəsarə ye Nipiğ Kwasig, Yesu rimatərhav-pə mikirikianə əmə, mə tukror atuk sakrefaes kin kafan nimraghien tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah. Kini kafan sakrefaes, in infamien.

9:12: Rom 3:25 **9:14:** 1 Pita 1:2,18-19 **9:14:** Hib 10:4 [†] **9:14:** Ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman, nəgkiarien e “Rhakə” rikək iran. [‡] **9:14:** Ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman, ramni “kimia.” **9:14:** Taet 2:14 **9:15:**

Luk 22:20 **9:15:** Hib 10:34 **9:19:** Eks 24:6-8 **9:22:** Lev 17:11 **9:23:** Hib 8:5 **9:24:** 1 Jon 2:1; Rom 8:34

9:26: Hib 9:12,28

²⁷ Kitawə narmamə, Kughen rimnəəhu nīpig yame narmamə kirikianə kirikianə tukhamhə iran, kini tukhamhə mikirikianə əmə. Kini kwasig ikin, In tukrəkir kapətawə norien minə.

²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kristo rimnor atuk sakrefaes kin mikirikianə əmə, mə In tukrarpin təvhagə hah kape narmamə khapsaah. Mərig kwasig, ye nīpig tukrirerig-pə min iran, In to rīpəh min narpinien təvhagə has, mərig tukruə mivəh mīragh əmə narmamə yamə mine kasərer matuk mamhawhin In.

10

Yesu rimneighan-pən kin nīmraghien kafan rəmhen kin sakrefaes, mikirikianə əmə nəmhen

¹ Narimnar kape loa, kisəmhen kin nanmi narimnar yamə mine kamhauə kwasig. Mərig nanmi nar e rīpəh nəmtir-huvəyen. Pəh nien mə nīprai nar. Ye newk minə fam, pris minə kasor sakrefaes. Mərig nar apnapig iriə kasor sakrefaes, loa in reinein norien nəməhuak yamə mine kamhauə tuk Kughen mə tuksatuatuk ye nīmrin, meinai sakrefaes minə a, iriə nanmi nar əmə.

² To sakrefaes rīpiəmhen rīpior nəməhuak minə kipisatuatuk, mīpihapəh nor-minien sakrefaes, meinai kwəshawən ta. Kini to sakrefaes rīpiəspir-ta rikiriə, to kipihapəh nisərig-rahāsien tuk təvhagə has. Mərig, nikam. Kasərig rahas hanə.

³ Mərig taktakun ai, ye newk minə fam, pris minə kasor pawk sakrefaes, mərig nar a ramor əmə mə narmamə rikiriə raməsik hanə təvhagə has kapəriə,

⁴ meinai nitaw nənī mine kao kīrapəh niwəmhenien tuk nīvəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.

⁵ Ror pən, nīpig Kristo rimauə ye tokrei tanə, mīni-pən tuk Kughen mīmə, “Kughen, Ik nakpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kīvəhsi-pre kim ik. Mərig Ik nimnor nīprak kīrik mə jakvən iran.

⁶ Kamhavaan aru narimnar ye tebol rəmhen kin nəhuakien kapəriə raurə tuk Ik, kini masor sakrefaes tuk nəspirien təvhagə has.

Nar apnapig kasor məknakin, mərig khapəh nisorien rikim ragien tuk əriə.

⁷ Mərig Yo yakamni mīmə,

“Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməgkiar irak mīmə,

“Kughen, Yo e, yimauə mə jakor nəkwam.” ’ ’ ”

(Sam 40:6-8)

⁸ Kristo ruini ta mə Kughen rīpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kīvəhsi-pən kim in, mine narimnar yame kavaan ye tebol, mine sakrefaes kape nəspir-tayen təvhagə has. Nar apnapig narmamə kasor narimnar minə e rəri-pən loa, Kughen rikin rapəh nagienien tukun.

⁹ Kini nīpig Kristo ramni min mīmə, “Yo e, yimauə mə jakor nəkwam” kini meighaan-pən kin nīmraghien kafan, In rimnoriah swatuk kupan kape nīvəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah, mor swatuk vi kīrik tuk nīvəhsi-tayen.

¹⁰ Kini Yesu Kristo rimnor nəkwai Kughen ror məkneikin: In rimnor atuk sakrefaes kin nīpran, mikirikianə əmə, mə tukror ətawə kisatuatuk.

¹¹ Kini pris minə fam kasərer masor wok kape nəhuakien, masor sakrefaes, masor nar kirikianə əmə nīpig mīfam tuk nəspir-tayen təvhagə has. Mərig sakrefaes minə a, iriə khapəh nisəmhenien tuk nīvəhsi-tayen təvhagə has kīrik.

¹² Mərig pris e kapətawə rimnor kafan sakrefaes mikirikianə əmə, kini sakrefaes e in rəmhen məkwak tuk nəspir-tayen norien has kape narmamə kape rerin. Kini nīpig rimnor məknakin kafan sakrefaes, in mivən “məkwəta ye kwermi Kughen matuk.”

¹³ Kini ikin a, In rawhin əmə mə “Kughen tukror In ramehuə ye kafan tikmir minə.”*

¹⁴ Meinai Kristo rimnor sakrefaes mikirikianə əmə, mor kafan narmamə kisatuatuk ye nīmrin kape rerin. Narmamə minə a, iriə en, yamə mine In rimnor əriə khauə misatuatuk.

¹⁵ Kini Nanmin kape Kughen, In min raməvsao kin narimnar minə a kimi ətawə, mamni mīmə,

¹⁶ “Kughen Yermaru ramni mīmə,

‘Nīpig tukripiuə,

jakor promes vi kimi kafak narmamə minə.

Yo jakvəhsi-pən loa minə kafak yerkiria,

kini Yo jakrai-pən loa kafak ye nīrkunien kapəriə.’ ”

(Jer 31:33)

¹⁷ Kini In mamni min mīmə,

“Yo jakəru-kin kapəriə norien has minə,

kini rikik tukripah nəsik-minien norien minə kapəria yame kasəkapir loa.” (*Jer 31:34*)
¹⁸ Nipig tukmə Kughen rimnəspir ta norien has kape narmamə, to khapəh nisor-minien sakrefaes kirik.

Pəh kisərer timtim ye nhatətəyen kapətawa

¹⁹ Yo minə tiksin. Ror məkneikin mə nitaw Yesu rimnor ətawə kharkun nhavəniyen imə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mhapəh nhaginien.

²⁰ Rəmhen kin yame In rimnəhipu neipən yame raməker əswasig kin Ikin Ramərhakə Ikin. Mərig pəh nien mə rimnəhipu neipən kirik, mərig nipran rimnərkwopir ror swatuk vi kirik yame ramragh tuk ətawə tuk nivəniyen tuk Kughen.

²¹ Kini hae pris kapətawa, in yemehuə yame ramarmaru ye nimə kape Kughen, in e kafan narmamə minə.

²² Ror məknakin, pəh khavən ipakə tuk nimri Kughen, yerkitawə yame rukwar kin nhatətəyen əfrakis. Meinai Kristo rimnətəg-pə nitawin yerkitawə məspir ətawə. Kini rimnokwi-ta nipraitawə ye nu yame rəmtir in əmə in əmə.

²³ Kitawə khamə kwəsərehu-pən nətarigien kapətawa ye Kristo. Ror məknakin, pəh kisərer tim tim iran, mhapəh nhəvia-viəyen, meinai kitawə kharkun nisətigəyen ye kafan nəgkiariyen yame rimirpen-pə ta kimi ətawə.

²⁴ Pəh khasig ətawə minə mə kitawə tuksorkeikei ətawə minə, kini masor huvə pən kimi ətawə minə.

²⁵ Narmamə tiksin kwəsəpəh nufuginien əria minə. Mərig ripəh nəmhenien. Pəh kasofugin ətawə minə, masərip tim tim ətawə minə ye nipig mifam. Kini nipig kasəm mə Nipig Kwasig rinamə pəkə, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misərip tim tim ətawə minə mamharpin.

²⁶ Rhuvə mə tuksərip tim tim ətawə minə məknakin, meinai tukmə kitawə kwənharkun ta nəfrakisien, mərig khapəh nətarigien, masor norien has mamharpin, kini sakrefaes kirik min rikək yame to rəspir ətawə.

²⁷ Kini tukmə sakrefaes kirik min rikək mə to rīvəhsi-ta təvhagə has kapətawa, kini nar kirikianə əmə aikin. In e, tukasəkeikei mhagin, misətmnmin, meinai kitawə kwənharkun huvə mə kitawə kamhawhin narpinien skai, mine nap ehua kape niemhaa kape Kughen yame tukraməkeikei məkwəru kafan tikmir minə.

²⁸ Loa kupan kape Moses ramni mə tukmə yermamə kirik rəkapir loa, kini “yermamə kīraru uə kisīsə kīrhini-ərhav in;” (*Dut 17:6,7*) kini kwən a tukraməkeikei mimha. Narmamə, rikiria to ripəh nehuəyen tukun.

²⁹ ?Mərig rhawor ye yermamə yamə ripəh nisaiyen Ji Kughen? Kughen rimini-pə promes kirik tuk ətawə, kini nitaw Kristo rimnor promes e ruauə minor nəfrakisien kin. Nita əmə a in a rirkun norien narmamə kisatuatuk. ?Mərig rhawor ye yermamə yame ramor nar apnəpə ye nita e? ?Rhawor ye yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen yame raməwhai nihuvəyen kimi narmamə? Ratuatuk mə yermamə yame ror məknei tukrarə ye narpinien skai yame rapita narpinien yame yermamə yame ramakapir loa kape Moses tukrarə iran.

³⁰ Meinai kitawə kharkun ta Kughen yame ramni mimə,
 “Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien kapəria rəmhen əmhen.”

(*Dut 32:35*)

Kini In ramni min mimə,

“Kughen Yermaru tukrəkir norien kape narmamə kafan.”

(*Dut 32:36*)

³¹ Səm-ru. !Tukmə Kughen yame Ramragh rəpkətərahkin ik, nar a ror niginien!

³² Rhuvə mə rikimiə tukramuh nipig kupan, nipig nikhakien rinaməsia-pen əmia kupan. Ye nipig a, kimiə nimisərə ye nipig əutən kirik, yame rəsəsaο pik, nimisərig nəmhəyen ehua, mərig nimisərer tim tim.

³³ Nipig tiksin, narmamə kamhəni hah əmia ye nimri mirh, masor min narimnar has minə tiksin irəmia. Nipig tiksin, nimisərer-pən tuk narmamə yamə mine kamor has pən kimi əria.

³⁴ Misasitu irəria nipig kimnəhi-pən əria ye kalabus, kini misərə ye nipig əutən kapəria. Kini nipig narmamə kimisəkrəh kin narimnar minə kapəmia, nakwənharkun ta mə kapəmia aikin narimnar raməmir yame in rhuvə mapita, rikimiə ramagien əmə. Kini narimnar minə a to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik. Kini rikimiə ramagien əmə tukun.

³⁵ Ror pən, nipig naksarə ye nipig əutən minə, pəh rikimiə tukripəh nəpouyen, meinai tukmə nakshatəta ye Kughen, In tukrivəhsi-pre nərok kimi əmia.

10:20: Lev 16:2; Mat 27:51; Efes 2:18; Hib 9:8

10:21: Sek 6:13

10:21: Hib 3:6

10:22: Hib 7:19; Efes 3:12

10:22: Esik 36:25; Hib 9:14; 12:24

10:22: 1 Pita 3:21

10:25: Hib 3:13

10:26: Hib 6:4-8; 2 Pita 2:20-21

10:27:

2 Tes 1:7-9; Hib 12:29

10:29: Hib 6:6

10:29: Mat 26:28

10:29: Rev 1:5

10:30: Rom 12:19

10:32: Fil

1:29,30

10:33: 1 Pita 4:14

10:34: Hib 13:3

10:34: 1 Pita 4:13

10:34: Hib 11:16; 1 Pita 1:4,5

³⁶ Kimiä takasækeikei misor naterigien kapæmiä rapomh, mæ taksor naha nhagin yame Kughen rorkeikei. Kini takpihavæh narimnar yame Kughen rimirpen mæ tukrivæhsi-pre kimi æmiä.

³⁷ Meinai Kughen ramni mimæ pæh nien mæ tuktu

“Kwæn kirik tukrua,

in tukritærhav-pæ, mipæh norien kæmæ.

³⁸ Meinai kafak narmamæ yamæ mine kisatuatuk ye nimrik,

iriæ tukhashatætæ irak mamharpin.

(Hab 2:3-4)

Mærig tukmæ yakæm mæ kwæspæh Yo, masærer rerig rerig,

to rikik ripæh nagienien tuk æriä.”

³⁹ Mærig kitawæ e to khapæh nisærer rerig-rerigien, miserwei. Nikam. Kitawæ narmamæ kape nhatætæyen ye Kughen, Kughen tukrivæh miragh ætawæ.

11

Kaha yamæ mine kimishatætæ ye Kughen

¹ Kitawæ kasærehu-pæn kapætawæ nærigien ye narimnar yamæ mine tukripiuæ, kini nhatætæyen kapætawæ in ramor ætawæ kharkun huvæ mæ narimnar minæ e, iriæ næfrakisien. Nar apnapig mæ kitawæ khapæh nisæmien narimnar minæ a, mærig kharkun huvæ mæ tukpihavæh, meinai nhatætæyen ramhajoun ætawæ mæ tukpihavæh.

² Riptawæ minæ kimnishatætæ ye Kughen, Kughen rimnægnægin æriæ tukun.

³ Nhatætæyen ramor ætawæ kharkun mæ Kughen rimnægkiar æmæ, narimnar kape tokrei tanæ kasæmir. In rimivæh narimnar yame kipæh næmien, mor narimnar kin yame kæmæm.

⁴ Ebel in rimnhatætæ tim tim ye Kughen, mivæh-si-pæn narimnar kimi Kughen yame rhuvæ rapita yame Ken rimivæhsi-pæn kimin. In rimnhatætæ tim tim mæknakin ye Kughen, Kughen rimini mimæ in yermamæ atuutuk kirik, rikin ragien tuk naha nhagin yame rimivæhsi-pæn kimin. Kini nar apnapig mæ kwæn a ruamhæ ta, mærig nhatætæyen kafan ramhajoun ætawæ kin nar kirik ai taktækun.

⁵ Mine Inok rimnhatætæ timtim ye Kughen, kini mipæh nimhæyen. Kughen rimivæhsi-ta æmæ in ye tokrei tanæ e, mæ tukrhaktæ mivæn ye rao ye neai. Narmamæ to khapæh nisæm-minien in, meinai Kughen rimiræhsi-ta. Meinai nipig Kughen ripæh hanæ niræhsi-tayen in, minhajoun ta in mæ rikin rimnagien tukun.

⁶ Mærig yermamæ to ripæh nhatætæyen ye Kughen, Kughen to rikin ripæh nagienien tukun. Meinai nipig yermamæ kirik rorkeikei mæ tukrua tuk Kughen, in tukramækeikei mamni næfrakisien mæ Kughen ramaræ mamærok narmamæ yamæ mine kisarkut mæ tukharkun In.

⁷ Mine Noa in min rimnhatætæ tim tim ye Kughen. In e, nipig Kughen rimini-æsaah pæn narimnar kupan tukun, yame narmamæ kipæh hanæ nisæmien, Noa rimisiai In mamor nækwan. Mivhirækin rao ehua kirik mæ tukrivæh miragh kafan narmamæ minæ. Rimivhirækin mæknæ rao, mor æpu mæ Kughen tukrivæhsi-pæn narpinien kimi narmamæ. Nhatætæyen kafan rimnor swatuk kimi Kughen ror In ratuutuk ye nimrin.

⁸ Mine Ebrahim in rimnhatætæ timtim ye Kughen. Nipig Kughen rimnokræn kin mæ tukrivæn ye tanæ pisin kirik, in rimnor nækwan. Tanæ a, Kughen rimirpen ta kimin mimæ tukrivæh-si pæn kimin. Kini Ebrahim rimitærhav, meinein mæ ramvæn hiæ.

⁹ Mamhatætæ timtim ye Kughen mæknæ, kini mamaræ ye tanæ a yame Kughen rimirpen ta kupan mæ tukrivæhsi-pæn kimin. Mærig rimnamaræ aikin a, mipæh nivhirækinien nimæ huvæ kirik, mivæh-si haktæ nikar nimæ kirik, mamaræ ræmhen kin yepsipis kirik. Kini kwænæræus kafan Easak mine Jakob yame Kughen rimivæhsi-pæn promes a kimi ærisir Ebrahim, iriu min kimiwaræ æmæ ye nimæ has ræmhen kin yepsipis mir.

¹⁰ Ebrahim rimnamaræ ye nimæ tapolen mæknæ meinai in rimiwhin mæ tukrivæn ye taon kirik yame nuknen riskai, tukramæmir ror tu. Taon e, Kughen æmæ rimnærivæk iran mivhirækin.

¹¹ Mine Sera min rimnhatætæ tim tim ye Kughen. Nar apnapig mæ rimnæpiæhuaru ægak, mærig Kughen rimivæhsi-pæn næsaninien kimin mæ tukreimæk. In rimiræh tini e, meinai in rimnhatætæ ye Kughen mæ In tukror promes kafan rua mor næfrakisien kin.

¹² Ebrahim rimnæhuaru ta, ipakæ æmæ rimhæ, mærig kwænæræus minæ khapsaah kimnhasi-pæn iran. Nar apnapig mæ in yermamæ kirikianæ æmæ, mærig kwænæræus mine e kafan, iriæ khapsaah ræmhen æmæ kin kæmhau minæ ye neiai mine nipakir ye tahik yame to kipæh nævhuækin-famien æriæ.

10:36: Rom 5:3,4; Hib 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11

4:4-5 11:4: Hib 12:24 11:5: Jen 5:21-24

11:9: Jen 12:1-8 11:10: Hib 12:22; 13:14

21:2 11:12: Rom 4:19 11:12: Jen 22:17

10:36: Hib 6:15; 9:15

11:6: Hib 7:19

11:10: Rev 21:2, 14

11:1: 2 Kor 4:18

11:7: Hib 11:1

11:10: Hib 11:16

11:11: Jen 17:19; 18:11-14;

11:3: Jen 1

11:7: Jen 6:9

11:9: Wok 7:5

¹³ Narmamə minə a, iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, mərig nīpīg kīmnhamhə, iriə kīmnhapəh nhavəyən narimnar yamə mine Kughen rimini ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Iriə kīmisəm narimnar minə e mə iriə kasəmīr isok tuk əriə, mərig rikiriə ragien pik mə tūksəm. Mhani-ərhav mhamə kisarə ye tokrei tanə e mərig kisəmhen əmə kin yepsipis əmə. Tokrei tanə e pəh nien mə iməriə əfrakis ikin.

¹⁴ Nīpīg narmamə kasəgkiar məknai, in ramhajoun pən mə kasarha-kin iməriə atuatur ikin.

¹⁵ Kapəriə nətərigien rīpəh nīrerig-pənien ye tanə kapəriə kupan, yame kwəsəpəh ta. Rikiriə to rīpiuh məkna, kīpiharkun nīrerigien mamhəvən. Mərig kīmnhapəh nīsorien məknakin.

¹⁶ Iriə kīmisorkeikei iməriə ikin pisin kirik yame rhuvə rapita. In e rao ye neai. Ror pən, Kughen rīpəh naurisien mə kamokrən kin In kīmə kapəriə e Kughen. Kini Kughen rimnor apnəpeinə ta ye taon kirik iməriə ikin.

¹⁷⁻¹⁸ Mine Ebrahim rimivəh promes yame Kughen rimini-pən tukun mīmə, “Kwajikova kafam Aesak tukror kwənərəus kafam tukripsaah min, iriə tukhavəh nhagim.”

(Jen 21:12)

Nīpīg Kughen rimə tukrəm nhatətəyən kape Ebrahim, kini Ebrahim rimnhatətə ye Kughen mamərer matuk tuk nhopniyen tini kwənkwan kirikianə əmə e Aesak mə tukror sakrefaes kin kimi Kughen.

¹⁹ Meinai Ebrahim rikin rimnaməsik mə Kughen rirkun norien yermamə ramragh min ye nimhəyən. Kini Ebrahim rimivəh min tini e Aesak ipakə rəmhen kin yame rimivəh miragh in ye nimhəyən.

²⁰ Mine Aesak rimnhatətə tim tim ye Kughen, maməhuak mə Kughen tukrivəh-sipən nihuvəyən kafan ramvən kimi tini mir e Jakob mine Esao, mamni-ərhav narimnar yame tukripiuə tuk nīpīg kirik.

²¹ Mine Jakob rimnhatətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rimhə, minim tim tim kaskin kafan, maməhuak mə Kughen tukrivəhsi-pən nihuvəyən kimi ji Josef mir, maməgnəgin Kughen.

²² Mine Josef rimnhatətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rimhə, kini maməgkiar kin nīpīg kwənərəus minə kape Isrel tuksap ta Ijip. Kini in rimini ta tuk əriə mə iriə tukhatərhav Ijip, mishawor mhanim in.*

²³ Mine tatə mine mamə kape Moses kīmiwhatətə tim tim ye Kughen. Nīpīg in rimnarhəpə, iriū kīmiwəm mə in ramor yemə huvə kin, kini kwerkwaig kin in rīvəh makuə kisisar. Kini iriū kīrəpəh nīraginien kin nəsikien nəkwai king.[†]

²⁴ Kini Moses rimnehuə mamhatətə tim tim ye Kughen. Kamni pawk kīmə in mīkip king kape Ijip,[‡] kafan nautə ripsaah, mərig nīpīg rimnehuə, rimnəm mə rīpəh nəmhenien mə tukramarə əmə ye narəyən yame rimar ye tokrei tanə.

²⁵ Mīmə tukrəpəh nagenien kape narimnar kape tokrei tanə, yame iriə kape nīpīg kwakwə əmə, mīvən, mamərer-pən tuk narmamə kape Kughen yamə mine kamərik mītə əriə.

²⁶ Rikin rimnamuh mə tukmə narmamə kisarh iakei iran tuk Kristo yame tukripiuə, mərig in to rīpəh naurisien tukun. Rikin tukragien tuk nar e, rapita yame to rīpiamarə ye nīmraghien yame rimar apa Ijip. Mərig rikin rimavən əmə tuk nərok yame Kughen tukrivəhsi-pən kimin.

²⁷ Moses rimnhatətə tim tim məkneikin ye Kughen, map ta ye kantri Ijip, mīpəh nīginien kin king e yame niemha ramhai pik in. Mīpəh narha-kwasigien, maməkeikei mamvən, rəmhen kin yame in rimnəm Kughen e yame keinein nəmien kin nīmri jir.

²⁸ Rimnhatətə tim tim ye Kughen məkna, kini mīrikakun norien kape lafet e Pasova. Mini-ərhav tuk kwənərəus minə kape Isrel mə tukasəkeikei mhauh-pən nitaw sipsip ye kwəruə ye nīmə minə kapəriə. Tuskor məknaikin mə agelo yame Kughen tukrher-pə kin tuk nhopniyen nīmrin nupan yerman minə, tukripəh nhopniyen nīmrin nupan yerman minə kapəriə.

11:13: Hib 11:39

11:13: Mat 13:17

11:13: Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11

11:15: Jen 24:6-8

11:16: 2 Tim 4:18

11:16: Mak 8:38

11:16: Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15

11:16: Hib 11:10; 13:14

11:17-18:

Jen 22:1-10; Jem 2:21

11:19: Rom 4:21; Jon 5:21

11:20: Jen 27:27-29,39,40

11:21: Jen 48:1,8-22

11:22:

Gris ramni mə, “tukshawor nikəkrin.”

11:22: Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32

11:23: Eks 2:2

[†]

11:23: King

Fero rimini mə tukhopni ji nəmə Isrel minə fam yamə mine kapəriə newk rīpəh napitayen kiraru.

11:23: Eks 1:16, 22

[‡] **11:24:** Nəgkiarinen Gris ramni mə, “in ji piakəskəh kape Fero.”

11:24: Eks 2:10

11:26: Hib 13:13

11:26: Luk

14:33

11:26: Hib 10:35

11:27: Eks 12:50, 51

11:28: 1 Kor 10:10

11:28: Eks 12:21-23

²⁹ Mine kwənərəus minə kape Isrel kimishatətə tim tim ye Kughen, mharkun nisəviofuginien ye tahik ehua yame rimnəwhai kiraru. Kini misəriwək iran rəmhen kin tipəvsik. Mərig nipig nəmə Ijip kimisarkut tuk nəkwasigien kin əriə, tahik rimipik əriə, kimisəmnin.

³⁰ Mine kwənərəus minə kape Isrel yame ramkwasiq, iriə min kimishatətə tim tim ye Kughen. Kimisəriwək misarkurao ye kəupə kape Jeriko, yame kimnor kin kapier. Kimisarkurao misarkurao ye kəupə a, mhavəh nipig seven, kini ai, kəupə ehua a rarkwəpir məsaah.

³¹ Mine Rehab e in piraovin kape swatuk, in min rimnhatətə ye Kughen. Nipig kimnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnəhitə ye kafan nimə tuk əriu. Ror pən kin, nipig nəmə Isrel kimisarowagin kimi nəmə Jeriko, mishopni nəmə aikin yamə mine khapəh nhaniyen nəfraksien ye Kughen, kimnəpəh mishopniyen Rehab.

³² Mərig to yakpəh nini-minien mivən. To yakpəh nini-minien rapomh maməvsao kin Gideon mine Barak mine Samson mine Jeftaha mine Deved mine Samuel mine profet minə tiksın.

³³ Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, masor narimnar ripsaah. Iriə kimnhakir kwənərəus minə kape Isrel mhavən misarowagin iriə nəmə iku pisin minə, misapita əriə. Masor norien atuutuk minə, kini mhavəh narimnar huvə yamə mine Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Kimisəpkətərəkın nəkwai laeon minə mə tukhapəh nisənien əriə.

³⁴ Misher-əpis nap ehua yamə mine kamhauək. Misapitan kin narmamə yamə mine khamə tukshapni əriə kin nau nisa. Kapəriə nəsaninien rikək pawk, mərig Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə. Kini iriə kimisapita mobael minə kape tanə pisin pisin minə.

³⁵ Nipiraovin tiksın aikin yamə mine kimishatətə tim tim ye Kughen, Kughen ror jiriə minə kamhamragh min ye nimhəyen.

Mərig narmamə tiksın aikin, kivəhsi-pən pawk nəmhəyen kimi əriə, mərig kwəshatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig kimə tukrisin əriə mə to kisəpəh nhatətəyen kapəriə, mərig kimnəpəh nisəpəhyen, mhamə tukhavəh nimraghien kirik yame rhuvə rapita.

³⁶ Iriə tiksın, narmamə kisarh iakei irəriə, kini misərkis-ərkis əriə. Kini iriə tiksın, narmamə karkwəji ətərəkın əriə kin jen, mhəpik-pən əriə ye kalabus.

³⁷ Iriə tiksın, kimnarkwhopni əriə kin kapier apig, kini iriə tiksın, kimivi əru əriə kin so. Tiksın, kimnəpni əriə kin nao nisa. Kini iriə tiksın kimisarkaoə əmə kin tiki nəni mine sipisip. Nar kirik kapəriə rikək. Kimnor ahas pən kimi əriə. Narmamə kimisoriah pik əriə.

³⁸ Mərig iriə nəmə huvə minə, tokrei tanə e ripəh nəmhenien mə to iriə kisarə ikin. Kimisarə apnapig əmə, apa ye tipəvsik, mine ye tukwas minə, mine ye nəpag kapier minə, mine ye nəkwai nimir.

³⁹ Nəmə minə a, iriə m-fam kimishatətə tim tim ye Kughen, In rivəhsi-pən nhag huvə kimi əriə. Mərig kimnəpəh nhavəhyen nar e yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə,

⁴⁰ meinai In ruini ta nətərigien kirik kafan, mə In tukror huvə-pə rapita kimi ətawə e towel mine. Kini ye nətərigien kafan, In rorkeikei mə tukrirpin ətawə miriə kupan, mə kitawə miriə əmə tucksaiyu əm nəmhen əmə.

12

¹ Kini narmamə yamə minə, kimisərər-ərhav tuk Kughen, mishatətə tim tim iran, iriə khapsaah pik, kini kapəriə nimraghien in ravəh-si haktə nhatətəyen kapətawə. Ror pən, pəh kisəpəh nar pəm yame ramrəptərəkın ətawə mine təvhagə has yame raməpit-pə irətawə. Kini pəh kisaiyu mhəpəh nisəpəuyen kin naiyuyen yame Kughen rimnəərəhu-pə kupan irətawə.

² Misarha-pən əmə tuk Yesu, yame In nuknei nhatətəyen kapətawə, kini in e yame tukror mə kitawə tukseriaji mak ye nhatətəyen kapətawə. Pəh rikitawə tukruh norien kape Yesu e in e kafan narigien rapomh. Nipig rimaməh ye nai kamarkwao kin, In mor nar apnapig əmə ye nəmhəyen yame rimivəh. Meighan-pən kin naurisien kape nimhəyen ye nai kamarkwao

11:29: Eks 14:21-31	11:30: Josua 6:12-20	11:31: Jos 2:1-16	11:31: Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemes 2:25	11:32:
Jaj 6-8	11:32: Jaj 4-5	11:32: Jaj 13-16	11:32: 1 Saml 16:1,13	11:32: 1 Saml 1:20; 3:19-4:1
11:33: 2 Saml 8:1-3	11:33: Dan 6:22	11:34: Dan 3:19-27	11:34: Eks 18:4	11:34: 2 King 20:7; Jaj 16:28
11:34: Jaj 15:8	11:35: 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37	11:36: Jer 20:2; 37:15	11:36: Jen 39:20	11:37:
2 Kron 24:21	11:37: 1 King 19:10; Jer 26:23	11:37: 2 King 1:8	11:38: 1 King 18:4; 19:9	11:39: Hib 11:2,
4	11:39: Hib 11:13; 10:36	11:40: Rev 6:11; Hib 2:10	12:1: 1 Kor 9:24	12:1: Hib 10:36
12:2: Hib 2:15	12:2: Fil 2:8,9; Hib 2:9			

kin, meinai In rimnor kafan nārgien skai tuk nagienien yame In tukripivəh. Kini taktakun ai, In ramkwəta ye nikar Kughen matuk e In King.

³ Rhuvə mə rikimiə tukraməsik Yesu mine kafan nərə-rətimimien nipig yor təvhagə hah minə kimisarakikin-pən nāgkiarien has minə kimin, pəh rikimiə tukripəh nəpouyen kini mhapəh nisəpəhyen nhatətyen kapəmiə.

Kughen ramərip atuatur kwajikovə kafan minə

⁴ Yakirkun mə kimiə naksarowagin tuk nətapigien kin təvhagə has ye nimraghien kapəmiə, mērig kimiə kirik rikək yame nitawin rimnaiyu tuk narowaginien e.

⁵ Kimiə nakwəsəru-kin ta nāgkiarien yame ravəhsi-haktə nətərgien kapəmiə. Ye nāgkiarien e, Kughen ramni-pre tuk əmiə, rəmhen mə kimiə tini atuatur minə, mamni mima,

“Narik, nipig Kughen Yermaru ramərip atuatur ik, takpəh norien nar apnapig iran.

Pəh rikim tukripəh nəpouyen nipig In ravəhsi-pre narpinien kirik kimik.

⁶ Mērig in ai Kughen Yermaru ramərip atuatur narmamə yamə mine In rorkeikei əria, mamarkis-arkis narmamə m-fam yame In rirhi əria rəmhen kin kafan kwajikovə minə.” (Prov 3:11-12)

⁷ Ror pən, taksərer tim tim ye nipig əutən minə. Kughen ravəhsi-pre nipig əutən minə e tuk nəko-atuaturkien əmiə. Kimiə ji Kughen minə, ror mə In ramərip atuatur məkneikin əmiə. ? Mērig kwajikovə kirik aikin yame kafan tatə ripəh nərip-atuaturkien in uə? Nikam, rikək.

⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kughen ramərip atuatur tini minə. To Kughen ripipəh norien məknaikin irəmiə, ripihajoun-pən mə kimiə pəh nien mə kwajikovə atuatur minə kafan - kimiə kwajikovə kape swatuk minə.

⁹ Rəmtawə minə ye tokrei tanə e, kasərip atuatur ətawə, kitawə kamhasiai əria. ? Kini tukshawor pən iran mine ye Rəmtawə In Nanmin, ye rao ye neai? Rhuvə mə tukseiwaiyu tukun, mhapəh nimraghien.

¹⁰ Rəmtawə minə min kasərip atuatur ətawə kape nipig kwakwə əmə, rəri-pən kapəria nətərgien. Mērig Kughen ramərip atuatur ətawə mə tukrasitu irətawə, kini mor ətawə kisatuatur rəmhen kin In.

¹¹ Tukmə kərip atuatur ətawə, nar a ripəh nimarien tuk ətawə, mērig rəutən tuk ətawə. Mērig tukmə kitawə kiseighaan kin mə tukrikir-pə ətawə ye swatuk yame ratuatur, in tukrikuə kin kwənkwan e natuaturkien mine nəmərinyen.

Takasərig əmiə

¹² Ror pən, nar apnapig mə kimiə nakasəra ye nipig əutən, mērig harəh-si haktə kwermimiə yame rəpəu mə tukrasənin. Mine nihumiə yame ramətəmnimin, taksor mə ramskai tuk naiyuyen.

¹³ “Naha yermamə nakseriwək kwis kimiə min, nihun rimhə,

Sor swatuk kapəmiə ratuatur huvə, mə nihun tukripəh nahas-əgkəpien mier ta, Mērig pəh nihun tukrhuvə min.” (Prov 4:26)

¹⁴ Sarkut mə kimiə m-fam taksəra kwis ye nəmərinyen. Kini misarkut mə taksor mə nimraghien kapəmiə in ratuatur, meinai yermamə yame ripəh natuaturkien, tə ripəh nivəniən məm Kughen tuk nipig kirik.

¹⁵ Takasərig əmiə tamə nakasaiyu misəpəu ye kwerkwai swatuk, kini mhapəh nhavəhyen nihuvəyen kape Kughen. Takasərig əmiə tamə nuai nai akonə kirik rura yerkimia, mikua, mor kwənkwan ripsaah ye nimraghien kapəmiə, kini nehen roriah narmamə khapsaah.

¹⁶ Takasərig əmiə mə takhapəh nhakir-apnapigien narman uə nipiraovin. Takhapəh nisəmhenien kin kwən e Esao, yame kafan nimraghien ripəh natuaturkien. In ror nar apnapig ye Kughen. In nimri nupan, mērig in rimnor salem kin nehuəyen kape nimri nupan kimi naorahini, kini məvigin kin mane kape nipig kirikianə əmə.

¹⁷ Kini kimiə nakharkun mə kwasig ikin, rikin ripivən min ye nehuəyen kape nimri nupan. Kini markut pik mə kafan tatə tukrəhuak mivəh-si-pən min nihuvəyen kimin. Rimnasək pik pawk tukun, mērig rimipəh nararien ye nārgien kape rimni, kini rimni ripəh nəhuakien tuk nivəhsi-pəniən nihuvəyen kimin.

Rhawor e loa ror pisin ye Nəvsaoyen Huvə

¹⁸⁻²⁰ Apa kupan, kwənərəus minə kape Isrel kimnhavən ye tukwas ehua e Sinae. Kini ikin a, kimisəm nap yame ramuək, mine napignapien ehua rameiwaiyu mhorukin nar.

12:2: Mak 16:19 **12:3:** Gal 6:9; Rev 2:3 **12:4:** Hib 10:32-34 **12:7:** Dut 8:5; 2 Saml 7:14; Prov 13:24 **12:8:** 1 Pita 5:9 **12:9:** Nam 16:22; 27:16 **12:9:** Aes 38:16 **12:10:** 2 Pita 1:4 **12:11:** Aes 32:17; Jem 3:17,18 **12:12:** Aes 35:3 **12:14:** Rom 14:19 **12:14:** Rom 6:22 **12:14:** Mat 5:8 **12:15:** Hib 3:12; 4:1 **12:15:** Dut 29:18; Hib 3:12 **12:16:** 1 Kor 6:18 **12:16:** Jen 25:29-34 **12:17:** Jen 27:30-40

Kini kimisərig nimateg ehuə, mine naiyuk ramasək apomh. Masərig riki yermamə kirik raməgkiar kimi əria. Masətarig kin kafan nəgkiarinen, kini misaiyoh-skai-pən mə tukhapəh nisərig-minien riki yermamə a. Misakur mħagin tuk nəgkiarinen a, kini In rimə,
 “Naha nhagin yame ramuə tuk tukwas e, nar apnapig mə in nar miragh kirik, kimia takasəkeikei misarkwhopni kin kapier apig.” (Eks 19:12-13)

²¹ Nipig Moses rimnəm narimnar minə a, in min rimnərig rahəs mīmə, “!Yo yakwagin pik, makur!” (Dut 9:19)

Mərig pəh nien mə kimia nakwənhauə ye tukwas e.

²² Kimia nakwənhauə ye tukwas e Saeon, mine taon ehuə e, ime Kughen Miragh. In e Jerusalem vi apa ye rao ye neai, ikin agelo minə khapsaah khapsaah kasofugin əria ikin tuk nagienien ehuə.

²³ Kini kimia nakwənhauə ye nofuginien ehuə kape narmamə kape Kughen, yame kisəmhen kin nimri nupan minə kafan. Kimirai-pən nhəgmia ye rao ye neai. Kini nakwənhauə tuk Kughen yame tukripiəkir narmamə m-fam. Nakwənhauə masor kirikianə kimia nanmi narmamə atuətuk yamə mine kwənhəmhə ta. Kini Kughen rimnor əria kwəsəriəji mak.

²⁴ Nakwənhauə tuk Yesu e in e swatuk kape proməs vi yame Kughen rimnor kimi ətawə. Kini nakwənhauə tuk nitaw Yesu, yame in rimnəteg-pə irəmia ror əmia naksatuətuk. Nitə a in ramni-ərhav narimnar yamə mine khəhuvə misapita narimnar yamə mine nitaw Ebel rimini-ərhav.*

Yermamə yame ripəh nhatətəyen ye Kughen, in tukrivəh narpinien

²⁵ Ror pən, takasərig əmia tamə nakhaukreikin-pən nimeitaimia kimi Kughen yame raməgkiar kimi əmia. Meinai Moses, in yermamə əmə. Kini kitawə kharkun mə nəmə kupan kimnhapəh nisərigien in nipig In rimnor kwirig kimi əria. Kini iria kimiseinein nisaptayen kin narpinien kapəria. Kini tukmə ror məkneikin, ?Rhawor irətawə tukmə khapəh nisətarigien kin nəgkiarinen kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai mamor kwirig kimi ətawə? ?Tukshawor misapta kin narpinien?

²⁶ Apa Sinae, riki Kughen rimikiu-kiu ye nimoptanə. Mərig taktakun ai in rimirpen-pə kimi ətawə mīmə,

“Nipig min kirik aikin, Yo jakikiu-kiu ye nimoptanə. Ye nipig a, pəh nien mə ye tokrei tanə əmə jakikiu-kiu iran, mərig nimago-ago min tukrikiu-kiu məsaah.” (Hag 2:6)

²⁷ Nipig Kughen ramni mīmə, “Nipig kirik min aikin,” nipran e ramni mə tukrikiu-kiu ye narimnar kape tokrei tanə əmə yame In rimnor, mə tukrivəh-si ta əria. Tukrivəh-si ta narimnar, mə narimnar yame tukripəh nikiu-kiuyen irəria, iria tukasəmir - in e narimnar yame tukramarə rerin.

²⁸ Kini ai, rhuvə mə tukhani vi vi Kughen, meinai kitawə kwənhəvhə rao kape Kughen e yame keinein nikiu-kiuyen iran. To ripəh niertayen tuk nipig kirik. Rhuvə mə kitawə tukshuak kimin, yerkin agien. Pəh kitawə tukamhasiai In, mamhagin kin

²⁹ meinai

“Kughen kapətawə In rəmhen kin nap ehuə kirik yame raməkwəru narimnar m-fam.” (Dut 4:24)

13

Nəgkiarinen infamien

¹ Rhuvə mə taksəkeikei misor norkeikeiyeen kimi əmia minə rəmhen kin mə kimia piaumia minə.

² Takhapəh nisəru-kinien nəmien yepsipis yamə mine kamhauə iməmia ikin. !Tukmə ror iria agelo minə! Narmamə tiksın kimisəhita ye nimə kapəria tuk narmamə, mħapəh nharkunien mə iria agelo minə.

³ Kini rikimia tukraməsik narmamə yamə mine kisarə ye kalabus. Rikimia tukrəmhə tuk əria rəmhen kin mə kimia min naksarə ye kalabus. Taksərer-pən tuk yamə mine kivəhsi-pən nəmhəyen kimi əria rəmhen kin mə kimia min naksərig atuk nəmhəyen a ye nipraimia.

12:18-20: Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 **12:18-20:** Dut 4:12 **12:18-20:** Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 **12:21:** Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 **12:22:** Aes 24:23; 60:14; Rev 14:1 **12:22:** Hib 11:10; 13:14; Mat 16:16 **12:22:** Gal 4:26 **12:23:** Eks 4:22 **12:23:** Rev 20:12 **12:23:** Jen 18:25; Sam 94:2 **12:23:** Fil 3:12 **12:24:** Hib 9:19; 10:22; 1 Pita 1:2 **12:24:** Ken rhopni Ebel, Baebol ramni mə nitawin ramokran kin Kughen maiyoh kin tain. Mərig kimnhopni Yesu, in ripəh naiyohyen kin tai nimraghien. Ror pən, Nəkwəkwə e Hibru ramni mə nitaw Yesu in rhuvə rapita nitaw Ebel. 3mru Jen 4:10 **12:25:** Hib 3:12 **12:25:** Hib 1:1 **12:25:** Hib 2:2,3; 10:29 **12:26:** Eks 19:18 **12:28:** Sam 15:5; Dan 2:44 **12:28:** Mal 2:5; 4:2 **12:29:** Eks 24:17; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 **13:1:** Rom 12:10 **13:2:** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 **13:2:** Jen 18:1-33 **13:3:** Mat 25:36; Hib 10:34

⁴ Pəh narmamə m-fam tukhasiai norien kape narkurəkien, mə in ramərhakə nipig m-fam. Pəh narmamə m-fam tukhasiai nimbakuə kape narmamə. Kughen tukrəkir mivəh-si-pən narpinien kimi tamaruə mine piakəskəh yamə mir kawəkrəh kin əriu minə, mine narman mine nipiraovin yamə mine kasəkrəh kin əriə minə, yerman yame ramapir-pən tuk piraovin yame pəh nien mə kafan, mine piraovin yame pəh nien mə kafan atuatur yerman.

⁵ Sərer isok tuk norkeikei-pikien mane. Rikimiə tukraməkeikei mamagien əmə tuk kapəmiə narimnar yame nakamhavəh, meinai Kughen rimini mimə,

“!To yakpəh nəpəhyen ik,

mipəh nətayen iram tuk nipig kirik!”

(Dut 31:6)

⁶ Ror pən kitawə kharkun nhaniyen mhamə,

“Kughen Yermaru In yasitu kapətawə,

to tukhapəh nhaginien.

Narmamə kaseinein nisoriahyen ətawə.”

(Sam 118:6-7)

⁷ Rikimiə tukraməkeikei mamuh nəmasur minə kapəmiə yamə mine kimisəkupən mishajoun əmiə ye nəgkarien kape Kughen. Sətarig-ru kin narimnar huvə yamə mine rimətarhav ye nimraghien kapəriə, kini mishatətə ye Yermaru rəmhen kin əriə.

⁸ Yesu Kristo to ripəh nukreikinien. Norien kafan raməmir əmə məkna apa kupan, muə meriaji-pə ai taktakun mamvən to ripəh norien infamien.

⁹ Takhapəh nisorien mə nhajounien vi pisin pisin minə tukhavi tə əmiə ye swatuk atuatur. Kimiə havaag-pən əmə tuk Kughen, yame ramasitu irəmiə yerkin agien mə tukror kapəmiə nərigien riskai. Ripəh nihuvəyen mə kitawə taksəri-pən natuakəmien kape nəviginien, mə in tukror ətawə khaskai, meinai nəfrakisien mə natuakəmien minə a to khapəh nisasituyen ye narmamə.

¹⁰ Narmamə yamə mine kasor hanə sakrefaes rəri-pən norien kape nəmə Isrel kupan, nar kirik kapəriə rikək ye nihuvəyen yame Yesu rimivəh-si-pə kimi ətawə ye sakrefaes kafan.

¹¹ Meinai pris ramhopni nar miragh kini mivəh nitawin mivəhə inə imə Ikin Ramərhakə Ikin, kini mivəh-si-pən kimi Kughen tuk nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə. Kini ai, kharəhsi-ərhav nar miragh a apa iruə ye nimə tapolen kapəriə, mhavaan əru.

¹² Ye norien kirikianə əmə min, kikir ye rhav Yesu ye Jerusalem, in rimnərig nəmhəyen ye nipran kini mimhə mə nitawin rirkun nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə, mor əriə kisatuatur.

¹³ Ror pən, pəh kitawə taksor məkna, mhatərhav iruə imətawə ikin, masor kirikianə kitawə min, masərer matuk, nar apnapig narmamə kasor naurisien kimi ətawə rəmhen kin yame kimisor iran.

¹⁴ Imətawə atuatur rikək ye tokrei tanə e, mine taon yame raməmir rerin. Mərig kitawə kamhawhin taon yame tukripiuə.

¹⁵ Ror pən, pəh Yesu tukrasitu irətawə mə tukhavəhsi-pən sakrefaes kapətawə kimi Kughen nipig m-fam. Sakrefaes e kapətawə, in e, pəh khavəhsi-haktə nhag Kughen nipig m-fam, mhani-ərhav nhagin.

¹⁶ Hapəh nisəru-kinien norien huvə mine nəvraiye narimnar kapəmiə mivəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kapəriə rikək, meinai norien e in rəmhen kin sakrefaes yame riki Kughen ragien tun.

¹⁷ Sor nəkwai nəmasur minə ye niməhuak, miseiwaiyu tuk əriə. Iriə e kasarha tuk nimraghien kapəmiə mhapəh nisapisien, meinai iriə kharkun mə tuk nipig kirik, tukasəkeikei mhani-ərhav wok kapəriə tuk Kughen. Pəh kimiə taksor mə rikiriə tukragien tuk wok e. Mərig tukmə nakasor rikiriə ripəh nagienien tuk wok kapəriə, to khapəh nisasituyen irəmiə.

¹⁸ Səhuak tuk əmawə, meinai yakharkun mə kapəməwə norien in ratuatur əmə, kini yaksorkeikei mə nipig m-fam kimawə jaksor əmə norien huvə.

¹⁹ Yakorkeikei pik mə kimiə takasəkeikei misaiyoh Kughen mə jakrerig-pre aihuaə əmə məm əmiə.

²⁰ Yakaməhuak min tuk əmiə, mə Kughen tukrasitu irəmiə. Kughen e in e nukne nəmərinuyen. Kini In rimnor Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimnərig nəmhəyen, mə

13:4: Mal 2:15 13:4: Dut 22:22 13:7: Hib 13:17, 24; 1 Kor 16:16 13:7: Hib 6:12 13:8: Sam 102:27; Hib 1:12 13:9: Efes 4:14 13:9: Kol 2:7 13:9: 1 Kor 8:8; Hib 9:10 13:11: Lev 16:15 13:11: Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 13:12: Jon 19:17 13:12: Rom 3:25 13:12: Efes 5:26 13:13: Luk 9:23 13:13: Hib 11:26 13:14: Hib 12:27 13:14: Fil 3:20; Hib 11:10; 12:22 13:15: 1 Pita 2:5 13:15: Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 13:16: Rom 12:13 13:16: Fil 4:18 13:16: Sam 50:21-15; Hos 14:2 13:17: Hib 13:7,24 13:17: Aes 62:6; Wok 20:28 13:18: 1 Tes 5:25 13:18: Wok 23:1 13:20: Rom 15:33 13:20: Wok 2:24

nitawin tukraiye mor promes rerin ruə mor nəfrakisien kin. Yesu e, In yemə huvə mapita tuk nəm-huvəyen sipsip minə kafan. Yakaməhuak mə Kughen

²¹ tukrivəhsi-pre narımnar huvə minə fam kimi əmiə yame tukror əmiə naksəmhen tuk norien nar yame In rorkeikei. Kini yakaməhuak mə Kughen tukror wok ye nımraghien kapəmiə kırıkianə kırıkianə. Kini ye nasituyen kape Yesu Kristo, Kughen tukror kapəmiə norien rhuvə, kini rikin tukragien pik tukun. Kini pəh kivəhsi-haktə nhag Kristo nipig mifam, mamvən, infamien rikək. Amen.

²² Piak minə mine nowinik minə. Nəkwəkwə e kafak ripəh napomh-pikien. Mərig yakamaiyoh skai əmiə mə taksor-ru kapəmiə nərigien rapomh min mə taksətərig kin kafak nəgkiarien yame ravəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Yakorkeikei mə takharkun mə kimirisin piautawə e Timoti ye kalabus. Tukmə in ruə aihuaa, kimru min jakraurə.

²⁴ Sokrən huvə kimi nəmehua minə kapəmiə mine nəməhuak minə iməmiə ikin. Nəmə Itali kasokrən huvə irəmiə.

²⁵ Pəh Kughen tukrautə-pre kin nihuvəyen kafan kimiə əmiə minə fam. Amen.

Jemes

Nəkwəkwə yame Jemes rimirai

Nəgkiarlen kwəkwə kape nəkwəkwə e Jemes

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Jemes e, in naurahi Yesu, in rimirai nəkwəkwə e. In elda kape niməhuak apa Jerusalem.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Jemes rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kashatə ye Yesu Kristo misarə ye kantri pisin pisin minə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai nəkwəkwə e? Ye nipig a, nəmehuə minə kape nəmə Isrel kimisarkwhopni Steven; kwasig ikin, masor rahas-pən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Ror pən, nəməhuak minə khapsaah kimisap Jerusalem misarə kantri pisin pisin minə. Mərig kimnharəh-pikən nipig əutən minə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jemes rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nərigien kapəriə meinai kisarə ye nipig əutən minə. Kini morkeikei mə tukrhajoun əriə ye nuknei nhatəyən yame ratuatuk. Nipig yermamə kirik rhatə əfrakis ye Yesu Kristo, kini kafan norien ruə mihuvə, kini maməpəh norien has minə.

Jemes ramokrən huvə ye nəmə Isrel minə

¹ Yo Jemes, yo yorwok kirik kape Kughen mine Yesu Kristo, Yermaru kapətawə.

Yakamher-pre kin nəkwəkwə e raurə tuk əmiə, kwənəəus twelef kape nəmə Isrel yamə mine nimnhavən misarə kirikianə kirikianə ye tanimtanə. Yakamni-pre rhuvə tuk əmiə.

Nhatəyən mine nirkunien

² Piak minə mine nowinik minə, narimnar pisin pisin tukhauə masor nəmhəyən kimi əmiə. Nipig takasəm, rikimiə tukraməkeikei mamagien

³ meinai nəkwəkwə kinik, kafan nipig əutən minə tukhauə, mə tukəm-ru nhatəyən kapəmiə. Nipig əutən minə a tursor əmiə nakhaskai huvə ye nhatəyən kapəmiə.

⁴ Kini takasəkeikei masarer timtim ye nhatəyən kapəmiə miseriaji-pən nipig yame takhauə rikimiə rimruə, nar has kirik rikək irəmiə.

⁵ Mərig tukmə kimiə kirik, kafan nirkunien ripəh nəmhenien, rhuvə mə in tukraiyo Kughen, pəh In tukrasitu iran mor nirkunien kafan ruə mehuə məpomh min, meinai In ravəhsi-pən apnapig əmə narimnar kimi narmamə minə fam, mipəh nhekien narmamə tuk nar yame kisaiyoh kin.

⁶ Mərig tukmə yermamə a raiyoh kin, pəh tukramhatə əmə ye Kughen, kini pəh kafan nərigien tukripəh norien kiraru; meinai yermamə yame kafan nərigien ramor kiraru, in rəmhen kin peao peao ye tame tahik, yame nimətag ramher-apu, ravi apnapig.

⁷ Tukmə ror rikin raməsik mə Kughen Yermaru tukrifəhsi-pən narimnar kimin, mərig, nikam, to ripəh nivəhsi-pənien,

⁸ meinai nərigien kafan ramor kiraru. To ripəh narer-skaiyen tuk nar kirik yame rikin raməsik mə tukror.

Yavən has mine yermamə yame nautə kafan ripsaah

⁹ Tukmə yavən has kirik irəmiə, pəh rikin tukragien meinai Kughen ravəhsi-haktə in.

¹⁰ ?Mərig yermamə yame nautə kafan rehua, tukragien tuk nar kirik uə? Rirkək, meinai Kughen tukrivəh-si-əhu in.* Yakamni məkneikin meinai nəmə nautə kapəriə ripsaah tukharkək rəmhen kin jihi nai yamə mine kisaukei misəsaah.

¹¹ Nipig mirh rhaktə, məpan-əpan pik, mhen mənvhirik tukrimsiə. Jihi nai minə tukasəkeikei misaukei tuk nipig kirik, misəsaah-asaah. Nihuvəyən kapəriə tukrirəkək. Rəmhen əmə kin nəmə kapəriə nautə ripsaah. Kasor wok ripsaah mhavəh mane iran, mərig tukpiasəkeikei mhamhə tuk nipig kirik.

Kughen to ripəh norien yermamə kirik rimir ye nahasien

¹² Yermamə yame ramərer skai ye nipig əutən ramuə tukun mə tukəm-ru nhatəyən kafan, in tukrarə ye nihuvəyən əfrakis, meinai nipig rimikurao ye nipig əutən minə a, kini Kughen tukrivəh-sipən kafan nərok, in e nimraghien rerin. Kughen ruirpen ta mə nimraghien rerin e, in kape narmamə yamə mine kasorkeikei in.

¹³ Mərig tukmə təvhagə hah ravi nərigien kape yermamə kirik, pəh tukripəh niniyen mə, “Kughen e ravəh-sipə-vəhsi-pə kimi yo.” Pəh tukripəh niniyen nəgkiarlen məknakin meinai

1:1: Mat 13:55; Wok 15:13; Gal 1:19; 1 Pita 1:1

1:2: Rom 5:3-5

1:3: 1 Pita 1:7

1:5: Prov 2:3-6

* 1:10:

Swatuk pisin kape nukreikinien nəgkiarlen ye v. 10: “Mərig yermamə irəmiə yame kafan nautə rehua, pəh in tukragien min, meinai Kughen tukrivəh-si-əhu in.”

1:11: Aes 40:6-8

to nar kirik ripəh niviyen nətərigien kape Kughen mə tukror təvhagə has; kini Kughen to ripəh nivəhsi-pən-vəhsi-pənien kimi narmamə.

¹⁴ Mərig nətərigien has kape yermamə in ravəh-si-pən-vəhsi-pən atuk kimin, kini mavi-pən in mə tukrətərig kin təvhagə has.

¹⁵ Nətərigien has ramkuə kin təvhagə has. Kini nipig təvhagə has rurə mehuə, kini ramuə kin nimhayen.

¹⁶ Piak minə mine nowinik minə, takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukreikuə irəmiə ye nikarin kape narimnar minə e.

¹⁷ Narimnar huvə minə fam mine narimnar m-fam yamə mine kisatuatuk, kamhasi-pən əmə tuk Kughen apa yerpig, yame In rimnor mirh mine makua mine kəmhau minə. Norien kafan to ripəh nukreikinien rəmhen kin yame mirh rhaktə mhen narimnar kini nanmiriə raukreikin-kreikin. Mərig In raməmir rerin, kini to ripəh nukreikinien.

¹⁸ Kini ye kafan əmə nərigien, Kughen rimnor ətawə kwənhauə kwajikovə əfrakis minə kafan ye nipig yame nəgkiarien əfrakis kafan ruauə tuk ətawə kini kimishatə iran. Kughen ramni mə kitawə khahuvə pik ye nimrin mipik ətawə, rəmhen kin yame yermamə yame ravəh nəsimien vi ye nəsimien kafan.

Sətərig kin nəgkiarien kape Kughen masor

¹⁹ Piak minə mine nowinik minə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. Rikimiə tukraməsik nəgkiarien e: kimiə m-fam takasəkeikei misərer matuk tuk nətərigien kin nəgkiarien, mhapəh nishai-mrenien nar tuk nəgkiarien, pəh niemhaa tukripəh nhai-aihuayen əmiə,

²⁰ meinai niemhaa kape yermamə to ripəh nikuəyen kin kwənkwan yame ratuatuk yame Kughen rorkeikei.

²¹ Ror pən, takasəkeikei misəpəkiak-ta kin norien əmkimik minə, mine norien has pisin pisin yamə mine khapsaah ye tokrei tanə. Misiwaiyu, mhavəh nəgkiarien yame Kughen rivəhsi-pre yerkimiə, meinai nəgkiarien e rirkun nivəh-miraghien əmiə.

²² Mərig takasəkeikei misor naha nhagin yame nəgkiarien a ramni. Tukmə nakasətərig əmə kin mhapəh nisorien, ramhajoun mə nakseikuə atuk əmə irəmiə,

²³ meinai yermamə yame ramərig nəgkiarien kape Kughen mipəh norien naha nhagin yame ramni, in rəmhen əmə kin yermamə yame raməm nimrin ye glas,

²⁴ tukmə rəm ta nimrin, marar, mivən isok tukun, taktakun əmə reinein mə nimrin rhawor pən iran mine.

²⁵ Mərig yermamə yame raməm huvə loa yame ratuatuk yame ramrisin narmamə, mamor nipig mifam, mipəh naru-kinien nar yame ramərig, kini in mamor, in tukrarə ye nihuvəyen əfrakis ye narimnar fam yame in ramor.

²⁶ Mərig yermamə yame rimətamə in yeməhuak kirik, mərig ripəh narha-huvəyen tuk naha nhagin yame neramin ramni, ramhajoun mə in rameikuə atuk əmə iran, kafan norien kape nəhuakien in nar apnapig əmə.

²⁷ Norien minə kape nəhuakien yame Rimtawə Kughen raməm mə in ratuatuk məmtir, iriə e: Nəməhuak minə takasəkeikei misasitu ye nipiraovin mine kwajikovə yamə mine kimhə tan kin əria tukmə kisarə ye nipig əutən. Kini masəkeikei masəm huvə nimraghien kapəriə mə norien has minə kape tokrei tanə tukhapəh nisorien mə iriə kasəmkimik.

2

Tuksor rəm nəmhen əmə ye kitawə minə tiksın

¹ Piak minə mine nowinik minə, nakwəshatəta ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame In yerpig pik. Ror pən, takhapəh nisəmien mə narmamə tiksın yerpig, tiksın ye tanə; mərig taksəm əmə əria mə kisəm nəmhen.

² Kini tukmə nakasofugin əmiə, kini yermamə kiraru kirauə ye nəkwai nimə kape nofuginien, kirik kafan neipən rhuvə, rivəhsi-pən ring kinnor kin gol, kini kirik kafan nautə rirkək, kafan neipən reikus-eikus,

³ ripəh nəmhenien mə takhasiai əmə yermamə yame kafan neipən rhuvə, mhani-pən tukun mhama, “Yuə, məkwəta-pə ye kwənmhaan yame rhuvə,” misarar mhani-pən tuk kwan a yame kafan nautə rirkək mhama, “Ərer-pən isok,” uə, “Əkwəta-əhu ye nimoptana.”

⁴ Nipig tukmə nakasor norien minə məknakin, ramhajoun mə nakasəm mə kimiə tiksın nakhahuvə misapita kimiə tiksın, kini masəkir əmhen narmamə ye nətərigien has kapəmiə.

⁵ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə yame yakorkeikei əmiə, yakmə jakaiyoh əmiə mə, ?Nakwənharkun ta uə nikam mə Kughen ruiipen ta narmamə nautə kapəriə rirkək ye tokrei tanə e, mə nhatəyəyen kapəriə tukriskai, kini muirpen ta əria mə iriə tukhauə

kwajikovə minə kafan, misarə ye narmaruyen kafan? Kwənmhaan e, In ruini-pən ta mə kape narmamə m-fam yamə mine kisorkeikei In.

⁶ Mərig kimiə nakasəm oror narmamə yamə mine kapəriə nautə rirkək. ?Mərig ni-pa mine kasor nəmhayen kimi əmiə? ?Ni-pa mine kasərip-ərhav əmiə ye nimri mirh? Mə narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə kasor məknakin.

⁷ Kini iria kamhani hah nhag Yesu, yame nhagin rehuə. Yame kafan e kimiə.

⁸ Ye natuakəmien ehuə kape Yermaru kapətawə ramni ye Nəkwəkwə kape Kughen mə, “Takaməkeikei morkeikei piəm rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.” (Lev 19:18) Tukmə nakasəri-pən əfrakis nəgkiarien minə a, kimiə nakasor norien huvə minə en.

⁹ Mərig tukmə kimiə nakamhasiai narmamə tiksın, mhapəh nəshaiyen tiksın, in e kimiə nakasor təvhagə has. Kini natuakəmien a tukror əpu əmiə, mini mimə kimiə narmamə kape nakapirien Loa.

¹⁰ Ror məkneikin meinai yermamə kirik yame ramakapir nəgkiarien kirikianə əmə ye Loa, ye nəmien kape Kughen, in yor təvhagə has rəmhen əmə kin yame in ramakapir nəgkiarien minə fam ye Loa.

¹¹ Ror məkneikin meinai Kughen e yame ramni mə, “Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin” (Eks 20:14) in Kughen kirikianə əmə min yame ramni mə, “Takhapəh nishopniyen yermamə.” (Eks 20:13) Kini tukmə nimnəpəh nəkrəh-pawk-əyen kin piraovin, mərig nimnhopni yermamə, ik yermamə kape nakəpir-əməyen Loa.

¹² Mərig Kughen rimini loa kirik yame ramrisin narmamə*, kini In tukrəkir əmhen narmamə məmrū mə kimisəri-pən loa e uə nikam. Ror məkneikin, ye nəgkiarien minə mine norien minə fam kapəmiə, taksəri-pən loa e.

¹³ Meinai tukmə yermamə kirik, rikin rapəh nehuəyen tuk narmamə, Kughen, rikin tukripəh neihuəyen tukun, mivəhsi-pən narpinien kimin. Norkeikeiyen narmamə in rhuvə rapita nivəhsi-pənien tai təvhagə has kape narmamə.

Nhatəyəyen in nuknen, kini norien huvə kwənkwan

¹⁴ Piak minə mine nowinik minə. ?Rhawor? ?Tukmə yermamə kirik ramni mə in ramhatəyə ye Yesu Kristo, mərig ripəh norien norien huvə minə, to nhatəyəyen məknakin riwəh miragh in uə nikam? Nikam, in ror nar apnapig əmə kin.

¹⁵ Kini tukmə piautawə kirik uə nowintawə kirik, kafan neipən rəmətət, uə nəviginien nan ripəh nəmhənen,

¹⁶ Kini tukmə kimiə kirik ripəh nivəhsi-pənien neipən uə nəviginien kimin, marar mini-pən əmə tukun mimə, “Amvən. Pəh nəmərinuyen tukramamir tuk ik. Arkaoh, məmvən məvigin huvə.” ?Mərig rikimiə raməsik mə in rimnasitu iran uə? Nikam, nəgkiarien kafan ror nar apnapig əmə kin.

¹⁷ Ye norien kirikianə əmə min, tukmə nhatəyəyen kape yermamə ramamir pisin əmə tuk in, norien huvə minə kharkək iran, ramhajoun mə nhatəyəyen kafan nagheen rirkək, rəmhen kin yame rimamhə.

¹⁸ Mərig narmamə tiksın tukhani mhamə, “Nikam. Narmamə tiksın kamhawəh nhatəyəyen, kini tiksın kasor wok huvə minə.” Mərig yakamni-pre tuk ik mə, “Tukmə yakpəh nəmien norien huvə minə kafam, yakeinein mə nhatəyəyen kafam in nəfrakisien uə nikam. Mərig nipig tukmə nakaməm norien huvə minə kafak, ramhajoun pən mə nhatəyəyen kafak in nəfrakisien.”

¹⁹ Ik nakamni mimə, “Yakamni nəfrakisien ye Kughen yame kirikianə əmə.” !Rhuə əmə tuk ik! Mərig yarmhə minə min kamhani pakw mə Kughen kirikianə əmə, mərig kisakur mħagin pik kin.

²⁰ Ah. Ik nakətaəwə. ?Rhawor? ?Nakirkun uə nikam mə yermamə yame ramhatəyə, mərig ripəh norien norien huvə minə, kafan nhatəyəyen, nipran rirkək? Tukmə nakeinein, yakhajoun ik.

²¹ Rikim tukraməsik riprau e Ebrahim. Kughen rimini mə in ratuatuk ye nimrin tuk norien yame rimnor, meinai rimikir tini a Aesak, mivən, mərəhu haktə ye kapier yame rimirig rhaktə.

²² Ramhajoun-pən mə kafan nhatəyəyen mine norien kawor nar kirikianə. Kafan nhatəyəyen rimikua kin kwənkwan, in e norien yame rimnor.

²³ Ror pən, nəgkiarien e kape Nəkwəkwə kape Kughen rimauə mor nəfrakisien kin, yame rimini mə, “Ebrahim rimnhatəyə ye Kughen, Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.” (Jen 15:6) Kini kamni kimə Kughen, in kirik e Ebrahim.

2:5: 1 Kor 1:26-28 2:8: Mat 19:19; Gal 5:14 2:11: Eks 20:13-14; Rom 13:9 * 2:12: Əm-ru nəgkiarien ye nikarin kape “loa yame ramrisin narmamə” ye Jem 1:25. 2:12: 1 Pita 2:16 2:13: Mat 5:7; 18:21-35 2:15: 1 Jon 3:17
2:18: Gal 5:6 2:21: Jen 22:9-12

²⁴ Kini taktəkun ai, nakirkun nəmien mə pəh nien mə nhatətəyən əmə ramor Kughen tukrini mə narmamə kisatuatuk ye nimirin, mərig nhatətəyən mine norien huvə minə ramor Kughen tukrini mə narmamə kisatuatuk ye nimirin.

²⁵ Ye norien kirikianə əmə, in apa kupan, piraovin kirik aikin, nhagin e Rehab. In piraovin kape swatuk, mərig Kughen rimini mə in pian atuatuk tuk norien huvə yame in rimnor. Kini wok e in yame rimnor: nipig kimnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnəhitə ye kafan nimə tuk əriu, mher-pən kin əriu kwaiyu karin mirarerig.[†]

²⁶ Niprai yermamə, tukmə nanmin rəta iran, rimamhə. Kini ye norien kirikianə əmə min, nhatətəyən yame ripəh nikuəyən kin norien huvə minə, nagheen rirkək rəmhen kin yame rimamhə.

3

Nəgkiarien kape yermamə mine kafan norien

¹ Piak minə mine nowinik minə. Ripəh nihuvəyən mə kimia khapsaah takhauə nəmhajoun minə kape niməhuak, meinai nakharkun mə Kughen In tukrəm huvə məkir nimiraghien mine nəgkiarien kape nəmhajoun minə rapita yame tukrəkir nimiraghien mine nəgkiarien kape narmamə apnapig,

² meinai kitawə mifam tukhamir ye nimiraghien kapətawə nipig ripsaah. Mərig tukmə yermamə kirik ramehuə ye neramin, ramhajoun pən mə in yermamə atuatuk kirik, kini rirkun nehuayen ye nipran minə fam əgkəp.

³ Ye norien kirikianə əmə min, kamruk-pən braedel ye nəkwai hos mə in tukror nərigien kape yermamə. Kaməkəkin kapən kapə hos, kini raurəkikin nipran minə fam.

⁴ Kini bot, in nar ehua kirik. Kini nimətag ehua ramrəh, mərig stia in nar kəskəh kirik yame nipig kapten ramarar-arar iran, kini niprai bot minə fam ramiko-pən a kapten rorkeikei mə tukriyən pən ikin.

⁵ Ye norien kirikianə əmə min, nerami jir in nar kəskəh kirik, mərig rirkun nivi-pəniən nar ehua minə. Rikimia tukrəsik min ru kwənəmtarh ye nap in nar kəskəh kirik mərig rirkun nuək-pəniən məs nai ripsaah.

⁶ Kini nəfrakisien, nerami jir in rəmhen kin nap yame Setan ramhitgin-pən nap iran. Nerami jir in nori yermamə yame ramor norien has minə fam kape tokrei tanə. Kini nahasien minə fam kafan kasoriah narmamə, masoriah swatuk minə fam ye nimiraghien fam kape narmamə.

⁷⁻⁸ Nehuəyən ye nerami jir in rəmhen kin norien yepou ye nar aparū pisin pisin minə mə tukspou. In e nar miragh minə, mine man minə, mine nar miragh yamə mine kaserko, mine yamə mine kisarə ye tahik. Kimirkwəji əriə kasəpou. Mərig keinein norien yepou ye nerami jir. In nar aparū. In rukwar kin nahasien mine kakonə kape nimehəyən.

⁹ !Aweh! Neramtawə, nipig kirik kitawə kamhani vi vi Kughen Rintawə kin, misarar, mamhani hah narmamə yame Kughen rimnor əriə kamhavəh nanmin.

¹⁰ Nheri yermamə kirikianə əmə ramni kwis nini-vivi-yen mine nahasien. Piak minə mine nowinik minə, nar e ripəh nəmhenien.

¹¹ ?Nakirkun mə nu heikən mine nu oukəh to krəsi-pən ye nimir nu kirikianə uə? Nīkam.

¹² Piak minə mine nowinik minə. ?Nai e figtri to rikua kin kwənwai nai e olif uə? Nīkam. ?Kini grep to rikua kin kwənkwai nai e fig uə? Nīkam. Kini nimir nu oukəh ripəh nikwar-kwarien kin nu heikən.

Nirkunien yame ramsi-pən tuk Kughen

¹³ ?Kwən kirik ye kwerkwən irəmia yame rikin raməsik mə rirkun pik nar uə? Rhuvə. Pəh nimiraghien huvə kafan tukramhajoun mə rirkun əfrakis nar. Pəh in tukror narimnar ye nirkunien, kini pəh nərigien kafan tukreiwaiyu.

¹⁴ Mərig tukmə rikimia ramor pik jalus, uə naksərig atuk əmə əmia, to nakhapəh nisausitien mhamə nakharkun pik nar, tamə nakaseikuə atuk əmə irəmia.

¹⁵ Nərigien has minə a khapəh nhasi-pəniən ye rao ye neai; mərig kape tokrei tanə əmə, mine nərigien kape yermamə, mine kape Setan.

¹⁶ Meinai nipig narmamə kasor jalus, masorkeikei mə tukamhavəhsi-haktə atuk əriə, məkneikin masəri-pən əmə kapəriə atuk nərigien, masor nahasien, kini norien has minə fam kamhatərhav-pə.

¹⁷ Mərig yermamə yame ravəh nirkunien yame ramsi-pən ye rao ye neai, kafan norien tukror məkneikin: Nar yame raməkupən, kafan nimiraghien tukratuatuk. Kini morkeikei pik nəmərinuyen. In yemə mar kirik. In ramsiai narmamə. Kini in norkeikeiyen kafan

tukreihua. Kini nimirghien kafen tukriku^a kin kwənkwan ripsaah. In tukrəm narmamə mə kisəm nəmhen əmə. Tukripəh niniyen nar kirik mipəh mamor nar pisin.

¹⁸ Narmamə kape nərəhuyen nəmərinyen kisəmhen kin narmamə yame kamhasuv kweru nai ye nəsimien, kini rhaktə mamor kwənkwan. Tukmə kisasitu ye narmamə misərahu nəmərinyen, norien kapəriə tukriku^a kin nimirghien yame in ratuatuk.

4

Yermamə yame rorkeikei pik norien kape tokrei tanə

¹ ?Naha e nhagin nuknei tigoh mine nəmhookien ye nimirghien kapəmiə? Narimnar minə e kamhauə meinai kimiə naksorkeikei mə taksərig huvə ye nipraimiə. Kini nətərigien minə a kape nərigien huvə ye nipraimiə, iriə kasoriah rikimiə kirikianə kirikianə.

² Rikimiə ramvən tuk narimnar kape nāmə pisin minə, mərig nakhapəh nhavəhyen, kini masotgoh mamhauh əmiə minə tuk nhavəhyen narimnar. Naksorkeikei narimnar tiksin, mərig nakhapəh nhavəhyen, mashopni narmamə tukun. Mərig nakhapəh nhavəhyen narimnar meinai nakhapəh nisaiyohyen Kughen tukun.

³ Kini nipig tukmə naksaiyoh kin, mhapəh nhavəhyen, meinai nimisaiyoh kin ye nərigien yame rahas, mhamə takhavəh əmə narimnar kape nərig-huvəyen ye nipraimiə.

⁴ !Awəh! Nimisəpəh Kughen mhavən masəri-pən norien kape tokrei tanə rəmhen kin yame piraovin ripəh nisaiyen kafen yerman, məpəh, māməri-pən yerman pisin. ?Nakharkun uə nikam, mə, yermamə yame rorkeikei narimnar kape tokrei tanə in raməmakin Kughen? Yermamə a tukramorkeikei narimnar kape tokrei tanə, in tikmir kape Kughen.

⁵ Naksor məknakin, masor təkun nəgkiarien kape Kughen^{*} yame ramni mə Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə rorkeikei mə kitawə kafen minə əmə.

⁶ Mərig Kughen ramaute-pə kin kafen nihuvəyen rehuə pik. Ror pən Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Kughen tukratəpig kin narmamə yamə mine kisausit,

mərig tukraute-pən kin kafen nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kamhawəh-si-əhu kapəriə nərigien.”

(Prov 3:34)

⁷ Ror məkneikin, mə takasəkeikei mhavəh-si-əhu əmiə misor nəkwai Kughen. Nipig Setan tukramuə mivəhsi-pre vəhsi-pre kimi əmiə, taksərer tim tim, pəh in tukrap mivən isok tuk əmiə.

⁸ Havən ipakə tuk Kughen kini In tukruə ipakə tuk əmiə. Kimiə yor təvhagə has minə, səraov. Kini kimiə yamə mine nətərigien kapəmiə ramor kiraru, sor nərigien kapəmiə ratuatuk.

⁹ Rhuvə mə rikimiə tukrəmhə kini məpou, misasək apomh tuk kapəmiə təvhagə has. Hapəh nisarhien, misasək əmə. Pəh kapəmiə nagienien tukrirəkək, rikimiə tukrəpəu.

¹⁰ Havəhsi-əhu əmiə mhauə tuk Kughen Yermaru, kini In tukrivəh-si haktə əmiə.

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nhani-oror-ien nhagmiə minə. Tukmə yermamə kirik ramni-has nhag piauni, uə mamruk-pən nəgkiarien has kirik iran, kwən a in ramni hah loa kape Kughen,[†] mamni mə loa e in nar apnapig, ripəh nəmhenien. Mərig yermamə yame ramni mə loa e ripəh nəmhenien, to ripəh norien nəkwan, mamor əmə mə in ramehuə ye loa.

¹² Mərig Kughen pisin əmə In rimnərəhu loa e. In pisin əmə tukrəkir narmamə. In pisin əmə rirkun nivəh-miraghien narmamə, mine noriahyen. ?Mərig ik pa? ?Rhawor e nakmə takəkir norien kape piam minə?

Taksətigtə ye Kughen

¹³ Sətərig-ru. Kimiə nakamhani mhamə, “Towei uə tianəkwamər, khavən apa ye taon kirik, misarə aikin kape newk kirikianə, misor bisnes aikin, mhavəh mane aikin.”

¹⁴ Naksəgkiar məknakin, mərig nakseinein naha nhagin yame tukritərhav tianəkwamər. ?Kini nimirghien kapəmiə in rəmhen kin naha nhagin? In rəmhen əmə kin nehenap yame ramənah, mirkək min.

¹⁵ Mərig rhuvə mə tukmə naksəgkiar, takhani məkneikin mhamə, “Tukmə ye nərigien əfrakis kape Kughen, kitawə tuksor narimnar minə a.”

¹⁶ Mərig taktəkun ai, naksəgkiar ausit mhavəhsi-haktə atuk əmiə. Nəgkiar-ausitien minə məknakin kisahas pik.

3:18: Mat 5:9 4:1: Rom 7:23 4:4: Rom 8:7; 1 Jon 2:15 * 4:5: Jemes raməgkiar ye Ol Testamen, mərig keinein mə raməgkiar atuutuk ye naha japta uə ves. 4:6: 1 Pita 5:5 4:7: Efes 6:12 4:8: Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7
4:10: Job 5:11; 1 Pita 5:6 † 4:11: 1mru loa e ye Jem 1:15. 4:12: Rom 2:1; 14:4 4:14: Sam 39:5,11; Prov 27:1

¹⁷ Ror məkneikin mæ yermamæ yame rirkun norien nar yame ratuatuk, mipəh norien, ramor təvhagə has en.

5

Nəgkiarien ramvən kimi narmamə kapəriə nautə rehua

¹ Kimiə narmamə kapəmiə nautə rehua. Səterig huvə kin nəgkiarien e. Rhuvə mæ taksərig rahas misasək apomh tuk nahasien yame tukruə tuk əmiə.

² Kapəmiə nautə ruəmətit ta, kini ivn minə kwəsək wəteih-ək wəteih kapəmiə neipən.

³ Nəmtəyən rimməs narimnar kapəmiə yame kimnər kin gol mine silva. Nəmtəyən e tukrhajoun-pən mæ kimiə nimisor təvhagə has, kini tukrəs min nipraimiə rəmhen kin yame nap raməkwəru nar kirik. Nar apnapig mæ Nipig Kwasig ruauə ipakə, mərig kimiə naksəptig kin nautə ripsaah kapəmiə.

⁴ ! Səm-ru! Yorwok minə kapəmiə kimisor pawk wok ye nəsimien kapəmiə mərig nimnhapəh nisərokien əriə rəmhen. Iriə kimisasək ətgin Kughen Yermaru tuk nərokien yame nimnhapəh nhavəhsi-pənien kimi əriə, kini Kughen yame Rəsanin Pik rimmərig nasəkien kapəriə.

⁵ Naksəmhen kin nar miragh yamə mine kaməvigin əriə kisəsis-əsis, tuk nhopniyen əriə kamən, meinai kimiə nimnisarə ye tokrei tanə e ye nimraghien yame rimar. Masor rikimiə ragien tuk kapəmiə nautə, mərig pəh nien mæ tuk tu Kughen rəkir norien kape narmamə mivəhsi-pre narpinien kimi əmiə.

⁶ Nimsərip-ərhav narmamə atuaturuk minə ye nimri mirh, mharuk-pən nəgkiarien əutən irəriə, mishopni əriə, nar apnapig mæ iriə kimnhapəh nhani-hahyen əmiə.

Nərigien kapətawə tukrapomh ye nipig kape nəmhayen

⁷⁻⁸ Ror pən, piak minə mine nowinik minə, yakamni-pre tuk əmiə mæ taksor nərigien kapəmiə rəpomh kini mamhawhin nipig yame Yesu Yermaru tukrirerig-pə min iran. Pəh nien mæ tuktu Yesu Yermaru tukrirerig-pə min, ror pən takasəkeikei misor nətərigien kapəmiə rəpomh, masərer tim tim, rəmhen kin yame yəsim kirik rawhin nipig kape nəviginien meriaji tukrimruə kini rīvəh nan nəviginien.

⁹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nhani-hahyen əmiə minə, tamə Yermaru rarpin tai norien has minə kapəmiə. !Taktəkun ai Yermaru ramərer matuk mæ tukrəkir norien kape narmamə!

¹⁰ Piak minə mine nowinik minə. Rikimiə tukrəsik-ru profet kupən yamə mine kimnhani-ərhav nəgkiarien ye nhag Kughen Yermaru. Kapəriə nimraghien ramhajoun ətawə mæ nətərigien kapətawə tukraməkeikei məpomh ye nipig nəmhayen ramuə tuk ətawə.

¹¹ Kini nakharkun məkneikin mæ kamni kimə narmamə yamə mine kasərer tim tim məkna kin ye nipig nəmhayen ramuə, iriə kasarə ye nihuvəyən əfrakis. Nimsərig nəvsaoyen kape kwən a Job kupən, yame rimmərer tim tim ye nipig əutən minə, kini mharuk mæ Kughen Yermaru rimnamarha huvə tuk Job. Narimnar ahas minə ripsaah rimavən tukun; kini ai, Kughen rimmər huvə pik pən kimin. Kini ror məkneikin, takhapəh nisəru-kinien mæ riki Kughen rehua rehua pik tuk ətawə, kini In rorkeikei ətawə.

Takamni əmə nəfrakisien ye nipig m-fam

¹² Piak minə mine nowinik minə. Nar rhuvə pik mæ rikimiə tukraməsik, mæ takhapəh nhavəhyen kwəsə ye nhag rao ye neai uə ye nhag tokrei tanə uə ye nhag nar kirik min. Nipig mifam takhani əmə nəfrakisien. Nipig tukmə nakhani mhamə, “Əwəh,” kini pəh kapəmiə nəgkiarien tukruə mor nəfrakisien kin. Kini nipig tukmə nakhani mhamə, “Nikam,” kini pəh kapəmiə nəgkiarien tukruə mor nəfrakisien kin. Tamə Kughen rīvəhsi-pre narpinien kimi əmiə.

Nəhuakien yame ramor nipran

¹³ Tukmə kimiə kirik ramarə ye nipig əutən, rhuvə mæ tukrəhuak kimi Kughen. Tukmə kimiə kirik rikin ragien, rhuvə mæ tukrəni nipei kape nəgnəginien.

¹⁴ Tukmə kimiə kirik ramhə, rhuvə mæ tukrokrən kin elda minə kape niməhuak pəh khaus misəhuak-pən iran, misətag-pən oel ye kapən kapə ye nhag Yesu Yermaru.

¹⁵ Kini iriə kashatə mæ Yermaru tukror huvə kwən a, masəhuak-pən iran, tukrəsənin. Kini Yermaru rīvəhsi-haktə in. Kini tukmə rimmər təvhagə has, Yermaru tukrīvəh-si ta.

¹⁶ Ror məkneikin, mæ takhani-ərav-pre norien has minə kapəmiə tuk əmiə minə, masəhuak-pən irəmiə minə mæ taksəsanin. Nəhuakien kape yemə atuaturuk nagheen rehua, kini mor nipran,

¹⁷ rəmhen kın kwən a Elaeja kupən. In nıprai yermamə rəmhen kın ətawə. Mərig in rimnaməhuak maməhuak mə nəhig tukripəh nıpien, kını nəhig rıpəh nıpien meriaji newk kisisər mine makuə sikis.*

¹⁸ Kını maməhuak mın mə nəhig tukrip, kını Kughen rher-pə kın nəhig, kını nəsimien mınə fam kimisor kwənkwaırə.

Vi-pə mın narmamə yamə mine kapəriə nərigien rimamir

¹⁹⁻²⁰ Piak mınə mine nowinik mınə. Takasəkeikei mharkun mə tukmə kimiə kirik ramiko maməpəh swatuk kape nəfrakisien, kını kimiə kirik rivi-pə mın, yermamə yame rivi-pə yor təvhagə has ramrerig-pə mın ye swatuk kape nəfrakisien, in ravəh-miragh kwən a ye nımhəyen kafan, kını mamor swatuk kımın mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has ehua mınə kafan.

* 5:17: Əm-ru stori kape Elaeja ye 1 King 17:1; 18:1.

5:18: 1 King 18:42-45

5:19-20: Gal 6:1

1 Pita

Nəkwəkwə yame Pita rimməkupən mirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Pita

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Pita rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə ye tanə minə e Pontas mine Galesia mine Kapadosia mine Tarki mine Bitinia. Taktəkun ai, kamni kwənmhaan piəpiə a kimə Tarki.

?Nimraghien rimmhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, yamehuə kape Rom, nhagin e Nero, ramoriah pik niməhuak minə. Mivəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak minə tiksın, mhopni tiksın. Mərig ripəh nuhyen Pita.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pita rorkeikei mə tukrivəh-si haktə nərigien kape nəməhuak yamə mine kasərig nəmhəyen. Morkeikei mə taksərer tim tim ye kapəriə nhatəyən kini misor norien yame rhuvə, nar apnapig tukmə nahasien ramvən tuk əria.

Pita ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pita, yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Yakamni-pre rhuvə tuk əmiə yamə mine nakasarə ikin minə fam apa ye provins minə e Pontas mine Galesia mine Kapadosia mine Tarki mine Bitinia. Kughen rimirpen ta əmiə; iməmiə ikin pəh nien mə ye tokrei tanə e, mərig kimiə yepsipis əmə eikin e.

² Kughen Rimtawə rimirpen əmiə meinai, apa kupən, in rimini kafan nərigien mərəhu, kini muirkun ta swatuk minə fam kape nimraghien kapətawə. Kini Nanmin Kafan rimmərəhu karin əmiə mə kafan narmamə minə, mə taksor nəkwai Yesu Kristo, kini nitawin rəspir əmiə ye norien has minə kapəmiə.

Pəh Kughen tukrautə ehua pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pəh khani vi vi Kughen meinai tuksarə rerin ye rao ye neai

³ !Pəh khani vi vi Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə! Kughen rikin rehuə rehuə tuk ətawə, In rimmor ətawə kwəsarha min ye nimraghien vi, kini kitawə kasərəhu-pən tim tim kapətawə nərigien iran. Ror məkneikin meinai Yesu Kristo rimmiragh min ye nimhəyen kafan.

⁴ Kini ye nimraghien vi e, kitawə kamhawəh narimnar huvə minə apa ye rao ye neai yame Kughen rimmərəhu karin mə kapətawə. Kini nar a to ripəh nahasien, mipəh nimətitiən, kini mipəh nirkəkien.

⁵ Ye nhatəyən kapətawə, nəsaninien kape Kughen rhotkimkimin ətawə meriaji Kughen tukrivəh miragh ətawə. Kini ye Nipig Kwasiğ, Kughen tukrhajoun narmamə mə In ruəvəh miragh ta ətawə.

⁶ Rikimiə tukragien pik tuk nar e, nar apnapig tukmə nipig əutən pisin pisin minə kamhauə pawk ye kapəmiə nimraghien. Mərig kamhauə tuk nipig kwəkwə əmə.

⁷ Nipig əutən minə a kwənhauə mə narmamə taksəm nhatəyən kapəmiə mə ?nakasərer tim tim uə? Aean e gol ramser-ser, in nar kirik yame nap raməs-ta nəmtəyen iran. Kini ye norien kirikianə əmə min, nipig əutən minə kisəmhen kin nap yame raməs-ta nəmkimikien ye kapəmiə nhatəyən. Nhatəyən in rapita aean e gol. Kini Kughen tukrini vi vi əmiə tuk nhatəyən kapəmiə, mivəhsi-haktə nhagmiə, mivəh-si-pre nisaiyen ehua kimi əmiə ye nipig yame Yesu Kristo tukruə iran.

⁸ Nimmhapəh nisəm-pakw-ayen Yesu Kristo mərig naksorkeikei In. Kini nakhapəh nisəm-pakw-ayen In ai taktəkun, mərig nakashatə iran. Kini rikimiə rukwar kin nagienien yame in rhuvə pik mapita. To nakhani nəgkiarien kirik, mərig to rapəh neriajen nagienien kapəmiə.

⁹ Rikimiə ramagien məkneikin meinai kimiə nakwənhawəh nar e yame nimisərəhu-pən nərigien kapəmiə iran, in e mə Kughen tukrivəh miragh kapəmiə nimraghien.

¹⁰ Profet kupən minə kimnhani-ərhav mə Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə, kini misarkut pik mə tukharkun-ru swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran.

¹¹ Nanmin kape Kristo raməmır irəriə mamhajoun əria kin nəmhəyen yame Kristo tukrərig ye nipran, kini ai, Kughen tukripi-vəhsi-haktə In. Mərig profet kupən minə kimisarkut mə tukharkun swatuk yame narimnar minə a tukhauə iran, mine nipig atuətuk yame tukhatərhav-pə iran.

¹² Mərig Kughen rimnhajoun profet kupən minə mə narimnar minə a kimnhani-ərhav ye nikarın kape Kristo tukhapəh nhatarhav-pəyen ye nipig kapəria, mərig tukhatərhav-pə ye rao e kasarə iran ai taktəkun mine. Kini taktəkun ai, narmamə kamhəni-ərhav nəgkiarien kape Navsaoyen Huvə kimi əmiə ye nəsəninien kape Nanmin kape Kughen yame ramsipən ye rao ye neai. Kini narimnar minə a khahuvə pik, ror məkneikin mə agelo minə min kwəsorkeikei mə tuksəm mharkun narimnar yamə mine kimnhatarhav-pə.

Nimraghien yame ratuatuik

¹³ Ror pən, nətərigien kapəmiə tukriskai tuk norien wok. Takasarha huvə tuk nimraghien kapəmiə. Misərahū-pən tim tim nərigien kapəmiə ye nihuvəyen yame Kughen tukrautə-pre kin kimi əmiə ye nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran.

¹⁴ Sor nəkwai Kughen ramhen kin yame kwajikovə huvə minə kasor nəkwai rimriə minə mine nisinriə minə. Kupan, nimnhapəh nharkunien nəfrakisien kape Kughen, masor norien has yamə mine rikimiə atuk əmə rorkeikei. Mərig taktəkun ai, takhapəh niseighanien kin norien minə a mə tukhavi-ta min nətərigien kapəmiə.

¹⁵ Kughen e yame rimnokrən kin əmiə, In ramərhakə matuatuik. Kini ye norien kirikianə, norien minə fam yamə mine nakasor, takasəkeikei misatuatuk

¹⁶ meinai Nəkwəkwə Kape Kughen ramni mima,
“Takasəkeikei misəmhakə misatuatuk meinai Yo, yakamərhakə matuatuik.” (Lev 11:44, 45; 19:2; 20:7)

¹⁷ Kughen tukmə raməkir narmamə In rapəh norien ror pisin kimi narmamə tiksın. Ror məkneikin, tukmə naksokrən pawk kin In mə Rimimiə, mərig ye nimraghien kapəmiə ye tokrei tanə e, takasəkeikei mhasiai huvə In, misarə ye tokrei tanə e ramhen kin yepsipis minə əmə tiksın

¹⁸⁻¹⁹ meinai nakwənharkun mə pəh nien mə Kughen rimnarpin nimraghien kapəmiə kin narimnar yamə mine tukharkək tuk nipig kirik ramhen kin gol uə silva; mərig rimnarpin nimraghien kapəmiə kin nitaw Tini Keikei Yesu Kristo, yame In ramhen kin kwaji sipsip huvə kirik yame nəmkimikien rirkək əfrakis iran. In rimirisin əmiə ye nimraghien yame rahas yame kapəmiə kaha minə kimishajoun əmiə kin kupən.

²⁰ Kughen rimirpen ta Kristo apa kupən, ye nipig yame ripəh nor-hanəyen tanımtanə; mərig taktəkun ai, kwənhauə ipakə tuk Nipig Kwasig, kini Kughen rimnor əpu In, mə tukruə miwəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə.

²¹ Nakwənharkun Yesu Kristo, ror məkneikin mə nakshatə ye Kughen yame rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan, kini miwəhsi-haktə In miwəhsi-pən nehuəyen kimin. Ror məkneikin, takshatə ye Kughen misərahū-pən tim tim kapəmiə nətərigien iran.

²² Nakwəsəri-pən nəgkiarien əfrakis, kini miwəsəspir kapəmiə nimraghien ruauə mivi. Kimiə nakwənhauə mwəsorkeikei kimiə minə tiksın. Kini takasəkeikei misorkeikei əmiə minə yerkimia minə fam.

²³ Meinai nəgkiarien a rimnor əmiə nakwəsarha vi ta; nimraghien vi a, infamien rirkək. Meinai nəgkiarien kape Kughen tukraməmır kape rerin, to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.

²⁴ Kini Nəkwəkwə kape Kughen ramni mima,
“Narmamə m-fam kisəmhen əmə kin mənvhirik,

Kini nihuvəyen fam kapəria kisəmhen əmə kin jihi nai.
Mənvhirik tukrimsiə, kini jihi nai tukrəsəah,

²⁵ mərig nəgkiarien kape Yermaru ramarə kape rerin.”

(Aes 40:6-8)

Kini in e nəgkiarien kape Navsaoyen Huvə yame narmamə kwənhani-ərhav-pre ta kimi əmiə.

2

¹ Ror pən mə takasəkeikei misəpəh norien minə e ye nimraghien kapəmiə, ramhen kin: norien m-fam kape nor-ahas-pəninien kimi narmamə, mine norien minə fam kape neikuəyen, mine nini-pikien əmə nar, mine jalus, mine norien m-fam kape nini-hayen narmamə.

² Takasəkeikei misorkeikei pik nəgkiarien kape Kughen yame rəmtir huvə, ramhen kin yame kwajikovə əmtəmtə ramasək tuk nəmahyen. Meinai Kughen rimivəh miragh əmiə, takasəkeikei misən nəgkiarien kafan miseihuə kin.

³ Kimiə nakwəsəm əpu norien kape Kughen Yermaru mharkun mə In rhuvə pik; ramhen kin yame nakwəsən əsigəvin nəviginiən kirik, mharkun mə in rhekin pik.

Səpaag yame ramraptərkın nimə kape Kughen, ramragh

⁴ Kughen rorkeikei mā tukrivhirəkin kafan kirik nimə kin ətawə narmamə minə, kini mīrpen Səpaag ye nimə kirik yame narmamə kimisarakikin ta, mərig in Səpaag huvə kirik yame Kughen tukrəkir məkupən. Kini tukmə nakhauə ye nhatətəyen kapəmiə tuk Səpaag e Kristo,

⁵ kimia min naksəmhen kin səpaag yame ramragh, yame Nanmin kape Kughen rimnəkir mavhirəkin kafan kin nimə. Kini Nanmin kape Kughen raməmir irəmiə, nakasofugin ye Yesu Kristo masor narimnar yame Kughen rikin ragien tukun, rəmhen kin yame pris yame rəmrhakə rawəhsi-pən sakrefaes kimi Kughen, rikin ramagien tukun.

⁶ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mīmə,

“Səmru. Yimnəkir Səpaag ye nimə kirik apa Saeon * ,

In səpaag huvə kirik yame yimīrpen.

Səpaag e kape nīraptəəkiniēn nimə,

kini narmamə yamə mine kishatəta iran, to nīpig kirik khapəh nīsaursien tukun.” (Aes 28:16)

⁷ Səpaag e rhuvə tuk əmiə yamə mine nakashatəta iran. Mərig narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen iran, Səpaag e tukror-pən əriə rəmhen kin yame Nəkwəkwə Kape Kughen rimini kupən mīmə,

“Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin,

mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən. (Sam 118:22)

⁸ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mīmə,

“Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikin, kini In Səpaag yame tukror narmamə kamhamir.” (Aes 8:14)

Iriə kamharəh-pikin səpaag e meinai kimisəpəh nəgkiariēn kape Kughen. Kini in e nərigien kirik kape Kughen yame rimini mā iriə tukhamir məknakin.

⁹ Mərig Kughen rimīrpen ta əmiə mā kafan minə, kini kimia pris minə kape King, kini kimia nəmə rhakə yamə mine Kughen ramarmaru irəmiə. Kini kimia kwənərus minə tiksīn kape Kughen. In rimnor əmiə məknə mā takharkun nini-ərhavyen nəgkiariēn yame ravəhsi-haktə In tuk kafan nihuvəyen mine narimnar yame In rimnor. In rimisəkirən əmiə mā taksetə ye nəpignapiēn, mħauə ye nikakien huvə kafan.

¹⁰ Apa kupən, kimia narmamə apnəpig əmə; mərig taktəkun ai, kimia kwənərus minə kape Kughen.[†] Apa kupən, nimnhapəh nharkunien nihuvəyen kape Kughen; mərig taktəkun ai, nakwənharkun nihuvəyen kape Kughen.

¹¹ Yo minə tiksīn yame yakorkeikei pik əmiə, pəh rikimīə tukraməsik mā tokrei tanə e pəh nien mə rukwanu atuatak kapəmiə. Kitawə kisəmhen əmə kin yepsipis minə, mine nəmə iruə minə ikin e. Ror məkneikin, yakamni-pre skai tuk əmiə mā taksərer isok tuk norien has yamə mine nətərigien atuk əmə kapəmiə rorkeikei. Nətərigien minə e kasoriah rikimīə rəmhen kin yame tikmir minə kasarowagin kimi əmiə.

¹² Nīpig m-fam kitawə kisarə yerki narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen. Kini nimraghien kapəmiə tukraməkeikei matuatak huvə mā tukmə kamharuk-pən pawk nəgkiariēn has irəmiə, mərig tuksəm norien huvə minə kapəmiə, kini mħasiai Kughen ye nīpig yame In tukruə məkir narmamə iran.

Nisiaiyen nəmehua minə

¹³ Kitawə narmamə kape Yermaru, kini kisorkeikei mā tukhasiai nhagin. Ror məkneikin, takasor nəkwai nəmehua minə fam yamə mine narmamə kamhavəh-sihaktə əriə mā tuksarmaru. Takasor nəkwai yamehua kape gavman[‡] yame in yamehua əgkəp,

¹⁴ mine kafan nəmehua yamə mine ramher yərhav kin əriə mā tukasor wok kafan. Iriə tukhavən misor narpiniēn kimi narmamə yamə mine kasəkapir natuakəmien kapəriə, kini mħani vi vi narmamə yamə mine kasor norien huvə.

¹⁵ Takasor məkneikin meinai Kughen rorkeikei mā kapəmiə norien huvə minə tukhani-əhu nəgkiariēn ətawao minə kape narmamə yamə mine kapəriə nirkunien rirkək.

¹⁶ Kimia, pəh nien mā təvhagə hah ramarmaru irəmiə rəmhen kin yame yemehua kirik ramarmaru ye slef kafan, meinai Kughen ruirisin ta əmiə tukun. Mərig rikimīə tukripəh nəsikien mīmə, “Kughen ruirisin ta yo, kini ror məkneikin mā yakirkun norien naha nhagin yame yakorkeikei, nar apnəpig mā in təvhagə hah.” Nikam. Kimia slef minə kape Kughen, kini ror məkneikin, taksəri-pən norien yamə mine kisatuatak.

2:5: Rom 12:1; Efes 2:21-22; Rev 1:6 * 2:6: Saeon, nhag pisin e Jerusalem. 2:9: Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Wok 26:18; Efes 5:8 † 2:10: Əmru stori ye Hos 1:6, 9-10; 2-23. 2:11: Gal 5:17,24 2:12: Mat 5:16 ‡ 2:13: Gris ramni “Sor nəkwai king.” 2:13: Taet 3:1 2:15: 1 Pita 3:16

¹⁷ Takhavəhsi-pən nisiaiye yame ratuatuk kimi narmamə m-fam. Taksorkeikei nəməhuak minə, in e narmamə kape Kughen minə, kini takhagin mhasiai Kughen, kini mhasiai min nəmehua^S minə.

¹⁸ Kimiə slef minə, takasəkeikei misor nəkwai kapəmiə nəmehua minə, kini mhavəhsi-pən nisiaiye kimi əriə. Taksor-pən məknakin kimi əriə m-fam, yamə mine kasor rimar-pre tuk əmiə, mine yamə mine kasərik mitə pik əmiə.

¹⁹ Tukmə ror kimiə naksor əmə nar atuutuk, mərig kapəmiə nəmehua minə kasor ahas-pre kimi əmiə, kini nakasərig rahas kin. Mərig riki Kughen tukragien tuk əmiə tukmə nakharəhpikin nipig əutən minə a masərer tim tim əmə meinai nakasarha-pən əmə tuk Kughen.

²⁰ Nəkmə ta mə to nakor nar has kirik, kini nəmehua minə khauh ik tukun, kini narmamə to khani-vi-vi ik tukun uə? Nəkam, tukhani mə nīmivəh narpinien yame ratuatuk. Mərig tukmə nakamor əmə norien huvə minə, nar apnapig narmamə kamhauh ik tukun, Kughen, rikin tukragien əmə tuk ik.

²¹ Kughen rimnokrən kin əmiə mə taksərig nəməhəyen meinai Kristo rimnərig nəməhəyen tuk əmiə. In rimnəkupən mhajoun norien atuutuk a mə kimiə taksəri-pən əmə tamhek nihun.

²² Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mīmə,
“In rimipəh norien təvhagə has kirik,

kinī In rimipəh niniyen nəgkiarien eikuə kirik.”

(Aes 53:9)

²³ Narmamə kimnhani hah pawk In, mərig In rimipəh nhorpəninien tai nəgkiarien has kapəriə. Rimnərig pawk nəməhəyen ye nipran, mərig rimipəh niniyen mə tukrarpin tai norien has kapəriə. Mərig In rimnəəhu-pən narimnar fam ye kwermi Kughen yame nipig m-fam kafan norien kape nəkiarien narmamə in ratuatuk əmə.

²⁴ Ye nipig a, Yesu rimnəker ye nai kamarkwao kin, mivəh narpinien kape təvhagə has minə fam kapətawə ye nipran. In rimamhə mə təvhagə has minə kapətawə tukror infamien kini mə kitawə tukhamragh, misəri-pən swatuk kape natuatukien.

“Kimoh In, rimnərig nəməhəyen ye nipran tuk nivəh-miraghien ətawə.”

(Aes 53:5-6)

²⁵ “Apa kupən, kimiə nimisəmhen kin sipsip yamə mine kaserwei.

Mərig taktəkun ai, nəkwəsəsar minhauə tuk Yermamə Yame Ramarha Huvə tuk Sipsip minə, in e, Yermamə Yame Ramarha Huvə tuk nimraghien kapəmiə.”

(Esik 34:5-6)

3

Norien atuutuk kape yerman mine piraovin yame kwəwarkurək ta

¹⁻² Kini ye norien kirikianə əmə kape nisiaiye Yermanu, kimiə nipiraovin yamə mine nakwasarkurək ta, takasəkeikei misor nəkwai narman kapəmiə. Kini tukmə narman kapəmiə khapəh nhaniye nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen, norien huvə əmə kapəmiə tukriwi əriə khauə mhani nəfrakisien iran. Narman kapəmiə tuksəm mə norien kapəmiə ratuatuk, kini mine narmamə kamhasiai əmiə, norien e rəmhen tuk niviye əriə. Nəgkiarien kirik rirkək mə to naksəsik əpnis pən mhavi əriə kin.

³⁻⁴ Pəh narman tuksəm əmiə kharkun mə nakhahuvə. Mərig pəh nien mə nakahuvə meinai nakhavəhsi-pən neipən huvə, uə naksərər huvə nəkwənəmīə, uə naksəkwan jen uə nakharuk-pən narimnar kimnor kin gol ye nimətərgimīə. Mərig pəh tuksəm əmiə kharkun mə nakhahuvə tuk narimnar yame to rīpəh nahasien tuk nipig kirik. In e ye nimraghien kapəmiə, mə nakasərə mar, kini misarə apis-apis. Norien minə e khahuvə ye nimri Kughen.

⁵ In e norien kape nipianəhuak kupən yamə mine kimisərəhu-pən tim tim nətərigien kapəriə ye Kughen. Iriə kimnasor nəkwai narman minə kapəriə, kini ye norien a, kimisor rikiriə rhuvə.

⁶ Rəmhen kin Sera kupən, in ramor nəkwai Ebrahim, kini mamokrən kin in mə kafan yemehua. Kini kimiə e kwənərəsə kape Sera tukmə naksor norien yamə mine kisatuutuk, mhapəh nhaginien kin nar kirik.

⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə narman yamə mine nakwasarkurək ta, misarə kimiə nipiraovin kapəmiə, takasəkeikei masarha huvə tuk nimraghien kapəriə. Takasəkeikei mhasiai əriə meinai iriə khapəh nhaskaiyen rəmhen kin əmiə, kini mine kimiə miriə min takhavəh nar huvə e yame Kughen Rimtawə tukriwasi-pre, in e nimraghien rerin. Tukror məkneikin mə nar kirik rirkək yame to rərər əswasig kin nəhuakien kapəmiə.

Nəməhuak minə fam

^S **2:17:** Gris ramni “Hasiai king.” **2:17:** Rom 12:10 **2:18:** Efes 6:5 **2:20:** 1 Pita 3:14,17 **2:21:** Mat 16:24;
Jon 13:15 **2:22:** Jon 8:46; 2 Kor 5:21; 1 Jon 3:5 **2:23:** Aes 53:7; 1 Pita 3:9 **2:24:** Rom 6:11 **2:25:** Mat 9:36;
Jon 10:14; Hib 13:20-21 **3:1-2:** Efes 5:22 **3:3-4:** 1 Tim 2:9 **3:6:** Jen 18:12 **3:7:** Efes 5:25

⁸ Nægkiarien infamien e. Kimiä mifam takasækeikei misor mækneikin: Takhavəh nətərigien kirikianə; rikimiä tukreihua tuk əmiä minə; taksorkeikei əmiä minə; taksor rikimiä rimar tuk əmiä minə; taksor nərigien kapəmiä reiwaiyu.

⁹ Kini tukmə narmamə kasor ahas-pre tuk əmiä, mərig takhapəh nisarpinien tai norien has kapəria. Tukmə narmamə kasəgkiar has-pre kimi əmiä, mərig takhapəh nisarpinien. Mərig takəshuak, misaiyoh Kughen mə tukror huvə pən kimi əria. Taksor mækneikin meinai Kughen rimnokran kin əmiä mə taksor mækneikin, miphavəh nihuvəyen kafan.

¹⁰ Meinai Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mima,
 “Yermamə yame rorkeikei nimraghien huvə,
 kini morkeikei mə tukramərig huvə ye nipig mifam,
 in to ripəh niniyen nəgkiarien has minə,
 kini in to ripəh neikuəyen.

¹¹ In tukraməkeikei marar ye norien has minə,
 kini mor əmə narimnar yame rhuvə.

In tukraməkeikei mamarkut pik mə tukramarə iriə narmamə m-fam ye nəmərinuyen.

¹² In tukraməkeikei mamor mækneikin meinai Kughen Yermaru ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kisatuatuk,
 kini mamətarig huvə kin nəhuakien kapəria,
 mərig In mamor tikmir kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah.” (Sam 34:12-16)

¹³ Kini tukmə naksarkut pik tuk norien narimnar yamə mine khahuvə, yermamə kirik rirkək yame to roriah əfrakis əmiä.

¹⁴ Mərig tukmə narmamə kamhauh əmiä tuk norien atuatuk kapəmiä, mərig Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen.

“Takhapəh nhaginien kin nəmhəyen yame narmamə tukasor,
 kini pəh rikimiä tukripəh nəsik-pikien.”

(Aes 8:12-13)

¹⁵ Takasəkeikei mhavəh Yesu Kristo rəmhen kin Yermaru kapəmiä maməkupən ye nimraghien kapəmiä. Kini tukmə narmamə kisaiyoh əmiä mhəmə, “Rhawor e nakasərehupən məknaikin nətərigien kapəmiä ye Yesu,” kini nipig mifam takasəkeikei misərer matuk tuk nthorpinien nəgkiarien kapəria. Mərig tukmə naksəgkiar, səgkiar mar kimi əria, mhasiai əria.

¹⁶ Kini ye nipig mifam takasəkeikei mharkun mə norien kapəmiä in ratuatuk əmə. Kini tukmə narmamə khani has norien huvə minə kapəmiä meinai kimiä narmamə kape Kristo, mərig iriə tukpisauris tuk nini-hahyen əmiä.

¹⁷ Tukmə ye nərigien kape Kughen mə narmamə tukhauh əmiä tuk norien huvə minə kapəmiä, nar e in rhuvə rapita yame naksor norien has, narmamə kamhauh əmiä tukun.

¹⁸ Ror mækneikin meinai Kristo rimamhə tuk təvhagə has minə, rimamhə mikirikianə əmə, nəmhen. In yemə atuatuk əgkəp, mərig rimamhə tuk narmamə yamə mine khapəh nisatuatukien mə In tukripik əria mhavən tuk Kughen. Kimishopni In, nipran rimhə, mərig Nanmin kape Kughen rimnor In ramragh min ye nimhəyen kafan.

¹⁹ Mækneikin Nanmin kape Kughen rikir In rivən mini-ərhav nəgkiarien kape Kughen kimi nanmi narmamə yamə mine kwənhamhə misəmir ye kalabus,

²⁰ iriə a yamə mine kimisəsik pawk nəkwai Kughen, mərig In rimneito kin əria, nərigien kafan rəpomh. In a ye nipig yame Noa rimnəvhirəkin rao iran, narmamə eit əmə kimnisarə ye nəkwai rao, kini Kughen rimivəh miragh əria ye nipig rao a rimnaiyu mameiai-pən ye nu ehua.

²¹ Kini nu ehua a in rimnor nimtətien ye baptaes yame ramhajoun mə Kughen ravəh miragh ətawə ye norien e yame In rimnor Yesu Kristo rimamragh min ye nimhəyen kafan. Mərig norien baptaes e, nipran, pəh nien mə kaməkwi-ta nəmkimik ye niprai jir, mərig nipran e kitawə kwəsərar ye norien has kapətawə, mhauə tuk Kughen, masərig yerkitawə mə təvhagə has ruirkək.

²² Kini Yesu Kristo ruavən ta apa ye rao ye neai, kini mamkwəta ye nikar Kughen matuk, mamehua ye agelo minə fam, mine yarmhə minə fam, mine nanmin minə fam, mine yermaru minə fam.

4

Swatuk kape norien nəkwai Kughen

¹ Meinai nipig Yesu Kristo rimnamarə ye tokrei tanə, In mamərig rahas ye nipran, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiä takasəkeikei mhawəh min nərigien a, mə taksərer tim tim. Meinai yermamə yame ramərig rahas ye nipran, ramhajoun mə rinəpəh ta norien kape təvhagə has.

² Ror məkneikin, kimia yamə mine nakasarə hanə ye tokrei tanə e, takhapəh nisəri-pənien narimnar has yamə mine kamhaurə atuk ye nərigien kapəmia. Mərig taksor nəkwai Kughen.

³ Mərig kimia nakwəsoriah ta nipig rehuə tuk nikwasigien kin norien minə kape narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen. Kupan kimia nakamhakir apnapig nipiraovin; kini nətarigien kapəmia ramvən əmə tuk nar has minə; kini misapis pik kin ninimien; kini masor lafet kape nīrpəhuyen nipiraovin; kini mamhanim alikol kini misapis misarmar; kini masəhuak kimi nanminar minə, in e nəpnaihyen kafan rahas pik.

⁴ Mərig taktakun ai, rukreikin kapəria kapə meinai kimia nakwəspəh nhakwasigien kin əria mamhavən kimia miria mhavi-ərhav ye kwənharəruə kape təvhagə has kapəria. Kini iria masoriah pik nhagmia tukun.

⁵ Mərig iria tukasəkeikei mhani-ərhav narimnar fam ye nimraghien kapəria kimi Kughen yame In ramərer matuk mə tukrəkir əmhen narmamə yamə mine kwənhamhə mine yamə mine kamhamragh.

⁶ Ror pən kwənhani-ərhav-pən ta Nəvsaoyen Huvə kimi narmamə yamə mine kwənhamhə ta*; mə nar apnapig mə narmamə kimnhauh əria ye tokrei tanə, mərig Nanmin kape Kughen rirkun norien əria mə tuksarə iria min ye rao ye neai.

⁷ Kitawə kwənhauə ipakə tuk nipig yame narimnar minə fam tukharkək iran. Ror məkneikin, rikimia tukramarə, kini takasəkeikei misarha huvə tuk nimraghien kapəmia, mə takharkun nəgkiarien kimi Kughen ye nəhuakien yame ror nanmin.

⁸ Mərig nar yame rhuvə pik mə takasor - taksorkeikei əmia minə yerkimia m-fam, meinai tukmə nakasor məknaikin, takhapəh nisərigien norien has yamə mine nakasor irəmia minə.

⁹ Nəkwai nimə kapəmia, kape narmamə m-fam. Tukmə khaurə ye nəkwai nimə, takhapəh nhani-pikien əria.

¹⁰ Kughen rimiwəh-sipre nirkunien pisin pisin kimi əmia kirikiana kirikiana. Rhuvə mə taksor narimnar ye nirkunien minə a misasitu irəmia minə. Kini taksor narimnar a ye norien kape yorwok yamə mine kasor wok atuutuk kape Kughen nipig mifam. Taksəwhai nihuvəyen kafan ye swatuk pisin pisin yamə mine In rimiwəh-si-pre.

¹¹ Tukmə Kughen rimiwəh-sipən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-ərhavyen nəgkiarien, pəh tukrəgkiar rəmhen kin yame Kughen atuk In raməgkiar. Kini tukmə Kughen rimiwəh-si-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nasituyen ye narmamə, pəh tukrasitu irəria ye nəsaninien yame Kughen riwəhsi-pən kimin. Ye norien minə fam, narmamə tukəgnəgin Kughen tuk nar yame Yesu Kristo rimnor. Pəh kitawə tukhani-ərhav kafan nihuvəyen mine nəsaninien mhavən mhavən mhapəh nisorien infamien. Amen.

Nəmahuak minə tukşərig rahas ye niprairia

¹² Yo minə tiksin, yame yakorkeikei pik əmia, takhapəh nisakurien tuk nəmhayen yamə mine kamhaurə tuk əmia mə tuksəm-ru nhatəyən kapəmia.

¹³ Mərig tukmə nakasərig nəmhayen rəmhen kin yame Kristo rimnərig, pəh rikimia tukramagien əmə, mə nipig yame Kristo tukrərerig-pə min iran, nikhakien tukrarkurao iran, rikimia tukragien pik.

¹⁴ Tukmə narmamə kamhani hah əmia tuk nhag Kristo, mərig Kughen tukriwəhsi-pre nihuvəyen, meinai Nanmin kape Kughen yame rəsanin makak, raməmir irəmia.

¹⁵ Rhuvə mə, tukmə narmamə khamə tukhauh ik, pəh nien mə kamhauh ik meinai nimnakapir loa kirik, uə nimnhopni yermamə, uə nimnəkrəh kin nar kirik, uə nimnəgkiar ye nar kirik yame pa rimə kafam.

¹⁶ Mərig tukmə khamə tukhauh ik, pəh tukhauh əmə ik meinai ik yeməhuak kirik. Kini takpəh naurisien tukun. Mərig takəgnəgin Kughen meinai nakvəh nhag e Kristen.

¹⁷ Ror məkneikin meinai nipig kape nəkirien narmamə ruərikakun ta. Kini Kughen tukrəkupən məkir narmamə minə kafan. !Kini rahas pik tuk narmamə yamə mine khapəh nisətarigien kin Nəvsaoyen Huvə kape Kughen!

¹⁸ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Tukmə narmamə yamə mine kisatuatuk, yamə mine Kughen rimivəh miragh əria kamharəh-pikin nipig əutən,
 kini mərig, narmamə yamə mine kaseinein Kughen masor təvhagə hah, tukamharəh-pikin pik nipig əutən.”
(Prov 11:31)

¹⁹ Kini ror məkneikin, narmamə yamə mine Kughen rameighan kin əria kisərig rahas ye niprairia, tukasəkeikei misəruhu-pən nimraghien kapəria ye kwərmin, yame rimnor

narimnar fam, yame In to rapəh nor-təkunien kafan nəgkiarien. Kini rhuva mə iria tukasəkeikei masor norien yame rhuva mamharpin.

5

Nəgkiarien ramvən kimi elda minə mine nitamaruə

¹ Kini taktəkun ai, yakorkeikei mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə elda minə kape niməhuak. Yo elda kirik rəmhen kin əmiə, kini yo min yimnəm kin nimirik nəmhayen kape Kristo, kini yo jakvəh nimiraghien rerin yame Kristo tukrivəhsi-pə.

² Kafak e nəgkiarien yakamni-pre tuk əmiə mimə, taksarha huvə tuk narmamə minə kape Kughen yamə mine kasəmir ye kwermimimə, rəmhen kin yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə. Pəh nien mə naksarha huvə tuk narmamə minə kape Kughen meinai kaməkeikei kimi əmiə tukun, mərig meinai rikimimə ramagien tukun. In e nərigien yame Kughen rorkeikei. Kini takhapəh nisor-əməyen tuk mane; mərig taksor meinai rikimimə ramagien əmə mə taksasitu ye narmamə.

³ Mərig rapəh nəmhenien mə kimia takhauə misəmhen kin nəmasur yamə mine kasərik mitə yorwok kapəria minə, mərig kimia taksor norien yame in ratuatuk mihuvə mə nəməhuak minə tuksəm norien kapəmiə khakwasig kin.

⁴ Yaməhuə kape narmamə yamə mine kasarha huvə tuk sipsip minə natukrirerig-pə min, kini ye nipig a, In tukrivəh-si-pre kapəmiə nərokien, rəmhen kin yame kəvəvhao-pən kin nar kirik ye kapən kapə yermamə yame rimnapita ye naiyuyen. Mərig nərokien e, nimiraghien rerin, to rapəh nahasien tuk nipig kirik.

⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimia nitamaruə, hasiai masor nəkwai elda minə kape niməhuak. Kini kimia mifam əgkap takhavəhsi-əhu kapəmiə nərigien, mhasiai əmiə minə fam. Taksor məknakin meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Kughen rikin rapəh nagienien tuk narmamə yamə mine kisausit, mamərer əswasig kin əria,

mərig In ramautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əria.” (Prov. 3:34)

⁶ Kini ror məkneikin, takhavəh-si əhu atuk əmiə masəmir ye kwermi Kughen əsanin mə In tukrivəh-si haktə əmiə ye nipig atuutuk kafan.

⁷ Narimnar fam yamə mine nakəsərig pik mhapam kin, havəhsi-pən kimi Kughen meinai In ramarha huvə tuk əmiə.

⁸ Sarha, masərig əmiə, meinai, kapəmiə tikmir Setan in rəmhen kin laeon yame ramaiyu apis apis, mamokworuə, nehe nəkwan ramaiyu, mamarha-kin yermamə mə tukrəs mətgai.

⁹ Sərer tim tim ye nhatəyən kapəmiə nipig Setan ramuə tuk əmiə, meinai nəməhuak minə tiksın ikin minə fam ye tanimtanə, kimia miriə nakəsərig nəmhayen kirikianə əmə.

¹⁰ Mərig takəsərig nəmhayen kape nipig kwəkwə əmə, kwasig ikin, Kughen tukror əmiə naksərig rhuva min ye kapəmiə nimiraghien, kini mor naksəsanin ye kapəmiə nhatəyən, masərer tim tim, kini nar kirik rirkək mə to rivi-ta əmiə. Nihuvəyen minə fam kamhəsi-pən əmə tuk Kughen, kini In rimnokrən kin əmiə mə takhauə tuk Kristo misarə ye rao ye neai kape rerin.

¹¹ Pəh kitawə tukhani-ərhav nəsanien kape narmaruyen kafan, mamhavən, mhavən, mhapəh nisorien infamien. Amen.

Pita rini nəgkiarien infamien kafan ye nəkwəkwə e

¹² Kwən e Saelas* rimnasitu irak, kimru min, yakrərai nəkwəkwə e, kini yakaməm in rəmhen kin piak kirik, in yemə huvə kirik, kini kafak nəfrakisien raməmir iran. Yakmərarai nəgkiarien kwəkwə ye nəkwəkwə e kimi əmiə mə jakrəvəh-si haktə kapəmiə nətərigien. Kini yakamni-ərhav nərigien yame yimirai ta, yamə mine kasəgkiar ye nihuvəyen əfrakis kape Kughen. Sərer timtim iriə.

¹³ Piaumiə minə mine nowinmiə minə kape niməhuak eikin e Rom kasokrən huvə irəmiə. Kughen rimirpen əmiə miriə. Kini kwən e Mak yame yakokrən kin in mə ‘narik,’ in min ramokrən huvə irəmiə.†

¹⁴ Sokrən huvə irəmiə minə rəmhen kin mə kimia kirikianə əmə ye Kristo.

Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nəmərinuyen kimi əmiə m-fam e narmamə kape Kristo minə.

5:1: Rom 8:17-18; 2 Kor 1:5-7; Efes 3:13; Fil 1:29 5:2: Jon 21:15-17; Wok 20:28 5:3: 2 Kor 1:24; Fil 3:17; Taet 2:7

5:4: Rev 2:10 5:5: Efes 5:21; Jem 4:6 5:6: Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 5:7: Mat 6:25-30 5:8: 1 Tes 5:6

5:9: Efes 6:10-18; Jem 4:7 5:9: Efes 6:11-13; Jem 4:7 * 5:12: Gris ramni Silvanus, mərig tukmə ror nhag pisin e

Saelas. 5:12: Wok 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † 5:13: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Nipig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nimtətien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əria minə.

2 Pita

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame Pita rimirai Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Pita

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Pita rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak minə fam.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksin kimnhavən iməriə mamhani mhamə Yesu to ripəh nīrerig-pə-minien.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pita rimirkun mə pəh nien mə tuktu rimhə, kini rorkeikei mə tukrivəhsi-pən nəgkiarien infamien kafan kimi niməhuak. Morkeikei mə tukrisig nəməhuak minə, mor əpu nhajounien eikuə minə. Mərig niməhuak tukraməkeikei mərer tim tim məri-pən əmə nhajounien yame ratuatuk. Kini morkeikei mə nhatəyən kapəriə ye Yesu tukraməkeikei muə miskai, kini nirkunien kapəriə ye nikarin kape Yesu tukraməkeikei mhakta.

*Pita ramokrən huvə irəriə
(Jud 4-13)*

¹ Yo Saemon Pita, yo yor atuə kin mine aposol kape Yesu Kristo. Yakamni rhuvə-pre tuk əmiə yamə mine nakhavəh nhatəyən yame in rhuvə rəmhen kin kapəməwə nhatəyən. Norien atuətuk kape Kughen kapətawə mine Yesu Kristo yame ravəh miragh ətawə in swatuk yame nimnhavəh nhatəyən a iran.

² Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyən mine nəmərinuyen kimi əmiə rapita, meinai nəkwənharkun In mine Yesu Yermaru kapətawə.

Kughen rimnokrən kin əriə mə narmamə kafan minə

³ Kughen rimnokrən kin ətawə mə tuksarə ye nihuvəyən mine nikhakien kafan ye nipig yame kitawə kimnhauə mharkun In. Kini ye nəsaninien kafan, In rimivəhsi-pə narimnar fam kimi ətawə yamə mine tukasəkeikei mhavəh ye nimraghien kapətawə mə rikin tukragien tuk ətawə.

⁴ Kini ye nəsaninien mine nikhakien kafan in rimivəhsi-pə kafan promes yamə mine kishuə mhahuvə pik. Kughen rimivəhsi-pə məknakin promes minə e mə norien kapətawə tukramhen kin norien kafan, kini mə kitawə tuksap ta ye nahasien kape tokrei tanə yame ramsi-pən tuk nərigien has minə yerki narmamə.

⁵ Kini ror məkneikin, takasəkeikei misarkut mə norien kapəmiə tukrhuvə pik. Taksəsik əpnis norien minə e ye nhatəyən kapəmiə: Taksor huvə pən kimi narmamə; kini takhavəh nirkunien;

⁶ kini masarha huvə tuk nimraghien kapəmiə; kini masərer tim tim ye Kughen ye nipig ətən minə; kini mhavəhsi-pən kapəmiə nimraghien fam kimi Kughen kini masor nəkwan;

⁷ kini masorkeikei nəməhuak minə; masorkeikei min narmamə minə fam.

⁸ Rhuvə mə taksor norien minə e mamharpin, mə nirkunien kapəmiə ye nikarin kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukror kwənkwan.

⁹ Mərig tukmə nakhapəh nisorien narimnar minə a, naksəmhen kin yermamə yame nimrin ripis, uə yame raməm nar ipakə əmə, məpəh nəmien nar ehua e mə Yesu rimnəspir-ta təvhagə has kapətawə yamə mine kimisor kupən.

¹⁰ Ror pən, piak minə, mine nowinik minə, takasəkeikei misarkut tuk nisorien norien minə a, pəh ramhajoun-pən mə nəfrakisien mə Kughen ruirpen ta əmiə, kini minokrən kin əmiə mə kafan narmamə minə. Meinai tukmə naksor narimnar minə a, kini to nakhapəh nhamirien tuk nipig kirik;

¹¹ kini Kughen rikin tukragien tuk nəhitəyən ye kwəruə mə takhavən ikin Yesu Kristo Yermaru Kapətawə yame rimivəh miragh ətawə ramarmaru ikin kape rerin.

¹² Ror məkneikin mə, nipig mifam jakaməkeikei mamni-pre narimnar minə e kimi əmiə mə rikimiə tukraməsik əriə, nar apnapig mə kimiə nəkwənharkun ta narimnar minə e, kini masərer tim tim ye nəfrakisien yame nəkvənhawəh ta.

¹³ Yakamragh mamə ye tokrei tanə e, rikik raməsik hanə mə ratuatuk mə jakni-ərhav min narimnar minə a mə rikimiə tukraməsik min,

¹⁴ meinai yakirkun mə pəh nien mə tuktu yakmhə. Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimnhajoun ta məknakin yo.

¹⁵ Kini taktəkun ai yakamarkut pik mə nipig tukmə yakmhə, kini takhapəh nisəru-kinien narimnar minə a.

¹⁶ Nipig kimawə yimnamhani-ərhav pre tuk əmiə mə Yesu Kristo tukruə min ye nəsaninien, pəh nien mə yimnhasim atuk tuk nəniyen kwanage yame yermamə kirik raməterig atuk kin. Nikam. Kimasir yimirhəm kin nimirmasir mə nəsaninien mine nikhakien kafan kawehua pik.

¹⁷⁻¹⁸ Kimasir Yesu apa ye takwar yame rəmərhakə nipig Kughen Rimtawə rimivəhsi-pən nisaiyen kimin, kini mor nipran rakhak kini məsiə, kini rimnərig riki Kughen e yame In Rakhak Pik rimini-pən tukun mimə, "In e narik yame yakorkeikei, rikik ragien pik tukun." Kimasir yimirhərig rikin ramsi-pən ye rao ye neai.

¹⁹ Mərig kitawə kharkun huvə mə nəgkiarien kape profet kupən minə in nəfrakisien, rəmhen kin laet kirik yame raməsiə ye nəpignapien. Kini rhuvə mə kimə min taksərig huvə nəgkiarien a mamhəvən miseriaji naksəm huvə nipran rəmhen kin laet yame raməsiə yenpig, mine nəgkiarien kafan raməmür yerkimə rəmhen kin fetukai ramhaktə maməsiə.

²⁰ Mərig nar yame rhuvə pik mə takharkun, in e nəgkiarien minə kape profet minə ye Nəkwəkwə kape Kughen, pəh nien mə kamhani əmə nəmien kapəriə, ²¹ meinai profesir kirik rirkak ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramtərhav əmə ye nərigien kape narmamə; mərig profet minə kimhnani-ərhav nəgkiarien yamə mine kimnhasi-pən tuk Kughen nipig Nanmin Kafan rimnamvən yerkiria.

2

Nəmhajoun eikuə minə

¹ Mərig profet eikuə minə apaikin yerki nəmə Isrel kupən, kini ye norien kirikianə əmə min, nəmhajoun eikuə minə tukhauə min yerkimə. Tukshajoun oror əmiə, misoriah apis-apis nhatəyən kapəmia. Mamhaukreikin-pən nimətairia kimi Yesu Yermaru, nar apnapig mə In rimivəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kapəriə. Kini pəh nien mə tuktu, Kughen tukroriah əria ye narpinien yame iria atuk əmə kamhavi-pə.

² Kini narmamə khapsaah tukhakkwasig kin norien has minə kapəriə yame minə kasor naurisien. Kini ror məkneikin, narmamə khapsaah tukhani hah swatuk kape nəfrakisien.

³ Iria kasəptig kin mane. Kasəptig kin mane, mishajoun eikuə əmiə, mhavəhsi-ta nautə kapəmia, masəni kwanage yame ramsi-pən əmə ye nərigien kapəriə. Apa kupən, Kughen ruini-ərhav ta narpinien kapəriə, kini pəh nien mə tuktu, tukroriah əria.

⁴ Kimə nimisəm norien kafan kupən, kini mharkun mə In tukror məknakin narpinien. Nipig agelo kupən minə kimisor təvhagə has, Kughen ripəh niraptərəkinien əmə narpinien kapəriə, mərig rimnarak-əhu kin əria apa ye nəkwai nimir yame reiwaiyu pik, mirkwəji əria kin jen, apa ikin rəpignap ikin. Kini iria tuksarə ye nəmhəyən miseriaji-pən In tukrini-ərhav narpinien kapəriə.

⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, ye nipig kape Noa, Kughen ripəh niraptərəkinien əmə narpinien kape narmamə yamə mine kimisəsik nəkwan, mərig rimnhopni əria ye nu ehua yame rimətim mhaktə. Mərig Noa, yame rimini-ərhav nəgkiarien kape norien yame ratuatuk, Kughen rimivəh miragh in mine kafan narmamə seven.

⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimnor narpinien tuk nahasien kape nəmə Sodom mine Gomora, kini mivaan əru taon mir a kin nap; kimiwor nimirawk kin əriu. Nar a ramhajoun-pən naha nhagin yame Kughen tukror min kimi narmamə yamə mine kasəsik nəkwan.

⁷⁻⁸ Mərig kwən a Lot rimnamarə iria miria, kini nipig m-fam in rimnəm norien has minə kapəriə, kini mamərig nəgkiarien has minə kapəriə. Mərig nipig m-fam, in ratuatuk əmə; kini rikin rərhakis pik tuk norien has minə kapəriə, yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen. Kughen rimivəh miragh kwən a Lot

⁹ ramhajoun-pən mə Kughen Yermaru rirkun nivəh-miragh-ien narmamə yamə mine kashatəta iran, kini rirkun ni-rəhsita-yen əria ye naha nəmhəyən yame kasarə iran. Mərig narmamə yamə mine khapəh nisatuatukien, Kughen rirkun niraptərəkinien əria mor narpinien kimi əria taktakun miyə meriaji nipig yame In tukrəkir narmamə iran.

¹⁰ Kughen tukror narpinien kimi nəmə has minə fam, mərig In tukror narpinien ehua kimi narmamə yamə mine kasor narimnar kape naurisien yame niprairia əmə rorkeikei mə tuksor, kini narimnar e kasor əria kasəmkimik. Narmamə minə a khapəh nisorkeikeiyen mə Kughen tukreihua iria.

Narmamə minə a kisausit mhapəh nhasiaiyen nar kirik, kini mhapəh nhaginien kin nhani-hahyen nhag agelo mine ye neai.

¹¹ Mərig agelo minə tiksin iriə yerpirig misapita; mərig iriə to khapəh nhani-hahyen agelo apnapig minə ye nimri; Kughen Yermaru.

¹² Mərig narmamə minə a kamhani hah narimnar yame khapəh nharkun-huvəyen. Iriə kisəmhen kin nar aparū minə, yame kapəriə nirkunien rirkək. Kasor əmə nar yame nipairiə əmə rorkeikei. Mərig, nar aparū minə kasarha-pə ye tokrei tanə mə narmamə tuksarhakim əriə mishopni əriə. Kini ye norien kirikiana əmə min, Kughen tukroriah nəmə has minə a rəmhen kin yame kamhopni nar aparū minə.

¹³ Kughen tukrarpin tai norien has kapəriə meinai iriə kasor ahas pən kimi narmamə. Rikiriə ragien əmə tuk nəviginien mine ninim-pikien; pəh nien mə yenpig əmə, mərig yenpig mine yeraan. Iriə kisəmhen kin nəmkimikien ye neipən, mine nimap pien. Masoriah nhag niməhuak. Məhuə masəvigin kimiə miriə, mərig kaseikuə irəmiə, masor norien has.

¹⁴ Nipig m-fam kapəriə nərigien ramvən tuk nəkrəhyen kin nipiraovin yamə mine kapəriə nərigien rimar. Kini nipig m-fam kasor təvhagə has mhapəh nisəpəhyen. Mamhavi ta narmamə yamə mine kapəriə nərigien rapəh niskaiyen; kamhakwasig kin norien has kapəriə. Mishajoun əriə kin norien kape nəptigien kin nautə. Mərig Kughen rimini ta narpinien kapəriə.

¹⁵ Kimisəpəh swatuk yame ratuatuk, mamhaiko masəri-pən swatuk kape kwajikovə kape Beor e kupən, nhagin e Balam, yame rorkeikei pik nivəhyen mane ye norien yame rahas.

¹⁶ Mamarə, dongki kafan rimmhek in tuk norien has kafan. Kitawə kharkun mə dongki to rapəh nəgkiarien, mərig Kughen rimmor mə dongki tukrəgkiar rəmhen kin yermamə raməgkiar mə tukrini-əhu norien ətəwao kape profet a.*

¹⁷ Nəmhajoun eikuə minə, nhajounien kapəriə nipran rirkək, rəmhen kin nimri nu yame rinəmit, mine napuə yame nimətag ehua ramahia ta kin, kini nəhig rirkək iran. Mərig Kughen rimməəhu karin iməriə ikin mə nəpignapien.

¹⁸ Iriə kasəgkiar ausit mamhani nəgkiarien yame nipran rirkək. Iriə kasəgkiar ye narimnar yamə mine niprai narmamə kisorkeikei, kini mhavi-pə narmamə khauə ye nahasien yame kwəsəta pə pə əmə iran.

¹⁹ Kamhani əutən mə narmamə kharkun nisəri-pənien naha nhagin yame iriə atuk kisorkeikei, natuakəmien kirik rirkək iran. Mərig nərigien has kapəriə ravi pik nərigien kapəriə mamor yamehuə kin kapəriə. "Tukmə nar kirik ramarmaru iram, ik nakuauə slef kafan."

²⁰ Mərig tukmə iriə kisap ta ye nahasien kape tokrei tanə nipig kwənhauə mharkun Yesu Yermaru yame Ravəh Miragh ətawə, məkneikin, misarar, mamharerig-pən tuk norien kape təvhagə has, məkneikin norien has ramarmaru irəriə. Iriə kasəmir ye nahasien yame rahas rapita yame kimisarə iran kupən.

²¹ Meinai, tukmə yermamə rapəh nirkunien swatuk kape natuatukien, rahas kwənmopin. Mərig tukmə yermamə rirkun, kini marar, mipəh nəri-pən-huvəyen Nəgkiarien kape Kughen yame kivəhsi-pən kimin, norien a in rahas rapita.

²² Kini iriə kasor mə nuhpikien mir e kawəfrakis yamə karəni mirəmə, "Kuri tukriruə, marə, mirerig-pən min, mamən niruəyen kafan," (Prov 26:11) mine, "Pukəh, tukmə rar, mhawən, marə, mirerig-pən min məsok-əsok ye nimtagai."

3

Nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran

¹ Yo minə tiksin, in e kafak nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame raurə kimi əmiə. Yakamher-pre kin əriu mə tukrisig əmiə, mə rikimiə tukraməsik narimnar minə e, mawor nərigien kapəmiə mə tukratuatuk.

² Yakorkeikei mə taksətarig min kin nəgkiarien yamə mine profet minə kape Kughen kimisəvsao kin misəkupən, mine nəgkiarien kape Yesu Yermaru yame Rimivəh Miragh ətawə, yame aposol minə kapəmiə kimnhani-ərhav-pre ta tuk əmiə.

³ Nar kirik yame taksokupən mharkun, in e Nipig Kwasig ruauə ipakə, kini narmamə tiksin tukasor narimnar yame nipairiə əmə rorkeikei, kini tuksarh iakei irəmiə mhama,

⁴ "ʔ Rhawor? ʔ Ruini ta mə tukruə, mərig, tuk nagheen? Nəməhuə kapətawə minə kimnisarə, minahmə ta, mərig ripəh hanə nuəyen. Kupan, ririkakun ye narimnar yame Kughen rimmor, muə meriaji-pə nipig e towei mine, narimnar fam kisəm nəmhen əmə."

⁵ Mərig iriə kwəsəru-kin mə apa kupən əgkəp, Kughen rimməgkiar əmə, neai rəmir, kini nimoptanə rhakta ye tame tahik; kini tahik mine nimoptanə kwəwhai əriu minə.

⁶ Kini ye nipig a, rarar, mor min tahik rakarokin nimoptanə, moriah fam.

* 2:11: Jud 9 2:12: Jud 10 2:15: Jud 11; Rev 2:14 2:16: Takam stori kape Balam mine dongki ye Nam
22:28-35. 3:2: Jud 17 3:3: 1 Tim 4:1; Jud 18 3:4: Mat 24:48 3:5: Jen 1:6-9 3:6: Jen 7:11; 2 Pita 2:5

⁷ Kɪni ɾægkiar əmə, neai minə tokrei tanə kawəmir, mawəmir huvə əmə maweriaji-pə e towəi minə, mɪravan mwəriaji nɪpɪg yame Kughen tukrəkɪr narmamə iran, mɪvəhsi-pən narpɪnien kimi narmamə yamə minə kɪsəsik nəkwən, mɪhɒpni əriə, mɪvaan əru neai minə tokrei tanə.

⁸ Mərig yo minə tiksin, takhapəh nɪsəru-kɪnien nar kɪrik e mə ye nərigien kape Kughen Yermaru, tukmə nɪpɪg kɪrikiana in rəmhen əmə kɪn newk wan taosen; kɪni tukmə newk wan taosen, in rəmhen əmə kɪn nɪpɪg kɪrikiana.

⁹ Mərig narmamə tiksin, rikiriə raməsik mə Kughen ramor tan pən tuk norien promes minə kafan; mərig, nɪkam. Kafan nətərigien rəpɒmh tuk ətawə. Kɪni rikin rapəh nagienien mə tukraməkeikei mɒr narpɪnien kimi yermamə kɪrik; mərig rorkeikei mə narmamə m-fam tuksarar ye nərigien kapriə tuk norien has minə kapəriə mharerig-pə tukun.

¹⁰ Mərig Nɪpɪg yame Yesu Yermaru tukrɪrerig-pə iran, rəmhen kɪn yeməkrəh raurə - nakseinein nɪpɪg yame tukrurə iran. Ye nɪpɪg a, tuksərig narkarəkien ehua, məkneikɪn neai tukrɪrkək. Kɪni nap tukrarkwəru mɪrh, minə kəmhaɪ minə, minə makua. Kɪni nap tukrarkwəru tokrei tanə, minə narimnar fam yame raməmir-pən iran. Tukharkək fam.

¹¹ Kɪni meinai Kughen tukroriah narimnar m-fam məknai, kimiə takasəkeikei mɪsərig nɪmrəghien kapəmɪə. Nɪmrəghien kapəmɪə tukraməkeikei matuatuk ye nɪmri Kughen. Pəh Kughen rərəhu karin nɪmrəghien kapəmɪə mə kafan.

¹² Rikimiə tukraməsik pɪk nɪpɪg yame Yesu tukruə iran; mɪsorkeikei mə tukruə aihuaa əmə. Ye nɪpɪg a, nap tukrəkəwəru neai, kɪni nəpan-əpanien tukror mɪrh, minə makua, minə kəmhaɪ minə kisaiyu mharkək.

¹³ Mərig Kughen ruini ta mə tukror neai vi, minə tanə vi - imei narmamə yamə minə kisatuatuk ye nɪmri. Kɪni rikitawə raməsik promes a.

¹⁴ Yo minə tiksin, ror məkneikɪn mə tukmə nakhawhin mə Nɪpɪg a tukramuə, takasəkeikei mɪsarkut hanə əmə mə Kughen tukrɪpəh nəm-pən-ien nar has kɪrik irəmɪə; nəmkɪmɪk tukrɪrkək irəmɪə; kɪni taksarə ye nəmərɪnuyen kimiə mɪn.

¹⁵ Rikimiə tukraməsik mə Yesu Yermaru, nərigien kafan rəpɒmh pɪk tuk ətawə, mamor mə tukrimar tuk nɪvəh-mɪrəghien narmamə. Kɪni nəkwəkwə yame Pol rɪmɪrai kimi əmɪə ye nɪrkunien yame Kughen rɪmɪvəh-sipən kɪmin ramni məkna.

¹⁶ In raməvsao kɪn narimnar minə a ye nəkwəkwə minə fam kafan. Ye nəkwəkwə minə a, narimnar tiksin aikin yame riskai tuk nɪrkunien. Kɪni narmamə yamə minə nərigien kapəriə reno-eno, mɪhapəh nharkunien nar; kɪni nərigien kapəriə rapəh nəmɪrien kɪrikiana, iriə kamhaukreikɪn nəgkiarien minə kape Pol, kɪni mɪhaukreikɪn nəgkiarien minə tiksin mɪn ye Nəkwəkwə kape Kughen. Mərig Kughen tukrɪvəhsi-pən narpɪnien kimi əriə.

Pita rini nəgkiarien infamien kafan ye nəkwəkwə e

¹⁷ Yo minə tiksin, ror məkneikɪn meinai nakwənharkun ta narimnar minə e, sarha, mə nəgkiarien ətawao kape narmamə yamə minə kasəsik nəkwai Kughen tukrɪpəh nɪvɪ-tayen əmɪə eikɪn nhatətayen kapəmɪə ramərər tim tim ikɪn, tamə nakhamir ye nhatətayen kapəmɪə.

¹⁸ Mərig takasor nhatətayen kapəmɪə ramehuə miskai ye nɪrkunien ye nɪkarin kape Yesu Kristo Yermaru Kapətawə yame Ravəh mɪragh ətawə, minə ye nɪhuvəyen yame rɪmnautə-pre kɪn kimi əmɪə.

!Pəh tukamhani vi vi In nɪpɪg m-fam - taktəkun, mamhavən infamien rɪrkək! Amen.

1 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai məkupən

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Fas Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. In piau Jemes, kini iriu ji Sebedi mir. In aposol kirik kape aposol 12 kape Yesu. Kini in yermamə e yame Yesu rorkeikei pik. In rimirai nəkwəkwə minə e: Nəvsaoyen Huvə yame Jon Rimirai, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə ikin minə fam. In rorkeikei mə narmamə kirikianə kirikianə tukəvhekin, misher-pən kin nəkwəkwə e riven ye niməhuak pisin pisin aikin minə fam.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Ye nipig a, narmamə tiksin khamə Yesu in yermamə apnapig əmə, kini Nanmin kape Kughen rimauə əmə ye nipran nipig Jon Baptaes rimnor baptaes iran, kini mətə iran nipig rimamhə ye nai kamarkwəo kin. Mərig nhajounien a in neikuəyen. Yesu in Kughen, In rimauə mor niprai yermamə kin. Kini iriə mishajoun min mə norien has in rirkək. Mhamə rhuvə əmə mə narmamə tukor apnapig əmə norien has mərig in ai ye kapəriə nhajounien, niprai yermamə in nar apnapig əmə. Nəg nhajounien minə a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə, “Nosticism.”

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jon rimirai nəkwəkwə e mə tukrhajoun min nəgkiarien yame ratuatuk, kini mə tukrini-ərhav neikuəyen minə e kape nəmhajoun eikuə minə. Kini ramhajoun mə norkeikeiyen in nar ehua. Kini morkeikei mə tukrasitu, mor nhatəyəyen kape nəməhuak minə ruə miskai kini mharkun huvə min mə Kughen rimivəh miragh əfrakis əriə, iriə mhavəh nimraghien rerin.

Nəgkiarien Mragh

¹ Yakamhani-ərhav Nəgkiarien kape Nimraghien. Kwasig ikin Kughen rimnor narimnar fam, Nəgkiarien e rimnəkupən marə. Kimawə yimisərig, kini misəm kin nimrimawə, kini mharap kin kwermimawə.

² Kini Nəgkiarien ai riterhav-pə; yimisəm, masarer-ərhav mamhani-ərhav, kini mamhani-pre min tuk əmiə mə In e In nimraghien rerin. Iriu Rimtawə Kughen, kimwəkupən mwarə, kini rimnajjərhav-pə tuk əmawə.

³ Yakamhani-ərhav-pre tuk əmiə narimnar yamə mine yəkməsəm kini mwəsərig-ta, mə kimə min takhauə kisor kirikianə kitawə-m kimə. Kitawə Rimtawə Kughen mine Tini Yesu Kristo tukhauə kirikianə.

⁴ Yakamharai narimnar minə e mə tukror rikitawə ramagien pik əmə.

Nəriwəkien ye nikhakien

⁵ Nəgkiarien e in e yimisərig tukun kini mhani-ərhav-pre tuk əmiə, mə Kughen, In nikhakien, kini nəpignapien rirkək əfrakis iran.

⁶ Tukmə kitawə kamhani mə kwənhauə kirikianə kitawə min, mərig kitawə kaseriwək əmə ye nəpignapien, kitawə kaseikuə, kini mhapəh nisarəyen ye nəfrakisien.

⁷ Mərig tukmə kaseriwək ye nikhakien, rəmhen kin yame Kughen ramarə ye nikhakien, kitawə kwəsor kirikianə kitawə min; kini nitaw Yesu, Ji Kughen, rimnəspir rikitawə tuk nahasien m-fam, mor kitawə kisatuatuk ye nimri Kughen.

⁸ Mərig tukmə kitawə khamə khapəh nisorien təvhagə hah, kini miseikuə atuk əmə irətawə, kini nəfrakisien rirkək irətawə.

⁹ Kughen In ratuatuk, to rapəh nakapirien nəgkiarien kafan. Kini tukmə kitawə khani-ərhav təvhagə hah kapətawə, In tukrəspir ətawə, məru-kin norien has mifam kapətawə, mə taksatuatuk ye nimrin.

¹⁰ Mərig tukmə kitawə khamə khapəh nisorien təvhagə hah, kitawə kasor mə Kughen In yeikuə, kini nəgkiarien kafan rapəh nəmirien ye nimraghien kapətawə.

2

Yesu Kristo in yermamə kape nasituyen irətawə

1:1: Jon 14:6 1:1: Jon 1:1,3 1:1: Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2 Pita 1:16; 1 Jon 4:14 1:2: Jon 1:1-4; 11:25; 14:6
 1:2: Jon 15:27 1:2: Jon 1:1-4 1:3: 1 Kor 1:9 1:5: 1 Tim 6:16 1:6: Jon 3:19-21; 8:12; Efes 5:8; 1 Jon 2:11
 1:6: 1 Jon 2:4; 4:20 1:7: Aes 2:5 1:8: Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 1:8: 1 Jon 2:4 1:9: Sam 32:3-5; 51:2;
 Prov 28:13 1:9: Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hib 10:22 1:10: Jon 5:38

¹ Kwajikovə minə kafak, yakamrai nəgkiarinen e kimi əmiə mamni-əhu əmiə mə takhapəh nisorien təvhagə has. Mərig tukmə kasor təvhagə hah, yermamə kirik kapətawə tukrəgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen. Yermamə e In e Yesu Kristo, yemə atuətuk.

² Yesu e, Kughen rimivəhsi-pən narpinien kape təvhagə has kapətawə kimin, nitawin rimnaiyu. Nitawin rimnaiyu, pəh nien mə kapətawə pisin əmə, mərig kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.

³ Mərig tukmə kitawə kasəri-pən nəgkiarinen kape Kughen, ramhajoun mə kitawə kharkun huvə mə kwənhauə mīnharkun Kughen.

⁴ Tukmə yermamə rimə rirkun Kughen mərig rapəh nəri-pən-huvəyen nəgkiarinen kafan, in rameikuə əmə; nəfrakisien rirkək iran.

⁵⁻⁶ Mərig yermamə yame rəri-pən huvə nəgkiarinen kafan, norkeikeiyen kape Kughen ramkuə əfrakis kin norkeikeiyen yerkin.* Yermamə yame ramni mə in ravəh Yesu yerkin, tukraməkeikei məri-pən swatuk kirikianə əmə yame Yesu rimnəri-pən. Norien a tukramhajoun mə kitawə kamhavəh Yesu yerkitawə.

Kitawə tukasəkeikei masorkeikei ətawə minə

⁷ Yo minə tiksin, pəh nien nəgkiarinen vi kirik yame yakamrai kimi əmiə mə taksəri-pən; mərig nəgkiarinen akwas kirik yame nakwəsərig-ta kupən. Nəgkiarinen akwas e nəgkiarinen yame nakwənharkun-ta.

⁸ Mərig, nəfrakis, ramor mə nəgkiarinen vi kirik tuk əmiə. Kini, nımraghien kape Yesu mine kapəmiə kawor əpu kaməm mə nəgkiarinen e rəfrakis, meinai taktəkun ai, nəpignapien rinamrikək, kini nikhakien əfrakis rinakhak-pə.

⁹ Kini yeməhuak kirik yame ramni mə in ramərer ye nikhakien, mərig raməməkin nəməhuak minə tiksin, yermamə en ramarə hanə ye nəpignapien.

¹⁰ Mərig yeməhuak yame rorkeikei nəməhuak minə, in ramarə ye nikhakien. Kini nar kirik to rapəh norien rimir.

¹¹ Mərig tukmə raməməkin in kirik, ramarə hanə ye nəpignapien, rimuvrig əpis in, raməriwək əmə ye nəpignapien.

¹² Kwajikovə minə kafak, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

Meinai Kughen rinəspir-ta təvhagə has kapəmiə kin norien yame Yesu rimnor.

¹³ Tatə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai kimiə nakwənharkun-ta In yame rimnəkupən mamarə kwasig ikin Kughen ror narimnar.

Nitamaruə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai nakwəsəpita yemə has ai Setan.

¹⁴ Kwajikovə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai nakwənharkun-ta Rimtawə Kughen.

Tatə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai kimiə nakwənharkun-ta In yame rimnəkupən mamarə kwasig ikin Kughen ror narimnar.

Nitamaruə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai nakwənhaskai, nəgkiarinen kape Kughen raməmir irəmiə, kini nakwəsəpita yemə has ai Setan.

¹⁵ Takhapəh nisorkeikei-pik-ien norien kape tokrei tanə mine narimnar fam kape tokrei tanə. Yermamə yame rorkeikei pik narimnar kape tokrei tanə, norkeikeiyen kape Rimtawə Kughen rirkək yerkin.

¹⁶ Meinai norien m-fam kape tokrei tanə khapəh nhasi-pənien ye Rimtawə Kughen, mərig kape tokrei tanə əmə. Norien m-fam kape tokrei tanə, irisir e: Riki jir raməkrəh, kamanipin tuk narimnar kape niprai jir əmə, kivəhsi-haktə jir tuk nautə mine norien kafan.

¹⁷ Mərig tokrei tanə e tikripirkək, mine narimnar m-fam yame ramswin iran mavi nərigien. Mərig narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen, tuksarə kape rerin.

Tikmir minə kape Kristo kwənhauə ta

2:1: 1 Tes 2:11 **2:1:** Rom 8:34; 1 Tim 2:5; Hib 7:25 **2:2:** Rom 3:25; 1 Jon 4:10 **2:2:** Jon 3:17 **2:3:** 1 Jon 4:13; 5:2 **2:3:** Jon 14:15 **2:4:** Taet 1:16; 1 Jon 3:6; 4,7,8 **2:4:** 1 Jon 1:6,8 **2:5-6:** Jon 14:15 * **2:5-6:** Swatuk pisin kirik kape nukreikinien v 5: "Mərig yermamə yame rəri-pən huvə nəgkiarinen kafan, in rorkeikei pik Kughen." **2:5-6:** 1 Jon 4:12 **2:5-6:** Mat 11:29 **2:5-6:** 1 Jon 2:3 **2:5-6:** Jon 15 **2:7:** Dut 6:5; Lev 19:18 **2:7:** 1 Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2 Jon 5,6 **2:8:** Jon 13:34 **2:8:** Rom 13:12 **2:8:** Jon 1:9 **2:8:** Efes 5:8; 1 Tes 5:5 **2:9:** 1 Jon 3:10,15,16; 4:20,21 **2:9:** 1 Jon 1:5 **2:10:** 1 Jon 3:14 **2:10:** Sam 119:165 **2:11:** 1 Jon 1:6 **2:11:** Jon 11:9; 12:35 **2:13:** Jon 1:1 **2:13:** Jon 16:33 **2:14:** Jon 1:1 **2:14:** Efes 6:10 **2:14:** 1 Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hib 4:12; 1 Jon 1:10 **2:15:** Rom 12:2 **2:15:** Jem 4:4 **2:16:** Jen 3:6; Rom 13:14; Efes 2:3 **2:16:** Prov 27:20 **2:17:** Hib 12:27 **2:17:** Mat 12:50

¹⁸ Kwajikova minə kafak, kitawə kwənhauə ye Nipig Kwasig. Nakwəsərig mə tikmir kirik kape Kristo tukrua. Kini taktəkun ai, tikmir minə khapsaah kape Kristo kwənhauə ta. Kwənhauə, kitawə kharkun mə kwənhauə ta ye Nipig Kwasig.

¹⁹ Iria kwəsəpəh kapətawə niməhuak minə, meinai iria, pəh nien mə kitawə əgkəp minə tiksin əfrakis a. Ripi mə kitawə əfrakis əgkəp minə tiksin a, to kipihapəh nisəpəhyen ətawə. Mərig iria kimisap-ta irətawə, ramhajoun mə iria pəh nien mə kitawə minə tiksin.

²⁰ Mərig kimia, Kristo, Yemə Imərhakə, rinəvrai-pre-ta Nanmin Rhakə kimi əmia mor kimia nakharkun nəfrakisien.

²¹ Yakamrai nəkwəkwə e kimia əmia, pəh nien mə nakseinein nəfrakisien, mərig kimia nakwənharkun ta nəfrakisien, kini minharkun mə nəfrakisien ripəh nikuəyen kin neikuəyen.

²² ?Pa e in yeikuə kirik? Yermamə yame ramni mə Yesu pəh nien mə Kristo yame Kughen rimirpen. Yermamə e in e, in tikmir kape Kristo. In rukreikin-pən nimeitaan kimi Rımtawə Kughen mine Tini, Yesu.

²³ Yermamə yame rukreikin-pən nimeitaan kimi Tini, Yesu, reinein nofuginien ye Rımtawə Kughen. Mərig yermamə yame ramni nəfrakisien ye Tini Yesu, rofugin ye Rımtawə Kughen.

²⁴ Rikimia tukraməsik mipəh nisəru-kinien nəgkiarien yame nakwəsərig-ta kupən. Nəgkiarien a raməmır hanə irəmia, mor əmia naksofugin ye Rımtawə Kughen mine Tini, Yesu.

²⁵ Kini nar a in a, nımraghien rerin, Kughen ruini-ta mə tukrivəhsi-pə kimi ətawə.

²⁶ Yakamrai nəgkiarien minə e kimi əmia mamni-ərhav narmamə yamə mine kasarkut tuk nivi-tayen əmia.

²⁷ Mərig kimia, Kristo rinəvrai-pre-ta Nanmin Rhakə kimi əmia, raməmır təvir hanə irəmia. ?Ror pən, pa min rirkun nhajounien nar vi kirik kimi əmia? Yermamə rirkək. Nanmin Rhakə, yame Kristo rinəvrai-pre-ta kimi əmia ramhajoun narımnar fam kimi əmia. Nhajounien a raməfrakis, mipəh neikuəyen nipig kirik. Nanmin Rhakə ramhajoun əmia mə takasofugin ye Kristo mamharpin.

²⁸ Kini taktəkun ai, kwajikova minə kafak, takasofugin-pən ye Kristo pəh nipig tukrua, məm kitawə khapəh nhaginien, mhəpəh nisaurisien tuk nisərerien ye nımrin.

²⁹ Tukmə nakharkun mə Yesu In ratuatuk, takharkun mə narmamə m-fam yamə mine kasor norien atuatuk, iria a kwajikova minə kape Kughen.

3

Kimia e kwajikova minə kape Kughen

¹ !Səmrui! Norkeikeiyen yame Rımtawə Kughen raməvrai-pə kimi ətawə rehuə mapita, in e Kughen ramhen ətawə mə kafan kwajikova minə. Kini nəfrakisien mə kitawə e. Narmamə ye tokrei tanə kaseinein ətawə meinai iria kimiseinein Kughen.

² Yo minə tiksin. Kitawə kwajikova kape Kughen minə ai taktəkun. Kitawə khapəh nharkunien mə nipraitawə tukrhawor pən iran mine nipig Kristo tukrirerig-pə min. Mərig kitawə kharkun mə nipig tukrirerig-pə min, kitawə tuksəmhen kin In, meinai ye nipig a, tuksəm əfra mə In ror məkna.

³ Narmamə m-fam yamə mine kasəəhu-pən nərigien kapəria ye Kristo məkna, kasəspir-ta norien kapəria, meinai Kristo min In ratuatuk.

⁴ Narmamə yamə mine kasor təvhagə has, masakapir min loa kape Kughen, meinai niprai nəgkiarien e “təvhagə has” nipran rima “nakapirien loa kape Kughen.”

⁵ Kini kimia nakharkun mə Kristo rimauə mə tukririsin ətawə ye təvhagə has. Təvhagə has rirkək iran.

⁶ Yermamə yame ramofugin-pən ye Kristo to rapəh min nırpınien ye təvhagə has. Yermamə yame ramirpin-pən ye təvhagə has, ramhajoun mə in ripəh nəmien Kristo, mipəh nirkunien In.

⁷ Kafak kwajikova minə, takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukrivi nərigien kapəria naksetəwao. Yermamə yame ramor norien yame ratuatuk, in en yemə atuatuk, ramhen kin Kristo in ratuatuk.

2:18: Rom 13:11 2:18: 1 Jon 2:22; 4:3; 2 Jon 1:7 2:18: 1 Jon 4:1 2:19: Wok 20:30 2:20: 1 Jon 2:27; 2 Kor 1:21-22 2:21: 2 Pita 1:12 2:22: 1 Jon 4:3; 2 Jon 1:7 2:23: Jon 8:19; 14:7; 1 Jon 4:15; 5:1; 2 Jon 1:9 2:24: Jon 14:23; 15:4; 1 Jon 1:3; 2 Jon 9 2:26: 1 Jon 3:7 2:27: 1 Jon 2:20 2:27: 1 Kor 2:12 2:27: Jon 15:4 2:28: 1 Jon 3:2; Kol 3:4 2:28: Efes 3:12 2:29: 1 Jon 3:7 2:29: Jon 1:13 3:1: Jon 3:16 3:1: Jon 1:12 3:1: Jon 15:21; 16:2,3 3:2: Kol 3:4; 1 Jon 2:28 3:2: Rom 8:29; 2 Pita 1:4 3:2: Jon 17:24; 2 Kor 3:18 3:3: 2 Kor 7:1; 1 Jon 1:7; 2 Pita 3:13,14 3:5: 1 Jon 3:8 3:5: 2 Kor 5:21 3:6: 1 Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3 Jon 1:11

⁸ Mərig yermamə yame ramirpən əmə ye təvhagə has, ramhajoun mə in kape Setan, meinai Setan a in a rimnəkupən mor təvhagə has, kini mamor təvhagə has mamirpin. Mərig Ji Kughen rimauə mə tukrəsür-əsür wok a kape Setan.

⁹ Mərig yermamə yame rimnarha vi min muə kwajikovə kape Kughen, to ripəh nirpinien ye təvhagə has, meinai In ramofugin-pən ye Kughen. Meinein norien təvhagə has mamirpin, meinai rimnarha vi min muə kwajikovə kape Kughen.

¹⁰ In e swatuk tuk nirkunien mə pa nhagin in kwajikovə kape Kughen, mine pa nhagin in kwajikovə kape Setan: Narmamə yamə mine khapəh nisorien nar atuutuk, kini mhapəh nisorkeikeiyen nəməhuak minə tiksın, iriə a pəh nien mə kwajikovə kape Kughen minə.

Tukasəkeikei misorkeikei ətawə minə

¹¹ Nəgkiarien e in e, nakwəsərig-ta kupən, mə kitawə tukasəkeikei misorkeikei ətawə minə.

¹² Rahas mə taksəri-pən norien kape kwən e Ken kupən, yame in yermamə kape Setan, in rimnhopni naorahini. ?Kini rimnhopni naorahini tuk naha? Meinai naorahini, kafan norien in ratuutuk, mərig Ken, kafan norien rahas.

¹³ Ror pən kin, yo minə tiksın, takhapəh nisakurien nipig narmamə ye tokrei tana kasəmakin əmiə.

¹⁴ Mərig kitawə kasorkeikei nəməhuak minə tiksın, ramhajoun mə kwənhatərhav ta ye kwənghan kape nimhəyən, mhaue imei nimraghien. Mərig yermamə yame raməmək əmə, ramarə hanə ye kwənghan kape nimhəyən.

¹⁵ Kini yermamə yame raməmakin narmamə, in rəmhen kin yermamə yame ramhopni yermamə. Nakharkun mə yermamə yame ramhopni yermamə, ripəh nivəhyen nimraghien rerin.

¹⁶ Yesu rimnarakikin nimraghien kafan tuk ətawə, mhajoun ətawə kin norien kape norkeikeiyen narmamə. Kini ye norien kirikiana əmə min, rhuvə mə kitawə tuksarakikin nimraghien kapətawə tuk nəməhuak minə tiksın.

¹⁷ Tukmə yermamə kirik, kafan nautə ripsaah, kini məm mə nəməhuak minə tiksın kasəkwakwə kin nar kirik, mərig raməptig kin nautə kafan, ?norkeikeiyen kape Kughen raməmır iran uə? !Nikam, rirkək!

¹⁸ Kwajikovə minə, pəh kitawə tukhapəh nhani-əməyən norkeikeiyen ye nhertawə, mərig pəh kisorkeikei əfrakis narmamə ye norien minə kapətawə.

¹⁹⁻²⁰ Kasor norien minə a, mamharkun mə kasarə ye nəfrakisien. Nar apnapig mə kasərig yerkitawə mə khapəh nisəmhenien, mərig khauə ye nimri Kughen, rikitawə ramərinu əmə. Meinai Kughen rirkun rikitawə rapita ətawə. In rirkun narimnar fam.

²¹ Yo minə tiksın, pəh khapəh nisərigien yerkitawə mə khapəh nisəmhenien, mhaue ye nimri Kughen, rikitawə ramərinu əmə,

²² mīpīhavəh naha nhagin yame kimisaiyoh In kin, meinai kasor nəkwən, mine norien yame In rorkeikei.

²³ Nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pə ramni mə tukasəkeikei mhani nəfrakisien ye Tini, Yesu Kristo, misorkeikei ətawə minə rəmhen kin yame in rimini ta.

²⁴ Yermamə yame raməri-pən nəgkiarien e yame Kughen rimivəhsi-pə, ramofugin iriu Kughen, kini Kughen ramofugin iriu min. Kini kharkun mə Kughen ramofugin kitawə min, meinai rinəvrai-pə ta Nanmin Kafan kimi ətawə.

4

Pəh kisəkir huvə nanmin minə

¹ Yo minə tiksın, profet ripsaah kamhani mhamə Nanmin kape Kughen raməmır irəriə, mərig takhapəh nhani-nəfakisien irəriə m-fam. Taksokupən misəkir əmhen əriə, mə nanmin a raməmır irəriə, kape Kughen əfrakis, uə nikam. Meinai profet eikuə khapsaah kwənhaue-ta ye tokrei tana.

² In e swatuk tuk nirkunien mə Nanmin əfrakis kape Kughen raməmır irəriə uə nikam: Tukmə yermamə rimə Yesu Kristo rimauə nıpran ror nıprai yermamə kin, yermamə a, Nanmin kape Kughen raməmır əfrakis iran.

3:8: Jon 8:44 **3:8:** Hib 2:14 **3:9:** Jon 1:13 **3:9:** 1 Jon 5:18 **3:10:** 1 Jon 3:1,2; Jon 1:12 **3:10:** 1 Jon 3:8
3:10: 1 Jon 2:9; 4:8 **3:11:** 1 Jon 2:7 **3:11:** Jon 13:34-35; 15:12; 1 Jon 4:7,11,21; 2 Jon 1:5 **3:12:** Jen 4:8 **3:12:** Prov 29:10 **3:13:** Jon 15:18,19; 17:14 **3:14:** Jon 5:24 **3:14:** 1 Jon 2:9 **3:15:** 1 Jon 2:9 **3:15:** Mat 5:21,22;
Jon 8:44 **3:15:** Gal 5:20,21 **3:16:** Jon 10:11 **3:16:** Jon 15:13; 1 Tes 2:8 **3:17:** Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 **3:17:** 1 Jon 4:20 **3:18:** Esik 33:31; Rom 12:9 **3:21:** Efes 3:12; 1 Jon 5:14 **3:22:** Mat 7:7 **3:22:** Jon 14:15 **3:22:** Hib 13:21 **3:23:** Jon 6:29 **3:23:** Jon 1:12; 3:18; 20:31 **3:23:** Jon 13:34 **3:24:** 1 Jon 2:3 **3:24:** 1 Jon 2:6; 4:15
3:24: 1 Jon 4:13 **4:1:** Jer 29:8 **4:1:** Mat 7:15; 1 Jon 2:18 **4:2:** Jon 1:14; 1 Jon 2:23 **4:2:** 1 Kor 12:3

³ Mərig yermamə yame rapəh nini-ərhavyen Yesu, pəh nien mə Nanmin kape Kughen raməmir iran. In e in tikmir kape Kristo. Kimiə nimmharkun mə tikmir e tukruə ye tokrei tanə; kini ruauə ta.

⁴ Kwajikovə minə kafak, kimiə narmamə kape Kughen minə, nakwənhakurao-ta ye profet eikuə minə, meinai Nanmin yame raməmir yerkimie in rapita nanmin yame raməmir ye tokrei tanə.

⁵ Iriə, narmamə kape tokrei tanə, ror məkneikin mə nəgkiarinen kapəria, kape tokrei tanə əmə; kini narmamə yamə mine kasətarig kin əria, iriə min narmamə kape tokrei tanə.

⁶ Mərig kitawə narmamə kape Kughen minə. Ror məkneikin, narmamə yamə mine kharkun Kughen, iriə kasətarig kin ətawə. Mərig narmamə yamə mine kaseinein Kughen, iriə khapəh nisətarigien kin ətawə. In e swatuk tuk nirkunien Nanmin əfrakis kape Kughen mine nanmin eikuə.

Norkeikeiyen kape Kughen

⁷ Yo minə tiksin, pəh kitawə kisorkeikei ətawə minə, mhawor norkeikeiyen ramsi-pən tuk Kughen. Kini narmamə yamə mine kwəsarha vi min mhauə kwajikovə kape Kughen minə, kini minharkun-ta Kughen, iriə kasor norkeikeiyen.

⁸ Kughen, In nuknei norkeikeiyen. Ror məkneikin mə narmamə yamə mine kaseinein Kughen, kapəria norkeikeiyen rirkək.

⁹ Kughen rimnor əpu kafan norkeikeiyen kimi ətawə məkneikin: In mher-pə kin Tini kwənkwan kirikianə əmə, ruə ye tokrei tanə, mə kitawə tukhavəh nimmraghien tukun.

¹⁰ Norkeikeiyen əfrakis ramni məknekin mə, “Pəh nien mə kitawə kimisorkeikei Kughen, mərig In rimnorkeikei ətawə mher-pə kin Tini ruə, kini mivəhsi-pən narpinien kape təvhagə has kapətawə kimin, nitawin rimnaiyu.”

¹¹ Yo minə tiksin, Kughen rorkeikei ətawə ror məkneikin, kitawə min tukasəkeikei misorkeikei ətawə minə.

¹² Kipəh nəmien Kughen nipig kirik. Mərig tukmə kitawə kasorkeikei ətawə minə, ramhajoun mə Kughen ramarə yerkitawə, norkeikeiyen kafan ramkuə kin norkeikeiyen yerkitawə.

¹³ Kughen rimnəvrai-pə Nanmin kafan kimi ətawə kini kwənharkun mə kasofugin-pən tuk Kughen, kini In ramofugin-pə tuk ətawə.

¹⁴ Kini kimawə yakwəsəm ta kini mamhani-ərhav mə Rimtawə Kughen rimnherpə-kin Tini mə tukrivəh miragh narmamə m-fam.

¹⁵ Narmamə yamə mine kamhani-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, ramhajoun mə Kughen ramarə irəria, kini iriə kasarə min iran.

¹⁶ Ror məkneikin mə kitawə kwənharkun-ta mə Kughen rorkeikei ətawə, kini kitawə kasətigə min ye norkeikeiyen kafan.

Kughen in norkeikeiyen. Narmamə yamə mine kasor norkeikeiyen, ramhajoun mə kasofugin-pən tuk Kughen, kini Kughen ramofugin-pən tuk əria.

¹⁷ Kitawə tuksarə məknekin, norkeikeiyen tukrikuə kin norkeikeiyen yerkitawə, mə kitawə tukhapəh nhaginien ye nipig yame Kughen tukrakir narmamə iran, meinai tukəm mə kapətawə norien ye tokrei tanə rəmhen əmə kin norien kape Yesu.

¹⁸ Mərig norkeikeiyen mine niginien to krapəh niwəmir-kwis-ien. Norkeikeiyen əfrakis ramsig-yerhav niginien. Tukmə rikitawə raməsik mə tukhavəh narpinien kirik, ramhajoun mə norkeikeiyen ripəh hanə nikuayen kin norkeikeiyen yerkitawə.

¹⁹ Kitawə kasorkeikei ətawə minə meinai Kughen rimnorkeikei ətawə məkupən.

²⁰ Mərig yermamə yame ramni mə rorkeikei Kughen, marar maməmakin in minə tiksin, rameikuə. Meinai tukmə yermamə kirik raməmakin in minə tiksin yamə mine raməm əria, ?tukrhawor morkeikei Kughen yame rapəh nəmien In nipig kirik? To rapəh norien.

²¹ Kini Yesu rimivəhsi-pə nəgkiarinen kirik mə tuksor: Tukmə nakorkeikei Kughen, takaməkeikei morkeikei min ik minə tiksin.

5

Kwəsapita norien kape tokrei tanə

4:3: 1 Jon 2:22; 2 Jon 1:7 4:3: 1 Jon 2:18 4:4: 1 Jon 16:33 4:4: 2 King 6:16; Rom 8:31 4:5: Jon 15:19; 17:14,16
 4:6: Jon 8:47 4:6: Jon 14:17 4:6: Mak 13:5 4:7: 1 Jon 3:11 4:7: Jon 1:15 4:7: 1 Jon 2:4 4:9: Jon 1:18
 4:9: Jon 3:16,17; 1 Jon 5:11 4:10: Rom 5:8,10 4:10: Rom 3:25 4:11: Jon 3:16 4:11: Jon 15:12; 1 Jon 3:11
 4:12: Jon 1:18 4:12: 1 Jon 4:17; 2:5 4:13: 1 Jon 2:3 4:13: 1 Jon 3:24 4:14: Jon 15:27 4:14: Luk 2:11;
 Jon 3:17 4:15: 1 Jon 3:24 4:16: 1 Jon 4:8 4:16: 1 Jon 3:24 4:17: 1 Jon 4:12; 2:5 4:17: Efes 3:12 4:18:
 Rom 8:15 4:20: 1 Jon 2:9 4:20: 1 Jon 1:6; 2:4 4:20: 1 Jon 3:17 4:20: 1 Jon 4:12; Jon 1:18 4:21: 1 Jon 2:7,9

¹ Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen, iriə in kwəsarha vi mhaue kwajikovə minə kape Kughen. Kini narmamə m-fam yamə mine kasorkeikei Rımtawə Kughen, iriə kasorkeikei min kwajikovə kape Kughen minə.

² Kitawə kwanharkun ta mə tukmə kitawə kisorkeikei Kughen, masor nəkwan, tukasəkeikei misorkeikei min kwajikovə kape Kughen minə.

³ Tukmə kasor nəkwei Kughen, ramhajoun mə kasorkeikei Kughen. Kini kafan loa rəmhen kin kajipə yame rəruvəruvə əmə,

⁴ meinai narmamə yamə mine kimisarha vi mhaue kwajikovə minə kape Kughen, iriə kwəsapita norien minə kape tokrei tanə. Kini nhatətyen kapətawə ravəhsi-pə nəsaninien tuk napitayen norien kape tokrei tanə.

⁵ ?Ni-pa minə e kwəsapita norien kape tokrei tanə? Iriə e yamə mine kamhani nəfrakisien mə Yesu in Ji Kughen.

Kınor əpu Yesu

⁶ Yesu Kristo ritarhav-pə ye nu mine nitə. Pəh nien mə ye nu əmə, mərig rimauə ye nu mine nitə. Kini Nanmin kape kughen ramni-ərhav mə nəfrakisien, meinai Nanmin kape Kughen in nuknei nəfrakisien.

⁷ Nar misir e in e kisısar karhor əpu Yesu:

⁸ Irisir e: Nanmin Imərhakə, mine nu, mine nitə*. Nar misir e kisısar karhajoun Yesu.

⁹ Nipig kirik, kitawə kisərig nəgkiarien yamə mine narmamə kamhani-ərhav, kini kitawə kamhani nəfrakisien irəriə. Mərig nəgkiarien yame Kughen ramni-əhrav ye nikarin kape kafan Kwajikovə, in rehua pik mapita, meinai Kughen a in a ramni-ərhav.

¹⁰ Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Ji Kughen, ramhajoun mə nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav rinəmir ta yerkiria. Mərig narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, rəmhen kin iriə khamə Kughen In yeikuə kirik. Meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav ye nikarin kape kafan Kwajikovə.

¹¹ In e nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav, mə Kughen rivəhsi-pə nimraghien rerin kimi ətawə, kini nimraghien e, kivəh tuk Tini.

¹² Narmamə yamə mine kamhavəh Ji Kughen yerkiria, iriə kamhavəh nimraghien. Mərig narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen Ji Kughen yerkiria, khapəh nhavəhyen nimraghien.

Nəgkiarien infamien

¹³ Yakamrai nəgkiarien minə e kimi əmia yamə mine nakshatəta ye nhag Ji Kughen, mə kimia takharkun huvə mə nakwanhavəh ta nimraghien rerin.

¹⁴ Kini tukmə kitawə khauə ye nimir Kughen, rikitawə ramərinu, meinai kitawə kharkun mə tukmə kisaiyoh kin naha nhagin ratuatuk ye nərigien kape Kughen, In tukrərig nəhuakien kapətawə.

¹⁵ Kharkun mə In ramərig ətawə, mharkun min mə tukpihavəh naha nhagin yamə mine kitawə kisaiyoh In kin.

¹⁶ Tukmə kitawə kasəm yeməhuak kirik ramor təvhagə has, mərig pəh nien mə təvhagə has yame rirkun nikir-pəniyen ye nimhəyen, pəh kisəhuak tukun, kini Kughen tukrivəhsi-pən nimraghien kimin. Mərig təvhagə hah kirik aikin yame ramkir-pən narmamə ye nimhəyen, kini yakpəh niniyen mə tukesəhuak tuk narmamə yamə mine kasor təvhagə hah ai yame ramkir-pən narmamə ye nimhəyen.†

¹⁷ Norien has minə fam e, in təvhagə has, kini mərig təvhagə has minə tiksın aikin khapəh nhakir-pəniyen narmamə ye nimhəyen.

¹⁸ Kitawə kharkun mə narmamə yamə mine kwəsarha vi mhaue kwajikovə minə kape Kughen khapəh nharpinien ye təvhagə hah, meinai Ji Kughen rampik ətəəkın əria, kini yemə has e Setan reinein nırap-rapien əria.

5:1: Jon 3:15 5:1: Jon 1:13; 1 Jon 2:22; 1 Jon 2:23 5:1: 1 Jon 2:23 5:2: 1 Jon 2:3 5:2: 1 Jon 3:14 5:3: Jon 14:15 5:3: Mat 11:30 5:4: Jon 1:13 5:6: Jon 19:34,35 5:7: Jon 14:17 * 5:8: Nipig Jon ramni "nu" nipran ramni "baptaes," kini niprai "nita" nipran ramni "nimhəyen kape Yesu." Nar misir e baptaes, mine nimhəyen kape Yesu, mine Nanmin Rhaka, karhaor əpu Yesu. 5:9: Jon 5:33,34 5:9: Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 5:10: Jon 3:33; 1 Jon 1:10 5:11: Mat 25:46 5:11: Jon 1:4 5:12: Jon 3:15,16,36 5:13: 1 Jon 5:11 5:14: Efes 3:12; 1 Jon 3:21 5:14: Mat 7:7 5:15: 1 King 3:12 5:16: Jem 5:15 5:16: Hib 6:4-6; 10:26 † 5:16: Tukmə ror "təvhagə hah yame ramkir-pən narmamə ye nimhəyen" nipran ramni "kamni hah Nanmin Rhaka." Yesu rimini ye Mak 3:28-29 mə, "Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmia, mə Kughen rirkun niwəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. Mərig tukmə nakhani has Nanmin Imərhakə, to Kughen ripəh niwəhsi-tayen nipig kirik. Təvhagə hah a tukraməmir kape rerin." 5:17: 1 Jon 3:4 5:17: 1 Jon 5:16; 1 Jon 2:1 5:18: Jon 1:13 5:18: Jon 14:30

¹⁹ Kini kharkun mə kitawə e kwajikovə kape Kughen minə, mərig narmamə m-fam kape tokrei tanə, iriə kasəmir ye kwermi Setan.

²⁰ Kitawə kharkun min mə Ji Kughen rimauə kini mivəhsi-pə nirkunien kimi ətawə, mə tukharkun Yermamə e yame In nəfrakisien. Kini kitawə kasofugin-pən tuk Kughen yame In nəfrakisien, misofugin-pən min tuk Tini, Yesu Kristo, yame In Kughen əfrakis, mine nuknei nimraghien rerin.

²¹ Kwajikovə minə kafak, səmir isok tuk nanmi nar yamə mine kamhavəh tamhek Kughen yerkimia.

2 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai yame ramor kiraru kin Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 2 Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak kirik, mərig Jon ramerk-waig kin nhagin, meinai ye nipig a gavman rimə tukruh narmamə kape Kughen. Ror pən in ramni nəgkiarien kureikin mima, nəkwəkwə ramvən kimi piraovin kirik. Kini kwajikovə minə kape piroavin, iriə e nəmhuak minə.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun minə khap-saah kimnaseriwək ikin pisin pisin minə. Narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien kapəriə kimnhavəhsi-pən nəviginiən kimi əriə, mhavəhsi-pən min napirien kimi əriə, misasitu irəriə. Mərig nəmhajoun eikuə minə kamhavən apnapig min tuk nivi-tayen nəməhuak minə, mə tuksəpəh nəgkiarien əfrakis.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nipig nəmhajoun eikuə minə kimnhauə, Jon rimə narmamə yamə mine kashatə ye nəgkiarien əfrakis kape Kughen, tukasəkeikei misəpəh nəmhajoun eikuə minə a, kini misəpəh norien mine nəgkiarien kapəriə, kini mhəpəh nisasituyen irəriə. Mərig Jon rorkeikei mə nəməhuak minə tukasəkeikei misorkeikei əriə minə. In e nərigien kape Kughen.

Jon ramni mə nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak kirik

¹ Yo elda kirik, yakamrai nəkwəkwə e, ramvən kimi piraovin* yame Kughen rimirpen, mine kafan kwajikovə minə. Nəfrakisien mə yakorkeikei pik əmiə. Mərig pəh nien mə yo pisin əmə yakorkeikei əmiə, mərig narmamə minə fam e yamə mine kharkun min nəfrakisien, iriə min kasorkeikei əmiə.

² Kini yaksorkeikei əmiə, meinai nəfrakisien raməmür yerkitawə, kini tukraməmür rerin yerkitawə.

³ Pəh kisərə ye nokieiyen mine nəfrakisien. Kini pəh Rimtawə Kughen mine Tini, Yesu Kristo, tukaravəhsi-pə niuhəyən mine norkeikeiyen mine nəmərinyen kimi ətawə.

Pəh kitawə tuksəri-pən nəgkiarien əfrakis minə

⁴ Rikik ramagien ehuə nipig yimnəm narmamə minə tiksin kaseriwək ye swatuk kape nəfrakisien, rəmhen kin yame Rimtawə Kughen ruini-ta kimi ətawə mə tukasəkeikei misor.

⁵ Kini taktəkun ai, nowinik, pəh nien mə yakamrai nəgkiarien vi kirik kimi əmiə, mərig nəgkiarien əmə in e yame nəkwəsərig-ta apa kupən. Yakamni mamaiyoh mə kitawə tuksor əmə norkeikeiyen kimi ətawə minə.

⁶ Kini norkeikeiyen e, nıpran e norien nəkwai Kughen. Kini in ramni-pə tuk ətawə mə tukasəkeikei misəri-pən swatuk kape norkeikeiyen, rəmhen əmə kin yame nəkwəsərig-ta kupən.

⁷ Meinai nəmhajoun eikuə minə khapsaah kwənhauə-ta ye tokrei tanə. Iriə khapəh nhaniyen nəfrakisien mə Yesu Kristo rimnor nıprai yermamə kin. Iriə a nemeikuə minə, mine tikmir minə kape Kristo.

⁸ Ror məkneikin mə takasərig əmiə pəh kwənkwaı wok kapəmiə tukrikuə pik mapita. Tamə, naksəpkərhav ye kwənkwaı nəmnhawkien kapəmiə.

⁹ Yermamə yame raməsik əpnis nhajounien kape Kristo ye nərigien əmə kafan, ramha-joun mə Kughen rirkək yerkin. Mərig yermamə yame ramrəptərəkın tim tim nhajounien kape Kristo, Rimtawə Kughen mine Tini, Yesu, kawəmür yerkin.

¹⁰ Tukmə yermamə kirik ruə tuk ik, mərig miphə niniyen nhajoun-atuatuk-ien kape Kristo, takpəh nini-vivi-yen in, miphə neighanien kin in ruə imam yerkwənu.

¹¹ Meinai yermamə yame ramni vi vi in, ramasitu iran mamor swatuk tuk kafan nhajounien has.

Nəgkiarien infamien

¹² Yakmə jakni-pre nəgkiarien minə tiksin min tuk ik, mərig to yakpəh nıvəhyen pen mirai-pən kin ye pepa. Yakmə jakurə məm əmiə, kisəgkiar atuatuk kimi ətawə minə, pəh tukror rikitawə ramagien pik əmə.

* 1:1: Nıprai nəgkiarien e "piraovin" ramni "niməhuak." 1:1: 1 Pita 5:13 1:1: Jon 8:32 1:2: Jon 14:17 1:4: 3 Jon 1: 3:4 1:5: 1 Jon 2:7 1:7: 1 Jon 4:1 1:7: 1 Jon 2:22; 4:2,3 1:7: 1 Jon 2:18 1:8: 1 Kor 3:8; Hib 10:35,36; 11:26 1:9: Jon 8:31 1:9: 1 Jon 2:23 1:10: Rom 16:17 1:11: 1 Tim 5:22 1:12: Jon 3:29

¹³ Kwajikovə minə kape piam,[†] yamə mine Kughen rimirpen əria, iriə kamhani vivi ik.

[†] **1:13:** Tukmə ror “Kwajikovə minə kape piam” nipran ramni “narmamə kape niməhuak kape Jon.”

3 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai yame ramor kisisər kin Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 3 Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Gaeas e in yamehuə kirik kape niməhuak, kini in rirkun Jon.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun minə kape niməhuak kamhavən ikin pisin pisin minə, mishajoun. Narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien kapəriə kimnhavəhsi-pən nəviginien kimi əriə, mhavəhsi-pən napirien kimi əriə, misasitu irəriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Gaeas, in yermamə kirik yame ramasitu ye nəmhajoun yamə mine kaseriwək ikin pisin pisin minə. Jon rimnərig nəvsaoyen kirik ye norien huvə kape Gaeas, kini rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəh-si haktə nərigien kafan.

Jon rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Gaeas

¹ Gaeas, ik piak keikei kirik. Yo, elda kape niməhuak, yakamrai nəkwəkwə e kimik. Yakorkeikei əfrakis ik.

² Piak keikei, yakwırkan mə kafam nimraghien ye nimri Kughen in rhuvə əmə, kini yakaməhuak mə takəsanin mamərig huvə əmə yerkim, kini narəyen m-fam kafam tukrhuvə.

³ Rikik rimnagien nipig yimnərig nəməhuak minə tıksin kimnhauə masəsaov kin kafam narər-tim-tim-ien tuk nəfrakisien, mhani mə nakamripin ye nəriwəkien ye nəfrakisien.

⁴ Yakərig mə kwajikovə minə kafak kaseriwək ye nəfrakisien, rikik ragien mapita narimnar m-fam.

Gaeas ramor wok huvə kirik

⁵ Piak keikei, ik nakərer əutən tuk naha nhagin yame nakamor kimi nəməhuak yamə mine kamhaurə tuk ik, nar apnapig mə iriə yepsipis minə.

⁶ Iriə khauə ye niməhuak e, masəvsao kin kafam norkeikeiyen. Kini nipig iriə tukamhavən ye kapəriə swatuk, rhuvə mə takasitu irəriə ye norien yame Kughen rorkeikei.

⁷ Meinai iriə kaseriwək tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien kape Yesu Kristo. Masarkuraə, mərig nəmə khapəh nisəhuakien khapəh nisəsitu yen irəriə.

⁸ Ror məkneikin mə kitawə tukasəkeikei misasitu irəriə, mə kitawə tukhavəh kwermıtawə minə kirikianə tuk nini-ərhavyen nəfrakisien.

Diotrefes mine Demetrius

⁹ Yakwərai-ta nəkwəkwə kirik kimi niməhuak kafam, mərig kwən e Diotrefes, in rorkeikei pik mə tukrivəhsi-haktə atuk in mə in yeməhuə kirik, kini mipəh nətərigien kin ətawə.

¹⁰ Tukmə yakura, kini jakəvsao atuətuk kin norien kafan, yame in raməsiwən-apsapis kin niniyen nikartawə. Kini marə mor min nar has kirik min, mipəh neighanien kin nəməhuak minə khavən iman ikin. Mamni-əhu min narmamə yamə mine kisorkeikei mə tukseighan kin nəməhuak minə khavən iməriə ikin mə tukhapəh niseighanien kin, kini mher-yerhav kin əriə ye niməhuak.

¹¹ Piak keikei, takpəh nisigovinien norien has kape narmamə; mərig taksigovin norien huvə kape narmamə. Meinai narmamə yamə mine kasor norien huvə, iriə e kwajikovə minə kape Kughen. Mərig narmamə yamə mine kasor norien has, iriə kiseinein əgkəp Kughen.

¹² Mərig kwən a Demetrius, narmamə m-fam kasəgnəgin in. Kini kafan norien ramhajoun mə iriə kasəfrakis. Kini kimawə min yaksəgnəgin in, kini nakirkun mə yakamhani əfrakis.

Nəgkiarien infamien

¹³ Yakmə jakni-pre nəgkiarien minə tıksin min tuk ik, mərig to yakpəh nivəhyen pen mirai-pən kin ye pepa.

¹⁴ Yakmə jakurə məm ik, kawəgkiar atuətuk kimi ərau minə.

¹⁵ Pəh takamarə ye nəmərinuyen.

Ik minə tıksin ikin e kamhani-pre rhuvə kimik. Kini takni-pən rhuvə tuk kitawə minə tıksin aikin a kirikianə kirikianə.

Jud Nəkwəkwə yame Jud rimirai Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Jud

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Jud rimirai nəkwəkwə e. Piauni e Jemes mine Yesu.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Keinein mə Jud rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi pa. Tukmə ror rimirai ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kamhani nəfraksien ye Yesu Kristo.

?Narəyen rimmhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksin kaseriwək ikin pisin pisin minə, mishajoun narmamə. Mərig kimishajoun oror əriə, mamhani mə rhuvə əmə mə narmamə kape niməhuak taksor norien has apnapig minə. Kamhani mə rhuvə əmə tuk norien nahasien, meinai nihuvəyen kape Kughen in rehuə, to ripəh norien narpinien kimi əriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jud rorkeikei mə nəməhuak minə ikin minə fam tukharkun mə nəgkiarien kape nəmhajoun eikuə minə in rahas, kini in neikuəyen əmə. Kini nəmhajoun eikuə minə tukhavəh narpinien ehua kirik. Jud rorkeikei mə niməhuak tukrərer skai ye nəgkiarien yame in nəfraksien.

Nəgkiarien kupən

¹ Yo Jud, yo yor atuəkin kape Yesu Kristo. Yo, piak e Jemes. Yakamni “rhuvə” tuk əmiə yamə mine Kughen rimirpən-ta əmiə. Kughen, Rimtawə rorkeikei əmiə, kini Yesu Kristo ramarha huvə tuk əmiə.

² Pəh nihuvəyen, mine norkeikeiyen, mine nəmərinuyen kape Kughen tukrurə mehuə mamarə yerkimia.

Norien kape nəmhajoun eikuə minə

³ Yo minə tiksin, apa kupən yimmorkeikei pik mə jakrai nəkwəkwə kirik rurə kimi əmiə yame raməvsao kin swatuk yame Kughen rimivəh miragh ətawə iran. Mərig taktəkun ai, yakmə jakaməkeikei mirai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmiə mīmə taksərer tim tim tuk nīraptəəkiniən nəgkiarien əfrakis kape nhatətəyen kapətawə. Kughen ruəəhu-pən ta nəgkiarien kafan ye kwermi nəməhuak minə mikirikianə, kini to nipig kirik rapəh min nəəəhu-pəniən.

⁴ Yakmə jakrai nəkwəkwə e meinai narmamə tiksin kimnhaurə apis apis yerkimia. Iriə misəsik nəkwai Kughen, mhaukrekin nihuvəyen kape Kughen mhamə In rameighan kin nəkrəhyen kin piraovin mine təvhagə hah pisin pisin minə. Mhaukrekin-pən nimeitairiə kimi Yesu Kristo yame In Kughen mine Yermaru kapətawə. Nəkwəkwə kape Kughen ruini ta kupən mə iriə tukasəkeikei misarə ye narpinien kirik.

⁵ Yakmə jakni-pre tuk əmiə narimnar e yame nakwənharkun fam ta, mīmə in apa kupən, nipig Kughen rimivəh miragh nəmə Isrel, mikir-yerhav əriə apa Ijip, iriə tiksin kiimsarar mhapəh nhaniyen nəfraksien ye Kughen, Kughen rimnhopni əriə.*

⁶ Kini rikimie tukraməsik mə apa kupən, agelo tiksin kimisəpəh neihuəyen kapəriə misap-ta kin kwənmhaan atuətuk kapəriə. Kughen rimirkwəji əriə kin jen yame to rapəh niv-əruyen, mətapig kin əriə apa ikin rəpignap ikin meriaji Nipig Ehuə yame tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə iran.

⁷ Rəmhen əmə kin Sodom mine Gomora mine taon yamə mine rarkurao irəriu. Narmamə aikin a kimisəpəh norien atuətuk mhavən ye norien kape nəkrəhyen kin piraovin, mine norien kape narman kamhakir atuk əriə minə, mine nipiraovin kamhakir atuk əriə minə. Kini Kughen rimnor narpinien kimi əriə ye nap, mīmə narmamə taksə kwənkwaie norien has minə a in e nap yame ramuək rerin.

⁸ Nar apnapig əmə narmamə minə a kwənharkun narimnar minə a, mərig ye norien kirikianə əmə min, iriə kamhani mhamə kimisəmrərhav misəm mə kameighan kin norien has minə a, mhavən, masor ye nipirairiə. Khapəh nisorkeikeiyen mə Kughen tukreihuə irəriə, kini mamhani hah nhag agelo minə ye neai.

⁹ Mərig kupən, Mikael, in yamehuə pawk kape agelo minə, in ripəh nivəh-sihaktə-atuk-ien in mə to rini hah nhag Setan nipig kimiwotgoh iriū min tuk niprai Moses. Mamni əmə tukun mə, “Pəh Kughen əmə tukror narpinien kimik.”

1:1: Mat 13:55

1:4: Gal 2:4; 2 Pita 2:1

*

1:5: Nam 14:26-35

1:6: 2 Pita 2:4

1:7: Jen 19:1-25; 2 Pita 2:6,10

1:9: Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2 Pita 2:11; Rev 12:7

¹⁰ Mərig narmamə minə a kamhani hah narimnar yamə mine kaseinein. Kisəmhen əmə kin nar miragh aparu yamə mine kasor əmə narimnar yame nīprairiə rorkeikei. Kasor norien a masoriah atuk əriə kin.

¹¹ !Kəsi! Tuksarə ye narpinien ehua. Iriə kasəri-pən swatuk yame ji Adam e Ken rimnəri-pən kupən. Mhəvəhsi-pən min rikiriə m-fam ye norien yame profet e Balam rimnor kupən, meinai in rimnorkeikei pik mane. Kini masor norien kape kwən e Kora, masəsik nəkwai nəmasur minə. Kini ye norien kirikianə əmə yame Kughen rimnoriah Kora mine kafan minə, Kughen tukroriah əriə.[†]

¹² Nipig nakharaptərəkīn nəviginien e kape norkeikeiyen, kasəvigin əmə mhəpəh nisaursien kin. Kasərig əmə əriə, rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip maməvigin atuk əmə in. Iriə kisəmhen kin nimaas ye tame tahik yame ramerkwaig, rao rirəhpikin məməteih. Kisəmhen min kin napuə yame nımətag ramrəh mamuə, mərig nəhig rapəh nipien. Kisəmhen əmə min kin nai yame ruauə ye nipig kape norien kwənkwan, mərig ripəh nikuəyen. Rimhə əmə. Narmamə kimisəvi-əvi, rimhə fam.

¹³ Norien kapəriə ror naurisien məsəsao rəmhen kin peao peao ye tame tahik. Kisəmhen kin kəmhau yamə mine kimisəta ye kwənmhaan atuətuk kapəriə, misərwei. Kughen rimnor apnəpeinə ye kwənmhaan kapəriə ye nəpignapien, yame tuksarə rerin ikin.

¹⁴ Apa kupən, kwən e Inok, in kwənkwan yame ror seven kin ye kwənərəus kape Adam, rimini-ərəhav nəgkiarien kape Kughen yame rimwəh-sipən kimin mimə, “!Səmrul! Yermaru ramuə iriə kafan agelo minə khapsaah, khapsaah pik.

¹⁵ Ramuə mə tukrəkīr narmamə m-fam miwəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khəpəh nishatəyən ye Kughen tuk norien has pisin pisin m-fam yamə mine kimisor. Miwəhsi-pən narpinien kimi yor təvhagə has minə tuk nini-hahyen In.”

¹⁶ Nipig m-fam, narmamə minə a kamhani pik mus mus, kini mamhani hah narimnar fam. Iriə kasəri-pən əmə nərigien has kapəriə, kini masəgkiar ausit kimi əriə minə, kini mamhani nəgkiarien heikən mə narmamə tuksəri-pən nərigien kapəriə.

Jud ramor kwirig kimi əriə

¹⁷ Mərig kafak narmamə minə, rikimiə tukraməsik nəgkiarien yame aposol minə kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə kimnhani mə tukruə.

¹⁸ Iriə kimnhani-pre tuk əmiə mhamə, “Nipig Kwasig tukruə ipakə, narmamə tiksin tuksarh iakei iramiə. Iriə tuksəri-pən əmə nərigien has kapəriə.”

¹⁹ Narmamə minə a iriə a kasəwhai əmiə. Kasəri-pən əmə nərigien kape tokrei tanə. Nanmin kape Kughen rirkək irəriə.

²⁰ Mərig kimiə, kafak narmamə minə, taksor əmiə mə takhaskai tuk nhatətəyən yame ratuətuk huə, yame ramsi-pən tuk Kughen. Misəgkiar kimi Kughen ye Nanmin kafan.

²¹ Mhəvəh norkeikeiyen kape Kughen ramarə yerkimie mamhawhin Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mə rikin tukreihua tuk əmiə, miwəhsi-pre nimraghien rerin kimi əmiə.

²² Sasitu ye narmamə yamə mine nhatətəyən kapəriə ripəh niskaiyen; kapəriə nərigien kiraru.

²³ Ipakə narmamə tiksin khavən ye nap. Həpik-ta əriə, mhəvəh miragh əriə. Rikimiə tukreiwaiyu pawk tuk narmamə tiksin, mərig takhagin kin norien has kapəriə yame ramor əriə kasəmkimik, mivən meriaji neipən kapəriə.

Nəgkiarien infamien kape Jud

²⁴⁻²⁵ Pəh khani vi vi Kughen yame In rirkun nırapərəkīnien əmiə mə tukror əmiə nakhapəh nhamirien, mirkun norien əmiə mə tamhek təvhagə hah tukrirkək əgkəp ye nimraghien kapəmiə, mivəh əmiə naksarər ye nımrin mine nikhakien kafan, rikimiə ragien pik aikin. Kughen kirikianə əmə; In ravəh miragh ətawə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə. Neihuəyen, mine nəsaninien, mine nikhakien, mine narmaruyen, kape Kughen əmə apa kupən əgkəp, muə meriaji-pə taktəkun, mamvən, mipəh norien infamien. !Amen!

1:10: 2 Pita 2:12 [†] **1:11:** Stori kape Ken raməmir ye Jen 4:7-8; Stori kape Balam raməmir ye Dut 23:3-6; Stori kape Korah raməmir ye Nam 16:1-35. Əmrul min 2 Pita 2:15; 1 Jon 3:12 **1:12:** 2 Pita 2:13,17 **1:14:** Jen 5:18, 21-24 **1:18:** 2 Pita 3:3 **1:20:** Kol 2:7 **1:23:** Sek 3:2; Rev 3:4 **1:24-25:** Rom 16:27; 2 Pita 3:18

Revelesen Yesu ramhajoun Jon kin narimnar yamə mine tukripiuə Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Revelesen

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. In piau Jemes, kini iriu ji Sepedi mir. Jon, in yermamə twelef kirik kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Nəkwəkwə yamə minə e Jon rimirai, nhagriə e: Nəvsaoyen Huvə yame Jon rimirai, mine 1 Jon, mine 2 Jon, mine 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi nipa? In rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak seven yamə mine kasərer ye provins a Tarki, mamvən min kimi niməhuak minə fam.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Nipig a yame rimirai nəkwəkwə iran, gavman kape Rom ramni mimə narmamə tukasəkeikei masəhuak kimi yemehua kape gavman ramhen kin kughen kapəriə. Mərig nəməhuak minə khamə yermamə kirikianə əmə in yerpirig əgkəp. Yermamə e in Yesu Kristo. In pisin əmə in Yermaru. Ror məkneikin, gavman kape Rom ramor ahas pən kimi nəməhuak minə. Jon in yamehua kirik ye niməhuak, kher-yerhav kin ruvən isok, apa kwaji tanə e kamni kimə Patmos mə tukramarə in pisin əmə. Aikin, Kughen rīvəhsi-pən nəmrərhavyen kimin, mə tukrəm Yesu Kristo apa ye rao ye neai. Kini məm min narimnar yamə mine tukripiuə. Iriə e: Kughen tukrapita ye narowaginien yame narmamə mine Setan tuksor iriə min. Kini Kughen tukrəkir narmamə m-fam ye Nipig Kwasig.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? In rimirai nəkwəkwə e mə tukror əpu mə Yesu Kristo in Yermaru, kini mħajoun kafan nəsaninien. Kini in rorkeikei mə tukrini-pən tuk nəməhuak minə mə tuksərer tim tim tukmə nipig əutən ruə tuk əriə, kini pəh tukhapəh nisəhuakien kimi yemehua kape gavman kape Rom ramhen kin kughen kapəriə. Pəh nien mə tuktu, Setan tukror ahas pən kimi nəməhuak minə, mərig iriə tukasəkeikei masərer timtim. Kini Jon rorkeikei mə tukrivəh-si haktə nərigien kape nəməhuak minə mine narmamə e kasarə ye nipig əutən ai taktəkun. Nipig Yesu Kristo tukrirerig-pə min iran, kini In tukri-vəhsihaktə əriə.

Jon rimirikakun nəkwəkwə kafan

¹ Nəkwəkwə e, in ramhajoun narimnar yamə mine Yesu Kristo rimnor əpu. Narimnar minə e, Kughen rimivəh-sipən kimi Yesu, mimə In tukrhajoun kin kafan yorwok minə e narimnar yame pəh nien mə tuktu ruə. Kristo rimnher-pə kin kafan kirik agelo ruə, kini mħajoun narimnar minə e kin kafan yorwok Jon.

² Jon ramərer-ərhav tuk narimnar m-fam yame rimnəm, kini mirai əriə ye nəkwəkwə e. Narimnar minə a yame in rimnəm, in nəgkiarien kape Kughen mine nini-ərhavyen kape Yesu Kristo.

³ Nipig kape narimnar minə e ye nəkwəkwə e ramni-ərhav ruauə ipakə əgkəp. Ruauə ipakə, kini narmamə yamə mine kasəvhekin-ərhav nəgkiarien mine e, yame Kughen ravəhsi-pə, tuksarə əfrakis ye nihuvəyen. Kini narmamə yamə mine kisərig mamhavəh yerkiria, masor, tuksarə əfrakis ye nihuvəyen.

Jon rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak seven

⁴ Yo Jon, yakamher-pən kin nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak minə iriə m-fam seven apa provins a Tarki.

Pəh Kughen e yame rinamarə rerin, mamarə ai taktəkun, kini tukripiarə rerin min, In tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmia. Kini pəh nanmin minə e iriə seven* yamə mine kasəmir kupən ye jea kape King, iriə min tuksor məkneikin irəmia.

⁵ Kini Yesu Kristo min, in tukrautə-pre min məkna kin kimi əmia. Kristo in ramərer-ərhav tuk nəfrakisien, kini In ai In rimnarə rerin mokupən ye nimhəyen, kini In ramarmaru ye king minə kape tanimtanə.

Pəh kisəgnəgin Yesu Kristo e, In rimnorkeikei ətawə, kini nitawin rimnaiyu mirisin-ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə.

⁶ In King kapətawə, kini rimnor ətawə kwənhauə ye narmaruyen kafan, kini mor ətawə kwənhauə pris minə kape Rimni Kughen, kasor wok kafan. !Pəh kisəgnəgin Kughen meinai kafan neihuəyen mine nəsaninien ramvən tuk Yesu Kristo infamien rirkək! !Pəh Kughen tukramarmaru rerin! Amen.

⁷ !Səmrui! In ramrerig-pə min ye napuə. Kini narmamə m-fam tuksarha-pən misəm atuatur

* **1:4:** Sek japta 4 raməvsao kin nanmin kape Kughen iriə seven. Tukmə ror nanmin iriə seven, nipran e "Kughen e nanmin kafan rhuə rhuə pik." **1:5:** Kol 1:18; Sam 89:27 **1:5:** Sam 89:27; Rev 17:14; 19:16 **1:7:** Dan 7:13

ye nimiria. Kini narmamə minə e kimishai nikao iran tuksəm min, kini narmamə minə e ye kwənərus minə fam ye tanimtanə, rikiria tukramhə, misasək apomh pik tuk nar yame kimisəm. Tukraməkeikei mor məknakin. Amen.

⁸ Yermaru Kughen rimini mimə, “Yo e leta ‘a’ mine ‘zed.’ Yo e yarə rerin, yakamarə ai taktəkun, kini jakpiarə rerin min. Kini Yo e, Nagheek Rehuə Pik.”

Jon rimnəm Yesu ye rao ye neai

⁹ Yo Jon, yo piaumiə kirik meinai kitawə m-fam kwənəhauə kirikianə kitawə Yesu. Kini nipig nəmhayen ramuə tuk ətawə meinai Yesu ramarmaru irətawə, kitawə kamhəvəh kwermiawə kirikianə, nərigien kapətawə rəpomh, kasərer skai.

Kimnəru-pən yo ye kwaji tanə e Patmos, meinai yakamni-ərhav nəgkiarien yame Kughen ravəhsi-pə, kini mamərer-ərhav tuk Yesu.

¹⁰ Nipig kirik, ye nipig kape Yermaru kapətawə¹, Nanmin kape Kughen rimikuar irak, kini yimnərig yermamə kirik rokrən ehua ye nimətak, rikin rəmhen kin naiyuk,

¹¹ mamni mimə, “Rai-pən narimnar yamə mine nakaməm ye nəkwəkwə kini mher-pən kin ye niməhuak minə e iriə m-fam seven. Pəh rīvən apa Efesas, mine Smāna, mine Pegamam, mine Tuatira, mine Sadis, mine Filadelfia, mine Laodisia.”

¹² Kini, yimnarar mə jakəm-ru mə pa e raməgkiar kimi yo. Marar, məm nar kirik kərəhu-pən laet iran, iriə fam seven. Kimnor kin gol. ¹³ Kini ye kwerkwan ye nar minə a kərəhu-pən laet iran, yimnəm yermamə kirik ramərer, rəmhen kin Ji Yermamə. Ramarkaoh kin neipən kirik rəpomh meriaji təpaage nihun. Rimivitəkin niməgen kin kətəut yame kimnor kin gol.

¹⁴ Kapən kapə mine nikwənən, kwhawən, rəmhen kin nimri sipsip. Kini nimrin mir kwəmhen kin nap raməwhao.

¹⁵ Nihun mir kwəmhen kin bras yame kivaan ye nap mə nəmtəyen tukrəta, kini kwasig ikin, kəspir mə tukrərir mihuvə. Rikin rehuə rəmhen kin tahik ehua kirik yame ramuh nəpəg kwənharuəruə.

¹⁶ In ravəh kəmhau seven ye kwermi matuk. Kini nau yame resrə ye nikarin mir ramsipən ye nəkwən. Yermamə a rakhak maməsiə, rəmhen kin mirh yerkwēiha.

¹⁷ Nipig yimnəm kwən a, yimneiwayiyo mowhan yo ye nihun ikin rəmhen kin mə yimamhə. Mərig In rərao-pə mirap yo kin kwermi matuk, mimə, “Pəh niginiēn. Yo e, nirikakunien mine infamien.

¹⁸ Yo e yemə mragh. !Yimamhə mukupən mərig, əm-ru, yakamragh rerin! Kini yo yakamehua ye nīmhayen; yakirkun nəhitəyen ye kwənəmhaan kape nīmhayen.

¹⁹ Ror məkneikin mə takaməkeikei mirai naha nhagin yame naknəm ruətərhav-pə e taktəkun, mine yamə mine tukripitərhav.

²⁰ Mərig jakhoprai-pre niprai kəmhau minə iriə seven yame naknəm yakavəh ye kwermik matuk, mine nar kərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimnor kin gol. Kəmhau minə e iriə seven, nipran e, agelo minə kape niməhuak seven. Kini nar kərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimnor kin gol, nipran e, niməhuak minə iriə seven.”

2

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Efesas

¹ Kini rimini-pə tuk yo mimə “Rai nəkwəkwə kirik rīvən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Efesas, mini-pən mimə,

Yermamə yame ravəh kəmhau seven ye kwermi matuk, mameriwək ye kwerkwan ye nar kaməru-pən laet iran, iriə seven, yame kimnor kin gol, kafan e nəgkiarien ramni mimə,

² “Nəmə Efesas, yakirkun kapəmiə norien minə. Yakirkun mə naksəmnəhakwə pik, nərigien kapəmiə rəpomh, naksarər tim tim. Yakirkun mə kimiə nakhani-əhu nəmə has minə. Kini narmamə tiksən aikin kamhāni mə iriə aposol minə, mərig iriə khapəh nisəfrakisien, kini naksəkir əmhen əriə, masəm mə iriə nəmeikuə minə.

³ Yakirkun mə nərigien kapəmiə rəpomh. Nahasien ravəh pawk əmiə, mərig nakasərer tim tim tuk nhagik, mhapəh nisəpouyen.

⁴ Mərig nakasor nar kirik yame rapəh nəmhenien ye nimirik: Nakwəsəpəh norkeikeiyen kupən kapəmiə.

1:7: Sek 12:10 † 1:10: “Nipig kape Yermaru” e Sande, nipig Yesu rimimragh min ye nəmhayen kafan. 1:13: Dan 7:13 1:14: Dan 7:9 1:14: Esik 1:28 1:16: Hib 4:12; Jon 12:48 1:17: Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 1:18: Sam 42:2 2:1: Rev 1:16 2:1: Rev 1:12-13 2:4: Jon 13:35; Jer 2:2-5

⁵ Rikimia tukraməsik norkeikeiyen yame nımsarə iran kupən. Sarar, masor nar yame nımmasor kupən. Tukmə nakhapəh nısararien, jakurə, mırəhsi-ta nar e kaməruhu-pən laet iran kapəmia ye kwənmhaan yame ramərer ikin.

⁶ Mərig nar kirikianə əmə e nakasor rhuvə: Naksəməkin norien has minə kape nukwao kape Nikolas*, rəmhen əmə kin yame yo yakəməkin əria.

⁷ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, Yo jakeighaan kin in mə tukrən kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nımraghien, yame rauruə ye nəsimien kape Kughen."

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Smana

⁸ Kini In rımnəgkiar mamni-pə mımə, "Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Smana, mini-pən mımə,

Yermamə yame in nırikakunien mine nərkinien, yame rımamhə nımragh min, kafen e nəgkiarien ramni mımə,

⁹ "Nəmə Smana, yakirkun mə naksarə ye nıpig əutən, kapəmia nautə rirkək. Mərig pəh nien mə kapəmia nautə rirkək əfrakis. !Kimiə, kapəmia nautə rehuvə pik əgkəp! Yakirkun mə narmamə tiksın kamhani hah əmia, mamhani min mə iriə e narmamə yamə mine Kughen rımırpen-ta əria†. Mərig nıkam. Kapəriə nımə kape nufuginien, kape Setan əmə.

¹⁰ Takhapəh nhaginien kin nəmhəyen yame pəh nien mə tuktu tukrurə irəmia. Yakamni-pre tuk əmia, mə Setan tukrəhi-pən əmia tiksın ye kalabus mə tukəm əpu-ru nhatətəyen kapəmia. Kimiə taksarə ye nəmhəyen kape nıpig ten. Taksərer tımtim miseriaji nıməyen kapəmia. Kini jakvəhsi-pre kapəmia nərokien, rəmhen kin yame kəvəvhaopən kin nar kirik ye kapən kapə yermamə yame rınapita ye naiyuyen. Nərokien e in e nımraghien rerin.

¹¹ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, tukrıpəh nıvənien marə ye nəkwai nap ehuvə."

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Pegamam

¹² Kini In rımnəgkiar mamni-pə tuk yo mımə, "Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Pegamam, mini-pən mımə,

Yermamə yame ramrəh nau yame resrə ye nıkarın mir, kafen e nəgkiarien ramni mımə,

¹³ "Nəmə Pegamam, yakirkun ikin nakasarə ikin. Taon a, Setan ramkwətə mamarmaru ikin.‡ Mərig kimiə naksarer tim tim tuk yo. Apa taon a, Setan ramarmaru ikin, kimnhopni pawk kwən a Antipas, yame rımnərer tim tim tuk nini-ərhavven nhagik; mərig, kimiə nakhapəh nısəpəhyen nhatətəyen irak.

¹⁴ Mərig nakasor narımnar tiksın yamə mine rapəh nəmhenien ye nımrik: Kimiə tiksın aikin a, nakamhakwasig kin nhajounien kape Balam kupən. Balam e, in rımnor swatuk kimi King Balak mə in tukrīvəhsi-pən vəh-sipən kimi nəmə Isrel, pəh iriə tuksor norien has, masən nəviginien yame kamor sakrefaes kin ramvən kimi nanmi kughen pisin minə, kini masor apnapig nar.§

¹⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə tiksın naksəri-pən nhajounien kape nukwao kape Nikolas.*

¹⁶ !Ror pən takasəkeikei misarar ye nərigien kapəmia tuk təvhagə has kapəmia! Tukmə nakhapəh nısararien, pəh nien mə tuktu, jakurə tuk əmia, muh narmamə minə e, kini mərai əria kin nau yame resrə ye nıkarın mir.

¹⁷ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, yo jakvəhsi-pən nəviginien erkwaig e kamni kimə 'mana' kimin. Kini jakvəhsi-pən min kapiyer hawən kirik kimin, yame kirai pən nhag vi iran, kini yermamə yame rawəh, in pisin əmə tikrirkun nhagin."

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Tuatira

¹⁸ Kini In rımnəgkiarmamni-pə tuk yo mımə, "Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Tuatira, mini-pən mımə,

* **2:6:** Nikolas in yhajoun eikuə kirik. Tukmə ror in ramhajoun mə narpinien rirkək tuk təvhagə has; mımə "Pəh kisor əmə təvhagə has mamharpin." **2:7:** Jen 2:9; 3:22-24; Rom 5:12,18; 6:23; Rev 2:2 **2:8:** Rev 1:17-18 † **2:9:** Gris ramni mə, "Iriə kamhani mə iriə kwənərəus kape Isrel, mərig nufuginien kapəriə kape Setan əmə." **2:9:** Jon 8:33-47 **2:11:** Rev 20:11-15; 21:8 **2:12:** Rev 1:16 ‡ **2:13:** Mə taon e Pegamam, kashuak pik kimi kughen eikuə minə aikin. § **2:14:** Stori kape Balam mine Balak raməmir ye Nam 22-24; 25:1-2; 31:16. * **2:15:** Əm-ru footnote ye Rev 2:6. **2:17:** Jon 6:31-33,35,48,51

Ji Kughen, nimirin mir kwamhen kin nap ramawhao. Kini nihun mir kwerir mirahuvə rəmhen kin aean e bras yame kaməspir rərir. Kini kafan e nəgkiarien ramni mima,

¹⁹ “Nəmə Tuatira, yakwirkun-ta norien kapəmia. Yakirkun kapəmia norkeikeiyen mine nhatəyən, mine nasituyen ye narmamə. Kini yakirkun min mə nərigien kapəmia rapomh tuk narer-tim-timien. Yakirkun mə norien kapəmia yamə mine nakasor taktəkun khahuvə rapita norien yamə mine nimnasor kupən.

²⁰ Mərig nakasor nar kirik yamə rapəh nəmhenien ye nimirik: Kimiə nakhapəh nhani-əhuyen norien kape piraovin a yame ramhen kin piraovin kupən e Jesebel.[†] In ramni mə in profet kirik, mərig kafan nhajounien ramkir oror kafak yorwok minə, kasor apnapig nar. Kini in mamhajoun əriə mə tuksən nəviginien yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi kughen pisin minə.

²¹ Yimiwhin pian a mə tukrarar ye kafan norien kape nikwasig-apnapigien kin narmam, mərig in ramapəh.

²² Ror məkneikin mə taktəkun ai, jakvəhsi-pən nəmhəyen kimin ye bed kafan. Kini narmamə yamə mine kasor apnapig nar iriə min, tukmə khapəh nisararien ye norien kapəria, jakvəhsi-pən nəmhəyen ehua kimi əria,

²³ mhopni min ji pian a minə. Ror pən niməhuak minə fam tukharkun mə Yo pisin əmə yakirkun nərigien minə kape narmamə, mine rikiriə. Kini jakərok əmiə rəri-pən əmə norien kapəmia yame mine nakasor.

²⁴ Mərig taktəkun ai, jakəgkiar kimi əmiə nəmə Tuatira yamə mine nakhapəh nisəri-pənien nhajounien kape Jesebel, mhapəh nisərigien nəgkiarien e kamni kimiə ‘Nəgkiarien pam kape Setan.’ To yakpəh nərəhu-pre-min-ien nar pam kirik irəmia, mərig nar kirikiane yakmə jakni-pre tuk əmiə:

²⁵ Havəh tim tim nar yame nakwənhavəh ta, miseriaji nipig jakrerig-pre iran.

²⁶⁻²⁷ Yermamə yame rapita ye narowaginien e, kini mamərər tim tim tuk norien nəkwak, mamvən meriaji infamien, yo jakwəhsi-pən nehuəyen e kimin yame Rimik rimivəhsi-pə kimi Yo, mamni mima,

‘In tukramarmaru ye tana pisin pisin minə,

mamrəh kwətvəhə yame kimnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə].

Kini in tukrakapir-pir narmamə ye tanimtanə, rəhmen əmə kin yame aean ramakapir-pir tikikwipir kimnor kin kwənjiaipik.’

(Sam 2:9)

²⁸ Kini Yo jakvəhsi-pən min kəmhau e fetukai kim in.

²⁹ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

3

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Sadis

¹ Kini In rimnəgkiar mamni-pə mima, “Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Sadis, mini-pən mima,

Yermamə yame ravəh nanmin kape Kughen, iriə seven, kini mivəh min kəmhau iriə seven, kafan e nəgkiarien ramni mima,

“Nəmə Sadis, yakirkun norien minə kapəmia. Yakirkun mə kamni kimə kimia nakamhamragh, mərig nikam, kimia nakwənhamhə-ta.

² !Sarha-ra! Norien huvə yamə mine kimia nimisor kupən, pəh nien mə tuktu, kharkək fam. Mərig kimia takasəkeikei misarkut mə takhavəh-si haktə min norien kapəmia misor pəh ruə miskai, meinai yakpəh nəmien norien huvə kirik yame nimisor mhavən misor infamien iran, yame ratuatuk ye nimir: Kughen kafak.

³ Ror məkneikin mə rikimia tukraməsik nəgkiarien yame nimnhawəh misərig apa kupən, misor nəkwən. Kini misarar ye nərigien kapəmia. Mərig, tukmə nakhapəh nisarhayen, jakurə tuk əmiə rəmhen kin yame yəkrəh kirik raurə, nakseinein nipig yame jakurə tuk əmiə.

⁴ Mərig narmamə tiksın kimia miriə apa Sadis khapəh nisorien neipən kapəria rəmkimik. Kisəmhen tuk niseriwəkien kimawə miriə, neipən kapəria rhawən əmə.

⁵ Yermamə yame rapita ye narowaginien e, tukrivəhsi-pən neipən hawən. Kini Yo to yakpəh noriah-oriahyen nhagin ye Nəkwəkwə kape Nimraghien. Kini yo jakni-ərhav nhagin ye nimir: Rimik mine kafan agelo minə, mə in e in kafak atuaturk yermamə.

⁶ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

2:18: Dan 10: 6; Rev 1:14-15 [†] **2:20:** Nakam pian a Jesebel ye 1 King 16:31 mine 2 King 9:22.

2:23: Jer 17:10

2:28: Rev 22:16

3:1: Rev 1:16

3:5: Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1 Jon 2:23

Nægkiarien ramvæn kimi nāmahuak minā apa Filadelfia

⁷ Kini In rimnægkiar mamni-pə mīmā, “Rai nəkṵəkwə kirik rīvən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Filadelfia, mini-pən mīmā,

Yermamə yame In nəfrakisien mamərhakə, kafan e nəgkiarien. In ramrəh ki kape King Deved kupən. * Tukmə rəhitə ye kwəruə, yermamə to rapəh nətapigien. Kini tukmə rətapig ye kwəruə kirik, yermamə to rapəh nəhitəyen. In mamni mīmā,

⁸ “Nəmā Filadelfia, yakirkun norien minə kapəmiā. !Səmrū! Yimnəhitə ye tapig kirik tuk əmiā, to yermamə kirik rapəh nətapigien. Yakirkun mə nəsaninien kapəmiā in rəkəskəh pawk, mərig kimiā nakasor nəkṵəkwə, mhapəh nisəpəhyen Yo.

⁹ !Səmrū! Narmamə tiksın ye nɔfuginien kape Setan, iriā kamhani mhamə iriā narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriā.† Mərig, nīkam. Iriā nāmeikuə minə. !Səmrū! Jakor əriā kisənımkur ye nımrımiā, mhani-ərhav mhamə Yo yakorkeikei əfrah əmiā.

¹⁰ Kimiā nımnharap-təəkın tim tim nəgkiarien yame yakwəni-pre ta tuk əmiā mə nərigien kapəmiā tukrapomh tuk narer-tim-timien. Tuk nar e, jakamarha huvə tuk əmiā ye nıpig kape nāməhyen yame pəh nien mə tuktı tukrurə ye tanımtanə, mə tukəkir nhatəyən kape narmamə yamə mine kisarə ye tanımtanə.

¹¹ Pəh nien mə tuktı, yakurə. Haraptəəkın tim tim narımnar yamə mine nakwənhavəh ta, mə yermamə kirik tukripəh nıvəhsita-yen kapəmiā nərəkien yame nakwənhavəh ta.‡

¹² Yermamə yame rapita ye narowaginien e, yo jakor in rəmhen kın nai ehua kirik yame ramhapə Nimə Ehua kape Kughen kafak. To rıpəh nıtrəhavyen ye nımə a tuk nıpig kirik. Kini jakrai-pən nhagık vı iran, mine nhag kafak Kughen, mine nhag taon kape kafak Kughen. Taon e, kamni kımə Jerusalem Vı, Kughen ramher-pə kın ramsı-pən apa ye neai, mameiwayıyupə.

¹³ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə.”

Nægkiarien ramvæn kimi nāmahuak minə apa Laodisia

¹⁴ Kini In rimnægkiar mamni-pə mīmā, “Rai nəkṵəkwə kirik rīvən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Laodisia, mini-pən mīmā,

Yermamə yame kamni kımə ‘Amen,’ yame kirkun nətigəyən iran mə tukrarer matuk tuk nıni-ərhavyen əmə nəfrakisien, yame in nuknei narımnar m-fam yame Kughen rımnor, kafan e nəgkiarien ramni mīmā,

¹⁵ “Nəmā Laodisia, yakirkun norien minə kapəmiā. Yakirkun mə nımraghien kapəmiā rəmhen kın nu yame rəpiwən əmə. Rhuvə mə nhatəyən kapəmiā tukripəh norien kıraru. ?Mə taksəpan, uə, taksokiei?

¹⁶ Mərig kimiā nakasərər əmə ye kwerkwan. Naksəpiwən əmə. Nakhapəh nisapan-pikien, mhapəh nisokiei-pikien. Ror pən, jakətəg əmiā ai taktəkun,

¹⁷ mərig in ai kimiā nakamhani mhamə, ‘Eh, kapətawə nautə rehuə; yakhavəh mane ehua; kapətawə nımraghien rhuvə pik, narımnar m-fam rarə, kını nar kirik rapəh nırəkəkien tuk ətawə.’ Mərig kimiā nakseinein mə nakwəsarə ta ye nahasien. Riki narmamə raməpou tuk əmiā. Kapəmiā nautə rırəkək əgkəp. Nımrımiā rıpis. Nakasaiyu kopıə kopıə.

¹⁸ Ror pən, yakaməvhag kimi əmiā mımə takhauə tuk Yo mħavəh gol e yame rərır mıhuvə, pəh kapəmiā nautə tukripsaah ye rao ye neai. Kını takhauə tuk Yo mħavəh neipən hawən tuk narkaohyen kın, mə takhapəh nısaurisien kın naiyu-kopıə-kopıə-yen. Kını takhauə min tuk Yo mħavəh meresın mısəvit-pən ye nımrımiā, mə nımrımiā tukrəmtır, pəh naksəm huvə nar.

¹⁹ Narmamə minə m-fam yamə mine yakorkeikei pik əriā, yakəgkiar skai kimi əriā, kını mərip atuətuk əriā. Ror məkneikin mə taksarkut pik misarar ye norien has kapəmiā.

²⁰ !Sərig-ru! Yo yakamərər ye kwəruə, maməsık-əsık tapig. Tukmə yermamə kirik rərig rikik kını rəhitə ye tapig, jakvən imə, kın məvigin kimru min.

²¹ Yo yaknapita ta ye narowaginien, mivən kimru Rimik, maməkṵətə ye jea kafan, mamarmaru. Kını ye norien kirikianə əmə, yermamə yame rapita ye narowaginien e, Yo jakeighaan kın in mə tukrəkṵətə kimru min ye jea kafak, mamarmaru kimru min.

²² Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə.”

* 3:7: Nakəm-ru stori kape ki kape King Deved ye Aes 22:22. Ki kape King rəmhen kın nehuəyen kafan. 3:7: Aes 22:22 † 3:9: Əm-ru footnote ye Rev. 2:9 3:9: Jon 8:44; Rev 2:9 3:10: Hib 12:1-3 3:10: Jon 17:15 ‡ 3:11: Gris ramni mə “Haraptəəkın tim tim narımnar yamə mine nakwənhavəh ta, mə yermamə kirik tukripəh nıwəhyen kapəmiā kəvəvhao.” Kəvəvhao e nərəkien. 3:14: Jon 1:1-3; Kol 1:16; Rev 1:17 3:18: Job 23:10; Mal 3:2-3; 1 Pita 1:6-9

4

Kasəgnəgīn Kughen ye rao ye neai

¹ Kwasig ikin, yimiwaag haktə məm kwəruə kirik raməkwag apa ye neai. Kini yimnərig min yermamə yame rinaməgkiar kimi yo kupən. Raməgkiar min kimi yo, rikin rehuə rəmhen kin naiyuk, mīmə “Hekimter, muə. Yakhajoun ik kin narimnar yamə mine tukripiuə.”

² Məkneikin, nəsaninien kape Nanmin Rhakə rimnor kimi yo. Yakwaag kupən, məm King ramkwəta ye jea kafan, mamarmaru ye rao ye neai.

³ Kini yermamə yame ramkwəta aikin a, yakəm in rhuvə mərir, rəmhen kin kapier huvə mir kiraru nhagriū e jaspə mine kanilian. Kini mərəi-mərəi kirik rarkurao ye jea kafan, maməsia pik rəmhen kin kapier huvə e emeral.

⁴ Kini jea tiksīn aikin, iriə m-fam 24, kasarkurao ye jea ehua a kape King. Kini namehua tiksīn, iriə m-fam 24, kasəkwəta-pən ye jea minə a; mhavəhsi-pən neipən hawən, misəvəvhao kin kəvəvhao kape nisaiyen, kimnor kin gol.

⁵ Kini ikin a, jea kape king ramərər ikin, ramaroapig, nuvrig-uvrigien ramavən, kini karuəruə ramarkwəmatei mamtərhav. Kini kupən ye jea laet iriə seven kamhauək. In a Nanmin kape Kughen, iriə seven.

⁶ In a kupən ye jea kape king, nar kirik aikin rəmhen kin tahik, mərig rəmhen kin glas yame rərir maməsia.

Kini in a ye kwerkwan, nar mīragh minə, kamni kimə “jerubim,” iriə kuas, kasarkurao ye jea ehua kape King. Nimiririə ripsaah pik, mamswin-pən apnapig əmə ye nīprairiə mine nimeitairiə.

⁷ Yame kupən ikin, rəmhen kin laeon. Yame ror kiraru kin, rəmhen kin kau. Yame ror kisisar kin, kapən kapə rəmhen kin yermamə. Kini yame ror kuas kin, rəmhen kin kwəriə yame raviə.

⁸ Nar mīragh minə a kuas, tāmər-əməririə sikis. Kini nimiririə ramswin-pən apnapig əmə irəriə, mivən ye tikirkəviririə. Nipig m-fam kasəni nipei, yenpig mine yeraan, mhapəh nhapəhyen, mamhani mhamə,

“Kughen Yermaru, Nagheen Rehuə Pik.

In ramərhakə, mamərhakə, mamərhakə pik.

In rinamarə rerin, mamarə ai taktəkun, tukripiarə rerin min.”

⁹ Kini nar mīragh minə a, kamhani nəfrakisien ye nehuəyen kape Kughen, mamhavəhsi-pən nisaiyen kimin, mamhani vi vi King yame ramkwəta-pən ye jea, mamarmaru mamarə rerin, infamien rirkək.

¹⁰ Iriə kamhani vi vi In, nəmehua minə, iriə m-fam 24, kasənimkur ye nihi yermamə a yame ramkwəta-pən ye jea, mamarmaru, mamarə rerin, infamien rirkək, masəgnəgīn In. Kwəsəvəvhao kin kəvəvhao kape king, məkneikin, mharəhsi-ta, misəvəhu kupən ye jea yame King ramkwəta ikin mamarmaru, mamhani mhamə,

¹¹ “Kapəməwə Yermaru Kughen,

Ik nakatuatuk məmhen əgkəp mə narmamə m-fam tuksəgnəgīn əmə Ik, mhasiai əmə Ik, meinai Ik nimnor narimnar m-fam. Nagheem rehuə pik.

Nimnəgkiar əmə mini mə narimnar m-fam tukhaswin, məkneikin kamhaswin əfrakis mamhamragh.”

5

Kwaji sipsip raməvi nəkwəkwə yame kimnarpəvin

¹ Məkneikin, yimnam King ramkwəta-pən ye kafan jea, mivəh nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin ye kwermīn matuk. Kimirai-pən nəgkiarien ye nikarin mir. Kivaan kandel raiyu, kivaan ətərəkīn ye nəpəg nimrin m-seven. ² Məkneikin yimnam agelo əsanin kirik raməgkiar pik mamaiyoh mīmə, “?Pa e in rəmhen matuatuk mə to rəvit-əpir-pir nehe kandel, məvi nəkwəkwə e?”

³ Mərig yermamə kirik rirkək ye rao ye neai, uə tokrei tanə, uə ye kwənmhaan kape nimhəyen, yame in ratuatuk mə to rəvi nəkwəkwə e məvheikin.

⁴ Yermamə rirkək yame ratuatuk mə to rəvi nəkwəkwə məvheikin, yakasək pik tukun.

⁵ Kini ai, yemehua kirik rimini-pə tuk yo mīmə, “Pəh nasəkien. Əm-ru, Kwən e kamni kimə, ‘Laeon kape kwənərəus kape Judah,’ in Nukne Deved, in rinapita ta ye narowaginien kafan. Kini in ratuatuk mə to rakapir nehe kandel seven, məvi nəkwəkwə a.”

⁶ Məkneikin, yimnam kwaji sipsip kirik ramərər ye kwerkwan ye jea kape King mine nar mīragh kuas e, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur minə iriə 24. Nakəm Kwaji Sipsip a

nakmæta mæ kinhopni-ta. Kapan æpat seven, kini nimrin, iriæ seven min, iriæ a kasærer tuk nanmin kape Kughen iriæ seven, yamæ mine rimnher-pæ kin æriæ kamhavæn ye tanimtanæ.

⁷ Kwaji Sipsip e, rivæn a ikin King ramkwætæ-pæn ye kafan jea ikin, mærao-pæn miræhsi-ta nækwækwæ ye kwermi King matuk.

⁸ Miræhsi-ta ta nækwækwæ e, mækneikin, nar miragh minæ, iriæ kuas, kamni kimæ 'jerubim,' mine namasur, iriæ m-fam 24, kasæninkur ye nihi Kwaji Sipsip. Kimnhavæh gita* kapæriæ, mine besin kimnor kin gol, rukwar kin nar kirik yame ramænah, mapien huvæ. Kini nar a ramænah mapien huvæ in ræmhen kin næhuakien kape narmamæ kape Kughen minæ.

⁹ Kini nar miragh minæ kuas e, kamni kimæ 'jerubim,' mine namasur minæ iriæ 24, kasæni nipei vi kirik mhamæ,

"Ik nakatuatuk mæmhen mæ to nakvæh nækwækwæ e,
mævit-æpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ætækin kin.

Meinai kimishopni Ik, nitawim rimnaiyu,

Nakarpin nimraghien kin kape narmamæ ye tanæ m-fam, mine kwænæræus m-fam, mine kantri m-fam, mine yamæ mine kamhani nægkiarien m-fam.

¹⁰ Kini nimnor æriæ kwænhaue ye narmaruyen kafam, kini iriæ kafam pris minæ, kasor wok kape Kughen kapæmawæ.

Iriæ tuksarmaru ye tanimtanæ."

¹¹ Kini yimiwaag-pæn min mæm, mærig riki agelo minæ khapsaah khapsaah khapsaah, to kipæh næhueikin-famien æriæ. Kasærer misarkurao ye jea kape King mine nar miragh minæ e, kamni kimæ, 'jerubim,' mine næmasur minæ.

¹² Kasæni pik nipei kirik mamhani mhamæ,

"Kwaji Sipsip yame kimnhopni, In ratuatuatuk mæmhen mæ tukhavæh-si haktæ In, meinai In ravæh fam næsaninien, mine nirkunien, mine nautæ, mine nagheen. !Pæh khasiai In, misægnægin In!"

¹³ Mækneikin, yimnærig narimnar fam yame Kughen rimnor ye rao ye neai, mine ye tanimtanæ, mine ye tæmæ tahik, mine ye kwænmmhaan kape nimhæyen, mine narimnar fam yame kamhaswin iræriæ, iriæ m-fam kamhani mhamæ,

"Pæh nini-vi-vi-yen mine nisiaiyen ramvæn tuk King yame ramkwætæ-pæn ye jea, mine tuk Kwaji Sipsip, meinai In ravæh nikhakien mine narmaruyen.

! Pæh nini-vi-vi-yen mine næsaninien ramvæn tuk æriu, mivæn, mivæn, mipæh norien infamien!"

¹⁴ Mækneikin, nar miragh e, kamni kimæ, 'jerubim,' iriæ kuas, kamhani mhamæ, "Amen!" Kini næmehuæ minæ kisæninkur ye nihun, misægnægin In.

6

Kwaji sipsip rævit-æpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ætækin nækwækwæ kin

¹ Kini yakam Kwaji Sipsip a rævit-æpir-pir nehe kandel yame rækupæn, yame kimivaan-ætækin nækwækwæ yame kimnarpævin-ærpævin kin. Mækneikin, nar miragh e kamni kimæ, 'jerubim,' kirikianæ iræriæ rarar mokræn ehua ræmhen kin karuæruæ, mima, "IYuæ-ru!"

² Yakwaag haktæ mæm hos kirik khawæn. Yermamæ yame ramkwætæ ye hos ramræh nævhagæ. Mækneikin kævævhao-pæn kin kævævhao kirik kape king iran. In ramaiyu mamavæn ræmhen kin yermamæ yame rapita ye narowaginien, kini mamvæn min mæ tukrapita min.

³ Kini ai, Kwaji Sipsip a rævit-æpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ætækin nækwækwæ kin, yame ror kiraru kin, kini nar miragh e kamni kimæ 'jerubim,' yame ror kiraru kin, rarar, mamni mima, "IYuæ-ru!"

⁴ Mækneikin, hos kirik kæwhao raiyu muæ. Yermamæ yame ramkwætæ ye hos, kivæhsi-pæn nao kape narowaginien kimin. Kini Kughen rameighan-pæn kin neihuæyen kimin mæ tukriræhsita næmarinuyen ye tanimtanæ. Nuhæn ajir ramavæn ikin minæ fam.

⁵ Kini ai, Kwaji Sipsip a rakapir nehe kandel yame kimivaan-ætækin nækwækwæ kin, yame ror kisisar kin, kini nar miragh e kamni kimæ 'jerubim,' yame ror kisisar kin, rarar, mamni mima, "IYuæ-ru!" Mækneikin, yimiwaag-pæn mæm hos kirik kapig. Yermamæ yame ramkwætæ iran ramræh skel kirik kape nækieren næviginien.

⁶ Kini yimnærig riki yermamæ kirik risi-pæn ye kwerkwæn ye nar miragh kuas e kamni kimæ 'jerubim.' Mamni-pæn tukun mima, "IYuvæn! Kameighan kin ik kimæ takor nikumhæ kimi tanimtanæ. Tukmæ kisarakikin mane ehua mhavæh næviginien rikæskæh æmæ.* Mærig

* 5:8: Nægkiarien kape næmæ Gris rapæh niniyen 'gita,' mamni æmæ 'hap.' In nar kirik kamuh tuk næniyen nipe, ræmhen kin gita. 5:8: Sam 141:2 * 6:6: Gris ramni mima, "Nimri wit yame tukor bred kin kape nipig kirikianæ æmæ,

nimrin rhaktæ ræmhen kin mane yame kamærok tuk wok kape nipig kirikianæ, kini raes yame tukæn ye nipig kirikianæ, nipig rhaktæ ræmhen kin mane yame kamærok tuk wok kape nipig kirikianæ." Mærig nipran e, tuksarakikin mane ehua mhavæh næviginien rikæskæh æmæ.

takepəh noriahyen nuknei nai mir e kamni kimə 'olif,' mine 'grep.' "

⁷ Kini ai, Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətarəkin nəkwəkwa kin, yame ror kuas kin, kini nar miragh e kamni kimə 'jerubim,' yame ror kuas kin, rarar, mamni mimə, "IYuə-ru!"

⁸ Yakwaag-pən məm hos kirik kərato. Yermamə yame ramkwəta iran, nhagin e Nimhəyen. Irii kwan kirik, nhagin e Kwənmhaan kape Nimhəyen rikwasig kin in miravən. Kirəvəh neiuhəyen mə tukwəhapni narmamə kin nao, mwhopni əria kin nikumhə, uə kin nar aparu minə, uə kin nəmhaen. Kirəvəh nehuəyen məknakin rəmhen kin nīpar nimoptanə kirikiana, mirəpəh əmə nīpərin kisiser.

⁹ Kini ai, Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətarəkin nəkwəkwa kin, yame ror kirikirip kin, məkneikin yakwaag-pən ye nəpəəg tebol apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, məm narmamə yamə mine kimnhopni əria tuk narer-timtimien tuk nini-ərhavyen nagkarien kape Kughen.

¹⁰ Iria kasokrən apomh mamhani-pən tuk Kughen mhamə, "Ik nakamarmaru ye narimnar m-fam. Ik nakamərhakə; kini Ik nəfrakisien. ?Mərig, tuk nagheen mine kini Ik nakəkir narmamə ye tanimtanə, marpin tai nitawmawə?"

¹¹ Kamhani məknakin, Kughen rīvəhsi-pən neipən hawən kimi əria m-fam, mini-pən tuk əria mimə, "Takhawhin pi pom. Piumiə minə mine kakə kapəmiə minə tiksin kasor hanə kafak wok. Pəh kiseriəji tukhopni piəpiə min narmamə yamə mine kimivəh nīhupin irəria."

¹² Kini ai, Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətarəkin nəkwəkwa kin, yame ror sikis kin, yakəm mig ehua ramkiu. Mirh rīpis rəpignap. Makuə rəwhao rəmhen kin nita.

¹³ Kəmhaui minə kisəsaah-əsaah miseiwaiyu-pə ye nimoptanə, rəmhen kin nai[†] yame nimətag ehua rameitətag kin, kwənkwan yame rapkəh rəsaah.

¹⁴ Kini neai rirkək, rəmhen kin yame kimarpəvin-arpəvin fam təvheitə. Kini tukwas minə mine tanə minə kisatə ye kwənmhaan kapəria minə.

¹⁵ Kini king minə kape tanimtanə, mine narmaru minə, mine namasur minə kape mobael minə, mine narmamə yamə mine kapəria nautə rehua, mine narmamə yamə mine kamhavəh nehuəyen, mine slef minə, mine narmamə apnapig minə, iriə m-fam khavən miserkwaig ye nəpəəg kapier ehua, uə kasərer ətgin kapier minə ye nikar tukwas minə.

¹⁶ Kini kisasək apomh-pən tuk tukwas minə mine kapier ehua minə mhamə, "I! Əsaah! Məkwəta-təra kin əmawə merkwaig kin əmawə ye nimri King e yame ramkwəta ye kafan jea, mine tuk niemhaa kape Kwaji Sipsip.

¹⁷ Meinai nīpig a ruauə yame Kughen mine Kwaji Sipsip tukravəhsi-ərhav-pə niemhaa kapəriu. ?Kini pa nhagin rirkun narər-huvəyen?"

7

Kimirpen narmamə wan handred foti fo taosen mə kape Kughen

¹ Kini ai yakəm agelo kuas kasərer-pən ye nikarin kuas kape tanimtanə, mamharəptəra kin nimətag kuas ye nikarin kuas kape tanimtanə, mə nimətag kirik tukriyəh nher-herien nimoptanə mine tahik mine naiminai.

² Kimivəh-sipən nəsaninien kimi əria tuk noriahyen nimoptanə mine tahik. Məkneikin yimnəm agelo kirik risi-pirə. In ravəh nar kirik yame Kughen Miragh ravəh mə tukror-pən nətətao kin ye kafan narmamə. Mokrən apomh kin agelo minə e kuas yamə mine kivəhsi-pən nəsaninien kimi əria mə taksoriah nimoptanə mine tahik, mimə,

³ "Hapəh pi pom. Kwasig ikin taksoriah tahik mine naiminai mine tanimtanə, taksərahupən nətətao kape Kughen ye nupənai narmamə kafan minə."

⁴ Kini yimivəh nīhupin ye narmamə yamə mine kərəhu-pən nətətao kape Kughen irəria: Iriə m-fam wan handred foti fo taosen. Iriə kwənərəus minə kape Isrel.

⁵ Ye kwənərəus kape Juda, kərəhu-pən nətətao kape Kughen ye narmamə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Ruben, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Gad, iriə twelef taosen.

⁶ Ye kwənərəus kape Asere, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Naftali, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Manase, iriə twelef taosen.

⁷ Ye kwənərəus kape Simeon, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Livae, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Isakara, iriə twelef taosen.

⁸ Ye kwənərəus kape Sebulun, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Josef, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Benjamin, iriə twelef taosen.

Kwhen yame kasarkaoh kin neipən hawən

6:12: Joel 2:31; Wok 2:20 † 6:13: Jon ramni nai kirik kamni kimə 'figtri.'

6:14: Aes 34:4

6:15: Aes 2:10,19-22

6:16: Hos 10:8

6:17: Joel 2:11; Mal 3:2

7:3: 2 Kor 1:22; Efes 1:13

⁹ Kini ai, yakwaag akupən irak, məm kwhən ehuə kirik, to kipəh nəvheikin-famien. Khasi-pən ye kantri minə fam, mine ye kwənərus minə fam, mine ye nəgkiarien minə fam. Tikiriə ror pisin pisin. Kasərer kupən ye jea kape King, mine Kwaji Sipsip. Misarkaoh min kin neipən hawən. Kamhavəh kwermi nəmir.

¹⁰ Misokrapomh mhani mhamə,
“Kughen kapətawə yame ramkwətə ye kafan jea mamarmaru, mine Kwaji Sipsip, iriu pisin əmə kravəh miragh ətawə.”

¹¹ Agelo minə fam kasərer rao rao kin jea kape King mine nəmehuə minə, mine nar miragh e kamni kimə ‘jerubim’ iriə kuas. Misənimkur kupən ye jea kape King, masəhuak kimi Kughen

¹² mhamə,
“!Amen! Kapətawə Kughen In rhuvə pik, makhak pik.

Nirkunien kafan rehuə. Nagheen rehuə. Nəsaninien kafan rehuə.
Pəh kisəgnəgin In, mhasiai In, mhani vi vi In kape rerin.
Amen.”

¹³ Məkneikin yamehuə kirik irəriə raiyoh-pə mimə, “?Narmamə minə e kasarkaoh kin neipən hawən, iriə ni-pa minə e? ?Khasi-pən hiə?”

¹⁴ Mərig əmə yakmə, “Yemasur. Ik əmə nakirkun.”

Kini ramripin mini-pə mimə, “Narmamə minə e, kwəsətə ye nəmhəyen ehuə; misaikwas ye kapəriə neipən kin nitaw Kwaji Sipsip, ror neipən ramhawən.

¹⁵ Ror pən,
Iriə kasərer ye nimri Kughen, yame ramkwətə mamarmaru.

Məsəhuak kimin ye nəkwai Nimə Kafan yenpig mine yeraan.
Kini King e yame ramkwətə-pən ye jea mamarmaru, In tukrhotikəm-kəmin əriə ye nipig m-fam.

¹⁶ Iriə, sweiwei tukripəh nuh-minien əriə.

Tukhapəh nisakwəkwə-minien.
Rukweiha tukripəh min nhenien əriə.

Nəpan-əpanien kape mirh tukripəh min nəsien əriə.

¹⁷ Meinai Kwaji Sipsip yame ramkwətə ye kwerkwan ye jea kape King, In tukrarha tuk əriə rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip.

In tukramkir əriə mamvən ye nimri nu miragh, kini Kughen tukrirai-ta fam nehe nimriə.”

8

Nəhuakien in rəmhen kin sakrefaes yame kivaan əru, nehenap ramənah, mapien huvə, mamvən tuk Kughen

¹ Mərig nipig Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərakin nəkwəkwə kin, yame ror seven kin, nəgkiarien rirkək ye rao ye neai kape nipig kwəkwə, rəmhen kin haf aə.

² Kini yakwaag-pən kin agelo yamə mine kasərer ye nimri Kughen, iriə seven, məm iriə kamharəh naiyuk.

³ Kini agelo min kirik ramrəh besin kirik yame kimnor kin gol. Besin a, rukwar kin nar kirik yame ramənah, mapien huvə. Rirəh mivən marer kupən ye tebol ye nimə ehuə kape Kughen. Kivəhsi-pən narimnar ripsaah yame ror nəmiovin kimin mə tukrivəhsi-pən kimi Kughen, iriə nəhuakien kape narmamə kape Kughen minə, mivaan apa ye tebol yame kimnor kin gol, yame ramərer kupən ye jea kape King.

⁴ Nəuwəh kape nəmiəv nar a, mine nəhuakien kape narmamə minə kape Kughen, yame agelo a rampik ye kwermi, kashaktə mamhavən tuk Kughen.

⁵ Kini agelo a ramrəh besin a, mivəh nap ye tebol misiai-pən ye besin, mətəgəg-pən ye tanimtanə. Məkneikin raroapig, karuəruə rarkwomətei, nuvrig-uvrigien rehuə, kini nimnimien ravən.

Naiyuk minə

⁶ Məkneikin agelo seven kwəsərer matuk tuk nherien naiyuk.

⁷ Kini yame rəkupən rimnher naiyuk. Məkneikin kaməg-pən aes mine nap mine nitə ye tokrei tanə. Rimuək məs nipar tanə kirik, mipəh min nipərin kiraru, kini muək məs naiminai nipərin kirikiane, mipəh min nipərin kiraru. Kini muək məs mənvhirik nipərin kirikiane, mipəh min nipərin kiraru.

⁸ Kini agelo yame ror kiraru kin rimnher naiyuk, kini kərəhu-pən ye tame tahik nar kirik rəmhen kin tukwas ehua yame ramuək. Nipar tahik kirikianə rimnor nitə kin, mipəh min nipərin kiraru.

⁹ Rimnoriah nar miragh yamə mine kasarə ye tahik, nipərin kirikianə, mipəh min nipərin kiraru. Moriah min rao minə ye tahik, nipərin kirikianə, mipəh min nipərin kiraru.

¹⁰ Kini agelo yame ror kisīsər kin rimnher naiyuk, məkneikin kəmhau ehua kirik rier ta, mamuək rəmhen kin kwensia. Risi-faktə ye neai meiwaiyu məwhan muək-pən ye nu minə mine nimri nu minə nipərin kirikianə, mipəh min nipərin kiraru.

¹¹ Kəmhau a kamni kimə 'Rəukəh Pik.' Rimnor nipar nu rəukəh, mipəh min nipərin kiraru. Kini narmamə khapsaah yamə mine kimnhanim nu yame rəukəh, kimnhamhə.

¹² Kini agelo yame ror kuas kin rimnher naiyuk, nar kirik ruh mīrh mine makua mine kəmhau minə, mor nipar mīrh ripis, mipəh min nipərin kiraru kaoəsia. Nipar makua ripis, mipəh min nipərin kiraru kaoəsia. Nipar kəmhau ripis, mipəh min nipərin kiraru kaoəsia. Yeraan, rukweiha ramavən nipərin kiraru, mipəh min nipərin kirikianə. Yenpig, neai raməsia nipərin kiraru, mipəh min nipərin kirikianə.

¹³ Məkneikin yimnarha-pən maməm kwəriə ramivə ye napua, mokrapomh mimə, "I! Aweh! !Aweh! !Aweh! Agelo kisīsər min tukrher naiyuk, mīrhor nahasien ramvən tuk narmamə ye tokrei tanə."

9

¹ Kini agelo yame ror kirkirip kin rher naiyuk, məkneikin yakəm kəmhau risi-faktə ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kimivəhsi-pən ki kirik kimin tuk nəhitəyen ye nəkwai nimir ehua yame reiwaiyu pik.

² Nipig rimnəhitə ye nəpəæg a, nehenap ramənah rəmhen kin nehenap kape nap ehua. Nehenap yame ramsi-pən tuk nəkwai nimir ruvrig əpis mīrh mine napua.

³ Kini nar miragh khapsaah kisəmhen kin kəviraiyuk khasi-pən ye nehenap a, miseiwaiyu-pə. Kivəhsi-pən nəsaninien kimi əria mə tukshai narmamə kin nipikovria, raməmhə pik.

⁴ Kini-pən tuk əria kimə tukhapəh nisoriahyen mənvhirik mine naiminai mine nəsimien. Mərig tuksoriah əmə narmamə yamə mine nətətao kape Kughen rirkək ye nupanairia.

⁵ Kini kivəhsi-pən nəsaninien kimi əria mə tuksəs narmamə masor nəmhəyen kimi əria tuk makua kirkirip. Mərig tukhapəh nishopniyen narmamə. Kini nəmhəyen yame iria tuksərig rahah kin, in rapita pik yame wərawk* ramhai əjir.

⁶ Ye nipig minə a, narmamə tuksarkut mə tukhamhə miseinein. Misorkeikei pik mə tukhamhə, mərig to khapəh nhamhəyen.

⁷ Yimnam kəvraiyyuk eihua minə a kisəmhen kin hos yamə mine kimisərer matuk tuk narowaginien. Iriə kimisəvəvhao kin nar kirik rəmhen kin kəvəvhao kape king yame kamor kin gol. Kini nimirirə rəmhen kin nimri yermamə.

⁸ Nīkwəneria rəpomh rəmhen kin nīkwəne piraovin, kini kweruria resrə rəmhen kin kweru laeon.

⁹ Kimiviterəkin nimagiria kin aean. Nipig khaivə, təmərməria rarkərik rəmhen kin hos khapsaah yamə mine kamhavi kat mamhəvən ye narowaginien.

¹⁰ Nipikovria raməs əjir raməmhə rapita pik yame wərawk ramhai əjir. Iriə kamhəvəh nəsaninien ye nipikovria kape makua kirkirip tuk norien nəmhəyen kimi narmamə.

¹¹ Kapəria yamehua in yermaru kape nəkwai nimir ehua yame rewaiyu pik. Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel ramni mə nhagin e Abadon. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə nhagin e Apolon.[†]

¹² !Aweh! Nahasien kupən rinor infamien. Mərig, nahasien kiraru apaikin tukpirauə.

¹³ Məkneikin agelo yame ror sikis kin ramher naiyuk. Kini yakərig riki yermamə risi-pən apa yerki kapən apət tebol yame kimnor kin gol, yame ramərer kupən ye nimri Kughen.

¹⁴ Rini-pən tuk agelo a yame ramor sikis kin, yame ramrəh naiyuk, mimə, "Risn-ta agelo kuas yamə mine kimirkwəji əria apa ye nu eihua a Yufretes."

¹⁵ Ror məkneikin ririsin-ta agelo kuas a yamə mine kərəhu əria apaikin mə tuksərer matuk tuk aəa atuaturuk e, mine nipig atuaturuk e, mine makua atuaturuk e, mine newk atuaturuk e yame tukirisin əria kamhəvən mishopni narmamə ye tokrei tanə, nipərin kirikianə, mhapəh min nipərin kiraru.

¹⁶ Kini yimivəh nihupin ye mobael minə kapəria, yamə mine kisaiyu ye hos, kini iriə fam tu handred milian.

8:12: Aes 13:10; Mak 13:24 * 9:5: Gris rapəh niniyen "wərawk" mərig ramni "skopion." Nipikoin raməs əjir, raməmhə pik. † 9:11: Apolon, nipran e ramni mə, "Yakamoriah."

¹⁷ Kini yakəmərərhav min maməm min narmamə kasaiyu ye hos məkneikin: Kimivitərakin nimagiria kin aean yame rəwhao rəmhen kin nap, kini ror blu rəmhen kin napuə apig, kini rəokrə rəmhen kin nımar nai yame rimhiak-ımihiak. Kini kapən kapə hos minə a rəmhen kin kapən kapə laeon. Nap, mine nehenap, mine təpis krhisi-pən ye nəkwairiə.

¹⁸ Nahasien misir e - nap, mine nehenap mine təpis - krhisi-pən ye nəkwairiə mırhopni nıpər narmamə ye tanımtana, mıpəh min nıpərin kiraru.

¹⁹ Kini nəsaninien kape hos minə e, ramsi-pən ye nəkwairiə mine nıpikovria. Nıpikovria rəmhen kin kapən kapə snek yame raməkwpah.

²⁰ Mərig narmamə yamə mine nahasien misir e kirhipəh nırhopniyen əria, khapəh nısararien ye nərigien kapəriə. Mhapəh nı səpəhyen nəhuakien kimi yarmhə minə mine nanmi kughen eikuə yamə mine kamivhirəkin kin gol, uə silva uə bras, uə kapiet, uə nai. Narımnar minə a kisəru, nımririə rıpiş, nıprairiə rəpou.

²¹ Kini narmamə minə a khapəh nısararien ye nərigien kapəriə tuk nhopniyen narmamə mine norien nahawk, mine norien kleva, mine nor-apnapigien nar, mine nəkrəhyen.

10

Agelo yame ravəh nəkwəkwə kəskəh

¹ Kini ai yakəm agelo min kirik, nagheen rehuə, ramsi-pən ye neai. Ramvən ye napuə rəmhen kin mə kafan neipən. Kini mərai-mərai rarkurao ye kapən kapə. Kini in rəkhak maməsiə rəmhen kin mırh. Kini nihun mir kwəmhen kin səpaag ehua mir yamə mir kirauək.

² Kini in ravəh nəkwəkwə kəskəh ye kwermın matuk yame kimnəvi. In rərip nihun matuk ye tahik, mərip nihun mawor ye nımoptanə.

³ Kini mokrən apomh. Rikin rəmhen kin riki laeon. In rokrən apomh, karuəruə rhorpin m-seven.

⁴ Karuəruə rhorpin m-seven, yakmə jakrai-pən ye nəkwəkwə a, mərig yakərig riki yermamə kirik risi-faktə ye neai mımə, “Erkwaig kin nəgkiarien e yame karuəruə ramni, mıpəh nırai-pən-ien ye nəkwəkwə.”

⁵ Kini ai agelo a yame yımnəm kupən ramərər-pən ye tahik mine nımoptanə mivəhsi-haktə kwermın matuk ye neai,

⁶ mivəh kwəsu ye nhag yarə rerin, yame rımnor neai mine nımoptanə mine tahik mine narımnar fam. Kini mımə, “Kughen tukripəh niwhin-minien.

⁷ Mərig nıpig agelo yame ror seven kin tukrher naiyuk, kini nərig-məniwəniyen kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin ai taktəkun. In tukritərhav rəmhen əmə kin yame rımini ta kupən kimi kafan yorwok minə, iriə a kafan profet minə.”

⁸ Kini ai yakərig riki yermamə kirik ramsi-pən ye neai mımə, “Yuvən, mırəh nəkwəkwə yame kimnəvi ye kwermi agelo matuk yame ramərər-pən ye tahik mine nımoptanə.”

⁹ Məkneikin, yımavən maiyoh agelo mə tukrivəhsi-pə nəkwəkwə kəskəh a kimi yo. Kini rımə, “Vəh mən. Nar a tukroriah tipim. Mərig tukmə nakən, mərig rheikən rəmhen kin sukapak.”

¹⁰ Məkneikin yımavən mivəh nəkwəkwə kəskəh ai ye kwermi agelo, mən, mərig rheikən rəmhen kin sukapak. Yımnən, mətgai, rorlah tipik.

¹¹ Kini kini-pə tuk yo kimə, “Ik takaməkeikei mini-ərhav narımnar minə e yamə tukritərhav-pə tuk nəmə tanə pisin pisin minə, mine yermaru minə, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine narmamə yamə mine nəgkiarien kapəriə ror pisin pisin.”

11

Yemə mir yame kimawarer tuk Yesu

¹ Kini ai kivəhsi-pə nıpər nuwig kirik kimi yo, kini kimə, “Yuvən, mivəh napomhien kape Nımə kape Kughen mine tebol. Məvheikin min narmamə yamə mine kasəhuak aikin.

² Mərig takpəh nıvəhyen napomhien kape kwənəmhaan e iruə, meinai kwənəmhaan a kivəhsi-pən kimi nəmə iruə. Iriə tıksəviəsis-əviəsis Taon Rhakə mhavən mhavəh makuə foti tu.

³ Kini yakvəhsi-pən nəsaninien kimi kafak yermamə mir yamə mir e kawarər-ərhav tuk yo. Tukravəhsi-pən neipən has yame ror nımtət mə iriü kwərig rahah, mawərər-ərhav tuk nıni-ərhavyen kafak nəgkiarien kape makuə foti tu.”*

⁴ Iriü e, nuknei nai mir e olif, mine nar mir e kamərəhu-pən laet irəriü yame kawarər kupən kin Yermaru kape tanımtana.†

⁵ Kini tukmə yermamə kirik rımə tukroriah əriu, nap tukrisi-pən ye nəkwairiü, məs in məkwəru. Tukwhopni-hopni fam narmamə yamə mine khamə tıksorlah əriu.

* 11:3: uə tuk nıpig wan taosen tu handred sikisti. † 11:4: Əmru narmamə mir e “olif” mine “nar kamərəhu-pən laet iran” ye Sek 4:3, 11-14.

⁶ Kini kwərə mir e, tukmə kīrani-ərhav nəgkiarien kape Kughen, marivəh nəsaninien tuk nətapigien kin napua mə nəhig tukripəh nīpien. Mirarkun nukreikinien nīmri nu ruə nīṭə, kini mīrarkun nuhyen narmamə ye tanīmtanə kin naha nhagin nahasien yame kaworkeikei mə tukawor.

⁷ Kini tukrani-ərhav fam nəgkiarien kapəriu, məkneikin, nar mīragh yame ramarə ye nəkwai nīmri ehuə yame reiwaīyu pik tukrhaktə muh əriu, mapita əriu mīhopni əriu.

⁸ Nīprairiu tukraməmīr ye swatuk ye taon ehuə e kīmnəsik-pən Yermaru kapəriu ye nai kamarkwao kin. Ikin aikin a, kamni nəgkiarien ukreikin kirik kīmə nhagin e Sodom, uə Ijip.

⁹ Kini narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine kwənərəus pisin pisin minə, mine narmamə yamə mine kamhāni nəgkiarien pisin pisin, mine narmamə ye kantri minə fam tukhauə misarha əterik ye nīprairiu, mhapəh niseighanien kin mə tuknim əriu mīhavəh nīpig piapiə kisīsər mine nīpərin.

¹⁰ Narmamə ye tanīmtanə tuksagien, masor lafet, mīhavəhsi-pən narimnar kimi əriə minə, misagien meinai profet mir e yame kīmiwor pik nahasien kimi əriə kwərəmha.

¹¹ Kini nīpig piapiə kisīsər mine nīpərin ruə mivən, Kughen rīvəhsi-pən mīn neihagien kimi əriu, kawarər. Narmamə m-fam yamə mine kasəm əriu, kisakur pik.

¹² Məkneikin iriū kawərig riki yermamə kirik risi-pən ye neai mamni mīmə, “Wārər mīrauə.” Napua rīvəh əriu mivən ye rao ye neai. Kini tikmīr minə kapəriu kisərər əmə misarha əterik irəriu.

¹³ Kini ye nīpig atuatur a, nīmnmīen ehuə kirik ramavən moriah nīpər kwənəmhaan kirikianə ye taon a, mīpəh mīn nīpərin naen. Nīmnmīen rīmnhopni narmamə m-fam seven taosen. Kini narmamə m-fam yamə mine khapəh nhamhəyən kīmnhagin pik, mhāni nəfrakisien mə Kughen ye rao ye neai, In ravəh neihuəyən.

¹⁴ !Awēh! Nahasien ehuə yame ror kiraru kin nor infamien ai. Mərig nahasien yame ror kisīsər kin, pəh nīen mə tuktu, ruə.

Agelo yame ror seven kin ramher naiyuk

¹⁵ Kini ai, agelo yame ror seven ken rher naiyuk, məkneikin riki narmamə risi-pən ye neai, misokrapomh mhamə,

“Kapətawə Yermaru, mine kafan Kristo, iriū kawarmaru ye tanīmtanə.

Narmaruyen kapəriu tukramarə rerin.”

¹⁶ Kini namehuə minə, iriə m-fam twenty fo, kasəkwətə ye jea kapəriə ye nīmri Kughen. Mīseiwaiyu mīsənīmkur, masəhuak kimi Kughen,

¹⁷ mhamə,

“Yakhani vi vi ik, Yermaru Kughen,

meinai Ik nīmivəh kafam nəsaninien ehuə mīrikakun mamarmaru.

Nagheem rehuə pik.

Ik nīmnarə rerin, mamarə mīn ai taktəkun.

¹⁸ Nīemhaa rhai narmamə ye kantri minə; mərig nīemhaa ehuə kape Kughen tukruə.

Nīpig a ruauə yame Ik takəkīr narmamə yamə mine kwənhamhə, mīvəhsi-pən nərok kimi kafam yorwok minə, iriə e kafam profet minə, mine narmamə kafam minə, mine narmamə apnapig minə mine namehuə yamə mine kamhasiai nhagin.

Kini nīpig a ruauə yame Ik takorīah narmamə yamə mine kasorīah tanīmtanə.”

¹⁹ Məkneikin kīmnəhitə ye Nīmə kape Kughen apa ye neai, kini kəm Bokis yame ramor nīmṭətien ye Nīrpenien kape Kughen ramkwətə imə. Məkneikin ramaroapig, nuvrīg-uvrīgīen ramavən, kini karuəruə ramərkwəmtəi, kini nīmnmīen ramavən, kini aes raməsaaħ-pə.

12

Piraovin mine nar mīragh rəmhen kin algita

¹ Kini nīmṭətien ehuə kirik rīmasi-pən ye neai, mor nar vi kirik irak yakakur. Piraovin kirik ramvən ye mīrh rəmhen mə kafan neipən. Mamkwətə mērip-pən nīhun ye makuə. Məvhəvhao kin kəmhaū twēlef.

² Mamasak pik māmərig nəmḥəyən meinai rīnor tīpīn, kini natukreīmək.

³ Kini yīmnam nīmṭətien pisin kirik rīmasi-pən mīn ye neai. In e nar mīragh rəmhen kin algita ehuə. In rəwhao; kapən kapə risip iriə seven. Kapən apət ten. Məvhəvhao kin kəvəvhao kape King, seven.

⁴ Nipikovin ramuh-ita kəmhou minə ye neai. Mipiki-əhu nipərin kirikianə kisəsaah miseiwaiyu-pə ye tokrei tanə, mipəh min nipərin kiraru.* Məkneikin, algita a ruə marer ye nimri pian a yame natukreimək. Tukmə tini rarha, rətgai.†

⁵ Pian a rirəh tini yerman, yame In tukrarmaru ye kantri minə fam. In rirəh kwətavhə yame kimnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə]. Mərig Kughen rimivi-ta kwajikovə en tuk algita, miwəhsi-haktə In ruvən ye neai məkwəta ye jea kafan mamarmaru.

⁶ Mərig pian a rimnap mivən apa ye tipəvsik. Kughen rimnapnəpeinə ta ye kwənmhan a mə tukramarə ikin. Tukamarha tukun keriaji nipig wan taosen tu handred sikisti.‡

⁷ Kini narowaginien kirik apa ye rao ye neai. Mikael mine kafan agelo minə kimnhauh algita mine kafan agelo minə. Kini algita minə kafan agelo minə kimnhauh min əria.

⁸ Mərig algita, nagheen rapəh nəmhenien. Mikael mine kafan minə kisəpita əria, misher yerhav kin əria ye rao ye neai.

⁹ Kimnharəh algita ehua a, misarakikin-əhu ye tokrei tanə. In a in snek kupən, kamni kimə Setan uə Yarhmə. In ramkir oror narmamə m-fam ye tanimtanə. Kimnarakikin-əhu in, iriə kafan agelo minə fam.

¹⁰ Kini yakərig riki yermamə kirik risi-pən ye neai mokrapomh mimə, "Taktəkun ai, Kughen kapətawə rimivəh miragh ətawə.

Taktəkun ai Kughen ramhajoun mə in Yermaru, nagheen rehuə.

Kini taktəkun ai, Kristo kafan ramhajoun mə in ravəh min nəsaninien mine nehuəyen ye narimnar m-fam.

Ror məkneikin mə taktəkun ai, kinarakikin-əhu Setan ye nimri Kughen.

Setan e in e raməkər-əkər pən piautawə minə kimi Kughen yenpig mine yeraan.

¹¹ Mərig piautawə minə kimnhauh in misapita ye nəsaninien kape nitaw Kwaji Sipsip mine nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen.

Misapita min in meinai tukhopni pawk əria, rikiriə rapəh nəsikien nimraghien kapəria.

¹² Kimiə yamə mine nakasarə ye rao ye neai, sagien meinai kimnarakikin-ərhav algita.

Mərig, !Aweh! Nahasian tukruə ye nimoptanə mine tahik, meinai Setan rimneiwayu-pən tuk əriu.

Niemhaa ramhai pik in, meinai in rirkun mə ipakə əmə rineriaji kafan nipig."

¹³ Algita rəm mə kimnarakikin-əhu ye tokrei tanə, rarar, mirpəhu piraovin yame rimirəh tini yerman.

¹⁴ Mərig kiwəhsi-pən kwermi kwəriə kimi pian a, tukrirəh, mivə mivən apa ye kwənmhan Kughen rimnapnəpeinə iran apa ye tipəvsik.§ Ikin aikin a, tukrap tuk snek, tukamarha huva tukun kape nipig wan taosen tu handred sikisti.*

¹⁵ Mərig snek a rimiruə kin nu rəmhen kin yapiwən ehua kirik mə narh tukrirəh pian a mamvən.

¹⁶ Mərig nimoptanə rimnasitu ye pian a məkwaag mətgai nu ehua yame algita rimiruə kin.

¹⁷ Kini niemha rhai pik algita tuk pian a. Marar mivən mə tukhauh min kafan minə kwənərus. In e narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen masərer timtim tuk nini-ərhavyen Yesu.

¹⁸ Algita a rimavən marer apa ye nipakir apa ye tahik.

13

Nar miragh yame rimnateih haktə tahik

¹ Kini yimnəm nar miragh ehua kirik rimnateih haktə tahik. Kapan əpat ten. Kini rimnukrai-pən kəvəvhao kape king ye kapan əpat minə. Kapan kapə risip iriə seven, kini kirai-pən nəgkiarien kirikianə kirikianə irəria yame ramni hah Kughen.

² Nar miragh a yimnəm rəmhen kin pusi ehua kamni kimə leped. Mərig nihun minə kisəmhen kin nar miragh kirik kamni kimə bea. Kini nəpəeg nəkwən rəmhen kin laeon. Algita rivəhsi-pən nəsaninien mine narmaruyen mine nehuəyen kafan kimi nar miragh a.

³ Kimnhoteih kapən kapə nar miragh e kirik, kimə tikrimhə; mərig ripəh, mimragh min. Kimnhoteih pawk kapən kapə, ripəh nimhəyen, narmamə m-fam ye tanimtanə kisakur, mhakwasig kin.

* **12:4:** Tukmə ror nipran e ramni mə Setan rivi-ta agelo tiksin ye rao ye neai, kisəsaah, miseiwaiyu pən ye tokrei tana. Əmru nəgkiarien kirik ramvən kimi Setan ye Ezik 28:11-19 mine Aes 14:12-15. † **12:4:** Tukmə ror pian a Meri, mamə kape Yesu; kini Setan in algita. Tukmə Yesu rarha, kini Setan tukroriah. **12:4:** Mat 2:13-14 ‡ **12:6:** uə makuə 42, uə newk kisəsər mine makuə sikis. **12:7:** Dan 10:13,21; 12:1 **12:9:** Jen 3:1 **12:9:** Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15 § **12:14:** Meri rikir Yesu kiravən apa ljiip kape newk kisəsər. Əmru Mat 2:13-18 * **12:14:** Gris ramni mə "kamarh tukun tuk nipig kirikianə, mine nipig kiraru, mine niparin," mərig nipran e ramni mə, "newk kisəsər mine makuə sikis" uə "nipig wan taosen tu handred sikisti."

⁴ Masasar masəgnəgin min algita meinai in rimivəhsi-pən neihuəyen kimi nar miragh a. Masəgnəgin nar miragh a misaiyoh mhamə, “Pa rəmhen kin nar miragh a? Rirkək. ?Kini pa rirkun nuhyen? Rirkək.”

⁵ Kimneighan kin nar miragh a mə in tukrəgkiar ausit mini-hah Kughen. Kimneighan kin neihuəyen kimin mə in rirkun norien naha nhagin yame in rorkeikei kape makuə foti tu. *

⁶ Kini in rimini nəgkiarien hah ripsaah ye Kughen, mine nhagin, mine imei Kughen, in e, narmamə yamə mine kasarə ye rao ye neai.

⁷ Kimivəhsi-pən min nəsaninien kimin mə tukrarowagin iriə narmamə kape Kughen minə, mapita əriə. Kini kivəhsi-pən nehuəyen kimin tuk narmaruyen ye narmamə ye kwənəəus minə fam, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin, mine kantri minə fam.

⁸ Narmamə minə fam ye tokrei tanə tuksəhuak kimi narmiragh a. Mərig narmamə tiksın tukhapəh nisəhuakien kimin, iriə e yamə mine kwərai-pən ta nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nirmraghien kwasig ikin Kughen ripior narimnar fam. Nəkwəkwə a kape Kwaji Sipsip yame kimnhopni.

⁹ Yermamə yame nimətirgin rarə in tukraməkeikei mətərig huvə kin.

¹⁰ Tukmə kimə tukvəhsi-pən yermamə kirik ye kalabus, pəh ruvən.

Tukmə kimə tukhapni yermamə kirik kin nau, pəh khapni kin nau.

Nəgkiarien e nipran ramni mə narmamə kape Kughen minə tukasəkeikei misərer tim tim tuk nhatəyəyen iran.

Nar miragh yame rimnateih haktə nimoptanə

¹¹ Kini yimməm min nar miragh kirik rimnateih haktə nimoptanə mhaktə. Kapan əpat kiraru rəmhen kin kwaji sipsip kirik. Mərig rəgkiar, rikin rəmhen kin algita kirik.

¹² In ramor atuə kin kape nar miragh kupən e yame kapan kapə seven, mivəh fam nehuəyen kafan. Kini maməkeikei kimi narmamə m-fam ye tanimtanə mə iriə tuksəhuak kimi nar miragh kupən yame kimnhoteih kapən kapə kini ruahuvə min.

¹³ Kini nar miragh e kapan əpat kiraru rimnor nimtətien ehuə pisin pisin. Marə mor min nap risi-pən ye neai mamuə ye tokrei tanə ye nimri narmamə.

¹⁴ Kughen rimneighan-pən kin nəsaninien kimi nar miragh e yame kapan əpat kiraru mimə in rirkun norien nimtətien ye nipig ramərer iriu nar miragh yame kapan kapə seven. In rameikuə ye narmamə ye tokrei tanə kin nimtətien yamə mine in ramor. Kini mini-pən tuk əriə mə tukasəkeikei misərai kapier mhasigəvin nanmi nar miragh a kimnhoteih kapan kapə kini ruahuvə min, mhasiai in.

¹⁵ Kini Kughen rimneighan-pən kin nəsaninien kimi nar miragh yame kapan əpat kiraru, mə tukreihagh-pən ye kapier yame risigovin nanmi nar miragh e kapan kapə seven, mə tukrəgkiar, mamni mə tukhopni narmamə yamə mine khapəh nhasiayien in.

¹⁶ Kini in raməkeikei kimi narmamə m-fam əgkəp - nəmehua minə, mine narmamə apnapig minə, mine narmamə kapəriə nautə rehuə, mine narmamə yamə mine kapəriə nar kirik rirkək, mine slef minə, mine narmamə pəh nien mə slef minə, mə tukhavəh nətətao kafan ye kwermiriə matuk uə nupanairiə.

¹⁷ Mərig narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nətətao a, kaseinein nivəhyen nimri nar kirik, mine norien salem kin nar kirik. Nətətao e, in nhag narmiragh e yame kapan kapə seven, uə namba yame ramor nimtətien ye nhagin.

¹⁸ Ror məkneikin mə kimia takasəkeikei mhavəh nirkunien. Tukmə nirkunien kafam rəmhen, nakirkun niniyen nipran. Namba e in 666. In ramor nimtət ye yermamə.

14

Kwaji sipsip mine narmamə wan hundred foti fo taosen

¹ Kini ai, yakarha-pən məm Kwaji Sipsip ramərer apa ye tokrei tukwas a Saeon. Kini narmamə wan hundred foti fo taosen kasərer iriə min. Kini kimirai-pən nhag Kwaji Sipsip mine Rimni ye nupanairiə.

² Kini yakərig nəgkiarien kirik risi-pən ye neai. Rikin rehuə rəmhen kin tahik ehuə kirik yame ramuh nəpəg kwənharuəruə uə məmhen min ye karuəruə yame ramarkwəmətēi. Kini mamhen min kin narmamə khapsaah kamhauh gita. *

³ Kini iriə kasəni nipe vi kirik apa kupən ye jea kape King mine nar miragh kuas a kamni kimə ‘jerubin’ mine namehuə minə. Narmamə apnapig kaseinein nipe a. Narmamə wan

* **13:5:** Makuə 42 rəmhen kin nipig wan taosen tu hundred sikisti, uə newk kisisir, makuə sikis. Əmru Rev 11:2, 3, mine 12:6. **13:6:** Dan 8:10-11 **13:6:** Efes 2:6 * **14:2:** Nəgkiarien kape nəmə Gris rapəh niniyen ‘gita’, mamni əmə ‘hap.’ In nar kirik kamuh tuk nəniyen nipe, rəmhen kin gita.

hundred foti fo taosen əmə yamə minə e Kughen rimnərok nimraghien kapəriə muəpik-ta əriə ye tanimtanə, iriə kharkun nənien nipe e.

⁴ Narmamə minə e iriə e, yamə mine kimisarha huvə tuk kapəriə nimraghien, mə nəmkimik rirkək irəriə. Iriə khapəh nhakirien piraovin. Iriə namə vi minə. Mamhakwasig kin Kwaji Sipsip e, mhavən ikin pukaa ramvən ikin. Kughen rinərok-ta nimraghien kape narmamə minə a. Iriə kape Kughen əmə mine Kwaji Sipsip e. Iriə kisəmhen kin nəviginien yame kimnəhuak vi əmə kin nəsimien, yame kivəhsi-pən kimi Kughen mine Kwaji Sipsip.

⁵ Iriə khapəh niseikuəyen nipig kirik. Kini nar kəskəh kirik rirkək mə tukror əriə kasəmkimik ye nimri Kughen.

Agelo misir kisisər

⁶ Kini ai yakam min agelo kirik ramivə yerpig ye nimago-ago. In ramni-ərhav nəvsaoyen huvə yame rimnarə rerin, infamien rirkək kimi narmamə ye tokrei tanə, ye kantri minə fam, minə kwənərus minə fam, minə narmamə yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin.

⁷ In rokrapomh mamni mima, “Hagin kin Kughen mhasiai In. Kini mhani nəfrakisien ye kafan neiəhuəyen. Meinai in a nipig atuətuk kafan ruəuə tuk nəkirien nimraghien kape narmamə. Səgnəgin In. In rimnor rao ye neai, mine nimoptanə, mine tahik, mine nimri nu minə.”

⁸ Kini agelo min kirik yame ror kiraru kin raməri-pən mamni mima, “!Babilon rimamir! !Babilon rimamir! !Babilon Ehuə Nagheen Rehuə rimamir, meiwaiyu! In rəmhen kin piraovin kape swatuk yame ravi-pə narmamə ye kantri minə fam khauə mamhanim waen iriə min. Mərig waen nin, in a nirəhuyen nətəwaoyen. Maməkeikei kimi narmamə mə tukror norien has iriə min. Kini nipig kamhanim waen a, iriə kamhavi-pə niemhaa kape Kughen tuk əriə.”

⁹ Kini agelo min kirik yame ror kisisər kin ramkwasig kin əriu. Mokrən apomh mamni mima, “Narmamə yamə mine kasəhuak kimi nar miragh yame kapən kapə iriə seven, mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin, kini mhawəh nətətao kafan ye nupanairiə uə kwermiria,

¹⁰ iriə tukasəkeikei mhanim waen ni piraovin e, in e niemhaa kape Kughen. Waen e kipəh nəkwər-əkwərien kin nu. Tuksərig nəmhəyen ye nap mine kwənkwiwə yamə mir kawəkwəru əriə ye nimri agelo rhakə minə mine Kwaji Sipsip.

¹¹ Kini nəuwəh kape nap yame raməs əriə mor nəmhəyen kimi əriə, in ramənəh nipig minə fam, infamien rirkək. Narmamə yamə mine kasəhuak kimi nar miragh yame kapən kapə seven mine nanmi nar yame kimnor kisigovin in kin, mhavəh nətətao kafan, iriə tukhapəh nisapisien yenpig mine yeraan.”

¹² Nəgkiarien e nipran ramni mə narmamə kape Kughen yamə mine kasor nəkwan tukasəkeikei misərer tim tim əmə tuk nəhatəyən iran.

¹³ Kini yimnərig min riki yermamə kirik risi-pən apa ye neai mima, “Takrai-pən nəgkiarien e ye nəkwəkwə, Taktəkun ai, mamvən, narmamə kape Yermaru, to khamhə pawk, mərig tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Kini Nanmin kape Kughen rima, “!Nəfrah! Iriə tuksapis ye nəmnhawkien kapəriə, meinai tukhavəh kwənkwai wok kapəriə.”

Agelo rampik ta narmamə ye tanimtanə

¹⁴ Kini ai yimnarha-pən məm napuə hawən kirik, məm yermamə kirik ramkwətə-pən ye napuə. Kwən a in rəmhen kin Ji Yermamə. In rəvəvhao kin kəvəvhao kape King, yame kimnor kin gol. Mamrəh nau iko kirik.

¹⁵ Kini yimnəm min agelo kirik risi-pən apa ye Nimə kape Kughen muə, kini mokrən apomh kin yermamə a ramkwətə-pən ye nimar-mar napuə, mima, “Rəh kafam nau iko mivən marpai. Meinai nipig kape narhakiniən nəviginien ruəuə, kini nəsimien ye tanimtanə ruəmruə.”

¹⁶ Kini yimnəm yermamə yame ramkwətə-pən ye nimar-mar napuə rimowhan nao iko kafan muə ye tokrei tanə, mipik narmamə m-fam rəmhen kin yame nəsimien yame ruəmruə tuk nivəhyen.

¹⁷ Kini agelo kirik min rimatərhav-pə ye Nimə kape Kughen apa ye rao ye neai, mamrəh min nao iko.

¹⁸ Agelo min kirik yame ramarha tuk nap ye tebol, risi-pən ye tebol muə, kini mokrən kin agelo yame ravəh nao iko mima, “Narmamə ye tanimtanə kisəmhen kin kwənkwai grep yame ruəmhiak. Vəh kafam nao iko mipik əriə.”

¹⁹⁻²⁰ Mækneikin, agelo e rimowhan kafan nao iko, mivæn ye tanimtanæ, kini mipik-ta narmamæ yamæ mine kisæmhen kin kwænkwai grep yame rimhiak. Kini marakikin æriæ apa iruæ ye taon, apa ye kwænmmaan ehuæ yame kamæviæsis kwænkwai grep ikin, mæ nehen tukraiyyu. Ikin aikin a, Kughen ramor niemhaa kimi narmamæ mivæhsi-pæn narpinien kimi æriæ. Tukæviæsis æriæ, nitawriæ tukraiyyu aikin, ræmhen kin nu ehuæ kirik yame napomhien kafan ræmhen kin tri hundred kilometa, kini ræmnim pik. Tukmæ hos kirik ræviæfugin, reræiji nipæghigin.

15

Narmamæ kape Kughen kasægnægin In

¹ Kini yakarha-pæn ye rao ye neai mæm nimtætien kirik, yakakur. Agelo seven kamhavæh narpinien, iriæ seven, mamhauæ. Narpinien minæ e, iriæ kasor niemhaa kape Kughen tukror piæpiæ, infamien iran.

² Mækneikin, yimmæm nar kirik ræmhen kin tahik, mærig kimnor kin glas, nap ramuæk iran. Narmamæ tiksins kasærer ye nikar-kar tahik a. Iriæ e yamæ mine kimisarowagin misapita nar miragh a kapæn kapæ seven mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin, mine namba yame ramor nimtæt ye nhagin. Kughen rimivæhsi-pæn gita* minæ kimi æriæ,

³ kamhauh, masæni nipe kape Kwaji Sipsip mine Moses kupæn, yorwok kape Kughen, mamhani mhamæ,

“Yermaru Kughen Nagheem Rehuæ Pik Ekap.

Yaksæm kafam norien ehuæ minæ, yaksakur.

!Ik King kape rerin! !Norien kafam ratuatuk æfrakis!

⁴ Yermamæ kirik to ripæh nipæhyen nisaiyen Ik, Yermaru.

Kini yermamæ kirik to ripæh nipæhyen nivæh-sihaktæyen nhagin.

Meinai Ik pisin æmæ nakæmærhakæ.

Narmamæ ye kantri minæ fam tuksæm mæ norien minæ fam kafam kisatuatuk, mhaue masærer ye nimrim mamhani vi vi Ik.”

⁵ Kwææni-ta nipe a, yakwaag faktæ ye rao ye neai, mæm kimnæhita-pæn Ikin Kughen Ramaræ Ikin. In e, Nimæ Tapolen kape Kugsakur.

⁶ Agelo seven khasi-pæn apa Ikin Kughen Ramaræ Ikin, mamhavæh narpinien minæ, iriæ seven. Iriæ kamhavæn ye neipæn vi e yame ramæsiæ, kamni kimæ ‘linen.’ Kimivitæækin nimagiriæ kin kætæut yame kimnor kin gol.

⁷ Mækneikin, nar miragh e kamni kimæ ‘jerubim’ iriæ kuas, kini kirik iræriæ rivæhsi-pæn besin kimnor kin gol seven kimi agelo minæ a iriæ seven. Besin minæ a khakwar kin niemhaa kape Kughen yame ramaræ rerin.

⁸ Mækneikin, natökien yame ramor nimtætien ye neihuæyen mine nikhakien kape Kughen rauvig æpis Ikin Kughen Ramaræ Ikin, kini narmamæ kiseinein nisauru-pænien Ikin Kughen Ramaræ Ikin miseræiji agelo seven khavæh-siærhav fam narpinien minæ seven.

16

Besin seven yamæ mine khakwar kin niemhaa kape Kughen

¹ Mækneikin yakærig riki yermamæ kirik rokræn apa Ikin Kughen Ramaræ Ikin, mamni-pæn tuk agelo minæ seven mimæ, “Havæn. Misætæg-pæn besin seven yamæ mine khakwar kin niemhaa kape Kughen ye tanimtanæ.”

² Agelo yame ramækupæn rivæn mætæg-pæn besin kafan ye tanimtanæ. Mækneikin, narmamæ yamæ minæ kimnævæh natætao kape nar miragh a kapæn kapæ seven, mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin, nimap pien ripsaah ye niprairiæ.

³ Kini agelo yame ror kiraru kin rætæg-pæn besin kafan ye tahik. Tahik ror nitæ kin. Rærip ræmhen kin nitaw yermamæ yame ruamhæ ta. Kini nar miragh ye tahik minæ fam kimnhamhæ.

⁴ Kini agelo yame ror kisisar kin rætæg-pæn besin kafan ye nimri nu minæ, mine ye kwerkwai nu minæ, ror nitæ kin.

⁵ Kini yakærig riki agelo yame ramehuæ ye nu minæ ramni mimæ,

“Kughen, Ik pisin æmæ Ik Kughen, nakatuatuk.

Ik e yame nimnamaræ rerin, mamaræ min taktækun.

Kini ratuatuk mæ takor mækneikin narpinien kimi narmamæ.

* **15:2:** Nægkiariæn kape nômæ Gris rapæh ninien ‘gita,’ mamni æmæ ‘hap.’ In nar kirik kamuh tuk næniyen nipe, ræmhen kin gita. **15:4:** Jer 10:7; Sam 86:9-10 [†] **15:5:** Ye nakwai Nimæ Tapolen, bokis kirik aikin yame kiwæhsi-pæn Natuakæmien 10. Emaru Eks 38:21, Nam 1:15.

⁶ Kapəriä atuk əmə. Meinai iriä kimnhavi nitaw narmamə kafam minə, mine profet minə kafam.

Kini lk takvəhsi-pən nitə kimi əriä mə tukhanim.”

⁷ Kini yakərig min tebol* rəgkiar mima,

“!Nəfrah! Yermaru Kughen, Nagheem Rehuə pik, nəgkiarien yame nakaməkir narmamə kin in rəfrakis matuatuk.”

⁸ Kini agelo yame ror kuas kin rətəg-pən besin kafan ye mırh. Kini mırh ravəh nəsaninien tuk nivaanien narmamə rəmhen kin yame nap raməs əjir.

⁹ Nəpan-əpanien kape mırh raməs əriä, kamhani hah Kughen yame In ramor narpinien minə e, mərig khapəh nisararien ye nərigien kapəriä mhaue mhavəh-si haktə In.

¹⁰ Kini agelo yame ror kirkirip kin rətəg-pən besin kafan apa ikin nar mıragh kapən kapə seven ramkwətə mamarmaru ikin. Məkneikin, ikin minə fam yame in ramarmaru ikin kisapignap. Kini narmamə kasərig nəmhyen misəkwəsis nheramriä

¹¹ mamhani hah Kughen apa ye rao ye neai tuk nəmhyen mine nimap kapəriä. Mərig khapəh nisararien ye nərigien kapəriä tuk təvhagə has kapəriä.

¹² Kini agelo yame ror sikis kin rətəg-pən besin kafan ye nu ehua e kamni kimə Yufretes. Məkneikin nu ramit mor swatuk kape king minə tuk səriwək iran mhasi-fiak.

¹³ Məkneikin yakəm nanmin has kisəsər kirkəmhen kin frog. Kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai algita; kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai nar mıragh kapən kapə seven; kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai profet eikuə.†

¹⁴ Yarhmə misir e kirkor nimtətien minə. Kirhitərhav-pən tuk king minə ye tanimtanə m-fam, mırhokrən kin əriä mə tuksofugin masərer matuk tuk narowaginien ye nıpig yame Kughen Nagheen Rehuə Pik tukrəkir narmamə iran.

¹⁵⁻¹⁶ Kini yarmhə misir e kirkhofugin king minə apa ikin kirik, ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamni kimə, Amagedon.‡

Kini Yesu rimini mima, “!Arha-pə ru! !Yakaurə rəmhen kin yame yakrəh kirik raurə! Rhuə mə narmamə tukhapəh nisapirien, masarha, mhapəh nhavəhsi-tayen kapəriä neipən tuk napirien mə tukhapəh nisaiyu-kopiə-kopiə-yen misauris kin.”

¹⁷ Kini agelo yame ror seven kin rətəg-pən besin kafan ye nimago-ago. Məkneikin yakərig riki yermamə kirik risi-pən apa lkin Kughen Ramarə lkin, misi-pən atuaturuk ye jea kafan mima, “Ror infamien.”

¹⁸ Məkneikin raroapig, karuəruə rarkwomətei, nuvrig-uvrigien rehuə, kini nimnimien ravən. Nimnimien ehua kirik rıpəh hanə norien rəmhen kin yama.

¹⁹ Kini taon ehua e§ rarkwopir nıpərin kisəsər. Kini taon fam ye kantri minə fam kisəsəah mharkək. Kughen, rikin ramuh norien has minə kape taon a Babilon, mivəhsi-pən kap yame rukwar kin waen e in e niemhaa kafan, maməkeikei kimin mə tukrinim fam.

²⁰ Məkneikin kimnahiə ta kin kwaji tanə minə fam, kharkək. Kini kıpəh nəm-minien tukwas minə.

²¹ Kini aes rəmhen kin kapier ehua risi-pən ye napuə məsaah markwhopni-arkwhopni narmamə. Aes kirkianə əmə rəmhen kin fifti kilo. Kini narmamə kamhani hah Kughen tuk nahasien kape aes, meinai nahasien a in rahas pik.

17

Piraovin kape swatuk yame rahas pik

¹ Məkneikin agelo kirik ye agelo seven yamə mine kamharəh besin seven ruə mini-pə tuk yo mima, “Yuə-ru. Pəh yakhajoun ik kin narpinien yame piraovin kape swatuk yame rahas pik tukrarə iran. Piraovin a in a taon* yame ramərer ipakə tuk nu minə tiksin.

² King minə ye tanimtanə kimnhavən tukun. Kini narmamə kape tanimtanə kimnhanim nin waen, misapis iriə min, kini mamhavən tukun.”

³ Kini Nanmin kape Kughen raməmir irak, kini agelo a rikir yo mivən apa ye tipəvsik. Aikin, yakəm piraovin ramkwətə-pən ye nar mıragh kirik rəwhao. Kirai-pən nəgkiarien yame ramni-hah Kughen ye nıpran. Nar mıragh a, kapən kapə risip-sip iriə seven, kapən apət iriə ten.

⁴ Kini piraovin a ramavən ye neipən pepol rəmhen kin neipən kape king, mine neipən əwhao. Ramor marə-marə ye nıpran mokwan kwenar mıruk-pən ye nimətirgin yame

* **16:7:** Tebol rəgkiar, tukmə ror nıpran ramni narmamə kape Kughen yamə mine kimnhopni əriä, kasəmir ye nəpəəg tebol apa ye rao ye neai. Əm-ru Rev. 6:9. † **16:13:** Rev. 13:11-18 raməvsao kin profet eikuə e yame rətei haktə ye nimoptanə. Kapan apət kiraru. ‡ **16:15-16:** ‘Amagedon’ nıpran ramni ‘tukwas apa Megido.’ Nakəm kwənmhaan e Megido ye Judges 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Kron 35:22. § **16:19:** Tukmə ror taon ehua e Jerusalem uə Babilon. * **17:1:** Tukmə ror taon a Babilon uə?

kinmor kin gol mine kapier yame nimrin rhaktə pik, mine perel. Kini in ravəh kap kirik kinmor kin gol, yame rukwar kin nahasien kafan yame rəmkimik pik ye nimri Kughen mine nor-apnapigien nar kafan.

⁵ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nupanan, nīpran rer kwaig, yame ramni mīmā,

TAON EHUĒ IN E BABILON, NAGHEEN REHUĒ.

IN NISIN NĪPIRAOVIN MĪNĒ M-FAM KAPE SWATUK.

KINI IN NUKNE NORIEN HAS YAMĒ MĪNE KASĒMKĪMĪK.

⁶ Kini yakəm mā piraovin a rinapis kin nitaw narmamə kape Kughen minə. Iriə e narmamə yamə mine kimsarəer-ərhav tuk nini-ərhavyen Yesu. Yakəm in, nanmik rīvə.

⁷ Məkneikin agelo a rini-pə tuk yo mīmā, “?Nakamakur tuk naha? Yo jakpihoprai-pre nəgkiarien erkwaig ye piraovin mine nar miragh yame in ramkwətə-pən iran, yame kapən kapə risip iriə seven, kini kapan əpat iriə ten.

⁸ Nar miragh yame nimnəm, rinamragh, mərig ripəh nimraghien e towel, mərig pəh nien mə tuktu tukrhekimter, mhaktə-pə ye nəkwai nimir yame reiwayiyo pik, maiyu mamvən, Kughen tukroriah. Kini narmamə ye tanimtanə yamə mine nhagriə rirkək ye Nəkwəkwə kape Nimraghien tuksəm nar miragh a yame rimamragh, mirkək, mīrerig-pə min, tuksakur.

⁹ Takaməkeikei mivəh nirkunien tuk nirkunien nīprai nəgkiarien e. Kapən kapə nar miragh e, iriə seven, kasor nimtətien ye tukwas minə seven yame piraovin a ramkwətə-pən iriə.[†]

¹⁰ Kasor min nimtətien ye King, iriə seven. King kirkirip kwənhauə ta mwənhavən. King kirikianə e ramarə ai taktəkun. Kini king kirik min tukripiuə. Mərig tukruə mamarə kape nipig kwəkwə əmə.

¹¹ Kini nar miragh e yame rimnamarə, mirkək ai taktəkun, in king kirik yame ror eit kin. In tukrikwasig kin king minə iriə seven mamhavən, Kughen tukroriah in.

¹² Kapən əpat iriə ten yamə mine nimnəm əriə, kasor nimtətien ye king iriə ten, yamə mine khapəh hanə nisarmaruyen. Mərig iriə tukhavəh neihuəyen mə iriə king minə, misarmaru iriə nar miragh a, mərig kape nipig kwəkwə əmə.

¹³ Nətarigien kapəriə kirikianə əmə tuk nivəh-sipənien kapəriə nehuəyen mine nəsaninien kimi nar miragh a.

¹⁴ Mərig Kwaji Sipsip tukruə iriə narmamə yamə mine rimirpen-ta əriə, mokrən kin əriə, khakwasig kin. Kini In tukrapita narmamə yamə mine kasarowagin-pən kimin, meinai In Yermaru kape yermaru minə, mine King kape king minə.”

¹⁵ Kini ai agelo e rini-pə tuk yo mīmā, “Nu yamə mine nimnəm əriə, ikin piraovin kape swatuk ramkwətə ikin, kasor nimtətien ye kwhen minə. In e narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine kantri minə, mine narmamə yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin.

¹⁶ Kapan əpat ten yame nimnəm, mine nar miragh a, iriə tuksəmakin piraovin kape swatuk e, mhawəhsi-ta neipən kafan mə tukramaiyu kopiə kopiə, masoriah in, mhavaan ye nap, masən nusan.

¹⁷ Tuksor məkneikin meinai Kughen rimnərəhu-pən yerkiria mə tuksor nərigien kafan kini mor rikiriə kirikianə əmə tuk nhavəh-sipənien kapəriə nəsaninien mine nehuəyen kimi nar miragh e, mə in tukrarmaru, meriaji nəgkiarien kape Kughen tukruə mor nəfraksien kin.

¹⁸ Kini piraovin a nimnəm, in taon ehua yame ramarmaru ye king minə kape tanimtanə.”

18

Babilon rimamir

¹ Kwasig ye narimmar minə e, yimnəm agelo kirik ramsi-pən ye neai. In ravəh nehuəyen, kini in risia-pen tanimtanə kin nikhakien kafan.

² Rokrapomh ye rikin ehua mīmā,

“!Rimamir! !Babilon Taon Ehua Nagheen Rehua rimamir! Yarhmə minə kamhavən misarə ikin.

Nanmin has minə kasaiyu ətgin in. In ruauə rəmhen kin nəpəəg nai yame man has yamə mine kamgin kin əriə kasapir ikin.

³ Meinai kantri minə fam kisapis kin nin waen, mamharpəhu nətəwaoyen, mamhavən tukun mhakir in.

Kini king minə kape tanimtanə kamhavən tukun mamhakir. Kini sto kipa ye tanimtanə, nautə kapəriə rehua meinai rikin ramvən pik tuk nautə.”

⁴ Məkneikin yakərig riki yermamə kirik ramsi-pən ye neai mamni mīmā,

“Kafak narmamə minə, səta ye pian a mə in tukripəh nīrəh-pikinien əmīə.

[†] 17:9: Narmamə khapsaah rikiriə ruh mīmə nar miragh e kapan kapə 7, uə tukwas 7, nīpran e Taon Rom. Kimivhirəkin hakta ye tukwas iriə 7.

Mə kimiə takhapəh nhavəhyen narpinien yame in tukrivəh.

⁵ Meinai in rimərig kafan təvhagə has rhaktə meriaji kapuapig. Kughen rikin raməsik kafan təvhagə hah.

⁶ Sarpin tai norien kafan yame in rimnor irəmia.

Sarpin mikiraru.

Waen yame in rimivəhsi-pre kimi əmia in riskai. Havi-pən tai nin waen ye kap kafan yame in riskai min, rapita.

⁷ Havəh-sipən nahasien mine nəmhəyen kimin rəmhen kin nagienien yame in rimnavəh kupən tuk nautə ehuə kafan.

Maməgkiar ausit yerkin mamni mima, 'Yo kwin kirik. Yo e yakamkwətə mamarmaru.

To yakpəh nasakien tuk nipig kirik meinai kafak yerman rirkək mə to rimhə.'

⁸ Ror məkneikin, Kughen, Nagheen Rehuə, tukrivəhsi-pən narpinien kimin. Nikumhə tukrəs in; tukrasək; nap tukrəs; tukrimhə. Narpinien minə a tukrivəh in ye nipig kirikianə əmə.

⁹ "Kini nipig king kape tanimtanə yamə mine kimnhavən tukun mamhakir, kini mamhavəh kwis nautə kafan, kisəm nəuwəh kape nap yame ramarkwəru in, kisasək, rikiriə rəpou tukun.

¹⁰ Kafan nəmhəyen tukror əriə khagin, masərer isok tukun mhamə,

"!Kəsi! !Kəsi tuk taon ehuə! !Awəh, Babilon, taon yame ramərer əusik əusik, mərig taktəkun ai, in rīvəh kafan narpinien ye nipig kirikianə əmə!'

¹¹ "Kini sto kipa minə min ye tanimtanə tuksasək tukun, meinai yermamə min kirik rirkək aikin mə to rīvəh nimri narimnar kapəriə.

¹² Yermamə min kirik rirkək mə to rīvəh nimri kapəriə gol, mine silva, mine kapier huvə minə, minə perel, mine neipən huvə yamə mine kamor kin linen mine silik mine pepol mine skalet. Yermamə min kirik rirkək mə to rīvəh nimri narimnar kamor kin kapan əpat elefan uə bras, uə aəan, uə kapier huvə e kamni kimə 'mabel', mine nai kapəriə yame rapien huvə,

¹³ mine narimnar yame nəmiovin rapien huvə rəmhen kin sinamon, mine senta, mine mir, mine frangkinsens. Yermamə min kirik rirkək mə to rīvəh nimri kapəriə oel mine waen, mine flaoa, mine kau, mine sipsip, mine hos mine kat, mine slef (in e kamor salem kin yermamə).

¹⁴ "Ror pən sto kipa minə tuksasək pik, mhamə, "Babilon, nakorkeikei pik nautə, mərig nimnəpkərhav iran. Nautə mine marə-marə kafam ruirkək, to nakpəh nəm-minien tuk nipig kirik."

¹⁵ Sto kipa yamə mine kimisor salem kin narimnar minə e apa taon a tuksərer isok tukun, masəm nəmhəyen kafan, khagin kin. Misasək, rikiriə rəpou

¹⁶ mhamə,

"!Awəh, kəsi! Taon ehuə e rimavən ye neipən huvə kimnor kin linen mine pepol mine skalet,

mokwan-pən gol mine kapier huvə mine perel.

¹⁷ Mərig taktəkun ai kimnoriah fam nautə ehuə kafan ye nipig kirikianə əmə.'

"Kini kapten minə kape rao minə fam, mine narmamə yamə mine kasor wok ye nəkwai rao, mine narmamə m-fam yamə mine kamhavən ye rao, mine narmamə m-fam yamə mine kamhavəh mane ye narimnar kape tame tahik tuksərer isok tuk Babilon.

¹⁸ Tuksəm nap rəs in, mine nehenap, misasək mhamə, "!'Kəsi! Taon ehuə e rinor pisin ye taon minə tiksın."

¹⁹ Tuksərəsuun kapəriə kapə kin nimokruur [misor nimtətien mə rikiriə rərhakis], misasək, mhamə,

"!Awəh! Narmamə yamə mine kamhavəh rao ye tahik, kapəriə nautə rimnehuə tuk mane kape taon əsanin a.

Mərig kimnoriah in ye nipig kirikianə əmə.

²⁰ Mərig kimiə ye rao ye neai, kimiə narmamə kape Kughen, mine aposol minə, mine profet minə, rikimiə tukraməkeikei magien, meinai Kughen rimivəhsi-pən narpinien kimin tuk nor-hah-preyen kimi əmia.'

²¹ Məkneikin, agelo əsanin kirik rimirəh kapier ehuə kirik, marko-pən kin apa ye tahik ye nagheen fam, mima,

"Kinarkwəsis məkneikin Babilon Ehuə Nagheen Rehuə. To rapəh nərer-minien.

²² Kini tukhapəh nisərig-minien riki gita * mine tərhenao, mine naiyuk ramasək ye taon a. Kini tukhapəh nisərig-minien narkarəkien kape kapier minə yame ramaiyu-əsis wit yame kamor flaoa kin. Kini yermamə kape narpəkao-huvayen ye narimnar rirkək min aikin.

* 18:22: Nəgkiarien kape nəmə Gris rapəh niniyen 'gita,' mamni əmə 'hap.'

²³ Níkhakien kape laet minə tukripəh min nəsiəyen aikin.

Tukhapəh nisərig-minien riki piraovin mine yerman yamə mir kararpen əriu minə ye narkurəkien.

Mərig in apa kupən, sto kipa minə aikin, iriə nəmehuə əfrakis minə. Taon a rimnəvigin rhakə kantri minə fam, mikir oror əriə.

²⁴ Taon ehua e Babilon in rimivəh narpinien meinai rimivi nitaw profet minə mine narmamə kape Kughen minə ikin minə fam ye tanimtana.

Nəfrakisien. Nitaw narmamə m-fam yamə mine kimnhopni əriə rimnaiyu ye taon a.”

19

Narmamə ye rao ye neai kamhani vi vi Kughen

¹ Kini ai, yakərig nuvrig-uvrigien kirik rəmhen kin kwhen ehua kasokr-apomh ye rao ye neai, mhani mhamə,

“!Pəh khani vi vi Yermaru!

In Kughen. In ravəh mīragh ətawə. Nipran rakhak maməsia. Nəsaninien, in kafan pisin əmə.

² Meinai In raməkir atuutuk narmamə ye nəfrakisien.

Kafan nəgkarien ruoh-ta piraovin kape swatuk e yame rimnapir-pən apnapig tuk narmamə.

In rinarpin ta tai nitaw kafan yorwok minə.”

³ Kini kasokrən apomh min mhamə,

“!Pəh khani vi vi Yermaru Kughen! Nehenap kape nap yame raməs pian e, ramənah mamvən mipəh norien infamien.”

⁴ Kini nəmehuə minə iriə twenti fo, mine nar mīragh minə, iriə kuas, kamni kimə ‘jerubim’, kisənimkur-pən ye jea Kughen ramkwətə mamarmaru ikin, masəgnəgin In, mhamə,

“!Nəfrah! !Pəh khani vi vi Yermaru!”

Narkurəkien kape Kwaji sipsip

⁵ Kini ai, riki yermamə kirik ramsi-pən ye jea kape King, mimə,

“!Yorwok minə kape Kughen, səgnəgin In!

Kimia yamə mine nakamhasiai Kughen, nar apnapig mə kimia nəmehuə minə uə kimia narmamə apnapig minə, səgnəgin In.”

⁶ Kini ai, yakərig nuvrig-uvrigien kirik rəmhen kin kwhen ehua kasokr-apomh, mamhen min kin tahik yame ramuh kwənhəruə, mine karuəruə yame ramarkwəmətei, mamni mimə,

“Pəh khani vi vi Yermaru, Kughen kapətawə, Nagheen Rehuə Pik. In ramarmaru.

⁷ Pəh kisagien, mhani nəfrakisien ye nehuəyen kafan.

Meinai ruauə ye nipig atuutuk kape narkurəkien kape Kwaji Sipsip.

Kini kafan piraovin ramərer matuk mawhin.

⁸ Kini Kughen rivəhsi-pən neipən huvə kimin mə tukrarkaoh kin.

Neipən e kamni kimə linen. Rhawən maməsia.”

(Neipən hawən e linen ramor nimtətien ye norien atuutuk kape narmamə kape Kughen).

⁹ Kini agelo rini-pə tuk yo mimə, “Rai-pən nəgkarien e ye nəkwəkwə, ‘Narmamə yamə mine kimirpen-ta əriə mə tukhavən ye nəviginien kape narkurəkien kape Kwaji Sipsip, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.’ ” Kini marar mini-pə min tuk yo mimə, “Nəgkarien minə e in nəgkarien əfrakis kape Kughen.”

¹⁰ Məkneikin, yakənimkur ye nihun mə jakəhuak kimin, mərig in rini-əhu mimə, “Apəh. Kitawə yorwok minə mine piam yamə mine kasərer skai tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Yesu. !Əhuak əmə kimi Kughen! Meinai narer-ərhavyen kape Yesu in nuknei nəgkarien kape profet minə.”

Yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən

¹¹ Kini yimnəm rao ye neai rəhitə. Məkneikin yakəm hos khawən kirik. Yermamə yame ramkwətə-pən iran, nhagin mir e, “Yermamə Yame Kirkun Nhatətə-skaiyen Iran,” mine “Nəfrakisien.” Tukmə rimə tukrəkir narmamə uə tukruh narmamə, in tukror əmə ye natuatukien.

¹² Nimrin mir kwəmhen kin nap raməwhao. In rəvəvhao kin kəvəvhao khapsaah kape king. Kini kirai-pən nhag kirik iran yame yermamə kirik rirkək yame rirkun; In pisin əmə rirkun.

¹³ Ramarkaoh kin neipən kirik yame keires-pən ye nitə. Nhagin min e, “Nægkiarien kape Kughen.”

¹⁴ Kini mobael minə ye rao ye neai kamhakwasig kin. Iriə m-fam kasəkwətə-pən ye hos khawən minə, misarkaoh kin neipən e ‘linen’ yame rhawən mihuvə.

¹⁵ Kwən a, kafan kirik aikin nao yame ramtərhav ye nəkwan yame in tukrhapni narmamə ye kantri minə kin. “In mamrəh kwətavhə yame kinnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə].” (*Sam 2:9*) In tukrhajoun niemhaa kape Kughen e Nagheen Rehuə kimi narmamə ye kantri minə, rəmhen kin yame kaməviəsis kwənkwaī grep mə nehen tukraiye kor waen kin.

¹⁶ Kirai-pən nhagin ye neipən kafan mine nuvan kimə,

KING KAPE KING MİNə mine YERMARU KAPE YERMARU MİNə

¹⁷ Kini ai yakəm agelo kirik rərer-pən ye mirh, mamasək apomh mamni-pən tuk man yamə mine kamhaivə apa ye nimago-ago mimə, “Pəh khauə misofugin tuk nəviginiən ehua a kape Kughen

¹⁸ mə tuksan nusai king minə, mine namehuə kape mobael minə, mine nəmə əsanin minə, mine hos minə, mine narmamə kasəkwətə-pən irəriə, mine nusai narmamə minə fam: slef minə, mine narmamə pəh nien mə slef minə, mine namehuə minə, mine narmamə apnapig minə.”

¹⁹ Məkeikin yakəm nar miragh aperə kapən kapə seven, mine king minə kape tanimtanə, mine kapəriə mobael minə kasofugin iriə min, mə tuksarowagin iriə yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən mine kafan mobael minə.

²⁰ Mərig kimnharaptəkin nar miragh a, mine profet eikuə yame ramor nimtətien pisin pisin minə nipig raməmīr iriū nar miragh a. Ramor nimtətien minə a tuk neikuəyen ye narmamə yamə mine kamhavəh nətətao kape nar miragh masəhuak kimi nanmi nar yame kinnor kisigovin kin. Kirəh əriu, karamragh, karko-pən kin əriu apa ye nəkwai neram nap yame raməwhao məpan-əpan, mamapien.

²¹ Kini yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən, rimnhapni fam mobael minə kapəriə kin nao yame rimatərhav ye nəkwan. Kini man minə m-fam kimnhavən, misən niprairiə, tipriə rəsiis.

20

Yesu Kristo tukruə mamarmaru kape newk wan taosen

¹ Kini ai, yakəm agelo kirik risi-faktə ye rao ye neai, mamrəh ki kape nəpəæg ehua yame rewaiye pik, mine jen ehua kirik.

² Rərar mivən miraptəkin algita ehua a in a snek kupən kamni kimə yarmhə uə Setan, mirkwəji atəkin kape newk wan taosen.

³ Marko-pən kin in ye nəpəæg ehua yame rameiwaiye pik, mətapig əsigin in mə tukripəh nikir-oror-lən narmamə ye kantri minə meriaji-pən newk wan taosen ruə mivən. Ai tukpiaməkeikei kirisin min kape nipig kwəkwə əmə.

⁴ Kini ai yakəm jea minə tiksın kape king, narmamə kasəkwətə-pən irəriə. Kughen rimiwəhsi-pən neiuhəyen kimi əriə mə tuksəkir əmhen narmamə. Kini yakəm min narmamə yamə mine kimnəru nipətək nuairiə meinai kimisarər-ərhav tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Yesu mine nəgkiarien kape Kughen. Iriə kimnhapəh nisəhuakien kimi nar miragh a kapən kapə seven mine nanmi nar yame kinnor kisigovin kin. Kini mhapəh nhawəhyen nətətao kafan ye nupanairiə mine kwermiriə. Kini taktəkun ai iriə kamhamragh min, masarmaru iriə Yesu Kristo kape newk wan taosen.

⁵⁻⁶ Narmamə minə a, iriə kimisəkupən mamhamragh min ye nimhəyen kapəriə. Iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis, kini iriə nəmə atuətuk minə kape Kughen. Tukhapəh nhavənen ye nəkwai nap ehua; mərig tukhauə rəmhen kin pris minə kape Kughen mine Yesu Kristo, masarmaru iriə min kape newk wan taosen. Mərig narmamə minə tiksın tukhapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriə miseriaji newk wan taosen ror infamien.

Kughen tukror narpinien kimi Setan

⁷ Nipig newk wan taosen rinor infamien, tukrisin min Setan ye kalabus.

⁸ In tukriən ye tanimtanə mameikuə ye kwənərus kape Gog mine Magog, in e, narmamə ye kantri minə fam ye tanimtanə. Setan tukrofugin narmamə ye tanimtanə mə tukhauə misofugin misərer matuk tuk narowaginien. Narmamə kafan khapsaah pik misəmhən kin nipakir ye nikar-kar tahik.

⁹ Taksaiyu rik rik mħavən ye kantri minə fam ye tanimtanə. Misərer misarkurao ikin narmamə kape Kughen minə kasarə ikin. Ikin aikin a taon ehuə e yame Kughen rorkeikei pik.* Mərig nap kirik risi-faktə ye neai meiwaiyu məkwəru əriə.

¹⁰ Məkeinekin kirəh Setan yame ravəhsi-pən-vəhsi-pən kimi əriə, karko-pən kin ye nəkwai nap ehuə yame ramapien. Ikin a, kimnarko-pən ta kin nar miragh a kapan kapə seven mine profet eikuə a. Irsir tukrhərig nəmħayen rerin yeraan mine yenpig.

Nəkirien infamien

¹¹ Kini ai yakəm min jea hawən ehuə a, mine Yermamə yame ramkwətə-pən iran. Məkeinekin, tokrei tanə mine neai kiməwap tuk nimrin, miravən mirarkək.

¹² Kini ai yakəm narmamə yamə mine kwənhamhə ta, nəmehua minə mine narmamə apnapig minə. Iriə kasərer kupən ye jea kape King. Məkeinekin kəvi nəkwəkwə minə tiksın. Kini kəvi min nəkwəkwə kirik, in e Nəkwəkwə kape Nimraghien. Tukəm nəkirien kape narmamə yamə mine kwənhamhə ta ye nəkwəkwə a. Kaməkir əmhen əriə kirikianə kirikianə tuk nar yame kimisor.

¹³ Tahik rameighan-pən kin narmamə yamə mine kimisəmnim aikin, mine kwənmhaan kape nımħayen rameighan-pən kin narmamə yame kwənım ta əriə aikin. Kəkir narmamə kirikianə kirikianə tuk nar yame kimisor.

¹⁴ Məkeinekin karko-pən kin nar mir e Nımħayen mine Kwənmhaan kape Nımħayen† ye nap ehuə. Nəkwai nap ehuə e, in nımħayen yame ror kiraru kin.

¹⁵ Narmamə yamə mine kəpəh nəmien nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimraghien, tukarko-pən kin əriə ye nəkwai nap ehuə a.

21

Jerusalem vi

¹ Kini ai yakəm neai vi mine tokrei tanə vi meinai neai akwas mine tokrei tanə akwas kwərarkək. Kini tahik ruirkək min.

² Kini yakəm taon imorhəkə kape Kughen, in e Jerusalem Vi, ramsi-pən tuk Kughen ye rao ye neai, meiwaiyu-pə. Kimnor-pən marə-marə kafan rəmhen kin piroavin yame kamor-pən kafan marə-marə kimin mə tukarkurək kapəriu.

³ Kini ai yakərig riki yermamə kirik rokrən apomh misi-pən tuk jea kape king mamni mimə, “†Səmrui! Taktəkun ai, Kughen rinor rukwanu kafan yerki narmamə. In tukrarə iriə miriə. Kini iriə tukhauə kafan narmamə minə. Kughen In atuutuk tukrarə iriə min. In kapəriə Kughen.

⁴ In tukrirai ta nehe nimirə fam. Nımħayen rirkək aikin a; mine nasəkien tuk nımħayen. Nar kupən minə e, iriə kwənħarkək ta, tukhapəh nhauə-minien.”

⁵ Kini King yame ramkwətə-pən ye jea kafan rini mimə, “Yakukreikin narimnar fam khauə mħavi min.” Kini mimə, “Rai-pən fam narimnar minə e ye nəkwəkwə, meinai narmamə kharkun nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien minə e, mishatətə iriə.”

⁶ Kini marə, mini-pə min tuk yo mimə, “Taktəkun ai, rinor infamien. Yo e nuknen mine nəukrəukrin. Yo nirikakunien, mine nərkinien. Yo, jakvəhsi-pən nu kimi narmamə yamə mine kasəkwəkwə. Tukhanım, mħapəh nhawəhyen nimrin. In e nimri nu yame rukwar mamarh-iarhav mivəhsi-ərhav Nimraghien Rerin.

⁷ Jakvəhsi-pən nihuvəyen minə e kimi narmamə yamə mine kasapita ye narowaginin minə e. Yo jakaməkeikei mamor rəmhen kin kapəriə Kughen, iriə kafak kwajikovə minə.

⁸ Mərig narmamə yamə mine kamhagin kin nhaniyen nhagik, mine yamə mine kasəmkimik, mine yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien irak, mine yamə mine kashopni əjir, mine yamə mine kasor apnapig nar, mine yamə mine kasor kleva, mine yamə mine kasəhuak kimi kughen eikuə minə, mine nəmeikuə minə, iməriə atuutuk e ye nəkwai nap ehuə. Ikin rapien ikin. In e nımħayen yame ror kiraru kin.”

⁹ Kini ai, agelo kupən kirik raməgkiar kimi yo. In kirik ye agelo minə e seven yamə mine kamharəh besin minə seven yamə mine khakwar kin narpinien infamien seven yame Kughen tukror kimi narmamə. In rimauə mini-pə tuk yo mimə, “Yuə-ru, pəh yakhajoun ik kin piraovin kape Kwaji Sipsip, yame tukarkurək iriə min.”

¹⁰ Məkeinekin nəsaninien kape Nanmin kape Kughen ruə irak, yakəm agelo rikir-ta yo yakravən ye tukwas ehuə kirik, tokren apa yerpərig əgkəp. Kini in rhajoun yo kin Taon Rhakə kape Kughen e, Jerusalem vi, yame ramsi-pən tuk Kughen ye rao ye neai.

¹¹ Taon a raməsia kin nikhakien kape Kughen. Raməsia rəmhen kin kapiə huə kirik e yame rəmtir huvə rəmhen kin glas, kamni kimə ‘jaspa.’

* **20:9:** Taon a, in Jerusalem. † **20:14:** Əmru yermamə mir e Nımħayen mine Kwənmhaan kape Nımħayen ye Rev 6:8 mine 1:18. **21:6:** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

¹² Kəupə kafan rəpomh yerpirig markurao ye taon. Kwəruə kafan twelef. Agelo twelef kasərer tuk kwəruə minə. Kirai-pən nhag kwənərus minə kape kwajikovə twelef kape Isrel ye kwəruə minə a.

¹³ Kirai-pən nhag kisisər ye nikarin fiak ikin, kisisər ye nikarin pirə ikin, kisisər ye nikarin prah ikin, kisisər ye nikarin pihui ikin.

¹⁴ Kəupə kape taon e ramərer haktə ye kapier twelef. Kini kirai-pən nhag aposol twelef kape Kwaji Sipsip ye kapier minə a.

¹⁵ Kini agelo yame raməgkiar kimi yo mavəh nar kirik kimnor kin gol tuk nivəhyen mak ye nehuəyen kape taon a, mine kwəruə minə, mine kəupə kafan.

¹⁶ Taon a, kona iran kuas. Nehuəyen kape nikarin minə fam kisəm nəmhen. Taon a rəpomh, agelo a rīvəh neihuəyen kape nikarin minə fam mine napomhien kafan məm mə iriə m-fam rəmhen kin tu taosen tu handred twenti kilometa.*

¹⁷ Kəupə kape taon a rikimkim rəmhen kin sikisti faef meta.† Agelo a ravəh napomhien kape taon rəmhen kin narmamə kamhavəh mak ye napomhien kape narimnar.

¹⁸ Kəupə kimivhirəkin əmə kin kapier huvə e jaspə. Kini kimivhirəkin taon a kin gol in əmə in əmə. Gol e rhuvə, maməsia rəmhen kin glas.

¹⁹ Kimnor huvə nuknei kəupə a kin kapier huvə pisin pisin, iriə twelef. Kərəhu-pən jaspə ye kapier yame rəkupən. Kərəhu-pən safaea ye kapier yame ror kiraru kin. Kərəhu-pən agat ye kapier yame ror kisisər kin. Kərəhu-pən emeral ye kapier yame ror kuas kin.

²⁰ Kərəhu-pən onikis ye kapier yame ror kirkirip kin. Kərəhu-pən kanilian ye kapier yame ror sikis kin. Kərəhu-pən yalakwoj ye kapier yame ror seven kin. Kərəhu-pən malakaet ye kapier yame ror eit kin. Kərəhu-pən topas ye kapier yame ror naen kin. Kərəhu-pən kalsedoni ye kapier yame ror ten kin. Kərəhu-pən takwoes ye kapier yame ror leven kin. Kərəhu-pən ametis ye kapier yame ror twelef kin.

²¹ Kwəruə twelef a, kimnor kin perel ehua twelef. Iriə fam a, kimnor kin perel ehua kirikianə əmə. Kini swatuk ehua ye nəkwai taon a kimnor fam əmə kin gol, rəmtir huvə rəmhen kin glas.

²² Ikin a, yakpəh nəmien niməhuak kirik, meinai Kughen əmə, yame Nagheen Rehuə Pik Əgkap, mine Kwaji Sipsip, iriə pisin əmə a niməhuak.

²³ Kini taon a rapəh nətəgtəyen ye mīrh mine makuə, meinai nikhakien kape Kughen raməsia fam aikin, kini Kwaji Sipsip in laet kafan.

²⁴ Kini narmamə ye kantri minə fam taksəriwək ye nikhakien kafan. Kini namehuə minə kape tanimtanə tukhapik nautə huvə kapəriə mhavən misətu-pən aikin a.

²⁵ Kipəh nətapigien kin kwəruə minə nipig kirik, meinai nipigien rirkək aikin a.

²⁶ Narmamə ye kantri pisin pisin minə ye tanimtanə tukhapik nautə huvə minə kapəriə mhauə misərəhu-pən aikin a.

²⁷ Mərig narimnar yamə mine kasəmkimik ye nimri Kughen, mine narmamə yamə mine kasor nar yame ror naurisien, mine nəmə eikuə minə, iriə e to khapəh nisauru-pənien ye taon a. Narmamə əmə yamə mine kimirai-pən ta nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimraghien yame Kwaji Sipsip ramrəh, iriə əmə e kharkun nisauru-pənien aikin.

22

Nu miragh

¹ Agelo rimnhajoun ta taon vi kimi yo, kini mamhajoun min nu miragh kin yo yame ramaiyu. Rəmtir rəmtir rəmhen kin glas. Mamsi-pən tuk jea kape Kughen mine Kwaji Sipsip.

² Mamaiyu mamvən ye kwerkwan ye swatuk ehua ye taon a. Kini nai yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə ramərer ye nikar nu mir. Ye newk kirikianə, rakuə m-twelef - ye makuə minə fam. Kini narmamə ye kantri minə fam kasor nīmarin tuk nor-huvəyen nəmhəyen.

³ Kini Kughen to rīpəh min norien narpinien.* Kughen mine Kwaji Sipsip kaokwətə ye jea kape King mawarmaru aikin a. Kini kafan yorwok minə kasəhuak kimin.

⁴ Tuksəm nimrin. Kini kirai-pən nhagin ye nupanairia.

⁵ Nipigien tukrirkək. To khapəh nisəgtəyen ye mīrh mine laet, meinai Kughen raməsia-pən əriə. Tuksarmaru kape rerin, infamien rirkək.

* **21:16:** Gris ramni mə neihuəyen kafan 12,000 stadia. Tukmə ror namba e 12,000 nipran ramni mə rəpomh rəpomh. † **21:17:** Gris ramni mə rikimkim rəmhen kin 144 kubit. Tukmə ror namba 144 nipran ramni mə kəupə a riskai riskai riskai. **21:23:** Aes 60:19 * **22:3:** Ye Jen 3:14-19, Kughen rini hah narmamə, miwəhsi-pən narpinien kimi əriə; mərig ikin e ramrəh-si ta narpinien a. **22:4:** Mat 5:8; 2 Kor 4:6

⁶ Kini agelo rini-pə tuk yo mīmā, “Nəgkiariēn e, kirkun nətəgtəyēn iran, kimə in nəfrakisien. Kughen e yame rimini-ta kupən kimi kafan profet minə narimnar yamə mine tukripiuə, rher-pə kin kafan agelo mə tukrhajoun kafan yorwok minə kin narimnar yamə mine pəh nien mə tuktu, tukasəkeikei mhauə.”

Yesu tukripiuə

⁷ Kini ai Yesu rini mīmā, “!Sarha! Pəh nien mə tuktu yakrerig-pre min. Narmamə yamə mine kamharaptəəkīn nəgkiariēn yame Kughen rimini-ərhav kupən ye nəkwəkwə e, iriə tuksarə ye nihuvəyēn əfrakis.”

⁸ Yo Jon, yimnam narimnar minə e kin nimrik kini mərig. Kini nipig yimnərig mām, yakənimkur ye nihi agelo yame rimikir yo mivən mhajoun narimnar minə e kin yo mə jakəhuak kimin.

⁹ Mərig rarar mini-pə tuk yo mīmā, “Apəh. Kitawə yorwok minə mine piam minə mine profet kupən minə, mine narmamə m-fam yamə mine kamharaptəəkīn nəgkiariēn ye nəkwəkwə e. Əhuak əmə kimi Kughen.”†

¹⁰ Kini mini-pə tuk yo mīmā, “Takpəh nivitəəkīn-timtim-ien nəkwəkwə e, meinai nəgkiariēn yame ramni-ərhav, pəh nien mə tuktu, ritərhav-pə.

¹¹ Narmamə yamə mine kasor nahasien, pəh iriə tukasor əmə nahasien mamharpin. Narmamə yamə mine kapəriə nətərigien rəmkimik, pəh nətərigien kapəriə tukraməmkimik əmə mamripin. Mərig narmamə yamə mine kasor nar atuatur, pəh iriə tukasor əmə nar atuatur mamharpin. Narmamə yamə minə khahuvə pik, pəh tukamhahuvə əmə mamharpin.”

¹² Kini Yesu rarar mini mīmā, “!Sarha! Pəh nien mə tuktu, yakrerig-pre min. Yakvəh nərokien mivəhsi-pən marpin norien minə kin yamə mine narmamə kimisor.

¹³ Yo e leta 'a' mine 'zed.' Yo nirikakunien mine nərhkinien. Yo nuknen mine nəukrəukrin.

¹⁴ Narmamə yamə mine kasaikwas ye neipən kapəriə mə tukrhawən, iriə tuksarə ye nihuvəyēn əfrakis, meinai jakeighaan kin əriə mə tuksən kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə, mhavən, misauru-pən ye kwəruə minə kape taon e.

¹⁵ Mərig narmamə minə tiksin tukhapəh nisauru-pənien ye taon a. In e narmamə yamə mine kisəmkimik mine yamə mine kasor kleva masəmtah, mine yamə mine kasor apnapig nar, mine yamə mine kasəhuak kimi kughen eikuə minə, mine yamə mine kashopni əjir, mine yamə mine kasorkeikei mə tukseikuə.

¹⁶ Yo e Yesu, yimnher-pre kin kafak agelo mə tukrini-ərhav narimnar minə e kimi niməhuak minə. Yo e, nuknei King Deved, mine kwənərəus min kafan. Yo e yakəmhen kin kəmhou e fetukai yame raməsia huvə.”

¹⁷ Nanmin kape Kughen, iriū piraovin kape Kwaji Sipsip kirəni mirəmə, “!Hauə!” Kini pəh narmamə yamə mine kasərig nəgkiariēn e khamə, “!Hauə!” Tukmə yermamə rəkwəkwə, pəh ruə. Tukmə yermamə rorkeikei, pəh ruə minin Nu Miragh mipəh nivəhyen nimrin.

¹⁸ Yo Jon, yakamor kwirig kimi narmamə minə fam yamə mine kasərig nəgkiariēn yame raməmir ye nəkwəkwə e mīmə tukmə yermamə kirik raməsik əpnis nəgkiariēn ye nəgkiariēn yame nəkwəkwə e ramni-ərhav, Kughen tukrəsik əpnis nahasien yamə mine nəkwəkwə e raməvsao kin ye narəyēn kafan.

¹⁹ Kini tukmə yermamə kirik rivəhsi-ta nəgkiariēn tiksin ye nəgkiariēn yame nəkwəkwə e ramni-ərhav, Kughen tukrivəhsi-ta nihuvəyēn mir yamə mir nəkwəkwə e raməvsao kin ye narəyēn kafan. Iriū e: kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə, mine kwənəmhaan kafan ye taon rhakə kape Kughen.

²⁰ Kwən e yame ruini-ərhav narimnar minə e mīmā, “Nəfrah. Pəh nien mə tuk tu yakrerig-pre min.”

!Amen! !Yuə-ra Yesu Yermaru!

²¹ Pəh Kughen tukrautə-pə kin nihuvəyēn kape Yesu Yermaru kimi narmamə kafan minə. Amen.

† 22:9: 3mru Rev. 19:10. 22:17: Aes 55:1; Jon 7:37

Diksonari

Agelo in nanmin yame ramarha tuk yermamə. Wok kapəria in e kamhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen tuk narmamə kape Kughen minə. Agelo khapsaah, yame rhuvə kirik, yame raha kirik. Yame raha kamni kimə yarmhə, kasoriah nimraghien kape narmamə.

Aposol in yermamə kirik rəmhen kin kamher-pən kin. Yesu rimirpen narmamə twelef kafan minə mə tukhauə iriə aposol tuk norien merikel mine nini-ərhavyen nəgkiarien kafan (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16). In apa kupan, kimini aposol rəmhen kin narmamə yamə mine kimisəm Yesu misəriwək iriə min misəm nimhəyen kafan ye kros. Yesu rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Pol mə Pol rinnəm In ye nəmərəhavyen kini Yesu rokrən kin in mə in aposol min kirik kafan.

Farisi kisəmhen kin pati kirik. Iriə kisəmhen kin nəmehua kape nəmə Isrel. Iriə narmamə tiksin yamə mine kharkun huvə loa, masəri-pən, mamharpin. Yesu ripəh norkeikeiyen əriə meinai iriə kasəsik əpnis loa kape Kughen, kini mhavəhsi-haktə atuk əriə mə iriə kisəri-pən huvə loa. Pati mir ə Farisi mine Sadusi, kamhani mə iriə nəmhajoun minə kape loa.

Fig in nai kirik yame kamən kwənkwan. Nimarın rəmhen kin malberi, mərig kwənkwan rəmhen kin kwənimh, mərig in rheikan.

Gol in kapiet okrə kirik yame ramser-ser pik, mərir. Kamor narimnar ripsaah kin yame nimrin rhaktə, rəmhen kin ring mine earring uə kwenar yame kaməkwan.

Grep, plantesen kape grep Grep in kwənkwai nai kirik, tiksin rəmrəmrə, tiksin rəwhao. Kamor yamən kin. Kwənkwan rəmhen kin pi. Ramerko rəmhen kin nərəus.

Hae pris in yermamə kirik yame ramərhakə. In ravəh nar miragh mavi nitə mamor sakrefaes kin mə Kughen tukrivəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə. Newk minə fam kasarukun daes tukun mə pa nhagin e ye pris minə a in tukruə mamor wok kape hae pris kape newk kirikianə.

Herod Niutestamen ramvsao kin narmamə kuas nhagriə e Herod.

1. *Herod Ehuə* in king kape provins e Judia nipig Yesu rimnarha-pə. In e rimə tukhopni Yesu ye nipig yame rimnarha iran (Mat 2:1-22; Luk 1:5).

2. *Herod Antipas* in ji Herod Ehuə yame rimnamaru ye nipig Yesu rimnarha. In rimnamaru ye tanə e Galili ye nipig a Yesu rinamor wok mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen iran. In e in rimikir ta piraovin kape piauni Filip, nhagin e Herodias. Kini nipig Jon Baptaes rimini-əhu in mə tukripəh nikirien Herodias, rimnərəru ta kapan kapə Jon Baptaes (Mak 6:14-29). Nipig nəmə Isrel kimisərip Yesu ye kot, Herod Antipas e in e rimini mə Yesu tukraməkeikei mimha.

3. *Herod Agripa Kirikianə* in ji Aristopolas e in piau Herod Antipas. In rimnor ahas pən kimi aposol minə nipig Yesu rimamhə mamragh min mamvən ye rao ye neai. Mhopni Jemes e piau Jon. In a rimnausit pik, Kughen rimnor narpinien kimin, ramamhə mim minə kimisən tipeuə iran (Wok 12:1-23).

4. *Herod Agripa Kiraru* in ji Herod Agripa Kirikianə. Herod a in a rimnamarə ye nipig kape Pol, mamətarig kin nəgkiarien kafan nipig rimnərəre ye kot kape Festas (Wok 25:13-26; 29:19, 27-32).

Hosana In nəgkiarien akwas kirik kape nəmə Isrel. Nipran ramni mə “Havəh si haktə” uə “Vəh miragh.”

Ji yermamə Nipran rimə in yermamə əmə kirik. Mərig profet Esikel rimivəh nahag a maməgkiar atuk iran. Yesu rivəh nahag a mamor mə in yemehua kirik rəmhen kin Profet Esikel kupan.

Kaonsel kasəkir nəgkiarien apa kot.

Kot In nar kirik yame raməkir nəgkiarien kape narmamə mə rameikuə uə raməfrah. Mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə tuk nakapirien loa.

Kristo in nahag. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, nipran e ramni mimə “yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin mə tukrivəh miragh narmamə.” Nəmə Isrel kimnhawhin kwən a Kristo mə tukruə, kisəm mə pa e nhagin in Kristo. Nəmə Isrel khapsaah khamə pəh nien mə Yesu in Kristo, meinai kisəm mə Yesu in yermamə apnapig əmə, kafan nar kirik rikək. Mərig narəyen kape Yesu rimnor nəgkiarien minə kape profet tu minə rimauə minor nəfrakisien kin, ramhajoun pən mə Yesu in Kristo.

Leprosi in nəmhayen kirik yame ror yermamə rəmhir-əmhir, tikiin raməta. Tukmə yermamə ravəh nəmhayen a leprosi mərəer ipakə tuk yermamə kirik, rikun nivəhsi-pəniin kimi yermamə ai. Ror pən kin narmamə kamhagin pik kin nəmhayen a leprosi mə in nəmhayen əutən.

Lifaet in kirik ye kwənərəus twelef kape nāmə Isrel. Laen əmə kape Lifaet in pisin əmə rirkun nuəyen mə pris.

Loa kape Moses ramni ye nəkwəkwə kirkirip e Moses rimirai kupan ye Oltestamen: Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba mine Dutronome.

Lugun apa Galili in nu əgkap, mərig raməmır ye kwerkwan ye tanə apa Isrel, kini rehua pik, mavi rəmhen kin tahik. Peao peao aikin kafan. Nahag pisin kirik e Lugun Taebirias (Jon 6:1) uə Lugun Genesaret (Luk 5:1). Nehuəyen kafan rəmhen kin twenti tu kilometa.

Mesaea in nəgkiarien kape nāmə Isrel nıpran rəmhen əmə kin Kristo, uə “yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin mə tukrivəh miragh narmamə.”

Nanmin kape Kughen in rəmhen kin nanmin kirik yame ramor wok yerki yermamə. Kughen Yermaru, mine Yesu Kristo, mine Nanmin Rhakə, irisir kirikiana.

Narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nāmə Isrel in translesen kape Inglis yame ramni mə “Gentile.” Kupan, nāmə Isrel iriə khamə Kughen rimirpen əmə əriə mə iriə narmamə kafan minə. Khamə iriə pisin əmə kharkun naha nhagin yame ratuatuk, mhamə iriə pisin əmə kharkun Kughen. Nāmə Isrel kəsıg pən narman mhamə Kughen rimirpen əriə pisin əmə.

Narmaruyen kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Kingdom of God.” Nıpran kirik e narmamə tukhavən misarə iriə Kughen ye rao ye neai. Kirik min e Kughen tukrarə mehua ye nımraghien kafam mħajoun ik kin swatuk.

Nəviginien Rhakə in Lodsapa. Bred mine waen yame nāməhuak minə kamhavəh, rikiriə raməsik nımhəyen kape Yesu.

Nikakien kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Glori.” Ramhajoun pən nehuəyen kape Kughen kini mamor mə yermamə tukrivəhsi-pən nısiəiyen mivəh-si haktə In.

Nimə Ehuə kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Temple.” Kini in kirikiana əmə, ye taon kape nāmə Isrel ye kapitol city Jerusalem. Hae pris minə kape nāmə Isrel kimisor sakrefaes ye newk minə fam aikin a. Mərig ye newk A.D. 70 mobael kape nāmə Rom kimisarkwəsis nimə a.

Nimə kape nufuginien kape nāmə Isrel ror pisin ye nimə ehuə kape Kughen apa Jerusalem, meinai nimə kape nufuginien khapsaah ye taon pisin pisin. Nəmħajoun kape loa minə kimnhavəh-si ərhav nəgkiarien aikin, mərig khapəh nisorien sakrefaes aikin. Mərig nimə kape nufuginien kape nāmə Isrel rıpəh nəmhenien kin nıməhuak minə ai taktakun, meinai nāmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu Kristo.

Nıpig Kwəsıg nıpran rımə nıpig Kughen tukruə iran. Tukroriah tokrei tanə, maməkir narmamə, mıpik ta nāməhuak minə iriə tuksap mħavən misarə ye rao ye neai. Kini Kughen tukrivəhsi-pən narmamə yamə mine khapəh nhakwasigien kin in iriə Setan ye nap yame ramuək rərin.

Nırpenien wi Apa kupan, swatuk kape nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has in e niviyen nitaw nar miragh. Kughen rımnor əpu norien a ye nəkwəkwə mine kamni kimə Oltestamen. Kini In mor promes wi mımə norien kape niviyen nitaw nar miragh tukror infamien. Nırpenien wi e ramni tukmə nımıni nəfrakisien ye Yesu Kristo, in rirkun nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kafam. Kimnəsəvheikin nırpenien wi e ye nəkwəkwə mine kamni kimə Niutestamen.

Pasova Nıpig Moses rımnamkir ye rhav narmamə kafan minə ye kwermi Fero, agelo kirik kape Kughen rımivəh miragh kwənərəus kape Moses. Ror pən nahasien ruə, mivi-ərokin əriə. Mħopni fam nımri nupan minə narman kape nāmə İljip. Mərig nāmə Isrel kimisərhəpən nitaw sipsip ye kwəruə, agelo rəm rirkun mə iriə kimisor nəgkiarien yame Moses rımıni, kini in mivi-əro kin əriə. Ror pən kin nāmə Isrel kasor nıpig e Pasova ye newk minə fam, masor nəviginien ramuh pən nıpig a. (İm-ru stori kape Pasova ye Eks12:21-30).

Perel in kapier huvə kirik yame raməmır apa ye nəkwai nar kirik ye tahik rəmhen kin kokias. Nımrin rhaktə, kamor kwenar kin, mine earring.

Profet in yermamə kirik yame Kughen ravəhsi-pən nəgkiarien kimin mə nar kirik tukritərhav-pə mor nəfrakisien kin. Profet iriə m-fam twenti yamə mine kimnharai nəkwəkwə minə ye Oltestamen, ririkakun ye Aesaea, mor infamien ye Malakae. Mhani mhami tukmə narmamə khapəh nisəri-pənien nəgkiarien kape Kughen, Kughen tukroriah narəyen kapəriə. Mərig profet min tiksın aikin yamə mine kimnhaph nharaiyen nəkwəkwə.

Promes nıpran e nırpenien.

Sabat Ye nəgkiarien kape nāmə Isrel, nıpran ramni mə “seven.” In nıpig infamien kape wik, yame yermamə ramapis iran meinai Kughen rımnor narımnar fam mivəh nıpig sikis mamapis ye nıpig yame ror seven kin. Sabat in nıpig kirik kape nāmə Isrel kasəhuak iran. Ririkakun ye Fraede sikis klok yenaiyu, mor infamien ye Sarure, sikis klok yenaiyu. Nıpig aposol minə kimnhavən apa kantri pisin pisin minə, nāmə ikin minə a kimnhapəh

nharkunien narəyen kape nəmə Isrel, mhapəh nisəhuakien ye Sabat, kini nipig kimnhauə mharoun Yesu, misəhuak ye Sande meinai Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan ye Sande.

Sadusi iriə kisəmhen kin pati kirik. Iriə kisəmhen kin nəmehuə kape nəmə Isrel. Iriə min kimishajoun loa kape Moses. Iriə khamə tamə tukmə yermamə rimamhə, rinor infamien; nanmin to ripəh nivənien ikin kirik. Mhani min mə agelo rikək mine yarmhə.

Saeon in tukwas kirik yame kimivhirəkin-pən Jerusalem ikin (Dut 4:48). Nhagin min kirik e Heron. Ye nəkwəkwə e Hibrus, Saeon in ramuh pən rao ye neai.

Sakrefaes Yame kimnamor kupan narmamə kimnhavəhsi-pən nar miragh pisin pisin rəmhen kin mak, kau, uə sipsip kimi hae pris minə mə tukhavaan əru mhavəh tamhek təvhagə has kapəriə. Sakrefaes min kirik in e tuk niniyen tenkiu. Mərig tukmə nar miragh yame ramhə uə yame rahas, to kipəh norien sakrefaes kin.

Sakomsaes Kughen rimini-pən tuk Ebrahim ye Jen 17 mə tukvəh nao kimi narman kətu karin əriə pəh kafan. Tukmə nipig yerman rarha mivəh nipig eit, kivəh nao kimin ramuh pən mə ravəh niहुवəyen yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Ebrahim. Mərig Aposol Pol rimnhajoun mə norien kape sakomsaes riukreikin ai taktakun. Sakomsaes to ripəh nivəhyen ik nakvən ye rao ye neai, mərig takni nəfrakisien ye Yesu Kristo, pəh Yesu ror sakomsaes kimik mərai ta nahasien yerkim.

Setan ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nipran ramni mə “tikmir.” Setan in agelo kirik kape Kughen kupan yame rimnamor norien has mipəh nikwasigien kin nərigien kape Kughen, Kughen rher-yerhav kin ye rao ye neai iriə kafan kwhen, kiseiwaiyu-pə ye tokrei tanə (Aes 14:12-15; Esik 28:1-19; Mat 13:38-40; Luk 1:15; Jud 6, Rev 12).

Sinae in tukwas kirik ye kantri apa Ijip. Kwənmhan a in a Kughen rimivəh-si pən Natuakəmien Ten kimi Moses ikin (Hib 12:18-24).

Sisa pa rimə nhag yermamə mərig in nehuəyen rəmhen kin presiden. In yamehuə kape nəmə Rom. Nəmə Rom kamhani mhamə in əmə rəmhen kin ji Kughen.

Slef in yermamə kirik yame ramor wok əmə mipəh nivəhyen narok iran. Ramor wok əmə maməri-pən əmə nərigien kape yemehua kafan, mərig ripəh nəri-pənien nərigien kafan.

Wit in nai kirik rəmhen kin raes, kaməkwai-əkwei, kwənkwan raməsaah, maməpəh tikin. Kamarkin kwənkwan kamor flaoa kin.

Yalgita in nar miragh ehuə kirik rahas pik yame raməmir ye nəkwəkwə kape Revelesen. Raməs yermamə.

Nuknei Nəgkiarien Minə Ye Niutestamen

Baptaes

Mat 28:18-20	Wok 10:44-48	Gal 3:26-27
Jon 3:22	Wok 16:14-15, 31-33	Kol 2:12
Jon 4:1-2	Wok 19:1-7	1 Pita 3:20-22
Wok 2:37-42	Wok 22:12-16	
Wok 8:12, 36-38	Rom 6:1-4	

Famle

Kwajikovə minə

Mat 15:3-6	Efes 6:1-3	1 Tim 5:4, 8
Luk 2:51	Kolos 3:20	Hib 12:7-11

Mama mine tatə

Efes 6:4
Kolos 3:21
1 Tim 3:4-5

Piraovin kimhə tan kin

Wok 6:1	1Kor 7:39-40	Jem 1:27
Rom 7:2-3	1 Tim 5:3-16	

Narkurəkien

Mat 19:4-6	Kolos 3:18-19	Hib 13:4
1 Kor 7:1-16	Taet 2:3-5	1 Pita 3:1-7
Efes 5:21-33		

Gavman

Mat 22:15-22	Rom 13:1-7	Taet 3:1
Wok 5:27-29	1 Tīm 2:1-4	1 Pita 2:13-17

Kamor ahas pən kimi nəməhuak mīnə

Mat 5:10-12	1 Kor 4:11-13	1 Pita 3:13-17
Mak 13:9-13	2 Kor 4:8-11	1 Pita 4:12-19
Luk 12:4-9	Fil 1:28-29	1 Jon 4:7-12, 16
Jon 15:18-21	2 Tes 1:4-8	Rev 2:10
Wok 5:41	2 Tīm 3:10-13	
Rom 8:35-37	Hib 10:32-39	
Rom 12:12-14, 17-21	Hib 12:3-4	

Kughen

Mak 10:27	Rom 11:33-36	1 Pita 1:14-17
Mak 12:29-30	1 Kor 8:4-6	1 Jon 1:5
Luk 1:37	2 Kor 1:3	1 Jon 4:7-12, 16
Luk 6:35-36	1 Tīm 1:17	Jud 24-25
Jon 4:24	1 Tīm 6:15-16	Rev 4:8-11
Wok 14:14-17	Hib 4:13	Rev 15:3-4
Rom 17:22-31	Hib 10:30-31	
Rom 1:18-23	Jem 1:17	

Kughen ramasitu irətawə

Mat 6:25-34	Rom 8:28	Hib 1:3
Mat 10:29-31	Rom 11:36	Jem 4:13-16
Wok 14:15-17	Kol 1:17	

Kughen rīmnor tokrei tanə

Mat 19:4	Wok 17:24-26	Hib 1:2
Jon 1:3	1 Kor 8:6	Hib 11:3
Wok 14:15	Kol 1:15-16	Rev 4

Kughen tukrəkir narmamə

Mat 7:21-23	Rom 2:1-11	Hib 9:27-28
Mat 16:24-27	Rom 14:10-12	Hib 10:26-31
Mat 25:31-46	1 Kor 3:10-15	1 Pita 1:17
Jon 3:18-21	1 Kor 4:5	1 Pita 4:3-5
Jon 5:24-29	2 Kor 5:9-10	Rev 20:11-15
Wok 17:30-31	2 Tes 1:5-10	

Kughen ramor narmamə khauə misatuatuk ye nīmṛīn

Wok 13:38-39	Rom 5:1, 9-10, 18-19	Gal 3:6-9
Rom 1:16-17	Gal 2:16	Taet 3:7
Rom 3:21-26		

Kughen ravəh mīragh narmamə

Jon 3:16-17	Rom 5:1-11	1 Tim 1:15-16
Wok 2:37-39	Rom 10:9-13	1 Tim 2:3-7
Wok 4:11-12	Efes 2:1-10	1 Pita 1:3-5

Kughen eiku minə, mine norien kape kleva minə

Mat 4:10	1 Kor 6:9-11	1 Tes 1:9-10
Wok 13:4-12	1 Kor 8:1-13	1 Jon 5:21
Wok 17:22-31	1 Kor 10:1-22	Rev 21:8
Wok 19:11-20	2 Kor 6:14-18	Rev 22:15
1Kor 5:11	Gal 5:19-21	

Mane

Mat 6:19-21, 24-34	1 Tim 6:6-10, 17-19	Jem 2:1-9
Luk 12:13-21, 32-34	Hib 13:5-6	Jem 5:1-6
Wok 20:35		

Nanmin kape Kughen

Mat 28:19	Wok 8:14-17	Efes 1:13-14, 17
Mak 1:9-11	Wok 10:44-48	Efes 3:16
Mak 3:28-30	Wok 13:2-4	Efes 4:3-4, 30
Luk 1:35	Wok 15:28	Efes 5:18-20
Luk 3:16	Wok 16:7-10	Efes 6:17-18
Luk 4:1	Wok 19:1-7	1 Tes 1:5-6
Luk 11:13	Rom 5:5	1 Tes 5:19
Luk 12:12	Rom 7:6	2 Tes 2:13
Jon 1:32-34	Rom 8:9-16, 26-27	Taet 3:5-6
Jon 3:5-8	1 Kor 2:4, 9-16	Hib 2:4
Jon 7:37-39	1 Kor 3:16	Hib 9:14
Jon 14:15-17, 26	1 Kor 6:11, 19	1 Pita 1:2, 11
Jon 15:26	1 Kor 12:1-13	2 Pita 1:20-21
Jon 16:7-15	2 Kor 1:21-22	1 Jon 2:20
Jon 20:19-23	2 Kor 5:5	1 Jon 3:24
Wok 1:4-5, 8	2 Kor 13:14	1 Jon 4:13
Wok 2:1-18, 38-39	Gal 3:2-5	1 Jon 5:6-8
Wok 4:31	Gal 4:6	
Wok 5:3-5	Gal 5:16-18, 22-25	

Napir-pənien tuk piraovin pisin

Mat 5:27-30	1Kor 6:9-20	1 Tes 4:1-8
Jon 8:2-11	Gal 5:19	Hib 13:4
Rom 13:8-10	Efes 5:3	Jud 7
1Kor 5:9-11	Kol 3:5-6	

Nap ehua

Mat 10:28	Luk 16:23-26	Rev 20:10-15
Mat 13:41-42, 47-50	2 Tes 1:9	Rev 21:8
Mat 25:41		

Nəkwəkwə kape Kughen

Mat 4:1-4	Rom 15:4	Hib 4:12
Mat 5:17-20	Rom 16:26	1 Pita 1:22-25
Mat 22:29	Kol 3:16	2 Pita 1:19-21
Jon 8:31-32	1 Tes 2:13	2 Jon 9-10
Jon 20:31	1 Tim 4:13	Rev 1:3
Wok 20:32	2 Tim 3:14-17	

Nəviginien rhakə

Mat 26:26-30	Luk 22:14-20	1 Kor 11:17-34
Mak 14:22-26	1 Kor 10:14-22	

Nəvsaoyen huvə

Wok 20:24	Gal 1:6-12	1 Tes 1:5
Rom 1:2-4, 16-17	Efes 1:13	2 Tes 2:14
1 Kor 1:17-25	Fil 1:27	2 Tim 1:8-11
1 Kor 15:1-7	Kol 1:5-6	2 Tim 2:8-10

Nhatətəyen

Yermamə ramhatətə ye Kughen, Kughen ravəh mirgah in

Jon 1:12	Jon 20:31	Rom 10:9-10
Jon 3:15-18, 36	Wok 4:12	Gal 2:16
Jon 6:47	Wok 16:30-31	Efes 2:8-9
Jon 14:6	Rom 3:20-22	

Kisərer tim tim ye nhatətəyen

Mak 11:22-25	Rom 14:22-23	Hib 11:1-40
Luk 17:5-6	1 Kor 13:13	Jem 1:2-8
Jon 14:1	2 Kor 5:6-7	Jem 2:14-26
Rom 5:1-2	Gal 5:6	1 Pita 1:3-9

Nimhəyen

Jon 6:39-40	1 Kor 15:12-58	Rev 14:13
Jon 11:17-27	2 Kor 5:1-10	Rev 21:1-4
Jon 14:1-4	Fil 1:20-24	Rev 22:1-5
Rom 8:10-11, 38-39	1 Tes 4:13-18	
Rom 14:7-9	Hib 2:14-15	

Ninivivi-yen Kughen

Luk 17:11-19	Fil 4:4-7	1 Tes 5:18
Jon 6:11	Kol 2:7	1 Tim 2:1
Rom 1:21	Kol 3:17	1 Tim 4:4-5
Efes 5:20	Kol 4:2	

Nəmehuə ye niməhuak

Norien kape nəmehuə ye niməhuak

Wok 6:1-6	1 Tim 3:1-13	Taet 1:5-9
Wok 14:23		

Nəgkiarrien ramvən kimi nəmehuə minə

Mat 28:18-20	1 Tes 2:1-12	2 Tim 3:10-4:5
Luk 22:24-27	1 Tim 4:1-16	Taet 2:7-8
Wok 20:17-35	2 Tim 2:1-26	1 Pita 5:1-4

Nisiayen nāmehuə minə kape niməhuak

1 Kor 9:14	1 Tes 5:12-13	Hib 13:7,17
Gal 6:6	1 Tim 5:17-22	

Nəpəyen piraovin

Mat 5:31-32	Luk 16:18	1 Kor 7:10-16
Mat 19:3-9	Rom 7:2-3	

Nəpəyen nəviginien tuk nəhuakien

Mat 6:16-18	Wok 13:1-3	Wok 14:23
Mak 2:18-20		

Nasituyen

Mat 6:1-4	1 Kor 10:24	Hib 13:1-3, 16
Mat 7:12	2 Kor 8:1-15	Jem 1:27
Mat 25:31-46	2 Kor 9:1-15	Jem 2:15-16
Luk 3:10-11	Gal 6:9-10	1 Jon 3:16-18
Luk 6:38	Fil 4:14-19	
Wok 11:27-30	Hib 10:24	

Napisien kin ninimien

Rom 13:13	Gal 5:19-21	Taet 1:7
1Kor 5:11	Efes 5:18	1 Pita 4:3-5
1Kor 6:9-11	1 Tim 3:1-3	

*Nəhuakien kimi Kughen***Norien kape nəhuakien**

Mat 6:5-13	Jon 16:23-26	1 Tim 4:4-5
Mat 7:7-11	Rom 8:26-27	Hib 4:16
Mat 18:19-20	Rom 12:12	Hib 10:19-22
Mak 11:24-25	Efes 2:18	Jem 1:5-8
Luk 11:1-13	Efes 6:18	Jem 4:2-3
Luk 18:1-8	Fil 4:6-7	Jem 5:13-18
Luk 21:36	Kol 4:2	1 Pita 4:7
Jon 14:13-14	1 Tes 5:17	1 Jon 3:21-22
Jon 15:7	1 Tim 2:1-4, 8	1 Jon 5:14-15

Nəhuakien tiksın ye Nirpenien Vi

Mat 11:25-26	Wok 16:25	Fil 1:3-5, 9-11
Mat 14:23	Wok 20:36	Kol 1:9-12
Mat 19:13-15	Wok 21:5	Kol 4:3-4
Mak 1:35	Rom 1:9-10	1 Tes 3:9-13
Luk 5:16	Rom 10:1-2	2 Tes 1:11-12
Luk 6:12	Rom 15:30-33	2 Tes 3:1-5
Luk 22:32, 39-46	2 Kor 12:7-10	Hib 5:7
Jon 11:41-42	Efes 1:15-20	Hib 7:25
Jon 17:1-26	Efes 3:14-21	
Wok 4:24-31	Efes 6:19-20	

Nərigien kapətawə tukreiwaiyu

Mat 5:3-12	Luk 18:9-14	Kol 3:12-13
Mat 18:1-5	Efes 4:2	Jem 4:5-10
Luk 14:7-11	Fil 2:3-11	1 Pita 5:5-7

Norien kape nəhuak minə

Mat 16:13-20	1Kor 12:12-30	Kolos 3:12-17
Jon 13:34-35	Gal 5:22-26	1 Tes 5:16-17
Jon 14:27	Efes 1:22-23	Hib 10:24-25
Wok 2:41-42	Efes 2:19-22	1 Pita 2:4-10
Rom 12:4-8	Efes 4:1-16	Rev 19:5-10
Rom 12:9-13	Kol 1:18	

Narmamə kape kughen kasofugin kirikianə

Mat 18:19-20	Efes 1:22-23	1 Tim 4:13
Wok 2:41-47	Efes 4:11-16	Hib 10:24-25
Rom 12:4-8	Kolos 3:15-17	

Nipig əutən minə

Rom 8:18-25, 28	Jem 1:2-4	1 Pita 2:19-21
2 Kor 1:4	1 Pita 1:6-9	1 Pita 5:8-10
2 Kor 4:16-18		

Nivəhşi-tayen narpinien kape təvhagə has
Kughen ravəhsita narpinien kape təvhagə has

Mat 26:28	Wok 26:18	Hib 10:17-18
Mak 11:25-26	Efes 1:7	1 Jon 1:8-2:2
Wok 5:31	Kol 1:13-14	
Wok 10:43	Kol 2:13-14	

Tukhapəh nisarpinien tai təvhagə has

Mat 6:12-15	Luk 6:37	Efes 4:31-32
Mat 18:21-35	Luk 17:3-4	Kol 3:13
Mak 11:25	2 Kor 2:5-11	

Nor-huvəyen yermamə

Mat 4:23-25	Wok 8:4-8	2 Kor 12:7-10
Mat 9:35	Wok 19:11-16	1 Tim 5:23
Mat 11:2-5	Wok 28:8-9	2 Tim 4:20
Wok 3:1-6	1 Kor 12:9, 29-30	Jem 5:14-15

Norkeikeiyen
Kughen rorkeikei narmamə m-fam

Jon 3:16	Efes 2:4-5	1 Jon 4:9
Rom 5:8		

Tukasəkeikei masorkeikei Kughen

Mat 22:37-38	Jon 14:21	1 Jon 5:3
Mak 12:28-30	1 Pita 1:8	

Tukasəkeikei misorkeikei narmamə

Mat 5:43-48	1 Jon 2:9-11	1 Jon 4:7-21
Mat 22:39	Jon 15:12-17	1 Kor 13:1-13
Jon 13:34-35	Rom 12:9-10	1 Kor 16:14
1 Tes 4:9-10	Rom 13:8-10	Gal 5:13-14
1 Pita 4:8	1 Jon 3:11-18	

Norien nəkwai Kughen

Jon 14:15, 21, 23-24	1 Pita 1:14-16	1 Jon 3:22-24
Jon 15:10-17	1 Jon 2:3-8	2 Jon 5-6
Rom 13:8-10		

*Norien has***?Naha e norien has?**

Rom 1:18-32	Efes 2:1-3	Jem 4:17
Rom 8:5-8	Efes 5:3-5	1 Pita 4:3
Gal 5:19-21	Kol 3:5-10	1 Jon 3:4-5

Narmamə m-fam kasor təvhagə has

Jon 8:7-9	Rom 5:12	1 Jon 1:8-10
Rom 3:9-20, 23	Gal 3:22	

Kughen tukror narpinien tuk norien has

Mat 10:28	Rom 6:23	Hib 10:26-31
Mat 13:41-42	Gal 6:7-8	1 Pita 1:17
Jon 3:18-20, 36	Kol 3:5-6	1 Pita 4:3-5
Wok 17:30-31	2 Tes 1:7-9	Jud 7
Rom 1:18-19	Hib 9:27	Rev 20:11-15

Nararien ye nərgien tuk norien has

Mat 4:17	Wok 2:37-40	2 Kor 7:8-11
Mak 6:12	Wok 3:19-20	2 Pita 3:9
Luk 13:1-5	Wok 17:29-31	Rev 9:20-21
Luk 15:1-31	Wok 20:21	
Luk 24:45-47	Wok 26:19-20	

*Rao ye neai***Swatuk kape niṽənien ye rao ye neai**

Mat 19:16-30	Jon 17:2-3	Efes 2:1-6
Luk 10:25-28	Jon 20:31	Kolos 2:13
Jon 3:1-16	Rom 5:21	Kolos 3:1-4
Jon 5:19-29	Rom 6:5-14	2 Tim 1:10
Jon 10:10	Rom 8:10-17	Taet 3:4-7
Jon 11:25-26	2 Kor 5:17	1 Pita 1:23
Jon 14:6	Gal 2:20	1 Jon 5:11

?Rao ye Neai rəmhen kin naha?

Luk 12:32-34	Kol 3:1	Rev 21:22-22:5
Jon 14:1-3	1 Pita 1:4-5	Rev 22:14-15
2 Kor 5:1-8	Rev 4:1-11	
Fil 1:23	Rev 21:1-4	

Sakrefaes

Mat 9:13	Rom 12:1	Hib 9:6-10:18
Mak 12:33		

Setan

Mat 13:19	2 Kor 2:10-11	2 Tes 2:9-12
Mat 25:41	2 Kor 4:4	1 Pita 5:8-9
Luk 4:1-13	2 Kor 11:13-15	1 Jon 3:8-10
Luk 22:3-4	Efes 2:2	Rev 12:7-12
Jon 8:42-44	1 Tes 2:18	Rev 20:1-3

Nukuraoyen ye nivəhsipən-vəhsipənien kape Setan

Mat 4:1-11	2 Kor 12:7-10	Hib 12:1-2
Mat 6:13	Efes 3:20-21	Jem 4:7
Luk 22:31-32	Efes 6:10-18	1 Pita 1:5
Jon 17:14-19	Fil 4:13	1 Pita 5:8-11
Rom 8:31-39	1 Tes 3:5-8	1 Jon 4:4
Rom 12:12	2 Tes 3:3	1 Jon 5:3-5
Rom 16:19-20	2 Tim 1:7-8	Rev 12:7-12
1 Kor 10:12-13	Hib 2:18	
1 Kor 16:13	Hib 4:14-16	

Swatuk tuk nuəyen kwajikovə kape Kughen

Jon 1:12-13	Gal 4:6-7	1 Jon 3:1-3
Rom 8:14-17	Hib 12:5-11	

Swatuk yame Kughen ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə hah

Mat 26:26-29	Efes 1:7	1 Jon 1:6-7
Rom 3:25	Hib 9:11-14	Rev 7:14-17
Rom 5:9-10		

Yesu Kristo
Yesu in ji Kughen

Mat 11:27-30	Jon 20:26-31	Kol 2:9-10
Mat 16:13-17	Wok 3:13-16	Hib 1:1-14
Luk 1:35	Wok 4:10-12	Hib 7:26-28
Jon 1:1-18	1 Kor 3:11	1 Jon 2:1-2
Jon 5:19-29	2 Kor 4:4-6	1 Jon 5:20
Jon 6:35-40	2 Kor 5:21	Rev 1:12-18
Jon 8:58	Gal 4:4-5	Rev 19:11-16
Jon 11:25-27	Fil 2:5-11	
Jon 17:1-5	Kol 1:15-20	

Yesu rımauə ye tokrei tanə rəmhən kın ətawə narmamə

Jon 1:14	Luk 2:1-20	Fil 2:6-7
Luk 1:26-38	Mat 2:1-23	Hib 2:14-18
Mat 1:18-25	Gal 4:4-5	

Nhajounien kape Yesu

Mat 4:23-25	Mat 11:1-6	Wok 10:36-38
Mat 7:28-29	Luk 4:14-44	Jon 20:30-31
Mat 9:35-36		

Yesu rimnor nimtətien minə

Mat 8:1-15, 23-33	Mak 1:21-28	Luk 22:50-51
Mat 9:1-7, 18-33	Mak 7:32-37	Jon 2:1-11
Mat 12:9-14, 22	Mak 8:22-25	Jon 4:46-54
Mat 14:15-32	Luk 5:4-8	Jon 5:5-9
Mat 15:22-28, 32-38	Luk 7:11-15	Jon 9:1-7
Mat 17:14-18	Luk 13:10-13	Jon 11:11-44
Mat 20:29-34	Luk 14:1-4	Jon 21:4-6
Mat 21:18-22	Luk 17:12-14	Wok 2:22

Kimnharaptəkin Yesu misor narpinien kimin

Mat 26:47-68	Mak 15:1-20	Jon 18:1-14, 19-24
Mat 27:1-2, 11-31	Luk 22:47-53	Jon 18:28-19:16
Mak 14:43-65	Luk 22:63-23:25	

Kimisarkwətarəkin pən Yesu ye nai kamarkwao kin

Mat 27:32-56	Luk 23:26-49	Jon 19:17-37
Mak 15:21-41		

Kimnerkwaig kin niprai Yesu

Mat 27:57-66	Luk 23:50-56	Jon 19:38-42
Mak 15:42-47		

Yesu rimimragh min

Mat 28: 1-20	Wok 2:24-32	Wok 17:2-3, 30-31
Mak 16:1-8	Wok 3:15	Rom 1:4
Luk 24:1-49	Wok 4:10, 33	Rom 4:24-25
Jon 20:1-21:14	Wok 10:39-43	1 Kor 15:3-8, 12-21
Wok 1:3-8	Wok 13:29-39	Rev 1:18

Yesu rimirerig-pən ye rao ye neai

Luk 24:50-51	Efes 1:20-23	Hib 7:25-26
Wok 1:9-11	Fil 2:9-11	Hib 10:12-14
Wok 2:32-36	Hib 1:3-11	1 Pita 3:22
Wok 5:30-31	Hib 2:9	
Rom 8:34	Hib 4:14-16	

Yesu tukrirerig pə ye tokrei tanə

Mat 24:29-44	1 Tes 1:9-10	2 Tim 4:8
Jon 14:1-3	1 Tes 3:13	Hib 9:28
Wok 1:10-11	1 Tes 4:13-5:11	2 Pita 3:1-18
Wok 3:19-21	2 Tes 1:6-10	1 Jon 3:1-3
Fil 3:20-21	2 Tes 2:1-4	Rev 1:7
Kol 3:4	1 Tim 6:13-15	Rev 22:12-13